

Community Management Network
for Sustainable Development
National Conference 2019

THE DYNAMICS OF COMMUNITY CHANGE

รายงานสืบเนื่อง
(PROCEEDING)

การประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4

วันเสาร์ที่ 23 มีนาคม 2562
ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กัน และนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติภาคสนามร่วมกับชุมชน อีกทั้งได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยและการสัมมนา การเขียนรายงานการวิจัยและนำเสนอผลงานวิจัย นอกจากนี้ยังได้นำองค์ความรู้และกระบวนการวิจัยไปพัฒนาและต่อยอดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน โดยทำโครงการวิจัยร่วมกับองค์กรและสถานประกอบการในการฝึกสหกิจศึกษา และนำเสนอผลงานวิจัยต่อองค์กรและสถาบันการศึกษา จึงถือเป็นการเผยแพร่งานวิจัยสู่สาธารณชน เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ทางวิชาการ สามารถนำไปสู่การพัฒนาผลงานให้มีคุณค่ามากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การสร้างเครือข่ายด้านวิชาการและวิจัยด้านการจัดการชุมชน ยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการขับเคลื่อนงานวิจัยชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพทางวิชาการ และประสบการณ์ทางวิชาชีพก่อนออกไปสู่การทำงานในอนาคต หลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ร่วมมือกับสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการจัดโครงการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา วิจัยและความสัมพันธ์ด้านการจัดการชุมชนของคณาจารย์และนักศึกษา 3 สถาบัน และยกระดับเป็นการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสาขาวิชาบ้านและชุมชน เป็นเจ้าภาพครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2559 และได้หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานวิจัยของคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั่วประเทศ ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 นี้ สาขาวิชาบ้านและชุมชน ได้รับเป็นเจ้าภาพจัดโครงการการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 และโครงการเครือข่ายศึกษา วิจัย และความสัมพันธ์การจัดการชุมชน ครั้งที่ 6 เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และเกิดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์และนักศึกษาทั้ง 3 สถาบัน ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

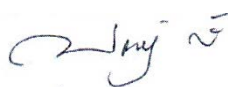
คณะผู้ดำเนินการจัดประชุมวิชาการ ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยศิลปากรและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมวิชาการครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ตลอดจนผู้นำเสนอผลงานการวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ คณะทำงานและนักศึกษา ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการจัดการประชุมวิชาการครั้งนี้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4

สถาบัน รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 เป็นความร่วมมือระหว่าง 3 หลักสูตรจาก 3 สถาบัน ได้แก่ หลักสูตรบ้านและชุมชน สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับหลักสูตรชุมชนศึกษา สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และหลักสูตรการจัดการชุมชน สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมุ่งหวังให้นักศึกษาเรียนรู้ภาคทฤษฎีด้านชุมชนศึกษาควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติภาคสนาม จนนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ หรือต่อยอดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมในวงกว้าง อีกทั้งการนำเสนอผลงานวิจัยในเวทีวิชาการถือเป็นโอกาสสำคัญ ที่นอกจากนักศึกษาจะได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการแล้ว ยังเป็นโอกาสสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังข้อเสนอจากนักศึกษาต่างสถาบัน คณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะนำไปพัฒนาผลงานให้เกิดคุณค่ามากยิ่งขึ้นต่อไป นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายยังเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการขับเคลื่อนงานวิจัยในมิติที่ลุ่มลึกขึ้น โดยการจัดงานในครั้งนี้นอกจากจะเป็นการเปิดเวทีเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักศึกษาแล้ว ยังเป็นโอกาสอันดีที่นักวิชาการจากต่างสถาบันได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในวงกว้างต่อไปอีกด้วย

ในนามของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์จากเครือข่าย ทั้ง 3 สถาบันและบุคลากรทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมในการจัดงานครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วง รวมถึงนักศึกษาและนักวิชาการที่ร่วมส่งบทความวิจัยเพื่อนำเสนอในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าความร่วมมือระหว่างสามสถาบันจะสามารถสร้างฐานความรู้ทางวิชาการที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนและประเทศชาติต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์)

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**สถานี ประธานคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4**

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและวิจัย กับสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเล็งเห็นว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้เกิดพลังทางองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากการต่อยอดความรู้ที่ได้รับจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน และฝึกปฏิบัติภาคสนาม ในการนี้ทั้ง 3 หลักสูตร ได้ร่วมมือจัดการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนครั้งที่ 4 เพื่อพัฒนาเครือข่ายด้านการศึกษา การวิจัยและความสัมพันธ์ด้านการจัดการชุมชนของคณาจารย์ นักศึกษา 3 สถาบัน ซึ่งนอกจากจะเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาแล้ว ยังส่งผลให้นักศึกษาและคณาจารย์ได้แลกเปลี่ยนและเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ และยังสามารถสานสัมพันธ์ความร่วมมือทางวิชาการร่วมกันอย่างเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

คณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนครั้งที่ 4 ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ผู้นำเสนองานวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุม คณาจารย์ บุคลากร ตลอดจนนักศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการจัดการประชุมในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการประชุมวิชาการในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ ก่อเกิดนวัตกรรม องค์ความรู้สู่การจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล)

ประธานคณะกรรมการโครงการการประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนครั้งที่ 4

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4
วันที่ 23 มีนาคม 2562

ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1. หลักการและเหตุผล

ตามที่หลักสูตรสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายและจัดโครงการเครือข่ายศึกษาวิจัยและความสัมพันธ์การจัดการชุมชนขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาทั้ง 3 สถาบัน โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน อาทิ การบรรยายทางวิชาการ การศึกษาชุมชน รวมถึงการจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อเป็นพื้นที่ทางวิชาการให้คณาจารย์และนักศึกษาได้นำเสนอผลงานวิจัย ซึ่งเป็นพัฒนาการความร่วมมือทางวิชาการของทั้ง 3 สถาบัน

ด้วยความสำคัญข้างต้น สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพจัดโครงการในปี พ.ศ. 2562 ขึ้น เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานวิชาการให้กับนักศึกษาและคณาจารย์ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์และนักศึกษาทั้ง 3 สถาบัน ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำวิจัยด้านการจัดการชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของคณาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท-เอก)
- 2.2 เพื่อพัฒนาเครือข่ายศึกษาวิจัยและความสัมพันธ์การจัดการชุมชนของคณาจารย์ และนักศึกษา 3 สถาบัน
- 2.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือวิจัยระหว่างคณาจารย์ของ 3 สถาบัน

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

- 3.1 สร้างเครือข่ายทางวิชาการกับคณาจารย์ นักศึกษา จากสถาบันต่าง ๆ
- 3.2 นักศึกษาและอาจารย์ได้เรียนรู้องค์ความรู้ และประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการนำเสนอผลงานวิจัยของแต่ละสถาบัน
- 3.3 คณาจารย์และนักศึกษาได้แนวทางในการทำวิจัย หรือความร่วมมือทางด้านวิชาการร่วมกันต่อไปในอนาคต

4. รูปแบบการประชุม

4.1 การบรรยายพิเศษ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 การนำเสนอผลงานวิจัยแบบบรรยาย (Oral Presentation) ในห้องประชุม

5. ลักษณะผลงานวิจัยและการเสนอผลงาน

5.1 เป็นผลการวิจัยที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว โดยผลงานวิจัยดังกล่าวจะต้องเป็นผลงานที่ยังไม่เคยเผยแพร่มาก่อน

5.2 เป็นผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ การจัดการชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน สุขภาวะชุมชน ความมั่นคงทางอาหาร การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

5.3 การนำเสนอผลงานแบบบรรยาย (Oral Presentation) ในที่ประชุมวิชาการ โดยใช้เวลาการนำเสนอ 15-20 นาที (รวมข้อซักถาม)

6. วัน เวลา และสถานที่ จัดประชุมวิชาการนำเสนอผลการวิจัย

วันเสาร์ที่ 23 มีนาคม 2562 เวลา 8.00 - 17.00 น

สถานที่ : ห้องประชุม อาคาร HB7 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7. อัตราค่าลงทะเบียน

ประเภทผู้สมัคร	ค่าใช้จ่าย	ระยะเวลา
นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา/ อาจารย์/ นักวิจัย/บุคคลทั่วไป	1,200 บาท	ลงทะเบียนระหว่างวันที่ 17 ต.ค. 61-3 ม.ค.62
นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา/ อาจารย์/ นักวิจัย/บุคคลทั่วไป	1,500 บาท	ลงทะเบียนระหว่างวันที่ 4 ม.ค.-16 มี.ค. 62
นักศึกษาระดับปริญญาตรี	1,000 บาท	ลงทะเบียนระหว่างวันที่ 17 ต.ค.61-16 มี.ค.62

8. กำหนดการยื่นใบสมัครและนำเสนอผลงานวิจัย

รายละเอียด	กำหนดการ
1. ผู้นำเสนอผลงานวิจัยสมัครและส่งบทความวิจัย โดยดำเนินการดังนี้ 1.1 กรอกข้อมูลผู้นำเสนอผลงานในรูปแบบฟอร์มการสมัครนำเสนอผลงานวิจัย ออนไลน์ ที่ http://goo.gl/forms/4jYbc0HEQ3 1.2 ส่งบทความวิจัย มาที่ hccmunetwork@gmail.com ตามรูปแบบที่กำหนด โดยดูตัวอย่างรูปแบบบทความวิจัยที่ http://www.human.cmu.ac.th/cms/hc/index.php?contentid=20	17 ตุลาคม - 16 ธันวาคม 2561

2. ประกาศผลการพิจารณา (ตอบรับ/ปฏิเสธ) โดยแจ้งผลให้ผู้นำเสนอผลงานทางอีเมลล์	วันที่ 3 มกราคม 2562
3. ผู้ที่ผ่านการพิจารณา ส่งบทความฉบับเต็ม (Full Paper)	วันที่ 3 -31 มกราคม 2562
4. แจ้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขบทความฉบับเต็มตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแก่ผู้นำเสนอผลงานวิจัย	วันที่ 3 มกราคม -15 กุมภาพันธ์ 2562
5. ผู้นำเสนอผลงานวิจัย ส่งไฟล์บทความวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมส่งหลักฐานการโอนเงินค่าลงทะเบียนมาที่ hccmunetwork@gmail.com	ภายในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562
6. ชำระค่าลงทะเบียนสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมฯ	วันที่ 17 ตุลาคม 2561-16 มีนาคม 2562
7. ประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย	วันที่ 23 มีนาคม 2562

หมายเหตุ: ผู้สนใจนำเสนอผลงานวิจัย ให้กรอกใบสมัครได้ที่เว็บไซต์ <http://www.human.cmu.ac.th/cms/hc> ผู้นำเสนอผลงานวิจัยที่ได้รับการพิจารณาให้นำเสนอแบบบรรยาย สามารถเลือกตีพิมพ์ในเอกสารการประชุม (proceeding) หรือไม่ก็ได้

9. การพิจารณาคัดเลือกผลงานให้นำเสนอผลงานวิจัย

การพิจารณาคัดเลือกผลงานที่จะได้นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ กระทำโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบต่อผลงาน (บทคัดย่อ) แล้ว คณะผู้จัดการประชุมจะแจ้งผู้ส่งผลงานทราบ ภายในวันที่ 3 มกราคม 2562 โดยเจ้าของผลงานจะต้องส่งบทความฉบับสมบูรณ์ (จำนวน 8-10 หน้ากระดาษ A4) ตามรูปแบบที่กำหนด ส่งมายังประธานฝ่ายพิจารณาบทความ Email address: hc.cmu.2019@gmail.com ภายในวันที่ 31 มกราคม 2562 หลังจากคณะกรรมการพิจารณาให้ผลงานได้นำเสนอในรูปแบบบรรยายแล้ว บทความจะถูกส่งกลับไปให้เจ้าของผลงานแก้ไขตามที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เจ้าของผลงานจะต้องนำส่งผลงานฉบับสมบูรณ์ (หลังการแก้ไข) ภายในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562 เท่านั้น ทั้งนี้ผลงานที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการและได้รับการแก้ไขโดยสมบูรณ์ตามกำหนด จะได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยในรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ในรูปแบบออนไลน์

10. การเตรียมบทคัดย่อและบทความวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่จะนำเสนอในการประชุมวิชาการ

1. บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตามรูปแบบที่ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ กำหนด ดูตัวอย่างได้ที่เว็บไซต์ <https://www.human.cmu.ac.th/cms/hc>

2. บทความวิจัยฉบับสมบูรณ์ มีความยาว 8-10 หน้ากระดาษ A4 (รวมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทความวิจัยฉบับสมบูรณ์ประกอบไปด้วย บทคัดย่อ บทนำ วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ผลการวิจัย

และอภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย กิตติกรรมประกาศ และเอกสารอ้างอิง ส่วนการอ้างอิงให้ใช้ ระบบ APA ดูตัวอย่างได้ที่เว็บไซต์ <https://www.human.cmu.ac.th/cms/hc>

3. ผลงานที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการและได้รับการแก้ไขโดยสมบูรณ์ตามกำหนด จะได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยในรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ในรูปแบบออนไลน์

11. การเตรียมนำเสนอ

ผู้นำเสนอผลงานวิจัย สามารถส่งข้อมูลที่จะนำเสนอเป็นไฟล์ Power Point 2010 มาทาง Email : hccmunetwork@gmail.com ก่อนวันนำเสนอ ภายในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยตั้งชื่อไฟล์ ดังนี้ "ชื่อ-สกุล ผู้นำเสนอแบบบรรยาย"

12. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

12.1 นักศึกษาสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	จำนวน 136 คน
12.2 อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน	จำนวน 5 คน
12.3 คณะกรรมการบริหารภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	จำนวน 4 คน
12.4 อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	จำนวน 1 คน
12.5 นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	จำนวน 103 คน
12.6 นักศึกษาโครงการแลกเปลี่ยนประเทศบรูไน มหาวิทยาลัยศิลปากร	จำนวน 16 คน
12.7 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร	จำนวน 8 คน
12.8 นักศึกษาสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	จำนวน 47 คน
12.9 อาจารย์ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	จำนวน 2 คน
12.10 อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ผู้นำเสนอผลงานวิจัย	จำนวน 4 คน
12.11 เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสันกลาง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่	จำนวน 3 คน
12.12 เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	จำนวน 3 คน
12.13 ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านท่ากาน ต.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่	จำนวน 3 คน
12.14 เจ้าหน้าที่ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	จำนวน 7 คน
รวม	จำนวน 342 คน

13. เป้าหมายระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

ผู้เข้าร่วมประชุมฯ อย่างน้อยร้อยละ 80.0 ให้ผลความพึงพอใจอยู่ในระดับดีขึ้นไป

14. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. คณาจารย์สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นเจ้าภาพร่วม
3. คณาจารย์สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

คณะกรรมการฝ่ายพิจารณาบทความและตรวจทานเอกสารและผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4

คณะกรรมการฝ่ายพิจารณาบทความและตรวจทานเอกสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ประธาน)
รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภู่อ่าง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ดันตระกูล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวยาชีวะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ณภัทร วิสวะกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ศาสตราจารย์ ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์จารุพันธ์ เชาวนดี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภู่อ่าง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ดันตระกูล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวยาชีวะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ณภัทร วิสวะกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ ตั้งรักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจร	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวรรยา ธรรมอภิพล	มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (ต่อ)

อาจารย์ ดร.สุณี คำนวนศิลป์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.ภพ สวัสดิ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์วันชัย เจือบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์รชกร วชิรสิโรตม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ธเนศ เกษรสิริธร	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญาสุทธีนนท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี อึ้งโพธิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอมอร เจียรมาศ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.บัณฑิตา หลิมประเสริฐ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ยุทธกาน ดิสกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กำหนดการโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4

ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันเสาร์ที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2562

- 08.00-08.30 น. ลงทะเบียน รับเอกสารพร้อมอาหารว่าง (ณ โถงชั้น 1 อาคาร HB7)
- 08.30-09.00 น. วัตถุประสงค์และนำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ณ ห้องศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย ชั้น 8
อาคาร HB7)
- พิธีเปิดการประชุม**
กล่าวต้อนรับและกล่าวรายงาน โดย หัวหน้าภาควิชามนุษยสัมพันธ์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา สโรบล
กล่าวเปิดงาน โดย ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิจัยและนวัตกรรม
รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยะพงศ์ นิยมทรัพย์
มอบของที่ระลึกและถ่ายภาพร่วมกัน
ผู้ดำเนินรายการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล และอาจารย์ณภัทร วิสวะกุล
- 09.00-10.30 น. การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “พลวัตสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชน”
องค์ปาฐก ศาสตราจารย์ ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
- 10.30-10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45-12.05 น. การนำเสนอผลงานวิจัยของคณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 4 เรื่อง
ณ ห้องศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย
- 12.05-13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00-16.00 น. การนำเสนอผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จาก 3 สถาบัน จำนวน 58 เรื่อง
(6 ห้องย่อย) และมอบเกียรติบัตร
- 16.00-16.30 น. พิธีปิด ณ ห้องประชุม ศ.ดร. หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย
- 16.30-18.00 น. การประชุมร่วมกันระหว่างคณาจารย์ 3 สถาบัน (ณ ห้องประชุม HB 7801)

กำหนดการนำเสนองานวิจัยแบบปากเปล่า
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4
วันเสาร์ที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2562
ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ห้องศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงคุ้ย ชุมสาย ชั้น 8 อาคาร HB7

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง ศ.ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ผศ.ดร.ทิพย์สุดา พุฒจร และ ผศ.เอมอร เจียรมาศ

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	10.45-11.05	รัฐพล พรหมมาศ	ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อการประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2.	11.05-11.25	วรพงศ์ ไชยฤกษ์	การสื่อความหมายท่องเที่ยว : คุณค่าและแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
3.	11.25-11.45	สุภาวดี นิมมณี, ชงชัย ภูวนาด วิจิตร, ชรินทร์ มั่งคั่ง	รูปแบบการเรียกร่องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่าย ชุมชนสบลาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
4.	11.45-12.05	ฐิติรัตน์ ชลิตเลิศรัตน์, ทรงวุฒิ ดวงรัตนพันธ์	การให้ความหมายและการปฏิบัติงานต่อการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรและภาคีเครือข่ายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และ เทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
พักรับประทานอาหารกลางวัน			

เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน 1 (ห้องศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงคู่ย์ ชุมสาย ชั้น 8 อาคาร HB7)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง ผศ.ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว ผศ.ดร.อัจฉรา สโรบล และ ผศ.ณรงค์ ศิขิรัมย์

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	13.00-13.15	ชนาธิป พึ่งน้ำ, มณฑิตา หาญ- พุด, ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัด เพชรบุรี
2.	13.15-13.30	มณฑิตา หาญพุด, ชนาธิป พึ่งน้ำ, ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัด เพชรบุรี
3.	13.30-13.45	ปฐมาวดี หุ่นงาม, เกศราพร พรหมนิมิตกุล	การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการและ ขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี: กรณีศึกษา หมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
4.	13.45-14.00	ณัฐณี แต่สกุล, สิริ ไชยสิน แก้วกาญญา, นรินทร์ สังข์รักษา	การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินดำ อำเภอ ด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
5.	14.00-14.15	ขวัญธิดา กล้าแสง, รชกร วชิรสีโรดม	การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ กรณีศึกษาบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
6.	14.15-14.30	นิตกร วีระแก้ว, นลินนิภา ขุนฤทธิ์, ณัฐพร จันทร, ยุทธกาน ดิสกุล	การสื่อสารเพื่อส่งเสริม “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้า จังหวัดบางกล้า จังหวัดสงขลา
	14.30-14.45	พักรับประทานอาหารว่าง	
7.	14.45-15.00	ชุติกานต์ ปานช่วย, ชนุดม เพ็ชรมงคล, สหรัฐ สังข์ทอง, ยุทธกาน ดิสกุล	แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนห้วยเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
8.	15.00-15.15	บุษราภรณ์ จองเดิน, อโนชา พุฒิ ภูมิพงศ์, สิริรัตน์ หมานละโต๊ะ, ยุทธกาน ดิสกุล	แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิง เกษตรวิถีชีวิต ชุมชนท่าหิน จังหวัดสติงพระ จังหวัด สงขลา
9.	15.15-15.30	ฐิติพร ทองสุข, ปรีญญา นาวาทอง, ยุทธกาน ดิสกุล	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ศูนย์เรียนรู้วิถีกรรมไทยบ้านภูติตา ตำบลท่า ชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา
10.	15.30-15.45	จิรัชยา ปฐมเพชร, พนิดา ประชุม ทอง, บงกชมาศ จันทร์แก้ว, ยุทธกาน ดิสกุล	การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ธารางชมเมือง เทศบาลนครสงขลา

เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน 2 (ห้องประชุม HB 7801 ชั้น 8 อาคาร HB7)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง ผศ.ดร. ทิพย์สุดา พุฒจร อ.ยุทธกาน ดิสกุล และ ผศ.ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	13.00-13.15	ปวีณา รุ่งเรือง, ลักขิภา โพธิกุล, นรินทร์ สังข์รักษา	ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
2.	13.15-13.30	ชนะเลิศ เครือแก้ว, ศุภกิตต์ ตั้งคำ, สิทธิกร ศรีประสิทธิ์, ยุทธกาน ดิสกุล	แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัด สงขลา
3.	13.30-13.45	กิตติมา คงแก้ว, นุศรา แซ่ตั้ง ศศิณา เขียงยิ่งเจริญ, วิลาสินี พลายชุม, ยุทธกาน ดิสกุล	แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
4.	13.45-14.00	กัณฑพงศ์ สวนยา, ธนชาติ รักนุ้ย, กฤตภาส ขุนเจริญ, นันทิกานต์ เศรษฐกุล, ยุทธกาน ดิสกุล	แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ท้องถิ่น กรณีศึกษา ตลาดใต้ไหนด ชุมชนบ้านจันนา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
5.	14.00-14.15	รวรรุณี หล้าดิน, สวรรส คงฤทธิ์, เอกนที เอกาพันธ์, ยุทธกาน ดิสกุล	ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์ชุมชนท่าหิน อำเภอสิงหนคร จังหวัด สงขลา
6.	14.15-14.30	มนธิรา สมจิตต์, มินทิมา เกียรติเพ็ง, ธเนศ เกษรสิริธร	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไทรามัญคอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
	14.30-14.45	พักรับประทานอาหารว่าง	
7.	14.45-15.00	ธวัลยา โรจน์รักษกุล, พิชญภา วงศ์พันธุ์ลักษณ์, ธเนศ เกษรสิริธร	ประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชากแก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
8.	15.00-15.15	รัฐภาพร สุดตาชาติ, ทิพย์สุดา พุฒจร	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่ บ้านสวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์
9.	15.15-15.30	นันทริกา ยิ้มศรวล, ประภัสสร อรุณชิตกุล, สุณี คำนวนศิลป์	การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานเกลือพื้นบ้าน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

สุขภาพชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ห้องประชุม HB 7802 ชั้น 8 อาคาร HB7)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง อ.รชกร วชิรสิโรตม รศ.ปรีชา วงศ์ทิพย์ และ อ.ชเนต เกษรสิริธร

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	13.00-13.15	พลพจน์ สัมพันธ์จันทร์, รชกร วชิรสิโรตม	ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มเกษตรกรปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์
2.	13.15-13.30	ปรเมศ ลุงลือ, วิษณุรัตน์ นนท์ตา, ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอมะแมริม จังหวัด เชียงใหม่
3.	13.30-13.45	รัชฎาภรณ์ เลิศอนันต์, อรัชพร เขนย, ทรงพันธ์ ดันตระกูล	พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกร ผู้ ปลูกมะม่วง บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่
4.	13.45-14.00	ภัทราพร แสงทวี, นัฐชนิตา ขวัญ ชื่น, อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	ผู้ประกอบการสังคัมกับการเสริมสร้างความสุขของคน ในชุมชนทุ่งตาเสา อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
5.	14.00-14.15	ศุภกานต์ อีหะสุวรรณ, จิราพร พจนาน, อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	บริษัทประชารัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด กัมกับการสร้างความสุขให้กับคนในอำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
6.	14.15-14.30	นัยต์ประพร จันแท่น, เต็มฟ้า แสงสุริยา, อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	ความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ในพื้นที่ ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอมือเมือง จังหวัดสตูล
	14.30-14.45	พักรับประทานอาหารว่าง	
7.	14.45-15.00	ปิ่นญรัตน์ แสงสุข, ธนสรณ์ โอพงษ์, ทิพย์สุดา นุ่มเรื่อง, โสภิตา สังข์สว่าง, เศรษฐวุฒิ บุญขวัญ, อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	องค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิตของคนใน ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
8.	15.00-15.15	กัญฉฎุทัย จันท์แพง, รวีกิภัทร สระทองหน, ทิพย์สุดา พุฒจรรยา	แนวการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหาร กลางวัน อย่างมีส่วนร่วม ของโรงเรียนวัดนาพรม (มณฑลมหาวิทยาการ) จังหวัดเพชรบุรี
9.	15.15-15.30	ศิริรักษ์ สร้อยสีคำ, เกศราพร พรหมนิมิตกุล	การดูแลผู้สูงอายุในสถานพักฟื้น กรณีศึกษาศูนย์พักฟื้น ผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home จังหวัดปทุมธานี
10.	15.30-15.45	โชติกา จีอาทิตย์, ภวิกา บุรินทร์รัตน์, ทรงสุดา ภู่อสว่าง	การดูแลตนเองด้านการบริโภคนอาหารของผู้ป่วยมะเร็ง เต้านม

การจัดการชุมชน (ห้องเรียน HB 7702 ชั้น 7 อาคาร HB7)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง ผศ.ดร. สวรรยา ชรรมอภิล ผศ.ทรงพันธ์ ต้นตระกูล และ ผศ.ทรงสุดา ภู่ว่าง

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	13.00-13.15	จุฑามาศ วารินพิพัฒน์, อโณทัย เรื่องสังข์, กมลลักษณ์ สิ้นชนะ, อุทัย ปริญญาสุทธีนันท์	ภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา
2.	13.15-13.30	ณัฐชา รามัญ, นักสวรรณ ลิ้มเจริญ, ธเนศ เกษรสิริธร	แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัด มะยม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
3.	13.30-13.45	เจนจิรา นูรณประเสริฐกุล, สวรรยา ชรรมอภิล	การศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื่อจาก โรงพยาบาล ภูมิศึกษา รพ.ส่งเสริมสุขภาพประจำ ตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม
4.	13.45-14.00	ศุภกร มะลิแก้ว, อรญา จาธิทอง, ปรีชา วงศ์ทิพย์	การศึกษายจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการจัดการขยะ ของอบต.ดอนแก้ว ภูมิศึกษาย้านสันเหมือง ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
5.	14.00-14.15	น้ำฝน อุตะเรื่อน, ลัดดาวัลย์ คำยอด, ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	สถานการณ์และแนวโน้มในการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ ปลูกดอกกุหลาบ ภูมิศึกษาย้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
6.	14.15-14.30	กาญจนา พันธุ์เฟือก, สุปราณี ในเกาะ, ทิพย์สุดา พุฒจร	การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วน ร่วม ของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
	14.30-14.45	พักรับประทานอาหารว่าง	
7.	14.45-15.00	ธัญชนก มุสิกะเจริญ, วุฒิชัย หมิ่นไวย้, ยุทธกาน ดิสกุล	ความทรงจำเหล่าสหายผ่านการสร้างพื้นที่ป่าต้นน้ำผา ดำ ภูมิศึกษาประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ ตำบลคลอง หอยโข่ง อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา
8.	15.00-15.15	ฐิติวรดา ศิริวัฒนสกุล, มานิตา ขอแซฟ, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	แนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ภูมิศึกษา เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
9.	15.15-15.30	มานิตา ขอแซฟ, ฐิติวรดา ศิริวัฒนสกุล, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	แนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ภูมิศึกษา เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม
10.	15.30-15.45	สถาพร มงคลบุตร, พงษ์นภา แช่แต่้, เมธชนันท์ เนียมบุญ, เอมอร เจียรมาศ	การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รั้งขันโรง ตำบลชะแล้ อำเภอลียงนคร จังหวัดสงขลา

พฤติกรรมศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์เพื่อชุมชน (ห้องเรียน HB 7703 ชั้น 7 อาคาร HB7)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง รศ.ดร.ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร ผศ.เอมอร เจียรมาศ และ อ.ดร.อรยา
พรเอี่ยมมงคล

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	13.00-13.15	ชฎาพร สืบบุญประเทือง, สุนี คำนวนศิลป์	การศึกษาพฤติกรรมการเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงของ วัยรุ่นไทยกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์
2.	13.15-13.30	อลิสา เจริญรูป, อารยา เกตุรวม, สวรรยา ธรรมอภิพล	พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือและการจัดการซาก โทรศัพท์มือถือของผู้บริโภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย
3.	13.30-13.45	โปรดเกล้า ภักดีเพชร, ชนากร นุชเจริญ, ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรื้อน้องประชุม เชียร์ของนักศึกษากิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ เพชรบุรี
4.	13.45-14.00	ชรรสพงศ์ ทศณะนาคะจิตต์, ทิพย์สุดา พุฒจร	คุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กรกับการยอมรับของ นักศึกษาคณะวิทยาการการจัดการชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
5.	14.00-14.15	จันทร์ฉาย ทองรอด, นรมน สารผล, สวรรยา ธรรมอภิพล	แรงจูงใจในการลดแก้วพลาสติกด้วยแนวคิดแก้วน้ำ ส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม กรณีศึกษา นักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
6.	14.15-14.30	นารีรัตน์ กันธวัฒน์, อีสริยา ศิรินิรันดร์, ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ	ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกใช้พื้นที่เช่าทำ กิจการ โครงการ ONE NIMMAN
	14.30-14.45	พักรับประทานอาหารว่าง	
7.	14.45-15.00	จิรัฐติกาล พลณวี, พิมพิศา พรินทรากุล, ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ	ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัด เชียงใหม่
8.	15.00-15.15	นนทนภัต ชัยคำมา, เพชรรัตน์ มะหะหมัด, ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ	การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ food stylist ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและ เครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่
9.	15.15-15.30	กิตติทัต บรรจงปฐุ, สโรชา ก่อเจริญ, ณรงค์ ศิขิรัมย์	การสำรวจความต้องการของผู้บริโภคต่อเส้นพาสต้า ปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร
10.	15.30-15.45	ชนากานต์ ชุ่มเรือน, ภัทรารณณ์ ปัญญาใหญ่, ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ	การสำรวจความต้องการของครุคหกรรมศาสตร์ในการ สร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา

ภูมิปัญญา-วัฒนธรรมท้องถิ่น และการวิจัยเชิงพัฒนาและแนวคิดใหม่เพื่อสร้างมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา
(ห้องเรียน HB 7704 ชั้น 7 อาคาร HB7)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง อ.ดร.สุนี คำนวนศิลป์ ผศ.ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล และ อ.ดร.ปรีวิทย์ ไวยาษาชีวะ

ลำดับ	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1.	13.00-13.15	ศิริกัญญา สมบัติจินดา, สุชานาถ พุ่มบาง, เกศราพร พรหมนิมิตกุล	การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญบ้านคอน แก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอป่า จังหวัดน่าน
2.	13.15-13.30	ทิพวรรณ ปิ่นแก้ว, หทัยกานต์ ชูจำ, เกศราพร พรหมนิมิตกุล	การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
3.	13.30-13.45	ประภาพร ธรรมมุสา, ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	ผ้าขึ้นดินแดง อัตลักษณ์และภูมิปัญญาผ้าพื้นถิ่นของ จังหวัดบุรีรัมย์
4.	13.45-14.00	ปภาวดี วน้ำค้าง, ปาริฉัตร มะम्म, ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	ภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์ดาราอังกกับวิถีชีวิตชุมชนปาง แดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
5.	14.00-14.15	กนกวรรณ ใจคำ, ณัฐพร พงศ์พันธุ์, อรยา พรเอี่ยมมงคล	การส่งเสริมการใช้ผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้ง ข้าวไรซ์เบอร์รี่ฟรีเจลาตินซ์
6.	14.15-14.30	โสธยา คำฟู, อโณทัย เดิมทวีวุฒิ, อรยา พรเอี่ยมมงคล	การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตผลทางการเกษตร : การพัฒนาเม็ด ไข่มุกผสมน้ำมะเขือเทศ
	14.30-14.45	พักรับประทานอาหารว่าง	
7.	14.45-15.00	กัญญา แซ่ฝ่ง, เจนจิรา กุญชร ณ อยุธา, ทรงสุดา ภู่อ่าง	การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลี
8.	15.00-15.15	ฉันทชนก เล่าหจรัสแสง, จิตติธิดา ทองจิตติ, อัจฉรา สโรบล	การพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ประเภท หมวกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย
9.	15.15-15.30	พรทิพย์ โป๊ะโดย, พนาพร โพธิ์พูลศักดิ์, ณภัทร วิสวะกุล	การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวย ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สาส์นรองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ	ข
สาส์นประธานคณะกรรมการดำเนิน โครงการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่าย ด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4	ค
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 คณะกรรมการฝ่ายพิจารณาบทความและตรวจทานเอกสารและผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ ...	ง
กำหนดการ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4	ฉ
กำหนดการนำเสนองานวิจัยแบบปากเปล่า โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4	ฉ
สารบัญ	ด
ปาฐกฐาวิทยากร	1
บทความวิจัย	
ห้องศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย ชั้น 8 อาคาร HB7 ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อการประยุกต์ใช้ทางการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ รัฐพล พรหมมาศ	5
การสื่อความหมายท่องเที่ยว : คุณค่าและแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อการพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน วรพงศ์ ไชยฤกษ์	14
รูปแบบการเรียกร่องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายชุมชนสบลาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สุภาวดี นิยมณี ชงชัย ภูวนาถวิจิตร ชรินทร์ มั่งคั่ง	26
การให้ความหมายและการปฏิบัติงานต่อการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรและภาคีเครือข่าย ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่่นะ อำเภอ เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และ เทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ วิศิรัตน์ ชลิตเลิศรัตน์ ทรงวุฒิ ดวงรัตนพันธ์	40

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ห้องศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงต๋อย ชุมสาย “เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน 1” การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของ การพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ชนาธิป พึ่งน้ำ มณฑิตา หาญพุ่ม ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร.....	52
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มณฑิตา หาญพุ่ม ชนาธิป พึ่งน้ำ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	60
การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการและขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม : ภูมิศึกษาหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปฐมาวดี หุ่นงาม เกศราพร พรหมนิมิตกุล	68
การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ณิชฎณี แต้สกุล สิริ โสภิน แก้วกัญญา นรินทร์ สังข์รักษา	80
การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ ภูมิศึกษาบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ขวัญธิดา กล้าแสง รชกร วชิรสิโรตม	94
การสื่อสารเพื่อส่งเสริม “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้า อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา นิตติกร วีระเกล้า นลินนิภา ขุนฤทธิ์ ณิชฎพร จันทร ยุทธกาน ดิสกุล	105
แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูมิศึกษา ชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ชุตติกานต์ ปานช่วย ชนุตม์ เพ็ชรมงคล สหรัฐ สังข์ทอง ยุทธกาน ดิสกุล	117
แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิต ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา บุษราภรณ์ จองเคิน สิริรัตน์ หมานละ ไต่ะ อโนชา พุฒิกุมิพงศ์ ยุทธกาน ดิสกุล	132
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ภูมิศึกษา ศูนย์เรียนรู้วิถีกรรมไทยบ้านภูลิดา ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา ฐิติพร ทองสุข ปรีญา นาวาทอง ยุทธกาน ดิสกุล	144
การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ภูมิศึกษา ธารางชมเมือง เทศบาลนครสงขลา จิรัชยา ปฐมเพชร บงกชมาศ จันทร์แก้ว พนิดา ประชุมทอง ยุทธกาน ดิสกุล	157

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
<p>ห้องประชุม HB 7801 ชั้น 8 อาคาร HB7 “เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน 2” ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เชื้อนกระเสี้ยว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ปวีณา รุ่งเรือง ลักขิกา โพธิกุล นรินทร์ สังข์รักษา</p>	169
<p>แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ชนะชล เครือแก้ว สุภกิตต์ ตั้งคำ สิทธิกร ศรีประสิทธิ์ ยุทธกาน ดิสกุล</p>	179
<p>แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กิตติมา คงแก้ว นุศรา แซ่ตั้ง ศศิญา เยี่ยงยิ่งเจริญ วัสสินี พลายชุม ยุทธกาน ดิสกุล</p>	190
<p>แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่น กรณีศึกษา ตลาดใต้โหนด ชุมชนบ้านจันนา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง กันตพงศ์ สวนยา กฤตภาส ขุนเจริญ ธนชาติ รัชนี นันทิกานต์ เศรษฐกุล ยุทธกาน ดิสกุล</p>	202
<p>ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนทำหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วรวุฒิ หล้าดีน สวรรส คงฤทธิ์ เอกนที เอกาพันธ์ ยุทธกาน ดิสกุล</p>	214
<p>การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทรามัญคอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มนธิรา สมจิตต์ มินทิมา เกี้ยวเพ็ง ธเนศ เกษรสิริธร</p>	226
<p>ประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกะแก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ธวัลยา ไรจน์รักษกุล พิชญภา วงศ์พันธุ์ลักษณ์ ธเนศ เกษรสิริธร</p>	234
<p>กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่ บ้านสวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์ รัชฎาพร สุตตาชาติ ทิพย์สุดา พุฒจร</p>	242
<p>การบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์าเกลือพื้นบ้าน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี นันทริกา ยิ้มศรวล ประภัสสร อรุณชิตกุล สุนี คำนวลศิลป์</p>	253
<p>ห้องประชุม HB 7802 ชั้น 8 อาคาร HB7 “สุขภาวะชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ความรอบรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มเกษตรกรปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พลพจน์ สันหจันทร์ รชกร วชิรสิโรดม</p>	263

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ประเมศ ลุงลือ วิทยารัตน์ นนท์ตา ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	273
พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกร ผู้ปลูกมะม่วง บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ชฎาภรณ์ เลิศอนันต์ อรัชพร เชนย ทรงพันธ์ ตันตระกูล	281
ผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ่งคำเสา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ภัทรพร แสงทวี นัฐชนิตา ขวัญชื่น อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	289
บริษัทประชารัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด กับการสร้างความสุข ให้กับคนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ศุภกานต์ อิตะสุวรรณ จิราพร พจนา อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	302
ความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล นัยต์ประพร จันแท่น เต็มฟ้า แสงสุริยา อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	314
องค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ปิ่นญารัตน์ แสงสุข ทิพย์สุดา นิมเรื่อง ไสภิดา สังข์สว่าง เศรษฐวุฒิ บุญขวัญ ชนสรณ์ โอพึ่ง อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	323
แนวการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวัน อย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียน วัดนาพรหม (มนมหาวิริยาคาร) จังหวัดเพชรบุรี กานต์อุทัย จันท์แพง รวิภักดิ์ สระทองหน ทิพย์สุดา พุฒจร	337
การดูแลผู้สูงอายุในสถานพักฟื้น กรณีศึกษาศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ศูนย์พักฟื้น ผู้สูงอายุ The Nymph Care Home จังหวัดปทุมธานี ศิริรักษ์ สร้อยลีคำ เกศราพร พรหมนิมิตกุล	347
การดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหารของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม โชติกา จีอาทิศย์ ภวิภา บุรินทร์รัตน์ ทรงสุดา ภู่อ่าง	357
ห้องเรียน HB 7702 ชั้น 7 อาคาร HB7 “การจัดการชุมชน” ภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา จุฑามาศ วารินพิพัฒน์ อโณทัย เรืองสังข์ กมลลักษณ์ สิ้นชนะ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์	369

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ัญฐา รามัญ นภัสวรรณ ลิ้มเจริญ ชเนศ เกษรสิริธร	381
การศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาล ภูมิศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม เจนจิรา บุรณประเสริฐกุล สวรรยา ชรรมอภิล	392
การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ภูมิศึกษากันหันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ศุภกร มะลิแก้ว อรญา จาธิทอง ปรีชา วงศ์ทิพย์	402
สถานการณ์และแนวโน้มในการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ ภูมิศึกษา บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ น้ำฝน อุตะเรือน ลัดดาวัลย์ คำยอด ชงชัย ภูวนาถวิจิตร	411
การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม ของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี กาญจนา พันธุ์เผือก สุปราณี ในเกาะ ทิพย์สุดา พุฒจร	420
ความทรงจำเหล่าสหายผ่านการสร้างพื้นที่ป่าต้นน้ำผาคำ ภูมิศึกษาประชามรรักษ์ป่าต้นน้ำ ผาคำ ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา รัชชชนก มุสิกะเจริญ วุฒิชัย หมื่นไวย์ ยุทธกาน คิสกุล	433
แนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ภูมิศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ฐิติวรดา ศิริวัฒนสกุล มานิตา ยอแซฟ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	445
แนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ภูมิศึกษาเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม มานิตา ยอแซฟ ฐิติวรดา ศิริวัฒนสกุล ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร.....	451
การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชั้นโรง ตำบลชะแล้ อำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา สถาพร มงคลบุตร พงษ์นภา แซ่เต้ เมชชนันท์ เนียมบุญ เอมอร เจียรมาศ	457
ห้องเรียน HB 7703 ชั้น 7 อาคาร HB7 “พฤติกรรมศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์เพื่อชุมชน” การศึกษาพฤติกรรม การเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงของวัยรุ่นไทย กลุ่มที่ชื่นชอบดนตรี อิเล็กทรอนิกส์ ชฎาพร สืบบุญประเทือง สุนี คำนวลศิลป์	467

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือและการจัดการซากโทรศัพท์มือถือของผู้บริโภค กลุ่มเจนเอเรชั่นวาย อติสา เจริญรูป อารยา เกตุรวม สวรรยา ชรรมอภิล 479	479
ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประมุขเชียร์ของนักศึกษากิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี โปรดเกล้า ภักดีเพชร ธนากร นุชเจริญ สุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว 491	491
คุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กรกับการยอมรับของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ธรรศพงศ์ ทักษะนาคะจิตต์ ทิพย์สุดา พุฒจร 504	504
แรงจูงใจในการลดแก้วพลาสติกด้วยแนวคิดแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จันทร์ฉาย ทองรอด นรมน สารผล สวรรยา ชรรมอภิล 517	517
ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกใช้พื้นที่เช่าทำกิจการโครงการ ONE NIMMAN นาริรัตน์ กันช้วนนะ อีสริยา ศิรินิรันดร์ ปรีวิทย์ ไวยาทยชีวะ 528	528
ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ จิรัฐติกาล พลฉวี พิมพิศา พรินทรากุล ปรีวิทย์ ไวยาทยชีวะ 537	537
การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ Food Stylist ของผู้ประกอบการ ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ นนท์นภัส ชัยคำมา เพชรรัตน์ มะหะหมัด ปรีวิทย์ ไวยาทยชีวะ 546	546
การสำรวจความต้องการของผู้บริโภคต่อเส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร กิตติทัต บรรจงปฐ สโรชา ก่อเจริญ ณรงค์ ศิขิรัมย์ 555	555
การสำรวจความต้องการของครุคหกรรมศาสตร์ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ งานด้านใบตองล้านนา ชนากานต์ ชุ่มเรือน ภัทรภรณ์ ปัญโญใหญ่ ปรีวิทย์ ไวยาทยชีวะ 561	561
ห้องเรียน HB 7704 ชั้น 7 อาคาร HB7 “ภูมิปัญญา-วัฒนธรรมท้องถิ่น และการวิจัยเชิงพัฒนา และแนวคิดใหม่เพื่อสร้างมูลค่าทรัพยากรชุมชน” การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญบ้านดอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน ศิริกัญญา สมบัติจินดา สุชานาถ พุ่มบาง เกศราพร พรหมนิมิตกุล 572	572

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี	
ทิพวรรณ ปิ่นแก้ว ทักษิณ กัญญา เกศราพร พรหมนิมิตกุล	584
ผ้าซิ่นตีนแดง อัตลักษณ์และภูมิปัญญาผ้าพื้นถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์	
ประภาพร ธรรมมูสา สุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	594
ภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์คาราอังกักับวิถีชีวิตชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่	
ปภาวดี วัฒนาค้าง ปาริฉัตร มะยม สุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	602
การส่งเสริมการใช้ผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปัง ทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่เจลาตินในซ์	
กนกวรรณ ใจคำ ฉัฐพร พงศ์พันธุ์ อรยา พรเอี่ยมมงคล	613
การเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิตทางการเกษตร : การพัฒนาเม็ดไข่มุกผสมน้ำมะเขือเทศ	
โสธยา คำฟู อโณทัย เต็มทวิวุฒติ อรยา พรเอี่ยมมงคล	623
การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลี	
กัญญา แซ่ฝ่ง เจนจิรา กุญชร ณ อรุณยา ทรงสุดา ภู่อสว่าง	632
การพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ประเภทหมวกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แสงระวีผ้าไทย	
ฉันทชนก เลหาจรัสแสง จิตติธิดา ทองจิตติ อัจฉรา สโรบล	643
การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวย ตำบลป่าแดง อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่	
พรทิพย์ โป๊ะ โดย พนาพร โพธิ์พลศักดิ์ ณิชภัทร วิสวะกุล	651
ภาคผนวก.....	659

พลวัตรของชุมชน : การจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์¹

๑.

การจัดงานสัมมนาทางวิชาการที่เน้นถึง “การจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีความหมายและความสำคัญอย่างมาก เพราะจะเป็นเวทีในการช่วยกันทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นในทุกมิติของสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของผู้คนใน “ชุมชน” ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงนี้จึงอาจนำไปสู่การแสวงหาแนวทาง “การจัดการชุมชน” ที่เหมาะสมและจะนำไปสู่การ “พัฒนาที่ยั่งยืน” ได้ในอนาคต การทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะเสนอประเด็นที่ต้องการการถกเถียงกันในสองประเด็น ได้แก่ ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ ความเปลี่ยนแปลงของ “ชุมชนไทย”

๒.

ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นคำที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะหลังจากที่สหประชาชาติได้เสนอ “เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)” ๑๗ ประการ ยิ่งทำให้คนจำนวนมากคิดว่าน่าจะนำไปใช้ได้โดยเฉพาะกลุ่มทุน /ธุรกิจในสังคมไทย การกล่าวถึงเฉพาะ “เป้าหมาย” จึงทำให้ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” กลายเป็นความเข้าใจที่ “ถูกต้อง ดีงาม” โดยที่ไม่ได้ไตร่ตรองถึงความหมายของความยั่งยืนว่าควรจะเป็นเช่นไรและอย่างไร

ความหมาย ของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ควรอยู่ในสถานะของ “พื้นที่ที่กำลังต่อสู้/ช่วงชิง” (Contesting Terrain) มากกว่าที่จะกระโดดไปสู่การสร้างกิจกรรมลอยๆ โดยคิดว่ากิจกรรมส่วนเล็ยนั้นจะนำไปสู่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ดังจะเห็นได้จากโครงการกิจกรรมจำนวนมากในสังคมไทย เช่น การเก็บขยะเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน “พื้นที่ที่กำลังช่วงชิงความหมาย” ของ “การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบได้กว้างๆเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกระแสหลัก และ กลุ่มกระแสรอง

กลุ่มกระแสหลัก เริ่มมีบทบาทตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๖๐ โดยชนชั้นนำและนักวิชาการระดับโลก ได้ร่วมกันจัดตั้ง Club of Rome ขึ้นมาและออกเอกสารชื่อ The Limited of Growth (คศ. ๑๙๗๒) และแสดงความห่วงใยว่าการมุ่งเน้นแต่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดหายนะ และเสนอการมองหาความสมดุลระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับระบบนิเวศวิทยา กลุ่มชนชั้นนำนี้มีบทบาทอย่างต่อเนื่องในการแสดงความห่วงใยในเรื่องการพัฒนา ต่อมาในปี คศ. ๑๙๘๑ ก็ได้ออกเอกสารชื่อ The First Global Revolution ซึ่งพยายามจะแสดงให้เห็นว่า สถานะของโลกกำลังถูกทำลายและจะต้องต่อสู้กับศัตรู แต่ก็เน้นเพียงคำว่า All these dangers

¹ ศาตราจารย์ ดร., ประจำภาควิชาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

are caused by human intervention in natural processes, and it is only through changed attitudes and behavior that they can be overcome. The real enemy then is humanity itself.

กลุ่มชนชั้นนำของโลกนี้มีบทบาทที่นำในสหประชาชาติอย่างสูงตลอดมา และมีบทบาทอย่างมากในการนำเสนอความคิดที่นำมาสู่การเสนอ “เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)”

กรอบคิดของกลุ่มชนชั้นนำของโลกและสหประชาชาติมีลักษณะร่วมกัน ก็คือ เน้นให้เห็นปัญหา แต่ขณะเดียวกันกลับไม่มีแนวทางในการเสนอเพื่อให้เห็นในโลกรู้จัก “ปัญหา” ว่าในความเป็นจริงแล้ว “ปัญหา” ทั้งหมดเกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจโลกที่ถักสานกันเหนียวแน่นและเป็นระบบที่ดูดซับส่วนเกินจากประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาไปสู่กลุ่มทุนใหญ่ของโลก การทำความเข้าใจ “ปัญหา” จึงเป็นการกล่าวอย่างลอยๆ และกว้างๆว่า โลกมีปัญหาและต้องแก้ไขปัญหา ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละสังคมต้องไปคิดกันเองว่ารากเหง้าของปัญหาคืออะไร ซึ่งไม่น่าแปลกใจอันใดที่กลุ่มชนชั้นนำของโลกและสหประชาชาติจะเสนอได้ในระดับนี้เท่านั้น เพราะสหประชาชาติก็เป็นศูนย์อำนาจรวมของบรรดาประเทศทุนขนาดใหญ่ที่ต้องจรรโลงระบบเศรษฐกิจโลกเอาไว้

กลุ่มกระแสตรง เป็นความพยายามจะสร้างความเข้าใจว่าการเกิดปัญหาในระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะคิดกันอย่างง่าย ๆ อาจจะแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ **กลุ่ม Strong Sustainability** และ **กลุ่มที่เชื่อมโยงกับสังคม**

กลุ่ม Strong Sustainability จะมีลักษณะร่วมกันประการหนึ่ง คือ การเน้นว่าทุนธรรมชาติ (Natural Capital) นั้น สร้างขึ้นใหม่ไม่ได้ จึงจะต้องรักษาไว้ให้ดี/ให้มากที่สุด กลุ่มนี้จะมองกลุ่มชนชั้นนำว่าเป็นพวก Weak Sustainability และไม่มีทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การนำเสนอจุดแข็งของกลุ่มนี้จะเน้นที่การรักษาธรรมชาติไว้ให้ได้สูงที่สุด จนในหลายกรณีกลายเป็นกลุ่มที่เน้นสิ่งแวดล้อมโดยไม่แยกแยะ

กลุ่มที่เชื่อมโยงกับสังคม เป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจว่า การรักษานิเวศและสิ่งแวดล้อมนั้นไม่สามารถมองปัจจัยต่างๆแยกออกจากกัน และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมจำเป็นที่จะต้องพิจารณาให้เห็นถึง “ระบอบของทรัพย์สิน” (Regime of Property) การรักษาสิ่งแวดล้อมจำเป็นที่จะต้องให้เกิด “ชุมชน” มาร่วมสร้าง “ระบอบทรัพย์สินชุมชน” (Common Property regime)

แน่นอนว่า กลุ่มกระแสนั้นมีความหลากหลายอย่างมาก การกล่าวเพียงสองกลุ่มนี้ เพียงเพื่อแสดงให้เห็นว่าการนำเสนอเรื่อง “Sustainable Development Goals” ของสหประชาชาติ จึงเป็นเพียงกรอบคิดหนึ่งที่สังคมไทยต้องคิดให้มากขึ้น และต้องแสวงหาแนวทางของการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ไม่ใช่เอาเพียงแค่วิธีแก้ปัญหาตามสวามิไส่ในประเด็นต่างๆของกรอบคิดสหประชาชาติเท่านั้น เพราะกรอบคิดของสหประชาชาติไม่ได้เสนออะไรนอกจากการบอกว่าปัญหาคืออะไรเท่านั้นเอง

๓.

ความเปลี่ยนแปลงของ “ชุมชน”

การแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆเพื่อนำไปสู่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ชัดเจน เพื่อที่จะมองเห็นได้ว่าผลของการพัฒนาได้เปลี่ยนแปลงสังคม

อย่างไรบ้าง และหากจะ “พัฒนา” สังคมที่เปลี่ยนแปลงมา จะต้องมีการคิดและวิธีการทำงานอย่างไร ความเปลี่ยนแปลงของ “ชุมชน” ในที่นี้จะแบ่งออกเป็นสามประเด็น ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลง “ชนบท” ความเปลี่ยนแปลง “เมือง” ความเปลี่ยนแปลงในระบอบอารมณืความรู้สึกนึกคิด

ความเปลี่ยนแปลง “ชนบท” กล่าวได้ว่า “สังคมชานา/สังคมเกษตรกรรม” ลักษณะเดิมนั้นได้สูญสลายไปแล้ว แม้ว่าพี่น้องในชนบทยังทำการเกษตรอยู่ หากแต่ระบบการผลิต การจำหน่าย ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป “สังคมชานา/สังคมเกษตรกรรม” ได้เปลี่ยนรูปสังคมมาสู่ “สังคมผู้ประกอบการในชนบท” (Rural Entrepreneur Society) กระบวนการผลิตทั้งหมดใช้การจ้างแรงงานและใช้เครื่องจักร ผลผลิตจะถูกส่งไปสู่ตลาดโดยตรง การเลือกปลูกอะไรขึ้นอยู่กับราคาในตลาด

ระบบการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปนำมาสู่การสร้าง “สายสัมพันธ์ทางสังคมลักษณะใหม่” เครือข่ายของผู้คนในสังคม ผู้ประกอบการ กว้างขวางข้ามชุมชนแบบเดิม การเลื่อนสถานะ/ชนชั้นเป็น โอกาสใหม่และเปิดกว้างมากขึ้น ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแนวระนาบมากขึ้น แตกต่างไปจากแนวตั้งลักษณะเดิม และได้จัดความสัมพันธ์แนบแน่นขึ้นกับกลไกอำนาจทั้งส่วนท้องถิ่นและชาติ

ผู้คนใน “สังคมผู้ประกอบการในชนบท” ได้สร้าง “ชุมชน” ในความหมายใหม่ขึ้นมา ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ชุมชน/หมู่บ้าน/เครือข่าย แบบเดิมอีกต่อไป แต่ “ชุมชน” เริ่มซับซ้อนจากพื้นที่ชุมชนเดิม ซ้อนทับด้วย “ชุมชนเครือข่ายการผลิตในพื้นที่” และซ้อนขึ้นมาถึง “เครือข่ายทางสังคม” การตัดสินใจว่าจะเชื่อมต่อหรือให้ความสำคัญต่อ “ชุมชน” ระดับใด ช่วงเวลาใด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หนึ่งๆ

ความเปลี่ยนแปลง “เมือง” ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ทำให้เกิดการขยายตัวทางกายภาพของ “เมือง” กระจายไปทุกหัวระแหงของสังคม พร้อมกับการได้สร้างและทำให้เกิด “ชนชั้น” ที่แตกต่างกันแต่อยู่ร่วมกันในพื้นที่เมือง การดำรงชีวิตทุกมิติของผู้คนต่างชนชั้นในพื้นที่กายภาพของเมืองได้แยกขาดออกจากกันโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจ ที่พักอาศัย ฯลฯ

ลักษณะของ “เมือง” จึงเป็นการเกิดขึ้นของ “สังคมแยกย่อย” (Fragmented Society) ที่เป็นเสมือนขนมชั้น ที่ทุกคนรวมกันเป็นก้อนขนม หากแต่สามารถแยกออกจากกันได้เป็นชั้น พร้อมกันนั้น การขาดความรู้เรื่อง “เมือง” จึงทำให้สังคมเมืองไม่สามารถสร้างพื้นที่สาธารณะให้แก่คนทุกกลุ่มได้ “พื้นที่สาธารณะเดิม” ได้กลายเป็นพื้นที่ว่างเปล่าที่ปล่อยให้ผู้มีกำปั้นใหญ่ได้ครอบครอง เช่น ถนน ความเป็น “เมืองขนมชั้น” ก่อให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น กรณีวัดสิงห์ หรือ การเกิดความหมายด้านดูถูกของคำว่า “ตลาดล่าง”

“ชุมชน” ในสำนึกของผู้คนในเมืองจึงกลายเป็นกลุ่มเล็กๆ และเป็นกลุ่มที่ต้องสร้างความเหมือนกันของรสนิยมขึ้นมา ไม่ใช่พื้นที่ชุมชนในเมืองแบบเดิม และกลุ่มเล็กที่กระจุกกระจายครอบคลุมพื้นที่เมืองได้ ทำให้เมืองกลายเป็นเสมือนพื้นที่เปิดที่ไม่มีความเป็นชุมชนรองรับ

ความเปลี่ยนแปลงในระบอบอารมณืความรู้สึกนึกคิด กล่าวได้ว่า ในสังคมวิชาการไทยยังไม่มีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของอารมณืความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมในมิติของสังคมและมิติของการถูกกำกับ และกำหนดโดยเงื่อนไขของสังคม แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายด้าน หลายมิติ

การเปลี่ยนแปลงความหมายของอัตลักษณ์ชาวบ้าน เพราะชาวบ้านเริ่มรู้สึกถึงพลังของตนเองมากขึ้น การเปลี่ยนความหมายของความเป็นเด็ก ที่เด็กวัยรุ่นเริ่มรู้สึกว่าตนต้องกำหนดชีวิตของตน การเปลี่ยนความหมายของชีวิตของผู้อาวุโสที่กลับเข้าไปสู่การแสวงหาคำตอบจากศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงระบอบอารมณ์ความรู้สึก จะปรากฏชัดในด้านการจัดความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่ม และปัจเจกชนกับ “ชุมชน” กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์แบบ “กลุ่ม” เข้ามาแทนที่ “ชุมชน” “ความเท่ากัน (ไม่ใช่เท่าเทียม) “เข้ามาแทนที่ “อาวุโส” พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Space) ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ สูญสลายไป จริยธรรมสาธารณะ (Public Moral) ลักษณะเดิมแปรเปลี่ยน ขณะเดียวกันสำนึกปัจเจกชนแบบใหม่ที่ไม่ผูกพันกับสังคมเพิ่มมากขึ้น

๔.

การแสวงหา “ชุมชน” : พันธกิจใหม่

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” ย่อมจะต้องมีผู้คนเข้าร่วมกระทำการพัฒนา และการพัฒนานั้นจะต้องส่งผลต่อคนในกลุ่มที่กว้างขวางในลักษณะของชุมชน ซึ่งจะต้องมีการกระจายความเป็นธรรมให้แก่คนทุกกลุ่ม ที่สำคัญจะต้องส่งผลต่อเนื่องไปสู่อนาคต

วันนี้ สังคมไทย/ชุมชนไทย ไม่เหมือนเดิมอีกแล้ว การพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำลายสายสัมพันธ์ของสังคมและชุมชนไปจนหมดสิ้น ขณะเดียวกันก็ไม่ว่าสังคมและชุมชนคืออะไรกันแน่ สิ่งสำคัญที่จะต้องทำกันในวันนี้ ก็คือ ทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคม/ชุมชนไทย พร้อมกับแสวงหาสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมชุดใหม่ให้ได้ เพื่อจะถักสายใยนั้น ให้เข้ามาสู่ความเป็นชุมชนและนำพาการพัฒนาที่ยั่งยืนขยายออกไปให้กว้างขวางที่สุด

พันธกิจใหม่นี้เป็นอนาคตของสังคมไทย

ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อการประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน
: กรณีศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

**The Application of Aerial Photography for Community Land-use Planning
: A Case Study in Mae Chaem District, Chiang Mai**

รัฐพล พรหมมาศ *¹

Rattaphol Phrommas

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกภาพถ่าย และแนวทางในการนำผลงานภาพถ่ายทางอากาศ มาประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนในเขตอำเภอแม่แจ่ม เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อการเกษตร และสามารถใช้ในการวางแผนบริหารจัดการในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนได้ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบบันทึกภาพถ่ายทางอากาศใช้รูปถ่ายในแนวดิ่ง แล้วนำภาพมาต่อกันสร้างเป็นภาพแผนที่ โดยจุดเด่นของภาพถ่ายที่ได้คือมีความเป็นปัจจุบัน สามารถมองเห็นถึงรายละเอียดระดับภาคพื้นดินได้ดี สามารถประยุกต์ใช้กับฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้ สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้นั้น ชุมชนสามารถนำภาพถ่ายที่ได้ไปทำการระบุพิกัดพื้นที่ดินในแต่ละส่วนได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ชุมชนให้เกิดประโยชน์ ในด้านการวางแผนการเพาะปลูกผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การประเมินผลผลทางการเกษตรที่จะได้รับ การวางแผนแก้ไขในกรณีเกิดดินสไลด์ และการวางแผนเรื่องการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรได้

คำสำคัญ : ภาพถ่ายทางอากาศ การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน อากาศยานไร้คนบังคับขนาดเล็ก

Abstract

This research aims to study the process of aerial photography and the approach for applying the aerial photograph to benefit community land planning in Mae Chaem District to reduce the issue of headwater forest intrusion for agriculture and also to be used in community land use management. The study employed that the process of aerial photography that applied top-down vertical perspective and image stitching to form a map

¹ อาจารย์ ดร., ประจำสำนักวิชาการสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*E-mail : rattaphol.p@cmu.ac.th Tel. 053-942703 ext.210

provided up-to-date information and displayed the area in great detail that was able to be applied with geographic information database. Regarding the applications, the community was able to use the photographs to clearly specify coordinates of lands for different usages. Moreover, the photographs were also used in cultivation, estimation of agricultural produce, landslide preparedness, and water usage for agriculture.

Keywords: Aerial Photography, Community Land-use, Unmanned Aerial Vehicle

บทนำ

อำเภอแม่แจ่ม ในอดีตนั้นเป็นอำเภอเล็กๆ ภายใต้อ้อมกอดของหุบเขาตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ มีหมู่บ้านอยู่ตามที่ราบและกระจายอยู่ตามหุบเขาใหญ่น้อยที่ล้อมรอบเรียงรายอยู่ มองจากที่สูงลงมาจะเหมือนแอ่งกระทะ มีลำน้ำแจ่มไหลผ่าน การคมนาคมคึกคักไปตามไหล่เขาจนถูกเรียกขานว่าเป็นเมืองลับแลในหุบเขา วิธีการดำเนินชีวิตของคนแม่แจ่มเป็นสังคมเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ เรียบง่ายแต่แฝงไว้ด้วยนัยยะตามหลักพุทธธรรมคำสอน แต่อำเภอแม่แจ่มในปัจจุบัน ต้องประสบกับปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องการเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาหมอกควัน อันเนื่องมาจากการเผาเศษวัสดุเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปัญหาเรื่องความแห้งแล้ง และปัญหาที่เรื้อรังมานาน นั่นคือเรื่องของการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อการเกษตร ข้อมูลจากกรมที่ดินนั้น แม่แจ่มมีพื้นที่ 2,686.571 ตร.กม. แต่พื้นที่ๆ ทางหน่วยงานทางราชการสามารถออกโฉนดที่ดินเพื่อจัดสรรให้กับชาวบ้าน สามารถทำการเกษตรได้นั้น มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น พื้นที่เหลืออีก 95% เป็นที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวน และพื้นที่ซึ่งทางราชการไม่สามารถออกโฉนดที่ดินให้กับชาวบ้านได้ (สำนักงานที่ดินส่วนแยกแม่แจ่ม, 2561) นอกจากนี้ข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่พบว่าช่วงปี พ.ศ.2552 - 2554 และปี 2557 ผืนป่าต้นน้ำแม่แจ่มถูกแปรสภาพเป็นพื้นที่ทำกินมากขึ้นตามลำดับ (สมเกียรติ มีธรรม, 2558) สิ่งเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการทำการเกษตรอย่างกว้างขวางในอำเภอแม่แจ่ม

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาทางในการแก้ไขปัญหาให้กับอำเภอแม่แจ่ม โดยสนใจที่จะเลือกประเด็นที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน นั่นคือปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ โดยได้มีการสำรวจในพื้นที่จริง โดยผลจากการสำรวจและจากการสัมภาษณ์/สอบถาม จากหลายภาคส่วน ได้ข้อมูลที่น่าสนใจคือ สาเหตุสำคัญของการบุกรุกที่ป่าต้นน้ำนั้น เกิดจากการไม่สามารถระบุพิกัดพื้นที่ๆ ดินในแต่ละส่วนได้อย่างชัดเจน โดยในการสำรวจเชิงพื้นที่โดยอาศัยข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม หรือภาพถ่ายทางอากาศที่ผ่านมาอันอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานของราชการ เป็นหลัก และมักประสบกับปัญหา และข้อจำกัด ของข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัด งบประมาณ และความทันสมัยของข้อมูล ซึ่งอาจร้องขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายภาพบริเวณดังกล่าว โดยต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ซึ่งใช้เวลาอันยาวนานในบางครั้งไม่ทันต่อสถานการณ์ที่ต้องการข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด จากข้อจำกัดและอุปสรรคดังกล่าว ปัจจุบันได้มีการนำเอาอากาศยานไร้คนบังคับขนาดเล็ก (Unmanned Aerial Vehicle-UAV) หรือที่เรียกว่า โดรน (Drone) มาช่วยในการสำรวจพื้นที่จากมุมสูง โดยสามารถบันทึกภาพนิ่งและ

ภาพเคลื่อนไหวได้ และมีการใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทย นั้นมีหลายหน่วยงาน เล็งเห็นประโยชน์ของเทคโนโลยีนี้เพื่อใช้ในงานด้านต่างๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การสำรวจพื้นที่ บริเวณต่างๆ และการจัดการภัยพิบัติ เป็นต้น และจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ต่อไป

ผู้วิจัยได้ได้เล็งเห็นประโยชน์และจุดดีของการนำภาพถ่ายทางอากาศ และภาพเคลื่อนไหวที่ได้มาจากการบันทึกผ่านโดรนมาใช้ประโยชน์จริงในมิติการจัดการแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เนื่องจากมีระยะเวลา ความสูงในการบินที่ไม่สูงมาก ทำให้ภาพถ่ายที่ได้มีความชัดเจน สามารถกำหนดพิกัดต่างๆได้โดยง่าย มีต้นทุนในการจัดทำที่ต่ำ และได้ภาพถ่ายทางอากาศที่มีความเป็นปัจจุบัน งานวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้อากาศยานไร้คนขับขนาดเล็กในการสำรวจตรวจสอบพื้นที่ และทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม โดยชุมชนมีส่วนร่วม” ซึ่งรายงานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอในส่วนรายงาน ผลการศึกษารูปแบบการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเพื่อการจัดทำแผนที่ดิน และแนวทางในการนำผลงาน ภาพถ่ายทางอากาศ มาประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเพื่อการจัดทำแผนที่ดิน
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำผลงานภาพถ่ายทางอากาศ มาประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน

วิธีการวิจัย

1. เป็นการศึกษาเพื่อหาเครื่องมือ เทคนิควิธีการในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อการจัดทำแผนที่ดิน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 เป็นขั้นตอนในการเลือกรูปแบบของโดรนเพื่อใช้ในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศ
 - 1.2 เป็นขั้นตอนในการหาวิธีการในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อการจัดทำแผนที่ดิน
2. เป็นการศึกษาแนวทางในการนำผลงานภาพถ่ายทางอากาศ มาประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน มีขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 เลือกพื้นที่เป้าหมายในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศ ใช้วิธีการกำหนดพื้นที่เบื้องต้นก่อน แล้วทำการลงพื้นที่พบปะทั้งในส่วนของฝ่ายภาครัฐบาลท้องถิ่น และชุมชน โดยมี เพื่อเลือกพื้นที่ๆมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับการทำงานวิจัย
 - 2.2 ทำการทดสอบบินโดรนเพื่อสำรวจลักษณะภูมิประเทศเบื้องต้น เพื่อการประเมินความเสี่ยงเชิงเทคนิคต่อการบินโดรนเพื่อบันทึกภาพ
 - 2.3 ทำการบินโดรนเพื่อถ่ายภาพทางอากาศ
 - 2.4 นำภาพถ่ายที่ได้มาทำการประมวลผล และจัดทำแผนที่ดิน

2.5 นำแผนที่เบื้องต้นซึ่งจัดพิมพ์บนแผ่นไว้นิลขนาดหน้ากว้าง 1.5 เมตรให้กับชุมชน เพื่อทำการประชุมหารือ/จัดเตรียมเวทีเสวนาถึงการใช้ประโยชน์จากแผนที่ซึ่งได้จัดทำขึ้นมา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยในส่วนของการศึกษาเพื่อหาเครื่องมือ เทคนิควิธีการในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศ มีผลการวิจัยดังนี้

1.1 ในการเลือกรูปแบบโดรนเพื่อใช้ในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบทำการบินเพื่อบันทึกภาพถ่ายทางอากาศหลายหลายรูปแบบ ได้ผลดังนี้คือ

1) จะต้องเป็นโดรนที่มีจำนวนใบพัด 4 ใบพัด เนื่องจากการถ่ายภาพทางอากาศเพื่อจัดทำแผนที่ดินนั้น จะต้องมีความเสถียร สามารถลอยตัวได้นิ่ง เพื่อการบันทึกภาพที่มีประสิทธิภาพ ความละเอียดของภาพถ่ายที่ได้ จะต้องมีความละเอียดมากเพียงพอสำหรับการนำมาจัดทำแผนที่ดิน และมีจำนวนช่วงเวลาในการทำการบิน / ระยะในการทำการบินที่เหมาะสม โดรนซึ่งมีจำนวน มากกว่า 4 ใบพัด สามารถตอบสนองประเด็นเรื่องความเสถียร การลอยตัวนิ่งเพื่อการถ่ายภาพได้ดี แต่จะมีต้นทุนในการทำการบินแต่ละครั้งที่สูง ช่วงเวลาในการทำการบิน – ระยะทำการบินจะสั้น ไม่สามารถถ่ายภาพทางอากาศเพื่อจัดทำแผนที่ดิน ได้ตามกรอบระยะเวลาซึ่งได้กำหนดไว้

2) จะต้องมียระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก (Global Positioning System - GPS) เนื่องจากจะเพิ่มความปลอดภัยในการทำการบินได้มากยิ่งขึ้น สามารถเทียบพิกัดในการทำการบิน และนำภาพถ่ายที่ได้มาเชื่อมต่อกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System - GIS) เพื่อสามารถนำไปต่อยอดกับงานวิจัยในลำดับถัดไปได้ง่าย นอกจากนี้ ยังสามารถนำภาพไปอ้างอิงกับภาพถ่ายทางอากาศประเภทอื่นๆได้

3) โดรนจะต้องมีระบบชุดควบคุมเครื่องและควบคุมกล้องถ่ายภาพด้วยสัญญาณวิทยุระยะไกล ผลจากการทดลอง ผู้วิจัยได้เลือกโดรน 4 ใบพัด DJI Phantom 4 เนื่องจากมีระยะเวลาในการทำการบินได้จริงเฉลี่ยอยู่ที่ 23 นาที / ครั้ง ติดตั้งกล้องถ่ายภาพหนึ่งความละเอียด 12 MP ซึ่งอยู่ในระดับที่เหมาะสมสำหรับการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเพื่อจัดทำแผนที่ดิน มีระบบ GPS ที่เสถียร ชุดควบคุมสามารถบังคับทั้งตัวลำและควบคุมกล้องถ่ายภาพได้ในระยะมากกว่า 2 กิโลเมตร

1.2 เป็นขั้นตอนในการหาวิธีการในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อการจัดทำแผนที่ดิน จากการทดสอบบันทึกภาพถ่ายทางอากาศในหลากหลายรูปแบบ ได้ผลการวิจัยคือ ภาพที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาจัดทำแผนที่ดินคือ ภาพถ่ายนิ่ง เนื่องจากจะได้ผลงานภาพถ่ายที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และใช้วิธีการบินโดยกำหนดเส้นทางการบินไว้ในโปรแกรมสำหรับทำการบินพร้อมทั้งบันทึกภาพตามพิกัด และนำผลงานภาพถ่ายนั้นมาทำการคิดในเครื่องคอมพิวเตอร์ และสร้างเป็นภาพแผนที่ที่ได้ ซึ่ง DJI Phantom 4 สามารถทำการติดตั้งโปรแกรมสำหรับสร้างเส้นทางการบินและสั่งการให้โดรนทำการบันทึกภาพได้ผลงานที่ดี ประหยัดงบประมาณและเวลาในการทำงาน

2. ผลการวิจัยในส่วนของการศึกษาแนวทางในการนำผลงานภาพถ่ายทางอากาศ มาประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน มีผลการวิจัยดังนี้

2.1 เลือกพื้นที่เป้าหมายในการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการลงพื้นที่เพื่อการสำรวจในแต่ละชุมชน ตามที่ได้มีการกำหนดไว้เบื้องต้น โดยสิ่งที่ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ความพร้อมของชุมชน มีการร่วมเสวนากับชุมชนและส่วนของฝ่ายปกครอง เพื่อขออนุญาตทำการบินอย่างถูกต้อง และชุมชนให้ความร่วมมือ / ยินดีให้ทำการบันทึกภาพ และเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการบันทึกภาพเพื่อจัดทำแผนที่ดินเพื่อการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวในพื้นที่ หากมิได้รับความยินยอมหรือชุมชนไม่เห็นด้วย ผู้วิจัย จะไม่เลือกพื้นที่นั้นๆ ในการทำวิจัย ซึ่งผลจากการลงพื้นที่สำรวจและพบปะชุมชน ได้เลือกพื้นที่บ้านแม่ปาน และบ้านดอยสันเกียง ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม เป็นพื้นที่ในการทำวิจัยเนื่องจากชุมชนมีความพร้อมทั้งในมิติการเปิดรับฟังถึงประโยชน์ในการจัดทำแผนที่ดินจากการใช้โดรน และมีความยินดีที่จะร่วมมือกับทางผู้วิจัยทั้งในส่วนของ การสำรวจในแต่ละพื้นที่ภายในชุมชน การให้ข้อมูลสำคัญต่างๆ

ภาพที่ 1 ผู้วิจัยและคณะทำงานลงพื้นที่เพื่อพบปะชุมชน

2.2 ทำการทดสอบบิน โดรนเพื่อสำรวจลักษณะภูมิประเทศเบื้องต้น เพื่อการประเมินความเสี่ยงเชิงเทคนิค เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงนั้นถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญ สำหรับการทำการบินโดรนเพื่อบันทึกภาพทางอากาศ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนเลือกพื้นที่ในการบันทึกภาพสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ณ พื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับที่ตั้งของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการบินโดรนและนำมาทำการประมวลผลจัดทำร่างแผนที่ดินเบื้องต้นขึ้นมาดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพร่างแผนที่ดินที่ได้จากการประมวลผล

2.3 นำร่างแผนที่ดินเพื่อมอบให้กับชุมชนเพื่อทำการหารือร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ซึ่งถือครองสิทธิในที่ดินซึ่งปรากฏอยู่ในภาพ เพื่อทำการเสวนาถึงการให้ประโยชน์จากแผนที่ดินในด้านการบริหารจัดการ

ภาพที่ 3 มอบภาพร่างแผนที่ดินให้กับชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้อากาศยานไร้คนขับขนาดเล็กในการสำรวจตรวจสอบพื้นที่ และทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม โดยชุมชนมีส่วนร่วม” ซึ่งรายงานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอในส่วนรายงานผลการศึกษารูปแบบการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเพื่อการจัดทำแผนที่ดินและแนวทางในการนำผลงานภาพถ่ายทางอากาศ มาประยุกต์ใช้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนสามารถสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

1. ภาพถ่ายทางอากาศที่ได้จากโดรนถึงแม้จะมีความละเอียดที่ 12 MP ซึ่งหากมาทำการจัดพิมพ์แผนที่จะได้ภาพขนาด 34 x 25 cm แต่ในการบันทึกภาพเพื่อการจัดทำแผนที่นั้น จะต้องมีการถ่ายภาพให้มีความเหลื่อมกัน เพื่อเวลานำภาพมาซ้อน จะได้มีความสนิทและเป็นแผนภาพเดียวกัน โดยภาพร่างที่ได้นั้นสามารถนำไปทำการพิมพ์แผนที่ขนาดสูงสุดได้ที่ 772 x 600 cm สามารถมองเห็นถึงรายละเอียดระดับภาคพื้นดินได้ดี ผู้วิจัยได้ทำการพิมพ์ภาพให้อยู่ในขนาด 193 x 150 cm เพื่อให้ชุมชนสามารถนำแผนที่ไปกำหนดพิกัดที่ดินของตนเองได้

2. ภาพแผนที่ดินที่ได้นั้น สามารถนำไปเชื่อมต่อกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้ สามารถเทียบเคียงกับภาพถ่ายดาวเทียมที่ได้จาก google earth ได้ แต่จะมีความได้เปรียบคือ ได้ภาพที่เป็นปัจจุบันมากกว่า และสามารถเห็นรายละเอียดถึงระดับภาคพื้นดินได้มากกว่า ชุมชนมีความพึงพอใจกับภาพแผนที่ดินที่ได้เป็นอย่างมาก เพราะก่อนการทำการจัดทำแผนที่ดิน ชุมชน ใช้วิธีการแบ่งพื้นที่โดยใช้แนวเส้นธรรมชาติตามสันเขา ตามแถวร่องน้ำ หรือตามแปลงที่ดินที่ได้เพาะปลูกไว้ ซึ่งเป็นการกำหนดจากภาคพื้นดิน ซึ่งสามารถนำภาพแผนที่ดินที่ได้ไปทำการระบุพิกัดพื้นที่ดินในแต่ละส่วนได้อย่างชัดเจน

3. ภาพแผนที่ดินที่ได้นั้น สามารถนำไปเป็นข้อมูลสำคัญในด้านการวางแผนการเพาะปลูกผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หรือในด้านการประเมินผลผลิตทางการเกษตรที่จะได้รับ การวางแผนแก้ไขในกรณีเกิดดินสไลด์ และการวางแผนเรื่องการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรได้ ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยจะ ได้ทำการขยายผลในการทำวิจัยในระยะต่อไป

4. ผลงานแผนที่ดินที่ได้นั้น สามารถนำไปใช้งานสร้างภาพจำลอง 3 มิติ เพื่อให้เห็นภาพของที่ดินได้ในมิติที่หลากหลาย ซึ่งเทคโนโลยีนี้ ประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ครั้งสำคัญ ในปฏิบัติการค้นหาและกู้ภัยถ้ำหลวง ซึ่งสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว แต่จะมีข้อจำกัดที่ค่อนข้างสูง ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจจะทำการวิจัยและพัฒนาในด้านนี้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ภาพแผนที่ดินที่ได้จัดทำขึ้นมานั้น อาจมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อยกับพิกัดระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เนื่องจากคุณภาพของระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลกซึ่งติดตั้งมาพร้อมกับโดรนนั้น อาจมีความไม่แม่นยำ เทียบเท่ากับเครื่องที่ใช้ทำงานด้านแผนที่ทางอากาศโดยเฉพาะ แต่จากการศึกษาข้อมูลของกองเทคโนโลยีทำ

แผนที่ กรมที่ดิน ได้ระบุไว้ว่าผลงานภาพที่สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการจัดการที่ดินนั้น ภาพถ่ายจะต้องมีคุณสมบัติในด้านการเป็นผลงานภาพดิจิทัล เนื่องจากจะต้องมีการนำภาพเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์แปลผลการสำรวจด้วยภาพ จะต้องมีการระบุตำแหน่งบนพื้นโลกฝั่งในภาพ และภาพที่ได้นั้นจะต้องสามารถนำเข้าสู่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้ (กรมที่ดิน, 2560) ซึ่งภาพแผนที่ๆ ได้มานั้น มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

ด้านข้อจำกัดในด้านคุณภาพของภาพที่ได้ ซึ่งอาจจะมีประเด็นในด้านการทำการกันขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินบนระวางแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศทำได้ไม่ชัดเจน เนื่องจากความถูกต้องของแผนที่ ได้กำหนดไว้คือ จะต้องมีความตรงกับขนาดบนพื้นดิน = 0.2 x มาตราส่วนแผนที่ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2560) ประเด็นนี้ ภาพถ่ายที่ได้ อาจจะไม่มีความละเอียดได้เท่าแต่ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการในแผนที่ดินที่ได้นั้น ให้ชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการที่ดิน ซึ่งเมื่อมีการประเมินค่าใช้จ่ายในการจัดทำ ระยะเวลาในการจัดทำแล้ว การใช้โดรนเพื่อการจัดทำแผนที่ดินนี้ มีต้นทุนที่ค่อนข้างต่ำ ได้ภาพที่มีความเป็นปัจจุบัน และสามารถนำมาใช้งานให้เกิดประโยชน์ได้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในระดับของชุมชน นอกจากนี้ด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมอย่างพลิกผัน เทคโนโลยีอากาศยานไร้คนบังคับขนาดเล็กจะมีความสามารถที่เพิ่มมากขึ้น และมีต้นทุนที่ต่ำกว่าปัจจุบัน การใช้โดรนเพื่อการจัดทำแผนที่ดินของชุมชน อาจเป็นเรื่องที่ทุกๆชุมชน สามารถนำมาใช้งานได้อย่างแพร่หลาย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ทีมผู้วิจัย ได้มีการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิด มีการลงพื้นที่สำรวจและพบปะชุมชน อย่างต่อเนื่อง สอบถามถึงความต้องการของชุมชน ถึงความคาดหวังที่จะได้ประโยชน์จากการทำวิจัยครั้งนี้ การคัดเลือกบุคคลในพื้นที่มาเป็นผู้ร่วมวิจัย การเลือกพิกัดในการบินบันทึกภาพ ก็ได้การขออนุญาตทำการบินทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และจากชุมชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกครั้ง และเมื่อได้ผลงานภาพ ก็ได้มอบให้กับชุมชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งกระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) แต่อย่างไรก็ตามการทำงานวิจัยด้านการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นจะต้องคำนึงถึงบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน และการทำการสรุปผลการวิจัยนั้น จะต้องดำเนินงานร่วมกับชุมชน ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจและการสนับสนุนผลักดันจาก อ.คำรณ คุณะฉิลก ท่านได้จุดประกายความคิดและให้การสนับสนุนในการฝึกฝนและทำการบินเพื่อบันทึกภาพทางอากาศ ซึ่งผู้วิจัยเริ่มต้นจากศูนย์ จนสามารถที่จะนำองค์ความรู้ที่ได้นั้นมาสร้างสรรค์งานวิจัยเพื่อชุมชนครั้งนี้ได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ขอบพระคุณคณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องเวลาให้ผู้วิจัยสามารถเดินทางเพื่อทำงานวิจัยครั้งนี้ได้ ขอบคุณทีมงานสนับสนุนทุกท่าน และที่สำคัญที่สุดต้อง

ขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและชุมชนหากไม่มีท่านทั้งหลายช่วยเหลืองานวิจัยนี้ก็ไม่อาจจะสำเร็จเสร็จสิ้น
ลงได้

เอกสารอ้างอิง

กรมที่ดิน. (2560). การปฏิบัติงานอ่าน แปล ตีความภาพถ่ายทางอากาศ. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2561

<https://www.dol.go.th>

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2560). หลักการอ่าน แปลตีความภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่.

สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2561. <http://portal.dnp.go.th>

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ.(2543) สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กาญจนา แก้วเทพ.กิตติ กันภัย. ปารีชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. (2544).การสื่อสารกับชุมชนแนวคิดหลักเพื่อ
การพัฒนา. เอกสารประกอบการสัมมนา “แนวทางการพัฒนาแผนสื่อชุมชน 4 ภูมิภาค. 27-28 ต.ค.
2544.

จักรพงษ์ ไชยวงศ์ และสุวิมล พุทธจรรยาเวช. (2552). การมีส่วนร่วมในระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน
บนพื้นที่ลุ่มน้ำบ้านเอืยก ต.สะลวง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่. (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2551)

เวทิต ทองจันทร์. (2559). การสร้างสรรค์งานภาพถ่ายทางอากาศ สำหรับภาพยนตร์โฆษณาสังหาริมทรัพย์.

รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสยาม. 2559

สมเกียรติ มีธรรม. (2558). ป่าไม้ที่ดินแม่แจ่ม: ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และทางออก. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม

2561 https://prachatham.com/article_detail.php?id=281

สำนักงานที่ดินส่วนแยกแม่แจ่ม. (2561). จำนวนนี้มีพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ในอำเภอแม่แจ่ม. สืบค้นเมื่อ 16

ธันวาคม 2561 <http://www.chiangmai-dol.com>

DJI Cooperation. (2016). **Drone Sprayer type mg-1**. China. Available at: www.dji.com/product/mg-1

Accessed on 20 April 2016.

การสื่อความหมายท่องเที่ยว: คุณค่าและแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่ม
เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

**Tourism Interpretation: Values and Approaches for Enhancing Value Increased of
Tourism Development by the Community Sustainably**

วรพงษ์ ไชยฤกษ์*¹

Worapong Chairerk*¹

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาว่าด้วยคุณค่าและแนวทางในการสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การสื่อความหมายในบริบทของการท่องเที่ยวชุมชน คือ ศิลปะการสื่อสารที่มีคุณค่าในการนำเสนอเรื่องราวที่กระตุ้นความสนใจ ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า เห็นถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน และความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความซาบซึ้งใจในเรื่องราวที่นำเสนอ ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ด้านแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ชุมชนควรทำความเข้าใจกระบวนการ และประเภทของเครื่องมือในการสื่อความหมาย รวมถึงคำนึงถึงหลักการพัฒนาใจความสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสื่อความหมาย ที่ประกอบด้วย 1) การศึกษารายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นำเสนอ 2) การตั้งคำถามถึงคุณค่าและความสำคัญที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว 3) การแสวงหาคำตอบด้วยการค้นคว้าวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ 4) เขียนใจความสำคัญโดยเชื่อมโยงกับคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อความหมายในบริบทการท่องเที่ยว 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การให้ความรู้ 2) การสร้างความเพลิดเพลิน 3) การอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านต่อไปนี้ 3.1) การพัฒนาการจัดระเบียบนักท่องเที่ยว 3.2) การพัฒนาเศรษฐกิจ 3.3) การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และมรดกวัฒนธรรม 3.4) การพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: การสื่อความหมายท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่มในแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

¹ อ.ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: worapong.c@pkru.ac.th

Abstract

This article presents research results related to the values and approaches of tourism interpretation in order to enhance tourism development by the community sustainably. It was found that the clarifications in the context of community tourism were; conveying a unique style of stimulating interests; encouraging tourists to understand and appreciate the values of tourist attractions, which crucially contributed the increase of values towards the tourism development by the community sustainably; generating the joyfulness and positive impressions among the tourists. In addition, it indicated more appreciation of the subject matters presented as well as established higher awareness of sustainable preservation of natural resources. Regarding the values growth strategies of tourism development by the community sustainably which elucidated that the community should comprehend the process and types of interpretation tools; along with, realize the principles of key developmental concepts in terms of presenting “themes” which include; 1) gathering of information related to tourist attractions; 2) questioning about the values and significant uniqueness of tourist attractions; 3) investigating the empirical findings by conducting research from reliable sources; and 4) presenting important concepts by relating the values and significance of the attractions.

Such findings signify the essential roles of the clarifications in the tourism context in three different aspects which consisted of ; 1) providing knowledge; 2) building the joyfulness; 3) promoting the conservation and sustainable tourism development as follows: 3.1) the development controls of tourists, 3.2) the economic development, 3.3) the conservation of environment and cultural heritage, 3.4) the community development.

Key words: tourism interpretation, value increased of tourist attraction, sustainable tourism

บทนำ

การสื่อความหมายท่องเที่ยว (tourism interpretation) เป็นกระบวนการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งวิธีดังกล่าวไม่ใช่การสอน แต่เป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความเพลิดเพลินจนก่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวและนำไปสู่การอนุรักษ์ การสื่อความหมายท่องเที่ยวนับว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2545) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ยังไม่มีผู้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรว่าการสื่อความหมายท่องเที่ยวกำเนิดมาตั้งแต่เมื่อใด มีเพียงคำบอกเล่าจากนักวิชาการป่าไม้อาวุโสว่า การสื่อความหมายในประเทศไทยได้เกิดมาพร้อมกับการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เมื่อปี พ.ศ.2505 ซึ่งเป็นการสื่อความหมายธรรมชาติ ส่วนในต่างประเทศ Tilden เป็นบุคคลแรกที่ได้ให้ความหมายของคำว่า การสื่อความหมาย ในหนังสือ *Interpreting Our Heritage* ปี ค.ศ.1957 โดยกล่าวว่า การสื่อความหมายเป็นกิจกรรมการให้ความรู้ ซึ่งประสงค์จะอธิบายความหมายของสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยใช้สื่อประกอบ เช่น วัตถุ ภาพ หรือสัมผัสโดยตรง เป็นต้น แทนที่จะเป็นการให้ข้อมูลแบบธรรมดา และกิจกรรมการศึกษาดังกล่าวไม่ใช่การสอนแต่เป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความ

ต้องการที่จะเรียนรู้ถึงความหมายที่อยู่เบื้องหลังของข้อเท็จจริงที่ปรากฏ (Tilden , 1967 อ้างถึงใน ประกอบศิริ ภัคดี-พินิจ, 2556)

National Association for Interpretation (อ้างถึงใน ธนิก เลิศชาญฤทธิ, 2554) ได้นิยามการสื่อความหมายไว้ว่า หมายถึง กระบวนการสื่อความหมายที่หลอมรวมความเชื่อต่ออารมณ์และสติปัญญาเข้ากับความสนใจใคร่รู้ของผู้ชม และความหมายของทรัพยากร หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ากระบวนการสื่อความหมาย ประกอบด้วย อารมณ์ ความรู้สึก สติปัญญา และความสนใจใคร่รู้ของผู้ชม ในขณะที่เดียวกันการสื่อความหมายยังเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับกระบวนการการสื่อสาร มมองค์ประกอบสำคัญเหมือนกันคือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร องค์ประกอบเหล่านี้มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการส่งสาร ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติ และพฤติกรรมไปในแนวทางที่ผู้ส่งสารปรารถนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลิน เกิดความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เห็นความสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยว โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีการเรียนรู้และเข้าใจด้วยสื่อที่ผู้นำเที่ยวต้องการสื่อ นอกจากนี้ยังมีผลทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาจิตสำนึก เกิดการเรียนรู้เชิงบวกมากขึ้น ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งวิธีการในการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น มัคคุเทศก์หรือ นักสื่อความหมาย คู่มือนำเที่ยว แผ่นพับหรือโปสเตอร์ บอร์ดนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว วิทยุทัศน์ เป็นต้น (ประกอบศิริ ภัคดีพินิจ, 2553) โดยในการเลือกใช้วิธีสื่อความหมายแต่ละชนิดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ และลักษณะข้อมูลที่แตกต่างกันด้วย

ด้วยเหตุนี้ การสื่อความหมายจึงเป็นเหมือนกุญแจสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพแต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น ดังตัวอย่างการศึกษาของ Machin (1989) ที่ได้ศึกษาเมืองเล็ก ๆ ในเขต Saskatchewan ของประเทศแคนาดา ที่เดิมเป็นเพียงแก้มือทางผ่าน ได้พลิกฟื้นเอาเรื่องราวที่น่าทึ่งในอดีตออกมาเป็นจุดขาย ด้วยการทำโครงการสื่อความหมายท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า การสื่อความหมายสามารถสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการท่องเที่ยว การสื่อความหมายที่ดีสามารถชี้นำให้นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายในร้านค้าหรือธุรกิจชุมชน เช่น ไปรษณีย์ประจำหมู่บ้าน ร้ายขายของที่ระลึกของหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน เป็นต้น การสื่อความหมายยังสามารถทำให้นักท่องเที่ยวซาบซึ้งและความตระหนักถึงคุณค่าที่สะท้อนออกมาจากนักท่องเที่ยว จะทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตตนเอง และเกิดการรักษามรดกทางวัฒนธรรมนั้นไว้ จึงปฏิเสธได้ยากว่าการสื่อความหมายเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาคุณค่าของการสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
2. ศึกษาแนวทางในการสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

วิธีการวิจัย

วิธีและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) จากข้อมูลที่เป็นเอกสาร หนังสือ งานวิจัยและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ชั้นปฐมภูมิ (Primary Data) จากการศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยการใช้แบบสังเกตการณ์ภาคสนาม

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. คุณค่าของการสื่อความหมายกับการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

การสื่อความหมายมีคุณค่าต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กล่าวคือ การได้รับข้อมูลขณะท่องเที่ยวอาจจะเป็นเพียงแค่ออกาสที่จะได้เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรม หากแต่การสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้นสามารถสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว และสามารถทำให้เกิดความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวได้ โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เกิดการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่ง จะส่งผลต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสื่อความหมายที่ดีสามารถช่วยให้การจัดการ นักท่องเที่ยวและผลกระทบที่เกิดจากนักท่องเที่ยว โดยสามารถควบคุมการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยวทั้งด้าน เวลา และสถานที่ เช่น การชี้แนะให้นักท่องเที่ยวไม่รบกวนจุดเปราะบางทางธรรมชาติ เพื่อทำให้เกิดผลดีต่อคุณภาพของ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นต้น กรมการท่องเที่ยว (2558) ได้กล่าวถึงบทบาทของการสื่อความหมาย กับการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าประกอบด้วยบทบาท 3 ประการ ได้แก่

1.1 ให้ความรู้ การสื่อความหมายช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอาจอยู่ในลักษณะรูปธรรมหรือนามธรรม ของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกคล้อยตามตามผู้ส่งสารนำเสนอ เช่น เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในเรื่องราว ประวัติศาสตร์ที่นำเสนอ รับรู้ถึงอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว หรือเกิดความรู้สึกตื่นตาตื่นใจในความงดงามของ ธรรมชาติ เป็นต้น

1.2 สร้างความเพลิดเพลิน การสื่อความหมายมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความประทับใจ และ ประสบการณ์การเดินทางแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยี่ยมชมอีก กิจกรรมการสื่อ ความหมายควรสนุกสนาน และสามารถสร้างความบันเทิงใจมากกว่าให้สาระความรู้เพียงอย่างเดียว การสื่อความหมาย ไม่ควรนำเสนอเหตุการณ์ หรือบุคคลในประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ควรกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวมี ความรู้สึกเสมือนว่าตนเองอยู่ในเหตุการณ์จริง ทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง หรือสนุกสนานเพลิดเพลินในเหตุการณ์ที่ กำลังนำเสนอ ซึ่งเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และชวนติดตามเรื่องราว

1.3 การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน การสื่อความหมายมีบทบาทสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว ได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น สนับสนุนการ เรียนรู้และสร้างความประทับใจซึ่งส่งผลให้มีทัศนคติเป็นบวกต่อการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนา ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ซึ่งสามารถจำแนกบทบาทได้ 4 ประการ ดังนี้

1.3.1 การจัดระเบียบนักท่องเที่ยว การสื่อความหมายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการลดผลกระทบอันเกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว สามารถลดความแออัด เนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไป ความสามารถในการรับรองพื้นที่ ป้ายแนะนำสถานที่ที่เป็นวิธีหนึ่งที่แนะนำนักท่องเที่ยวให้ออกไปจากพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่สามารถรับรองได้ดีกว่า ทั้งนี้เพื่อลดความแออัดซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การสื่อความหมายยังส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสำรวจ เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใหม่มากขึ้น การสื่อความหมายให้ความรู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวที่เป็นภัยต่อสัตว์ป่า เช่น ลดการใช้เสียงรบกวนสัตว์ป่า จำกัดความเร็วของรถเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ห้ามสูบบุหรี่ ตั้งแคมป์กองไฟ หรือให้อาหารสัตว์ป่า เป็นต้น

1.3.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ การสื่อความหมายสามารถเสริมสร้างประสบการณ์ที่น่ารื่นรมย์ต่อนักท่องเที่ยวซึ่งมีผลให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดกิจกรรมพิเศษ มีการอธิบายขั้นตอนการผลิต และให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในพื้นที่ มีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวยาวนานมากขึ้น เป็นการช่วยสนับสนุนระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3.3 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและมรดกวัฒนธรรม การสื่อความหมายมีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาาระบบนิเวศ เพราะช่วยลดผลกระทบเนื่องมาจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เป็นภัยคุกคามสภาพแวดล้อมซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในระยะยาว การสื่อความหมายมีบทบาทสำคัญทำให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อมในพื้นที่และความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันระหว่างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในชุมชน ช่วยเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ และความประทับใจในสถานที่ที่มาเยือน นอกจากนี้การสื่อความหมายสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชน นักท่องเที่ยว และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีความเคารพต่อสถานที่ รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติในการร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่

1.3.4 การพัฒนาชุมชน การสื่อความหมายช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ห่วงแหน วัฒนธรรมล้ำค่า ร่วมรักษาประเพณีและวิถีดั้งเดิม การสื่อความหมายสามารถสร้างความเข้าใจ ความประทับใจการเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ย่อมมีผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดี ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ลดความรู้สึกเป็นลบอันเนื่องมาจากกิจกรรมท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการสนับสนุนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการพัฒนากระบวนการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ และมีความยั่งยืนมากกว่าหากชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่นว่าเรื่องใดที่เหมาะสมที่จะเป็นเนื้อหาที่จะได้รับการสื่อไปยังนักท่องเที่ยว ใครจะเป็นผู้สื่อ และจะสื่อด้วยวิธีใด การมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เองจะเป็นตัวแปรสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ และพัฒนาปัจเจกบุคคลทำให้บุคคลเกิดพลังในตัวเอง

2. แนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการสื่อความหมายท่องเที่ยว

การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการสื่อความหมายท่องเที่ยว เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะแตกต่างในรายละเอียดและเป้าหมายหลัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ การสื่อความหมายควรมุ่งเน้นที่ความสำคัญ และเรื่องราวที่โดดเด่นหรือมีลักษณะเฉพาะของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว แนวทางการสื่อความหมายจึงไม่ควรเป็นการอธิบาย ต้องสรุปเรื่องราวในลักษณะภาพรวม กระชับที่จะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเข้าใจความได้ง่าย ควรให้ประสบการณ์และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่ใช้สื่อให้กับนักท่องเที่ยวต้องมีความถูกต้องไม่บิดเบือน และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตระหนักในคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว โดยแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการสื่อความหมายท่องเที่ยว ควรประกอบด้วย แนวทางดังต่อไปนี้

2.1 เข้าใจกระบวนการในการสื่อความหมายท่องเที่ยว

การสื่อความหมายท่องเที่ยว เป็นกระบวนการหนึ่งในการสื่อสารความหมาย การแสดง การนำเสนอ หรือการแปลความหมายจากวัตถุที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว และองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปสู่ “ภาษา” ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจได้ อาจจะเป็นเพราะคนทั่วไปส่วนใหญ่ยากที่จะทำความเข้าใจความสำคัญของวัตถุต่าง ๆ ที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว หรือประวัติศาสตร์ความเป็นมาว่ามีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับชีวิตประจำวันของคนในชุมชนหรือท้องถิ่น Alderson and Low (1985) จึงได้เสนอแนวทางของกระบวนการในการสื่อความหมายไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับลักษณะและประเภทของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยให้สาธารณชนเข้าใจและซาบซึ้งในทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงเพื่อสร้างความสำนึกสาธารณะในการร่วมมือกันอนุรักษ์ เพื่อสื่อความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการบันทึกและศึกษาคุณค่า ความสำคัญ สภาพวัฒนธรรม บริบทสังคม และลักษณะทางกายภาพ รวมถึงการปลูกจิตสำนึก กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเคารพความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน โดยช่วยกันปกป้องรักษาคุณค่า ลักษณะทางกายภาพที่สำคัญไม่ให้ถูกทำลายหรือได้รับผลกระทบ การส่งเสริมให้ชุมชนและส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงนักท่องเที่ยว เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางและวิธีการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว และนำแนวทางดังกล่าวไปใช้จริงเพื่อพัฒนาให้เป็นมาตรฐานทางเทคนิค และอาชีพสำหรับการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว รวมถึงในด้านเทคโนโลยี การวิจัย และการฝึกอบรม มาตรฐานดังกล่าวจะต้องมีความเหมาะสม และยั่งยืนในบริบททางสังคม

2.1.2 การจัดทำแผนการสื่อความหมาย ในทางปฏิบัติไม่สามารถสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวทั้งหมดเกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้ ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลาในการเยี่ยมชม และนักท่องเที่ยวแต่ละคนก็มีความสนใจต่างกัน ดังนั้น ในการจัดทำแผนการสื่อความหมาย จึงจำเป็นต้องตัดสินใจที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวให้มีสาระและได้รับความรู้และประสบการณ์ให้มากที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของแหล่งท่องเที่ยว การสื่อความหมายบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อมีความรู้ใหม่ หรือมีหลักฐานใหม่ ซึ่งควรบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาในการจัดทำแผนการสื่อความหมาย เช่น นักท่องเที่ยวมีหลายประเภท หลายกลุ่ม หลายอาชีพ และแตกต่างกันทั้งเพศ วัย พื้นฐานทางการศึกษา และวัฒนธรรม ดังนั้น ควรคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ นิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลใดของปี การเดินทางมาเป็นกลุ่ม มากับครอบครัว โครงการแลกเปลี่ยน หรือตามที่หน่วยงานจัดมา นักท่องเที่ยวอาจมี ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้การวางแผนการสื่อความหมายเป็นไปได้ด้วยดียิ่งขึ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความคาดหวังและการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป อาจจะมีเหตุผล

และแรงจูงใจที่ต่างกันในการเข้าเยี่ยมชม เช่น บางคนต้องการค้นหาความหมายของแหล่งท่องเที่ยว บางกลุ่มต้องการมาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือบางกลุ่มต้องการหาความจริงของอดีต เป็นต้น

2.1.3 การนำเสนอการสื่อความหมาย สามารถยืดหยุ่นในเรื่องเวลาได้ตามความเหมาะสมกับขนาดและจำนวนนักท่องเที่ยว ถ้านักท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากผู้ที่ทำหน้าที่สื่อความหมายก็สามารถใช้เวลาเข้าชมและให้รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้นาน แต่หากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จำเป็นต้องลดทอนเวลา เพื่อที่จะนำเสนอเฉพาะเนื้อหาหลัก ซึ่งข้อมูลบางอย่างสามารถกล่าวถึงอย่างย่อ ๆ ได้ โดยใช้ทักษะภาษาและคำที่สั้นแต่ได้ใจความครอบคลุม การนำเสนอการสื่อความหมายไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แต่ในการสื่อความหมายควรมีขั้นตอน (Procedures) เพื่อให้การชมราบรื่น บรรลุเป้าหมาย แนวทางและขั้นตอนของการสื่อความหมายอาจมีหลายลักษณะ เช่น การนำชมแบบครบวงจร การนำเสนอให้นักท่องเที่ยวเลือกตามจุดต่าง (Wander-t-will Tour) โดยไม่ต้องมีมัคคุเทศก์นำชม (ชนิก เลิศชาญฤทธิ, 2554)

ขณะเดียวกันกระบวนการสื่อความหมายสามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลการสื่อความหมาย จำเป็นต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องโบราณวัตถุ โบราณสถานที่จะสื่อความหมายทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น คุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ รวมทั้งทำความเข้าใจในปัญหาข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยเฉพาะข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และความปลอดภัยของโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมทุก ๆ ครั้ง จะทำให้เราสามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ต้องการดึงให้เข้ามาชม รวมทั้งได้กำหนดศักยภาพของพื้นที่ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ที่จะเข้ามาในพื้นที่โบราณสถาน และโบราณวัตถุซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ให้เกิดคุณค่าควบคู่กับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เด็กนักเรียนมีความสนใจในเรื่องกิจกรรม มีเนื้อหาที่ไม่เป็นสาระแทรกบางช่วงของการสื่อความหมาย ซึ่งมีพฤติกรรมในการเข้าชมที่แตกต่างจากผู้ใหญ่หรือนักวิชาการที่ต้องการข้อมูลหรือเนื้อหาเพื่อเก็บเกี่ยวความรู้ และประสบการณ์

2. การวางแผนการนำเสนอข้อมูล ขั้นตอนนี้คือการวางแผนแนวคิดในการนำเสนอข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้การนำเสนอข้อมูลอาจเป็นไปได้ในหลายลักษณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ชมที่มีความต้องการหรือความสนใจแตกต่างกัน แต่สิ่งจำเป็นของการสื่อความหมายที่ต้องคำนึงถึงคือ ความสำคัญและคุณค่าของโบราณสถาน และโบราณวัตถุ โดยเป็นวิธีที่ไม่มีผลกระทบและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อโบราณวัตถุ และโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ แม้ การกระทำนั้นจะเป็นการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การสื่อความหมายที่ดีขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ ต้องตัดสินใจว่าสิ่งที่จะนำเสนอคือสิ่งที่ที่ดีที่สุดที่จะนำไปสู่นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มเป้าหมาย และสาระต่าง ๆ ที่ต้องการสื่อไปถึงนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสนใจ ดึงดูดผู้เข้าชม การให้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ และโบราณวัตถุเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์คุณค่าและความสำคัญของวัตถุที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว

3. การดำเนินการนำเสนอข้อมูล โดยการสร้างสรรค์สาระสำคัญ (Theme) ที่มีความหลากหลายในการสื่อความหมาย ซึ่งอาจจะเป็นการสื่อความหมายโดยใช้บุคคล เช่น การนำชมของมัคคุเทศก์ หรือการสร้างสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล เช่น การใช้สื่อสิ่งพิมพ์รูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ สถานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โบราณวัตถุ โบราณสถาน ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ และในขั้นตอนนี้จะนำแนวคิดที่ได้ตั้งไว้แล้วมาดำเนินการให้เป็นรูปธรรม เช่น สื่อเทคโนโลยีป้ายคำบรรยายสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สำหรับการให้ข้อมูลในการสื่อความหมายโดยใช้บุคคล มีการจัดอบรมวิชาการ หรือมัคคุเทศก์นำเที่ยว วิธีการสื่อความหมายต้อง

ชัดเจนเกี่ยวกับการให้ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยวเพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสียหายให้กับภาพลักษณ์และบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว

4. การประเมินผลเป็นการตรวจสอบมาตรฐานของการให้ข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูลพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งผลจากการประเมินสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการให้ข้อมูลของการสื่อความหมาย และการจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อป้องกันเรียนรู้ เพื่อเป็นการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายกับแหล่งท่องเที่ยว หรือเกิดอันตรายทางกายภาพต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวควรได้รับทราบถึงข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวที่ควรอนุรักษ์และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการอนุญาตให้เข้าชมแหล่งท่องเที่ยวด้วยเวลาที่เหมาะสม ด้วยเหตุด้านความปลอดภัย หรือสถานที่คับแคบ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญที่จะสามารถช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาลดลง และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับแหล่งท่องเที่ยว (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัยจิติ, 2552)

2.2 เข้าใจประเภทเครื่องมือในการสื่อความหมายท่องเที่ยว

ในการสื่อความหมายจำเป็นต้องอาศัยสื่อเป็นเครื่องมือส่งสาร ไปยังนักท่องเที่ยวให้เกิดความเข้าใจ ความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว แต่การจะใช้สื่ออะไร และใช้อย่างไร เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและต่อยอดไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิด เพื่อเลือกสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมาย และเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว โดยเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายนิยมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ๆ คือ สื่อบุคคล และสื่อสิ่งของโดยไม่ใช้บุคคล (กรมการท่องเที่ยว, 2558) ได้แก่

2.2.1 สื่อบุคคล เป็นการสื่อความหมายโดยใช้บุคคลจริงในการส่งสารข้อมูลไปยังนักท่องเที่ยวหรือผู้ชม เช่น มัคคุเทศก์ วิทยากรบรรยาย เป็นต้น เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ สามารถตอบคำถามของนักท่องเที่ยวได้ทันทั่วถึง ให้รายละเอียดได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ผู้พูดจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถ่ายทอด และมีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้คิดและร่วมค้นหาคำตอบ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ที่สำคัญถ้าผู้บรรยายมีอารมณ์ขัน ก็สามารถสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานสร้างความสนิทสนมเป็นกันเอง ซึ่งจะช่วยสร้างความประทับใจในที่สุด การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล ประกอบไปด้วย การบริการข้อมูล การนำเที่ยว การบรรยาย การสาธิตและการแสดงละครการสื่อความหมายโดยบุคคล มีข้อดีคือเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากในการสื่อความหมายเป็นการสื่อสารสองทาง โดยที่ผู้พูดและผู้ฟังสามารถเห็นหน้าตา บุคลิก ลีลา ท่าทาง น้ำเสียงมีอิทธิพลสูงในการ โน้มน้าวชักจูง สร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี มีความยืดหยุ่น โดยที่ผู้พูดสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟังได้ทันทั่วถึงที่สามารถนำเสนอเรื่องราวที่สลับซับซ้อน และสร้างความเข้าใจได้ดีสำหรับข้อเสนอนั้น สื่อบุคคลไม่สามารถเข้าถึงผู้ฟังจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพหากผู้พูดขาดทักษะการพูดจูงใจ ก็ทำให้การสื่อความหมายไม่ประสบผลสำเร็จได้ เป็นสื่อที่ไม่มีมีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจน มีจำนวนเจ้าหน้าที่จำกัดในการให้คำบรรยาย ประสิทธิภาพการบรรยายของเจ้าหน้าที่ไม่สม่ำเสมอ

2.2.2 การสื่อที่ไม่ใช้บุคคล ประกอบด้วย

- 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ โปสเตอร์การ์ด คู่มือ และหนังสือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

2) ป้ายแนะนำทาง เป็นการอธิบายลักษณะของภูมิประเทศในพื้นที่นั้น ควรพิจารณาขนาดของป้าย รูปภาพกราฟิก สีเส้น และวัสดุเนื้อผิว ความคงทนต่อสภาพแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันควรใช้สัญลักษณ์และสีที่เป็นสากล ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

3) การจัดนิทรรศการ เป็นเครื่องมือแสดงรูปภาพและวัตถุสิ่งของ พร้อมทั้งมีคำอธิบายประกอบ แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นผู้ชมอิสระ นิทรรศการจึงควรนำเสนอเรื่องย่อ ๆ และใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเพื่อสร้างความเข้าใจ นิทรรศการที่ดีควรสวยงามสะอาดตา และมีเสียงประกอบเพื่อสร้างความน่าสนใจ

4) สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ประกอบด้วยสื่อภาพและเสียง สามารถใช้เทคนิคสร้างเหตุการณ์ประกอบฉากได้อย่างสมจริง ช่วยเร่งเร้าความสนใจและสร้างอารมณ์ของผู้ชมได้อย่างตื่นตาตื่นใจ ครอบคลุมผู้ฟังจำนวนมากได้ ในแต่ละครั้ง สื่อเสียงสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลักได้มาก และให้ข้อมูลเชิงลึกได้ดี โดยผ่านลำโพงเสียง ให้ความรู้สึกเป็นส่วนตัว โดยที่ผู้ฟังมีอิสระในการเลือกฟังบางช่วงบางตอน ตามความสนใจ

5) สื่อผสมหรือมัลติมีเดีย (Multimedia) หมายถึง การนำเอาสื่อหลาย ๆ ประเภทมาใช้ร่วมกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการสื่อความหมาย ในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาร่วมใช้เพื่อการควบคุมการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเสนอข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์และเสียง

6) สื่อ QR Code เป็นบาร์โค้ด 2 มิติ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลต่าง ๆ ได้สะดวก และรวดเร็วเพียงเรายกมือถือมาสแกน QR Code ที่เราพบเห็นบนป้ายประชาสัมพันธ์ตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โปรแกรมก็จะนำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวบนมือถือโดยอัตโนมัติ โดยจะแสดงภาพเคลื่อนไหวพร้อมคำบรรยายแบบวีดิทัศน์ ปัจจุบัน QR Code ได้รับความนิยมอย่างสูงในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

7) สื่อสังคมออนไลน์ เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ได้รับความนิยมแพร่หลายบนอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน มีคุณสมบัติพิเศษ คือ สามารถให้ข้อมูลได้ทันทีและทันสมัยต่อเหตุการณ์ตลอดเวลา มีต้นทุนต่ำในการทำการโฆษณา กระจายได้ในวงกว้างรวดเร็วสามารถสื่อสารข้อมูลได้มากมายหลากหลายรูปแบบ น่าดึงดูด สร้างความมั่นใจในข้อมูลที่แลกเปลี่ยน และสามารถครอบคลุมได้ในเกือบทุกกลุ่มลูกค้า โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ แม้ว่าการผลิตสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้นทำง่าย และใช้ต้นทุนน้อย แต่สิ่งที่ท้าทายคือ จะทำอย่างไรให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อแหล่งท่องเที่ยวของเรา ซึ่งเราควรเรียนรู้สร้าง “เรื่องราว” หรือข้อความที่ต้องการสื่อสารเพื่อให้สังคมออนไลน์มีการพูดถึงเรา ซึ่งต้องใช้เวลาศึกษาและเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง

8) เส้นทางศึกษาด้วยตนเอง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการสื่อความหมายเราสามารถสร้างเส้นทางดังกล่าวในพื้นที่ป่าไม้ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ หรืออุทยานประวัติศาสตร์ข้อดีคือ สามารถนักท่องเที่ยวไม่จำกัดจำนวน ไม่จำกัดเวลา และยังเป็นการแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่สื่อความหมาย และนักท่องเที่ยวมีอิสระในการเลือกเดินสำรวจเส้นทางเอง สามารถชื่นชมกับธรรมชาติในขณะที่กำลังฟังบรรยาย

9) ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว มีหน้าที่ให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจในภาพรวมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นิยมตั้งอยู่ภายในบริเวณที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว และมีการใช้สื่อหลากหลายช่วยในการนำเสนอ เช่น การจัดแสดงแบบจำลอง การจัดนิทรรศการ การใช้สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น

10) การจัดกิจกรรมพิเศษ เป็น โปรแกรมการนำเสนอที่จัดขึ้นตามวาระหรือโอกาสสำคัญต่าง ๆ โดยมากจัด ในรูปของนิทรรศการ การออกร้าน งานฉลอง การประกวด การแข่งขันงานสถาปนาครบรอบวันสำคัญ หรือการ เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมกิจการในวันสำคัญ

จากประเภทของเครื่องมือที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ใช้ควรคำนึงถึงปัจจัยพิจารณาในการเลือกเครื่องมือการสื่อ ความหมาย เพื่อให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ แต่เนื่องจากปัจจุบันการพิจารณาเลือกสื่อที่ใช้ในการสื่อ ความหมายในแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว อย่างไรก็ตาม เราควรพิจารณาหลากหลายปัจจัยที่ช่วยในการ กำหนดสื่อให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นฐานทางวัฒนธรรมแรงจูงใจใน การเดินทาง ความสนใจ ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวลักษณะทางกายภาพของแหล่ง ท่องเที่ยว ขนาดพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่มีความเปราะบาง วัตถุประสงค์ในการสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยว เนื้อหาและเรื่องราวที่นำเสนอ ตลอดจนข้อเด่น ข้อด้อยของสื่อแต่ละประเภท รวมถึงงบประมาณในการผลิตสื่อที่ควร พิจารณาเป็นลำดับต้น ๆ นอกจากนี้การบำรุงรักษา ความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ค่าไฟฟ้า กำลังคนในการ ปฏิบัติงาน ความเชี่ยวชาญในการผลิตสื่อ และเวลาในการผลิตสื่อก็ควร ได้รับการพิจารณาด้วย

2.3 เข้าใจการพัฒนาใจความสำคัญในการสื่อความหมายท่องเที่ยว

กรมการท่องเที่ยว (2558) ได้กล่าวถึงการพัฒนาใจความสำคัญในการสื่อความหมายท่องเที่ยว โดยสรุปได้ว่า การลำดับความสำคัญของการนำเสนอใจความสำคัญเพื่อสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยว นั้น ต้องเริ่มจากการค้นหา เรื่องราวสำคัญที่นักท่องเที่ยวควรรู้และจดจำได้หลังจากออกจากแหล่งท่องเที่ยวไปแล้ว โดยการวางแผนด้านการสื่อ ความหมายมีความจำเป็นต้องเข้าใจเรื่อง หัวข้อ (Topic) และสาระสำคัญ (Theme) ว่าแท้ที่จริงแล้วคืออะไร ซึ่งหัวข้อนั้น หมายถึง การกำหนดคำสั้น ๆ เพื่อเป็นการจำเพาะประเด็นที่ต้องการนำเสนอ ส่วนสาระสำคัญ หมายถึง ความคิดรวบ ยอด เป็นแก่นของความรู้ ทักษะ และความตั้งใจที่ต้องการให้ผู้รับสารได้รับหลังจากเนื้อหาในหัวข้อนั้น ๆ เมื่อเข้าใจ ความสำคัญทั้งสองแล้ว ผู้รับผิดชอบแหล่งฯ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดหัวข้อ และสาระสำคัญในการสื่อ ความหมายของแต่ละปีเพราะเนื่องจากข้อมูลในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีอยู่ค่อนข้างมาก เมื่อนักท่องเที่ยวหรือแม้แต่ ผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวเองก็ตามยังไม่สามารถจำได้หมดทุกอย่าง ดังนั้น เราจำเป็นต้องวางแผนเพื่อให้แน่ใจว่า เมื่อ ออกจากแหล่งท่องเที่ยวไป นักท่องเที่ยวจะสามารถจดจำได้ เพราะหากนักท่องเที่ยวสามารถจำเรื่องราวได้จะเกิด ความรู้สึกผูกพัน รักและหวงแหนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ นั่นเอง โดยแนวทางในการพัฒนาใจความสำคัญในการสื่อ ความหมายท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 การสร้างหัวข้อและสาระสำคัญ

การพิจารณาหัวข้อและสาระสำคัญนั้น มีความจำเป็นต้องให้ผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวช่วยกันกำหนด เพื่อ เป็นการช่วยกันคิดและดึงประเด็นที่น่าสนใจมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสร้างสาระสำคัญ (Theme) จะต้องทำให้ เข้าใจง่าย ชัดเจน เพราะถ้าสรุปความคิดของเรื่องราวทั้งหมด ผู้รับสารมักจะอ่านสาระสำคัญ และต้องการติดตาม หาก สาระสำคัญนั้นน่าดึงดูดใจมากเพียงพอ และสามารถทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว นอกจากนี้สาระสำคัญ หรือ Theme จะช่วยให้เราเลือกสื่อ และสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวในการอธิบายถึงเรื่องราวที่เป็นเนื้อหาน่าสนใจ ใน บางกรณีหากเนื้อหาเข้าใจยากมากการเรียงลำดับข้อความในการนำเสนอจะช่วยให้การสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

2.3.2 องค์ประกอบของเนื้อหาด้านการสื่อความหมาย

เนื้อหาด้านการสื่อความหมาย สามารถกำหนดจุดสำคัญโดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. หัวข้อ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจขอบเขตของเนื้อหาสาระ
2. สาระสำคัญ (Theme) เป็นความคิดรวบยอด เป็นแก่นของความรู้ในการนำเสนอ
3. การสรุปสาระสำคัญ (Summary theme statement) ที่เป็นใจความหลักในการนำเสนอ
4. หัวข้อย่อยของสาระสำคัญ (Sub-themes)
5. เนื้อหา (Stories) เป็นเรื่องราวที่อธิบายรายละเอียด

2.3.3 เทคนิคการเขียนเล่าเรื่องให้น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว

เพราะการเล่าเรื่อง คือ หัวใจหลักของการสื่อความหมาย การกำหนดเนื้อหาหรือเรื่องราวด้านการสื่อความหมายนั้นยังมีข้อแนะนำที่ทำให้เกิดการจดจำและเข้าถึงผู้อ่านจาก 9 เทคนิคการเขียนเล่าเรื่องให้น่าสนใจ โดยมีข้อกำหนดง่าย ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้ดังต่อไปนี้

1. กล่าวถึงผู้อ่านให้รู้สึกถึงความใกล้ชิด โดยใช้คำว่า ท่าน หรือ เรา
2. ใช้คำที่เป็นธรรมชาติและมีชีวิตชีวา เช่น ทางเรา (ทางชุมชน ทางอุทยานฯ) เป็นต้น
3. ใช้คำเปรียบเทียบที่ใกล้ตัว เช่น ชะนีชอบเกาะอยู่บนต้นไม้ที่มีความสูงเท่าตึก 4 ชั้นหากใช้ระยะที่เป็นหน่วยวัดอาจนึกไม่ออก เป็นต้น
4. ดึงความสนุก ขบขันแบบไทย แต่ใช้อย่างระมัดระวัง
5. ตั้งคำถามเพื่อให้อ่านคิด
6. เขียนให้กระชับเข้าใจง่าย
7. หลีกเลี่ยงคำเทคนิคที่มากเกินไปจนจำเป็น
8. วางลำดับข้อความและภาพประกอบ
9. นึกถึงผู้อ่านเสมอ ว่าใครคือผู้อ่านและพยายามทำให้อ่านง่าย อย่าพยายามสื่อสารด้วยข้อมูลและตัวเลขเพียงอย่างเดียว โดยให้นึกถึงผู้อ่านที่มีอายุ 9 – 12 ปี เป็นมาตรฐานในการสื่อความหมาย

สรุปได้ว่า หลักในการพัฒนาใจความสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการสื่อความหมาย ควรประกอบด้วย 1) การศึกษารายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นำเสนอ 2) การตั้งคำถามถึงคุณค่า และความสำคัญที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว 3) การแสวงหาคำตอบด้วยการค้นคว้าวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ 4) เขียนใจความสำคัญโดยเชื่อมโยงกับคุณค่า และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การสื่อความหมายในบริบทของการท่องเที่ยว เป็นศิลปะการสื่อสารในการนำเสนอเรื่องราวที่กระตุ้นความสนใจ ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีส่วนสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากสามารถสร้างความสนุกสนานความเพลิดเพลิน และความประทับใจต่อผู้มาเยือน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความซาบซึ้งใจในเรื่องราวที่นำเสนอ ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน รวมถึงนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เกิดการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งจะส่งผล

ต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสื่อความหมายที่ดีสามารถช่วยในการจัดการนักท่องเที่ยวและผลกระทบที่เกิดจากนักท่องเที่ยว โดยสามารถควบคุมการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยวทั้งด้านเวลาและสถานที่ อย่างเช่นการชี้แนะให้นักท่องเที่ยวไม่รบกวนจุดเปราะบางทางธรรมชาติ อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลดีต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2558). การสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทางประวัติศาสตร์ทาง วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วี.ที.เค. พรินท์ติ้ง จำกัด.
- ทิพาวรรณ วรณมรินทร์. (2557). การสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรมของชุมชนประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนิก เลิศชาญฤทธิ. (2554). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัยฐิติ. (2552). การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2553). ศักยภาพการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวชุมชน: ชุมชนร่องไฮ จังหวัด พะเยา. วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร. 18(2): 82-90.
- (2556). โครงการโปรแกรมการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและภูมิทัศน์วัฒนธรรม. รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต. (2545). เอกสารประกอบการเรียนวิชา การวางแผนโครงการสื่อความหมายธรรมชาติ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Alderson, William T., and Shirley Payne Low. (1985). *Interpretative of Historic Sites*, Second Edition. Nashville: American Association for State and Local History.
- McManus, P.M. (1989). Oh, yes, they do: How museum visitors read labels and interact with exhibit texts. *Curator*, 32(3), 174-189.

รูปแบบการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายชุมชนสบลาน

อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

Network Model of Natural Resource Management Rights Claim in Soblarn Community, Samoeng District, Chiang Mai Province

สุภาวดี ฉิมมณี^{*1} ผศ.ดร. ธงชัย ภูวนาทวิจิตร² และ รศ.ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง³

Supawadee Chimmanee, Thongchai Phuwanatwichit and Charin Mangkhang

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อค้นหารูปแบบและกระบวนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายของชุมชนชาวปกากะญอบ้านสบลาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติสะเมิงและในเขตเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติอบขาน ซึ่งชุมชนได้รับผลกระทบและเกิดความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตเนื่องจากเกรงว่าจะถูกย้ายออกจากพื้นที่ โดยศึกษาลักษณะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ผลกระทบที่ชุมชนได้รับ โดยใช้วิธีศึกษาด้วยการลงพื้นที่ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน สนทนากลุ่มย่อยกับสมาชิกชุมชน และสังเกตการณ์ในเวทีการประชุมและกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสบลานมีรูปแบบในการเรียกร้องเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายโดยเฉพาะกระบวนการเรียกร้องสิทธิโดยใช้เครือข่ายเป็นเครื่องมือในการเป็นกระบอกเสียง เพื่อยืนยันและสร้างความเชื่อมั่นให้กับรัฐและสังคมภายนอกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวอาจจะเป็นแนวทางและนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ : สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รูปแบบการเรียกร้องสิทธิ กระบวนการเรียกร้องสิทธิ เครือข่าย

Abstract

This qualitative research aimed to identify the models and processes for the claiming of community-based natural resource management rights of Pakanyaw (Karen) group at Ban Soblarn, Samoeng District, Chiang Mai. The community's lands overlap with the Samoeng National Reserved Forest and the Ob Khan National Park which has not yet been gazetted. Due to these overlaps, the community faces great insecurity and is fearful of forced eviction. The research was conducted through interviews with leaders, group discussions with community members and observation of forums and networking events. It was found that villagers at Baan

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200

² ผศ.ดร., หลักสูตรการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

³ รศ.ดร., หลักสูตรการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

*Corresponding author: e-mail: panoodle@gmail.com

Soblarn used various forms of claiming for natural resource management rights. In particular, Soplarn has successfully used networking to amplify the community's voice and to build their confidence in engaging with the State and wider public. Soblarn's network model can be used as guideline for other communities trying to gain natural resource management rights.

Keywords: resource management rights, rights claim model, rights claim process, networks

บทนำ

ภาคเหนือของประเทศไทยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นภูเขาที่มีชุมชนชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์เป็นจำนวนมาก หลายชุมชนมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับป่าอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งยังมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ด้วยการพยายามก่อตั้งกลุ่มองค์กรทางสังคมในรูปแบบกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ โดยใช้ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ส่งเสริม โดยภาครัฐ ความพยายามเหล่านี้เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ก่อตัวผสานเป็นเครือข่าย ระดับชุมชน จังหวัด ภูมิภาคและระดับประเทศ เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น (กฤษฎา บุญชัย, 2540)

นโยบายเร่งพัฒนาโครงสร้างของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9 (พ.ศ. 2504 - 2549) เพื่อให้ประเทศเติบโตเท่าทันประเทศในแถบตะวันตก ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว กลไกของรัฐในการจัดการทรัพยากรป่าบนพื้นฐานความคิด “ป่าเป็นของรัฐ” ซึ่งดำเนินการด้วยนโยบายที่มาจากส่วนกลาง มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยไม่คำนึงถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตป่า เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจทางสังคมใช้พื้นที่ป่าแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่ประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าและใกล้แนวเขตป่า อาศัยป่าในการดำรงชีวิต ต้องตกอยู่ในฐานะผู้กระทำผิดและถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ที่ทำมาหากินมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ซึ่งเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนในการแย่งสิทธิในการเป็นเจ้าของและการจัดการป่า (ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ, 2536) แม้ว่ารัฐบาลมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาและพยายามแก้ปัญหาด้วยการกำหนดนโยบายและการใช้มาตรการต่างๆ ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ

ชุมชนชาวปกากะญอบ้านสบลาน ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำขาน เขตตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในหลายชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐ คือการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแม่ขานทับที่ทำกินของชาวบ้าน และโครงการสร้างเขื่อนแม่ขาน ชุมชนเกิดความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตเนื่องจากเกรงว่าจะถูกบังคับให้โยกย้ายออกจากพื้นที่เหมือนกับชุมชนบนพื้นที่สูงอื่นๆ ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทำให้ชุมชนออกมาเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำขาน เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายพิมูฟ เครือข่ายสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ และสร้างพันธมิตรร่วมกับเครือข่ายทางสังคม เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาคธุรกิจและเอกชน เพื่อต้องการให้ภาครัฐมีความเข้าใจในปัญหาและเสนอให้มีการแก้ไขปัญหาคือที่ดินทำกินซ้อนทับกับพื้นที่ป่าของรัฐใน

ระดับนโยบาย และเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต ศักยภาพและสิทธิของคนปกากะฉะญอที่อยู่ร่วม ฟังพา ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ในการศึกษาวิจัย รูปแบบการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายของชุมชนสบลาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยต้องการทราบถึง ลักษณะและวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สถานการณ์และปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนเผชิญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการที่ชุมชนทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ในการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึง อุปสรรค ความท้าทายและผลสำเร็จที่ได้รับ ด้วย การถอดบทเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียกร้องสิทธิการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน วิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสของชุมชนในการทำงานกับเครือข่าย ต่าง ๆ เพื่อค้นหารูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างชุมชนและเครือข่ายในการเรียกร้องสิทธิการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติในเขตป่าอนุรักษ์ ให้เป็นที่ยอมรับจากภาครัฐและจากสังคมภายนอก และเป็นแนวทางให้กับชุมชน อื่นๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ได้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสบลาน ตำบลสะเมิงใต้ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสบลาน ตำบลสะเมิงใต้ จังหวัด เชียงใหม่ร่วมกับเครือข่ายต่างๆ
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิง เครือข่ายของชุมชนสบลาน ตำบลสะเมิงใต้ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีลักษณะวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) (มนัส สุวรรณ, 2556) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็น แนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของชุมชน แนวคิดและวิธีการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สถานการณ์ปัญหาของชุมชนที่มีผลกระทบจากนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ความรู้ความ เข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับความเป็นมาและพัฒนาการในการเรียกร้องสิทธิร่วมกับเครือข่ายต่างๆ กระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชนกับเครือข่ายต่างๆ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการทรัพยากรของบุคคลภายนอกชุมชน และการสนับสนุนจากเครือข่ายต่างๆ โดยศึกษารวบรวมจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ แล้วซึ่งผู้วิจัยค้นคว้าและนำมาประกอบการศึกษาทั้งที่ได้จากการค้นคว้าในสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และจาก หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ ผลงานทางวิชาการ รายงาน งานวิจัย หนังสือ วารสาร เอกสาร สรุปรการประชุม รายงานและข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายโดยใช้เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) ผู้นำชุมชนและตัวแทนจากเครือข่ายและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ในการประชุมและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและ

เครือข่าย และการสนทนาหรืออภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) กับสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบต่อเนื่อง (Snowball Sampling) และการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) และแบ่งกลุ่มที่จะศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้นำชุมชนประเภทต่างๆ และประชากรในชุมชนสบลาน 2) ตัวแทนจากองค์กรภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 3) ตัวแทนของเครือข่ายต่างๆ ที่ทำงานร่วมกันกับชุมชนสบลานในการเรียกร้องสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวม สรุปตามกรอบวัตถุประสงค์และเรียงเรียงความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน นำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะการพรรณนา โดยแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาโดยรวม ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาการความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ รูปแบบการเรียกร้องสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายที่เหมาะสมกับชุมชน

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

บริบทชุมชนบ้านสบลาน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลจากการศึกษาชุมชนปกากะญอที่บ้านสบลาน ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่แบ่งเป็น บริบทของชุมชนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน กระบวนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนร่วมกับเครือข่ายต่างๆ และปัญหาอุปสรรคในการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายของชุมชน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการเรียกร้องสิทธิที่เหมาะสมต่อบริบทชุมชนซึ่งได้จากการศึกษา

ประวัติความเป็นมาของพื้นที่แถบนี้เดิมเป็นของชนเผ่าลัวะในอดีต ต่อมาเมื่อประมาณ 150 ปีที่ก่อน ชาวปกากะญอได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ใช้แรงงานและทักษะเป็นลูกจ้างซึ่งจ้างลวกซุงให้กับทั้งบริษัทต่างชาติและบริษัทของไทยที่เข้ามาสัมปทานป่าทำไม้สัก (จนกระทั่ง การยกเลิกสัมปทานป่าในปี พ.ศ.2516) ในด้านบริบทชุมชน พบว่า หมู่บ้านสบลานตั้งอยู่กลางหุบเขาสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 500-1400 เมตร ล้อมรอบด้วยภูเขาและยอดดอยซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยต่างๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำขานก่อนจะไหลลงสู่แม่น้ำปิง ซึ่งสบลานมีที่มาจากเป็นจุดที่ลำน้ำสาขาของแม่น้ำขานคือน้ำแม่ลานเงินและน้ำแม่ลานหลวงไหลมาบรรจบกัน ชุมชนนี้ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติสะเมิงซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 567,500 ไร่ และอยู่ในชั้นตอนเตรียมประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติออบขาน พื้นที่นี้มีอาณาเขตติดต่อกับ อำเภอแม่วาง อำเภอแมริม อำเภอหางดงและอำเภอสะเมิง ของจังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้านสบลานเป็นหนึ่งในห้าหย่อมบ้าน (Cluster) ที่ขึ้นอยู่กับหมู่บ้านหลักคือหมู่บ้านแม่ลานคำ หมู่ที่ 6 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้นำทางการคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ดูแลชุมชนแทนผู้ใหญ่บ้านหรือพ่อหลวง(ที่บ้านแม่ลานคำ) ผู้นำทางจิตวิญญาณหรือฮีโร่ซึ่งเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของสมาชิกในชุมชน และเนื่องจากหมู่บ้านสบลานต้องเผชิญกับปัญหาการประกาศเขตอุทยานทับที่ทำกินและการสร้างเขื่อนซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าและที่ทำกินของชุมชน จึงได้มีผู้นำการเคลื่อนไหวเพื่อรักษาและเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นตัวแทนของชุมชนในการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ

พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นป่าต้นน้ำตามธรรมชาติ พบได้ในพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล 700 เมตรขึ้นไป มีความลาดชันตั้งแต่ 35% ขึ้นไป ชนิดของป่าที่พบ ได้แก่ ป่าดิบเขา ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ประกอบด้วย พืชชั้นสูงมากกว่า 18,000 ชนิด ต้นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ประมาณ 500 ชนิด กกล้วยไม้ประมาณ 1,000 ชนิด ราและเห็ดประมาณ 2,000 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมประมาณ 350 ชนิด นกประมาณ 950 ชนิดและแมลงประมาณ 60,000 ชนิด เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำชั้น 1A และเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์มาก พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ ไม้ตระกูลก้อชนิดต่างๆ ทะโล้ พะยอม ประคูด่าง ฯลฯ สัตว์ป่าที่พบ เช่น หมูป่า เก้ง กระรอก นก ไก่ป่า กระแต คูน เป็นต้น

ประชากรของบ้านสบลาน (ในปี พ.ศ. 2561) มีจำนวนทั้งหมด 105 คน เป็นหญิง 47 คน และชาย 58 คน มีจำนวนทั้งสิ้น 24 ครัวเรือน คนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธร่วมกับการนับถือผีบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และมีการนับถือผีเจ้าที่เจ้าทางที่ต่างๆ ในธรรมชาติอยู่รอบตัว เกิดเป็นพิธีกรรมต่างๆ มีการเซ่นไหว้ด้วยสัตว์เลี้ยงเช่น ไก่หรือหมูและเหล้า ชาวบ้านในชุมชนสบลานดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรม โดยทำนาและทำไร่หมุนเวียน มีกระบวนการผลิตเป็นขั้นตอนและมีพิธีกรรมความเชื่อเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่บริโภคเองเหลือจึงขาย พืชที่ปลูกเป็นลักษณะผสมผสานและเป็นพันธุ์พื้นเมือง พืชหลักคือข้าวไร่และข้าวนา พืชผัก เช่น ผักกาด พักทอง ข้าวสาลี แดง พริก มะเขือ มะละกอ ไร่ได้หลักของคนในชุมชนมาจากการเลี้ยงสัตว์ เช่น ควายและหมู ซึ่งเงินจากการขายสัตว์เลี้ยงจะนำมาใช้จ่ายในสิ่งที่ต้องการและจำเป็นในการดำรงชีวิต และมีการเลี้ยงไก่เป็นอาหารและใช้ในการประกอบพิธีกรรมด้วย มีการเก็บหาของป่า เช่น ไข่มดแดง น้ำผึ้งป่า พืชผัก สมุนไพร รวมทั้งการจับปลาในลำห้วย ชาวบ้านบางส่วนมีรายได้เสริมจากการออกไปรับจ้างแรงงานนอกหมู่บ้านหลังฤดูเกี่ยวข้าว มีการทำจักสาน การทอผ้าสี่ธรรมชาติเพื่อใช้สอยและขายเพื่อเป็นรายได้เสริม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสบลาน

ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากบ้านสบลานตั้งอยู่ในเขตป่าต้นน้ำระดับ 1A ซึ่งจัดเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดเพราะเป็นแหล่งต้นน้ำ ห้ามแผ้วถางและใช้สอยประโยชน์ใดๆ ชุมชนจึงใช้ระบบความเชื่อในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเพื่อควบคุมพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าและน้ำ เช่น การแบ่งพื้นที่ป่าบางส่วนให้เป็นพื้นที่ของป่าความเชื่อและมี “ผี” เป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องเคารพเกรงกลัว ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวปกากะญอ แบ่งประเภททรัพยากรป่าไม้ตามลักษณะของป่าเป็น 4 ประเภท คือ 1) ก่อเบรหรือป่าแพะ เป็นป่าในเขตแห้งแล้งอยู่บริเวณเชิงเขา ต้นไม้เนื้อแข็งต้นขนาดเล็กขึ้นอยู่ไม่แน่นอนหนา ดินเป็นดินลูกรังมีเนื้อกรวดและหินจำนวนมาก 2) ก่อเบระ เป็นป่าที่มีไม้ผลัดใบจำพวกเต็งรัง (Dipterocarp) และป่าไผ่ เป็นพื้นที่ที่มีเห็ดและหน่อไม้หลากหลายชนิด 3) ก่อเนอข่อหรือป่าเบญจพรรณ กลุ่มต้นไม้ที่ขึ้นจะมีลักษณะเป็นป่าโปร่ง ค่อนข้างอบอุนถึงร้อนแห้งแล้งรวมทั้งป่าสน 4) ก่อเนอ คือป่าที่อยู่ตอนบนในเขตต้นน้ำชั้น 1 ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ก่อเนอพาหรือป่าผู้ชาย เป็นป่าโปร่งเบญจพรรณ อากาศร้อนชื้น ดินอุดมสมบูรณ์ ที่ตั้งของป่าผู้ชายจะอยู่ต่ำกว่าและอยู่ใกล้กับชุมชนมากกว่าป่าผู้หญิง ต้นไม้ในบริเวณนี้เป็น ไม้เนื้อแข็ง เปรียบถึงความแข็งแรงของผู้ชาย พันธุ์ไม้ที่พบ เช่น ประคูด่าง ตะเคียนทอง ตีนเป็ดและไผ่ เป็นต้น และมีกล้วยป่าและต้นสนขึ้นอยู่ด้วย ส่วนก่อก่อเนอหรือป่าผู้หญิง มีลักษณะคล้ายป่าดิบชื้น มีความชื้นที่สูง ต้นไม้เขียวตลอดปีและเป็นพื้นที่ต้นน้ำ เป็นป่าที่อยู่สูงและลึก(ไกล)กว่าป่าผู้ชาย สภาพอากาศเย็น ต้นไม้ที่พบมากเป็นไม้จำพวกเถาวัลย์ เช่น บอระเพ็ด เปรียบถึงความอ่อนโยนของผู้หญิง และมีพืชจำพวกมอสและเฟิร์น

ชุมชนสบลานมีการกำหนดกฎ กติกา ข้อยกเว้น ในการอนุรักษ์และปกป้องธรรมชาติ และมีการสั่งสอนลูกหลาน เกี่ยวกับการให้ความหมายและมุมมองในฐานะมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติของชาวปกากะญอ มีการปฏิบัติต่อ ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความเคารพและอ่อนน้อมถ่อมตนผ่านประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมา เช่น นิทานเรื่องเล่าต่างๆ และชาซึ่งเป็นบทกวีหรือบทเพลงที่ใช้พูดหรือร้องเพื่อความบันเทิงซึ่งถือว่าเป็น วรรณกรรมของชาวปกากะญอ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและทำไร่หมุนเวียน พิธีกรรมสืบชะตาแม่น้ำ ที่ ถ่ายทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ มีเนื้อหาที่สะท้อนเรื่องราวการดำเนินชีวิตของชาวปกากะญอตั้งแต่เกิดจนตาย

ชุมชนบ้านสบลานมีภูมิปัญญาและกิจกรรมในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าที่หลากหลาย จาก ฐานข้อมูลการจัดการที่ดินที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือและมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ภาคเหนือ) มีการจำแนกประเภทการใช้พื้นที่ของชุมชนบ้านสบลานดังที่ปรากฏในตารางด้านล่าง ซึ่งจากตาราง พบว่า ชุมชนบ้านสบลานมีการใช้พื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ใช้สอย 1,678.61 ไร่หรือคิดเป็นร้อยละ 12.32 และมีการอนุรักษ์รักษา พื้นที่ป่าชุมชน 11,941.26 ไร่หรือคิดเป็นร้อยละ 87.68

ลำดับ	ประเภทการจำแนกการใช้พื้นที่	พื้นที่		สัดส่วน
		ตร.กม.	ไร่	ร้อยละ (%)
1	ที่อยู่อาศัย	0.06	40.13	0.29
2	พื้นที่นา	0.44	275.33	2.02
3	พื้นที่สวน (ไม้ยืนต้น)	0.02	13.52	0.10
4	พื้นที่ไร่ถาวร	0.09	54.06	0.40
5	พื้นที่ไร่หมุนเวียน	2.07	1,295.46	9.51
6	พื้นที่ป่าช้า	0.08	47.92	0.35
7	พื้นที่ป่า (ความเชื่อ)	2.91	1,818.37	13.35
8	พื้นที่ป่าใช้สอย	0.67	416.65	3.06
9	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	15.45	9,658.32	70.91
	รวม	21.79	13,619.77	100.00

ที่มา มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ภาคเหนือ), เชียงใหม่ (2557)

ในการจัดการป่า ชาวปกากะญอบ้านสบลาน แบ่งพื้นที่ป่าที่อนุรักษ์รักษาของชุมชนออกเป็น ป่าความเชื่อ ป่า ใช้สอย และป่าอนุรักษ์ ซึ่งมีข้อห้ามและกฎระเบียบมากมายสำหรับป่าในเขตนี้ ป่าความเชื่อเป็นป่าที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ กับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมของชุมชน ที่คอยกำกับการกระทำของคนในชุมชน ให้เคารพ เกรงกลัวและ ไม่กล้าเข้าไปดูกล้าในพื้นที่นั้น เป็นการดูแลรักษาและอนุรักษ์พื้นที่ป่าบริเวณนั้น ป่าความเชื่อของชาวปกากะญอ ประกอบด้วย 1) ป่าเดปอที่อยู่รอบๆ บ้านที่อยู่อาศัย ซึ่งมีการนำสายสะดือเด็กที่เกิดใหม่ใส่ในกระบอกไม้ไผ่และแขวน ไว้กับต้นเดปอ เป็นการฝากขวัญของเด็กไว้กับต้นไม้ในป่า ถือเป็นป่าที่เป็นขวัญของคนในหมู่บ้าน ห้ามตัดต้นไม้ใน พื้นที่นี้โดยเด็ดขาด 2) ป่าต่าวิโอะ เป็นป่าที่ใช้ฝังศพเด็กแรกเกิด ชาวบ้านจะเกรงกลัวป่านี้มากและไม่กล้าเข้าไปใช้ ประโยชน์จากป่านี้เลย 3) ป่าต่าซัวโอะ (ป่าช้า) เป็นที่ฝังหรือเผาศพของคนตาย จะไม่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ เพราะเชื่อ ว่าจะเป็นการรบกวนวิญญาณของคนตาย 4) เคะหมือเบอ เป็นพื้นที่ที่มีลำห้วยรอบภูเขา ส่วนใหญ่จะไม่เข้าไปใช้

ประโยชน์เลยเพราะเป็นบริเวณแหล่งน้ำที่มีสัตว์น้ำสำคัญที่ต้องรักษาไว้ และ 5) ค่าเคโดะ เป็นกึ่งคอยหรือมีทางเดินตรงกลางระหว่างภูเขา 2 ลูกที่อยู่ติดกัน จะไม่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์เพราะเชื่อว่าเป็นทางเดินของผีบรรพบุรุษ (ปรากฏพิศ ศรีไทย, 2558)

ป่าใช้สอย เป็นป่าเบญจพรรณที่อยู่รอบๆ หมู่บ้าน สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกอย่าง เช่น ทำไร่ ทำนา เก็บของป่าเพื่อการบริโภคเท่านั้น ห้ามผลิตเพื่อขายโดยเด็ดขาด (ยกเว้น ไข่แมงแดงและน้ำผึ้งป่า) ส่วนการล่าสัตว์ให้ทำเพื่อยังชีพ เช่น กุ้งและห้ามล่าช่วงสัตว์ออกลูกและวางไข่ ในส่วนของป่าอนุรักษ์ เป็นป่าที่มีไม้ใหญ่อยู่มากและอยู่ไกลออกไปจากชุมชน ซึ่งชุมชนรักษาไว้เป็นแหล่งต้นน้ำและที่อยู่ของสัตว์ป่า จึงมีกฎหมายห้ามตัดไม้ ล่าสัตว์และทำไร่ ทำนา แต่สามารถเข้าไปเก็บของป่าเพื่อยังชีพและใช้สอยได้ อย่างไรก็ตามป่าอนุรักษ์มักไม่มีใครเข้าไปใช้ประโยชน์บ่อยนักเพราะอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่เป็นป่าอนุรักษ์ที่ยังยืนซึ่งเป็นที่ป่าต้นกำเนิดของสายน้ำ ชุมชนจะอนุรักษ์ไว้โดยห้ามการตัดไม้ ล่าสัตว์ หรือใช้ประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

ไร่หมุนเวียน เป็นภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรป่าของชาวปกากะญอที่สืบทอดกันมา ด้วยการทำไร่หมุนเวียนบนพื้นที่ทำกิน 7 แปลง โดยทำกินปีละหนึ่งแปลงและปล่อยให้แปลงอื่นๆ ได้พักและฟื้นฟู 7 ปี แล้วจึงวนกลับมาใช้อีกรอบเมื่อดินจะอยู่ในสภาพสมดุลซึ่งสามารถปลูกพืชได้งอกงามโดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยหรือสารเคมี การเลือกพื้นที่ในการทำไร่นั้นจะต้องไม่เป็นพื้นที่ป่าต้องห้ามตามประเพณี เพราะพื้นที่ในการทำไร่หมุนเวียนนั้นจะตกทอดมาจากรุ่นพ่อรุ่นแม่แต่ถ้าหากต้องการทำ “ไร่หมุนเวียน” ในพื้นที่ใหม่ จะต้องได้รับการยินยอมจากชุมชนรวมทั้งมีกฎและข้อห้ามต่างๆ ในการเลือกพื้นที่ หลังจากการเลือกพื้นที่ได้แล้วก็จะมีการถางไร่ด้วยการตัดต้นไม้ออกไป แต่ไม่ทั้งหมด ต้นไม้ขนาดใหญ่จะไว้วิธีลิดกิ่งออก ส่วนไม้อื่นจะตัดให้สูงเหนือพื้นดิน 1 เมตร เพื่อให้แตกยอดได้ในปีต่อไปและเพื่อเหลือที่ไว้ให้นกกาเกาะและให้เถาถั่วเกาะเพื่อให้มีพืชผักชนิดอื่นอยู่ในไร่ด้วย หลังจากนั้นก็ทำการเผาไร่ โดยควบคุมดูแลไม่ให้ไฟลามไปนอกอาณาเขต ซึ่งมักจะเผาไร่ในช่วงเดือนเมษา เมื่อเผาเสร็จก็จะเข้าสู่ฤดูฝน การปลูกพืชในไร่จะปลูกพืชผสมไปกับพืชผักอื่นๆ ให้มีความหลากหลาย การทำไร่หมุนเวียนนอกจากเป็นระบบการจัดการทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตของคนที่อยู่กับป่า ยังเป็นการรักษาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์อีกด้วย เนื่องจากป่าที่ปล่อยให้เกิดการฟื้นตัวตามธรรมชาตินั้นจะมีพันธุ์พืชที่มีความหลากหลายตามสภาพพื้นที่ซึ่งจะเป็นอาหารสัตว์ และสภาพพื้นที่ที่มีอายุแตกต่างกันก็จะช่วยรักษาพันธุ์สัตว์ เนื่องจากสัตว์แต่ละชนิดต้องการพื้นที่ป่ามีอายุต่างๆ กันเพื่อเป็นแหล่งอาหาร แหล่งขยายพันธุ์และที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งที่ช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชุมชนบ้านสบลานได้ลดจำนวนพื้นที่ไร่หมุนเวียนและหันมาทำนามากขึ้น เพื่อที่จะตอบสนองรับนโยบายของรัฐในการปลูกป่าอนุรักษ์เพิ่ม โดยครอบครัวหนึ่งจะมีไร่หมุนเวียนเฉลี่ย 5 – 10 ไร่ และในการทำไร่หมุนเวียนชุมชนจะต้องมีการยื่นหนังสือต่ออำเภอเพื่อขออนุญาตทำการเผาไร่ทุกครั้ง

ชุมชนสบลานยังมีกิจกรรมอื่นๆ ในการจัดการทรัพยากรป่า เช่น การทำแนวกันไฟซึ่งทำต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยแต่เดิมนั้นแต่ละหมู่บ้านต่างทำแนวกันไฟกันเอง ต่อมามีการร่วมกันวางขอบเขตการทำแนวกันไฟให้แต่ละพื้นที่มาเชื่อมต่อกันด้วย โดยขอบเขตของชุมชนบ้านสบลานจะทำแนวกันไฟเป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร และมีการตรวจไฟป่าในช่วงหน้าแล้ง เพื่อเฝ้าระวังไฟป่าและระงับคนภายนอกที่เข้ามาจุดไฟป่าล่าสัตว์ โดยจะเดินตรวจครั้งละ 2-3 คน สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง นอกจากนี้ชุมชนยังมีพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการรักษาทรัพยากรป่า เช่น พิธีวขป่า พิธีสืบชะตาป่า และจากการประชุมร่วมกันกับองค์กรพัฒนาเอกชนเมื่อวันที่ 3 เดือนมกราคม พ.ศ. 2557 ได้มีการจัดทำข้อสรุปและกำหนดระเบียบการใช้ ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรน้ำ (บทลงโทษตามกฎระเบียบเพื่อรักษาป่าชุมชนหมู่บ้านแม่

ลานค้าของห้อมบ้านสบลาน: มติชุมชนบ้านสบลาน 3 ม.ค.2557) และมีการตั้งคณะกรรมการการและคณะที่ปรึกษา กรรมการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสบลาน ซึ่งชาวบ้านยังคงถือเข้ามาโดยตลอด

ในส่วนของการจัดการทรัพยากรน้ำ ชาวปกากะญอมีความเชื่อที่สะท้อนความเคารพยำเกรงต่อธรรมชาติ โดยเชื่อว่าลำน้ำทุกสายมี “ผีน้ำ” หรือ “นาที” อาศัยอยู่ และจะคอยดูแลรักษาสายน้ำและสัตว์น้ำ หากไม่มี “นาที” ลำน้ำ จะแห้งลง และหากกระทำไม่ดีต่อลำน้ำก็จะถูกลงโทษจากผีน้ำ เช่น ทำให้น้ำสกปรก ทำให้น้ำแห้ง เป็นต้น จึงมีข้อห้ามมากมายที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก จนกลายเป็นนิสัยที่ปฏิบัติตามมาจนถึงทุกวันนี้ ตัวอย่างเช่น ห้ามอุจจาระ ปัสสาวะ ลงในลำน้ำ ห้ามซักผ้า หรือตักน้ำในจุดที่ยังไม่ได้รับอนุญาต ห้ามล้างเท้าในลำน้ำโดยที่ยังไม่ได้ขออนุญาต จากผีน้ำ ห้ามทิ้งขยะและเศษอาหารลงลำน้ำ ห้ามกินปูก้ามเหลืองที่อยู่บริเวณตลิ่งน้ำเพราะปูช่วยขุดรูน้ำซึ่งทำให้เกิดตลิ่งน้ำ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2557) นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติอื่นๆ ในการอนุรักษ์น้ำ เช่น ชาวบ้านจะทำไร่ หมุนเวียนและทำนาปีละหนึ่งครั้ง เพื่อที่จะรักษาน้ำให้เพียงพอต่อตนเองและคนที่อยู่ปลายน้ำได้มีน้ำใช้ด้วย กำหนด แนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำขึ้นเพื่อดูแลรักษาแหล่งน้ำไว้เป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำ มีการปลูกกล้วยป่าและหวายใน บริเวณที่มีน้ำไหลออกจากหน้าดิน หรือที่เรียกว่า “ตาน้ำ” เพราะเป็นพืชที่สามารถเก็บกักรักษาน้ำได้ดี มีการสร้าง เหมืองฝายเพื่อนำน้ำจากลำธารมาใช้ในการเพาะปลูก มีพิธีสืบชะตาน้ำและในทุกปีชาวบ้านจะทำพิธีไหว้ผีฝายก่อนที่จะ เริ่มทำนาและต้องมีการขออนุญาตและขอขมา และเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีไหว้ผีฝาย น้ำจะไปไม่ถึงนาหรือจะเกิดสิ่งไม่ดี กับครอบครัว ทำให้ชาวปกากะญอมีความเกรงกลัวไม่กล้าทำร้ายสายน้ำที่ตนเองใช้สอย

จุดเปลี่ยนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสบลาน

แม้ว่าชุมชนสบลานจะดำเนินวิถีชีวิตแบบพอเพียงและพยายามอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยภูมิปัญญา ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแต่ชุมชนก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาที่เป็นผลมาจากนโยบายและ โครงการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้ารงชีวิต เช่น นโยบายการอนุรักษ์ป่าด้วยการอพยพคนออกจากป่า หลังการประกาศปิดการให้สัมปทานป่าทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลเน้นนโยบายการ อนุรักษ์ป่าตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 และดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในการกำหนดเขตป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมโดย อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดให้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ 4 เขต คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่า อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 และเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน ด้วยการลากเส้นลงบนแผนที่ทางทหาร โดยที่ไม่มีการ เดินสำรวจ ทำให้พบว่าพื้นที่อนุรักษ์จำนวนมากทับซ้อนทับกับพื้นที่ทำกินของชุมชน โดยเฉพาะในเขตป่าในภาคเหนือ ซึ่ง ภาครัฐได้ใช้มาตรการกดดัน จำกัดการพัฒนา ควบคุมการใช้ที่ดินและดำเนินการให้ชาวบ้านอพยพออกจากพื้นที่ ระหว่างปี พ.ศ. 2528 - 2548 หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ลานได้เข้ามาปลูกป่าเสริมในพื้นที่บ้านแม่ลานคำและบ้านป่าคา ซึ่งพื้นที่ปลูกป่าบางแห่งซ้อนทับกับที่ดินทำกินที่ทิ้งไว้พักฟื้นดินของชาวบ้าน และการปลูกป่ายังมีการตัดต้นไม้ ธรรมชาติออกไปทำให้สภาพป่าเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านจึงรวมตัวกันคัดค้านการปลูกป่าเสริม ต่อมากิจกรรมนี้จึง สัมเลิกไป

ป่าสงวนแห่งชาติสะเมิงถูกประกาศเมื่อปี พ.ศ.2516 มีพื้นที่ทั้งหมด 587,500 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล คือ ตำบลสะเมิงใต้ ตำบลสะเมิงเหนือ ตำบลบ่อแก้ว ตำบลแม่สาย และตำบลยั้งเมิง อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ส่งผล กระทบต่อชุมชนชาติพันธุ์หลายชุมชนในพื้นที่รวมทั้งชุมชนบ้านสบลานซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่มาก่อนการประกาศ เนื่องจากกฎหมายไม่อนุญาตให้ชาวบ้านอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (รายละเอียดเกี่ยวข้อง

กับมาตรา 8 และมาตรา 12-21 ของพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507) ในขณะเดียวกัน การประกาศพื้นที่เพื่อเตรียมจัดตั้ง อุทยานแห่งชาติออบขาน ตามมติคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติในการประชุมวันที่ 25 พฤษภาคม 2535 ในพื้นที่เดียวกัน ข้อกฎหมายในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความเข้มงวดมากกว่าพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (รายละเอียดเกี่ยวข้องโดยตรงกับมาตรา 16, 21 และ 22) ยิ่งส่งผลให้การดำรงชีวิตของชุมชนชาติพันธุ์ที่อยู่ในเขตป่ายากลำบากมากขึ้น แม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐแต่ชาวบ้านต้องใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังและพยายามไม่ทำอะไรที่เป็นการกระทำผิดกฎหมาย

ที่ผ่านมา ชุมชนต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณที่ถูกกำหนดเป็นเขตอุทยานออบขาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการคัดค้านเรื่องนี้มานานกว่า 10 ปี ชาวบ้านมีความกังวลว่าพื้นที่อาจจะทับซ้อนกับที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและป่าชุมชน นอกจากนี้ท้องถิ่นยังมีกลไกการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนที่เข้มแข็งอยู่แล้ว และได้ยื่นข้อเสนอให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาชี้แจงและทำการกันแนวเขตระหว่างพื้นที่อุทยานและพื้นที่ของชุมชนร่วมกัน ซึ่งต่อมาในวันที่ 20 กรกฎาคม 2560 ได้มีข้อสรุปจากการประชุมโดยมีนายอำเภอสะเมิงเป็นประธาน และมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาเรื่องข้อมูลทำแนวเขตประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน แต่ในปัจจุบันการสำรวจแนวเขตร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และชุมชนบ้านสบลานและบ้านป่าคากยังไม่สามารถตกลงกันได้เกี่ยวกับจำนวนพื้นที่และแนวเขต

โครงการเขื่อนแม่ขาน ซึ่งเป็นเขื่อนเอนกประสงค์ขนาดกลางเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง ก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่างๆ ในพื้นที่เดียวกันนี้ เนื่องจากผลของการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในปี พ.ศ. 2537 พบว่าเขื่อนแม่ขานจะทำให้น้ำท่วมพื้นที่ป่าที่ชุมชนที่กว่า 3,000 ไร่ รวมทั้งที่อยู่และที่ทำกินของชาวบ้านบางส่วน และยังปิดกั้นทางเข้าออกไปสู่ตัวอำเภอสะเมิงที่จะมีผลกระทบกับชาวบ้าน 8 หย่อมบ้านจำนวนกว่า 2,000 คน จึงนำมาสู่การคัดค้านของคนในพื้นที่ และโครงการนี้ได้ถูกระงับไป แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2554 โครงการนี้ได้ ถูกบรรจุให้เป็น 1 ใน 21 เขื่อนของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐอีกครั้ง ชุมชนที่ได้รับผลกระทบยังคงคัดค้านและยืนยันในจุดยืนที่ไม่ประสงค์จะให้มีการเขื่อนในเขตลุ่มน้ำ ปัจจุบันโครงการเขื่อนแม่ขานยังไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด

กระบวนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสบลาน

จากปัญหาความทับซ้อนของพื้นที่ที่เกิดจากนโยบายการอนุรักษ์ป่าและ โครงการสร้างเขื่อนแม่ขานของภาครัฐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัยและป่าชุมชน รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทำให้หลายชุมชนในพื้นที่นั้น รวมทั้งชุมชนสบลานเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต กลัวว่าจะไม่มีพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย รวมทั้งกลัวว่าจะถูกอพยพโยกย้ายออกไปจากพื้นที่ที่อยู่กินมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าวชาวบ้านในชุมชนบ้านสบลานต้องการจะนำเสนอต่อภาครัฐให้มีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนโยบาย โดยชุมชนสบลานเรียกร้องให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการและดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของชุมชนเอง โดยมีจุดยืนคือการใช้วิถีการตามรูปแบบอยู่กับป่าดั้งเดิมตามภูมิปัญญาของชาวปกากะญอซึ่งมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอย่างลึกซึ้งกับป่าและธรรมชาติ ให้ความเคารพ ดูแลและปกป้องสรรพชีวิตในป่าเป็นพื้นฐาน และเสนอให้มีการพูดคุย ทำความเข้าใจ และทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในร่วมกันการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานความร่วมมือจากทุกฝ่าย นอกจากนี้ชุมชนสบลานต้องการที่จะสร้างความเข้าใจกับภาครัฐและคนทั่วไปในสังคม ให้รับรู้ถึงวิถีการ

อยู่ร่วมกับป่าและดูแลป่าของชุมชนสบลานเพื่อเป็นการยืนยันว่าพวกเขาไม่เคยทำลายป่าและช่วยรัฐดูแลรักษาป่ามาโดยตลอด

หลังจากเริ่มต้นเรียกร้องในฐานะชุมชนเดี่ยว ชุมชนสบลานได้เข้าร่วมในเครือข่ายกระบวนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีเครือข่ายต่างๆ ที่หลากหลาย แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน/องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายองค์กรด้านการศึกษา และเครือข่ายกลุ่มอิสระและบุคคลทั่วไปอื่นๆ ในลักษณะของเครือข่ายองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชน เกิดมาจากหลายชุมชนที่ได้รับผลกระทบเดียวกันในบริเวณลุ่มน้ำขานได้ค่อยๆ รวมตัวกันก่อตั้งเป็นเครือข่ายการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทำงานร่วมกัน พัฒนาจนมีความเข้มแข็งในการประสานร่วมมือกันมากขึ้นเกิดเป็นเครือข่ายชาวบ้านรักษาป่าลุ่มน้ำขาน (พ.ศ. 2538) (มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ/โครงการพัฒนาลุ่มน้ำภาคเหนือ โดยองค์กรชุมชน/โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ/คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ, 2543) และเมื่อเริ่มรู้จักกันกว้างขวางมากขึ้น เครือข่ายก็มีพัฒนาการต่อไป โดยการเชื่อมต่อกับเครือข่ายองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนที่กว้างขึ้น เช่น เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ(คกน.) (พ.ศ.2538) สหพันธ์เกษตรกรรมภาคเหนือ (สกน.) (พ.ศ.2548) เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำภาคเหนือ (คปน.) (2556) (ปรางทิพย์ ศรีไทย, 2558) และเครือข่ายขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) (พ.ศ.2556) ซึ่งชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกและร่วมกันช่วยกันทำกิจกรรมทั้งในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

นอกจากนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ชุมชนสบลานยังติดต่อสื่อสารและร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภาคเหนือ เสมสิกขาลัย สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT) และสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต รวมทั้งการติดต่อกับเครือข่ายองค์กรด้านการศึกษา เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ที่มีนักเรียน นักศึกษาและคณาจารย์เข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตและแง่มุมประเด็นต่างๆ ในชุมชนอย่างหลากหลาย นอกจากนี้ ชุมชนสบลานก็ยังประสานกับเครือข่ายกลุ่มอิสระและบุคคลทั่วไปอื่นๆ ในสังคมวงกว้าง เช่น สื่อต่างๆ กลุ่มคนทำงานอิสระ ซึ่งเข้ามาให้ช่วยเหลือด้านต่างๆแก่ชุมชนและได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชนด้วย ซึ่งชุมชนบ้านสบลานมองเห็นว่าการทำงานร่วมกับเครือข่ายหลากหลายนี้ นอกจากจะทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ และพัฒนาทักษะต่างๆ เพิ่มขึ้น สร้างเป็นเครื่องมือให้ชุมชนมีความกล้าและความสามารถในการเจรจาต่อรอง ก็ยังเป็นการเปิดพื้นที่และการสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์กับตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายนอก เป็นช่องทางที่จะทำให้ชุมชนนำเสนอแนวคิดวิถีชีวิตของชาวปกากะญอที่อยู่ร่วมกับป่าและรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ชุมชนสบลานมีการใช้รูปแบบของการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหลายรูปแบบ คือ

1) การเจรจาต่อรอง เมื่อมีกรณีปัญหาเกิดขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือมีความต้องการของชุมชน ผู้นำทางการและผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนมักจะเป็นผู้นำในการคิดและสรุปทางออกร่วมกันภายในชุมชนก่อนที่เป็นตัวแทนนำเสนอความคิดเห็นของชุมชนต่อภาครัฐหรือองค์กรภายนอก ซึ่งตัวผู้นำจำเป็นต้องมีความรู้หรือภูมิปัญญา ทักษะในการคิดและการเจรจาที่ดีพอสมควร แม้ว่าชุมชนสบลานจะไม่ได้เป็นชุมชนใหญ่และได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นในมากนัก แต่ผู้นำจิตวิญญาณของชุมชนสบลานเป็นผู้อาวุโสของชาติพันธุ์ที่มีภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้

การทำงานกับองค์กรเอกชน และองค์กรด้านการศึกษาที่หลากหลาย ทำให้ผู้นำและสมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา

2) การร่วมสร้างและทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยในการทำงานร่วมกับเครือข่ายองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนนั้น สถาบันได้มีส่วนร่วมในการร่วมก่อตั้งเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ร่วมกับชุมชนอื่นๆ ที่ประสบปัญหาาร่วมกัน เช่น เครือข่ายชาวบ้านรักษาป่าลุ่มน้ำขาน โดยในระยะแรกเครือข่ายยังต้องการความช่วยเหลือในด้านความรู้และทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการเรียกร้องสิทธิและเจรจาต่อรอง เช่น ความรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิบริบทของปัญหาในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งได้มาจากการเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นด้วยการไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่อื่นๆ ผ่านองค์กรพัฒนาเอกชนและการร่วมงานศึกษาวิจัยกับสถาบันการศึกษา ต่อมาเครือข่ายจึงมีพัฒนาการต่อโดยเชื่อมต่อกับเครือข่ายองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนที่กว้างขึ้น เช่น เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ(คกน.) สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำภาคเหนือ (คปน.) และเครือข่ายขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) ตามลำดับ ทำให้เครือข่าย รวมทั้งตัวชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาที่ตนประสบอยู่ด้วยบริบทที่กว้างขึ้น มีความเข้มแข็งและความมั่นใจมากขึ้นในการทำงานเพื่อเรียกร้องสิทธิการจัดการทรัพยากร

3) การตีแผ่เปิดเผยข้อมูล ความจริงและความคิดเห็นให้สังคมรับรู้ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเรียกร้องสิทธิการจัดการทรัพยากรของชุมชนสถาบัน โดยเฉพาะในช่องทางติดต่อสื่อสารและทำงานร่วมกับองค์กรด้านการศึกษา และสื่อ รวมทั้งกลุ่มอิสระอื่นๆ ผ่านงานศึกษาวิจัยของนักเรียน นักศึกษาและคณาจารย์ที่เข้ามาสนใจศึกษาเรียนรู้ การทำบทความ สารคดีและการทำสื่อเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบต่างๆ ของสื่อท้องถิ่นและสื่อกลาง รวมทั้งการบอกเล่าต่อผู้ได้เข้ามาเยี่ยมชุมชน สรุปลอกมาเป็นเอกสาร งานวิจัย บทความและสื่อวิทัศน์ ละคร ที่สะท้อนวิถีชีวิต ภูมิปัญญา แนวความคิดความเชื่อและมุมมอง ตลอดจนปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดกับชุมชน ส่งต่อไปยังสังคมวงกว้างให้ได้รับรู้ถึงวิถีของชาวปกากะญอที่บ้านสบลาน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนสบลานเป็นชุมชนปกากะญอที่มีความเข้มแข็งในการรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน มีความเชื่อและภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน เป็นจุดแข็งที่ทำให้รูปแบบการตีแผ่ข้อมูลความจริงเช่นนี้ เป็น ไปอย่างซื่อตรงจริงใจและเกิดผลดีต่อภาพลักษณ์ของชุมชน เกิดเป็นความเห็นใจและแนวร่วมในการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

4) ในการทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาต่างๆ ผ่านการศึกษาวิจัยในประเด็นที่หลากหลาย ยังทำให้ชุมชนสามารถมีข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชนในรูปแบบของเอกสาร ทั้งงานวิจัย และรายงานต่างๆ ที่ได้รับการรับรองจากสถาบันการศึกษา เป็นข้อมูลที่สามารถเป็นประโยชน์นำไปใช้ในการร่วมทำงานกับเครือข่ายเพื่อการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการต่อรองอื่นๆ กับองค์กรภาครัฐ และการนำเสนอข้อมูลต่อผู้มาเยือนชุมชนได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังทำให้การทำงานร่วมกับเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนตลอดจนองค์กรสื่อ หรือแม้แต่องค์กรด้านการศึกษาที่เข้ามาภายหลัง เป็นไปได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้นจากการมีข้อมูลจากงานศึกษาวิจัยของชุมชนก่อนหน้านั้นเป็นฐานข้อมูลเดิมอยู่แล้ว

5) ในด้านรูปแบบการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชนสบลานยังคงติดต่อประสานและให้ความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการดำเนินการต่างๆ มาโดยตลอด ซึ่งเป็นไปอย่างราบรื่นและไม่มีการปะทะขัดแย้งด้วยความรุนแรง ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของชาวปกากะญอที่รักความสงบและไม่

ขอใช้ความรุนแรง ทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรรัฐในท้องถิ่นและองค์กรเอกชนต่างๆ โดยเฉพาะในระดับผู้ปฏิบัติการที่อยู่ประจำในพื้นที่ที่มีพัฒนาการที่ดี และมีความเข้าใจกันดีพอสมควร

สรุปผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายของชุมชนสบลาน พบว่า แม้ชุมชนจะมีการสร้างและร่วมงานกับเครือข่ายต่างๆ อย่างหลากหลาย และมีการทำกิจกรรมเพื่อการเรียกร้องสิทธิทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติหรือระดับนโยบาย แต่ความเชื่อมั่นของชุมชนต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังมีไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกรณีที่เจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐในท้องถิ่นไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้เพราะจำเป็นต้องรายงานให้ต้นสังกัดตามลำดับขั้นตอนทางราชการเป็นฝ่ายตัดสินใจ ในขณะที่เดียวกันขั้นตอนกระบวนการการดำเนินการเรื่องต่างๆ ของทางราชการใช้เวลานาน ทำให้สถานการณ์ยังอยู่ในช่วงของการเรียกร้องสิทธิของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และแม้ว่าชาวบ้านไม่สามารถมีสิทธิเป็นเจ้าของพื้นที่ทั้งหมดได้ แต่มีสิทธิในการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นกระบอกเสียง และมีสิทธิที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้มีการเจรจา หันหน้าคุยกันเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดร่วมกัน

การเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงเครือข่ายของชุมชนสบลานมีความหลากหลายทั้งในด้านรูปแบบและความหลากหลายของเครือข่าย และการที่รูปแบบมีพัฒนาการมานานกว่า 25 ปีตลอดระยะเวลาที่ชุมชนต้องประสบกับปัญหาและเกิดความไม่มั่นคง ทำให้เกิดเป็นรูปแบบของกระบวนการเรียกร้องสิทธิเชิงเครือข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนปกากะญอที่บ้านสบลานซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับชุมชนอื่นๆ ที่ประสบปัญหาคล้ายกันได้ จากการศึกษาวิจัย สรุปได้ว่า รูปแบบกระบวนการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงเครือข่ายที่เหมาะสมของชุมชนสบลาน แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 การเจรจาต่อรองที่ใช้การร่วมงานกับเครือข่ายต่างๆ เป็นฐานในการต่อรอง ดังนี้

1.1 เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งมีบทบาทต่อชุมชนในด้านต่างๆ คือ

1.1.1 เป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนและภาครัฐในการเจรจาต่อรอง

1.1.2 เป็นผู้รวบรวมและสนับสนุนข้อมูลด้านนโยบายและพื้นที่

1.1.3 สร้างและส่งเสริมศักยภาพความเป็นผู้นำให้กับคนในชุมชนให้มีความรู้และทักษะต่างๆ

1.1.4 เป็นศูนย์กลางในการสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนและเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน

1.2 เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน/องค์กรชุมชน มีบทบาทต่อชุมชน ดังนี้

1.2.1 แลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมตัดสินใจในการร่วมกันดำเนินการในนามของเครือข่าย

1.2.2 ให้การสนับสนุนกำลังทรัพย์ กำลังแรง และกำลังใจซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะสร้างพลังในการต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิได้อย่างต่อเนื่อง

1.2.3 เป็นตัวแทนของชุมชนในการนำเสนอข้อเรียกร้องและความคิดเห็นต่อภาครัฐและองค์กรภายนอก

1.3 เครือข่ายองค์กรด้านการศึกษา มีบทบาทต่อชุมชน คือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในประเด็นต่างๆ ที่สนใจผ่านการทำงานศึกษาวิจัย และนำเสนอข้อมูลที่ได้ออกมาให้แก่ชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการทำงานต่อไป

1.4 เครือข่ายกลุ่มอิสระและบุคคลทั่วไป มีบทบาทต่อชุมชน คือการเข้ามาช่วยสนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ เป็นแนวร่วมในการสนับสนุนแนวคิดและการเรียกร้องสิทธิของชุมชน รวมทั้งเป็นผู้บอกต่อให้สังคมวงกว้างได้รับรู้ องค์ประกอบที่ 2 การตีแผ่ข้อมูลให้สังคมได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการจัดการดิน น้ำ ป่า ผ่านช่องทางเครือข่ายองค์กรด้านการศึกษาและเครือข่ายกลุ่มอิสระและบุคคลทั่วไป เช่น รายงาน การศึกษาวิจัย สื่อทีวี โซเชียลมีเดีย ตลอดจนการที่กลุ่มต่างๆ เข้ามาเยี่ยมและศึกษาดูงาน ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับชุมชน ทำให้สังคมภายนอกได้เข้าใจในอัตลักษณ์ของวิถีปกาเกอะญอได้ดีขึ้น สามารถเป็นแนวร่วมทางความคิดและแรงสนับสนุนอีกแรงหนึ่งที่จะผลักดันการเจรจาต่อรองให้เกิดผลสำเร็จ

องค์ประกอบที่ 3 ความชัดเจนและความภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองของชุมชนสบลาน การที่ชาวปกาเกอะญอมีบุคลิกพื้นฐานที่ประนีประนอมโดยธรรมชาติ รักความสงบ จึงทำให้เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถจัดการความขัดแย้งภายในเครือข่ายได้ดี เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากหากมีความชัดเจนภูมิใจและเชื่อมั่นในอัตลักษณ์ของตนเอง ก็จะสามารถพิสูจน์ให้ภาครัฐและคนในสังคมได้เข้าใจว่า ชุมชนมิใช่ผู้ที่ทำลายป่าหากเป็นผู้ที่ดูแลรักษาและจัดการดิน น้ำ ป่า ซึ่งอาจจะส่งผลและผลักดันการเจรจาต่อรองให้เกิดผลได้ในที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดีด้วยการให้ความช่วยเหลืออย่างดีและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย ภูวนาดวิจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาชี้แนะแนวทางในการพัฒนางานวิจัย ติดตามความก้าวหน้า ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณสมาชิกชุมชนบ้านสบลานทุกท่านที่ถ่ายทอดและแบ่งปันเรื่องราวของชุมชน ขอขอบพระคุณการสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันการศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนนานาชาติและมูลนิธิสู่การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สุดท้ายขอขอบคุณบิดา มารดา สามีและกัลยาณมิตรอีกหลายๆ ท่านที่มีส่วนร่วมในชีวิตช่วงทำงานวิจัยและอยู่เคียงข้างกันมาโดยตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

- กฤษญา บุญชัย, (2548). ชุมชนลุ่มน้ำวาง: วิถีแห่งการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ, (2536). ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา 2. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. ปราจีนบุรี ศรีไทย, (2558). โลกทัศน์และการจัดการที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ บ้านสบลาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่, พัฒนานิพนธ์รายวิชาฝึกงานพัฒนาชุมชน ศศ.บ. สาขาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนัส สุวรรณ, (2556). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ภาควิชาบริหารบัณฑิต. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ/โครงการพัฒนาลุ่มน้ำภาคเหนือโดยองค์กรชุมชน/โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ/คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ. (2543). เครือข่ายชาวบ้านการจัดการทรัพยากร

ในกลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน, เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการบริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. เชียงใหม่: หจก. บีเอสการพิมพ์.
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ภาคเหนือ), เชียงใหม่. (2557). ข้อมูลชุมชนบ้านสบลาน หมู่ 6 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะ
เมิง จังหวัดเชียงใหม่. ข้อมูลประกอบการลงตรวจสอบพื้นที่ของคณะทำงานสำรวจและตรวจสอบพื้นที่ใน
การจัดให้มีโฉนดชุมชนภาคเหนือ
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, (2557). **โอมือโซเปอ อยู่ดีมีสุข** คนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ. ผลการศึกษา
โครงการ การศึกษาวิถีพึ่งพิงและภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรป่าและน้ำ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสบลาน
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนรุ่งอรุณ.
กรุงเทพฯ: แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด.

การให้ความหมายและการปฏิบัติงานต่อการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรและภาคีเครือข่ายใน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่ และ เทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

**The Meaning and Practice on Health Promotion of Personal and Partnership in Chiang Mai
Local Government Organization: Mae Na Municipality Chiang Dao District and
Sanmahapon Municipality Mae Taeng District Chiang Mai**

จิตรีรัตน์ ชลิตเลิศรัตน์¹ และ ทรงวุฒิ ตวงรัตนพันธ์²

Thitirat Chalitleartrat and Songvuth Tuongratanaphan

บทคัดย่อ

จากการศึกษาความเข้าใจในการให้ความหมายและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพของ
ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัด
เชียงใหม่ และ เทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่า ทุกกลุ่มที่ทำการศึกษามี
ความเข้าใจความหมายของการส่งเสริมสุขภาพในระดับที่ดี ถึงแม้จะแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียดซึ่งมาจาก
บริบทการทำงานของแต่ละกลุ่ม สรุปโดยรวมคือการทำให้มีสุขภาพแข็งแรง โดยโครงการต่างๆที่ทั้งสอง
เทศบาลดำเนินการอยู่ ทุกฝ่ายมีความเห็นว่าประสบความสำเร็จทุกโครงการ แม้ว่าจะยังต้องมีการปรับเปลี่ยนใน
รายละเอียดอยู่บ้าง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องของการกระจายอำนาจทางด้านสาธารณสุข
เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาให้ประชาชนสามารถพึ่งพา
ตนเองทางด้านสุขภาพต่อไปในอนาคต ท้องถิ่นจะต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน มุ่งสู่ความสำเร็จที่ต่อเนื่อง มี
การปลูกจิตสำนึกของคนควบคู่ไปกันไป ให้ความรู้ความเข้าใจ ความอยากที่จะมีสุขภาพดีของคนในชุมชน
พัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การสร้างเสริมสุขภาพ การกระจายอำนาจทางสาธารณสุข

Abstract

The study aims at investigating the definition implementation of Health Promotion for personal and
partnerships in Chiang Mai Local Government Organization: Mae Na Municipality Chiang Dao District and

¹ นิสิตหลักสูตร สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์ ดร., ประจำคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Sanmahapon Municipality Mae Taeng District. The study showed that every group of respondents understood the definition and implementation of health promotion quite well. The respondents defined health promotion as means to increase capabilities of people and to ensure the healthiness of the people. Also every project of each municipality was successfully achieved although. Some projects may need improvement or should be more publicized. The decentralization of power of Public Health to Municipals is important to make people access health services. In order to make people take care of themselves, municipals must definite their objectives clearly. They should operate continuously to improve the results and should inculcate health awareness among local people along with the current health promotion Project. Municipals should also provide knowledge to local people develop in order to communities consistently and sustainably.

Keywords: Health promotion The decentralization power of public health

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับระบบสร้างเสริมสุขภาพในประเทศไทย พบว่าแม้มีหลายหน่วยงานร่วมกันดูแลดังที่กล่าวมาข้างต้นและดำเนินงานเสริมหนุนกันไปทิศทางเดียวกัน แต่ระบบอภิบาลยังแยกส่วน กระทรวงสาธารณสุข กำหนดบทบาทตนเองใหม่ให้มีหน้าที่หลักในการอภิบาลระบบ เพิ่มจากเดิมที่เน้นเป็นผู้ให้บริการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กำหนดบทบาทในการประสานงานร่วมมือกับภาคีและการเสริมศักยภาพภาคีในการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ทำหน้าที่จัดสรรงบประมาณให้กับบริการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ส่วนสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) มีบทบาทในด้านการพัฒนาโยบายสาธารณะเพื่อสร้างเสริมสุขภาพอย่างมีส่วนร่วม แต่ทุกองค์กรมีความเป็นอิสระ มีกรรมกรณ โยบายหรือกรรมกรการบริหารที่มาจากหลายภาคส่วน แต่แยกคละกัน อาศัยอำนาจกฎหมายคนละฉบับในภาพรวมพบว่า เริ่มมีกลไกเชื่อมประสานหน่วยงานระดับนโยบาย 4 หน่วยงาน กระทรวงสาธารณสุข สสส. สปสช. และ สช. แต่ไม่พบกลไกการเชื่อมงานสร้างเสริมสุขภาพในระดับจังหวัดไม่มีแผนพัฒนากำลังคนด้านการสร้างเสริมสุขภาพระดับประเทศ และการประเมินผล การสร้างเสริมสุขภาพไม่ครอบคลุมทั้งระบบ เนื่องจากงานสร้างเสริมสุขภาพในระดับพื้นที่มีความหลากหลายมาก และสามารถดึงศักยภาพของทุนทางสังคมของพื้นที่มาสร้างเสริมสุขภาพได้มาก และมีนวัตกรรมที่หลากหลาย แต่การจัดการยังไม่เป็นระบบทั่วประเทศ ขณะที่กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มกระจายอำนาจในการจัดการสร้างเสริมสุขภาพไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น และ สปสช. ก็เน้นการดำเนินการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

สำหรับการกระจายอำนาจและการปฏิรูปการปกครองประเทศอันเป็นผลสืบเนื่องจากระบบราชการไทยที่มีขนาดใหญ่ โครงสร้างซ้ำซ้อนทั้งภารกิจ บทบาท อำนาจหน้าที่ ทำให้เกิดความไม่คล่องตัว ไม่สามารถตอบสนองและรองรับความซับซ้อนของการบริหารราชการแผ่นดิน (ดร.สงขลา, 2547) จากสภาพปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้ระบบราชการของไทยจำเป็นต้องมีการปฏิรูป เพราะระบบราชการเป็นระบบที่ใหญ่ที่สุดของประเทศส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสถานะของประเทศ จากเดิมที่มีการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองของประเทศไทยซึ่งเป็นแบบรัฐเดี่ยว และในความเป็นรัฐเดี่ยวนี้เอง ระบบการเมืองและการบริหารก็จะแฝงไปด้วยการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ดังนั้นจึงมีแนวคิดการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองขึ้นและส่งผลให้มีการกระจายอำนาจทางด้านสุขภาพซึ่งได้เกิดกระแสการปฏิรูปส่วนสุขภาพพร้อม ๆ กันกับการปฏิรูประบบราชการและการกระจายอำนาจ โดยใช้กลยุทธ์การสาธารณสุขมูลฐานเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาอันเป็นจุดเปลี่ยนของการปฏิรูประบบสุขภาพในประเทศไทยด้วย จากแนวคิดการสาธารณสุขมูลฐานนี้เองจึงได้มีการเสนอให้จัดตั้งสภาสาธารณสุขแห่งชาติขึ้นทำหน้าที่เป็นกลไกประสานในทุกส่วนราชการในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาระบบสาธารณสุขแห่งชาติ แต่จนถึงปัจจุบันการขับเคลื่อนดังกล่าวยังไม่บรรลุผลแต่ประการใด จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญฉบับที่ส่งเสริมเปิดช่องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีการกระจายอำนาจจัดระบบในสังคม ซึ่งในรัฐธรรมนูญได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพในการให้สิทธิที่เสมอกันในเรื่องการได้รับบริการทางสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และ รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนให้ได้รับบริการที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (หทัยชนก สุมาลี และคณะ, 2553)

การสาธารณสุขและการรักษาพยาบาล เป็นภารกิจที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับชีวิต สุขภาพทุกข์ ไปจนถึงความเป็นความตายของประชาชน เป็นบริการที่มีความสลับซับซ้อน และต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญทางเทคนิควิชาการเฉพาะด้าน และมีความเชื่อมโยง ทั้งจากระดับต้นสู่ระดับสูง หรือจากระดับสูงกลับสู่การดูแลใกล้บ้านหรือในชุมชน รวมถึงระบบเฝ้าระวัง โรคอย่างเข้มแข็ง มีความพร้อมตลอดเวลา สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว

การถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขจึงต้องดำเนินการอย่างรอบคอบโดยยึดแนวคิดดังนี้ 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสามารถตัดสินใจ และควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่ 2. การบริหารจัดการระบบต้องมีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ 3. ใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างเหมาะสม 4. ประชาชนในพื้นที่มีบทบาท และโอกาส 5. รัฐบาล โดยกระทรวงสาธารณสุขต้องปรับเปลี่ยนบทบาท เป็นผู้กำหนดมาตรฐาน ผู้กำกับและเสนอแนะ (ปริดา เต๋ออาร์ักษ์, 2543)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการสร้างเสริมสุขภาพมีประโยชน์และน่าสนใจในทางการเมือง เนื่องจากมีหลากหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อในการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ ปัจจัยภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เอง เช่น การเมืองท้องถิ่น ทัศนคติของผู้บริหาร ในการสมัครใจรับถ่ายโอนกิจการด้านสุขภาพ เพราะเป็นบริการที่ต้องใช้เทคนิคและที่สำคัญต้องใช้งบประมาณสูง อีกทั้งยังรวมไปถึงความต่อเนื่องของผู้บริหารซึ่งเป็นข้าราชการการเมือง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนก็นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เช่นสิทธิในการแสดงออก การเรียกร้อง หรือร่วมรับฟังแนวทางการบริหารงานของ อปท. ที่จะทำให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างไร รวมไปถึงศักยภาพด้านการคลังของ อปท.เอง สำหรับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ ได้แก่ ความพร้อมและความมั่นใจของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น งบประมาณ ความพร้อมของบุคลากร และการกำหนดแผน กระบวนการ การออกระเบียบที่ชัดเจน ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายที่สำคัญทางด้านสุขภาพของแต่ละ อปท. ความท้าทาย/ความเสี่ยง การคาดหวังการสร้างเสริมสุขภาพในอนาคตที่จะได้รับการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และการทำงานเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งภายใต้ภารกิจ อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานสาธารณสุขภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจด้าน การสร้างเสริมสุขภาพในท้องถิ่นตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ตามกิจกรรมโครงการที่ได้รับเริ่มดำเนินการตั้งแต่มีการกระจายอำนาจทางด้านสุขภาพให้ท้องถิ่นมีบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินการตามแนวคิดของ การสร้างเสริมสุขภาพโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางด้านสุขภาพเพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพ กิจกรรมที่ทางท้องถิ่นตำบลแม่ละ ได้เริ่มดำเนินการไปบางส่วนแล้วนั้น ซึ่งได้แก่ โครงการส่งเสริมการออกกำลังกายในประชาชน โครงการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก โครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โครงการคัดแยกขยะในชุมชน และ โครงการส่งเสริมการใช้เกลือไอโอดีน โดยการสนับสนุนงบประมาณให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้ดำเนินการ หรือแม้แต่การดำเนินการในส่วนของการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่เทศบาลตำบลแม่ละ สิ่งเหล่านี้ได้เชื่อว่าเป็นการดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่หรือไม่ และ เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการรวมอำนาจที่ภาครัฐมีบทบาทเพียงฝ่ายเดียว เป็นการกระจายอำนาจที่แท้จริง ที่ประชาชนได้รับการเสริมแรง (Empowerment) มีบทบาทในการสร้างสุขภาพของตนเองอันจะนำไปสู่ภาวะพึ่งตนเองได้ทางด้านสุขภาพและมีสุขภาพที่แท้จริงตามกฎบัตรรอดตาว่าได้หรือไม่ ระบบการดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขของเทศบาลตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ สามารถตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ กิจกรรมที่ทำอยู่แต่ที่จริงแล้วเป็นการสร้างเสริมสุขภาพหรือเป็นการป้องกันโรค บุคลากรในเทศบาลมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านสร้างเสริมสุขภาพอย่างถ่องแท้หรือเพียงใด ภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินการด้านสาธารณสุขหรือไม่

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการให้ความหมายต่อการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรเทศบาลตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย และเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาสาธารณสุข เพื่อเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการแสวงหาระบบการดำเนินงานสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีและมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ร่วมกับการสังเกต โดยการสัมภาษณ์ในกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลจากเอกสารการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมาของเทศบาลตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ และ เทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

นอกจากนี้ยังมีเครื่องมืออื่นที่ใช้ประกอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลอีก ได้แก่ อุปกรณ์บันทึกเสียงเพื่อใช้บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์และกล้องถ่ายภาพเพื่อใช้บันทึกภาพ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงานสาธารณสุขภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย และเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้เทคนิควิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยให้ความสำคัญต่อข้อมูลด้านความหมาย ความรู้สึกนึกคิด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำผลการศึกษามาประกอบอธิบายอย่างเชื่อมโยง การเก็บข้อมูลตัวอย่าง การศึกษานี้จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ในกลุ่มตัวอย่างที่พร้อมจะให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาการดำเนินงานสาธารณสุขภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย และเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

การศึกษานี้ทำการศึกษาในประชากร โดยการคัดเลือกโดยวิธีการจำเพาะเจาะจง จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็น

กลุ่มผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่ละ อำเภอยางชุมน้อย และเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ คัดเลือกเฉพาะเจาะจง ตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ประกอบด้วย

1. นายกเทศมนตรีหรือรองนายกเทศมนตรี เป็นผู้นำในส่วนของกำหนดยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบล และเกี่ยวข้องโดยตรงต่อนโยบายการกระจายอำนาจทางด้านสาธารณสุขในท้องถิ่น จำนวน 2 คน
2. ปลัดเทศบาล เป็นหัวหน้าส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขของเทศบาลและการดำเนินงานตามแนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จำนวน 2 คน

3. หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล/ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ที่เคยดำเนินโครงการทางด้านสาธารณสุขของเทศบาลและรับนโยบายจากฝ่ายบริหารของเทศบาลและนำไปปฏิบัติ จำนวน 2 คน

5. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนเทศบาล/พยาบาลวิชาชีพ/เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทางด้านสาธารณสุข เป็นผู้ได้รับนโยบายในการดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพร่วมกับประชาชนในพื้นที่ จำนวน 2 คน

กลุ่มประชาชนในชุมชนเทศบาลโดยกลุ่มประชาชนเหล่านี้ได้ทำงานเป็นภาคีเครือข่ายในโครงการสร้างเสริมสุขภาพต่าง ๆ ที่ดำเนินการร่วมกันกับเทศบาล จำนวน 10 คน โดยกลุ่มบุคคลดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการดังต่อไปนี้

1. โครงการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก
2. โครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
3. โครงการรณรงค์คัดแยกขยะในชุมชน
4. โครงการส่งเสริมการออกกำลังกายประชาชน
5. โครงการตามกองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลตำบล

ทั้งนี้การคัดเลือกตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษา จะคัดเลือกจากประชาชนและภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามโครงการที่ดำเนินการดังกล่าวข้างต้น

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลทั้งสองแห่ง จะเป็นผู้ดำเนินนโยบายสนับสนุน และ ส่งเสริม ดังนั้นจึงได้ศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจต่อการให้ความหมายของคำว่า ส่งเสริมสุขภาพ และ ป้องกันโรค ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ประเด็น การส่งเสริมสุขภาพ ผู้บริหารเทศบาลตำบลทั้งสองแห่ง ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ ต่อการให้ความหมายของ การส่งเสริมสุขภาพ ในระดับที่ดี

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเทศบาลตำบลทั้งสองแห่ง ได้ให้ความหมายต่อการส่งเสริมสุขภาพ และ การป้องกันโรค แยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกที่ให้ความหมายการส่งเสริมสุขภาพไปในด้านของการให้ความรู้ความเข้าใจ หรือ คำแนะนำ ในการดูแลให้ร่างกายให้มีสุขภาพที่ดี กลุ่มที่ 2 ให้ความหมายโดยเน้นที่การกระทำใด ๆ ก็ตามเพื่อให้มีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง ไม่อ่อนแอ ไม่เป็นโรคร้าย

ในส่วนภาคีเครือข่าย ให้ความหมายต่อการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในทิศทางเดียวกันทั้งหมด คือการกระทำ เพื่อให้ร่างกายมีสุขภาพดีไม่คอยเป็นโรคหรือเจ็บไข้ได้ป่วย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากคำนิยามของการส่งเสริมสุขภาพตามหลักวิชาการ ในด้านที่ว่า การส่งเสริมสุขภาพมุ่งให้ความสำคัญขณะทีบุคคลอยู่ในภาวะปกติ เน้นการมีสุขภาพแข็งแรง จะเห็นได้ว่า แนวความคิดของกลุ่มตัวอย่างมีความใกล้เคียงกับทฤษฎีอย่างมาก ข้อแตกต่างจะอยู่ที่บริบทในการทำงานของแต่ละพื้นที่ซึ่งส่งผลให้มีมุมมองที่แตกต่างออกไปบ้างในแง่ของรายละเอียดปลีกย่อย เช่น กลุ่ม อสม. ซึ่งทำโครงการที่เกี่ยวกับการออกกำลังกายของชุมชน ก็จะมองการส่งเสริมสุขภาพเป็นเรื่องของการออกกำลังกายเพื่อให้มีสุขภาพที่ดี จุดที่

น่าสนใจคือ กลุ่มผู้บริหารถึงแม้จะให้ความหมายได้ถูกต้องและใกล้เคียง แต่ก็ยังขาดอยู่บางประเด็น เช่น ในเรื่องการสร้างนโยบายที่เอื้อต่อสุขภาพ (Build Healthy Public Policy) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment) การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Action) การปรับเปลี่ยนบริการสาธารณสุข (Reorient Health Services) ซึ่งประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการบริหารงานกำหนดนโยบายทางด้านส่งเสริมสุขภาพในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ประเด็น การป้องกันโรค ผู้บริหารเทศบาลตำบลทั้ง 2 แห่ง ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ ต่อการให้ความหมายของ การป้องกันโรค ในระดับที่ดี

การให้ความหมายต่อคำว่า การป้องกันโรค ผู้บริหารเทศบาลตำบลทั้ง 2 แห่ง ให้ความหมายว่าเป็นการกระทำเพื่อไม่ให้เกิดโรคขึ้นทั้งต่อบุคคลและชุมชน เช่น การกำจัดลูกน้ำยุงลาย การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น

ในส่วนภาคีเครือข่าย มีความเห็นคล้ายคลึงกับผู้บริหาร คือ เป็นการทำงาน การดูแล ป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดโรค เช่นการกำจัดลูกน้ำยุงลาย เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคกับคน

ดังนั้นเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจากคำนิยามของการป้องกันโรคตามหลักวิชาการ ว่า การป้องกันโรคให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติเมื่อบุคคลมีภาวะเสี่ยงจากการเกิดโรค การบาดเจ็บ ความพิการ หรือ เมื่อมีปรากฏการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา จะเห็นได้ว่าแนวความคิดการให้ความหมายมีความถูกต้องใกล้เคียงกับหลักวิชาการเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของผู้บริหาร, ผู้ปฏิบัติหรือภาคีเครือข่าย อันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า การดำเนินนโยบาย และการดำเนินงานด้านสาธารณสุขการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ในเขตเทศบาลตำบลทั้ง 2 แห่งสามารถดำเนินไปอย่างถูกต้องตามหลักการวิชาการและสามารถสรุปเป็นแนวความคิด เห็นว่าการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคเป็นการกระทำที่ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงโดยวัดผลจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสามารถสรุปเป็นแนวความคิดเห็นการสร้างเสริมสุขภาพเป็นการกระทำที่ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง โดยผ่านการณรงค์โครงการต่าง ๆ

3. ประเด็นความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของแต่ละเทศบาล สามารถสรุปผลสำเร็จได้ 2 วิธีการ ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารเทศบาล ผู้ปฏิบัติงาน และภาคีเครือข่าย ของทั้งสองเทศบาล กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่าทุกโครงการประสบผลสำเร็จ โดยที่มีความแตกต่างกันที่ระดับของผลสำเร็จ บางกลุ่มระบุว่ามีความสำเร็จค่อนข้างดี แต่กลุ่มส่วนใหญ่ระบุว่าประสบความสำเร็จในระดับดี กรณีในการวัดผลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ความรู้สึกที่ว่าพบปัญหาการเจ็บป่วยจากโรคต่าง ๆ ลดลง และคนในชุมชนท้องถิ่นให้ความร่วมมือเข้าร่วมโครงการ แต่ละโครงการเป็นอย่างดี กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานในส่วนหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของทั้งสองเทศบาลรวมถึงผู้อำนวยการที่มีส่วนในการวางแผนงานโครงการของทั้ง 2 เทศบาลวัดผลความสำเร็จของการดำเนินโครงการ โดยอ้างอิงจากรายงานสรุปโครงการของแต่ละโครงการว่ามีการสรุปถึง

ความสำเร็จของโครงการที่เป็นไปตามตัวชี้วัดของกิจกรรมหรือไม่เพียงใด ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร, ผู้ปฏิบัติงานหรือภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานตามโครงการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างให้ความเห็นต่อผลสำเร็จของโครงการว่าประสบผลสำเร็จทั้งแง่ของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและผลสำเร็จตามตัวชี้วัดตามวัตถุประสงค์ของโครงการ หากเพียงแต่ยังมีประเด็นแนวคิดของกลุ่มตัวอย่างในการเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินโครงการให้มีความทันสมัย ทันท่วงทีต่อการรณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องย่อมจะส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอันจะเป็นการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขโดยชุมชนเองเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งด้านการวางนโยบายและการปฏิบัติโดยผ่านกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. วิธีการใช้ข้อมูล สำหรับโครงการป้องกันโรคไข้เลือดออก สามารถวัดความสำเร็จของโครงการได้จากสถิติผู้ป่วยไข้เลือดออกย้อนหลัง 3 ปี ของทั้งสองเทศบาล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกของเทศบาลตำบลสันมหาพนและเทศบาลตำบลแมนะ ปีพ.ศ. 2558-2560

ปี พ.ศ.	เทศบาลตำบลสันมหาพน อัตราการป่วย (ต่อแสนประชากร)		เทศบาลตำบลแมนะ อัตราการป่วย (ต่อแสนประชากร)	
2558	(4 คน)	46.75	(36 คน)	328.45
2559	(48 คน)	560.88	(168คน)	1,741.47
2560	(7 คน)	81.70	(48 คน)	486.27

จากอัตราการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกของทั้ง 2 เทศบาลจะเห็นว่ายังมีอัตราการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกเกินกว่า 50 ต่อแสนประชากรซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ ทำให้สังเกตเห็นได้ถึงการดำเนินโครงการด้านการป้องกันโรคไข้เลือดออกในช่วงปี 2558-2559 แนวทางการเสริมสร้างสุขภาพป้องกันโรคยังไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อมีกระบวนการทบทวนการดำเนินโครงการโดยความร่วมมือทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินโครงการ มีการให้ความรู้ รณรงค์ ประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง และต่อเนื่องตลอด ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายโดยภาคประชาชนที่มากขึ้น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหามากขึ้น จะเห็นว่าอัตราการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกในปี 2560 ลดลงเป็นอย่างมาก ในทั้ง 2 เทศบาลสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค มีผลต่อนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสามารถปรับใช้ลงสู่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

สำหรับโรคพิษสุนัขบ้า จากข้อมูลไม่พบสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้า และที่สำคัญไม่มีผู้ป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้าในรอบ 3 ปีย้อนหลัง ในเขตพื้นที่ของทั้งสองเทศบาล ข้อมูลนี้ จึงน่าจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีสำหรับความสำเร็จของโครงการนี้

โครงการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งทั้ง 2 เทศบาลได้เริ่มการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องของการคัดแยกขยะแก่ประชาชนโดยการดำเนินการในหมู่บ้านนำร่องและขยายไปยังหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการดำเนินการ

โดยแนวทางคัดเลือกของภาคีเครือข่ายจากการทำประชาคมในหมู่บ้านและนำสู่การวางแผนโครงการเพื่อนำไปสู่การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดทำเป็นเทศบัญญัติของเทศบาลทั้ง 2 แห่ง เห็นได้ชัดเจนจากจำนวนน้ำหนักของขยะที่เทศบาลมีการจัดเก็บเป็นข้อมูลไว้ ได้แก่ เทศบาลตำบลสันมหาพน จากปี พ.ศ. 2560 จัดเก็บขยะเฉลี่ยวันละ 10 ตัน ลดลงมาในปี พ.ศ.2561 เหลือวันละ 7 ตัน ส่วนของเทศบาลตำบลแม่ณะจัดเก็บในปี พ.ศ.2560 เฉลี่ยวันละ 2 ตัน ลดลงมาในปี พ.ศ.2561 เหลือวันละ 1.3 ตัน ผลสำเร็จที่เห็นได้ชัดเจนจากการนำนโยบายของรัฐบาลนำสู่ภาคประชาชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสื่อกลางสามารถนำลงสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสิ่งสำคัญคือการให้แนวคิดที่สังเกตเห็นความสำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพจะสามารถปรับมาเป็นนโยบายสาธารณะโดยพลังการขับเคลื่อนของชุมชนเองและเกิดความยั่งยืนได้ดีกว่าการทำโดยภาครัฐเพียงลำพัง

ในส่วนของโครงการออกกำลังกาย จากข้อมูลสรุปโครงการพบว่า มีผู้มาเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนของการออกกำลังกายที่เทศบาลและการออกกำลังกายที่จัดภายในชุมชนเอง แต่ในบางช่วงอาจมีอุปสรรคจากสภาพอากาศ เช่น การเกิดหมอกควันไฟป่า ทำให้ไม่สามารถออกกำลังกายในที่โล่งแจ้งได้ ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีจำนวนผู้ออกกำลังกายลดลง แต่เมื่อสรุปโดยภาพรวมแล้วยังนับได้ว่าเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จปัจจุบันกระแสการออกกำลังกายได้รับการตอบรับจากภาคประชาชนเป็นอย่างดีโดยเฉพาะการวิ่งออกกำลังโดยได้รับกระแสการรณรงค์มาจาก “คุณตูน บอดี้แสลม”

ในส่วนของโครงการตามกองทุนหลักประกันสุขภาพของเทศบาลทั้งสองแห่งซึ่งมีหลายโครงการ การพิจารณาถึงความสำเร็จจะต้องมองในภาพรวมของโครงการทั้งหมด โดยพิจารณาถึงรายงานสรุปของโครงการต่าง ๆ นั้น พบว่ามีผลสำเร็จในทุกโครงการ มีคนในชุมชนให้ความสนใจในการเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องเห็นได้จากกระบวนการของการทำโครงการของกองทุนหลักประกันสุขภาพเป็นโครงการที่เกิดจากการให้ความสำคัญจากชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและแนวคิดของโครงการส่วนใหญ่มาจากภาคประชาชน โดยสัดส่วนของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพส่วนใหญ่เป็นตัวแทนจากภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพจึงเป็นลักษณะของระบบที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานขับเคลื่อน การสร้างเสริมสุขภาพดีและป้องกันโรคของชุมชนโดยชุมชนเป็นอย่างดีและยังมีการพัฒนาระบบโดยการส่งเสริมให้เกิดแนวคิดในการสร้างนวัตกรรมด้านสุขภาพอีกด้วย

จากการวัดผลสำเร็จของโครงการทั้งสองวิธีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินโครงการทางด้านสาธารณสุขของเทศบาลทั้งสองแห่งมีผลลัพธ์ที่ค่อนข้างมีแนวโน้มในทางที่ดี เช่น โครงการคัดแยกขยะ, โครงการป้องกันพิษสุนัขบ้า และโครงการตามกองทุนหลักประกันสุขภาพของเทศบาล ซึ่งทำการศึกษาข้อมูลสรุปผลต่าง ๆ ที่ทางเทศบาลได้ดำเนินการจัดทำแล้ว เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น หากโดยพื้นฐานแนวคิดได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค อันจะเป็นแนวทางที่เป็นจุดแข็งทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสุขภาพและป้องกันโรค โดยอาศัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องของการกระจายอำนาจทางสาธารณสุขเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้านี้ผู้ทำการศึกษามุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการให้ความหมายและปฏิบัติงานงานต่อการเสริมสร้างสุขภาพของบุคลากรและภาคีเครือข่ายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษากรณีของเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และเทศบาลตำบลแม่ะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสามารถแบ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

ประเด็นการให้ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามหลักวิชาการ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) (สินศักดิ์ชนม์ อุณหรมมี, 2556) ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ 1. การสร้างนโยบายที่เอื้อต่อสุขภาพ (Build Health Public Policy) และเป็นนโยบายที่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องของงานรับและปฏิบัติตาม 2. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment) จากผลกระทบด้านสุขภาพในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงต้องมีการจัดการสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตและการดำเนินงาน 3. การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Action) การสร้างพลังอำนาจให้กับชุมชนสามารถควบคุมปฏิบัติงานและกำหนดเป้าหมายของชุมชนได้เอง 4. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skill) ช่วยสนับสนุนให้บุคคลและสังคมเกิดการพัฒนาคำรู้และทักษะส่วนบุคคลในการดำรงชีวิต 5. การปรับเปลี่ยนบริการสาธารณสุข (Reorient Health Services) บทบาทขององค์กรสุขภาพจะต้องเคลื่อนไหวในการส่งเสริมสุขภาพ ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นการเน้นการใช้ศักยภาพของตัวบุคคลในการดำรงชีวิตเลือกทางเลือกที่มีคุณภาพ เพื่อสุขภาพ การประสานงานระหว่างกลุ่มหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นเรื่องของการมีวิถีชีวิตเพื่อสุขภาพจนไปถึงเรื่องของสุขภาพโดยรวม จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายต่อการสร้างเสริมสุขภาพของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานและภาคีเครือข่ายมีความเข้าใจในส่วนของพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การพัฒนาให้เกิดความรู้และทักษะในการดำรงชีวิต แต่ยังคงขาดในส่วนของการสร้างนโยบาย, สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ, การเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งและปรับเปลี่ยนบริการสาธารณสุข ซึ่งเห็นว่าแนวคิดเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการในระบบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชุมชน ดังนั้นจึงมีการพัฒนาในส่วนของการสร้างเสริมสุขภาพของทั้งผู้บริหาร, ผู้ปฏิบัติงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางด้านสุขภาพต่อไปในอนาคต

ประเด็นแนวคิดการป้องกันโรค (Disease Prevention) เป็นการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันล่วงหน้าก่อนเกิดโรค โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้มีสุขภาพดี แนวทางสำคัญคือ เพื่อสร้างประสบการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ด้านสุขภาพและการเกิดโรคในกลุ่มประชาชน ด้วยเหตุนี้แนวคิดการป้องกันโรคและแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพซึ่งถูกเข้าใจว่าเหมือนกัน ซึ่งในความจริงแนวคิดทั้งสองมีความแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคเป็นแนวคิดที่เหมือนกันไม่สามารถแยกกิจกรรมทั้ง 2 ออกจากกันได้ ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ(2538) กล่าวว่า การป้องกันโรคมีแนวคิดหลัก คือ การป้องกันการเกิดพยาธิสภาพ ซึ่งมีเครื่องบ่งชี้ความสำเร็จ ได้แก่ การ

ลดอัตราการเกิดโรค,การลดอัตราการตายและ ภาวะทุพพลภาพ สำหรับการส่งเสริมสุขภาพนั้นมุ่งเน้นให้เกิด ภาวะสุขภาพที่ดี มีความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพชีวิต ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการดำเนินกิจกรรม โครงการสร้างเสริม สุขภาพและป้องกันโรคต่าง ๆ ของทั้ง 2 เทศบาลล้วนมีพื้นฐาน มาจากบุคลากรและภาคีเครือข่ายมีแนวคิดด้าน สร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่เป็นไปตามหลักวิชาการ แม้ว่าอาจจะไม่ได้ครอบคลุมทุกประเด็น แต่ก็ สามารถปรับใช้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยวัดผลจากความสำเร็จของโครงการต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นได้จัดทำ เช่น โครงการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก ทั้ง 2 เทศบาลก็ได้มีการพัฒนากิจกรรม เพิ่มขึ้นในแต่ละปีโดยเห็นได้จากอัตราการป่วยที่ลดลงแต่ยังต้องอาศัยแนวคิดด้านวิชาการ การประชาสัมพันธ์ การณรงค์ที่มีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นต่อ ๆ ไป หรือ โครงการการออกกำลังกายในอดีตยังมีประชาชนให้ความสนใจที่ถือได้ว่าน้อยมากแต่เมื่อมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานและภาคีเครือข่ายภาคประชาชน มีการกระตุ้นการออกกำลังกาย เช่น กระแสการวิ่งออกกำลังกาย โดย คุณตุน บอติแสลม จะเห็นว่าประชาชนให้ ความสนใจออกกำลังกายมากขึ้นนับได้ว่าเป็นผลสำเร็จของการสร้างเสริมสุขภาพ

ถึงแม้ว่าในเรื่องของความเข้าใจนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานโครงการต่าง ๆ โดยตรง แต่ความ เข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องนี้จะส่งผลให้เข้าใจถึงบริบทของการถ่ายโอนอำนาจทางสาธารณสุขไปยังองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องมากขึ้น การดำเนินงานที่จะต้องรับช่วงต่อจากหน่วยงานสาธารณสุขในงาน แต่ละงานซึ่งจะต้องมีการพัฒนามากขึ้นไปกว่านี้เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขได้มากขึ้นและดี ยิ่งขึ้น การดำเนินการต่าง ๆ จะได้เป็นไปอย่างถูกต้องและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ แต่เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ยังเป็น สิ่งใหม่สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคลากร รวมไปถึง ถึงผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ปัญหาเรื่องสุขภาพของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ ระดับชาติ ในแต่ละปีซึ่งงบประมาณของประเทศเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังจะเห็นได้ว่างบประมาณส่วนใหญ่ยัง ใช้ไปกับการรักษาโรคซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและใช้เงินงบประมาณมาก มากกว่าจะเป็นการป้องกัน และเมื่อเกิดโรคขึ้นแล้วจึงทำการรักษา อาจรักษาไม่หาย จะต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการดูแลผู้ป่วยเพิ่มขึ้น อีก หรืออาจจะถึงกับต้องสูญเสียบุคลากรที่สำคัญของสังคมไป ดังนั้นนอกจากกลไกในการถ่ายโอนอำนาจทาง สาธารณสุขที่จะต้องคำนึงถึงแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ ส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคที่จะต้องมีการถ่ายทอดให้กับผู้บริหาร บุคลากร และภาคีเครือข่ายในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จาก ผศ.ทพ.ดร.ทรงวุฒิ ตวงรัตนพันธ์ ผู้ ซึ่งให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ ช่วยตรวจสอบแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์ คณะอาจารย์ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้เขียนขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ นายเทศมนตรีตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้บริหารและพนักงาน เทศบาลตำบลสันมหาพนทุกท่าน และ นายเทศมนตรีตำบลแม่ะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ คณะ

ผู้บริหาร และพนักงานเทศบาลตำบลแม่นะทุกท่านเช่นกัน รวมถึง ผู้แทนเครือข่ายต่าง ๆ ของทั้งสองพื้นที่ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้จนสำเร็จไปด้วยดี ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลาและให้ความร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจนสำเร็จงานวิจัยนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนขอมอบให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2552). เอกสารวิชาการ งานมหกรรมสุขภาพชุมชน 2552 หัวข้อ “สาธารณสุขมูลฐานบริการปฐมภูมิกับสุขภาพชุมชน” (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://dspace.hsri.or.th/dspace/handle/123456789/2837?mode=full> 3 มีนาคม 2556
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ. (2538). การศึกษาสถานการณ์ส่งเสริมสุขภาพในประเทศไทยและต่างประเทศ ภาควิชาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล
- ปรีดา เต๋ออารักษ์. (2543). “กระจายอำนาจด้านสาธารณสุขให้องค์กรปกครองท้องถิ่น” การกระจายอำนาจด้านสาธารณสุข. สำนักวิชาการสาธารณสุข
- สงขลา วิชัยทัตตะ. (2547). ภาพรวมของการปฏิรูประบบราชการ. กรุงเทพฯ: กรมการร่างกฎหมายประจำสำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา
- สินศักดิ์ชนม์ อุ่นพรมมี. (2556). พัฒนาการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข
- หทัยชนก สุมาลี และคณะ. (2553). กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างเสริมสุขภาพ กรุงเทพฯ. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการพัฒนาการท่องเที่ยว
ชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

The Analysis of Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats Related to
Tourism Development at Cha-Am Beach, Petchaburi

ชนาธิป พึ่งจำ¹ มณฑิตา หาญพุด¹ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร²

Chanatip Puengcham Montita Hanput and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกต การสำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 ท่าน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย และการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า จุดแข็ง คือ เป็นเมืองท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร มีสถานประกอบการและที่พักที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว จุดอ่อน คือ ขาดการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และขาดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โอกาส คือ ภาครัฐมีนโยบายในการพัฒนาเส้นทางเดินรถ และการคมนาคม ทำให้การเดินทางในอนาคตจะสะดวกยิ่งขึ้น และอุปสรรค คือ ระบบขนส่งสาธารณะไม่ดี และขาดการเชื่อมโยงระบบคมนาคมขนส่งระหว่างเมืองท่องเที่ยว เช่น ระหว่างชะอำและหัวหิน

คำสำคัญ : จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ชะอำ

Abstract

The objective of this study was to analyze the strengths, weaknesses, opportunities, and threats related to tourism development at Cha-Am Beach. This study involved using qualitative method, which include the observations of and in-depth interviews with 30 participants. Then, the data were analyzed with descriptive analysis and content analysis. The study revealed that the strengths of Cha-Am Beach are that it is not far from Bangkok (Thailand's capital city) and that the number of hotels and resorts is sufficient for tourists. A weakness is a lack of activities supporting tourism there, but an opportunity is that the central

¹ นักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

government has many transportation projects in the works linking Cha-Am and Bangkok. A threat is a lack of public transportation at Cha-Am Beach.

Keywords: Strength Weakness Opportunity Threat Cha-Am Beach

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติที่ปรารถนาการเดินทางท่องเที่ยวไปทั่วโลกกว้างด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน มีพัฒนาการมายาวนานจนกลายเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดในโลกมีมูลค่าถึงร้อยละ 9 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติของโลก (ข่าวสารการท่องเที่ยว ออนไลน์, 2555) สำหรับประเทศไทยถือเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคอาเซียน เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้ไปยังภูมิภาค ต่างๆ ของประเทศที่มีมูลค่ามหาศาล อย่างไรก็ตามการเติบโตอย่างรวดเร็วในขณะที่ขาดการดำเนินการที่ดีและเหมาะสม จะทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้าน การท่องเที่ยวจนกระทั่งแหล่งท่องเที่ยวอันเหมาะสมในการดึงดูดผู้คนที่เข้ามาเยี่ยมชมเยือนอีกต่อไป

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้นเริ่มมีบทบาทมากขึ้นภายในสังคมไทย จึงทำให้ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนให้ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวก็มีเพิ่มมากขึ้นจำนวนนักท่องเที่ยวในประเทศไทยในแต่ละปีก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ยังเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่นำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รายได้การท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นเพิ่มมากขึ้นและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอันนั้นก็ทำรายได้ให้กับจังหวัดเพชรบุรีเป็นจำนวนมาก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เช่น ชายหาดทะเล เขตป่าไม้ที่สมบรูณ์ มีแนวทาง royal coast มนต์เสน่ห์ทะเลวัง และจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีโครงการในพระราชดำริเป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากทั่วประเทศให้ความสนใจและนิยมมาประชุม/สัมมนา ศึกษาความรู้ ศึกษานโยบายใน โครงการพระราชดำริควบคู่กับการท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมาก จังหวัดเพชรบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอีกเป็นจำนวนมาก และมีขนมหวานต่างๆ ที่ได้รับความนิยมในการซื้อหาเพื่อเป็น ของฝากของที่ระลึก มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาเป็นสินค้าหลักสำหรับการท่องเที่ยวได้ (แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2557-2560)

และในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดการนั้น กลยุทธ์ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในการที่จะดำเนินและจัดทำการทำงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ โดยทางองค์กรจะสามารถตั้งกลยุทธ์ในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้ได้คั้นนั้น จำเป็นที่ต้องจะรู้จักสถานภาพความเป็นอยู่หรือสภาวะของพื้นที่ตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อที่จะได้หาวิธีการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมสำหรับพื้นที่ของตนเองโดยเฉพาะ อาจจะมีการนำวิธีของพื้นที่อื่นนำมาปรับเปลี่ยน ปรับใช้เพื่อให้เข้าและเหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองหรือมีการคิดค้นวิธีการต่างๆขึ้นมาใหม่ วิธีการและเทคนิคที่ใช้วิเคราะห์สภาพ

ขององค์กรและกระบวนการกำหนดกลยุทธ์นั้นมีหลายวิธีการด้วยกัน หนึ่งในวิธีเหล่านั้น คือกระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการที่รู้จักและให้กันอย่างแพร่หลายในหลายองค์กรทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล

จากที่กล่าวมาในข้างต้นนั้นทำให้พื้นที่ชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรีมีความจำเป็นต้องจะรู้จักและเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของพื้นที่ตนเอง เพื่อที่จะได้มีการดำเนินแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น รู้จุดที่ต้องแก้ไขและต้องจัดการให้ปัญหาเหล่านั้นลดน้อยลง มีการจัดวางแผนปรับปรุงและคอยพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน เพื่อที่จะได้สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน จนสามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกรูปแบบและทุกความต้องการของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ได้

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ทางผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลผลการศึกษาตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 จนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการกำหนดพื้นที่เป็นชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกต การสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ท่าน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง และสุ่มแบบโดยบังเอิญ แบ่งเป็น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการร้านค้า และเจ้าหน้าที่รัฐ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์และประเมินจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ขององค์กรเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญของการวิเคราะห์คือ ศักยภาพ (Potential) และความสามารถ (Capacity) ขององค์กรซึ่งสามารถนำผลที่ได้ไปกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางในอนาคต

ตารางที่ 1 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีต้นทุนทางการท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (อาหาร, ของพื้นเมือง) 2. อยู่ใกล้กรุงเทพฯ เพียงแค่ระยะทางเพียง 120 กม. จากกรุงเทพมหานคร 3. มีโครงสร้างตามธรรมชาติที่สวยงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ 4. มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสิ่งก่อสร้าง เช่น สถานที่พักผ่อน ร้านค้า ร้านอาหาร และเตียงผ้าใบ เพื่อบริการนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เกือบตลอดแนวชายหาด 5. มีวันที่คืนชายหาดให้กับประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์ 6. มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ 7. มีสถานประกอบการโรงแรมที่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล (high season) 8. ท่าเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เหมาะสม มีทางออกทั้งสองฝั่งติดทะเลง่ายต่อการเดินทาง 9. ท่าเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เหมาะสม สามารถเดินทางติดได้ง่ายและสะดวกทั้งภาคใต้ และภาคกลาง 10. มีเทศกาลประจำปีที่โดดเด่นมีชื่อเสียงเป็นที่นิยม เช่น ชิมปูลมชัก เทียวไทย 5 ภาค กินหอย ดูนก ตกหมึก เป็นต้น 11. มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย ที่ยังคงความสมบูรณ์ในเรื่องของทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็น ถ้ำน้ำตก ทะเล ป่าชายเลน เดินป่า อุทยาน วนอุทยาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การขายโอกาสของพ่อค้าแม่ค้าในการเพิ่มราคาสินค้าในช่วงวันหยุด 2. ขาดการจัดการขยะที่ดี 3. ระบบการขนส่งมวลชนยังไม่มีลักษณะที่เป็นมาตรฐานและยังไม่ครอบคลุมความต้องการที่ทั่วถึง 4. ระบบบริหารจัดการด้านคมนาคมยังขาดประสิทธิภาพส่งผลให้พบปัญหาการจราจรหนาแน่นในช่วงเทศกาล (high season) 5. ขาดการหยิบยกจุดเด่นของพื้นที่มาใช้ประชาสัมพันธ์ 6. ขาดการพัฒนาพื้นที่เพื่อใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว 7. ขาดกระประชาสัมพันธ์ที่ดีและป้ายสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว 8. ขาดการจัดระเบียบป้ายประชาสัมพันธ์อันส่งผลต่อภูมิทัศน์ 9. ขาดแคลนบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่รองรับบริการนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ทักษะภาษา) 10. การจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ 11. มีสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งดินดามันในภาคใต้ที่สวยงามกว่า 12. สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดความเสื่อมโทรม 13. การบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ความหลากหลายของสื่อประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันและการเข้าถึงสื่อง่ายขึ้น จึงสร้างโอกาสให้กับการค้าและการท่องเที่ยวในพื้นที่ 2. อยู่ในเขตการส่งเสริมการลงทุนที่ 3 ซึ่งได้ประโยชน์ในการประกอบธุรกิจ 3. แนวทางการจัดทำรถไฟรางคู่ สามารถลดระยะเวลาการเดินทางมาที่จังหวัดเพชรบุรีได้ ร้อยละ 40 ของระยะเวลาเดิม 4. ภาครัฐมีโครงการต่อเนื่องในการจัดทำถนนเรียบชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของอ่าวไทยที่เชื่อมโยงตั้งแต่สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ ชุมพร 5. นโยบายรัฐส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว มีการแบ่งเขตพื้นที่พัฒนาการ 6. นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงชุมชน และการให้ความสำคัญของรัฐที่มีต่อการพัฒนา “ทุนของชุมชน” 7. รัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับชุมชน 8. การเปิดสาขาการท่องเที่ยวในสถาบันการศึกษาต่างๆ ในพื้นที่เพชรบุรี ชะอำ และหัวหิน 9. การให้ความสำคัญด้านเทคโนโลยีในการพัฒนาชุมชนของภาครัฐบาล 10. การเพิ่มขึ้นของศักยภาพทางการแข่งขันด้านการค้า 11. การขยายตลาดการค้าและการลงทุน 12. การให้ความสำคัญและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้าน 13. แนวโน้มการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ และนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเกิดการเรียนรู้มากขึ้น 14. การได้รับรางวัลด้านความสามารถต่างๆ ของนักเรียนนักศึกษา สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศของโลก เช่น สภาพอากาศไม่ตรงตามฤดูกาล 2. นักท่องเที่ยวติดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ 3. นักท่องเที่ยวติดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของภูมิทัศน์ในสมัยก่อนมีการจัดระเบียบพื้นที่ 4. ชะอำยังพบปัญหาการกัดเซาะชายหาด 5. การคมนาคมจากเมืองหลัก (กทม.) ถึงจังหวัดเพชรบุรีในช่วงเทศกาล วันหยุดสุดสัปดาห์ เกิดปัญหา 6. การจราจรติดขัด ส่งผลให้มีปัญหาทางด้านอุบัติเหตุ 7. การผันผวนของราคาสินค้า และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 8. เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง 9. การเคลื่อนย้ายแรงงานในภาคอุตสาหกรรม การบริการ และการเกษตร 10. มีงบประมาณในการพัฒนาที่จำกัด และต้องเลือกพื้นที่ที่จำเป็นที่สุดในการพัฒนา 11. ภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ 12. การรับวัฒนธรรมตะวันตกของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น 13. การความนิยมท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จากกระแสทางสังคม และความบันเทิง 14. ภาวะโลกร้อน 15. ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มขาดแคลน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของพื้นที่ชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรีแล้วพบว่า ทำให้รู้ได้ว่าในพื้นที่ชายหาดชะอำนั้นมีจุดแข็งในเรื่องต้นทุนและทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่ที่ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจและเป็นที่ยอมรับ สำหรับผู้ที่มีรถยนต์ส่วนตัวก็สามารถเดินทางได้สะดวก เพราะเดินทางไม่ยากและมีระยะทางจากกรุงเทพฯเพียง 133 กิโลเมตรและตัวจังหวัดเพชรบุรีก็ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ที่น่าสนใจก่อนจะถึงที่หมายอย่างชายหาดชะอำ จุดอ่อนที่ได้ทำการวิเคราะห์ก็พบปัญหาอยู่หลายด้านที่ต้องมีการแก้ไขและจัดการให้เรียบร้อย ปัญหาที่พบคือการจัดการคมนาคมและการขนส่ง เพราะส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำจะเป็นครอบครัวที่มีรถยนต์ส่วนตัวมาท่องเที่ยวมากกว่าเดินทางโดยใช้รถสาธารณะและรถสาธารณะนั้นมาส่งไม่ถึงตัวชายหาดชะอำอีกด้วย จึงทำให้นักท่องเที่ยวต้องเดินทางหลายต่อและขาดการประชาสัมพันธ์พื้นดินตนเอง ทั้งๆที่พื้นที่ชายหาดชะอำนั้นมีกิจกรรมที่น่าสนใจอยู่หลากหลายกิจกรรม จึงทำให้ส่วนใหญ่มีแต่คนในพื้นที่หรือคนจากจังหวัดใกล้เคียงเท่านั้นที่รู้ว่ามีกิจกรรม โอกาสที่วิเคราะห์ห้มาจะเป็นในเรื่องการขยายตัวของตลาดโลก การเข้าถึงได้ง่ายของสื่อต่างๆและเทคโนโลยีและการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในเรื่องทำถนนเรียบชายฝั่งและการลงทุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะในปัจจุบันทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนให้ความสนใจและความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากขึ้น และอุปสรรคที่วิเคราะห์มาจะเป็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่มีสภาพแปรปรวน สภาพอากาศที่ไม่แน่นอน การจราจรที่ติดขัดในช่วงวันหยุด ลานจอดรถไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว การแข่งขันของธุรกิจที่มีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอชะอำ หน่วยงานภาครัฐจะต้องสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และให้มีกิจกรรมที่หลากหลายกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น พัฒนากิจกรรมการผจญภัยต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น (ฐากร หอมกลิ่น และทองใบ ธีรานันท์ทางกูร, 2560) นอกจากนี้ หัวหินและชะอำซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางไปอย่างไม่ขาดสาย เพราะทั้งหัวหินและชะอำอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ รวมถึงยังมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นและยังคงสภาพของธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ดังนั้น ชะอำและหัวหินควรจะมีการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ควบคู่ไปกับส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตน สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นจัดให้มีการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการจ้างงานและยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่แห่งท้องถิ่นให้ดีขึ้น และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาศึกษาศักยภาพของพื้นที่อย่างจริงจัง
2. ควรศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มากขึ้น
3. ควรมีการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมให้เกิดความน่าสนใจ เพื่อที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลาและเกิดความต้องการมาเที่ยวในพื้นที่อีกครั้ง
4. พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะด้านภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ
5. ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง และอำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
6. พัฒนาคุณภาพสินค้า ศักยภาพบุคลากรในพื้นที่ และการบริการด้านการท่องเที่ยวเพราะคุณภาพ สินค้า นั้นถือเป็นภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการ
7. ควรมีการวิจัยด้านการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสังคม และผลกระทบจากเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559*. สืบค้นจาก http://phetchaburi.go.th/phet2/CODE/files/1422946660_plan57_60.pdf
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564*. สืบค้นจาก https://www.businesseventsthailand.com/user_upload/documents/micepublications/Thailand_Tourism_Dev_Plan.pdf
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย(พ.ศ.2558- 2561)*. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114
- ฐาตุร หอมกลิ่น และทองใบ ชีรนนันทกุล. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารและสนับสนุนต่อการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12 (39), 37-44.
- เพ็ญประภา เพชรบูรณ์. (2557). *การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จังหวัดนครพนมตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. สืบค้นจาก file:///C:/Users/THANAWAT_P/Downloads/31364-Article%20Text-69350-1-10-20150224.pdf
- พันธ์จิตต์ สีเหนียง. (2557). *การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) ระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง*. สืบค้นจาก file:///C:/Users/THANAWAT_P/Downloads/21867-Article%20Text-60498-1-10-20141226.pdf

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2557). *แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี (พ.ศ.2557- 2560)*. สืบค้นจาก

http://phetchaburi.go.th/phet2/CODE/files/142294660_plan57_60.pdf

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2560). *แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี (พ.ศ.2561- 2564)* สืบค้นจาก

http://phetchaburi.go.th/phet2/CODE/files/142294660_plan60_64.pdf

สุดารัตน์ แสงจำนงค์. (2553). *แนวทางการพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน จ.สมุทรสงคราม*. สืบค้นจาก

<http://www.rdi.ssru.ac.th/irdjournal/index.php/ISSN2229-2802/article/viewFile/8/9>

เอกกมล เอี่ยมศรี. (2554). *การวิเคราะห์ SWOT Analysis*. สืบค้นจาก

<http://www.oknation.net/blog/newmanagement>.

เอกชัย บุญยาภิธาน. (2553) *คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ : --กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.*

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

Development Guidelines of Tourism at Cha-am Beach, Petchaburi

มณฑิตา หาญพุด¹ ชนาธิป พึ่งจำ¹ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร²

Montita Hanput Chanatip Puengcham and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกต การสำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 ท่าน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย และการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ ระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่มีความสะดวก ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่สาธารณะมากเพียงพอ เช่น ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ เพราะส่วนมากจะเป็นของเอกชน ขาดการออกแบบพื้นที่ตามแนวทางการยะสถาปัตยกรรม ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำจะต้องพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางการยะสถาปัตยกรรม ระบบขนส่งสาธารณะให้เชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวข้างเคียง เช่น หัวหิน นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐจะต้องร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น

คำสำคัญ : การพัฒนา การท่องเที่ยว ชะอำ

Abstract

The objective of this study was to study the development guidelines for tourism at Cha-Am Beach, Petchaburi. This study involved using qualitative methods, which include the observations of and in-depth interviews with 30 participants. Then, the data were analyzed with descriptive analysis and content analysis. The study revealed that the area's problems include a lack of public transportation and a lack of public toilets. In addition, Cha-Am Beach's infrastructure was not designed based on a universal design. Therefore, Cha-Am Beach's infrastructure should be changed to align with the universal design concept, and public transportation should be added there. In addition, the beach should be linked to another tourist location, such

¹ นักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

as Hua-Hin Beach. The local government should cooperate with the private sector to set up more activities related to tourism as well.

Keywords: Development Tourism Cha-Am

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ ก่อให้เกิดการสร้างงาน เพิ่มรายได้ประชาชาติ และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาอันรวดเร็วกว่าภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) ประเด็นที่สำคัญของการท่องเที่ยวไทยที่จะเผชิญกับการท่องเที่ยวของไทยมีปัญหาใหญ่ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ อาทิ การบริหารจัดการ การตลาด การบริการ การอนุรักษ์ การเรียนรู้ การเชื่อมโยงความคิดของ กลุ่มคน หรือหน่วยงาน มุมมองมิติทางสังคม วัฒนธรรม ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงาน และงบประมาณ สนับสนุน ส่วนสถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ที่ทำลายการท่องเที่ยวของประเทศไทย (รัศมี อ่อนปรีดา, 2558)

“หาดชะอำ” เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตากอากาศซึ่งมีชื่อเสียงของ จ.เพชรบุรี ตั้งอยู่ใกล้กับหาดหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ภายหลังจากหาดหัวหินเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและที่ดินแถบชายทะเลบริเวณดังกล่าวถูกจับจองจนหมดทำให้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้นพยายามแสวงหาแหล่งตากอากาศแห่งใหม่ซึ่งมีความสงบและสวยงาม จนกระทั่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ได้มาพบว่าชายหาดชะอำมีความสวยงามใกล้เคียงกับหาดหัวหินจึงได้เริ่มมีการพัฒนาตำบลชะอำขึ้นเป็นแหล่งพักผ่อนตากอากาศแห่งใหม่จนได้รับการยกฐานะจากตำบลกลายเป็นอำเภอชะอำในที่สุด

ปัจจุบันรัฐบาลยังมีโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย (The Royal Coast) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ได้แก่ เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง เพื่อยกระดับให้เป็นเมืองท่องเที่ยวชายทะเลเพื่อการพักผ่อนระดับโลก นอกจากนี้ หัวหินและชะอำซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางไปอย่างไม่ขาดสาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้งหัวหินและชะอำอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯมากนักรวมถึงยังมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นและยังคงสภาพของธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ชะอำและหัวหินเป็นอย่างมาก

ดังที่กล่าวข้างต้นเหตุปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศ โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย (The Royal Coast) ที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ชายหาดชะอำ ไม่จะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และทุนในพื้นที่ เป็นต้น จึงทำให้

ชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรีมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักและเข้าใจศักยภาพและเรียนรู้ถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปต่อยอดพัฒนาและในพื้นที่ของตนเอง เพื่อที่จะได้พร้อมรองรับต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจากโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย (The Royal Coast) และความหลากหลายรูปแบบของนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้เก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 ถึง เดือนพฤศจิกายนพ.ศ. 2561 โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนดศึกษาในพื้นที่ ชายหาดชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกต การสำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 ท่าน ด้วยการสุ่มแบบเจาะจงและการสุ่มแบบบังเอิญ ประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ประกอบการร้านค้า แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา (Content analysis)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. คณะผู้ศึกษากำหนดแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และตั้งคำถามขึ้นเองในขณะสัมภาษณ์ ซึ่งต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ในตอนนั้นเพื่อได้รับข้อมูลที่มีความละเอียดมากขึ้น
2. สมุดจดบันทึก ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ หรือหลังสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกข้อมูล และวิเคราะห์ผลต่อไป
3. กล้องถ่ายภาพ ใช้สำหรับถ่ายภาพขณะสัมภาษณ์ ตลอดจนการสังเกตเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้
4. เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์เพื่อนำมาถอดข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ในส่วนของผลการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ปัญหาของการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ และแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

1) ปัญหาของการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

สำหรับปัญหาของการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัญหาของการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ปัญหา	รายละเอียด
ค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวมีราคาสูงขึ้นในช่วงวันหยุดและช่วงเทศกาล	ราคาค่าอาหาร สินค้า เช่น เสื้อผ้า ของที่ระลึก ของเล่น จะถูกเพิ่มราคาให้สูงขึ้นกว่าราคาตามท้องตลาดทั่วไป ที่พักถูกปรับให้มีราคาสูงขึ้นมากกว่าปกติ ในช่วงวันหยุดและช่วงเทศกาลค่าที่พักจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าจากวันธรรมดาหรือวันที่ไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล เต็มผ้าใบจะเก็บในราคาที่สูงขึ้นกว่าปกติ
การจัดการขยะยังมีปัญหาในช่วงที่นักท่องเที่ยวมีปริมาณมาก	พบว่านักท่องเที่ยวยังคงกล่าวถึงปัญหาขยะมีมากตามบริเวณชายหาด ในน้ำและทางเดิน ถังขยะมีขยะล้นออกมา ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากการจัดการขยะยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะจัดการขยะในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ และเกิดจากตัวของนักท่องเที่ยวเองที่ยังขาดจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและยังไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วมมากพอ
ระบบการคมนาคมและขนส่งสาธารณะยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ	พบว่าในช่วงเทศกาลและวันหยุดจะเกิดปัญหาการจราจรติดขัดซึ่งส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุตามมาอีกทั้งการขนส่งสาธารณะยังมีไม่มากพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากและหลากหลายรูปแบบ
ขาดการออกแบบพื้นที่ตามแนวอารยะสถาปัตยกรรม	พบว่าตามแนวชายหาดยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้พิการและคนชรา ไม่ว่าจะเป็นบันไดลาดในบริเวณจุดชมวิวหรือตามทางเดิน ห้องน้ำสำหรับผู้พิการไม่ว่าจะเป็นแบบที่ต้องเสียค่าบริการหรือไม่ต้องเสียค่าบริการ ที่จอดรถสำหรับครอบครัวที่มีผู้พิการหรือคนชราที่จำเป็นต้องมีวีลแชร์
ห้องน้ำสาธารณะมีน้อยและนักท่องเที่ยวยังไม่รู้ว่ามีห้องน้ำตรงจุดไหนบ้าง	ห้องน้ำที่มีอยู่ตามแนวชายหาดชะอำ มีแต่ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับใช้บริการไม่ว่าจะเป็นสุขาหรืออาบน้ำ ห้องน้ำสาธารณะที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมีน้อยไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมาก และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่รู้จุดที่ให้บริการห้องน้ำสาธารณะฟรี และบางส่วนไม่ทราบว่าชายหาดชะอำมีห้องน้ำสาธารณะเปิดให้บริการฟรีอยู่ด้วย
ขาดการพัฒนากิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (กิจกรรมมีน้อย, ที่มีอยู่มีราคาสูง)	พบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทยไม่ค่อยทราบว่าที่ชายหาดชะอำนั้น มีเทศกาลอยู่หลายเทศกาลที่น่าสนใจ อย่างเช่น เทศกาลชิมปูซัก เทศกาลเที่ยวไทย 5 ภาค เทศกาลว่าวนานาชาติ Cha-am Music+Love Festival เป็นต้น แต่เทศกาลที่โดดเด่นของชายหาดชะอำและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด คือเทศกาลกินหอย ดูนก ตกหมึก แต่ราคาอาหารในเทศกาลนั้นมีราคาค่อนข้างที่จะสูง จึงทำให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่ม

ปัญหา	รายละเอียด
	เลือกที่จะไม่ซื้ออาหารในเทศกาล ซึ่งเทศกาลทั้งหมดที่ยกตัวอย่างมา ส่วนใหญ่ก็จะเป็นนักท่องเที่ยวที่อยู่จังหวัดใกล้เคียงที่เข้ามาท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวต่างชาติหรือนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอื่นๆไม่ค่อยทราบว่า ชายหาดชะอำมีกิจกรรมหรือเทศกาลอื่นๆอีกมากมาย เนื่องจากทางเทศบาลขาดการประชาสัมพันธ์ การกระจายข่าวสารเกี่ยวกับเทศกาลประจำจังหวัด จึงทำให้มีเพียงแค่นักท่องเที่ยวที่อยู่จังหวัดใกล้เคียง ได้รับทราบรู้ถึงเทศกาลของที่ชายหาดชะอำ
ขาดการประชาสัมพันธ์และขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชายหาดชะอำและสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆในชะอำ	ชายหาดชะอำมีการประชาสัมพันธ์สถานที่น้อย อีกทั้งวิธีการเดินทางโดยรถสาธารณะระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆในชะอำ การเดินทางระหว่างสถานที่อื่นมาชะอำโดยรถสาธารณะมีน้อยที่ให้บริการอยู่นั้นก็มีราคาสูงและจำกัดเวลาในการที่จะอยู่ในสถานที่ต่างๆ การที่มีเวลาจำกัดทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะตัดชายหาดชะอำออกจากแผนที่การเดินทาง

2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ดังแสดงในตารางที่ 2 ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ประเด็น	รายละเอียด
หน่วยงานภาครัฐควรจะควบคุมค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีราคาสูงขึ้นในช่วงวันหยุด และช่วงเทศกาล	ทางเทศบาลมีการจัดทำไปประเมินหรือแบบสอบถามเกี่ยวกับราคาอาหารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในช่วงวันหยุด เพื่อที่ทางเทศบาลจะได้ทราบถึงเกณฑ์ราคาที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจที่จะจ่ายได้ และมีการเข้ามาตรวจสอบราคาอาหารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในช่วงวันหยุด เพื่อที่จะเปรียบเทียบกับราคาอาหารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในช่วงวันปกติ เพื่อตรวจสอบดูว่ามีการปรับราคาสูงมากเกินไปหรือไม่ หรือมีการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวมากเกินไปหรือไม่ และให้เข้าไปช่วยควบคุมการตั้งราคาของพ่อค้าแม่ค้าในช่วงวันหยุดให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอดี
การจัดการขยะในช่วงเทศกาลและวันหยุดยาว	มีการจัดกิจกรรมณรงค์เกี่ยวกับขยะ โดยที่ทางเทศบาลและร้านค้าต่างๆ ต้องคอยร่วมมือกัน มีการจัดนิทรรศการขยะจากชายหาด เพื่อเป็นงานศิลปะและสะท้อนให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงจำนวนขยะที่มีจำนวนมาก จนสามารถนำมาจัดทำเป็นนิทรรศการได้ หรือมีการจัดทำบอร์ดเกี่ยวกับขยะที่สร้างปัญหาต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาอ่าน ได้รับรู้ถึงปัญหา

	เหล่านั้น หรือมีการแจกจ่ายถุงดำหรือถุงขยะให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อช่วยกันเก็บขยะ กิจกรรมดังกล่าว ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น
พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเชื่อมโยงระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ชะอำ และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น หัวหิน เพชรบุรี และปราณบุรี	พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่ราคาประหยัดระหว่างสถานที่ต่างๆ เช่น รถโดยสารประจำทางซึ่งสามารถขนส่งผู้โดยสารได้มากในราคาประหยัดระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในบริเวณกับชายหาดชะอำ โดยมีการบอกตารางเวลาของการเดินรถที่ชัดเจนในแต่ละวันและเพิ่มรอบรถโดยสารให้มามากขึ้นในวันหยุดเทศกาลเพื่อที่จะได้พอรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากรถโดยสารสาธารณะที่เชื่อมโยงระหว่างสถานที่ต่างๆ แล้ว รถโดยสารที่เข้ามาชะอำควรมีการปรับปรุงโดยให้มีรถที่เข้ามาส่งถึงตัวชายหาดชะอำเลยเพื่อความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวและเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง
ออกแบบพื้นที่ตามแนวอารยะสถาปัตย์	ทางเทศบาลควรมีการปรับบริเวณพื้นที่ให้มีพื้นที่ที่อำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและคนชราเพิ่มมากขึ้น เช่น มีการปูทางเดินสำหรับผู้พิการ หอ่งน้ำสำหรับผู้พิการ ทางลาดสำหรับรถเข็นผู้พิการ ราวจับสำหรับผู้พิการ เป็นต้น โดยการขอความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามาให้การสนับสนุน
เพิ่มห้องน้ำสาธารณะและมีป้ายประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรวบรวม	มีการทำป้ายห้องน้ำสาธารณะให้เป็นจุดเด่น เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะสามารถรับรู้และสามารถเข้าไปใช้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเข้าห้องน้ำที่พ่อค้าแม่ค้าเปิดและต้องเสียเงินค่าใช้บริการ และมีการสร้างห้องน้ำสาธารณะเพิ่มขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกและขยายจุดบริการให้กับนักท่องเที่ยว
การพัฒนากิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว	ควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตัวผู้เข้าร่วมกิจกรรมเองและเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่และควรขยับเวลาจัดเทศกาลหรือกิจกรรมต่างๆ ให้ตรงกับวันหยุดของคนทำงาน หรือ จัดในช่วงวันหยุดยาวและช่วงเทศกาลเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่มีอยู่เดิมนั้นก็พัฒนาโดยการปรับปรุงรูปแบบงานให้มีความน่าสนใจมากขึ้น และค่าใช้จ่ายในงานก็ควรให้ทุกคน ทุกกลุ่ม สามารถเข้าถึงและจับต้องได้
เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์	มีการประชาสัมพันธ์ที่เพิ่มมากขึ้นในสื่อต่างๆ ทั้งทางอินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ สถานีวิทยุ และสร้างเรื่องราวให้กับพื้นที่ให้ดูน่าดึงดูด

สรุปผลการวิจัย

การท่องเที่ยวชะอำและพื้นที่ใกล้เคียงกำลังจะกลายเป็นพื้นที่สำคัญเพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคตเนื่องด้วยรัฐบาลมีโครงการพัฒนาพื้นที่และระบบขนส่งเพิ่มมากขึ้น เช่น รถไฟรางคู่ โครงการรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ-หัวหิน ถนนท่องเที่ยวเลียบริมชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ‘ไทยแลนด์รีเวียร์’ ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และช่วยยกระดับการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับโลก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมการท่องเที่ยว และองค์ประกอบการท่องเที่ยวยังไม่มีความสมบูรณ์มากนักในปัจจุบัน การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ข้อเสนอแนะบางประเด็นเพื่อให้เกิดการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังขาดมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังที่ โปสตุเคย์ (2556) ได้นำเสนอถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมหัวหิน-ชะอำ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะหัวหินและชะอำต่างก็พบปัญหาสภาพแวดล้อมแย่ การจราจรติดขัด หากพัฒนาให้การท่องเที่ยวหัวหินเติบโตจะต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ควบคู่ไปด้วย ไม่เช่นนั้นจะประสบปัญหาเหมือนพัทยา ภูเก็ต หรือเกาะช้าง คือสิ่งแวดล้อมแย่ลง และสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคไม่เพียงพอรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ปี

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่าในพื้นที่ชายหาดชะอำยังมีปัญหาพื้นฐานหลากหลายด้าน อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวมีราคาสูงขึ้นในช่วงวันหยุด และช่วงเทศกาล การจัดการขยะยังมีปัญหาในช่วงที่นักท่องเที่ยวมีปริมาณมาก ระบบการคมนาคมและขนส่งสาธารณะยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ ขาดการออกแบบพื้นที่ตามแนวอระยะสถาปัตยกรรม ห้างน้ำสาธารณะมีน้อยและนักท่องเที่ยวยังไม่รู้ว่ามีห้องน้ำตรงจุดไหนบ้าง ขาดการพัฒนากิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (กิจกรรมมีน้อย, ที่มีอยู่มีราคาสูง) ขาดการประชาสัมพันธ์และขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชายหาดชะอำและสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในชะอำ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติลดน้อยลงในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น การพัฒนาชายหาดชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จะต้องมีการควบคุมค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีราคาสูงขึ้นในช่วงวันหยุด และช่วงเทศกาล การจัดการขยะในช่วงเทศกาลและวันหยุดยาว เพิ่มขนส่งสาธารณะระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ออกแบบพื้นที่ตามแนวอระยะสถาปัตยกรรม เพิ่มจำนวนห้องน้ำสาธารณะและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรับทราบ การพัฒนากิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มการประชาสัมพันธ์ในช่องทางสื่อต่างๆ และที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการรักษาสภาพแวดล้อม ให้อยู่บนพื้นฐานหลักการเที่ยวแบบยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สมบูรณ์มากที่สุด และการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตของความสามารถของธรรมชาติชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวจะต้องเกิดการประสานความสมดุลระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาศึกษาศักยภาพของพื้นที่อย่างจริงจัง
2. ควรศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
3. ควรพัฒนารูปแบบกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องที่จะทำให้นักท่องเที่ยวอยู่ท่องเที่ยวต่อ
4. พัฒนาด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว
5. ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง และอำนวยความสะดวกต่อการ บริหารจัดการการท่องเที่ยว
6. พัฒนาคุณภาพสินค้า ศักยภาพบุคลากรในพื้นที่ และการบริการด้านการท่องเที่ยวเพราะคุณภาพ สินค้า นั้นถือเป็นภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเที่ยวเข้าไปใช้บริการ
7. ควรมีการวิจัยด้านการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสังคม และผลกระทบจากเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558). *การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2554). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พรพรรณ เจริญเสถียร. (2551). *การบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม ที เฟลส.
- ยาภรณ์ แก่นสุข. (2559). *หลักการและแนวทางการบริหารการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สุขุมวิทการพิมพ์.
- รัศมี อ่อนปรีดา. (2558). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม*. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 137-140.
- โพสต์ทูเดย์. (2556). *จี๊ดแลสิ่งแวดล่อมหัวหิน-ชะอำ*. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/social/local/264988>
- สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด (2560). *แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2561-2564*. สืบค้นจาก <http://phetchaburi.go.th/phet2/CODE/files/1481864321>

การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการและขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว

OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า

อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Participation of Local People in the Area of Operation and Propulsion of the OTOP Tourism

Community Project: A Case Study of Tan Jet Yot village, Rai Kao Tambon, Sam Roi Yot

Amphoe, Prachuap Khiri Khan Province

ปทุมมาวดี หุ่นงาม¹ และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล^{*2}

Patamawadee Hoonngam and Kesraporn Phomnimikul

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่การขับเคลื่อนและดำเนินการ โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม (1) ภาครัฐ จำนวน 6 คน (2) ภาคประชาชน จำนวน 20 คน และ (3) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา และนำข้อมูลมาเรียบเรียงเขียนในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในพื้นที่การขับเคลื่อนและดำเนินการ โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีนั้นคนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนและดำเนินการ โครงการเป็นอย่างดีทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในด้านวางแผน การประชุมนโยบาย หรือแสดงความเห็นต่างๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาชนในพื้นที่ก็เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การดำเนินโครงการ ทั้งสนับสนุนสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนโครงการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะได้รับการพัฒนาสภาพจากการทำกิจกรรมและได้รับผลประโยชน์จากการแบ่งสรรปันส่วนจากรายได้ ที่เกิดจากการมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน รายได้จากผลิตภัณฑ์สินค้าที่นำมาจัดจำหน่าย รวมทั้งรายได้จากการทำที่พักโฮมสเตย์ และด้านการประเมินผล โดยมีการจัดหรือนัดประชุมเพื่อแจ้งรายละเอียด และติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ ประชาชนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครือข่ายในชุมชน ทำให้สะดวกและง่ายต่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกิจกรรมในชุมชนได้อย่างทั่วถึง จึงเกิดกระบวนการการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหมดในทุก ๆ ด้านนั้น จะมีหน่วยงานของรัฐคอยให้คำแนะนำ มีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนความต้องการในกิจกรรมต่าง ๆ เพียงเท่านั้น

คำสำคัญ : โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี การมีส่วนร่วม นวัตวิถี วิถีชีวิต

¹ นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจักษ์กลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

*Corresponding author: khwan_magjan@hotmail.com

Abstract

The study is intended to study the participation of local people in the area of operation and propulsion of the OTOP tourism community project. Tan Jet Yot village, Rai Kao Tambon, Sam Roi Yot Amphoe, Prachuap Khiri Khan Province. Data contributors are classified into 3 groups; (1) government sector 6 people (2) public sector 20 people (3) villagers sage 2 people. By using qualitative research methods, the tools used in the research were the group discussion form. And in-depth interview then, the results from the group discussion and in-depth interviews were grouped. Analyze data according to the issues studied. And the data is compiled into descriptive analysis.

The research found that the participation of people in the community in the area of propulsion and operation of the OTOP tourism community. People in the community have contributed to the participation, drive and implementation of the project as well as the participation in the decision making that people will take part in the planning. Policy meetings or comments. Participation in the operation People in the area are involved in project activities. It supports the location, materials and equipment used to drive the project. Participation in receiving benefits Participants will be empowered by the activity and benefit from the allocation. The revenue generated by the tourists into the community. And the evaluation. The meeting or arrangement for details. Follow up on project progress. People in the community are involved in activities. It is a community network that facilitates and promotes information about community activities. The process of monitoring and evaluation is concrete. Through the participation of all people in all aspects, there will be government agencies to advise. have a role promoter. Support only needs in activities.

Keywords : OTOP tourism community project Participation Nawatwithi Lifestyle

บทนำ

“โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” เป็นโครงการที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการสร้างอาชีพ และรายได้ให้แก่ชุมชนจากการสร้างตลาดใหม่ และการเชื่อมโยงสินค้า OTOP เข้ากับการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งหมู่บ้านศาลเจ้าพ่อเสือ ก็เป็นชุมชนหนึ่งชุมชนที่มีทรัพยากรทางด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ที่แสดงให้เห็นถึงความป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ทั้งนี้ทุกภาคส่วนทำงานแบบบูรณาการร่วมกันภายใต้กลไกประชารัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ มาตรฐาน สะอาด และปลอดภัย เพื่อเป็นการเชื่อมโยงสินค้า OTOP และแหล่งท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน โดยตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการช่วยเหลือผู้ผลิตสินค้า OTOP ในการพัฒนาสินค้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมการตลาดแก่ผู้ผลิต ถือเป็นแนวคิดในการพัฒนา OTOP รูปแบบใหม่ ที่มุ่งเน้นสู่การสร้างรายได้ตามความต้องการของชุมชน เพื่อเป้าหมายในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง โดยสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่เน้นสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและสร้างเศรษฐกิจชุมชน เน้นการดึงนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้ขายสินค้าอยู่ในชุมชนของ

ตนเอง ซึ่งถือเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้ชุมชน ประกอบกับการดึงเสน่ห์แห่งภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ มาแปลงเป็นรายได้ ทำให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชน ช่วยส่งเสริมการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยทุกคนในชุมชนพร้อมเป็นเจ้าของที่ดี อันจะส่งผลให้ลูกหลานในชุมชนไม่ต้องออกไปหารายได้จากภายนอกชุมชนถือเป็นการเปลี่ยนผ่านการพัฒนา OTOP จากรูปแบบเดิมที่เน้นการผลักดันสินค้าไปขายในตลาดต่างๆ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาล

ซึ่งนับเป็นยุทธศาสตร์ใหม่ ในการปลูกการท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่เรียกว่า “แอ่งเล็ก” ให้เกิดการรวมตัวขึ้นมาสร้างอาชีพที่ยั่งยืน และสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจฐานราก และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คนมีความสุขในบ้านของตนเอง ตลอดจนสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยการนำนวัตกรรมผสมผสานกับวิถีชีวิต ในแง่ของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ผสมผสานเข้ากับประเพณี วัฒนธรรม อาหาร การกิน การผลิตสินค้าท้องถิ่นหรือผลิตภัณฑ์โอท็อป ภายใต้แนวคิด ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย (Happiness Oriented) พร้อมกับผนวกการท่องเที่ยวของชุมชนเข้าไป ทั้งในด้านของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านให้กลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ เพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

ในสังคมปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมของชาวต่างชาติได้แพร่กระจายเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้เยาวชนรับวัฒนธรรมแบบตะวันตก ไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติตามแนววิถีชีวิตของคนไทย ชุมชนบ้านตาลเจ็ดยอดซึ่งเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น โดยชุมชนนี้ยังคงอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้อยู่คู่กับชุมชนบ้านตาลเจ็ดยอดมาอย่างต่อเนื่อง จากประวัติที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านตาลเจ็ดยอด มีทั้งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว และทางด้านวัฒนธรรมอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่คงไว้ซึ่งความยั่งยืนของหมู่บ้านที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีทุนทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการดังกล่าว เพื่ออาจจะนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนในพื้นที่ รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าใจถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทุกด้าน และมีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่การขับเคลื่อนและดำเนินการโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดเรื่องชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชน

ความหมายของชุมชนสำหรับงานวิจัยนี้เปิดนิยามชุมชนในมุมกว้างโดยขออ้างอิงถึงการนิยามคำว่า “ชุมชน” โดย (Pauld et al., 2012) เพื่อเปิดมุมมองกรอบความคิดและครอบคลุมชุมชนทุกหมู่เหล่าในเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีไทยโดยมีการพูดถึงความหมายของชุมชนซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ชุมชนตามความหมายเชิงพื้นที่ (Area-based) ทั้งที่เป็นชุมชนในเมือง ชนบท หรือในบริบทต่างๆ ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่ มีถิ่นพำนักอาศัยในบริเวณเดียวกันหรือมีลักษณะคล้ายกัน

ชุมชนตามความหมายของการเป็นกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์คล้ายคลึงกัน (Identity based) เช่น เชื้อชาติ ภาษาที่ใช้ ชาติพันธุ์ เผ่าพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ เพศวิถี อายุ การใช้ชีวิต เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Diversity Inclusion ของประชาคมโลก

ชุมชนตามความหมายของการเป็นกลุ่มคนที่มีความสนใจคล้ายคลึงกัน (Self interest) หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ใน วิชาชีพ องค์กร หรือแวดวงเดียวกัน

ชุมชนตามความหมายของการเป็นกลุ่มคนที่ใช้วิธีการปฏิสัมพันธ์ (Mode of Interaction) เช่น ชุมชนออนไลน์

James et al. (2012) ได้สรุปว่า “ชุมชน” สามารถใช้ได้กับรูปแบบของการรวมกลุ่มกันของมนุษย์ (Form of human grouping) ซึ่งมีความหลากหลายตามบริบทต่าง ๆ ของโลกในเชิงลึกการระบุลักษณะความสัมพันธ์ของมนุษย์ใน ชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. Grounded community relations หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นสถานที่ (place) หรือบุคคล (people) อย่าง เฉพาะเจาะจงในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างบุคคล ซึ่งจัดเป็นประเภทที่มีขอบเขตอย่างชัดเจนทั้งในเชิงสังคมและ สิ่งแวดล้อม

2. Lifestyle community relations หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นลักษณะเฉพาะเจาะจง (particularities) ของ สถานที่หรือบุคคล เช่น ความเชื่อมโยงของความเชื่อ และกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ใช้ในการปฏิบัติร่วมกันที่กลุ่มบุคคลตกลงกัน ในการใช้ชีวิต (Moral-framed) ความเชื่อมโยงของแนวโน้มความสนใจหรือสุนทรีย์ (Interest-based) เป็นต้น

3. Projected community relations หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นการตระหนักรู้ในตัวตนซึ่งก่อให้เกิดเป็นอัต ลักษณ์เฉพาะที่ถูกสร้างขึ้น (created entity) ซึ่งสามารถเกิดได้จากความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยไม่ผูก ติดกับสถานที่และบุคคล ชุมชนที่มีลักษณะความสัมพันธ์นี้ครอบคลุมถึงกลุ่มอนุรักษ์นิยม กลุ่มคนหัวรุนแรง กลุ่มคน ยุคใหม่ เป็นต้น

ดังนั้นการ ท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างมีส่วนร่วม โดยชุมชนและเพื่อชุมชน เป็นการค้นหารูปแบบและ กระบวนการจัดการที่มุ่งเน้นการรับฟัง ร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมกำหนดทิศทาง และกำหนดอนาคตที่ชุมชน ปรารถนาจะเห็น บนความเข้าใจที่มีในเรื่องนั้น ๆ การมีส่วนร่วมที่แท้จริง จึงมีแนวคิดเรื่องการออกเสียง (Voice heard) ซึ่งให้เห็นการวิเคราะห์โครงสร้างการมีส่วนร่วม เข้าใจบริบท และบทบาทที่แตกต่างเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนที่เห็นผลสัมฤทธิ์มากขึ้น ชุมชนหรือกลุ่มคนที่หลากหลายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือเป็นชุมชนที่มีลักษณะ ต่าง ๆ เช่น คนรุ่นเก่า รุ่นใหม่ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ คุณลักษณะความเป็นผู้นำ ผู้ตาม ผู้ทำ จึงมีสิทธิในการ ออกเสียง ออกความคิดเห็น กำหนดทิศทางที่ควรจะเป็นไว้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ เป็นต้น

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสถาบันราชภัฏ และ ทบวงมหาวิทยาลัย (2546, หน้า 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนใน การตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนใน การควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นนอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่นการบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาคเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

จิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532, หน้า 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนได้ขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า 10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้นจักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

แอนดรูว์ และสติเฟล (Andrew & Stiefel, 1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แนวคิดนวัตกรรม การเพิ่มมูลค่าและคุณค่า (Value Creation and Innovation)

จากแนวคิดเรื่องทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural assets) และองค์ประกอบสำคัญของกรอบแนวคิดวิถีไทย การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาสู่การจัดการให้เกิดการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม การนำวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์มาผนวกรวมนำไปสู่การนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามแบบการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เชื่อว่าการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการมาจากการนำความคิดสร้างสรรค์มาเติม เสริม ต่อยอดจนทำให้เกิดความแตกต่าง หากที่จะมีใครเลียนแบบได้ การแข่งขันกันด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์กลายเป็น อาวุธสำคัญที่ก่อให้เกิด ความได้เปรียบทางการตลาด งานการท่องเที่ยวได้นำเรื่องราววัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์นี้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความแตกต่างเช่นกัน ในการเพิ่มมูลค่าและสร้างคุณค่ามีโจทย์ที่ยากคือ การทำอยู่บนความเป็นของแท้ (Authenticity) และการนำเสนอให้มีความเป็นตัวตน (Identity) บนฐานทรัพย์สินทางปัญญา (Assets) โดยให้ความสำคัญกับการสืบทอดและสืบสาน ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงรากของวิถีความเป็นอยู่ในชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ การกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) มีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และกระทรวงมหาดไทย

ข้อ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริม และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคง และมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถ และความเข้มแข็งของชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (จูติปลิตธิกร) (2556, หน้า 162-163) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” โดยภาพรวมพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่ออภิปรายผลตามรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากเหมือนกันทั้งหมด เรียงลำดับจากด้านที่มี ค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์กับ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คั้งนั้นจากผลการวิจัยครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนบ้านคลองใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่ร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และแนวทางต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้แก้ไขปัญหานั้น ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เกิดจากรวมกลุ่มความร่วมมือ

พระกิตติชัย ปญญาโร (สินคง) (2557, หน้า 142-143) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก”พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีระดับ การมีส่วนร่วมมาก คือ ด้านการมี

ส่วนร่วมในการดำเนินการ รองลงมาด้านที่มีระดับส่วนร่วมปาน กลาง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ ขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และขาดการประสานงานระหว่าง องค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชนที่ไม่ต่อเนื่องจริงจัง ประกอบกับมีขั้นตอนของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์มีหลายขั้นตอนที่ซับซ้อน ขาดการประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลกับประชาชน จึงทำให้ประชาชนรู้สึก เบื่อหน่ายและเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนใน ระดับน้อย

พัฒนา พิทาคำ (2558, หน้า 162-163) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเทศบาลตำบลแม่แจ่ม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการร่วมคิดด้านการร่วมตัดสินใจ และด้าน การร่วมปฏิบัติตามโครงการ อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ส่วนด้านการร่วมติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายชุมชนพบว่าชุมชนบ้านเกาะ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ระดับมากที่สุด และน้อยที่สุดคือชุมชนบ้านเจียง

วิธีการวิจัย

รูปแบบของวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสร้างแบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พื้นที่เป้าหมายในการศึกษานี้คือเขตพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ หมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายคือต้องเป็นพื้นที่ที่ทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเล็งเห็นแล้วว่ามีความสำคัญภาพในการดำเนินการและขับเคลื่อน โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทุกด้าน และมีความยั่งยืนซึ่งได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ภาคส่วน ดังนี้

(1) ภาครัฐ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 4 คน และกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน รวมทั้งหมด จำนวน 6 คน

(2) ภาคประชาชน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มผู้ทำโฮมสเตย์ กลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าโอท็อป กลุ่มผู้ดูแลนักท่องเที่ยว และนักเล่าเรื่องชุมชน รวมทั้งหมด จำนวน 20 คน

(3) ประชาชนชาวบ้าน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้ที่มีองค์ ความรู้ ภูมิปัญญาในหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งจะใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นส่วนภาครัฐเนื่องจากต้องการข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับแผนการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐน่าจะเป็นบุคคลที่ให้ข้อมูลส่วนนี้ได้ดีที่สุด เป็นผลสืบเนื่องมาจากจำนวนบุคลากรที่มีจำนวนน้อย และข้อจำกัดด้านของเวลาของบุคลากรภายในองค์กร และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีการสร้างแบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้างซึ่งจะใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านภาคประชาชน เพราะ

เนื่องจากต้องการทราบข้อมูลที่แท้จริงจากการให้ความร่วมมือดำเนินการและขับเคลื่อน โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ว่าประชาชนในพื้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนและดำเนินโครงการอย่างไรบ้าง จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยการจับข้อมูลที่ลงในสมุด การถอดเทป บันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) มาวิเคราะห์และแบ่งข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ โดยประเด็นต่าง ๆ ออกตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย หากมีประเด็นใดที่ยังไม่ชัดเจน จะทำการเข้าไปศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ถอดความหมายที่ได้โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Description Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ขับเคลื่อนและดำเนินการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์แล้วทำให้ผู้ศึกษาทราบข้อมูลว่าประชาชนในพื้นที่ ภายในชุมชนมีศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอยู่ในระดับดี ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การวางนโยบายการปฏิบัติงานต่างๆ การแบ่งกลุ่มทำหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม บุคคล เช่น กลุ่มผู้ทำโฮมสเตย์ กลุ่มผู้ดูแลนักท่องเที่ยว นักเล่าเรื่องชุมชน กลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าโอท็อป และปราชญ์ชาวบ้าน โดยทางภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาให้การสนับสนุน เช่น การตัดสินใจในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกต่างๆทางภาครัฐจะทำการเสนอมาให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยรวมถึงในเรื่องบุคลากรที่ทางชุมชนได้เข้ามามีส่วนเป็นอย่างมากทั้งการตัดสินใจ การวางแผน และการ ปฏิบัติงาน จากการให้ความร่วมมือ ทำให้ผลการปฏิบัติงานต่างๆที่ออกมาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้านหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามร้อยยอด กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้าที่ระลึก โดยทางภาครัฐจะทำหน้าที่ในการอบรมให้กับชุมชน และหาตลาดรองรับการกระจายสินค้าด้วยนอกเหนือจากการที่ชุมชนจะมาวางขายอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียวเท่านั้นนอกจากนั้นแล้วทางภาครัฐยังได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาประชุม และเปิดโอกาสให้ออกความคิดเห็นต่างๆได้ตามความต้องการของชุมชนอีกด้วย จากการศึกษาสามารถแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประชุม เพื่อนำเสนอความคิดเห็นในการดำเนินโครงการ เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ วางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการ และยังเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆตามความต้องการของคนในชุมชน เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนทำให้ง่ายต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนให้ข้อมูลแก่สมาชิกในชุมชนผ่านการสื่อสารภายในกลุ่ม โดยมีการแลกเปลี่ยน รับรู้ รับทราบ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทั้งการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชน รวมถึง การรับทราบนโยบาย และการปฏิบัติงาน แผนงาน งบประมาณ มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านในอาทิตย์แรกของเดือนทุกเดือน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีร่วมรับรู้ รับฟังนโยบาย ของส่วนราชการ และนำเสนอ ปัญหาหรือความต้องการของชุมชน หรือของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้า มามีส่วนรวมในการตัดสินใจที่เหมาะสมแก่ชุมชน

2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน ในส่วนของการดำเนินงานนั้นประชาชนได้มีส่วนร่วมในการออกแรงในการปรับปรุง ภูมิทัศน์ของชุมชน ร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงสนับสนุนสถานที่เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การทำที่พักริมโฮมสเตย์ และร่วมกันสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และทางสำนักงานพัฒนาชุมชนได้รวบรวม ประมวลความต้องการส่วนใหญ่ของกลุ่มต่างๆ ไปจัดทำเป็นแผนการพัฒนาชุมชน มีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมตามแผนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มีการสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนในกลุ่มกิจกรรมเกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป เนื่องจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจาก ประชาชนจะสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตรงประเด็น ประชาชนจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนงานราชการเป็นเพียงพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุน เช่น สนับสนุน วิทยากรให้ความรู้ แนะนำเทคนิค วิธีการต่าง ๆ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ รายได้ที่เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน เป็นเพียงรายได้เสริมที่จะนำรายได้นั้นไปปรับปรุงที่อยู่อาศัย การออมทรัพย์ไว้ใช้จ่ายยามขาดแคลน เจ็บป่วย หรือเป็นทุนการศึกษาให้กับลูกหลานโดยที่ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีดั้งเดิม หรือเป็นการสร้างทางเลือกเรื่องรายได้ให้กับบางครอบครัว ในการสร้างอาชีพเสริมที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น การทำที่พักริมโฮมสเตย์ การผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย สร้างงานให้กับคนในชุมชน การท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริม ทำให้ชาวบ้านไม่คิดพึ่งพารายได้หลักจากการท่องเที่ยว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติต่อเนื่องไม่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวหรือไม่ก็ตาม ผลของกิจกรรมหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นล้วนเกิดแก่ประชาชนและชุมชนโดยตรง ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้มีส่วนในการผลักดันแผนการพัฒนา ชุมชนต่างให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ผลที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนจึงเป็นไปอย่างเหมาะสม ประชาชนในชุมชนบ้านศาลเจ้าดยอดสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ด้วยตนเองได้ โดยที่ไม่รื้อให้หน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว มีการจัดทำเวทีประชาคม หรือการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อแสดงประโยชน์ที่เกิดขึ้นและหารือแนวทางการดำเนินการ โครงการให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมสังเกตการณ์การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่มาทำงานพัฒนาในชุมชน และยังได้มีส่วนติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีตลอด โดยมีการจัดหรือนัดประชุมเพื่อแจ้งรายละเอียด และติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ ประชาชนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครือข่ายในชุมชนทำให้สะดวกและต่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกิจกรรมในชุมชนได้อย่างทั่วถึง จึงเกิดกระบวนการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีหน่วยงานของรัฐคอยให้คำแนะนำทั้งนี้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา เสนอปัญหา ความต้องการ และคัดเลือกแนวทางแก้ไข ปรับปรุงที่เหมาะสม หน่วยงานภาครัฐ มีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนความต้องการในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิตหรือผลงานที่เกิดขึ้นคือหาตลาดให้เพื่อสร้างรายได้หรือมูลค่าสินค้าที่กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลิตขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงการลงมือปฏิบัติตามแผน และการรับผลประโยชน์ ฉะนั้นการวางโครงการใด ๆ ก็ตามจะต้องเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หรือชี้

วัดตัวปัญหาให้ได้ และประชาชนจะต้องร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาวิธีการแก้ไขที่พวกเขาเห็นว่าเป็นไปได้ไปจนถึงลงมือปฏิบัติ และการรับผลประโยชน์จึงถือว่าโครงการนั้นประสบความสำเร็จ

ซึ่งก็สอดคล้องกับลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของ แอนดรูว์ และสตีเฟล (Andrew & Stiefel, 1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, หน้า 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การเข้ามีส่วนร่วมของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในท้องถิ่น จึงต้องเป็นการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) ซึ่งหมายถึง การกระจายรายได้ที่เหมาะสม การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาทำนุบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และท้ายที่สุดชุมชนสามารถควบคุมการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนและสังคมพัฒนาอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามการให้ชุมชนมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญที่จำเป็น คือ การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการและประสานงานกับภายนอก

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนบ้านตาลเจ็ดยอดได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินการ และขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งโดยภาพรวมในด้านต่างๆประชาชนได้ให้ความร่วมมือกันดี เริ่มตั้งแต่ ร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และแนวทางต่างๆที่อาจนำมาใช้แก้ไขปัญหา นั้น ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เกิดจากรวมกลุ่มความต้องการที่มาจากพื้นฐานความต้องการของคนในชุมชน การรวมกลุ่มทำให้ง่ายต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนให้ข้อมูลแก่สมาชิกในชุมชนผ่านการสื่อสารภายในกลุ่มด้วย มีการแลกเปลี่ยน รับรู้ รับทราบ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทั้งการคัดเลือกกิจกรรมหรือการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน รวมถึงการรับทราบนโยบาย และการปฏิบัติงาน แผนงาน งบประมาณ โดยมีการประชุมใน ระดับหมู่บ้านและระดับกลุ่ม เป็นประจำ ข้อมูลต่างๆที่ได้รับจากประชาชนในชุมชน จะสะท้อนให้เห็น ความต้องการและเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมหรือการขับเคลื่อนโครงการที่เกิดขึ้นในชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น ประชาชนได้รับทราบข้อมูลต่างๆ จากสมาชิกในกลุ่มซึ่งเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในชุมชน จึงทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานในกิจกรรมและโครงการของชุมชนเป็นอย่างมาก เพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นที่ไปตามแผนและ โครงการทำให้ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการที่เกิดขึ้นในชุมชนต่อประชาชน ในชุมชน เป็นอย่างมาก เมื่อกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ล้วนออกมาจากความต้องการของประชาชนในชุมชนเอง ผลของกิจกรรมหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงเกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชนตรงตามความต้องการคือ ตรงประเด็นที่ต้องการ และอีกประเด็นที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนและดำเนินโครงการ เนื่องมาจาก ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ หรือผู้มีส่วนในการผลักดันแผนการดำเนินโครงการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน มีการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกเดือน เพื่อเป็นเวทีให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ กิจกรรม หรือประเมินผลของโครงการที่ดำเนินการ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ประเด็นปัญหา ความต้องการของประชาชน และเพื่อหาทางออกในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาวิจัย จึงทำให้ทราบว่า ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและดำเนินการ โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของชุมชนบ้านตาลเจ็ดยอด โดย

ภาพรวมในทุกๆด้านเป็นอย่างดี ผลมาจากการรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และผู้นำชุมชน ผู้บริหาร ชุมชน ต่างให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆด้าน เริ่มตั้งแต่การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา เสนอปัญหา ความต้องการ และคัดเลือกแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ตลอดถึงการคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ผู้นำชุมชน ผู้บริหารชุมชน ผู้นำกลุ่ม หรือพัฒนากร มีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน ความต้องการในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิตหรือผลงานที่เกิดขึ้นคือหาตลาดให้ เพื่อสร้างรายได้หรือมูลค่าสินค้าที่กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลิตขึ้น อีกทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นการแสดงผลงานของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไปที่สนใจในผลงานการพัฒนางานฝีมืออาชีพของชุมชน เป็นการเปิดโอกาสการเรียนรู้จากผลงาน ผลผลิตที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนเพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยภาระกิจเพื่อข้อมูลที่ประ โยชน์ และความร่วมมือต่างๆของหลายท่าน ซึ่งให้การสนับสนุนผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นงานวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล อาจารย์กลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของงานวิจัยนี้ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แก่ผู้วิจัย รวมทั้งสละเวลาให้คำแนะนำ และความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับแนวทางการทำวิจัย การปรับปรุงงานวิจัย และการนำเสนองานวิจัยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านคอยชี้แนะทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ วางแผน และสรุปข้อมูลได้อย่างราบรื่น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมาก ตลอดจนคณะอาจารย์ภาควิชาสาขาการจัดการชุมชนทุกท่าน ที่เป็นกรรมการสอบวิจัยฉบับนี้ ทำให้ได้รับคำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้งานวิจัยนี้มีความถูกต้อง และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ ที่กรุณาสละเวลาเอื้อเฟื้อข้อมูล และให้ความรู้ ความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้คุณค่าอันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และวางรากฐานการศึกษาแก่ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

ขนิษฐา ศรีนนท์. (2544). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนย่อยต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี.

ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
จิตจันทร์ กิตติธิ และชัชวรินทร์ สิทธิภราดร. (2523). กรมพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: คุณพิน อักษรกิจ.

นุศรา พันธรักษ์. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลคลองจุกกระเฉด อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- บรรเจิด สอพิมาย. (2550). การศึกษาเรื่องความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประชัย ศรีจามร. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรี กุณทิทอง. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาล เมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- วชิรवारณ นิลเกตุ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนทร กองทรัพย์. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนิตย์ มะลิวัลย์. (2541). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน : ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรพรรณนา งามสุวรรณ. (2544). การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมในการจัดการ นิคมสร้างตนเองเพื่อการพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีสร้างตนเองภาคใต้ตามแผนตอนสภาพนิคม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. (2522). คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน 2. ภาคการศึกษาที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

The Tourism Management of Huai Hin Dam Homestay in Dan Chang District, Suphanburi Province

ณัฐณี แท้สกุล¹ สิริ โสภิน แก้วกัญญา¹ และ นรินทร์ สังข์รักษา^{*2}

Nattanee Taesakul Sirisopin Kheawkunya and Narin Sungrugsa

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้นจำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงและแบบการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากหรือแบบลูกบอลหิมะ เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ห้วยหินดำมีนายเอกชัย นิยมหอม ผู้ใหญ่บ้านชุมชน เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งและดูแลการดำเนินการบริหารทั้งหมด การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์เป็นธุรกิจเชิงเดี่ยวที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน กระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวโดยพาไปซื้อสินค้าชาวบ้าน เช่น ผ้าทอ ผักเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น การท่องเที่ยวมีกิจกรรมมุ่งสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งดึงดูดใจคือมีภูมิประเทศเป็นภูเขาและมีประวัติความเป็นมาที่โดดเด่นเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชนที่มีชาวกะเหรี่ยงไปอาศัยอยู่ ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยว มีอยู่ 3 เรื่อง คือ ห้องน้ำไม่เพียงพอ ไม่มีป้ายบอกตามทางยากต่อการค้นหา และไม่มีแผนพับบอกเส้นทางท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว โฮมสเตย์ห้วยหินดำ

Abstract

The objective of this research was study of the tourism management of Huai Hin Dam homestay Dan Chang District, Suphanburi Province. Study data from Primary data and secondary data. The 10 key informants in this research used with purposive selection and snowball sampling technique. The instrument used in the research are the in-depth interviews and non-participation observation. Qualitative data analysis using triangulation and analysis of data by induction approach.

¹ นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: e-mail: narin@ms.su.ac.th

The findings were concluded as follows the condition of homestay tourism management has Mr. Ekachai Niamhom. He was responsible for all administration and found the idea to establish the homestay. It was a single business can distribution of income to community from tourists buying villagers products such as woven fabric products and organic vegetables. A tourism activity was focus on the conservation of natural resources. Attractiveness in the area is mountainous terrain with remarkable history and linked to the community lifestyle of the Pwo Karen live in there. Problems or obstacles in the tourism management: bathroom-toilet was not enough, difficult to find there because no signposts by the way and has not brochures to show the route in village.

Keywords: The tourism management Huai Hin Dam Homestay

บทนำ

การท่องเที่ยวทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้ไปท่องเที่ยวมากที่สุดเป็นอันดับที่ 18 ของโลก ด้วยจำนวน 14.5 ล้านคน ขณะที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีขนาดใกล้เคียงกับประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก โดยมีมากถึง 82 ล้านคน 55% ของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ได้แก่ ญี่ปุ่น และมาเลเซีย เป็นส่วนใหญ่ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกส่วนใหญ่มาจากสหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมัน สหรัฐอเมริกา และสแกนดิเนเวีย ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางและรัสเซียก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2558 นักท่องเที่ยวจากประเทศจีน มีจำนวนมากที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการอย่างหนึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวนมหาศาล ทำให้รัฐบาลชุดปัจจุบันออกนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่รัฐบาลไทยได้มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยไทย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12, 2559 : 93-94) กล่าวได้ว่า รัฐบาลเห็นความสำคัญในเรื่องการกระจายรายได้สู่ประชาชนมากขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบันกำลังเข้ามาเป็นกระแสมากขึ้นได้รับการสนับสนุนจากหลายด้านรวมทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเปรียบเสมือนเป็นเหมือนเทรนด์ใหม่โดยที่นักท่องเที่ยวไม่ได้เดินทางมาเพื่อพักผ่อน หรือถ่ายรูปเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่พร้อมที่จะทำกิจกรรมกับชุมชน ดังนั้น คุณค่าสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ต้องเข้าใจชุมชนด้วยว่าพื้นที่แต่ละที่มีความต่างและความหลากหลายทางด้านทุนในชุมชน ฉะนั้น ไม่ใช่ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะพัฒนาในรูปแบบเดียวกันได้หมด (กอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร, 2559) สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเริ่มเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งชุมชนเข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นที่มี มาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้เน้นการจัดการท่องเที่ยวซึ่งต้องอยู่ในเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยกันลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (กฤตยา เตยโพธิ์, 2559 : 15) การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555)

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอีกจังหวัดที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ มีสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆอีกมากมาย อย่างตลาดสามชุกร้อยปี สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงฉอากเฉลิมพระเกียรติ และยังมีที่น้ำเที่ยวอีกไม่น้อย มีสถานที่ท่องเที่ยวให้ไปได้เที่ยวหลากหลายรูปแบบ อยากไปเที่ยวสัมผัสอากาศบริสุทธิ์บนภูเขา นอนพักที่โฮมสเตย์ท่องเที่ยวโดยชุมชน สัมผัสวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม กลิ่นอายของวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ สัมผัสธรรมชาติสุดโอโซนได้อย่างเต็มปอด จังหวัดสุพรรณก็มีรถต้อนรับผู้ที่อยากมาเยือน อย่างชุมชนห้วยหินคำ อำเภอด่านช้าง ที่ห่างจากกรุงเทพฯ แคร์้อยกว่ากิโลเศษนั้นจะยังคงมีกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ ราวกับเมืองในฝันที่ซุกซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางอ้อมกอดของภูเขาและสายหมอก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุพรรณบุรี, 2561)

ชุมชนห้วยหินคำเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชนมาเป็นเวลามากกว่า 200 ปี โดยประวัติของชาวกะเหรี่ยงแถบภาคตะวันตกนี้ เริ่มในช่วงที่มีการหนีการรุกรานของชาวมอเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์และได้รับอนุญาตจากพระมหากษัตริย์ของไทยสมัยนั้นให้สามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ ชาวกะเหรี่ยงจึงแยกย้ายไปอาศัยตามลำน้ำสำคัญๆ กระจายอยู่ในหลายจังหวัดของภาคตะวันตก ตั้งแต่ จังหวัดตาก อุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และเพชรบุรี ชาวบ้านห้วยหินคำเป็นหนึ่งในกลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาอาศัยตามลำน้ำตะเพิน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะเรียกตัวเองว่า เผ่าล่อ มีความหมาย คือความบริสุทธิ์ แต่ในภาษาที่ใช้เรียกทั่วไป คือ กะเหรี่ยงโปว์ กลุ่มชาติพันธุ์ย่อยคนละกลุ่มกับกะเหรี่ยงสะกอหรือปกากะญอที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภาคเหนือ ตั้งแต่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนห้วยหินคำ ก็ดำรงวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติมีวัฒนธรรมและจารีตประเพณีเป็นเสมือนบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 700 เมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่รวมทั้งหมด 109,182 ไร่ สภาพพื้นที่เหมาะสมกับการทำการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นพืชผัก พืชไร่และไม้ผล ซึ่งจากสภาพพื้นที่ ที่สวยงามและอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี การมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยหินคำ จุดเด่นสำคัญคือด้านที่พัก การพักโฮมสเตย์ที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงและการพักในที่พักที่สร้างอย่างเรียบง่าย วิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยงที่เรียบง่ายที่หาได้ยากจากสังคมเมือง อยู่ในพื้นที่การเกษตร มีความเป็นธรรมชาติ อากาศดี นอกจากนี้ราคาในการเข้าพักเป็นราคาที่ไมแพง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมชาวกระเหรี่ยง การท่องเที่ยวด้านการเกษตรอินทรีย์ เรียนรู้การดำรงชีวิตของชุมชนกับป่า การใช้ประโยชน์จากป่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลป่า (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย, 2558)

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าปัญหาใหญ่โฮมสเตย์ห้วยหินคำ ยังขาดในด้านวิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีแบบแผน ขาดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างแท้จริง ขาดการวางแผนแบบมีแบบแผนแผนที่ใช้ไม่ชัดเจน ขาดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจ เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาถึงวิธีการจัดการการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ ความร่วมมือจากคนในท้องถิ่นกับการจัดการการท่องเที่ยว ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจเลือกชุมชนห้วยหินคำ ซึ่งยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวใหม่และกำลังพัฒนา และมีความน่าสนใจด้านความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและหลากหลายด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นต้นทุนทางสังคม และผลการศึกษาในครั้งนี้อาจทำให้ชุมชนได้แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ โดยเชื่อมโยงกับฐานทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่

อดีตที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ไม่เสื่อมคลาย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในด้านการท่องเที่ยว และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำ อำเภอคำชะอี จังหวัดสุพรรณบุรี

คำถามของงานวิจัย

การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำ อำเภอคำชะอี จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างไร

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีในการบริการจัดการปัจจัยพื้นฐานในการจัดการ 4 M's

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ ได้แก่

ปัจจัยพื้นฐานในการจัดการ (4 M's+ 1T)

ในการจัดการปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ต้องมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรนั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. คน (Man) หมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพงาน ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ และมีจิตสำนึกในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากร การท่องเที่ยว
2. เครื่องจักร (Machine) หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องจักรที่ใช้ปฏิบัติงานในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล
3. เงินทุน (Money) หมายถึง เงินทุนระยะสั้นและระยะยาวที่เป็นปัจจัยสำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ
4. วัสดุสิ่งของ (Material) หมายถึง วัตถุดิบ วัสดุสิ่งของที่ต้องจัดหามาใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรไม่ว่าจะเป็นการผลิต หรือการบริการที่ดีแก่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว
5. ระยะเวลา (Timing) หมายถึง การจัดการทรัพยากรทั้ง คน เครื่องจักร เงินทุน และวัสดุสิ่งของ ต้องคำนึงถึงการใช้เวลาที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด ที่จะเอื้ออำนวยให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

ปัจจัยด้านตลาด (Market) หมายถึง ตลาดที่ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าที่ธุรกิจการท่องเที่ยวมุ่งที่จะเสนอขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นสินค้าและสิ่งดึงดูดใจ จึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับ ความต้องการของนักท่องเที่ยวในกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีความต้องการแตกต่างกัน ในการดำเนินงานจึงต้องมีการศึกษาถึงลักษณะความต้องการของปัจจัยทางการตลาด

การวิเคราะห์กลุ่มลูกค้า เช่นกัน ท่องเที่ยวที่นิยมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องเน้น แนวทางการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งอำนวยความสะดวก

และข้อมูลรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวคงสภาพสมบูรณ์ที่สุด เป็นต้น

ปัจจัยด้านวิธีการปฏิบัติงาน (Method) หมายถึง การกำหนดระบบงาน ระเบียบขั้นตอน วิธีปฏิบัติงานในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องกำหนดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด สามารถกำหนดตัว บุคลากร และเลือกเครื่องมือในการจัดการ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ประหยัดต้นทุน เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ปัจจัยด้านการจูงใจผู้ปฏิบัติงาน (Motivation) หมายถึง ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จ คนจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด การจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยินดีที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ และมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานจึงเป็นศิลปะของผู้บริหารในการใช้ความสามารถของการเป็นผู้นำทางการจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจ ใจต่อผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติงานให้สำเร็จ ลุล่วง คำนึงถึงการประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

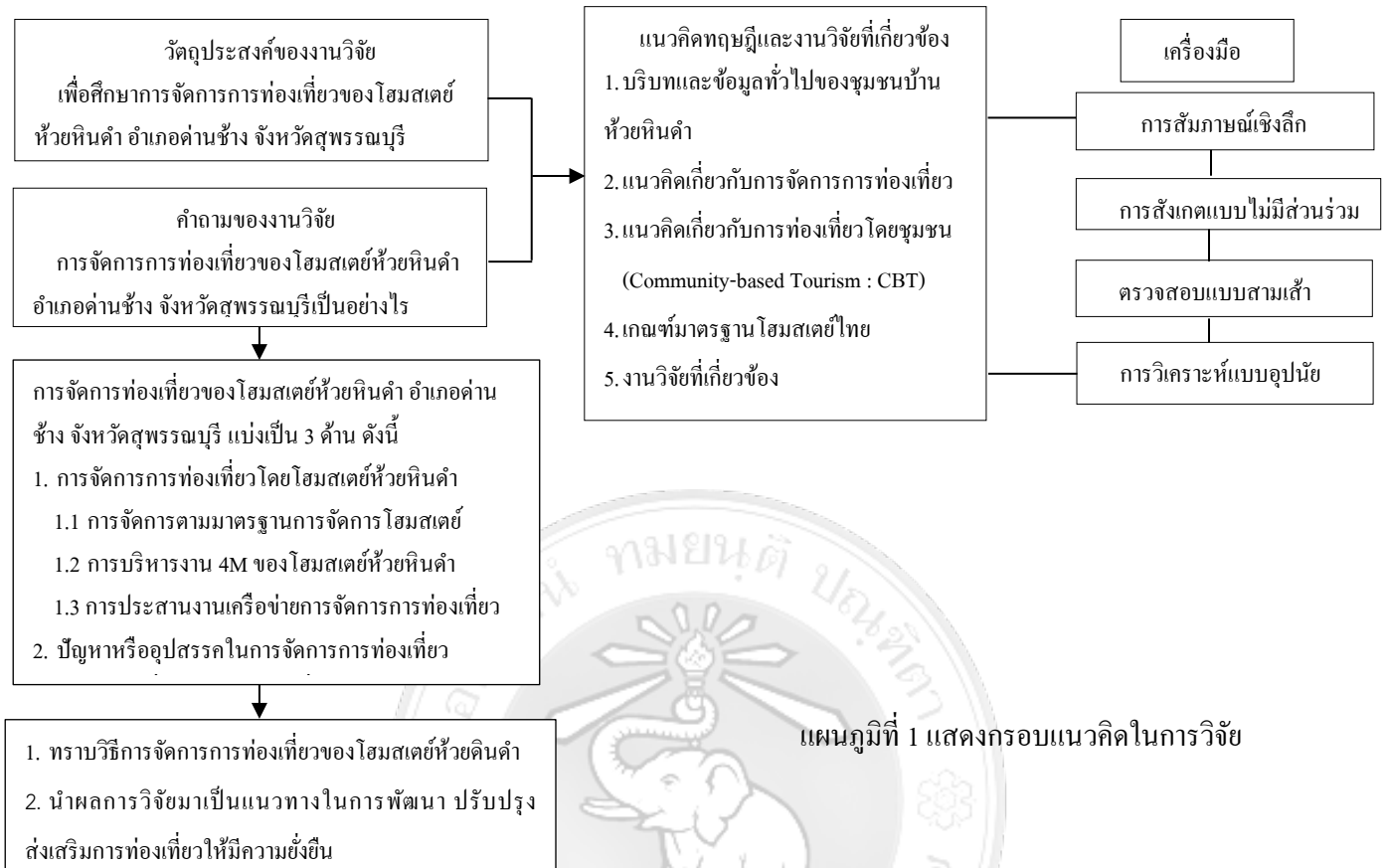
วิธีการจัดการ (Management) หมายถึง วิธีการกระบวนการหรือมาตรการในการจัดการกับทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล และบรรลุ เป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

จากที่แนวคิดที่ได้อ้างอิงไปข้างต้น ที่ทางคณะผู้วิจัยเลือกมาเป็นแนวทางในการศึกษา ขอสรุปได้ว่า หลักใหญ่ในการจัดการ คือ การจัดการต้องกำหนดทิศทาง แผนงาน แนวทางการดำเนินงานต่างๆ โดยจัดการให้สอดคล้องพร้อมกันทั้ง 5 ด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และ โดยที่ต้องคำนึงถึงทุนกับศักยภาพของชุมชนและคน หากขาดความร่วมมือโดยคนในชุมชนเองแล้วการดำเนินการก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด คณะผู้วิจัยจะขอกำหนดขอบเขตการศึกษาในด้านขอบเขตด้านเนื้อหาโดยอ้างอิงกับแนวคิดทฤษฎีในการบริการจัดการปัจจัยพื้นฐานในการจัดการ 4M โดยจะศึกษาในเรื่องของขั้นตอน วิธีปฏิบัติงานในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้มากที่สุด

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากหรือการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบลูกบอลหิมะ (Snowball Technique) และใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำ จำนวน 10 คน หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Saturated Data) ส่วนวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความ สร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

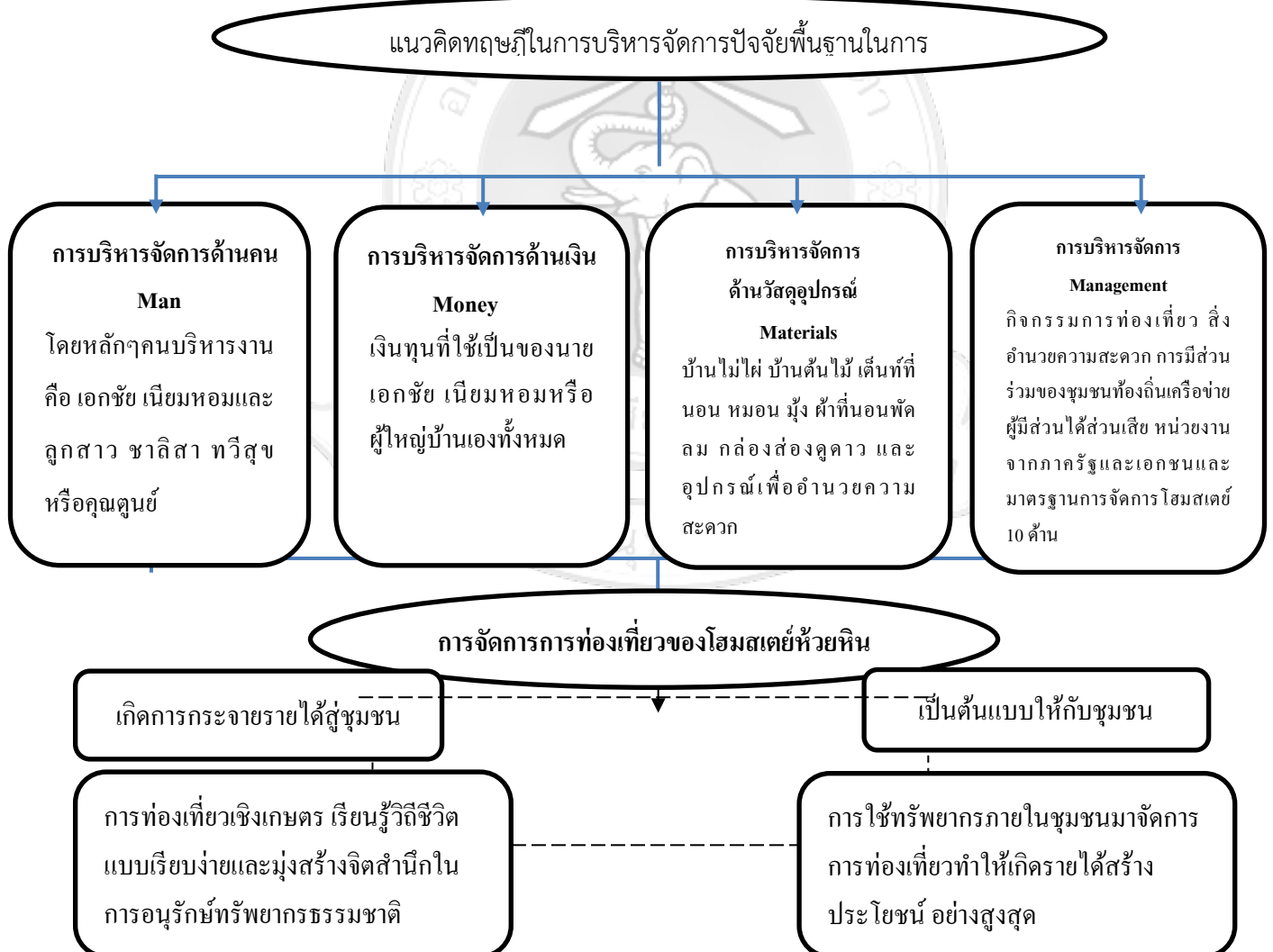

ตารางที่ 1 สรุปขั้นตอนการวิจัย เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. วิเคราะห์แนวคิด และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง	ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง	1. เอกสาร - แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว - แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยชุมชน - แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การ รวบรวม ข้อมูล เอกสาร	การวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)
2. ศึกษาการจัดการ การท่องเที่ยวของ โฮมสเตย์บ้านห้วย หินดำ อำเภอคำชะอี จังหวัดสุพรรณบุรี	เก็บรวบรวม ข้อมูลการวิจัยเชิง คุณภาพโดยผ่าน สัมภาษณ์เชิงลึก	สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการจัดการการ ท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ จำนวน 10 คน หรือจนกว่าข้อมูลจะ อิ่มตัว	สัมภาษณ์ เชิงลึก	การวิเคราะห์แบบ อุปนัย (Analytic Induction)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ไม่ได้เป็นในรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่เป็นโฮมสเตย์เชิงธุรกิจเดี่ยว วิเคราะห์จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กล่าวคือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนต้องเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยววนั้น และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2558) แต่การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินดำนั้นสามารถกระจายรายได้ให้ชุมชนห้วยหินคำและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การท่องเที่ยวมีทั้งแบบใช้ทรัพยากรในชุมชนและไม่ได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนคือพานักท่องเที่ยวออกไปเที่ยวนอกพื้นที่ตามความพอใจของนักท่องเที่ยว และพบว่าการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำมุ่งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว

แผนภูมิที่ 2 แสดงการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การบริหารงาน 4 M ของกิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ห้วยหินดำ สรุปได้ดังนี้

Man การบริหารจัดการคน

ช่วงที่มีผู้เข้าพักเยอะหรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ก็จะใช้คนงานประมาณ 5 คน โดยจะจ้างคนมาช่วยงานซึ่งจะเป็นคนภายในพื้นที่ หากเป็นช่วงที่ผู้เข้าพักน้อยหรือเป็นวันธรรมดา วันจันทร์-วันศุกร์ ก็ใช้คนงานประมาณ 2 คน ซึ่งยังไม่รวมกับคนในครอบครัวที่คอยช่วยงานที่พอทำได้ โดยหลักๆคนที่ดูแลและบริหารจัดการกิจกรรม คือ เอกชัย นิยมหอม หรือผู้ใหญ่บ้านเจ้าของโฮมสเตย์ และลูกสาว ซาลิสสา ทวีสุขหรือคุณต๋นย์

Money การบริหารจัดการเงิน

เงินทุนที่ใช้เป็นของ เอกชัย นิยมหอม หรือผู้ก่อตั้งโฮมสเตย์เองทั้งหมด บ้าน ไม้ไผ่ที่ใช้รองรับเป็นที่พักให้กับนักท่องเที่ยวก็ตัดไม้ไผ่ในพื้นที่ชุมชนไม่ต้องเสียเงินใช้มีดตัดตัวเอง แพงตากยาสูบของชาวกะเหรี่ยงไปไว้ในพื้นที่พอไม่ได้ใช้งานทำอะไรต่อก็ใช้วิธีการซื้อต่อมาทำบ้าน ไม้ไผ่ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆไม่สามารถระบุเป็นจำนวนเงินทั้งหมดได้

Material การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์

บ้าน ไม้ไผ่ บ้านต้นไม้ เต็นท์ ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าปูที่นอน พัดลม ก่อ่งส่องดูดาว อุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวก ฯลฯ โดยรวมแล้ววัสดุอุปกรณ์ทุกอย่างก็มาจากเงินทุนของ โฮมสเตย์และการสนับสนุนจากเอกชน อย่างการสนับสนุนที่ปลูกที่นอน หมอน เป็นต้น ในส่วนของผ้าปู ปลอกหมอนจะทำการส่งซักทุกวันหลังจากที่ผู้เข้าพักเดินทางกลับ โดยจะส่งไปที่ร้านรับซักที่รีดภายในชุมชนซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย

Management การบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก ลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วนที่พักที่นอนสะอาด มีการจ้างร้านซักผ้าภายในหมู่บ้าน ให้มารับผ้าทุกวัน โดยทางโฮมสเตย์จะเปลี่ยนเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางกลับทันที ความสะอาดสบายมีห้องอาบน้ำ และห้องส้วมที่สะอาดมีดชิชิต มุมพักผ่อนภายในบ้านหรือชุมชน ที่พักแยกเป็นสัดส่วนในแต่ละพื้นที่ที่มีความสะอาด

มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร ชนิดของอาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารเป็นของในพื้นที่ ที่สามารถหาได้จากท้องถิ่น มีน้ำดื่มที่สะอาด มีภาชนะที่บรรจุอาหารที่สะอาดมีห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวมีความสะอาด

มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีการจัดระบบดูแลความปลอดภัย การรักษาความปลอดภัยของโฮมสเตย์ผู้ใหญ่บ้านและลูกน้องจะคอยดูแลตลอดเวลา เนื่องจากวัฒนธรรมของชุมชนมีการแบ่งเขตแดนพื้นที่กัน ดังนั้นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะไม่เข้าไปก้าวล่วงพื้นที่ส่วนบุคคลของผู้อื่น

มาตรฐานที่ 4 ทัศนียภาพ ทัศนียภาพของเจ้าของบ้านและสมาชิกในครัวเรือน การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคย โดยมีการแนะนำ และพูดคุยโดยผู้ใหญ่บ้าน การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีชีวิตของชุมชน

มาตรฐานที่ 5 รายการนำเที่ยว ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว และรายละเอียดของค่าบริการต่างๆ ต้องชัดเจน และเป็นปัจจุบันสำหรับนักท่องเที่ยว เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และลดภาวะโลกร้อน เช่น การทำกิจกรรมของนักเรียนจากโรงเรียนภายในชุมชน มาร่วมกันทำประโยชน์แก่ชุมชน

มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น รักษาวิถีชีวิตชุมชน คงไว้เป็นกิจวัตรปกติ แม้ว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนต้องรับคนแปลกหน้าอย่างนักท่องเที่ยวเข้ามา

มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น ผ้าทอ ผักอินทรีย์

มาตรฐานที่ 9 การบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ กฎ กติกา การทำงานของโฮมสเตย์

- วางเงินมัดจำ ทางโฮมสเตย์จะแจ้งให้ผู้เข้าพักทราบตั้งแต่จองที่พักให้โอนเงินมัดจำมาล่วงหน้า
- สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพัก

แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ห้ามดื่มสุราและสังเสียงดังรบกวนเพื่อนบ้าน ห้ามเล่นการพนันในที่พัก ห้ามพกพาอาวุธทุกชนิด ห้ามทำอนาจารในที่พัก และช่วยรักษาสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน

- สำหรับบ้านพักโฮมสเตย์

ระเบียบบ้านพักโฮมสเตย์ คือ สะอาด ปลอดภัย บริการต้องประทับใจ อธิษาศัยของเจ้าบ้านที่ดี ช่วยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เป็นการมองในระยะยาวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและกลับมาพักใหม่อีกครั้ง

- อัตราค่าบริการ

ค่าที่พักรวมอาหาร 2 มื้อ 400 บาท/คน/คืน

- การบริหารจัดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ซึ่งเป็นการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ดำเนินการโดยมีนายเอกชัย เนียมหอม หรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการคอยประสานงานให้กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ให้มารวมกลุ่มขายสินค้าผลิตภัณฑ์แปรรูปต่างๆ หรือของที่ระลึกกันที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจะพากลุ่มนักท่องเที่ยว ไปเยี่ยมชมและซื้อสินค้า

มาตรฐานที่ 10 ด้านประชาสัมพันธ์ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เช่น การประชาสัมพันธ์ กิจกรรมหรือการบริการ โดยให้รายละเอียดผ่าน Facebook แต่ในส่วนของแผ่นพับทางโฮมสเตย์ไม่ได้ตั้งใจและกำลังดำเนินการจัดทำอยู่

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ หรือแม้แต่การบริหารกิจกรรม จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องรอบด้าน เชื่อว่าการวางแผนงานอย่างเหมาะสมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี และการดำเนินการที่สอดคล้องกับแผนจะเป็นเส้นทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ และบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็คือการดำเนินงานอย่างครบถ้วนตามมาตรฐานการจัดการ โฮมสเตย์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภค

การจัดการการท่องเที่ยวจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการการบริหารงานอย่าง 4 M การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรนั้นประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทำให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีสำคัญมากต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวทุกที่และการจัดการการท่องเที่ยวที่โฮมสเตย์ช่วยห็นคำด้วยเช่นกัน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

1. การจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์บ้านห้วยหินดำ ประสบความสำเร็จในทุกวันนี้ โดยมีเอกชัย เนียมหอม ผู้ใหญ่บ้านชุมชนห้วยหินดำ เป็นผู้ดูแลการดำเนินการทั้งหมด และเป็นผู้ริเริ่มความคิดก่อตั้งโฮมสเตย์ โดยนำเอาธรรมชาติ วิถีชีวิตของชาวบ้านชาวกะเหรี่ยง มาเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจ ผ่านการประชาสัมพันธ์ในเพจ เฟสบุ๊ก และการรวิวิวของนักท่องเที่ยวที่เคยมาพักให้ ทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น จนเกิดการสร้างเป็นรายได้ และเป็นต้นแบบที่ทำให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามต่อมา โดยได้มีการวางแผนท่องเที่ยวรอบๆ หมู่บ้านจนไปถึงการไปสถานที่ใกล้เคียงก็สามารถไปเที่ยวชมได้ และในอนาคตก็จะมีการรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น

รูปภาพที่ 1 บรรยากาศที่โฮมสเตย์

รูปภาพที่ 2 ป้ายทางเข้าโฮมสเตย์

2. โฮมสเตย์ห้วยหินดำมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ บ้านห้วยหินดำ มีเอกลักษณ์ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและมีประวัติความเป็นมาที่โดดเด่นเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนที่มีชาวกะเหรี่ยงไปอาศัยอยู่ สภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการดำรงชีวิตกับป่าชุมชนเพราะภายในพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และชุมชนยังเต็มไปด้วยประวัติศาสตร์เรื่องเล่ามากมายของกะเหรี่ยงโปว์ที่มีมายาวนานกว่า 200 ปี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากที่ตั้งของโฮมสเตย์ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมากกว่าการเดินทางไปภาคเหนือ หากนักท่องเที่ยวต้องการที่จะพักผ่อนหย่อนใจอยู่ท่ามกลางขุนเขาที่อบอวลไปด้วยอากาศบริสุทธิ์ ไม่ต้องเดินทางไกลไปสัมผัสถึงภาคเหนือ สุพรรณบุรีก็มีอากาศดีๆ ให้ได้ชม จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยว

รูปภาพที่ 3 อ่างเก็บน้ำห้วยยาง

รูปภาพที่ 4 บรรยากาศภายในชุมชน

3. ปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว พบว่า มีปัญหาด้านขยะมูลฝอยและปัญหาดังขยะมีจำนวนมากน้อยทำให้ขยะถูกทิ้งไม่ตรงที่ และพบว่าจุดท่องเที่ยวยังไม่มีความหลากหลายซึ่งอาจสร้างความไม่ประทับใจต่อผู้มาเยือน ด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า โสมสเตย์ยังไม่ชัดเจนในเรื่องของการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ดังนั้นควรโฆษณากิจกรรมการท่องเที่ยวผ่านFacebookให้ชัดเจนและบ่อยครั้งขึ้น ปัญหาการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกที่โสมสเตย์ห้องน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการมีเพียง 1 ห้องเท่านั้น สัญญาณโทรศัพท์มือถือ และ Wifi ไม่ค่อยมีสัญญาณ และเรื่องป้ายบอกทางพบว่าไม่มีป้ายบอกทางตามรายการทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบจุดพิกัดของโสมสเตย์ และจากการบริการในการให้รายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยวพบว่าไม่มีโบว์ชัวร์หรือแผ่นพับที่แสดงถึงรายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อหากนักท่องเที่ยวกลุ่มใดต้องการไปเองจะยังสามารถไปเองได้ และสุดท้ายปัญหาความไม่สม่ำเสมอของจำนวนนักท่องเที่ยว พบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วถ้าเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศมักจะเดินทางมาท่องเที่ยว วันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอนแต่ไม่ใช่ปัญหาสำคัญของทางโสมสเตย์เพราะรายได้หลักของคนที่นี่คือการทำเกษตรกรรมแต่การทำโสม สเตย์เป็นรายได้รองหรือรายได้พิเศษ

รูปภาพที่ 5 จุดทิ้งขยะภายในโสมสเตย์

รูปภาพที่ 6 ห้องน้ำ – ห้องสุขาของโสมสเตย์

4. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อวิถีชุมชน พบว่า จากการจัดการท่องเที่ยวของโสมสเตย์ส่งผลทั้งทางบวก และทางลบ ทางบวก พบว่า เศรษฐกิจขึ้นจากการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมชุมชน เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเลือกชมและซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ ผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ด้านเทคโนโลยี พบว่าเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อโสมสเตย์ในการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่สนใจมาพักที่โสมสเตย์และทางลบ พบว่าภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมของชุมชนจะเปลี่ยนไปเมื่อชุมชนไปเปลี่ยนแปลงธรรมชาติให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชุมชนจะเสียความเป็นตัวเองเมื่อนั้นซึ่งจะขัดกับความเป็นธรรมชาติเดิม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาด้านการจัดการการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ (ณัด เศษทรัพย์, 2550) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ทรัพยากรหรือปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยทางการบริหาร 4 ประการดังต่อไปนี้ ได้แก่ มนุษย์ เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ มนุษย์นับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง เพราะมนุษย์มีสติปัญญาที่สามารถใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และกระบวนการจัดการในการทำงานให้ได้ผลงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถคิดค้น

นวัตกรรมใหม่ ซึ่งปัจจัยทางการบริหารอื่นๆ ไม่สามารถทำได้ การบริหารคนจำนวนมากที่มีความหลากหลายด้านวิชาชีพ ด้านทักษะและความสามารถ ให้สามารถให้บริการแก่ลูกค้าได้อย่างมีคุณภาพและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงมีความสำคัญอย่างมาก อย่างที่โฮมสเตย์ห้วยหินคำถ้าหากไม่มีนายเอกชัย เนียมหอม หรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้บริหารจัดการนักท่องเที่ยวให้เข้าไปท่องเที่ยวภายในชุมชน ชุมชนก็จะไม่เกิดการกระจายรายได้อย่างที่เห็น ผลการศึกษาด้านการบริหารงาน สอดคล้องกับ (โชคชัย อาษาสนา, 2554) ซึ่งกล่าวไว้ว่าการบริหารจัดการคน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์กร ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการ การบริหารจัดการเงิน (Money) คือ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ ขององค์กรดำเนินการต่อไปได้ การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ (Materials) คือ วัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำ เพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต การบริหารจัดการวัสดุหรือวัตถุดิบ (Material) คือ การบริหารวัตถุดิบให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดต้นทุนด้านวัตถุดิบต่ำสุด อันจะส่งผลให้ธุรกิจมีผลกำไรสูงสุดตามมา และวิธีการบริหารหรือวิธีการปฏิบัติ (Management Method) คือ การจัดการหรือการบริหารในองค์กรธุรกิจ ประกอบด้วยระบบการผลิตหรือระบบให้บริการต่างๆ หากมีระบบที่ชัดเจนตลอดจนมีระเบียบขั้นตอนวิธีการต่างๆ ในการทำงาน ย่อมส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ดี

ผลการศึกษาด้านการจัดการการบ้านพักโฮมสเตย์ สอดคล้องกับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการบ้านพักแบบโฮมสเตย์การจัดการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ควรต้องมีการรวมตัวกันจัดตั้งในรูปแบบของกลุ่มท่องเที่ยวชมรมหรือสหกรณ์โดยสมาชิกกลุ่มและสมาชิกทุกคนต้องมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านพัก แม้ในการทำงานของโฮมสเตย์ห้วยหินคำและชุมชนห้วยหินคำนั้นจะไม่ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้ง แต่ชุมชนมีความเข้าใจความยอมรับในการทำงานของโฮมสเตย์และมีส่วนร่วม เพราะได้รับผลประโยชน์จากการกระจายรายได้โดยนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยวภายในชุมชน ชื่อสินค้า ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ผลการศึกษาด้านผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ สอดคล้องกับ (วิระพล ทองมา, 2547) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ เมื่อมีชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็จะมีคำใหม่ๆ เกิดขึ้น อาทิเช่น การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวผ่านชุมชน การท่องเที่ยวในชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับนิยามแห่งการสื่อความหมายต่อคำดังกล่าว แต่ที่แน่นอนก็คือ "ชุมชน" เป็นสิ่งที่ต้องถูกกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ควรจัดการอย่างไรให้เหมาะสมอันจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผลอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ (วิลาวัณย์ ภมรสุวรรณ, 2548) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ตามมาตรา 78 รวมทั้งกระแสการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม จากกระแสดังกล่าวส่งผลให้การท่องเที่ยวของไทยพยายามปรับทิศทางไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ส่วนใหญ่เป็นความพยายามในระดับนโยบายหรือในโครงสร้างระดับบนเท่านั้น ยังไม่มีการแปรผลไปสู่เชิงปฏิบัติการในระดับรากหญ้าอย่างจริงจัง ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นยังไม่ได้เข้ามา มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างแท้จริง หากแต่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ยังคงอยู่กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวและ เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรซึ่งเป็นทรัพย์สินส่วนรวมมาตอบสนองความต้องการของกระแสวัฒนธรรม บริโภคนิยม โดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของธรรมชาติและความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ดังนั้น ควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อให้ทรัพยากรยังคงมีเหลือเพื่อรองรับต่อการท่องเที่ยวภายภาคหน้า ให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้ประโยชน์กระจายสู่ทุกคนไม่เพียงแต่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น และเพื่อลูกหลานของชาวบ้านในชุมชนให้ได้ใช้กันสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. โฮมสเตย์ห้วยหินคำแห่งนี้มีการเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเหมาะกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่วิถีชีวิตของคนในชุมชนห้วยหินคำด้วย ดังนั้นที่ใดที่สนใจจะทำโฮมสเตย์ควรหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเอง เพราะแต่ละพื้นที่มีสภาพแวดล้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และจุดดึงดูดที่แตกต่างกัน
2. ควรมีการเพิ่มจำนวนห้องน้ำห้องสุขาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับแขกที่มาพัก ไม่มีป้ายบอกสถานที่ตั้งของโฮมสเตย์ว่าอีกกี่กิโลเมตรจะถึงที่หมายเพราะตลอดเส้นทางไม่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อเปิด GPS ได้ ทำให้ยากต่อการค้นหาโฮมสเตย์ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงอยากขอเสนอแนะให้มีป้ายบอกระยะทาง เช่น อีก 30 กิโลเมตรจะถึงโฮมสเตย์ ควรมีแผ่นพับบอกเส้นทางจะช่วยเพิ่มความความสะดวกสบายให้นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นกว่าไปเที่ยวแบบไม่มีจุดหมาย และควรมีการศึกษาพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน และชุมชนอื่นๆ โดยรอบ เพื่อเพิ่มจุดท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว
3. หน่วยงานท้องถิ่นควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการโฮมสเตย์มากขึ้น เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักโฮมสเตย์ และเพื่อให้รู้จักชุมชนบ้านห้วยหินคำมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ไม่ส่งผลกระทบต่อโฮมสเตย์เองและชุมชนห้วยหินคำในอนาคต จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าจะมีการรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาพักในวันจันทร์-ศุกร์ ทำให้ผู้ศึกษาสังเกตเห็นถึงปัญหาว่าในอนาคตอาจจะเกิดผลกระทบตามมา
2. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของภาครัฐ รวมไปถึงเอกชนต่อการสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ห้วยหินคำ จากการศึกษาในครั้งนี้ยังไม่ทราบถึงบทบาทของบทบาทภาคต่างๆอย่างชัดเจน
3. ควรมีศึกษาเรื่องของโฮมสเตย์ห้วยหินคำประสบความสำเร็จเป็นโฮมสเตย์ต้นแบบให้กับชุมชนห้วยหินคำ จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าชุมชนห้วยหินคำกำลังมีผู้สนใจจะเปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวตามแบบโฮมสเตย์ห้วยหินคำ ของนายเอกชัย นิยมหอมหรือผู้ใหญ่บ้านห้วยหินคำ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). **คู่มือการจัดที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท** กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว.

คณะกรรมการนโยบาย การท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพฯ.

จิราบุษ โสภา และคณะ. (2557). “การพัฒนากลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหินคำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี.” มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

นรินทร์ สังข์รักษา .(2555).รายงานการวิจัยการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมในอุ่อารยธรรม จังหวัดราชบุรี นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พจนานวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook). กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และเกศริน อิ่มเล็ก. (2550). “การศึกษาคุณภาพการบริการที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของภาคตะวันออกเฉียงใต้: การพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว” สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2551). มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

ภาษาต่างประเทศ

Foucat, Avila V.S. (2002). “Community-Based Ecotourism Management Moving towards sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico.” *Ocean & Coastal Management* 45: 511-529.

การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ กรณีศึกษาบ้านขุนสมุทรจีน
อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

**Disaster Tourism Management: Case study of Ban Khun Samut Chin,
Phra Samut chedi, Samut Prakan**

ขวัญธิดา กล้าแสง¹ และ รชกร วชิรสิโรคม^{*2}

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ กรณีศึกษาบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของบ้านขุนสมุทร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องด้านนโยบายและแผนการพัฒนาบ้านขุนสมุทรจีน รวมถึงผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติเป็นการท่องเที่ยว ที่เน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับภัยพิบัติด้านการกัดเซาะชายฝั่งซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและมีกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน ทั้งนี้รายได้จากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งนำมาพัฒนาชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง

คำสำคัญ : การจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

Abstract

The study of disaster tourism a case study of Ban Khun Samut Chin , Phra Samut chedi, Samut Prakan province employed qualitative research methodology. The objective of this research was to study disaster tourism management of Ban Khun Samut Chin by using in-depth interview technique from key informants and stakeholders. According to the objective of research, it found that the disaster tourism management at Ban Khun Samut Chin emphasized on the knowledge, understanding and awareness of disaster from the impact of climate change that cause of coastal erosion. Due to the tourism management,

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

²อาจารย์, ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author , email: rachakorn.ms.su.ac.th

community had an efficiency plan by determining their goals and bring the tourism revenue to develop the community that affected by coastal erosion.

Keywords: Climate change Tourism management Disaster tourism

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นผลทางตรงหรือทางอ้อมจากกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้องค์ประกอบของบรรยากาศเปลี่ยนแปลงไป นอกเหนือจากความผันแปรตามธรรมชาติ (วารสาร ทัศนศาสตร์, 2560: 4) ซึ่งปัจจุบันเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกและกล่าวถึงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของภัยพิบัติ โดยลักษณะการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่การเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ไปจนถึงการเกิดอย่างฉับพลันและรุนแรง ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในโลกต่าง ๆ (ETC-GEOGRAPHY, 2011: ออนไลน์) ในประเทศไทยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก็เป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมากซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดลมมรสุมและพายุที่รุนแรงมากขึ้นทุกปี ทำให้คลื่นลมทะเลแปรปรวนขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชายฝั่งทะเลของไทย หลายพื้นที่เกิดปัญหากัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างรุนแรง (ชลธิศ สุรัสวดี, 2557) ข้อมูลจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พบว่าสถานการณ์การกัดเซาะในภาพรวมของทั้งประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามันมีการกัดเซาะชายฝั่งที่แตกต่างกัน จากการสำรวจพบว่า การกัดเซาะชายฝั่งทะเลอ่าวไทย พื้นที่ที่มีอัตราการกัดเซาะรุนแรงเฉลี่ยมากกว่า 5 เมตร เช่น ในจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้ชายฝั่งทะเลบริเวณอ่าวไทยตอนบนตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จนถึงปากแม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวและมีการกัดเซาะขั้นรุนแรงมากที่สุด (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2557)

ปัจจุบันมีการเกิดขึ้นของรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ (Disaster Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวบริเวณที่เคยเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ พร้อมสร้างความตระหนักในการท่องเที่ยวและเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้สามารถเข้าถึงวิถีชุมชน ขนบธรรมเนียมและประเพณีของประชาชนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ นำมาสู่การบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดภัยพิบัติที่ร้ายแรงหรือใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสเพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้เกิดความแปลกใหม่ในพื้นที่และพัฒนามาเป็นการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็น การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หันมาสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

บ้านขุนสมุทรจีนเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างรุนแรง ทำให้มีปัญหาดินบริเวณชายฝั่งจมหายไปกับทะเลเป็นเวลาหลายปี มีการระดมกำลังช่วยกันป้องกันทุกวิถีทาง เพื่อไม่ให้พื้นที่ชายฝั่งต้องถูกคลื่นทะเลซัดหายไป ทั้งการกั้นคันเดิม สร้างเขื่อนหินเท่าที่ชาวบ้านในชุมชนจะทำได้ แต่ด้วยสาเหตุที่คลื่นทะเลนับวันก็ยิ่งทวี ความรุนแรงมากขึ้น จนสุดท้ายชุมชนจะสามารถต้านทานไหว ที่ดินชายฝั่งบ้านขุนสมุทรจีน จึงถูกน้ำทะเลซัดจมหายไปที่ละน้อย ชาวบ้านที่อาศัยบริเวณชายฝั่งจึงต้องค่อยๆ อพยพย้ายบ้านเรือนหนีเข้ามาในแผ่นดินเรื่อย ๆ และผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่งได้ทิ้งร่องรอยต่าง ๆ ไว้มากมาย (anurak, 2553) ปัจจุบันชาวบ้านชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวขึ้น โดยใช้พื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติให้เกิดประโยชน์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในพื้นที่ได้มาศึกษาเรียนรู้ผลกระทบและสร้างความตระหนักของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นให้กับนักท่องเที่ยว

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน ซึ่งผลวิจัยที่ได้จะมีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชนในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศ คือ การกล่าวถึงอุณหภูมิเฉลี่ย ความชื้น และปริมาณฝนหรือหิมะที่ตกแต่ละฤดูกาลในระดับภูมิภาค ในช่วงเวลาที่ยาวนานเป็นปีหรือหลายทศวรรษ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิเฉลี่ย ความชื้น และปริมาณฝนโดยทั่วไปในพื้นที่หรือภูมิภาคหนึ่งๆ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้ฤดูกาลต่าง ๆ ของโลกเปลี่ยนแปลงไป โดยทำให้มีช่วงฤดูร้อนที่ยาวนานขึ้น มีฤดูหนาวที่สั้นลง เกิดภาวะแห้งแล้งที่มีความรุนแรงขึ้นในฤดูแล้ง เกิดฝนตก ชุกเพิ่มขึ้นในฤดูฝน นอกจากนี้การที่อุณหภูมิของโลกสูงขึ้นยังทำให้น้ำแข็งขั้วโลกและบนยอดเขาสูง ละลาย ส่งผลให้ปริมาณน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในหลายด้าน ทั้งทางด้านสุขภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ ผลกระทบ ต่อทรัพยากรน้ำ และผลกระทบต่อพื้นที่ชายฝั่ง (Sanomaru, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ

การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ (Disaster Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวบริเวณที่เคยเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวอาจมีการช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมด้วย เป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาภัยพิบัติ

ที่เกิดขึ้นและสร้างความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ การท่องเที่ยวจากภัยพิบัติ สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาท เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รอดชีวิต บทบาทในการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ คือ การอำนวยความสะดวกด้านการศึกษา และการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านภัยพิบัติ นิยามการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ เป็นสถานที่ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยว 1) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมผลกระทบทางภัยพิบัติที่มีความรุนแรง 2) เพื่อสัมผัสกับท้องถิ่นซึ่งมีอยู่ก่อนเกิดภัยพิบัติ 3) ชมกระบวนการสร้างใหม่ผ่านการสังเกตสถานะของผู้อยู่อาศัยและอุตสาหกรรม 4) รับฟังเรื่องราวของผู้รอดชีวิต 5) เพื่อการเรียนรู้การปรับตัวต่อภัยพิบัติ (e-TAT Tourism Journal-การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551)

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว

Dickman (1996) กล่าวว่าสิ่งที่ดึงดูดใจ จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ซึ่งสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่างๆ หรือสถานที่ ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่ยอดนิยม โดยทั่วไป สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมี สิ่งดึงดูดใจมากกว่า หนึ่งอย่าง อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว

2. กิจกรรม (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย

3. การเข้าถึง (Access) สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งจะเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้ อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่น ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

5. ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ ฯลฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่าง ๆ (A set of Functions) ที่กำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งก็คือ ความสามารถของบุคคล หรือกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคคลทำงาน การสั่งการ และการควบคุมการทำงาน เพื่อให้กิจกรรมขององค์กรดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยในการบริหาร เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ การบริหารเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ และทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ณัฒ เศษทรัพย์, 2550: 21) ปัจจัยสำคัญการบริหารที่สำคัญมี 4 อย่าง ที่เรียกว่า 4 Ms ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ(Materials) การจัดการ (Management)

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ กรณีศึกษาบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบลูกบอลหิมะ (Snowball Technique) และใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติบ้านขุนสมุทรจีน จำนวน 5 คน หรือจนข้อมูลอิ่มตัว (Saturated Data) ส่วนวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความ สร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

สรุปขั้นตอนการวิจัย เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. วิเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1. เอกสาร - แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ - แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักการท่องเที่ยว - แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ - พื้นที่ศึกษา	การรวบรวมข้อมูลเอกสาร	การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)
2. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของบ้านขุนสมุทรจีน อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ	เก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผ่านสัมภาษณ์เชิงลึก	สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ จำนวน 5 คน หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว	สัมภาษณ์เชิงลึก	การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ กรณีศึกษาบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จากการศึกษาทั้งหมดผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นเหตุเป็นผล และนำเสนอข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ประวัติการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ

นายวิษณุ แข่งสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านขุนสมุทรจีน ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการและผู้ก่อตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ ได้จัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวขึ้น เมื่อปี 2550 จากการที่มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์แนะนำ เนื่องจากอดีตพื้นที่บ้านขุนสมุทรจีนได้ประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในชุมชนต่อเนื่องตลอดทุกปี จึงทำให้ผู้นำจำเป็นต้องทำงานด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า ด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นงานด้านอนุรักษ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยลดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยไม่มีงบประมาณมาสนับสนุน ทางชุมชนจึงจำเป็นต้องใช้เงินส่วนตัวเป็นจำนวนมากในการช่วยกันป้องกันปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ทางอาจารย์จึงได้แนะนำให้ชุมชนจัดกิจกรรมขึ้น เพื่อหารายได้เข้าชุมชนและเป็นทุนในการทำงานด้านการอนุรักษ์ต่อ จึงได้ริเริ่มทำการท่องเที่ยวและเสนอเรื่องการทำโฮมสเตย์

2. การจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้น คือ การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติจะทำให้ท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ศึกษาการดำรงชีวิตร่วมกับภัยพิบัติ เป็นการสร้างกิจกรรมที่ไม่มุ่งหวังรายได้เป็นหลัก แต่มุ่งสร้างความรู้ ความตระหนัก จิตสำนึกต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก ซึ่งได้มีการจัดกิจกรรม เรื่องปลูกป่า เรื่องสัตว์น้ำ วิถีชีวิต กิจกรรมต่างๆ ที่สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยว

การบริหารงาน 4Ms ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ

MAN การบริหารจัดการคน กลุ่มผู้จัดทำกรท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ ได้มีการแบ่งหน้าที่ในการทำงานของบุคลากร โดยเลือกแบ่งหน้าที่จากความสามารถของแต่ละบุคคล ผู้ใดเหมาะหรือมีความถนัดในเรื่องใด ก็จะมอบหมายหน้าที่นั้นให้ตามความถนัด เพื่อจะได้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบุคคล และเป็นการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรในกลุ่มรู้หน้าที่ของตนเอง งานแต่ละงานมีผู้รับผิดชอบ เมื่อมีการดำเนินงานก็สามารถทำงานได้ง่ายและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

MONEY การบริหารจัดการเงิน จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติขึ้น ทำให้มีรายได้ที่ได้จากการที่มียกนักท่องเที่ยวเข้ามา เป็นจำนวนเงินอยู่ที่ 5-6 พันบาทต่ออาทิตย์ ส่วนรายจ่าย ส่วนใหญ่ได้แก่ ค่าโทรศัพท์ ค่าแรงเฉลี่ยอยู่ที่ 50 -60% จากรายได้ต่อปี แรกเริ่มการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มจะต้องทำด้วยใจก่อน เนื่องจากไม่มีงบประมาณที่จะให้ค่าตอบแทนแก่สมาชิกในกลุ่ม แต่เมื่อมีรายได้เข้ามา จึงจัดให้มีการแบ่งเปอร์เซ็นต์ 10% เข้าหมู่บ้าน

เพื่อไว้สำหรับบริหารจัดการเป็นค่าแรง ส่วนที่เหลือจะนำไปเป็นเงินเก็บสะสมปลายปี เพื่อสร้างเขื่อน หรือทำงานที่ต้องใช้เงินก้อนใหญ่

MATERIAL การบริหารจัดการทุน ทุนที่ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ ใช้ทุนทางธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากผลกระทบของภัยพิบัติ ซากและร่องรอยของการโดนกัดเซาะชายฝั่ง มีสถานที่สำคัญที่ประสบปัญหาโดยตรง ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวที่ขุนสมุทรจีน คือ เรือ โดยชุมชนจะมีเรือส่วนกลางที่ใช้ตรวจการ นำมาวิ่ง เพื่อรับนักท่องเที่ยว จำนวน 1 ลำ แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของโฮมสเตย์จะมีเรือประจำบ้าน บ้านละ 1 ลำ ซึ่งจะเป็นการดูแลของเจ้าของบ้านแต่ละบ้าน ส่วนจุดถ่ายรูป ป้ายให้ความรู้ต่าง ๆ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน จากหน่วยงานจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ที่เข้ามาทำงานกับชุมชน

MANAGEMENT การจัดการท่องเที่ยวบ้านขุนสมุทรจีน มีการวางแผน โดยมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินงานให้คนในชุมชนมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้มีการวางแผนเพื่อดำเนินการแก้ไขข้อผิดพลาด ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ โดยข้อผิดพลาดดังกล่าวจะมาจากคำติชมของนักท่องเที่ยว จึงมีการร่วมมือกันแก้ปัญหาได้ เกิดการพูดคุย การคิดกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบจะมีอย่างชัดเจน ตามความถนัดของแต่ละบุคคล แต่เป็นการจัดโครงสร้างองค์กรแบบไม่เป็นทางการ ส่วนมากจะเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ทำหน้าที่หลัก ในการทำงานก็จะมีการประชุมร่วมกัน ชี้แจงการดำเนินงานหรือปัญหาต่าง ๆ ตามเวลาที่คนในชุมชนว่างพร้อมกัน เพื่อระดมความคิดเห็นในการดำเนินงาน หรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้ที่เป็นสมาชิกรายได้ที่ได้จากการเข้าพักโฮมสเตย์ จะต้องแบ่งเปอร์เซ็นต์ 10% เข้าหมู่บ้าน เพื่อไว้สำหรับบริหารจัดการเป็นค่าแรง สร้างเขื่อน และพัฒนาพื้นที่ในชุมชน มีการจำกัดนักท่องเที่ยว เพราะว่าคุณคณากรภายในชุมชนน้อย การดูแลพื้นที่น้อย จึงได้มีการจำกัดนักท่องเที่ยวต่อ 1 คืน ไม่เกิน 100 คน วันธรรมดา 10-20 คน จำกัดเฉพาะคนที่มาค้างคืน เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อการดูแลอย่างทั่วถึง

3. องค์ประกอบการท่องเที่ยวบ้านขุนสมุทรจีน

ด้านสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน มีเอกลักษณ์ของลักษณะภูมิประเทศ ที่เป็นพื้นที่ติดต่อกับทะเล และมีประวัติความเป็นมาที่โดดเด่นเชื่อมโยงกับการประมงภัยพิบัติจากการกัดเซาะชายฝั่งของชุมชนที่ชาวบ้านประสบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพแวดล้อมของชุมชน เป็นชุมชนการทำประมง ที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการดำรงชีวิตร่วมกับภัยพิบัติในชุมชน เพราะชาวบ้านในชุมชนมีความหวงแหนชุมชนที่เป็นบ้านเกิดของตน แม้จะประสบภัยพิบัติที่ยืดหยัดที่จะอยู่บนพื้นที่บ้านขุนสมุทรจีน การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติจึงต้องอาศัยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ นำมาเป็นปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน ดังนั้นจึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ เดินทางไปเยี่ยมชม ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนที่เต็มไปด้วยประวัติศาสตร์เรื่องเล่ามากมายของภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ

จากการศึกษา พบว่า บ้านขุนสมุทรจีน มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติที่น่าสนใจ และมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว โดย กิจกรรมต่าง ๆ มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น กิจกรรมที่พำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและศึกษาร่องรอยของการเกิดภัยพิบัติ กิจกรรมสร้างจิตสำนึก เพื่อลดการเกิดภัยพิบัติ ศึกษาวิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชนกับการอยู่ร่วมกับภัยพิบัติ เป็นต้น

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากที่ตั้งของชุมชนซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร หากนักท่องเที่ยวต้องการที่จะพักผ่อนหย่อนใจ ท่ามกลางบรรยากาศที่อบอุ่นไปด้วยอากาศบริสุทธิ์ ไม่ต้องเดินทางไกล และยังสามารถได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับภัยพิบัติ และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เพราะมนุษย์ก็เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจท่องเที่ยวไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

จากการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติบ้านขุนสมุทรจีน ในปัจจุบันมีสิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการครบถ้วน ภายในชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนมีที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ แต่เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่แยกออกมา จึงอาจจะทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่มากนัก โดยเฉพาะในเรื่องของการสัญจรไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เนื่องจากจักรยานที่สามารถให้นักท่องเที่ยวปั่น เพื่อเยี่ยมชมสถานที่หรือสำรวจชุมชน มีจำนวนไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว สภาพสะพานที่ให้เส้นทางเชื่อมต่าง ๆ มีระยะเวลาการใช้งานนาน ทำให้เกิดความพัง อาจทำให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวได้ ในอนาคตต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการที่มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านที่พัก

จากการศึกษา พบว่า โฮมสเตย์บ้านขุนสมุทรจีนมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ เนื่องจากมีการจำกัดนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักต่อวัน ทำให้นักท่องเที่ยวมีที่พักที่เพียงพอ สงบและเป็นส่วนตัว พร้อมทั้งด้านราคาที่มีความเหมาะสมต่อสถานที่ การบริการอย่างเต็มที่ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และที่พักอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย

4. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ

ในอนาคตทางชุมชน ได้วางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ โดยกำลังจะพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ให้เชื่อมต่อกันให้หมดเลย เพราะปัจจุบันการสัญจรภายในหมู่บ้านไม่สะดวก สะพานบางสะพานเป็นสะพานไม้ที่มีอายุการใช้งานและไม่สามารถรับน้ำหนักได้มาก อาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่

นักท่องเที่ยว เนื่องจากสะพานค่อนข้างเปราะบาง และผุพัง เป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้เริ่มดำเนินการกับองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมฟ้าผ่าและทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อจะของบประมาณในการสนับสนุนทำเส้นทางเชื่อม สามารถเดินและปั่นจักรยานในพื้นที่ได้ สร้างความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ป้องกันการอันตรายต่อนักท่องเที่ยว สร้างความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัย

ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน จะต้องวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อตัวชุมชนและนักท่องเที่ยว ตระหนักถึงภัยพิบัติที่ได้ศึกษาเรียนรู้จากชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนอย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน เป็นในรูปแบบธุรกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน คือ สามารถกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวที่มาพักโฮมสเตย์ ให้แก่ผู้เข้าร่วมทำกลุ่มโฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของบ้านขุนสมุทรจีน เป็นกิจกรรมที่ไม่มุ่งหวังรายได้เป็นหลัก แต่มุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติ และความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชุมชนที่สามารถอาศัยอยู่ร่วมกับภัยพิบัติ โดยการรวมเอาการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และการท่องเที่ยวให้เป็นเรื่องเดียวกัน

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนแห่งนี้ เป็นการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ วิเคราะห์จากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ เป็นการท่องเที่ยวบริเวณที่เคยเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว อาจมีการช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมด้วย เป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นและสร้างความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านขุนสมุทรจีนนั้นก็เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักต่อภัยพิบัติให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และศึกษา ดังนั้นจึงสามารถกระจายความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติให้นักท่องเที่ยวและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติ มีทั้งแบบใช้ทรัพยากรในชุมชนและไม่ได้ใช้ทรัพยากรในชุมชน การท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติของบ้านขุนสมุทรจีน ได้มุ่งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยร่วมกับภัยพิบัติควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ สลิษา ธีรานนท์ และ ประภาศิต โสภณจรัสกุล (2559) การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้เป็นทางเลือกของการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยและเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงภัยพิบัติอาจเป็นกระแสทางการท่องเที่ยวหนึ่งที่นับเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก ความตื่นตัวต่อภัยพิบัติมากยิ่งขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิธีการรับมือหรือการป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติขึ้นอีก

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้นำควรมีการจัดนิทรรศการเชิญชวนให้ชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากขึ้น
2. หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความเข้มแข็งของผู้นำด้วยการสนับสนุนให้ผู้นำได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาคุณและการศึกษาการปฏิบัติที่ดี ในการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จและผู้นำมีการประสานกับกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2557). สถานการณ์ชายฝั่งและการจัดการปัญหา การกัดเซาะชายฝั่งจากอดีตถึงปัจจุบัน. สืบค้นจาก <https://www.dmcr.go.th/detailLib/1949>
- ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล. (2551). การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด : ผลิตภัณฑ์ หรือ นวัตกรรมใหม่. *จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*.
- ชลธิศ สุรัสวดี. (2557). *ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของไทย*. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ถนัด เดชทรัพย์. (2550). การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาภิบาล. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ชลเขตต์ หิรัญพิศ. (2557). การบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำกรมหลวงชุมพร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีสู่แหล่งท่องเที่ยวชั้นนำ. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปฐมภรณ์ บุญปธารง. (2555). *การจัดการภัยพิบัติ*. ปรัชญาสวัสดิการและการประยุกต์. ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน.
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2557). การพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุกในแหล่งท่องเที่ยวที่มีบทเรียนจากความสูญเสีย อุบัติภัย และมรณภัย ในภูมิภาคตะวันตก ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตนสุดา ชลธาดู. (2558). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและแนวทางการแก้ไขปัญหา. วารสารสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิกานดา วรรณวิเศษ. (2558). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : ผลกระทบต่อประเทศไทย. กลุ่มงานวิจัยและข้อมูลสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

วัชรินทร์ธรณ์ สมบูรณ์พงศ์. (2555). ความรู้ ทักษะเกี่ยวกับภาวะโลกร้อน และพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนของประชาชนในตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน นครปฐม.

วารกรณ์ เกตจินดา. (2560). **ทรัพยากรและชุมชน ชุมชนปรับตัวรับมือโลกร้อน**. มุลินธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.

อรอนงค์ เขียบแหลม. (2558). การเปลี่ยนแปลงพื้นที่แนวชายฝั่งกับทรัพยากรการท่องเที่ยว: ปัญหาและผลที่ตามมา. สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

Anurak. (2553). “ประวัติบ้านขุนสมุทรจีน.” สืบค้นจาก <http://www.anurak-sp.in.th/samutprakan/>

Dickman, S. (1996). “Tourism: An Introductory.” Sydney Hodder Education.

ETC-GEOGRAPHY. (2011). “สถานการณ์ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย.” สืบค้นจาก <https://etcgeography.wordpress.com/2011/08/24>

Noriyuki Nagai. (2012). Disaster Tourism The Role of Tourism in Post-Disaster Period of Great East Japan Earthquake. Local Development Strategy.

Sanomaru. (2561). “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change).” สืบค้นจาก <http://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/65458/>

Zainab Moghal. (2015). “ A Climate Change Vulnerability Assessment of a Tourism Destination Community (A Case-Study of Oistins, Barbados). ” University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Doctor of Philosophy in Geography.

การสื่อสารเพื่อส่งเสริม “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ
อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

Communication to Promote “Eco-Tourism” of Pracha rath Bang Klam Floating Market,
Songkhla Province

นิติกร วีระเกล้า¹ นลินนิภา ขุนฤทธิ์^{*1} ณัฐพร จันทร์¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล²

Nitikorn Weeraklaew Nalinnipa Khunrit Nattaporn Jantorn and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ เพื่อนำมาวิเคราะห์สร้างเป็นองค์ความรู้ โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการเขียนอธิบายในรูปแบบเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านใหญ่ คือ ด้านรูปแบบการสื่อสาร ซึ่งรูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบล 2) กลุ่มทำเพจประชาสัมพันธ์ 3) หน่วยงานการท่องเที่ยว และ ด้านปัจจัยการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านวัฒนธรรม 3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่แนวทางการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวสนใจและเข้ามาท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำต่อไป

คำสำคัญ : การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนบางกล่ำ

Abstract

This study aims to study communication guidelines for promoting ecotourism of Pracharat Bang Klam Floating Market ,And to study the factors that affect the image of ecotourism Of Pracharat Bang klam

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² อาจารย์, ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: tra_e_zaz_@hotmail.com

Floating Market, Bang Klam District, Songkhla Province. By using a qualitative study method from studying data from academic documents, research and in-depth interviews with those involved in the management of Pracharat Bang klam Floating Market. To be analyzed, created as knowledge By using the information to compile and analyze issues related to research to the objectives set. By writing explanations in descriptive form The study indicated that Communication for promoting eco-tourism of Pracharat Bangklam Floating Market can be divided into 2 parts : Communication style Which forms of communication to promote ecotourism of Pracharat Bang klam Floating Market Can be divided into 3 groups : 1) Sub-district Administration Organization 2) Public relations group 3) travel agency, and communication factors can be divided into 4 areas: 1) location 2) culture 3) tourism activities 4) participation. Which leads to communication guidelines to promote ecotourism and ecotourism activities of Pracharat Bangklam Floating Market In order to keep tourists interested and come to travel within the Prachatha Bang Klam floating market.

Keywords: Communication for tourism promotion Ecotourism Bang Klam community

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาท ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจาย ความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐานของ การคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ และสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิต และ บริการอื่นๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2553)

อย่างไรก็ตาม ยังมีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมและตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกับชุมชน เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเดินป่า การขี่รถจักรยานลัดเลาะไป ตามไร่นาและชนบท การนั่งเรือ หรือล่องแพไปตามลำน้ำ การควัฒิชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น การพักผ่อนกับ ชุมชนในหมู่บ้าน วิธีการต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เรามีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริงได้เรียนรู้และเห็น คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และพร้อมที่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี (ทรูปลูกปัญญา, 2560) ประกอบกับ ปัจจุบันนี้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชาวบ้านสามารถจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการกำหนดทิศทางการ พัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายให้คนในชุมชนรู้จักการสร้างสำนึก

ท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของตน และตระหนักถึงคุณค่าต่อการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพร้อมทั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2559)

นอกจากนี้สื่อมีบทบาทอย่างมากในการนำเสนอแนวความคิดในการเดินทางท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ ซึ่งสื่อเป็นช่องทางในการกระจายข่าวสารจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบกับการสื่อสารนั้นช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยว ในช่วงนอกฤดูกาลอีกด้วย (วันทิกา หิรัญเทศ, 2556) ในปัจจุบันการสื่อสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ไม่ได้มีไว้เพื่อการค้าเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวภายในประเทศไทย ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ถือว่ากำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายต่ำ แต่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การสื่อสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ยังสามารถที่จะกระทำการโต้ตอบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้อย่างทันที การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ทุกวันนี้จะเป็นการประชาสัมพันธ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะจูงใจผู้บริโภคให้เกิดความสนใจและเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นๆ โดยจะประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรม และสถานที่ท่องเที่ยว (ขวัญข้าว โง้วจิระศักดิ์, 2552)

ชุมชนบางกล้า ตั้งอยู่ที่ตำบลบางกล้าในเขตเทศบาลอำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา ชุมชนบางกล้ามีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรน้ำ ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่อดีต ความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมากมายบริเวณนี้ที่ตกทอดมายังรุ่น ต่อรุ่น และมีความผูกพันกับสายน้ำของคลองบางกล้า คลองบางกล้าที่เปรียบเสมือนสายเลือดเส้นใหญ่ของคนบางกล้า มีเอกลักษณ์คือเป็นคลองสามน้ำ ได้แก่ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ระบบความสัมพันธ์แบบเครือข่าย ผืนน้ำที่ใกล้ชิด และการประกอบอาชีพจับปลาในคลองบางกล้า ทำนา เกษตรกรรม และปลูกยางพารา ทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีทั้ง ชุมชน วัด โรงเรียน ปัจจุบันการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาสนับสนุนให้เทศบาลอำเภอบางกล้าเกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจ หน่วยงานรัฐมีนโยบายนำทุน ทางชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นฐานในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อาทิ การเปิดตลาดน้ำประชารัฐ บางกล้า การบูรณะสะพานแขวนท่าหลวงที่มีอายุกว่า 100 ปี การปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในชุมชน การเปิด โฮมสเตย์ริมน้ำของชาวบ้าน รวมไปถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เผยแพร่วัฒนธรรม อาทิ การล่องเรือชมทิวทัศน์ ชมวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมลุ่มน้ำ การแวะสักการะวัดบางทิง วัดบางกล้า วัดบางหยี และวัดคูเต่า โดยรวม ทั้งหมดนี้คือ การเปิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบางกล้า (ประพัทธ์ นันทวงศ์, 2561)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว ดังในงานวิจัยของ ปัทมา สารสุข (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ 1) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก 2) ศึกษาปัญหาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก 3) ศึกษาแนวทางและพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนครนายก ซึ่งผลการวิจัย พบว่า แนวทางการ พัฒนาการประชาสัมพันธ์การ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนครนายก ด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิง จังหวัดนครนายก มีการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรย้อนหลัง ด้านการวางแผนประชาสัมพันธ์ วางแผนประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมท่องเที่ยว เชิงเกษตรฤดูกาลที่เหมาะสมด้านการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยว ให้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ใน ระดับปานกลาง มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยว ของจังหวัดนครนายก การพัฒนารูปแบบการ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงหวัดนครนายกเพื่อเข้าสู่สากล ด้านการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลางมีป้ายประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อระบบ นิเวศของจังหวัดนครนายก

เห็นได้ว่า งานของผู้ศึกษาได้ขยับขยายทำความเข้าใจ การสื่อสารการท่องเที่ยวในเชิงส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากชุมชนบางกล่ำเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความผูกพันกับสายน้ำของ คลองบางกล่ำ นอกจากนั้นภายในชุมชนบางกล่ำยังมีการจัดสร้างตลาดน้ำพระราชวังบางกล่ำ ตลาดน้ำวิถีไทยบาง กล่ำ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคลองบางกล่ำ ส่งเสริมด้านการตลาดและการท่องเที่ยวในพื้นที่ มุ่งหวังให้พื้นที่ แห่งนี้เป็นตลาดวิถีไทยใกล้เมืองหาดใหญ่ เป็นศูนย์กลาง สินค้าจากทะเลสาบสงขลา คลองบางกล่ำ สินค้าโอ ทอป ภูมิปัญญาชาวบ้าน และสินค้าท้องถิ่นทุกชนิด ซึ่งมีพื้นที่ติดลุ่มน้ำทะเลสาบที่ใสสะอาด พื้นที่สวนเกษตร ปลอดภัย สะพานแขวนท่าหลวงที่เก่าแก่ ตลอดจนวิถีศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นอาหารสดๆ จากทะเลสาบ อาหารพื้นบ้านรสชาติ การจำหน่ายผัก ผลไม้ ขึ้นชื่อในท้องถิ่นปลอดภัย ของฝากสำหรับนักท่องเที่ยวและ มุมถ่ายรูป รวมไปถึงการท่องเที่ยวที่เผยแพร่วัฒนธรรม อาทิ การล่องเรือชมทิวทัศน์ ชมวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม ลุ่มน้ำ การแวะสักการะวัดบางทิง วัดบางกล่ำ วัดบางหยี และวัดคูเต่า โดยเฉพาะอำเภอบางกล่ำที่มีต้นทุนทาง ธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นจุดเด่นในการ ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมตลาดน้ำพระราชวัง และส่งเสริมศักยภาพการตลาดเพื่อธุรกิจชุมชน

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริม “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ของตลาดน้ำพระราชวังบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของตลาดน้ำพระราชวังบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การได้มาซึ่งข้อมูลผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การอภิปรายกลุ่มย่อยและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง เป็นเครื่องมือรวบรวม ข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และสมาชิกในการดูแลตลาดน้ำ 5 คน เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของตลาดน้ำพระราชวังบางกล่ำ ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ โปรโมท และดำเนินงานที่

เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 3 คน แม่ค้าในตลาดน้ำประจักษ์ จำนวน 8 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 7 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์บางลำ อำเภอลำใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อนำไปสู่การบูรณาการแนวทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์บางลำ ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา ดังนี้

บริบทพื้นที่

ชุมชนบางลำมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลาดน้ำประจักษ์เป็นโครงการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามนโยบายตลาดประจักษ์คนไทยยิ้มได้ โดยใช้งบประมาณจากกระทรวงมหาดไทย และการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา นโยบายตลาดประจักษ์เข้มแข็งเป็นนโยบายที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ให้เศรษฐกิจชุมชนมีความแข็งแกร่งต่อมาเมื่อโครงการตลาดประจักษ์จังหวัดสงขลา มีการดำเนินการคัดเลือกพื้นที่สำหรับทำโครงการตลาดแห่งการท่องเที่ยวโดยหนึ่งในตลาดประจักษ์ คือ พื้นที่ชุมชนบางลำที่มีความเหมาะสมและคงความอุดมสมบูรณ์ทางสิ่งแวดล้อม มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนเอง ทั้งด้านอาหารพื้นบ้าน ประมงท้องถิ่น สวนพืชผักปลอดสารพิษ และมีลำคลองบางลำเป็นทรัพยากรที่สำคัญของท้องถิ่น จึงเกิดแนวคิดการสร้างตลาดน้ำประจักษ์บางลำขึ้น และแบ่งสินค้าออกเป็น 2 ประเภท คือ สินค้าโอท็อป และสินค้าพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านท้องถิ่น ผัก ผลไม้ และเครื่องคั้น อาทิ ขนมหัวครกหราน้ำผึ้ง ไข่วัตถุดิบในชุมชนมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อเพิ่มเป็นมูลค่า ขนมจาก, ขนมทองม้วน, ข้าวต้มมัด, ขนมพิม, ขนมหม้อข้าวหม้อแกง จากวัตถุดิบในชุมชน และ อาหารท้องถิ่น เช่น ข้าวยา ปลาเผาจากคลองบางลำ ผักไท กุ้งสด รวมถึงปลาตากแห้งที่ชาวบ้านจับปลาตากแห้ง นอกจากนั้นผลไม้พื้นบ้าน เช่น ลูกหยี ละมุด ภายในตลาดยังมีอาหาร เช่น ก๋วยจั๊บ ก๋วยเตี๋ยว ส้มตำ และอีกหลากหลายชนิดพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเพลิดเพลินกับธรรมชาติและได้ลิ้มลองอาหารพื้นบ้านได้เต็มที่ โดยบรรยากาศภายในตลาดไม่ได้เป็นเพียงแหล่งซื้อขายสินค้าอาหารเท่านั้นแต่ยังสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน และความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันก็กลายเป็นแหล่งที่กระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนด้วย

ชุมชนบางลำ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งแหล่งทางธรรมชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีประวัติการตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน ประกอบกับชุมชนบางลำมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ คือคลองบางลำเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชนบางลำตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และประกอบกับสถานที่สำคัญในชุมชนบางลำ โบราณสถาน คือ วัดบางตึง วัดเก่าแก่ที่สุดอายุกว่า 200 ปี วัดชลธาราวาส วัดบางหยี อีกทั้งคนในชุมชนบางลำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำประมง การทำการเกษตร ปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้บริเวณบ้านที่ติดกับลำคลองบางลำเพื่อสะดวกแก่การใช้น้ำทางการเกษตร นอกจากนั้นยังประกอบกิจการส่วนตัว เช่น เครื่องปั้นดินเผา ร้านอาหาร โฮมสเตย์ ส่วนทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของ

ชุมชนบางกล้า ดั้งเดิมที่มีคนไทยเชื้อสายจีนฮักเกี่ยวจากการเข้ามาค้าขายของคนจีนในสมัยก่อน คือ เทศกาลตรุษจีน (ไหว้บรรพชน) และเซ็งเม้ง (ไหว้หลุมศพ) จึงมีธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา ส่วนผู้คนที่นับถือศาสนาพุทธก็จะทำบุญวันว่างเดือน 5 การทำบุญเดือนสิบ (ชิงเปรต) ประเพณีชักพระ ซึ่งเป็นประเพณีของไทยในภาคใต้ เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนบางกล้ามีทั้งคนไทยดั้งเดิมและคนจีนที่เข้ามาค้าขายตั้งแต่อดีตอยู่ร่วมกันต่างพึ่งพาอาศัยกัน

โดยการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะให้คนในชุมชนเป็นคนจัดการและควบคุมดูแล ทั้งนี้ยังมีองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำประจักษ์รัฐ ตลอดจนคอยให้คำแนะนำให้ตลาดประสบความสำเร็จ ดังนั้นการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้ามีรูปแบบการสื่อสารและปัจจัยการสื่อสาร ที่ประกอบด้วย

ด้านรูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้า อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา ของกลุ่มที่ 1 : องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

กลุ่มที่ 1 : องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งการสื่อสารที่ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้า ในส่วนขององค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร คือ กลุ่มสมาชิกในอำเภอที่เป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์อีกทั้งต่างก็อยู่ในวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมเดียวกัน ทำให้การสื่อสารเป็นไปโดยง่าย โดยใช้วิธีการประชุมหารือกัน ทุกคนต่างช่วยกันระดมความคิดเห็น เพื่อให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวภายนอก ตัวสาร เนื่องจากสารที่จะสื่อออกไปในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมาย คือ ให้ผู้มาเที่ยวภายในตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้ามากขึ้นและกระจายข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้าออกไปในวงกว้างให้มากที่สุด โดยมีการใช้คำโฆษณาเชิญชวนให้ผู้สนใจมาเที่ยวงาน เช่น “ซ้อป ชม ชิม” เป็นต้น ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้มาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สะท้อนวัฒนธรรมของคนริมฝั่งคลองบางกล้าที่อยู่กับสายน้ำมาทั้งชีวิต เช่น การล่องเรือชมวิถีชีวิตของชุมชนบางกล้าที่ทำอาชีพประมง นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำของชุมชนบางกล้าซึ่งเป็นที่รู้จักกันก็คือการแข่งขันเรือยาว ที่มีการจัดการแข่งขันปีละหนึ่งครั้งในเดือนพฤศจิกายน อีกทั้งภายในชุมชนบางกล้ามีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างมากมาย เช่น วัดบางกล้า วัดบางหยี วัดบางทิง สะพานแขวนท่าหลวง เป็นต้น ช่องทางการสื่อสาร ตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้ามีการประชาสัมพันธ์โดยจะมุ่งเน้นการใช้สื่อเป็นอย่างมาก โดยใช้สื่อทุกสื่อที่สามารถทำได้ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด อาจเนื่องด้วยปัจจุบันผู้คนหันมารับรู้ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถเข้าถึงและครอบคลุมกลุ่มลูกค้ามากที่สุด ซึ่งทางตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้าได้มีการจัดทำเว็บไซต์สำหรับตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาศึกษา สอบถามข้อมูลและรายละเอียด นอกจากนี้ยังมีสื่ออื่นๆ เช่น Page ใน Facebook ใช้ชื่อว่า “ตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล้า” สื่อแผ่นพับที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลและสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชนบางกล้าไว้ในสื่อสิ่งพิมพ์

รูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่ม อำเภอบางกุ่ม จังหวัดสงขลา ของกลุ่มที่ 2 : กลุ่มทำเพจประชาสัมพันธ์ (กลุ่มสมาชิกในชุมชน)

กลุ่มที่ 2 : กลุ่มทำเพจประชาสัมพันธ์ รูปแบบการสื่อสารภายในกลุ่มนี้คือความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันของสมาชิกในชุมชนคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี อาจเพราะทำงานอยู่ในหน่วยงานเดียวกันอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันการสื่อสารมีลักษณะแบบปากต่อปากเป็นส่วนมาก และการสื่อสารที่เข้าถึงในแต่ละกลุ่มอย่างเป็นกันเอง ทำให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่มครอบคลุมทุกพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งความเป็นกันเองทำให้รู้สึกผ่อนคลาย มีความสุขในการมีส่วนร่วมในการทำงาน และทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่มประสบความสำเร็จ ในกลุ่มนี้สามารถกระจายสารออกไปได้ทั้งในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านทางโซเชียลมีเดียและในลักษณะปากต่อปากที่เป็นธรรมชาติ เข้าใจง่าย ชัดเจน สามารถสอบถามและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ทันที

รูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่ม อำเภอบางกุ่ม จังหวัดสงขลา ของกลุ่มที่ 3 : หน่วยงานการท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 3 : หน่วยงานการท่องเที่ยว จะมีหน้าที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือกับกลุ่มผู้นำในการช่วยสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยจะได้รับมอบหมายหน้าที่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบางกุ่มเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาและเข้าใจรายละเอียดตลอดจนหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย รูปแบบการสื่อสารภายในกลุ่มนี้มีความคล้ายคลึงกันกับกลุ่มผู้นำในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยตัวแทนของกลุ่มการทำประชาสัมพันธ์จะเป็นส่วนหนึ่งในที่ประชุมของคณะทำงาน เข้าร่วมประชุมและได้รับมอบหมายงานและข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจากการประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แล้วนำมาดำเนินการต่อโดยการกระจายงานไปสู่กลุ่มของตนตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย คือ การกระจายสารไปสู่นักท่องเที่ยวเข้าถึงทุกช่องทางมีลักษณะการสื่อสารแบบปากต่อปากเป็นส่วนมาก ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์ในเพจเฟซบุ๊กเพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน

ด้านปัจจัยการสื่อสาร

1. ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่มสร้างขึ้นบริเวณริมคลองบางหยีและติดกับวัดบางหยี ภายในตลาดมีอาคารสำหรับแม่ค้าจำนวน 3 อาคาร และมีซุ้มไม้ไผ่จำนวน 20 หลัง ใช้เป็นร้านค้าพื้นบ้านสินค้าท้องถิ่น ผักและผลไม้ จากสวนเกษตรปลอดสารพิษ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handicraft) ของท้องถิ่น ของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีพื้นที่ขายของที่หลากหลาย และมีพื้นที่สำหรับนั่งรับประทานอาหาร 2 แห่ง คือ บริเวณในตัวอาคารจะมีโต๊ะไม้ไผ่สำหรับนั่งรับประทานอาหาร ส่วนนักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยการปูเสื่อริมคลอง นอกจากนี้ยังมีมูมถ้ำรูปที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับนักท่องเที่ยว คือป้ายตลาดน้ำพระราชวังที่ติดกับคลองบางกุ่ม ประกอบกับบรรยากาศทางธรรมชาติของชุมชนบางกุ่มอีกด้วย

2. ด้านวัฒนธรรม ล่องเรือชมธรรมชาติคลองบางกุ่ม คลองบางกุ่มเป็นคลองที่อยู่คู่กับคนบางกุ่มมาตั้งแต่ในสมัยก่อน อดีตคลองบางกุ่มเป็นเส้นทางสัญจรของคนในชุมชน สมัยก่อนบ้านริมฝั่งคลอง ทุกคนจะ

หันหน้าบ้านเข้ากับริมคลอง และมีคนขับเรือสำเภามาขายของส่วนใหญ่จะเป็นคนจีน บางครั้งที่เขาเดินเรือมาขายของที่นี่ก็อาจจะไม่ได้กลับบ้าน จนทำให้มีการมาตั้งรกรากตั้งถิ่นฐานที่อำเภอบางกล่ำ ทำให้ในชุมชนบางกล่ำจะมีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก คลองบางกล่ำเมื่อก่อนเป็นคลองที่ชาวบ้านใช้ในการทำมาหากิน และที่สะพานแขวนท่าหลวงในสมัยก่อนจะเป็นท่าเทียบเรือสำหรับขนสินค้าลงจากเรือ เหตุนี้จึงทำให้คนบางกล่ำมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของคนบางกล่ำ โดยคลองบางกล่ำสะท้อนวัฒนธรรมของคนริมฝั่งคลองบางกล่ำที่อยู่กับสายน้ำมาทั้งชีวิต อาทิ ชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนบางกล่ำที่ทำอาชีพประมง มีการสาธิตเกี่ยวกับวิธีการทำประมง โดยแสดงวิธีการจับปลาในรูปแบบต่างๆ การจับกุ้งด้วยมือเปล่า หรือการดักไข่อู สิ่งเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนบางกล่ำ นอกจากนี้แล้วยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำของชุมชนบางกล่ำ และชุมชนใกล้เคียงที่เป็นที่รู้จักนั่นคือ การแข่งขันเรือยาว ที่มีการจัดการแข่งขันปีละ 1 ครั้งในเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงน้ำหลากเหมาะสำหรับแข่งขันเรือยาวกันอย่างสนุกสนาน ตลอดคนภายในชุมชนบางกล่ำมีสถานที่สำคัญมากมายทั้ง วัดบางทิ่ง วัดริมคลองบางกล่ำที่เก่าแก่ที่สุด อายุกว่า 200 ปี ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของคลองบางกล่ำ บ้านบางทิ่ง ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา (พระชื่อดัง พ่อท่านซุ่น, พ่อท่านจุลิม) วัดชลธาราวาส (วัดบางกล่ำ เดิมชื่อวัดโคกจีเหล็ก) ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 บ้านบางกล่ำบน พระเกจิที่โด่งดัง คือ พ่อท่านขวัญ หลวงพ่อเอียด (พ่อท่านด้อม) ศาลาทวดบ้านบางกล่ำ เป็นศาลเจ้าโบราณอายุร้อยหกสิบกว่าปี ตั้งอยู่บริเวณริมคลองบางกล่ำ

3. ด้านกิจกรรม ตลาดน้ำประชารัฐบางกล่ำ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับนักท่องเที่ยวได้ล่องเรือชมทิวทัศน์ของคลองบางกล่ำโดยกลุ่มชมรมเรือ ระหว่างทางแวะชมกับสถานที่ทางวัฒนธรรม ศูนย์การเรียนรู้ สวนเกษตร สวนผลไม้ รวมถึงโฮมสเตย์ของชาวบ้าน และมีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 เส้นทางประกอบด้วย

เส้นทางที่ 1 เส้นทางไปปากคลองบางกล่ำออกสู่ทะเลสาบสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวให้แวะชม ดังนี้ วัดบางทิ่ง วัดบางหยี ภายในวัดทั้งสองมีโบราณสถาน ของเก่าแก่ กุฏิเจ้าอาวาสเก่าสถาปัตยกรรมบันไดวนหลวง พ่อหนู ที่วัดบางหยี มีความเก่าแก่มากกว่า 60 ปี จากนั้นจะนำนักท่องเที่ยวไปรับประทานอาหารเที่ยง ซึ่งจะมีร้านอาหารน้ำมาศ ร้านอาหารนายช่าง บ้านทางไท ครัวนายแสงธรรมดา และแวะพักโฮมสเตย์ชายเลบางเหรียง โปรแกรมสุดท้ายของเส้นทาง คือ ทะเลสาบสงขลา ชมวิถีชีวิตชาวประมง สาธิตการยกขอ การทอดแห และการดักไข มีที่พักโฮมสเตย์บ้านทางไทให้บริการ

เส้นทางที่ 2 เส้นทางด้านในคลองบางกล่ำ แวะวัดบางทิ่ง วัดบางกล่ำ ไหว้พระครูพิพัฒนชลธาราวาส หรือพ่อท่านด้อม-เอียด หลังจากนั้นก็นำนักท่องเที่ยวไปสวนละมุดป่าเปิด สวนละมุด (100 ปี) ชมผลไม้พื้นบ้านของชุมชนบางกล่ำ จากนั้นก็เดินทางไปขึ้นฝั่งที่บางกล่ำดินเผา ของลุงชาญชัย เป็นดินเผาสามน้ำของคลองบางกล่ำ สาธิตการทำเครื่องปั้นดินเผาและมีเครื่องปั้นดินเผาชิ้นเล็กจนถึงชิ้นใหญ่ สามารถนำกลับไปเป็นของที่ระลึกจากบางกล่ำได้ จากนั้นนำนักท่องเที่ยวถ่ายรูปกับสะพานโบราณสำหรับสัญจรไปมาของคนทั้งสองฝั่งคลอง นั่นคือ สะพานแขวนท่าหลวง 100 ปี สุดท้ายเดินทางไปที่พิพิธภัณฑวัดท่าซ่าง ไปดูของสะสมโบราณ โฮมสเตย์ที่สามารถพักได้ คือ ชิคเก้น โฮมสเตย์ หลานตาสอน โฮมสเตย์ บุญส่งโฮมสเตย์

4. ด้านการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวางแผนบริหารและจัดการการท่องเที่ยวทุกชั้นตอนและทุกกลุ่ม เนื่องจากชุมชนยอมเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมของตน ได้ดีกว่าคนนอก จะทำให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวได้มากกว่าเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ประกอบการธุรกิจจากภายนอกและช่วยลดปัญหาการเอาเปรียบในชุมชน ลดการผูกขาดกิจกรรมด้านการค้าและการท่องเที่ยว หรือกรณีชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอควรขอความช่วยเหลือจากภาครัฐด้าน โครงสร้างพื้นฐานหรืองบประมาณ ส่วนเอกชนและนักวิชาการอาจขอความช่วยเหลือในด้านการฝึกอบรมดูงานด้านการท่องเที่ยวเพื่อนำมาประยุกต์ให้เหมาะกับชุมชน ควรจัดให้มีองค์กรประชาชนในรูปแบบต่างๆ มาบริหารจัดการนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรของท้องถิ่น คนในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการจัดการ การรับผลประโยชน์จากฐานทรัพยากรชุมชน การดูแลความสะอาด การสร้างจิตสำนึกของประชาชน ดังนั้นองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาให้มีการจัดองค์กรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว จัดจ้างร้านจำหน่ายของที่ระลึกให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการนำสินค้ามาจำหน่าย

แนวทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ช่วยทำให้คนรู้จักและสนใจเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้นการประชาสัมพันธ์เป็นช่องทางหนึ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนบางกล่ำ โดยภายในชุมชนบางกล่ำได้มีการใช้การสื่อสารและช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านการประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์เป็นสำคัญ แสดงให้เห็นว่า แนวทางการสื่อสารและช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญมากในปัจจุบันนี้ ซึ่งการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ มีดังนี้

ด้านสื่อประชาสัมพันธ์และการตลาด ในปัจจุบันตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยการจัดทำแผ่นพับ และสื่อออนไลน์การสร้างเว็บไซต์ขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำ มีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ รวมถึงประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเดินทางและการบริการของแหล่งท่องเที่ยวให้ทราบ ส่วนการตลาดได้มีการวางแผนพัฒนาตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยมีการจัดนิทรรศการ และออกนิทรรศการต่างๆ เพื่อแนะนำตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ ซึ่งได้รับความร่วมมือกับการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา อีกทั้งยังมีการติดต่อกับบริษัททัวร์ เนื่องจากบริษัททัวร์ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การประชาสัมพันธ์และการตลาดการท่องเที่ยวก็ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถจัดให้มีบริการข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและประสานงานกับบริษัททัวร์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง “การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการสื่อสารที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำประจักษ์รัฐบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา แบ่งได้เป็น 4 ปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยสถานที่ท่องเที่ยว

ผู้วิจัยพบว่า ภายในตลาดน้ำประจักษ์ภูมิมืออาหาร ของกินพื้นบ้าน สินค้าท้องถิ่นในชุมชน ผักและผลไม้จากสวน เกษตรปลอดสารพิษ ของฝากของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว และมูมถ้ำรูปที่เป็นเอกลักษณ์ ปัจจัยด้าน วัฒนธรรม คือ การล่องเรือถือเป็นการประกอบอาชีพอย่างหนึ่งของคนในชุมชน เป็นวิถีชีวิตจริงๆของคนบาง ก่อ เพื่อให้นักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ และคอยทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการให้ข้อมูลความรู้และ ประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของแต่ละสถานที่ นอกจากนี้ยังมีการฝึกให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น พูดภาษาอังกฤษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวใน ตลาดน้ำประจักษ์ภูมิมือบางก่ำ โดยจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการในทุกๆครั้งที่มีการเปิดตลาดจะเป็นประมาณ 3-5 เที่ยว โดยการนำนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวตามสถานที่ที่ได้กำหนดไว้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี คือ มีการสร้าง เว็บไซต์ และเพจในเฟซบุ๊กขึ้น ซึ่งในปัจจุบันเว็บไซต์เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้จักกับตลาด น้ำประจักษ์ภูมิมือบางก่ำมากยิ่งขึ้น และสามารถรับทราบข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับตลาดน้ำประจักษ์ภูมิมือบางก่ำได้สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ตลอดจนทำให้นักท่องเที่ยวสามารถทราบถึงข่าวสารหรือกิจกรรมที่มีการกำหนดจัด ขึ้น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นสื่อที่ทำให้เราสามารถโต้ตอบได้อย่างรวดเร็วปัจจัยสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วม คือ มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยภายในตลาดน้ำประจักษ์ภูมิมือบางก่ำยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติของคลอง บางก่ำและเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่างๆภายในชุมชนบางก่ำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้ใช้ชีวิตกับธรรมชาติและ เรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวบ้านในสมัยก่อน ที่ใช้คลองบางก่ำเป็นเส้นทางในการคมนาคม โดยที่ชาวบ้านในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคนขับเรือและเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่อง เส้นทาง และคอยบอกเล่าข้อมูลหรือประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ภายในชุมชนบางก่ำ ผู้รับสารในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำประจักษ์ภูมิมือบางก่ำ ผู้รับสารหรือ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ สมาชิกในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย สมาชิกในชุมชนใกล้เคียง ตลอดจนนักท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนันท์ วงษ์ประเสริฐ (2557) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.กลยุทธ์การ สื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ว่ามีวิธีการและ รูปแบบอย่างไร 2.ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การสื่อสารว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อ การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประเพณีรับบัว ที่ส่งผลให้การจัดงานประสบความสำเร็จ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ ใช้การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำในการจัดงาน หน่วยงานภายนอก ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีรับบัว และสมาชิกในชุมชนของอำเภอบางพลีและ บุคคลนอกพื้นที่ที่ เคยมาและเที่ยงงาน รวมทั้งสิ้น 11 คน จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การสื่อสารที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวงาน ประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ให้ประสบความสำเร็จ คือ การกำหนดคน โยบายและกล ยุทธ์ในการจัดงานที่ชัดเจน ในด้านการวางแผนงาน การดำเนินการ และรูปแบบวิธีการ ส่วนปัจจัยที่ช่วยส่งเสริม ให้การจัดงานประเพณีรับบัวประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ 1) นโยบายและ งบประมาณ

ของจังหวัดสมุทรปราการ 2) ความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการสนับสนุนจากสื่อมวลชน ส่วนปัจจัยภายใน คือ 1) บทบาทของผู้นำ 2) การร่วมมือกันของสมาชิกใน อำเภอบางพลี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง “การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่ม อำเภอบางกุ่ม จังหวัดสงขลา” เมื่อพิจารณาผลการศึกษาพบว่า แนวทางการสื่อสารมีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กลุ่มสมาชิกในอำเภอที่เป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์อีกทั้งต่างก็อยู่ในวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมเดียวกัน ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้โดยง่าย โดยใช้วิธีการประชุมหารือกัน ทุกคนต่างช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวภายนอก เนื่องจากสารที่จะสื่อออกไปในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมาย คือ ให้ผู้มาเที่ยวภายในตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่มมากขึ้นและกระจายข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่มออกไปในวงกว้างให้มากที่สุด โดยมีการใช้คำโฆษณาเชิญชวนให้ผู้สนใจมาเที่ยวงาน ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้มาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สะท้อนวัฒนธรรมของนครมืองคลองบางกุ่มที่อยู่กับสายน้ำมาทั้งชีวิต ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อกลยุทธ์การสื่อสารและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่ม คือ การสื่อสารมีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งส่งผลให้ตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่มเป็นที่รู้จักทั้งภายในชุมชนเองและภายนอกตลอดจนนักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวในประเทศที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก และเป็นแรงขับเคลื่อนในการสนับสนุนการทำงานของกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการจัดงาน ช่วยให้แผนหรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำพระราชวังบางกุ่ม ตำบลบางกุ่ม จังหวัดสงขลา มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้จากอาจารย์ ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่ได้ให้คำแนะนำ แนวคิด ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาโดยตลอด จนบทความเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่สละเวลาในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในบทความวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย และขอขอบความกตัญญูคุณเวทิตาคุณ แต่บิดา มารดา ที่ส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนจนทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำงานวิจัยเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี สำหรับข้อบกพร่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยขออภัยและยินดีรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2556). *สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยว มกราคม-สิงหาคม*. กองวิชาการ และแผนกรรมการปกครอง.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2559). *แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ.2559-2563*. กรุงเทพฯ
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2553). *แนวโน้มการท่องเที่ยวไทยปี 54 มีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 6*. [Online]. วันที่สืบค้น 25 มกราคม 2554 จาก <http://www.mots.go.th>
- ขวัญข้าว ไฉ้วจิระศักดิ์. (2552). *การสร้างตราสินค้าทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ณัฐนันท์ วงษ์ประเสริฐ. (2557). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารบัณฑิตศึกษา*. 57 (3), 1-18.
- ทรูปลูกปัญญา. (2560). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. ค้นหามาจาก <https://www.trueplookpanya.com>
- ปัทมา สารสุข. (2554). *การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีชุมชนชาวมอญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร: กรุงเทพฯ.
- วันทิกา หิรัญเทศ. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดนนทบุรี*. วิทยาลัยราชพฤกษ์: นนทบุรี
- บุคลากร**
- ประพัทธ์ นันทวงศ์, นาย (2561, 27 ธันวาคม). ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่หมู่ 1 ตำบลบางกล้า อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
กรณีศึกษา ชุมชนห้วยเข อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา

Guidelines for the Development of Ecotourism A Case Study of Hua Khao Community,
Singha Nakhon District, Songkhla

ชุติกานต์ ปานช่วย¹ ชนุตม์ เพ็ชรมงกฏ¹ สหรัญ สังข์ทอง¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล²
Chutikan Panchuy Chanut Phetmongkhon Saharat Sangthong and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนห้วยเข อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเข อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเข โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยจำแนกหมวดหมู่ตีความ และสร้างข้อสรุป

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเข โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ ชุมชนห้วยเขามีทุนทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พื้นที่ป่าชายเลน ทุนวัฒนธรรมสามารถสะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมผ่านพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางศาสนา อาทิ วัดสุวรรณคีรี วัดบ่อทรัพย์ และมัสยิดยาลัด โรดห้วยหะหมี่ เป็นต้น 2) ด้านการจัดการ ชุมชนห้วยเขให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรประมง ดงกรณี ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเข 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนห้วยเขส่งเสริมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและระบบนิเวศชายฝั่งทะเล เช่น การปลูกป่าชายเลน การปล่อยลูกปูม้า ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ต่างได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลน กอปรกับได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ต่างเห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนห้วยเข

Abstract

The study of eco-tourism of Hua Khao community, Singha Na khon district, Songkha is qualitative study which aimed to study eco-tourism of Hua Khao community and to analyze tourism development plan of the community. The data were collected by previous studies or related researches, and in-dept interview along with none-participant observation. The collected data were analyzed according to its type, interpretation, and conclusion.

The result reveals important elements of eco-tourism in Hua Khao Community. The important elements consist of 4 fields which are location, management, activity and learning process, and social engagement. First, the community location

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² อาจารย์, ประจำภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: Nonun100@gmail.com

consists of abundant natural resources such as mangrove forest. Besides, the culture reflected multi-cultural society towards relationship among other religions such Suwan Kiri Temple, Bhotrup Temple, Yabalrodrahmah Mosque. Second, management field, the community focused on the important of marine resource; therefore, baby crab conservation center was established. In the part activity and learning process, the community contributes conservation activity of marine and coast by creating conservative activities such as mangrove planting and releasing baby crabs. Lastly, social engagement, head and people in the community are engaged in mangrove development process; besides, government organizations are support the community.

Keywords: Eco-Tourism, Community Based Tourism, Hua Khao Community

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลจึงให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น ภารกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผลักดันกลับไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ จึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศใดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และบุคลากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้วยแล้วนั้น จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้น ๆ มีข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้เติบโตได้อย่างมั่นคง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558, น. 1)

ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นอันจะเห็น ได้จากการประชาสัมพันธ์แคมเปญ “Amazing ไทยแท้” ภายใต้แนวคิด “เมืองไทย สวยทุกที่ เเท่ทุกเวลา” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นการนำเสนอภาพลักษณ์วิถีไทย “แท้” ในมิติที่ร่วมสมัยให้เกิดการรับรู้และสร้างมุมมองใหม่ต่อการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรอง อันจะก่อให้เกิดความรักและความภูมิใจในความเป็นไทยนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความสอดคล้องกับแคมเปญดังกล่าวที่จะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีความพร้อมของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการกระตุ้นและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ จากแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ยังมีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่มีการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกับชุมชน เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเดินป่า การขี่รถจักรยานลัดเลาะไปตามไร่นาและชนบท การนั่งเรือหรือล่องแพไปตามลำน้ำ การดูวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น การพักแรมกับชุมชนในหมู่บ้าน วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เรามีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริงได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และพร้อมที่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี (ทรูปปลูกปัญญา, 2560)

จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่าง เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและยังเป็นเมืองท่าค้าขายสินค้าที่สำคัญมาแต่สมัยโบราณ ทั้งยังปรากฏโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และ

การละเล่นพื้นเมืองที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตกทอดให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา จังหวัดสงขลามีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายทั้งเกาะแก่ง ชายทะเล น้ำตก และทะเลสาบ (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2560, น. 11) ประกอบกับปัจจุบันจังหวัดสงขลาได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) โดยมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อประโยชน์ในการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ : แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา, 2561, น. 118) ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลเมืองสิงหนคร เป็นตำบลขนาดใหญ่มีพื้นที่ครอบคลุมจำนวน 8 หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำประมงพื้นบ้าน การจับสัตว์น้ำในทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา การเลี้ยงปลาในกระชัง และการแปรรูปอาหารทะเล ทั้งนี้ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเลอ่าวไทย ทะเลสาบสงขลา และป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า และมีความโดดเด่นทางโบราณคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของเมืองสงขลาในยุคแรกเริ่มอย่างเช่น ป้อมหมายเลข 8 โบราณสถานเขาน้อย และแนวกำแพงเมืองสงขลาที่หัวเขาแดง เป็นต้น (สุรจิต จามรมาน, 2557) ซึ่งเหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขาขึ้น เพื่อนำเสนอการท่องเที่ยวของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ โดยอาศัยความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อให้ชุมชนสามารถนำศักยภาพไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น และนำข้อมูลที่ได้มอบให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป โดยผู้วิจัยเล็งเห็นว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้คนมีรายได้ มีอาชีพ และช่วยรักษาทรัพยากรวัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จัดอยู่ในแนวกรณีศึกษา (Case Study) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษา ในการเก็บข้อมูลภาคสนามใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการถ่ายภาพแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากเอกสารตามความมุ่งหมายการวิจัย โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาจัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษาและตรวจสอบข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาอย่างสมบูรณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ชาวบ้านชุมชนหัวเขา จำนวน 10 คน สมาชิกของสมาคมประมงเมืองเก่าพิทักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 5 คน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง คือ นักวิชาการอิสระ จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการ 3 คน นักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับเรื่องราวเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ในข้างต้น โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ องค์ประกอบของ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (SWOT ANALYSIS) และแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา มีผลการศึกษาดังนี้

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) ด้านพื้นที่

พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขาในพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 4 บ้านหัวเขาและหมู่ที่ 6 บ้านหัวเลน มีพื้นที่ลาดเชิงเขาและลาดเอียงจากเขาแดงและเขาเมืองจรดทะเลสาบสงขลา หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 4 บ้านหัวเขา หมู่ที่ 5 บ้านหัวเขา หมู่ที่ 6 บ้านหัวเลน หมู่ที่ 7 บ้านบนเมือง และหมู่ที่ 8 บ้านบ่อสวน และมีพื้นที่ราบติดทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลาในพื้นที่ หมู่ที่ 1 บ้านทะเลนอก หมู่ที่ 2 บ้านแหลมสน จากที่กล่าวมานั้นถือได้ว่าชุมชนหัวเขามีพื้นที่ทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมเป็นอย่างมาก อาทิ หมู่ที่ 2 ป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้ยั่งยืน ดังคำสัมภาษณ์

พื้นที่กายภาพ ชุมชนหัวเขาเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงและได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการจัดสร้างโดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและการดำรงชีวิตของคนในชุมชน อาทิ ในหมู่ที่ 6 มีการสร้างสะพานคอนกรีต เพื่อเพิ่มเส้นทางสัญจรของชาวประมงในการเคลื่อนย้ายสัตว์น้ำจากการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน แต่เนื่องด้วยการก่อสร้างที่ไม่เสร็จสมบูรณ์ทำให้แปรสภาพเป็นจุดชมทิวทัศน์และสะพานหินสูดลานนท์ที่สวยงามของชุมชน และหมู่ที่ 1 มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะปักปลูกปูบ้านหัวเขา จากเดิมเป็นธนาคารปูของชาวประมงในชุมชนที่ได้พัฒนาเป็นแหล่งเพาะและกระจายพันธุ์ลูกปูที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจาก บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้เพิ่มเติมรูปแบบ

พื้นที่วัฒนธรรม ชุมชนหัวเขาเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีร่องรอยการอาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต กล่าวคือพื้นที่ของชุมชนหัวเขาในอดีตเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลาหัวเขาแดง ซึ่งก่อตั้งขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 22 โดยชาวมุสลิมชื่อ คาโต๊ะ โมกอลล์ ซึ่งพาครอบครัวและบริวารหลบหนีภัยจากการล่าเมืองขึ้นของดัตช์ในชวามาขึ้นบกที่หัวเขาแดง เนื่องจากหัวเขาแดงมีชัยภูมิของที่ตั้งอยู่บนที่สูง สามารถกำบังคลื่นลมมรสุมและมีชายหาดที่เหมาะสมต่อการเป็นท่าจอดเรือ กอปรกับเมืองแห่งนี้เป็นแหล่งรวบรวมสินค้าจากหัวเมืองภายในที่บรรดาพ่อค้าต่างชาติตะวันตกและตะวันออกต้องการ เมื่อเจ้าเมืองมีนโยบายทำให้เป็นเมืองปลอดภาษี ส่งผลให้กลายเป็นเมืองท่าที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ นำไปสู่ความมั่นคงทางการเมือง และความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมจวบจนปัจจุบัน (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ และคณะ, 2561) อาทิ หมู่ที่ 4 มัสยิดยาบัด โรดเหาะหิมะ เป็นมัสยิดที่เก่าแก่ที่สุดในตำบลหัวเขาที่ก่อสร้างขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2458 เพื่อเป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีกรรมของพี่น้องชาวไทยมุสลิมและเป็นศูนย์กลางของชุมชนหัวเขาในสมัยนั้น และหมู่ที่ 6 มัสยิดอัสฮานูลฎันนะฮ์ เป็นมัสยิดที่มีความแปลกตาด้วยความโดดเด่นของอาคารสิมมูที่ได้รับแรงบันดาลใจจากนานาประเทศ สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2559 นอกจากจุดประสงค์หลักที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานเพื่อการกุศล และกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย

ในส่วนของพื้นที่ หมู่ที่ 3 มีศาสนสถานของชาวไทยพุทธในชุมชน ประกอบด้วย วัดสุวรรณคีรี ที่มีการตกแต่งกรอบหน้าบันของอุโบสถด้วยการฝังภาชนะกระเบื้องเคลือบในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายไว้ วัดบ่อทรัพย์ที่มีการผสมผสานรูปแบบศิลปะตะวันตกเข้ามาใช้ในการสร้างพระอุโบสถ ซึ่งทั้งสองวัดได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อปี พ.ศ. 2535 ถัดมาคือ วัดสิริวรรณาวาส เป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมผสมผสาน โดยมีศิลปกรรมท้องถิ่นนิยมภาคใต้ร่วมกับศิลปกรรมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากการเข้ามาตั้งรกรากของคนจีนฮกเกี้ยน บริเวณบ้านแหลมสน ซึ่งจะเห็นได้จากตัวโบสถ์ที่มีลักษณะแบบเรือนปั้นหยาและซุ้มประตูแบบจีน และวัดกุฎาเบิก เป็นวัดลำดับสุดท้ายของจตุอาราม ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์

และสวยงาม เช่น โบสถ์แบบก่ออิฐถือปูน มีหลังคาทรงปั้นหยาสูง ตั้งอยู่บนสุดของเนินเขาทำให้มองเห็นได้จากทะเลสาบสงขลาอย่างชัดเจน

นอกจากนั้นในพื้นที่ หมู่ที่ 8 มีบ่อน้ำโบราณหรือชาวบ้านเรียกว่า บ่อเก็ง ซึ่งใช้ในการอุปโภคบริโภคของเรือสินค้าที่เข้ามาค้าขายภายในเมืองสงขลาเขาแดงในอดีต และพื้นที่หมู่ที่ 1 บนยอดเขาแดงเป็นสถานที่ประดิษฐานของเจดีย์องค์คำ-องค์ขาว ซึ่งเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองก่อด้วยหินฉาบปูน มีสีดำและสีขาว ตั้งคู่กันบนยอดเขาแดง โดยสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกเมื่อครั้งปราบกบฏเมือง ไทรบุรี และกบฏหัวเมืองมลายู ส่วนด้านความเชื่อความศรัทธาของชุมชนหัวเขา ในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านบ่อสวนมีการจัดสร้างวิหารสมเด็จพระหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดขึ้น เพื่อผู้เลื่อมใสศรัทธาทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้ามาสักการะและเสริมสิริมงคลให้กับชีวิต ซึ่งวิหารแห่งนี้ก่อสร้างโดยความตั้งใจของนายเถกิงศักดิ์ พัฒโน ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาองค์หลวงปู่ทวดเป็นอย่างมาก และพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านทะเลนอก บริเวณเชิงเขาแดงนั้นเป็นสถานที่ตั้งของถ้ำแม่นางทวดเขาแดงภายในประดิษฐานทวดเขาแดง และพระเอ็งบัวน้ะ ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่คนในชุมชนและชาวประมงเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยเมื่อนำเรือประมงออกจับสัตว์น้ำหรือเรือสินค้าแล่นผ่านปากน้ำเมืองสงขลานั้น มักนิยมจุดลูกประทัดเพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อทวดเขาแดงและพระเอ็งบัวน้ะ และสร้างขวัญกำลังใจในการเดินทาง

พื้นที่เศรษฐกิจ ชุมชนหัวเขามีพื้นที่ติดกับทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาปรับประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการผลิตสินค้าที่ระลึกของชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยหมู่ที่ 3 มีการรวมกลุ่มผลิตปลาหวาน และกุ้งแห้งขึ้นเพื่อส่งจำหน่ายสร้างรายได้ให้คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการแปรรูปสินค้าท้องถิ่นและสร้างคุณค่าให้ทรัพยากรของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ในพื้นที่หมู่ที่ 6 มีการแปรรูปกะปิกุ้ง และไข่ครอบ โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในการถนอมอาหารและมีการจำหน่ายให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวอีกด้วย

2) ด้านการจัดการ

ชุมชนหัวเขามีการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวที่แสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยมีการณรงค์ด้านการจัดการขยะของชุมชนผ่านกิจกรรมหน้าบ้านนำมอง โดยเทศบาลเมืองสิงหนคร และ บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียมจำกัด (มหาชน) ได้เข้ามาดำเนินการร่วมกับชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวคนในชุมชนได้ให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกของคนในชุมชนในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนต่อการเป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยว อีกทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นถือได้ว่า ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนสำคัญในด้านการจัดการเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยชุมชนหัวเขามีกลุ่มประชาชนที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนที่หลากหลาย อาทิ ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา เกิดขึ้นจากคนในชุมชนเห็นถึงจำนวนปูม้าและสัตว์น้ำอื่น ๆ ในทะเลสาบสงขลามีจำนวนลดลง จึงอาศัยความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านจากการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านมาดำเนินการเพาะฟักลูกปูจนประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรให้กับนักเรียนนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้การจัดการสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ของชุมชนหัวเขาในอนาคตมีแผนการดำเนินการ โครงการขยะแลกสิ่งของ เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจการลดปริมาณขยะ ด้วยการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เสริมสร้างให้มีจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมร่วมกัน และช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนควรมีการบริหารจัดการด้วยสมาชิกของชุมชนและร่วมกันกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้งานค้ำึงถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขานั้น มีการวางแผนระยะเบื้องต้นร่วมกันของชุมชน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการของชุมชนเพื่อดูแลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและบูรณาการกิจกรรมเดิมของชุมชนให้เป็นกิจกรรม

เดียวกัน ส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขาสามารถดำเนินการได้สะดวกมากยิ่งขึ้น มีระบบการให้ความรู้ นักท่องเที่ยวโดยมีการให้คนในชุมชนเป็นผู้บรรยายและให้ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน กอปรกับชุมชนมีแผนที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ช่วยให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีขอบเขตภายใต้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม

3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ชุมชนหัวเขาเป็นอีกชุมชนหนึ่งของจังหวัดสงขลาที่สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวมีความ น่าสนใจและเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น โดยกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและระบบนิเวศของชุมชนหัว เขาคือ การปลูกป่าชายเลนที่อยู่ในการดูแลของชมรมอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านหัวเขา และการปล่อยลูกปูม้า (วัยอ่อน) สู่ทะเลสาบ สงขลาที่ได้รับการเพาะฟักจากศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา ซึ่งปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการบูรณาการ กิจกรรมการอนุรักษ์เข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ต่อนักท่องเที่ยวก่อนทำการปลูกป่าและปล่อยลูกปู ทางชุมชนจะมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมจากปราชญ์ชาวบ้านก่อนเสมอ โดยกระบวนการของกิจกรรม ดังกล่าวนั้นเริ่มต้นขึ้นจากชาวบ้าน ในชุมชนมีความต้องการสร้างป่าชายเลนในชุมชนหัวเขาขึ้น สอดคล้องกับพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ทรงตั้งมั่นในพระราชหฤทัยที่จะฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้มีสภาพยั่งยืนถาวร ส่งผลให้คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจสร้างพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนหัวเขา และจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ขึ้น และมีคณะกรรมการทำหน้าที่ดูแลรักษา พื้นที่ป่าชายเลนให้เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจศึกษาคุณงามและทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันป่าชาย เลนชุมชนหัวเขายังคงความอุดมสมบูรณ์และมีการทำกิจกรรมเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนอย่างสม่ำเสมอ โดยชุมชนได้มีการ ประชาสัมพันธ์ให้สถานศึกษาที่มีความสนใจทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ติดต่อเข้ามาใช้พื้นที่ทำกิจกรรมได้ อาทิ การปลูกต้น โกงกาง เป็นต้น และในส่วนของกิจกรรม การปล่อยลูกปูม้า ริเริ่มขึ้นจากชาวบ้าน ในชุมชนที่สังเกตเห็นการลดลงของจำนวน สัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา จึงได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาขึ้น เพื่อดำเนินงานตามพันธกิจในการสร้างความ อุดมสมบูรณ์ให้กับชุมชนในเขตทะเลสาบสงขลา และต้องการเพิ่มจำนวนสัตว์น้ำให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นพื้นที่สำหรับการ ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของชาวประมง จึงได้มีการขอความร่วมมือจากชาวบ้านที่จับปูม้าได้และมีไข่ปูติดนอกกระดอง ให้นำมาผ่านกระบวนการเพาะฟักลูกปูจากภูมิปัญญาชาวบ้านในระยะแรก ต่อมาได้รับการสนับสนุนจาก บริษัท ปตท.สำรวจและ ผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ในการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และก่อสร้างอาคารเพาะฟักให้กับชาวบ้าน เพื่อสร้างความยั่งยืน ให้กับทรัพยากรของชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนที่สนใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งเมื่อไข่ปูนอกกระดอง ได้รับการเพาะฟักถึงระยะชูเอี้ยงแล้วก็จะสามารถนำไปปล่อยคืนสู่ธรรมชาติได้ ทั้งนี้ผลจากการเริ่มต้นของชาวบ้านในครั้งนั้น ส่งผลให้เกิดการรับรู้และปฏิบัติมากขึ้น ทำให้มีผู้สนใจทั้งจากภายในและภายนอกจังหวัดสงขลาติดต่อขอรับพันธุ์ลูกปูที่เพาะ ฟักเรียบร้อยแล้ว ไปปล่อยสู่ธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนั้น ปัจจุบันชุมชนหัวเขามีการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะเบื้องต้น กอปรกับได้รับการสนับสนุน การจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รวบรวมสถานที่สำคัญทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถ ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนชุมชนหัวเขาได้ รวมถึงเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกับวิถี ชีวิตมาอย่างยาวนานจากการเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลาเขาแดงและแหลมสนปรากฏให้เห็นเป็นภูมิสถาปัตยกรรมและ โบราณสถานต่าง ๆ มากมายภายในชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขาเกิดขึ้นจากแนวคิดของกลุ่มอิสระภายใน ชุมชนที่สังเกตเห็นถึงศักยภาพของสถานที่ต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงเป็นการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนจากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและอาหารพื้นบ้านของชุมชนหัวเขา ผลจากการพูดคุยของ กลุ่มอิสระจึงได้มีการนำเสนอต่อคณะกรรมการชุมชนเพื่อสอบถามความคิดเห็นจากประธานชุมชนและตัวแทนชาวบ้านถึง

ความเป็นไปได้ในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ชาวบ้านมีความสนใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่มีชาวบ้านเพียงบางส่วนที่เข้าร่วมดำเนินการกับกลุ่มอิสระ ทำให้ทางกลุ่มอิสระจึงต้องดำเนินศึกษาเพิ่มเติมถึงศักยภาพของสถานที่สำคัญที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เพื่อเป็นการสื่อสารกับชุมชนอีกช่องทางหนึ่งให้ชุมชนได้รับทราบและเปิดโอกาสให้กับสิ่งใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาพัฒนาชุมชนหัวเขาด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในชุมชนหัวเขา ส่วนด้านการบริการนำเที่ยวในชุมชนหัวเขานั้นยังไม่มีมีการดำเนินการเป็นรูปธรรมมากนัก แต่มีการติดต่อประสานงานกับปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มาเป็นผู้บรรยายถ่ายทอดองค์ความรู้และประวัติความเป็นมาให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ และในอนาคตมีแผนการดำเนินงานจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยคัดเลือกนักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่ชุมชนหัวเขามาเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่มีความรอบรู้ความเข้าใจสามารถบรรยายและตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมและกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขานั้นก็เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ และปลูกจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องค่อนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและ การอนุรักษ์โบราณสถานทางวัฒนธรรมให้คงคุณค่าอยู่คู่ชุมชนหัวเขาอย่างยั่งยืนสืบไป

4) ด้านการมีส่วนร่วม

ชุมชนหัวเขาเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเข้มแข็ง ซึ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ในการก่อตั้งชมรมอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อจัดสร้างพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชน โดยชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน ปฏิบัติตามแผน และร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน อาทิ มูลนิธิชัยพัฒนา มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้เข้ามาดำเนินการศึกษาพื้นที่ของชุมชนและริเริ่มปลูกป่าชายเลนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ซึ่งต่อมาพื้นที่ป่าแห่งนี้มีความสำคัญในการเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำและประมงชายฝั่งเป็นอย่างมาก และผลจากการดำเนินกิจกรรมในครั้งนั้นส่งผลให้ชาวบ้านชุมชนหัวเขาได้มีการประสานงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น นอกจากนี้ภาคประชาชนอื่น ๆ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนหัวเขาและใกล้เคียง อาทิ กลุ่มคนรักหัวเขา กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาชนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชาวบ้านในชุมชนก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านระบบนิเวศของชุมชน อีกทั้งในปัจจุบันชุมชนหัวเขาได้มีการจัดตั้ง “สมาคมประมงเมืองเก่าพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” เพื่อเข้ามาดำเนินการจัดระเบียบและดูแลกลุ่มประมงพื้นบ้านในทะเลสาบสงขลา การดูแลรักษาและพัฒนาเมืองเก่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา ซึ่งคณะกรรมการของสมาคมฯเกิดขึ้นจากความร่วมมือกันของหลายภาคส่วนประกอบด้วยภาคประชาชน คือ ประธานชุมชน, ชาวบ้านชุมชนหัวเขา กล่าวได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางเศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน ซึ่งภาคประชาชนจะมีการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ สภาพปัญหา และติดตามผลจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงกระจายข่าวสาร ความเคลื่อนไหวให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ ส่วนหน่วยงานรัฐ คือ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลเขต 2 สงขลา, สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีความสำคัญในการเป็นกระบอกเสียงที่น่าเชื่อถือเล็ก ๆ ของประชาชนมาประชาสัมพันธ์และนำเสนอให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐและส่วนราชการต่าง ๆ ได้รับทราบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของภาคประชาชน เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนในการสนับสนุนและพัฒนากิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้

หน่วยงานรัฐยังได้เข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้กับชาวบ้านในชุมชน อาทิ ป่าชายเลน การเพาะปลูกของศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น และหน่วยงานเอกชน คือ บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) เป็นองค์กรที่มีความมุ่งมั่นดำเนินธุรกิจควบคู่กับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม โดยปฏิบัติตามหลักกฎหมายของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ที่เข้าไปดำเนินการ รวมถึงมีความใส่ใจและสนับสนุนด้านสุขอนามัย ความปลอดภัย ความมั่นคง และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่ พร้อมสนับสนุนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนผ่านโครงการพัฒนาสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมและสร้างคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (SWOT ANALYSIS)

ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์แบบ SWOT ANALYSIS โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ร่วมกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ด้านเข้าด้วยกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1) ด้านพื้นที่

จุดแข็ง (S) ชุมชนห้วยเขา มีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขาในพื้นที่ อีกทั้งมีพื้นที่ลาดเชิงเขาลาดเอียงจากเขาแดงและเขาเมืองจรดทะเลสาบสงขลา อีกทั้งภายในชุมชนห้วยเขายังมีสถานที่โดดเด่น และมีทรัพยากรเชิงนิเวศที่สำคัญเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ชุมชนมีการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน อาทิ การทำเครื่องมือประมง, ชุมชนมีประวัติศาสตร์อันยาวนานจากการเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลาในอดีต, มีโบราณสถานที่สำคัญ อาทิ อุโบสถวัดบ่อทรัพย์ เจดีย์องค์ดำ-องค์ขาว เป็นต้น

จุดอ่อน (W) ชุมชนมีความแออัด บางสถานที่ในชุมชนห้วยเขายังมีสภาพทรุดโทรม ไม่ได้ได้รับการพัฒนา ไม่มีการบูรณะใหม่ และระบบสาธารณสุขยังคงขาดการพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องถนน เส้นทางในการเข้าถึงชุมชน และห้องน้ำสาธารณะ ซึ่งภายในชุมชนยังคงมีปัญหาขยะในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

โอกาส (O) ชุมชนห้วยเขามีเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนสัญจรอยู่ตลอดเวลา และมีการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น

อุปสรรค (T) คนภายนอกชุมชนยังตีตราชุมชนห้วยเขาว่าเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัยจากปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝนหรือช่วงมรสุม

2) ด้านการจัดการ

จุดแข็ง (S) มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยมีการจำหน่ายสินค้าของท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว

จุดอ่อน (W) คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนที่จะเผยแพร่ให้คนภายนอกและสื่อต่าง ๆ ได้รับทราบ

โอกาส (O) มีบุคคลภายนอกและหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมชุมชน

อุปสรรค (T) ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากหน่วยงานท้องถิ่น อีกทั้งหน่วยงานท้องถิ่นยังขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อชุมชน

3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

จุดแข็ง (S) กลุ่มคนในชุมชนที่มีความสนใจกำลังส่งเสริม ผลักดันด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขา โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

จุดอ่อน (W) กิจกรรมในชุมชนยังมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขาอยู่ในระยะเริ่มต้น จากการพูดคุยของกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสนใจด้านการท่องเที่ยว

โอกาส (O) นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาภายในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียงได้ให้ความสำคัญกับชุมชนหัวเขา ในการเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนเป็นประจำ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสานความร่วมมือระหว่างกัน

อุปสรรค (T) กิจกรรมที่ดำเนินการโดยภาครัฐขาดความต่อเนื่อง และไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมในระยะยาว อีกทั้งยังขาดการเล็งเห็นความสำคัญและการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

4) ด้านการมีส่วนร่วม

จุดแข็ง (S) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขาทุกชั้นตอน มีการให้ความร่วมมือในการจัดพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา อีกทั้งคนในชุมชนยังให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

จุดอ่อน (W) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นยังมีน้อยคนในชุมชนที่ไม่ค่อยเปิดรับอะไรใหม่ ๆ และการมีส่วนร่วมนั้นยังคงมีเฉพาะกลุ่มคนที่สนใจเท่านั้นที่เข้ามาดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โอกาส (O) หน่วยงานเอกชนพร้อมให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวก และสนับสนุนการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีสถาบันอุดมศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมศึกษาและจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวให้กับชุมชน

อุปสรรค (T) ขาดความร่วมมือของเครือข่ายระหว่างชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขา

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ทำให้เห็นถึงจุดเด่นและโอกาสความเป็นไปได้ที่จะส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา เนื่องด้วยความหลากหลายและโดดเด่นทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ กอปรกับมีกลุ่มคนในชุมชนให้ความสำคัญ และอยากพัฒนาชุมชนให้เป็นที่รู้จักของพื้นที่อื่น ๆ แต่ในทางกลับกันชุมชนยังคงมีจุดอ่อนและอุปสรรคหลายประการที่จะส่งเสริมให้กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ว่าจะเป็นสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัยจากปัญหาหาเสพติดในชุมชน งบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา เพื่อเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขาให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน และบริบทพื้นที่ของชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจึงขอแบ่งแนวทางการพัฒนาออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนหัวเขา จะต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในชุมชน และสร้างความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยสามารถแบ่งแนวทางการพัฒนาพื้นที่ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ ควรมีการพัฒนาพื้นที่ภายในทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่ฟาร์มทะเลและเขตอนุรักษ์ของชุมชน โดยมีการเพาะพันธุ์และเลี้ยงปลาพื้นบ้านให้เป็นแหล่งทรัพยากรที่ชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้ รวมถึงให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตอนุรักษ์ และในส่วนพื้นที่ทางบกควรมีการรณรงค์ด้านการจัดการขยะให้ชาวบ้านทราบถึงขั้นตอนที่ถูกต้อง เพื่อให้พื้นที่ของชุมชนมีความสะอาดและเป็นการสร้างค่านิยมและความตระหนักให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2) ด้านพื้นที่กายภาพ ควรมีการพัฒนาด้านสายหลักให้มีความปลอดภัยและสะดวกมากยิ่งขึ้น รวมถึงสะพานคอนกรีต ควรมีการปรับปรุงพื้นสะพานและคานรับน้ำหนักให้มีความคงทนแข็งแรงมากยิ่งขึ้น และศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา ควรมีการปรับปรุงส่วนจัดแสดง นิทรรศการ และสื่อการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการปรับปรุงและเพิ่มจำนวนห้องสุขาที่ถูกละเลยเพื่อสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น

3) ด้านพื้นที่วัฒนธรรม ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงทัศนียภาพของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความพร้อมและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรเป็น โบราณสถานแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ทำให้ชาวบ้านในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนในการดูแลรักษาพื้นที่วัฒนธรรม โดยอาจจะมีการจัดกิจกรรมทำความสะอาดศาสนสถานและพื้นที่โดยรอบก่อนจัดกิจกรรมทางศาสนา อาทิ งานบุญสารทเดือนสิบ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญของภาคใต้ที่มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ เป็นต้น

4) ด้านพื้นที่เศรษฐกิจ ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของสินค้าท้องถิ่นให้ได้มาตรฐาน และมีการรวบรวมองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านมาทำการเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจได้รับทราบ นอกจากนี้ชาวบ้านจะต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาสินค้าท้องถิ่นด้วยเพื่อที่จะเป็นการช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพของสินค้าให้สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น และยังเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนจากการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวทางการพัฒนาการจัดการ แนวทางการพัฒนาการจัดการชุมชนหัวเขา จะต้องตระหนักถึงการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับคนในชุมชนเป็นอันดับแรก ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขาควรจัดอบรมให้ความรู้ การนำคนในชุมชนไปเรียนรู้นอกสถานที่ และการสัมมนาร่วมกับชุมชนพื้นที่อื่นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ เกิดการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ระหว่างชุมชน ทำให้สามารถนำมาพัฒนาชุมชนของตัวเองได้ อีกทั้งหน่วยงานท้องถิ่นควรให้ความสำคัญของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการ แนวทางการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการชุมชนหัวเขา จะต้องพัฒนาและเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน อาทิ การทำอาหารพื้นบ้าน เช่น การทำไข่ครอบ ข้าวมันแกวไก่ เป็นต้น อีกทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงป้ายแนะนำสถานที่ และติดตั้งป้ายแสดงข้อควรปฏิบัติในการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อที่จะสามารถพัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลายและดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ เดินทางมาท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม จะต้องมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน ภาครัฐและเอกชนหรือบุคคลภายนอก โดยผ่านการประชุมร่วมกันทุก ๆ ฝ่าย การจัดเวทีชุมชนเพื่อการพูดคุยกัน และควรให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน อีกทั้งจะต้องมีการสร้างความร่วมมือกัน

ระหว่างชุมชนกับชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมช่วยยกระดับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขาที่มีดำเนินงานในระยะยาวมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขา จะต้องมีการดำเนินการให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านความร่วมมือจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังที่กล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนหัวเขาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ชุมชนหัวเขามีศักยภาพที่สามารถดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยจากการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา พบว่า ชุมชนหัวเขามีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่ยังคงมีข้อบกพร่องและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ร่วมกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ ชุมชนหัวเขา มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบางแห่งยังมีสภาพทรุดโทรม และไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร 2) ด้านการจัดการ คนในชุมชนหัวเขายังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนที่ต้องการจะเผยแพร่ให้คนภายนอก และสื่อต่าง ๆ ได้รับทราบ อีกทั้งยังขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากหน่วยงานท้องถิ่น และยังขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของชุมชน 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขาอยู่ในระยะเริ่มต้น ทำให้กิจกรรมยังมีค่อนข้างน้อย อีกทั้งยังขาดป้ายแนะนำสถานที่ และขาดป้ายแสดงข้อควรปฏิบัติในการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้กิจกรรมที่ดำเนินการโดยภาครัฐยังขาดความต่อเนื่อง ไม่มีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมในระยะยาว และยังขาดความสำคัญและการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นยังคงมีค่อนข้างน้อย คนในชุมชนที่ไม่ค่อยเปิดรับอะไรใหม่ ๆ อีกทั้งการมีส่วนร่วมนั้นมีเฉพาะกลุ่มคนที่สนใจเท่านั้นที่เข้ามาดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังขาดความร่วมมือของเครือข่ายระหว่างชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขา

2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา ผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการพัฒนาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ประการแรก แนวทางการพัฒนาพื้นที่ มีการพัฒนาที่ครอบคลุมพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ กายภาพ วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนทราบถึงการพัฒนาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่สอง แนวทางการพัฒนาการจัดการ จะต้องตระหนักถึงการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับคนในชุมชนเป็นอันดับแรก การนำคนในชุมชนไปเรียนรู้นอกสถานที่ อีกทั้งหน่วยงานท้องถิ่นควรให้ความสำคัญของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างยั่งยืน ประการที่สาม แนวทางการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการ จะต้องพัฒนาและเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน อาทิ การทำอาหารพื้นบ้าน เช่น การทำไข่ครอบ ข้าวมันแกงไก่ เป็นต้น ภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และประการสุดท้าย แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม จะต้องมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน ภาครัฐและเอกชนหรือนุคคลภายนอก อีกทั้งจะต้องมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนห้วยเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้แก่ชุมชนและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ชุมชนห้วยเขามีศักยภาพที่สามารถดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยจากการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขา พบว่า ชุมชนห้วยเขามีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ร่วมกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอ้างอิงใน ภัทรชนกัลย์ เตียไพบูลย์ (2557) แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขา ดังนี้

1) ด้านพื้นที่ จุดแข็งและโอกาสของชุมชนห้วยเขามีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา และมีพื้นที่ลาดเชิงเขาลาดเอียงจากเขาแดงและเขามือองจรดทะเลสาบสงขลาอีกทั้งภายในชุมชนห้วยเขายังมีสถานที่ที่โดดเด่น และมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สำคัญเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ชุมชนมีการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน อาทิ การทำเครื่องมือประมง ชุมชนมีประวัติศาสตร์อันยาวนานจากการเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลาในอดีต, มีโบราณสถานที่สำคัญ อาทิ อุโบสถวัดบ่อทรัพย์ เจดีย์องค์คำ-องค์ขาว เป็นต้น อีกทั้งชุมชนห้วยเขามีเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนสัญจรอยู่ตลอดเวลา และมีการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น จุดอ่อนและอุปสรรคของชุมชนห้วยเขา คือ ชุมชนมีความแออัด บางสถานที่ในชุมชนห้วยเขายังมีสภาพทรุดโทรม ไม่ได้ได้รับการพัฒนา ไม่มีการบูรณะใหม่ และระบบสาธารณูปโภคยังขาดการพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องถนนในการเข้าถึงชุมชน และห้องน้ำสาธารณะ รวมถึงชุมชนยังคงมีปัญหาขยะในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้คนภายนอกชุมชนยังคิดภาพชุมชนห้วยเขาว่าเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัยจากปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝนหรือช่วงมรสุม

2) ด้านการจัดการ จุดแข็งและโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขานั้นมีการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยมีการจำหน่ายสินค้าของท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีบุคคลภายนอกและหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม จุดอ่อนและอุปสรรค คนในชุมชนห้วยเขายังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนที่จะเผยแพร่ให้คนภายนอกและสื่อต่าง ๆ ได้รับทราบ และยังขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากหน่วยงานท้องถิ่น อีกทั้งยังขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อชุมชน

3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ จุดแข็งและโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขามีกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสนใจกำลังส่งเสริม ผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนห้วยเขา โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น และชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และยังมีกลุ่มนักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสานความร่วมมือระหว่างกัน จุดอ่อนและอุปสรรคของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขายังมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขาอยู่ในระยะเริ่มต้น จากการพูดคุยของกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสนใจด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมที่ดำเนินการ โดยภาครัฐขาดความต่อเนื่อง และไม่มีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมในระยะยาว อีกทั้งยังขาดการเล็งเห็นความสำคัญและการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

4) ด้านการมีส่วนร่วม จุดแข็งและโอกาส คนในชุมชนห้วยเขามีส่วนร่วมในการศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนห้วยเขาทุกขั้นตอน มีการให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนห้วยเขา อีกทั้งคนในชุมชนยังให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

วัฒนธรรม นอกจากนั้นหน่วยงานเอกชนพร้อมให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวก และสนับสนุนการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีสถาบันอุดมศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมศึกษาและจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวให้กับชุมชน จุดอ่อนและอุปสรรค การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นยังมีน้อยคนในชุมชนที่ไม่ค่อยเปิดรับอะไรใหม่ ๆ และการมีส่วนร่วมนั้นยังคงมีเฉพาะกลุ่มคนที่สนใจเท่านั้นที่เข้ามาดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดความร่วมมือของเครือข่ายระหว่างชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหัวเขา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งรัตน์ หัตถกรรม (2551, น. 100) ที่ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของวนอุทยานเขากระโดง พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวนอุทยานเขากระโดง ที่ได้ค้นพบว่ามี การนำเสนอออกเป็นด้านต่าง ๆ เช่นกัน คือ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของวนอุทยานเขากระโดง ได้แก่ การสร้างความ และกลมกลืนกับธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องและสิ่งแวดล้อมโดยการคำนึงถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหลัก 2) ด้านการจัดการอย่างยั่งยืนของวนอุทยานเขากระโดง ได้แก่ ควรจะมีการจัดสร้างศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กลมกลืนกับพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว หรือการเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ หรือคู่มือแนะนำเที่ยวเขากระโดงแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้รับความเพลิดเพลิน โดยการจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยวเขากระโดง และใส่เนื้อหาเรื่องข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติตัวให้กับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าไปเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวด้วย ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบ การจัดการ วางแผน และตัดสินใจเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของวนอุทยานเขากระโดง 3) ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อมของวนอุทยานเขากระโดง ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้กับประชาชนในพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในวนอุทยานเขากระโดง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมหรือการจัดอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในเรื่องระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมด้วย และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การนำประชาชนในพื้นที่เดินทางไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอกลักษณ์ของท้องถิ่นยังพื้นที่อื่นเพื่อให้เกิด ความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอย่าง และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ บัญจรรัตน์ โจลานันท์ และกนกวรรณ คชสิทธิ์ (2561, น. 117) ที่ศึกษาการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มแม่น้ำวาง พบว่า การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อประเมินแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มแม่น้ำวางให้มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญหรือองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ทั้งนี้อาจรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมหรือมีการจัดการที่ยั่งยืน 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเชื่อมต่อกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง และ 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการยกระดับคุณภาพชีวิต การกระจายรายได้ และการรักษาไว้ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของคนท้องถิ่น

2) **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหัวเขา** ชุมชนหัวเขามีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน ดังนี้ **ประการแรก** แนวทางการพัฒนาในพื้นที่ที่มีการพัฒนาที่ครอบคลุมพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ กายภาพ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนทราบถึงการพัฒนาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ **ประการที่สอง** แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการ จะต้องตระหนักถึงการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับคนในชุมชนเป็นอันดับแรก การนำคนในชุมชนไปเรียนรู้นอกสถานที่ อีกทั้งหน่วยงานท้องถิ่นควรให้ความสำคัญของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างยั่งยืน **ประการที่สาม** แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการ จะต้องพัฒนาและเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน อาทิ การทำอาหารพื้นบ้าน เช่น การทำไข่ครอบ ข้าวมันแกวไก่ เป็นต้น ภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการปลูก

จิตสำนึกของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประการสุดท้าย แนวทางการพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วม จะต้องมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน ภาครัฐและเอกชนหรือบุคคลภายนอก อีกทั้งจะต้อง มีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายอีกด้วย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรู้ ระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งตะวัน เกิด โภคา (2553, น. 202) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี พบว่า มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น ให้การศึกษา และการเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่เยาวชนในท้องถิ่น จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ให้มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น บริเวณที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้ชัดเจนเพื่อเป็นการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ผลิตสินค้าในชุมชนท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวแก่ประชาชนในพื้นที่การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สนับสนุนเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ร่วมกันของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดระบบข้อมูลในการเดินทางเพื่อควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และมีมาตรการป้องกันและรักษาสีเขียวที่ชัดเจนรวมทั้ง มีการควบคุมตรวจสอบและจัดการมลพิษของแหล่งท่องเที่ยว และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ จิรัชชา บุญไตร และคุณ โท ขันธุ์ (2554, น. 82-83) ที่ศึกษาการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหาดบึงเกลือ พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวหาดบึงเกลือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลบึงเกลือได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายผ่านการทำ กิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการระดม ทรัพยากรและงบประมาณจากภายในและภายนอกชุมชนเพื่อมาสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชน คนรุ่นใหม่ ผู้ประกอบการในตำบลบึงเกลือ และนักท่องเที่ยวให้เล็งเห็นความสำคัญในการร่วมกันดูแลรักษาหาดบึงเกลือต่อการ พัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยอาศัยการสนับสนุน ความกรุณา และความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง พร้อมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปรับปรุงตลอดการดำเนินการวิจัย จนงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบพระคุณ คณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา รวมถึงคณาจารย์ทุกท่าน และบุคลากรที่คอยอบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถเพื่อเป็นบัณฑิตที่ดีได้ คอยช่วยเหลือการดำเนินงานด้านวิชาการ และกิจกรรมต่างๆ ตลอดการศึกษา ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่แผนกองค์กรสัมพันธ์ บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) คณะกรรมการสมาคมประมงเมืองเก่าพิทักษ์ สิ่งแวดล้อม ผู้อำนวยการศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล เขต 2 บริษัท เกาะแมว เกาะหนู จำกัด และชาวบ้านชุมชนหัวเขาที่ให้ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำงานวิจัย อีกทั้งให้ความอนุเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2557). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรมการท่องเที่ยว, กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. กรุงเทพฯ: น. 1-45.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพร้อมทั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2559). *แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563*. กรุงเทพฯ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *ททท.เปิดตัวแคมเปญโฆษณายิ่งใหญ่ “amazing ไทยแท้” ปลุกกระแสเที่ยวเมืองไทย สวยทุกที่*
เท่าทุกเวลา ค้นรายได้ไทยเที่ยวไทยและล้านล้านบาทตามเป้าหมาย. ค้นหาคจาก <http://thaiifest.tourismthailand.org/>.

คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564)*. สงขลา, น. 118-204.

จิรัชชา บุญไทร และณัฐ โทจันทร์. (2554). การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหาดบึงเกลือ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 4 (3),
กรกฎาคม-กันยายน, 74-87.

ทรูปลูกปัญญา. (2560). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. ค้นหาคจาก <https://www.trueplukpanya.com>.

บัญญัติน์ โจลานันท์ และกนกวรรณ คชสีห์. (2561). การส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มแม่น้ำวาว. *วารสารเกษม*
บัณฑิต, 19 (1), 103-122.

ภัทรธรรณกุลย์ เตียไพบูลย์. (2557). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านหวนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัด*
สงขลา. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

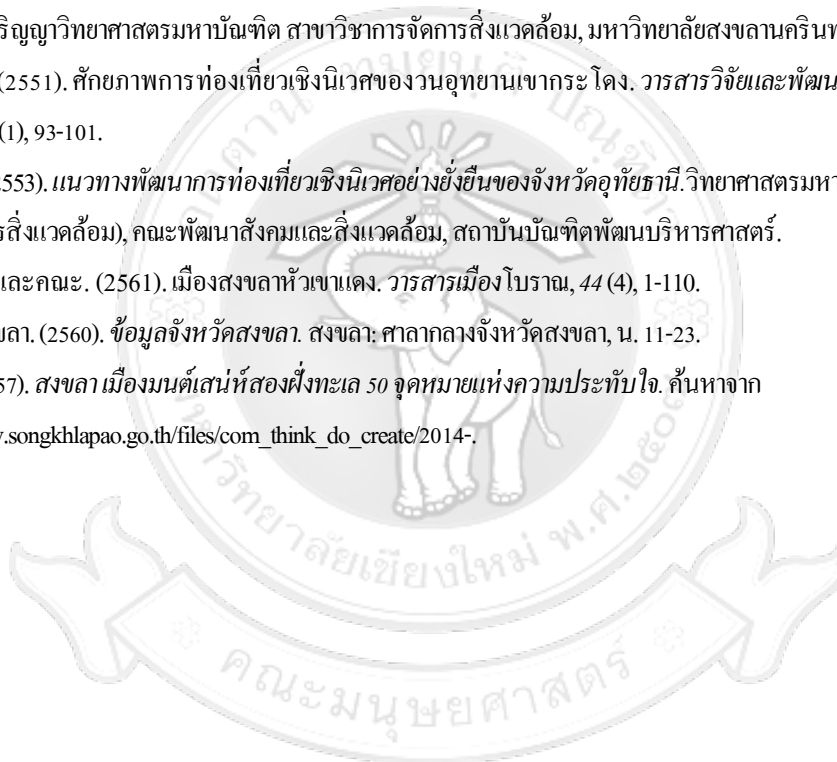
รุ่งรัตน์ หัตถกรรม. (2551). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของวนอุทยานเขากระโดง. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ*
บุรีรัมย์, 3 (1), 93-101.

รุ่งตะวัน เกิดโกคา. (2553). *แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี*. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ และคณะ. (2561). เมืองสงขลาหัวเขาแดง. *วารสารเมืองโบราณ*, 44 (4), 1-110.

สำนักงานจังหวัดสงขลา. (2560). *ข้อมูลจังหวัดสงขลา*. สงขลา: ศาลากลางจังหวัดสงขลา, น. 11-23.

สุรจิต จามรมาน. (2557). *สงขลา เมืองมนต์เสน่ห์สองฝั่งทะเล 50 จุดหมายแห่งความประทับใจ*. ค้นหาคจาก
http://www.songkhlapao.go.th/files/com_think_do_create/2014-

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิต ชุมชนท่าหิน

อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

Guideline to Enhance Community Enterprise for Agritourism in Tha Hin Community, Sathing

Phra District, Songkhla Province

บุษราภรณ์ จองเดิน¹ สิริรัตน์ หมานละโต๊ะ^{*1} อโนชา พุทธิภูมิพงศ์¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล²

Budsaraporn Jongdern SiriratManlatoa Anocha Puttipoompong and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิตชุมชนท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 2) กำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ภาคสนาม มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน ประกอบด้วยประธานกลุ่มวิสาหกิจ จำนวน 2 คน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจจำนวน 4 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 4 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าหินมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าหินมีการทำเกษตรวิถีชีวิตแบบวิถีไหนค นา เล และเกษตรแบบผสมผสาน 2) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจกิจกรรมทางการเกษตร 3) ด้านการบริการท่องเที่ยว พบว่า ให้ความรู้และสาธิตการทำเกษตรตามวิถีของชุมชน รวมถึงบริการอาหารท้องถิ่น โฮมสเตย์ชาวบ้าน และจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าหิน จำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิต 3 แนวทาง คือ 1. แนวทางการพัฒนาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2. แนวทางการพัฒนาด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3. แนวทางการพัฒนาด้านการบริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิสาหกิจชุมชน ชุมชนท่าหิน

Abstract

The purpose of this study was to 1) Examine the potential of community enterprise for agritourism in Tha Hin community, Sathing Phra District, Songkhla Province, 2) Examine the guideline development to enhance

¹ นักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ 90112

² อาจารย์, ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112

*ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: sirirat_nana@hotmail.com

community enterprise for agritourism. This study is qualitative research. The data collection was enabled by non-participant observation and in-depth interview with 10 informants, consisting of 2 community enterprise leaders, 4 community enterprise members and 4 tourists, along with other related literatures and studies. After that, the data was analyzed using content analysis and shown in descriptive analysis.

The results revealed that there were 3 components of agritourism potential in Tha Hin community which are 1) *Tourism resources* – it shows that the community enterprise in Tha Hin community adopted integrated farming system and traditional ways of life which is called *Node Na Le*, 2) *Tourism marketing* – the community attracted a particular group of tourists who interested in agricultural and 3) *Hospitality* – it was found that the community educates and demonstrates on how local agricultural is along with services of local food, homestay accommodation and sells local products. All in all, there are 3 guidelines to enhance community enterprise for agritourism which are 1) the guideline of agritourism resources development, 2) the guideline of agritourism marketing development and 3) the guideline of hospitality in agritourism.

Keywords: Agritourism Community enterprise Tha Hin community

บทนำ

วิสาหกิจชุมชน หรือ SMCE (Small and Micro Community Enterprise) เป็นกลุ่มกิจกรรมที่ชาวบ้านใช้ในการผลิตสินค้าโดยใช้วิธีการผลิตที่หาวัสดุดิบในท้องถิ่นและมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกับธุรกิจชุมชนในประเด็นการซื้อขายหรือบริการ ทั้งยังมีการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนเป็นหลัก (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2559) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัต วิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาอีกมาก เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ เมื่อมีนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐเข้ามาทำให้ชุมชนมีการตื่นตัวมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนารูปแบบอาชีพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และวิสาหกิจชุมชนยังเป็นกลุ่มที่มีการตอบสนองต่อนโยบายการท่องเที่ยวซึ่งได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้มีการพัฒนาในเรื่องนี้กันมากขึ้น

จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ภาครัฐได้มุ่งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของประเทศให้มากที่สุด และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ผลของการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยการสร้างแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวให้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เป็นต้น ทั้งยังส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่โดยมีการสนับสนุนในด้านอัตลักษณ์ของพื้นที่โดดเด่น ปุ่มประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่าท้องถิ่น หรือการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรในพื้นที่ เพื่อสร้างบรรยากาศให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว (สภาพัฏฐิรูปแห่งชาติ, 2558)

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่นำการเกษตรมาเป็นกิจกรรมในการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นด้านการเรียนรู้การเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้

เกิดประโยชน์ ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเดิมควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทั้งยังทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการทำกิจกรรมการเกษตร นอกจากการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ธรรมชาติ วัฒนธรรมและการเกษตรแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสการทำเกษตรที่หลากหลายบนพื้นที่จริงของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว (นิออน ศรีสมขง, 2552)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่ามีผู้สนใจศึกษากลุ่มวิสาหกิจอย่างกว้างขวางจนเกิดเป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ผู้วิจัยพบประเด็นเนื้อหา 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก การศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและกลุ่มอาชีพ และประเด็นที่สอง การศึกษากลุ่มวิสาหกิจเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ในประเด็นนี้พบว่ามีการศึกษากลุ่มวิสาหกิจเพื่อพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ และเมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนท่าหินพบว่า ในชุมชนท่าหินมีลักษณะทางกายภาพและพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น โดยเฉพาะการเกษตร และพื้นที่ทะเลสาบสงขลาที่เป็นต้นกำเนิดระบบนิเวศชายฝั่งให้มีความพร้อมและเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนท่าหิน มีทั้งการทำประมงพื้นบ้าน การยกยอ และการเลี้ยงควายริมชายฝั่ง ทั้งนี้ชุมชนท่าหินยังมีเอกลักษณ์วิถีชีวิตที่โดดเด่น คือ วิถีโหนด นา เล ซึ่งเป็นอาชีพของคนในชุมชนที่สืบทอดมาตั้งแต่ในอดีต นอกจากนี้ยังพบกลุ่มวิสาหกิจท่าหินที่สำคัญคือ ศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล และกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา โดยชาวบ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อสร้างเศรษฐกิจระดับครัวเรือนช่วยเหลือคนในชุมชนด้วยกันมีการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจในประเด็นที่สอง คือ การศึกษากลุ่มวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยว โดยคณะผู้วิจัยได้สังเกตเห็นความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนท่าหิน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาศักยภาพวิสาหกิจ ชุมชนท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิตชุมชนท่าหิน ตำบลท่าหินอำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลในชุมชนท่าหิน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ข้อมูลทุติยภูมิ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ การศึกษาคำรา บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาและเอกสารจากกลุ่มวิสาหกิจ ส่วนที่สอง ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีสัมภาษณ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยดำเนินการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการเขียนอธิบายในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนทำหิน

ชุมชนทำหิน ตั้งอยู่ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีลักษณะทางกายภาพที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยทิศตะวันตกของชุมชนติดกับทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งน้ำสำหรับชุมชน ใช้ทำการเกษตร มีทรัพยากรดิน สภาพเป็นดินเหนียว เหมาะแก่การเพาะปลูก ส่วนทางตะวันตกจดทะเลสาบ สภาพเป็นที่ราบต่ำ มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดทั้งปี เป็นทุ่งหญ้า เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ ตำบลท่าหินเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกไม้ยืนต้นประเภทตาล โคนดเป็นอย่างดี

ลักษณะภูมิอากาศ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีลมทะเลสาบสงขลา และมรสุมพัดผ่านตลอดทั้งปี โดยทั่วไปจะมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน อากาศค่อนข้างร้อนมาก ในฤดูร้อน ส่วนฤดูฝน ฝนตกไม่แน่นอน บางปีมีมรสุมพัดเข้ามา สภาพอากาศเหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทำนา การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์

วิถีชีวิตชุมชนทำหิน สำหรับความเป็นอยู่ของชุมชนในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมอันดีงามเกี่ยวข้องกับตาล โคนด การทำนา และการทำประมงหรือออกเล โดยเฉพาะตาล โคนดที่นับเป็นแหล่งที่มีต้นตาล โคนดมากที่สุด ในภาคใต้ นำมาซึ่งอาชีพที่หลากหลาย ในขณะที่การออกเล ก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่ชาวบ้านทำหินดำรงวิถีมาช้านาน ทำให้ชุมชนทำหินมีเอกลักษณ์ชุมชนที่โดดเด่นด้วยวิถีชีวิตของที่สืบทอดกันมา เรียกว่า วิถีไหนด นา เล

วิถีไหนด : ต้นตาล โคนดเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนทำหิน โดยพืชชนิดนี้จะปลูกตามแนวคันนา ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พื้นที่นา 1 ไร่ จะมีต้นตาลโดยเฉลี่ยประมาณ 20 ต้น ซึ่งปรากฏในหลายพื้นที่ ทำให้ผู้คนในชุมชนได้ใช้ตาล โคนดตั้งแต่ยอดจนถึงรากให้เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายและกว้างขวาง อาทิ น้ำตาลสด น้ำตาลป๊อ น้ำตาลแวน และผลของลูกตาล โคนด การขึ้นต้นตาล โคนดจึงกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชนทำหิน

วิถีนา : ในอดีตของเกษตรกรไทย ประกอบอาชีพแบบใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา โดยเฉพาะชาวนา การทำนาโดยอาศัยทุนชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น ชุมชนทำหินทำนามาตั้งแต่อดีต และใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านในการทำนา อาทิ พันธุ์สังข์หยด พันธุ์เล็บนก พันธุ์ข้าวขาว การเก็บข้าวด้วยแกละที่ละรวงแล้วนำมาผูกเป็นเรียงเพื่อนำไปสีข้าว การทำนาไม่ได้ทำตลอด เพราะต้องทำตามฤดูกาลคือก่อนช่วงตุลาคม-มกราคม

วิถีเล : เนื่องจากชุมชนทำหินติดกับทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งรับน้ำฝนใหญ่ที่มีลักษณะทะเลสาบแบบลากูน (Lagoon) ขนาดใหญ่ และการที่ทะเลสาบสงขลาได้รับทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม จึงทำให้ทะเลสาบสงขลาเป็นระบบนิเวศผสมผสานหรือ “ทะเลสาบสามน้ำ” ที่มีทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ชาวบ้านชุมชนทำหินได้อาศัยทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวมาช้านานหลายชั่วคน และชาวบ้านที่อาศัยอยู่แถบชายฝั่งริมทะเล จะมีความคิดความเชื่อ ว่า เล คือชีวิต เล คือบ้าน เล คืออาหาร และเล คือ บึงจัยสี่ ด้วยความที่ชาวบ้านในบริเวณนี้ มีความผูกพันอยู่กับทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบที่เป็นเสมือนแหล่งอาหาร และแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรในชุมชน

2. วิสาหกิจชุมชนทำหิน

2.1 ศูนย์การเรียนรู้ไหนด นา เล

ศูนย์การเรียนรู้ไหนดนาเล เป็นวิสาหกิจที่เป็นฐานกิจกรรมไหนด-นา-เล เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมในการดำเนินการดำรงชีพของคนคาบสมุทรสทิงพระ อ.สทิงพระ จ.สงขลา ประกอบไปด้วย ต.ท่าหิน ต.คูขุด และ ต.คลองรี ที่มีชีวิต

ผูกพันอยู่อาชีพหลักได้แก่ วิถีชีวิตเกี่ยวกับตาลโตนด เช่น การขึ้นตาลโตนด เาะลูกตาล ลูกตาลเชื่อม การทำน้ำผึ้งแว่น น้ำผึ้งเหลา การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดและการเพาะปลูก โหนด วิถีชีวิตการทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านที่สลับกับอาชีพตาลโตนดและวิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิม แรกเริ่มเดิมทีในช่วงปี 2541 คุณพูนทรัพย์ ศรีชู (ประธานศูนย์การเรียนรู้โหนด-นา-เล) ได้รวมกลุ่มแม่บ้านหาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ สาเหตุของการรวมตัวของกลุ่มมี 3 ประเด็น ได้แก่ สัตว์น้ำเริ่มสูญหายจากทะเลสาบสงขลา ต้นผลิตในการทำนาสูง ราคาผลผลิตและราคาตาลที่ตกต่ำ จากสาเหตุปัญหาเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนออกไปทำงานก่อสร้างในตัวเมือง และจากการออกไปทำงานได้เจอกับนายทุนที่เบียดค่าแรงทำให้มีหนี้สินมากขึ้น จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว สร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้เห็นถึงคุณค่าของวิถีชีวิต โหนด นา เล

หลังจากรวมกลุ่มกันเองจนเข้มแข็ง กระทั่งมีผู้คนและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเยี่ยมชมกิจกรรมในพื้นที่ พร้อมทั้งให้คำแนะนำจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เรียกว่า “โหนด นา เล” เพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ และได้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ข้าวสารบรรจุถุง สบู่ตาลโตนด มีการปรับวิถีชีวิตให้เป็นไปตามอัตลักษณ์โหนด นา เล โดยการทำนานั้น ได้หันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพที่มีส่วนผสมของตาลโตนด ส่วนพันธุ์ข้าวเน้นข้าวพันธุ์พื้นบ้านมากขึ้น เช่น ข้าวสารี่ ข้าวสังข์หยด ข้าวขาวหนัก ข้าวเล็บนก เพราะนาข้าวในพื้นที่ชุมชนทำหีนกับทะเลสาบมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน หากใส่ปุ๋ยเคมีในนาข้าว ในที่สุดน้ำเสียจากนาข้าวก็จะไหลลงสู่ทะเลสาบส่งผลให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในทะเลได้ ศูนย์การเรียนรู้โหนด นา เล เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในวิถีชีวิตชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ 1. การทำขนมท้องถิ่น เช่น การทำขนมจาก การทำขนมตาล ลูกตาลลอยแก้ว เป็นต้น 2. กิจกรรมวิถีนา คือ สาธิตการสีข้าว การปักข้าว การดำข้าว การนวดข้าว 3. กิจกรรมวิถีโหนด ได้แก่ การให้ความรู้ตาลโตนด สาธิตการขึ้นตาล การทำสบู่ตาลโตนด และกิจกรรมวิถีเล ได้แก่ สาธิตการยกยอ การล่องเรือชมระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ของทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ยังมีที่พักให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่อยากจะสัมผัสธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนทำหีน

2.2 กลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา

จุดเริ่มต้นของกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา คือ โรงเพาะเห็ด เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในโครงการกิจกรรมส่งเสริมการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน ทั้งยังเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการหารายได้เสริม และเป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรของชุมชน ในภายหลังมีการพัฒนาเกษตรแบบผสมผสาน โดย นางสาวชฎานิชฐ์ คงสุวรรณ และนายพงศั ไพ เพชรศรีสังข์ ร์เริ่มการทำสวนเกษตรผสมผสานในชุมชนทำหีนในช่วงระยะเวลากลางปี 2561 จากนั้นเริ่มขยายกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนาและทำกิจกรรมร่วมกับภาครัฐ โดยเฉพาะงาน OTOP เกิดการชักชวนชาวบ้านมารวมกลุ่มในชุมชนและขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า OTOP เพื่อต้องการทุนสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งจากกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา มีการทำเกษตรที่หลากหลาย อาทิ การทำนา ปลูกตาลโตนด การปลูกพืชเกษตรแบบผสมผสาน การเลี้ยงสุกร ทั้งนี้ยังนำวัสดุในท้องถิ่นมาแปรรูปให้เกิดมูลค่า โดยให้กลุ่มชาวบ้านที่เป็นสมาชิกนำสินค้าในชุมชนมาขาย เช่น ก้านตาลโตนด ใบตาลตาลโตนด น้ำตาลโตนด เป็นต้น เพื่อจะนำวัสดุในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมา กลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนานั้นการพัฒนาการเกษตรให้อยู่ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ภายในกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนามีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ 1. กิจกรรมวิถีนา ได้แก่ การเก็บข้าว การสีข้าว 2. กิจกรรมวิถีโหนด ได้แก่ การขึ้นตาล การเก็บตาล การทำน้ำตาล 3. ปลูกพืชเกษตรผสมผสานแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้ยังมีการทำแก๊สชีวภาพ จากการเลี้ยงหมู รวมไปถึง งานหัตถกรรมเกษตรท้องถิ่น ที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถให้ผู้สนใจเข้าไปเรียนรู้และท่องเที่ยวภายในกลุ่มได้อีกด้วย

ศูนย์เรียนรู้ โหนดนา เล (SWOT)	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1. ด้านทรัพยากร	- วิธีการทำนาและการขึ้นต้นตาล โหนดที่เป็นเอกลักษณ์ - ทะเลสาบสงขลาที่มีความอุดม สมบูรณ์ทั้งสัตว์น้ำและนกหลากหลาย ชนิด - กิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นวิถี โหนด นา เล ที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน	- อุปกรณ์การทำ กิจกรรมยังไม่เพียงพอ สำหรับกลุ่ม นักท่องเที่ยวที่มี จำนวนมาก	- การพัฒนาเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ - การพัฒนาเครือข่ายใน ชุมชนใกล้เคียง - มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ทะเลสาบสงขลา	- เกิดมรสุมในช่วงเดือน พฤศจิกายนถึงเดือน ธันวาคม
2. ด้านการตลาด	- นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเฉพาะ เช่น นักเรียน นักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน - มีการจัดเป็นโปรแกรมการ ท่องเที่ยวที่ชัดเจน	- กลุ่มนักท่องเที่ยวไม่ หลากหลาย	- หน่วยงานศึกษาให้การ สนับสนุน - มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ชุมชนกับองค์กรพัฒนา ชุมชน - นักท่องเที่ยวบางส่วนมา จากที่ทางกลุ่มเดินทางไป อบรม เช่น ตาม สถานศึกษาต่าง ๆ	- กลุ่มนักท่องเที่ยวบาง กลุ่มไม่รักษาธรรมชาติ เกิดความเสียหายในสวน เกษตร - เครือข่ายกลุ่มอาชีพใน ชุมชนขาดความร่วมมือ กันองชุมชน
3. ด้านบริการ	- ที่พักโฮมสเตย์ชาวบ้านที่มีความ ปลอดภัยและผู้ที่มีความรู้ในชุมชน - ให้บริการอาหารท้องถิ่น - สินค้าที่ระลึก เอกลักษณ์ของ ชุมชนเน้นสินค้าที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม	- สมาชิกขาดความ มั่นใจในการให้ความรู้ - ความไม่แน่นอนของ ที่พักชาวบ้าน	- นำสมาชิกปฏิบัติการ อบรมด้านการเป็น วิทยากร - หน่วยงานการศึกษา สนับสนุนทำป้ายและ บอร์ดความรู้	- สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่ ไม่มีความสามารถ ในการใช้เทคโนโลยี
กลุ่มบ้านเห็ดสวน เพชรปายนา (SWOT)	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1. ด้านทรัพยากร	- ทรัพยากรต้นตาลโหนดที่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน - การเพาะเห็ด ได้แก่ เห็ดหลินจือ เห็ดนางฟ้า เห็ดขอน เห็ดเป่าฮื้อ - การทำเกษตรแบบผสมผสาน และการปลูกผักปลอดสารพิษ	- จุดบริการถึงขยะ	- การต่อยอดผลิตภัณฑ์ โดยองค์กรพัฒนาชุมชน - การพัฒนา มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP - สร้างเครือข่ายสวน เกษตรในชุมชน	- เกิดมรสุมในช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคมทำ ให้ไม่สามารถทำการ เกษตรได้ - ขาดเงินทุนสนับสนุน จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง

กลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา (SWOT)	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
2. ด้านการตลาด	- เข้าถึงตลาดผ่านขององค์กรพาณิชย์จังหวัด - สมาชิกเดินทางประชาสัมพันธ์ต่างจังหวัด	- เนื่องจากพื้นที่สวนเกษตรของกลุ่มอยู่ในพื้นที่ปิด ไม่มีป้ายกลุ่มให้นักท่องเที่ยวที่ผ่านทางถนนสายหลักเห็น - การประชาสัมพันธ์ยังไม่หลากหลาย	- การขยายตลาดการท่องเที่ยวจากการเข้าร่วมสินค้า OTOP - นักศึกษาเข้ามาทำวิจัยและสนับสนุนการท่องเที่ยว	- ไม่มีการสนับสนุนจากรัฐ
3. ด้านการบริการ	- การให้บริการโปรแกรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว - การบริการที่พักและอาหารท้องถิ่น - วิทยากรท้องถิ่นมีความรู้ด้านการเกษตร	- ไม่มีจุดพักในสวนเกษตร - ปัญหาระบบสาธารณูปโภค อาทิ ห้องน้ำ น้ำประปา - ไม่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวที่นับถือศาสนาอิสลามได้	- พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคด เช่น การพายเรือคายัค การทำร้านอาหาร และร้านกาแฟ	- ไม่สามารถให้บริการท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝน

การประเมินศักยภาพ สรุปได้ว่า

จุดแข็งของทั้ง 2 แหล่ง คือ มีทรัพยากรการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งต้นตาล โตนด ทั้งการเกษตรผสมผสาน และผู้นำกลุ่มทั้งสองมีความรู้และประสบการณ์ด้านการทำเกษตร สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นนำไปปฏิบัติได้ อีกทั้งชุมชนทำหินยังมีความเป็นเอกลักษณ์ทำให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว คือ วิถีโหนด นา เล

จุดอ่อนทั้ง 2 แหล่ง คือ ไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี เนื่องจากคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มเป็นคนสมัยก่อนและกลุ่มวิสาหกิจยังมีการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวที่ไม่ทั่วถึง ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องน้ำและที่พักในสวนเกษตร เป็นต้น

โอกาสทั้ง 2 แหล่ง คือ มีหน่วยงานศึกษาให้การสนับสนุน และการทำวิจัยในกลุ่มวิสาหกิจ นอกจากนี้ยังมีการอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ตามองค์กรต่าง ๆ

อุปสรรค ทั้ง 2 แหล่ง คือ การเปลี่ยนแปลงในฤดูกาลเกิดเป็นมรสุมที่ทำให้สวนเกษตรเกิดความเสียหาย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้ามาเที่ยวได้

3. ประเมินศักยภาพท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนทำหิน

3.1 ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ โดยสิ่งเหล่านั้นจะต้องมีความงดงามแปลกตา มีความสำคัญหรือมีคุณค่า รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตอันดีงามที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมอันทรงคุณค่า และมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งศักยภาพด้านทรัพยากร คือ ความโดดเด่นเฉพาะตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำหิน จากศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในจุดแข็ง พบว่า ศูนย์การเรียนรู้โหนด นา เล และกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์

โดยมีความโดดเด่นในด้านของวิถีโหนด นา เล ที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท่าหิน และยังมีทัศนียภาพที่สวยงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมี กิจกรรมการท่องเที่ยวมีกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับวิถีโหนด นา เล เช่น สาธิตการขึ้นตาลโตนด การนั่งเรือคู่วิถีประมง การทำลูกตาลเชื่อม การทำน้ำผึ้งแว่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ยังมีกลุ่มโฮมสเตย์ชาวบ้าน คอยให้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างแรม สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชอบการท่องเที่ยวเกษตรที่เน้นวิถีชีวิตและการเรียนรู้ในชุมชนเป็นหลัก

3.2 ด้านการตลาด

3.2.1. ผลิตภัณฑ์ (Product)

มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จากศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในจุดแข็งและโอกาส กิจกรรมการท่องเที่ยวของศูนย์เรียนรู้โหนด นา เล มีกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับตาลโตนด เช่น การขึ้นตาลโตนด การทำลูกตาลเชื่อม การทำน้ำผึ้งแว่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด และยังมีกลุ่มโฮมสเตย์ชาวบ้าน คอยให้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างแรม ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นการเกษตรแบบผสมผสาน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และเพาะพันธุ์ข้าวแจกให้แก่กลุ่มสมาชิก จึงเห็นได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้โหนด นา เล และกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยเฉพาะ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชอบการท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตและการเรียนรู้ในชุมชนเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่ระลึก โดยสินค้าที่ระลึกของศูนย์เรียนรู้โหนด นา เล และกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถทำได้เอง เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุธรรมชาติของชุมชน แต่สามารถเก็บไว้ได้นาน เนื่องจากมีการแปรรูปผ่านกรรมวิธีการเก็บรักษาด้วย

3.2.2. ราคา (Price)

วิสาหกิจชุมชนท่าหิน มีผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นที่ทำจากทรัพยากรในชุมชน ทำให้ช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้ ส่งผลให้ราคาของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในวิสาหกิจชุมชนมีราคาไม่สูงมากนัก ซึ่งเหมาะแก่กลุ่มนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่มีงบประมาณจำกัด สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายมีราคาแตกต่างกันออกไป เช่น ผลิตภัณฑ์จักรสานใบตาล มีตั้งแต่ราคา 40 บาท จนถึง 200 บาท หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรโตนด ราคาก้อนละ 39 บาท เป็นต้น ในส่วนของการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยววิถีชุมชนจะกำหนดราคาต่อคน คือ 190 บาท ต่อคน

3.2.3. ช่องทางการจำหน่าย (Place)

ช่องทางการจำหน่ายของศูนย์การเรียนรู้โหนด นา เล คือ การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาชมการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆของกลุ่ม และถ้านักท่องเที่ยวสนใจ ก็สามารถซื้อผลิตภัณฑ์นั้นได้ นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังมีโอกาสได้ไปออกบูธตามงานต่างๆ จากการเชิญของกรมพาณิชย์จังหวัดและกรมการพัฒนาชุมชน

3.2.4. การส่งเสริมการจำหน่าย (Promotion)

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในกลุ่มวิสาหกิจ มีการประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook ทำให้ผู้สนใจสามารถติดต่อได้สะดวกและเนื่องจากกลุ่มเรียนรู้โหนด นา เล เกิดขึ้นมาระยะหนึ่งแล้ว ส่วนกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา ยังคงไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ทำให้นักท่องเที่ยวทั่วไปไม่สามารถเข้ากลุ่มได้ นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มวิสาหกิจทั้งสองยังไม่หลากหลายมากนักเพราะสมาชิกในกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น

นักท่องเที่ยวจึงเป็นกลุ่มเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาจารย์ นักศึกษาและนักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตเพื่อใช้ในการเรียนการสอนและทำรายงาน ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวจึงไม่หลากหลายมากนัก

3.3 ด้านการบริการ

การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย กิจกรรมการสาธิต การนำเที่ยว ที่พักและร้านอาหาร โดยการบริการการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าหิน มีการให้บริการกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้วิถีไหนด นา เล ประกอบไปด้วย การให้ความรู้และสาธิตที่เกี่ยวกับการทำนา ในส่วนของการทำนา มีการให้ความรู้และการจำลองการทำนาหรือการปลูกข้าว ส่วนการทำตาลโดนด มีการพานักท่องเที่ยวไปดูวิธีการขึ้นตาลโดนด การแบ่งแยกเพศตาลโดนด และมีการสาธิตการทำขนมพื้นบ้าน น้ำตาลผง การทำสบู่ เป็นต้น และในที่สุดท้ายคือ วิถีเล เป็นการพานักท่องเที่ยวออกไปดูวิถีชีวิตชาวประมง การทำประมงพื้นบ้านในการวางไซดักปลา ดักกุ้ง การหว่านแหดักปลา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเกษตรสวนผสมภายใต้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มบ้านเห็ดสวนเพชรปลายนา จากนั้นมีการให้บริการอาหารพื้นบ้านของชุมชนท่าหิน เช่น ยำหัวไหนด แกงส้มหัวไหนด แกงคั่วไก่บ้านหัวไหนด เป็นต้น การให้บริการที่พักในชุมชน คือโฮมสเตย์ของชาวบ้านในชุมชนท่าหิน นอกจากนี้ยังมีการให้บริการสินค้าที่ระลึก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกลุ่มวิสาหกิจ ได้แก่ น้ำตาลโดนดผง สบู่ก้อน โลชั่นสกัดจากลูกตาล งานจักสานจากใบตาล เป็นต้น

4. แนวทางพัฒนาวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนท่าหิน

4.1 แนวทางการพัฒนาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แนวทางการพัฒนาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นในด้านการเกษตร ทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและทัศนียภาพในชุมชน ให้เหมาะกับการเที่ยวชมธรรมชาติที่สวยงาม วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนท่าหิน และการให้คนในชุมชนช่วยกันพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรทางการเกษตรให้มีคุณภาพ พร้อมให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอยู่เสมอ นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล ปรับปรุง ส่งเสริมทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยเป็นคนในชุมชนเองเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และนำทางพานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมตามสวนเกษตรต่างๆ ในชุมชน อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าหิน ต้องพัฒนากิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว ในด้านความรู้ การบริหารจัดการ แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปต่อยอดเป็นกลุ่มอาชีพของตนได้ ทั้งยังเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่อกัน เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวท่าหินให้สามารถตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิตได้

4.2 แนวทางการพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การพัฒนาด้านการตลาดและการบริการเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้น เกิดความต้องการอยากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และซื้อบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น กลุ่มนักท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจท่าหิน ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เพื่อจะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิต ซึ่งนำไปใช้ในการเรียนการสอน เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวคือ การกระตุ้นนักท่องเที่ยวให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวภายใต้วิถีการเกษตรของชุมชน การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับประเภทของนักท่องเที่ยวโดยแนวทางการพัฒนาตลาดของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิต เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะใช้การประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้หลากหลายและมีทางเลือกเพิ่มขึ้น เป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ การออกรายการ

ทีวี การสัมมนาออกสถานที่ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องมีการสนับสนุนช่องทางการตลาดอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 แนวทางการพัฒนาด้านการบริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แนวทางการพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การพัฒนาด้านการตลาดและการบริการเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้น เกิดความต้องการอยากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และซื้อบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจทำกิน ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาจารย์ นักศึกษาและนักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวไม่หลากหลายมากนักจะเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการตลาด คือ การกระตุ้นนักท่องเที่ยวให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวภายใต้วิถีการเกษตรของชุมชน โดยการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับประเภทของนักท่องเที่ยวโดยแนวทางการพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะ ใช้การประชาสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการโฆษณาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเน้นการเรียนรู้และอนุรักษ์วิถีไหนค นา เล

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็น ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบ่งได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากร ด้านการตลาด และด้านการบริการ โดยศักยภาพทั้ง 3 ด้าน มีความเหมาะสมต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ 1. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เน้นความโดดเด่นของเกษตร โดยเฉพาะต้นตาลโตนดที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม ทั้งนี้ยังมีกิจกรรมการเกษตรผสมผสานของกลุ่มวิสาหกิจที่เน้นวิถีชีวิตแบบพอเพียง 2. ด้านการตลาด กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกิดจากความต้องการของคนในชุมชนเอง โดยเน้นการพัฒนาด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่และการเกษตรมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่สนใจศึกษาและเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน 3. ด้านการบริการ คือ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีบริการที่พักโฮมสเตย์ชาวบ้าน และอาหารพื้นบ้านให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ สุขเกษม (2559) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลคงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านบริการและการอำนวยความสะดวก และด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ประเด็น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิต ได้แก่ แนวทางที่ 1 พัฒนาการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในการท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมต้องสอดคล้องกับชุมชนและนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เพราะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจนเกิดการพัฒนาและอนุรักษ์รวมถึงการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ดังนั้นชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรแนวทางนี้ยังช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันต์ชิต มาลาบุตร (2559) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ : กรณีศึกษา ตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ชุมชนมีส่วนในการ

จัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวของตน และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ จนทำให้เกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์ แนวทางที่ 2 พัฒนาด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการพัฒนาด้านการตลาดเพื่อมุ่งเน้นส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้การเกษตรภายใต้วิถีชีวิต โหนด นา เล พร้อมทั้งร่วมอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ของชุมชน และแนวทางที่ 3 การพัฒนาการบริการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้าของที่ระลึกของกลุ่มวิสาหกิจที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดว่า การปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งห้องน้ำและที่พัก เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในอนาคตสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัตถา ศรีอัมพรเอกกุลและคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีกำลังการซื้อและการท่องเที่ยวที่มีเวลานาน การท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหากมีการพัฒนาการบริการเพื่อกลุ่มผู้สูงอายุสามารถเพิ่มกลุ่มนักท่องเที่ยวในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิต ชุมชนท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่าหินทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ โหนด นา เล และกลุ่มบ้านหัตถ์สวนเพชรปลายนา มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท่าหินมากขึ้น โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้วิถี โหนด นา เล และมีการชมสวนเกษตรผสมผสานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถได้รับความรู้และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนท่าหิน แบ่งได้ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการพัฒนาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) แนวทางการพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) แนวทางการพัฒนาด้านบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวทางการพัฒนาศักยภาพทั้ง 3 ด้าน สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพื้นที่ชุมชนท่าหินให้เกิดประโยชน์และสร้างอาชีพให้ชาวบ้านในชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว และยังเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในชุมชนท่าหิน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. ชุมชนควรมีการพัฒนาในด้านเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมความสามัคคี
2. ควรให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีแก่สมาชิกในชุมชน เนื่องจากเป็นช่องทางสำคัญในการประชาสัมพันธ์
3. หน่วยงานภาครัฐ ควรเข้ามาช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนท่าหินอย่างทั่วถึง ทั้งด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการบริการและระบบสาธารณูปโภค ให้มีความพร้อมบริการแก่นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท่าหิน ให้ครบรอบปีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบทุกประเด็น

2. ควรศึกษาขอบเขตพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือของอาจารย์ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่สละเวลาในการตรวจทานข้อแก้ไขบทพร้อมต่าง ๆ ในงานวิจัยเล่มนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยซาบซึ้งในความปรารถนาดีของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอขอบพระคุณและขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กันต์ชิต มาลาบุตร. (2559). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ : กรณีศึกษา ตำบลคลองเจ็อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารการบริการและการท่องเที่ยว. 7(3) : 23-36.
- นิออน ศรีสมยง. (2552). การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชนบทและทรัพยากรการท่องเที่ยว. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- มณีนรัตน์ สุขเกษม. (2559). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลคงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุลและคณะ. (2561). การท่องเที่ยวคุณภาพสำหรับผู้สูงอายุ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 4 (1) : 12-28.
- สภาพัฒนาการแห่งชาติ. (2558). วาระที่ ๑ การพัฒนาการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการ.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2559). “วิสาหกิจชุมชน” ปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ (Community Enterprise : The Paradox of the Competition of Business). วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 37(2) : 150.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรไทยบ้านภูลิตา
ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

Guidelines for creative tourism development Case study of Ban Phulita Thai Agricultural
Learning Center, Tha Chamuang Subdistrict, Rattaphum District, Songkhla Province

จิตติพร ทองสุข*¹ ปิรญา นาวาทอง² และ ยุทธกาน ดิสกุล³

Thitiporn Thongsuk Piranya Nawathong and Yuttakan Dissakun

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรไทยบ้านภูลิตา 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้นำศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรไทย บ้านภูลิตา นักท่องเที่ยว และชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้านจุดแข็ง มีทรัพยากรในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศที่หลากหลาย ด้านจุดอ่อน มีการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ยังไม่แพร่หลาย นักท่องเที่ยวจึงไม่รู้พื้นที่ ด้านโอกาส มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนเรื่องงบประมาณและเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ และด้านอุปสรรค ฤดูกาลที่ทำให้ทำกิจกรรมไม่ได้ ในส่วนการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีการวางแผนจัดสรรพื้นที่ มีการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ด้านกิจกรรม มีการจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความ เป็นอัตลักษณ์ วิถีชีวิตของท้องถิ่น ที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน ด้านการจัดการ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 3 ปี ทูงเคี่ยมโมเดล และด้านการมีส่วนร่วม มีการจัดอบรม จัดประชุมวางแผนงานและแก้ไขปัญหาเดือนละครั้ง

คำสำคัญ : ศูนย์การเรียนรู้ แนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research is qualitative research. With the objectives 1) to study the potential of creative tourism in the area of the Thai Agricultural Learning Center at Ban Phulita 2) to study the guidelines for creative tourism development in the area data collection was conducted using in-depth interviews. Group conversation Participatory observation and non-participation Information providers include Leader of the Thai Agricultural Learning Center at

¹⁻² นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

*ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: Thitiporn2710@gmail.com

Ban Phulita the tourist and related villagers Together with relevant documents and research studies Then, the data were analyzed using content analysis and written report by analyzing the description.

The results showed that the potential of creative tourism Based on SWOT Analysis, strengths are resources in fertile areas. Various ecosystems, weaknesses, public relations in the area are not widespread. Therefore, tourists do not know the area of opportunity, there are related agencies to support the budget and come to learn in the area and obstacles the season that makes things impossible. In the study of creative tourism development guidelines, there is a plan to allocate space. There are 3 types of forest planting 4 benefits in activities, activities that show identity Local life that led to the creation of community products Management. There is a 3-year strategic plan for Thung Khiam Model and participation in the training, meeting, planning, and problem-solving once a month.

Keywords: Learning center Development guidelines Creative tourism

บทนำ

สังคมปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นธุรกิจหลักของประเทศที่ให้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นำไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอย่างหลากหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวทางเรือ และการท่องเที่ยวในแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศนำเงินมาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) มุ่งหวังสร้างรายได้ให้ประเทศ จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมามุ่งเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวอันนำไปสู่การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวให้ทรุดโทรมไปอย่างรวดเร็ว จึงเกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้นมาโดยพัฒนาต่อยอดจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งให้ความสำคัญกับความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับผู้ถูกท่องเที่ยว ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตนไปร่วมกัน และโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ ให้คำตอบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ไม่เพียงแต่ต้องการ “มองดู” แต่มีความประสงค์ที่จะ “ลงมือทำ” เพื่อเรียนรู้ทำความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งพร้อม ๆ กันกับพัฒนาศักยภาพของตนผ่านการปฏิบัติ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556)

จากการที่ได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีที่น่าสนใจอยู่ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังกรณีงานวิจัยของ อุทัยรัตน์ ณ นครและคณะ(2557) ศึกษาการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้แก่ ทักษะนิภาพ ประวัติศาสตร์อันโดดเด่น และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด มีการนำเสนอแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ในการ

พัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเด็นที่สอง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังกรณีงานวิจัยของ แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ (2557) ศึกษาเรื่องการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด พบว่า การประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 32 แห่ง พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงจำนวน 12 แห่ง ศักยภาพปานกลาง 9 แห่ง และศักยภาพต่ำ 12 แห่ง สามารถออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3 กลุ่ม กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” เน้นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของจังหวัดตราด 2) “ชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่มีความหลากหลายของจังหวัดตราด และ 3) “อาหารการกิน เชื้อถิ่นผลไม้รสเลิศ” นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ซึ่งเป็น อัตลักษณ์ของจังหวัดตราด รวมทั้งลองชิมและเรียนรู้อาหารพื้นบ้านต้นตำรับเมืองตราด และประเด็นที่สาม รูปแบบหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังกรณีงานวิจัยของ ชินิกานต์ สังข์สุวรรณ(2561) ศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกาะเสม็ด พบว่า มีการจัดกลุ่มรูปแบบกิจกรรมตามหลักการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ออกเป็น 4 ด้าน อ้างอิงงานวิจัยขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (DASTA, 2012) อันได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นต้นแบบอย่างแท้จริง ด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านจินตนาการหรือการสร้างสรรค์ และด้านการตลาดคิดมาเป็นประดิษฐ์กรรม พร้อมทั้งนำเสนอรูปแบบกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้แก่พื้นที่เกาะเสม็ด

เมื่อทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความสอดคล้องในประเด็นแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีไทยบ้านภูริดา ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา มีฐานเรียนรู้ที่สอดแทรกกิจกรรมมากมายให้นักท่องเที่ยวสัมผัส ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีในการมาท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการได้รับประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้และได้ปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดการจดจำและสามารถนำกลับไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องนักท่องเที่ยวจะได้รับการอบรมมีการฝึกปฏิบัติ การฝึกการคิดวิเคราะห์ให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับเรื่องการจัดการพื้นที่เกษตรว่าควรมีการจัดการอย่างไร ร่วมพูดคุย ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน สร้างความสนิทสนมและสร้างเป็นเครือข่ายการทำเกษตรขึ้นในอนาคต นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาหาความรู้ ประสบการณ์ใหม่ในเชิงท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ส่งเสริมการสร้างอาชีพในชุมชน พื้นฟูระบบนิเวศน์ชุมชน เป็นการต่อยอดสู่เครือข่ายชุมชนสืบสานต่อเด็กเยาวชนคนรุ่นต่อไป และสู่ความยั่งยืน ดังจึงนำมาสู่การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีไทยบ้านภูริดา” ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นงานวิจัยที่สามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถลงมือทำและได้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งจะให้คำตอบใหม่ที่สอดคล้องกับรสนิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ไม่เพียงแต่ต้องการ “มองดู” แต่ประสงค์ที่จะ “ลงมือทำ” เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งผ่านการปฏิบัติกิจกรรมจริงที่มีในศูนย์เรียนรู้เกษตรคนเมืองบ้านภูริดาสามารถกลับไปปฏิบัติตามได้ นำไปสู่การเกิดผลประโยชน์ระยะยาวแผ่กว้างจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยบ้านภูติดา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยบ้านภูติดา

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พื้นที่ศึกษา ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยบ้านภูติดา หมู่ที่ 10 บ้านทุ่งเคี่ยม ต. ท่าชะมวง อ. รัตภูมิ จ. สงขลา ภายในพื้นที่ที่มีทั้งพืชสวนครัว ไม้ผล พืชผัก ทั้งแบบกระถางและไร่ดิน เลี้ยงปลา สหรัย สวนยางพารา และอีกหลากหลาย โดยใช้แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีอยู่น้อยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยบ้านภูติดา นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มแกนนำของชุมชน

ผลการวิจัย

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้มีภาวะวิเคราะห์ SWOT หาศักยภาพในด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาความพร้อมของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเข้ามาในพื้นที่ ความสร้างสรรค์ของกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ลงมือกระทำ ลักษณะของการจัดการในพื้นที่และการร่วมมือกันของชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	SWOT	
ด้านพื้นที่	S	-มีจำนวนพื้นที่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวและทำกิจกรรม -มีการปลูกพืชร่วมยาง การทำประมงร่วมยาง และปศุสัตว์ร่วมยาง -พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ พืชพันธุ์ในพื้นที่ปลอดภัย สังกัดได้จากการเลี้ยงชันโรง (ชันโรงไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ที่มีสารเคมี)
	W	-มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่น้อยเกินไป มีช่องทางการติดต่อน้อยเกินไป -การเข้ามาของนักท่องเที่ยวในการมีส่วนร่วมกิจกรรมในพื้นที่ นำมาสู่การทำลายทรัพยากรพื้นที่ ทำให้ได้รับผลกระทบความเสียหาย
	O	-มีหน่วยงานจากทางภาครัฐและเอกชนสนใจให้ความสนใจ เดินทางมาศึกษาดูงาน -ชาวบ้านในพื้นที่มีรายได้จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว -พื้นที่มีเอกลักษณ์และความน่าสนใจ สามารถเผยแพร่ดึงดูดให้บุคคลภายนอกเดินทางมาท่องเที่ยวได้
	T	-การคมนาคมยังไม่สะดวก -ฤดูฝนทำให้พื้นที่กลางแจ้งยากต่อการประกอบกิจกรรม

ด้านการจัดการ	S	-มีการเดินทางไปดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้จากที่อื่นและมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง -ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมกลุ่ม วิชากิจชุมชน เสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
	W	-การบริหารจัดการการทำงานของศูนย์เรียนรู้ยังไม่เป็นระบบ -จำนวนคนงานของศูนย์เรียนรู้ไม่เพียงพอต่อการดูแล ให้ความรู้และให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง
	O	-มีการจัดการพื้นที่โค่นนำเอกลักษณ์ของท้องถิ่นสร้างความน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยว -สร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่ชุมชน -มีการติดตามผลการนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติจริงหลังการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก้ไขปัญหา และสร้างเครือข่ายระหว่างกัน
	T	-ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านบางส่วน เนื่องจากค่านิยมการทำงานภายนอกชุมชน
ด้านกิจกรรม	S	-กิจกรรมในพื้นที่ เช่น ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ อื่นๆ มีการสอน โดยให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เกิดความเข้าใจจากการลงมือทำ -เจ้าของพื้นที่ที่มีการพูดคุยเล่นเกมสร้างความสนุกสนานระหว่างทำกิจกรรมพร้อมให้รางวัล เช่น พันธุ์ไม้หายาก -สามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
	W	-เวลาในการทำกิจกรรมมีจำกัด จึงทำให้บางขั้นตอนในการทำกิจกรรม นักท่องเที่ยวยังไม่เกิดความเข้าใจอย่างแน่ชัด
	O	-นักท่องเที่ยวในปัจจุบันบางส่วนชื่นชอบในการทำกิจกรรมระหว่างการท่องเที่ยว -รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน
	T	-ฤดูฝนอาจทำให้การประกอบกิจกรรมมีข้อจำกัด
ด้านการมีส่วนร่วม	S	-ด้านชาวบ้านในชุมชน และเจ้าของพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ มีการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผนหาแนวทางการดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติ -ด้านเจ้าของพื้นที่ศูนย์เรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เจ้าของพื้นที่ที่มีการวางแผนร่วมกับนักท่องเที่ยว สอบถามความต้องการแล้วจึงลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างเหมาะสม -ด้านชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว เมื่อมีการทำกิจกรรม จะมีการร่วมกันคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา
	W	-ชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยวบางคน ไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมบางกิจกรรม เกิดการไม่ให้ความร่วมมือ -นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคนเดียวยังไม่เกิดความสนิทสนมกับบุคคลใดเป็นพิเศษ บางกิจกรรมที่เป็นส่วนร่วมจึงไม่เกิดความสุขในการทำกิจกรรม
	O	-เกิดการสร้างเครือข่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจนำความรู้จากการทำกิจกรรมไปปฏิบัติจริง และคอยช่วยเหลือระหว่างกัน
	T	-การคมนาคมไม่สะดวกในการเดินทางมาในพื้นที่

ด้านจุดแข็งของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

พื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีการเกษตรไทยบ้านภูติตามิการให้บริการ ที่พักและห้องน้ำ สร้างความสะดวกสบายให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จะมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับช่วงอายุของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปทำกิจกรรม ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีการเกษตรไทยบ้านภูติตามิเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือกระทำมากกว่าการมานั่งฟังคำบรรยายและเดินดู ทำให้สามารถเข้าใจวิถีชีวิต วิธีทำได้อย่างชัดเจน เมื่อมีปัญหาขั้นตอนไหนก็สามารถสอบถามเจ้าของพื้นที่ได้ในทันที ซึ่งกิจกรรมในศูนย์ก็จะมีความสนุกสนานน่าใจ ไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เมื่อมีความรู้แล้วเมื่อกลับออกไปจากพื้นที่ก็นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ด้านจุดอ่อนของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

พื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีการเกษตรไทยบ้านภูติตามิ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารของพื้นที่ยังมีช่องทางการเผยแพร่ น้อย เนื่องจากไม่มีการทำประชาสัมพันธ์พื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีเพียงสื่อทางอินเทอร์เน็ตเท่านั้น และช่องทางการติดต่อหากนักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาในพื้นที่ในบางครั้งไม่สามารถติดต่อได้ สร้างความลำบากหากนักท่องเที่ยวต้องการติดต่อกับเจ้าของพื้นที่ หรือต้องการเข้ามาท่องเที่ยว

ด้านโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

พื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีการเกษตรไทยบ้านภูติตามิ ได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเดินทางมาศึกษา ดูงาน ใ้งบประมาณสนับสนุนในบางส่วน หรือการสนับสนุนด้วยปัจจัยด้านอื่นๆ มีการจัดทำโครงการให้สอดคล้องกับหน่วยงานทางรัฐบาลเพื่อสามารถทำเรื่องขอทุนสนับสนุนได้ เป็นการส่งเสริมการทำกิจกรรมของชุมชนให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้าไปปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่ อีกทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มนักท่องเที่ยวร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่และบุคคลในหน่วยงานภาครัฐช่องทางหนึ่งในการติดต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เป็นการสร้างเครือข่ายจากการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

ด้านอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

พื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีการเกษตรไทยบ้านภูติตามิ พบว่า การคมนาคมยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้อยู่ห่างจากถนนใหญ่เส้นทางหลัก ทำให้ไม่มีรถโดยสารเดินทางมาส่งในพื้นที่ อีกทั้งเส้นทางถนนเป็นขนาดเล็กและมีบ้านเรือนอยู่เป็นกระจุก ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเองไม่ชำนาญเส้นทาง อาจใช้เวลาให้การเดินทางมากขึ้น เนื่องจากไม่ทราบตำแหน่งและที่ตั้งของศูนย์อย่างชัดเจน การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่การคมนาคมมีความสะดวกในบางส่วน สร้างความลำบากแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังพื้นที่เป็นครั้งแรก อีกทั้งบางช่วงเวลาไม่สามารถทำกิจกรรมได้ จึงเกิดความลำบากในการทำกิจกรรม

สรุปได้ว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีการเกษตรไทยบ้านภูติตามิ สามารถทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีการให้บริการที่พัก อาหาร ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมายังพื้นที่ จึงเกิดความมั่นใจได้ว่าได้รับความสนุกสนานจากการบริการจากทางพื้นที่ได้อย่างแน่นอน ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึง การปฏิบัติได้อย่างแท้จริงและเกิดความเข้าใจ ในการทำกิจกรรมก็จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลินและทำกิจกรรมต่อไปได้อย่างไม่รู้ลืมหึม ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานจากทางภาครัฐและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องก็จะทำให้ทางพื้นที่สามารถพัฒนาคุณภาพของพื้นที่ กิจกรรม และการให้บริการให้มีคุณภาพมากกว่าเดิม

แนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีเกษตรไทยบ้านภูติตา

เมื่อทราบถึงศักยภาพของพื้นที่ในการทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แล้ว นำไปสู่แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้มีคุณภาพและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวให้ได้มีการเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งแนวทางพัฒนาสามารถกระทำได้จริง เนื่องจากพื้นที่ที่มีความพร้อมในการพัฒนา องค์ความรู้ของเจ้าของพื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีเกษตรไทยบ้านภูติตา และความร่วมมือของชาวบ้านที่ให้ความช่วยเหลือเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่หรือผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษางานในพื้นที่

	S (Strengths)	W (Weaknesses)
	1. ศูนย์เรียนรู้มีพื้นที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม 2. มีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 3. ระบบนิเวศมีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ 4. ผู้นำมีทักษะและองค์ความรู้ที่เกิดจากการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงาน ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และได้รับประสบการณ์	1. ช่องทางประชาสัมพันธ์ข่าวสารน้อยเกินไป 2. เส้นการคมนาคมไม่สะดวกมากพอ 3. การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ยังไม่เป็นระบบ 4. สภาพพื้นดินเป็นดินทราย ไม่กักเก็บน้ำ
O (Opportunities)	(SO)	(WO)
1. ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน	ทางศูนย์เรียนรู้มีการบรรยายพิเศษให้แก่หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง เมื่อหน่วยงานรัฐเห็นศักยภาพของศูนย์เรียนรู้จึงมีการเข้ามาสนับสนุน	ของบประมาณจากภาครัฐในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้ชุมชน และจัดให้นักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาเรื่องดินแก่คนชุมชน
T (Threats)	(ST)	(WT)
1. สภาพอากาศ ฤดูฝน เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้	ปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับฤดูฝน มีการทำกิจกรรมในพื้นที่ร่ม	ไม่จัดกิจกรรมกลางแจ้งในช่วงฤดูฝน จัดทำกิจกรรมที่เข้ากับฤดูฝนและมีความสอดคล้องต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

พื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีเกษตรไทยบ้านภูติตามีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายของระบบนิเวศ ซึ่งสร้างความน่าสนใจให้แก่พื้นที่ ให้สามารถมาทำกิจกรรมที่หลากหลาย ได้มีความสุข ความสนุกกลับออกไป และทำได้จริงในชีวิตประจำวัน มีการหาแนวทางรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มีความหลากหลายมากกว่าที่เคย นักท่องเที่ยวจะได้มีการรู้จักได้อย่างกว้างขวางและมีความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยว

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านการวางแผนจัดสรรพื้นที่ มีการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ด้านกิจกรรม มีการจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นวิถีชีวิตของท้องถิ่น ที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ของ

ชุมชน ด้านการจัดการ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 3 ปี ทွ่งเคี่ยมโมเดล และด้านการมีส่วนร่วม มีการจัดอบรม จัดประชุมวางแผนงานและแก้ไขปัญหาเดือนละครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านพื้นที่

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทยบ้านภูติดา มีลักษณะพื้นที่เป็นดินทรายที่มีความแห้งแล้ง สามารถศึกษา เรียนรู้ เพื่อหาแนวทางแก้ไขได้ ให้พื้นที่แห้งแล้งมาเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ เพราะดินและน้ำถือเป็นหลักสำคัญของการทำเกษตร ดังนั้นต้องเริ่มจากการจัดการน้ำ ดิน ให้มีความพร้อมในการรองรับการทำการเกษตรอย่างอื่น ถ้าดินดีมีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่มีน้ำใช้สอยตลอดปี เมื่อดินดี น้ำดี นำมาสู่การวางแผนจัดสรรพื้นที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จากนั้นกำหนดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาตามความเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตบุคคล ซึ่งทางศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทยบ้านภูติดา มีการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง โดยความหลากหลายทางสังคมพืช จะเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความหลากหลายได้ด้วยวิธีการปลูกพืชร่วมยาง โดยให้มีพืชอาหาร พืชใช้สอย พืชพลังงาน พืชเศรษฐกิจ พืชยาสมุนไพร ร่วมในพื้นที่ ระบบนิเวศก็จะตามมาซึ่งจะเป็นประโยชน์ที่ 4

ด้านกิจกรรม

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่และภายในชุมชน สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นเอกลักษณ์ ให้มีความน่าสนใจเป็นจุดเด่นของพื้นที่ด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีเฉพาะในชุมชน ก่อให้เกิดความน่าสนใจ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่ และเลือกซื้อสินค้าในพื้นที่ สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับชุมชน สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาให้แก่ชุมชนอื่นได้ โดยกิจกรรมทุกกิจกรรมจะเน้นความเป็นชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ลูกหลานของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้รับการถ่ายทอดความรู้จากการบรรยายและฝึกปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้ มีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจในชุมชน ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ลูกหลานไม่ต้องออกไปหางานทำนอกพื้นที่ ถือเป็น การสืบทอดความรู้ในชุมชนไม่ให้สูญหายจากชุมชน สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวบ้านในชุมชน และคนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการ

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทยบ้านภูติดา เป็นการเรียนรู้ในศาสตร์พระราชารเพื่อการดำรงชีพและการพัฒนา ด้วยหลักการองค์ความรู้ของในหลวง ร.๙ ใน ๖ มิติ ดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อม พลังงานทดแทน และเกษตรกรรม ตามภูมิสังคม สร้างครัวเรือนต้นแบบ เพื่อการขับเคลื่อนชุมชน โดยใช้ศาสตร์พระราช ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง มาขับเคลื่อนพื้นที่สวนยางพารา โดยใช้หลักการจัดแบ่งพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่ เน้นการฟื้นฟู พัฒนา อุนุรักษ์ ดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อม พื้นดินระบบนิเวศกลับคืนชุมชน มีรวมตัวสร้างเครือข่ายชุมชน คนในชุมชนมีรายได้เสริมและสามารถสร้างปัจจัยพึ่งพาตนเองได้ในชุมชน โดยใช้แผนยุทธศาสตร์ 3 ปี ทွ่งเคี่ยมโมเดล เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

ในระยะปีแรก มุ่งเป้าในการสร้างศูนย์เรียนรู้ให้แก่ชาวบ้านได้เรียนรู้ โดยทางศูนย์โค่นยางพาราพื้นที่ 1 ไร่ เพื่อนำพื้นที่มาปลูกข้าวทำนา จัดทำคลองไส้ไก่ นำเอาฝายชะลอน้ำ โดยจัดทำฝายมีชีวิต การสร้างฝายจะทำให้พื้นที่มีน้ำใช้สอยอย่างเพียงพอ นำไปสู่ความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน เป็นกระบวนการจัดการระบบดิน น้ำ ป่า จากนั้นเป็นการปลูกพืชร่วมยาง ทำประมงร่วมยาง และปศุสัตว์ร่วมยาง ในระยะแรกนี้เป็นการแก้ปัญหาและจัดสรรพื้นที่ให้มีความเหมาะสมและเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชน มีการพัฒนาพื้นที่ให้สามารถปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว ในการพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ประสบความสำเร็จ มีการเผยแพร่ความรู้เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้าน

ระยะที่ 2 เป็นกระบวนการทำงานลงสู่ชุมชน โดยศูนย์เรียนรู้มีการสร้างฐานกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะเน้นการดึงชาวบ้านเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสร้างกลุ่มนำร่องจากตัวแทนที่เข้ามาเป็นแกนนำ ทางศูนย์เรียนรู้จะส่งเสริมให้ชาวบ้านแกนนำได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ เข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงาน เพื่อให้แกนนำมีองค์ความรู้และสามารถที่จะกลับไปปฏิบัติได้จริงและสามารถบอกต่อ ถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชนสืบต่อไปได้ โดยจะให้คนกลุ่มนี้เข้ามาอยู่ประจำฐานกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ เมื่อประสบความสำเร็จในพื้นที่แล้วจึงมีการดึงชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ให้กลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว

ระยะที่ 3 การพัฒนาโฮมสเตย์ จากการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประสบความสำเร็จ มีกลุ่มแกนนำนำร่องในชุมชน นำมาสู่การพัฒนาให้มีโฮมสเตย์ที่เป็นของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาให้พักอาศัยกับคนในชุมชน เรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตของท้องถิ่น และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

ทางพื้นที่เมื่อประสบความสำเร็จแล้วก็สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน โดยให้นักท่องเที่ยวไปพักร่วมกับชาวบ้าน สร้างรายได้และเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านและสังเกตเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในชุมชน เป็นความร่วมมือกันภายในชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

ด้านการมีส่วนร่วม

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตไทยบ้านภูติตาจะมีการนัดประชุมร่วมกันกับกลุ่มชาวบ้านในทุกๆ เดือน เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อร่วมพูดคุย ปรึกษาหารือ วางแผนงานในเรื่องต่างๆ หรือปรับปรุงแผนงานร่วมกัน โดยเป็นการนัดพบปะพูดคุยกัน ในทุกเดือนเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกันให้เกิดความรักสามัคคี และเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ในการตัดสินใจสิ่งต่างจำเป็นต้องการร่วมลงความคิดเห็นและได้รับความเห็นชอบจากทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการประสานงานกันภายในชุมชนมีการติดตามและประเมินผล พัฒนาพื้นที่ และสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ร่วมกันพูดคุยแก้ไขปัญหา ทำให้พื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าจากการความร่วมมือกันของคนในชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้

สรุปได้ว่า

การที่พื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตไทยบ้านภูติตาจะประสบความสำเร็จและดึงดูดนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน การอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เมื่อประสบความสำเร็จแล้วไม่ได้หยุดนิ่ง มีการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ให้พื้นที่ในชุมชนเป็นชุมชนที่มีคุณภาพ ชาวบ้านในชุมชนทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้จากการท่องเที่ยวที่เกิดจากเอกลักษณ์ของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความสวยงาม เกิดคุณค่าในตนเองและชุมชน

กิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตไทยบ้านภูติตา

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตไทยบ้านภูติตามีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเข้ามาเรียนรู้ ศึกษาดูงาน โดยแบ่งกิจกรรมตามปัจจัยการพึ่งพาตนเองออกเป็น 3 ด้าน เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ระหว่างกันในลักษณะธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านอาหาร ภายในศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตไทยบ้านภูติตา มีการปลูกพืชร่วมยาง ทำประมงร่วมยาง ปลูกสัตว์ร่วมยาง และมีการเลี้ยงชันโรง ซึ่งทางศูนย์เรียนรู้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การปลูกพืชร่วมยาง เรียนรู้การปลูกพืชในพื้นที่สวนยางพารา เช่น การปลูกพริกไทย คาหลา กะพ้อ เทพทาโร หัวไพร ขมิ้นชัน และไม้เศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งจะมีการให้ความรู้เรื่องประโยชน์ของพืชต่างๆ สรรพคุณทางยา เรียนรู้วิธีการปลูก และให้ทดลองปลูกด้วยตนเองตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการคำนวณระยะห่าง การขุดดิน เตรียมดิน ตลอดจนการปลูกเสร็จสิ้น

2) การทำประมงร่วมยาง เป็นการเรียนรู้การทำประมง(น้ำจืด)ที่บ้านตามบริบทของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ เรียนรู้ การเลี้ยงกุ้งฝอย หอยขม ปูนา และกบ อีกทั้งสอนวิธีการขุดบ่อเลี้ยงปลา วิธีคำนวณขนาดความเหมาะสมของบ่อตาม สภาพของพื้นที่นั้นๆซึ่งมีความไม่ตายตัว

3) ปศุสัตว์ร่วมยาง เรียนรู้การทำปศุสัตว์ในพื้นที่สวนยาง เริ่มตั้งแต่การสร้างคอกปศุสัตว์ ซึ่งจะเรียนรู้การเลี้ยง วัว แพะ ไก่พื้นบ้าน ไก่ไข่ และห่าน

4) การเลี้ยงชันโรง เรียนรู้การเลี้ยงชันโรงเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรสองต่อ ซึ่งชันโรงเป็นสิ่งชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการทำการเกษตรนอกเหนือจากการให้น้ำผึ้งขึ้นดี เนื่องจากว่าตัวของชันโรงจะมีการช่วยผสมเกสร พืชผักผลไม้ ทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งชันโรงเป็นสัตว์ที่มีสภาพความทนทานต่อสภาพแวดล้อม ที่ใช้สารเคมีได้ไม่ดี ทำให้ผู้เลี้ยงชันโรงจะต้องเลี้ยงในพื้นที่ปลอดสารเคมีเป็นการช่วยให้เกษตรกรลดหรือเลิกการใช้ สารเคมีซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

2. ปัจจัยด้านพลังงาน ภายในศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรไทยบ้านภูลิกตา มีการใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยอาศัยพลังงานแสงอาทิตย์ เตาชีวะมวล และจักรยานสูบน้ำ ซึ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) พลังงานแสงอาทิตย์ เรียนรู้การต่อแผงโซลาร์เซลล์ เพื่อนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ทดแทนพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในครัวเรือน เรียนรู้วิธีการทำบิ๊มน้ำแสงอาทิตย์

2) เตาชีวะมวล เรียนรู้การทำเตาหุงต้มชีวะมวล เตาเผาถ่าน ใบ โอชา เตาเผาถ่านแกลบดำ เพื่อลดการใช้แก๊สหุงต้ม โดยการเรียนรู้วิธีการทำเตาเผาชีวะมวลจะเป็นไปอย่างสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่อยู่อาศัยตามท้องถิ่นนั้นๆ

3) จักรยานสูบน้ำ เรียนรู้วิธีการทำจักรยานสูบน้ำ ประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม และการประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ใช่แล้วกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง

3. ปัจจัยการผลิต ภายในศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรไทยบ้านภูลิกตา มีการผลิตปุ๋ยจากธรรมชาติ เลี้ยงไส้เดือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เพื่อการบริโภคปลอดสารพิษ อีกทั้งเรียนรู้การสร้างฝายมีชีวิต ซึ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การผลิตปุ๋ยจากธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้การผลิตปุ๋ยจุลินทรีย์หมักกล้วย โดยการนำวัสดุจากธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น

2) การเลี้ยงไส้เดือน เรียนรู้วิธีการเลี้ยงไส้เดือน ประโยชน์ของไส้เดือน และสอนวิธีการร่อนมูลไส้เดือน

3) การปุ๋ยอินทรีย์สู่ผักปลอดสารพิษ เรียนรู้การการปรุงดิน การผสมดินเพื่อให้เหมาะแก่การเพาะปลูก รวมถึงเรียนรู้วิธีการย้ายต้นกล้าลงสู่พื้นที่ปลูก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรไทยบ้านภูลิกตา ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

ศักยภาพด้านพื้นที่ ศักยภาพด้านกิจกรรม ศักยภาพด้านการจัดการ และศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม กิจกรรมในพื้นที่จะเน้นการลงมือปฏิบัติ ตั้งแต่การวางแผน เรียนรู้ วิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การจัดการของพื้นที่จะมีการจัดการนำเอาชาวบ้านในชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรม สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่เพื่อให้การสนับสนุน การมีส่วนร่วมของชุมชนกับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิต และเสน่ห์ของชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง เกิดการเรียนรู้ในระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรชนกชัย เตียไพบูลย์ (2557) ที่ศึกษาเรื่อง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน บ้านหวนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยใช้องค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านหวนอนวัด มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบปัจจัยชุมชน คือ ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและศิลปะพื้นบ้านของชุมชน มีผู้นำที่เข้มแข็งและได้รับการยอมรับสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว การใช้หลักพึ่งตนเองโดยใช้ปัจจัยที่มีอยู่ในชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ชุมชนบ้านหวนอนวัด หรือชุมชนอื่น ที่จะเริ่มต้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหรือการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนไว้ นั่น ต้องมีการเริ่มจากชุมชน ได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมทั้งให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองก่อน มีองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงและสนับสนุน งบประมาณ ข้อมูล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Patcharin Jungprawate (2560) ที่ศึกษาเรื่อง ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบนิเวศแก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยที่คนในชุมชนมีการวางแผน ดำเนินและประเมินผล

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีชุมชนไทยบ้านภูริดา แนวทางในการพัฒนาอย่างประสบความสำเร็จหากได้รับการสนับสนุนที่ดีพอ ความรู้จากความคิดของเจ้าของพื้นที่ ความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและชาวบ้านในชุมชน ซึ่งการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม ต้องได้รับความร่วมมือช่วยกันในทุกหน่วยงานทั้งชาวบ้านและหน่วยงานภายนอก ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวิถีชุมชนไทยบ้านภูริดา เจ้าของพื้นที่และชาวบ้านสามารถมีรายได้จากการท่องเที่ยวและพึ่งพาตนเองได้ เมื่อในชุมชนมีการท่องเที่ยว จะเกิดรายได้ในชุมชน คนในชุมชนไม่ต้องดิ้นรนออกไปหางานทำในเมือง ครอบครัวจะอยู่พร้อมหน้าอย่างมีความสุข และเป็นการพัฒนาชุมชนให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานของ บุญสมหญิง พลเมืองดี (2559) ที่ศึกษาเรื่อง โครงการแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีการจัดทำแผนระยะสั้น เวลาไม่เกิน 1 ปี จัดโครงการอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้านชุมชนสามเรือนในการอาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติเพื่ออนุรักษ์ระบบนิเวศ มีการจัดโครงการอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศที่จะเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบในอนาคต มีการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวชุมชนสามเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ นายสกุล จริญญาแจ่มสิทธิ์ และนายกวิน วงศ์ลีดิ (2555) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาว มาเลเซียในประเทศไทย:กรณีศึกษาที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า เป็นการเปิดโอกาสด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชน ชาวบ้าน ผู้ประกอบการท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินการ เสนอแนะ ประชุม วางแผน และการจัดการท่องเที่ยว แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สามารถทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีการให้บริการที่พัก อาหาร ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมายังพื้นที่ซึ่งเกิดความมั่นใจได้ว่าได้รับความสนุกสนานและความสะดวกสบายจากการบริการจากทางพื้นที่ได้อย่างแน่นอน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จะมีการปรับตามกลุ่มนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงการปฏิบัติได้อย่างแท้จริงและเกิดความเข้าใจ พร้อมความสนุกสนานในการทำกิจกรรมก็จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลินและทำกิจกรรมต่อไปได้อย่างไม่รู้สึกละเลื่อย ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานจากทางภาครัฐและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องก็จะทำให้ทางพื้นที่สามารถพัฒนาคุณภาพของพื้นที่ กิจกรรม และการให้บริการให้มีคุณภาพมากกว่าเดิม

ศูนย์เรียนรู้วิถีกรรมไทยบ้านภูริดา พร้อมให้บริการและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวต้องการความช่วยเหลือ การสร้างสรรค์กิจกรรมต่างที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสามัคคี ความสุขที่ได้จากการทำกิจกรรม การกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสามารถ คิด วิเคราะห์ แยกแยะ ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นตระหนักถึงความสำคัญในการพึ่งพาตนเองได้ วิธีการต่างๆที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การอยู่ร่วมกันของนักท่องเที่ยวที่มีความคิดที่แตกต่างกัน การช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมและแก้ไขปัญหา ความสนุกจากการได้ลงมือปฏิบัติจริงๆให้สร้างความสนุกและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีกรรมไทยบ้านภูริดา

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือแนะนำแนวทางในการทำวิจัย ในทุกๆสิ่งอย่าง รวมถึงคอยให้กำลังใจ ให้ผู้วิจัยเกิดความมุ่งมั่นในการทำวิจัยตลอดมา และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานทุกขั้นตอนแก่คณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกท่านที่สละเวลา อันมีค่าด้วยความเต็มใจ ทำให้งานวิจัยนี้มีผลที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114

- ชินิกานต์ สังข์สุวรรณ. 2561. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกาะเสม็ด. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12 (ฉบับพิเศษ). น. 361.
- บุญสมหญิง พลเมืองดี และคณะ. (2559). รายงานวิจัย เรื่อง โครงการแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.rdi.rmutsb.ac.th/2011/download/o/na/2558/6>
- สกุล จริยาแจ่มสิทธิ์ และกวิณ วงศ์ลิดี. (2555). รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียในประเทศไทย: กรณีศึกษาที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <http://ssruir.ssu.ac.th/bitstream/ssruir/655/1/07155.pdf?fbclid=IwAR3j6aLRfG6HrH7fv469KGZIfdRhi1T8FFVhf8uROIScDw-VL8CItaUL8w>
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism). กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน).
- แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ. (2557). รายงานวิจัย เรื่องการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาร่องท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก http://elibrary.trf.or.th/fullP/RDG5750134/RDG5750134V02//RDG5750134V02_abstract.pdf
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2556). พระพิมพ์เมืองนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: โอกาสและข้อท้าทาย. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <http://dasta.or.th/th/component/k2/item/1618>
- อุทัยรัตน์ ณ นคร และคณะ. (2558). รายงานวิจัยเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก file:///C:/Users/USER/Downloads/RDG5750134V01_full.pdf
- Patcharin Jungprawate. (2560). ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. 12 (1). น. 36.

การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
กรณีศึกษา รถรางชมเมือง เทศบาลนครสงขลา

Development of Creative Tourism Activities in a Case study of
Songkhla City Scenic Tram Ride

จิรัชยา ปฐมเพชร^{*1} บงกชมาศ จันทร์แก้ว¹ พนิดา ประชุมทอง¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล²

Jirachaya Prathompech^{*1} Bongkotchamat Jankeaw¹ Panida Prechumtong¹ and Yuttakan Disskul²

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การศึกษาการสร้างรูปแบบกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 2) ศึกษาการประเมินและการปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และทดลองกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน โดยการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เพิ่มรูปแบบการให้บริการรถรางชมเมืองให้มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น โดยเพิ่มเส้นทางรถรางขึ้น 3 เส้นทาง นั่นคือ เริ่มจาก 1) เส้นทางอาหารท้องถิ่น จะพานักท่องเที่ยวไปหาของอร่อยที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสงขลาบริเวณย่านเมืองเก่า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ สาธิตการทำขนมทองเอก 2) เส้นทางแสงบุญให้นักท่องเที่ยวเข้าวัดทำบุญสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวัดเก่าแก่ของเมืองสงขลาเพื่อเป็นสิริมงคล กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ ทำบุญและฟังพระเทศนาธรรม และ 3) เส้นทางถนนศิลปะ จะเน้นการถ่ายรูปและชมภาพจิตรกรรมฝาผนังบริเวณย่านเมืองเก่า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ เกมสัภาพสตรีทอาร์ตให้ได้ครบตามจำนวนที่กำหนด ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการรูปแบบใหม่ของรถรางที่ตอบสนองความชอบส่วนบุคคลและตอบสนองความต้องการได้ตรงจุดและกลับมาใช้บริการอีก ถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กระตุ้นเศรษฐกิจของเมืองสงขลาให้เพิ่มขึ้น และการกระจายรายได้ให้แก่คนในพื้นที่ ผลการศึกษาจากงานวิจัยครั้งนี้ทางกลุ่มงานการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาารูปแบบกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถนำมาเปิดให้บริการได้จริงและเกิดความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยวต่อไป

คำสำคัญ : รถรางชมเมือง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เมืองสงขลา

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

² อาจารย์, ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

*ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail : Jirachaya.aing@gmail.com

Abstract

The objective of this action and qualitative research was to 1) study the development of the city scenic tram ride activity model around Songkhla for creative tourism 2) To study the evaluation and improvement of the city scenic tram ride activity model around Songkhla for creative tourism. The research was quantitative and qualitative research with participative action of 30 tourists by selecting the appropriate activities for creative tourism and apply with the tourists. The study was conducted, to study the patterns of city scenic tram ride activity model around Songkhla for creative tourism, by developing and promoting tourism for more diversified and interesting. The 3 scenic ride routes were added, starting form 1) The local food route, the tram will take visitors to the famous food area of Songkhla in Songkhla old town area and a creative activity in this route is the Thai traditional dessert making demonstration. 2) The pilgrims route, the tram will take visitors to the temple to make merit, worship the sacred and ancient temple in Songkhla for auspicious along with making merit and listening to the sermon. And 3) The Art Route, the tram will take visitors to the photography landmark, focusing on photography, wall painting in Songkhla old town and finding street art activity as specified.

The results show that the tourists had more satisfied with the new tram routes and services, which responds to individual interesting, and wants returning to the use this tram service again. These can promote creative tourism, stimulates the economy of Songkhla, and distributes income to people in the area as well. The division of attraction development can use the results of this research to be practical and satisfied with tourists.

Keywords: City scenic Tram creative tourism Songkhla town

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตรวดเร็วและมีความสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่ประเทศสามารถนำไปพัฒนากระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การจ้างงาน สร้างอาชีพ กระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนทุกส่วนภูมิภาค รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวตั้งแต่อดีตมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบันรัฐบาลมีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2555-2559 นโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ส่วนให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งรัฐบาลชุดปัจจุบันมี

นโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 1 ใน 15 สาขาย่อยของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มจะได้รับความนิยมมากในอนาคตและเป็นจุดขายสำคัญของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554) ทั้งนี้รัฐบาลจึงได้สนับสนุนให้หน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล เป็นต้น เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศไทย และสามารถใช้เป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาส่งเสริม การท่องเที่ยว รองรับการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวในอนาคตได้

จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่างเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและสินค้าพื้นเมืองเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2553) มีโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวเช่น แหลมสมิหลา ชายหาดที่เป็นที่ตั้งของนางเงือกที่เมื่อทุกคนไปต้องถ่ายรูปเป็นที่ระลึก วัดมณีมาวาส (วัดกลาง) ที่มีความโดดเด่นของจิตรกรรมฝาผนังเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชุมชนเกาะยอ เส้นทางท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศและการพักผ่อนในรูปแบบ Homestay วัดพะโต๊ะ สถานที่กราบนมัสการหลวงพ่อบุญบ้น้ำทะเลจืด และย่านถนนเมืองเก่าสงขลา (คู่มือท่องเที่ยวสงขลา, 2556) ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและไม่แพ้ที่อื่นๆ ย่านเมืองเก่าสงขลาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีถนนสายสำคัญ 3 สายคือ ถนนนครนอก ถนนนครใน และ ถนนนางงาม โดยเริ่มแรกมีถนนสองสาย คือ ถนนนครนอก เป็นถนนเส้นนอกติดกับทะเลสาบ และถนนนครใน เป็นถนนเส้นในเมือง ต่อมา มีการตัดถนนสายที่สามเพื่องานสมโภชเสาหลักเมืองเรียกว่า ถนนเก้าห้อง หรือย่านเก้าห้อง ต่อมาเรียกกันว่า ถนนนางงาม เนื่องจากในอดีตมีสาวงามจากถนนเก้าห้องได้รับเลือกให้เป็นนางงามสงขลาคนแรก ผู้คนจึงพากันเรียกว่าถนนนางงามจนถึงปัจจุบัน ถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ มีห้องแถวไม้แบบจีน ตึกคลาสสิกสไตล์ชิโนยูโรเปียน ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อควนอุรุม ไปถึงร้านอาหารและขนมอร่อยทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส ให้เลือกชมและชิม เป็นถนนที่ประกอบไปด้วยอาคารและสถาปัตยกรรมที่งดงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชาวสงขลาผ่านมุมมองทางสถาปัตยกรรม นอกจากนั้นถนนนางงามยังเป็นแหล่งของกิน และแหล่งซื้อของฝากที่มีชื่อเสียง (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา, 2560) จากที่การท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทต่อย่านเมืองเก่าในรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวในสงขลาได้พยายามฟื้นฟูและนำเอาวัฒนธรรมของผู้คน ทั้งนำเอาสถาปัตยกรรมแบบโบราณมาใช้ในการท่องเที่ยวในพื้นที่ย่าน เมืองเก่าสงขลา โดยการใช้สามล้อ และรถราง เป็นยานพาหนะในการให้นักท่องเที่ยวได้นั่งชมเมืองชม สถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่า (สุนิสมา มุณีเมธิ์ และ เกียรติวาท บุญปรากฏ, 2555)

เทศบาลนครสงขลาได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกระแสนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความเข้าใจและได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และระบบนิเวศน์รอบเมืองสงขลา เป็นการสร้างการ

รับรู้เอกลักษณ์ของเมือง โดยจัดทำโครงการเที่ยวทั่วเมืองเป็น “กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา” ซึ่งได้ใช้รถรางนำชมการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย อีกทั้งเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น และคาดว่าจะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้ผู้ประกอบการในท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้นอันเป็นอีกทางหนึ่งของเทศบาลนครสงขลาที่ได้เปิดดำเนินการให้บริการรถรางนำชมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้แก่นักท่องเที่ยวทุกวัน วันละ 5 รอบ เริ่มเวลา 09.00-16.00 น. ให้บริการฟรีตลอดเส้นทางโดยให้บริการรถรางจุดขึ้น-ลง ณ บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติผ่านทางย่านเมืองเก่า นครในถนนนางงามโดยผ่าน 15 สถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดมัทธิมาวาส Art Mall หอศิลป์สงขลา บ้านนครใน โรงสีแดง บ้านจีน 300 ปี บ้านสงครามโลกครั้งที่ 2 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตลาดทรัพย์สิน พระพุทธศรีสงขลานครินทร์ หางพญานาค สะดือพญานาค ท่าแพขนานยนต์ หัวพญานาค อควาเรียมสงขลา และเขาดังกวน ใช้เวลาการให้บริการรถรางประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที พร้อมด้วยมัคคุเทศก์บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาแต่ละสถานที่ สร้างความรู้ ความเพลิดเพลินใจแก่นักท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง (สำนักงานเทศบาลนครสงขลา, 2560)

จากทางเทศบาลนครสงขลาได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความเข้าใจและได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และระบบนิเวศน์รอบเมืองสงขลาเป็นการสร้างการรับรู้เอกลักษณ์ของเมือง โดยจัดทำโครงการเที่ยวทั่วเมืองเป็น “กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา” ซึ่งได้ใช้รถรางนำชมการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันเป็นที่ตอบรับจากนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง: เล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา จากเดิมที่มีรูปแบบการให้บริการรถรางเพียงสายเดียว 15 จุดสถานที่ท่องเที่ยวได้มีการเพิ่มรูปแบบการให้บริการรถรางชมเมืองให้มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น โดยเพิ่มเส้นทางรถรางขึ้น 3 สาย นั่นคือเส้นทางอาหารท้องถิ่น เส้นทางแสวงบุญเส้นทางถนนศิลปะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการรูปแบบใหม่ของรถรางที่ตอบสนองความชอบส่วนบุคคลและตอบสนองความต้องการได้ตรงจุดและกลับมาใช้บริการอีก และถือเป็นการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ใช้รถรางนำชมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบด้วย ถือเป็นการศึกษาการพัฒนารูปแบบการให้บริการรถรางในรูปแบบใหม่หากมีการพัฒนาการให้บริการของรถรางต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษาการประเมินรูปแบบกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

วิธีการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ธารงามเมือง เทศบาลนครสงขลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยประยุกต์ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ธารงามเมือง เทศบาลนครสงขลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา โดยผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาในการวิจัยนี้คือ บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เด่นชัด มีอายุนับหลายร้อยปีของอาคารบ้านเรือน สถานที่สำคัญ รวมถึงประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมตลอดจนวิถีการดำรงชีพ ซึ่งติดกับทะเลสาบสงขลา การประกอบอาชีพค้าขายในย่านเมืองเก่า ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม - 31 มกราคม 2562

วิธีดำเนินการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ได้เลือก เทศบาลนครสงขลา งานพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อกำหนดการพัฒนาสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องเมืองสงขลา การจัดกิจกรรมจะแบ่งรถรางออกเป็น 3 เส้นทาง ได้แก่ สายเส้นทางอาหารท้องถิ่น เส้นทางแสวงบุญ เส้นทางถนนศิลปะ โดยผู้วิจัยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน ที่มาทดลองใช้บริการและการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม แบ่งระยะเวลาในการทำวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ด้วยกันคือ 1) ศึกษาบริบทของเมืองเก่าเรื่องสงขลา 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา 3) ทดลองรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา

1) ศึกษาบริบทของเมืองเก่าเรื่องสงขลา

- ศึกษาประวัติความเป็นมาด้วยเอกสารและหนังสืออ้างอิงและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรถรางชมเมือง เทศบาลนครสงขลา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่ประจำรถราง เจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑ์ ได้รับการคัดเลือกแบบสโนว์บอล รวมทั้งสิ้น 17 คน
- เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Deep)
- การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการอุปนัยและนำเสนอเป็นความเรียงประกอบการเสนอข้อมูลสำคัญ

2) รูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง : เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา

- คัดเลือกสถานที่และกิจกรรมที่เหมาะสมเป็นต้นแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่สะท้อนอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา
- เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การสนทนากลุ่ม
- การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการอุปนัยและนำเสนอเป็นความเรียงประกอบการนำเสนอข้อมูลสำคัญ

- 3) ทดลองรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง : เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา
- ตรวจสอบต้นแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง : เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา โดยนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน และสอบถามความพึงพอใจ
 - เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับความเหมาะสมของกิจกรรมในประเด็นต่าง ๆ เช่น เวลา อายุของผู้ทำกิจกรรม และรูปแบบของกิจกรรม
 - การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีอุปนัยและนำเสนอเป็นความเรียงประกอบข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาประกอบด้วย 3 ส่วน คือ บริบทรถรางชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา รูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา และการทดลองรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บริบทรถรางชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา

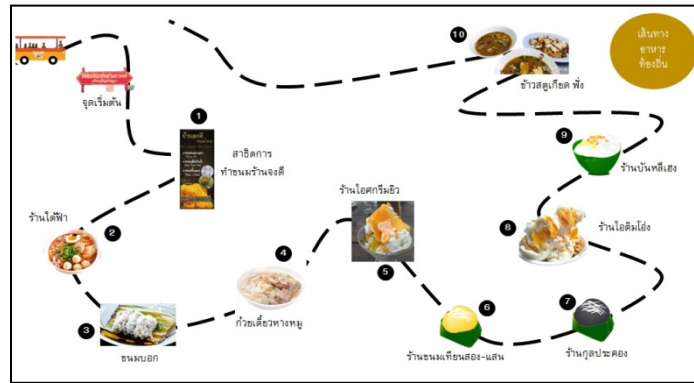
ในปี พ.ศ. 2555 เทศบาลนครสงขลาได้มีโครงการเที่ยวทั่วเมือง ชื่อว่า “นั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา” (Singora Tram Tour) จัดตั้งขึ้นในสมัย นายพีระ ตันติเศรณี ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครสงขลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้เข้าใจและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน และเรียนรู้วิถีชีวิตด้วยการท่องเที่ยวรอบเมืองสงขลา เทศบาลนครสงขลา เดิมรถรางมีเพียง 3 คัน เพิ่มอีก 2 คัน รวมเป็น 5 คัน และเพิ่มตารางรอบการให้บริการรถรางเป็น 5 รอบต่อวัน ปิดให้บริการทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการรอบเช้าเวลา 09.00 น., 10.30 น., 12.00 น., 13.30 น. และ 15.00 น. การให้บริการรถรางใช้เวลาประมาณรอบละ 1 ชั่วโมง 30 นาที และการให้บริการฟรีตลอดเส้นทางโดยจะพานักท่องเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่างๆตาม เส้นทางรถรางดังนี้ Art Mall วัดมัทธิมาวาส โรงสีแดง บ้านจีน 300 ปี บ้านสงครามโลกครั้งที่ 2 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตลาดทรัพย์สิน พระพุทธศรีสงฆสถานครินทร์ หางพญานาค สะดือพญานาค ท่าแพขนานยนต์ หัวพญานาค ความสะดวกสบายสงขลาเขาตั้งกวน

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมือง : เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา

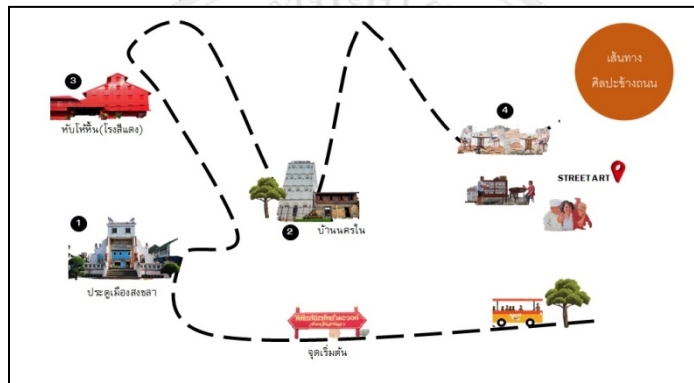
เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมนั่งรถชมเมืองที่มีมีวัตถุประสงค์ท้องถิ่นเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวและความสำคัญทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โดยแบ่งกิจกรรมตามความสนใจของนักท่องเที่ยว เป็น 3 เส้นทางในการนำเที่ยว

- 1) เส้นทางอาหารท้องถิ่น หมายถึง เส้นทางรถรางนำเที่ยวไปหาของอร่อยที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสงขลาบริเวณย่านเมืองเก่า และมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสนุกได้ร่วมดูการสาธิตการทำขนมทองเอกและขนมจิ้มมอดที่ร้านจงดี้ ซึ่งเป็นร้านขนมชื่อดังของจังหวัดสงขลา
- 2) เส้นทางแสวงบุญ หมายถึง เส้นทางรถรางนำเที่ยวเข้าวัดทำบุญสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวัดเก่าแก่ของเมืองสงขลาเพื่อเป็นสิริมงคล และมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมการฟังพระธรรมเทศนา และเยี่ยมชมความสวยงามของวัดวัดโพธิ์ สงขลา
- 3) เส้นทางถนนศิลปะ หมายถึง เส้นทางรถรางนำเที่ยว ไปถ่ายรูปและชมภาพจิตรกรรมฝาผนังบริเวณย่านเมืองเก่าโดยเฉพาะ และมี

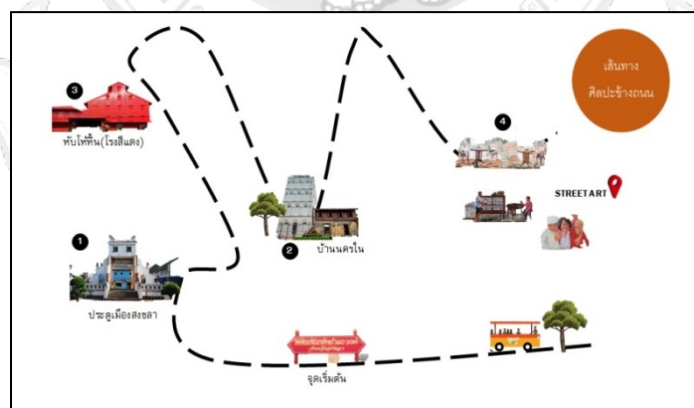
กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสนุกและลุ้นรับของรางวัล โดยมีกติกาให้หากนักท่องเที่ยวคนใดถ่ายรูปร่วมกับ ภาพสตรีทอาร์ตจำนวน 3 ภาพซึ่งตรงกับที่ทางผู้วิจัยได้เลือกและกำหนดไว้ พร้อมโพสต์ลง Facebook และติด # เติบโตคน่องชมสตรีทอาร์ตย่านเมืองเก่า ซึ่งถ้านักท่องเที่ยวคนใดทำครบคติกาก็จะได้รับของรางวัลไป

ภาพที่ 1 เส้นทางอาหารท้องถิ่น

ภาพที่ 2 เส้นทางแสวงบุญ

ภาพที่ 3 เส้นทางถนนศิลปะ

3. การทดลองรูปแบบการจัดกิจกรรมนันทรมเมือง : เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา

โดยทดลองรูปแบบการจัดกิจกรรมนันทรมเมืองเชิงสร้างสรรค์กับนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน และประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม ที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมนันทรมเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ

มาก โดยมีรายละเอียดระดับความพึงพอใจในแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการให้บริการอยู่ในลำดับมาก-มากที่สุด ร้อยละ 76.7 อันประกอบด้วย ความสนุกสนาน การตอบสนองความต้องการ ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ความรู้ประวัติศาสตร์ ได้ชมความสวยงามสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม ได้ลิ้มลองอาหารพื้นเมือง รูปแบบใหม่ในการให้บริการ และเวลานำเที่ยวเหมาะสม 2) ด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง 56.7 อันประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ เฟสบุ๊ก 3) ด้านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง 56.7 อันประกอบด้วย ส่งเสริมการท่องเที่ยว การเรียนรู้ ความผูกพัน

ภาพที่ 4 กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำและดูการสาธิตวิธีทำขนมจีมอดและขนมทองเอก

ภาพที่ 5 กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมการฟังพระธรรมเทศนา

ภาพที่ 6 กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวเล่นเกมสัฟวารีร่วมกับภาพสตรีทอาร์ตตามที่กำหนด

ภาพที่ 7 มอบรางวัลให้แก่นักท่องเที่ยวที่ทำตามกติกาที่กำหนดไว้

ภาพที่ 8 บรรยากาศขณะนั่งรถรางชมเมือง

สรุปผลการวิจัย

พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา รถรางชมเมือง เทศบาลนครสงขลา โดยทางเทศบาลนครสงขลาได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วย

ความเข้าใจและได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และระบบนิเวศน์รอบเมืองสงขลา เป็นการสร้างการรับรู้เอกลักษณ์ของเมือง โดยจัดทำโครงการเที่ยวทั่วเมืองเป็น “กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา” ซึ่งได้ใช้รถรางนำชมการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันเป็นที่ตอบรับจากนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก จากเดิมที่มีรูปแบบการให้บริการรถรางเพียงสายเดียว 15 จุดสถานที่ท่องเที่ยว กล่าวว่า การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เน้นความแท้จริงของชุมชน การสร้างคุณค่าจากวิถีชีวิต นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ร่วมกับเจ้าบ้านผ่านการทำกิจกรรม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง จึงได้เพิ่มเส้นทางรถรางเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์โดยตรงตามความชอบของแต่ละบุคคล 1) เส้นทางอาหารท้องถิ่น จะพานักท่องเที่ยวไปหาของอร่อยที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสงขลาบริเวณย่านเมืองเก่า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือสาธิตการทำขนมทองเอก 2) เส้นทางแสงบุญให้นักท่องเที่ยวเข้าวัดทำบุญสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวัดเก่าแก่ของเมืองสงขลาเพื่อเป็นสิริมงคล กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ ทำบุญและฟังพระเทศนาธรรม และ 3) เส้นทางถนนศิลปะ จะเน้นการถ่ายรูปและชมภาพจิตรกรรมฝาผนังบริเวณย่านเมืองเก่า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือเกมหาภาพสตรีทอาร์ตให้ได้ครบตามจำนวนที่กำหนด แนวคิดการจัดกิจกรรมเส้นทางรถรางนี้สอดคล้องกับรายงานของ เตือนดา ร่าหมาน และทีมงาน ที่ศึกษากิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นน้ำคลองป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง พบว่า กิจกรรมที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มี 3 รูปแบบ คือ 1) เส้นทางเดินธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินป่าและชมความงามธรรมชาติของป่าต้นน้ำ 2) การสาธิตให้ความรู้ กิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ สาธิตให้ความรู้วิถีเกษตรอินทรีย์ วิถีการเลี้ยงผึ้ง โพรงและชันโรง สาธิตและฝึกทำเครื่องจักสาน และ 3) การท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ ชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนคนต้นน้ำ จากการทำทดลองนำนักท่องเที่ยวไปทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

จากผลการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในการศึกษาการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา รถรางชมเมือง เทศบาลนครสงขลา 1)ความพึงพอใจในรูปแบบเส้นทางรถรางใหม่ 3 เส้นทาง เส้นทางอาหารท้องถิ่น เส้นทางแสงบุญ เส้นทางศิลปะข้างถนน มีความพอใจในด้านการให้บริการของรถราง อยู่ลำดับ มาก-มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.7 อันประกอบด้วย ความสนุกสนานของกิจกรรมและการตอบสนองความต้องการของบุคคล ทำให้ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ความรู้ประวัติศาสตร์ ได้ชมความสวยงามสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม ได้ลิ้มลองอาหารพื้นเมือง ของรถราง รูปแบบใหม่ที่ให้บริการ และเวลานำเที่ยวที่เหมาะสม 2) ด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง 56.7 อันประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ผ่าน เฟสบุ๊ค 3) ด้านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง 56.7 อันประกอบด้วย ส่งเสริมการท่องเที่ยว การเรียนรู้ ความผูกพัน การสาธิตการทำขนม การเล่นเกมถ่ายภาพสตรีทอาร์ต กิจกรรมเข้าวัดฟังเทศน์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยอาศัยการสนับสนุน ความกรุณา และความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ช่วยเหลืออย่างดียิ่งและคอยให้คำแนะนำ พร้อมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่อง รวมถึงให้กำลังใจตลอดกระบวนการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านและบุคลากรที่คอยอบรมสั่งสอน ให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถและคอยช่วยเหลือดำเนินการด้านวิชาการต่าง ๆ

ขอขอบคุณหัวหน้างานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ธุรการ และเจ้าหน้าที่ประจำรวางเทศบาลนครสงขลาที่คอยให้ข้อมูลและคำแนะนำต่าง ๆ สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณทุกคนที่คอยให้กำลังใจจากครอบครัว รุ่นพี่ เพื่อน ที่สนับสนุน ส่งเสริมเป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถก้าวผ่านปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้จนงานวิจัยสำเร็จสมบูรณ์ อีกทั้งยังหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2556). *คู่มือท่องเที่ยวสงขลา*, ออนไลน์. สงขลา: ม.ป.ท.
- กิตติกรรม สมยศ,ราชาวดี สุขภิรมย์,สไบทิพย์ อินไสย. (2558). *การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน*. น่าน : วิทยาลัยชุมชนน่าน.
- ทินกฤต รุ่งเมือง. (2558). ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม เครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว ของกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัด. *วารสารร่วมพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 33 (1), 138-160.
- ธนิกันต์ สังข์สุวรรณ และคณะ. (2561). กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกาะเสม็ด. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 12 (ฉบับพิเศษ), 357-367.
- บุญฤทธิ์ ผลบุญเจริญชัย.(2553). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดปราจีนบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร .
- ปรีรันธ ชิน โชติ ธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. *วารสาร Veridian, Silpakorn University*, 9 (1), 250-268.
- พิศาล แก้วอยู่ และประกอบศิริ ภักดีพิณีจ (2557) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการปรับใช้หัตถกรรมจักสานผักตบชวา ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา,ในการประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557. โรงแรมเซ็นทารา แอนด์ คอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ อ.เมือง จ.ขอนแก่น. 321-329.
- ภูริวัฒน์ เดชอ้อม .(2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 33 (2), 332-366.

- ภูษณิศา คิ้วคน. (2557). *แนวทางการพัฒนาการให้บริการรถรางนำชมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครสงขลา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, สงขลา.
- ลักษณะชาติ บุญยะศิรินันท์. (2557). *แนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างยั่งยืนในประเทศไทย.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สรีตา พันธุ์เทียน, ทรงคุณ จันทจร, มาริสา โกเศษะโยธิน .(2560). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอาหารไทย โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในเขตจังหวัดลุ่มแม่น้ำภาคกลาง.* *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, (9) 3, 190-198.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา. (2560). *สงขลาเมืองน่าเที่ยว.* สงขลา: ม.ป.ท.
- สำนักงานเทศบาลนครสงขลา. (2560). *สงขลา: ม.ป.ท.* ค้นจาก<http://www.songkhla-city.go.th/frontpage>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2553). *รายงานการวิจัย เรื่อง ระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.* กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและการศึกษามหาภาค.
- สุชานาด สิงหาปัด. (2557). *ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม : กิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนผู้ไทบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์.* *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 5 (1), 53-65.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และ คณษะ. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (พิมพ์ครั้งแรก).* กรุงเทพฯ : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
- สุนิสา มุณีเมธี และเก็ดถวา บุญปรากฏ (2556). *พื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา: การทำสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นสินค้าภายใต้บริบทการท่องเที่ยว.* เอกสารนำเสนอในการประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4, มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

The Potential of Community Attractions, KraSeaw Dam, Dan Chang District, SuphanBuri Province

ปวีณา รุ่งเรือง¹ ลักษิกา โพธิกุล¹ และ นรินทร์ สังข์รักษา^{*2}

Paweena Ruengrung Luksika Potikul and Narin Sungrugs

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักรวมทั้งสิ้นจำนวน 16 คน ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ 2) ผู้นำชุมชน 3) คนในชุมชน 4) ผู้ประกอบการ และ 5) นักท่องเที่ยว ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่ บุคคล เวลา และสถานที่ และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียวโดยรวมมีศักยภาพ ได้แก่ (1) ศักยภาพด้านพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียว มีสภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงาม (2) ศักยภาพด้านการจัดการ มีการจัดการในด้านต่างๆ ดำเนินการเองทั้งหมดโดยกลุ่มผู้ประกอบการ (3) ศักยภาพด้านกิจกรรม มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว (4) ศักยภาพด้านองค์กร ชาวบ้านและชาวประมงมีส่วนร่วมให้เขื่อนกระเสียวเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

คำสำคัญ : ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี

Abstract

This study was aimed to study the potential of community attractions in KraSeaw Dam, Dan Chang District, Information study sources from primary sources and secondary sources. The 16 key informants in this research: 1) Government officer 2) Community leaders 3) People in the community 4) Entrepreneurs and 5) Tourists. And to be used with purposive selection. The instrument used in the research are the in-depth interviews and non-participation observation. Qualitative data analysis using triangulation is that person. Time and place. Analysis of data by induction approach.

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

*Corresponding author: email: narin@ms.su.ac.th

The research found that community attractions in the KraSeaw Dam were potential of elements: (1) The natural landscape was beautiful. (2) Management capacity was managed all of which are carried out by tourism operators. (3) The potential of activities are presented in accordance with the needs of tourists. (4) Organizational potential the villagers and fishermen in the community were participated and is supported by various agencies.

Keywords: The Potential of Community Attractions KraSeaw Dam SuphanBuri Province

บทนำ

เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2553 เป็นเขื่อนดินกักเก็บน้ำสร้างกั้นลำห้วยกระเสียว ยาว 4,250 เมตร สูง 32.5 เมตร พื้นที่กักเก็บน้ำ 28,750 ไร่ เป็นเขื่อนดินที่มีความยาวมากเป็นอันดับที่สองในประเทศไทย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลานานาชนิดใหญ่แห่งหนึ่ง รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทิวทัศน์สวยงาม บริเวณท้ายเขื่อนกระเสียวจะเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกและเป็นหนึ่งในสถานที่ที่สามารถชมความงดงามยามพระอาทิตย์ตกดินที่สวยงามที่สุด เนื่องจากพื้นที่เขื่อนกระเสียวมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรดิน ทรัพยากรแหล่งน้ำ เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ให้ตรงตามนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวปี 2561 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ พร้อมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ไปพร้อมกันแต่ในขณะนี้ชุมชนก็ได้มีปัญหาด้านการจัดการต่างๆ และมีข้อจำกัดต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับเหตุผลในการเลือกศึกษาศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เพราะว่าเป็นชุมชนที่ไม่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามและไม่ยังมีการศึกษาศักยภาพของชุมชน สภาพของปัญหาและสภาพการจัดการทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อเป็นการดูถึงศักยภาพความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวนี้ และคณะผู้ศึกษาคิดว่าควรได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้ศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้ทราบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนี้ และสามารถนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นประโยชน์และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาชุมชนต่อไป อาทิเช่น การกระจายรายได้สู่ประชาชนในท้องถิ่น การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชน เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นเหตุจูงใจให้คณะผู้ศึกษาต้องการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เชื้อนกระเสี้ยว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 60-69) ได้ให้ความหมายของศักยภาพท่องเที่ยวว่าหมายถึงความพร้อมในด้านคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือนคุณลักษณะหรือคุณสมบัตินี้มีความแตกต่างกันตามประเภทของแหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว

เกณฑ์การพิจารณาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

จารุจน์ กลิ่นดีป्ली (อ้างถึงใน วิภา ศรีระทุ, 2551) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านพื้นที่** คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2. **ด้านการจัดการ** คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ

3. **ด้านกิจกรรม** คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4. **ด้านองค์กร** คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ดังนั้นในการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เชื้อนกระเสี้ยว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้ศึกษาจะใช้เกณฑ์ในการศึกษาศักยภาพดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรม และ 4) ด้านองค์กร

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เชื้อนกระเสี้ยว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากวิธีการ

สังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงกับผู้นำคนในชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานราชการ และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และมีคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนเขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 16 คน หรือจนข้อมูลอ้อมตัว ใช้วิธีการการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำคนในชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานราชการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. คณะผู้ศึกษากำหนดแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถตั้งคำถามขึ้นเองในขณะสัมภาษณ์ ซึ่งต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ในตอนนั้นเพื่อได้รับข้อมูลที่มีความละเอียดมากขึ้น ถูกต้องในประเด็นที่ต้องการศึกษา

2. สมุดจดบันทึก ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ หรือหลังสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาถอดข้อมูล และวิเคราะห์ผลต่อไป

3. กล้องถ่ายภาพ ใช้สำหรับถ่ายภาพขณะสัมภาษณ์ ตลอดจนการสังเกตเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้

4. เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์เพื่อนำมาถอดข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัย

คณะผู้ศึกษาใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจะทำในช่วงแรกของการศึกษา ต่อมาผู้ศึกษาได้ค้นหาประวัติความเป็นมาท้ายเขื่อนกระเสียว เอกสาร งานวิจัย และเพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) กับผู้นำ คนในชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานราชการ

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการศึกษา โดยการนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช. 2547: 131-137) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การแสดงบทบาท เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนี้ยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็ถือเป็นข้อสรุป

การดำเนินการศึกษาประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่การกำหนดปัญหา ตลอดจนการแปลความหมายของข้อมูล และการสรุปผล การดำเนินงานดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยอย่างถูกต้อง และคณะผู้ศึกษาจะรักษาความลับ ความเป็นส่วนตัว และการปิดบังชื่อของผู้ให้ข้อมูล และคณะผู้ศึกษาได้ปฏิบัติต่อผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นธรรม ไม่สร้างภัยคุกคามให้แก่ผู้ให้ข้อมูล หรือการทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับอันตรายหรืออับอายจากการศึกษา นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้พึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่นเสมอ โดยมีใจกว้างพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูล และขั้นตอนการวิจัย ยอมรับฟัง ความคิดเห็น และเหตุผลทางวิชาการของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เชื้อนกระเสี้ยว อำเภอคำชะอี จังหวัดสุพรรณบุรี สรุปได้ว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชื้อนกระเสี้ยว ทั้ง 4 ด้านมีความพร้อม เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านองค์กร มีความพร้อมมากที่สุด และด้านที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการ เมื่อพิจารณาศักยภาพของแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพด้านพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชื้อนกระเสี้ยวมีสภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติมีความสวยงาม มีน้ำ มีภูเขา ล้อมรอบ มีหาดทรายสีขาว หรือเรียกว่า หาดทรายท้ายเขื่อน ซึ่งสมญานามได้ว่าเป็นทะเลน้ำจืด สภาพอากาศมีลมพัดเย็นสบาย บรรยากาศช่วงเย็นสวยงาม เพราะได้เห็นพระอาทิตย์ตกดิน ถือได้ว่าพื้นที่เหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งเป็นจุดดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวที่อยากใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีความสะดวกในการเข้าถึงได้ง่าย

2. ศักยภาพด้านการจัดการ

การอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชื้อนกระเสี้ยว มีกระต๊อบไม้ไผ่สำหรับนั่งพักผ่อนได้ตามอัธยาศัย มีร้านอาหารและเครื่องดื่มให้บริการหลากหลายในราคาถูก มีการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลและแหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัยโดยรวมถึงคนในชุมชนมีความเป็นมิตรไมตรีในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี จะคอยช่วยให้ข้อมูลและความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวเสมอและในส่วนของการดูแลรักษาความสะอาดทำได้ดี แต่ยังมีกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสม และในส่วนของห้องน้ำมีจำนวนน้อยโดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันหยุดซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว และยังไม่มีการให้บริการที่พักค้างคืน

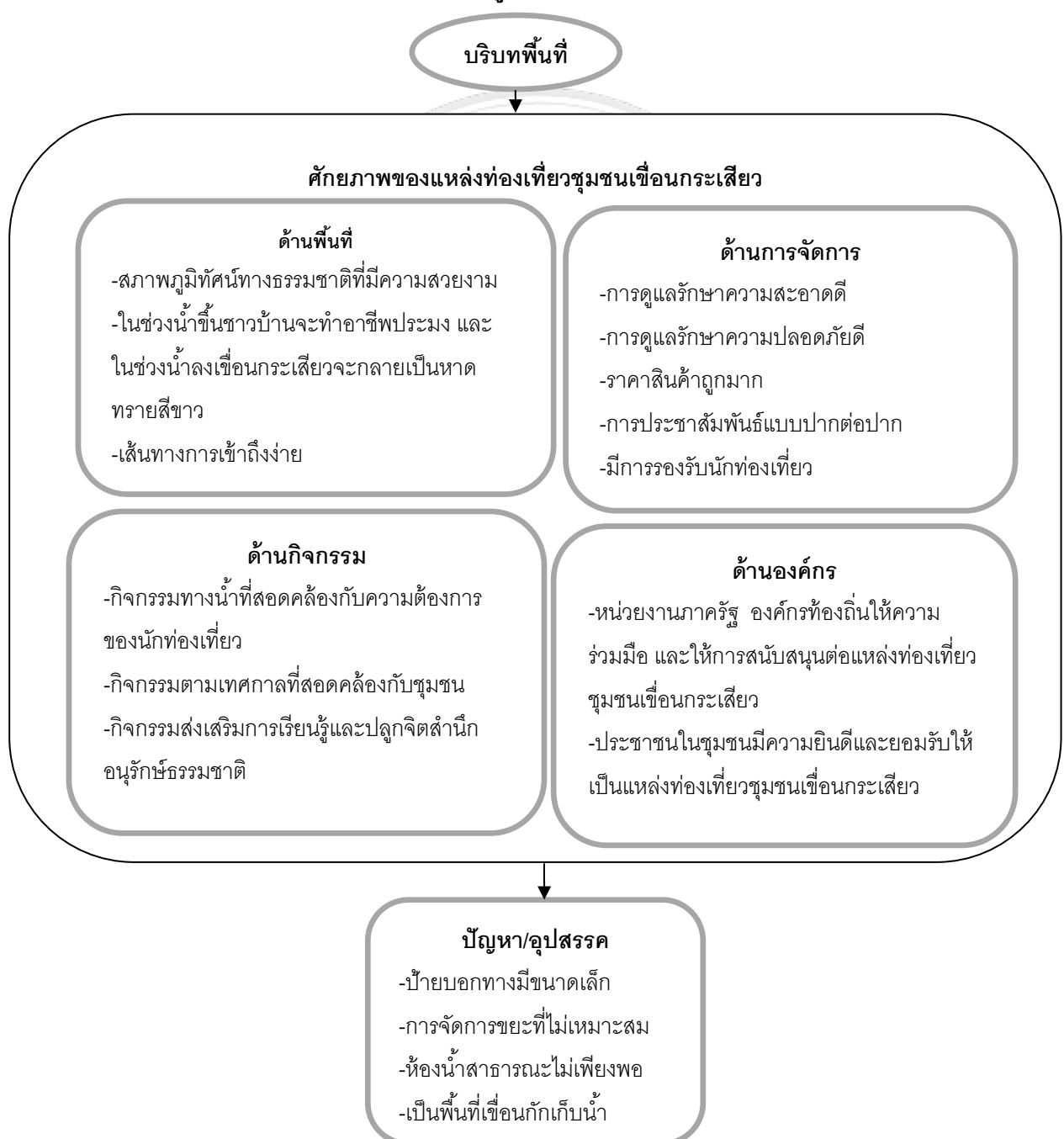
3. ศักยภาพด้านกิจกรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชื้อนกระเสี้ยวมีความน่าสนใจและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมตามเทศกาลของชุมชนซึ่งจะจัดขึ้นทุกปี เพราะกระบวนการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งนั้นช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติที่มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชน และชาวบ้านในชุมชนเชื้อนกระเสี้ยว

4. ศักยภาพด้านองค์กร

ชาวบ้านและชาวประมงในชุมชนมีความยินดีที่จะให้เขื่อนกระเสียวเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ชาวประมงไม่ได้รับผลกระทบด้านลบจากการที่เขื่อนกระเสียวเป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังได้ผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชนอีกด้วย และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ส่วนการมีส่วนร่วมขององค์กร เช่น กรมชลประทาน ได้ให้โอกาสแก่ชุมชนในการให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่เขื่อนกระเสียว และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้จัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยตนเอง และได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวของจังหวัด นายอำเภอ และได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้น

แผนภูมิผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียวทั้ง 4 ด้านมีความพร้อม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านองค์กร มีความพร้อมมากที่สุด และด้านที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการ

ด้านพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวมีทำเลที่ตั้ง และสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติมีความสวยงาม มีน้ำ มีภูเขาล้อมรอบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามฤดูกาลน้ำขึ้น น้ำลง ในช่วงน้ำขึ้น ชาวบ้านจะทำอาชีพประมง ในช่วงน้ำลงเขื่อนกระเสียวจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะช่วงที่น้ำลงจะเกิดเป็นหาดทรายสีขาว หรือเรียกว่า หาดทรายท้ายเขื่อน ซึ่งเปรียบได้ว่าเป็นทะเลน้ำจืด สภาพอากาศมีลมพัดเย็นสบาย บรรยากาศช่วงเย็นสวยงาม เพราะได้เห็นพระอาทิตย์ตกดิน ถือได้ว่าพื้นที่เหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งเป็นจุดดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวที่อยากใกล้ชิดกับธรรมชาติจึงเห็นได้ว่า ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล (2557) ได้ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งมะปริงอำเภอควนโดนและบ้านโดนป่าหน่นอำเภอควนกาหลงจังหวัดสตูล ที่ใช้แนวคิดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, 2531) ซึ่งกล่าวไว้ว่า คุณค่าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เป็นที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ลักษณะคุณค่าเหล่านี้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีมากน้อยไม่ทัดเทียมกัน เช่น ชายทะเลซึ่งมีภูมิทัศน์สวยงามด้วยเกาะแก่ง หาดทรายขาว และน้ำทะเลใสสะอาด ย่อมจะมีคุณค่ามากกว่าชายทะเลที่มีภูมิทัศน์ธรรมดาหรือพบเห็นได้ทั่วไป หาดทรายโคลน และน้ำทะเลขุ่น

ด้านการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียวมีการดูแลรักษาความสะอาด และการกำจัดขยะกันเอง โดยผู้ประกอบการจะเป็นคนแยกขยะจำพวกขวดพลาสติกที่นำไปขายได้ และเศษอาหารจะมีชาวบ้านมาเก็บไปทำปุ๋ย ส่วนขยะบางประเภทกำจัดโดยการนำไปเผา และฝังกลบในบริเวณเขื่อนกระเสียวรอบนอก ในส่วนของการจัดการขยะทางอบต. ไม่ได้เข้ามาจัดการ ทางด้านการอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียว มีกระต๊อบไม้ไผ่สำหรับนั่งพักผ่อนได้ตามอรัญชัย มีร้านอาหารและเครื่องดื่มให้บริการในราคาไม่แพง และยังไม่มีการให้บริการที่พักค้างคืน ทางด้านการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลและวันหยุดยาว เมื่อกระต๊อบไม้ไผ่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวแล้ว จะมีการจัดที่นั่งเสริม โดยใช้การปูเสื่อนั่งระหว่างช่องว่างของกระต๊อบไม้ไผ่ และปัดกวาดให้เหมือนนั่งปิคนิคอยู่ชายหาดทะเล หรือนักท่องเที่ยวสามารถเอารถมาเปิดท้ายนั่งก็ได้ ในส่วนของห้องน้ำช่วงเทศกาลวันหยุดมีจำนวนน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียวมีความปลอดภัยดีมาก มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัยในช่วงเทศกาลวันหยุดเสมอ รวมถึงจุดประชาสัมพันธ์ยังไม่มี แต่คนในชุมชนมีความเป็นมิตรไมตรีในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี จะคอยช่วยให้ข้อมูลและความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวเสมอ จึงเห็นได้ว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์จิรา สุขบรรจง (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนานมดแดง

อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนานมดแดง คือ ต้องมีการจำกัดปริมาณการเข้ามาของนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้พื้นที่ดูแออัดจนเกินเป็นการช่วยลดอุบัติเหตุทางรถยนต์ การแก้ปัญหาห้องพักและที่จอดรถไม่เพียงพอ และควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อื่นๆ

ด้านกิจกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขื่อนกระเสียวมีความน่าสนใจเป็นการนำเสนอกิจกรรมทางน้ำที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และกิจกรรมทางน้ำมีความปลอดภัย อยู่ในความดูแลของผู้เชี่ยวชาญที่มาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และกิจกรรมตามเทศกาลของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนก็จะในช่วงเทศกาลวันลอยกระทง และวันสงกรานต์ กิจกรรมจะจัดขึ้นทุกปี เพราะกระบวนการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งนั้นช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมแข่งขันกีฬาของตำบลอีกด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมแข่งขันกีฬากับชาวบ้านได้ นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวแล้ว ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติที่จัดขึ้นโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้น เป็นกิจกรรมที่มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่เด็กนักเรียนของโรงเรียนในตำบลห้วยขมิ้น เยาวชนและชาวบ้าน เช่น การรณรงค์แยกขยะก่อนทิ้ง การช่วยกันเก็บขยะ การปลูกต้นไม้ ต้นปอประเทืองรอบเขื่อนเพื่อส่งเสริมให้ทัศนียภาพรอบเขื่อนมีความสวยงามจึงเห็นได้ว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎี 5A ของ Tourism Western Australia (2008) ซึ่งกล่าวไว้ว่า สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พา นักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวกิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย อาทิกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเลเช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเดินป่า, กิจกรรมดูนก, กิจกรรมส่องสัตว์, กิจกรรมแสวง สิวเสียด ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ เป็นต้น

ด้านองค์กร ชาวบ้านและชาวประมงในชุมชนมีความยินดีที่จะให้เขื่อนกระเสียวเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ชาวประมงไม่ได้รับผลกระทบด้านลบจากการที่เขื่อนกระเสียวเป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังได้ผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชนอีกด้วย เจ้าของพื้นที่อย่างกรมชลประทาน ได้ให้โอกาสแก่ชุมชนในการให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่เขื่อนกระเสียว และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้จัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยตนเอง และได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวของจังหวัด นายอำเภอ และได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้นจึงเห็นได้ว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lo (อ้างอิงใน สกนธ์ และคณะ, 2558) ได้ศึกษาโอกาสและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางมรดกในฮ่องกง หมู่บ้าน Kam Tin ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้าน Kam Tin ในฮ่องกง มีศักยภาพทางด้านมรดก วัฒนธรรมที่เก่าแก่ของชุมชน เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางมรดกของชุมชนแต่ในด้านความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้านยังไม่เห็นด้วย ที่จะนำเอาหมู่บ้านของเขาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านมรดก อย่างไรก็ตาม เมื่อเน้นที่การมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ประชาชนยินดีที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยให้พวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อจะนำมาซึ่งผลประโยชน์แก่ชุมชน และไม่ทำให้มรดกท้องถิ่นเกิดความเสียหาย จากผลการวิจัยยังพบว่า ความพยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวทางมรดกเป็น

ถึงที่ดี แต่ควรทำการศึกษาให้ละเอียดในด้านผลกระทบที่จะตามมาโดยถอดถอนจากทฤษฎี และตัวจริง บนพื้นฐานประสบการณ์ในการปฏิบัติที่ผ่านมาสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา กิมเปียม (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพด้านการท่องเที่ยวพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติเห็นว่า พระราชวังสนามจันทร์ มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษารุ่นนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านการจัดการมีความพร้อมน้อยที่สุดในเรื่องของการจัดการขยะ และสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้น อำเภอด่านช้าง เป็นต้น และผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว ควรเร่งดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงให้เหมาะสม

2. จากผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เพียงแต่คนในชุมชน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้น อำเภอด่านช้าง เป็นต้นและผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษารุ่นต่อไป

1. ควรมีการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. ควรมีการศึกษาทบทวนของภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวชุมชน
3. ควรมีการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้งในด้านบวกและด้านลบ

เอกสารอ้างอิง

จันทร์จิรา สุขบรรจง. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนานมดแดง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2559.

ณัฐพัชร์ มณีโรจน. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เข้าถึงเมื่อ. [ออนไลน์] 10 กันยายน 2561 เข้าถึงได้จาก file:///C:/Users/user/Downloads/-113060Article%20Text-.20180222-10-1-289996.pdf.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

พยอม ธรรมบุตร. (2549). องค์ประกอบของการท่องเที่ยว. เข้าถึงเมื่อ. [ออนไลน์] 30 สิงหาคม 2561 เข้าถึงได้จาก

http://mslib.kku.ac.th/elib/multim/books/Tourism/2556KRIT%20TECHAPRASERT/05_ch.2pdf.

เพ็ญศิริ ศรีอำภา. (2557). ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สุกัญญา กิมเปี่ยม . (2551). “การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัด นครปฐม” วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

Rob Gilbert. (2560). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เข้าถึงเมื่อ. [ออนไลน์] 27 สิงหาคม 2561 เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/social/think/539168>

Suphan Gallery. (2545). เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง. เข้าถึงเมื่อ. [ออนไลน์] 6 พฤษภาคม 2561 เข้าถึงได้จาก <http://suphan.biz/krasaew.htm>

Tourism Western Australia. (2008). ทฤษฎี 5A. เข้าถึงเมื่อ. [ออนไลน์] 31 สิงหาคม 2561 เข้าถึงได้จาก http://mslib.kku.ac.th/elib/multim/books/Tourism/2556KRIT%20TECHAPRASERT/05_ch.2pdf

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเกาะใหญ่
อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

Guidelines for Potential Development of Cultural Tourism:

Case Study of Koh Yai Community, Krasaesin District, Songkhla Province

ชนะชล เครือแก้ว¹ สุภกิตต์ ตั้งคำ*¹ สิทธิกร ศรีประสิทธิ์¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล²

Chanachon Kruaekaew Supakit Tangkam Sittikorn Sornprasit and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 20 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชนจำนวน 9 คน ชาวบ้าน 9 คน และนักวิชาการท่องเที่ยว 2 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนเกาะใหญ่ มีสถานที่โดดเด่นและมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย เหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้ 3 พื้นที่ ดังนี้ 1) พื้นที่ทางศาสนา เช่น วัดเกาะใหญ่ วัดสูงเกาะใหญ่ และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ 2) พื้นที่ทางกายภาพ เช่น แกรนแคนยอน หาดทรายเทียม สวนพระเทพสิงขร และคอกควายนายแรง 3) พื้นที่ทางทรัพยากร เช่น หน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าแหลมควายราบ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเกาะใหญ่ มีดังนี้ 1) อบรมและระดมทุนภายในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนำเงินที่ได้จากการระดมทุนมาพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน 2) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่บุคคลภายนอกผ่านการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะใหญ่

¹ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

² อาจารย์, ประจำสาขาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

* Corresponding author: e-mail: E-mail: noonthc@gmail.com Tel. 089-7335907

Abstract

The purposes of the research were 1) to explore cultural tourism potential. 2) to study developmental approach cultural tourism in Koh Yai community Krasaesin district, Songkhla province. The study is a qualitative research which was conducted by in-depth interview, focus group, survey of participants and non-participant. The participants were totally 20 people who were 9 community leaders, 9 villagers and 2 academicians of tourism cooperate with review related literatures. Data was an analysis by descriptive analysis.

The result revealed that Koh Yai Community has tourist attractions and variety of natural resources that it be appropriate to develop as cultural attractions which can be divided into three areas 1) Area of religion such as Koh Yai Temple, Wat Soong Koh Yai, Bo Nam Sak Sid 2) Area of physical such as Grand Canyon Koh Yai, Artificial Sand, Suan Pha Thep Singkhon, and Kog Khwai Nai reang 3) Area of resources such as Pa Khwai Rap Protection Unit. Developmental approach cultural tourism in Koh Yai Community as follows: 1) training and funding within the community so that people in community are aware of the importance of cultural tourism and bring money from the funding to develop tourist attraction in the community. 2) to promote public relations for manage map traveling cultural tourism.

Keywords: Potential Development Cultural Tourism Koh Yai Community

บทนำ

การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจหลาย ประเภท มีทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ธุรกิจด้านการขนส่ง ที่พักอาศัย แหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจด้านอาหาร และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม คือ การผลิตสินค้าต่างๆ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญต่อการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่สุดเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยวและมีแนวโน้มว่าจะมีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ เพราะหากพิจารณาถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยว นอกจากประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจคือ ทำให้ เกิดการจ้างแรงงาน ประชากรมีรายได้ ธุรกิจการคมนาคมขนส่งดีขึ้น มีความทันสมัย การชำระหนี้ดี เงินตราต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการ ปรับปรุงทางด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา สาธารณูปโภคต่างๆ ตลอดจนการบริการด้านการโรงแรม ศูนย์การค้า และภัตตาคาร เป็นต้น การท่องเที่ยวช่วยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำรงชีวิตของประเทศอื่นๆ ได้ดี การท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยอาศัยทรัพยากร

ทางการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศมีอยู่ ขึ้นอยู่กับว่าประเทศเหล่านั้นจะรู้จักใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ตนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยังประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมาก คือ ยิ่งการท่องเที่ยวทวีความสำคัญมากขึ้นก็ยิ่งจะเป็นการเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมและเกียรติภูมิของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลก แสดงให้เห็นถึงความมีชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ให้เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวประทับใจ นอกเหนือจากความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว (จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด, 2552)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคมโดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า หรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคน ในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ (2555, น.139) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่ยั่งยืน พบว่า สังคมในปัจจุบันมีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม เทศกาลรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น ทั้งนี้การตื่นตัวต่อวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่ เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป สำหรับประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามกลางการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีงานวิจัยของ สาโรช เผือกบัวขาว และเจลิยว บุรีภักดี (2561, น.1672) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรมีการดูแลและพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ทั้งในด้านภาษา ด้านสาธารณูปโภค ด้านการบริการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจและเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม มีงานวิจัยของ ชุณมิตา นาคภพ (2561, น.71) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกษียชย์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพของชุมชน ด้วยโครงการมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์และ โครงการสร้างอัตลักษณ์ ส่วนรูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวของตำบลเกษียชย์ คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษา วิถีชีวิตชุมชน มีกิจกรรมบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและรับฟังเรื่องเล่า ความเชื่อและตำนาน ประเพณีของชุมชนผ่านมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความประทับใจต่อ

การมาเยี่ยมชม รวมไปถึงแวะซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจาก ตาลโตนด สินค้าขึ้นชื่อของตำบลเกไชยที่แสดงถึง ภูมิปัญญาของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ งานวิจัยของ ยุคล วัชร ภัคดิจักรวิฐี ปรัชญา เปี่ยมการุณ และอภิรพี เศรษฐรักษ์ ดันเจริญวงศ์ (2559, น.18) ได้ศึกษา ไทยพวนกับ กลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการ พบว่า ชาวไทยพวนมีระบบการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน เป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์และมีทุนทางสังคมมาก โดยองค์ประกอบที่สามารถ นำมาส่งเสริม ให้เกิดการท่องเที่ยวได้คือ ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ท้องถิ่น นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตน

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องในประเด็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนเกาะใหญ่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 พื้นที่ ดังนี้ 1) พื้นที่ทางศาสนา เป็นพื้นที่ใช้สำหรับการปฏิบัติทางศาสนา อีกทั้งเป็นพื้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ ภายในชุมชน เช่น วัดสูงเกาะใหญ่ วัดสูงทุ่งบัว วัดเกาะใหญ่ และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ อันสะท้อนได้ถึงความเชื่อของ ชาวบ้านในท้องถิ่น 2) พื้นที่ทางกายภาพ เป็นพื้นที่ถูกกระทำโดยธรรมชาติและการทำงานของมนุษย์ เช่น แกรน แคนยอนเกาะใหญ่ หาดทรายเทียม สวนพระเทพ และคอกควายนายแรง 3) พื้นที่ทางทรัพยากร เป็นพื้นที่แสดงความหลากหลายทางทรัพยากรในพื้นที่โดยเฉพาะ ป่าโกงกาง ป่าลำพู

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องในประเด็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ 1) การพัฒนาสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน ซึ่งชุมชนเกาะใหญ่ยังมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานหลายประการ เช่น ห้องน้ำสาธารณะ ถนนหนทาง เป็นต้น สาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งความสะดวกสบายเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจเข้ามาเที่ยวของนักท่องเที่ยว 2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน โดยมีผู้รู้ภายในชุมชนมาให้ความรู้ นักท่องเที่ยวผ่านเรื่องเล่า ความเชื่อ ตำนาน ภูมิปัญญา และประเพณีท้องถิ่น ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกับชาวบ้านในชุมชน เช่น ให้นักท่องเที่ยวยกยอและนำปลาที่ได้ไปทำอาหารพื้นบ้านรับประทาน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน

จะเห็นว่า พื้นที่เกาะใหญ่มีความหลากหลายทางทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประกอบกับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานระดับท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีในแต่ละเทศกาล ร่วมกับคนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดีจากคนภายในท้องถิ่นแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นและความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานระดับท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าชุมชนตำบลเกาะใหญ่มีศักยภาพเพียงพอที่จะต่อยอดจากการจัดกิจกรรมภายในชุมชน ไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกะเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกะเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกะเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา จำนวน 20 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 9 คน ชาวบ้าน 9 คน และนักวิชาการท่องเที่ยว 2 คน ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จัดอยู่ในกรณีศึกษา (Case Study) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ ในการเก็บข้อมูลภาคสนามใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการถ่ายภาพ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากเอกสารตามความมุ่งหมายการวิจัย โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาจัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา และตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความ แล้วนำข้อมูลมาหาข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่

พบว่า ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ มีความหลากหลายและมีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ แต่ภายใต้บริบทของชุมชนนั้นยังคงมีข้อบกพร่องที่จะส่งเสริมให้กลายเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยสามารถพิจารณาวิเคราะห์จากเครื่องมือ SWOT Analysis ประกอบไปด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกะเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ได้ดังนี้

1) จุดแข็งและโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า **ประการที่ 1** ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนเกาะใหญ่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ ชุมชนเกาะใหญ่ มีศาสนสถานแบบพหุวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เข้ามาในชุมชนได้ เช่น ภายในวัดสูงทุ่งบัว มีการรับศิลปะพหุวัฒนธรรมเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศาสนสถาน ทำให้ภายในวัดมีการผสมผสานระหว่างศิลปะของไทยและเมียนมา ตัวอย่างเช่น เสาภายในวัดสูงทุ่งบัวที่มีการแกะสลักยอดเสาเป็นรูปหงส์ ซึ่งหงส์เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศเมียนมา อีกทั้งทางหน่วยงานท้องถิ่นกำลังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวภายในชุมชน **ประการที่ 2** ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม มีสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการ

ท่องเที่ยว มีวิถีดั้งเดิมในการทำประมง และมีธนาคารกึ่งที่ให้ความสำคัญการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของชาวบ้านชุมชนเกาะใหญ่ อีกทั้งยังมีบุคคลภายนอกให้ความสนใจ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน **ประการที่ 3** ด้านธุรกิจนำเที่ยว ชุมชนเกาะใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน มีบริการร้านค้า ร้านอาหาร ที่พักรายวัน มีบริการล่องเรือพาชมวิถีชีวิตของชาวเล และมีคนให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมผ่านการทำโฮมสเตย์ และจัดให้มีการทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน **ประการที่ 4** ด้านการตลาดท่องเที่ยว มีคนภายในชุมชนคอยสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการประชาสัมพันธ์นำเสนอกับนักท่องเที่ยว และวิถีชุมชนเกาะใหญ่ให้สื่อต่าง ๆ ได้รู้จัก ประกอบกับมีนักศึกษา มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสนใจและเข้ามาจัดทำสื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในชุมชน **ประการที่ 5** ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี มีการจัดงานประเพณีอยู่เป็นประจำ ประกอบกับคนในชุมชนกลุ่มหนึ่งและนักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ กำลังส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยมีการเข้ามาจัดกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน และ**ประการที่ 6** ด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชุมชนเกาะใหญ่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ มีบุคคลตัวอย่างที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนในอดีตให้กับผู้ที่มาเยือนได้เป็นอย่างดี เช่น ปรารชญ์ชาวบ้านด้านการทำประมงที่สามารถสอนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านได้ เป็นต้น นอกจากนี้สื่อและหน่วยงานภายนอกกำลังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

2) จุดอ่อนและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า **ประการที่ 1** ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนเกาะใหญ่มีทะเลล้อมรอบ มักประสบกับปัญหาอุทกภัย อีกทั้งยังมีสภาพทรุดโทรม ขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง และยังขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากหน่วยงานท้องถิ่น ระบบสาธารณูปโภคยังขาดการพัฒนา **ประการที่ 2** ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม หน่วยงานท้องถิ่นและคนในชุมชน ยังขาดการตระหนักและให้ความสำคัญกับมาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม **ประการที่ 3** ด้านธุรกิจนำเที่ยว มีบริการพาชมวิถีชีวิตชาวเล โดยใช้เรือเป็นพาหนะ แต่ยังคงขาดในเรื่องของความปลอดภัย ชุมชนยังขาดผู้นำเที่ยวและผู้ให้ความรู้ในชุมชน และขาดบริการที่พักที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชน **ประการที่ 4** ด้านการตลาดท่องเที่ยว คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และหน่วยงานท้องถิ่นขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้คนภายนอกได้รับรู้ **ประการที่ 5** ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ**ประการที่ 6** ด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ขาดผู้นำเที่ยวในชุมชนที่มีการมุ่งส่งเสริมด้านการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เข้ามาเยือนในชุมชน ขาดป้ายบอกเส้นทาง ป้ายแนะนำสถานที่ และป้ายแสดงข้อควรปฏิบัติในการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ผลการศึกษาสอดคล้องรู้งนภา ดวงทอง (2554, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยมีจุดแข็งทางด้านสภาพ

ภูมิศาสตร์ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะร่วมสมัยเป็น เอกลักษณะ จุดอ่อนด้านการบริหาร เนื่องจากผู้นำและชาวบ้านมีความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างจำกัด ทำให้เกิดความขัดแย้งในการดำเนินงาน โอกาสทางด้านการแลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การท่องเที่ยวระหว่างคนรู้จัก หน่วยงาน กลุ่มต่าง ๆ ความนิยมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐมีมากขึ้น แต่อุปสรรคที่สำคัญคือ ปัญหาด้านงบประมาณ และการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง และ อุไรวรรณ สุภานิตย์ (2552, น.15) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนมีจุดแข็ง ด้านความสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว และชุมชนมีความเข้มแข็งของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญา และการตั้งชมรมการท่องเที่ยว แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีจุดอ่อนคือ ชุมชนไม่มีการประสานงานหรือการสนับสนุนอย่างจริงจังขององค์กรภายในชุมชน ได้แก่ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในพื้นที่เป็นไปด้วยความล่าช้า เช่น เส้นทางคมนาคม จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนไม่มีการจัดทำคู่มือนำเที่ยววิถีชีวิต และชุมชนยังขาดการประชาสัมพันธ์ อีกทั้งยังมีโอกาสในด้านเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรภายนอกหรือสถาบันการศึกษาในการเข้ามา พัฒนาสิ่งแวดลอมและการท่องเที่ยว แต่ก็ยังมีอุปสรรคในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลที่ทำให้ชุมชนไม่สามารถทำกิจกรรมได้ต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่

พบว่า ภายในชุมชนเกาะใหญ่ ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคที่ควรได้รับการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ระบบสาธารณูปโภคชุมชน มาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม การแพร่กระจายข่าวสารและประชาสัมพันธ์ของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม งบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่สามารถทำได้ดังนี้ ได้แก่ **ประการที่ 1** ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะต้องดำเนินการประสานความร่วมมือร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ แหล่งโบราณสถาน คนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และเอกชน ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหาและระดมทุนเพื่อนำเงินมาบูรณะสถานที่ พร้อมทั้งควรมีการจัดเส้นทาง และสาธารณูปโภคให้มีความเหมาะสมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ (2555, น.145) ที่ศึกษาการ ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วย การวางแผน การใช้พื้นที่ การประเมินผลกระทบ และศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการ โครงสร้างองค์กร การจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป **ประการที่ 2** ด้านกระบวนการศึกษา สิ่งแวดล้อม ควรจัดให้มีพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ โดยการปรับภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ดูดี มีความสะอาด จัดให้มีระบบการจัดการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในแหล่ง

ท่องเที่ยว และส่งเสริมให้มีการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำความเข้าใจ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สอดคล้องกับ ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร โอชญญา บัชรธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559, น.235) ที่ศึกษา เรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวทางในการจัดการท่องเที่ยว ควรจัดให้มีการออกกระเปียบข้อบังคับเพื่เน้นการอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยว ควรจัดระบบรักษาความปลอดภัย ระบบคมนาคม การสัญจรให้ชัดเจน พร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะและมีการบริการที่ครอบคลุมพื้นที่อย่างทั่วถึง **ประการที่ 3** ด้านธุรกิจนำเที่ยว จะต้องคำนึงความปลอดภัยเป็นสำคัญ ควรมีการจัดมาตรการดูแลควบคุมความปลอดภัยแก่ผู้มาเยือน จัดให้มีบริการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวผ่านการสร้างมัลติมีเดียในชุมชน ควรจัดให้มีการสร้างที่พัก และพัฒนารูปแบบกิจกรรมของชุมชนให้มีความโดดเด่น เหมาะสม และสามารถทำได้ตลอดฤดูกาล เพื่อสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน สอดคล้องกับ ปรีดิษฐ์ สิงห์ศักดิ์ตระกูล (2556, น.98) ที่ศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอควนโดน และบ้านโดนป่าหนั้น อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล พบว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยว สามารถทำได้ โดยการสร้างจุดเด่นของพื้นที่ ปรับปรุงความสะอาด และภูมิทัศน์โดยรอบให้สวยงาม สร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก จัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จัดเตรียมมัลติมีเดียท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอด **ประการที่ 4** ด้านการตลาดท่องเที่ยว ควรมุ่งส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านการจัดทัศนศึกษา อบรม แลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ ควรจัดให้มีประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเพื่อจะขยายตลาดท่องเที่ยว และออกแบบผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึก โดยนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาสร้างเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส (2556, น.42) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน พบว่า ด้านการตลาดควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ และสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นที่สื่อถึงการสืบสานวัฒนธรรมชนเผ่า ตลอดจนจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน **ประการที่ 5** ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จะต้องประสานความร่วมมือกันระหว่างคนใน ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และบุคคลภายนอก ผ่านการสร้างเวทีชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน และควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมการก่อตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดหางบประมาณจากภายนอก และสร้างการลงทุนจากภายในชุมชนผ่านการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ชายชาญ ปฐมกาญจนา และนรินทร์ สังข์รักษา (2558, น.118) ที่ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีจิตอาสาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรวมกลุ่มกันในชุมชน การให้ความช่วยเหลือประสานงาน และให้ข้อมูลซึ่งกันและกันเพื่อสร้างเป็นเครือข่าย และ**ประการที่ 6** ด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จะต้องเริ่มต้นจากการสร้างผู้นำเที่ยวในชุมชน โดยการจัดหาบุคคลที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวมาอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ผู้ที่มาเยือนในชุมชน

ได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติในสถานที่จริง และควรมีการจัดทำป้ายกฎกติกาการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้
ที่มาเยือนเข้าใจและให้ความสำคัญกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ นิตยา งามยิ่งยง
และละอียด ศิลา น้อย (2560, น.161) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่ง
คลองดำเนินสะดวกพบว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบุคลากรในการ
ให้บริการทางการท่องเที่ยวด้วยการฝึกอบรมเพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจและ
สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ควรสร้างความร่วมมือ ปลุกจิตสำนึกของทุกภาคส่วน ได้แก่
นักท่องเที่ยว ชุมชน เกษตรกร ผู้ประกอบการในพื้นที่ให้มีการตระหนักถึงการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของ
แหล่งท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัย

ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่

พบว่า ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ สามารถสรุป
ได้โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1) ประเด็นศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า 1) จุดแข็งและโอกาสของ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า ชุมชนเกาะใหญ่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
ประเพณี วิถีชีวิตดั้งเดิมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เอื้อต่อการท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับ
นักท่องเที่ยว มีบุคคลตัวอย่างในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตของชุมชนให้กับผู้มาเยือนได้เป็น
อย่างดี เช่น ปราชญ์ชาวบ้านด้านการทำประมงที่สามารถสอนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านได้
เป็นต้น นอกจากนี้คนในชุมชนบางส่วนยังมีการสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยการจัดการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ
ต่าง ๆ ประกอบกับปัจจุบันหน่วยงานท้องถิ่นกำลังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว และมีบุคคลภายนอกให้
ความสนใจและเข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน 2) จุดอ่อนและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า บางสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมีสภาพทรุดโทรม และ
ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีทะเลล้อมรอบจึงมักประสบปัญหาอุทกภัย ทั้งนี้ชุมชนยังขาดความปลอดภัยในการจัดบริการ
นำเที่ยวริมคลอง ขาดบริการที่พัก ผลิตภัณฑ์ และของที่ระลึก ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ขาดป้าย
บอกเส้นทาง ป้ายแนะนำสถานที่ และป้ายแสดงข้อควรปฏิบัติในการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบ
กับคนในชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขาดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
 อีกทั้งยังขาดการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภค และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหาและระดมทุนเพื่อนำเงินมา
บูรณะสถานที่ พร้อมทั้งควรมีการจัดเส้นทาง และสาธารณูปโภคให้มีความเหมาะสมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
2) กระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม ควรมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนเกาะ

ใหญ่ โดยการปรับภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ดูดี มีความสะอาด จัดให้มีระบบการจัดการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมให้มีการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำความเข้าใจ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน 3) ธุรกิจนำเที่ยว ควรมีการจัดมาตรการดูแลควบคุมความปลอดภัยแก่ผู้มาเยือน จัดให้มีบริการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวผ่านการสร้างมัลติมีเดียในชุมชน ควรจัดให้มีการสร้างที่พัก และพัฒนารูปแบบกิจกรรมของชุมชนให้มีความโดดเด่น เหมาะสม และสามารถทำได้ตลอดฤดูกาล เพื่อสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน 4) ตลาดการท่องเที่ยว ควรมุ่งส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านการจัดทัศนศึกษา อบรม แลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ ควรจัดให้มีประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเพื่อจะขยายตลาดท่องเที่ยว และออกแบบผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึก โดยนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาสร้างเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ควรประสานความร่วมมือกันระหว่างคนใน ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และบุคคลภายนอก ผ่านการสร้างเวทีชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน และควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมการก่อตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดหางบประมาณจากภายนอก และสร้างการลงทุนจากภายในชุมชนผ่านการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการท่องเที่ยว และ 6) การสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรเริ่มต้นจากการสร้างผู้นำเที่ยวในชุมชน โดยการจัดหาบุคคลที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ผู้ที่มาเยือนในชุมชนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติในสถานที่จริง และควรมีการจัดทำป้ายกฎกติกาการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้ที่มาเยือนเข้าใจและให้ความสำคัญกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ด้วยตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา แนะนำและให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัยตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาโดยตลอดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณท่านเจ้าของเอกสารและงานวิจัยทุกท่าน ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาอ้างอิง ไว้ในการทำทุกคนที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ สุดท้ายนี้ที่มีความสำคัญที่สุด ขอขอบพระคุณพ่อแม่ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดตั้งแต่เริ่มจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และสรันยา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*. 32,4 (ตุลาคม-ธันวาคม).

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. ค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2556. จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com>.

- จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด. (2552). การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยรัตนเศรษฐ น. 10-11.
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา และนรินทร์ สังข์รักษา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาด บางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 26, 1 (มกราคม-เมษายน).
- ชญมิตา นาคภพ. 2561. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกษไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*. 9 (2), น. 71.
- นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลา น้อย. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 11, 1 (มกราคม- เมษายน).
- ปาริฉัตร สิ่งศักดิ์ตระกูล. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้าน โตนปาหนัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล. *วารสารสุทธิปริทัศน์*. 27, 83 (กรกฎาคม - กันยายน).
- ยุคลวัชร ภัคดีจักรวิฑูรี ปรัชญา เปี่ยมการุณ และอภิรพี เศรษฐวิทย์ ตันเจริญวงศ์. (2559). ไทยพวนกับกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการ. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 4 (1), น. 18.
- รัฐนันท์ พงศ์วิวิทย์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส. (2556). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์)*. 6, 1 (มกราคม-มิถุนายน).
- รุ่งนภา ค้วงทอง. (2554). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร โอชญัญญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 9, 1 (มกราคม-มิถุนายน).
- สาโรช เพื่อกบัวขาว และเฉลียว บุรีภักดี. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*. 11 (2), น. 1672.
- อุไรวรรณ สุภานิตย์ (2552). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนธรรม วิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ: *วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร. การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5, 15-16 กรกฎาคม 2556 ณ ศูนย์ประชุมบางกอกคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ ปทุมวัน.*

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

The Development of Buddhism Tourism Potential in Hat Yai, Songkhla

กิตติมา คงแก้ว¹ นุศรา แซ่ตั้ง¹ ศศิณา เชียงยิ่งเจริญ¹ วิชาสินี พลายชุม¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล^{*2}

Kittima kongkaew Nutsara Saetang Sasina Yiangyingcharoen Wilasinee Plaichum and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เจ้าอาวาสวัด ผู้นำชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ร่วมกับการศึกษางานวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอรายงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า วัดในอำเภอหาดใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เช่น วัดโลกสูง วัดโคกสมานคุณ วัดหาดใหญ่ใน วัดมงคลเทพาราม (ปากน้ำ) 2) กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรม เช่น วัดคลองแห 3) กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ เช่น วัดอู่ตะเภา วัดม่วงค่อม วัดหงส์ประดิษฐาราม 4) กลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา เช่น วัดคลองเปล วัดชัยชนะสงคราม และยังพบวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ จะสามารถนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ โดยใช้แนวทางการพัฒนาตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านรายการนำเที่ยว และด้านสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

¹ นักศึกษาลัทธิไตรสิกขา ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

² อาจารย์, ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail : peemai_bbbbb@hotmail.com, Nutsara.st@hotmail.com

Abstract

This research is aimed to (1) study the potential of Buddhist tourism in Hat Yai, Songkhla. (2) study the development and support Buddhist tourism. The study use in-depth interviews and non-participant observations as a field-gathering tool. The main contributors were the abbot, the temple leader, the community and the tourist 30 persons with the study of relevant research papers. The data is analyzed, synthesize and presenting research reports in descriptive ways.

The finding says the temple in Hat Yai was divided into 4 groups as follows: 1) measuring a tourism-oriented theology that emphasizes the beauty of the architecture, painting, sculpture, such as Wat Khok Sung Wat Khok heals you measure inflation in a favorable Tepa Ram (Gulf) 2) a group activity, tourism, culture and traditions, such as Wat Klong Hae 3) the temple as the learning of history as a cradle connection. Phao Temple Khom Wat Hong Pradittharam 4) emphasis on the practice of Buddhist temples such as Wat Khlong stretcher wins the war. And also found the tourism potential according to the elements of tourism, making them aware of the strengths, weaknesses, opportunities and obstacles of Buddhist tourist sites in Hat Yai district can lead to the development of Buddhist tourism in Hat Yai district By using the development guidelines according to the elements of tourism in 7 areas, namely, attraction Access to tourist attractions, accommodation, safety on tourism support activities In the field of tourism and social activities for the development of potential and promoting Buddhist tourism in Hat Yai district.

Keywords: Tourism potential development Buddhist tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทยนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศเป็นอย่างมาก แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ได้มุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวทางเลือก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 ได้จัดให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest Tourism) ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากการนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการเรียนรู้และได้ประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง (ฉลอง พันธุ์จันทร์, 2561)

อำเภอหาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ คมนาคม การปกครองและการศึกษาที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาแต่อดีต จนเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ หรือ Southern Downtown ของประเทศไทย (ศรีสุพร

ปิยรัตนวงศ์ และ สุชาย อัสวพันธ์ฐนกุล, 2553) หาดใหญ่เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลา เป็นเมืองที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นเมืองท่าทางการค้าในทุกยุคทุกสมัย ทั้งยุคการค้าทางเรือ ยุครถไฟ จนกระทั่งยุคปัจจุบัน (Hatyai focus, 2560) ในปัจจุบันหาดใหญ่ มีทั้งหมด 13 ตำบล ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด มีวัดทั้งหมด 54 วัด โดยแต่ละวัดมีจุดเด่นที่แตกต่างกันไป มีเพียงไม่กี่วัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเนื่องจากภายในวัดมีเอกลักษณ์หรือจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น วัดหาดใหญ่โน มีพระนอนที่ใหญ่ติดอันดับโลก วัดโคกสมานคุณ มีพระพุทธรูปหลวงปู่ทวด วัดอุตะเกา วัดที่มีความเก่าแก่กว่า 550 ปี วัดคลองแห มีความเป็นมา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนใต้และอยู่ใกล้ตลาดน้ำคลองแห ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของหาดใหญ่ วัดมงคลเทพาราม มีเจดีย์ทองที่เป็นสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในอำเภอหาดใหญ่ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในหมู่นักท่องเที่ยวโดยตรง แต่ในปัจจุบันอำเภอหาดใหญ่ การท่องเที่ยวได้รับตอบสนองในเรื่องศาสนาน้อยลง ดังนั้นจึงศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ เพื่อจุดประสงค์ของกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ คือ การสักการะ-บูชาพระพุทธรูป การทำบุญ การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธศาสนา การเยี่ยมชม

จากการลงพื้นที่สำรวจการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องของจุดเด่นและสภาพแวดล้อมของวัด และความสนใจของนักท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยให้วัด ชุมชนและนักท่องเที่ยว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และเป็นแนวทางให้แก่ทางภาครัฐและภาคเอกชนได้นำไปปรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

วิธีการวิจัย

วัดในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีทั้งหมด 54 วัด ซึ่งทางผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาและกำหนดศักยภาพ ทั้ง 5 เกณฑ์ ดังนี้ 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2) สิ่งอำนวยความสะดวก 3) สภาพแวดล้อม 4) ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว 5) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวจึงสามารถจำแนกได้ ออกเป็น 4 กลุ่ม 1) กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม 2) กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรม 3) กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ 4) กลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา ศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาส 2) ผู้นำชุมชน 3) นักท่องเที่ยว เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ

โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีเชิงพรรณนา และวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาสรุปและเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสามารถแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

กลุ่มวัด“ชมพุทธศิลป์ อัมพุทธรรม”

ว่าด้วยผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดในอำเภอหาดใหญ่ทั้งหมด 54 วัด โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในการคัดเลือกวัด ซึ่งสามารถคัดเลือกวัดได้จำนวน 10 วัด ได้แก่ วัดมหันตมังคลาราม วัดโคกสมานคุณ วัดโคกสูง วัดมงคลเทพาราม(ปากน้ำ) วัดคลองแห วัดอู่ตะเภา วัดม่วงค่อม วัดหงษ์ประดิษฐาราม วัดคลองเป็ด และวัดชัยชนะสงคราม ผู้วิจัยได้นำวัดทั้งหมด 10 วัด จัดหมวดหมู่ตามความโดดเด่นสามารถแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1 กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัดมหันตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) วัดโคกสูง วัดโคกสมานคุณ และวัดมงคลเทพาราม (ปากน้ำ)
- 1.2 กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ วัดคลองแห
- 1.3 กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดอู่ตะเภา วัดม่วงค่อม และวัดหงษ์ประดิษฐาราม
- 1.4 กลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา ได้แก่ วัดชัยชนะสงคราม วัดคลองเป็ด (น้ำผุด)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่จากองค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านรายการนำเที่ยว และด้านสังคม ทำให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการท่องเที่ยวในเขตอำเภอหาดใหญ่ พบว่า

1) จุดแข็งและโอกาสของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ พบว่า **ด้านที่ 1** ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ รมรื่น และสงบ อีกทั้งยังมีศูนย์ปฏิบัติธรรมศาสนสถานและโบราณสถานที่น่าสนใจซึ่งความสวยงามและโดดเด่นเป็นที่สะดุดตา และมีนักท่องเที่ยวคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าร่วมประกอบพิธีทางพุทธศาสนา และประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชน **ด้านที่ 2** ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีเส้นทางถนนสามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้อย่างสะดวกและมีป้ายบอกทางเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงพื้นที่ และทางหน่วยงานภาครัฐได้ทำสิ่งอำนวยความสะดวกและทำป้ายบอกทางเข้าหน้าถนนใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงสถานที่ **ด้านที่ 3** ด้านที่พัก โดยในศูนย์ปฏิบัติธรรมมีอาคารที่พัก มีอาหารให้ฟรี สำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม บางสถานที่ตั้งอยู่ในเขตใจกลางเมืองทำให้อุปโภคบริโภคที่ท่องเที่ยวมีที่พักตั้งอยู่รอบนอกสถานที่ และเงินที่ได้จากการทำบุญจากพุทธศาสนิกชน ชุมชน หรือนักท่องเที่ยว นำมาพัฒนาวัดและสร้างโรงนอน เพื่อให้อำนวยความสะดวกต่อผู้ที่เข้าปฏิบัติธรรมข้างคืน

ด้านที่ 4 ด้านความปลอดภัย ศาสนสถานแต่ละวัด มีกำหนดเวลาเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม และมีกล้องวงจรปิดเพื่อรักษาความปลอดภัย บางศาสนสถานมีคนเฝ้า และพระภิกษุสงฆ์ได้ช่วยกันสอดส่องดูแลความปลอดภัยของพื้นที่ **ด้านที่ 5** ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาตามวันสำคัญต่างๆทางพระพุทธศาสนา และทางหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจและร่วมเข้ากิจกรรมมากขึ้น **ด้านที่ 6** ด้านรายการนำเที่ยว ปัจจุบันมีบริษัททัวร์ได้จัดการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และในบางสถานที่ ทางภาครัฐเข้าช่วยสนับสนุน ผลักดันให้สถานที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยในบางสถานที่นั้นเมื่อมีคนแวะเวียนมากขึ้นก็มีการประชาสัมพันธ์บอกต่อแก่คนภายนอกทำให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มสนใจ ก็มีการเดินทางมาเป็นหมู่คณะ และ

ด้านที่ 7 ด้านสังคม คนในชุมชนตระหนักถึงการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดทำแผนที่นำเที่ยวเพื่อช่วยให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่สนใจสถานที่ท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้นและเกิดการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน

2) จุดอ่อนและอุปสรรคของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่พบว่า **ประการที่ 1** ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีศาสนสถานบางที่ชำรุด ทรุศโทรม และด้านประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่ข้อมูลยังไม่มีการเข้าถึงข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา **ประการที่ 2** ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางในบางศาสนสถาน เช่น วัดชัยชนะสงคราม วัดม่วงค่อมยังมีเส้นทางที่ซับซ้อนและการในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้เวลานาน เนื่องจากสถานที่ตั้งอยู่ห่างไกลคังและยังไม่เป็นที่รู้จัก หน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา **ประการที่ 3** ด้านที่พัก วัดชัยชนะสงครามมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการและจำนวนนักท่องเที่ยว และอยู่ห่างไกลเขตชุมชน ส่งผลให้สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านที่พักให้แก่ักท่องเที่ยว **ประการที่ 4** ด้านความปลอดภัย สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนามีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่มีเพียงพอต่อการเฝ้าดูแลความปลอดภัยทั้งภายในและบริเวณ โดยรอบของสถานที่ส่งผลให้ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นไม่เข้มงวด และไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร **ประการที่ 5** ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานให้ผลักดันศาสนสถานเป็นสถานที่ท่องเที่ยว **ประการที่ 6** ด้านรายการนำเที่ยว ในบางสถานที่ไม่ได้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นเพียงแต่สถานที่ที่ไว้สำหรับไหว้พระ ขอมพร และ **ประการที่ 7** ด้านสังคม ในบางพื้นที่ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีการสนับสนุนวัด และในบางพื้นที่หน่วยงานภาครัฐไม่ได้เข้ามาสนับสนุน มีเพียงชาวบ้านในชุมชนที่ต้องรวมตัวเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ มีศักยภาพในด้านสิ่งดึงดูดใจ ศาสนสถานมีลักษณะความสวยงามและโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม จิตกรรม ประติมากรรม และมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ได้รับสนับสนุน และส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชน และคนในชุมชนในการช่วยกันประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและร่วมเข้ากิจกรรมมากขึ้น นำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีทางพุทธศาสนาให้ยังคงอยู่ไว้ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจากองค์ประกอบการท่องเที่ยวในเขตอำเภอหาดใหญ่ โดยมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านรายการนำเที่ยว และด้านสังคม ทำให้เห็นถึงจุดแข็ง และโอกาสที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนา โดยมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านดึงดูดใจ การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาให้มีความโดดเด่นและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของในพื้นที่ การจัดการเรียนรู้ด้านความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาผ่านทางสื่อออนไลน์เพื่อขยายช่องทางการรับข่าวสารและกลุ่มผู้ข่าวสารทั้งในและต่างประเทศ และการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีความหลากหลายด้วยการจัดแหล่งเรียนรู้ด้านพุทธศาสนาและศิลปกรรมทางศาสนาเพื่ออนุรักษ์พุทธศาสนาให้แก่คนรุ่นหลัง ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ในการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้มีความหลากหลาย อาทิ สื่อออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้แก่คนภายนอกได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่และเพื่อขยายช่องทางการรับข่าวสารของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ และการเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชนและคนในชุมชนในการพัฒนาเส้นทางการเดินทางในการเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่ โดยภาครัฐและภาคเอกชนจัดทำป้ายบอกเส้นทางการเดินทางที่ชัดเจนให้ทุกวัด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่แวะเวียนมา และการช่วยดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยวของคนในชุมชน ด้านที่พัก ในการจัดตั้งสถานที่ที่พักรอบสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นการเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยวให้มีความสนใจและเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆในหาดใหญ่ และการพัฒนาด้านที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว โดยอาศัยการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการร่วมมือกันปรับปรุงสถานที่และพัฒนาสถานที่ทั้งในและนอกวัดให้เป็นที่พักที่สามารถรับรองนักท่องเที่ยว เป็นสถานที่ที่พักรับรองที่มีความสะดวกและสาธารณูปโภคครบครัน ด้านความปลอดภัย มีการอาศัยการทำงานของภาครัฐ ภาคเอกชน คนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องและดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในและบริเวณโดยรอบของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น ประเพณีกวนข้าวยาก ของวัดคลองแห ซึ่งเป็นที่ทางวัดและคนในชุมชนนำกลับมาอนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่ และกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นความสวยของศาสนสถานที่มีเอกลักษณ์ความโดดเด่นในเรื่องของสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และด้านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของศาสนสถาน โดยใช้สื่อการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายประเภทเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และมีจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อเน้นการศึกษาเรียนรู้เรื่องราว

ของศาสนสถานและหลักธรรมทางพุทธศาสนา ด้านรายการนำเที่ยว ทางภาครัฐได้จัดอบรมให้ความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน “ไก้ชาวบ้าน” เสริมความรู้ด้านความเป็นมา วิถีชีวิต อาชีพชุมชน เพื่อให้ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี ผลักดันสถานที่ท่องเที่ยวพุทธศาสนา ให้เป็นการท่องเที่ยวโดดเด่นในชุมชนและในอำเภอหาดใหญ่ และด้านสังคม ทางภาครัฐจัดอบรมให้ความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน “ไก้ชาวบ้าน” เพื่อให้ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี ผลักดันสถานที่ท่องเที่ยวพุทธศาสนา ให้เป็นการท่องเที่ยวโดดเด่นในชุมชนและในอำเภอหาดใหญ่

อภิปรายผลการวิจัย

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่

พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ แบ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 4 ด้าน คือ กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัดอุทธรมที่เน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรม กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรม กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ และกลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านรายการนำเที่ยว และด้านสังคม จึงสามารถพิจารณาวิเคราะห์จากเครื่องมือ SWOT Analysis และสามารถสรุปได้โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้ดังนี้ 1) จุดแข็งและโอกาสของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ พบว่า วัดทั้ง 10 วัดในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีสิ่งดึงดูดใจ คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีศูนย์ปฏิบัติธรรม ศาสนสถานและ โบราณสถานที่น่าสนใจความสวยงาม มีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยมีเส้นทางถนนสามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้อย่างสะดวก มีที่พัก โดยในศูนย์ปฏิบัติธรรมมีอาคารที่พัก มีความปลอดภัย โดยศาสนสถานแต่ละวัด มีกำหนดเวลาเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม อีกทั้งยังมีกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว และทางหน่วยงานภาครัฐ ได้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยว มีรายการนำเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันมีบริษัททัวร์ได้จัดการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และวัด โลกสูง ทางภาครัฐเข้าช่วยสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว และ ด้านที่ 7 ด้านสังคม ช่วยให้มีรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ภายนอกชุมชนและในชุมชนเข้ามาใช้พื้นที่ 2) จุดอ่อนและอุปสรรคของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ พบว่า วัดทั้ง 10 วัดในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีศาลาในวัดอยู่เกาะที่มีความทรุดโทรม ด้านประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่ข้อมูลยังไม่มีการเข้าถึงข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา และในการเดินทางของวัดชัชชนะสงคราม และวัดม่วงค่อมยังมีเส้นทางที่ซับซ้อน เนื่องจากวัดชัชชนะสงคราม เป็นวัดที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ต้องการความสงบเป็นหลัก และวัดโลกสูงนั้นได้อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ในด้านความปลอดภัยในทุกวัดนั้นไม่เข้มงวด และยังไม่มีการหน่วยงานเข้ามาผลักดันและสนับสนุนในการนำเที่ยว

ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับวงศัรวิทยน์น้อมนำทรัพย์ และพยอม ธรรมบุตร (2558) ศักยภาพของ การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม พบว่า ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในวัดซึ่งมีความเก่าแก่ มี ประวัติความเป็นมา และมีบทบาทในประวัติศาสตร์ เนื่องจำวัดในจังหวัดนครปฐมสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี เช่น วัดพระประโทณเจติยวัดพระปฐมเจติย เป็นต้น และยังมี การสร้างขึ้นตามสมัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งวัด มีโอกาสได้รับการสนับสนุน พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในระดับโลก และยังช่วยกระจายรายได้ทำให้ วัด ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งนี้วัดสามารถจัดกิจกรรมและพิธีกรรมทางพุทธ ศาสนา ที่ทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ยั่งยืน และมาโนช พรหมปัญญา และคณะ (2556) ที่กล่าวถึงศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานีใน ด้านการดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวว่า วัดที่เก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีสถาปัตยกรรมประเพณีและ วัฒนธรรม ที่โดดเด่น ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน คือ วัดมีศักยภาพ ใน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในระดับโลก

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่

พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตอำเภอหาดใหญ่ แบ่งออกเป็น 7 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมสนับสนุนการ ท่องเที่ยว ด้านรายการนำเที่ยว และด้านสังคม มีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายด้วยการจัดแหล่ง เรียนรู้ด้านพุทธศาสนาและศิลปกรรมทางศาสนาเพื่ออนุรักษ์พุทธศาสนาให้แก่คนรุ่นหลัง ส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์ให้แก่คนภายนอกได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอหาดใหญ่และเพื่อขยายช่อง ทางการรับข่าวสารของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ การเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนในการพัฒนาเส้นทางการเดินทางในการเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดย ภาครัฐและภาคเอกชนจัดทำป้ายบอกเส้นทางการเดินทางที่ชัดเจนให้ทุกวัด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่แวะเวียนมา นำไปสู่การท่องเที่ยวที่โดดเด่นในอำเภอหาดใหญ่ พัฒนาเศรษฐกิจไว้ต่อไป

ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับ ธนกฤต สังข์เฉย (2550) ที่ศึกษาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการ บริการ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นรูปแบบของท่องเที่ยวเฉพาะด้านที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาศาสนาหรือลัทธิ ซึ่งชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์ รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละศาสนา และ มาโนช พรหมปัญญา และคณะ (2556) แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้า สู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานีในด้านการดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวว่า วัดที่เก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีสถาปัตยกรรมประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ภาพรวมของศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยวัด มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในระดับโลก

สรุปผลการวิจัย

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สามารถสรุปจำแนกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) จุดแข็งและโอกาสของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีความสวยงาม ความเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในด้านสถาปัตยกรรม พระวิหาร เจดีย์ ด้านจิตรกรรม ลวดลาย ภาพวาดในโบสถ์ ด้านประติมากรรม งานปั้นที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งนี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ทางพุทธศาสนา เป็นที่สำหรับฝึกปฏิบัติธรรม แหล่งที่พึ่งทางจิตใจแก่นักท่องเที่ยว โดยสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนามีเส้นทางที่สามารถเข้าถึงและมีป้ายบอกทาง เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงพื้นที่ มีที่พักทั้งในและโดยรอบในการรับรองการเข้ามาของนักท่องเที่ยว มีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีทางพุทธศาสนา เพื่ออนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่ และมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อเน้นการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวของศาสนสถานและหลักธรรมทางพุทธศาสนา มีมาตรการในการป้องกันและดูแลสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา โดยการกำหนดเวลาเข้าชมสถานที่ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล และส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) จุดอ่อนและอุปสรรคของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนามีความทรุดโทรมตามกาลเวลา บางสถานที่ได้รับการบูรณะ แต่บางสถานที่ถูกทิ้งระยะเวลาในการซ่อมแซมเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้เอกลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนามีค่าน้อยลง และสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาบางแห่งไม่ได้อยู่ในเขตชุมชน ทำให้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องระยะเวลาในการเดินทางค่อนข้างนานและซับซ้อน และไม่มีที่พักที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะไม่เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าถึงยาก และไม่มีหน่วยงานเข้าไปพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจากองค์ประกอบการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านรายการนำเที่ยว และด้านสังคม ทำให้เห็นถึงจุดแข็งและโอกาสที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาโดยมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจ ในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาให้มีความโดดเด่นและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของในพื้นที่ การจัดการเรียนรู้ด้านความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาผ่านทางสื่อออนไลน์ เพื่อขยายช่องการรับข่าวสารและกลุ่มผู้ข่าวสารทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งยังมีแหล่งเรียนรู้ด้านพุทธศาสนาและศิลปกรรมทางศาสนา เพื่ออนุรักษ์พุทธศาสนาให้แก่คนรุ่นหลัง ตลอดจนมีการ

พัฒนาเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา และแหล่งที่พักบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงต้องอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนในการช่วยกันพัฒนา ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาภายในชุมชน เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน “ไก่อีศานบ้าน” เสริมความรู้ด้านความเป็นมา วิถีชีวิต อาชีพชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาและคนภายในชุมชน ส่งผลให้สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาภายในชุมชนได้เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เกิดความยั่งยืนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1. ควรจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้านความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามและมีคุณค่า นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเชิงพุทธศาสนา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ รวมทั้งเป็นการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยว
2. ควรมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้คำแนะนำและการแก้ปัญหา เชื่อมชมกิจกรรมซึ่งกันและกัน และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยถึงรูปแบบการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ อาทิ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ การจัดการ สิทธิประโยชน์ ตลอดจนการบริหารรายได้และการบูรณะปฏิสังขรณ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นองค์ความรู้หรือคู่มือในการยกระดับการท่องเที่ยวให้กับวัดต่างๆ
2. ควรศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปในรูปแบบและทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง และให้กำลังใจแก่คณะผู้วิจัยตลอดจนคอยติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ยุทธทาน ดิสกุล คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณเจ้าอาวาสวัด ผู้นำชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการให้ข้อมูล รวมถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ ทั้งที่ได้กล่าวถึงและไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

- กมลภัทร ศรีตะวัน. (2556). **ปัจจัยแรงจูงใจนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา กรณีศึกษา: วัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.** (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, การจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 4. (2551). **ท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด.** กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). **แนวทางการจัดการและส่งเสริม การท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2557). **แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด, วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 10 (1), 50-58.**
- ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2561). **การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม, วารสารมหาจุฬาริชากร, 5 (2), 115-118.**
- ณัฐภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์. (2561). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- ต้นติกร โคตรชารี. (2555). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในการศึกษาเชิงศาสนา พระธาตุประจำวันเกิด จังหวัดนครพนม.** (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น)
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์กรณีศึกษา หมู่บ้านอรัญญิก จังหวัด พระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).**
- ชนกฤต สังข์เฉย. (2550). **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.**
- ชนวัฒน์ แสนคำวงษ์. (2553). **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาอบบึงแก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).**
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2559). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมเกมียณ จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10 (21), 35-37.**
- ภัทรบถ ฤทธิ์เต็ม. (2550). **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).**

- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า, ภาพิมล ปิ่นแก้ว และปาติณี สุกุลตั้งมณีรัตน์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อตลาดจัดสรรสินค้าในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มัชฌิมา อุดมศิลป์. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคนจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิทยาสาร, 24 (4), 135-149.
- มาโนช พรหมปัญญา และคณะ. (2556). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 8 (2): 36-47
- รติกา อังกูร และคณะ. (2547). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ. (2557). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดใน จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 8 (3), 64-82.
- วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์และพยอม ธรรมบุตร. (2558). ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 5 (2), 65-69.
- วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์ และพยอม ธรรมบุตร. (2558). ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 5 (2), 151-164.
- วันชพร จันทร์กษา. (2552). ปัจจัยและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนากรณีศึกษา เขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช. (พิษณุ โลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- วัชรภรณ์ รัชย์ศรี. (2551). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- วิภา ศรีระทุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. สารนิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2538). เที่ยงนาอีสาน:กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี อุครธานี ยโสธร กาฬสินธุ์และสกลนคร. คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริกานดา ชูชื่น. (2554). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวรพิษณุโลก).
- สุมาลี นันทศิริพล. (2552). สื่อประชาสัมพันธ์และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว "ไหว้พระแก้ววัด ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหาร
กรณีศึกษา ตลาดใต้โหนด ชุมชนบ้านจันนา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

**Guidelines for the Development of Gastronomy Tourism;
Tainode Market, Ban Channa District, Phatthalung Province**

กัณฑ์พงษ์ สนวนยา¹ กฤตภาส ขุนเจริญ² ธนชาติ รักนุ้ย³ นันทิกานต์ เศรษฐกุล^{*4} และ ยุทธกาน ดิสกุล⁵
Kantaphong Suanya Thanachat Ruknui Krittaphas Khunjaroen Nantikan Sattakul and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่น และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารตลาดใต้โหนด ชุมชนบ้านจันนา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ คณะกรรมการตลาด พ่อค้าแม่ค้า และนักท่องเที่ยว ร่วมกับการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเขียนรายงาน โดยการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารตลาดใต้โหนด มีศักยภาพในด้านผลิตภัณฑ์และการบริการ ด้านความปลอดภัย ด้านคุณค่า และอารมณ์ ความรู้สึก และด้านความสะดวก ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวยังสถานที่ดังกล่าวได้ ทว่าในขณะเดียวกันชุมชนยังมีข้อบกพร่อง จึงนำมาสู่แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารมาพิจารณา พบว่า ยังต้องส่งเสริมในทุกด้าน นำไปสู่การจัดทำเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ของอาหารท้องถิ่น

คำสำคัญ : ศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร อาหารท้องถิ่น ตลาดใต้โหนด

Abstract

The purpose of this research was to 1) to study the potential of gastronomy tourism 2) study the guidelines to promote gastronomy tourism of the Tainode Market, Ban Channa district, Khuan Khanun district, Phatthalung province. The research was qualitative research. The study was conducted by in depth interview, focus group, survey of participants and non-participants, after action Review, collect data. The

¹⁻⁴ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

⁵ อาจารย์, ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

^{*}Corresponding author: e-mail: Nantikan_pui@hotmail.com Tel.084-8894293

informants are marketing committee, merchants, and travelers with documentary studies and related research. The data were analyzed by context analysis and write a report by description. The results revealed that the potential of local food tourism of the Tainode Market has potential for products and services, safety, values and emotions, feelings, and cleanness that can attract tourists to travel in this place. While the community have a weak point. Therefore go to be guideline to promote food. It was found that also have to promote in all aspects. And go to be documentation and promote tourism of Tainode Market so that guideline of learning the identity food.

Keywords: Potential Gastronomy Tourism Local Food Tainode Market

บทนำ

ปัจจุบันนี้เห็นได้ว่าโลกและสังคมมีการแข่งขันกันสูงขึ้นในทุกด้าน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนหรือตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดลอมทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และวิถีชีวิต รวมไปถึงการท่องเที่ยว อย่างสถานที่ท่องเที่ยวที่เรียกว่า “ตลาด” ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอดีตจนปัจจุบัน ตลาดถือเป็นแหล่งรวบรวมสินค้าท้องถิ่นของชุมชนไว้ หากกล่าวถึงคำว่า “ท้องถิ่น” อย่างแรกที่นึกถึงคือ ประวัติศาสตร์ ความเก่าแก่ ความดั้งเดิม หรือสิ่งที่เกิดเฉพาะพื้นที่ ทว่ายังมีอีกหลายอย่างที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณี หรือแม้กระทั่ง “อาหาร” โดยอาหารนั้นถือเป็นสิ่งที่มีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างมากจะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน มิเช่นนั้นแล้วอาหารก็จะมีรสชาติผิดเพี้ยน ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และถูกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงนำมาสู่การท่องเที่ยวเชิงอาหารที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ โดยการท่องเที่ยวเชิงอาหารสามารถสะท้อนความจริงที่เน้นคุณค่าความเป็นไทย วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงอาหารนั้นนอกจากจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนแล้ว ยังเป็นผลดีต่อการอนุรักษ์อาหารไทย นับเป็นมรดกสำคัญทางวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีหลักฐานการกล่าวถึงอาหาร ไทยผ่านศิลาจารึก บันทึก และจดหมายเหตุต่าง ๆ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอาหารพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว มีงานวิจัยของ เบญจมาภรณ์ ชำนาญญา (2561) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอาหาร : ศักยภาพและความได้เปรียบของประเทศไทย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว และสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ศักยภาพและความได้เปรียบของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จึงเป็นสิ่งสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นอันจะนำมาสู่การพัฒนาของประเทศ โดยการเพิ่ม

มูลค่าของสินค้าและบริการการท่องเที่ยว ผ่านรากฐานทางวัฒนธรรมและสังคม รวมทั้งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์อาหารไทย และให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวผ่านวัฒนธรรมทางอาหาร 2) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร มิงงานวิจัยของ ภัทพร พันธูรี (2558) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่สามารถเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ การสร้างความประทับใจแบบต่างๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารรองลงมาตามลำดับ ได้แก่ การเสนอให้ชิมอาหาร รับประทานอาหาร การให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อสินค้า หรือของที่ระลึกเกี่ยวกับอาหาร การนำเสนอเรื่องราวน่ารู้เกี่ยวกับอาหาร การนำชมแหล่งท่องเที่ยวทางอาหาร และการทดลองทำอาหารของนักท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของนักท่องเที่ยวนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจได้อย่างแท้จริงในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าอาหารเป็นองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

จากการพิจารณางานดังกล่าว พบว่า งานของผู้ศึกษามีความสอดคล้องกับประเด็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เนื่องจากการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงเป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมาตั้งแต่สมัยอดีตก็ยังมีวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย ที่ยังคงรักษาความดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบัน หากพูดถึงความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรจังหวัดพัทลุง ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ในภาคใต้ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ประกอบไปด้วย ป่าไม้ ทุ่งนา และทะเล จึงทำให้วิถีชีวิตมีความหลากหลาย เพื่อให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ดีขึ้น จึงนำมาสู่ความหลากหลายทางด้านอาหาร รวมไปถึงความเป็นอยู่ของผู้คนบริเวณโดยรอบ อย่างตลาดใต้โหนดเป็นพื้นที่หนึ่งในจังหวัดพัทลุงที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม ทว่าชุมชนได้มีการปรับประยุกต์ความเป็นชุมชนให้เข้ากับปัจจุบัน โดยการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาศึกษาเรียนรู้ และได้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนบริเวณนั้น อีกทั้งยังได้เห็นถึงอาหารท้องถิ่นที่หารับประทานได้ยากทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน รวมไปถึงวัฒนธรรมที่หาได้ยากในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งที่ทำให้ตลาดใต้โหนดแตกต่างจากตลาดชุมชนอื่น คือ การตกแต่งร้านค้า และพื้นที่ของตลาดที่เน้นใช้วัสดุธรรมชาติมาดัดแปลงออกแบบให้มีความทันสมัย พร้อมทั้งยังให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิดค้นภาชนะใส่สินค้า ขณะเดียวกันชาวบ้านยังสามารถหารายได้เสริมจากได้อีกด้วย ถือได้ว่าเป็นประโยชน์ทั้งแก่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ผูกพันกับทรัพยากรและวัฒนธรรม โดยชาวบ้านได้นำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนตนเองมาประกอบอาหาร จึงทำให้ตลาดใต้โหนดมีอาหารจำหน่ายที่หลากหลาย วัตถุดิบแปลกตาที่ส่งตรงมาจาก “ป่า นา เล” ซึ่งธรรมชาติถือเป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ของจังหวัดพัทลุง ไม่ว่าจะเป็น ไก่เถื่อน (ไก่ป่า) ผักพื้นบ้านจากป่าจากทุ่งนา และฝักริมรั้วที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจำหน่าย นอกจากวัตถุดิบสดใหม่จาก ป่า นา เล แล้วนั้นยังมีอาหารอีกมากมาย เช่น ข้าวแกง ขนมหินบ้านที่หารับประทานยาก เช่น ขนมนกที่ ขนมหาลูกต้น หรือขนมลูกตาล อีกทั้งยังมีข้าวสังข์หยด ข้าวพันธุ์พื้นบ้านของดีเมืองพัทลุง ปลาอุกเบรจากทะเล เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด ชุมชนบ้านจันนา จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด ชุมชนบ้านจันนา จังหวัดพัทลุง

วิธีการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอาหารของตลาดใต้โหนด ชุมชนบ้านจันนา จังหวัดพัทลุง อย่างชัดเจน จำนวน 14 คน คณะกรรมการ 2 คน พ่อค้าแม่ค้า 7 คน นักท่องเที่ยว 5 คน ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จัดอยู่ในกรณีศึกษา (Case Study) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด ในเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลภาคสนาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากเอกสารตามความมุ่งหมายการวิจัย โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาจัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา และตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความ แล้วนำข้อมูลมาหาข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ตลาดใต้โหนด ตั้งอยู่ ชุมชนบ้านจันนา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นตลาดที่เกิดจากพื้นที่เดิมเป็นบ้านของนักเขียนรางวัลซีไรต์ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ซึ่งได้เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2549 หลังจากนั้นพี่ชายได้มีความสนใจในการรวมกลุ่มชาวบ้านในชุมชนขึ้น เพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยตลาดใต้โหนดเป็นตลาดที่จำหน่ายพืชผัก ผลไม้ เสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน ซึ่งทางตลาดได้มีการจัดแบ่งโซนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อพ่อค้าแม่ค้าและนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะทำความเข้าใจต่อการซื้อสินค้าได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยอาหารที่มีจำหน่ายในตลาดนั้นส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่หารับประทานได้ยากในปัจจุบัน และมีขั้นตอนการทำที่ค่อนข้างยาก ซึ่งวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารนั้นล้วนนำมาจากธรรมชาติใกล้ตัวทั้งสิ้น ซึ่งจะนำมาประกอบเป็นอาหารทั้งคาวและหวาน ที่ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของวัตถุดิบและรสชาติ ทำให้นักท่องเที่ยวต่างให้ความสนใจ และหันมาท่องเที่ยวในชุมชนผ่านอาหารท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

อาหารท้องถิ่นของตลาดใต้โหนด

อาหารท้องถิ่นจากป่า

อาหารท้องถิ่นที่มีวัตถุดิบมาจากป่า ประกอบไปด้วย 1) ขนมลูกชก ต้นชกสามารถพบได้ในภาคใต้ที่จังหวัดพังงาและจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีความแตกต่างกันที่สายพันธุ์ สามารถสังเกตได้จากสีเปลือกของผลชก โดย

ชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มกันเข้าไปเก็บลูกชกในป่าเทือกเขาบรรทัด ซึ่งต้องอาศัยคนจำนวนมากในการเข้าไปเก็บ แปรรูป และนำมาจำหน่าย 2) แกลงน้ำเค็มขอดหอย ซึ่งที่บ้านพร้าวนั้นมีต้นหอยขึ้นเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้นำเอาหอยมาใช้ในการบริโภค ทว่าปัจจุบันขอดหอยนั้นหายากขึ้น และจำนวนคนปลูกลดน้อยลง อีกทั้งยังมีขั้นตอนการทำที่ซับซ้อน 3) ขนมนคทึ เป็นขนนพื้นบ้านที่ปัจจุบันหารับประทานได้ยาก ซึ่งใบคนทีในปัจจุบันนั้นเริ่มหายาก และน้อยคนที่จะสามารถทำได้ 4) ขนมลูกตาล เป็นการนำผลมาเป็นวัตถุดิบในการทำขนม โดยมีกรรมวิธีการทำที่เริ่มจากชาวบ้านได้เห็นลูกตาล โคนดที่ตกอยู่ใต้ต้น รอวันที่จะเน่าและย่อยสลาย ชาวบ้านจึงมีความคิดที่ว่าหากทิ้งไว้นานก็เน่าเสีย เลยนำมาทำเป็นขนม 5) สาคุตัน ซึ่งต้นที่สามารถนำมาขนมได้นั้นจะเป็นต้นที่มีความสูงประมาณ 8-10 เมตร ซึ่งการให้ผลของสาคุนั้นแสดงถึงการสิ้นสุดการเจริญเติบโต การตัดสาคุมาทำแป้งนั้นจึงไม่ถือว่าเป็นการทำลายป่า ซึ่งขั้นตอนการทำว่าจะมาเป็นขนมให้รับประทานต้องผ่านหลายขั้นตอน

อาหารท้องถิ่นจากนา

อาหารท้องถิ่นที่มีวัตถุดิบมาจากนา ประกอบไปด้วย 1) ขนมปลา เป็นขนมโบราณจากชาวมุสลิมในภาคใต้ มักจะทำในช่วงเทศกาลต่าง ๆ หรือประเพณีสำคัญของชาวไทยมุสลิม ซึ่งขนมปลาจะมีลักษณะคล้ายขนมเจาะหู 2) ข้าวสังข์หยด เป็นข้าวท้องถิ่นพัทลุงที่ได้รับความนิยมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีคุณค่าทางโภชนาการ ปลูกกันมาเป็นเวลายาวนาน กว่า 100 ปี 3) หมี่สดพัทลุง ทำจากข้าวเล็บนกสายพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิม นิยมปลูกในภาคใต้แบบนาดำ นาหว่าน ในพื้นที่ที่มีน้ำขัง ซึ่งต้องใส่ใจในการปลูกเป็นพิเศษ ทำให้ปลูกยาก ผลผลิตน้อย ปลูกได้เพียงปีละครั้ง

อาหารท้องถิ่นจากทะเล

อาหารท้องถิ่นที่มีวัตถุดิบจากทะเล เป็นที่รู้ดีว่าทะเลเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ สำหรับคนภาคใต้ที่อยู่ติดชายฝั่ง อาหารท้องถิ่นจากทะเลที่ขึ้นชื่อของจังหวัดพัทลุง คือ ปลาลูกเบร เป็นปลาตัวเล็กที่ชาวพัทลุงดั้งเดิมนิยมนำมาตากแห้ง หรือนำมาประกอบอาหาร ยำปลาลูกเบร ปลาลูกเบรทอดขมิ้น ดังต่อไปนี้ ปลาลูกเบร เป็นปลาพื้นถิ่นจากชุมชนบ้านปากประ จังหวัดพัทลุง ที่เป็นวิถีชีวิตแห่งสายน้ำระหว่างคนกับธรรมชาติที่ผสมผสานอย่างลงตัวท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ซึ่งการยกยอเป็นการหาอาหารของชาวบ้านพื้นถิ่นตำบลปากประ มีวิธีการหาปลาตามปากคลองในทะเลน้อย แต่ในปัจจุบันมีความเจริญทางวัตถุ

สรุปได้ว่าอาหารท้องถิ่นของตลาดใต้โหนด ล้วนเป็นอาหารที่ได้มาจากธรรมชาติ ในพื้นที่ป่าของเทือกเขาบรรทัด นา และทะเล นำวัตถุดิบมาประกอบอาหารท้องถิ่นที่ต้องผ่านกรรมวิธีหลายขั้นตอน ที่ต้องอาศัยความชำนาญ อีกทั้งชาวบ้านยังได้นำวัตถุดิบจากบริเวณรอบบ้านของตนเองเช่น พืช ผัก ผลไม้ รวมทั้งเนื้อสัตว์ มาเป็นส่วนประกอบของอาหารท้องถิ่นแสดงถึงการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาแต่สมัยก่อน และแสดงถึงการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งอาหารท้องถิ่นของตลาดใต้โหนดยังมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

ผู้วิจัยจึงได้ทำพิจารณาวิเคราะห์จากเครื่องมือ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ร่วมกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอาหารทั้ง 4 ด้านเข้าด้วยกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึง ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด ดังต่อไปนี้

ด้านจุดแข็งของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

ตลาดใต้โหนดเดิมเป็นพื้นที่ส่วนตัวของนักเขียน ซึ่งเขาได้มีแนวคิดให้ชุมชนท้องถิ่นได้พึ่งตนเอง สร้างความเข้มแข็งทั้งการเป็นอยู่ และการรักษาธรรมชาติ ชาวบ้านจึงได้มีการเข้ามาจำหน่ายสินค้าที่ชาวบ้านมีหาได้จากในชุมชน หรือในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงภายในจังหวัดพัทลุง ผ่านการจัดการร่วมกับชาวบ้าน อย่างการแบ่งโซนหาผู้รับผิดชอบแต่ละโซน อีกทั้งยังมีการประชุมพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน และเพื่อให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของตลาด 1) ควบคุมสินค้า เพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม กลุ่มพืชผักและผลไม้พื้นบ้านตามฤดูกาล ผู้ผลิตรับรองคุณภาพปลอดภัย และกลุ่มอาหารพื้นบ้านให้ใช้วัตถุดิบสดในท้องถิ่น 2) ควบคุมการบรรจุภัณฑ์ ห้ามใช้โฟมและพลาสติกอย่างเด็ดขาด ส่งเสริมบรรจุภัณฑ์จากธรรมชาติ 3) ควบคุมผู้ผลิตและกลุ่มผู้ผลิตสีเขียว เช่น การแต่งกายเน้นความสะอาด สบาย 4) ควบคุมการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของตลาดใต้โหนดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้แต่ละร้านเก็บขยะเศษอาหารให้เข้าที่เข้าทาง และมีการตรวจสอบคุณภาพการผลิต

ด้านจุดอ่อนของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

ตลาดใต้โหนดเป็นตลาดที่มีการจัดการ และดูแลกันเองภายในกลุ่มคณะกรรมการตลาด โดยมีกลุ่มชาวบ้านคอยให้ความร่วมมือในเรื่องของการเสนอความคิด และร่วมหาแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาตลอดจนพัฒนาได้อย่างตรงจุด ทว่ายังมีปัญหาหรือจุดอ่อนที่เกิดขึ้นอยู่ตลอด แต่ไม่ได้เป็นจุดอ่อนที่สร้างผลกระทบอะไรให้มากนักให้กับตลาด อาทิ เรื่องของที่จอดรถ โดยตลาดใต้โหนดนั้นเป็นตลาดที่เปิดอาทิตย์ละครั้ง จึงทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม และซื้อสินค้าในวันดังกล่าวเป็นจำนวนมาก บริเวณที่จอดรถนั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มากจำนวนมาได้ก็จริง แต่โดยสภาพของที่จอดรถนั้น เป็นพื้นดินจึงทำให้มีสภาพความเป็นหลุมเป็นบ่อ จึงทำให้ต้องมีการจัดการและมีการแบ่งโซนดูแลกันอย่างชัดเจน เพื่อให้เป็นระบบและเพื่อดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง ในส่วนของสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจำหน่ายถือว่าสามารถรองรับตามความต้องการของจำนวนนักท่องเที่ยวได้ดี หากแต่สินค้าบางตัวที่มีจำหน่ายเพียงร้านเดียวนั้น ไม่สามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาทีหลังได้ ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเหล่านี้ไม่สามารถได้บริโภคสินค้าตามที่ต้องการได้ และในเรื่องปัญหาขยะที่ทุกสถานที่ที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้นั้น ทางตลาดใต้โหนดได้คิดรูปแบบการจัดการขยะ แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาของตลาด ทางกรรมการตลาดและชาวบ้านจึงต้องมีการประชุมเพื่อหาทางออกกันอยู่บ่อยครั้ง

ด้านโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

ตลาดใต้โหนดถือเป็นตลาดที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพัทลุง จึงต้องมีระบบการจัดการที่ดี อีกทั้งยังต้องมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือดูแลอยู่

สม่ำเสมอ จึงทำให้ตลาดได้โหนดได้มีโอกาสในการที่จะทำอะไรต่างๆ ได้ดีขึ้น อาทิ การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวก ต่อนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมไปถึงการให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ อย่างที่เห็นในเรื่องของการดูแลรักษาความปลอดภัยในเรื่องของการใช้รถใช้ถนนที่มีหน่วยงาน อปพร.อบต.ชมวง มาให้ความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ ที่คอยจัดแบ่งประเภทรถให้จอดตามโซน และยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลตลาดที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการร่วมแสดงความเห็น และยังมีการลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ เพื่อหาทางแก้ปัญหาได้อีกด้วย และตัวตลาดเองยังเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของภาคใต้ทำให้มีนักท่องเที่ยวจากทั้งในและต่างจังหวัดมาเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการกระจายรายได้ให้กับชาวบ้านและกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าในชุมชน อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้เรื่องของประเพณีวัฒนธรรมและอาหารท้องถิ่น เพื่อให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้กับกลุ่มชาวบ้านได้อย่างใกล้ชิด และยังเปิดโอกาสให้กับกลุ่มแม่ค้าจากนอกพื้นที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าในตลาดแห่งนี้ได้ อย่าง กลุ่มแม่ค้าอิสลาม

ด้านอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

สภาพอากาศที่ไม่เป็นใจ ทำให้ไม่สามารถควบคุมได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เปิดโล่ง เพื่อไม่ให้บดบังทัศนียภาพ และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความเป็นธรรมชาติและได้ความร่มรื่นของต้นไม้ จึงยอมเสียโอกาสในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องนี้ไป โดยต้องรับผลกระทบในเรื่องดังกล่าวพอสมควร เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีจำนวนลดน้อยลง จึงทำให้สินค้าที่นำมาจำหน่ายนั้นเหลือพอสมควร และโดยส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่เป็นของสดทั้งสิ้นจึงไม่สามารถนำมาจำหน่ายได้ใหม่อีก และเนื่องด้วยตลาดใต้โหนดจะเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจับจ่ายใช้สอยได้เพียงแต่วันอาทิตย์เท่านั้น ทำให้นักท่องเที่ยวบางส่วนไม่สะดวกต่อการเดินทางมาในวันดังกล่าว จึงเสียโอกาสที่จะมาเที่ยวชมสถานที่เหล่านี้ไป อีกทั้งกลุ่มของหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือนั้น แม้จะเข้ามาช่วยเหลือ ทว่า ยังมีการเข้ามาช่วยเหลือที่ไม่ตรงตามเป้าหมายที่ทางตลาดนั้นต้องการ ส่งผลให้ปัญหาเหล่านั้นยังคงอยู่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านต้องหันมาพึ่งพาตนเองกันต่อไป และในส่วนของสินค้าที่ชาวบ้านนำมาจำหน่าย อย่าง พืชผักที่หาได้จากป่าหรือตามชุมชนจะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่ทดแทนในสิ่งที่ตนได้นำมาจำหน่าย ทำให้สินค้าบางชนิดไม่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมตลอดทั้งปีได้

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

การวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นของตลาดใต้โหนด ทำให้เห็นถึงจุดแข็ง และโอกาสที่เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในตลาดใต้โหนด เนื่องด้วยความหลากหลายทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบกับมีกลุ่มบุคคลที่ให้ความสำคัญกับอาหารท้องถิ่น ทว่าตลาดใต้โหนดยังมีจุดอ่อน และอุปสรรค

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านผลิตภัณฑ์และบริการ

การส่งเสริมในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของตลาด โดยที่ยังคงความเป็นธรรมชาติและความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดไว้ อีกทั้งพ่อค้าแม่ค้ายังคงมีการจำหน่ายอาหารพื้นบ้านอยู่หลากหลายชนิด ซึ่งถือ

ว่าเป็นสิ่งที่ดียังคงความเป็นท้องถิ่น และยังคงมีการรื้อฟื้นให้คนรุ่นหลังได้ลองรับประทาน ทว่า สินค้ายังมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนักท่องเที่ยว

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านความปลอดภัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับผู้ประกอบการ ควรส่งเสริมในด้านการดูแลปลอดภัยถึงกระบวนการขั้นตอนการประกอบอาหาร ตลอดจนขั้นตอนการกั้นหวัดฤดูบของตัวชาวบ้าน เนื่องจากวัตถุดิบบางชนิดจะต้องเดินทางเข้าไปหาในป่า ซึ่งต้องอาศัยทั้งความชำนาญ และความมีประสบการณ์ของตัวบุคคล จึงควรได้รับการควบคุมและการดูแล ทว่า ตลาดเองก็มีนโยบายในเรื่องความปลอดภัยของอาหารตั้งแต่แรกเริ่ม คือคัดสรรพันธุ์ภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน เพื่อดูแลสุขภาพกายใจของผู้ผลิต ผู้บริโภค นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกิน ลดหวาน มัน เค็ม และสารปรุงแต่งอาหารที่เกินจำเป็น

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านคุณค่าและความรู้สึก

ความเป็นธรรมชาติ ความเป็นตลาดใต้โหนดไว้ อย่าง บรรยากาศ โดยจากการสัมภาษณ์บรรยากาศถือเป็นเหตุผลหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต่างเลือกมาเที่ยว เพราะอย่างชมบรรยากาศทั้งสภาพแวดล้อม และตัวบุคคลเอง ตัวบุคคลนั้นถือมีความสำคัญต่อการเลือกมาท่องเที่ยว หากมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดีและมีความเป็นกันเอง นักท่องเที่ยวก็ย่อมที่จะเข้ามาท่องเที่ยวอีกในครั้งต่อไป ไม่เพียงเท่านั้นตัวสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจำหน่ายยังมีผลต่อนักท่องเที่ยวเช่นกัน ภายในตลาดมีการจำหน่ายอาหารท้องถิ่นมากมายที่นักท่องเที่ยวมองว่าเป็นเรื่องแปลก ทำให้นักท่องเที่ยวต่างให้ความสนใจที่จะมารับประทาน ซึ่งถือเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมได้อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งในส่วนนี้จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ จนเกิดเป็นการบอกเล่ากันปากต่อปาก ทำให้ตลาดเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านความสะอาด

ความสำคัญในส่วนของพ่อค้าแม่ค้า โดยพ่อค้าแม่ค้าควรสุกสุกสะอาดที่ดีในการประกอบอาหาร และจำหน่ายอาหาร มีการแต่งกายที่สะอาด เรียบร้อย และเหมาะสมแก่การให้บริการ ทว่า ทางตลาดนั้นก็ได้มีการเน้นในเรื่องของความสดและความสะอาดมาเป็นอันดับหนึ่งอยู่แล้ว เพียงแค่ต้องอาศัยความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด พบว่า ตลาดใต้โหนดมีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากร ทว่ายังมีข้อบกพร่องที่ส่งผลกระทบต่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด ซึ่งสามารถพิจารณาวิเคราะห์จากเครื่องมือ SWOT Analysis ร่วมกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอาหารขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2559) ให้เห็นถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด ได้ดังนี้ 1) จุดแข็งและโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด พบว่า ตลาดใต้โหนดมีการบริหารที่มีส่วนร่วมของชุมชนผ่านแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง โดยนำเอาทรัพยากรที่

มีอยู่ในชุมชนมาจำหน่ายหรือนำมาประกอบอาหาร อาหารที่นำมาจำหน่ายต้องปลอดสารเคมี ใช้วัตถุดิบที่สดใหม่ บรรจุกฎหมายจากธรรมชาติ อีกทั้งยังต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาดูแล 2) จุดอ่อนและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด พบว่า ตลาดใต้โหนดเป็นตลาดที่มีการจัดการกันเองระหว่างกลุ่มคณะกรรมการ และชาวบ้านที่ร่วมกันบริหารตลาด ทว่ายังมีปัญหาหรือจุดอ่อนที่เกิดขึ้นอยู่ตลอด อย่างเรื่องของที่จอดรถมีพื้นที่ที่มีสภาพทรุดโทรม ในส่วนของสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจำหน่ายบางประเภทที่มีจำหน่ายเพียงร้านเดียว และในเรื่องปัญหาขณะนั้นทางตลาดใต้โหนดได้คิดรูปแบบการจัดการขะผ่านการแยกขะแต่ละชนิด แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติ จึงทำให้ทางคณะกรรมการตลาดและชาวบ้านจึงต้องมีการประชุม เพื่อหาทางออกกันอยู่บ่อยครั้ง

ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับ ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับ เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และคณะ (2560) ที่ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอาหารตลาดใต้เคี่ยม จังหวัดชุมพร พบว่า อาหารในตลาดใต้เคี่ยมมี 3 ประเภท คือ อาหารทะเล อาหารท้องถิ่น และอาหารคาวหวานพร้อมรับประทาน เนื่องจากอำเภอละแมอยู่ติดทะเลอ่าวไทย จึงทำให้มีอาหารทะเลอุดมสมบูรณ์ อาหารที่โดดเด่น คือ น้ำสมุนไพรรอบอกไม้ไฟ ผลไม้หลากหลายชนิดจากสวนเกษตรกรสำหรับการตัดสินใจเลือกบรรจุกฎหมายตลาดใต้เคี่ยม ผู้ประกอบการใช้กระบอกลูกไม้ไฟใบตอง และกะลามะพร้าว เนื่องจากเป็นวัสดุท้องถิ่น การตัดสินใจเลือกอาหารจัดจำหน่ายจะคำนึงถึงอาหารที่มีความโดดเด่น และเป็นอาหารที่หาทานยาก ในปัจจุบันยังคงหาวัตถุดิบในท้องถิ่นได้ และผู้ประกอบการมีความถนัด ด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเยือนตลาดใต้เคี่ยม พบว่า นักท่องเที่ยวพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อบรรจุกฎหมายที่ใช้วัสดุธรรมชาติแทนวัสดุพลาสติก บรรจุกฎหมายมีความคิดสร้างสรรค์เป็นธรรมชาติ และไม่มีการจำหน่ายแอลกอฮอล์ ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จต่อการพัฒนาตลาดใต้เคี่ยมเพื่อการท่องเที่ยว คือ กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการที่มีศักยภาพดูแลอย่างใกล้ชิด ตั้งกฎระเบียบให้ผู้ประกอบการปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน อาหารที่จำหน่ายต้องใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นอาหารท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นและหลากหลาย และจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับหมู่บ้าน จำนวน 47 หมู่บ้าน ทำให้ได้รับการส่งเสริมเป็น “ตลาดต้องชม” โดยกระทรวงพาณิชย์

สรุปได้ว่า อาหารเป็นสื่อในการเข้าถึงตลาดผ่านอาหารท้องถิ่น 3 ชนิด คือ ป่า นา เล โดยเป็นอาหารประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหารหลัก อาหารหวานคาว หรือจะเป็นอาหารรับประทานเล่น ผักผลไม้ ในพื้นที่บ้านจันนา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เนื่องจากลักษณะที่น่าสนใจมีอาหารท้องถิ่นที่โดดเด่น หารับประทานยาก รสชาติน่าลิ้มลอง ประกอบกับภาชนะบรรจุกฎหมายที่เป็นวัตถุดิบทางธรรมชาติ ปลอดสารพิษและเป็นวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของตลาดใต้โหนด พบว่า ภายในตลาดใต้โหนดยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคที่ควรได้รับการส่งเสริม ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้ **ประการที่ 1** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านผลิตภัณฑ์และบริการ จะต้องมีการส่งเสริมในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของตลาด โดยที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ และความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดไว้ สอดคล้องกับภักจิรา แสนใจ และ

สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2558) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรูปแบบ ใหม่ (MICE) ใน จังหวัดขอนแก่น พบว่า การสร้างความร่วมจากทุกภาคส่วน ต้องสร้างความมั่นใจให้กับภาคเอกชน ในการที่จะ เข้ามาลงทุนเปิดให้ภาคเอกชน ได้เข้ามาพัฒนาสินค้า และบริการให้มีคุณภาพ โดยการเสริมสร้างความร่วมมือที่ ดีระหว่างประเทศในการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม ไม่ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม **ประการที่ 2** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านความปลอดภัย จะต้องมีการหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องร่วมกับผู้ประกอบการ ควรส่งเสริมในด้านการดูแลความปลอดภัยถึงกระบวนการขั้นตอนการประกอบ อาหาร ตลอดจนขั้นตอนการคั้นหาวัตถุดิบของตัวชาวบ้าน ทว่า ตลาดเองก็มิใช่ข้อยกเว้นในการคัดสรรพันธุ์ภูมิ ปัญญาอาหารพื้นบ้าน เพื่อดูแลสุขภาพกายใจของผู้ผลิต ผู้บริโภค นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกิน สอดคล้องกับฉัตรสินี วุฒิมานานนท์ (2556) ที่ศึกษาแนวทางการส่งเสริม SMEs ไทยในการเจาะตลาดสินค้า อาหารแปรรูปของสหรัฐอเมริกาพบว่ามีมาตรฐานและความปลอดภัยเป็นประเด็น สำคัญ ซึ่งหากอาหารถูกปนเปื้อนด้วยจุลินทรีย์ ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคในประเทศ **ประการที่ 3** แนว ทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านคุณค่าและความรู้สึก จะต้องคงความเป็นธรรมชาติไว้ และตัวบุคคล นั้นถือมีความสำคัญต่อการเลือกมาท่องเที่ยว หากมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี ตัวสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำมา จำหน่ายยังมีผลต่อนักท่องเที่ยวเช่นกัน สอดคล้องกับ เกอ ช่ง (2559) ที่ศึกษาคุณภาพอาหาร คุณภาพการบริการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และความใส่ใจในสุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารไทย ของนักท่องเที่ยวชาวจีน ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวชาวจีนมีความคิดเห็นว่า อาหารไทยใช้ วัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีความสดใหม่ และใช้ผักผลไม้ในการปรุงอาหาร มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ทำให้ผู้บริโภค นักท่องเที่ยวชาวจีนรู้สึกอยากมาใช้บริการอีกในอนาคต นอกจากนี้ อาหารไทยมีการใช้เครื่องเทศหรือสมุนไพร ในการปรุงอาหาร ซึ่งมีประโยชน์ต่อร่างกาย ทำให้ผู้บริโภคชาวจีนที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพ **ประการที่ 4** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้านความสะอาด จะต้องให้ความสำคัญในส่วนของ พ่อค้าแม่ค้า มีสุขลักษณะที่ดีในการประกอบอาหาร ทว่า ทางตลาดนั้นก็ได้มีการเน้นในเรื่องของความสด สะอาด เพียงแค่ต้องอาศัยความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ วารุณี เพ็ญ (2556) ที่ศึกษาสุขภาวะกับ การเป็นตลาดของภาษีเจริญ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์สุขภาวะ ทั้ง เจ้าของตลาด ผู้ค้า และผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าการพัฒนาตลาดให้เป็นพื้นที่สุขภาวะ มี ความสำคัญ และต้องการให้มีการปรับปรุงตลาดให้เป็นตลาดที่ขายอาหาร ทั้งปลอดสารพิษและอาหารทั่วไป โดยเห็นว่าเจ้าของตลาดควรดำเนินการร่วมกับผู้ค้า และหน่วยงาน

สรุปผลการวิจัย

ตลาดใต้โหนดเป็นตลาดที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามาจำหน่ายสินค้าที่มีวัตถุดิบมา จากธรรมชาติ ที่ซึ่งเป็นสิ่งที่ยู่รอบตัว เพียงต้องการพื้นที่ในการจำหน่ายและถ่ายทอดความรู้ ตลาดใต้โหนดจึง ถือเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวัฒนธรรม และอาหารพื้นบ้านที่มาจากชาวบ้านในชุมชน จึงเกิดเป็นการจัดการตลาด ซึ่งมีคณะกรรมการ และชาวบ้านที่เป็นผู้ดูแล โดยมีการกำหนดนโยบายและกฎระเบียบของตลาดให้ได้

ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตาม ทว่าภายใต้บริบทของชุมชนนั้นยังคงมีข้อบกพร่องที่ต้องส่งเสริม เพื่อนำไปสู่การพัฒนา จึงต้องพิจารณาวิเคราะห์จากเครื่องมือ SWOT Analysis ทำให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกของตลาดใต้โหนด เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยนำเอาจุดแข็งและโอกาสมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยมองอุปสรรคและจุดอ่อนของตลาดใต้โหนด ตลอดจนนำมาพัฒนาตลาดใต้โหนดได้อย่างตรงจุด จากการศึกษา พบว่า ตลาดใต้โหนดเป็นตลาดที่นำเอาวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชนมาใช้ประกอบอาหาร เป็นสินค้าที่จำหน่ายในราคาถูก ปรุงสด ปลอดภัย และมีบรรยากาศควรเป็นวัสดุจากธรรมชาติหรือที่ย่อยสลายได้ง่ายให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับประทาน ซึ่งอาหารท้องถิ่นนั้นมีเอกลักษณ์ในเรื่องของวัตถุดิบและรสชาติ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งทางตลาดยังมีการเน้นในเรื่องของการจัดการแยกขยะที่ชัดเจน ทว่าตลาดใต้โหนดนั้นมีการจำหน่ายอาหารท้องถิ่นชนิดละไม่กี่ป้าน ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในช่วงสายอาจไม่ได้รับประทานอาหารท้องถิ่นดังกล่าว อีกทั้งคณะกรรมการตลาดใต้โหนดและชาวบ้านร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะเพื่อที่จะได้ลดปริมาณขยะให้น้อยลง โดยเริ่มจากการมองไปที่ต้นเหตุและจัดการแก้ไขให้ตรงจุด ทว่าได้มีการมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขแต่ไม่ตรงจุดตามที่ตลาดต้องการ รวมถึงนักท่องเที่ยวนั้นยังขาดการตระหนักถึงการจัดการขยะ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ตลาดใต้โหนดยังต้องอาศัยแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ที่ไม่ได้มองเพียงเรื่องอาหารเป็นสำคัญเท่านั้น แต่ยังต้องมองในเรื่ององค์ประกอบของตลาดใต้โหนด อย่าง ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านคุณค่าและความรู้สึก ด้านความปลอดภัยและความสะอาด เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง และให้กำลังใจแก่คณะผู้วิจัยตลอดจนคอยติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ยุทธกาน ดิสกุล คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการตลาดใต้โหนด ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการให้ข้อมูล รวมถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยในครั้งนี้ ทั้งที่ได้กล่าวถึง และที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

- เกอ ช่ง. (2559). คุณภาพอาหาร คุณภาพการบริการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและความใส่ใจใน สุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน ในกรุงเทพมหานคร. 70-73.
- ฉัตรสินี วุฒิมานานนท์. (2556). แนวทางการส่งเสริม SMEs ไทยในการเจาะตลาดสินค้าอาหารแปรรูปของสหรัฐอเมริกาฉบับเอมิเตสต์. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. 46-48.

- เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา. (2561). การท่องเที่ยวเชิงอาหาร : ศักยภาพและความได้เปรียบของประเทศไทย. *บทความวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. 24(1), 103-114.
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และคณะ. (2560). การท่องเที่ยวเชิงอาหารตลาดใต้เคี่ยม จังหวัดชุมพร. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. 9(6), 458-470.
- ภักจจิรา แสนใจ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2558). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรูปแบบ ไมซ์ (MICE) ในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*. 11(1), 59-62.
- ภัทรพร พันธุ์. (2558). การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*. 8(2), 27-31.
- วารุณี เพ็โร. (2556). สุขภาวะกับการเป็นตลาดของภาษีเจริญ. *ภายใต้แผนงานวิจัย การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ: กรณีนำร่องเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร*. 52-55.

ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนท่าหิน

อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

Potential and Historical Tourism Development Guideline of Tha Hin Community,

Sathing Phra District, Songkhla Province

วรวิฑูลี หล้าคิน³⁵ สวรรต คงฤทธิ¹ เอกลักษณ์ เอกาพันธ์¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล³⁶

Worawut Lamdeen Sawarot Khongrit Akenatee A-kapun and Yuttakan Dissakul

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับกลุ่มคนภายในพื้นที่ และภายนอกพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 10 คน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า 1) ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหินมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากท่าหินมีสถานที่ทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง แต่ในขณะเดียวกันชุมชนท่าหินก็มีข้อบกพร่องหลายอย่างที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา 2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหินมี 4 ประการดังนี้ ประการแรก แนวทางการพัฒนาในการจัดหาเงินและทรัพยากร ประการที่สอง แนวทางการพัฒนาคุณภาพและการให้บริการ ประการที่สาม แนวทางการพัฒนาด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย ประการสุดท้าย แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : ศักยภาพและแนวทางการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ชุมชนท่าหิน

Abstract

The purpose of this research was to 1) Study the historical tourism potential of Tha Hin community, Sathing Phra district, Songkhla province, 2) Study the historical tourism development guideline of Tha Hin community and 3) Designate the historical-base tourism route of Tha Hin community. This research is qualitative. The data collection was enabled by participant observation and in-depth interview with 10 informants, including local people and outsiders.

The results showed that 1) Tha Hin community can be developed into the historical tourism destination due to the fact that there are many historical places; however, there are shortcomings needed to be solved as well and 2) The four guidelines of developing this community into historical tourism are financing and resources development, quality control and services development, knowledge and networking development and cooperation development.

Keywords: Potential and development guideline Historical tourism Tha-Hin village

³⁵ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

³⁶ อาจารย์, ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นทั้งแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้า และการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ และสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่น ๆ แต่หลายพื้นที่ที่ยังคงขาดการวางแผน ขาดมาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมุ่งหวังเพียงการตอบสนองความต้องการ ของนักท่องเที่ยว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในพื้นที่ จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาการเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ปัญหาการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชุมชน (ศิริลักษณ์ เมฆอ่อน และมนสิชา เพชรานนท์, 2556)

อย่างไรก็ตาม ยังมีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของคนรุ่นหลัง เพื่อชื่นชมและเรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์และ โบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (วัลย์ธิดา จงปัดนา, 2553)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 3 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ประภาวี วงศ์บุตรศรี และคณะ, 2556) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดและการจัดการโลจิสติกส์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจในด้านผลิตภัณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นลำดับแรก และมีแนวทางในการเพิ่มศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยว โดย ภาพรวมแล้วควรมีการพัฒนาและปรับปรุงทั้งด้านการบริการ และการจัดการโลจิสติกส์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การปรับปรุงमितน์ การควบคุมราคาสินค้า การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล เพิ่มการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่าง ๆ จัดระเบียบพื้นที่ที่จอดรถ ดูแลความสะอาดของห้องน้ำ จัดทำป้ายแนะนำขั้นตอนการ ให้บริการ ปรับปรุงสภาพถนนรวมทั้งการจราจรในช่วงเทศกาล การเพิ่มป้ายบอกทาง การติดตั้งตู้ ATM บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนให้คนในชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าให้นักท่องเที่ยว และการสนับสนุนคนในชุมชนให้เข้าใจและร่วมมือร่วมใจในการสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ประเด็นที่สอง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตำนานโบราณสถานวัดเวียงเศรษฐี (ร้าง) ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (ทิพย์วดี โพธิ์สิทธิพรธณ และสุภาภรณ์ สุกพลกิจ, 2554) พบว่า พื้นที่และฐานทรัพยากรของชุมชนยังมีความหลายยังไม่มาก และทรัพยากรทางประวัติศาสตร์โบราณวัตถุโบราณสถานที่มีความโดดเด่นน้อย แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถส่งเสริม และพัฒนาให้เป็นกิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยวของชุมชน ในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวจากภายนอกได้ ประเด็นสุดท้าย การท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (ณรงค์ พลธิกรักษ์, 2557) พบว่า ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น 100 แห่ง อยู่ในจังหวัดชลบุรี 45 แห่ง จังหวัดจันทบุรี 24 แห่งจังหวัดระยอง 16 แห่ง และจังหวัดตราด 15 แห่ง ส่วนการจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม มีระยะทางรวม 13.36 กิโลเมตร เส้นทางที่ 2 ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี มีระยะทางรวม 23.60 กิโลเมตร เส้นทางที่ 3 เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์มีระยะทางรวม 121.33 กิโลเมตร และเส้นทางที่ 4 ย้อนรอยเส้นทางทัพสัมพันธมิตรชายฝั่งทะเล มีระยะทางรวม 218.52 กิโลเมตร

จากการพิจารณาพบว่า งานวิจัยของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยประเด็นที่สาม ซึ่งเป็นการศึกษาแหล่งข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อีกทั้งยัง

จัดเส้นทางในการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อีกทั้งสามารถต่อยอดเป็นให้พื้นที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในอนาคต ซึ่งในชุมชนท่าหินนั้นมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อยู่หลายแห่ง เช่น วัดท่าหิน วัดห้วยลาด ศาลทวดโต๊ะหลี ซึ่งสถานที่เหล่านี้เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่อยู่คู่กับคนในชุมชนท่าหินมานาน โดยผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้คนในชุมชนท่าหินได้สัมผัสกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานโดยการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. บริบทพื้นที่ชุมชนท่าหิน

1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชนท่าหิน ชุมชนท่าหินมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยมีประวัติศาสตรบอกเล่าผ่านการบอกเล่าของคนในชุมชน ที่เกิดเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ผ่านการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการเข้าใจในสังคมท้องถิ่นและทำให้คนเห็นถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดสำนึกความเห็นคุณค่า ความภูมิใจ และศักดิ์ศรีของสิ่งที่มีอยู่ที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ความภูมิใจนี้ทำให้คนเรามีความเชื่อมั่นในตัวเองว่ามีของดีอยู่ (สิลาภรณ์ บัวสาย, 2552) โดยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นมักไม่ได้จดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่เป็นประวัติศาสตรบอกเล่าปากต่อปาก อาศัยการจดจำสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน สามารถแบ่งออกเป็นยุคประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ดังนี้ (พูนทรัพย์ ศรีชู, 2557)

ยุคทองบางหิน

ประวัติความเป็นมาบ้านท่าหิน ชุมชนบ้านท่าหินมีตำนานการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โดยมีนิยามเล่าต่อกันมาเป็นเรื่องมหัศจรรย์มีก้อน หินก้อนใหญ่เท่าศาลคล้า ลอยกระเพื่อมน้ำที่ท่าตันโพธิ์ (ปัจจุบันอยู่บริเวณที่ตั้งบ้านนางพัว แสงวันลอย) เด็ก ๆ ลงเล่นน้ำที่ท่าตันโพธิ์ ขึ้นไปเล่นบนก้อนหินนั้น เมื่อเด็กขึ้นหินก็จะจม แต่จะโผล่ขึ้นเหนือน้ำอีกด้านหนึ่งต่อมา มีพายุใหญ่พัดหินที่ท่าตันโพธิ์ ได้หายไป ไม่มีใครพบเห็น มีคนตัดหญ้าไปพบหินเคลื่อนไปทางทิศตะวันตก ของตันโพธิ์ อยู่ในหนองน้ำแห่งหนึ่ง คนจึงให้ชื่อว่า "ทองบางหิน" มีชื่ออยู่จนทุกวันนี้ นี่คือเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาจึงตั้งชื่อว่า "บ้านท่าหิน" มาถึงปัจจุบัน

ยุคชุมชนปะทะ

เดิมอำเภอสทิงพระ มีฐานะเป็นแขวง เรียกว่า "ฝ่ายปะทะ" มีที่ทำการแขวงอยู่ที่ตำบลท่าหิน ปัจจุบัน ปี พ.ศ.2439 รัชกาลที่ 5 ได้โปรดเกล้าตั้งให้เป็นอำเภอ ชื่อ"ปะทะ" ต่อมาในปี พ.ศ. 2460 ที่ว่าการอำเภอ ถูกลอบวางเพลิงเอกสารต่าง ๆ เสียหายหมดจึงย้ายที่ทำการแขวงมาที่ตำบลจะทิ้งพระ ยุบเป็น กิ่งอำเภอ และในปี พ.ศ. 2467 ได้เปลี่ยนชื่อกิ่งอำเภอจาก "ปะทะ" เป็น "จะทิ้งพระ" เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 ทางราชการได้ยก ฐานะจาก กิ่งอำเภอจะทิ้งพระเป็น อำเภอสทิงพระ โดยมี นายบรรหาร อุทโยภาส เป็นนายอำเภอคนแรกและ เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2504 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอ "จะทิ้งพระ" เป็น

อำเภอ “สทิงพระ” วันที่เมื่อ 105 ปีที่ผ่านมา ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2448 หรือ ร.ศ.124 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสต้นทาง ชลมารคเพื่อเยี่ยมราษฎรในหัวเมืองปักษ์ใต้

ยุคการจัดทำแผนชีวิตชุมชน

ปี พ.ศ.2541 นางพูนทรัพย์ ศรีชู แกนนำกลุ่มผู้หญิงในชุมชนท่าหิน ได้ตั้งกลุ่มดอกไม้จันทร์ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม
พ.ศ.2541 ตั้งอยู่ที่ 57 หมู่ที่ 6 ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา การก่อตั้งกลุ่มนี้เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับคนใน
ชุมชน โดยการก่อตั้งกลุ่มเกิดจากคนในตำบลท่าหินว่างงานไม่มีรายได้ ต่อมาในการทำงานของกลุ่มดอกไม้จันทร์ร่วมกับ
หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์กับชุมชนอื่น ปลายปี
พ.ศ.2544 ซึ่งมีกลุ่มดอกไม้จันทร์เป็นแกนนำได้มีโอกาสปรึกษาหารือถึงสภาพปัญหาของชุมชนตลอดจนแนวทางการแก้ไข
ภายใต้กระบวนการที่เรียกว่าแผนชีวิตชุมชน โดยมีนายสว่าง อำภาพร้อม และนางพูนทรัพย์ ศรีชู เป็นแกนนำกลุ่มในการจัดทำ
แผนชีวิตชุมชน ซึ่งกระบวนการแผนชีวิตชุมชนเป็นเครื่องมือในการฟื้นความทรงจำ ความงดงามของวิถี โหนด นา เล ที่จะ
กระตุ้นให้ชุมชนมีการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อยปลาปล่อยกุ้ง
ร่วมกับกลุ่มประมงอาสาสมัครท่องเที่ยว

1.2 พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ชุมชนท่าหินมีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อยู่หลายแห่ง ในตำบลท่าหินมีพื้นที่ที่แตกต่างกัน
ซึ่งสถานที่ทางประวัติศาสตร์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1.2.1. พื้นที่ศาสนา เป็นสถานที่ที่ประกอบด้วยศาสนสถาน อาทิ วัด มัสยิด ซึ่งมีความสำคัญทางด้านศาสนาแก่คนในชุม
ชม เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา อีกทั้งในพื้นที่ตำบลท่าหินต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทย
พุทธ ชาวมุสลิมอยู่ร่วมกันเป็นวิถีพหุวัฒนธรรม ถือเป็นปฏิบัติเป็นธรรมเนียม แบบอย่างที่ดีต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

1.2.2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพื้นที่สะท้อนความเชื่อ โดยปรากฏให้เห็นเป็นรูปปั้นหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งชาวบ้านใน
ชุมชนท่าหินส่วนใหญ่มีอาชีพในการทำการเกษตร ส่วนแต่ใช้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น บนบานศาล
กล่าวเพื่อให้พืชผลทางการเกษตรเจริญงอกงาม

2. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนท่าหิน

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนท่าหิน มีทรัพยากร
การท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์
แบบ SWOT ANALYSIS โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ร่วมกับแนวคิดองค์ประกอบการ
ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทั้ง 4 ด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ ด้านการเงินและทรัพยากร ด้านคุณภาพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
ด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย และด้านกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและแนวทางในการ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยสามารถสรุปรายละเอียดได้ ดังตาราง
ที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน

องค์ประกอบ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1. ด้านการเงินและทรัพยากร	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนท่าหินมีวัฒนธรรมความเป็นมาของท้องถิ่นและวิถีชีวิตซึ่งมีคุณค่าและเป็นทุนเดิมที่มีอยู่ของชุมชน จึงเป็นเสน่ห์ที่มีศักยภาพที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น ประเพณีไหว้ทวดขุนเนียม ประเพณีรับเทียนตา 	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อมีการท่องเที่ยว ก็มีนักท่องเที่ยวเข้ามาหลากหลายทำให้เกิดขยะและการทำลายทรัพยากรที่มากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินกำลังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมีการรวบรวมข้อมูลสถานที่สำคัญภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนท่าหินยังขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จากหน่วยงานท้องถิ่น - ยังขาดการพัฒนาสินค้าการบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว
2. ด้านคุณภาพและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - มีบุคคลตัวอย่างในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตของชุมชนให้กับผู้ที่มาเยือนได้เป็นอย่างดี - มีการบริการที่หลากหลายทางกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิตโหนด นา เล กิจกรรมจัดค่ายการเรียนรู้ การเข้ามาศึกษาดูงาน และมีการจำหน่ายของที่ระลึกที่ทำโดยชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - การบริการของคนในชุมชนท่าหินขาดการให้ข้อมูลที่ เป็น ภาษา - ต่างประเทศ - ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหาร พื้นที่นั่งเล่นเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ - การคมนาคม และเส้นทางรถบริการเข้าถึงชุมชนเป็นอุปสรรคในการเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน - ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศักยภาพการท่องเที่ยวภายในชุมชน - คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และข้อมูลประวัติของสถานที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมภายในชุมชนที่จะเผยแพร่ให้คนภายนอกและสื่อต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีหน่วยงานภายนอกเคยเข้าจัดโครงการอบรมพัฒนาองค์ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับสถานที่ประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน - มีการจัดตั้งโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวชุมชนท่าหิน 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนท่าหินยังขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จากหน่วยงานท้องถิ่น - ยังขาดการพัฒนาสินค้าการบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

องค์ประกอบ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
3. ด้าน การเรียนรู้ และพัฒนาเครือข่าย	- แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิ นได้มีการทำกิจกรรมที่สำคัญตามประเพณีไทยและสากล เช่น ประเพณีตักบาตร ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีไหว้ทวดขุนเนียม ประเพณีลากพระเดือนห้า ประเพณีย่างบีแก๊บนประจำปี ประเพณีถวายเทียนพรรษา และประเพณีรับเทียนคาเป็นต้น	- ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนขาดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ในการมีส่วนร่วม ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ - การร่วมมือของผู้นำชุมชนและหน่วยงานภายในชุมชนบางครั้งยังขาดคกบกพร่อง ทำให้การประสานงานเกิดการผิดพลาด	- คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคณภายนอกทั้งหน่วยงานต่างๆ มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เข้ามาหาความรู้ ทำให้ความรู้เกิดการต่อยอดและสามารถพัฒนาต่อไปได้	- บุคคลภายนอกยังไม่ทราบที่มาวัฒนธรรมของชุมชนทำหิ นรวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจน
4. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม		- ขาดผู้นำในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ - คนในชุมชนขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชน - คนในชุมชนขาดความภาคภูมิใจและขาดความตระหนักถึงทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าในชุมชน	- ชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว - นักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ ให้ความสำคัญกับชุมชนทำหิ นร่วมกับคนในชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเกิดการประสานความร่วมมือในชุมชน	- ภาครัฐและเอกชนยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง - ชาวบ้านในชุมชนทำหิ นยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัยกลางคนและคนรุ่นใหม่

จากตารางวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิ
นข้างต้น สามารถสรุปได้โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. จุดแข็งและโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิ
น พบว่า ประการที่ 1 ด้านการจัดหาเงินและทรัพยากร ชุมชนทำหิ
นมีวัฒนธรรมความเป็นมาของท้องถิ่นและวิถีชีวิตซึ่งมีคุณค่าและเป็นทุนเดิมที่มีอยู่ของชุมชนจึงเป็นเสน่ห์ที่มีศักยภาพที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายและน่าสนใจเช่น วัด ศาลต่างๆ ที่มีความเป็นมาช้านาน นอกจากนั้นทำหิ
นได้ยึดถือบรรพบุรุษ ความเชื่อ และศาสนาอย่างเหนียวแน่น และทางหน่วยงานท้องถิ่นกำลังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมีการรวบรวมข้อมูลสถานที่สำคัญภายในชุมชน ประการที่ 2 ด้านการพัฒนาคุณภาพและการให้บริการ ชุมชนมีประเพณีที่โดดเด่นแตกต่างจากภาคอื่น ๆ เช่น ประเพณีรับเทียนคา ประเพณีสารทเดือนสิบ มีบุคคลตัวอย่างในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตของชุมชนให้กับผู้มาเยือนได้เป็นอย่างดี และมีการบริการที่หลากหลายทางกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิต โหนด นา เล กิจกรรมจัดค่ายการเรียนรู้ การเข้ามาศึกษาดูงาน และ

มีการจำหน่ายของที่ระลึกที่ทำโดยชุมชน นอกจากนั้นความเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าใจนักท่องเที่ยวที่นับถือต่างศาสนาได้อย่างดี และช่วยเหลือได้เต็มที่ที่สุด **ประการที่ 3** ด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย ชุมชนทำหิन्दได้มีกิจกรรมที่สำคัญตามประเพณีไทยและสากล เช่น ประเพณีตักบาตรทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีไหว้ทวดขุนเณยม ประเพณีลากพระเดือนห้า ประเพณีย่างบิแก้นประจำปี ประเพณีถวายเทียนพรรษา และประเพณีรับเทียนมา เป็นต้น **ประการที่ 4** ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม คนในชุมชนยังขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชน โดยเฉพาะการทำกิจกรรมทางศาสนา งานบุญ และงานประเพณี อีกทั้งชุมชนยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในการเข้ามาช่วยพัฒนาชุมชน

2. จุดอ่อนและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิन्द พบว่า **ประการที่ 1** ด้านการจัดหาเงินและทรัพยากร เมื่อมีการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาหลากหลายทำให้เกิดขยะ และการทำลายทรัพยากรที่มากขึ้น เกิดมลพิษทางอากาศ ทางน้ำที่เกิดมากขึ้น จึงทำให้ทรัพยากรต่าง ๆ เสื่อมโทรมลงไปมาก บ้างก็สูญหาย อีกทั้งชุมชนทำหิन्दยังขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จากหน่วยงานท้องถิ่น และยังขาดการพัฒนาสินค้าการบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว **ประการที่ 2** ด้านการพัฒนาคุณภาพและการให้บริการ ชุมชนทำหิन्दขาดการให้ข้อมูลที่เป็นภาษาต่างประเทศ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ร้านอาหาร พื้นที่นั่งเล่นเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และการคมนาคมด้านเส้นทางและรถบริการเข้าถึงชุมชนยังเป็นอุปสรรคในการเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน และชาวบ้านไม่เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการ ศักยภาพการท่องเที่ยวภายในชุมชน อีกทั้งคนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และข้อมูลประวัติของสถานที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมภายในชุมชนที่จะเผยแพร่ให้คนภายนอกและสื่อต่างๆ นอกจากนั้นชุมชนยังไม่มีจุดบริการนักท่องเที่ยวทำให้ศักยภาพการท่องเที่ยวลดลง และชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักของคนอย่างแพร่หลายทำให้การพัฒนา ทั้งด้านสื่อ ความรู้ ที่สามารถทำให้คนทั่วไป นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ อาจทำความเข้าใจยากในบางครั้ง และเส้นทางรถประจำทางมีเส้นทางเดียวและปริมาณรถประจำทางที่บริการชุมชนน้อยมาก **ประการที่ 3** ด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนขาดทักษะ ความรู้และประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ และการร่วมมือของผู้นำชุมชนและหน่วยงานภายในชุมชนบางครั้งยังขาดคอบกพร่องทำให้การประสานงานเกิดการผิดพลาด อีกทั้งยังไม่มีเครือข่ายและพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่มนักเรียนและเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อเปิดโอกาส ให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของท้องถิ่น **ประการที่ 4** ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้อย เพราะต้องทำมาหากิน ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และชุมชนขาดผู้นำในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และชุมชน ไม่มีการต่อยอดความรู้กันภายในชุมชน อีกทั้งภาครัฐและเอกชนยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และชาวบ้านในชุมชนทำหิन्दยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัยกลางคนและคนรุ่นใหม่

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนทำหิन्दมีศักยภาพมากพอที่เอื้อต่อการพัฒนาให้กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แต่ในขณะที่เดียวกันชุมชนทำหิन्दก็ยังคงมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนที่จะต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งการแก้ไขปัญหาส่วนนี้จำเป็นต้องสร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนจุดอ่อนและอุปสรรคให้กลายเป็นจุดแข็งและโอกาสในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้กับชุมชนทำหิन्दต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนทำหิन्द

ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิन्द อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ทำให้เห็นถึงจุดเด่นและโอกาสความเป็นไปได้ที่จะส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในชุมชนทำหิन्द แต่ในทางกลับกันภายใต้บริบทของชุมชนนั้นยังคงมีจุดอ่อนและอุปสรรคหลายประการที่จะส่งเสริมให้กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ระบบสาธารณูปโภคชุมชน มาตรการป้องกัน ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน การ

แพร่กระจายข่าวสารและประสัมพันธ์ของชุมชน การขาดผู้นำที่เป็นแรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ งบประมาณในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในชุมชนทำหินให้เป็นที่ไปอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงขอแบ่งแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาในการจัดหาเงินและทรัพยากร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนทำหินขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จากหน่วยงานท้องถิ่นและยังขาดการพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว อีกทั้งเมื่อมีการท่องเที่ยวก็มีนักท่องเที่ยวเข้ามาหลากหลายทำให้เกิดขยะ และการทำลายทรัพยากรที่มากขึ้น เกิดมลพิษทางอากาศ ทางน้ำที่เกิดมากขึ้น จึงทำให้ทรัพยากรต่าง ๆ เสื่อมโทรมลงไปมาก บ้างก็สูญหาย

แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิน จะต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยง พัฒนาระบบสาธารณูปโภคของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และสร้างความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งยังต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหาล้างแฉะที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องแสวงหารายได้เพิ่มให้เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น หน่วยงานราชการ และเอกชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนา ปรับปรุงแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชนทำหินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างเพียงพอ

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพและการให้บริการ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนทำหินขาดการให้ข้อมูลที่เป็นภาษาต่างประเทศ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ร้านอาหาร พื้นที่นั่งเล่นเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และการคมนาคมด้านเส้นทางและรถบริการเข้าถึงชุมชนยังเป็นอุปสรรคในการเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งชาวบ้านไม่เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการศักยภาพการท่องเที่ยวภายในชุมชน คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และข้อมูลประวัติของสถานที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมภายในชุมชนที่จะเผยแพร่ให้คนภายนอกและสื่อต่าง ๆ

แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิน จะต้องเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น ห้องสุขา สถานที่ จอดรถ ร้านอาหาร ให้เพียงพอและพร้อมให้บริการกับนักท่องเที่ยว และเพิ่มการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนให้มีความหลากหลาย เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมแล้วสนใจและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

3. แนวทางการพัฒนาด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนขาดทักษะ ความรู้และประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ อีกทั้งการร่วมมือขอผู้นำชุมชนและหน่วยงานภายในชุมชนบางครั้งยังขาดศอกปรองทำให้การประสานงานเกิดการผิดพลาด และยังไม่มีการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่มนักเรียนและเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของท้องถิ่น

แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิน ควรสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคคุเทศก์น้อย เพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวและรองรับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการกระจายรายได้และสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเกิดความหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น และควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประวัติศาสตร์ชุมชนให้เป็นที่ไปอย่างยั่งยืน

ประวัติศาสตร์ทุกขั้นตอน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกผูกพัน ห่วงแหนและเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการปลูกจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนและประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอในเรื่องเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

4. แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้อย เพราะต้องทำมาหากิน ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งขาดผู้นำในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และชุมชนไม่มีการต่อยอดความรู้กันภายในชุมชน นอกจากนี้ภาครัฐและเอกชนยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และชาวบ้านในชุมชนทำหีนยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัยกลางคนและคนรุ่นใหม่

แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหีน ควรให้โอกาสองค์กรท้องถิ่นและชุมชนเจ้าของพื้นที่ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนให้มากขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว การเป็นไกด์นำเที่ยว เป็นต้น และให้โอกาสคนในชุมชนมีส่วนได้เสียการพัฒนาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเอง มีการจัดอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชนเริ่มตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ เช่น การจัดอบรมมัคคุเทศก์ เพื่อรองรับการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเข้ามาเยือนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนทำหีน อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาสภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหีน ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหีน ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล จากผลการวิจัยซึ่งเป็นข้อค้นพบ ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ชุมชนทำหีนมีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่ยังคงมีข้อบกพร่องหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งสามารถใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์แบบ SWOT ANALYSIS ร่วมกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในชุมชนทำหีน ได้ดังนี้ 1) จุดแข็งและโอกาสของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหีน พบว่า ชุมชนทำหีนมีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี วิถีชีวิตดั้งเดิมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เอื้อต่อการท่องเที่ยว มีเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีสิ่งอำนวยความสะดวก รองรับนักท่องเที่ยว มีบุคคลตัวอย่างในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตของชุมชนให้กับผู้ที่มาเยือน ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ชุมชนทำหีนได้มีการทำกิจกรรมที่สำคัญตามประเพณีไทยและสากล เช่น ประเพณีตักบาตรทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีไหว้ทวดขุนเนียม ประเพณีลากพระเดือนห้า ประเพณีย่างบีแก้นประจำปี ประเพณีถวายเทียนพรรษา และประเพณีรับเทียนผกา เป็นต้น ประกอบกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนเป็นประจำทุกปี ทำให้เกิดการพัฒนา ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการคิดที่จะทำร้านอาหารภายในชุมชน ประกอบกับปัจจุบันหน่วยงานท้องถิ่นกำลังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว และมีบุคคลภายนอกให้ความสนใจและเข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน 2) จุดอ่อนและอุปสรรค ของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหีน พบว่า บางสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนมีสภาพทรุดโทรม และตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มจึงมักประสบปัญหาอุทกภัย ทั้งนี้ชุมชนยังขาดการบริการที่พักที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ และของที่ระลึก ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ขาดป้ายบอกเส้นทาง ป้ายแนะนำสถานที่ และป้ายแสดงข้อควรปฏิบัติใน

การเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบกับคนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ขาดผู้นำที่ช่วยชักจูงชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และยังไม่มีเครือข่ายและพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่ม นักเรียนและเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของท้องถิ่น นอกจากนี้หน่วยงานท้องถิ่นและคนในชุมชนยังขาดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน อีกทั้งหน่วยงานท้องถิ่นยังขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2558) ที่ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลู โละ ตำบลต้นหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่า ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ มีวิถีชีวิตของผู้คนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต แม้ว่าชุมชนจะมีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวสูง แต่สิ่งที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ด้านการท่องเที่ยว เช่น ป้ายชี้ทางภายในชุมชน ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ การปรับปรุงถนน ปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชนด้านการรักษาความสะอาด การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อนำเที่ยว รวมถึงการฝึกอบรมด้านการให้บริการแก่กลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และยังคงสอดคล้องกับ ธนศักดิ์ กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธรตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าพิพิธภัณฑ์สิรินธรยังมีปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการเงิน ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม จึงเสนอแนวทางในการพัฒนา และลดข้อบกพร่องต่าง ๆ

กล่าวได้ว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยมีทั้งสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ 1) พื้นที่ศาสนา 2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งชุมชนท่าหินมีทรัพยากรทางประวัติศาสตร์อยู่หลายแห่งที่มีความเป็นมาร่วมกับคนในชุมชนท่าหินมาอย่างยาวนานทำให้เกิดความห่วงใยในท้องถิ่นของตนรวมถึงเห็นคุณค่าของพื้นที่ประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีบุคคลตัวอย่างในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามชุมชนท่าหินยังขาดศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เนื่องจากพื้นที่ชุมชนท่าหินยังมีปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาอุทกภัย ปัญหาระบบสาธารณูปโภค การที่คนในชุมชนขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยส่งผลให้ชุมชนยังขาดความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหิน

พบว่า ภายในชุมชนท่าหินยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคที่ควรได้รับการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ระบบสาธารณูปโภคชุมชน มาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม การแพร่กระจายข่าวสารและประชาสัมพันธ์ของชุมชน การขาดผู้นำที่เป็นแรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ งบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการให้ความสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้ **ประการที่ 1 ด้านการจัดหาเงินและทรัพยากร** ควรแสวงหารายได้เพิ่มให้เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าหินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น หน่วยงานราชการและเอกชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนา ปรับปรุงแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชนท่าหินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างเพียงพอ **ประการที่ 2 ด้านพัฒนาคุณภาพและการให้บริการ** ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ร้านอาหาร ให้เพียงพอและพร้อมให้บริการกับนักท่องเที่ยว และเพิ่มการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนให้มีความหลากหลาย เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวแล้วสนใจและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวอีกครั้ง สอดคล้องกับปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล (2556) ที่ศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปริง อำเภอควนโดน และบ้านโดนปานัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล พบว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสามารถทำได้

โดยการสร้างจุดเด่นของพื้นที่ ปรับปรุงความสะอาด และภูมิทัศน์โดยรอบให้สวยงาม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก จัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จัดเตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว และควรจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย

ประการที่ 3 ด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย สร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคคุเทศก์น้อย เพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวและรองรับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการกระจายรายได้ และสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเกิดความหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น และควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประวัติศาสตร์ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทุกขั้นตอน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกผูกพัน หวงแหนและเป็นเจ้าของ แหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ควรมีการปลูกจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนและประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในเรื่องเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับนิยาม งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย (2560) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก พบว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว ด้วยการฝึกอบรมเพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ควรสร้างความร่วมมือ ปลูกจิตสำนึกของทุกภาคส่วน ได้แก่ นักท่องเที่ยว ชุมชน เกษตรกร ผู้ประกอบการในพื้นที่ให้มีการตระหนักถึงการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

ประการที่ 4 ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม ควรให้โอกาสองค์กรท้องถิ่นและชุมชนเจ้าของพื้นที่ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนให้มาก และให้โอกาสคนในชุมชนมีส่วนได้เสีย การพัฒนาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องประสานความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และบุคคลภายนอก ผ่านการสร้างเวทีชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน และควรจัดให้มี “ผู้นำ” ที่สามารถชักจูงให้คนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันได้ ทั้งนี้ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมการก่อตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดหางบประมาณจากภายนอก และสร้างการลงทุนจากภายในชุมชนผ่านการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่า ชุมชนทำหิมนมีแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ โดยนำแนวทางในการพัฒนาทั้ง 4 ประการ โดยประการแรก ชุมชนต้องมีการหารายได้เข้ามาภายในชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภายในภาคหน้า ประการที่สอง ชุมชนยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ร้านอาหาร ฯลฯ ประการที่สาม ชุมชนทำหิมนยังขาดการปลูกจิตสำนึกแก่คนชุมชนให้หวงแหน ทั้งการให้บริการความรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าใจในองค์ความรู้ต่างๆ ประการสุดท้าย ชุมชนทำหิมนเป็นชุมชนที่มีศักยภาพทางด้านทรัพยากร ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ แต่ชุมชนยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งคนในชุมชน ขาดการแลกเปลี่ยนความรู้ และด้านงบประมาณ เพื่อนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่า ควรมีการจัดทำเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนทำหิมนเพื่อเป็นการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โดยสมบูรณ์และง่ายต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการจัดเส้นทางให้สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเหมาะสม และครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับคำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องจากอาจารย์ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้คำปรึกษา ทำให้ได้รับประสบการณ์ในการวิจัยและเห็นคุณค่าของงานวิจัย ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษาและคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้อย่างเต็มที่ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรฯ ที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา งานวิจัยนี้คงไม่อาจเกิดขึ้นได้หากคณะผู้วิจัยไม่ได้รับความรู้ ความเอื้ออาทรและการเปิดใจรับคนนอก จากชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าหิน ที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ชีวิตขณะที่คณะผู้วิจัยลงภาคสนาม และความเห็นสำคัญของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการที่ทำงานร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานวิจัยครั้งนี้ทุกท่าน ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนขณะทำการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งที่อยู่ในและนอกพื้นที่ชุมชนท่าหิน และทุกคนที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ พลริกษ์. (2557). การท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. *การบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 9 (2), 3-15.
- ทิพย์วดี โพธิ์สิทธิพรรณ และสุภาภรณ์ ศุภผลกิจ. (2554). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตำนานโบราณสถานวัดเวียงเศรษฐี (ร้าง) ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยพายัพ ฟอร์น).
- ธณิศวีล กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *Veridian E-Journal*, 9 (3), 467-482.
- นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด สีลาอ่อน. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก ในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11 (1), 149-166.
- ประภาวี วัฒนบุตรี และขวัญกมล ดอนขวา. (2556). *รายงานการวิจัยการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี).
- ปรัชญากรณ์ ไชยช และคณะ. (2558). ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลู โละ ตำบลต้นหยงลู โละ อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี. *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติ*, 1 (6), 39-51.
- ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอควนโดนและบ้านโดนปานัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 27 (83), 97-112.
- พูนทรัพย์ ศรีชู. (2557). *การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมโหนด-นา-เล คาบสมุทรสทิงพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- วัลย์ลิกา จงปัดนา. (2552). *แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย หลังเหตุการณ์อุทกภัย 2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยนครสวรรค์).
- ศิริลักษณ์ เมฆอ่อน และมนสิชา เพชรานนท์. (2556). ผลกระทบการท่องเที่ยวต่ออัตลักษณ์ชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอัมพวา. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย*, 12 (2), 1-19.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. (2552). พลังท้องถิ่นบพสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 3 (3), 73-117.

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทรามัญดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

Cultural Tourism Thai-Raman Donkrabueang, Photharam District, Ratchaburi Province

มนธิรา สมจิตต์¹ มินทิมา เกี้ยวเพ็ง¹ และ ธเนศ เกษรสิริธร^{*2}

Monthira Somchit Minthima Kiaopheng and Thanet Kesornsirithorn

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวมอญดอนกระเบื้องและสนับสนุนเส้นทางการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมที่โดดเด่นได้แก่การแต่งกาย และอาหาร ประเพณีที่โดดเด่นได้แก่ ประเพณีไว้โก๊ะ ประเพณีไหว้ผีมอญ ประเพณีเลี้ยงพระตุ๊กกะตะทานและสงฆ์พระด้วยรางไม้สัก การละเล่นที่โดดเด่น ได้แก่ สะบ้ามอญและมอญซ่อนผ้า ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชนชาวมอญดอนกระเบื้องและได้นำมาจัดทำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับประเพณีและการละเล่นของคนในชุมชนชาวมอญดอนกระเบื้อง

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไทรามัญดอนกระเบื้อง เส้นทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The study is intended to study the tribe's dominant culture, Donkrabueang and support the tourist routes. The study found that a distinctive culture including dress and food. Notable traditions include tradition waigho, waipheemon, leangphatookkatatan and songnamphaduaairangmaisak The plays featured include sabamon and monsonpha is unique and stand out of the butt tribe Donkrabueang and have made a trip to process with the participation of the community in accordance with the context of the community and the behavior of tourists, tourism associated with the traditional customs and beliefs of the people in the community, tribe Donkrabueang.

Keywords: Cultural tourism Thai-Raman Don krabueang Touring route Participation

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² อาจารย์, ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author: e-mail: meeneverdie@yahoo.com

บทนำ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่ดอนกระเบื้องมีลักษณะเด่นที่น่าสนใจเนื่องจากยังคงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยด้วยความสามัคคีและรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้มอญเป็นชนชาติเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งมาแต่โบราณ และยึดถือวัฒนธรรม ประจำชาติอย่างมั่นคงไม่ว่าจะเป็นภาษา ศาสนาประเพณีศิลปะ ซึ่งนับว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์เมื่อไปอยู่ที่ใดก็จะนำพาเอาวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ของชนชาติติดตามไปด้วยวัฒนธรรมประเพณีของมอญจึงได้ เกิดขึ้นตามท้องถิ่นต่างๆ ที่มีชาวมอญไปตั้งถิ่นฐาน เช่น อำเภอ โพนาราม จังหวัดราชบุรี อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

สำหรับวัฒนธรรมทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างได้เป็นที่ยอมรับของคนไทยในเวลาต่อมา จนถึงปัจจุบัน สภาพสังคมในยุคโลกาภิวัตน์เป็นที่ยอมรับกันว่าความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีผลสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในหลายด้าน เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ขาดความเป็นเอกลักษณ์หรือคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนของชุมชนที่พึ่งพาตนเอง การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการพัฒนาท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมอันดีที่เป็นเอกลักษณ์และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน แต่ในปัจจุบันพบว่าชุมชน ชาวมอญดอนกระเบื้อง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ชาวมอญดอนกระเบื้องบางกลุ่มมีการรวมตัวกันค่อนข้างเหนียวแน่น และยังคงอนุรักษ์ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติอย่างเข้มแข็ง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นเครื่องหมายแสดงเอกลักษณ์ของชนมอญดอนกระเบื้อง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของชนชาวมอญดอนกระเบื้องและสนับสนุนการสร้างเส้นทาง กิจกรรมการท่องเที่ยว

บททวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาชน

ลักษณะของกลุ่มต้องประกอบด้วยสองคนขึ้นไปมารวมตัวกันของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสนใจร่วมกันหรือแสดงออกร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดข้อผิดพลาดให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (จิตยา สุวรรณชญ, 2517: 17)

2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นไปตามพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีของสังคมได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติสามารถนำสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติใช้ในวิถีประจำวันอย่างเหมาะสมและยังเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นวัฒนธรรมชุมชนมีความสำคัญอีกด้วย (กรมศิลปากร, 2544: 63-64)

3. แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

วิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทำได้หลายวิธีไม่มีข้อกำหนดตายตัวโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจสังคมและการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่น สิ่งสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมคือ รัฐบาลซึ่งควรให้การสนับสนุนทั้งด้านการศึกษาทั้งด้านปัจจัยและนโยบายเพื่อให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมตามความเหมาะสมและดำรงอยู่ต่อไป (สุธีรา ฝาโกศลิต, 2537:11)

4. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

ประการแรก คือ ความไม่รู้ เพราะจากความรู้ไม่รู้จักทำให้เกิดความกลัว เมื่อเกิดความกลัวจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ ทำให้รู้สึกมั่นคงและอบอุ่นใจมากขึ้น

ประการที่สอง คือ มนุษย์ที่มีความฉลาด ที่มีประสบการณ์จึงความจะสร้างความเชื่อขึ้นมา ซึ่งมีเจตนาจะให้ผู้อื่นในกลุ่มชนหรือสังคมนั้นเชื่อฟังปฏิบัติตามโดยแฝงเหตุผลไว้เพื่อความสุขและเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม (บุญผา ทวีสุข, 2520: 156-158)

5. แนวคิดด้านภูมิปัญญา

เอี่ยม ทองดี (2547: 91-92) ภูมิปัญญาเกิดจากการเรียนรู้ สะสม ถ่ายทอดประสบการณ์มาเป็นเวลานาน เป็นระบบคิด ระบบคุณค่า ความเชื่อและองค์ความรู้ของชุมชนเพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมหรือชุมชน เป็นรากฐานของวัฒนธรรม โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ภาษา ความเชื่อ การละเล่นพื้นบ้าน และภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังมีความสำคัญกับประเทศชาติด้วยเพราะว่าถ้าไม่มีภูมิปัญญาที่ไม่สามารถอยู่รอดในสังคมได้

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไทรามัญคอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต (Observation) และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In- depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งได้ทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนมอญคอน

กระบือ ค่ำบลดอนกระบือ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย นักปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน ผู้อาวุโสในชุมชน 1 คน ชาวบ้านในชุมชน 5 คนนักท่องเที่ยว 20 คน

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ประเด็นแรกคือ วัฒนธรรมของชุมชนมอญดอนกระบือว่าการแต่งกาย ภาษาถิ่นและอาหารมอญนั้นโดดเด่นจากที่อื่นอย่างไร ประเด็นที่สองคือ ประเพณีที่โดดเด่นของชาวมอญดอนกระบือว่ามีประเพณีไหนบ้างที่แตกต่างจากมอญที่อื่น และประเด็นที่สามคือการละเล่นของชาวมอญดอนกระบือที่โดดเด่นจากที่อื่นอย่างไร เห็นได้ชัดคือการละเล่นสะบ้ามอญนั้นแตกต่างจากที่อื่นอย่างไรรวมถึงการถ่ายทอดหรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบแก่ชุมชนมอญดอนกระบือการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documents) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกต (Observation) การตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลโดยใช้วิธี “การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า” (Data triangulation) ด้วยการตรวจสอบด้วย 3 เครื่องมือคือ การสังเกต การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธี Data triangulation จะถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาในเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น ภาษา การแต่งกายและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนมอญดอนกระบือ ค่ำบลดอนกระบือ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของชนชาวมอญดอนกระบือและเพื่อสนับสนุนการสร้างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชนชาวมอญดอนกระบือ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในการรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนและการวางแผนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเผยแพร่ให้แก่บุคคลที่สนใจต่อไป โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน ชาวบ้านในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่ตลาดซาสุขใจ ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 วัฒนธรรม ส่วนที่ 2 ประเพณี ส่วนที่ 3 การละเล่น

ส่วนที่ 1 วัฒนธรรม การแต่งกายของชาวมอญดอนกระบือนั้นเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญไทยรามัญอย่างแท้จริงและยังได้รับอิทธิพลมาจากชาวมอญสังขละบุรีอีกด้วย ทำให้เกิดการผสมผสานลายของผ้าระหว่างชาวมอญไทยรามัญและชาวมอญสังขละจึงเป็นลายผ้าอีกหนึ่งลายที่เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมของชาวมอญทั้งสองเชื้อสาย มอญเชื้อสายอื่นมีภาษาและอาหารที่เหมือนหรือคล้ายกันในทุกๆ ที่ แต่ชาวมอญดอนกระบือมีอาหารการกินและภาษาพูดที่โดดเด่นจากที่อื่น เพราะได้รับอิทธิพลมาจากชาวไทยรามัญและชาวมอญสังขละรวมกันจึงเป็นชาวมอญไทยรามัญที่เกิดขึ้นในค่ำบลดอนกระบือ

ส่วนที่ 2 ประเพณี จากการศึกษของผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าประเพณีไหว้เกะ ประเพณีไหว้ผีมอญ ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระตุ๊กกะตะทาน ประเพณีสงกรานต์ด้วยรางไม้สักมีมาตั้งแต่อดีตและยังคงสืบทอดประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน ทั้ง 4 ประเพณี ชาวมอญดอนกระบือยังคงสืบทอดอยู่และยังทำทุกประเพณีเมื่อถึง

ช่วงประเพณีนั้นๆ ประเพณีสงกรานต์ด้วยรางวัลไม้สักเป็นประเพณีที่มีที่ดอนกระเบื้องที่เดียวในประเทศเท่านั้น ชาวมอญดอนกระเบื้องมีความเคร่งครัดในทุกประเพณีเป็นอย่างมากเพราะทุกประเพณีจะมีการไหว้หรือเคารพบรรพบุรุษก่อนเริ่มพิธีต่างๆ

ส่วนที่ 3 การละเล่น จากการศึกษาของผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การละเล่นสะบ้าของชาวมอญดอนกระเบื้องนั้นแตกต่างจากที่อื่น มีท่าเล่นสะบ้าที่โดดเด่นถึง 19 ท่าและมีวิธีการเล่นที่แตกต่างจากที่อื่นด้วย ส่วนการละเล่นมอญช้อนผ้าเป็นการละเล่นที่มีมาตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ย่าตายาย และยังคงสืบทอดมายังรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน

สนับสนุนการสร้างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชาวมอญดอนกระเบื้อง

จุดที่ 1 เป็นทางเข้าตลาดชาลู่ใจมีการรำมอญโดยกลุ่มสตรีต่าง ๆ เต้นเพลงมอญ โดยเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดดอนกระเบื้องสามารถเข้าชมได้ตลอดเวลา

จุดที่ 2 เป็นซุ้มเสื้อผ้ามอญที่ทำโดยกลุ่มสตรีและกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่ที่ 3 ตำบลดอนกระเบื้อง มีเสื้อผ้ามอญที่ผสมผสานระหว่างมอญดอนกระเบื้องและมอญสังขละให้เลือกมากมาย และยังมีผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของมอญดอนกระเบื้องให้เลือกสรรอีกมากมาย

จุดที่ 3 เป็นบริเวณที่มีอาหารมอญจำหน่ายหลายร้านมีให้เลือกซื้อเลือกทานมากมาย เช่น ขนมจีนน้ำยา แกงมะเขือกับไก่ แกงบอน แกงส้มผักรวม แกงลูกชิ้นปลาป่น แกงจีเหล็กและของอย่างอื่นอีกมากมาย

จุดที่ 4 เป็นจุดที่จำหน่ายเลือกกและมีกร紗ิตชั้นตอนและวิธีการทอเสื่อให้ดู ก่อนที่จะมาเป็นเสื่อที่เราได้ใช้กันนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากต้นกกที่มีอยู่ในชุมชนหรือเป็นการใช้ทุนในชุมชนให้เกิดประโยชน์

จุดที่ 5 เป็นร้านรั้งบ้านคอนกาแฟนมอญ เมื่อนักท่องเที่ยวได้มาอุดหนุนกาแฟที่ร้านนี้แล้วก็เป็นการทำบุญไปด้วย เพราะร้านกาแฟนมอญนั้นเมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว จะนำเงินส่วนที่เหลือไปซื้อของเพื่อนำมาบริจาคหรือช่วยเหลือให้กับคนยากไร้ในตำบลดอนกระเบื้อง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่น ชนชาวมอญคอนกระเบื้องจะมีการแต่งกาย ภาษาพูดและอาหารที่โดดเด่น จากที่อื่นอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านจึงมีความคิดที่เหมือนกันว่าเราควรนำเสนอสิ่งที่โดดเด่นของชาวมอญคอนกระเบื้องให้บุคคลภายนอกได้ทราบถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญคอนกระเบื้องว่าน่าสนใจมากแค่ไหน รวมถึงให้บุคคลภายในที่เป็นคนรุ่นใหม่ รุ่นลูกหลานว่าตำบลของเรานั้นมีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจอยู่ในตำบลของเราจึงออกมาในรูปแบบของการจัดทำตลาดชาสุโขทัย

สอดคล้องกับงานวิจัยของ รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2543 : 17) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสำคัญของ วัฒนธรรม พบว่าวัฒนธรรมชุมชนมีความสำคัญในการกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นไปตามพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีของสังคมได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่ แสดงให้เห็นถึงความเจริญและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติสามารถนำ สิ่งแวดล้อมในธรรมชาติใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมและยังเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น อีกด้วย

ด้านประเพณีที่โดดเด่นของชนชาวมอญคอนกระเบื้องนั้นยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีการไว้โก๊ะ ประเพณีไหว้ผีมอญ ประเพณีเลี้ยงพระตุ๊กกะตะทานและประเพณีสงฆ์พระด้วยรางไม้สัก ทั้ง 4 ประเพณีนี้เป็นการสืบทอดของชนชาวมอญเพื่อคงความเป็นมอญให้กับคนรุ่นหลังได้ทราบถึงประเพณีที่มีความโดดเด่นและต่างจากที่อื่น โดยเฉพาะประเพณีสงฆ์พระด้วยรางไม้สักมีที่ตำบลคอนกระเบื้องที่เดียวในประเทศไทย ดังนั้นรุ่นลูกหลานจึงภูมิใจว่าตำบลของเรามีเอกลักษณ์ด้านประเพณีที่ผู้คนต่างให้ความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นรุ่นต่อรุ่นความภาคภูมิใจยังคงอยู่ตลอดไป

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชีรา เผ่าโกศลดิศ (2537:11) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การรักษาวรรณธรรมดั้งเดิมที่หาสูญหายหรือกำลังจะสูญหายไปและไม่สามารถคลี่คลายพัฒนาได้อีก เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังในการที่จะติดตามศึกษาค้นคว้าหาร่องรอยความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต

ด้านการละเล่นที่โดดเด่นคือการละเล่นสะบ้ามอญที่มีถึง 19 ท่า ดังนี้ กะแซะ, อีวัง, อีขุ่ม, อีคาเส็ด, อีกอ, อีกมือ, อีกตีน, อีกลูก, อีพาดหนึ่ง, อีล่นหนึ่ง, อีพาดสอง, อีล่นสอง, อีพาดสาม, อีล่นสาม, อีเมือง, ตักเบอะ, อี ก้อย, อีนาง, อีปู้ เป็นท่าทางการละเล่นที่ต่างจากที่อื่น การละเล่นสะบ้ามอญเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมากใน ตำบลคอนกระเบื้องและตำบลใกล้เคียง ทำให้การละเล่นสะบ้าเป็นที่รู้จักมากขึ้นและนำมาเล่นไปวันสงกรานต์ ของทุกปี ส่วนการละเล่นมอญซ่อนผ้ายังคงมีหลงเหลืออยู่บ้างแต่ไม่ค่อยได้รับความนิยม จะเป็นเด็กมอญจริงๆ ที่ เล่น ถ้าเป็นมอญผสมก็ไม่รู้จักมอญซ่อนผ้าเท่าที่ควร

สอดคล้องกับงานวิจัยของกรมศิลปากรได้ทำการศึกษาในหัวข้อเรื่องวิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรมกับการ สร้างสรรค์ คือ วัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าและเรียกว่ามีการพัฒนานั้นจะต้องมีภาวการณ์สร้างสรรค์การคิดค้น และการพัฒนาวัฒนธรรมเก่าๆ ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและอนาคตอย่างต่อเนื่อง อาทิ

มีการสร้างสรรค์งานใหม่ทางศิลปะ การคิดค้นวิจัยเรื่องราวต่างๆ ของวัฒนธรรม มีการประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ใหม่ๆ และการพัฒนาของที่เคยใช้แต่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความพิเศษ ตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราว ในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการ ให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจสังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและ งานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ เช่น ประเพณีวันสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีลากพระและประเพณีปล่อยเต่าของจังหวัดพังงา ประเพณีบุญบั้งไฟล้านางรองและประเพณีบุญห้วยมัน ใหญ่ของจังหวัดบุรีรัมย์ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทาง กิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับและยังเป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ความเป็นชุมชน หรือท้องถิ่น สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตัวเองในการลงมือปฏิบัติทำจริง

ข้อเสนอแนะ

1. วัฒนธรรม ประเพณีและการละเล่นในบางเรื่องได้เริ่มมีการสูญหายไปจากชุมชนมอญ หรือในบางเรื่องจะมี ผู้รู้ น้อยมาก ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้เกิดการสืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และการละเล่นให้อยู่คงอยู่กับชาวมอญตำบลคอนกระเบื้องสืบไป เช่น การ เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนรวบรวมองค์ความรู้เหล่านี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น หนังสือ ตำรา เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นตลอดจนผู้ที่ต้องการศึกษาต่อไป
2. ควรศึกษาผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยรามัญคอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันไป เพื่อให้ได้งานวิจัยที่ดีและมีคุณภาพและพร้อมที่จะเผยแพร่อไปยังสาธารณะชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากอาจารย์ธเนศ เกษรสิริธร ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ ปรึกษางานวิจัย ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ทั้งในแง่ของสาระและแนวคิด ตลอดจนตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ส่งผลให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบ ขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนถ่ายทอดประสบการณ์ในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้ที่ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวมอญคอนกระเบื้องและตลาดชาสุโขทัย คุณสมทบ พลเดช คุณเกียรติ กุลเกตุ และผู้นำชุมชน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้

นี้ ขอขอบพระคุณเจ้าของหนังสือ เอกสาร และวิทยานิพนธ์ทุกเล่มที่ช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ และ
สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่น้อง และเพื่อนร่วมงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกท่านที่เป็นกำลังใจ
และให้การสนับสนุนช่วยเหลือตลอดมา จนสามารถทำงานวิจัยนี้ได้สำเร็จจุลวง

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพื้นบ้านภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
หมู่บ้าน.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2556). การท่องเที่ยววัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย.
- ทัศนีย์ ทานตวนิช. (2523). คติชาวบ้าน. ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- นียบรรณ วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุปผา ทวีสุข. (2520). คติชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด
- ผาสุก มุททเมธา. (2535). คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). วัฒนธรรมพื้นฐานแนวปฏิบัติในภาคใต้. สถาบันทักษิณคดี สงขลา:มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). คินสู่รากเหง้า ทางเลือกทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: เทียน
วรรณ.
- อนงก นาคบุตร. (2536). คนกับดิน น้ำ ปลา จุดเปลี่ยนความคิด. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นการ
พัฒนา.
- เอี่ยม ทองดี. (2542). ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารประกอบการบรรยาย สาขาพัฒนาชนบทศึกษา
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกะแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

The Mid-Autumn Festival of Chakngeaw Community

Bang La Mung District, Chon Buri Province

ชวัลยา โรจนรัถยกุล¹ พิชญาภา วงศ์พันธุ์ลักษณ์² และ ธเนศ เกษรสิริธร^{*3}

Tawanya Rojraksakul Pichayapa Vongpanlak and Thanet Kesornsirithorn

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประเพณีไหว้พระจันทร์และการเปลี่ยนแปลงของประเพณีไหว้พระจันทร์ชุมชนชาวกะแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 9 คน จากผลการศึกษา พบว่า ประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกะแง้วที่ถูกลดคุณค่าลง ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นเมื่อมีการท่องเที่ยวและส่งผลให้เกิดการคงอยู่ของประเพณี ปัจจุบันประเพณีไหว้พระจันทร์ของชุมชนชาวกะแง้วได้เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ 1) ในอดีตให้ผู้หญิงเป็นคนไหว้แต่ปัจจุบันผู้ชายสามารถไหว้ได้ 2) ในอดีตไหว้ 3 เวลา แต่ปัจจุบันมีเฉพาะในตอนเย็นหรือไหว้ตามความสะดวก 3) การจัดโต๊ะไหว้พระจันทร์เน้นตามความสะดวกไม่เข้มงวดเหมือนในอดีต

คำสำคัญ : ประเพณีไหว้พระจันทร์ การเปลี่ยนแปลงของประเพณีไหว้พระจันทร์

Abstract

This study was aimed to study the Mid-Autumn Festival, the changes of the Mid-Autumn Festival of Chakngeaw community Bang La Mung District, Chon Buri Province. Using qualitative research methods by In-depth interview and participants' observation were provided by 9 key informants. The results showed that the Mid-Autumn Festival of Chakngeaw community has been devalued, being revived by tourism and resulting in the persistence of tradition. Now, the Mid-Autumn Festival of Chakngeaw community has changed such as 1) in the past, women usually worshiped the moon. But now both men and women can worship it. 2) in the past, there were three times worship. But now there is only in the evening or whenever people are available. 3) The table will be set based on convenience, not that strict as in the past.

Keywords: Mid-Autumn Festival The changes of the Mid-Autumn Festival

¹นักศึกษาศาสนาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

²นักศึกษาศาสนาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

³อาจารย์, ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: email:thanet@ms.su.ac.th Tel: 0 3259 4043-50 (41227)

บทนำ

ประเพณีไหว้พระจันทร์เป็นประเพณีที่คนไทยเชื้อสายจีนถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน โดยชาวบ้านในชุมชนจีนจากแคว้นยังถือปฏิบัติสืบต่อจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นชุมชนจากแคว้นเป็นชุมชนที่มีมายาวนานกว่าร้อยปีโดยชาวจีนโบราณได้สำเภาอพยพขึ้นฝั่งแล้วตั้งรกรากปักหลักฐานจำนวนมาก ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของคนจีนถือกำเนิดขึ้นที่นี่ ซึ่งบ้านจากแคว้นเคยมีความรุ่งเรืองของประเพณีไหว้พระจันทร์อยู่ในยุคหนึ่ง แต่แล้วก็เข้าสู่ยุคแห่งความเจ็บเหงา การเปลี่ยนแปลงภายใต้พลวัตโลกทำให้ชุมชนจีนโบราณเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมโดยรอบ ต่อมาสมาชิกในชุมชนเกิดความคิดที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ในอดีตจึงมองเห็นว่าประเพณีไหว้พระจันทร์น่าจะแสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของชุมชนได้เริ่มต้นทำจากสิ่งคุ้นชินประเพณีที่มีคุณค่าสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงร่วมกันคิดที่จะสืบสานอนุรักษ์และต่อยอดประเพณีไหว้พระจันทร์ซึ่งในสังคมชาวไทยเชื้อสายจีนปัจจุบันถือว่าประเพณีไหว้พระจันทร์ได้ถูกสืบทอดน้อยมาก แต่ชุมชนจากแคว้นยังคงเป็นชุมชนจีนที่ยังมีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวจีนให้เห็นในปัจจุบัน

ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของประเพณีไหว้พระจันทร์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนจีนบ้านจากแคว้นจังหวัดชลบุรี ซึ่งผลของการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของประเพณีไหว้พระจันทร์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดงานประจำปีประเพณีไหว้พระจันทร์ที่ถือว่ายิ่งใหญ่ที่สุดของชุมชนจากแคว้นประเพณีที่ชุมชนอื่นอาจลดหรือให้ความสำคัญน้อยลง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประเพณีไหว้พระจันทร์ และการเปลี่ยนแปลงของประเพณีไหว้พระจันทร์ของชุมชนจากแคว้น

บททวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการคงอยู่ของประเพณีจีน

การคงอยู่ของประเพณีจีนจะเกิดขึ้นได้เมื่อชาวจีนมองเห็นว่าประเพณีเหล่านั้นมีคุณค่าและรู้จักวัฒนธรรมของประเพณีของชาวจีนเองก็จะเกิดการอนุรักษ์และรักษา ทำให้เกิดการคงอยู่ของประเพณี

อารีย์ ทองแก้ว (2549) ให้ข้อคิดเห็นว่าการที่วัฒนธรรมท้องถิ่นจะสามารถคงอยู่ต่อไปได้นั้นจะต้องมีการอนุรักษ์และพัฒนาถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในท้องถิ่นที่รู้จักวัฒนธรรมของตนเองต้องมีการปลูกฝังเพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการสืบสานและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ครอบครัวอิทธิพลจากครอบครัวเป็นสถาบันแรกในการปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นสภาพครอบครัวไทยที่มีปู่ย่าตายายลุงป้าเฝ้าเลี้ยงดูส่วนใหญ่ปลูกบ้านอยู่ใกล้กันทำให้ญาติพี่น้องมีความรักความอบอุ่นมีการปลูกฝังอบรมสั่งสอนให้คนในครอบครัวเป็นคนดีมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้ออาทรกันรู้จักบาปบุญคุณโทษครอบครัว

ไทยเป็นจุดเริ่มต้นของการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วยการปฏิบัติและสืบทอดให้วัฒนธรรมคงอยู่
ได้ดีที่สุด

2. สถาบันการศึกษาสถาบันการศึกษาทุกระดับในท้องถิ่นถือเป็นแหล่งให้ความรู้ที่เป็นการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับต้องมีเรื่องของ
ท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยวิถีชีวิตไทยรู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำรงต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมเรื่องท้องถิ่นในทาง
สร้างสรรค์สถานศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะครูอาจารย์ต้องสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนให้เห็นความสำคัญของ
วัฒนธรรมท้องถิ่นคนทุกชาติทุกภาษาต้องมีวัฒนธรรมของตนเองเพื่อแสดงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และความ
ภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

3. สถาบันศาสนาทุกท้องถิ่นมีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจที่สำคัญของชุมชนวัฒนธรรมประเพณีทาง
ศาสนาจะมีการจัดงานที่วัดตลอดปีประชาชนทุกเพศทุกวัยต่างมาพบกันเพื่อร่วมพิธีกรรมที่วัดอย่างสม่ำเสมอวัด
จึงเป็นศูนย์รวมประชาชนในท้องถิ่นที่ใหญ่ที่สุดคนที่เข้าวัดเป็นคนดีมีจิตใจงามพร้อมที่จะรับการปลูกฝังให้
เกิดจิตสำนึกในคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังอย่างดีอยู่
แล้ววัดจึงเป็นสถาบันสำคัญในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่น้อยกว่าครอบครัวและ
สถานศึกษา

4. ภาครัฐและเอกชนหน่วยงานราชการและภาคเอกชนมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
ได้ดีโดยเฉพาะเมื่อมีการจัดงานใดๆขึ้นควรเปิดโอกาสให้มีการสอดแทรกเรื่องของท้องถิ่นเข้าไปให้มากที่สุด
เช่นดนตรีพื้นบ้านการแต่งกายพื้นบ้านอาหารพื้นบ้านการละเล่นพื้นบ้าน

2. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีวัฒนธรรมจีน

การเปลี่ยนแปลงของประเพณีจีนขึ้นอยู่กับความต้องการและความคิดของมนุษย์ซึ่งหากสังคมมีการ
เปลี่ยนแปลงย่อมทำให้ประเพณีนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ภาวะความทันสมัยที่
ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนได้แก่เศรษฐกิจเทคโนโลยี
การศึกษาความเชื่อและค่านิยมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบรรดาลูกหลานชาวไทย
เชื้อสายจีนที่มีต่อเทศกาลต่างๆตามความเชื่อของบรรพบุรุษ

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2543) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกระบวนการ
ทางความคิดของมนุษย์ได้แก่การขอยืมจากวัฒนธรรมอื่นเป็นการรับเอาเทคนิคแนวความคิดหรือวัตถุต่างๆของ
สังคมอื่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมตนการค้นพบได้พบข้อเท็จจริงทำให้ได้ความรู้ใหม่และก่อให้เกิด
วัฒนธรรมการประดิษฐ์ได้แก่สิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่ก่อนและความรู้ใหม่
ในวัฒนธรรมเพื่อทำสิ่งอื่นขึ้นมาเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปมีการผสมผสาน
ปรับปรุงที่ต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้จากปัจจัยดังนี้

1. ภาวะความทันสมัย ภาวะความทันสมัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านขนบธรรมเนียม
ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษา ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งเป็นปัจจัย

สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบรรดาลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนที่มี ต่อเทศกาลต่างๆ ตามความเชื่อของบรรพบุรุษ

2. การโยกย้ายถิ่นเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ การโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปยังแหล่งใหม่ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องเข้ากันได้กับสถานที่ใหม่และกลุ่มคนใหม่ยอมรับเข้าพวก และจะไปมีผลให้วัฒนธรรมของผู้ที่ย้ายมาใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยจนเป็นที่สังเกตเห็นได้ในที่สุด

3. การสร้างความรู้สึกร่วมและความผูกพันทางสังคม ความรู้สึกร่วมและความผูกพันทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นได้ เพราะพฤติกรรมของกลุ่มสังคมที่มีการรับอารมณ์และแสดงออกทางอารมณ์ร่วมกันกลุ่มคนที่ร่วมในเหตุการณ์เดียวกัน จะมีการแสดงออกถึงการยอมรับอารมณ์และความรู้สึกของกันและกัน ความรู้สึกร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ง่ายและรวดเร็ว

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกวางเจา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ซึ่งได้ทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนจีนบ้านชาวกวางเจา หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม แบบเจาะจงและไม่เจาะจง

1. กลุ่มแรกแบบเจาะจง จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีชุมชนของชุมชนชาวกวางเจาและเจ้าหน้าที่ อพท.

2. กลุ่มที่สองแบบไม่เจาะจง จำนวน 7 คน ได้แก่ ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายหรือเครือญาติของชาวไทยเชื้อสายจีนในตลาด

โดยการสุ่มแบบ Snow ball เริ่มต้นหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ไม่ได้กำหนดตัวผู้ตอบแบบเจาะจง สอบถามจากคนในพื้นที่ เมื่อได้ข้อมูลจากคนแรกแล้ว ก็ถามหาผู้ที่จะให้ข้อมูลเพิ่มเติมเป็นรายที่ 2 ต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งข้อมูลครบถ้วนอ้อมตัว ขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยในเบื้องต้นจะตรวจสอบในเรื่องความครบถ้วนของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการจำแนกประเภทรวมทั้งตรวจสอบความพอเพียงของข้อมูลอีกครั้งโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัย

ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชุมชนชาวกวางเจา

“ประเพณีไหว้พระจันทร์” เป็นประเพณีที่มีการจัดยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวชุมชนชาวกวางเจา โดยจะจัดขึ้นทุกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 ของทุกปี ซึ่งในปีนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 22–24 กันยายน 2561 พิธีไหว้พระจันทร์จัดขึ้นเพื่อเป็นการไหว้ขอบคุณพระจันทร์ ที่ช่วยให้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ จะจัดในช่วงเวลาฤดูใบไม้ร่วง ถ้าเป็นเกษตรกรก็

จะใช้ชื่อว่า ถูคูแห่งการเก็บเกี่ยว ชาวจีนให้ความสำคัญกับเทศกาลไหว้พระจันทร์ รองลงมาจากเทศกาลตรุษจีน หรือว่าปีใหม่ คนไทยเชื้อสายจีนเปรียบเปรยวันไหว้พระจันทร์อีก 1 ความหมายคือ วันที่ครอบครัวมารวมตัวกัน มาได้พบปะได้เจอหน้ากัน เป็นวันแห่งการอยู่พร้อมหน้าของครอบครัว

สภาพการณ์ในอดีตของประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกวางเจา

ในสมัยก่อน ประเพณีไหว้พระจันทร์เป็นประเพณีที่คนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนถือปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดยาวนาน โดยชาวบ้านในชุมชนจีนโบราณบ้านชาวกวางเจา ยังถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งแต่ละบ้านก็จะจัดให้มีพิธีไหว้พระจันทร์ตามบ้านของตนเอง ไม่ได้มีการจัดงานที่ยิ่งใหญ่เหมือนในปัจจุบัน ทุกคนที่ทำพิธีไหว้พระจันทร์ก็เป็นคนจีนรุ่นบุกเบิก การทำพิธีจึงมีกระบวนการและขั้นตอนที่มีความดั้งเดิม เช่น ผู้ชายจะไม่นิยมไหว้พระจันทร์ จะให้แต่ผู้หญิงเป็นคนไหว้เท่านั้น พิธีไหว้พระจันทร์จะไหว้กลางแจ้ง 3 เวลา (เช้า-สาย-กลางคืน) และเครื่องบวงสรวงที่ใช้ไหว้จะไหว้ด้วยของเจและจะถวายอาหารเป็นเลขคู่ ในภายหลังยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนมีชาวต่างชาติได้ขึ้นไปสำรวจดวงจันทร์ ทำให้คนจีนเริ่มให้ความสำคัญกับพระจันทร์น้อยลง รวมทั้งรุ่นลูกหลานที่เติบโต เริ่มแยกย้ายออกไปจากชุมชนและก็ได้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเพณีไหว้พระจันทร์ เหลือเพียงผู้สูงอายุที่เริ่มมีน้อยลงอยู่ในชุมชน จึงทำให้ประเพณีไหว้พระจันทร์เริ่มซบเซาลงตามไปด้วย

สภาพการณ์ในปัจจุบันของประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกวางเจา

ในปี 2555 ได้มีหน่วยงานเข้ามาสำรวจพื้นที่ชุมชนจีนโบราณชาวกวางเจาคือ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท) และเห็นว่าน่าจะส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจีนโบราณ จึงได้ร่วมกันกับชุมชนจัดให้มีเทศกาลไหว้พระจันทร์ขึ้นมา เพราะเห็นว่าประเพณีไหว้พระจันทร์นั้นเป็นประเพณีที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชนชาวกวางเจามากที่สุด ผลปรากฏว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก มีผู้คนให้ความสนใจกันเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประเพณีไหว้พระจันทร์ในชุมชนชาวกวางเจาที่เคยถูกลดคุณค่าลง ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งและยังทำให้เกิดการคงอยู่ของประเพณี ปัจจุบันประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวกวางเจาได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย ได้แก่ 1. ในอดีตผู้ชายจะไม่นิยมไหว้ต้องให้ผู้หญิงเป็นคนไหว้แต่ปัจจุบันผู้ชายหันมาไหว้มากขึ้น 2. ในอดีตจะไหว้พระจันทร์กัน เช้า-สาย-กลางคืน แต่ปัจจุบันเหลือเพียงช่วงเย็นหรือตามสะดวก 3. การจัดโต๊ะไหว้พระจันทร์เน้นความสะดวกสบายมากขึ้นตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลวิจัยเรื่องประเพณีไหว้พระจันทร์แห่งชุมชนชาวกวางเจา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

เวลาปี (พ.ศ.)	การเปลี่ยนแปลง
อดีต-2551	<ul style="list-style-type: none"> - ประเพณีไหว้พระจันทร์ที่มีมาถูกสานต่ออย่างต่อเนื่อง จะไหว้กันโดยคนจีนดั้งเดิมที่เป็นผู้หญิง นิยมไหว้ จัด โต๊ะกันตั้งแต่เช้า 3 เวลา โดยตอนเช้าจะเป็นการไหว้เจ้า ถัดมาไหว้บรรพบุรุษ และ ไหว้เจ้าแม่ในตอนกลางคืน - ของไหว้จะประกอบด้วย โคมไฟ สำหรับจุดไฟ ของใช้ส่วนตัวของผู้หญิง อ้อย 1 คู่ สำหรับทำ เป็นซุ้ม ผลไม้ 5 ชนิด ขนมหวาน 5 ชนิด อาหารเจ 5 ชนิด(หรือเป็นเลข 4) รูปเทียน กระจ่าง รูป กระจาดเงิน กระจาดทอง ดอกไม้สด 1 คู่ น้ำชา น้ำบริสุทธิ์ - ต่อมายุคสมัยเปลี่ยนลูกหลานส่วนใหญ่ออกไปเรียนและทำงานนอกพื้นที่ชุมชนเกือบเหลือเพียง ผู้สูงอายุเท่านั้น ประเพณีไหว้พระจันทร์จากเมื่อก่อนที่คึกคักกลับค่อยๆ เียบลลง
2552	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยง (อพท.3) เพื่อดูแลการบริหารจัดการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พิเศษเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยง
2555	<ul style="list-style-type: none"> - อพท.มองเห็นว่าซากงิ้วเหมาะที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน จึงร่วมกับชุมชนฟื้นฟู ประเพณีไหว้พระจันทร์ขึ้น - สนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนซากงิ้วจัดเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ เพื่อทดลองกลับคืน วัฒนธรรมประเพณี จัดปีที่ 1 ผลปรากฏว่า ประสบความสำเร็จอย่างมาก ทั้งคนในชุมชนเองและ นักท่องเที่ยวต่างให้ความสนใจกับประเพณีไหว้พระจันทร์
2556- ปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - ประเพณีไหว้พระจันทร์ในชุมชนซากงิ้วกลับมาคึกคักอีกครั้งหลังได้รับการฟื้นฟูเป็นแหล่ง ท่องเที่ยววิถีชุมชน - การไหว้พระจันทร์ของชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจากที่เคยไหว้ 3 เวลาถูกปรับเปลี่ยนตามความสะดวกเหลือเพียงไหว้แค่ช่วงเย็นและเก็บ โต๊ะเมื่อเทียนดับ ผู้ชาย เริ่มเข้ามาไหว้มากขึ้น - ในปัจจุบันก็มีการจัด โต๊ะไหว้ที่เน้นความสะดวกและสวยงามมากขึ้น มีของประดับตกแต่ง มากมายให้เลือกสรรตามความชอบของแต่ละบุคคล ขนมไหว้พระจันทร์ที่มีให้เลือกหลากหลาย มาก สามารถหาซื้อได้ง่ายไม่ต้องทำเอง เครื่องสำอางเป็นหนึ่งในของไหว้ ซึ่งเครื่องสำอางที่ใช้ไหว้ ในสมัยก่อนจะเป็นพวกแป้งและสีสังเคราะห์มา แต่ปัจจุบันก็นำเครื่องสำอางสมัยใหม่มาไหว้เช่น เซรั่ม ครีมบำรุงต่างๆ นอกจากนี้ ระยะเวลาในการไหว้พระจันทร์ก็เปลี่ยนไปจากเดิม อดีตต้องไหว้ จนกว่าพระจันทร์จะเลี้ยวไป จึงค่อยเก็บ โต๊ะไหว้ แต่ปัจจุบันเมื่อรูปเทียนดับ ก็เก็บ โต๊ะไหว้ ได้ แล้ว

ประเพณีไหว้พระจันทร์ในทุกวันนี้อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อให้สูญหายหรือขาดการสืบทอดไป การเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงในรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

เท่านั้น แต่รากฐานที่แท้จริงในการปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษนั้น ล้วนเป็นความเชื่อ ความศรัทธาและความกตัญญูที่ถูกปลูกฝังมาอย่างแนบแน่นที่อยู่ภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสายเลือดชาวจีน ทำให้ไม่ว่าสภาพสังคมหรือปัจจัยต่างๆจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือมีผลกระทบต่อประเพณีไหว้พระจันทร์สักเพียงใด แต่รากฐานที่มั่นคงที่ยังรากลึกลงจิตใจของชาวไทยสายเลือดจีนในแต่ละรุ่น ยังส่งผลให้เกิดความคงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงามของบรรพบุรุษสืบต่อไปตราบนานเท่าอนัน

อภิปรายผลการวิจัย

การที่ชุมชนบ้านชากแง้วยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีไหว้พระจันทร์ของบรรพบุรุษชาวจีนไว้ได้นั้น มีผลมาจากความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งด้านการรวมกลุ่มกันทำเป็นตลาดจีน โบราณเพื่อถ่ายทอดวิถีของชาวจีนดั้งเดิม ความสมัครสมานสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงอยู่ของชุมชนชาวจีน โบราณและการดำรงไว้ซึ่งประเพณีไหว้พระจันทร์ของชุมชนชากแง้ว และแน่นอนว่าการจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวได้นั้นชุมชนไม่สามารถทำได้เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งจากตัวชุมชนเองและจากองค์กรภายนอกที่คอยสนับสนุนและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์พัฒนาสืบสานประเพณีไหว้พระจันทร์และวิถีความเป็นชุมชนชาวจีน โบราณไว้ การท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดการคงอยู่ของประเพณีไหว้พระจันทร์ประเพณีที่มีคุณค่าของชุมชนสอดคล้องกับ อารีย์ ทองแก้ว (2549) ให้ข้อคิดเห็นว่าการที่วัฒนธรรมท้องถิ่นจะสามารถคงอยู่ต่อไปได้นั้นจะต้องมีการอนุรักษ์และพัฒนาถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในท้องถิ่นที่รู้จักวัฒนธรรมของตนเองต้องมีการปลูกฝังเพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการสืบสานและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังก่อให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจและเกิดการตื่นตัวของสมาชิกในชุมชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัย

- 1.1 ชุมชนควรมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีไหว้พระจันทร์อย่างต่อเนื่อง
- 1.2 ชุมชนควรให้เยาวชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการร่วมจัดประเพณีไหว้พระจันทร์มากขึ้น เช่น การร่วมอบรมมัคคุเทศก์น้อย หรือนักสื่อความหมายชุมชน
- 1.3 ชุมชนควรเพิ่มความสำคัญใจการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม และประยุกต์การอนุรักษ์แบบร่วมสมัย เพื่อให้เยาวชนในชุมชนได้สามารถเข้าถึง ชิมชั๊บและร่วมอนุรักษ์ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชุมชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาบทบาทของภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดประเพณีไหว้พระจันทร์ของชุมชนชากแง้ว
- 2.2 ควรศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประเพณีไหว้พระจันทร์กับชุมชนชากแง้ว

เอกสารอ้างอิง

- จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ. (2553). ธรรมเนียมจีนที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้ แต่มีในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: จิตรรา.
- ชะลอ บุญช่วย. (2532). ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอ เมือง จังหวัดสงขลา. (ปริญญาณิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ไชน่าทาวน์ ศาลายา. (2560). ประเพณีต่างๆของจีน.สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2561 สืบค้นได้จาก www.chinatownsalya.com/ประเพณีต่างๆของจีน/
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้.กรุงเทพฯ: มติชน.
- บรมพิลดี ฟริน่า. (2533). ความเชื่อชาวจีน, แปลโดยหยกแดง. กรุงเทพฯ: พิมพ์วาด.
- ปริญ โภมารกุล ณ นคร. (2561). นิยามแห่งการหยั่งรากของชีวิต บ้านชากแง้ว. อพท travel. 21,4-11.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2543). การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภารดี มหาจันทร์และ นันทัญญา มหาจันทร์. (2554). ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี.ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). เอกสารประกอบบรรยายเรื่องการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 4-7.
- อรพรรณ ฐานะศิริพงศ์. (2555). กระแสวัฒนธรรมจีนบาป้าในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีถนนถลาง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. (วิทยานิพนธ์ มานุษยวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- อารีย์ ทองแก้ว.(2549). วัฒนธรรมท้องถิ่นสุรินทร์. สุรินทร์: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- David Throsby. (1999). Journal of Cultural Economics. Kluert Academic Publishers: Netherlands.

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม
บ้านสนวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์

The Cultural Tourism Activities that for the Conservation of the Local Culture,
Ban Sanuan nok Moral Community, Buriram Province

รัชฎาพร สูดตาชาติ¹ และ ทิพย์สุดา พุฒจร^{*2}

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสนวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนบ้านสนวนนอก จำนวน 12 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านสนวนนอกนำเอาวัฒนธรรมวิถีชีวิตมาจัดสร้างกิจกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยแรกเริ่มการดำเนินกิจกรรมได้ภาครัฐเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ ภายหลังชุมชนสามารถจัดกิจกรรมด้วยตัวเองจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แบ่งบทบาทตามความถนัดของชาวบ้าน การคัดเลือกกิจกรรมเกิดจากการประชุมวางแผนเพื่อหาเอกลักษณ์ของชุมชนที่สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ฐานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม ฐานการเรียนรู้จักสานและนกกะลามะพร้าว ฐานทำกระดิ่ง เป็นการรื้อฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมจากวัฒนธรรมที่ใกล้สูญหายให้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง ด้วยกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุสู่เยาวชนเพื่อร่วมทำหน้าที่เป็น ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้แต่ละฐานกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวได้เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยว วัฒนธรรม อนุรักษ์ ท้องถิ่น

Abstract

This study aimed to study the cultural tourism activities of Ban Sanuan Nok community, Buriram province .This is a qualitative research, collecting data from the study, in-depth interview documents from the main contributors such as the community leaders group and members of Ban Sanuan Nok for 12 people, and analyze content data .The study indicated that Ban Sanuan Nok brings culture and lifestyle to create activities

¹ นักศึกษาด้านการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author: e-mail: tipsuda@ms.su.ac.th

as a tool to preserve local culture .In the beginning, the community activities are supported by the government and after that, the community can organize activities by themselves from the participation of people in the community .There is divided the duty according to the aptitude of the villagers in the community .The selection of activities originated from planning meetings to find the identity of the community that reflects a clear and concrete cultural lifestyle .Which causes cultural tourism activities .It is the restoration of a local culture that is tangible from a near-lost culture to be published again with the process of transferring wisdom from the elderly to the youth in order to act as a transporter of knowledge from each cultural activity for tourists to get to know the value of the local culture .

Keywords: Tourism Culture Preserve Local

บทนำ

ประเทศไทยในด้านการท่องเที่ยวมีอยู่ด้วยกันหลากหลายประเภท หลายรูปแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สามารถจัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ตาม จึงทำให้ปัจจุบันประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับต้นๆของเมืองท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาติสนใจ จึงส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น

โดยในปัจจุบันนอกจากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของนักท่องเที่ยวนั้นการท่องเที่ยวตามชุมชนก็ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นจากเดิม ด้วยเหตุที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มต้องการสัมผัสกับภูมิปัญญาไทยอย่างถ่องแท้ ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่จริงๆ จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่

บ้านสวนนอกเป็นชุมชนเขมรท้องถิ่น รู้จักกันดีในฐานะแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัด จากข้อมูลบ้านสวนนอก เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 150 ปี มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เชื้อสายชาติพันธุ์เขมร ภาษาที่ใช้สื่อสารกันในชุมชนด้วยกันเป็นภาษาท้องถิ่นเขมร หรือ ขะแมร์ และภาษาไทยทางราชการ ในด้านดำรงวิถีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายแบบพี่น้อง สามัคคีปรองดองช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาชีพหลัก ได้แก่ การเกษตร อาชีพเสริม ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้า และอื่นๆ

กว่าจะมาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบ้านสวนนอกดังปัจจุบันนั้น เริ่มต้นมาจากกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสวนนอก เมื่อประมาณปี พ.ศ.2547-2555 (ระยะก่อเกิดกลุ่ม) สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอห้วยราช ได้ส่งเสริมการรวมกลุ่มของแม่บ้านที่มีอาชีพทอผ้าเป็นกลุ่มอาชีพ โดยมีสมาชิกก่อตั้งจำนวน 20 คน โดยมีนางสำเริง โกติรัมย์เป็นประธานกลุ่ม มีการระดมเงินหุ้นได้จำนวน 10,000 บาท เพื่อเป็นทุนระยะแรกในการก่อตั้งกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นผ้าไหมที่มีสีสัน ลวดลายแบบลายดั้งเดิมตามที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ

ในช่วงแรกๆยังไม่สามารถจำหน่ายตลาดภายนอกชุมชนได้ ต่อมาในปี พ.ศ.2556-2558 (ระยะพัฒนาผลิตภัณฑ์) กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสวนนอกได้เข้าสู่การพัฒนายกระดับกลุ่ม โดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมหม่อนไหม เขตพัฒนานิคมที่ 26 และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยราช ได้พัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงได้มีการส่งเสริมให้รับสมาชิกเพิ่ม ต่อมาได้มีการนำผลิตภัณฑ์ไปขึ้นทะเบียนOTOP ได้ระดับดาว 4 และ 5 ดาว และด้วยการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาผลิตภัณฑ์มาอย่างต่อเนื่อง จนผ้าไหมบ้านสวนนอก มีชื่อเสียง และเป็นที่ต้องการของตลาด ในระหว่างปี 2559-2560 (ระยะการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยว) บ้านสวนนอกได้มีกระบวนการขับเคลื่อนหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เชิงวัฒนธรรม โดยผลิตภัณฑ์ OTOP จากไหม และกระบวนการผลิตไหม ที่เป็นแนวคิดหลักในการส่งเสริมและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการเปิดตัว “หมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบ้านสวนนอก” ในปี 2554 และมีหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมสนับสนุน จนเป็นหมู่บ้านที่การจัดการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก แพร่หลาย ผ่านสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์และเป็นเป้าหมายหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่อยากจะมาเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีของประชาชน ส่งผลให้กลุ่มทอผ้าไหมเข้มแข็งสามารถขายผลิตภัณฑ์ไหมได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีบริษัทประชารัฐรักสามัคคีบุรีรัมย์ (วิสาหกิจเพื่อชุมชน) จำกัด สนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถบริการและต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปี 2561 สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชนถึง 3 ล้านบาทเศษ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์, 2561)

บ้านสวนนอกในปัจจุบันนี้นอกจากการมีผ้าไหมที่มีคุณภาพแล้วก็ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นตัวเรียกความสนใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างดีนั่นก็คือโปรแกรมทัวร์สำหรับสองวันหนึ่งคืนในการท่องเที่ยวบ้านสวนนอกที่จะได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของหมู่บ้านอย่างถ่องแท้ อาทิเช่น การแวะชมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมภายใต้ Thai skill full circle สัมผัสวิถีชาวบ้าน ทดลองสาวไหม เดินเที่ยวตลาดโบราณ ชิมอาหารพื้นบ้านประจำถิ่น ลองเปลี่ยนใส่ชุดพื้นบ้าน นั่งรถกระสวยอวกาศเที่ยวชมวิวทุ่งนารอบหมู่บ้าน และในตอนกลางคืนจะมีกิจกรรมร้องรำการละเล่นพื้นบ้านอีสาน โบราณแล้วหลังจากนั้นก็นอน โฮมสเตย์ ดื่มด่ำวัฒนธรรมอีสานใต้ ครบคันทั้งเชิงขนบประเพณีและวัฒนธรรม (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์, 2561)

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาชุมชนบ้านสวนนอกในด้านของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไรและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้มองเห็นภาพชัดเจนขึ้นอันเป็นประโยชน์ต่อตัวชุมชนในการจัดการและศึกษาผลจากการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นการสืบสานให้วัฒนธรรมยังคงอยู่และสิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพและมีรายได้ อย่างมั่นคงเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวบ้าน และตัวชุมชนเองเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นต้นแบบของชุมชนอื่นๆในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะศึกษากิจการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ โดยเริ่มจากความพร้อมของผู้นำและความร่วมมือของคนในชุมชนที่จะทำให้ชุมชนบ้านสวนนอกสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนในหลายๆ ด้าน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวใหม่บ้านสวนนอกจังหวัดบุรีรัมย์

บททวนวรรณกรรม

จากการศึกษาแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) ได้ให้ความหมายของไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และ Wikipedia (2561: ออนไลน์) ให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ที่กว้างไกล จากการมีประสบการณ์ในแหล่งวัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นการท่องเที่ยวแบบไหนถึงจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ papas khruaiem (2556: ออนไลน์) กล่าวว่า การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงชื่อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ทั้งนี้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทาง โบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และ โบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชมงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (rural tourism / village tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจใน

วัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

โดยสรุปได้ความว่า วัฒนธรรมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้ตอบสนองกับสังคมในแต่ละช่วง เพราะบางคนไม่ได้เข้าใจกับวัฒนธรรมนั้นๆ แม้แต่การนำวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาทดแทน ดังนั้นจึงควรที่จะทำให้คนรุ่นหลังๆ รู้สึกภูมิใจกับวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิมก็ต้องการส่งเสริมและศึกษาให้เห็นถึงคุณค่า เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความต้องการที่อยากจะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ยังคงอยู่ต่อไป โดยสร้างทัศนคติให้แต่ละบุคคลเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นสมบัติของทุกคน เพื่อที่จะทำให้รู้สึกหวงแหนและต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรม

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาชุมชนท่องเที่ยวใหม่บ้านสวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ศึกษากลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนบ้านสวนนอก (Purposive Sampling) ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน รองผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 12 คน ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) เพื่อตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลการสัมภาษณ์ จากการให้ข้อมูลต่างคน ต่างเวลา ว่าข้อมูลที่ได้นั้นจะไปทิศทางเดียวกันหรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของบ้านสวนนอก สามารถนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อนุรักษ์วัฒนธรรมในด้านวิถีชีวิตท้องถิ่น ด้านพิธีกรรม ด้านศาสนาและด้านอาชีพของคนในท้องถิ่น ประกอบกับกลไกการท่องเที่ยวสามารถทำให้ชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ ด้วยปัจจัยดังนี้

1) การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาเพื่อถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยว

การจัดสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาหัวใจหลักของการได้องค์ความรู้ตรงนี้ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุในชุมชนเป็นผู้ที่ได้ทำการถ่ายทอดมารุ่นสู่รุ่นปรับกันมาเรื่อยๆ มีการนำเอาความคิดของกลุ่มผู้นำชุมชนจนไปถึงชาวบ้านในชุมชนที่มีความรู้ สามารถมาร่วมกันจัดสร้างองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดเป็นกิจกรรมอันเป็นเครื่องมือในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยผลจากการร่วมวางแผนรวบรวมองค์ความรู้แล้วนั้น ก็ทำให้เกิดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านสวนนอกอันประกอบไปด้วย สถานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม สถานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ สถานการเรียนรู้จักสานและนกกะลามะพร้าว ศูนย์จำหน่ายผ้าไหมชุมชน การแสดงพื้นบ้าน บายศรีสู่ขวัญ ไร่ครูด กันตริမ် นั่งรถกระสวย ชมฟองนาและหมู่บ้าน เป็นการดำเนินการด้วยตัวของชุมชนเองที่ตั้งใจจะทำให้วัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบ้านสวนนอกยังคงอยู่อย่างยั่งยืน โดยที่ชาวบ้านทุกคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันในการร่วมจัดกิจกรรม จะแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิต เพื่อ

นำไปถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวต่อไป จากการสร้างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ เป็นผลให้วัฒนธรรมในอดีตที่ค่อยๆเลือนหายได้กลับมาเฟื่องฟู ผู้คนต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเห็นและสัมผัสมากขึ้น

2) การรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากเดิมที่วิถีชีวิตดั้งเดิมเหล่านี้เกือบจะหายไปแล้ว แต่ด้วยความที่ไม่ต้องการจะให้วัฒนธรรมดีที่มีคุณค่าเหล่านี้หายไป ประกอบกับกรมการพัฒนาชุมชน มีภารกิจการพัฒนาคนและจุดประกายให้แต่ละชุมชนได้ศึกษาชุมชนตนเอง รู้จักศักยภาพตนเอง เพื่อมาทำเป็นแผนพัฒนาชุมชน มามีส่วนช่วยรื้อฟื้นในการทำให้ชุมชนบ้านสวนนอกเปิดเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบ้านสวนนอกให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้มาเรียนรู้ รับรู้เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ต่อไป โดยได้ผู้สูงอายุในชุมชนมาเป็นอภิกถในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้แล้วจัดสร้างเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยที่ในแต่ละกิจกรรมจะมีการสอดแทรกวิถีชีวิตดั้งเดิมของท้องถิ่นสมัยก่อน พอเกิดการสร้างเป็นกิจกรรมขึ้นมา นั้น ทำให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นยังคงอยู่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อไป

3) การดึงเยาวชนเข้ามาเป็นเครื่องมือในการช่วยอนุรักษ์

โดยที่ปัจจุบันนี้ผู้ใหญ่ในท้องถิ่นเป็นผู้สืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น คอยที่จะถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นให้เด็กๆ ในชุมชน โดยการปลูกฝังตั้งแต่เด็กๆ จะทำให้สามารถซึมซับจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สามารถเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นไปได้เรื่อยๆ อย่างยั่งยืน และในปัจจุบันนี้ก็เริ่มให้เยาวชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยให้มาเป็นผู้ช่วยในแต่ละกิจกรรม เยาวชนบางกลุ่มที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ให้ทำหน้าที่เป็นล่ามและมัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ แนะนำประวัติของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนบ้านสวนนอก และยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้เด็กๆ ในท้องถิ่นเกิดจิตสำนึกมากยิ่งขึ้น โดยการวางแผนอนุรักษ์วัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตนั้น ก็มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อสืบค้นเนื้อหาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ จัดโดยคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน และอาจมีการเชิญชวนผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานราชการร่วมในการจัดเวทีประชาคมด้วย โดยมีการปลูกฝังให้เด็กเล็กในท้องถิ่นได้รับรู้ถึงประโยชน์ เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ต่อไปอย่างยั่งยืนของคนในรุ่นหลังๆ

4) การถ่ายทอดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยว

โดยที่จะใช้กิจกรรมเป็นตัวกลางในการส่งผลนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ก็จะเป็นการที่นักท่องเที่ยวได้ลงทำในกิจกรรมนั้นจริงๆ จะทำให้นักท่องเที่ยวซึมซับและเข้าใจถึงวัฒนธรรมอย่างครบถ้วน แล้วในแต่ละฐานการเรียนรู้ ก็จะมีชาวบ้านคอยอธิบายความเป็นมาและข้อมูลของฐานการเรียนรู้ต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลอย่างละเอียด นอกจากนี้ก็จะมีการแจกเอกสารประกอบการท่องเที่ยวที่จะทำให้อูเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสวนนอกชัดเจนยิ่งขึ้น เน้นที่ว่านักท่องเที่ยวยิ่งเข้าถึง ซึมซับก็จะเกิดการบอกต่อ นำสู่การที่บุคคลภายนอกจะได้ทราบมากขึ้น และเกิดการมาเที่ยวเพราะต้องการที่จะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตด้วยตัวเอง ก็จะส่งผลให้วิถีชีวิตยังคงอยู่เพราะในการที่มีคนสนใจมากๆ ก็จะทำให้เห็นถึงประโยชน์และเกิดความต้องการที่อนุรักษ์ไปโดยปริยาย

5) การสร้างความภาคภูมิใจของชุมชน

กิจกรรมท่องเที่ยวสู่การอนุรักษ์จะสะท้อนในแง่ของการร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนบ้านสวนนอก ที่ร่วมกันหากิจกรรมที่จะสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนให้ผู้คนภายนอกได้เห็นว่า ความเป็นอยู่ดั้งเดิมตั้งแต่รุ่นแรกเริ่มของชุมชนเป็นมาอย่างไร โดยกิจกรรมต่างๆจะมีวิธีการนำมาโดยจากการประชุมหารือจนเกิดเป็นกิจกรรมนั้นๆ เพื่อถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอกได้รับรู้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมต่างๆนั้นจะทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นจะยังคงอยู่อย่างยั่งยืนในผลของการสืบสาน ถ่ายทอด ไปเรื่อยๆจากชุมชนรอบข้างจนสู่ระดับจังหวัดและเผยแพร่ต่อไปเรื่อยๆ จนถึงระดับโลก โดยกิจกรรมทั้งหมดนั้นจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านสวนนอกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจะถูกนำเสนอต่อผู้คนจากคนเหล่านี้สร้างเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้มาลองสัมผัสกับกิจกรรมที่ตั้งใจจะนำเสนอ และต้องการจะถ่ายทอดกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยชุมชนให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งด้วยเหตุทั้งหมดนี้จะช่วยทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นในอนาคต ถ้ายังมีคนรับรู้เยอะขึ้นแน่นอนว่าวัฒนธรรมที่เคยมีก็จะสูญหายไปได้ยาก เพราะจะเกิดการเล่าต่อกันไปเรื่อยๆ โดยกิจกรรมที่ได้สร้างขึ้นมานั้น จะคงอยู่อย่างยั่งยืนด้วยการที่ทุกคนในชุมชนมีบทบาทที่ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กันไป ด้วย การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปอย่างยั่งยืน ความภาคภูมิใจนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การแสดงให้เห็น แต่จะให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมได้เรียนรู้และลองสัมผัสด้วยตนเอง พอเข้าถึงได้ง่ายก็จะยิ่งซึมซับมากขึ้น จนเกิดเป็นความรู้สึกนึกคิดที่อยากจะทำอนุรักษ์ไว้ ทั้งโดยตัวชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ได้มาสัมผัสด้วยตัวเอง

6) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ชุมชนบ้านสวนนอกมีจุดแข็งในเรื่องของการมีส่วนร่วมอย่างมาก ก่อนที่จะมีการสร้างกิจกรรมชาวบ้านในชุมชนก็ได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรม ประเพณีต่างๆ หรือแม้แต่การเข้าร่วมประชุมต่างๆ ของชุมชน พอมีการเปิดชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยว ได้มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ชาวบ้านในชุมชนก็พร้อมที่ยื่นมือเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันคัดเลือกกิจกรรม ร่วมเข้าประชุมหารือแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดของตัวชาวบ้านเอง ช่วยเหลือในสิ่งที่บกพร่องให้มีประสิทธิภาพ พร้อมรับกับการเป็นชุมชนท่องเที่ยว ด้อนรับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นที่เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน การมีส่วนร่วมร่วมกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้มีผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ให้กับผู้ใหญ่วัยกลางคนสู่การถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และปฏิบัติสืบต่อกันจนเป็นนิสัย สร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการจัดเวทีประชาคม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดเวทีประชาคมให้เยาวชนในชุมชนได้มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและมีความใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ในชุมชน อันเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการต่างๆ ภายในชุมชน

จากฐานการเรียนรู้ทั้งหมดของชุมชนบ้านสวนนอกได้มุ่งศึกษา 3 ฐานการเรียนรู้สำคัญที่นำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ ฐานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม ฐานการเรียนรู้จักสานและนก

กะลามะพร้าว ฐานทำกระดิ่ง โดยที่ในแต่ละฐานการเรียนรู้นั้น จะเป็นการถ่ายทอดให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในอดีต อาทิ ฐานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหมเป็นฐานที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านสวนนอกเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านของการทำผ้าไหม จึงได้มีการอนุรักษ์ถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ไปสู่ลูกหลานในชุมชนให้เรียนรู้การผลิตผ้าไหม รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาได้เรียนรู้และลองทำ ฐานการเรียนรู้จักสานและนกกะลามะพร้าวเป็นฐานจัดทำขึ้นจากคำโบราณของชุมชนบ้านสวนนอก ที่ว่า “ผู้หญิงสาวไหม-ผู้ชายทำเครื่องจักสาน บทพิสูจน์รักแท้” ที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เห็นของจักสานและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกะลามะพร้าว ฐานนี้มีขึ้นเพื่อสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนบ้านสวนนอกผ่านกระดิ่งเสียงที่คนในสมัยก่อนจะมีวิธีการจำว่าความหมายของตัวเองได้จากเสียงของกระดิ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนในอดีตในช่วงที่ยังไม่มีความเจริญทัดเทียมสมัยนี้ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างประโยชน์ เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอีกอย่างผ่านการสร้างฐานการเรียนรู้ในแง่ของการรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยฐานเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในกิจกรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน ให้เข้ามาเรียนรู้และได้สัมผัสทดลองทำกับกิจกรรมที่ทางชุมชนได้สร้างไว้

การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยอาศัยการนำวิถีชีวิตที่ใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีการพูดด้วยภาษาท้องถิ่น แต่งกายด้วยชุดผ้าไหมทอเอง ทำอาหารพื้นเมือง รับประทานมานำเสนอต่อนักท่องเที่ยวและถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนจากการได้รับองค์ความรู้ของผู้สูงอายุที่ได้ถ่ายทอดมาอีกที ประกอบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้การดำเนินการสร้างกิจกรรมนั้นสำเร็จเป็นรูปธรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมได้ง่ายและเข้าใจถึงวัฒนธรรม อีกทั้งในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ได้สร้างขึ้นเพียงเพื่อตอบโต้ของนักท่องเที่ยวเพียงเท่านั้น แต่เป็นการเริ่มต้นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยมีนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยให้การทำการกิจกรรมนั้นเกิดความหมายในการเริ่มทำเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนเป็นที่รู้จักและจะปลูกฝังลูกหลานในชุมชนเกิดการอนุรักษ์ผ่านตัวกิจกรรมท่องเที่ยวที่ทางชุมชนสร้างขึ้นมาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนบ้านสวนนอกมีการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมได้แก่ ฐานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ ฐานการเรียนรู้จักสานและนกกะลามะพร้าว การแสดงพื้นบ้าน บายศรีสู่ขวัญ รำตรวด กันตริม นักรดกระสวย ชมท้องนา และหมู่บ้าน โดยที่แต่ละฐานการเรียนรู้ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และลองทำได้ เริ่มตั้งแต่เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงจะได้นั่งรถกระสวยอวกาศเพื่อเที่ยวชมรอบๆหมู่บ้าน โดยจะแวะตามฐานการเรียนรู้ตามแผนพับแนะนำหมู่บ้าน เช่น ฐานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม นักท่องเที่ยวได้รู้ถึงกระบวนการและประวัติความเป็นมาของผ้าไหม ที่มาของการทำผ้าไหมลายหางกระรอกคู่ตีนแดงและการสืบถอดลายเอกลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่นแล้วนักท่องเที่ยวยังสามารถลองทอผ้าฝืนได้ด้วย ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฐานที่นำความสำเร็จจากการเป็นชุมชนต้นแบบมาต่อยอดให้นักท่องเที่ยวได้

เรียนรู้การใช้ชีวิตของชาวบ้านสวนนอกที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ฐานการเรียนรู้จักสานและนก
กะลามะพร้าว นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านในอดีตก่อนที่ยุคสมัยจะเจริญเต็มที่ ในสมัยก่อนจะนำ
กะลามะพร้าวมาทำเป็นของเล่น ตกคือนักท่องเที่ยวจะได้ชมการแสดงพื้นบ้าน รำตรุด กันตริม เป็นการแสดงที่
สะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านสวนนอกในอดีตที่แฝงไปด้วยความสนุก นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมในการแสดง
ด้วย โดยที่คณะรำตรุดจะเดินไปเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมวง เป็นการแสดงที่หาดูได้ยากในปัจจุบันแล้ว

จากการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งหมดของชุมชนบ้านสวนนอก ถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างมากในการ
รื้อฟื้นนำเอาวัฒนธรรมวิถีชีวิตเก่าแก่ที่ค่อยๆ สูญหายไปตามกาลเวลาได้กลับมามีชีวิตให้นักท่องเที่ยวและคน
รุ่นหลังๆ ได้มีโอกาสได้สัมผัสและสืบทอดต่อกัน โดยที่ผู้สูงอายุในชุมชนนั้นเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากใน
การบอกเล่าถึงวัฒนธรรมในอดีต จนจุดประกายความคิดให้กับผู้นำชุมชนได้มองเห็นความน่าสนใจของ
วัฒนธรรม จนเกิดความต้องการที่จะอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิมๆ และสร้างเป็นจุดขายให้กับชุมชนให้เป็นที่รู้จัก
ด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในชุมชนบ้านสวนนอก ทำให้การสร้างกิจกรรมนั้นสามารถเกิดเป็น
รูปธรรมเพื่อการอนุรักษ์ โดยการใช้ชีวิตตามปกติของชาวบ้าน ก็มีส่วนอย่างมากที่ทำให้วัฒนธรรมเก่าแก่ยังคง
อยู่จากการทำเป็นกิจวัตร เกิดการซึมซับจากรุ่นสู่รุ่นไปเรื่อยๆ ลูกหลานได้เห็นเกิดความคุ้นเคยได้ปฏิบัติสืบต่อ
กันมา กิจกรรมที่สร้างขึ้นจากองค์ความรู้ที่ได้รับมาจากผู้สูงอายุ ดำเนินกิจการ โดยผู้ใหญ่ในชุมชนถ่ายทอดให้
นักท่องเที่ยวด้วยการอาศัยแรงกายแรงใจจากเยาวชนในท้องถิ่นเป็นผู้ช่วยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมวิถีชีวิต ถือเป็น
เป็นก้าวแรกที่สำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนบ้านสวนนอก ให้ยังคงมีสืบสานต่อไปอย่าง
ยั่งยืน

ชุมชนบ้านสวนนอกเป็นชุมชนเล็กๆ แห่งหนึ่งในอำเภอ ห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ มีการสืบสาน
วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกหลานในท้องถิ่นได้นำความรู้ที่สร้างเป็น
กิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2555) ที่ได้ศึกษา
ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนมีศูนย์รวมจากกลุ่มคนที่สืบทอดความผูกพันของกลุ่มคนที่อาศัยในพื้นที่มา
เป็นเวลายาวนานโดยผู้สูงอายุคือเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ที่จะช่วยให้การดำเนินสร้างกิจกรรม
ท่องเที่ยวขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตได้อย่างแท้จริงจากการเป็นที่ปรึกษาในกิจกรรมท่องเที่ยวโดยสอดคล้อง
กับนิยามของ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการบอกเล่า
เรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์
ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม ดังนั้น การบอกเล่าเรื่องราวผ่านทางสังคมและมนุษย์ หมายความว่า คือ
การนำองค์ความรู้ที่ได้สืบทอดมาจากผู้สูงอายุนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เราได้รู้ถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของ
ชุมชน เพื่อนำความรู้ที่ได้มาสร้างเป็นกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไป

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านสวนนอก อาศัยการนำวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมมาสร้าง
เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้เกิดความน่าสนใจ เพื่อให้วัฒนธรรมยังคงอยู่สอดคล้องกับพัศพร ศรีเกตุ (ม.ป.ป. :
ออนไลน์) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกป้องรักษา ดูแลเอาใจใส่สิ่งที่สังคมไทยมีอยู่แล้วให้เป็นลักษณะเด่น
ของตนเองที่ทำให้เชิดหน้าชูตาที่ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือนที่แสดงถึงความเป็นชาติไทยได้ชัดเจน ซึ่ง

หมายถึงการที่ชุมชนท้องถิ่นบ้านสวนนอก มีวิถีชีวิตที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน นำเอาสิ่งเหล่านั้น มาสร้างเป็นกิจกรรมทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวัฒนธรรมที่น่าสนใจของชุมชนได้ง่ายและเข้าถึงอย่างแท้จริง โดยการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวขึ้นนั้นก็จะอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ สูญเปล่า และการสร้างกิจกรรมนั้น ไม่มีการเบียดวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวบ้าน ไม่เดือดร้อนแกมยังได้ ประโยชน์จากการอนุรักษ์โดยสอดคล้องกับแนวคิดของนิวัตติ เรื่องพานิข (2533) กล่าวว่า การอนุรักษ์ และใช้ ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด และสามารถที่จะมีใช้ได้เป็น เวลานานที่สุด ซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึง มากที่สุด ดังนั้นจะต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ ตามกาลเทศะ (Time and Space) และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จากการที่ทางชุมชนบ้านสวนนอกสร้าง กิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นมาขึ้นนั้น ก็เพื่อจะให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นจะยังคงมีอยู่อย่างยั่งยืน ไม่ให้เกิดการสูญ หายไปตามกาลเวลา โดยสอดคล้องกับรุจน์ หาเรือนทอง (2556) ที่ได้ให้ความหมายการอนุรักษ์ไว้ว่า การ ปกป้อง รักษาไว้ ทำนุบำรุง อนุรักษ์ไว้ มิให้สูญหาย คอยดูแลเอาใจใส่มิให้ถูกทำลาย และบูรณะซ่อมแซม ดังนั้น กิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านสวนนอกได้สร้างขึ้นมาขึ้น ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า จากการที่สร้างกิจกรรมท่องเที่ยวขึ้นช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่กำลังจะค่อยๆสูญ หายไปให้กับมีชีวิตขึ้นอีกครั้ง โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ภาคส่วนโดยมีกลุ่มชาวบ้านเป็นเครื่องมือ สำคัญในการช่วยอนุรักษ์ ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่ทำให้การคิดสร้างกิจกรรมสำเร็จไปตาม วัตถุประสงค์ เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของท้องถิ่นอย่างแท้จริง อีกทั้งการผลจากการ จัดกิจกรรมท่องเที่ยวแล้วได้รับความสนใจ ก็ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าในวัฒนธรรมของท้องถิ่น ก็จะยิ่ง ช่วยส่งเสริมให้การอนุรักษ์เป็นไปได้อย่างยั่งยืน นอกเหนือจากการที่ชาวบ้านจะได้รับรู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ท้องถิ่นแล้ว นักท่องเที่ยวก็ยัง ได้มาสัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชนผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวที่จะได้สรรสร้างขึ้นมา ตามวัตถุประสงค์ของชุมชน ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในไทยมากขึ้น หากคนในชุมชนก็ สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยอันสอดคล้องกับแนวคิดของของ ดำรง ฐานดี (2551:54) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เราก็มี ความจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเอาไว้ เพราะหากไม่อนุรักษ์ไว้แล้ว วัฒนธรรมของสังคมอื่นก็ จะเข้ามาครอบงำและจะต้องตกเป็นเมืองขึ้นทางวัฒนธรรมของสังคมอื่นไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

กลุ่มผู้นำชาวบ้านควรมีการส่งเสริมและแนะนำกิจกรรมท้องถิ่นให้แก่ลูกหลานสืบสานอย่างจริงจัง ให้ เข้าใจถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะจากการศึกษาพบว่า ถ้าหากหมดกลุ่มคนรุ่นนี้ไปจะไม่มีใครคน ดำเนินการต่อ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหาย

ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาประเด็นรักษาความยั่งยืนของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ เป็นแนวทางให้ชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. เข้าถึงเมื่อ 7 กันยายน 2561.

เข้าถึงได้จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>

ดำรง ฐานดี. (2551). แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ดิงาม. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561.

เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/386541818094235/posts>

ทัศนพร ศรีเกตุ. (ม.ป.ป). การอนุรักษ์สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ไทย. เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2561.

เข้าถึงได้จาก <http://www.silpathai.com/eak/>

นิวัติ เรืองพาณิชย์. (2533). การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม: คู่มือสำหรับการสอนและฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การท่องเที่ยวแบบไหนจัดเป็นการท่องเที่ยวแบบเชิงวัฒนธรรม.

เข้าถึงเมื่อ 7 กันยายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/2013/06/blog-post.html>

งานวิจัยคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ภาควิชาฯ เชียงใหม่.

รุจน์ หาเรือนทอง. (2556). การอนุรักษ์. เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://readgur.com/doc/2156617/>

สาโรช บัวศรี. (2531). วัฒนธรรมประจำชาติ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

เสาวภา ไพทยวัฒน์. (2555). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

papas khruaiem. (2556). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคืออะไร. เข้าถึงเมื่อ 7 กันยายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>

Wikipedia. (2561). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. เข้าถึงเมื่อ 7 กันยายน 2561. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม>

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

The Management of Salt field Museum of Amphoe Ban Laem, Phetchaburi Province

นันทริกา ยิ้มสรวล¹ ประภัสสร อรุณธิติกุล¹ และ สุณี คำนวนศิลป์^{*2}

Nantarika Yimsuan Prapasson Arunthitikul and Sunee Kamnuansin

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน และ (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน ของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน ประกอบด้วยบุคลากรจากภาครัฐและตัวแทนเกษตรกรนาเกลือบ้านแหลม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี แบ่งได้เป็น 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการวางแผน และด้านการจัดกิจกรรม ซึ่งมีบุคลากรที่สามารถทำงานอย่างชำนาญ งบประมาณทั้งหมดได้มาจากภาครัฐ และได้รับความอนุเคราะห์ในเรื่องของเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดแสดงจากกลุ่มเกษตรกรนาเกลือ มีการวางแผนร่วมกันในช่วงที่จะจัดนิทรรศการงานประติมากรรมเกลือเท่านั้น ในส่วนของปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการ พบว่า พิพิธภัณฑ์ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร สภาพพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันมีแค่บอร์ดให้ความรู้และวิทยากรบรรยายตามโอกาส ซึ่งจะแตกต่างจากช่วงที่มีการจัดนิทรรศการงานประติมากรรมเกลือที่จะมีกิจกรรมมากมาย ทั้งนี้เพราะพิพิธภัณฑ์จัดตั้งเพื่อเป็นกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตนาเกลือรูปแบบหนึ่งของงานประติมากรรมเกลือเท่านั้น ไม่ใช่งานหลักของหน่วยงาน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ พิพิธภัณฑ์นาเกลือ นาเกลือพื้นบ้าน

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the management of salt field museum and (2) to study the problems and challenges in the management of salt field museum, Ban Laem district, Phetchaburi province. The research used a qualitative research method. The data collection used observation and an in-depth interview from target group totaled 10 participants. The target group consisted of personnel from government sectors and farmer representatives from salt field museum, Ban Laem. The research result found that the

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: e-mail: sunee@ms.su.ac.th

management of salt field museum, Ban Laem, Phetchaburi province can be divided into 4 areas; which are personnel, budget, planning, and activities. There were some personnel with the ability to work proficiently. The budget was given by the government sector and received assistance in term of tools from salt making. There was a team to collaborate during the period of the 'Art of Salt' exhibition. In regards to problems and challenges on the management, it was found that the museum was not properly taken care. The conditions of the museum in the present day only consisted of a board to display knowledge with occasional lecturers. This is different than during the 'Art of Salt' exhibition where it consisted of several activities. This is because the museum was established only to be used as a learning activity, which was only a part of the 'Art of Salt' exhibition. It was not intended to be the main responsibility of the government sector.

Keywords: Management Salt field museum

บทนำ

พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม ทำหน้าที่อนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (ICOM, 2010: 36 อ้างถึงใน กานต์วี ชมเชย, 2557:1) พิพิธภัณฑ์จึงไม่เพียงแต่มุ่งทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวม อนุรักษ์และจัดแสดงเท่านั้น แต่ต้องมีเป้าหมายที่แท้คือการเป็นสื่อ นำความรู้สู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่พิพิธภัณฑ์เองก็ต้องสามารถพึ่งพาตนเองให้ดำรงอยู่ได้ รวมทั้งมีความน่าสนใจมากพอที่จะดึงดูดผู้คนเข้ามาเรียนรู้อย่างไม่ขาดสายดังนั้นในกระบวนการที่จะทำให้พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องอาศัยรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีมาใช้ในการจัดการพิพิธภัณฑ์ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผ่านการจัดแสดงวัตถุ ภาพถ่าย บอร์ดเนื้อหา หุ่นจำลอง ฯลฯ เพื่อให้ผู้เข้าชมนิทรรศการสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจะได้รับแรงบันดาลใจและเกิดจินตนาการจากสิ่งที่น่าสนใจ หรือจัดแสดงส่งผลให้ได้รับความเพลิดเพลินและความรู้ไปพร้อมๆ กัน

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีพิพิธภัณฑ์ทางวัฒนธรรมจำนวนมาก มีตั้งแต่การจัดแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเจาะจงภูมิปัญญาบางอย่างโดยเฉพาะ พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันออกไป ในแง่ของวิธีการเก็บรวบรวมวัตถุและอนุรักษ์ การนำเสนอวัตถุก็มีการจัดทำในรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับเนื้อหา เทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารและงบประมาณ ความแตกต่างด้านการบริหารจัดการ แนวทางการบริหารจัดการและงบประมาณ มีพิพิธภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหลายแห่งที่อาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่พิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ มีผู้ให้ความสนใจเข้าชมเป็นจำนวนมาก เป็นที่รู้จักกว้างขวาง และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมแห่งหนึ่ง ทั้งยังสามารถบริหารจัดการได้ดีและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (กานต์วี ชมเชย, 2557: 1)

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และเป็นจังหวัดในกลุ่มพื้นที่หลักที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เร่งด่วน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545: 3 อ้างถึงใน วิจารณ์ ปิ่นแก้ว, 2551: 2) จึงได้มีการกำหนดนโยบายของจังหวัดเพชรบุรีในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้จังหวัดเพชรบุรีมีบทบาทสำคัญด้านการเป็นศูนย์กลางที่พักและบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมและความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทุกประเภท ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นเมืองผลไม้ อาหาร และสินค้าหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น จนถือได้ว่าเป็น “เมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต” (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2557: 1-3 อ้างถึงใน วิจารณ์ ปิ่นแก้ว และสาโรช เผือกบัวขาว, 2561) ซึ่งเหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เพชรบุรีเป็นเมืองที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี แต่การท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรียังค่อนข้างกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก เช่น หาดชะอำเป็นส่วนใหญ่ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543: 4-6 อ้างถึงใน วิจารณ์ ปิ่นแก้ว, 2551: 2) หากยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้ยังขาดการดูแล และการจัดการที่เหมาะสม รวมทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539: ไม่ปรากฏเลขหน้า อ้างถึงใน วิจารณ์ ปิ่นแก้ว, 2551: 2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอบ้านแหลม ที่ยังคงมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตคนริมทะเลให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และชื่นชมความสวยงามที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างไว้สืบมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน โดยเฉพาะแหล่งวัฒนธรรมเกลือที่ยังมีให้เห็นอยู่มาก

อำเภอบ้านแหลมเป็นแหล่งที่มีการทำนาเกลือที่ใหญ่ที่สุด(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี, 2561) และผลิตเกลือทะเลได้มากที่สุดของประเทศไทย แต่ด้วยสภาพปัจจุบันเกลือทะเลเป็นสินค้าที่ถูกกีดกันทางการค้า จึงจำเป็นต้องจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรรายสินค้าเกลือทะเลจังหวัดเพชรบุรีขึ้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จากปัญหานี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์เกลือทะเลไทย ปี 2560 – 2564 เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาเกลือทั้งระบบ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร, 2560) และในการจัดทำยุทธศาสตร์มีหนึ่งโครงการที่น่าสนใจ คือ โครงการเส้นทางท่องเที่ยวสายเกลือทะเล ที่เป็นการส่งเสริมการผลิตในภาคการเกษตรให้เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการประกอบอาชีพการทำนาเกลือของคนในชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน หนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเส้นทางสายเกลือของจังหวัดเพชรบุรี คือ งานประติมากรรมเกลือที่จะจัดขึ้นช่วงกลางเดือนมีนาคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์นาเกลือเป็นศูนย์เรียนรู้รูปแบบใหม่ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาเกลือทะเล (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากพิพิธภัณฑ์นาเกลือจัดขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานประติมากรรมเกลือ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ามีการบริหารจัดการอย่างไร ทั้งช่วงมีงานและไม่มีงานประติมากรรมเกลือ รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกลือ ของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งข้อมูล

ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถใช้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้าน ของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้านของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้านของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธาน และคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรชาวนาเกลือบ้านแหลม จำนวน 4 คน ฝ่ายประสานงานพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 คน ประชาชนนาเกลือ จำนวน 2 คน กลุ่มเกษตรกรทำนาเกลือบ้านแหลม จำนวน 1 คน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว จำนวน 2 คน เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม 2561 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนรวม

กรอบแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยสนใจในเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการและปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้านของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จังหวัดเพชรบุรีมีเส้นทางเลียบริมชายฝั่งทะเลอ่าวไทย เป็นเส้นทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และเส้นทางแห่งการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมาเก๊า วิถีชุมชนประมง จึงได้มีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวสายเกลือทะเล ที่จะส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับเกษตรกรและก่อให้เกิดความยั่งยืนของผืนนาเกลือทะเลไทย พิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเส้นทางสายเกลือของจังหวัดเพชรบุรี ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี และสหกรณ์การเกษตรเกลือทะเลไทยเพชรบุรี เป็นการจัดตั้งเพื่อสนองนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลและจังหวัดเพชรบุรี โดยนำต้นทุนทางภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นมากำหนดรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ และพิพิธภัณฑ์นี้ยังเป็นรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ความรู้เรื่องการทำนาเกลือ วิธีการทำนาเกลือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำนาเกลือ แก่ผู้เข้าชมในงานประติมากรรมเกลือ ในส่วนของวันธรรมดาที่ไม่ได้มีงานประติมากรรมเกลือ พิพิธภัณฑ์ก็ไม่มียุกรณ์ในการแสดง เป็นแค่ห้องว่างเปล่ามีแค่บอร์ดให้ความรู้และวิทยากรบรรยายเท่านั้น และผู้ที่สนใจจะศึกษาเข้าดูงานจะต้องติดต่อล่วงหน้า เพื่อทางพิพิธภัณฑ์จะได้เตรียมความพร้อมในการให้ความรู้ และจัดหาอุปกรณ์การทำนาเกลือ และวิทยากรในการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาเข้าดูงาน

ภาพที่ 1 พิพิธภัณฑ์นาเกลือ

1. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้าน

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้านแบ่งได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการวางแผน และด้านการจัดกิจกรรม ดังนี้

1.1 ด้านบุคลากร บุคลากรที่ทำหน้าที่ปรึกษาและผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1 กลุ่มผู้นำทางการเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินงานในช่วงที่มีการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี พาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว สหกรณ์การเกษตรชาวมาเก๊าบ้านแหลมจำกัด และเครือข่าย Biz club และเครือข่าย OTOPจังหวัดเพชรบุรี

1.1.2 กลุ่มเกษตรกรทำนาเกลือบ้านแหลมที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรนาเกลือบ้านแหลม จำนวน 30 คน

1.2 ด้านงบประมาณ งบประมาณได้จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเพชรบุรี จะใช้ในช่วงที่มีการจัดกิจกรรมประติมากรรมเกลือ ได้แก่ การจ้างเหมาจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และสันตนาการ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวบนเส้นทางเลียบชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ได้แก่ งานประติมากรรมเกลือ (Art Of Salt) จ้างดำเนินการประชาสัมพันธ์ ดำเนินการโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมการจัดงานประติมากรรมเกลือผ่านสื่อท้องถิ่น และสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รถแห่ประชาสัมพันธ์ แผ่นปลิว รวมทั้งการจัดแถลงข่าวปีละ 1 ครั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จ้างดำเนินการจัดทำประติมากรรมเกลือ รูปแบบประติมากรรมจะเปลี่ยนแปลงตามหัวข้อของงานในแต่ละปี และจ้างดำเนินการจัดตกแต่งสถานที่ภายในงาน อาทิ ชุ้มต่างๆ แสง สี เสียงภายในงาน นอกจากนี้ยังมีงบที่ได้รับ ความอนุเคราะห์จากเกษตรกรนาเกลือ จะเป็นส่วนของการสนับสนุนเครื่องมือเครื่องใช้การทำนาเกลือ เพื่อใช้ในการจัดแสดง

1.3 ด้านการวางแผน

1.3.1 การประชุมแบ่งงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบ จะมีการประชุมตามโอกาสที่จะมีการจัดกิจกรรม เพื่อแบ่งหน้าที่และเสนอความเห็นร่วมกัน หน่วยงานที่ร่วมประชุม ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี มีหน้าที่กำหนดจัดงานเพื่อให้สอดคล้องกับงานอื่นๆของจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดเพชรบุรี ดำเนินการในส่วนของการจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์ภายในงานและร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยทีมอาจารย์พลสวัสดิ์ มุมบ้านเส้า ผู้ออกแบบ และเป็นประติมากรรมเกลือ สหกรณ์การเกษตรชาวนาเกลือบ้านแหลมจำกัด และกลุ่มเกษตรกรทำนาเกลือบ้านแหลมรับผิดชอบเรื่องสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการจัดแสดง ทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยาย นอกจากนี้เครือข่าย Biz club และ เครือข่าย OTOP จังหวัดเพชรบุรี รับผิดชอบเรื่องการจัดกิจกรรมภายในงาน รวมถึงจัดหาร้านค้า

1.3.2 การดำเนินงาน เตรียมพื้นที่ในการจัดงานประติมากรรมเกลือ ในพิพิธภัณฑ์และบริเวณลานหน้า สหกรณ์การเกษตรชาวนาเกลือบ้านแหลมจำกัด ตกแต่งและแบ่งโซนต่างๆ จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาเกลือสำหรับแสดง โดยการขอความอนุเคราะห์จากเกษตรกรนาเกลือที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรชาวนาเกลือบ้านแหลมจำกัด

1.4 ด้านการจัดกิจกรรม กิจกรรมภายในงานพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้านจะมีกิจกรรม 2 รูปแบบ คือ นิทรรศการถาวรภายในพิพิธภัณฑ์ และกิจกรรมงานประติมากรรมเกลือ โดยนิทรรศการถาวรภายในพิพิธภัณฑ์ เป็นการให้ความรู้จากบอร์ดความรู้ วิทยากรบรรยายภายในงานที่สนใจจะศึกษาเข้าดูงานจะต้องติดต่อล่วงหน้า เพื่อทางพิพิธภัณฑ์จะได้เตรียมความพร้อมในการให้ความรู้ และจัดหาอุปกรณ์การทำนาเกลือ ส่วนกิจกรรมงานประติมากรรมเกลือจะจัดขึ้นในช่วงกลางเดือนมีนาคมของทุกปี มีการจัดแสดงประติมากรรมเกลือ กิจกรรม DIY ให้ผู้เข้าชมภายในงานได้ลองตกแต่งเกลือสีในภาชนะต่างๆ และยังมีนาเกลือจำลอง พิพิธภัณฑ์นาเกลือ

จำลอง ขั้บรถบดเกลือ และตลาดอิมสุข ในรูปแบบหมู่บ้านชาวประมง ร้านอาหารพื้นถิ่นบ้านแหลม สินค้าทำมือ สินค้า OTOP และสินค้าแปรรูปสินค้าแปรรูปที่เป็นของฝากจากเมืองเพชร

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้าน

2.1 ด้านบุคลากร ขาดวิทยากรท้องถิ่นบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับเกลือประเภทต่างๆ และวิธีการทำนาเกลือ ในปัจจุบันมีวิทยากรที่สามารถให้ความรู้ได้อย่างชำนาญอยู่จำนวนน้อย บางครั้งติดภารกิจจะไม่มีคนมาแทน

2.2 ด้านงบประมาณ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์นี้ตั้งเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลและจังหวัดเพชรบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรีที่รับผิดชอบก็ต้องรออนุมัติงบประมาณจากรัฐบาลอย่างเดียวนอ้ไม่มีงบจากภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน

2.3 ด้านการวางแผน ในส่วนของการประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมและน่าสนใจพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวมากพอ นักท่องเที่ยวบางส่วนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ผู้ที่มาร่วมงานส่วนมากเป็นคนในพื้นที่ ควรที่จะมีการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมและทั่วถึงมากกว่านี้

2.4 ด้านการจัดกิจกรรม ภายในงานประติมากรรมเกลือบางกิจกรรม ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากพอ และ ส่วนของนิทรรศการถาวรในพิพิธภัณฑ์มีแค่กิจกรรมฟังวิทยากรบรรยายเท่านั้นและเฉพาะมีการติดต่อมา ไม่มีทุกวัน

อภิปรายผลการวิจัย

พิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้านเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ผู้เยี่ยมชมสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่ผู้เยี่ยมชมจะเดินชมวัตถุและอ่านป้ายและบอร์ดนิทรรศการเท่านั้น ให้ถ้ายรูปและใช้เวลาอยู่ในพิพิธภัณฑ์ได้เท่าที่ต้องการ และพิพิธภัณฑ์นี้จัดตั้งเพื่อสนองนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลและจังหวัดเพชรบุรี โดยนำต้นทุนทางภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น มากำหนดรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับเกษตรกร และก่อให้เกิดความยั่งยืนของผืนนาเกลือทะเลไทย เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติและลักษณะต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้านตามการจำแนกของพิพิธภัณฑ์ที่สภาการพิพิธภัณฑ์สถานระหว่างชาติได้กำหนดไว้พิพิธภัณฑ์นาเกลือพื้นบ้านจัดอยู่ในประเภทพิพิธภัณฑ์สถานประจำเมืองหรือท้องถิ่น ที่มีรูปแบบการจัดแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น วิถีชีวิต สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเส้นทางสายเกลือของจังหวัดเพชรบุรี เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติการทำนาเกลือทะเล ประโยชน์ของเกลือทะเล เครื่องมือที่ใช้ในการทำนาเกลือทะเล ตัวอย่างเกลือทะเลชนิดต่างๆ วิถีทัศน์ขั้นตอนการทำนาเกลือทะเล พิธีกรรมเกี่ยวกับเกลือทะเล รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกลือทะเล ในพื้นที่การผลิตแหล่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทย อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี และสหกรณ์การเกษตรเกลือทะเลไทยเพชรบุรี

ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้านของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี พาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราช

กฎเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว สหกรณ์การเกษตรชาวนาเกลือบ้านแหลมจากัด และเครือข่าย Biz club เครือข่าย OTOP จังหวัดเพชรบุรี จึงมีบุคลากรที่สามารถทำงานอย่างชำนาญ แต่ก็ยังไม่เพียงในส่วน ของวิทยากรท้องถิ่นบรรยายให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาดูงาน และส่วนของพิพิธภัณฑน์ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร สังเกตได้จากการลงพื้นที่ สภาพพิพิธภัณฑน์ในปัจจุบันเป็นเพียงห้องว่างๆ มีแค่บอร์ดให้ความรู้และวิทยากร บรรยายเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้การทำนาเกลือ รวมถึงตัวอย่างของเกลือประเภทต่างๆ

กล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑน์นาเกลือพื้นบ้าน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีนี้จัดตั้งเพื่อเป็นเพียงกิจกรรม ในรูปแบบศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาเกลือของงานประติมากรรมเกลือเท่านั้น ไม่ใช่ฐานหลักของหน่วยงาน ซึ่ง ช่วงที่มีการจัดนิทรรศการประติมากรรมเกลือยังช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านและชุมชนเกิดรายได้เสริมเนื่องจากมี การนำของที่ระลึก อาหารท้องถิ่นออกไปจำหน่าย สำหรับวันธรรมดาที่ไม่ได้จัดนิทรรศการงานประติมากรรม เกลือรูปแบบกิจกรรมในพิพิธภัณฑน์จึงมีเพียงการบรรยายและบอร์ดแสดงความรู้

จากการศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์นาเกลือแห่งนี้สรุปได้ว่า พิพิธภัณฑน์เน้นช่วงที่มี การจัดนิทรรศการงานประติมากรรมเกลือเท่านั้น ส่วนที่เป็นนิทรรศการถาวรยังต้องปรับปรุงให้พร้อมสำหรับการ ให้บริการ เช่น การปรับปรุงห้องให้เหมาะสำหรับจัดนิทรรศการ ปรับปรุงระบบไฟให้รองรับการติดตั้งสื่อ มัลติมีเดีย เป็นต้น นิทรรศการถาวรควรให้เป็นรูปแบบที่น่าสนใจเพื่อให้ผู้เยี่ยมชมมีความสนใจและเกิดการ เรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งจะเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้และเป็นที่น่าสนใจของผู้เยี่ยมชม นิทรรศการ นอกจากนี้ควรจัดให้มีนิทรรศการพร้อมๆกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้น ให้มีผู้เข้าเยี่ยมชมอยู่ตลอดเวลา

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านบุคลากร พิพิธภัณฑน์เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในงาน งาน Art Of Salt ถนน สายเกลือ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์เดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางเกลือการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเพชรบุรี ได้ร่วมมือกับพาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี จัดกิจกรรมท่องเที่ยวในช่วง ฤดูการทำนาเกลือ โดยการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มผู้นำทางการ และกลุ่ม เกษตรกรนาเกลือ

อุปสรรคด้านบุคลากรที่มี จะเป็นส่วนของวิทยากรท้องถิ่นบรรยายให้ความรู้ มีจำนวนวิทยากรไม่ เพียงพอ เนื่องจากวิทยากรเป็นเกษตรกรนาเกลือในพื้นที่ ยังขาดทักษะต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของการใช้ภาษาเพื่อการ สื่อสาร การอธิบายให้ความรู้กับผู้เข้าชม รวมถึงข้อจำกัดของเวลา เนื่องจากการเป็นวิทยากรไม่ใช่ฐานหลักของ เกษตรกร

2. ด้านงบประมาณ งบประมาณที่ใช้มาจากโครงการส่งเสริมและเชื่อมโยงการตลาดเกลือทะเลของ จังหวัดเพชรบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเพชรบุรีจึงจัดกิจกรรมประติมากรรม (Art of Salt) เพื่อต่อยอดโครงการส่งเสริมและเชื่อมโยงการตลาดเกลือทะเล และได้รับงบประมาณมาส่วนหนึ่งเพื่อ

ดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งสามารถแบ่งงบประมาณเป็น 2 ส่วน ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการใช้จ่าย และ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน ขอความอนุเคราะห์จากเกษตรกรรนาเกลือ

ปัญหาหลักๆ คือ จะต้องรงบประมาณที่เป็นตัวเงินจากรัฐบาลอย่างเดียว ไม่มีงบจากภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน และอุปกรณ์การทำนาเกลือเพื่อใช้ในการจัดแสดงที่ได้รับความอนุเคราะห์จากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาเกลือบ้านแหลม เนื่องจากทางพิพิธภัณฑ์ยังไม่มีอุปกรณ์ในการจัดแสดงที่เป็นของพิพิธภัณฑ์

3. ด้านการวางแผน การวางแผนดำเนินการทั้งหมดเป็นการวางแผนของร่วมกันของกระทรวงที่เกี่ยวข้องแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเพชรบุรี และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้านจัดตั้งเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรรายสินค้าเกลือทะเลจังหวัดเพชรบุรี ในยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มโอกาสการแข่งขัน และช่องทางการตลาดเดิมและตลาดใหม่ กลยุทธ์ที่ 2.1 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร “โครงการที่ 7 เส้นทางท่องเที่ยวสายเกลือทะเล” จะจัดกิจกรรมทุกปีช่วงเดือนกลางเดือนมีนาคม และนอกจากวันจัดกิจกรรมก็สามารถเข้าศึกษาได้แต่ควรติดต่อสอบถามล่วงหน้า

ปัญหาด้านการวางแผนจะมีในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ครอบคลุมและน่าสนใจ นักท่องเที่ยวบางส่วนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ผู้ที่มาร่วมงานส่วนมากเป็นคนในพื้นที่

4. ด้านการจัดกิจกรรม ในช่วง 1-2 ปีแรกจะแบ่งโซนจัดงานออกเป็น 2 จุด คือจุดที่ 1 พิพิธภัณฑ์เกลือทะเล สหกรณ์การเกษตรชาวนาเกลือบ้านแหลม และจุดที่ 2 การแสดงประติมากรรมเกลือทะเล ต่อมาจึงเปลี่ยนให้อยู่จุดเดียวกันเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว ภายในงานมีการจัดแสดงนิทรรศการประติมากรรมเกลือ (Art Of Salt) และกิจกรรมที่น่าสนใจมากมาย ทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาเกลือทะเล ประโยชน์ของเกลือทะเล เครื่องมือที่ใช้ในการทำนาเกลือทะเล ตัวอย่างเกลือทะเลชนิดต่างๆ พิธีกรรมเกี่ยวกับเกลือทะเล เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกลือทะเล เรียนรู้การทำเกลือจืด รวมทั้งมีการขายอาหารทะเลแห้งและขนมหวานที่เป็นวิถีชีวิตของชาวนาเกลือ อุปสรรคที่พบในการจัดกิจกรรมคือภายในงานประติมากรรมเกลือกิจกรรมบางอย่างไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ส่วนวันอื่นๆ ที่ไม่มีงานประติมากรรมเกลือ จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมไปเป็นการให้ความรู้จากวิทยากรและบอร์ดให้ความรู้เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้การทำนาเกลือเพื่อให้มีแสดงตลอดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป
2. ให้ความสำคัญและพัฒนากิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้สามารถเข้าชม เข้าศึกษาได้ทุกวัน
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกลือพื้นบ้าน ของอำเภอบ้านแหลม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเกลืออื่นๆ
4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาหรือแนวทางในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการแหล่งวัฒนธรรมเกลือ รวมถึงพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมเกลือให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) สำนักงานเพชรบุรี. (2561). เส้นทางท่องเที่ยว "ถนนเลียบชายฝั่งคลอง โคน - ชะอำ EP1".[วีดีโอ]. เพชรบุรี: TAT Phetchaburi.
- กานต์วี ชมเชย. (2557). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษามิวเซียมสยามและพิพิธภัณฑ์บ้านไทยจิม ทอมป์สัน. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชลเชตต์ หิรัญพิศ. (2557). การบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำกรมหลวงชุมพร อำเภอสัตหีบ จังหวัด ชลบุรี สู่แหล่งท่องเที่ยวชั้นนำ. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เนตร์พัฒนา ขาววิราช. (2546). การจัดการสมัยใหม่ (Modern Management). กรุงเทพฯ: เซ็นต์ทรัลเอ็กเพรส.
- ภรณ์ จำปาทอง. (2555). คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนาเกลือ:กรณีศึกษาบ้านแหลม จังหวัด เพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (2560). เส้นทางท่องเที่ยวสายเกลือ เพชรสมุทรคีรี. เพชรบุรี: คนศิลป์กราฟิก.
- วิภาณี เพื่อกบัวขาว และ สาโรช เพื่อกบัวขาว. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเพชรบุรี บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิจัยคณะ ศึกษาศาสตร์. *Veridian E-Journal*. 11 (2), 509-520.
- วิภาวรรณ ปิ่นแก้ว. (2551). การศึกษาเพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2545). การบริหาร หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์องค์การศึกษา ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิมพ์พิสูทธิ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร. (2560). แผนพัฒนาการเกษตร รายสินค้าเกลือทะเลจังหวัดเพชรบุรี ประจำปี พ.ศ.2560. เพชรบุรี: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร.

ความรอบรู้ด้านสุขภาพของของกลุ่มเกษตรกรปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Health Literacy of Pak Nam Pran Farmer Group Pak Nam Pran Sub-district
Pran Buri District Prachuap Khiri Khan Province

พลพจน์ สันหจันทร์¹ และ รชกร วชิรสิโรตม์^{*2}

บทคัดย่อ

การศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การแจกแบบสอบถามวัดความรอบรู้ด้านสุขภาพ จากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 53 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (SPSS) วิเคราะห์ข้อมูลและแสดงผลด้วยสถิติอย่างง่าย (ร้อยละ) โดยมีแนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับมาก และควรยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในด้านการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเพื่อให้มีระดับความรอบรู้ในระดับที่ดีมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ความรอบรู้ด้านสุขภาพ

Abstract

This paper aims to investigate the level of health literacy of Pak Nam Pran farmer group members and the survey research was conducted, and the 53 local fisherman respondents who were members of Pak Nam Pran farmer group were participants of this study. The data were analyzed by using SPSS. The study indicated that the level of health literacy of Pak Nam Pran farmer group members were high and the level of

¹นักศึกษาศาสาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปกร เพชรบุรี

²อาจารย์, ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปกร เพชรบุรี

* Corresponding author : e-mail : rachakorn@ms.su.ac.th

access to health information was low. To raise the level of health literacy in terms of access to health information among local fishery, training program and public relations were needed.

Keywords: Health Literacy Artisanal Fishery

บทนำ

สถานการณ์ด้านสุขภาพที่มีแนวโน้มรายจ่ายสุขภาพในภาพรวมระดับประเทศของคนไทย เพิ่มขึ้น ประมาณ 4 เท่าจาก 127,655 ล้านบาท (2,160 บาทต่อคน) ในปีพ.ศ. 2537 เป็น 513,213 ล้านบาท (7,962 บาทต่อคน) ในปีพ.ศ. 2555 โดยร้อยละของรายจ่ายสุขภาพเมื่อเทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) คิดเป็นร้อยละ 3.5 ของ GDP ในปีพ.ศ. 2537 แล้วเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 4.5 ของ GDP ในปีพ.ศ. 2555 (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2561 : 281) จากภาวะการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดโรค และสถานการณ์ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่การแก้ไขปัญหาสุขภาพและการเกิดโรคภัยไข้เจ็บให้ลดลงนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง โดยการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล (ปัจจัยนำ) เช่น ความรู้ การรับรู้ ความเข้าใจ และปัจจัยแวดล้อม (ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม) อย่างเหมาะสม ในการพัฒนาปัจจัยภายในจะต้องปลูกฝังให้ประชาชนเกิด “Health Literacy” หรือ “ความรู้ด้านสุขภาพ” (กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2561) ซึ่งการศึกษาของดอน นัทบีม (Nutbeam D.; 2000, 2008) ได้นิยามความหมายของ Health Literacy หรือความรู้ด้านสุขภาพ ไว้ดังนี้ (1) “ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะทางสังคมที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถเฉพาะบุคคลในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ และใช้ข้อมูลเพื่อ ให้เกิดสุขภาพที่ดี รวมทั้งการพัฒนาความรู้ และทำความเข้าใจในบริบท ด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแรงจูงใจเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรม สุขภาพที่เหมาะสมด้วยตนเอง” (2) “สมรรถนะของบุคคล ที่สามารถเข้าถึง เข้าใจ ประเมิน ใช้ความรู้ และสื่อสารเกี่ยวกับสารสนเทศ ด้านสุขภาพตามความต้องการ เพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพที่ดีตลอดชีวิต” และ (3) “ทักษะทางสังคมและการคิดวิเคราะห์ที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงข้อมูล เข้าใจ และใช้ข้อมูลเพื่อ ส่งเสริมและรักษาสุขภาพ” จากข้อมูลดังกล่าวพบว่ากลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้าน อาจเป็นกลุ่มผู้ประกอบการด้านสุขภาพที่อาจมีระดับความรู้ด้านสุขภาพไม่สูงมากนัก เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านหรือประมงชายฝั่งขนาดเล็ก ส่วนมากจะออกทะเลทุกวัน โดยออกทำการประมงช่วงเช้ามืดหรือช่วงเวลากลางคืน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของสัตว์ทะเลรวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ทำประมง โดยอุบัติเหตุที่มักเกิดขึ้นได้เสมอจากเครื่องมือ (วัชรพร เษยสุวรรณ และคณะ, 2557) ขณะที่พฤติกรรมปกป้องสุขภาพในระดับปานกลาง นอกจากนี้พฤติกรรมปกป้องสุขภาพรายด้าน ได้แก่ พฤติกรรมปกป้องสุขภาพทั่วไป และพฤติกรรมปกป้องสุขภาพจากการทำงานของชาวประมงอยู่ในระดับ

ปานกลาง ซึ่งมีผลต่อภาวะสุขภาพและพฤติกรรมการปกป้องสุขภาพของชาวประมงอย่างมีนัยยะสำคัญ (แจ่มจิตต์ นิศามณีพงษ์, 2540)

ดังนั้นจากจากสถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาพและที่มีแนวโน้มรายจ่ายเพิ่มสูงขึ้นและอุบัติภัยที่มักเกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพการทำประมงที่ส่งผลต่อสุขภาพของชาวประมงพื้นบ้าน จากงานวิจัยของ วัชรพร เชยสุวรรณ และคณะ (2557) ผลของการศึกษาพบว่าชาวประมงพื้นบ้านมีพฤติกรรมปกป้องสุขภาพในระดับปานกลาง การที่จะยกระดับความรู้ด้านสุขภาพให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงการทราบถึงระดับความรู้ด้านสุขภาพ จึงมีความจำเป็นและสำคัญเพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าถึง เข้าใจ ประเมิน ใช้ความรู้ และสื่อสารด้านสุขภาพตามความต้องการ เพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพที่ดี รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้มีแนวทางการยกระดับความรู้ด้านสุขภาพอย่างเหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะเกิดผลประโยชน์แก่กลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ เพื่อให้เข้าใจถึงสถานภาพความรู้ด้านสุขภาพของสมาชิกในกลุ่ม และนำมาเสนอแนะแนวทางยกระดับความรู้ด้านสุขภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านสุขภาพของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ทางสุขภาพ หรือ Health literacy: HL ปรากฏครั้งแรกในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการด้านสุขศึกษา ในปี ค.ศ. 1974 (Mancuso J.M., 2009) และเริ่มแพร่หลายมากขึ้นโดยมีการกำหนดนิยามความหมายไว้อย่างหลากหลาย กระทั่งมีการให้คำนิยาม โดยองค์การอนามัยโลก ในปี ค.ศ. 1998 มีการรณรงค์ให้ประเทศสมาชิก ร่วมมือกันพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนมีความฉลาดทางสุขภาพ หลังจากนั้นคำว่า Health literacy ปรากฏในบทความวิจัยที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของสุขศึกษาในการผลักดันนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการดูแล สุขภาพ การศึกษา และสื่อสารมวลชน (Smith et al., 2004)

องค์การอนามัยโลก (1998) ให้คำนิยามว่า “Health literacy represents the cognitive and social skills which determine the motivation and ability of individuals to gain access to, understand and use information in ways which promote and maintain good health” การรู้หนังสือด้านสุขภาพหมายถึงทักษะด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะทางสังคมซึ่งจะกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงทำความเข้าใจและใช้ข้อมูลในรูปแบบที่ส่งเสริมและรักษาสุขภาพที่ดี

The Ad Hoc Committee on Health Literacy for the Council on Scientific Affairs of the American Medical Association: AMA (1999: 553) ให้คำนิยามว่า “ทักษะทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งความสามารถพื้นฐานในการอ่านข้อความและการคำนวณตัวเลข เพื่อปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพ”

สำนักยุทธศาสตร์การดูแลสุขภาพ หรือ The Center for Health Care Strategies Inc. (2000) นิยาม Health literacy ว่า “ความสามารถในการอ่าน การทำความเข้าใจ และการกระทำเมื่อได้รับ ข้อมูลในการดูแลสุขภาพ”

โครงการประชาชนสุขภาพดีของประเทศสหรัฐอเมริกา (The US Healthy People 2010) ซึ่งประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2000 นิยามไว้ว่า “ระดับความสามารถที่บุคคลจะแสวงหา ทิศทาง หรือทำความเข้าใจข้อมูล พื้นฐานหรือข้อมูลบริการ ซึ่งจำเป็นต่อการตัดสินใจในการดูแลสุขภาพ”

สถาบันทางการแพทย์ของอเมริกา หรือ Institute of Medicine: IOM (2004) นิยามว่า “เป็นระดับความสามารถของบุคคลในการ ได้รับการจัดการ การเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจที่เหมาะสม” โดยอธิบายว่า Health literacy ขึ้นอยู่กับทักษะ ของบุคคลในการเผชิญกับสถานการณ์สุขภาพ รวมทั้งยังขึ้นกับปัจจัยด้าน ระบบดูแลสุขภาพ ระบบการศึกษา ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และในชุมชนอีกด้วย

ซาร์คาโดลาส พลีสันต์ และเกียร์ (Zarcadoolas C., Pleasant A. & Greer D.S., 2005: 96-97) นิยามว่า “ทักษะที่ครอบคลุมความสามารถ ของบุคคลในการประเมินข้อมูลข่าวสารสาธารณสุขและนำแนวคิดที่ได้มาเป็น แนวทางในการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและเพิ่มคุณภาพชีวิต”

เพลียเซน และคูรูวิลลา (Pleasant A. & Kuruvilla S., 2008) นิยามว่า “ความสามารถในการค้นหา ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ และใช้ ข้อมูลทางสุขภาพในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีสุขภาพดี และ ลดความไม่เสมอภาคทางสุขภาพ”

อิชิคาว่า และคณะ (Ishikawa H. et al., 2008) นิยามว่า “ความสามารถเฉพาะบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลทางสุขภาพ เพื่อทำให้เกิดการตัดสินใจทางสุขภาพได้อย่างเหมาะสม

จากความหมายที่หลากหลาย จึงนำมาสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นการให้คำนิยามและการกำหนดในภาษาไทยที่เหมาะสม จึงได้มีการกำหนดคำเรียก health literacy เป็นภาษาไทยว่า “ความรอบรู้ทางสุขภาพ” และกำหนดคำนิยามไว้ว่า “ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์ ประเมินการปฏิบัติ และจัดการตนเอง รวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อสุขภาพที่ดี”

เครื่องมือวัดความรู้ด้านสุขภาพในประเทศไทย

แบบวัดความรู้ด้านสุขภาพในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 – 2559 พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบของ Nutbeam (2009) เป็นหลักที่มี 3 ระดับ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ระดับพื้นฐาน (Functional literacy level) มี ด้านการเข้าถึงข้อมูล (Access) และด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) 2) ระดับปฏิสัมพันธ์ (Interactive literacy level) มี ด้านทักษะการสื่อสาร (Communication skill) และ ด้านการจัดการตนเอง (Self-management) 3) ระดับ

วิจารณ์ญาณ (Critical literacy level) มีด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) และด้านทักษะการตัดสินใจ (Decision skill) ตัวอย่างแบบวัดความรู้ด้านสุขภาพของคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปในการปฏิบัติตามหลัก 3 อ. 2ส. ในกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง (The ABCDE-health literacy scale for Thai adults) เป็นแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นโดย กองสุกศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีงบประมาณ 2556 (Intarakamhang & Kwanchuen, 2016; กองสุกศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ร่วมกับสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2557) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis-CFA) และการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างเชิงสาเหตุ (Structural Equation Model-SEM) เริ่มต้นจากการสังเคราะห์นิยามและเครื่องมือวัดความรู้ด้านสุขภาพในต่างประเทศที่เผยแพร่บทความวิจัยฉบับเต็มในฐาน PubMed และ Science Direct ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996-2013 จำนวน 29 เรื่องทำให้ได้องค์ประกอบการวัด 6 ด้านจาก 3 ระดับตามนิยามของ Nutbeam (2008) และ Edward, Wood, Davies & Edwards (2012) คือ ระดับพื้นฐาน 1) ความรู้และความเข้าใจทางสุขภาพ (Needed health knowledge and understanding) 2) การเข้าถึงข้อมูลและบริการ (Accessing with information and service) ระดับปฏิสัมพันธ์ 3) การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ (Communicating for added professionals) 4) การจัดการเงื่อนไขทางสุขภาพตนเอง (Managing their health condition) ระดับวิจารณ์ญาณ 5) การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ (Getting media and information literacy) และ 6) การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง (Making appropriate health decision to good practice) และนำแบบสอบถามไปตรวจสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 13 จังหวัดรวม 4,401 คน ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบวัดความรู้ด้านสุขภาพมีคุณภาพอยู่ในระดับดี (อังคินันท์ อินทรกาแหง, 2560 : 6)

แนวคิดเกี่ยวกับชาวประมงพื้นบ้าน

สภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเอื้ออำนวยให้แก่การประกอบอาชีพประมงเป็นอย่างดี เพราะสภาพที่ตั้งของประเทศไทยตั้งอยู่บนฝั่งทะเลและมีพรมแดนธรรมชาติที่ติดกับชายฝั่งทะเลเป็นระยะทางยาวถึง 2,614 กิโลเมตร ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับชายฝั่งทะเลรวม 24 จังหวัด มีอาชีพประมงมาโดยตลอดโดยการประมงขนาดเล็ก หรือประมงพื้นบ้านเป็นประเภท ที่ใช้เรือขนาดความยาวไม่เกิน 10 เมตร ขนาดเครื่องยนต์ไม่เกิน 30 แรงม้า ทำการประมงไม่ไกลจากฝั่งมากนัก ระยะไม่เกิน 3 กิโลเมตร ซึ่งกรมประมงได้จำแนกประเภทเครื่องมือพื้นบ้าน เป็น 4 ประเภท ประกอบด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านประเภท อวนลอย ประเภทเบ็ด ประเภทเครื่องมือเคลื่อนที่ ประเภทเครื่องมือประจำที่ต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า อาชีพประมงเป็นอาชีพที่เก่าแก่ที่สุดอาชีพหนึ่งของคนไทย แต่ไม่ได้เป็นอาชีพที่สร้างความร่ำรวยให้แก่ผู้ประกอบการแต่อย่างใด (บรรจง นะแส, 2545: 20)

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ระดับความรู้ด้านสุขภาพของชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลปรากน้ำปราณ อำเภอลำพูนบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบ้านนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 72 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกในงานวิจัยนี้ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบ้านนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 53 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ และ ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ จำนวน 8 ข้อ การเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ จำนวน 5 ข้อ การตรวจสอบข้อมูลและบริการสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ การสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม จำนวน 16 ข้อ และการจัดการสุขภาพตนเอง จำนวน 7 ข้อ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 22 ชุด ดำเนินการหาค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถามการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ (Cronbach's Alpha) การทดสอบความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability test) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha) โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach อยู่ที่ 0.75 แสดงว่าแบบสอบถามที่จัดขึ้นนั้นมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปทดสอบสมมติฐานและนำไปใช้ในกระบวนการวิจัยต่อไปได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรประมงปากน้ำปราณที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตามปัจจัยเพศ การนับถือศาสนา อายุ สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และ ระดับการศึกษาโดยนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายให้เห็นลักษณะข้อมูล

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความรอบรู้ทางสุขภาพของกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้รอบด้านสุขภาพและเสนอแนะแนวทางเพื่อยกระดับความรู้ด้านสุขภาพของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบ้านนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้แบบสอบถามวัดระดับความรู้ด้านสุขภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ จำนวน 53 คน ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดง ปัจจัยส่วนบุคคล (n=53)

ปัจจัย	ระดับของปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	45	84.9
	หญิง	8	15.1
	รวม	53	100
ศาสนา	พุทธ	53	100
อายุ	อายุ 26-30 ปี	3	5.7
	อายุ 31-35 ปี	3	5.7
	อายุ 36-40 ปี	6	11.3
	อายุ 41-45 ปี	8	15.1
	อายุ 46-50 ปี	6	11.3
	อายุ 51-60 ปี	20	37.7
	อายุ 61-65 ปี	5	9.4
	อายุ 65 ปีขึ้นไป	2	3.8
	รวม	53	100
สถานภาพ	โสด	3	5.7
	สมรส	45	84.9
	หม้าย/หย่า/แยกกัน	5	9.4
	รวม	53	100
จำนวนสมาชิก	1 - 2 คน	6	11.3
	3 - 4 คน	26	49.1
	4 - 5 คน	13	24.5
	มากกว่า 5 คนขึ้นไป	8	15.1
	รวม	53	100
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	3.8
	ระดับประถมศึกษา	43	81.1
	มัธยมศึกษาตอนต้น	4	7.5
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	2	3.8
	อนุปริญญา/ปวส.	1	1.9
	ปริญญาตรี	1	1.9
	รวม	53	100

ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 84.9 โดยมีอายุเฉลี่ยมากที่สุดคือ อายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 37.7 และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 84.9 มีสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน คิดเป็น ร้อยละ 49.1 และมีระดับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 81.1 และผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

ตารางที่ 2 แสดง ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของชาวประมงพื้นบ้าน (n=53)

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	\bar{x}	S.D.	ระดับความรอบรู้
ผลรวมด้านการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ	4.1250	.44194	มาก
ผลรวมด้านการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ	3.9283	.66111	มาก
ผลรวมด้านการตรวจสอบข้อมูลและบริการสุขภาพ	4.0189	.57145	มาก
ผลรวมด้านการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม	3.9316	.48587	มาก
ผลรวมด้านการจัดการสุขภาพตนเอง	4.2803	.50815	มาก
รวม	4.0568	.43355	มาก

ผลการศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปราณ ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ จำนวน 5 ด้าน พบว่าชาวประมงพื้นบ้านมีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.0568$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดการสุขภาพตนเอง ($\bar{x} = 4.2803$) รองลงมาได้แก่ ด้านการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ ($\bar{x} = 4.1250$) ด้านการตรวจสอบข้อมูลและบริการสุขภาพ ($\bar{x} = 4.0189$) และด้านการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม ($\bar{x} = 3.9316$) ตามลำดับ และชาวประมงพื้นบ้านมีความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำที่สุดคือ ด้านการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ ($\bar{x} = 3.9283$)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของชาวประมงพื้นบ้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ในส่วนด้านที่ชาวประมงพื้นบ้านมีความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำสุด คือ ด้านการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดคือ อายุระหว่าง 51-60 ปี และมีระดับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุดทำให้เรื่องของการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจากสื่อ เช่น สิ่งพิมพ์ แผ่นพับ โปสเตอร์ ใบสั่งแพทย์ โปรแกรมใช้งานบนมือถือ (application) และสื่อออนไลน์ (face book, line) และเข้าใจในข้อมูลด้านสุขภาพที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ยูทูป (You tube) นั้นเป็นการเข้าถึงที่ยาก กระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพนั้น ยังไม่มีการดำเนินการในลักษณะที่มีการพัฒนาความสามารถทางการใช้

เทคโนโลยี หรือ โปรแกรมบนมือถือ จึงมีส่วนทำให้ด้านการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติทำให้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ แต่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมีความรอบรู้ด้านสุขภาพมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจ ความใส่ใจในเรื่องสุขภาพ อีกทั้งมีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีในการแสวงหาข้อมูลสุขภาพ สอดคล้องกับสถาบันทางการแพทย์ของอเมริกา (ความฉลาดทางสุขภาพ, 2554 : 12) ได้อธิบายว่า ความฉลาดทางสุขภาพ ขึ้นอยู่กับทักษะของบุคคลในการเผชิญกับสถานการณ์สุขภาพ รวมทั้งยังขึ้นกับปัจจัยด้านระบบดูแลสุขภาพ ระบบการศึกษา ปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรมทั้งที่บ้าน ที่ทำงานและในชุมชนอีกด้วย และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lee SY et al. และ Heijmans et al. (อ้างถึงในแสงเดือน กิ่งแก้ว และคณะ, 2558 : 52) ที่พบว่าผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพสูงจะสามารถแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และเข้าใจความรู้และข่าวสารทางสุขภาพ เพื่อดูแลสุขภาพของตนเองได้เหมาะสม จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมทักษะการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ และสร้างความตระหนักในการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ ที่จะเป็นการยกระดับความรู้ด้านสุขภาพให้แก่กลุ่มเกษตรกรทำประมงปากน้ำปรางค์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางยกระดับความรู้ด้านสุขภาพให้แก่ชาวประมงพื้นบ้านได้ เนื่องจากผลวิจัยพบว่า การเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพยังอยู่ในระดับต่ำ
2. ศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อหาสาเหตุและความสัมพันธ์ของความรู้ด้านสุขภาพกับการประกอบอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- แจ่มจิตต์ นิสามณีพงษ์. (2540). การใช้ยาของชาวประมง ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี วัชรพร เชนสุวรรณ, อานันทนา ชื่นวิสิทธิ์, อมรทิพย์ ณ บางช้าง, ชนุตรา เกดมณี, สุภรณ์ โพธิสา. (2557). การศึกษาภาวะสุขภาพและพฤติกรรมปกป้องสุขภาพของชาวประมงจังหวัดสมุทรสาคร. *Royal Thai Navy Medical Journal*. 41 (3) : กันยายน - ธันวาคม.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.(2561). สถานการณ์และแนวโน้มรายจ่ายสุขภาพ ระดับชาติ ระบบการเงินการคลังสุขภาพ. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- อังคินันท์ อินทรกำแหง. (2560). การสร้างและพัฒนาเครื่องมือความรู้ด้านสุขภาพของคนไทย Creating and Developing of Thailand Health Literacy Scales.
- Bickmore, T.W., et al. (2010). Usability of conversational Agents by patients with inadequate health Department of Health Management and Informatics, University of Missouri-Columbia.

- Cho, Y.I., Lee, S.Y.D., Arozullah, A.M., Crittenden, K.S. (2008). Effects of health literacy on health status and health service utilization amongst the elderly. *Social Science & Medicine*. 66: 1809-1816.
- DeWalt, et al. (2004). Literacy and Health outcomes. *Journal of General International Medicine*. 19: 1228-1239.
- Health Canada. (2002). What determines health? Available from: http://www.phac-aspc.gc.ca/ph-sp/phdd/determinants/deter_biblio.html [June 13, 2007]
- Institute of Medicine: IOM. (2004). Health Literacy: A Prescription to End Confusion. Available from: <http://www.iom.edu> [June 11 2010]
- Ishikawa, H., Nomura, K., Sato, M., Yano, E. (2008). Developing a measure of communicative and critical health literacy: a pilot study of Japanese office workers. *Health Promotion International*. 23 (3): 269-274.
- Kickbusch, I.S. (2008). Health Literacy: an essential skill for the twenty-first century. Health Education
- Nutbeam, D. (2000). Health Literacy as a public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into health 21st century. *Health Promotion International*. 15 (8): printed in Great Britain.
- Pleasant, A., Kuruvilla S. (2008). A tale of two health literacies: Public health and clinical approaches to health literacy. *Health Promotion International*. 23(2): 152-159.
- World Health Organization. (1998). Health Promotion. WHO Publications.
- Zarcadoolas, C., Pleasant, A. & Greer, D.S. (2005). Understanding health literacy: an expanded model. *Health Promotion International*. 20 (2): 195-203.

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง
อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Adaptation of Rose's Farmers in Ban Bungk Tye, Pong Yang Sub-district,
Mae Rim District, Chiang Mai Province

ประเมศ ลุงลือ¹ วิชฎารัตน์ นนทตา¹ และ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร^{*2}

Porramet Longlue Whichayarat Nontar and Thongchai Phuwanatwichit

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนและพัฒนาการการผลิตดอกกุหลาบ และ 2) ศึกษาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบที่มีพื้นที่เกษตรเป็นของตนเอง จำนวน 11 คน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน รวม 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนเป็นชาติพันธุ์ชาวม้ง ที่มีพัฒนาการจากการปลูกผักเปลี่ยนเป็นการปลูกกุหลาบ โดยมีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจมากที่สุด เนื่องจากการผลิตดอกกุหลาบมีรายได้สูงและการดูแลไม่ต่างจากการปลูกผัก รองลงมาด้านเทคโนโลยีจากสื่อออนไลน์เพื่อศึกษาวิธีการปลูกและวิธีการดูแลกุหลาบ ส่วนด้านวิถีเกษตรปรับเปลี่ยนเป็นอาชีพหลักของครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อมช่วยลดพื้นที่การแผ้วถางป่าและใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตกุหลาบให้มีคุณภาพลดการใช้สารเคมีให้น้อยลง สำหรับด้านสังคมมีการริเริ่มที่จะรวมกลุ่มภายในชุมชนเพื่อเพิ่มผลผลิตในไม้ดอก รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคม การตลาดให้สอดคล้องประเพณีและวัฒนธรรมของชาวม้ง โดยมีแนวทางการปรับตัวที่สำคัญ คือ 1) การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ 2) การสืบทอดวิถีเกษตรให้คนรุ่นต่อไปได้เป็นอาชีพ และ 3) การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกุหลาบและการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาการผลิตดอกกุหลาบในอนาคต

คำสำคัญ : แนวทางการปรับตัว

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: wadasan_@hotmail.com

Abstract

This research aims to 1) study community context and development of roses production. And 2) study the adaptation of roses farmers, Ban Boung Tuye, Pong Yang Sub district, Mae Rim District, Chiang Mai Province. Use qualitative research methodology. Data collection from in-depth interviews. Group discussions were conducted with 11 farmers, 11 community leaders, and 9 government officials involved. 20 people were analyzed by content analysis. According to studies, it has been found that Community context is ethnic Hmong. The development of vegetables is a rose. The most economic adjustment. Because of the high income of roses and care of vegetables. Followed by online technology to study how to grow and how to care for roses. The agricultural way. It is the family's primary occupation. The environment helps to reduce forest clearance and use technology to produce quality roses, reduce the use of chemicals. For the social side Initiatives to integrate within the community to increase productivity in flowering plants, as well as to create a social network, marketing, consistent with the traditions and culture of the Hmong. The key is to adjust. 1) Applying technology to get quality output. 2) The succession of agricultural practices to the next generation is a profession and 3) The integration of rose growers and the creation of social networks to develop future roses.

Keywords: Adaptation

บทนำ

การปรับตัวของเกษตรกรถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเนื่องจากการปรับตัวนั้นจะมีผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของรายได้ ที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นเดียวกันกับกลุ่มผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่จากเดิมนั้นเคยผลิตพืชผักและจำหน่ายพืชผัก แต่ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีจากการปลูกผักมาเป็นไม้ดอกเพื่อการจำหน่ายออกสู่ตลาด ซึ่งเป็นตลาดที่ผู้ผลิตดอกกุหลาบนั้นไม่ได้บริโภคเอง แต่เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตลาดโดยตรง จึงสะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความแตกต่างและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของอาชีพเกษตรกรรม ในพื้นที่ ดังนั้นการปรับตัวจึงมีผลต่อ คุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

บ้านบวกเตี้ย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านชนเผ่าชาติพันธุ์ “ชาวม้ง” หรือเรียกว่า “ม้ง” มีจำนวนประชากรรวม 647 คน 151 หลังคาเรือน โดยมีการอพยพมาจากทางตอนเหนือของจีนตั้งแต่ปี พ.ศ 2516 มีการก่อตั้งหมู่บ้านโดยกลุ่มชาวม้งมีแกนนำชื่อ นายเปา ถาวรวิจิตร และเครือญาติโดยมีการประกอบอาชีพทำไร่, ทำนา, ปลูกฝิ่น, เลี้ยงสัตว์และปลูกผักเพื่อการบริโภคเท่านั้น จากนั้นมีการเปลี่ยนมาปลูกดอกกุหลาบตั้งแต่ปี

พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนจากวิธีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมคือ การผลิตแบบพึ่งพา มาเป็นการผลิตเพื่อการพาณิชย์ โดยเปลี่ยนจากปลูกผักเป็นการผลิตดอกกุหลาบ จากการลงสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สถานการณ์ปัจจุบันของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ จำนวน 20 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยคนละ 4-7 ไร่ ประกอบอาชีพปลูกดอกกุหลาบจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ ซึ่งส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ แต่ช่องทางการส่งออกมีจำกัด คือผู้ผลิตดอกกุหลาบต้องเป็นคนหาตลาดเอง ทำให้มีการแข่งขันในการส่งออกสูง เนื่องจากมีตลาดในการรองรับอยู่ 2 แห่ง คือ ร้านไม้ดอกไม้ประดับในตัวเมืองเชียงใหม่และตลาดในกรุงเทพมหานคร (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบวกเตี้ย, 2560)

จากสถานการณ์ของการผลิตดอกกุหลาบภายในบ้านบวกเตี้ย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีโครงการหลวงเข้ามาถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้กับเกษตรกร จึงเป็นโอกาสที่ทำให้เกษตรกรได้ปรับตัวจากการผลิตพืชผักส่งโครงการหลวง มาปลูกดอกไม้คือ กุหลาบ เพื่อส่งขายให้กับโครงการหลวงเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการผลิตดอกกุหลาบมีข้อจำกัดมากมาย เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการตลาดผู้บริโภค เนื่องจากพืช ผักนั้นผลิตเพื่อจำหน่ายสำหรับการบริโภคในชีวิตประจำวัน ส่วนกุหลาบนั้นเป็นไม้ประดับที่ส่วนใหญ่ไม่นิยมนำมาทำอาหาร จึงมีเกษตรกรบางส่วนปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อส่งจำหน่ายโดยตรงทั้งในตลาดในเมืองเชียงใหม่และตลาดต่างจังหวัดมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบบางกลุ่มที่มีการผลิตต้นกล้าของดอกกุหลาบสายพันธุ์สวยงามต่างๆ เพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มร้านค้าไม้ดอกไม้ประดับในจังหวัดเชียงใหม่และต่างจังหวัดอีกด้วย

ดังนั้นวิธีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่นที่มีข้อจำกัดมากขึ้น จึงส่งผลให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาผลิตดอกกุหลาบ ที่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ตาม หากแต่ด้วยความต้องการของตลาดดอกไม้ภายในประเทศมีเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมสู่การผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ดังนั้นคณะวิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงบริบทชุมชนและพัฒนาการของการผลิตดอกกุหลาบว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นอย่างไรโดยผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับเกษตรกรในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนส่งเสริม ให้เกิดการผลิตดอกกุหลาบที่ปลอดภัย สร้างงานและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้ชุมชนต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์

- 1) ศึกษาบริบทชุมชนและพัฒนาการของการผลิตดอกกุหลาบบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
- 2) ศึกษาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1) ขอบเขตงานวิจัย โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ จำนวน 120 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตัวเองโดยใช้เกณฑ์การพิจารณา กลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรที่ปลูกดอกกุหลาบในชุมชนบ้านบวคเตี้ยตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป รวมจำนวน 11 คน และกลุ่มหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตดอกกุหลาบ จำนวน 9 คน รวม 20 คน

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมเนื้อหาด้านบริบทชุมชน พัฒนาการการผลิต การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบชุมชนบ้านบวคเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ หมู่ที่ 8 บ้านบวคเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2) เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยครั้งนี้คณะวิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ใช้แบบสัมภาษณ์สำหรับบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปคือ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ สถานะภาพอยู่อาศัย และรายได้ต่อเดือน
2. บริบทชุมชน ใช้แบบสัมภาษณ์บันทึกข้อมูลบริบทชุมชน ดังนี้ ที่ตั้ง อาณาเขต โครงสร้างประชากรและการตั้งถิ่นฐาน ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม
3. พัฒนาการการผลิต ใช้แบบสัมภาษณ์บันทึกข้อมูลพัฒนาการผลิตแบ่งออกได้ 3 ช่วง ดังนี้ช่วงเริ่มต้น ช่วงขยายพื้นที่ และปัจจุบัน
4. การปรับตัว ใช้แบบสัมภาษณ์บันทึกข้อมูลการปรับตัว 6 ด้าน ดังนี้ วิถีเกษตร สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี
5. แนวทางการปรับตัว ใช้แบบสัมภาษณ์บันทึกข้อมูลแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการปรับตัวของเกษตรกร

นอกจากนี้ยังดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งเป็นการรวบรวมเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านบวคเตี้ย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา เกษตรกรบ้านบวคเตี้ย ตลอดจนเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้ทำการศึกษา ศึกษาไว้เพื่อประกอบการอธิบายการผลิตและจำหน่ายกุหลาบ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และจัดเรียงลำดับความสำคัญ นำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนเป็นชาติพันธุ์ชาวม้ง ที่มีพัฒนาการจากการปลูกผักเปลี่ยนเป็นการปลูกกุหลาบ เกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ไม่มีโฉนดเอกสารสิทธิ์ที่ดินแต่มีการลงทะเบียนกับเกษตรอำเภอ ปี พ.ศ. 2558 เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพทำการเกษตร ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 20 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในชุมชนจำนวน 9 คน เป็นเพศชาย จำนวน 9 คน โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุตั้งแต่ 30-40 ปี จำนวน 5 คน รองลงมาอายุ 41-50 ปี มีจำนวน 2 คน และอายุ 51-60 ปี มีจำนวน 2 คน สถานภาพสมรส นับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมด 9 คน มีการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 คน รองลงมา มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน ส่วนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ป.ว.ช.) จำนวน 1 คน และไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 1 คน โดยทั้งหมดประกอบอาชีพหลักคือ ทำสวนกุหลาบ(ตัดดอก)รองลงมา เกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบจำนวน 11 คน คน เป็นเพศชาย จำนวน 9 คน และเพศหญิง จำนวน 2 คน โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุตั้งแต่ 30-40 ปี จำนวน 8 คน รองลงมาอายุ 41-50 ปี มีจำนวน 2 คน และอายุ 51-60 ปี มีจำนวน 1 คน สถานภาพสมรส นับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมด 11 คน โดยส่วนใหญ่เกษตรกรไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 4 คน รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 คน นอกจากนี้ยังมีระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ป.ว.ช.) จำนวน 1 คน และระดับปริญญาตรีจำนวน 1 คน โดยทั้งหมดประกอบอาชีพหลักคือ ทำสวนกุหลาบ (ตัดดอก) หลังจากที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในเรื่อง แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพัฒนาการการผลิต แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 ช่วงเริ่มต้นการผลิต ปี พ.ศ. 2540-2547 ช่วงที่ 2 ช่วงขยายพื้นที่ ปี พ.ศ. 2547-2553 ช่วงที่ 3 สถานการณ์ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2554-ปัจจุบัน ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์(สัมภาษณ์: ผู้นำชุมชนและเกษตรกร บ้านโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, วันที่ 20 ธันวาคม 2560) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการปลูกกุหลาบว่า “ ตะกอนนี้ชาวบ้านเก่าปลูกผัก ปลูกกะหล่ำ มะเขือส้ม แต่บ่าปอขาย ปลูกก่ากุ่มกิน แต่พอโครงการหลวงเป็นเข้ามาที่อความฮู้ก่เลยลงหันมาปลูกไม้ดอก คือดอกกุหลาบนี้ แต่ก็ต้องอาศัยความอดทนเฮียนฮู้และปรับตัวเข้ากับวิธีกานดูแล ทำมาเรื่อยๆ จนปัจจุบันกลายเป็นอาชีพหลักไปละ” “แต่ก่อนชาวบ้านปลูกผัก ปลูกกะหล่ำ มะเขือเทศ แต่ไม่พอขาย แคพอกิน แต่พอโครงการหลวงเข้ามาแนะนำให้ความรู้เลยปรับเปลี่ยนมาปลูกดอกกุหลาบตัดดอก แต่ต้องเฝ้าความอดทน เรียนรู้และปรับตัว ทำมาเรื่อยๆจนปัจจุบันเป็นอาชีพหลักแล้ว”

สำหรับผลการศึกษา การปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 6 ด้าน พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านวิถีเกษตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านประเพณีและวัฒนธรรม ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ เป็นด้านที่มีการปรับตัวมากที่สุด กล่าวคือ เกษตรกรทำสวนกุหลาบเป็นอาชีพหลัก (ตัดดอก) มีรายได้ดีจากการประกอบอาชีพปลูกดอกกุหลาบ รวมไปถึงมีการจำหน่ายและส่งออกผลผลิตเพิ่ม

มากขึ้น ซึ่งมีการแข่งขันด้านการตลาดสูง แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิต เนื่องจากผู้ปลูกดอกกุหลาบมีการปกครองแบบเครือญาติ

2. ด้านเทคโนโลยี โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีเกษตรแบบดั้งเดิมหรือทำตามประสบการณ์จากการเรียนรู้จากโครงการหลวงและศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อออนไลน์และเครือข่ายทางสังคมเพื่อการตลาด แต่ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรยังไม่มี เนื่องจากเกษตรกรยังไม่พร้อมที่จะนำมาใช้เพราะค่าใช้จ่ายสูง

3. ด้านวิถีเกษตร โดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ มีการสืบทอดวิธีการผลิตดอกกุหลาบจากบรรพบุรุษที่ปลูกผักมาก่อน และปรับตัวจากการทำการเกษตรแบบบริโภคนครหรือชุมชน มาเป็นการผลิตดอกกุหลาบเพื่อการจำหน่าย แต่ยังคงดำรงวิถีเกษตรแบบชาวม้ง จากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

4. ด้านสิ่งแวดล้อม มีการปรับตัวจากการแผ้วถางป่าในการทำการเกษตร เช่น การปลูกผัก โดยไม่พึ่งสารเคมี แต่การกุหลาบ ใช้พื้นที่น้อยแต่ใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรเพิ่มมากขึ้น

5. ด้านสังคม ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามบรรพบุรุษในลักษณะของการอาศัยอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ รวมไปถึงการสร้างที่อยู่อาศัยที่ยังคงรักษาสถาปัตยกรรมแบบเดิมแต่ปรับเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น การปลูกบ้านเป็นกลุ่มๆและสร้างบ้านปูน อีกทั้งใช้ระบบปกครองโดยระบบเครือญาติสืบทอดกันมา

6. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการปรับตัวที่น้อยที่สุดกล่าวคือ ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามบรรพบุรุษในลักษณะของการปฏิบัติและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของชาวม้ง นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมกับแรงงานชาวเมียนมาร์และชาวไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกัน

โดยมีแนวทางการปรับตัวที่สำคัญคือ 1) การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ 2) การสืบทอดวิถีเกษตรให้คนรุ่นต่อไปได้เป็นอาชีพและ 3) การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกุหลาบและการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาการผลิตดอกกุหลาบในอนาคต

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จากเดิมมีการผลิตเพื่อยังชีพโดยมุ่งเน้นการบริโภค เช่น ทำไร่ ปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ในปัจจุบันประกอบอาชีพหลัก คือ ทำสวนกุหลาบ (ตัดดอก) มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง เน้นการผลิตขายในเชิงพาณิชย์ตามความต้องการของตลาด โดยเกษตรกรได้รับความรู้จากโครงการหลวงเพื่อนำไปปรับใช้และปลูกดอกกุหลาบเพื่อสร้างรายได้และเป็นอาชีพหลัก ซึ่งแบ่งเป็นด้านพัฒนาการผลิต เป็น 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 ช่วงเริ่มต้นการผลิต ปี พ.ศ. 2540-2547 ช่วงที่ 2 ช่วงขยายพื้นที่ ปี พ.ศ. 2547-2553 ช่วงที่ 3 สถานการณ์ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2554-ปัจจุบัน จากการศึกษา แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้ผลิตดอกกุหลาบ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ 1.เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ 2.สร้างแนวทางในการสืบทอดวิถีเกษตร เพื่อให้คนรุ่นหลังสามารถประกอบอาชีพได้ 3.การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ดอกภายในชุมชนรวมไปถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อเพิ่มผลผลิตในไม้ดอก ซึ่งมีความสำคัญต่อการปรับตัว และสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี พฤติกรรมการปรับตัวของเกษตรกรโดยมีวิธีการปรับตัวของเกษตรกรในการปรับตัวของเกษตรกร ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ใช้ ประกอบไปด้วยการปรับตัว

ในระยะสั้น และระยะยาว พิจารณาจากลักษณะทางพื้นที่พบว่ามีการ ปรับตัวแบบอยู่ในเฉพาะที่ หรือแบบ แพร่กระจายไปโดยทั่วไป เกษตรกรมีวิธีในการปรับตัวดังนี้

1) การสร้างความหลากหลายในการผลิตผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรจะเปลี่ยน จากการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เชิงเดี่ยว ให้เป็นแบบที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

2) การเปลี่ยนชนิดของพืชหรือพันธุ์สัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพการตลาด และการพัฒนาของเทคโนโลยี เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด เพื่อ เป็นการลดต้นทุนและ เวลา ในการผลิตของเกษตรกรอีกทางหนึ่ง

3) การลดความเสี่ยงทางการตลาด ด้วยการศึกษาค้นคว้าความต้องการทางการตลาดต่อผลผลิตทางการเกษตรการเน้นคุณภาพของสินค้ามากกว่าปริมาณในการผลิตในแต่ละรอบการผลิต

4) การเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร การปรับเปลี่ยนการไถพรวน ดินมาเป็นแบบการอนุรักษ์ความชื้น และความอุดมสมบูรณ์ของดิน การผลิตผลผลิตที่มีความ หลากหลาย

5) การลงทุนจากแหล่งเงินทุนสาธารณะเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร ปรับปรุงพื้นที่เพาะปลูกให้มีความอุดมสมบูรณ์

6) การพัฒนาพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น โดยการสร้างพันธุ์พืชชนิดใหม่ ที่ให้ผลผลิตมากกว่าเดิม

7) การลดต้นทุนการผลิตที่สูงซึ่งเกิดจากอัตราค่าจ้างแรงงาน ปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาค การเกษตรทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นเกษตรกรปรับตัวใช้แรงงานจากเครื่องจักรแทนการจ้างแรงงานคน

8) การลดขั้นตอนในการผลิตเพื่อลดการใช้แรงงานคน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดต้นทุนในการ ผลิตที่สูง โดยจะเปลี่ยนวิธีการปลูกพืช และเปลี่ยนพันธุ์พืช

9) การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน ปัจจัยทางด้านราคาผลผลิต ที่ตกต่ำ อยู่เสมอ เมื่อผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาดในปริมาณที่มาก ดังนั้นเกษตรกรจะมีการ ปรับช่วงเวลาในการ ผลิตให้มีความเหลื่อมล้ำกับช่วงเวลาการผลิตเดิม เพื่อให้สามารถนำผลผลิตไป ขายในตลาดแล้วทำกำไรให้ เกษตรกร หากเกษตรกรไม่สามารถที่จะปรับช่วงเวลาในการผลิตให้มีความเหลื่อมล้ำกับฤดูกาลผลิตเดิมได้ เกษตรกรจะมีทางเลือกในการเพิ่มพูนค่าของผลผลิตทาง การเกษตรได้โดยใช้กระบวนการแปรรูปผลผลิต

10) การยอมรับนวัตกรรมเป็นพฤติกรรม

11) การหารายได้ จากการทำกิจกรรมจากนอกภาคการเกษตร

อีกทั้งยังสอดคล้องในเรื่องของการผลิต การดูแล และการจำหน่าย ของดอกกุหลาบที่เกี่ยวข้องกันใน เรื่องเทคโนโลยีการผลิตกุหลาบในเชิงพาณิชย์ ดังนี้ ด้านการผลิต กลุ่มกุหลาบจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ และส่งเสริมการปลูกแก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกจะเป็นผู้ดำเนินการปลูกกุหลาบซึ่ง สมาชิกจะต้องแจ้งกับกลุ่มว่าจะปลูกกุหลาบในพื้นที่กี่ไร่ แล้วกลุ่มจะเป็นผู้กำหนดว่า ให้ปลูก 3,000 ต้นต่อไร่ โดย 3,000 ต้นจะคิดเทียบเป็น 100 เปอร์เซนต์ และให้ปลูกกุหลาบสีแดงร้อยละ 40 ของกุหลาบทั้งหมด สีชมพู ร้อยละ 40 ของกุหลาบทั้งหมด ส่วนที่เหลือร้อยละ 20 ของกุหลาบทั้งหมดจะให้ปลูกกุหลาบสีขาว สีเหลือง สี

ส้ม ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตที่ออกมาเป็นไปตามความต้องการของตลาด สำหรับต้นกล้าที่เกษตรกรนำไปปลูกนั้น ถ้าเกษตรกรสามารถหาต้นต่อที่เป็นกุหลาบป่าได้เอง กลุ่มจะเป็นผู้ติดตามกิ่งพันธุ์ให้เรียบร้อย คิดราคาต้นละ 3 บาท แต่ถ้าเกษตรกรไม่สามารถหาต้นต่อได้ ทางกลุ่มจะหามาให้และติดตามกิ่งพันธุ์ให้เรียบร้อย คิดราคาต้นละ 5 บาท ส่วนพันธุ์กุหลาบที่กลุ่มแนะนำให้เกษตรกรปลูกนั้น เป็นพันธุ์ที่กลุ่มนำมาจากกลุ่มกุหลาบเชียงใหม่ เนื่องจากประธานกลุ่มเป็นสมาชิกของกลุ่มกุหลาบเชียงใหม่ สายพันธุ์ที่ทางกลุ่มให้สมาชิกปลูก ได้แก่ 1) กุหลาบสีแดง ได้แก่ พันธุ์ตาลัส, พันธุ์คาร์ดินาล และเรดวันเดอร์ 2) กุหลาบสีชมพู ได้แก่ พันธุ์เปอร์เซีย, พันธุ์ดิโพลแม็ต และพันธุ์โนเบลส 3) กุหลาบสีขาว ได้แก่ พันธุ์ทีนี่เก้ 4) กุหลาบสีเหลือง พันธุ์เอ็มเบ็ม และ 4) กุหลาบสีส้ม พันธุ์ราฟาเอลล่า เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

บริบทชุมชนเป็นชาติพันธุ์ชาวม้ง ที่มีพัฒนาการจากการปลูกผักเปลี่ยนเป็นการปลูกกุหลาบ โดยมีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจมากที่สุด เนื่องจากการผลิตดอกกุหลาบมีรายได้สูงและการดูแลไม่ต่างจากการปลูกผัก รองลงมาด้านเทคโนโลยีจากสื่อออนไลน์เพื่อศึกษาวิธีการปลูกและวิธีการดูแลกุหลาบ ส่วนด้านวิถีเกษตรปรับเปลี่ยนเป็นอาชีพหลักของครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อมช่วยลดพื้นที่การแผ้วถางป่าและใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตกุหลาบให้มีคุณภาพ ลดการใช้สารเคมีให้น้อยลง สำหรับด้านสังคมมีการริเริ่มที่จะรวมกลุ่มภายในชุมชนเพื่อเพิ่มผลผลิตในไม้ดอกรวมไปถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคม การตลาด ให้สอดคล้องประเพณีและวัฒนธรรมของชาวม้ง โดยมีแนวทางการปรับตัวที่สำคัญคือ 1) การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ 2) การสืบทอดวิถีเกษตรให้คนรุ่นต่อไปได้เป็นอาชีพ และ 3) การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกุหลาบและการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาการผลิตดอกกุหลาบในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ชัยมาศ วรงค์สิงห์. (2547. มกราคม). แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 จาก

<https://www.bloggang.com/mainblog.php? 2->

นุ ถาวรวิจิตร.(2558. กุมภาพันธ์). ความรู้การเกษตรแบบแปลงใหญ่. แม่โจ้โพลล์สถานการณ์การผลิต เชียงใหม่.

สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 จาก :<http://www.maejopoll.mju.ac.th/government>.

สัมภาษณ์: ผู้นำชุมชนและเกษตรกร บ้านโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, วันที่ 20 ธันวาคม 2560.

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา. (2555. มกราคม). กุหลาบกับการตลาด. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2560 จาก.

<http://www.thairoyalprojecttour.com>. องค์การบริหารส่วนตำบลลานบวกเตย.

พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกร ผู้ปลูกมะม่วง
บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

Farmers' Behavior of Using Agricultural Chemicals for Mango Plantation in
Ban Nong Khrok, San Sai Sub-district, Phrao District, Chiang Mai Province

รัชฎาภรณ์ เลิศอนันต์¹ อรัชพร เชนย¹ และ ทรงพันธ์ ตันตระกูล*²

Ruchadaporn Leadanan Aatchaporn Khanoei and Songphan Tantrakul

บทคัดย่อ

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในชุมชนบ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตร ในการปลูกมะม่วง ของเกษตรกรบ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในรูปแบบผสมผสานโดยเลือกใช้เครื่องมือวิจัย 2 ชิ้นคือ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม และมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เครื่องมือในงานวิจัยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในชุมชน จำนวน 30 ราย นอกจากนี้ใช้ได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรหลักในการปลูกมะม่วงในชุมชนจำนวน 10 ราย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าทางสถิติ ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์โดยการรวบรวมให้เป็นหมวดหมู่ และนำข้อมูลทั้ง 2 ชนิดมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกัน

ผลการศึกษาพบว่า การปลูกมะม่วงใน 1 ฤดูกาลมี 4 ขั้นตอนที่ใช้สารเคมีมากที่สุด ได้แก่ 1. ขั้นตอนการตัดแต่งกิ่ง 2. ขั้นตอนการออกช่อ 3. ขั้นตอนการติดเมล็ด 4. ขั้นตอนผลเริ่มโต โดยสารเคมีที่มีการใช้มากที่สุดคือ ยากำจัดแมลงและยากำจัดเชื้อรา ซึ่งในหนึ่งฤดูกาลมีการฉีดพ่นสารเคมีมากถึง 22-32 ครั้ง ระยะเวลาเฉลี่ยในการฉีดพ่นสารเคมีทางการเกษตรต่อครั้ง 1-3 ชั่วโมง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก แต่กลับมีพฤติกรรมในการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ไม่ปลอดภัย และมีความเสี่ยงต่อการเกิดผลกระทบทางสุขภาพสูงมาก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรนั้นยึดเอาความสะดวกสบายเป็นหลัก ประกอบกับเกษตรกรยังไม่เคยได้รับผลกระทบจากสารเคมีทางการเกษตรอย่างชัดเจนและรุนแรงทางสุขภาพโดยตรง จึงทำให้ขาดความระมัดระวังในการใช้สารเคมีทางการเกษตร

คำสำคัญ : พฤติกรรมการใช้สารเคมีในการปลูกมะม่วง สารเคมีทางการเกษตร

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

* Corresponding author, E-mail: songphan.tan@gmail.com

Abstract

The objective of this study was to investigate farmers' behavior of using agricultural chemicals for mango plantation in Ban Nong Khrok, San Sai Sub-district, Phrao District, and Chiang Mai Province. This research is a mixed method. Purposive sampling was used to select the sample. The questionnaire was used as the research instrument. The sample was 30 farmers who have grown mangoes. In addition, focus group discussion was also used with 10 farmers as key informants. Quantitative data were analyzed through statistics; meanwhile qualitative data were analyzed by collecting them into categories.

Mango plantation in one season consisted of four steps: 1. Pruning 2. Flowering 3. Seed setting and 4. Growing. The most commonly used chemicals were insecticides and fungicides. In each season, the frequency of spraying was 22-32 times. Average spraying duration was 1-3 hours per time. The respondents' knowledge was at a high level. However, their chemical use behavior was not safe and risky, causing highly health impact. This was because farmers chose the convenient way and have not received direct and severe impact of agricultural chemicals. Therefore, farmers were careless in using agricultural.

Keywords: Behaviors of Agricultural Chemicals Mango Growers Agricultural Chemicals

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมเนื่องจากสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่จึงเป็นเกษตรกรกว่าครึ่งประเทศ สถิติจากสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข การนำเข้าสารกำจัดวัชพืช (Herbicide) สารกำจัดแมลง (Insecticide) สารป้องกันและกำจัดโรคพืช (Fungicide) ในปี พ.ศ. 2557-2560 ที่ผ่านมาพบว่า มีปริมาณการนำเข้าสารเคมีเพื่อการเกษตรเพิ่มมากขึ้นทุกปีและข้อมูลการตรวจคัดกรองความเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มเกษตรกร ผลการตรวจคัดกรองความเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในกลุ่มเกษตรกรที่พบว่าเสี่ยงและไม่ปลอดภัย ต่อพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พ.ศ. 2554-2558 พบว่าผลการตรวจคัดกรองผู้ที่ไม่ปลอดภัยหรือมีความเสี่ยงมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน

สถานการณ์การใช้สารเคมีทางการเกษตรของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปีในขณะที่พื้นที่การเพาะปลูกยังคงมีอยู่เท่าเดิม ซึ่งเป็นการบ่งชี้ว่าเกษตรกรของไทยมีปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตรต่อไร่เพิ่มสูงขึ้นแม้ว่าสารเคมีทางการเกษตรจำพวกปุ๋ยจะเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชอาหาร ช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องความเสียหายต่อผลผลิต ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและเศรษฐกิจของประเทศ แต่การใช้สารเคมีที่มากเกินไปและไม่ถูกต้องเหมาะสมก็จะทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ (สาคร ศรีमुख, 2556)

ถึงแม้ว่าสารเคมีจะส่งผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ แต่ก็ไม้อาจหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ เนื่องจากมีความจำเป็นสำหรับป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเป็นการรักษาผลผลิตไม่ให้ถูกทำลาย และเพิ่มผลผลิตอีกทั้งยังสะดวกต่อการใช้งานและประหยัดเวลาเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้การปลูกแบบชีวภาพ

ชุมชนบ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีเกษตรกรรมที่ปลูกมะม่วงจำนวนมากหลายราย เป็นการปลูกมะม่วงเชิงเศรษฐกิจจึงมีการใช้สารเคมีดูแลในทุกๆระยะเพื่อต้องการผลผลิตจำนวนมาก และคุณภาพที่ดีของมะม่วงดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรในการปลูกมะม่วงเพื่อทราบพฤติกรรมของเกษตรกรและสามารถนำมาต่อยอดในงานวิจัยอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

ศึกษาพฤติกรรมในการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงบ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างการศึกษาใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นสองกลุ่ม 1) การตอบแบบสอบถาม จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน 2) การสนทนากลุ่ม จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพร่วมกัน โดยเลือกใช้เครื่องมือวิจัย 2 ชิ้นคือ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความครอบคลุมและเป็นไปตามสภาพความเป็นจริงของชุมชน และจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ได้เหมาะสมมากที่สุด โดยเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลกับเกษตรกรหลักในการปลูกมะม่วงในชุมชน ด้วยแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด โดยมีการเก็บรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปและการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมี การป้องกัน และผลกระทบของสารเคมีนำมาวิเคราะห์ผลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และยังได้ทำการจัดการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรหลักในการปลูกมะม่วงในชุมชน จำนวน 10 ราย เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตร และขั้นตอนการปลูกมะม่วงและพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรใน 1 ฤดูกาล และทำการรวบรวมข้อมูลแบบทั้งในรูปแบบข้อมูลเชิงสถิติและการพรรณนา จากนั้นจึงได้นำข้อมูลทั้งสองรูปแบบนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกันในรูปแบบของการพรรณนาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จากเกษตรกรหลักในการปลูกมะม่วงในชุมชน ด้วยแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด โดยแบบสอบถามนั้น ประกอบไปด้วย การสอบถามข้อมูลทั่วไป ความรู้ความ

เข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมี การป้องกัน และผลกระทบของสารเคมีของเกษตรกร ผู้ปลูกมะม่วง ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในระหว่างวันที่ 10-11 ตุลาคม 2561 และบันทึกข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Office Excel และทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มจากเกษตรกรหลักในการปลูกมะม่วงในชุมชน จำนวน 10 คน เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาการใช้สารเคมีในแต่ละขั้นตอนของการปลูกมะม่วงใน 1 ฤดูกาล

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงผล ดังนี้

ส่วนที่ 1 การปลูกมะม่วงใน 1 ฤดูกาล

การปลูกมะม่วงใน 1 ฤดูกาลมีทั้งหมด 6 ขั้นตอนได้แก่ 1. การตัดแต่งกิ่งบำรุงต้นและใบอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม- มกราคม ระยะเวลาทั้งหมด 6 เดือน ใช้สารเคมีทางการเกษตร 4 ชนิด สารเคมีกำจัดแมลง, สารเคมีกำจัดเชื้อรา, ฮอร์โมน, ปุ๋ยบำรุงใบสูตร 25-5-5 ฉีดพ่นสารเคมี 12-18 ครั้ง 2. การออกซ้อ อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ระยะเวลาทั้งหมด 1 เดือน ใช้สารเคมีทางการเกษตร 4 ชนิด สารเคมีกำจัดแมลง, สารเคมีกำจัดเชื้อรา, ฮอร์โมน, ปุ๋ยบำรุงใบสูตร 25-5-5 ฉีดพ่นสารเคมี 2-3 ครั้ง 3. การติดเมล็ด อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม ระยะเวลาทั้งหมด 1 เดือน ใช้สารเคมีทางการเกษตร 4 ชนิด สารเคมีกำจัดแมลง, สารเคมีกำจัดเชื้อรา, ฮอร์โมน, ปุ๋ยบำรุงใบสูตร 25-5-5 ฉีดพ่นสารเคมี 2-3 ครั้ง 4. ผลเริ่มโต อยู่ในช่วงเดือนเมษายน ระยะเวลาทั้งหมด 1 เดือน ใช้สารเคมีทางการเกษตร 4 ชนิด สารเคมีกำจัดแมลง, สารเคมีกำจัดเชื้อรา, ฮอร์โมน, ปุ๋ยบำรุงใบสูตร 25-5-5 ฉีดพ่นสารเคมี 2-3 ครั้ง 5. การห่อ อยู่ในช่วงเดือนเมษายน- พฤษภาคม ระยะเวลาทั้งหมด 2 เดือน ใช้สารเคมีทางการเกษตร 2 ชนิด สารเคมีกำจัดแมลง, สารเคมีกำจัดเชื้อราฉีดพ่นสารเคมี 2-3 ครั้ง 6. เก็บเกี่ยว อยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน ระยะเวลาทั้งหมด 1 เดือน ไม่ใช้สารเคมี

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร

จำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เป็นเพศชาย 18 คน เพศหญิง 12 คน อายุอยู่ระหว่าง 40 - 49 ปี จำนวน 11 คน อายุ 50 - 59 ปี จำนวน 8 คน และอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 7 คน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการศึกษาพบว่า จบประถมศึกษาร้อยละ 67.00 มัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 17.00 และจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 10.00 การเข้ารับการตรวจสุขภาพของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 63.00 ไม่เคยเข้ารับการตรวจสุขภาพ มีเพียงร้อยละ 37.00 ที่เคยเข้ารับการตรวจสุขภาพ

พฤติกรรมของเกษตรกรจากกลุ่มตัวอย่าง 30 คนพบว่า เกษตรกรจำเป็นต้องใช้สารเคมีทางการเกษตรมากถึงร้อยละ 83.00 ไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีทางการเกษตรมีเพียงร้อยละ 17.00 เท่านั้น ระยะเวลาในการฉีดพ่นสารเคมีของเกษตรกรต่อครั้งอยู่ที่ 1-3 ชั่วโมงร้อยละ 60.00 ระยะเวลา 4 - 6 ชั่วโมงร้อยละ 40.00 จำนวนครั้งในการฉีดพ่นต่อหนึ่งเดือนอยู่ที่ หนึ่งครั้งต่อเดือนร้อยละ 53.00 สองครั้งต่อเดือนร้อยละ 27.00 สามครั้งต่อเดือนอยู่

ที่ร้อยละ 17.00 ปีละครั้ง ร้อยละ 3.00 ประเภทสารเคมีที่เกษตรกรใช้ ได้แก่ สารกำจัดแมลงร้อยละ 53.00 รองลงมาคือสารเคมีกำจัดวัชพืช และสารควบคุมโรคตามลำดับ เกษตรกรเกิดอาการแพ้เป็นการเวียนศีรษะร้อยละ 45.00 และอาการผื่นขึ้นตามตัว คลื่นไส้/อาเจียน ตุ่มพุพอง แสบตาตามลำดับ การรับรู้ข่าวสารเกษตรกร รับรู้ข่าวสารเรื่องการใช้สารเคมีและการป้องกันตนเองจาก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 17.02 วิทยุร้อยละ 14.89 โทรทัศน์ร้อยละ 17.89 กลุ่มเกษตรกรทำสวน ร้อยละ 12.77 รองลงมาเป็นเจ้าของที่ส่งเสริมการเกษตร แผ่นพับตัวแทนจำหน่ายสารเคมี หนังสือพิมพ์ การเข้ารับการอบรมและสื่อออนไลน์ตามลำดับ

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการแต่งกาย จากแบบสอบถามของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่นิยมสวมผ้าปิดจมูก เนื่องจากสวมหมวกที่มีผ้าคลุมแล้ว หากใส่ผ้าปิดจมูกจะทำให้เกิดความอึดอัด และมักจะไมสวมแว่นตา เนื่องจากทำให้มองเห็นและเวลามีเหงื่อไหลมักจะพลอส้วเอาเสื้อไปเช็ด

การศึกษาพฤติกรรมของเกษตรกรจากการประชุมกลุ่มย่อย ได้ผลดังนี้ การแต่งกายขณะฉีดพ่นสารเคมีของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรนิยมสวมหมวกกันน็อก ไม่สวมแว่นตา สวมใส่ถุงมือเป็นบางครั้ง ถุงมือที่ใช้ไม่เหมาะสมกับการฉีดพ่นสารเคมี หากมีการพ่นสารเคมีตอนเช้า เกษตรกรจะมีการสวมใส่ชุดเดิมตลอดทั้งวัน เกษตรกรมีเหตุผลที่ต้องปฏิบัติตนเช่นนี้ เนื่องจากยึดถือเอาความสะดวกสบายเป็นหลัก

ส่วนที่ 3 การวัดระดับความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้สารเคมีทางการเกษตร

จากการใช้แบบทดสอบความรู้ เพื่อวัดระดับความรู้ของเกษตรกรด้านการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยได้แบ่งความรู้เป็น 4 ช่วงชั้น โดยมีผลการศึกษาดังนี้

ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของเกษตรกร จำแนกตามระดับความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร (n=30)

ระดับคะแนน	ระดับความรู้	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละของเกษตรกร
ร้อยละ 90 – 100	มากที่สุด	2	6.67
ร้อยละ 70 - 89	มาก	22	73.33
ร้อยละ 50 – 69	ปานกลาง	6	20.0
ต่ำกว่า ร้อยละ 50	น้อย	0	0.0
	รวม	30	100.0

จากข้อมูลในตาราง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร อยู่ในระดับมาก มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมา อยู่ในระดับมากที่สุด และปานกลาง มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ตามลำดับ

เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีและการใช้อุปกรณ์ป้องกัน อยู่ในกลุ่มที่มีความรู้มาก แต่ยังมีการใช้อุปกรณ์ที่ยังไม่ถูกต้องมากเท่าที่ควร ทำให้อาจเกิดอันตรายต่อตัวเกษตรกรได้ เช่น การสวมหมวกผ้าที่ปิดจมูกแต่ไม่สวมผ้าปิดจมูก อาจทำให้สารเคมีซึมผ่านผ้าเข้าไปทำให้เกิดอาการแพ้ได้ เกษตรกรหลายคนยังมีความรู้ในการใช้สารเคมีน้อยซึ่งอาจจะทำให้เกิดอันตรายได้มากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การปลูกมะม่วงใน 1 ฤดูกาลมี 4 ขั้นตอนที่ใช้สารเคมีมากที่สุด ได้แก่ 1. ขั้นตอนการตัดแต่งกิ่ง 2. ขั้นตอนการออกซ่อ 3. ขั้นตอนการติดเมล็ด 4. ขั้นตอนผลเริ่มโต ส่วนสารเคมีที่ใช้มากที่สุดคือ ยากำจัดแมลง และยากำจัดเชื้อรา โดยใน 1 ฤดูกาลนั้น มีการฉีดพ่นสารเคมีทางการเกษตรสูงถึง 22-32 ครั้ง ระยะเวลาเฉลี่ยในการฉีดพ่นสารเคมีทางการเกษตรต่อครั้ง 1-3 ชั่วโมง

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้ในการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับมาก ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยในทุกขั้นตอน แต่กลับมีพฤติกรรมในการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ไม่ปลอดภัย และมีความเสี่ยงต่อการเกิดผลกระทบทั้งทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมสูงมาก เช่น ผลกระทบด้านสุขภาพ คือ ไม่มีการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันขณะฉีดพ่นสารเคมี ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม มีการนำภาชนะบรรจุสารเคมีไปทิ้งร่วมกับขยะทั่วไป หรือ มีการใช้น้ำชำระในการชำระล้างอุปกรณ์หลังจากการฉีดพ่นสารเคมี เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรนั้นยึดเอาความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตเป็นหลัก ประกอบกับเกษตรกรยังไม่เคยได้รับผลกระทบจากสารเคมีทางการเกษตรอย่างชัดเจน และรุนแรงทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมโดยตรง จึงส่งผลให้ขาดความระมัดระวังในการใช้สารเคมีทางการเกษตร

งานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกร ผู้ปลูกมะม่วง บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดของกลุ่มเกษตรกรต้นน้ำ : กรณีศึกษาชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดพะเยา ของวรเชษฐ์และคณะ ที่กล่าวว่า พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องขณะใช้สารเคมีมากที่สุดคือไม่ปิดปากปิดจมูกด้วยผ้า หรือสวมหน้ากากและแว่นตาตลอดเวลาขณะฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและจะเห็นว่าการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง ในเรื่องของอุปกรณ์ป้องกันตัวเอง อันเนื่องมาจากไม่สะดวก ราคาแพง ทำให้มองเห็นไม่ชัด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าหากไม่มีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอาจทำให้เกษตรกรได้รับพิษของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกายได้ง่ายขึ้น และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลแหลมโดนด อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง ของวิษชาติ สิมลา และ ตัม นุญรอด ที่กล่าวว่าเกษตรกร มีพฤติกรรมบางส่วนในเรื่องการใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล แม้เกษตรกรจะมีการใช้คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล แต่เป็นการใช้อุปกรณ์ที่ไม่ครบชุดและไม่ปลอดภัย ซึ่งการวิจัยที่กล่าวมา ได้ให้ข้อเสนอแนะประเด็นพฤติกรรมไม่ปลอดภัยเหล่านี้ว่าสามารถปรับปรุงได้โดยการให้ความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และการใช้สื่อที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเองของเกษตรกรด้วยความสม่ำเสมอหรือบ่อยครั้ง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อป้องกันตนเองและบุคคลรอบข้าง

ข้อเสนอแนะ

การเก็บตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาทางสายตา ไม่สามารถอ่านแบบสอบถามได้ ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้เวลาานพอสมควรในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย ดังนั้น ในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ในครั้งต่อไป ควรเก็บตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ จะทำให้ได้ข้อมูลที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ครอบคลุมและลึกมากขึ้น ทั้งก่อนกระบวนการปลูก ระหว่างการปลูก หลังหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต
- 2) ศึกษาผลกระทบต่อด้านสุขภาพของเกษตรกร ที่ได้รับผลกระทบจากสารเคมีทางการเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อม

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาจาก ผศ.ทรงพันธ์ ต้นตระกูล อาจารย์ที่ปรึกษาหลักที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน เอาใจและใส่ด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณคณาจารย์ สาขาบ้านและชุมชน ที่ให้คำแนะนำในการดำเนินการวิจัยและขั้นตอนวิธีการต่างๆ รวมถึงให้ข้อชี้แนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดในงานวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ นายประชัน อุปคำแดง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 บ้านหนองครก ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่คอยให้ความอนุเคราะห์ในการเข้าไปทำการวิจัยในพื้นที่ ทั้งยังคอยอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบพระคุณ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในชุมชนที่ให้ความอนุเคราะห์สละเวลาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนของผู้วิจัยที่คอยให้กำลังใจและคอยสนับสนุนเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

ศรินทร ทองอินทร์. (2558). “ปัญหาและอุปสรรคในการส่งออกมะม่วงน้ำดอกไม้ไปยังสาธารณรัฐประชาชน

จีน: กรณีศึกษา ผู้ประกอบการในจังหวัดฉะเชิงเทรา.” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

http://digital_collect.lib.buu.ac.th (วันที่ 9 ตุลาคม 2561).

สายน้ำผึ้ง บุญวาที. (2553). “การป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในเขต

ตำบลแหลมกลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด.” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://opac.lib.buu.ac.th/opac>. (วันที่ 9 ตุลาคม 2561).

นภาพร หานะพันธ์. (2553). “การสร้างความรู้หนักในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการดูแลสุขภาพโดย การดูแลเกษตรกรปลูกมะขามเทศ ตำบลเจ็ดเสมียนน จังหวัดราชบุรี.” [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/>. (วันที่ 9 ตุลาคม 2561).

Missconsult. (2561). “To know self: Self-Awareness: รู้จักตนเอง.” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.missconsultblog.com/>. (วันที่ 11 ตุลาคม 2561).

วรเชษฐ์ ขอบใจ และคณะ. “พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส ในเลือดของกลุ่มเกษตรกรต้นน้ำกรณีสึกษาชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดพะเยา.” [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JHR/article/view/4915>. (วันที่ 9 ตุลาคม 2561).

วิชาดา สิมลา และ ตั้ม บุญรอด. “พฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลแหลมโตนด อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง” [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา [https://www.tci-](https://www.tci-thaijo.org/index.php/tsujournal/article/view/68571)

[thaijo.org/index.php/tsujournal/article/view/68571](https://www.tci-thaijo.org/index.php/tsujournal/article/view/68571). (วันที่ 9 ตุลาคม 2561).

ผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Social Entrepreneur and Supporting Happiness of People in the
Thung Tam Sao Community, Hat Yai District, Songkhla Province

ภัทรพร แสงทวี¹ นัฐนิดา ขวัญชื่น¹ และ อุทัย ปริญญาสุทินันท์²

Pattaraporn Saengtawee Nutchanida Kwanchuen and Utai Parinyasutinun

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ สังคมชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการสังคมในระดับชุมชน อันได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรัษฎา โคนกลุ่มสมาร์ทฟาร์มเมอร์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้ง โพรงไทยบ้านท่าหมอไชย สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหนูแร่ จำกัด และสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา เป็นกลุ่มผู้ประกอบการสังคมที่มีการพัฒนาของกลุ่มของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้มากที่สุด ซึ่งกลุ่มทั้งหมดนี้มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความสุขให้กับคนในชุมชนทุ่งตำเสาได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย การมีสุขภาพดี มีน้ำใจงาม รู้จักการผ่อนคลาย มีการหาความรู้ มีคุณธรรม รู้จักการใช้เงินให้เป็น การมีครอบครัวที่ดี และการมีสังคมดี ไม่เพียงเท่านั้น ผู้ประกอบการสังคมยังดำเนินธุรกิจที่ช่วยในการพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการพัฒนาในมิติของระดับปัจเจกบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชนอีกด้วย

คำสำคัญ : ผู้ประกอบการสังคม ความสุข การพัฒนาชุมชน

Abstract

The purpose of this research was to study social entrepreneur and supporting happiness of people in the Thung Tam Sao Community, Hat Yai District, Songkhla Province that was qualitative research. Data collections were in-depth interview, focus group discussion, and participant observation by collecting field and there were 30 participants that consisted of social entrepreneur, local people, community leaders, relevant government officer and academician with documentary data and relevant research. After that researcher used content analysis and descriptive research.

¹นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

*Corresponding author: E-mail: toey242pat@hotmail.com

As the result, social entrepreneurs in the community were as follows; Agricultural Housewives of Rak Ton Community Enterprise, Smart Farmer Group, Ban Tha Mho Chai -Thai Honeybee Community Enterprise, Ban Hu rea - Rubber Cooperative Limited, and Ban Wang Pha- Financial Institution. All institutions had more self-development until the present, in order to achieve the objective. The element of group supporting happiness of the society in Tung Tam Sao community were as follows; Happy Body, Happy Heart, Happy Relax, Happy Brain, Happy Soul, Happy Money, Happy Family and Happy Society. Moreover, social entrepreneurs also developed community in economy, society and environment, including individual, family and community level.

Keywords: Social entrepreneurs Happy Community development

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน หนึ่งในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว คือ ชุมชนทุ่งตำเสา ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ชุมชนทุ่งตำเสา ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งเลียบ บ้านทุ่งตำเสา บ้านหูแร่ บ้านนายสี บ้านโ๊ะ บ้านนาแสน บ้านพรุชบา บ้านท่าหมอไชย บ้านวังพา และบ้านเกาะม่วง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 5,032 ครัวเรือน ซึ่งมีประชากรราว 16,121 คน แบ่งเป็นเพศชาย 7,815 และเพศหญิง 8,305 คน พื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมคิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 5,257 ไร่ โดยใช้ประโยชน์ในการทำนาจำนวน 2,184 ไร่ และทำสวน 3,073 ไร่ รายได้ของชาวบ้านจึงขึ้นอยู่กับอาชีพเกษตรกรรม รวมถึงชาวบ้านบางส่วนมีอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานแปรรูปไม้ยางพารา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชน นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีอาชีพเสริมจากการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงวัว ควาย ไก่ และแพะ (เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา, 2558: น. 4-11) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และใช้ประโยชน์ในการทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน ดังนั้น เมื่อราคายางพาราตกต่ำจึงส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ส่งผลให้มีรายได้ลดลง ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน ด้วยวิธีการก้าวเข้าสู่ “ประเทศไทย 4.0” ที่เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เป็นการนำความคิดสร้างสรรค์มาเป็นแรงผลักดัน และนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าไปสู่การบริการมากขึ้น เน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ด้วยการสร้าง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของการ “รู้จักเต็ม รู้จักพอ และรู้จักปัน” ผ่านกลไก “ประชารัฐ” แต่ปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยพบว่ามีหลายด้าน เช่น การขาดปัจจัยการผลิตและบริการขั้นพื้นฐาน การที่อัตราเงินเฟ้อมีแนวโน้มสูงขึ้น การกระจายรายได้และความเจริญ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในอัตราสูง ปัญหาสถาบันการเงินขาดสภาพคล่องและปัญหาหนี้เสียในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ปัญหาสังคมและอาชญากรรม ฯลฯ

ในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา แม้ว่าจะช่วยสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ แต่ก็ยังต้องติดอยู่ใน “กับดักรายได้ระดับปานกลาง” “กับดักความยากจน” และ “กับดักความขัดแย้ง” ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบ โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ ปัญหาความไม่สมดุลของภาคเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน เช่น การอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง การไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม การมีชีวิตเปลี่ยนไปทั้งการดำรงชีวิตและการทำงาน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จึงควรได้รับการแก้ไขจากหน่วยงานต่างๆ

โดยที่การจะให้หน่วยงานภาครัฐแก้ปัญหาดังกล่าวเพียงลำพังจึงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการทำงานของภาครัฐไม่มีความคล่องตัว ไม่มีความต่อเนื่อง และไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างทั่วถึงและตรงจุดเท่าที่ควรนัก ขณะที่บางส่วนคาดหวังให้ภาคธุรกิจเป็นองค์กรขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาสังคมดังกล่าว แต่แท้ที่จริงแล้วเป้าหมายหลักของภาคธุรกิจ คือ การแสวงหากำไรสูงสุด ไม่ได้มีเป้าหมายหลักในการช่วยเหลือสังคม อีกทั้งการจะพึ่งพาภาคประชาสังคม หรือ NGOs คงเป็นไปได้ยากเช่นเดียวกัน เพราะปัจจุบันภาคประชาสังคมของไทยไม่เข้มแข็งพอ และยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากยังขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ขาดการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดีและเข้มแข็ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ภาครัฐบาล ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคม ไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้เพียงลำพัง โดยในปัจจุบันจึงมีอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าจะเป็นความหวังในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว นั่นคือ ผู้ประกอบการสังคม

ผู้ประกอบการสังคม หรือ Social Entrepreneurs ถือเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผู้ประกอบการสังคม เป็นบุคคลที่มีวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาคือหันมาพึ่งพิงบุคคลเหล่านี้มีความมุ่งมั่นและยืนหยัดในการแก้ไขปัญหารวมถึงมีการเสนอแนวคิดใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในวงกว้าง แทนที่จะปล่อยให้การแก้ไขปัญหาคือหน้าที่ของภาครัฐ ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมเพียงเท่านั้น ผู้ประกอบการสังคมมุ่งมั่นที่จะร่วมแก้ไขปัญหาคือโดยการเปลี่ยนแปลงระบบเผยแพร่วิธีการทำงาน และจูงใจให้คนในสังคมยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ใหม่ อีกทั้ง ผู้ประกอบการสังคมในสังคมยุคใหม่มีรูปแบบการประกอบการที่เห็นแก่ประโยชน์ ซึ่งมุ่งมั่นไปที่ผลประโยชน์ที่สังคมจะได้รับให้ได้มากที่สุด และมักจะพยายามเพิ่มเป้าหมายด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอาสาในด้านต่างๆ เช่น การบรรเทาความยากจน การดูแลสุขภาพ การพัฒนาชุมชน ฯลฯ ผู้ประกอบการสังคม เป็นบุคคลที่มีแรงปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สิ่งที่ดีกว่าโดยทำงานอย่างมีกลยุทธ์เพื่อความคงอยู่ของคุณค่าในสังคม เป็นผู้นำที่มีลักษณะในการขับเคลื่อนธุรกิจ รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาคือและพัฒนาสังคมไปพร้อมกัน (ดวงใจ รุ่งโรจน์เจริญกิจ และคณะ, 2555) เช่นเดียวกับในชุมชนทุ้งคำเสาที่มีผู้ประกอบการสังคมประกอบกิจการต่างๆ อยู่ ได้แก่ วิชากิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรัษฎา โคน กลุ่มสมาร์ทพาร์เมออร์ วิชากิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรง ไทยบ้านท่าหมอไชย สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่ จำกัด และสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา ซึ่งเป็นผู้ประกอบการสังคมที่ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาและดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลในระดับที่ดีขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายความเจริญสู่ชนบท (ปภากรณ์ ชูหมื่นชาชัย และมัทยา บุตรงาม, 2559) อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสุขให้กับชาวบ้านในชุมชนทุ้งคำเสาได้เป็นอย่างดี ทั้งความสุขในชีวิตส่วนตัว ความสุขในการทำงานหรือแม้แต่ความสุขในสังคมทั่วไป

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ในยุทธศาสตร์หนึ่งของแผนพัฒนา ซึ่งมีความสุขเป็นเป้าหมายหลัก ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่มาจากการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม โดยคนถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เกิดการช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน นำไปสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกจนกระทั่งถึงระดับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีการให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาคน โดยเน้นเรื่องความสุขเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในชุมชนทุ้งคำเสา มีผู้ประกอบการสังคมที่มุ่งมั่นให้กลุ่มเกิดการพัฒนานำไปสู่การประสบความสำเร็จ เพื่อเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชนทุ้งคำเสาเกิดความสุขมากขึ้น และเมื่อชาวบ้านเกิดความสุขจะยิ่งส่งผลให้การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นด้วย

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ้งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากการประกอบกิจการของผู้ประกอบการสังคมระดับชุมชนนั้นเป็นการมุ่งเน้นการแก้ปัญหาของชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก เป็นการพัฒนาชุมชนทั้งด้านการบรรเทาความยากจน และการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาในระดับของปัจเจกบุคคล ระดับครัวเรือน และ

ระดับชุมชน อีกทั้งการดำเนินกิจการของผู้ประกอบการสังคมยังช่วยเสริมสร้างความสุขให้กับชาวบ้านในชุมชนทุ่งคำเสาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่ของชุมชนทุ่งคำเสา ซึ่งเป็นที่ตั้งของผู้ประกอบการสังคม อันได้แก่ วิชากิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรัษฎา โคน และกลุ่มสมาร์ตฟาร์มเมอร์ ที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 วิชากิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงไทยบ้านท่าหม่อไชย ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่ จำกัด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 และสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการสังคม จำนวน 15 คน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน และนักวิชาการ จำนวน 1 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัยเริ่มตั้งแต่ 30 พฤศจิกายน 2561-28 กุมภาพันธ์ 2562

ผลการวิจัย

ผู้ประกอบการสังคมของชุมชนทุ่งคำเสาในที่นี้หมายถึงวิชากิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรัษฎา โคน กลุ่มสมาร์ตฟาร์มเมอร์ วิชากิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงไทยบ้านท่าหม่อไชย สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่ จำกัด และสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา โดยมีรายละเอียดดังนี้

บริบทผู้ประกอบการสังคมของชุมชนทุ่งคำเสา

วิชากิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรัษฎา โคน ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านพรุชบา ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เริ่มก่อตั้งดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 มีนางไพเราะ กาลศรี เป็นประธานกลุ่ม แรกเริ่มมีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 20 คน โดยผลิตภัณฑ์แรกที่ผลิตจำหน่ายคือ ผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้ที่แปรรูปจากส้มแขก ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ทางกลุ่มได้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้ส้มแขกให้อยู่ในรูปแบบของผงชงพร้อมดื่ม และนำไปทดลองจำหน่ายตามสถานศึกษา และตลาดนัดต่างๆ ในอำเภอหาดใหญ่ ผลปรากฏว่าน้ำผลไม้ส้มแขกแบบผงชงพร้อมดื่มได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ส่งผลให้กลุ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น จากกลุ่มลูกค้า และในปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นเป็น 30 คน ต่อมาในปีพ.ศ. 2542 ทางกลุ่มได้รับงบประมาณสนับสนุนจากบริษัทมิยาซาวาในการสร้างโรงเรือนในการผลิต ซึ่งในปีเดียวกันได้มีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้ส้มแขกผงชงพร้อมดื่มให้เข้าหลัก GMP อีกทั้งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีความหลากหลาย เช่น ส้มแขกผงชงพร้อมดื่ม น้ำพริกเผาส้มแขก น้ำพริกมะขาม น้ำพริกไตปลาแห้ง เครื่องแกงส้มปรี๊ด ส้มแขกจี๊ดจ๊าด และโดนัทพริกทอง ฯลฯ (ภาพที่ 1-4) โดยต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ผลิตภัณฑ์น้ำพริกส้มแขกได้เป็นสินค้า OTOP ของชุมชน และได้รับให้เป็นสินค้า OTOP ระดับ 4 ดาว จากนั้นในปีพ.ศ.2560 ผลิตภัณฑ์โดนัทพริกทอง ได้รับให้เป็นสินค้า OTOP ระดับ 3 ดาว อย่างไรก็ตามหากจะกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน ก็คือ ส้มแขกชนิดผงชงพร้อมดื่มและชนิดเม็ด มีสรรพคุณช่วยลดไขมันในเส้นเลือด และในอนาคตทางกลุ่มมีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการหาวิธียืดอายุของผลิตภัณฑ์จากที่สามารถเก็บไว้ได้นานถึง 3 เดือนให้สามารถเก็บไว้

ได้เกิน 3 เดือน อีกทั้งทางกลุ่มมีสิ่งที่จะวางแผนว่าจะทำในอนาคต คือ การทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐานจากองค์การอาหารและยา (อย.) ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงโรงเรือนที่ใช้เป็นแหล่งผลิต และปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อให้เหมาะสมตามมาตรฐานที่ได้มีการกำหนดไว้ การปรับปรุงโรงเรือนได้มีการจัดทำไว้แล้วในขณะนี้ แต่จะมีการย้ายห้องสุขาที่อยู่ในครัวเรือนออกไปสร้างใหม่ข้างนอกโรงเรือน เพื่อให้ตรงกับมาตรฐานของอย.

ภาพที่ 1-4 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรักษ์โดน

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2561

กลุ่มสมาร์ตฟาร์มเมอร์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านพรุชบา ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา เริ่มก่อตั้งมาเป็นเวลาหลายปี แต่ช่วงปี พ.ศ.2558 รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมแก่กลุ่มด้วยการให้เข้าร่วมโครงการศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอดงหลวง ซึ่งเป็นโครงการที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อีกทั้งทางกลุ่มยังได้รับงบประมาณสนับสนุนในการสร้างศาลาเรียนรู้จากสำนักงานสกลนิกงแบ่งรัฐบาล ได้ทุนสนับสนุนการสร้างศาลาเป็นจำนวนเงินทั้งหมด 150,000 บาท ซึ่งต่อมารัฐบาลให้บุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาดูงานในกลุ่มปีละหลายหมื่นคน เนื่องจากนายนิวัฒน์ เนตรทองคำ ถือเป็นเกษตรกรต้นแบบที่ชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งบุคคลภายนอกสามารถถอดเรียนแบบการทำเกษตรของเขาได้ เขามีพื้นที่การทำเกษตร 13 ไร่ มีการปลูกพืชผัก ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด อีกทั้งยังมีการหมักปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และมีการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยผลผลิตที่ได้จะจำหน่ายในหลายช่องทาง ทั้งตามตลาด การส่งจำหน่ายทางเคอร์รี่ และการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งผลผลิตจะส่งขายทั่วประเทศ อีกทั้งเขายังได้รับให้เป็น 1 ใน 7 เกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสงขลา จนปัจจุบันนี้นอกจากการเป็นเกษตรกรผู้ให้ความรู้แก่บุคคลที่เข้ามาเรียนรู้ภายในกลุ่มยังได้รับให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลา รวมทั้งได้รับรางวัลหมอดินดีเด่น เนื่องในวันดินโลกอีกด้วย และในอนาคตนายนิวัฒน์มีความต้องการที่จะเลี้ยงกุ้งฝอยในบ่อพลาสติกเพิ่มขึ้นด้วย

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงไทยบ้านท่าหมอไชย ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 บ้านท่าหมอไชย ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา มีนายประคอง โลพะกุล เป็นประธานกลุ่ม นายประคองได้เข้าร่วมอบรมในโครงการของสำนักงานสงเคราะห์ทหารผ่านศึกเขตสงขลา และเข้าอบรมกับศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดชุมพร หลังจากได้รับการอบรมนายประคองได้เริ่มก่อตั้งกลุ่มในปี พ.ศ.2557 หลังจากมีการรวมกลุ่มก็ได้มีการขึ้นจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในปี พ.ศ. 2559 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย ได้แก่ ลังผึ้ง ขี้ผึ้ง และน้ำผึ้ง (ภาพที่ 5-8) โดยมีตลาดการจำหน่ายคือ คนในชุมชนทุ่งคำเสา การสั่งซื้อออนไลน์ และบางส่วนจากหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งในอนาคตทางกลุ่มมีการวางแผนที่จะเพิ่มผลิตภัณฑ์ขึ้นมา คือ การทำสบู่

ภาพที่ 5-8 ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้ง โพรงบ้านท่าหมอไชยไทย
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561

สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหุแระ จำกัด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านหุแระ ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอลาดใหญ่ จังหวัด เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2537 เป็นเวลากว่า 25 ปี โดยที่สหกรณ์เกิดขึ้นได้จากการที่ภาครัฐสนับสนุนให้มีการจัดสร้างโรงรมควันยางขึ้น ในขณะที่รัฐได้งบประมาณสนับสนุนการสร้าง โรงรมควันยาง เริ่มแรกสหกรณ์มีสมาชิกจำนวน 200 คน สมาชิกส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 3 และ 4 ของชุมชนทุ่งคำเสาหรืออาศัยอยู่ใกล้สหกรณ์ เพื่อความสะดวกในการซื้อขายน้ำยางสด ซึ่งสหกรณ์ได้รับมาตรฐานหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิต (Good manufacturing practice: GMP) เป็น โรงที่ 11 ของประเทศ และเป็นโรงที่ 2 ของจังหวัดสงขลา ได้รับมาตรฐาน GMP ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560 ทางสหกรณ์ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งจากสำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา-กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลา สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์สงขลา และการยางแห่งประเทศไทย หรือ กยท. โดยทางสหกรณ์มีหน้าที่หลักในการรับซื้อน้ำยางสดจากสมาชิก เพื่อนำมาแปรรูปเป็นยางแผ่นรมควัน (ภาพที่ 9-10) และนำไปจำหน่ายที่สำนักงานตลาดกลางยางพาราจังหวัดสงขลา

สถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 9 บ้านวังพา ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แรกเริ่มในปี พ.ศ.2544 มีการก่อตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านขึ้นก่อน ต่อมาในปี พ.ศ.2546 ได้เข้าร่วมประกวดกองทุนหมู่บ้านในระดับอำเภอ และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 รวมถึงได้รับรางวัล 3A ต่อมาในปี พ.ศ.2550 ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดกองทุนหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด และในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553 กองทุนหมู่บ้านชุมชนบ้านวังพา ได้ก่อตั้งพัฒนามาเป็นสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา โดยเปิดบริการด้านธุรกรรมการเงินแก่ชาวบ้านในวันจันทร์ พุธ และศุกร์ โดยได้รับการสนับสนุนภายใต้การดูแลของธนาคารออมสิน มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อให้ชาวบ้านสามารถทำธุรกรรมต่างๆ ทางการเงินได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันถือว่าได้รับผลตอบแทนจากชาวบ้านเป็นอย่างดี เนื่องจากเงินหมุนเวียนของกองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงินค่อนข้างสูง อีกทั้งในปัจจุบันกองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงิน ได้มีการส่งเสริมด้านวิสาหกิจชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มน้ำดื่มชาววัง จัดทำน้ำแข็งหลอด และทำปุ๋ยของชุมชนขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม และเพิ่มรายได้มากขึ้น รวมถึงในอนาคตมีการวางแผนที่จะส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น มีการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับโฮมสเตย์ รีสอร์ท และร้านอาหาร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน อีกทั้งในอนาคตจะมีการพัฒนาระบบธุรกรรมทางการเงินให้ทันสมัยขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งคำเสา ก่อตั้งกลุ่มโดยมีการบริหารจัดการที่ดี ประธานและสมาชิกร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดีในการพัฒนาของกลุ่มของตนเองให้ดีขึ้น และปราศจากความขัดแย้ง จนทำให้กลุ่มผู้ประกอบการสังคมเหล่านี้ประสบความสำเร็จ อีกทั้งกลุ่มผู้ประกอบการสังคมเหล่านี้ยังมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสามารถช่วยเหลือให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับผลตอบแทนจากการดำเนินงานให้เกิดความคุ้มค่าที่สุด

ผู้ประกอบการสังคมกับวงจรการจัดการคุณภาพ PDCA

ผู้วิจัยนำหลักการวิเคราะห์การจัดการของกลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งตำเสา โดยวิธีการจัดการวงจรคุณภาพ PDCA ได้แก่ ด้านการวางแผน (Plan) ด้านการดำเนินการตามแผน (Do) ด้านการตรวจสอบ (Check) และด้านการแก้ไขปัญหา (Act) เพื่อศึกษาการจัดการในการดำเนินงานของกลุ่มจนนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรัษฎาโค่น มีการจัดการตามวงจร PDCA ดังนี้ ด้านการวางแผน (Plan) กล่าวคือ ประธานและสมาชิกของกลุ่มมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม โดยวัตถุประสงค์มีความตั้งใจไว้ว่า ต้องการให้สมาชิกมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้แก่ตนเองมากขึ้นและเกิดการทำงานร่วมกัน อีกทั้งเป้าหมายของกลุ่มเป็นความต้องการที่จะดำเนินการจัดทำผลิตภัณฑ์ให้เกิดการพัฒนาเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการวางแผนจัดทำผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้น **ด้านการดำเนินการตามแผน (Do)** กล่าวคือ มีการประชุมหารือร่วมกันในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีความหลากหลาย และครอบคลุมความต้องการของกลุ่มลูกค้าทุกเพศทุกวัย **ด้านการตรวจสอบ (Check)** กล่าวคือ เป็นการตรวจสอบจากผลตอบรับที่ได้รับจากกลุ่มลูกค้า ซึ่งทางกลุ่มได้รับผลตอบรับเป็นอย่างดี มีการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมาก และ**ด้านการแก้ไขปัญหา (Act)** กล่าวคือ มีการปรึกษาหารือร่วมกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม อาทิเช่น การหาแนวทางในการแก้ปัญหาให้ผลิตภัณฑ์ทุกอย่างเป็นที่สนใจของกลุ่มลูกค้ามากขึ้น ปัญหาการลงทุนที่จะทำอย่างไรให้คุ้มค่ามากที่สุด โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหาขึ้น และให้สมาชิกร่วมกันปรึกษาหาแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ต่อไป

กลุ่มสมาร์ตฟาร์มเมอร์ มีการจัดการตามวงจร PDCA ดังนี้ ด้านการวางแผน (Plan) กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาในการเพิ่มผลผลิตให้แก่กลุ่ม มีการวางแผนในการศึกษาวิธีปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายขึ้น ที่สำคัญคือวิธีการนั้นจะต้องอยู่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง **ด้านการดำเนินการตามแผน (Do)** กล่าวคือ มีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการเปลี่ยนพื้นที่จากพื้นที่สวนยางพาราเกือบทั้งหมดให้กลายเป็นพื้นที่สำหรับปลูกพืชแบบผสมผสาน เนื่องจากต้องการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนให้สามารถมีเงินเก็บออม และใช้จ่ายได้ตลอดทั้งปี **ด้านการตรวจสอบ (Check)** กล่าวคือ มีการตรวจสอบจากการที่มีบุคคลจากในชุมชนและภายนอกชุมชนเข้ามาศึกษาเรียนรู้ภายในกลุ่มเป็นจำนวนมาก และ**ด้านการแก้ไขปัญหา (Act)** กล่าวคือ มีการปรึกษาหารือกันภายในกลุ่มถึงปัญหาที่เกิดขึ้น อย่างเช่น ปัญหาโรคขโมย ปัญหาศัตรูพืช ส่งผลให้พืชบางชนิดได้รับความเสียหาย เพื่อนำข้อสรุปจากการประชุมที่ได้ไปปรับใช้ และแก้ไขปัญหาต่อไปได้

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงไทยบ้านท่าหม่อไชย มีการจัดการตามวงจร PDCA ดังนี้ ด้านการวางแผน (Plan) กล่าวคือ ผู้ก่อตั้งกลุ่มมีการวางแผนในทุกด้านทั้งด้านการตลาด การทำงานของสมาชิก การดำเนินการจัดทำผลผลิต ด้านการจ่ายค่าตอบแทน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและได้ผลผลิตที่คุ้มค่าในการลงทุนให้มากที่สุด รวมถึงมีการกำหนดเป้าหมายคือการหาตลาดที่หลากหลายขึ้น เพื่อทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น **ด้านการดำเนินการตามแผน (Do)** กล่าวคือ เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายไว้จึงต้องมีการกระทำให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งทางกลุ่มสามารถหาตลาดในการจำหน่ายผลผลิตได้เพิ่มขึ้น จากในอดีตจำหน่ายให้แก่คนในชุมชนเพียงช่องทางเดียว แต่ในปัจจุบันมีการสั่งทำลังผึ้งจากหน่วยงานอื่นร่วมด้วย **ด้านการตรวจสอบ (Check)** กล่าวคือ มีการตรวจสอบรับรองจากการที่มีลูกค้าไว้ใจในผลผลิตของกลุ่ม เชื่อถือในเรื่องคุณภาพ รวมถึงการที่หน่วยงานภาครัฐอย่างเช่น สำนักงานเกษตรอำเภอดำรงวิทยะให้ความเชื่อถือทางกลุ่มด้วยการสั่งทำลังผึ้งเป็นจำนวนมาก และ**ด้านการแก้ไขปัญหา (Act)** กล่าวคือ มีการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้ก่อตั้งกลุ่มและสมาชิก เช่น เรื่องการจัดทำผลผลิตเพื่อจำหน่าย เรื่องการทำงานของสมาชิก โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรชาวสวนยางพาราเวลาในช่วงกลางวันก่อนการเข้ามาทำงานจะไม่พร้อมกัน ผู้ก่อตั้งกลุ่มจึงมีวิธีการแก้ไขด้วยการจ่ายค่าแรงเป็นชั่วโมงตามการทำงาน of สมาชิกแต่ละคน ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมและไม่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในกลุ่ม

สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหุแระ จำกัด มีการจัดการตามวงจร PDCA ดังนี้ ด้านการวางแผน (Plan) กล่าวคือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มในการดำเนินการให้สหกรณ์ได้รับเป็นสถาบันเกษตรกรที่มีมาตรฐาน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การทำงานของเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการ และสมาชิกของสหกรณ์ อีกทั้งการตั้งเป้าหมายของสหกรณ์ในการให้สมาชิกในกลุ่มสามารถช่วยเหลือตนเองและสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของกลุ่มเพื่อการทำงานอย่างโปร่งใส **ด้านการดำเนินการตามแผน (Do)** กล่าวคือ สหกรณ์มีการให้ข้อมูลแก่สมาชิกในเรื่องการรับซื้อขายน้ำยางสด เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางไม่ให้เกิดการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งทางสหกรณ์มีการหาวิธีการเพิ่มผลผลิตให้แก่กลุ่ม เนื่องจากในปัจจุบันผลผลิตมีเพียงการแปรรูปน้ำยางสดให้เป็นยางแผ่นรมควัน **ด้านการตรวจสอบ (Check)** กล่าวคือ มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินการจัดการภายในและภายนอกสหกรณ์ ซึ่งภายในคือการที่ตรวจสอบจากความสำเร็จและความผิดพลาดของสหกรณ์ การติดตามตรวจสอบจากภายนอก คือ การที่สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหุแระ จำกัด สามารถพัฒนาตนเองจนได้รับมาตรฐาน GMP เป็นโรงที่ 11 ของประเทศ และ โรงที่ 2 ของจังหวัดสงขลา ทำให้ผลผลิตของกลุ่มมีคุณภาพจนเป็นที่ไว้วางใจจากแหล่งซื้อขายผลผลิต และ**ด้านการแก้ไขปัญหา (Act)** กล่าวคือ มีการประชุมเพื่อชี้แจงปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่เจ้าหน้าที่ คณะกรรมการ และสมาชิกได้รับรู้เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

สถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา มีการจัดการตามวงจร PDCA ดังนี้ **ด้านการวางแผน (Plan)** กล่าวคือ สถาบันการเงินมีการกำหนดวัตถุประสงค์ขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถทำธุรกรรมการเงินได้อย่างสะดวก และมีเป้าหมาย คือ สามารถเป็นแหล่งในการทำธุรกรรมทางการเงินให้แก่ชาวบ้านได้ในทุกรูปแบบ และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน เนื่องด้วยสถาบันการเงินมีสวัสดิการต่างๆ ให้แก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต **ด้านการดำเนินการตามแผน (Do)** กล่าวคือ ผู้จัดการได้ตั้งกฎเกณฑ์และข้อบังคับ ไว้อย่างชัดเจน และมีการชี้แจงให้ทุกคนได้รับทราบอย่างทั่วถึง รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ใช้บริการสามารถแสดงความคิดเห็นถึงความต้องการที่อยากให้สถาบันการเงินกระทำแก่ชาวบ้าน ได้อีกด้วย **ด้านการตรวจสอบ (Check)** กล่าวคือ มีการติดตามตรวจสอบจากผลตอบรับของชาวบ้านในชุมชนที่มีการเข้ามาใช้บริการของสถาบันการเงินเป็นจำนวนมาก ทำให้สถาบันการเงินมีเงินหมุนเวียนค่อนข้างดี และมีการติดตามตรวจสอบการดำเนินการของทางสถาบันการเงินจากธนาคารออมสิน และ**ด้านการแก้ไขปัญหา (Act)** กล่าวคือ มีการประชุมร่วมกันเพื่อชี้แจงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถาบันการเงิน เพื่อให้ทุกคนร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลในการนำมาใช้บริหารจัดการส่วนของการดำเนินการของสถาบันการเงิน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดความสามัคคีในการทำงานร่วมกันมากขึ้น

สรุปได้ว่า การบริการจัดการภายในองค์กร หรือการบริหารจัดการแบบวงจรคุณภาพ PDCA มีส่วนช่วยอย่างยิ่งในการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการสังคมให้ประสบความสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งตำเสาถือได้ว่ามีระบบการบริหารจัดการที่ค่อนข้างครบวงจรตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุด

ผู้ประกอบการสังคมกับการพัฒนาชุมชนทุ่งตำเสา

ผู้ประกอบการสังคมของชุมชนทุ่งตำเสา เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งในมิติของระดับปัจเจกบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ **ประการแรก ด้านเศรษฐกิจ** กล่าวคือ มีบทบาทในการช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้ มีการส่งเสริมการสร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้าน เนื่องจากส่วนใหญ่ชาวบ้านในชุมชนทุ่งตำเสามีอาชีพเป็นเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจภายในประเทศ ส่งผลให้ราคายางตกต่ำก็จะส่งผลกระทบต่อรายได้ และความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทำให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อก่อตั้งกลุ่มผู้ประกอบการสังคมขึ้นมาเพื่อเป็นการสร้างอาชีพเสริม อีกทั้งยังเป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน เนื่องจากมีบุคคลภายนอกทั้งกลุ่มลูกค้า หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์หรือผลผลิตของกลุ่มเป็นอย่างดี จึงส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นไปด้วย **ประการที่สอง ด้านสังคม**

กล่าวคือ มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความรักใคร่สามัคคี มีการทำงานร่วมกันได้
อย่างมีประสิทธิภาพ ปราศจากความขัดแย้ง อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้น เนื่องจากชาวบ้านมีส่วนช่วยในการ
พัฒนาชุมชน รวมถึงกลุ่มผู้ประกอบการสังคมยังมีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของกลุ่มตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต ถือเป็นกา
รให้ความช่วยเหลือด้านความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น **ประการที่สาม ด้านสิ่งแวดล้อม** กล่าวคือ มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร
ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่ามากที่สุด ไม่ปล่อยให้ทรัพยากรต้องสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ รวมถึงช่วยส่งเสริมให้
ชาวบ้านรู้จักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างถูกวิธี ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จนก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่ดี
ตามมาในอนาคต อีกทั้งเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการปลูกพืชผักหลากหลายชนิด เพื่อช่วยให้สิ่งแวดล้อมมีความ
อุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น **ประการที่สี่ มิติระดับปัจเจกบุคคล** กล่าวคือ ทำให้ชาวบ้านเกิดการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถด้าน
การประกอบกิจการต่าง ๆ มากขึ้น ชาวบ้านเกิดการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีรายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายในชีวิตส่วนตัว
ของตนเองได้ และเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการสังคม เนื่องจาก
สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาได้ **ประการที่ห้า มิติระดับครัวเรือน** กล่าวคือ ชาวบ้านสามารถนำ
รายได้ไปใช้เป็นการใช้จ่ายภายในครัวเรือนได้ มีเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น และสามารถนำเงินจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกไปต่อยอด
ในการประกอบอาชีพของตนเองได้ รวมทั้งนำไปเป็นการศึกษาให้แก่ลูกหลานได้ด้วย และ**ประการสุดท้าย มิติระดับชุมชน**
กล่าวคือ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน เมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ก็ทำ
ให้ชุมชนเกิดการพัฒนาขึ้นด้วย อีกทั้งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังช่วยให้บุคคลภายนอกเข้ามาภายในชุมชนหรือให้ความสนใจแก่
กลุ่มของชุมชนมากขึ้น ทำให้เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง เกิดการสร้างอาชีพ สร้างรายได้จากการเป็น
ที่รู้จักของบุคคลภายนอกได้อีกช่องทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการสังคมมีส่วนช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการ
พัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชนให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

ผู้ประกอบการสังคมกับการเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนทุ่งตำเสา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำตัวชี้วัดความก้าวหน้าของมนุษย์ เรียกว่า “ความสุข 8 ประการ” ของสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี พ.ศ.2552 ซึ่งในงานวิจัยนี้ นำตัวชี้วัดความสุขเชิงอัตวิสัย ที่เป็นการ
วัดจากความพึงพอใจในชีวิตของชาวบ้าน มาวิเคราะห์ร่วมกับการดำเนินการของกลุ่มผู้ประกอบการสังคมที่ช่วยในการ
เสริมสร้างความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้ **ประการแรก การมีสุขภาพดี (Happy Body)** ชาวบ้านมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
อันเนื่องมาจากการประกอบกิจการที่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ไม่ต้องมีความวิตกกังวลในเรื่องรายได้ที่จะ
เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตหรือไม่ ซึ่งจากการก่อตั้งกลุ่มผู้ประกอบการสังคม ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ม
ีความราบรื่นขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยกลุ่มเหล่านี้ล้วนมีผลต่อความสุขด้านสุขภาพ เนื่องจาก
เมื่อชาวบ้านมีสุขภาพกายที่ดี ด้วยการกินอิ่มนอนหลับ ก็จะส่งผลดีต่อสุขภาพจิตด้วยนั่นเอง **ประการที่สอง มีน้ำใจงาม (Happy
Heart)** ชาวบ้านมีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น ปราศจากความขัดแย้ง รู้จัก
การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการของกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม **ประการที่สาม ควรรู้จักการผ่อนคลาย (Happy Relax)**
เมื่อมีเวลาว่างจากการประกอบกิจการชาวบ้านมีการพักผ่อนทั้งร่างกาย และจิตใจของตนเอง ด้วยการทำ
กิจกรรมที่ตนเองชื่นชอบ เพื่อคลายความเครียด และความเหนื่อยล้าจากการทำงาน **ประการที่สี่ มีการหาความรู้ (Happy Brain)**
มีการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินการของกลุ่มให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอยู่เสมอ ทั้งการศึกษาถึงวิธีการ
บริหารจัดการกลุ่ม การศึกษาหาความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือแม้แต่การหาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้สามารถ
จำหน่ายได้หลายช่องทาง เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่กลุ่ม **ประการที่ห้า มีคุณธรรม (Happy Soul)** กลุ่มผู้ประกอบการสังคมมีการ
ดำเนินการที่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการดำเนินกิจการของกลุ่ม มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน มีการแบ่งปัน

ผลประโยชน์ร่วมกันตามความเหมาะสม และเป็นธรรมชาติ มีความซื่อสัตย์ต่อการดำเนินการของกลุ่มในทุกเรื่อง **ประการที่หก รู้จักการใช้เงินให้เป็น (Happy Money)** มีรายได้สำหรับใช้จ่าย เก็บออมได้อย่างเพียงพอ สามารถนำเงินไปใช้ในยามจำเป็นได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ **ประการที่เจ็ด การมีครอบครัวที่ดี (Happy Family)** ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นจากการดำเนินการในกลุ่มผู้ประกอบการสังคม เป็นผลให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สามารถนำเงินไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น ครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และไม่เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นภายในครอบครัว และ**ประการที่แปด การมีสังคมดี (Happy Society)** ทำให้ชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการพบปะพูดคุยกันมากขึ้น มีการทำงานร่วมกัน เกิดความรักใคร่ มีความสามัคคี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการรู้จักปรับเปลี่ยนนิสัยให้เข้ากับผู้อื่นได้ จึงทำให้สังคมนั้นกลายเป็นสังคมที่ดี มีความน่าอยู่ และสงบสุข

สรุปได้ว่า กลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งตำเสา เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินการที่ช่วยในการเสริมสร้างความสุขให้แก่ชาวบ้านในชุมชนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการประกอบกิจการเพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีเงินสำหรับเก็บออม มีการทำงานร่วมกันอย่างสามัคคี และมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิตได้

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนทุ่งตำเสาที่มีกลุ่มผู้ประกอบการสังคมที่มีส่วนช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ตลอดจนมีส่วนในการช่วยเสริมสร้างความสุขให้แก่คนในชุมชนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถนำมาอภิปรายผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

มองการจัดการผ่านผู้ประกอบการสังคม การที่กลุ่มผู้ประกอบการสังคมจะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในวันนั้นจะต้องอาศัยปัจจัยการบริหารจัดการของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีมีส่วนช่วยให้การทำงานมีระบบ โดยจากการศึกษาของกลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งตำเสาทำให้เห็นถึงกระบวนการจัดการทำงานภายในกลุ่มที่มีการนำวงจรการจัดการคุณภาพ หรือกระบวนการ PDCA มาวิเคราะห์ศักยภาพการทำงานของกลุ่มที่เป็นพื้นฐานในการที่จะทำให้กลุ่มเกิดการพัฒนาระบบการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการทำงาน ประกอบไปด้วย การวางแผน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบ และการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักคอมพิวเตอร์และเครือข่าย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2553) ที่กล่าวว่า PDCA เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพ และคุณภาพของการดำเนินงานระดับต่างๆ ตั้งแต่การปฏิบัติงานในแต่ละวันจนถึงโครงการขององค์กรระดับใหญ่ที่มีการใช้ทั้งกำลังคน และงบประมาณในการจัดสร้าง ในขณะที่งานวิจัยของสุภาพร สารพันธ์ (2551: บทคัดย่อ) กล่าวว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในธุรกิจการทอผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มสตรีและผลกระทบต่อชุมชนชนบท ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในธุรกิจการทอผ้าไหมมัดหมี่ คือ การที่สมาชิกมีส่วนร่วมกันในการทำงาน มีการแบ่งหน้าที่กันทำ แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ความเป็นผู้นำหรือการมีผู้นำของกลุ่มที่ดี โดยการเป็นผู้ที่ทำงานอย่างทุ่มเทกำลังความสามารถในการสร้างกลุ่ม เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม มีความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงมีการตัดสินใจที่ดี โดยที่กลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งตำเสาการทำงานของแต่ละกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่การทำงานภายในกลุ่มออกเป็นฝ่าย เพื่อการทำงานที่มีระบบ รวมทั้งการมีผู้นำของกลุ่มที่มีความสามารถในการจัดการสมาชิกให้สามารถทำงานร่วมกันได้ ผู้นำมีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม ทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจและเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความราบรื่น ปราศจากความขัดแย้ง

สรุปได้ว่า ถ้าหากกลุ่มผู้ประกอบการสังคมมีการบริหารจัดการที่ดีก็จะส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนดไว้ จนทำให้กลุ่มผู้ประกอบการสังคมไปสู่ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนมากขึ้น

มองการพัฒนาชุมชนผ่านผู้ประกอบการสังคม การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งคำเสา ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการกระทำร่วมกันของผู้คนในชุมชน โดยมีกำลังที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จได้สมความมุ่งหมาย ก็คือ ประชาชนหรือชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ ที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เสมือนเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่ง ชนินทร์ วะสินนท์, สมบูรณ์ ชาวชายโงง และรัชชัช ภูณวงษ์ (2555: น.91-92) กล่าวว่าสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน คือ การเตรียมความพร้อมให้แก่เยาวชน และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยการลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งการพัฒนาชุมชนนั้นควรต้องมีการเชื่อมโยงการพัฒนาบกับองค์กรประกอบอื่นๆ เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นสังคม วัฒนธรรม หรือทรัพยากรอันมีความเฉพาะเจาะจงแตกต่างกันในแต่ละชุมชน ในขณะที่ ถวิลวดี บุรีกุล (2551: น.10-11) และจุฑารัตน์ ชมพันธ์ (2556: น.93-95) ได้จำแนกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 7 ระดับ ประกอบด้วย ระดับการให้ข้อมูล ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการสร้างร่วมมือ ระดับการร่วมดำเนินการ ระดับการร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล และระดับการควบคุมโดยประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าหากชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการต่างๆ ที่ช่วยในการพัฒนาชุมชนถือได้ว่าจะส่งผลดีมากกว่าการให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเข้ามามีบทบาทเพียงอย่างเดียว โดยในชุมชนทุ่งคำเสาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการก่อตั้งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการสังคม เพื่อดำเนินการในการช่วยสร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้านในชุมชน ช่วยในการจัดสรรทรัพยากรในชุมชนให้ดีขึ้น ช่วยเหลือในด้านธุรกรรมการเงิน และช่วยด้านอาชีพเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชน

สรุปได้ว่า กลุ่มผู้ประกอบการสังคมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนคือ คนหรือชาวบ้าน ที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

มองการเสริมสร้างความสุขผ่านผู้ประกอบการสังคม การก่อตั้งของกลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งคำเสามีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านที่ต้องการพัฒนาให้ความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ไม่ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากภายนอกเป็นหลัก แต่มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกันเองของชาวบ้านภายในชุมชน มีการร่วมกันคิดร่วมกันดำเนินการก่อตั้งกลุ่มเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่ต้องการให้ตนเองมีรายได้สำหรับการดำเนินชีวิตอย่างคล่องตัว เพียงพอสำหรับการใช้จ่าย และมีเงินเหลือไว้สำหรับเก็บออม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรชนก แก้วพิบูลย์ และจิราพา พวงจิตร (2560) ที่พบว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมของชุมชนน้าน้อย ล้วนจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาภายในชุมชนด้วยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน อีกทั้งช่วยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพ จนนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน โดยอีกประการหนึ่งความสุขของชาวบ้านที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของผู้ประกอบการสังคมคือ การที่มีความพึงพอใจในงานที่ทำ มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน มีความผูกพันกันระหว่างผู้นำกับสมาชิก และความผูกพันต่อกลุ่ม เปรียบเสมือนเดียวกันกับงานของ อธิวัฒน์ เจียวิวรรธน์กุล และอุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล (2561) ที่ศึกษาเรื่องความสุขของแรงงานไทยและพม่า: กรณีศึกษาในโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของแรงงานไทยและพม่า ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ความพึงพอใจต่อกิจกรรมสร้างสุขในองค์กร และสัญชาติ การสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณ การมีส่วนร่วมของแรงงาน และการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ประกอบการสังคมที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในชุมชน มักเกิดจากการที่ชาวบ้านมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความพึงพอใจต่องานเช่นเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ทำให้การทำงานร่วมกันมีความสุขทางกายและจิตใจ เนื่องด้วยความพอใจในสิ่งที่ตนทำเป็นผลทำให้การก่อตั้งกลุ่มผู้ประกอบการสังคมมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสุขให้แก่ชาวบ้านในชุมชนทุ่งคำเสา

สรุปได้ว่า การก่อตั้งของกลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งคำเส้า มีการดำเนินการไปพร้อมกับการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ชาวบ้าน และชุมชนจะได้รับเป็นสิ่งสำคัญ โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในทุกด้าน ถือเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สามารถช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น อันเป็นการช่วยเสริมสร้างความสุขให้แก่คนในชุมชนทุ่งคำเส้าด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กลุ่มผู้ประกอบการสังคม อันได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรักษ์โตน กลุ่มสมาร์ทฟาร์มเมอร์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงไทยบ้านท่าหม่อไชย สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหุแระ จำกัด และสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา มีการบริหารจัดการที่คำนึงถึงศักยภาพของการทำงานภายในองค์กร และการบริหารจัดการร่วมกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้กลุ่มเกิดการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ จนนำไปสู่การช่วยพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต เนื่องจากกลุ่มผู้ประกอบการสังคมของชุมชนทุ่งคำเส้าเกิดจากการที่ชาวบ้านมีความร่วมมือกันอย่างแท้จริง เกิดจากความสามัคคีที่จะร่วมกันพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยเป็นการเสริมสร้างให้ชาวบ้านเกิดความสุขมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

ภาครัฐและภาคเอกชนควรเข้ามาให้การสนับสนุนกลุ่มผู้ประกอบการสังคมในชุมชนทุ่งคำเส้าในการดำเนินการต่างๆ มากขึ้น ทั้งเรื่องงบประมาณ เรื่องการส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่าย รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม หรือการจัดตั้งกลุ่มในการดำเนินธุรกิจของชุมชนเพิ่มขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดทางเลือกที่หลากหลายในการประกอบอาชีพ และมีส่วนช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาดังกล่าวต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการปรับปรุงการบริหารจัดการของกลุ่มในเรื่องการหาแหล่งเงินทุน และช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้ประกอบการสังคมอย่างทั่วถึง จนนำไปสู่การประกอบกิจการที่ยั่งยืน อีกทั้งมีการติดตามตรวจสอบผลจากการวิจัยครั้งนี้ที่ได้มีการนำแนวทางการพัฒนาของกลุ่มไปปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่กระบวนการในการหาประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปให้เกิดความเป็นรูปธรรมมากขึ้น จนสามารถนำไปเป็นแนวทางให้แก่ชุมชนอื่นได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยอาศัยการสนับสนุน ความกรุณา และความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษา พร้อมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่อง รวมถึงกำลังใจตลอดการดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณคณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา รวมถึงคณาจารย์ทุกท่าน และบุคลากรที่คอยอบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถ และคอยช่วยเหลือดำเนินการด้านวิชาการต่างๆ

ขอขอบคุณผู้ประกอบการสังคม ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการของชุมชนทุ่งคำเส้า ที่ให้ข้อมูลในการวิจัย ให้ความร่วมมือ และคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จลุล่วงได้

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2556). *ธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจโครงการพัฒนา*. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 9 (1), 85-106.

- ฉัตรชนก แก้วพิบูลย์ และจิราพร พวงจิตร. (2560). การจัดการวิสาหกิจเพื่อสังคมของชุมชนนํ้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (โครงการศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- ชนินทร์ วะสินนท์, สมบูรณ์ ชาวชายโงง และรัชชัช ภูณวงษ์. (2555). คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6 (2), 83-92.
- ดวงใจ รุ่งโรจน์เจริญกิจ และคณะ. (2555). ถึง...(ว่าที่) ผู้ประกอบการทางสังคม. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2562, จาก <http://www.npithailand.com>
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา วันที่ 17 มิถุนายน 2551. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา. (2558). ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลเมืองทุ่งตำเสา. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.thungtamsao.go.th/content/information>
- ปภาภรณ์ ชูณหัชชาชัย และมีทยา บุตรงาม. (2559). Social Enterprise ธุรกิจแนวใหม่ได้กำไรหวังโยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2562, จาก <http://www.fpo.go.th/FPO/modules/Content/getfile.php?contentfileID=1156>
- สุภาพร สารพันธ์. (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพสตรี กรณีศึกษากลุ่มสตรี อำเภอหนองหลวง จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี).
- สำนักคอมพิวเตอร์และเครือข่าย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2553). มุมความรู้การประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2562, จาก : <http://www.ocn.ubu.ac.thservice/PDCA.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต.
- อริวัฒน์ เจียวิวรรณ์กุล และอุทัยทิพย์ เจียวิวรรณ์กุล. (2561). ความสุขของแรงงานไทยและพม่า : กรณีศึกษาในโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 9 (พิเศษ), 71-88.

บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ก่อตั้ง การสร้างความสุขให้กับคนในอำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา

**Pracharath Rak Samakkee Songkhla (Social Enterprise) Company Limited and
Its Happiness Enhancement for the People Residing in Hat Yai District,
Songkhla Province**

ศุภกัณฑ์ อีทาสสุวรรณ^{1*} จิราพร พจน² และ อุทัย ปริญาสุทธานันท์

Suppakon Ithasuwan Jiraporn Photjana and Utai Parinyasutinun

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ก่อตั้ง การสร้างความสุขให้กับคนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ประกอบด้วย คณะทำงานขับเคลื่อนบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคนำเข้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อภิปรายเชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ที่ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรและขับเคลื่อนกระบวนการผ่านตลาดกรีนโซน แม้ผลประกอบการที่ผ่านมาจะประสบภาวะขาดทุน หากแต่ยังยืนหยัดในการสร้างความสุขให้กับคนในชุมชนต่อไป อันเป็นความสุขเชิงอัตวิสัยของทั้งผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และผู้บริโภค ไม่เพียงเท่านั้นบริษัทยังดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องมีการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนอีกด้วย

คำสำคัญ : วิสาหกิจเพื่อสังคม ความสุข เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research is a qualitative research of which the purpose was to examine Pracharath Rak Samakkee Songkhla (Social Enterprise) Company Limited and its happiness enhancement for the people residing in Hat Yai District, Songkhla Province. The data was collected, using in-depth interview, focus group and non-participant observation, from 30 informants which consisted of company working groups, entrepreneurs, locals, consumers, relevant authorities and scholars and from related studies. The data collected was then analyzed using content analysis, and a summary of the analysis.

The results suggested that despite its losses, Pracharath Rak Samakkee Songkhla (Social Enterprise) Company Limited, which focused on agriculture and boosted it by running Pracharath Green Zone Market, still insisted on creating

¹⁻² นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* Corresponding author E-mail: Suppakon1218@gmail.com

happiness to the locals that brings subjective happiness for service providers, recipients and consumers and would further run a business compatible with sustainable development goals in terms of consumption and production.

Keywords: Social enterprise Happiness Sustainable development goals

บทนำ

ยุทธศาสตร์ประชารัฐเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลให้ความสนใจ สำหรับนำมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อก้าวถึงคำว่า “ประชารัฐ” ประชาชนทั่วไปจะคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับวลีที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเพลงชาติไทยที่ว่า “ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน...” ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยที่รัฐบาลเปลี่ยนชื่อจากสยามประเทศมาเป็นประเทศไทยในปี พ.ศ. 2482 “ประชารัฐ” จึงเป็นแนวทางในการสามัคคีรวมพลังของผู้คนในสังคมไทย โดยไม่แยกฝักแยกฝ่ายและไม่กันใครออกไป อีกทั้งยังเป็นสำนึกและหน้าที่ที่พี่น้องคนไทยทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการปกป้องแผ่นดินแม่จากภัยอันตรายทั้งปวง และร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงและยั่งยืน (พลเดช ปิ่นประทีป, 2558: น. 2) ดังนั้น ประชารัฐคือภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ที่ช่วยกันแก้ปัญหาและคิดหาทางสร้างอนาคตให้ประเทศไทย ผ่าน โครงการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งมั่น ลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (คู่มือประชารัฐรักสามัคคี, 2559: น. 2) ทั้งนี้ประเทศไทยได้หยิบยกยุทธศาสตร์ประชารัฐขึ้นมาเป็นนโยบายอย่างเป็นทางการในครั้งแรก ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ไม่ได้มีการกล่าวถึงประชารัฐไว้ในแผน แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีวลีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนเอกชนไว้ในแนวทางการดำเนินงานแต่ละด้าน ซึ่งถือเป็นแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินงานของภาครัฐในยุคปัจจุบัน จนกระทั่งแผนฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ปรากฏคำว่าประชารัฐอีกครั้งในลักษณะของกลไกที่เป็นความร่วมมือขับเคลื่อนจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, 2559: น. 8-9) และล่าสุดในการบริหารงาน ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นทางการในรูปแบบของการจัดตั้ง “บริษัท ประชารัฐรักสามัคคี ประเทศไทย จำกัด” แม้ว่าแนวคิดประชารัฐของรัฐบาลปัจจุบันจะมีการปฏิบัติ ที่แตกต่างไปจากหลักการในอดีต อย่างไรก็ตาม ก็ยังพยายามคงไว้ซึ่งหลักการของคำว่าประชารัฐที่ทุกภาคส่วน มีจุดยืนร่วมกันคือ การที่ภาคส่วนรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมหรือประชาชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในการดำเนินงานนโยบายขับเคลื่อนประเทศด้วยกลไกประชารัฐที่เป็นรูปธรรมและได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงปลายปี พ.ศ. 2559 คือ การจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีโดยคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีวิธีการดำเนินงาน 1 เป้าหมาย 3 กลุ่มงาน 5 กระบวนการ 76 จังหวัด และอีก 1 ส่วนกลาง มีเป้าหมาย คือ “สร้างรายได้ให้ชุมชน ประชาชนมีความสุข” เน้นการสร้างรายได้ให้ชุมชน ผ่าน 3 กลุ่มงาน ได้แก่ เกษตรแปรรูป และท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนด้วย 5 พันธุ์เพื่อหลัก ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้การตลาด การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน และการบริหารจัดการ โดยที่ให้ความสำคัญตลอดห่วงโซ่คุณค่า ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง จนถึงปลายทาง ซึ่งได้มีการปฏิบัติการโดยจัดตั้งบริษัท ประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด เป็น 2 ระดับได้แก่ ระดับประเทศและระดับจังหวัด (พัชรินทร์ วรดิถี, 2559: น. 1-2)

ส่วนที่สำคัญ คือ การลงมือปฏิบัติในพื้นที่ที่ใช้โครงสร้างของ Social Enterprise หรือ วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่จะจัดตั้ง SE holding ระดับประเทศ หรือที่เรียกว่า “บริษัทประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด” ทั้งนี้ ในทุกจังหวัด 76 จังหวัด จะมีการจัดตั้งบริษัทในแต่ละจังหวัดครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย โดยยึดความพร้อมของชุมชนเป็นตัวตั้งในการ

ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม วิชากิจเพื่อสังคมเป็นแนวคิดและรูปแบบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย อันเป็นการสร้างทางเลือกในการดำเนินธุรกิจ ไปพร้อมกับการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในสังคม ในลักษณะที่เป็นผลตอบแทนทางสังคมมากกว่าการมุ่งเน้นแสวงหาผลกำไรสูงสุดเพื่อตนเอง โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (อิศเรศ ศันสนีย์วิทย์กุล, 2556: น. 56)

บริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ดำเนินงานในกลุ่มเกษตร ผ่านตลาดกรีน โชน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตลาดกรีนเวย์หาดใหญ่ ตำบลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ซึ่งตลาดกรีน โชนเป็นพื้นที่ในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรเพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้มีพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าและมีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังทำให้ผู้บริโภคได้กินดีอยู่ดี บริโภคอาหารที่สด สะอาดและปลอดภัย เนื่องจากผ่านการรับรองมาตรฐานแบบมีส่วนร่วมของเครือข่าย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด กับการสร้างความสุขให้กับคนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตร ขับเคลื่อนผ่านตลาดกรีน โชน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายของภาครัฐให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาให้กับชุมชนและบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีอื่นได้นำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานและแนวทางการพัฒนาของบริษัทให้ดียิ่งขึ้น สามารถขับเคลื่อนบริษัทผ่านรูปแบบการจัดการภายใต้วิชากิจเพื่อสังคมได้อย่างเติบโตและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด กับการสร้างความสุขให้กับคนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การได้มาซึ่งข้อมูลผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การอภิปรายกลุ่มย่อยและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จำนวน 20 คน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและนักวิชาการ จำนวน 5 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา อันได้แก่ 1) รู้จักกรีน โชน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ตลาดประชารัฐของดีจังหวัดสงขลา 2) ผลประกอบการของบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด 3) กระบวนการทำงานของบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด 4) ความสุขของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ และ 5) แนวทางการพัฒนาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิชากิจเพื่อสังคม) จำกัด ผู้ความยั่งยืน รายละเอียดมีดังนี้

รู้จักกรีน โชน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ตลาดประชารัฐของดีจังหวัดสงขลา

ก่อสร้างสร้างตัว ขับเคลื่อนร่วมกัน ตลาดกรีน โชน เกิดขึ้นได้โดยการร่วมมือกัน 5 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ซึ่งเป็นกลไกความร่วมมือตามแนวทางสานพลังประชารัฐของบริษัท ประชาธิปไตย

สามัคคีสังขล (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด บริษัทมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนและประชาชนมีความสุข โดยได้ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรร่วมกับ ภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชน เกษตรจังหวัด ภาคเอกชน ตลาดกรีนเวทย์หาคีใหญ่ ที่ตระหนักถึงสุขภาพของผู้บริโภค รวมถึงภาคประชาชน คือ เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จังหวัดสงขลา เครือข่ายที่เป็นการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา และอีกหนึ่งภาคีความร่วมมือคือ มูลนิธิชุมชนสงขลา ตัวแทนของภาคประชาสังคม ที่ทำงานร่วมกับชุมชนตั้งแต่วิชากร องค์กรแห่งความร่วมมือและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ก็ได้เล็งเห็นถึงสุขภาพของผู้บริโภคเช่นกัน ฉะนั้น กรีน โชนจึงเป็นพื้นที่ตัวอย่างแห่งความร่วมมือที่ทำงานกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ผ่านความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตามแนวทาง “ประชารัฐ” อย่างไรก็ตาม บริษัทและภาคีเครือข่ายได้ทำการประชุมหารือ ร่วมกันแก้ปัญหา และบริหารจัดการแบบวันต่อวัน เรียนรู้พฤติกรรมลูกค้าหลัก ลูกค้าประจำ ขจร จนพอจะเห็นทิศทางของตลาดที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป

พัฒนาให้ก้าวหน้า สร้างความสุขอย่างยั่งยืน บริษัทและภาคีเครือข่ายของตลาดได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์และบริหารจัดการ ภายใต้ปัญหาและได้ร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนา โดยตลาดกรีน โชนเปิดพื้นที่ให้กับผู้ที่ไม่ใช่ชาวมะแมลง ยางพารา ทุเรียน ปุ๋ยเคมี หากเป็นเกษตรกรแปรรูปก็จะเน้นผลผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบแล้วบอกแหล่งที่มาของวัตถุดิบได้ ไม่ใช่สารเคมีในขั้นตอนการผลิต ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ทางบริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสังขล (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ต้องการให้ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดสุขภาพสำหรับคนเมือง คนรักสุขภาพ เป็นที่รวมสินค้าคุณภาพจากหลายเครือข่ายผู้ผลิตเกษตรสุขภาพ ปลุกและปรุงด้วยหัวใจ รากามิตรภาพและเป็นธรรมสำหรับผู้บริโภคเพื่อร่วมกันสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้คนเมือง โดยมี สโลแกนว่า “ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาคีใหญ่” อีกทั้งตลาดได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อยกระดับและพัฒนาตลาดให้ก้าวหน้าเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยตลาดกรีน โชนมีลานเสวนา กิจกรรมสาธิตในบูท/เวทีกลาง มีสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เข้าถึงผู้บริโภค มีมุมทานอาหาร มีการซื้อขายส่ง การตั้งจองล่วงหน้าผ่าน Application (Hat Yai Go Green) ชื่อเป็นของฝากเชื่อมโยงกับ Street of art ของตลาดหลัก ซื้อง่ายขายคล่องผ่าน QR CODE สอดรับกับโครงการสังคมไร้เงินสด ก้าวสู่ยุค Thailand 4.0 ในแต่ละสัปดาห์มีแนวคิดหลักการนำเสนอภูมิปัญญาด้านอาหารที่สอดคล้องตามฤดูกาล จัดเป็นบูทเฟ้ดสุขภาพมีสื่อพร้อมทาน มีกิจกรรมสำหรับเด็กในการปลูกผัก/ทำอาหาร มีทัวร์สุขภาพเชื่อมโยงผู้ผลิตและผู้บริโภคแบบครบวงจร

ก้าวต่อไปอย่างมีเป้าหมาย ในอนาคตของตลาดกรีน โชนรวมถึงภาคีเครือข่ายตลาด มีแนวทางที่จะร่วมกันพัฒนาตลาดปรับปรุงกระบวนการทำงานและค้นหากิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้บริโภค อันเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าเกษตรและหาแนวทางให้เกษตรกรมีผลผลิตที่ทันกับความต้องการของผู้บริโภค เพราะปัจจุบันสินค้าเกษตรมีผลผลิตไม่ทันกับความต้องการของผู้บริโภคเนื่องจากปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ฤดูกาล เป็นต้น ทั้งนี้บริษัทกำลังทดลองการบริหารงานแบบ “Business matching” โดยการจับคู่ระหว่างเกษตรกรที่เป็นผู้ประกอบการในตลาดกับผู้ประกอบการในตลาดที่ขายอาหาร เช่น เกษตรกรที่ปลูกผักกับผู้ประกอบการที่ขายข้าวต้ม เป็นต้น เป็นการส่งเสริมและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ก็จะช่วยลดภาระ ลดต้นทุนทางการเงิน

จากการขับเคลื่อนตลาดกรีน โชนดังกล่าว ทำให้บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสังขล (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้รับรางวัล โดยเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2560 บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสังขล (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้รับรางวัล 2 รางวัล ได้แก่ บริษัทประชารัฐที่เข้าร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนเพื่อสร้างความสุขและรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน และรางวัลบริษัทประชารัฐรักสามัคคียอดเยี่ยมประจำปี 2560 ด้านผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน (โครงการกรีน โชน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาคีใหญ่)

สรุปได้ว่า บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสังขล (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรขับเคลื่อนผ่านตลาดกรีน โชน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาคีใหญ่ ตั้งอยู่ในตลาดกรีนเวทย์ แหล่งช้อปปิ้งของคนหาคีใหญ่และนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เข้ามาท่องเที่ยวในหาคีใหญ่ โดยตลาดกรีน โชนได้ขับเคลื่อนร่วมกันทุกภาคส่วน

เรียนรู้งานจากปัญหา และร่วมกันที่จะพัฒนาให้ตลาดเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัด คำนึงถึงผู้บริโภคเป็นสำคัญ พร้อมดำเนินงานตรงตามเป้าหมายของบริษัทต่อไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ผลประกอบการของบริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

ผลประกอบการของบริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ประกอบด้วยปี พ.ศ. 2559-2560 รายละเอียดมีดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบรายรับ-รายจ่าย ระหว่างปีพ.ศ. 2559-2560

ปี	รายรับ	รายจ่าย	คงเหลือ
2559	273,599.69 บาท	326,617.26 บาท	- 53,017.57 บาท
2560	46,749.74 บาท	524,263.44 บาท	- 477,513.70 บาท

ที่มา : บริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด (2562)

จากการดำเนินงานในเดือนกันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2559 มีรายรับมาจากการจำหน่ายกระเช้าประชาธิรัฐร่วมกับเคแอนด์เค (K&K) และวิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยการหาดใหญ่ โดยมีขนาดราคา 800/1,000/1,200/1,500 บาท ซึ่งเป็นกิจกรรมเปิดตัวบริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด โดยสร้างรายได้ให้แก่บริษัทเป็นเงิน 273,129 บาท นอกจากนี้ ยังมีรายได้อื่น ๆ อีก 470.69 บาท รวม 273,599.69 บาท และทางบริษัทมีรายจ่ายเป็นต้นทุนการผลิต 210,113 บาท ค่าใช้จ่ายในการจำหน่าย 14,689 บาท และค่าใช้จ่ายในการบริหาร 101,815.26 บาท รวม 326,617.26 บาท หลังจากคำนวณรายรับ-รายจ่าย พบว่าทางบริษัทขาดทุนเป็นจำนวน 53,017.57 บาท

จากการดำเนินงานในเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560 มีรายรับจากการจำหน่ายสินค้าชุมชนตามความต้องการของผู้บริโภค อาทิเช่น ตะกร้าไม้ไผ่ ผ้าขาวม้าเกาะยอ เป็นต้น โดยสร้างรายได้ให้แก่บริษัทเป็นเงิน 43,691 บาท นอกจากนี้ ยังมีรายได้อื่น ๆ อีก 3,058.74 บาท รวม 46,749.74 บาท และทางบริษัทมีรายจ่ายเป็นต้นทุนการผลิต 24,296.00 บาท ค่าใช้จ่ายในการจำหน่าย 19,199.50 บาท และค่าใช้จ่ายในการบริหาร 480,767.94 บาท รวม 524,263.44 บาท หลังจากคำนวณ รายรับ-รายจ่าย พบว่า ทางบริษัทขาดทุนเป็นจำนวน 477,513.70 บาท

สรุปได้ว่า บริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ที่ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรขับเคลื่อนผ่านตลาดกรีนโซน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ถึงแม้ผลประกอบการที่ผ่านมาประสบภาวะขาดทุน แต่คณะกรรมการทำงานบริษัทมองเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนเป็นที่ตั้งพร้อมที่จะดำเนินงานภายใต้วิสาหกิจเพื่อสังคม และมุ่งเป้าหมายของบริษัทที่ว่า “สร้างรายได้ให้ชุมชน ประชาชนมีความสุข” ต่อไป

กระบวนการทำงานของบริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

การขับเคลื่อนงานผ่านกระบวนการทำงานของบริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ทำดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรผ่านตลาดกรีนโซน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ประกอบด้วย 5 พันธุ์เพื่อหลักที่สำคัญ อันได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้ การตลาด การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน และการบริหารจัดการรายละเอียดมีดังนี้

การเข้าถึงปัจจัยการผลิต บริษัท ประชาธิรัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด เป็นตัวกลางในการประสานงานและเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทรัพยากร และโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ให้กับผู้ประกอบการที่ต้องการ รวมถึงประชาสัมพันธ์แหล่งทุนให้กับผู้ประกอบการให้รับรู้ เช่น เมื่อทางเกษตรจังหวัด แจ้งมาทางบริษัทมีการอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ ทางบริษัทก็จะแจ้งไปยังผู้ประกอบการหรือเกษตรกรให้รับทราบ หรือการเป็นตัวกลางในการประสานงานเรื่องแหล่งทุนตามความต้องการของผู้ประกอบการหรือข่าวสารจากธนาคารและแหล่งกู้เงินทุน เป็นต้น

การสร้างองค์ความรู้ บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ส่งเสริมความรู้ในการผลิตและพัฒนาธุรกิจเพื่อสร้างประโยชน์ต่อยอด รวมถึงการจัดอบรมความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการหรือชาวบ้านในชุมชนต้องการ เช่น ผู้ประกอบการในตลาดมีความต้องการเรียนภาษาต่างประเทศ เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ชาวจีน เป็นต้น ซึ่งผู้ประกอบการในตลาดขาดทักษะในการสื่อสารทางภาษา ทางบริษัทได้ประสานงานกับวิทยาลัยชุมชนจังหวัดสงขลา เปิดคอร์สเรียนภาษาให้กับผู้ประกอบการวันละ 1 ชั่วโมงก่อนจำหน่ายสินค้าในตลาด เป็นต้น อีกทั้งตลาดกรีน โซนยังได้ร่วมกับมูลนิธิชุมชนสงขลาให้เครือข่ายสวนผักคนเมืองเข้ามา ถ่ายทอดความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ให้กับเกษตรกร ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคและผู้สนใจ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งกิจกรรมจัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง

การตลาด บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ดำเนินงานพัฒนาแบบบูรณาการ ตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาดไปจนถึงช่องทางการขายใหม่ ๆ หาดตลาดหรือช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับชุมชน ซึ่งต้องเกิดจากความต้องการของชุมชน อีกทั้งชุมชนมีความพร้อมที่จะจำหน่าย ซึ่งตลาดกรีน โซนเริ่มต้นมาจากเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จังหวัดสงขลา มีความต้องการพื้นที่หรือตลาดในการจำหน่ายผลผลิตและสินค้าแปรรูปต่าง ๆ ทางบริษัทได้ประสานงานกับตลาดกรีนเว็ท แพลตฟอร์มของนครหาดใหญ่ ซึ่งทางตลาดกรีนเว็ทก็มีความต้องการจำหน่ายสินค้าสุขภาพตอบรับกับเทรนด์ใหม่ของคนเมืองอยู่แล้ว จึงทำการประชุมหารือ และวิเคราะห์ร่วมกันทำให้เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จังหวัดสงขลาที่มีพื้นที่ในการจำหน่ายผลผลิตและสินค้าอื่น ๆ รวมทั้งได้เปิดพื้นที่ขายสินค้าออนไลน์ ส่วนกรุปไลน์ “Hat Yai go green” หรือ “กลุ่มผู้ผลิตบริโภคกรีน” เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการ เพื่อแจ้งผลผลิตและส่งมอบผลผลิตของผู้ประกอบการไปยังผู้บริโภค รวมทั้งพัฒนาและปรับปรุงการเชื่อมโยงเครือข่ายไปด้วยกันอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ส่งเสริมความภาคภูมิใจภูมิปัญญาและความเป็นชุมชน ตัวผลิตภัณฑ์และบริการที่ชุมชนมีอยู่ โดยการเปิดพื้นที่ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์หรือเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น อาหาร สินค้าแปรรูป ผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความยอมรับ โดยเป็นผู้บริโภคและใช้สินค้าที่ผลิตได้ ช่วยสร้างการยอมรับในตราสินค้า (การสร้างแบรนด์ : Branding) อีกทั้งทางบริษัทได้หาช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศ ในส่วนของตลาดกรีน โซน ผ่านเพจในเฟซบุ๊กที่มีชื่อเพจว่า “Greenzone กรีน โซน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่” เป็นเพจของตลาดกรีน โซนที่มีการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการตลาดและสินค้าเกษตรในแต่ละวัน รวมถึงกิจกรรมที่จะจัดขึ้นเพื่อเป็นสื่อสร้างความรับรู้ให้กับกลุ่มลูกค้า มีเฟซบุ๊กไลฟ์ เป็นการถ่ายทอดสดกิจกรรมที่จัดขึ้นอีกด้วย

การบริหารจัดการ บริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ดำเนินการ ครอบคลุมทั้งด้านต้นทุน บัญชี รายรับ-รายจ่าย และการบริหารความเสี่ยงในกระบวนการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน เปรียบกระบวนการขับเคลื่อนดังกล่าวเสมือนฟันเฟืองของกลไกการทำงานของเครื่องจักรที่ต้องสอดประสานเกี่ยวพันกัน ส่งผลต่อกันและกัน โดยทั้ง 5 ฟันเฟืองจะขับเคลื่อนไปด้วยรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคม ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ทั้งยังกล่าวได้อีกว่าบริษัทประชาธิปไตยรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด บริหารจัดการและเรียนรู้จากภายใต้ปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจะขับเคลื่อนและพัฒนาบริษัท รวมถึงตลาดรวมกันทุกภาคส่วน

อย่างไรก็ตาม กระบวนการทำงานของบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีประเทศไทย (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้จัดให้มีโครงการ “สานพลังเพื่อบ้านเกิด” เป็นโครงการที่เกิดขึ้นที่สร้างสรรค์คนรุ่นใหม่ นำพลังคนรุ่นใหม่กลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตัวเอง โดยสร้างคนเหล่านี้ขึ้นมาเป็นนักพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยประชาธิปไตยรักสามัคคี ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างคนรุ่นใหม่เหล่านี้ ด้วย

การถ่ายทอดองค์ความรู้และการทำงานจริงในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างทักษะการบริหารธุรกิจชุมชนและการพัฒนาชุมชนแบบ Area Based ด้วยการทำงานและการเรียนรู้พัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ

สรุปได้ว่า กระบวนการทำงานของบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรผ่านตลาดกรีนโซน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ขับเคลื่อนผ่าน 5 พันเฟือง อันได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้ การตลาด การสื่อสารสร้างความรับรู้เพื่อความยั่งยืน และการบริหารจัดการ ตลอดต้นทางและปลายทาง โดยมีคณะกรรมการทำงานร่วมกับนักพัฒนาธุรกิจชุมชน เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนบริษัทให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมายของบริษัท

ความสุขของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

ความสุขเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากผู้กำหนดนโยบายและเป็นวาระทางการเมืองตามนโยบายของภาครัฐ ขณะนี้ความสุขถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายของมนุษย์ทุกคนที่ต่างก็แสวง กระนั้นก็ตาม บริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด มีเป้าหมายของบริษัทที่ว่า “สร้างรายได้ให้ชุมชน ประชาชนมีความสุข” ความสุขที่มองในมุมของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รายละเอียดมีดังนี้

มุมมองของผู้ให้บริการ การให้บริการของคณะทำงานบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ที่ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรขับเคลื่อนผ่านตลาดกรีนโซน ตลาดสุขภาพของคนเมืองหาดใหญ่ ผู้ให้บริการมีความสุขที่ได้ทำงานในบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ซึ่งได้มีโอกาสกลับมาพัฒนาชุมชนให้กับบ้านเกิดได้รับความรู้จากการทำงานและได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ได้รับ อีกทั้งได้รับสุขภาพกายและจิตที่ดีจากการบริโภคสินค้าของชุมชนที่มีคุณภาพและปลอดภัย

มุมมองของผู้รับบริการ จากการรับบริการของผู้ประกอบการที่บริษัทเข้าไปมีส่วนช่วยในการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและผู้รับบริการ ผู้รับบริการมีความสุขที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้ประกอบการ คณะกรรมการบริษัทและผู้บริโภค รวมถึงมีความสุขที่ได้จำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

มุมมองของผู้บริโภค จากการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร สินค้าแปรรูป อาหาร และเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในตลาดกรีนโซน ซึ่งตั้งอยู่ในตลาดกรีนเวย์ของผู้รับบริการ ทำให้ผู้บริโภคมีความสุขในการเลือกซื้อสินค้าที่ตอบสนองตามความต้องการในเรื่องของความสะดวก สะอาด ปลอดภัย ดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รวมถึงใส่ใจในการจัดการของผู้ให้บริการที่มีการคัดกรองสินค้าให้หลากหลาย และมีการรับรองมาตรฐานจากเครือข่าย นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้บริโภค ได้พบปะกับผู้ประกอบการหรือเกษตรกรโดยตรง และยังมีกิจกรรมในแต่ละเดือนที่ทางผู้ให้บริการจัดขึ้นเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความต้องการระหว่างผู้บริโภคและเกษตรกร สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสุขผู้บริโภคที่ได้รับจากตลาดกรีนโซน

สรุปได้ว่า ความสุขที่เกิดขึ้นของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และผู้บริโภค นั้น เป็นความสุขเชิงอัตวิสัย หรือความสุขที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ความพึงพอใจในชีวิตที่ได้กระทำและเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับหรือได้แบ่งปันให้กับบุคคลอื่น หรือการได้บริโภคสินค้าที่มีคุณภาพ อันแสดงให้เห็นถึงความอยู่ดีมีสุขของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และผู้บริโภค

แนวทางการพัฒนาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ผู้ความยั่งยืน

การขับเคลื่อนบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด สิ่งเหล่านี้ยังคงมีอุปสรรคที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงกระบวนการทำงานต่อไป ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ด้วยดียิ่งขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

การเข้าถึงปัจจัยการผลิต หากมีช่องทางให้กับผู้ประกอบการได้เข้าถึงปัจจัยการผลิต ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ทุน แรงงาน เครื่องจักร ทรัพยากรทางการเกษตร หรือวัตถุดิบ ได้ในราคาถูกจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ ก็จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถผลิตสินค้าได้เพียงพอต่อความต้องการซื้อของผู้บริโภคและจำหน่ายสินค้าได้กำไรมากขึ้น

การสร้างองค์ความรู้ ควรมีวิद्यากร ผู้เชี่ยวชาญ หรือประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้ามาแนะนำความรู้กับผู้ประกอบการและผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความรู้ใหม่ให้กับผู้ประกอบการและผู้บริโภค นอกจากนี้ ผู้ประกอบการหรือผู้บริโภคสามารถนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และร่วมแบ่งปัน ถ่ายทอดความรู้จากที่ตนได้รับให้กับคนอื่น ๆ ให้มีความสำคัญกับผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลให้มีสุขภาพกายที่ดี ปลอดภัย

การตลาด ควรมีการเปิดรับสินค้าอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มความหลากหลายประเภทของสินค้าและสร้างทางเลือกในการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค นอกจากนี้ ยังควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับตลาดและสินค้าให้เป็นที่รู้จักในผู้บริโภคกลุ่มอื่น ๆ เพื่อเป็นการเจาะกลุ่มผู้บริโภคใหม่ ๆ ให้มีฐานผู้บริโภคมากขึ้น และจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดเพื่อดึงดูดผู้บริโภคให้มาจับจ่ายสินค้าของทางตลาดกรีน โซน รวมถึงควรรขยายฐานตลาด ไปยังพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถเดินทางไปยังตลาดแต่ละที่ได้สะดวกมากขึ้น

การสื่อสารสร้างความรับรู้เพื่อความยั่งยืน ควรส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างความยอมรับ และใช้สินค้าที่ผลิตได้เอง รวมถึงการถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานหรือผู้ที่มีสนใจได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้อย่างทั่วถึง อีกทั้งประชาสัมพันธ์บอกกล่าวไปยังผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ให้เข้ามาจำหน่ายสินค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการ สิ่งหนึ่งสำหรับแนวทางการพัฒนาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด นั้น ทุกภาคส่วนควรร่วมมือขับเคลื่อน โดยเฉพาะภาครัฐ ตามนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยที่ใช้กลไกของภาครัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ควรให้โอกาสและสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการ รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน และยอมรับความคิดเห็นของภาคประชาชนเป็นสำคัญ อันจักเป็นการสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเอง ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน ในขณะที่ภาคเอกชนควรให้การสนับสนุนในเรื่องขององค์ความรู้ เทคนิคต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่ยอมรับและต้องการของผู้บริโภค รวมถึงความต่อเนื่องของการสนับสนุนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้มีความยั่งยืน

สรุปได้ว่า การกำหนดแนวทางการพัฒนาบริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ไว้อย่างเป็นระบบและมีแบบแผน ถือเป็นกุญแจสำคัญในยกระดับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มงานเกษตรที่ขับเคลื่อนผ่านตลาดกรีน โซน ตลาดสุขภาพของคนในอำเภอหาดใหญ่ให้เกิดความยั่งยืนได้ โดยเฉพาะกระบวนการทำงาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงเพื่อทำให้บริษัท ประชาธิปไตยสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) สามารถดำเนินต่อไป นำไปสู่ความสำเร็จตามแผนและตรงตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ อันได้แก่ 1) นโยบายประชารัฐกับบริษัทประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด 2) ความสำเร็จของอุดมการณ์วิสาหกิจเพื่อสังคม 3) ความสุข/ความอยู่ดีมีสุข/คุณภาพชีวิต รายละเอียดมีดังนี้

นโยบายประชารัฐกับบริษัทประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด

บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ดำเนินการเป็นไปตามนโยบายประชารัฐที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้นในการขับเคลื่อนประเทศโดยใช้กลไกของประชารัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สอดคล้องกับ ปียากร หวังผล (2560, น. 2-20) ที่ศึกษาประชารัฐ: จากแนวคิดการบริหารสู่การปฏิบัติ พบว่า ประชารัฐเป็นกลไกหนึ่งที่เน้นการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม มามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นสำคัญ ซึ่งไปสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ ที่มีใจความสำคัญว่าการดำเนินงานต้องเน้นการมีส่วนร่วมจากสามฝ่ายคือ รัฐ เอกชน และภาคส่วนที่สาม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ธนภัทร โศทรสิงห์ (2560: น. 2-20) ที่ศึกษา ประชารัฐ: จากแนวคิดการบริหารสู่การปฏิบัติในประเทศไทย พบว่า นโยบายประชารัฐเป็นการจัดการภาครัฐแบบประชารัฐได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการปกครองการบริหารสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วยรัฐทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและประสานงาน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน/ภาคเอกชน และการให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมือง

ในทางกลับกัน เกิดคำถามขึ้นว่านโยบายประชารัฐที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนนั้นจริงหรือไม่? โดย ปียากร หวังมหาพร (2560: น. 190-192) ที่ศึกษาประชารัฐ จาการายการคืนความสุขให้คนในชาติคืออะไร? ซึ่งให้เห็นว่าประเด็นการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีประเทศไทย จำกัด แม้จะได้ดำเนินการ โดยดึงแต่ละภาคส่วนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งภาครัฐ ภาคส่วนที่สาม ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาล แต่ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาในแง่ของความสมดุลระหว่างสัดส่วนการมีส่วนร่วม ท้ายที่สุดหากตั้งจุดคิดไว้ที่ประโยชน์ของประชาชน และตั้งข้อกำหนดว่าการมีส่วนร่วมจะต้องเกิดขึ้นอย่างสมดุลทุกภาคส่วน อาจจำแนกการวิเคราะห์ได้เป็นสองประเด็นคือ ประเด็นแรก หากมองว่าภาคเอกชนคือประชาชน ก็คงมีอาจปฏิเสธได้ว่าประชาชนได้รับประโยชน์จากนโยบายอย่างมหาศาลแน่นอน แต่นั่นก็จะหมายความว่าประชารัฐในรูปแบบนี้คงเหลือจุดเน้นของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้เพียงแค่สองภาคส่วนคือ รัฐกับภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ เพราะสัดส่วนของภาคเอกชนและภาคส่วนที่สามในการมีส่วนร่วมนั้นแตกต่างกันมากจนเสมือนว่าภาคส่วนที่สามเป็นเพียงไม้ประดับ (พิจารณาจากกรณีผู้ถือหุ้นในบริษัทประชารัฐรักสามัคคีดังกล่าว) และประเด็นที่สอง หากมองอย่างแยกส่วนกันคือภาคเอกชนเป็นคนละส่วนกับประชาชน จะก่อให้เกิดคำถามสำคัญในเรื่องผลประโยชน์ในที่นี้ว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากนโยบายจริงหรือไม่ ภาคเอกชนซึ่งดูเหมือนจะเป็นกลไกการขับเคลื่อนหลักจะดำเนินงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนได้เพียงใด ประชารัฐจะเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนหรือบริษัทนายทุนมากกว่า และเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ นณริฎ พิศลยบุตร (2559: น. 1) ที่ว่าประชาชนจะได้อะไรจากนโยบายประชารัฐ ก็ขึ้นกับว่าคณะทำงานประชารัฐจะมุ่งนโยบายไปในทิศทางใด หากนโยบายประชารัฐมุ่งเน้นที่การพัฒนาที่รากหญ้าเป็นสำคัญ ประชาชนทั่วไปก็จะได้รับผลประโยชน์ที่เต็มเม็ดเต็มหน่วย และได้รับผลประโยชน์ที่มากกว่านโยบายที่มุ่งเน้นที่การพัฒนาภาคธุรกิจเพื่อลดปัญหาผลผลิตค้างคลังเป็นหลัก

ความสำเร็จของอุดมการณ์วิสาหกิจเพื่อสังคม

บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ดำเนินธุรกิจโดยการจดทะเบียนเป็นรูปแบบธุรกิจเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559 ระดมทุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รายได้หลักมาจากการขายสินค้าและบริการไม่ใช่จากรัฐหรือเงินบริจาค บริษัทมีเป้าหมายหลักเพื่อสังคม ไม่ใช่กำไรสูงสุด หรือจัดตั้งตั้งแต่เริ่มแรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ บริษัทได้ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรมีเป้าหมายในการเข้าไปช่วยเหลือเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จังหวัดสงขลาให้มีพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้า และกำไรที่ได้ต้องนำไปใช้จ่ายผลไม่ใช่ปันผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันบริษัทประสบภาวะขาดทุน ทำให้ไม่สามารถนำกำไรไปขยายผลได้ สอดคล้องกับ พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 621) ที่ว่าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบกิจการขายสินค้าหรือการให้บริการ โดยมุ่งส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่นที่วิสาหกิจเพื่อสังคมตั้งอยู่ หรือมีเป้าหมายในการจัดตั้งตั้งแต่เริ่มแรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนสังคม หรือสิ่งแวดล้อม โดยมีได้มุ่ง

สร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน และนำผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบ ไปลงทุนในกิจการของตนเอง หรือใช้เพื่อประโยชน์ ของเกษตรกร ผู้ยากจน คนพิการผู้ด้อยโอกาส หรือใช้เพื่อประโยชน์ ส่วนรวมอื่น ๆ ดังนั้น จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของบริษัทถือว่าเป็นไปตามอุดมการณ์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ดำเนินกิจการเพื่อสังคม ชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคสังคมและภาควิชาการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ วันรัชม์ พิรุณจินดา (2561: น. 332-347) ที่อธิบายว่าลักษณะสำคัญของวิสาหกิจเพื่อสังคมจะต้องดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม และมีแนวทางในการหารายได้ด้วยตนเอง ดำเนินการงาน โดยอาศัยความร่วมมืออย่างกว้างขวาง จำต้องนำไปขยายผลมิให้นำไปเป็นผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลและจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ในรูปแบบบริษัทจำกัด เช่นเดียวกับ จัตุรชนก แก้วพิบูลย์ และจิราภา พวงจิตร (2560: น. 3) ที่ศึกษาการจัดการวิสาหกิจเพื่อสังคมของชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมของชุมชนน้ำน้อย ล้วนจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาภายในชุมชนด้วยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทิศทางดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

กระนั้นก็ตาม ความสำเร็จอีกหนึ่งประการของ บริษัทประชารัฐสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด บริษัทยังดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องมีการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืนอีกด้วย กล่าวคือ ตลาดกรีนโซนได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม โดยผลิตสินค้าที่ปลอดจากสารเคมี การลดใช้กล่องโฟม ลดการใช้ถุงพลาสติกและสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ สยาม อรุณศรีมรดก และขงยุทธ วัชรคุลย์ (2559: น. 5) ที่กล่าวถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการขององค์การสหประชาชาติ ในข้อที่ 12 เรื่องการส่งเสริมและการผลิตอย่างยั่งยืน โดยเปลี่ยนวิธีการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคและการผลิต และวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษเพื่อพัฒนาประเทศภายในปี พ.ศ. 2573

ความสุข/ความอยู่ดีมีสุข/คุณภาพชีวิต

บริษัท ประชารัฐสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ยินยัดเป้าหมายของบริษัทที่ว่า “สร้างรายได้ให้ชุมชนประชาชนมีความสุข” ก็ชี้ให้เห็นว่าความสุขนั้นเป็นความสุขเชิงอัตวิสัยของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ความพึงพอใจในชีวิตที่ได้กระทำและเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับหรือได้แบ่งปันให้กับบุคคลอื่น อันแสดงให้เห็นถึงความอยู่ดีมีสุขของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ สอดคล้องกับ เรืองชัย ต้นสุชาติ และ ธรรมชนก คำแก้ว (2552: น. 9) ที่อธิบายว่าความสุขและความอยู่ดีมีสุขมีมิติทั้งในเชิงอัตวิสัยและภาวะวิสัย ซึ่งมีความแตกต่างกันกันไปในแต่ละสังคม วัฒนธรรม และการให้คุณค่า และ ประสพศรี รักความสุข และคณะ (2550: น. 69-74) ที่ชี้ให้เห็นว่าสำหรับวิธีการมองความสุขควรเริ่มจากตนเองก่อนแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะเรื่องความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล อันได้แก่ การมีสุขภาพกายและจิตที่ดี เศรษฐกิจดี มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ครอบครัวอบอุ่น การอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีสภาพแวดล้อมที่ดี รวมไปถึงคนในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยจิตสำนึกประชาธิปไตยและความสมานฉันท์ ส่วน สมนึก ปัญญาสิงห์ เสกสรรค์ ขงวิรัช และพุทธรักษ์ ปราบนอก (2557: น. 12) อธิบายความอยู่ดีมีสุขจากข้อค้นพบภาคสนามว่าหมายถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ อันได้แก่ สุขภาวะอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน การประกอบอาชีพ รายได้และการกระจายรายได้ สภาพแวดล้อมและการจัดการที่ดี เช่นเดียวกับ บัวพันธ์ พรหมพักพิง (2555: น. 24-50) ที่ได้เสนอกรอบแนวคิดความอยู่ดีมีสุขแทนการพัฒนา โดยความอยู่ดีมีสุขวางอยู่บนกรอบคิดหลักสามประการ อันได้แก่ กรอบคิดเกี่ยวกับระบบคุณค่าและเป้าหมายกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรและการบริโภค และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับระบอบอภิบาลและการกระทำอย่างมีความรับผิดชอบของปัจเจก ในขณะที่คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ เพราะมนุษย์อยู่ในสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยเมื่อเกิดทางใจขึ้น จึงส่งผลให้ความสุขทางกายเกิดในชีวิตประจำวัน โดยคำว่าคุณภาพชีวิตนี้มีการใช้กันอย่างแพร่หลายและมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน แต่โดยรวมนั้นสิ่งที่เหมือนกันคือ เพื่อให้คนในสังคมได้รับมีชีวิตที่มีคุณภาพและมีการกินดีอยู่ดี ในปัจจุบันคุณภาพชีวิตได้รับการกำหนดให้เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น เป้าหมายของ

การพัฒนาทุกด้านล้วนมุ่งไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ในสังคมนั่นเอง (สำราญ จุช่วย, 2554: น. 20-27) อันจะเห็นได้ว่าความสุข/ความอยู่ดีมีสุข/คุณภาพชีวิต มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ที่กล่าวถึงความพึงพอใจในชีวิต เช่นเดียวกับ รศรินทร์ เกรย์ (2555, น. 114) ที่อธิบายว่า ความสุข ถ้าเป็นการวัดเชิงอัตวิสัยจะเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก ที่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคลในขณะนั้น เป็นความพึงพอใจในชีวิตและความอยู่ดีเชิงอัตวิสัย

สรุปผลการวิจัย

ตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศโดยใช้กลไกของประชารัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยการจัดตั้งบริษัท ประชารัฐรักสามัคคีสงขลา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ดำเนินงานในกลุ่มงานเกษตรขับเคลื่อนผ่านตลาดกรีน โซน มีกระบวนการทำงาน 5 พันธุ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ประชาชนมีความสุข ใช้หลักการของวิสาหกิจเพื่อสังคม แม้ผลประกอบการของบริษัทประสบภาวะขาดทุน แต่ยั่งยืนหยัดที่จะสร้างความสุข รวมถึงแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาบริษัทไปสู่ความสำเร็จ อันจักช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป โดยความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ ความรู้สึก และความพึงพอใจในชีวิตของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รวมไปถึงผู้บริโภคที่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลในขณะนั้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะทำงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. (2559). **คู่มือประชารัฐรักสามัคคี ฉบับที่ 2** เดิมชีวิตให้ บริษัทประชารัฐรักสามัคคี. (ม.ป.ท.). หน้า 2.
- ฉัตรชนก แก้วพิบูลย์ และจิราภา พวงจิตร. (2560). **การจัดการวิสาหกิจเพื่อสังคมของชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**. โครงการงานการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตบัณฑิต สาขาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. หน้า 3.
- ชนภัทร โคตรสิงห์ (2560). **ประชารัฐ: จากแนวคิดการบริหารสู่การปฏิบัติในประเทศไทย**. *วารสารพัฒนาสังคม*. 19 (1). หน้า 193-194.
- ณธิฎ พิศลยบุตร. (2559). **นโยบายประชารัฐต่างจากประชานิยมอย่างไรและประชาชนจะได้อะไร**. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2562. จาก <https://www.posttoday.com/social/think/409357>.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง (2555). **ความอยู่ดีมีสุข**. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 29(2). หน้า 24-50.
- ประสพศรี รักความสุข, แวมยุรา คำสุข และ กาญจนา ทวินันท์. (2550). **การเปรียบเทียบความสุขของประชาชนในภาคใต้กับภาคตะวันออกของประเทศไทย**. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*. 9 (2). หน้า 69-74.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2560). **ประชารัฐจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติคืออะไร? *วารสารการบริหารปกครอง*. 6 (2) หน้า 190-192.**
- พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 621) พ.ศ.2559. (2559, 30 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบก**. เล่มที่ 133 ตอนที่ 76ก. หน้า 13-14.
- พัชรินทร์ วรดิถี. (2559). **สานพลังประชารัฐ: การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ**. กองวิชาการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์. หน้า 1-2.
- รศรินทร์ เกรย์ (2555). **ความสุข: การวัดเชิงอัตวิสัย**. *วารสารประชากร*. 4 (1). หน้า 114.
- เริงชัย ดันสุชาติ และ ธรรมชญน คำแก้ว. (2551). **ดัชนีวัดความสุขและความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกชุมชนในมูลนิธิโครงการหลวง**. เชียงใหม่: ฝ่ายวิจัย มูลนิธิโครงการหลวง. หน้า 8.

วันรัชม์ พิรุณจินดา (2561). ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมในรูปแบบบริษัทจำกัด. *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*. 11 (2). หน้า 332-347.

สมนึก ปัญญาสิงห์, เสกสรรค์ ชงวนิชย์ และ พุทธิรักษ์ ปรานนอก (2557). ตัวแบบการจัดการการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 2 (1). หน้า 12.

สยาม อรุณศรีมรกต และ ชงยุทธ วัชรดุลย์. (2559). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*. 11 (3). หน้า 5.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12*. หน้า 8-9.

ตำราญ จุช่วย. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. วิทยาลัยราชพฤกษ์. หน้า 20-27.

อิศเรศ สันสนีย์วิทย์กุล. (2556). การศึกษาวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมโดยใช้ตัวแบบเครือข่ายนโยบาย. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*. 11 (2). หน้า 56.

ความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ตำบลเจ๊ะบิลัง
อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

The Stability in the Lives of Baan Man Kong Project's Participants in Che Bi Lang,
Amphoe Muang, Satun

นัยต์ประพร จันแทน*¹ เต็มฟ้า แสงสุริยา² และ อุทัย ปริญาสุทธีนนท์³

Naipraporn Chantaen Temfa Sangsuriya and Utai Parinyasutinun

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 28 คน ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมโครงการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ ร่วมกับการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงมีความมั่นคงในชีวิตทั้งในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม สะท้อนให้เห็นว่าโครงการบ้านมั่นคงช่วยแก้ปัญหาสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะพัฒนาที่อยู่อาศัยที่มั่นคงแล้ว ยังช่วยสร้างระบบการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนควบคู่ไปด้วย ทั้งในเรื่องสวัสดิการ การหนุนช่วยกันเรื่องอาชีพ การดูแลเด็กและผู้สูงอายุ รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ยิ่งไปกว่านั้น โครงการบ้านมั่นคงยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืนอีกด้วย

คำสำคัญ: คนจนเมือง โครงการบ้านมั่นคง ความมั่นคงในชีวิต เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research is a qualitative research which aims to study about the stability in the lives of Baan Man Kong Project's participants in Che Bi Lang, Amphoe Muang, Satun. This field study was collected by the in-depth interview, focus group discussion, participant observation and non-participant observation. There

¹⁻² นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามนุษยศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: naipporn@gmail.com

are 28 informants consisting of participants, community leader, government officers and other scholars who also study the document and involved research.

The result indicates that the participants in Baan Man Kong Project have good stability in life; social security, economic security and environmental security. This result reflects that Baan Man Kong project can help the society in solving the problems not only developing habitations but also supporting the lives of community members in many ways such as welfare, career, taking care of children and elderly people and conservation of natural resources. In addition, Baan Man Kong Project also harmonizes with the purpose of sustainable development in case of city and community development.

Keywords: The poor in urban Baan Man Kong Project Stability in lives Sustainable development

บทนำ

ปัญหาคนจนเมือง (Urban Poor) โดยเฉพาะปัญหาชุมชนแออัด เป็นปัญหาที่หลายประเทศต้องเผชิญ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ที่ซึ่งเมืองและชนบทมีความแตกต่างกันเรื่องความเจริญทางด้านต่าง ๆ อย่างมาก เกิดช่องว่างการพัฒนา ระหว่างเมืองและชนบทส่งผลให้เมืองของประเทศที่กำลังพัฒนาต้องเผชิญกับภาวะของการกลายเป็นเมืองเกินระดับ คือ มีประชากรจำนวนมากเกินกว่าที่จะอาศัยอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระบบสังคมและเศรษฐกิจของเมือง ส่งผลให้เกิดกลุ่มคนที่มียาได้น้อยเป็นจำนวนมากในเมือง รวมถึงปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค ปัญหาที่อยู่อาศัย ฯลฯ ยกตัวอย่าง กลุ่มคนที่มียาได้น้อยและมักถูกละเลยสิทธิ์ที่จะอยู่อาศัยในเมือง ขาดการรับรองและเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำกินในเขตเมือง จึงมักจะถูกเบียดขับด้วยการไล่รื้ออยู่เสมอ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีวิถีชีวิตอยู่ในชุมชนแออัด อูรูดด้วยการบุกรุกพื้นที่ว่างเปล่า หรือพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ (เดชา สังขวรรณ และรุ่งนภา เทพภาพ, 2553: น. 41)

ปัญหาไล่รื้อในปัจจุบันถือเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนแออัดทั่วภูมิภาคเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนแออัดในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย อินเดีย บังคลาเทศและกัมพูชา ไม่เฉพาะแต่ประเทศไทยสาเหตุหลักล้วนมาจากการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค ขณะที่มุมมองของคนในสังคมรวมทั้งภาครัฐ มักมองชุมชนของคนจนเมืองในเชิงลบเช่นเป็นแหล่งรวมของปัญหาสังคมยาเสพติดอาชญากรเป็นแหล่งมลภาวะน้ำเน่าเสีย ฯลฯ ปัญหาโดยรวมของคนจนเมืองในปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาปากท้องรายได้น้อยไม่พอรายจ่ายหนี้สิน คุณภาพชีวิต การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ แต่ปัญหาหนักสุดเป็นปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและปัญหาการไล่รื้อ จะเห็นว่าปัญหาและการดำรงอยู่ของคนจนเมืองในชุมชนแออัดปัจจุบันเป็นผลพวงของการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากกว่าทางสังคม นำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเมือง-ชนบท หรือแม้แต่ในเมืองด้วยกันก็มีกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสมากกว่า ผลจากความเหลื่อมล้ำนี้ยิ่งพัฒนาเมืองมากเท่าไรก็ยังมีกลุ่มด้อยโอกาส

กว่าจะได้รับผลกระทบมากเท่า นั้นจึงมีคนเมือง (Urban Poor) มากขึ้นท่ามกลางกระแสการพัฒนาเมือง (กัณณิกา อังสุรณสมบัติ, 2558: น.1-3)

การฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาเมืองในประเทศไทย ปัจจุบันประเทศไทยได้นำรูปแบบการฟื้นฟูและพัฒนาเมืองมาใช้แก้ไขปัญหาเมืองที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความน่าอยู่และเพิ่มพื้นที่ที่เป็นประโยชน์ให้กับเมืองมากขึ้น ซึ่งการฟื้นฟูเมืองและพัฒนาเมืองแต่ละพื้นที่ ย่อมนำเอารูปแบบที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของเมือง วัฒนธรรมประเพณี งบประมาณ แผนนโยบายของภาครัฐรวมทั้งความคิดเห็นของภาคประชาชน เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง (กฤตพร ลาภพิมล, 2554: น.172)

จากการเจริญเติบโตของเมืองก่อให้เกิดปัญหาความแออัด ทำให้เกิดการจัดตั้งชุมชนในที่ดินบุกรุก หรือชุมชนกระจัดกระจายขึ้น มีการก่อสร้างบ้านเรือนและที่อยู่อาศัยกันเองในที่ดินดังกล่าว โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของที่ดิน ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม และการไล่ออกจากที่ดินตามมา ส่งผลกระทบให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อยได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก โดยรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย และสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อยในเมือง จึงมอบหมายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. พิจารณาหาแนวทาง แก้ไขปัญหา ได้จัดทำและนำเสนอแนวทางและโครงการนำร่อง เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาตามนโยบายดังกล่าว (สำนักงานโครงการบ้านมั่นคง, 2558: น.5-6)

ดังนั้น โครงการบ้านมั่นคงจึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้เดือดร้อนที่มีรายได้น้อย และยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายร่วม “ชาวบ้านมีความมั่นคงในชีวิต” โดยมีโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความโดดเด่นเป็นรูปธรรมมากที่สุด 2 พื้นที่ คือ พื้นที่จังหวัดตรัง และพื้นที่จังหวัดสตูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดสตูล เนื่องจากพื้นที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าและได้รับการยืนยันจากเจ้าหน้าที่ในเรื่องของความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร กลุ่มอาชีพ ความเป็นอยู่ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในข้อที่ 11 การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน จากทั้งหมด 17 ประเด็นต่อไป ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) อย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยในการศึกษาหัวข้อวิจัยและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีแหล่งข้อมูลหลัก (Key Information) คือ เภรัญญิกกลุ่มออมทรัพย์ประมงร่วมใจพัฒนา และสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการบ้าน

มั่นคง รวม 20 คน ผู้วิจัยได้อธิบายจุดประสงค์ของการวิจัย และขอความร่วมมือเป็นตัวอย่างในการศึกษาและแหล่งข้อมูลรอง (Information) คือ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนภาคใต้ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และชาวบ้านตำบลเจ๊ะบิลัง รวม 8 คน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้อำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการศึกษาวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีการค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การวิเคราะห์งานวิจัยได้ชัดเจน

ผลการวิจัย

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการลงสำรวจพื้นที่ หลังจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีสถานที่เพื่อนำไปประกอบอาชีพหารายได้ดำรงชีพ โดยผู้วิจัยได้นำกรอบความมั่นคงของมนุษย์ ทั้ง 4 มิติ มาใช้ในการวิเคราะห์ความมั่นคงของชาวบ้านที่เข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง อีกทั้งกรอบความมั่นคงดังกล่าวเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในข้อที่ 11 การตั้งถิ่นฐานและชุมชนอย่างยั่งยืน จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่กรณีศึกษา คือ พื้นที่ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล มีผลการศึกษาดังนี้

บอกเล่าเรื่องราวชุมชนเจ๊ะบิลัง

เดิมชุมชนเจ๊ะบิลัง เมื่อประมาณ 45 ปีที่แล้ว เป็นชุมชนที่เป็นพื้นที่ตัดไม้เผาถ่าน ภายหลังก่อตั้งเขตป่าชายเลนขึ้นมาทำให้ต้องหยุดตัดไม้เผาถ่านไป เนื่องจากเป็นการทำลายป่า ชุมชนแบ่งออกเป็น 3 โซน มีจำนวน 130 ครัวเรือน อยู่ในที่ดินป่าชายเลน (บุกรุกป่าชายเลน) จำนวน 96 ครัวเรือน อยู่ในที่ดินของกรมเจ้าท่าหรือที่ดินอื่น ๆ อีก จำนวน 34 ครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่ทำประมง แปรรูปสัตว์น้ำ มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง แต่ไม่ได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้าน ภายหลังเข้าร่วมโครงการชาวบ้านมีความเชื่อถือน่าขึ้น งบประมาณหลักจะได้จาก พอช. เข้าบัญชีกลุ่มชื่อ เครือข่ายบ้านมั่นคงเมืองเจ๊ะบิลัง (ธนาคารกรุงไทย) และกระจายไปยังบัญชีย่อย (ออมทรัพย์ ของ ชกส.) มีการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชน โดยสมาชิกของกลุ่มจะเป็นผู้จัดการและนำเสนอในที่ประชุมร่วมกับชาวบ้านทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน ปัญหาและอุปสรรค จะเป็นเรื่องการออมทรัพย์ที่ไม่ตรงตามกำหนด เนื่องจากสภาพอากาศมีผลกระทบต่อ การออกทะเลซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านทำให้ไม่มีส่งออม แก้ไขโดยการเลื่อนกำหนดวันส่งออมหรือหากขาดส่ง 1 เดือน ก็ให้ลงว่าค้างไว้ แล้วเริ่มเก็บเดือนถัดไป ภายในชุมชนเจ๊ะบิลังมีกิจกรรมออกกำลังกายภายในชุมชน (กำลังดำเนินการ) และมี 4 โครงการ ได้แก่ โครงการปลูกป่า/ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ/เก็บขยะ โครงการกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ โครงการกลุ่มอวนกุ้งสามชั้น และโครงการกิจกรรมพาไปดูของดีเจ๊ะบิลังร่วมกับท่องเที่ยวเก้ไก้ (กำลังดำเนินการ) โดยจะนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวของสตูล เช่น เกาะหอยขาว สันหลังมังกร โกงกางใบพายรูปหัวใจ เป็นต้น กำไรส่วนหนึ่งเก็บในธนาคารเดือนละ 1,000-2,000 บาท เอาเข้าบัญชีกลุ่มออมทรัพย์ เงินส่วนนี้ นำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมส่วนกลาง เช่น ของฝากเจ้าหน้าที่ ทำเล็่วันที่อยู่อาศัยโลก ในด้านกลุ่มอาชีพของชุมชน จะมีด้วยกัน 3 กลุ่ม คือกลุ่มประมง กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ กลุ่มปลาเส้น ขายกิโลกรัมละ 250 บาท ครึ่งขีด 20 บาท กลุ่มอวนกุ้งสามชั้น ขายกึ่ง (ไม้แคะ) กิโลกรัมละ 60-400 บาท ขายกึ่ง (แคะแล้ว) กิโลกรัม

ละ 160 บาท กลุ่มเยาวชน มีธนาคารขยะ (พอช.ให้งบสนับสนุนมูลค่าเศษก้อนน้อย จำนวน 50,000 บาท) มีเงินเก็บจำนวน 7,770 บาท ร้านตัดผม (ต่อยอดจากโครงการฯ ร่วมกับเยาวชน) มีเงินเก็บ จำนวน 30,000 บาท เงินส่วนนี้ทั้งหมดเป็นรายได้เข้าชุมชนและชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทุกคนที่เข้าร่วมโครงการมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงกว่าเมื่อก่อน มีรายได้ และมีสิทธิ์เท่าเทียม

โครงการบ้านมั่นคงของชาวบ้านในชุมชนเจ๊ะบิลัง

ชาวบ้านในชุมชนเจ๊ะบิลังประสบปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย เนื่องจากกลายเป็นผู้ถูกรุกที่ดินของเขตป่าชายเลน ทำให้ทางประธาน โชนเมืองของชุมชน ได้ติดต่อประสานความร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. เพื่อขอความช่วยเหลือ ทางพอช. มีโครงการบ้านมั่นคงที่ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย จึงได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปยังพื้นที่เพื่อจัดประชุม หลังจากนั้นได้มีการจัดประชุมเพื่อให้ความรู้ อธิบายและให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการของโครงการบ้านมั่นคง เพื่อให้ชาวบ้านได้ทำความเข้าใจร่วมกัน ชาวบ้านจึงได้รู้จักกับโครงการบ้านมั่นคง และได้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ ในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงนั้น ต้องดำเนินงานผ่านกระบวนการทั้ง 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการสร้างความเข้าใจ ทำความเห็นให้ตรงกัน และสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน 2) ขั้นตอนการออมทรัพย์ 3) ขั้นตอนการแบ่งงานกันทำ คนในชุมชนมีส่วนร่วม 4) ขั้นตอนการสำรวจข้อมูลชุมชน 5) ขั้นตอนการจัดระบบสิทธิในที่อยู่อาศัย 6) ขั้นตอนการร่วมวางแผน สร้างแปลน เพื่อปลูกบ้านตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย 7) ขั้นตอนการร่วมกันสร้างระบบสาธารณูปโภคและการสร้างบ้าน และ 8) ขั้นตอนการร่วมสร้างชุมชนที่มั่นคง คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ภายหลังจากดำเนินโครงการ ชาวบ้านมีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงเป็นของตนเองแล้ว ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นและสามารถมีสถานที่เพื่อประกอบอาชีพในการดำรงชีวิตต่อไป

ความมั่นคงในชีวิตของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ เป็นการที่ประชาชนได้รับหลักประกัน ด้านสิทธิ ความปลอดภัย การตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่สิ้นหวัง และได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีมิติด้านต่าง ๆ มาเป็นตัวชี้วัดความมั่นคงนั้น โดยผู้วิจัยได้เลือกวิเคราะห์ 4 มิติ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) มิติที่อยู่อาศัย ชาวบ้านมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีสถานที่เพื่อใช้ประกอบอาชีพรวมถึงมีสภาพแวดล้อมที่ดีคือพื้นที่ที่ติดทะเลและเขตป่าชายเลน 2) มิติการมีงานทำและรายได้ ชาวบ้านมีอาชีพทำประมงและแปรรูปสัตว์น้ำ เพื่อหารายได้เข้าสู่ตนเองและชุมชน เช่น กลุ่มปลาเส้น และกลุ่มอวนกุ้งสามชั้น อีกทั้งยังมีกลุ่มอาชีพสำหรับเยาวชน เช่น กลุ่มธนาคารขยะ และร้านเสริมสวยสำหรับเยาวชน 3) มิติสังคมและวัฒนธรรม ชาวบ้านในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง พี่พวอาศัยซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม จึงมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาบริเวณสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของชาวบ้านศาสนาอิสลามในชุมชน 4) มิติสิทธิและความเป็นธรรม ชาวบ้านในชุมชนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม อีกทั้งยังได้รับสิทธิในเรื่องที่อยู่อาศัย ได้รับการรับรองสิทธิอย่างเป็นธรรม ดังนั้น โครงการบ้านมั่นคงจึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้เดือดร้อนที่มีรายได้น้อย และยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่

เป้าหมายร่วม “ชาวบ้านมีความมั่นคงในชีวิต” ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในข้อที่ 11 การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยชุมชนเจ๊ะบิลังนั้น มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นฐาน ซึ่งมาพร้อมกับปัญหาความยากจน การกระจุกตัวของที่อยู่อาศัย ทั้งนี้การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน เป็นการสร้างหลักประกันในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและราคาที่เหมาะสม รวมทั้งการยกระดับชุมชนแออัด ให้มีความเป็นชุมชนมากขึ้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ทำให้ทุกคนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงมีความมั่นคงในชีวิตที่ดีที่สุดในที่สุด

ความมั่นคงในชีวิตกับการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานและชุมชนอย่างยั่งยืน

การที่ชุมชนมีการเจริญเติบโตขึ้น เนื่องจากเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนชนเมือง ชุมชนเจ๊ะบิลังก็เป็นหนึ่งชุมชน ที่มีการเจริญเติบโตทางด้านสังคม จากชุมชนชนบทสู่ชุมชนเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านในชุมชนต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เกิดชุมชนที่มีการกระจุกตัว จึงเป็นเหตุทำให้เกิดการจับจองที่ดินและปลูกสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นเองตามที่ดินบุกรุกหรือที่ดินสาธารณะอื่น ๆ ดังนั้นการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงต้องอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประสานความร่วมมือกัน คือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. ภายหลังโครงการสำเร็จ ชาวบ้านมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ภายใต้อกรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ทั้ง 4 มิติ คือ มิติที่อยู่อาศัย มิติด้านการมีงานทำและรายได้ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มิติด้านสิทธิและความเป็นธรรม โดยมิติที่อยู่อาศัย คือการมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีสภาพมั่นคง มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เพียงพอ และอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี มิติด้านการมีงานทำและรายได้ คือการได้ทำงานเต็มเวลาที่มั่นคงและพึงพอใจ มีรายได้และเงินออมที่เพียงพอแก่การดำรงชีพ โดยไม่มีหนี้สินที่ไม่มีคุณค่า มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม คือการที่บุคคลมีเวลาปลอดจากการกิจการงาน เพื่อใช้สำหรับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ตลอดจนการติดตามข่าวสารด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอใช้เวลาในการพัฒนาจิตใจโดยการปฏิบัติศาสนกิจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน มิติด้านสิทธิและความเป็นธรรม คือการที่บุคคลได้รับการเคารพในสิทธิ ไม่ถูกล่วงละเมิดสิทธิและรู้สิทธิถึงการได้รับ โอกาสจากสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในข้อที่ 11 การตั้งถิ่นฐานและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยชุมชนเจ๊ะบิลังนั้น มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นฐาน ซึ่งมาพร้อมกับปัญหาความยากจน การกระจุกตัวของที่อยู่อาศัย ทั้งนี้การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน เป็นการสร้างหลักประกันในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและราคาที่เหมาะสม รวมทั้งการยกระดับชุมชนแออัด ให้มีความเป็นชุมชนมากขึ้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจ๊ะบิลังมีการพัฒนาชุมชนในเรื่องการขนส่งสาธารณะที่มีถนนเข้าออกชุมชนที่ดีสามารถเดินทางสะดวก มีท่าเรือให้บริการขนส่งสินค้าทางทะเล การสร้างพื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่ปายาขเลนที่มีการสร้างสะพานเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน(กำลังดำเนินการ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของชุมชนและหารายได้เข้าชุมชนอีกด้วย กิจกรรมทุกอย่างในชุมชนชาวบ้านในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และรับรู้ร่วมกัน รวมถึงได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนร่วมกันเป็นอย่างดี ชาวบ้านในชุมชนเจ๊ะบิลังจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงนำไปสู่ชุมชนที่มีความยั่งยืนในที่สุด

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความมั่นคงใจชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ใช้การศึกษาในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ เพื่อศึกษาความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล จากผลการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

มองคนจนผ่านโครงการบ้านมั่นคง

จากการศึกษาความมั่นคงในชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง พบว่าโครงการบ้านมั่นคงเป็นการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยต่อผู้ยากจนในเมือง เป็นการให้คนจนหรือผู้ที่มีรายได้น้อยที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงสอดคล้องกับ ดร.สุปรียา หวังพัชรพล ได้กล่าวว่า ภาครัฐมักดูแลคนกลุ่มนี้จนทำให้เกิดการปฏิเสธการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของรัฐอย่างเป็นระบบ ดังนั้น คนกลุ่มนี้จึงมีโอกาสน้อยมากที่จะหลุดจากความยากจน หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีเท่ากับกับคนกลุ่มอื่นๆ ได้มีโอกาสพัฒนาการจัดการร่วมกัน และสร้างชุมชนที่มั่นคง เข้มแข็งและสำหรับรัฐก็จะช่วยทำให้ชุมชนเมืองปราศจากปัญหาหรือลดปัญหาชุมชนแออัดหรือสลัม แนวทางดำเนินงาน โครงการที่สำคัญคือ การแก้ปัญหาทั้งเมือง โดยให้การทำงานของชุมชนเป็นแกน และมีหลายฝ่ายหลายหน่วยงาน ในเมืองร่วมกันทำงานสนับสนุน ภายหลังจากการดำเนินโครงการพบว่าชุมชนเจ๊ะบิลังที่ชาวบ้านได้เข้าอยู่อาศัยในบ้านแล้วนั้น ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจมากที่ได้มีบ้านของตนเอง และรู้สึกว่าได้ยกระดับสถานภาพของตนเองให้สูงขึ้น ซึ่งอาจพูดได้ว่าชาวบ้านรู้สึกเสมือนเขาได้เขยิบขึ้นมาเป็นคนชั้นกลาง ซึ่งเหนือกว่าคนจนเมืองที่ชาวบ้านเคยเป็น โครงการบ้านมั่นคงมุ่งที่จะสร้างชุมชนโดยการสร้างคนในชุมชนให้มีจิตสำนึกสาธารณะและสร้างชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น โดยการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนและเพื่อส่วนรวม และพบว่าโครงการฯ ได้สร้างเงื่อนใยและสภาพทางกายภาพที่เอื้อให้เกิดชุมชนในอุดมคติเช่นนั้น

สรุปได้ว่า โดยทั่วไปผู้ที่ได้บ้านในโครงการแล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงของโลกทัศน์ในแง่ที่รู้สึกว่าคุณและชุมชนของตนมีตำแหน่งในสังคมที่สูงขึ้นกว่าเดิม มีความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจในตนเองขึ้น สมาชิกโครงการบางคนมีโลกทัศน์ที่มองโครงสร้างสังคมในแนวราบมากขึ้น มีความเสมอภาคและมีสิทธิเสมอกับคนอื่น ๆ ในสังคม แต่อีกหลายคนยังรู้สึกว่าตนอยู่ในสังคมแนวตั้ง และต้องอาศัยการพึ่งพาการอุปการะปกป้องช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในวงราชการและอื่นๆ เพื่อความก้าวหน้าพัฒนาของชุมชนและตนเอง

มองความมั่นคงในชีวิตผ่านโครงการบ้านมั่นคง

การพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนของคนจนในเมืองโดยการพัฒนา รวมทั้งการสร้าง ความมั่นคงและพัฒนาเป็นชุมชนน่าอยู่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคงและสวยงามนั้นมีรูปแบบการพัฒนาทางกายภาพได้หลากหลาย ตามความเป็นไปได้ในเรื่องที่ดิน ความสามารถในการผ่อนชำระคืน การจัดการของชุมชนเอง และการยอมรับร่วมกันในท้องถิ่น โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ที่ดิน และการพัฒนาอื่น ๆ ได้แก่ การพัฒนาความมั่นคงด้านกายภาพ มีหลายรูปแบบ ได้แก่ (1). การปรับปรุงชุมชนในที่ดินเดิม [On-site Improvement] เป็นการปรับปรุงชุมชนจากสภาพ ที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นแต่ยังคงรูปแบบของชุมชนเดิมอาศัยอยู่

ในที่ดินเดิม เช่น ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า และสภาพแวดล้อมในชุมชน (2). การปรับผังชุมชนในที่ดินเดิม [Reblocking] เป็นการปรับปรุงรูปแบบชุมชนเดิมให้มีผังและ โครงสร้างสาธารณูปโภคในพื้นที่เดิม ได้ดีขึ้น โดยอาจมีการปรับหรือย้ายบ้านบางส่วนเพื่อจัดผังชุมชนใหม่และพัฒนา ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา ให้ดีขึ้น ซึ่งการปรับผังที่ดินถือได้ว่าเป็นการพัฒนาต่อเนื่อง จากชุมชนเดิมซึ่งเรื่องที่ต้องจัดการส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินที่ต้องทำให้ถูกต้อง เป็นการเช่าในระยะยาวเพื่อให้เกิดความมั่นคงในกรรมสิทธิ์การอยู่อาศัยระยะยาว (3). การแบ่งปันที่ดิน [Land-Sharing] เป็นการเจรจาเพื่อประสานผลประโยชน์ร่วมกันกับเจ้าของที่ดิน เพื่อแบ่งปันที่ดินระหว่างชุมชนร่วมกับเจ้าของที่ดิน โดยเจ้าของที่ดินให้เช่าหรือขายที่ดินบางส่วนให้กับชุมชนในราคาที่ดินในชุมชนสามารถจ่ายได้ เพื่อแลกกับการย้ายออกจากที่ดินในส่วนที่เจ้าของที่ดินต้องการใช้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวิธีแบ่งปันจึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินอย่างถูกต้อง ซึ่งต้องมีการรื้อย้ายบ้านเรือนและการจัดผังการสร้างบ้านใหม่ให้สอดคล้องกับจำนวนที่ดิน (4). การก่อสร้างใหม่ทั้งชุมชน [Reconstruction] เป็นการรื้อย้ายภายในบริเวณเดิมจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง โดยชุมชนต้องก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ทั้งหมดและเป็นการแก้ไขปัญหาคกรบูรณาการเป็นการเช่าที่ดินในระยะยาว ซึ่งถือเป็นข้อดีสำหรับคนในชุมชนที่ยังคงสามารถอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนเดิมและใกล้สถานที่ทำงาน (5) การจัดปรับแลกที่ดินและก่อสร้างใหม่ [Land Exchange หรือ Land Readjustment] (6). การรื้อย้ายไปที่ดินใกล้เคียง [Relocation] เป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการหาที่ดิน ใหม่ที่ชุมชนช่วยกันลงทุนซื้อร่วมกันและย้ายชุมชนไปปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินใหม่ ส่วนการสร้างความมั่นคงในที่ดิน ดำเนินการในรูปของการทำสัญญาเช่าระยะยาวในที่เดิมหรือที่ใหม่ หรือเป็นการซื้อที่ดินในชุมชนแออัดที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างชุมชนใหม่ และการพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จะต้องมีแผนที่แสดงถึงการพัฒนาความมั่นคงของชุมชนทางด้านสังคม อาชีพ การอยู่ร่วมกัน การจัดการด้านการเงิน การจัดระบบสวัสดิการดูแลผู้ยากไร้ในชุมชน การปลอดภัย เสพติดและการพัฒนาอื่น ๆ ควบคู่กับการพัฒนาทางกายภาพ

สรุปได้ว่า การสร้างความมั่นคงและพัฒนาเป็นชุมชนน่าอยู่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคงและสวยงามนั้นมีรูปแบบการพัฒนาทางกายภาพได้หลากหลายตามความเป็นไปได้ในเรื่องที่ดิน ความสามารถในการผ่อนชำระคืน การจัดการของชุมชนเอง และการยอมรับร่วมกันในท้องถิ่น โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพที่ดิน และการพัฒนาด้านอื่น ๆ หรือกล่าวได้ว่าชุมชนนั้นมีสิทธิ์ครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีสภาพมั่นคง มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เพียงพอ และอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี มิติด้านการมีงานทำและรายได้ ภายใต้กรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์

มองการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านโครงการบ้านมั่นคง

การสร้างชุมชนเป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายของกระบวนการทำงานในโครงการบ้านมั่นคง จะเห็นได้ว่าในขั้นสุดท้ายของ 8 ขั้นตอนสู่บ้านมั่นคง ที่กล่าวว่า มีบ้านมั่นคงชุมชนจะต้องมั่นคงด้วย โครงการบ้านมั่นคงจะต้องสร้างระบบการดูแลซึ่งกันและกัน ในชุมชนควบคู่ไปด้วย เช่น การช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่สีเขียว เป็นต้น ระบบเช่นนี้จะต้องร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่ม โดยเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัย ไม่ใช่สร้างบ้านแล้วค่อยทำ ซึ่งจากผลการศึกษาชุมชนเจ็บบีลิ่งมีพัฒนาชุมชนในเรื่องการขนส่งสาธารณะที่มีถนนเข้าออก

ชุมชนที่ดีสามารถเดินทางสะดวก มีท่าเรือให้บริการขนส่งสินค้าทางทะเล การสร้างพื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่มีการสร้างสะพานเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน (กำลังดำเนินการ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของชุมชนและหารายได้เข้าชุมชนอีกด้วย กิจกรรมทุกอย่างในชุมชนชาวบ้านในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และรับรู้ร่วมกัน รวมถึงได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนร่วมกันเป็นอย่างดี ชาวบ้านในชุมชนจะปีติจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงนำไปสู่ชุมชนที่มีความยั่งยืนในที่สุด

สรุปได้ว่า สังคมมนุษย์จะยั่งยืนได้จะต้องสามารถสร้างสมดุล ระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นคือการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาแต่ละมิติของความยั่งยืน และสร้างสมดุลระหว่างมิติต่าง ๆ ให้เกื้อหนุนกันดังนั้นการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงต้องอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประสานความร่วมมือกัน คือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. ภายหลังโครงการสำเร็จ ชาวบ้านมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ภายใต้กรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ทั้ง 4 มิติ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556: น. 2-9) ซึ่งเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในข้อที่ 11 การตั้งถิ่นฐานและชุมชนอย่างยั่งยืน (เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ Sustainable Development Goals (SDGs) ฉบับเต็ม, 2558: น. 1-15)

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผศ.ดร.อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการงานวิจัย ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กัณณิกา อังสุรณสมบัติ. (2558). สถานการณ์ปัญหาคนจนเมือง. *คนจนเมือง ท่ามกลางกระแสพัฒนา*, 6. น.1-3.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). ความมั่นคงของมนุษย์. *แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566*. 2-9.
- กฤตพร ลากพิมพ์. (2554). การฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาเมือง. *การฟื้นฟูและการพัฒนาเมืองในประเทศไทย*. น.172.
- เดชา สังขวรรณและรุ่งนภา เทพภาพ. (2553). ปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัด : องค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อน เปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศเกาหลี. *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*, 15 (1). 41.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2556). *รู้จักกับโครงการบ้านมั่นคง*. [ออนไลน์].
- ค้นจาก <http://www.codi.or.th/>, สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561.
- สุปรียา หวังพัชรพล. (2560). โครงการวิจัยชุดความเหลื่อมล้ำและคนจนเมือง. *ความรู้ว่าด้วย ‘คนจนเมือง’ ในประเทศไทย ในเบื้องต้น*. น. 22-23.
- United Nations Thailand. (2558). เป้าหมายที่ 11: เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน. *เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ Sustainable Development Goals (SDGs)*, ฉบับเต็ม. 1-15.

องค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

The Community Welfare Organization with the Quality of Life for People in the Tha Hin Community, Sathing Phra, Songkhla Province

ปิ่นยารัตน์ แสงสุข¹ ทิพย์สุดา นิ่มเรือง² โสภิตา สังข์สว่าง³ เสธฐวุฒิ บุญขวัญ⁴ ธนสรณ์ โอปั้ง⁵
และ อุทัย ปริณญาสุทิตินันท์^{6*}

Pinyarat Sangsuk Thipsuda Nimrueang Sopida Sangsawang Settavut Boonkhan Tanasorn O-pang
and Utai Parinyasutinun

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ประธาน กรรมการ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ในชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ ร่วมกับการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเขียนรายงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า องค์กรสวัสดิการชุมชน อันได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6 กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7 สหกรณ์ร้านค้าบ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4 และสหกรณ์เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7 ทั้งหมดนี้ช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดี ไม่เพียงเท่านั้น องค์กรชุมชนยังมีการดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกด้วย

คำสำคัญ : องค์กรสวัสดิการชุมชน คุณภาพชีวิต เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstracts

This research is qualitative research. The objective is to study the community welfare organization with the quality of life for people in the Tha Hin community, Sathing Phra, Songkhla Province. Using in-depth interviews, group discussions and the participant or non-participant observation as a gather information tools in the field data, the number of 25 people consists of a chairman, committee, community leaders, and villagers in the community, relevant government officials and academics together with documents and related research. Then bring the data to analyse and write the reported research by the descriptive analysis method.

The study found that community welfare organization including saving Ban Tha Hin Tai group Moo 4, saving for production group Moo 6, saving honor to the production group Moo 7, co-operative stores of Ban Tha Hin Tai group Moo 4, cooperatives for agricultural Moo 7, all of which help to create a better quality of life for people in the community as well.

¹⁻⁵ นักศึกษาลัทธิศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 90110

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: utaiparinyasutinun@hotmail.com

Not only that, but community organizations also have business conforms to the goals of sustainable development in regard to the participation of people in the goal of sustainable development.

Keywords: Community welfare organization Quality of life The goal of sustainable development

บทนำ

สวัสดิการเป็นสิทธิพื้นฐานทางสังคม ที่ทุกคนพึงได้รับการมีสวัสดิการเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในสังคม โดยในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่ยาก เป็นชุมชนที่เน้นวิถีของการทำเกษตรกรรม และมีประเพณีวัฒนธรรมที่งดงาม มีคุณค่า ชุมชนมีการจัดสวัสดิการบนพื้นฐานของการใช้ทุนทางสังคม ฐานทรัพยากรธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมชุมชน (จิระศักดิ์ ศรีเดช, 2553) โดยสวัสดิการสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพและการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า บนฐานของศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยคำนึงถึงการจัดสวัสดิการแบบบูรณาการและพหุลักษณะตามความหลากหลายของสังคม โดยเริ่มต้นที่ระบบสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน ระบบสวัสดิการชุมชน มีรูปแบบที่หลากหลาย นับตั้งแต่กิจกรรมการลงแขกช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน สวัสดิการสำหรับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตายกิจกรรมการ สืบสานวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคง ในชีวิตและการเพิ่มพลังอำนาจในการต่อรองสิทธิอันพึงมีนอกจากนี้ยังรวมถึงองค์กร การเงินชุมชนในรูปของกองทุนวันละบาท กองบุญสังฆะจะออมทรัพย์การจัดสวัสดิการ ชุมชนจากฐานศาสนา รวมทั้งกองทุนผู้สูงอายุ เป็นต้น (สมศักดิ์ สามีคศิริธรรมและ สุพรรณิ ไชยอำพร, 2560) ทั้งนี้ยังมีการรับรองในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ระบุว่า องค์กรสวัสดิการชุมชนเป็นองค์กรภาคประชาชนที่จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน

รูปแบบของสวัสดิการชุมชนนั้น ได้รับการพัฒนาขึ้นไปสู่การเป็นกองทุน ลักษณะต่างๆ ในชุมชนซึ่งปรากฏชัดเจนในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติ เศรษฐกิจตกต่ำ (พ.ศ. 2540-2546) โดยเมื่อประเทศไทยพยายามก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนที่ 1-7 เน้นการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมตัวชี้วัดการพัฒนาคือเงินและวัตถุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจผลักดันให้โรงงาน ในภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมจากการสำรวจสภาวะการทำงานของคนทั้งราชอาณาจักรของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อเดือนพฤษภาคมพ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวนประชากรไทย 65.93 ล้านคนมีกำลังแรงงานอายุ 15-60 ปีจำนวน 38.05 ล้านคนซึ่งทำงานอยู่ในภาคการค้าและอุตสาหกรรมหรือนอกภาคเกษตร 24.79 ล้านคนและทำงานในภาคเกษตร 12.23 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ซึ่งผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วบนความแตกสลายของสังคมชนบท สายใยครอบครัวหลุดหลวมสมาชิกในครอบครัวต้องแยกย้ายออกไปทำงานในเมือง ส่งผลให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของครอบครัว และชุมชนขาดหายไป โดยเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ทำลายวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของสังคมลง และในขณะนั้นเองประชาชนชาวบ้าน แคนนำชุมชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างก็ได้ข้อสรุปบทเรียนร่วมกัน ว่าแม้ประเทศจะประสบปัญหาจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ (International Monetary Fund: IMF) ด้วยความเป็นเครือญาติ ทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ ในชุมชนแต่ละแห่งสามารถเป็นระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) ได้เป็นอย่างดี จึงนำไปสู่แนวคิดการจัดตั้งระบบสวัสดิการชุมชนหรือชุมชนท้องถิ่นสวัสดิการจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ขึ้น

จากแนวคิดข้างต้นจึงนำไปสู่การผลักดันให้สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติ (เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2557) ผ่านพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการ สังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการ

สังคม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550 ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม หรือ ก.ส.ค. ขึ้นมา โดยมี นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับสวัสดิการชุมชน เนื่องจากสามารถบริหารจัดการโดยชุมชนและพึ่งพาตนเองได้ โดยพิจารณางบประมาณสนับสนุนในปี พ.ศ.2553 ในหลักการสมทบ 1:1:1 (ชุมชน:องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: รัฐบาล) พร้อมกับมีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมขึ้นมาขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชนเกิดการกระจาย ตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาคกว่า 2,855 กองทุน ครอบคลุมหมู่บ้านที่เข้าร่วม 20,283 หมู่บ้าน และมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (ภัทรวรรณ กาลือ, 2553)

ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นไทยมีความตื่นตัวใน การจัดสวัสดิการอย่างกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบ ภาครัฐให้ความสนใจการจัดสวัสดิการในระดับชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นเครื่องมือเสริมสวัสดิการ โดยรัฐซึ่งจะทำให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้อยู่นอกภาคทางการและผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงสวัสดิการได้ระดับหนึ่ง อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความมั่นคง แม้การจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานการออมทรัพย์ก็มีความเชื่อมโยงกับทักษะความสามารถในการผลิตของสมาชิกในชุมชนซึ่งอยู่บนฐานภูมิปัญญาและฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ชุมชนท่าหินในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ก็ถือเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความตระหนกอย่างมากในเรื่องการจัดตั้งและการบริหารจัดการในเรื่องของสวัสดิการของคนในชุมชน โดยในพื้นที่มีองค์กรสวัสดิการชุมชนถึง 5 กลุ่มอันได้แก่ สหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4 กลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6 สหกรณ์เพื่อการเกษตร และกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7 ซึ่งมีความเข้มแข็งอย่างมาก โดยมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีสมาชิกในชุมชนที่ร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับองค์กร ในการการจัดตั้งองค์กรสวัสดิการชุมชนของตำบลท่าหินนั้นก็เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน ให้คนในชุมชนปลอดภัยปลอดภัย มีเงินออม และเงินสำรองสำหรับใช้ประกอบอาชีพ ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนนี้ก็ถือเป็นการสร้างหลักประกันแก่คนในชุมชน ให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต และยังคงครอบคลุมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย (อุทัย ปริญญาสุทธีรัตน์, 2559) นอกจากนี้การจัดการสวัสดิการของชุมชนท่าหินยังมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 17 ขององค์การสหประชาชาติที่ว่าด้วยเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the goals: Revitalize the global partnership for sustainable development) (United Nations Thailand, 2558)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการองค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้นำองค์กรสวัสดิการชุมชน จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน สมาชิกกลุ่มองค์กรสวัสดิการชุมชน จำนวน 10 คน ชาวบ้านในชุมชนท่าหิน จำนวน 10 คน เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 2 คน และนักวิชาการ จำนวน 1 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยองค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาองค์กรชุมชน ไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและชาวบ้านในชุมชน

อีกด้วย ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา ดังนี้

รู้จักองค์กรสวัสดิการชุมชนของชุมชนทำหิน

ชุมชนทำหินชุมชนทำหิน ตั้งอยู่ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านระฆัง หมู่ที่ 2 บ้านห้วยลาด หมู่ที่ 3 บ้านทองลง หมู่ที่ 4 บ้านทำหินเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านทำหิน หมู่ที่ 6 บ้านทำหินใต้ หมู่ที่ 7 บ้านมิไร และหมู่ที่ 8-9 บ้านพรวน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่นา และมีอาณาเขตติดต่อกับทะเลสาบสงขลา ชาวบ้านจึงประกอบอาชีพทำนาและทำประมงพื้นบ้านเป็นส่วนใหญ่ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทั้งพื้นดินและพื้นน้ำ และการมีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอส่งผลให้คนในชุมชนไม่ต้องอพยพไปทำงานตามโรงงาน หรือเข้าไปอยู่ในเมือง ชาวบ้านได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเลี้ยงชีวิตและพึ่งพาตนเองได้พื้นที่ในตำบลทำหินมีความอุดมสมบูรณ์ แต่ด้วยความที่การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นการประกอบอาชีพทางการเกษตร ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นผู้สูงอายุ และคนในชุมชนเริ่มเกิดการประสบปัญหาด้านการเงินที่จะนำมาใช้หมุนเวียนในครอบครัวและใช้ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งขาดสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานของรัฐ เพราะภายในชุมชนทำหินไม่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรสวัสดิการ ไม่มีการวางระบบสวัสดิการเพื่อรองรับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนทำหินจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหา นั้นจึงเป็นเหตุผลที่กระตุ้นให้ชาวบ้านริเริ่มและปรึกษาหารือกันเพื่อต้องการให้เกิดการจัดตั้งของกลุ่มองค์กรสวัสดิการชุมชนเพื่อต้องการลดปัญหาความเดือดร้อนของคนในชุมชน รวมถึงต้องการลดปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบเพื่อนำมาทำการเกษตรของคนในชุมชน ซึ่งในทำหินมีทั้งหมด 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหินใต้ สหกรณ์ร้านค้า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต และสหกรณ์เพื่อการเกษตร

กลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหินใต้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านทำหินใต้ ชุมชนทำหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2554 ซึ่งก่อตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบของชาวบ้านและยังมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีเงินทุนสำรองไว้เพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งอยู่ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารออมสิน หมู่ที่ 4 บ้านทำหินใต้ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร และมีปัญหาขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ เป็นเหตุให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น ซึ่งถือเป็นสถาบันทางการเงินขนาดเล็กอยู่ในชุมชนที่สำคัญต่อชาวบ้านหมู่ที่ 4 ทั้งยังมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีวินัยในการออมเงิน เพื่อไว้สำหรับเป็นเงินทุนและเพื่อกู้ยืมเมื่อถึงเกิดเหตุฉุกเฉิน แต่ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหินใต้นั้นจะต้องเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 4 บ้านทำหินใต้นั้น เพื่อความมีระเบียบต่อการบริหารกลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนนี้ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดการมีวินัยของชาวบ้าน เหตุนี้เองทำให้กลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหินใต้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้อย่างน่าพอใจ

สหกรณ์ร้านค้า ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านทำหินใต้ ชุมชนทำหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2556 สหกรณ์ร้านค้าบ้านทำหินใต้ได้เริ่มก่อตั้งหลังจากที่ได้มีการประเมินกลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหินใต้ในช่วงระยะเวลาประมาณ 1 ปี ทำให้เห็นว่ากลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหินใต้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าประสงค์ ดังนั้นจึงได้มีการริเริ่มก่อตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้นเพื่อจัดหาสินค้าที่ใช้เพื่ออุปโภคบริโภคทั้งแก่สมาชิกและคนในชุมชน ทั้งยังเป็นการแก้ไขความเดือดร้อนของชาวบ้านในการซื้อสินค้าภายนอกที่แพงกว่าราคาตามตลาด เพราะสินค้าภายในสหกรณ์จะเป็นสินค้าที่ราคาถูกมีคุณภาพ ในส่วนของผู้ที่เป็สมาชิกนอกจากจะเปรียบเสมือนหุ้นส่วนของสหกรณ์แล้ว สหกรณ์ยังมีส่วนช่วยในการรับซื้อสินค้าของชาวบ้านมาขาย เช่นน้ำพริก ทองม้วน ปลาตากแห้ง เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้และมีเงินเก็บออม อีกทั้งสมาชิกยังสามารถผ่อนชำระสินค้าจากสหกรณ์ได้อีกด้วย สหกรณ์ร้านค้าชุมชนมีส่วนช่วยสำหรับชาวบ้านในชุมชนที่มีความเดือดร้อน ทั้งยังมีการปันผลปีละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการคืนกำไรให้แก่สมาชิกภายในสหกรณ์

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6 บ้านทำหินเหนือ ชุมชนทำหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2543 เป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ก่อตั้งหลังจากที่กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 7 ก่อนข้างประสบความสำเร็จ ทำให้ชาวบ้านหมู่ 6

บ้านท่าหินเหนือ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน เพื่อต้องการพัฒนาชุมชนและแก้ไขความเดือนร้อนให้แก่คนในชุมชนด้วย ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 6 บ้านท่าหินเหนือนั้น เป็นกลุ่มออมทรัพย์ขนาดเล็ก เนื่องจากชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นวัยทำงานและออกไปทำงานนอกชุมชน จึงเหลือเพียงแค่ผู้สูงอายุที่ยังคงประกอบอาชีพดั้งเดิมภายในชุมชนและต้องการเก็บออมเงิน เพื่อไว้สำหรับเป็นแหล่งเงินทุน ด้วยเหตุนี้เองกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่ที่ 6 บ้านท่าหินเหนือจึงเป็นกลุ่มเล็กและมีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุด แต่การบริหารจัดการภายในก็ยังคงเป็นไปตามระบบ สมาชิกก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และยังคงมีการคืนเงินปันผลให้แก่สมาชิกทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี เพราะถือเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ ร่วมกับการตอบแทนสมาชิกภายในกลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7 บ้านมิไร ชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2542 โดยเป็นกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มแรกในชุมชนท่าหิน ซึ่งเกิดจากความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้าน ที่เล็งเห็นปัญหาของการที่คนในชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สิน และการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบมาเพื่อทำการประกอบอาชีพ โดยช่วงแรกของการก่อตั้งกลุ่ม มีสมาชิกเพียงไม่กี่สิบคน ซึ่งได้รับการดูแลจากธนาคารออมสิน การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในช่วงแรกชาวบ้านยังไม่มีความรู้มากนัก หน่วยงานของภาครัฐจึงได้มีการลงพื้นที่เข้ามาช่วยเหลือการวางระบบบริหารของกลุ่มออมทรัพย์ โดยการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมกันคิดหลักการบริหารร่วมกัน ซึ่งภายในกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิตนี้สมาชิกภายในกลุ่มต้องเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 7 บ้านมิไรเท่านั้น เพื่ออำนวยความสะดวกภายในกลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิตมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีวินัยในการออมเงินมากขึ้น และยังถือเป็นเงินทุนสำหรับชาวบ้านที่ต้องการกู้เงินเพื่อไปประกอบอาชีพด้านการเกษตร อีกทั้งทางกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิตยังมีการคืนกำไรให้แก่ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มอีกด้วย โดยจะมีการปันผลกำไรทุกวันที่ 7 มกราคม ของทุกปี

สหกรณ์เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7 บ้านมิไร ชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2542 ซึ่งได้เริ่มก่อตั้งไปพร้อมๆ กับกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อต้องการแก้ปัญหาในส่วนของการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของชาวบ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ในเรื่องการให้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อมาใช้ในการประกอบอาชีพของชาวบ้าน โดยมีเงื่อนไขคือผู้ที่ผู้นำกลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตรจะทำการให้ชาวบ้านลงชื่อเพื่อบอกถึงจำนวนปุ๋ยที่ต้องการใช้ในแต่ละครัวเรือน โคนกำหนดต่อครัวเรือนไม่เกิน 10 กระสอบ เพื่อไปดำเนินการขอยุ่ยตามจำนวนที่แน่นอนที่ชาวบ้านได้ลงชื่อไว้ หากไม่ได้ลงชื่อจะไม่สิทธิได้รับปุ๋ยนั้นไป และสมาชิกที่อยู่ในสหกรณ์การเกษตรถือเป็นสมาชิกร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต ทั้งนี้ทางกลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตรก็มีการปันผลให้แก่สมาชิกกลุ่มด้วย โดยจะมีการปันผลกำไรทุกวันที่ 20 มกราคม ของทุกปี

สรุปได้ว่า องค์การสวัสดิการชุมชนของชุมชนท่าหินนั้นนอกจากจะเป็นการดำเนินธุรกรรมทางการเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวบ้านแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนมีวินัยในการออมเงินอีกด้วย อีกทั้งยังมีการรับซื้อผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านทั้งน้ำพริก ทอหมวน ปลาตากแห้ง เป็นต้น ทั้งยังช่วยเรื่องการขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้สำหรับการประกอบอาชีพการเกษตรและขาดผลิตภัณฑ์สำหรับอุปโภคบริโภค ถึงแม้การรวมกลุ่มในแต่ละครั้งจะมีข้อจำกัดอยู่บ้างเรื่องเวลาของสมาชิกที่ไม่ตรงกัน แต่ก็ยังถือว่าเป็นองค์การชุมชนที่เกิดการพัฒนาได้ในทางที่ดีจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ร่วมกันวางไว้ ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมกันของชุมชนเพื่อขับเคลื่อนให้องค์กรชุมชนเกิดการพัฒนา ตลอดจนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนอีกด้วย

การจัดการขององค์การสวัสดิการชุมชนท่าหิน

ชุมชนท่าหินมีองค์การสวัสดิการชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพถึง 5 องค์การ อันได้แก่ 1) สหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4 2) กลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4 3) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6 4) กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7 และ 5) สหกรณ์เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7 โดยเกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านในการจัด

ความยากจนให้หมดไปจากชุมชน และส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการเก็บออม ซึ่งใช้หลัก POSDCORB มาใช้ในการวิเคราะห์การจัดการของกลุ่ม มีองค์ประกอบดังนี้ (ตารางที่ 1-5)

1) การจัดการของสหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4

การวางแผน (Planning) มีการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการและประธานกลุ่มทำหน้าที่หลักในการวางแผน ตรวจสอบ ติดตามงาน มีการจัดทำรายงานการดำเนินงานด้านเงินอย่างละเอียด

การจัดองค์การ (Organizing) ประธานกลุ่มเป็นผู้แบ่งงานและกระจายการทำงานให้แก่คณะกรรมการภายในสหกรณ์อย่างเท่าเทียมกัน และมีการใช้กฎระเบียบเพื่อควบคุมดูแลสมาชิก

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การคัดเลือกคณะกรรมการและสมาชิกจะมีการประชุมพิจารณาาร่วมกันทุกฝ่าย โดยคัดเลือกตามกฎระเบียบของสหกรณ์ และพิจารณาความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล

การสั่งการ (Directing) ประธานและเหรัญญิกมีอำนาจทางตรงในการสั่งการและควบคุมงาน และการติดตามตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการอีกทอดหนึ่ง

การประสานงาน (Coordinating) เน้นการติดต่อประสานงานผ่านทาง การติดต่อกันทาง โทรศัพท์มือถือ และการมาเยี่ยมยังบ้านพักอาศัยเนื่องจากสมาชิกทุกคนล้วนเป็นคนในชุมชนจึงทำให้มีความสนิทสนม ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ทำให้ง่ายต่อการประสานงาน

การรายงาน (Reporting) มีการนัดประชุมคณะกรรมการสหกรณ์เป็นประจำทุกวัน ที่ 1 ของเดือน เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่สหกรณ์ประสบอยู่ รวมไปถึงมีการรายงานผลการดำเนินงานของสหกรณ์ต่อประธานกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

งบประมาณ (Budgeting) งบประมาณหลักของกลุ่มมาจากหุ้นที่สมาชิกซื้อเอาไว้ และเงินจากการขายสินค้าให้กับสมาชิกและบุคคลทั่วไป โดยมีเหรัญญิกทำหน้าที่ในการจดบันทึก รายรับ-รายจ่ายการ และมีกรปันผลให้สมาชิกสมาชิก 50% (โดยแยกการปันผลจากหุ้นที่สมาชิกซื้อไว้ 3%) เงินสำรองร้านค้า 30% และงบสำหรับการบริหารจัดการ 20% และมีการส่งรายงานการเงินให้แก่เหรัญญิกเป็นประจำทุกวัน สิ้นเดือน

“...สหกรณ์ที่มีมา 4-5 ปีได้แล้วนะ สมาชิกส่วนใหญ่ก็เป็นคนในชุมชน เวลาใครมาซื้อของก็ต้องลงบัญชีไว้ ใครคิดไว้ก่อนก็ต้องลง ถ้าคนนอกมาซื้อก็จะมีห้สกลางสำหรับคนนอก ทำบัญชีเสร็จก็ต้องส่งให้การเงินดูเลย เงินขาดไปไม่ได้เลย...”

(ประสิทธิ์ ล่องชุม, สัมภาษณ์เมื่อ 26 มกราคม 2562)

ตารางที่ 1 POSDCORB กับการจัดการสหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4

องค์ประกอบ	คำอธิบาย
การวางแผน	คัดเลือกและจัดตั้งคณะกรรมการ โดยสมาชิกกลุ่มเพื่อให้ทำหน้าที่ควบคุมดูแล และบริหารงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ
การจัดองค์การ	มีการแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่างๆ อย่างชัดเจน
การจัดคนเข้าทำงาน	คัดเลือกสมาชิกตามกฎระเบียบของกลุ่ม
การสั่งการ	ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสั่งการ ใช้การสั่งการด้วยวาจาและเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร
การประสานงาน	ใช้วิธีการบอกต่อกันแบบปากต่อปาก
การรายงาน	มีการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน
งบประมาณ	งบประมาณหลักมาจากหุ้นและการซื้อสินค้าภายในสหกรณ์ของสมาชิก

ที่มา: วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2562)

2) การจัดการของกลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4

การวางแผน (Planning) กลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยเป็นการคัดเลือกจากสมาชิกของกลุ่มทรัพย์เองเพื่อให้มาทำหน้าที่ในการควบคุมดูแล และบริหารงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดองค์การ (Organizing) มีการแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่างๆกันอย่างชัดเจนและเป็นระบบ และมีประธานกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบการทำงานของสมาชิก

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การคัดเลือกคณะกรรมการและสมาชิกจะมีการประชุมพิจารณาร่วมกันทุกฝ่ายและคัดเลือกบุคคลเข้ามาในองค์กรตามมาตรฐานและกฎระเบียบที่ทางกลุ่มได้ระบุไว้

การสั่งการ (Directing) ประธานของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4 มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก โดยสั่งการและควบคุมงานด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ ขณะเดียวกันก็มีการให้อำนาจและความไว้วางใจกับคณะกรรมการกลุ่ม

การประสานงาน (Coordinating) เน้นการติดต่อประสานงานผ่านทาง การติดต่อกันทาง โทรศัพท์มือถือ และการมาเยือนยังบ้านพักอาศัยเนื่องจากสมาชิกทุกคนล้วนเป็นคนในชุมชนจึงทำให้มีความสนิทสนม ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ทำให้ง่ายต่อการประสานงาน

การรายงาน (Reporting) มีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานและงบประมาณเป็นประจำทุกเดือน รวมไปถึงการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเป็นประจำทุกเดือนเพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆที่พบเจอ เช่นกรณีสมาชิกไม่ส่งเงินกู้ที่ค้างอยู่แล้วต้องการขอู้ใหม่ คณะกรรมการจะร่วมกันพิจารณาโดยตัดสินจากเสียง 2 ใน 3 ว่าสมาชิกคนดังกล่าวสมควรได้กู้เพิ่มหรือไม่

งบประมาณ (Budgeting) งบประมาณหลักของกลุ่มมาจากเงินฝาก เงินกู้ของสมาชิกในชุมชน ดอกเบี้ยจากธนาคาร และเงินสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทางกลุ่มจึงต้องมีเหรียญทำหน้าที่ในการจระบันทึกรายรับ-รายจ่ายที่ได้จากสมาชิกทั้งรายเดือนและรายปี และมีการแบ่งเงินออกเป็นสัดส่วน 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เงินปันผลคณะกรรมการ 20% ส่วนที่ 2 เงินปันผลสมาชิก 70% ส่วนที่ 3 เงินสำรองกองทุน 10%

“... ที่ตั้งกลุ่มออมทรัพย์นี้ ก็เพราะ ไม่อยากให้คนในชุมชนต้องไปกู้นอกระบบ อีกอย่างเมื่อก่อนคนที่นี้ลำบาก เอาตังมาฝากไว้ก็ได้มีเงินเก็บบ้าง คนในชุมชนเองทั้งนั้นก็ช่วยกันดูแล ไม่มีใคร โกงกันหรอก รู้จักกันทั้งนั้น...”

(ปราณี บุญประสงค์, สัมภาษณ์เมื่อ 26 มกราคม 2562)

ตารางที่ 2 POSDCORB กับการจัดการกลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4

องค์ประกอบ	คำอธิบาย
การวางแผน	คัดเลือกและจัดตั้งคณะกรรมการโดยสมาชิกกลุ่มเพื่อให้ทำหน้าที่ควบคุมดูแล และบริหารงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ
การจัดองค์การ	มีการแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่างๆอย่างชัดเจน
การจัดคนเข้าทำงาน	คัดเลือกสมาชิกตามกฎระเบียบของกลุ่ม
การสั่งการ	ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสั่งการ ใช้การสั่งการด้วยวาจาและเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร
การประสานงาน	ใช้วิธีการบอกต่อกันแบบปากต่อปาก
การรายงาน	มีการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน
งบประมาณ	มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่มและแบ่งเงินออกเป็นสัดส่วน 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เงินปันผลคณะกรรมการ 20% ส่วนที่ 2 เงินปันผลสมาชิก 70% ส่วนที่ 3 เงินสำรองกองทุน 10%

ที่มา : วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2562)

3) การจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6

การวางแผน (Planning) มีการจัดตั้งคณะกรรมการโดยสมาชิกเป็นผู้โหวตเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถมาบริหารงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดองค์การ (Organizing) มีการแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่าง ๆ กันอย่างชัดเจนและเป็นระบบ และมีประธานกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบการทำงาน

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การคัดเลือกคณะกรรมการและสมาชิกจะมีการประชุมพิจารณาร่วมกันทุกฝ่ายและคัดเลือกบุคคลเข้ามาในองค์กรตามมาตรฐานและกฎระเบียบที่ทางกลุ่มได้ระบุไว้

การสั่งการ (Directing) ประธานกลุ่มมีความเป็นผู้นำสูงทำให้อำนาจการสั่งการ การควบคุมงานขึ้นอยู่กับประธานกลุ่มเป็นหลัก การประสานงาน (Coordinating) เน้นการติดต่อประสานงานผ่านการติดต่อกันทางโทรศัพท์มือถือ รวมไปถึงการแจ้งข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ

การรายงาน (Reporting) เจริญญิกและคณะกรรมการต้องมีการรายงานการทำงาน รายงานด้านการเงินให้กับประธานกลุ่มทราบเป็นประจำทุกเดือน และมีการจัดประชุมกันระหว่างคณะกรรมการทุกๆ วันที่ 1 ของเดือน เพื่อวางแผนการทำงาน

งบประมาณ (Budgeting) งบประมาณหลักของกลุ่มมาจากเงินฝากเงินกู้ของสมาชิกในชุมชน ดอกเบี้ยจากธนาคาร มีเหรียญกษาปณ์ทำหน้าทีในการจัดบันทึก รายรับ-รายจ่ายที่ได้จากสมาชิกทั้งรายเดือนและรายปี และมีการแบ่งเงินออกเป็นสัดส่วน 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เงินปันผลคณะกรรมการ 20% ส่วนที่ 2 เงินปันผลสมาชิก 50% ส่วนที่ 3 เงินสำรองกองทุน 30%

ตารางที่ 3 POSDCORB กับการจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6

องค์ประกอบ	คำอธิบาย
การวางแผน	มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารงานของกลุ่ม และมีกฎระเบียบในการดูแลสมาชิก
การจัดองค์การ	แบ่งงานให้กับคณะกรรมการกลุ่มตามความสามารถ
การจัดคนเข้าทำงาน	คัดเลือกสมาชิกตามกฎระเบียบของกลุ่ม
การสั่งการ	ประธานกลุ่มมีอำนาจในการสั่งและควบคุมการทำงานสูง
การประสานงาน	ติดต่อประสานงานโดยวิธีการบอกแบบปากต่อปาก
การรายงาน	มีการจัดประชุมคณะกรรมการและรายงานการทำงานทุกๆ เดือน
งบประมาณ	มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่มอย่างละเอียด

ที่มา: วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2562)

4) การจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7

การวางแผน (Planning) มีการจัดตั้งคณะกรรมการโดยการโหวตจากสมาชิก และมีการร่วมกันสร้างกฎระเบียบเพื่อใช้ควบคุมดูแลสมาชิก ซึ่งได้รับการยอมรับจากสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย

การจัดองค์การ (Organizing) มีการแบ่งการทำงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามความสามารถ และความถนัด โดยสมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย โดยคณะกรรมการจะสลับเปลี่ยนกันทำงานเป็นรายเดือน เดือนละ 4 คน

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) มีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาในกลุ่มตามมาตรฐานและกฎระเบียบที่ทางกลุ่มได้ระบุไว้ ซึ่งต้องเป็นคนที่มิภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 เท่านั้น ไม่รับสมาชิกจากพื้นที่อื่น

การสั่งการ (Directing) คณะกรรมการมีอำนาจในการสั่งการและควบคุมดำเนินงานของกลุ่ม โดยประธานกลุ่มจะเป็นผู้ให้อำนาจการตัดสินใจและสั่งการแก่คณะกรรมการอย่างเท่าเทียมกัน

การประสานงาน (Coordinating) มีการประสานงานผ่านคณะกรรมการที่ทำงานในแต่ละเดือนผ่านทางโทรศัพท์มือถือ เพื่อชี้แจงข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิกได้ทราบ

การรายงาน (Reporting) คณะกรรมการจะเป็นผู้จัดทำรายงานการทำงาน และรายงานทางการเงินให้กับที่ประชุมทราบเป็นรายเดือนและรายปีอย่างละเอียด รวมไปถึงการร่วมกันวางแผนงานและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

งบประมาณ (Budgeting) งบประมาณหลักของกลุ่มมาจากเงินฝาก เงินกู้ของสมาชิกในชุมชน ดอกเบี้ยจากธนาคาร และเงินสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทางกลุ่มจึงมีเหรียญกษาปณ์ที่ในการจัดบันทึก รายรับ-รายจ่ายที่ได้จากสมาชิกทั้งรายเดือนและรายปี และมีการแบ่งเงินออกเป็นสัดส่วน 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เงินปันผลคณะกรรมการ 20% ส่วนที่ 2 เงินปันผลสมาชิก 70% ส่วนที่ 3 เงินสำรองกองทุน 10% โดยทุกเดือนจะต้องนำเงินเข้าฝากกับธนาคารก่อนทุกครั้ง ก่อนที่จะนำมาปันผลให้กับคณะกรรมการและสมาชิกซึ่งจะทำให้เกิดความโปร่งใสและสามารถติดตามตรวจสอบได้

ตารางที่ 4 POSDCORB กับการจัดการกลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7

องค์ประกอบ	คำอธิบาย
การวางแผน	มีการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยผ่านการโหวตของสมาชิก
การจัดองค์กร	มีการแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามความสามารถและความถนัด
การจัดคนเข้าทำงาน	จำกัดการคัดเลือกสมาชิกโดยต้องเป็นคนในหมู่ที่ 7 เท่านั้น
การสั่งการ	คณะกรรมการมีบทบาทในการสั่งการและควบคุมดูแลกลุ่ม
การประสานงาน	ใช้วิธีการบอกต่อกันแบบปากต่อปาก
การรายงาน	มีการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน
งบประมาณ	มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม และแบ่งเงินออกเป็นสัดส่วน 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เงินปันผลคณะกรรมการ 20% ส่วนที่ 2 เงินปันผลสมาชิก 70% ส่วนที่ 3 เงินสำรองกองทุน 10%

ที่มา: วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2562)

5) การจัดการของสหกรณ์เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7

การวางแผน (Planning) สหกรณ์มีการวางแผนการดำเนินงานประจำเดือน และมีการจัดตั้งคณะกรรมการโดยคนในชุมชนเป็นคนคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาทำงานในสหกรณ์

การจัดองค์การ (Organizing) มีการแบ่งคณะกรรมการออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน และลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) สมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อเข้าทำงาน โดยพิจารณาจากความถนัดของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ในการคัดเลือกสมาชิกเข้าร่วมสหกรณ์ทางคณะกรรมการก็จะพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของสหกรณ์ที่ได้วางเอาไว้

การสั่งการ (Directing) คณะกรรมการของสหกรณ์มีความเป็นผู้นำสูงในการสั่งการและควบคุมดูแลสมาชิก โดยสามารถควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามกฎของสหกรณ์ได้โดยที่ไม่เกิดความขัดแย้งขึ้น

การประสานงาน (Coordinating) เน้นการติดต่อสื่อสารด้วยวาจาเป็นหลัก มีการประสานงานผ่านโทรศัพท์มือถือ และการพูดคุยกันต่อหน้าเมื่อพบกัน ทำให้การประสานงานมีความรวดเร็ว

การรายงาน (Reporting) ทางสหกรณ์มีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกเดือนต่อที่ประชุม รวมไปถึงการจัดทำรายงานการเงิน ค่าใช้จ่าย และการปันผลอย่างละเอียดให้กับประธานและคณะกรรมการร่วมพิจารณา หากพบผิดข้อผิดพลาดก็จะร่วมกันดำเนินการแก้ไขทันที

งบประมาณ (Budgeting) มีการจัดสรรงบประมาณออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ปันผลสมาชิก 50% เงินสำรองร้านค้า 30% และงบสำหรับการบริหารจัดการ 20% โดยทั้งสองสหกรณ์มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย แยกไว้อย่างชัดเจน แยกเป็นรหัสสำหรับสมาชิก และรหัสกลางสำหรับบุคคลทั่วไป เพื่อไม่ให้เกิดความยุ่งยาก สับสนในการทำสรุปรายงานการเงิน และต้องส่งรายงานการเงินให้แก่เหรียญกษาปณ์เป็นประจำทุก ๆ สัปดาห์

ตารางที่ 5 POSDCORB กับการจัดการของสหกรณ์การเกษตร หมู่ที่ 7

องค์ประกอบ	คำอธิบาย
การวางแผน	มีการคัดเลือกและจัดตั้งคณะกรรมการ โดยสมาชิก และมีการผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่ทุกเดือน เพื่อความโปร่งใส
การจัดองค์กร	มีการแบ่งหน้าที่ให้คณะกรรมการอย่างชัดเจน
การจัดคนเข้าทำงาน	สมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการ
การสั่งการ	คณะกรรมการของสหกรณ์มีความเป็นผู้นำสูงในการสั่งการ
การประสานงาน	เน้นการติดต่อสื่อสารกันด้วยวาจาเป็นหลัก
การรายงาน	มีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกเดือนต่อที่ประชุม
งบประมาณ	มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีการจัดสรรงบประมาณออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ปันผลสมาชิก 50% เงินสำรองร้านค้า 30% และงบสำหรับการบริหารจัดการ 20%

ที่มา: วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2562)

เห็นได้ว่าการบริหารจัดการขององค์กรสวัสดิการชุมชนทำหิมนั้น โครงสร้างการบริหารงานที่มีระบบ คณะกรรมการ สมาชิกมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้กับสมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กร ผ่านการเลือกคณะกรรมการบริหารงานเพื่อให้มาทำหน้าที่ในการบริหารองค์กร

ทั้งนี้นอกจากจะใช้หลัก POSDCORB ในการวิเคราะห์แล้ว ยังมีการนำ SWOT มาใช้ในการวิเคราะห์การจัดการขององค์กรสวัสดิการชุมชนทำหิมนั้น ทั้ง 5 กลุ่ม เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการ และประเมินสถานการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รายละเอียดมีดังนี้

สหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4 มีจุดแข็งสำคัญของกลุ่มก็คือ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มมีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน และมีการจัดการทางการเงินที่ดี มีประสิทธิภาพทำให้สามารถบริหารจัดการสหกรณ์ได้ แต่ก็มีจุดอ่อนประการหนึ่งคือ สถานที่ตั้งของสหกรณ์มีความห่างไกล ทำให้คนในพื้นที่หมู่อื่นๆ ไม่สามารถเข้าร่วมได้แม้จะเปิดรับสมาชิกจากทุกหมู่ก็ตาม ขณะเดียวกันอุปสรรคที่สำคัญของสหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4 ก็คือสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ซบเซาลงไปทำให้การจับจ่ายใช้สอยของสมาชิกลดลง ส่วนโอกาสพบว่า สหกรณ์ร้านค้ามีรายได้จาก หุ่นของสมาชิก การจำหน่ายสินค้าให้แก่สมาชิกและคนภายนอกทำให้มีรายได้จากหลายช่องทางมีโอกาสพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต

กลุ่มออมทรัพย์บ้านทำหิมนได้ หมู่ที่ 4 จุดแข็งของกลุ่มอยู่ที่การดูแลกันภายในกลุ่มที่มีความสนิทสนมกัน และมีการปันผลและการคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เป็นธรรมให้แก่สมาชิกในกลุ่ม ทำให้สมาชิกไว้วางใจที่จะฝากเงินไว้กับกลุ่ม อีกทั้งยังมีโอกาส คือการได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมาอย่างต่อเนื่องถือเป็น โอกาสสำคัญในการยกระดับกลุ่มออมทรัพย์จากที่ให้บริการภายในชุมชนก็อาจขยายไปในชุมชนใกล้เคียง หรือเป็นออมทรัพย์ในระดับตำบลได้

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6 มีจุดแข็งของกลุ่มคือ ประธานกลุ่มมีความรู้ในการบริหารจัดการ ดำเนินงานไปตามเป้าหมายและแผนที่วางไว้ คณะกรรมการมีความซื่อสัตย์ ทำงานอย่างโปร่งใส แต่เนื่องจากสมาชิกภายในกลุ่มมีแต่เฉพาะกลุ่มคนที่รู้จัก และคนที่อาศัยอยู่ในเขตหมู่ที่ 6 อีกทั้งการปันผลที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มอื่นๆ จึงทำให้เป็นจุดอ่อนของกลุ่ม ส่วน โอกาสของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตคือแม้จะเป็นกลุ่มเล็กๆที่เพิ่งก่อตั้งได้ไม่นานแต่ก็มีหน่วยงานจากรัฐเข้ามาให้การสนับสนุน รวมไปถึงให้ความรู้แก่คนในกลุ่มผ่านการจัดอบรม ทำให้กลุ่มมีองค์ความรู้ที่จะสามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานต่อไปได้ ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญของกลุ่มคือ ภายในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์คู่แข่งจึงอาจทำให้เกิดการถ่วงของสมาชิกไปอยู่กลุ่มอื่น

กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7 มีจุดแข็งคือ การเปิดโอกาสให้กับสมาชิกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการดำเนินงาน รวมไปถึงการมีกฎระเบียบที่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ ส่วนจุดอ่อนที่พบคือ ประธานกลุ่มมี

บทบาทในการทำงานน้อย อีกทั้งการรับสมาชิกที่มีการจำกัดไว้เฉพาะคนในพื้นที่หมู่ที่ 7 เท่านั้นทำให้คนในหมู่อื่นๆ ไม่สามารถเข้าร่วมได้แม้จะเป็นคนในชุมชนท่าหินเหมือนกัน ทั้งนี้ทางกลุ่มมีโอกาสในการพัฒนาต่อไปได้จากการที่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมาอย่างต่อเนื่องถือเป็นโอกาสสำคัญในการยกระดับกลุ่มออมทรัพย์ ขณะที่พบอุปสรรคของกลุ่มคือ ภายในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์หลายแห่งจึงอาจทำให้เกิดการถ่ายเทของสมาชิกไปอยู่กลุ่มอื่น รวมไปถึงการที่คนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ค่อยเห็นความสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์

สหกรณ์เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7 มีจุดแข็งคือ ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในสหกรณ์ และสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้สหกรณ์ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น จุดอ่อน คือสมาชิกมักเน้นกู้ยืมเงิน มากกว่าการฝากเพื่อเก็บออม รวมไปถึงการให้การช่วยเหลือในเรื่องของเครื่องมือประกอบอาชีพไม่หลากหลาย โดยมีเพียงการแจกปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ข้าวเท่านั้น ขณะที่โอกาสของกลุ่มคือ ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐในการเข้ามาวางระบบการบริหารงาน และการให้ความรู้แก่สมาชิกสหกรณ์ ทั้งนี้ยังพบอุปสรรคของสหกรณ์คือ คนภายนอกหมู่บ้านไม่สามารถเข้าร่วมกับสหกรณ์ได้ เนื่องจากโดยจำกัดสิทธิในการเข้าเป็นสมาชิก

สรุปจากการวิเคราะห์ SWOT ทำให้องค์กรสวัสดิการในชุมชนท่าหิน ได้ทราบถึงปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดขององค์กรสวัสดิการและคุณภาพชีวิตที่ดีคนในชุมชนท่าหิน ซึ่งพบว่าองค์กรสวัสดิการชุมชนเปิดโอกาสให้กับสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และสร้างข้อตกลง กฎระเบียบที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน มีการปันผลและสวัสดิการช่วยเหลือที่จำเป็นและเป็นธรรม อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งด้านความรู้ และงบประมาณ โดยการวิเคราะห์ SWOT จะทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาองค์กรสวัสดิการของชุมชนต่อไป ทำให้องค์กรสวัสดิการชุมชนทั้งแห่งของชุมชนท่าหินมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

แนวทางในการพัฒนาองค์กรสวัสดิการชุมชนท่าหินไปสู่คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

จากการบริหารจัดการขององค์กรสวัสดิการแต่ละองค์กรในชุมชนท่าหินมีทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคซึ่งต้องนำมาพิจารณาเพื่อหาวิธีการ แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาองค์กรให้มีความมั่นคงต่อไป อันจะส่งผลต่อมายังคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

สหกรณ์ร้านค้า หมู่ที่ 4 เป็นองค์กรชุมชนที่มีการรวมทุนจากคนในหมู่บ้านและจำหน่ายสินค้าประเภทอุปโภค บริโภคให้กับสมาชิก ทั้งนี้ยังมีการจัดการด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ดังนั้นการเพิ่มช่องทางหรือสินค้าเพื่อจำหน่ายของสหกรณ์ย่อมสามารถมีแนวโน้มกระทำได้ ด้วยการหันมาให้การสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่จัดทำโดยคนในชุมชนหรือสมาชิกของสหกรณ์ให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นอันจะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กลุ่มออมทรัพย์บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 4 ทางกลุ่มมีการระดมทุนจากการออมของของในชุมชนและเปิดให้สมาชิกสามารถกู้ยืมได้เพื่อนำเงินไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์ร้านค้า ในหมู่ที่ 4 ทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในกลุ่มสม่ำเสมอ ดังนั้นวางระบบบริหารจัดการให้มีความสอดคล้องกันทั้งสององค์กรจึงมีความสำคัญ เพื่อให้ทั้งสององค์กรทำงานสอดคล้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6 การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสวัสดิการให้แก่คนในพื้นที่ถือได้ว่ามีความจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนากลุ่มให้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์หลายแห่งที่จำกัดการเข้าถึงสวัสดิการหรือแหล่งเงินทุนด้วยเพราะกังวลถึงความยุ่งยากในการควบคุมดูแล แต่เมื่อมีระบบบริหารจัดการที่ดีแล้วการเปิดโอกาสให้กับคนอื่นๆ ในชุมชนด้วยจะทำให้คนในชุมชนสามารถต่อยอดอาชีพของตนได้มากขึ้น

กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติเพื่อการผลิต หมู่ที่ 7 ด้วยกลุ่มมีสมาชิกเป็นคนในชุมชนมากจึงควรวางรากฐานการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ มีกฎระเบียบที่เข้มงวดและจริงจังในเรื่องที่สำคัญและมีผลกระทบกับกลุ่มหรือสมาชิกส่วนใหญ่ ทั้งนี้ควรมีการปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนเห็นถึงความสำคัญขององค์กรการเงินระดับชุมชนและส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกลุ่มให้มากขึ้น

สหกรณ์เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7 เป็นองค์กรชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นโดยมุ่งเน้นสนับสนุนเงินทุนและเครื่องมือในการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชน ดังนั้นการช่วยเหลือจึงไม่ควรเป็นเพียงแค่การให้เพียงแค่งินหรือสิ่งของอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องเป็นการให้และการสร้างองค์ความรู้ที่ทำให้ผู้รับสามารถนำไปต่อยอดและพัฒนาอาชีพของตนได้

แนวทางการพัฒนาองค์กรสวัสดิการของชุมชนทำหิมนั้นเป็นร่วมมือกันของสมาชิกภายในที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ร่วมมือกันเพื่อต้องการพัฒนาองค์กรสวัสดิการชุมชน เพื่อนำไปตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนา ทั้งพัฒนาคนในชุมชน อีกทั้งยังต้องการพัฒนาองค์กรสวัสดิการชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของคนในชุมชนทำหิม คุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นก็มาจากการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่ดึงส่งผลให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย โดยสามารถแบ่งคุณภาพชีวิตได้เป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. **คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย** องค์กรสวัสดิการชุมชนในพื้นที่ทำหิมถือได้ว่าเป็นองค์กรสำคัญที่มอบสวัสดิการในการดูแลสุขภาพให้กับคนในชุมชนทำหิม โดยในส่วนของกลุ่มออมทรัพย์ทั้ง 3 กลุ่มมีการมอบเงินดูแลหรือเรียกกันกันว่า “เบี้ยเสียโอกาส” เมื่อสมาชิกได้รับความเจ็บป่วยทางกลุ่มจะมีเงินชดเชยให้ 100 บาท/คืน แต่ไม่เกิน 10 คืน ซึ่งเงินในส่วนนี้ทำให้สมาชิกไม่สูญเสียรายได้อันเกิดจากการไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้ตามปกติ และช่วยเหลือในเรื่องค่ารักษาพยาบาลได้บางส่วน

2. **คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ** แม้ว่าองค์กรสวัสดิการชุมชนทำหิมจะมีกฎระเบียบต่าง ๆ สำหรับสมาชิกที่ค่อนข้างเข้มงวด แต่ก็ไม่ถือเป็นปัญหาที่กระทบให้เกิดความเครียดแก่สมาชิกในองค์กร เนื่องจากอาศัยอยู่ด้วยกันแบบครอบครัวจึงทำให้มีความอ่อนปรนลงไปในบ้างในบางกรณี โดยหากสมาชิกคนไหนมีปัญหาทางคณะกรรมการขององค์กรก็จะเข้าไปพูดคุยและผ่อนคลายให้สมาชิกเป็นรายกรณีไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์สมาชิกมีความเต็มใจ ไว้วางใจในการดำเนินขององค์กรสวัสดิการชุมชนทั้ง 5 แห่ง

3. **คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม** เนื่องด้วยการบริหารจัดการขององค์กรสวัสดิการทั้ง 5 แห่งของชุมชนทำหิมมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ แต่ก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีการดูแลกันเสมือนเป็นเครือญาติ เป็นครอบครัวเดียวกัน ทำให้มีความสนิทสนมกัน เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่นจัดงานปีใหม่ งานทำบุญ เป็นต้น

4. **คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม** องค์กรสวัสดิการชุมชนทำหิมในส่วนของสหกรณ์การเกษตรมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้ปุ๋ยที่มาจากธรรมชาติ ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง หันมามาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากธนาคารออมสิน โดยสมาชิกสามารถรับได้ฟรี ณ ที่ทำการสหกรณ์ ส่งผลให้ลดต้นทุนในด้านอุปกรณ์การทำเกษตรและทำให้ดินความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่

5. **คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ** นับตั้งแต่มีองค์กรสวัสดิการชุมชนขึ้นภายในพื้นที่บ้านทำหิมก็ส่งผลอย่างเห็นได้ชัดในด้านของเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับครัวเรือน ไปจนถึงระดับชุมชน โดยมีแนวโน้มดีขึ้นเนื่องจากคนในชุมชนมีเงินเก็บออมมากขึ้น และลดการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ ทั้งนี้ยังเห็นได้จากประวัติการส่งเงินกู้ของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ที่มีการส่งเงินกู้ครบตามจำนวน และเงินฝากของสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี สามารถมีเงินเก็บส่งให้ลูกหลานได้เรียนจบในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงระบบการเงินของชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งตามมา

6. **คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัย** ด้วยระบบการดูแลขององค์กรสวัสดิการชุมชนทั้งในกลุ่มออมทรัพย์และสหกรณ์ในชุมชนทำหิมที่มีการมอบสวัสดิการดูแลให้แก่สมาชิกตั้งแต่เกิด เจ็บป่วย จนกระทั่งเสียชีวิต สมาชิกจะได้รับการดูแลและช่วยเหลือจากองค์กรจึงทำให้คนในชุมชนมีความวางใจ อีกทั้งสมาชิกมีความเชื่อมั่นและเชื่อใจในการบริหารงานขององค์กร ไม่มีการทุจริตกันภายในองค์กร ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สร้างความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ดังนั้นจากแนวทางการบริหารจัดการที่มีระบบ มีประสิทธิภาพ และการเปิดกว้างให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินขององค์กรสวัสดิการชุมชนทำหิมทั้ง 5 แห่งส่งผลโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความ

เป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้านทั้งด้านสุขภาพกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมรวมไปถึงสร้างความมั่นคงและความรู้สึกปลอดภัยให้กับคนในชุมชน โดยคนได้ชุมชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการชุมชนได้อย่างเท่าเทียมและตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง จึงทำให้คนในชุมชนทำหินสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

องค์กรสวัสดิการชุมชนกับการมีส่วนร่วม

องค์กรสวัสดิการของชุมชนทำหินเกิดขึ้นจากความร่วมมือและการระดมทุนของคนในชุมชน โดยคนชุมชนเป็นเจ้าขององค์กรสวัสดิการร่วมกัน ซึ่งการดำเนินงานขององค์กรสวัสดิการชุมชนทำหินแห่งนี้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 17 ขององค์กรสหประชาชาติที่ว่าด้วยเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the goals: Revitalize the global partnership for sustainable development) (United Nations Thailand, 2558) โดยมีเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมในการดำเนินการร่วมกับองค์กรตลอดจนสมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างเสรี เพื่อให้องค์กรสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำมาซึ่งความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชน ดังที่ธงชัย ภูวนาภิวัตน์ (2558: น.68) ที่ทำการศึกษาเรื่องแนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง ของชุมชนอย่างยั่งยืน กล่าวว่า การจัดตั้งองค์กรสวัสดิการชุมชนนั้นเป็นการจัดทำโดยชุมชน เพื่อชุมชน เป็นการทำอย่างมีคุณค่า และอยู่บนพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรม กฎมณเฑาะฐที่องคินและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เช่นเดียวกับ วพ วรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข (2555: น.5) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยระบุแนวทางในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนนั้นต้องอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนเพื่อให้งอกงามเกิดการพัฒนาไปข้างหน้า

องค์กรสวัสดิการชุมชนกับคุณภาพชีวิต

การร่วมมือกันของชาวบ้านและส่งผลให้เกิดองค์กรสวัสดิการขึ้นใจชุมชน เพราะเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่ชาวบ้านต้องเผชิญ ทำให้เกิดองค์กรสวัสดิการชุมชนทั้ง 5 องค์กรขึ้น เพื่อนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของชาวบ้าน และเป็นการเสริมพลังแก่ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดการพัฒนา และทำให้ความบ้านตระหนักถึงความสำคัญขององค์กรสวัสดิการชุมชน ดังที่ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์ (2559) ที่ศึกษา สวัสดิการชุมชน ความสมดุลระหว่างการให้และการรับ พบว่า สวัสดิการชุมชนเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย และยังเป็นการสร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตในแก่คนในชุมชนทำหิน เพื่อให้มีคุณภาพที่ดีได้ด้วยตนเอง นั่นก็คือคนในชุมชนสามารถเรียนรู้และพึ่งพาตนเองได้ แต่ทว่าก็ยังต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อทำการขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการเพื่อให้เกิดศักยภาพและนำชุมชนไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งจักช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่นเดียวกับ จรรยา กลัดล้อม (2560) ที่ศึกษา ปัจจัยการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการจังหวัดชัยนาทสู่ความยั่งยืน โดยระบุว่าสวัสดิการชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต คนในสังคมทุกคนควรได้รับการดูแลด้านสวัสดิการอย่างทั่วถึง เพราะการมีสวัสดิการชุมชนสามารถช่วยลดภาระหนี้สินของชาวบ้านได้ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะคนที่มียาได้น้อยให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นั้นแสดงให้เห็นว่าการมีองค์กรสวัสดิการในชุมชนเป็นการช่วยลดปัญหาให้แก่คนในชุมชน แต่คนในชุมชนก็ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีความเข้าใจกับหลักการจัดการขององค์กรชุมชน และสามารถใช้ประโยชน์จากองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี และเสริมพลังแก่ชุมชนจนกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป

สรุป องค์กรสวัสดิการชุมชนเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยตระหนักถึงคุณค่า และเห็นความสำคัญของการมีองค์กรชุมชนภายในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานสำคัญนั้นคือการที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อทำให้เกิดการก่อตั้งองค์กรชุมชนขึ้น ทั้งยังมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 17 ขององค์กร

สหประชาชาติ ซึ่งผลที่ตามมานั้นก็คือการที่คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถที่จะเรียนรู้และพึ่งพาตนเองได้ โดยมีองค์กรสวัสดิการชุมชนเปรียบเสมือนแหล่งกองทุนสำหรับชาวบ้านยามเดือดร้อน และยังช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีวินัยในการเก็บออมเงินเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพในภายภาคหน้า ทั้งนี้ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชาวบ้านชุมชนทำห็น จนเกิดการองค์กรสวัสดิการชุมชนนั้นทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีภายในชุมชนอีกทั้งยังเป็นการเสริมพลัง และสร้างภูมิให้แก่ชุมชนและคนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมๆกัน เพื่อให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องของสถานที่และการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามามีใช้ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย
2. ส่งเสริมให้สมาชิกมีองค์ความรู้ในการจัดการการเงินและรู้แนวทางในการต่อยอดอาชีพของตนเอง
3. องค์กรสวัสดิการชุมชนแต่ละกลุ่มควรมีการส่งเสริมการออมให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชนและสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญในเรื่องการจัดการการเงิน

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมกับการจัดการองค์กรสวัสดิการชุมชน
2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาองค์กรสวัสดิการชุมชนกับความยั่งยืน

แนวการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วม
ของโรงเรียนวัดนาพรอม (มณมhawiriyakhan) จังหวัดเพชรบุรี

Good Practices in Participatory Lunch Program Management at
Watnaprom (Monmahawiriyakhan) School, Phetchaburi Province

กัณฑ์ชัย จันทร์แพ่ง¹ รัวภิภทร สระทองหน¹ และ ทิพย์สุดา พุดจระ^{*2}

Kanruthai Cahanpang Rawiphiphat Sathonghon and Tipsuda Putjorn

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วม และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนวัดนาพรอม (มณมhawiriyakhan) จังหวัดเพชรบุรี ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่อบต.นาพันสาม ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ครูวิชาเกษตรกรรม ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้นำชุมชน และแม่ครัว จำนวนรวมทั้งสิ้น 35 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียน มีดังต่อไปนี้ 1) การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคมในการดำเนินงาน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน อบต. ชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2) โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการอาหารกลางวัน 3) การวางเป้าหมายโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน คือ การสร้างสุขภาพที่ดีให้กับนักเรียนอย่างชัดเจน โดยกำหนดแผนอย่างเป็นรูปธรรม 4) การจัดการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน ดำเนินงานตั้งแต่ การวางแผน การจัดโครงสร้างการทำงาน การจัดคนทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผลและการงบประมาณ มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง 2. โครงการอาหารกลางวันประสบปัญหางบประมาณจำกัด และปัญหาน้ำแล้ง แนวทางการแก้ไข โดยการนำเงินอุดหนุนหมุนเวียนใช้จ่ายภายในโครงการ ลดค่าใช้จ่ายโดยเน้นเพาะปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยและนำผลผลิตมาประกอบอาหาร

คำสำคัญ : การจัดการ การมีส่วนร่วม แนวการปฏิบัติที่ดี

Abstract

The objectives of this study were to investigate good practices in participatory lunch program management and guidelines for solving the problems of managing the lunch program of Watnaprom (Monmahawiriyakhan)

¹⁻² นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: e-mail: tipsuda@ms.su.ac.th

School, Phetchaburi Province. This study was a qualitative research. Data were collected by studying related documents, in-depth interview, and non-participant observation from key informants including officers of Na Phan Sam Sub-district Administrative Organization, director of school, teachers responsible for the lunch program, Agriculture subject teachers, grade 4-9 students, community leaders and cooks, totaling 35 individuals. Content analysis was used to analyze data. The results showed that 1. good practices in participatory lunch program management of the school. consisted of 1) the participation of social institutions in communities such as houses, temples, schools, SAOs, communities, and Sub-district Promoting hospitals to operate activities related to program, 2) the school is the center of participation in the program, 3) the goal of the program has been clearly set for creating good health for all students with systematic and concrete planning, 4) the program has been conducted from the planning, work structuring, personnel organizing, ordering, coordinating, reporting and budgeting. The lunch program management of the school focused on self-reliance. 2. The program has been encountering the budget limitation and drought problem. The ways to solve the problems were to grant funds to compensate the program expenses, focusing on plantation for consumption instead of purchasing and cultivating less water-intensive crops.

Keywords: Management Participation Good practices School lunch program

บทนำ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการอาหารกลางวันในปัจจุบันสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ เรื่องของการทุจริตโครงการอาหารกลางวัน รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ออกมายอมรับว่าจำนวนบุคคลที่มีนั้นไม่เพียงพอต่อการออกไปตรวจมาตรฐานอาหารกลางวันเด็กนักเรียนได้อย่างทั่วถึง จึงเลือกใช้วิธีในการสุ่มตรวจเลือกโรงเรียน ปัญหาเหล่านี้ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อโครงการอาหารกลางวันออกมาในลักษณะต่าง ๆ ที่เห็นในข่าวไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของปริมาณอาหารที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ หรือในลักษณะของคุณค่าทางโภชนาการที่ได้รับนั้นไม่ครบ 5 หมู่ เรื่องของสุขอนามัยที่นักเรียนจะได้รับ งบประมาณจากทางภาครัฐที่ไม่เพียงพอและการทุจริตของโครงการอาหารกลางวัน (ไลน์ทูเคย์, 2561) จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะเด็กคืออนาคตของประเทศชาติที่ต้องเติบโตขึ้นมาทำหน้าที่พัฒนาประเทศ การแก้ปัญหาจึงต้องอาศัยการสนับสนุนจากทางภาครัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งตัวของเด็กเอง ผู้ปกครอง คุณครู และผู้บริหาร

จากการเป็นข่าวในสื่อโทรทัศน์และสังคมที่ต่างให้ความสนใจกรณีเกิดปัญหาการทุจริตโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนในวงกว้าง และพบว่าหลายโรงเรียนได้พยายามจัดการตนเองโดยไม่พึ่งพางบประมาณภาครัฐฝ่ายเดียว เช่น ระดมทุนจากผู้ปกครองในการซื้อข้าวสารหรือวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อนำผลผลิตมาใช้ในการประกอบอาหารเป็นการลดค่าใช้จ่าย นักเรียนห่ออาหารจากบ้านมารับประทานเองและโรงเรียนทำกับข้าวเพิ่มบางส่วน คณะผู้ศึกษาจึงค้นคว้าหาโรงเรียนที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการจัดการโครงการอาหารกลางวัน ค้นคว้าจนไปพบกับโรงเรียนวัดนาพรม (มนมหาวิद्याคาร) จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาส เปิดสอนตั้งแต่

ชั้นอนุบาล 1 จนถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแห่งนี้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตรที่นำเอาผลผลิตทางการเกษตรมาใช้ในการประกอบอาหารกลางวัน ส่วนในด้านการจัดการทุกภาคส่วนมีความร่วมมือในโครงการอาหารกลางวัน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงเรียน คุณครู นักเรียน และชุมชน

จึงเป็นเหตุให้คณะผู้ศึกษาต้องการทราบถึงความเป็นมาของโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนวัดนาพรหม (มนมหาวิริยาการ) กระบวนการในการดำเนินงานของโครงการอาหารกลางวัน เช่น โครงการอาหารกลางวันมีวิธีการจัดการอย่างไร ใครมีบทบาทหน้าที่ในโครงการอาหารกลางวันบ้าง การมีส่วนร่วมในโครงการอาหารกลางวันเป็นอย่างไร งบประมาณที่เข้ามาช่วยส่งเสริมโครงการอาหารกลางวันมีหน่วยงานหรือองค์กรใดเข้ามาให้การสนับสนุน นอกจากงบประมาณของโครงการอาหารกลางวันที่โรงเรียนได้รับ โรงเรียนมีการพึ่งพาตนเองในเรื่องของการจัดการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนของตนเองอย่างไร เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียนเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมผู้ศึกษาต้องการให้โรงเรียนวัดนาพรหม (มนมหาวิริยาการ) เป็นโรงเรียนตัวอย่างให้แก่โรงเรียนชนบทที่อยู่ห่างไกลซึ่งส่วนมากขาดแคลนทั้งเรื่องอุปโภคและบริโภค ได้นำวิธีการจัดการโครงการอาหารกลางวันโดยอาศัยการพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการโครงการอาหารกลางวันนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและเข้ากับสภาพของโรงเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดนาพรหม (มนมหาวิริยาการ)
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน วัดนาพรหม (มนมหาวิริยาการ)

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อทำความเข้าใจความหมายของแนวทางการปฏิบัติที่ดีสามารถประมวลได้ว่า จูทามาส ผุยเดชะ (2556 : 16-17) หน่วยงานสามารถดำเนินการได้หลายกระบวนการ เช่น ตามแนวทางวงจรเดมมิง (Demming Circle) ซึ่งประกอบด้วย P (Plan คือ การวางแผน) D (DO คือ การปฏิบัติ) C (Check คือ การตรวจสอบประเมินผล) A (Action คือ การปรับปรุงพัฒนา กำหนดกิจกรรมใหม่) และอาจนำเทคนิคต่างๆ ที่สามารถเลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทงานของหน่วยงาน เช่น CQI (Continuous Quality Improvement), RCA (Root Cause Analysis), FMEA (Failure Mode Evaluation Analysis) อื่นๆ มาช่วยในการดำเนินงานจนเกิดแนวทางการปฏิบัติที่ดีสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. การวิเคราะห์บริบท ความคาดหวังของหน่วยงาน/สังคม/ผู้มีส่วนได้เสีย พิจารณาว่า PDCA ได้ครบวงจรหรือยัง ขั้นตอนนั้นเป็น “นวัตกรรม” หรือไม่ ตั้งคำถามว่านวัตกรรมนั้นคืออะไร What ทำอย่างไร How ทำเพื่ออะไร Why วิเคราะห์ปัจจัยที่สำเร็จและบทเรียนที่ได้เรียนรู้ 2. เกณฑ์พิจารณาแนวทางการปฏิบัติที่ดี : Best Practice (BP) ดังนี้ สอดคล้องกับความคาดหวังของหน่วยงาน, โรงเรียน, ชุมชน, ผู้ปกครอง, ผู้เกี่ยวข้องหรือไม่มี PDCA จนเห็นแนวโน้มของตัวชี้วัด ผู้เขียนบอกเล่าได้ว่า “ทำอะไร What” “ทำอย่างไร How” “ทำไมจึงทำ Why” ผลลัพธ์เป็นไป/สอดคล้อง/สะท้อนตามมาตรฐานหรือข้อกำหนด และเป็นสิ่งที่ “ปฏิบัติได้จริงและเห็นผลแล้ว” ไม่ใช่แนวคิดหรือทฤษฎี

สรุปได้ว่าการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติที่ดีนั้นมีกระบวนการและเทคนิคหลากหลายรูปแบบให้แต่ละหน่วยงานหรือองค์กรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของงาน และองค์ประกอบหลายๆอย่างที่ควรคำนึงถึง เช่น ทำอะไร (What) ทำอย่างไร (How) ทำไมจึงทำ (Why) การดำเนินงานนั้นสอดคล้องกับข้อกำหนดหรือไม่ การดำเนินงานปฏิบัติได้และเห็นผลจริงๆหรือไม่ แนวการปฏิบัติที่ดีต้องมีรูปแบบที่ออกมาเป็นรูปธรรม เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อทำความเข้าใจความหมายของการจัดการสามารถประมวลได้ว่า มณีรัตน์ สุวรรณวาริ (2555) เป็นนักทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่มการศึกษาการจัดการตามหลักการบริหาร ได้เสนอหลักที่เกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งคนที่เป็นผู้บริหารจะต้องทำมีหน้าที่สำคัญอยู่ 7 ประการ คือ การวางแผนการจ้องค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “POSDCoRB” ดังนี้ การวางแผน (Planning) คือ หน้าที่หรือบทบาทในการกำหนดการทำงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่า จะทำอะไร จะทำอะไร จะทำเมื่อไร ใครเป็นผู้ทำ จะใช้งบประมาณเท่าไร การจ้องค์การ (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างองค์การที่เกี่ยวกับเรื่องกำหนดภารกิจหน้าที่ การแบ่งงานกันทำ การกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ การจัดสายการบังคับบัญชา การกำหนดขนาดของการควบคุม การจัดตั้งหน่วยงานหลัก (Line) และการจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) คือ หน้าที่ที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนกำลังคน การสั่งการ การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนขั้น ลดขั้น การโยกย้าย และการให้พ้นจากงาน การสั่งการ (Directing) คือ การที่ผู้บังคับบัญชาสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามแผนงานหรือตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะสั่งการด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ การประสานงาน (Coordinating) คือ หน้าที่ในการประสานกับหน่วยย่อยต่างๆ ที่มีอยู่ในองค์การให้ทำงานสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการประสานงานนั้นอาจทำได้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองงาน การจัดโครงสร้างองค์การให้มีความชัดเจน การใช้วิธีการงบประมาณ เป็นต้น การรายงานผลการปฏิบัติงาน (Reporting) คือ การรายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ ขององค์การให้ทุกฝ่ายได้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการติดตามการแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่เกิดจากการทำงาน การบริหารงบประมาณ (Budgeting) คือ หน้าที่ในการจัดสรร การวางแผนงบประมาณให้กับองค์การและหน่วยย่อยต่าง ๆ ให้มีงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอในการทำงาน

สรุปได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการใช้หลักทฤษฎีในการบริหาร คือ POSDCoRB ประกอบไปด้วย การวางแผนการจ้องค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อทำความเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมสามารถประมวลได้ว่า ธนาภรณ์ เมทธิสตุติ (อ้างถึงใน นพรัตน์ ช่วงเวฬุวรรณ, 2556 : 15) ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วม ดังนี้ การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้ว ต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ และ มณฑล จันทน์แจ่มใส (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด

ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ กำลังเงินหรือทรัพยากรที่มีอยู่

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจง จากกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ผู้อำนวยการ โรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ครูเกษตรกรรม ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4,5,6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1,2,3 และแม่ครัว รวมทั้งสิ้น 35 คน ผลการศึกษามีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการสามเส้าด้านบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า แนวการปฏิบัติที่ดีของการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดนาพรม (มนมหาวิริยาคาร) จังหวัดเพชรบุรี ได้ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคมในชุมชน สถาบันหลักคือบ้าน วัด โรงเรียน สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพากันและกัน การพึ่งตนเองเป็นการจัดการที่ตรงจุดมากที่สุด 2. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการสร้างการมีส่วนร่วม เข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสานพลังร่วมกันเพื่อให้โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน 3. การวางเป้าหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวัน มีหลักการและเหตุผลเพื่อให้นักเรียนมีความสุขอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ จะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงยิ่งขึ้น และสร้างเสริมทำให้นักเรียนรู้จักใช้ความรู้ในด้านการเกษตรเพื่อการบริโภคอย่างมีคุณค่า โดยเน้นให้เด็กนักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (learning by doing) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โรงเรียนวัดนาพรม (มนมหาวิริยาคาร) ได้รับรางวัลในเรื่องของการใช้โปรแกรมในการจัดการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนดีเยี่ยมอยู่ในลำดับที่ 2 ของเขตพื้นที่การศึกษา 4. การจัดการโครงการอาหารกลางวัน มีดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปขั้นตอนการดำเนินงานในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดนาพรม (มนมหาวิริยาคาร) จังหวัดเพชรบุรี

P การวางแผน	การจัดทำแผนโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนเขียนโครงการขอรับเงินอุดหนุนจาก อบต. และกำหนดรูปแบบอาหารร่วมกัน การมีส่วนร่วม นักเรียนสามารถเสนอรายการอาหารต่อครูได้อีกด้วย
O การจัดโครงการสร้างการทำงาน	ผู้อำนวยการ ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดแผน โดยผู้บริหารและครูทำหน้าที่ตรวจสอบความสะอาดของการประกอบอาหารร่วมกับเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4,5,6 ทำหน้าที่บริการตักอาหาร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ทำหน้าที่ดูแลและเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร การมีส่วนร่วม ทางโรงเรียนขอความอนุเคราะห์จากชาวบ้านในชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้และช่วยเหลือดูแลในพื้นที่ทำการเกษตรด้วยความสมัครใจ

ตารางที่ 1 ตารางสรุปขั้นตอนการดำเนินงานในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียน
วัดนาปรม (มนมหาวิริยาคาร) จังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

<p>S การ จัด คน ทำงาน</p>	<p>ครูเป็นผู้กำหนดหน้าที่ให้กับนักเรียนโดย นักเรียนชั้นป.4 ตักอาหารทุกวันจันทร์ ป.5 ตักอาหารทุกวันอังคาร และพุธ ป.6 ตักอาหารทุกวันพฤหัสบดีและศุกร์ ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ดูแลผลผลิตทางการเกษตรในคาบเรียนเกษตร หลังเลิกเรียนก็จะเก็บเกี่ยวผลผลิตไปวางขายหน้าโรงเรียน</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>ในการจัดหน้าที่ให้กับนักเรียนผู้บริหารและครูมีการประชุมเพื่อจัดหน้าที่ที่เหมาะสมกับช่วงวัย และความสามารถของนักเรียน ร่วมกับผู้ปกครองเพื่อไม่ให้กระทบต่อการเรียนของนักเรียน</p>
<p>D การ สั้ ง การ</p>	<p>ผู้อำนวยการจะดูแลในภาพรวมของโครงการ ครูผู้รับผิดชอบโครงการดูแลเรื่องโภชนาการอาหารของนักเรียน และกำกับแม่ครัวในการประกอบอาหารให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ ครูเวรจะคอยดูแลนักเรียนในช่วงรับประทานอาหารกลางวัน และทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะทำการตรวจสอบการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>ผู้ปกครองสามารถเข้ารับรู้ถึงข้อมูลการดำเนินงานของโรงเรียน และสามารถเสนอหรือแจ้งความประสงค์เมื่อเห็นถึงความไม่เหมาะสมในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน</p>
<p>Co การ ประสาน งาน</p>	<p>การประสานงานเรื่องโครงการอาหารกลางวันมีทั้งภายในโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ส่วนภายนอก คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>คนในชุมชน ผู้นำชุมชนเข้ามาให้ความรู้เรื่องการทำนา การผสมปุ๋ยอินทรีย์ วัดนาปรมให้ความอนุเคราะห์ด้านพื้นที่ในการทำการเกษตรของโรงเรียนที่ร่วมกับชุมชน ประมงจังหวัดเพชรบุรีแจกปลาให้แก่โรงเรียนเพื่อนำไปทำอาหารกลางวัน</p>
<p>R การ ราย งาน</p>	<p>การรายงานผลการดำเนินงานครูผู้รับผิดชอบโครงการจะรายงานผลของนักเรียนต่อผู้อำนวยการ และรายงานบัญชีงบประมาณค่าใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันต่อ องค์การบริหารส่วนตำบล</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>การรายงานผลการดำเนินงานนักเรียนและผู้ปกครองสามารถรายงานผลความพึงพอใจต่อโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนต่อทางโรงเรียนได้โดยตรงและสามารถแจ้งให้กับทางองค์การบริหารส่วนตำบลทราบได้ทันที</p>
<p>B งบ ประ มาณ</p>	<p>องค์การบริหารส่วนตำบลส่งงบประมาณ รายหัวคนละ 20 บาท และจัดหาเงินอุดหนุนมาหมุนเวียนภายในโครงการ</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>วัดให้การสนับสนุนงบประมาณในเรื่องของการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรและให้ความอนุเคราะห์ในการปรับปรุงอาคารสถานที่รับประทานอาหาร โดยที่ชาวบ้านได้เข้ามาช่วยด้วย</p>

ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่ามี 2 ด้าน ได้แก่ งบประมาณ และปัญหาน้ำแล้ง

1. ด้านงบประมาณจากภาครัฐ ได้รับงบประมาณน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กขาดอุปกรณ์ งบประมาณที่จัดสรรอยู่ในช่วงปีการศึกษาที่ผ่านมา ส่งผลให้ปีการศึกษาปัจจุบันมีงบประมาณไม่ตรงต่อจำนวนนักเรียน แนวทางการแก้ไข โรงเรียนต้องยืมเงินอุดหนุนรายหัว โครงการอาหารกลางวันจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม เพื่อมาใช้จ่ายก่อนล่วงหน้าแล้วจึงทำการจ่ายเงินภายหลัง และมีงบประมาณในส่วนของการทำหนึ่งไร่ได้หนึ่งแสนสู่วิถีชีวิตเข้ามาช่วยในการบริหารอีกหนึ่งส่วน มีการนำรายได้ที่มาจาก การนำผลผลิตทางการเกษตรที่นำไปขายให้กับร้านค้าที่รับเหมาทำอาหารกลางวันและจากการที่นักเรียนขายหน้าโรงเรียนมีทั้งในรูปแบบของของสดจะมีคนจากตลาดมาซื้อ และของแปรรูป เช่น เห็ดสามรส แหนมเห็ด และเห็ดทอด นำรายได้มาสมทบทุนในโครงการอาหารกลางวัน

2. ด้านปัญหาน้ำแล้ง ส่งผลกระทบในเรื่องของการเลี้ยงสัตว์และการเกษตร เมื่อถึงช่วงน้ำแล้งจะเกิดการหนูนของน้ำทะเล ทำให้น้ำกร่อยและส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรที่ทำให้มีจำนวนน้อยลง แนวทางแก้ไข โรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของการปลูกพืชผักสวนครัวหรือพืชที่ใช้น้ำน้อยใช้พื้นที่ไม่มากดูแลง่ายให้ผลผลิตไวแทน และใช้วิธีการปลูกแบบไฮโดรโปนิกส์ช่วยในเรื่องของผลผลิตที่จะมีคุณภาพและมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเพาะปลูกในดิน และวิธีการปลูกพืชแบบนี้จะช่วยประหยัดน้ำมากกว่าการปลูกพืชในดินปกติไม่น้อยกว่า 10 เท่าจึงทำให้ปลูกพืชได้แม้ในฤดูแล้ง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

แนวการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดนาพรม (มนมหาวิद्याคาร) จังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ โรงเรียนวัดนาพรมสามารถเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ดีในการจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างมีส่วนร่วมตั้งแต่ การวางแผนเป้าหมายโครงการอาหารกลางวันร่วมกันกับทุกภาคส่วนด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อให้ให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง สมบูรณ์ จะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงยิ่งขึ้นเพราะทุกภาคส่วนนั้นตระหนักถึงความสำคัญของโครงการอาหารกลางวันที่นักเรียนต้องได้รับประทาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ มีบุคลากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ มีแผนปฏิบัติในระยะยาวที่ต่อเนื่องโดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้มอบเงินรายหัวคนละ 20 บาท และจัดหาเงินอุดหนุนมาหมุนเวียนภายในโครงการ โรงเรียนวางแผนอาหารกลางวันไว้ล่วงหน้าโดยใช้เทคโนโลยีมาคำนวณคุณค่าทางโภชนาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน มีการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมโดยการใช้ความรู้ด้านเกษตรกรรมและเน้นการปฏิบัติจริงของนักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (learning by doing) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ฟังตนเองได้ในที่สุด และที่สำคัญที่สุดคือการที่โรงเรียนสามารถดึงเอาคนในชุมชนเข้ามาสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยวัดนาพรมให้ความอนุเคราะห์ในการมอบพื้นที่บางส่วนของวัดให้แก่โรงเรียนในการทำศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อนำผลผลิตที่ได้มาใช้ในโครงการอาหารกลางวัน ชุมชนมีส่วนร่วมในการเชิญปราชญ์ชุมชนมาให้ความรู้ในการทำเกษตร โรงเรียนวัดนาพรมจึงเป็นศูนย์กลางการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสานพลังร่วมกันเพื่อให้โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนปัญหาหลักที่เห็นทางโรงเรียนจึงแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ด้วยการยืมเงินอุดหนุนรายหัวมาใช้ก่อนแล้วค่อยนำไปคืน ส่วนของปัญหาเรื่องน้ำเมื่อถึงฤดูแล้งทำให้น้ำที่มีเป็นน้ำเค็ม ทำให้น้ำ

ไม่สามารถใช้ในการทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ได้ แนวทางการแก้ไขของโรงเรียน ด้วยการปรับพันธุ์พืชโดยปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยแทนเพื่อเป็นการลดปัญหาเรื่องน้ำแล้ง ทำการปลูกพืชแบบไฮโดรeroponics จะช่วยประหยัดน้ำมากกว่าการปลูกลงดินและให้ผลผลิตสม่ำเสมอ

โรงเรียนวัดนาพรหม (มณฑลวิริยาการ) มีการจัดการ โครงการอาหารกลางวันอย่างเป็นทางการเป็นระบบตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันให้เหมาะสมกับศักยภาพของโรงเรียน โดยพิจารณาจากจำนวนบุคลากรในโรงเรียน จำนวนนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนทั้งภาคประชาชน ท้องถิ่น และวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาลีณี ดิสกุล (2553 : บทคัดย่อ) แนวทางในการดำเนินงาน ได้แก่ วางแผนและติดตามการใช้งบประมาณ จัดหางบประมาณเพื่อก่อสร้างสถานที่รับประทานอาหาร วางแผนการจัดซื้อ จัดหา การใช้และการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์โครงการอาหารกลางวัน กำหนดการใช้บุคลากรร่วมกันในการดำเนินงานและวางแผนด้านการนิเทศและประเมินผลการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน จัดให้มีการเรียนการสอนแบบบูรณาการสาระวิชาเกษตรกรรมให้เข้ากับโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน โดยเน้นการปฏิบัติจริงในกิจกรรมทางการเกษตรที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับโครงการอาหารกลางวัน นอกจากนี้ได้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนชุมชนเองด้วย เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิชาความรู้ที่ทางโรงเรียนสอนนั้นนักเรียนสามารถกลับไปถ่ายทอดให้กับผู้ปกครอง ในทางกลับกันผู้ปกครองเองมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้กับครูและนักเรียนด้วย การปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์แล้วนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับร้านค้าที่รับเหมาทำอาหารกลางวัน การให้คนในชุมชนมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ทำการเกษตรแก่นักเรียนกับครู และวัด เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างกัน เกิดการพึ่งพากันในชุมชนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิรุณช ปิณฑวนิช (2543 : 17 – 18) แม้งบประมาณอุดหนุนของรัฐจะไม่เพียงพอ การแก้ปัญหาได้ดีที่สุด คือ การพึ่งตนเองของโรงเรียน โดยความร่วมมือของชุมชน ซึ่งมีศักยภาพจัดการอาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียนอย่างมีคุณภาพได้ ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2543 มาตรา 9 (6) ที่ว่าการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักให้นักเรียน ครู ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนระหว่างครูและนักเรียน ที่เห็นได้ชัดเจน คือ เรื่องของการเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเสนอความคิดเห็นและความต้องการต่อการบริการอาหารกลางวันได้อย่างเปิดกว้าง โดยครูเวรประจำวันจะเป็นคนดูแลสอบถามนักเรียนในช่วงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ทางโรงเรียนมีวิธีการจัดการอาหารกลางวันในรูปแบบของการจ้างเหมาทำอาหารจากร้านค้าที่ตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบล้างภาชนะของนักเรียนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โอสธ เดชกัลยา (2551: บทคัดย่อ) โรงเรียนวัดสุวรรณมงคลเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อาศัยพื้นที่วัดปลูกสร้างอาคารเรียนและอาคาร ประกอบพื้นที่ไม่เพียงพอที่จะทำการเกษตร ขาดแคลนน้ำค้ำน้ำใช้เป็นประจำทุกปี สามารถดำเนินงานให้นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานครบทุกคน เงินทุนหมุนเวียนมีไม่มาก เพราะการดำเนินงานมีทั้งกำไรและขาดทุน สภาพสังคมมีการพึ่งพากัน การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโดยประชาชนมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนที่มาร่วมงาน โครงการอาหารกลางวันรัฐสภาพต่างๆ ภายในชุมชน และที่เกิดขึ้นกับทางโรงเรียนได้มีส่วนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง จึงส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

ประโยชน์ที่ได้จากโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนไม่ใช่เพียงแต่นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารที่สดสะอาด ถูกสุขลักษณะหรือเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการในเด็กลงได้ เพราะประโยชน์

ที่ได้ค้นออกเหนือจากนี้คือเรื่องของการสร้างระเบียบวินัยให้กับตัวนักเรียน และได้ประโยชน์ในเรื่องของเทคนิค ความรู้ที่คนในชุมชนได้เข้ามาถ่ายทอดซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน เกิดความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นในชุมชน และโรงเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับบุคคลภายนอกที่ต้องการจะศึกษาอีกด้วย สอดคล้องกับผลวิจัยของ อุดมสิน อุตสาหกรรม (2553: อภิปรายผล) รูปแบบการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนวัดบ้านกะหาด และ โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์ พบว่า ทั้ง 2 โรงเรียนมีวิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) เพื่อเป็นต้นแบบแก่สถานศึกษาอื่นๆ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานดังนี้ สถานศึกษาควรมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน จัดให้มีบุคคลกรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ มีแผนปฏิบัติการประจำปี มีการจัดสรรเงินทุนอาหารกลางวัน นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการนำคำรับอาหารสำหรับเด็กวัยเรียนมาวางแผนการจัดทำรายการอาหาร มีการจัดทำบัญชีและระบบข้อมูลสารสนเทศที่ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน มีโครงการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ชุมชน มีส่วนร่วมในการประกอบอาหารกลางวัน มีการประชาสัมพันธ์และนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ตลอดจนได้รับการสนับสนุนในการดำเนินงานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียน

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนในด้านสุขอนามัยที่ดีในการรับประทานอาหาร และการตระหนักถึงคุณประโยชน์ของอาหารที่ได้รับประทานเข้าไปในแต่ละวัน โดยการจัดหาวิทยากรจากกระทรวงสาธารณสุขเพื่อมาให้ความรู้แก่ครู นักเรียน และผู้ปกครองในเรื่องสุขอนามัยในการรับประทานอาหาร และการตระหนักถึงผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ เพราะ นักเรียนจะได้รับประทานอาหารที่สะอาดและปลอดภัย เนื่องจากมีการตรวจพบว่า ครูและนักเรียนมีสารกำจัดศัตรูพืชในเลือดและปัสสาวะ จึงต้องสร้างการตระหนักให้กับคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

ชุมชนควรรับรู้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ และตรวจสอบประเมินผล ไม่ใช่แค่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว โดยการจัดประชุมผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นเพื่อแจ้งถึงการดำเนินงานของโครงการร่วมกันจัดวางหรือปรับการดำเนินงานให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เพราะ การเข้ามามีส่วนร่วมของท้องถิ่นตั้งแต่การเริ่มวางแผนจนกระทั่งการติดตามผล จะทำให้ทุกคนสามารถรับรู้ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน และสามารถปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานให้เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้เป็นการตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างโปร่งใส

3. ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารนโยบาย

โรงเรียนควรรหาแนวทางเพื่อจัดหางบประมาณในโครงการอาหารกลางวันจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน โดยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่ออาหารกลางวันแก่เด็ก ไม่จำเป็นต้องเป็นในรูปแบบของตัวเงิน อาจจะเป็นในเรื่องของอาหารแห้งหรือวัตถุดิบที่มาช่วยในการประกอบอาหารกลางวันให้กับนักเรียน เพราะ ในส่วนของงบประมาณที่รัฐจัดให้ นั้นอาจไม่เพียงพอต่อนักเรียนและรายได้ที่มาจากเกษตรนั้น ไม่มีความแน่นอน จึงอยากขอความร่วมมือจากคนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนลูกหลานในโรงเรียนให้มีอาหารกลางวันที่ดีและมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการ โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนวัดนาพรหม (มนมหาวิริยาคาร)
2. ควรมีการศึกษาการสร้างควมตระหนักรู้ด้านโภชนาการของนักเรียนให้กับคุณครู ผู้ปกครอง และคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระบวนการมีส่วนร่วม, ลักษณะของการมีส่วนร่วม, เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_8/kumac/KM_2559/KM_2.pdf
- กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา, ความเป็นมาของกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน, เข้าถึงเมื่อ 9 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.obecschoollunch.com/>
- จุฑามาศ สุกเตชะ, “แนวทางการปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วน ตำบล ควายเผือก อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), 5.
- ชนาธิป ลีสิน, รู้จักแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice), เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://ks.rmutsv.ac.th/th/bestpractice>
- ไทยโพสต์, โครงการอาหารกลางวัน, เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/11656>
- นววรรณ วุฒิ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาแพร่ เขต 2” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2553), บทคัดย่อ.
- ไพจิตร เค้ากล้า, “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียน ในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” (การค้นคว้าแบบอิสระ สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2553), บทคัดย่อ.
- มณีรัตน์ สุวรรณวาริ, ทฤษฎีและแนวความคิดทางการบริหารจัดการ, เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/458791>
- มาลินี ดิสกุล, “การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงราย เขต 1” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงราย, 2553), บทคัดย่อ.
- อุดมสิน อุสาทรัพย์, “รูปแบบการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามุรไรร์มย์ เขต 1 : กรณีศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2553), บทคัดย่อ.

การดูแลผู้สูงอายุในสถานพักฟื้น กรณีศึกษา ศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home จังหวัดปทุมธานี

Elderly Care in a Nursing Home: The Nymph Care Home Pathumthani

ศิริรักษ์ สร้อยสีคำ¹ และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล^{*2}

Sirirak Soyseekhum and Kesaraporn Phomnimittkul

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในสถานพักฟื้นผู้สูงอายุ และศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่ศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home จังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 คน

จากผลการศึกษาพบว่า ศูนย์พักฟื้น The Nymph Care Home จังหวัดปทุมธานี เป็นสถานบริการที่ไม่ใช่โรงพยาบาล มีจำนวนผู้ดูแลทั้งหมด 24 คน ซึ่งส่วนมากมีอายุการทำงานไม่ต่ำกว่า 1 ปี และมีผู้สูงอายุที่เข้ารับการดูแลทั้งหมด 15 คน โดยแบ่งเป็นผู้ป่วยติดเตียง 10 คน ผู้ป่วยอัลไซเมอร์ 4 คน และผู้สูงอายุธรรมดา 1 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ารับการดูแลในรูปแบบถาวร ศูนย์พักฟื้นแห่งนี้มีการดูแลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จะเน้นให้บริการด้านอาหารเป็นหลัก ผู้ป่วยติดเตียงไม่สามารถรับประทานอาหารได้เอง จะต้องมีการป้อนอาหารในแต่ละมื้อ รวมถึงมีการพาไปออกกำลังกายโดยการเดิน การทำกายภาพบำบัด และมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพาผู้สูงอายุมารับประทานอาหารร่วมกัน มีการจัดงานรื่นเริงในช่วงเทศกาล รวมถึงนิมนต์พระมาเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำบุญใส่บาตรในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตในช่วงบั้นปลายอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีการติดตามดูแลสุขภาพจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญอย่างใกล้ชิด

ในด้านทัศนคติของผู้ดูแล ก่อนข้างมีทัศนคติในเชิงบวก มีความเข้าใจในความรู้สึกของผู้สูงอายุ และสามารถปรับตัวเข้ากับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ส่วนทัศนคติของผู้สูงอายุนั้นมีทัศนคติในเชิงบวก เช่นเดียวกัน แต่มีข้อกังวลในเรื่องของความชำนาญงานของผู้ดูแลที่เป็นวัยรุ่น ที่มีอายุตั้งแต่ 17-22 ปี ผู้สูงอายุจึงไม่ทราบแน่ชัดว่ามีประสบการณ์ในการดูแลมากนักน้อยเพียงใด แต่ทั้งนี้ทางศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ได้รับประกันคุณภาพว่าบุคลากรทุกคน ได้มีการผ่านเกณฑ์การคัดกรองต่าง ๆ และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมสามารถดูแลผู้สูงอายุได้

คำสำคัญ : การดูแลผู้สูงอายุ ทัศนคติ สถานพักฟื้นผู้สูงอายุ

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ปรจกากลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: E-mail: khwan_magjan@hotmail.com

Abstract

The purpose of this research was to study elderly care in the elderly rehabilitation center and study on attitudes of elderly caregivers at The Nymph Care Home Pathumthani. By using qualitative research.

The results of the study showed that both physical and mental care. This here is a non-hospital facility. There were 24 total caregivers. And had 15 elderly caregivers, including 10 beds, 4 Alzheimer patients and 1 elderly person, most of whom are permanently in permanent care. It focuses on serving food. Including exercise. Health monitoring by doctors.

The attitude of the caregiver somewhat positive attitude. They can adapt to the elderly. The attitude of the elderly is also positive. However, there are concerns about the expertise of caregivers who are teenagers. The elderly do not know exactly how much care experience. This here is provides quality assurance. All personnel have passed the screening criteria before being packaged.

Keywords: Elderly Care Attitude Nursing Home

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เมื่อคนเราเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ร่างกายจะเสื่อมถอยและอ่อนแอลง และมีสภาพจิตใจที่แปรปรวนอยู่เสมอ วัยสูงอายุส่วนใหญ่ต้องการใช้ชีวิตบั้นปลายร่วมกับครอบครัวของตน แต่ก็มีผู้สูงอายุบางกลุ่มที่มีอาการป่วยอาจเป็นระยะพักฟื้นหลังการผ่าตัดที่จะต้องมีการดูแลตลอดเวลา เนื่องจากบุตรหลานไม่มีเวลาดูแล หรือบางคนอาจไม่รู้ถึงวิธีการดูแลที่ถูกต้องจึงจำเป็นต้องเข้ามารับการดูแลในสถานพักฟื้นผู้สูงอายุ

สถานพักฟื้นผู้สูงอายุ จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างมีความสุข ผู้ดูแลผู้สูงอายุเปรียบเสมือนหัวใจหลัก และถือเป็นบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดให้การดูแลผู้สูงอายุโดยตรง ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องของการดูแลผู้สูงอายุ และทัศนคติทั้งของผู้สูงอายุและผู้ดูแล เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในปัญหาแต่ละด้านของผู้สูงอายุ และการรับมือกับปัญหาที่ถูกรู้ และแสดงให้เห็นในอีกมุมมองหนึ่งของผู้ดูแลผู้สูงอายุในทัศนคติของการปฏิบัติงานในแต่ละวันทั้งเรื่องของการรับมือทางด้านอารมณ์ และการรับมือกับปัญหาต่างๆ ในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้เมื่อมีโอกาสได้ดูแลผู้สูงอายุ เช่น บุพการี เป็นต้น

โดยการศึกษาข้อมูลดังกล่าว มีความสนใจที่จะศึกษาที่ สถานพักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ตั้งอยู่ที่ 10/20 หมู่ 1 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากเป็นสถานบริการดูแลผู้ป่วยระยะพักฟื้นผู้สูงอายุเสื่อมถอย ผู้ป่วยให้อาหารทางสายยาง ผู้ป่วยฟื้นฟูหลังผ่าตัด แผลกดทับ ทำกายภาพบำบัด หรือผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษตลอด 24 ชั่วโมง และวางแผนการดูแลผู้ป่วยที่บ้าน จะได้รับบริการดูแลโดยเจ้าหน้าที่พยาบาลที่ผ่านการอบรมตามมาตรฐานการบริบาล และพยาบาลผู้ควบคุม ให้คำปรึกษาโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการดูแลผู้สูงอายุในศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ The Nymph Care Home
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุในการดูแลผู้สูงอายุในศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ The Nymph Care Home

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความสูงอายุ (Aging) หมายถึง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายในช่วงอายุของมนุษย์ และดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนสิ้นสุดอายุขัยของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ ประเทศไทยกำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ถือเป็น ผู้สูงอายุ และถือเป็นเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการปลดเกษียณอายุราชการด้วย

กระบวนการผู้สูงอายุเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของช่วงชีวิต ซึ่งมีอยู่ 2 ระยะที่เกิดพร้อมๆ กัน คือ ระยะแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงก่อนอายุ 40 ปี ซึ่งหมายถึงการมีกระบวนการไปในทางเจริญของงามมากกว่า กระบวนการเสื่อมโทรม และเมื่อมีความเจริญเติบโตมากจนถึงขั้นสูงสุด กระบวนการการเสื่อมโทรม จะเริ่มมากขึ้น เหนือกว่า และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระยะที่ 2 เมื่อหลังอายุ 40 ปีขึ้นไป

คำว่า ผู้สูงอายุ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Elderly person เป็นสภาวะของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ และอาจมีความเจ็บป่วยหรือความพิการร่วมด้วย เป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลง สุขภาพเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ

ผู้สูงอายุ เป็นคำที่ใช้แทนความหมายของคำว่า “คนแก่หรือคนชรา” โดยการประชุมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2506 เพื่อสื่อความหมายถึงการให้เกียรติและยกย่องนับถือสำหรับการเปลี่ยนแปลงลักษณะการลดอัตราความเจริญของงามลงไปสู่ความเสื่อมถอยไป จนหมดอายุขัย (วรัทยา กุลเกลี้ยง, 2556 : 6)

ได้แบ่งช่วงของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ ช่วงที่หนึ่ง เรียกว่า “The elderly” เป็นช่วงอายุระหว่าง 60-75 ปี ช่วงที่สอง เรียกว่า “The old” หมายถึงช่วงอายุระหว่าง 76-90 ปี และช่วงที่สาม เรียกว่า “The very old” หมายถึงช่วงอายุตั้งแต่ 90 ปีขึ้นไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ

การดูแลผู้สูงอายุ คือ การกระทำของบุคคลที่ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่สุขภาพของผู้สูงอายุ โดยตัวชี้วัดการดูแลสุขภาพนั้น ได้แก่ การเข้ารับการตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ โดยคำนึงถึงคุณค่าทางโภชนาการหลีกเลี่ยงการดื่มสุราและการสูบบุหรี่ในผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพร่างกาย ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบห้าหมู่ เคี้ยวง่าย จำพวกต้ม นึ่งและมีกากใย การออกกำลังกายเป็นการเน้นเรื่องของการเผาผลาญพลังงานส่วนเกิน โดยอาจแบ่งอยู่ในกิจวัตรประจำวัน การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ และดื่มสุรา ส่วนการดูแลสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เช่น การให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครอบครัวเพื่อป้องกันความรู้สึกละเลยในการถูกทอดทิ้งโดดเดี่ยวหรือถูกละเลยความสำคัญ การออกไปพบปะและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในวัยเดียวกันจะช่วยให้จิตใจของผู้สูงอายุเบิกบานและสร้างกำลังใจในการดำรงชีวิต (พิมพ์พิสุทธิ์ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง, 2559 : 97)

โดยสรุปแล้วการดูแลผู้สูงอายุ คือ การเติมเต็มความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งจะแตกต่างกันไประหว่างคน คำจำกัดความนี้ครอบคลุมไปถึงบริการ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลความเป็นอยู่ในระยะสั้นหรือระยะยาว

3. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

สุวัชรีย์ เตชะธรรม (2544 : 13-18) กล่าวถึงทัศนคติหรือเจตคติคือความเชื่อที่คงทนที่มนุษย์เรียนรู้มา เกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง เป็นการรวมตัวของความเชื่อที่ตั้งเป็นระบบคงทน ซึ่งก่อให้เกิดเห็นว่าทัศนคตินั้นเป็นสิ่งที่รวมตัวกันจากความเชื่อเป็นกลุ่มจนกระทั่งมีความมั่นคงและเป็นระบบ ในขณะที่นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของทัศนคติว่าเป็นสภาวะความพร้อมของจิตใจ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้เป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ทัศนคตินั้นมีผลต่อพฤติกรรมไม่มากก็น้อย การที่ต้องการให้ทำพฤติกรรมอย่างที่ต้องการ โดยเป็นการกระทำที่เต็มใจซึ่งมีความหมายในระยะยาวมากกว่าเป็นการบังคับซึ่งได้ผลระยะสั้นๆ นั้น จะต้องสร้างหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายให้มีทัศนคติในทางที่ดีต่อการกระทำนั้นๆ ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาถึงระดับทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมต่อไป

วิธีการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล

1.1. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และเป็นพนักงานประจำในศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home จำนวน 10 คน

1.2. ผู้สูงอายุที่เข้ารับการดูแลในศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปี ขึ้นไป ที่สามารถสื่อสารได้ และมีความเต็มใจในการให้ข้อมูล จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม มาเป็นเครื่องมือในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในแต่ละแง่มุมของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

2.2 การศึกษาในประเด็นของทัศนคติทั้งผู้สูงอายุและผู้ดูแล ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการศึกษา เนื่องจากการศึกษาเรื่องทัศนคตินั้นเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์

3.1.1 การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะมีการเลือกผู้ร่วมสนทนาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยจะเจาะจงผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในสถานพักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ที่เป็นพนักงานประจำ รวมถึงเจ้าหน้าที่ และบุคลากรต่างๆ ในการให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับศูนย์พักฟื้นแห่งนี้ถึงประวัติความเป็นมา รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้ามารับการดูแล ค่าบริการ กฎระเบียบของบุคคลภายนอกในการเข้าเยี่ยมผู้สูงอายุ และการบริหารจัดการภายในสถานพักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home เพื่อที่จะได้ทราบถึงกระบวนการในการดูแล และวิธีรับมือต่อผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ

3.1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจะสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ผู้ดูแลผู้สูงอายุในศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ที่มีประวัติการทำงานไม่ต่ำกว่า 1 ปี 2) ผู้สูงอายุที่เข้ารับการ

ดูแลในศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ที่มีความเต็มใจในการให้ข้อมูล เนื่องจากข้อมูลต่างๆ จะเป็นการถ่ายทอดความคิด และบอกเล่าถึงทัศนคติของแต่ละบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ออกมาจากความรู้สึกที่แท้จริง และได้รับข้อมูลที่หลากหลาย ในความคิดของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคล

3.2 การวิจัยเชิงเอกสาร มีการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่มีข้อมูลสอดคล้องกัน เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในสถานพักฟื้นผู้สูงอายุ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาความคิดเบื้องต้น เกี่ยวกับนัยของแนวความคิดในทางปรัชญา ความหมาย และกระบวนการเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย

3.3 บันทึกเสียง การเก็บข้อมูล โดยการบันทึกเสียง ผู้วิจัยจะใช้ใช้เครื่องบันทึกเสียง ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทบทวนข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มหรือการสัมภาษณ์เชิงลึก ทบทวนข้อมูลเหตุการณ์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่ามีความครบถ้วน ตรงประเด็น และยืนยันกับข้อมูลการบันทึกว่ามีสิ่งตกหล่นหรือจดบันทึกไม่ทันระหว่างการดำเนินการ และเมื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะลบข้อมูลดังกล่าวเพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

3.4 บันทึกภาพ ผู้วิจัยใช้กล้องถ่ายรูป ในการบันทึกภาพการเก็บข้อมูลในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้มีความชัดเจนในเนื้อหาการให้ข้อมูลของแต่ละบุคคล ป้องกันความผิดพลาดและความคลาดเคลื่อนของข้อมูลต่างๆ

3.5 การจดบันทึก วิธีการจดบันทึก โดยละเอียดภายหลังจากที่ได้จากการสนทนา การสัมภาษณ์ การบันทึกการสังเกต เพื่อป้องกันการลืม การตั้งสมมติฐานชั่วคราวจากการวิเคราะห์ข้อมูล ภาคสนาม ช่วยให้สามารถ เรียบเรียงความคิด ในการวางแผนงานต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยให้สรุปข้อมูลได้เป็นระยะ ๆ อีกด้วย ส่วนใหญ่การสังเกตจะทำไปควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์

4. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

ในการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อมาวิเคราะห์ถึงคุณภาพของข้อมูลที่ได้ ผ่านการสังเกต สัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จะประกอบด้วยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก ซึ่งขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้การบันทึกเสียง การถ่ายภาพ และการจดบันทึกเป็นตัวช่วยให้ข้อมูลมีความแม่นยำมากที่สุด ในการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลนี้จะเน้นการตรวจสอบไปในทางของบุคคลที่ให้ข้อมูล กล่าวคือ ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เป็นการถามคำถามในทิศทางเดียวกันแต่เปลี่ยนแปลงบุคคลที่ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบให้เกิดความแม่นยำในข้อมูลให้มากที่สุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้วิธีการถอดถ้อยคำจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการตีความข้อมูล และการกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้อง เชื่อถือได้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการวิเคราะห์แก่นสาร ตีความเนื้อหา การเปรียบเทียบ และพิจารณาข้อแตกต่าง

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home

ข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบันพบว่า ศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home แห่งนี้เปิดให้บริการเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2555 เปิดทำการมาเป็นระยะเวลา 6 ปี ซึ่งก่อนที่จะเปิดให้บริการ ศูนย์พักฟื้นแห่งนี้เคยเป็นอพาร์ทเมนต์ที่ให้บริการเช่า

พักอาศัยแบบชั่วคราว และได้เปลี่ยนผู้บริหารมาแล้ว 3 ราย ในรายชื่อที่ 4 เนื่องด้วยทางผู้บริหารคนใหม่มีบุตรสาว ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ คือ แพทย์หญิง ณิชดา สุเมธ โชติเมธา จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอพาร์ทเมนต์มาเป็นสถาน พักฟื้นดูแลผู้สูงอายุ หรือที่รู้จักกันในนามศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home มาจนถึงปัจจุบัน โดยชื่อของ ศูนย์พักฟื้นนี้ ได้นำเอาตัวอักษรย่อของชื่อพี่น้องแต่ละคนมารวมกัน เป็น Nymph ที่อ่านว่า นิมฟ์ นั่นเอง

การบริหารจัดการของศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home

จากการสอบถามเรื่องของบุคลากรนั้น ศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home จังหวัดปทุมธานี มี บุคลากรค่อนข้างน้อย และมีการแยกการให้บริการเป็น 2 รูปแบบ คือ การดูแลที่ศูนย์พักฟื้นและการไปดูแลที่บ้าน จาก การสังเกตพบว่า มีผู้ดูแลประจำอยู่ที่ศูนย์พักฟื้นประมาณ 6-10 คน ในแต่ละวัน โดยมีการแลกเปลี่ยนเวรเป็นเวรภาคเช้า และภาคค่ำ

ศูนย์พักฟื้นผู้สูงอายุ The Nymph Care Home แห่งนี้ มีผู้ใช้บริการที่เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป รวมทั้งหมด 15 คน มีทั้งที่เข้ารับการดูแลแบบถาวร จำนวน 14 คน และแบบชั่วคราวจำนวน 1 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วย คิดเตียง มีทั้งแบบช่วยเหลือตัวเองได้เล็กน้อยและช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ รองลงมาเป็นผู้ป่วยอัลไซเมอร์ และผู้สูงอายุ ธรรมดาที่เข้ารับการดูแลถาวร

นโยบายต่างๆ โดยข้อมูลที่ได้รับจะเน้นในเรื่องของการบริการเป็นหลัก มีการสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจ ในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่เข้ารับการดูแล เพื่อให้ได้รับการยอมรับทั้งจากตัวผู้สูงอายุเอง และญาติของผู้สูงอายุ โดยการบริหารนั้น จะเน้นในเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การยิ้มแย้มแจ่มใส ความซื่อสัตย์ มีความอดทน อดกลั้น รวมถึงรับมือกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ โดยหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์

จากข้อมูลด้านการบริการ พบว่าอัตราค่าบริการค่อนข้างสูง ดังนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าผู้สูงอายุที่เข้ารับ การดูแลค่อนข้างที่จะมีฐานะพอสมควร เพราะผู้สูงอายุแต่ละท่านนั้นต่างเข้ารับการดูแลในรูปแบบถาวรเป็นส่วนมาก ซึ่งมี ค่าใช้จ่ายที่สูงอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามการดูแลในแต่ละขั้นตอนนี้ ถือว่ามีการดูแลอย่างใกล้ชิด และเป็นที่พักพิงใจต่อ ผู้สูงอายุ และญาติของผู้สูงอายุ จึงได้ไว้วางใจในการนำบุตรหลาน หรือบุคคลอันเป็นที่รักมาเข้ารับการดูแลที่ศูนย์พักฟื้น แห่งนี้อย่างถาวร

การดูแลผู้สูงอายุ

ในการทำงานแต่ละวันที่เป็นไปตามตารางเวลาในการดูแลแต่ละขั้นตอนนี้ มีการปฏิบัติดูแลผู้สูงอายุที่ตรง เวลาอยู่เสมอ โดยที่การดูแลด้านร่างกายนั้นจะให้ความสำคัญกับเรื่องอาหารอย่างมาก เพราะบางครั้งการออกกำลังกาย อาจทำไม่ได้ในผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยบางคน แต่จะเน้นเรื่องของคุณค่าทางโภชนาการ และความง่ายต่อการรับประทาน ของผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยแต่ละรูปแบบ ส่วนการดูแลในด้านจิตใจ จะเน้นการทำกิจกรรมเป็นหลัก เพราะนอกจากจะช่วย ให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายแล้ว ยังช่วยให้เกิดความเบิกบานใจ จากการพบปะกับผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน ได้มีการพูดคุยกัน รวมถึงได้ร่วมกิจกรรมกับญาติที่มาเยี่ยมด้วย โดยที่ศูนย์พักฟื้นแห่งนี้มีการจัดกิจกรรมตามช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น วันปี ใหม่วันสงกรานต์ รวมถึงวันสำคัญ ทางศาสนาต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุได้ทำบุญไหว้พระเพื่อเป็นสิริมงคล และก่อให้เกิด ขวัญกำลังใจในตัวผู้สูงอายุเอง

นอกจากจะมีการดูแลด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ยังสร้างความไว้วางใจให้กับผู้ป่วยและญาติในการเข้ารับ การดูแล โดยได้รับการดูแลจากแพทย์โดยตรง จะมีแพทย์เข้ามาตรวจเดือนละ 2 ครั้ง หรือหากมีเหตุฉุกเฉินก็จะสามารถ นำส่งโรงพยาบาลละแวกใกล้เคียงได้อย่างทันท่วงทีตลอด 24 ชั่วโมง

ผู้ดูแลและผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ในเรื่องของการปรับตัวระหว่างผู้ดูแลและผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการปรับตัวนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนมากสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ เพราะผู้ดูแลแต่ละคนมีช่วงวัยที่ต่างกับผู้สูงอายุมากถึง 40 ปี เรียกว่าผู้ดูแลแต่ละคนนั้นส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นอาจมีประสบการณ์ในเชิงปฏิบัติบ้าง อาจเป็นไปได้ยากในเรื่องของการปรับตัว ทั้งด้านอารมณ์ และการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติงาน แต่ทั้งนี้ ทางศูนย์พักพิงได้ให้การรับประกันคุณภาพของบุคลากร โดยเฉพาะผู้ดูแลว่าได้ผ่านการฝึกปฏิบัติในเบื้องต้นแล้ว

บทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ

การกระทำหน้าที่สำคัญของผู้ดูแล ได้แก่ การดูแลการดำรงชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น การจัดเรื่องอาหาร ดูแลเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ ตลอดจนดูแลด้านอนามัยส่วนบุคคล การดูแลเมื่อเจ็บป่วย และการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุในรูปแบบใด เป้าหมายในการดูแล คือการให้ผู้สูงอายุบรรลุถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตถึงแม้ว่าแต่ละคนจะมีตำแหน่งที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่เหมือนกัน นั่นก็คือการดูแลผู้สูงอายุ แม้ว่าจะเป็นผู้ที่มีตำแหน่งระดับสูงก็ตาม มีการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุตามตารางเวลาอย่างเคร่งครัด มีความตรงต่อเวลาปรนนิบัติในทุกขั้นตอนอย่างไม่รังเกียจ

ทัศนคติของผู้ดูแลที่มีต่อผู้สูงอายุ

จากที่ได้วิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ดูแลทุกคนล้วนมีทัศนคติที่เป็นไปในทางบวกในระดับสูง มีการเปรียบเทียบผู้สูงอายุเหมือนกับเด็ก กล่าวคือ วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ถดถอยลงไปเรื่อยๆ มีพัฒนาการทางสมอง ที่ช้าลงเหมือนกลับไปเป็นเด็กที่ไร้เดียงสา โดยส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกที่ผู้สูงอายุนั้นก็เหมือนกับคนธรรมดาทั่วไป เพียงแต่มีร่างกายและจิตใจที่เสื่อมถอยลง เป็นวัยที่น่าสงสารมักจะมีสภาพจิตใจที่อ่อนไหวอยู่เสมอ เพราะมักจะคิดว่าตนไร้ค่า ไม่มีใครต้องการ อาจเป็นเพราะการห่างเหินกับลูกหลาน ไม่มีใครมาคลุกคลีอยู่ด้วย จึงทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหงา และรำพึง นึกถึงแต่อดีตที่ผ่านมา

ทัศนคติของผู้ดูแลที่มีต่อการดูแลผู้สูงอายุ

จากการศึกษา พบว่า ผู้ดูแลส่วนมากไม่ได้มีความใฝ่ฝันที่อยากจะทำอาชีพในการบริหารดูแลผู้สูงอายุ แต่การได้มาปฏิบัติงานในศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ The Nymph Care Home ได้นั้น สืบเนื่องจากการเป็นผู้ช่วยพยาบาล และปฏิบัติงานมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้บรรจุเป็นพนักงาน ได้สังเกตเห็นถึงพัฒนาการของผู้สูงอายุจากที่เข้ามารับการดูแล มีสภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงค่อย ๆ มีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ เห็นรอยยิ้มของผู้สูงอายุ และญาติของผู้สูงอายุก็รู้สึกมีความสุข จึงเกิดความรักในอาชีพของตนเอง ถึงแม้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวันอาจเกิดปัญหาและอุปสรรคบ้าง แต่เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัว และแก้ไขปัญหานั้น ๆ เพื่อความสุขของผู้สูงอายุในช่วงบั้นปลายชีวิต

ปัญหาและอุปสรรคในการดูแลผู้สูงอายุ และแนวทางการแก้ไขปัญหา

ปัญหาส่วนใหญ่มาจากการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นอัลไซเมอร์ เนื่องจากผู้ป่วยอัลไซเมอร์นั้นอาจสื่อสารได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ทำให้ผู้ดูแลไม่ทราบว่าคุณสูงอายุต้องการอะไรหรือมีปัญหาเรื่องใด มีการระบายอารมณ์ด้วยวาจา บางครั้งเกิดการทำร้ายร่างกาย เนื่องจากมีอาการหวาดกลัวว่าจะผู้ดูแลจะเข้ามาทำร้าย ซึ่งเป็นปัญหาที่ยากต่อการดูแล แต่ถึงแม้ผู้สูงอายุ จะมีพฤติกรรมเหล่านี้ จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ดูแลนั้น ทุกคนสามารถจัดการกับอารมณ์ตนเอง และเลือกที่จะเดินออกมา จากจุดนั้น มากกว่าการโต้ตอบด้วยอารมณ์โมโห ซึ่งทุกคนย่อมเกิดความไม่พอใจอย่างแน่นอนเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ผู้ดูแลยอมตระหนัก อยู่เสมอว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุแสดงออกมานั้นเกิดจากความ

แปรปรวนของจิตใจที่เป็นไป ตามอาการของโรคอัลไซเมอร์ การคิดเสมอว่าเขาเป็นผู้ป่วยอัลไซเมอร์ เขาไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ต่างกับเราที่เป็นผู้ดูแล เราจะต้องควบคุมอารมณ์ของเราให้ได้ อาจจะต้องรอให้อารมณ์ของผู้สูงอายุเย็นลงแล้วค่อยเข้าไปปฏิบัติหน้าที่อีกครั้ง หรืออาจใช้วิธีพูดหวานล่อม โน้มน้าวใจ ให้ผู้สูงอายุคล้อยตาม โดยหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหาย่างเด็ดขาด

ทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อผู้ดูแล

จากการให้ข้อมูลของผู้เข้ารับการดูแลพบว่า การดูแลในด้านต่างๆ นั้นอยู่ในระดับที่ดี มีความพึงพอใจในการบริการ ในระดับปานกลาง อาจมีบางครั้งที่รู้สึกไม่ไว้วางใจกับผู้ดูแลที่เป็นวัยรุ่น เนื่องจากผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลนั้นไม่แน่ใจ ในเรื่องของประสบการณ์ว่ามีความชำนาญมากน้อยเพียงใดในการดูแล ทำให้มีความหวั่นเกรงถึงอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประคอง การพาเดิน การออกกกำลังกายต่าง ๆ แต่ถึงอย่างไร ผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลก่อนข้างประทับใจในการดูแลของศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ The Nymph Care Home แห่งนี้ สังเกตได้จากการเข้ารับการดูแลของผู้สูงอายุจะใช้บริการแบบถาวรเกือบทั้งหมด จึงเป็นเหตุผลที่แสดงให้เห็นว่าการดูแลผู้สูงอายุของศูนย์พักพิงผู้สูงอายุแห่งนี้ได้ให้การบริการเป็นที่น่าพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการมากพอสมควร

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการดูแลผู้สูงอายุในศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ The Nymph Care Home พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยติดเตียง และผู้ป่วยอัลไซเมอร์หรือผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ยากต่อการดูแลมาก เนื่องจากการมีปัญหาด้านการสื่อสาร การพูดคุย รวมถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีความแปรปรวนอยู่เสมอ จนก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่เอื้ออำนวย ต่อการดูแล อาจมีการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงทั้งการพูดจากร้าวร้าวไปจนถึงการทำร้ายร่างกาย แต่อย่างไรก็ตามผู้ดูแลก็มีความอดทน อดกลั้น และสามารถควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี จึงมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ชีรวรรณ คนชม (2552) พบว่า การปรับอารมณ์ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม อารมณ์ความรู้สึกของผู้ดูแลถือว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้สูงอายุ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพการดูแลรวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุที่ดำเนินไปในแต่ละวัน ดังนั้น ผู้ดูแลควรหาวิธีจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ควบคุมอารมณ์ด้านลบ และพยายามเรียนรู้สาเหตุที่มาของอารมณ์เหล่านั้น โดยการรู้จักปล่อยวาง และเลือกวิธีการจัดการกับอารมณ์ให้มีความเหมาะสมกับตนเอง เช่น การหลีกเลี่ยงเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดอารมณ์หรือเดินหนีออกจากสถานการณ์นั้นไปชั่วขณะ หากยังไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองให้กลับมาอยู่ในสภาวะปกติได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ดูแลควรให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองมากกว่าที่จะไปเน้นจัดการควบคุมอารมณ์ของผู้สูงอายุเนื่องจากการมีพยาธิสภาพที่สมองส่งผลให้การรับรู้ การมีสติ และกระบวนการคิดที่ไม่ได้ปกติเหมือนคนทั่วไป

จากที่ได้ศึกษาในเรื่องของทัศนคติของผู้ดูแลที่มีต่อตัวผู้สูงอายุ และการดูแลผู้สูงอายุในแต่ละวัน พบว่า ผู้ดูแลมีทัศนคติที่เป็นไปในเชิงบวก ทั้ง 2 ประเด็น แต่ทัศนคติที่มีต่อการดูแลนั้น ก่อนที่ผู้ดูแลจะเข้ามาปฏิบัติงานในอาชีพนี้ทุกคน มีความรู้สึกที่ไม่ชอบผู้สูงอายุ ไม่ประสงค์ที่จะมาดูแลผู้สูงอายุเลย แต่เมื่อได้มีประสบการณ์ในการทำงานและเห็นถึงพัฒนาการของผู้สูงอายุที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ก็เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อ จนเกิดความรักในอาชีพนี้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญยา วงษ์ชวลิตกุล และคณะ (2559) การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุ และศึกษาทัศนคติเชิงบวกและเชิงลบของผู้ดูแลผู้สูงอายุ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุในระดับสูง และมีทัศนคติเชิงลบต่อการดูแลผู้สูงอายุในระดับต่ำ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และสร้างทัศนคติเชิงบวกในการดูแลผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. การศึกษาในครั้งนี้ มีการศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งมีการศึกษาที่เน้นไปที่ตัวผู้สูงอายุ ถ้าพูดถึงสังคมผู้สูงอายุ หลายคนมุ่งให้ความสำคัญไปที่ตัวผู้สูงอายุทั้งที่คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะดีหรือไม่ ปัจจัยหลักขึ้นอยู่กับสถาบันครอบครัว รวมถึงการดูแลอย่างถูกวิธี ดังนั้นผู้ดูแลจึงเปรียบเสมือนหัวใจหลักของการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ จึงควรให้ความสำคัญกับผู้ดูแลที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นไป
2. การศึกษาในครั้งนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาของความเครียดในตัวผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ยากต่อการดูแล และการควบคุมอารมณ์ เมื่อพบเจอกับปัญหาด้านพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดูแล จึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นของวิธีการดูแลผู้สูงอายุที่ถูกต้อง และการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเครียดในการดูแล ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นสิ่งที่ทุก ๆ คนควรตระหนัก และนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้กับตนเองให้สามารถดูแลบุคคลอันเป็นที่รักยามแก่ชราได้อย่างถูกวิธี และรู้จักการควบคุมกับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองที่มีต่อผู้สูงอายุในทางลบได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาข้อมูลที่หลากหลายของประเภทของสถานพักฟื้น ทั้งหน่วยงานของรัฐ และเอกชน
2. ศึกษาด้านความพึงพอใจที่มีต่ออาชีพในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ
3. ศึกษาด้านความสอดคล้องกันระหว่างการดูแลผู้สูงอายุกับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ธีรวรรณ คนชม. (2552). **ประสบการณ์ของผู้ดูแลที่เป็นบุคคลในครอบครัวในการจัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม**. วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษยา วงษ์สวัสดิกุล และคณะ. (2559). **ความรู้และทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้ดูแลผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลาง และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ วัดม่วงจังหวัดนครราชสีมา**. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ, 5 (2), 74-92.
- พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง. (2559). **การดูแลสุขภาพและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย**. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21 (2), 94-109.
- วรัทยา กุลเกลี้ยง. (2556). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**. รายงานการศึกษาอิสระตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุวัชรีย์ เศษรอมร. (2544). ความรู้และทัศนคติของบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล : กรณีศึกษาโรงพยาบาลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

การดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหารของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม

Dietary Intake & Self-Care in Breast Cancer Patients

โชติกา จี้อาติชัย¹ ภวิกา บุรินทร์รัตน์¹ และ ทรงสุดา ภู่อ่าง^{*2}

Chotika Jeearithit Phawika Burinrat and Songsuda Pooawang

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน เพื่อประเมินภาวะโภชนาการและประเมินปริมาณอาหารที่บริโภคประจำวัน และศึกษาแนวทางการดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยมะเร็งเต้านมจำนวน 10 คนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการบริโภคอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมง (3 วัน) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและใช้สถิติเชิงพรรณานำเสนอค่าความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุด

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเพศหญิง มีอายุ 36-69 ปี โดย 6 คน มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือต่ำกว่า และเป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน ผู้ป่วย 6 คน มีรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาท/เดือน ผู้ป่วย 8 คนเป็นโรคมะเร็งเต้านมระยะแรก (ระยะ 1-3) พบภาวะโภชนาการต่ำในผู้ป่วย 6 คน ผู้ป่วยได้รับปริมาณพลังงานและโปรตีนไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย (พลังงาน 400-1,063 กิโลแคลอรี/วัน และโปรตีน 29-46 กรัม/วัน) ผู้ป่วยส่วนใหญ่ดูแลสุขภาพด้วยตนเอง มีการบริโภคอาหารมากกว่า 3 มื้อต่อวันปรุงประกอบอาหารบริโภคเองและทั้งหมดเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหารทันทีหลังได้รับการวินิจฉัยเป็นมะเร็งเต้านม ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนแนวทางการบริโภคอาหารที่เหมาะสมขึ้น แต่จำเป็นต้องได้รับการดูแลส่งเสริมสุขภาพด้านการบริโภคอาหารเพื่อให้ได้รับปริมาณพลังงานและสารอาหารที่เหมาะสมกับสภาวะของโรคต่อไป

คำสำคัญ : แนวทางการบริโภคอาหาร มะเร็งเต้านม พลังงาน สารอาหาร เชียงใหม่

Abstract

This mixed methods research aimed to 1) assess nutritional status and daily food intake of breast cancer patients and 2) study the dietary eating way that take care by themselves in 10 patients of Chiang Mai resident. Data were obtained by self-record a food consumption behavior questionnaires, in-depth interviews

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

* Corresponding author, E-mail: songsuda@yahoo.com

and a 24-hour dietary recall (3 days) and were analyzed by using content analysis and descriptive statistics such as frequency, percentage, median, minimum and maximum values.

The results showed that all of the breast cancer patients were female and 36-69 years old. Six patients had the high school or less in education level. Half patients were housewives and seniors, 6 patients had income less than 5,001 baht/month. Eight patients had early stage of breast cancer (stage 1-3). There was malnutrition in 6 patients. Their daily energy and protein intakes were below requirements; energy intakes were 400-1,063 Kcal/day and protein intakes were 29-46 gram/day. Most of patients took care themselves. They consumed more than 3 meals per day and preferred to cook their own meals. All changed in dietary pattern immediately after diagnosis of breast cancer. All patients improved their dietary patterns but regarding to energy and nutrients intakes, they need to have advices in quantities and qualities of dietary intake for better health.

Keywords: Dietary Eating Pattern Breast Cancer Energy Nutrients Chiang Mai

บทนำ

โรคมะเร็งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญและเป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 ของประเทศไทย และเป็นอันดับต้นๆ ของคนทั่วโลก สามารถพบโรคนี้อันได้ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย แต่ส่วนใหญ่จะพบในเพศหญิง ข้อมูลจากองค์การวิจัยโรคมะเร็งนานาชาติ (The International Agency for Research on Cancer; IARC) ซึ่งได้จัดทำอุบัติการณ์การเกิดโรคมะเร็งของทุกประเทศทั่วโลกหรือที่เรียกว่า GLOBOCAN รายงานว่าในปี ค.ศ.2018 มีผู้ป่วยมะเร็งด้านมรายใหม่คิดเป็นร้อยละ 11.6 หรือ 2.089 ล้านคนทั่วโลก เป็นอันดับสองรองจากโรคมะเร็งปอด (UICC, 2018) ในประเทศไทยข้อมูลของสถาบันมะเร็งแห่งชาติในปี พ.ศ. 2560 พบว่า จำนวนผู้ป่วยมะเร็งรายใหม่ที่พบทั้งชายและหญิงเป็นอันดับที่ 1 คือ ผู้ป่วยมะเร็งด้านม โดยมีสตรีที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งด้านมรายใหม่จำนวนสูงที่สุด 780 ราย (กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2561) จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่พบอัตราการป่วยด้วยโรคมะเร็งด้านมเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2551-2555 พบว่าประชากรสตรีจังหวัดเชียงใหม่ มีอัตราการป่วยโรคมะเร็งด้านมรายใหม่เพิ่มขึ้นเท่ากับ 10.28, 12.09, 10.45, 11.80 และ 14.08 คน ต่อประชากร 100,00 คน ตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขเชียงใหม่, ม.ป.ป.) และในปี พ.ศ. 2557 จำนวนผู้ป่วยมะเร็งด้านมรายใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่สูงเป็นอันดับหนึ่ง (คิดเป็นร้อยละ 36.36 ของผู้ป่วยมะเร็งรายใหม่ทั้งหมด) ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนเขตบริการสุขภาพที่ 1 (กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2559) และจากสถิติสาธารณสุข พบว่า อัตราตายของผู้ป่วยมะเร็งด้านมทั่วประเทศต่อประชากร 100,000 คน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2560 เท่ากับ 9.9, 10.5, 11.3, 12.4 และ 12.6 ตามลำดับ (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข, 2561) และจังหวัดเชียงใหม่มีอัตราการตายของผู้ป่วยมะเร็งด้านมในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 6.99 คนต่อประชากร 100,00 คน สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับเขตบริการสุขภาพที่ 1 (สำนักพัฒนาระบบ

ข้อมูลข่าวสารสุขภาพ, 2561) ความก้าวหน้าทางด้านสาธารณสุขทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น วิธีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเปลี่ยนแปลงการรับประทานอาหาร การดำเนินชีวิตประจำวันและสภาพแวดล้อมที่เพิ่มปัจจัยเสี่ยงสำคัญของการเกิดโรคมะเร็งเต้านม ส่งผลให้อัตราการเกิดโรคและอัตราการตายด้วยโรคมะเร็งต่างๆ รวมทั้งมะเร็งเต้านมเพิ่มขึ้นในทุกเพศ ทุกวัยและทุกเชื้อชาติ และทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี (กรณี เหล่าอิทธิ และ นภา ปริญญานิติกุล, 2559)

ปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้โรคมะเร็งสามารถรักษาหายขาดได้ (โรคมะเร็งในระยะเริ่มแรก) และสามารถตรวจคัดกรองและค้นพบผู้ป่วยมะเร็งเต้านมรายใหม่ในระยะเริ่มแรกของโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้ผลลัพธ์การดูแลรักษาดีขึ้น ปัจจุบันการรักษามะเร็งเต้านม มี 5 วิธี ได้แก่ การผ่าตัด รังสีรักษา เคมีบำบัด ฮอโมนบำบัดและชีวบำบัด (เช่น แอนติบอดีต่อยีน HER2) โดยวิธีการรักษานิยมใช้ในรูปแบบของการผสมผสาน 3 วิธีคือ การผ่าตัด รังสีรักษา เคมีบำบัด แต่อย่างไรก็ตามการรักษายังคงมีราคาสูงมากจากยาเคมีบำบัดและยาการรักษาอาการข้างเคียง และจากเครื่องมือทางศัลยกรรมและรังสีรักษาที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ การให้บริการคำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาแก่ผู้ป่วยและวิธีการปฏิบัติและดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยมะเร็งเต้านมถือเป็นเรื่องสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้ป่วยมารับการรักษาตามแผนการรักษาที่วางไว้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข, 2561) การดำเนินของโรคมะเร็งเต้านมและการรักษารูปแบบต่างๆ ส่งผลให้ผู้ป่วยเกิดปัญหาสุขภาพและภาวะโภชนาการ ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมภายหลังได้รับยาเคมีบำบัด มักได้รับผลกระทบต่อการรับประทานอาหาร มีการรับรสและกลิ่นผิดปกติ คลื่นไส้ อาเจียน เจ็บลิ้น เจ็บปาก บางรายมีแผลในปากและมีกรดไหลย้อน ร่วมกับอาการวิงเวียนศีรษะ จิตใจหดหู่ ท้อแท้ ทำให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารไม่ได้หรือรับประทานอาหารได้น้อย ทำให้ไม่สามารถให้ยาเคมีบำบัดได้ตามแผนการรักษา เนื่องจากผลการตรวจเลือดไม่ผ่าน เช่น มีภาวะซีด เม็ดเลือดขาวต่ำ เกิดอาการอ่อนเพลียมากและใช้เวลาในการฟื้นฟูสภาพร่างกายนาน โดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลมีลักษณะ และความรุนแรงแตกต่างกันไป (โสภิต ก่อพูนศิลป์, 2558; พิ่มขวัญ เหมทานนท์และคณะ, 2560) จากปัญหาที่เกิดขึ้นผู้ป่วยแต่ละคนจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบริโภคอาหารเป็นพิเศษด้วยตนเองหรือต้องได้รับการดูแลจากผู้อื่น โดยพฤติกรรมกรบริโภคอาหารของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ระบบตลาดและราคาสินค้าอุปโภค-บริโภค ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับประเภทและความหลากหลายของอาหาร การเข้าถึงอาหารและการโฆษณาต่างๆ และสถานะเศรษฐกิจในครัวเรือนส่งผลต่อรายได้ในการซื้อหาอาหาร ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การศึกษา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคและสภาพการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่และการผสมผสานทางวัฒนธรรมต่างชาติ ส่วนปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรบริโภคอาหารได้แก่ ความชอบ ทัศนคติ นิสัยความเคยชิน สรีระวิทยาของร่างกายและความเจ็บป่วย (วิณะ วีระไวทยะและสง่า ดามาพงษ์, 2541) งานวิจัยที่ติดตามศึกษาไปข้างหน้า (cohort study) ในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่เป็นพยาบาล (สตรี) กลุ่มใหญ่ จำนวนเกือบ 3,000 คนเป็นระยะนาน 9 ปี โดยสอบถามการบริโภคอาหาร (semi-food frequency questionnaires) เป็นระยะๆ พบว่า การบริโภคอาหารที่ส่งเสริมสุขภาพ ในลักษณะ prudent dietary pattern (อาหารประเภทผัก ผลไม้ ธัญพืช

เต็มเมล็ด นมและผลิตภัณฑ์ไขมันต่ำ ไข่ และปลา) ในปริมาณสูง และบริโภคอาหารที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ลักษณะ western dietary pattern (เนื้อแดง เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์แปรรูป ธัญพืชขัดขาว นมและผลิตภัณฑ์ไขมันเต็ม และขนม-ของหวาน) ในปริมาณต่ำ ช่วยป้องกันการเสียชีวิตในผู้ป่วยได้ (Kroenke C.H., et al., 2005)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหารของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมในบริบทพื้นที่ภาคเหนือ โดยเจาะจงจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการบริโภคอาหารขณะเจ็บป่วย และผลที่เกิดจากอาหารที่บริโภคประจำวัน เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลด้านการบริโภคอาหารให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินภาวะโภชนาการและประเมินอาหารที่บริโภคประจำวันของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหารของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าป่วยเป็นมะเร็งเต้านมตั้งแต่ 2 เดือนขึ้นไป เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 ราย โดยเลือกอย่างเจาะจงจากผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมในห้องจิตอาสา แพนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ผู้วิจัยขออนุญาตเข้าร่วมกิจกรรมการให้คำปรึกษาและเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีด้วยความสมัครใจ และสามารถให้ความร่วมมือได้ตลอดช่วงการเก็บข้อมูล และใช้การสุ่มแบบแนะนำปากต่อปาก (Snowball Sampling Technique) จนได้กลุ่มตัวอย่างครบจำนวนตามที่กำหนด ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และข้อมูลสุขภาพ ได้แก่ ระยะเวลาการป่วย ระยะของโรค การเจ็บป่วยด้วยโรคอื่นร่วม รูปแบบการรักษา การออกกำลังกายและการพักผ่อน เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ และผู้วิจัยประเมิน น้ำหนักส่วนสูง ความยาวเส้นรอบวงกึ่งกลางแขน ความยาวเส้นรอบเอว ของกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง
2. แบบสอบถามแบบเลือกตอบ เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่าง
3. แบบสัมภาษณ์การบริโภคอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมง (24-hour Dietary Recall) โดยทำการเก็บบันทึกทั้งหมด 3 วัน
4. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับการดูแลตนเองในด้านการบริโภคอาหาร เช่น แหล่งอาหาร การปรุงประกอบ ฯลฯ รวมถึงปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยสังเกตลีลาท่าทางและน้ำเสียงกลุ่มตัวอย่างในการตอบคำถาม จดบันทึกด้วยตนเองและใช้เทปบันทึกเสียง

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ช่วยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้านความครบถ้วนถูกต้องของเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยดำเนินการแก้ไข แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ปริมาณพลังงานและสารอาหารเฉลี่ยที่ได้รับจากการบริโภคอาหารประจำวัน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป INMUCAL–Nutrients V.3.2 และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับปริมาณความต้องการสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ.2546 ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายข้อมูล เช่น ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุด ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัยโดยเคารพในสิทธิส่วนบุคคล และพิทักษ์สิทธิของผู้ถูกวิจัยตามหลักความอิสระในการตัดสินใจ หลักของความยุติธรรมและหลักผลประโยชน์หรือไม่เกิดอันตราย โดยนัดหมายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล ให้เอกสารเกี่ยวกับการยินยอมเข้าร่วมวิจัย และให้ผู้ร่วมวิจัยตอบรับด้วยวาจา ผู้ร่วมวิจัยครั้งนี้เป็นผู้เข้าร่วมด้วยความเต็มใจและมีสิทธิ์บอกเลิกการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดโดยไม่มีผลกระทบใดๆ

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยมะเร็งเต้านมจำนวน 10 คน ทั้งหมดเป็นเพศหญิงและอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีอายุระหว่าง 36-69 ปี โดยเป็นผู้สูงอายุจำนวน 6 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 คน มีสถานภาพสมรส และ 6 คน มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือต่ำกว่า และมีการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 4 คน กลุ่มตัวอย่าง 5 คน ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือเป็นแม่บ้านและเป็นผู้สูงอายุ โดยประกอบอาชีพรับจ้าง (2 คน) เจ้าของธุรกิจ (1 คน) และรับราชการ/พนักงานราชการ (2 คน) ผู้ป่วยจำนวน 6 คน มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และผู้ป่วยสูงอายุทั้งหมดได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 600 บาท

ผู้ป่วยจำนวน 7 คนเป็นโรคมะเร็งเต้านมมานาน 1-3 ปี โดยมีผู้ป่วย 8 คน ป่วยเป็นมะเร็งในระยะแรก (ระยะที่ 1-3) ดังนี้ ผู้ป่วยที่ป่วยในระยะที่ 1 มีจำนวน 4 คน ป่วยในระยะที่ 2 มีจำนวน 3 คน และมีผู้ป่วย 1 คนป่วยในระยะที่ 3 และพบว่าผู้ป่วยจำนวน 2 คน ป่วยเป็นมะเร็งเต้านมระยะกระจายหรือระยะที่ 4 ผู้ป่วยทั้ง 10 คน ได้รับการรักษาด้วยการผ่าตัดร่วมกับเคมีบำบัด และในผู้ป่วยจำนวน 6 คน ได้รับรังสีรักษาร่วมด้วย นอกจากนี้จากประวัติสุขภาพของผู้ป่วย พบว่า ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมจำนวน 7 คน ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงและโรคหลอดเลือดและหัวใจและบางคนป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมากกว่า 1 โรค

จากการประเมินภาวะโภชนาการด้วยการชั่งวัดสัดส่วนร่างกาย (Anthropometric assessment) โดยชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงและวัดความยาวเส้นรอบวงกึ่งกลางแขน พบว่า การคำนวณค่าดัชนีมวลกายจากน้ำหนักเทียบกับส่วนสูงเพื่อประเมินภาวะอ้วนพอม มีผู้ป่วยจำนวน 6 คนมีค่าดัชนีมวลกายต่ำกว่าเกณฑ์ (พอม) แสดงถึงภาวะการได้รับพลังงานและสารอาหารหลักไม่เพียงพอ ส่วนความยาวเส้นรอบวงกึ่งกลางแขน ซึ่งบ่งบอกมวล

กล้ามเนื้อที่เหมาะสม การได้รับพลังงานและสารอาหารหลักไม่เพียงพอ ส่งผลต่อปริมาณกล้ามเนื้อบริเวณแขนส่วนบน ทำให้ความยาวเส้นรอบวงน้อยกว่า 28.5 เซนติเมตร ซึ่งพบในผู้ป่วยจำนวน 6 คน แสดงดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ค่าดัชนีมวลกาย (BMI) และความยาวเส้นรอบวงกึ่งกลางแขน (N=10)

	ระดับ BMI*			รวม
	ผอม	ปกติ	อ้วนระดับ 1	
จำนวน (ร้อยละ)	6 (60.0)	3 (30.0)	1 (10.0)	10 (100.0)
จำนวน (ร้อยละ)	ความยาวเส้นรอบวงกึ่งกลางแขน**			รวม
	< 28.5 เซนติเมตร	≥ 28.5 เซนติเมตร		
	6 (60.0)	4 (40.0)		

หมายเหตุ *ค่ามาตรฐานของดัชนีมวลกายสำหรับผู้ใหญ่ชาวเอเชีย ** ศุภกร หวานกระโทก (2557)

จากการวิเคราะห์ปริมาณพลังงานและสารอาหารที่ผู้ป่วยได้รับการบริโภคอาหารประจำวัน พบว่าผู้ป่วยได้รับปริมาณพลังงานและสารอาหารต่ำกว่าปริมาณที่ควรได้รับต่อวัน แสดงดังตาราง 2 และ 3 โดยปริมาณพลังงานและสารอาหารที่คำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป INMUCAL nutrient เป็นค่าเฉลี่ยต่อวัน ที่วิเคราะห์จากข้อมูลการสัมภาษณ์การบริโภคอาหารของผู้ป่วยแต่ละคน จำนวน 3 วัน เมื่อนำไปเทียบกับปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันของคนไทย ตามเพศ ตามอายุ จะประเมินได้ว่าผู้ป่วยมีความเสี่ยงต่อการขาดสารอาหารใด มีผู้ป่วยจำนวน 2 คน ได้รับปริมาณพลังงานจากอาหารคิดเป็นร้อยละ 50-60 ของปริมาณพลังงานที่ควรได้รับต่อวัน นอกจากนี้ มีผู้ป่วยจำนวน 5 คน ได้รับปริมาณพลังงานจากอาหารต่ำกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณพลังงานที่ควรได้รับต่อวัน ในจำนวนนี้มี 1 คนได้รับปริมาณพลังงานน้อยมากเพียง 400 กิโลแคลอรี/วัน (ตารางที่ 2) การได้รับปริมาณพลังงานจากอาหารที่บริโภคประจำวันต่ำกว่าปริมาณที่ควรได้รับจะทำให้ผู้ป่วยไม่มีแรง เมื่อเกิดอย่างต่อเนื่องจะทำให้ผู้ป่วยมีน้ำหนักตัวลดลง และสูญเสียมวลกล้ามเนื้อด้วย ซึ่งพบความสัมพันธ์นี้ในผู้ป่วยมะเร็งที่ศึกษา

ส่วนปริมาณสารอาหารโปรตีนที่ผู้ป่วยได้รับการบริโภคอาหารประจำวัน (ตารางที่ 3) พบว่าผู้ป่วย 7 คนได้รับปริมาณโปรตีนต่ำกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณโปรตีนที่ควรได้รับต่อวัน การได้รับปริมาณโปรตีนต่ำเป็นระยะเวลานานต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการทำงานของร่างกายในการซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และกระทบต่อระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งส่งผลเสียต่อผู้ป่วยมะเร็งอย่างมาก

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ และค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุดของพลังงาน(กิโลแคลอรี) ที่ผู้ป่วยได้รับต่อวัน จำแนกตามค่า DRI*

(N=10)

เกณฑ์ความต้องการพลังงานที่ควรได้รับ*	จำนวน (ร้อยละ)	ค่ามัธยฐาน	ค่าต่ำสุด - สูงสุด
ตามเกณฑ์และเกินเกณฑ์มาตรฐาน (≥ ร้อยละ 99 ของพลังงานที่ควรได้รับต่อวัน)	3 (30.0)	2,096	1,738-2,303
ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับ 1 (ร้อยละ 50-60 ของพลังงานที่ควรได้รับต่อวัน)	2 (20.0)	1031	998-1,063
ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับ 2 (ร้อยละ 30-49 ของพลังงานที่ควรได้รับต่อวัน)	4 (40.0)	739	673-765
ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับ 3 (< ร้อยละ 30 ของพลังงานที่ควรได้รับต่อวัน)	1 (10.0)	400	400

หมายเหตุ* ปริมาณความต้องการสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ.2546; Thai DRI

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ และค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุดของโปรตีน(กรัม) ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับต่อวัน จำแนกตามค่า DRI* (N=10)

เกณฑ์ความต้องการโปรตีนที่ควรได้รับ*	จำนวน (ร้อยละ)	ค่ามัธยฐาน	ค่าต่ำสุด - สูงสุด
ตามเกณฑ์และเกินเกณฑ์มาตรฐาน (≥ ร้อยละ 90 ของโปรตีนที่ควรได้รับต่อวัน)	3 (30.0)	61	50-75
ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับ 1 (ร้อยละ 60-89 ของโปรตีนที่ควรได้รับต่อวัน)	6 (60.0)	40	35-46
ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับ 2 (< ร้อยละ 60 ของโปรตีนที่ควรได้รับต่อวัน)	1 (10.0)	29	29

หมายเหตุ* ปริมาณความต้องการสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ.2546; Thai DRI

เมื่อพิจารณาปริมาณสารอาหารที่ควรได้รับให้เหมาะสม เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพ เนื่องจากผู้ป่วยมะเร็งเรื้อรัง ด้านผู้ป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-communicable diseases; NCDs) ร่วมด้วย (ตารางที่ 4 และ 5) พบว่าผู้ป่วย 6 คน ได้รับปริมาณโซเดียมในระดับสูงเมื่อเทียบกับปริมาณที่ควรได้รับประจำวันที่กำหนดปริมาณเป็นช่วง การได้รับปริมาณแร่ธาตุโซเดียมสูงจะส่งผลต่อการทำงานของไต ส่งผลต่อระดับความดันโลหิตสูง ซึ่งจะกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็ง อาจทำให้อาการของโรคร่วมรุนแรงเพิ่มขึ้น ส่วนสารอาหารที่ควรได้รับเพิ่มสำหรับผู้ที่มีโรคเรื้อรังหรือสำหรับคนทั่วไปเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือใยอาหารนั้น พบว่า มีผู้ป่วยเพียง 4 คน จาก 10 คนที่ได้รับในปริมาณต่ำกว่าที่ควรจะเป็น แสดงให้เห็นว่า วิถีการบริโภค

อาหารของผู้ป่วยที่เป็นอาหารไทยเป็นหลักเป็นแหล่งที่ให้ใยอาหารที่เพียงพอเหมาะสมกับผู้ป่วย ส่วนที่พบว่าบางคนได้รับในปริมาณต่ำ อาจเนื่องด้วยเป็นผู้ป่วยที่บริโภคอาหารได้น้อยเนื่องจากอาการของโรค

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ และค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุดของโซเดียม (มิลลิกรัม) และใยอาหาร (กรัม) ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับต่อวัน จำแนกตามปริมาณสูงหรือต่ำตามข้อกำหนดของ DRI* (N=10)

สารอาหาร	การประเมิน	จำนวน (ร้อยละ)	ค่ามัธยฐาน	ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด
โซเดียม (มิลลิกรัม)	ต่ำ	4 (40.0)	1,003	694-1,050
	สูง	6 (60.0)	1,837	1,404-2,194
ใยอาหาร (กรัม)	ต่ำ	4 (40.0)	4.5	2-9
	สูง	6 (60.0)	65	60-100

หมายเหตุ* ปริมาณความต้องการสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ.2546; Thai DRI

เมื่อพิจารณาร้อยละการกระจายพลังงานจากสารอาหารหลักที่ได้รับจากการบริโภคอาหารประจำวันของผู้ป่วย แสดงดังตารางที่ 5 ตามเกณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพต้องมีการกระจายพลังงานจากคาร์โบไฮเดรตร้อยละ 55-60 พลังงานจากโปรตีนร้อยละ 12-15 และพลังงานจากไขมันร้อยละ 25-30 พบว่า ผู้ป่วย 8 คน มีการกระจายพลังงานอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และผู้ป่วย 2 คนได้รับพลังงานจากไขมันต่ำ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่ผู้ป่วยบริโภคอาหารไทยเป็นหลักซึ่งเป็นอาหารที่มีการกระจายพลังงานที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมสุขภาพ

ตารางที่ 5 ร้อยละการกระจายพลังงานของสารอาหารหลักที่ผู้ป่วยแต่ละคนได้รับจากการบริโภคอาหารประจำวัน (N=10)

ID	ร้อยละการกระจายพลังงานจากสารอาหารหลัก		
	คาร์โบไฮเดรต	โปรตีน	ไขมัน
01	55	17	28
02	50	17	33
03	55	20	25
04	53	20	20
05	84	9	7
06	80	12	8
07	39	29	32
08	42	34	24
09	52	17	31
10	62	20	18

ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและแนวทางการดูแลตนเองด้านบริโภคอาหาร พบว่า ผู้ป่วยทุกคนเปลี่ยนแปลงวิถีการบริโภคอาหารทันทีหลังได้รับการวินิจฉัยเป็นมะเร็งเต้านม โดยได้รับคำแนะนำจากแพทย์ผู้ให้การรักษาในด้านการบริโภคอาหารที่เหมาะสม แนวทางหลักๆที่พบคือ 1) การบริโภคอาหารมากกว่า 3 มื้อ

ต่อวัน 2) ปรงประกอบอาหารบริโภคเอง 3) เน้นการประกอบอาหารด้วยวิธีการต้ม 4) บริโภคผัก ปลา และไข่เป็นหลัก 5) เลือกบริโภคผักปลอดสารพิษและผลไม้ตามฤดูกาล โดยยึดหลัก สุข สะอาด และหลากหลาย และ 6) มีการวางแผนการบริโภคอาหารในแต่ละวัน โดยจะวางแผนให้สอดคล้องกับผลข้างเคียงภายหลังการรักษา และคำแนะนำจากแพทย์

“...ระยะแรก ๆ มีการเปลี่ยนแปลง เมื่อเริ่มรักษาภายหลังการผ่าตัด มีเพื่อนมาบอกว่ากินเนื้อสัตว์ ไม่ได้ ต้องกินเจนะ เราก็เข้าไป เราก็ไม่กินเนื้อสัตว์เลยประมาณ 3 อาทิตย์ เสร็จแล้วมัน โห้ย มันไม่มีแรง ก็เลยที่เราเป็นคนออกกำลังกาย แล้วร่างกายแข็งแรง เราทำไมเป็นอย่างนี้ เราอยู่ที่บ้าน อาหารเราก็ทำเอง ก็เลยลิสต์ว่าเรากินอะไร ปรากฏว่ารายการอาหารทั้งหลายที่เรากิน ไม่มีโปรตีนจากเนื้อสัตว์เลย ฉะนั้นเป็นเครื่องยืนยันได้เลยว่าโปรตีนจากพืช ไม่พอสำหรับคนที่กำลังป่วย ก็เลยกลับมากินเนื้อหมู เนื้อปลา เนื้อไก่ แต่เนื้อวัวช่วงนั้นยังไม่กินมากิน โปรตีนจากเนื้อสัตว์ตามปกติ...”

(ผู้ป่วยคนที่ 3, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2561)

ผู้ป่วยมักหลีกเลี่ยงการใช้ไขมันในการปรุงประกอบอาหาร หลีกเลี่ยงการบริโภคผักสด อาหารดิบ เนื้อสัตว์กึ่งสุกกึ่งดิบ เนื้อติดมัน เนื้อวัว เครื่องปรุงรส ชา กาแฟ และของหมักดอง ผู้ป่วยมีความเชื่อด้านการบริโภคอาหาร โดยงดการบริโภค ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง ซึ่งเป็นผลมาจากการอิทธิพลของบุคคลรอบข้าง

“...ไม่ชอบกินมาก น้ำเต้าหู้เนี่ย บางคนก็ว่าดี บางคนก็ว่าไม่ดี พอเราบอกว่าเราไม่กิน เขาก็มาบอกอีกเลยว่าต้องกินน้ำเต้าหู้นะ พอเราจะกินน้ำเต้าหู้ เขาก็บอกว่าอย่าไปกิน หมอไม่ให้กิน เราไม่รู้จะเชื่อใคร มันเยอะมาก”

(ผู้ป่วยคนที่ 6, สัมภาษณ์ 14 ตุลาคม 2561)

ส่วนรูปแบบการบริโภคอาหารของผู้ป่วยเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการบริโภคอาหาร พบว่า ทุกคนประสบปัญหาคลื่นไส้ อาเจียน ไม่อยากรับประทานอาหาร เหม็นกลิ่นอาหารและเครื่องปรุง แต่ผู้ป่วยจะบังคับตนเองให้บริโภคอาหารมื้อหลักให้ครบทั้ง 3 มื้อ แบ่งการรับประทานอาหารออกเป็นมื้อย่อย ๆ ประมาณ 5-7 มื้อ และรับประทานอาหารด้วยวิธีการกลืนอาหารโดยไม่ผ่านการเคี้ยว ส่วนปัญหาการเจ็บภายในช่องปาก ผู้ป่วยจะบรรเทาอาการเจ็บภายในช่องปากด้วยการดื่มน้ำ โดยใช้วิธีการจิบน้ำบ่อย ๆ เท่าที่สามารถทำได้

“...ใช้วิธีกินแต่น้อย แต่กินบ่อย ๆ ถ้าสมมติว่าทอดมันหมั่น ช่วงนี้เราก็ไม่กิน กินไม่ได้ก็ต้ม ส่วนมากน้องจะทำข้าวต้มมาให้พอมันเย็นแล้วก็กิน ถ้าเคี้ยวมันก็หมั่น ก็เลยให้เขาสับหมูให้ละเอียด แล้วต้มข้าวต้มให้ละเอียด ๆ กลืนเลย”

(ผู้ป่วยคนที่ 3, สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2561)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมเกินครึ่งมีภาวะโภชนาการต่ำ ประเมินจากค่าดัชนีมวลกายที่ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ (ต่ำกว่า 18.5 ก.ก./ม.²) และความยาวเส้นรอบวงกึ่งกลางแขนต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ (ต่ำกว่า 28.5 ซม.) บ่งบอกว่าผู้ป่วยมี

ภาวะผอม เนื่องจากได้รับปริมาณพลังงานและสารอาหารหลักไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ซึ่งเป็นผลจากผลข้างเคียงจากการรักษา ได้แก่ ปัญหาการเบื่ออาหาร ลื่นไม่รับรส และการคลื่นไส้ อาเจียน ส่งผลให้ผู้ป่วยบริโภคอาหารได้น้อยและบริโภคได้เพียงอาหารอ่อนซึ่งให้พลังงานต่ำ จากการศึกษพบว่า ปริมาณพลังงานที่ผู้ป่วยได้รับ ไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกายในผู้ป่วย 7 คน และได้รับปริมาณโปรตีนไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ในผู้ป่วย 7 คนเช่นกัน เนื่องจากการรักษาโรคมะเร็งต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานและมีผลข้างเคียงของการรักษาค่อนข้างรุนแรง ผู้ป่วยมะเร็งส่วนมากจึงอยู่ในภาวะโภชนาการต่ำ มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์อยู่ในภาวะผอม มีระดับอัลบูมินในพลาสมาต่ำกว่าเกณฑ์ (จินตนา สุวิทวัส, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาพร ศูนย์ศิริและภัทระ แสนไชยสุริยา (2560) ซึ่งศึกษาภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็งอุดรธานี โดยพบว่าปัญหาคลื่นไส้ อาเจียน ไม่อยากอาหารทำให้ผู้ป่วยบริโภคอาหารและรับพลังงานไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ทำให้ผู้ป่วยไม่ยอมรับประทานอาหาร ปริมาณพลังงานและสารอาหารที่ได้รับส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ปัญหาด้านโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งนั้นเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการพัฒนาระบบบริการ เพราะส่งผลให้ผู้ป่วยไม่พร้อมสำหรับการผ่าตัดเพื่อรักษาหรือทำให้การรับเคมีบำบัดไม่เป็นไปตามเกณฑ์ (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ กรมการแพทย์, 2556) แต่อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ป่วยได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการบริโภคอาหารที่ส่งเสริมการรักษาของแพทย์ เน้นการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพเป็นหลักเนื่องจากผู้ป่วยมะเร็งด้านมป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังร่วมด้วย เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคอาหารทันที เมื่อทราบว่าป่วย เป็นโรคมะเร็งด้านม โดยได้รับคำแนะนำจากแพทย์ผู้ให้การรักษา โดยเปลี่ยนแปลงสู่แนวทางการบริโภคอาหารที่ดี บริโภคอาหารมากกว่า 3 มื้อต่อวัน เน้นการปรุงประกอบอาหารรับประทานเอง อาหารต้องสุก สะอาด และหลากหลาย บริโภคผัก ผลไม้ และอาหารประเภทโปรตีนทั้งจากพืชและสัตว์เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ทำให้ได้รับปริมาณพลังงานและสารอาหารทั้งสารอาหารหลักและสารอาหารรองต่ำกว่าปริมาณที่ควรได้รับตามวัย ส่งผลให้เกิดปัญหาภาวะโภชนาการต่ำ ซึ่งอาจกระทบต่อภาวะสุขภาพโดยรวม กระทบต่อแผนการรักษาของแพทย์ กระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะต่อผู้ป่วยโรคมะเร็ง ผู้ป่วยโรคมะเร็งที่สามารถดูแลตนเองได้ ควรต้องใส่ใจหรือได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้การบริโภคอาหารประจำวันได้รับพลังงานและสารอาหารเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย จำเป็นต้องเลือกแหล่งอาหารหรือประเภทของอาหารที่ให้พลังงานสูงและให้สารอาหารที่เหมาะสม เพราะผู้ป่วยมักรับประทานได้น้อยหรือเบื่ออาหารอันเนื่องมาจากสภาวะของโรคและผลข้างเคียงที่เกิดจากการรักษา บุคคลในครอบครัวหรือบุคลากรด้านสุขภาพในระบบบริการสุขภาพพื้นฐาน ต้องดำเนินกิจกรรมหรือช่วยเหลือ

ในเชิงรุก ร่วมกับผู้ป่วยเพื่อช่วยสนับสนุนและปรับระดับประคองแนวทางการปรับเปลี่ยนการบริโภคอาหารให้เหมาะสมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมกับผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านม โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการศึกษาพัฒนาอาหารพื้นบ้านสำหรับผู้ป่วยโรคมะเร็ง เป็นอาหาร พลังงานสูง มีสารอาหารปริมาณสูง เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถบริโภคได้ง่ายและเป็นอาหารที่ช่วยลดอาการของ ร่างกายที่กระทบต่อการบริโภคอาหาร

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้ป่วยมะเร็งเต้านมกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์ รวมถึงร่วมแบ่งปันประสบการณ์ ขอขอบคุณกลุ่มจิตอาสา โรงพยาบาลมหาราชนา เชียงใหม่ที่ช่วยเหลือ ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดหาตัวอย่าง ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเป็นอย่างสูงที่ช่วย ดูแล ให้คำแนะนำ และตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการ วิเคราะห์ผลวิจัย และขอบคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ช่วยให้ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และช่วยอำนวยความสะดวกด้านงานเอกสารต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2559). *ทะเบียนมะเร็งระดับ โรงพยาบาล พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: บ.พรทรัพย์การพิมพ์ จำกัด.
- กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2561). *ทะเบียนมะเร็งระดับ โรงพยาบาล พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: บ.พรทรัพย์การพิมพ์ จำกัด.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *สถิติสาธารณสุข พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.
- จินตนา สุวิทวัส. (2556). การดูแลตนเองด้านโภชนาการด้วยโภชนาบำบัดแบบเกอร์สันของผู้สูงอายุโรคมะเร็ง. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, ปีที่ 6 (3), หน้า 1-5.
- ประภาพร สุนทรศิริ และ ภัทระ แสนไชยสุริยา. (2558). *ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์ มะเร็งอุดรธานี*. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 17 และการสัมมนา วิชาการเพื่อเผยแพร่งานวิจัยสู่ชุมชน ครั้งที่ 5, ปีที่ 27 (2), หน้า 672-683.
- พิรมขวิญ เหมทานนท์, เขาวรัตน์ มัชฌิม และ อัญชญา แววรรณจิตร. (2560). ประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาการ รับประทานอาหารของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับยาเคมีบำบัด. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, ปีที่ 37 (1), หน้า 53-62.

กรณี เหล่าอิทธิ และ นภา ปริชญานิติกุล. (2559). มะเร็งเต้านม: ระบาดวิทยา การป้องกันและแนวทางการตรวจคัดกรอง. *จุฬาลงกรณ์เวชสาร*, ปีที่ 60 (5), หน้า 497-507.

วิณะ วีระไวทยะ และสง่า ดามาพงษ์. (2541). *พฤติกรรมกรบริโภคอาหาร: ทบทวนองค์ความรู้ สถานการณ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยสู่สุขภาพที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ กรมการแพทย์. (2556). *แผนการป้องกันและควบคุมโรคมะเร็งแห่งชาติ (พ.ศ. 2556-2560)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

โสภิต ก่อพูนศิลป์. (2558). *คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยหญิงมะเร็งเต้านมช่วงของการรักษาด้วยยาเคมีบำบัดสูตร Fluorouracil, Doxorubicin และ Cyclophosphamide (FAC)*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร: นครปฐม.

Kroenke C.H., Fung T.T., Hu F.B. and Holmes M.D. (2005). *Dietary Patterns and Survival after Breast Cancer. Diagnosis*. J Clin Oncol. 23: 9295-9303.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศุภกร หวานกระโทก. (2557). *การประเมินภาวะโภชนาการ (Nutritional Assessment)*. สืบค้น

13 ตุลาคม 2561, จาก Boromarajonani College Of Nursing: URL www.bnc.ac.th

สำนักงานสาธารณสุขเชียงใหม่. (มปป.). *ผลสำเร็จการดำเนินงาน Small Success และระบบติดตามกำกับงานมะเร็ง* สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2561, จาก

https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/160129145405636767.pdf

สำนักพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ. (2559). *อัตราตายจากโรคมะเร็งเต้านม (ต่อแสนประชากร) จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2559*. สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.hiso.or.th/hiso/area/>

UICC. (2018). *New Global Cancer Data: GLOBOCAN 2018*. Retrieved December 11, 2018, from <https://www.uicc.org/new-global-cancer-data-globocan-2018>.

ภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

Leadership and Community Development Tha Hin, Sathing Phra District, Songkhla Province

จุฑามาศ วารินพิพัฒน์¹ อโนทัย เรืองสังข์ กมลลักษณ์ สินชนะ*¹ และ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์²

Jutamat Warinpipat Anotai Reangsang Kamonlak Sinchana and Utai Parinyasutinun

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้นำด้านการเมือง ผู้นำด้านสังคม ผู้นำด้านเศรษฐกิจ และผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำของชุมชนท่าหิน ทั้งที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการ ทั้งที่เป็นผู้ชาย และที่เป็นผู้หญิง ทั้งที่เป็นผู้นำในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เหล่านี้ล้วนเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำด้วยความสามารถของตนเป็นหลัก และไม่มี ความแตกต่างระหว่างหญิงชายในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน อันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมทางสังคมในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ ความเป็นธรรมทางสังคม การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research is a qualitative research. The objectives of this research were to study the leadership of Tha Hin community, Sathing Phra district, Songkhla province. Group discussion And a participatory and non-participatory observation. Field tools There are 8 informants who are leaders in the community. Social leader Economic leader and Environmental leaders.

Keywords: leadership Gender equality Social justice Sustainable Development Goal

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: kamonlak7023@gmail.com

บทนำ

“ชายเป็นช่างเท้าหน้า หญิงเป็นช่างเท้าหลัง“ เป็นคำพังเพยที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติและค่านิยมของสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิง อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านสรีระระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายเป็นสาเหตุหนึ่งที่กำหนดให้ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ มีความรับผิดชอบเฉพาะงานในบ้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา ส่วนผู้ชายเป็นผู้สืบสกุล เป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นหลักปกป้องภรรยา ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องดำเนินชีวิตภายใต้กรอบวิถีทางสังคมนั้นได้กำหนดไว้ เพื่อที่จะเป็นที่ยอมรับในสังคม ในการทำงานก็เช่นกัน โดยเฉพาะการทำงานเพื่อสังคมและชุมชน ผู้หญิงได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทมากขึ้น จากเดิมที่ผู้หญิงมีบทบาทเฉพาะในครอบครัว แต่เมื่อสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้านบทบาทในสังคมจึงมีมากขึ้น ผู้หญิงเริ่มมองเห็นคุณค่าตัวเองในการเป็นสมาชิกในสังคม ที่มีส่วนรับผิดชอบในสังคม เท่าเทียมผู้ชายซึ่งการอยู่ในสังคมมีความแตกต่างและหลากหลาย ทั้งในด้านของความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทำให้เกิดการพัฒนา ในขณะที่เดียวกันก็เกิดปัญหาระหว่างกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อขับเคลื่อนชุมชนไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจกันเป็นสิ่งสำคัญ สื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนในชุมชนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจคือ “ผู้นำ” ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีวิสัยทัศน์และความสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ได้อย่างชัดเจน (สุพัฒน์ วโนทยาน, 2555: น.157)

ผู้นำย่อมมีภาวะผู้นำอยู่ในตนเอง ซึ่งหมายถึงบุคคล ส่วนภาวะผู้นำจะมีนิยามในเชิงกระบวนการและพฤติกรรม (ธนินทร์ รัตนโอฬาร, 2553: น.1) แม้ว่าบุคคลอาจมีภาวะผู้นำเนื่องจากการดำรงตำแหน่งอยู่ในองค์การแต่ผู้นำทุกคนก็อาจไม่ได้เป็นผู้จัดการและผู้จัดการทุกคนก็อาจไม่ได้เป็นผู้นำที่เป็นทางการ ทั้งนี้ผู้จัดการเป็นตำแหน่งที่องค์กรแต่งตั้งอย่างเป็นทางการที่เรียกว่า “ผู้นำที่เป็นทางการ” แต่ยังมีผู้นำที่ไม่เป็นทางการที่มีภาวะผู้นำและอิทธิพลมากกว่าผู้นำที่เป็นทางการให้พบเห็นได้ทั่วไป ดังนั้นผู้จัดการจึงเป็นบุคคลที่ทำให้บุคคลอื่นมุ่งไปสู่ความสำเร็จโดยไม่คำนึงว่าบุคคลเหล่านั้นจะเต็มใจหรือไม่ อีกทั้งมีหน้าที่ควบคุมให้บุคคลปฏิบัติงานประจำด้วยดี ในขณะที่ผู้นำจะเป็นบุคคลที่ผู้ตามเต็มใจที่จะมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทาง และมีหน้าที่กำหนดนโยบายพร้อมมอบให้บุคคลอื่นนำไปปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมาย (กวี วงศ์พุด และคณะ, 2550: น. 13)

การพัฒนาชุมชนในสังคมที่ผ่านมาเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2509) เรื่อยมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556: น.63) เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างความทันสมัยที่เกิดขึ้นด้วยระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่เขตเมืองเป็นหลักเรื่อยมาจนถึงฉบับที่ 9-11 (พ.ศ. 2545-2559) จึงได้น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนการพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืนอย่างแท้จริง แต่ด้วยสภาวะความผันผวนทางการเมืองที่เกิดขึ้น ทำให้การพัฒนาประเทศขาดความต่อเนื่อง ทั้งเชิงนโยบายและภาคปฏิบัติ ก่อให้เกิดสภาวะการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน (อุทัย ปริญญาสุทธิ นันท์, 2560: น.193)

ตำบลท่าหินเป็นชุมชนหนึ่งในอำเภอสังขละ ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 9 หมู่บ้าน คนในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย อันเนื่องมาจากมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ หรือที่เรียกกันว่า “วิถีไหนค นา เล” อันเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน แม้เป็นชุมชนเล็กๆ แต่ก็อีกหนึ่งชุมชนที่มีความเชื่อมั่นในตัวของผู้นำชุมชนที่สามารถพัฒนาและนำพาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และทั้งที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย แต่ชุมชนกลับมีศักยภาพในหลายๆด้านที่โดดเด่นและเป็นไปได้จริง คุณภาพชุมชนและชาวบ้านเป็นไปด้วยกันอย่างราบรื่น ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำของชุมชนท่าหิน อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ว่ามีการบริหารหรือจัดการในบทบาทหน้าที่ของผู้นำและการยอมรับจากคนในชุมชน และให้ความเท่าเทียมในผู้ชายและผู้หญิงนั้น เพื่อเป็นคำตอบให้กับการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำในชุมชนท่าหิน อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนท่าหิน อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลาในครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ ผู้นำจำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้นำด้านการเมือง ผู้นำด้านสังคม ผู้นำด้านเศรษฐกิจ และผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม โดยร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปและพรรณนาความโดยใช้ทฤษฎีความเสมอภาคและทฤษฎีภาวะผู้นำทางสู่เป้าหมายในการอธิบายภาวะผู้นำจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้นำทั้ง 4 ด้าน

ผลการวิจัย

ชุมชนท่าหินตั้งอยู่ใน อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา มีหมู่บ้านจำนวน 9 หมู่บ้าน โดยมีเพียงบางหมู่บ้านเท่านั้นที่มีผู้นำที่มีศักยภาพและสามารถนำพาสมาชิกในกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรม และขับเคลื่อนชุมชนให้พัฒนาไปได้เป็นอย่างดี อันได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านระฆัง หมู่ที่ 2 บ้านห้วยลาด หมู่ที่ บ้านท่าหินเหนือ หมู่ที่ 6 บ้านท่าหินใต้ หมู่ที่ 7 บ้านมิไร และรวมไปถึงพื้นที่ในอำเภอสังขละ ที่ว่าการอำเภอสังขละ เลขที่ 60 หมู่ที่ 4

อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา อุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และ พันธุ์พืช
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ตั้งอยู่บริเวณทะเลสาบสงขลาตอนกลาง ในท้องที่ อ.สีทิง
พระ จังหวัดสงขลา จากการศึกษาประเด็นภาวะผู้นำนั้นพบว่า ชุมชนมีผู้นำอยู่ 2 กลุ่ม แบ่งเป็น 4 ด้าน นั่นคือ
ผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ในด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้าน
สิ่งแวดล้อม ซึ่งก็มีทั้งผู้นำที่เป็นผู้หญิงและผู้นำที่เป็นผู้ชาย รายละเอียดดังนี้

ว่าด้วยผู้นำด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมที่คอยขับเคลื่อนชุมชน

ด้านเศรษฐกิจ

ประไพ มากชูจิต หรือ “ยายไพ” เป็นผู้เริ่มต้นเปิดโฮมสเตย์แบบชาวบ้าน โดยคนชุมชนเป็นสมควรและ
คัดเลือกบ้านของยายไพให้ผู้ศึกษาดูงานและบุคคลทั่วไปเข้าพัก เพราะบ้านของยายไพนั้นคงวิถิแบบดั้งเดิมทุก
อย่าง ผู้เข้าพักจะได้รับกลิ่นอายของความเป็นโหนด นา เล เช่น กับข้าวที่ยายไพทำนั้นใช้พื้นจากถ่านที่ได้มาจาก
ลูกตาล โตนด พืชผักผลไม้ที่นำมาให้ผู้เข้าพักทานล้วนเป็นของที่เก็บได้ในรั้วบ้าน อีกทั้งเนื้อปลาที่ใช้ประกอบ
อาหารก็มาจากทะเลในชุมชน ทุกอย่าง สด สะอาด ปลอดภัย ยายไพดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์เป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน ทำให้โฮมสเตย์ของยายไพนั้นได้
ถูกคัดเลือกและได้รับรางวัล “หน้าบ้านหน้ามอง” ของชุมชนทำกิน ผู้ดูแลงานและบุคคลทั่วไปมักคิดถึงยายไพเป็น
บุคคลแรกๆเมื่อต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรืออยากจะใช้ชีวิตแบบโหนด นา เล ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของ
ชุมชนได้เป็นอย่างดี

เอกวัฒน์ วงศ์ถาวร หรือ “พี่เอก” เป็นผู้นำในด้านเศรษฐกิจที่เด่นชัดในการทำ “อบเปลือกกุ้ง”
ผลิตภัณฑ์แปรรูปเป็นอาหารสัตว์ ในนาม “เอกเจริญการค้า” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 ที่เริ่มต้นจากการเลี้ยงเป็นเปิด
ฟาร์มขนาดเล็กและใช้หัวกุ้งในการทำเป็นอาหารของเป็ดเพื่อให้อาหารของเป็ดมีสีสันที่สวยงาม พี่เอกได้ซื้อหัว
กุ้งจากพ่อค้ารายหนึ่งที่ทำฟาร์มเป็ดเช่นเดียวกัน ต่อมาจึงขอซื้อแค่หัวกุ้งอย่างเดียวแต่พ่อค้ากลับต่อรองว่าต้อง
ซื้ออาหารจากของเขาด้วยจึงจะขายหัวกุ้งให้ไม่เช่นนั้นก็ตัดขาดกัน พี่เอกจึงตัดสินใจที่จะเลิกซื้อขายกับพ่อค้าเจ้า
เดิม และหันมาซื้อจากโรงงานเบทาโกรแทน แต่ไม่สามารถซื้อได้เพราะต้องซื้อผ่านคนประมูลเท่านั้น พี่เอกจึง
ดำเนินการหารายชื่อคนประมูลทันทีซึ่งเป็นเพื่อนกัน จากนั้นก็ได้รับหัวกุ้งมาโดยตรง แต่ในช่วงหนึ่งที่เปลือกกุ้ง
ล้นตลาดจนไม่สามารถนำมาใช้ทันเกิดเป็นขยะ โรงงานก็ทิ้งเป็นจำนวนมาก พี่เอกจึงเกิดความคิดใหม่ที่จะ
นำเอาเปลือกกุ้งมาแปรรูป ซึ่งมีตลาดที่รับซื้อรองรับ เพียงแต่ซื้อขาคมาจากโรงงานแล้วส่งให้บริษัทเป็นผู้ส่งขาย
อีกที จากนั้นก็เริ่มทำสถานที่ในการอบเปลือกกุ้ง โดยการก่ออิฐค้ำกับบ่อเลี้ยงปลา ด้านบนวางตะแกรงที่มีรู
ระบาย และใช้พัดลมขนาดใหญ่เป่าลมเข้าทางช่องที่ก่อไฟจากไม้พื้น และและวางอย่าให้ไฟดับซึ่งใช้ระยะเวลา
ประมาณ 8 ชั่วโมงในการอบแต่ละครั้ง มีรายได้ต่อเดือนถึง 40,000 บาท ซึ่งประโยชน์ของเปลือกกุ้งนั้นมี
มากมาย แต่ส่วนใหญ่คนมักเอาไปใส่เป็นปุ๋ยให้กับต้นแตงโม เพราะจะมีรสชาติหวาน นับว่าพี่เอกเป็นผู้ที่เริ่มใน
การลงมือทำอย่างเห็นได้ชัด กล้าตัดสินใจ ลงมือกระทบด้วยตนเองเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ และ
เชื่อมั่นสิ่งที่ทำ ซึ่งพี่เอกไม่เพียงแต่ทำอบเปลือกกุ้ง พี่เอกยังเป็นผู้นำในหลายๆตำแหน่งด้วยกัน เช่น อนุรักษ์

พันธุ์ไม้ป่าชายเลน และกำลังจะลงสมัครสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จากการสอบถามพี่เอกเป็นที่ชื่นชอบของคนในพื้นที่ เพราะมีความเป็นกันเอง ไม่ยึดตำแหน่ง อำนาจอิทธิพล อีกทั้งเป็นที่ไว้วางใจของคนในชุมชน

ด้านสังคม

วาริ แก้วเรือง หรือ “นารี” เป็นผู้นำชุมชนที่อยู่ในบทบาทของผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าหิน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบ “บวร” อันเนื่องจากโรงเรียนวัดท่าหิน หมู่ที่ 6 เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตั้งอยู่ในโรงเรียนวัดท่าหิน ในทุกวันศุกร์ของสัปดาห์จะมีกิจกรรมฟิงเทศน์ ฟิงธรรมที่วัดท่าหิน โดยมีคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ ครั้ง แม้นารีจะเพิ่งย้ายมาดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนวัดท่าหินได้ 3 ปี แต่เพราะความรักเอาใจใส่โรงเรียน ต่างก็ทำให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับและชื่นชม มีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน อยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งยังส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแปลงเกษตรพอเพียงให้นักเรียนได้ปลูกพืชผักสวนครัวไว้ทาน หากเหลือก็นำไปขายในตลาด มีผู้ปกครองช่วยเหลือในเรื่องของปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ นักเรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนได้สร้าง อีกทั้งรู้คุณค่าของเงินและเป็นเยาวชนที่ดีแก่สังคมสืบไป

นายสว่าง อ่ำภาพพร้อม หรือ “ตาสว่าง” เป็นผู้นำชุมชนในบทบาทด้านสังคม ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มแผนแม่บทชุมชน เมื่อ พ.ศ. 2544 การอยู่ดีมีสุขมาตั้งแต่เดิมของชุมชนท่าหิน ทำให้ละเลยการร่วมกลุ่มพูดคุยถึงปัญหาต่างๆ ของชุมชนที่กำลังคืบคลานเข้าหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะก่านิยมบริโภคนิยม การใช้ชีวิตแบบคนเมือง ซึ่งต้องใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้น ขณะที่รายได้ของคนในชุมชนเท่าเดิมและลดลงไป เนื่องมาจากฐานทรัพยากรที่ชุมชนได้พึ่งพาอาศัยได้ลดน้อย เลื่อมถอยลง ชาวท่าหินต้องออกไปหางานข้างนอก การต้องกู้หนี้ยืมสิน การแตกแยกทางความคิด การแบ่งกลุ่มเล่นการเมืองท้องถิ่น เห็นแก่ตัวมากขึ้น วิถีโหนด นา เลที่ชุมชนได้พึ่งพาอาศัยมาตั้งแต่อดีตยังคงมีเพียงพอสำหรับคนที่ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งสิ่งดังกล่าวกำลังจะเป็นฐานสำคัญ ในการตั้งต้นชีวิตใหม่ของชุมชนท่าหิน เมื่อชุมชนท่าหินได้เรียนรู้ ถึงกระบวนการแผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือในการต่อยอด เชื่อมขยายกิจกรรมของชุมชน เป็นตัวกลางในการฟื้นความทรงจำกระตุ้นให้ชุมชนกระตือรือร้น รวมกลุ่มรักสามัคคี รักษาแปลแห่งความแตกแยกของชุมชนท่าหิน ชุมชนได้รู้ว่าการบริหารจัดการแผนชีวิตชุมชนเป็นคู่มือที่ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันกำหนดทิศทาง ศักยภาพที่เป็นจริงของชุมชนที่มีความเฉพาะในชุมชนท่าหิน ทำให้มีพลังในการกำหนดอนาคตของชุมชน มากกว่าแผนพัฒนาที่หน่วยงานรัฐทำในอดีต พลังเกิดขึ้นจากความคิดของคนหลายๆ คนในระดับครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล เป็นการพัฒนานำไปสู่แนวทางใหม่ที่ “สร้างจิตสำนึกร่วม” ของคนในชุมชน ทำให้การพัฒนาได้เปิดกว้างสู่ชุมชนเป็นครั้งแรก ซึ่งการที่แผนแม่บทชุมชนเกิดขึ้นได้จนทำให้ชุมชนท่าหินพัฒนามาได้จนทุกวันนี้เพราะการเห็นความสำคัญ ความตั้งใจของตาสว่าง ที่อยากให้ชุมชนเกิดการพัฒนา คนร่วมใจกัน ด้วยความเก่ง และตั้งใจของตาสว่างทำให้คนในชุมชนเคารพนับถือ และให้สิทธิในการตัดสินใจ ยอมรับในความเก่งกล้าของตาสว่างกันทุกคน

ด้านการเมือง

ประภาวดี แก้วประจันต์ หรือ “รองนวย” รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรองนายก เพราะนิสัยของรองนวยนั้นเป็นคนชอบช่วยเหลือสังคม สิ่งที่ทำให้ชุมชนพัฒนาที่จะมีส่วนร่วม

ตั้งแต่อดีต จึงได้รับความไว้วางใจจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน (นายจรูญ ทิพกองลาด) แม้ร่องรอยจะเป็นผู้หญิงแต่ก็ปฏิบัติงานราชการได้เท่าเทียมกับผู้ชาย แม้แต่การไปลงพื้นที่ปฏิบัติงานกับชาวบ้านในชุมชน การทำงานหนักเพื่อชุมชน ร่องรอยได้รับการยกย่องสรรเสริญจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ดีและไม่มีจุดบกพร่อง จึงทำใหรร่องรอยเป็นที่เคารพของคนในองค์กรและเป็นที่รักของคนในชุมชน

บุษรา แสงมณี หรือ “พี่บุษ” ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักปลัด มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับเอกสารและแผนพัฒนา ดำเนินตามนโยบายของรัฐ แบ่งงานส่วนราชการภายในออกเป็น 5 งาน คือ งานบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนงานการเกษตร งานส่งเสริมการเกษตร งานอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าไม้ หัวหน้าสำนักปลัดเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ลูกจ้าง และพนักงานจ้าง กล่าวโดยภาพรวมว่าเป็นผู้ดูแลทุกอย่างในองค์กร พี่บุษเป็นคนที่มุ่งมั่นกับงาน ดำรงตำแหน่งเกรงขามทำให้คนในองค์กรเคารพ สามารถควบคุมดูแลผู้ตามได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นพี่ของลูกน้องยามลำบาก ทุกคนในองค์กรทำงานกันแบบญาติจึงไม่มีปัญหา

นายจรูญ ทิพกองลาด นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินเป็นตำแหน่งผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งการได้มาของตำแหน่งมาพร้อมกับความไว้วางใจของชาวบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนการมีจิตใจเป็นผู้ให้ อุทิศตัวมาเพื่อบริหารตำบลท่าหิน ทำให้การดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินเป็นไปด้วยดีเสมอมา ทักษะหลายอย่างถูกใช้ในการดำรงตำแหน่งหน้าที่ ต้องดูแลความเรียบร้อยภายในชุมชนอย่างรอบด้านเสมือนเป็นบ้านของตนเอง มองชาวบ้านเปรียบเสมือนเป็นญาติมิตร มองลูกหลานชาวบ้านเปรียบเสมือนลูกหลานของตนเองบางครั้งต้องใช้เวลาส่วนตัวในการทำงาน แต่เมื่อตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นไปของชุมชน จึงทำให้ต้องแลกเปลี่ยนความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์และความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้านในชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อม

นายชูศักดิ์ บริสุทธิ์ จากอดีตเคยอยู่สำนักงานประมงจังหวัดมาก่อน ต่อมามีการยุบสำนักงานประมงอำเภอไปอยู่เป็นจังหวัดแทน ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนต้องไปติดต่อไกลถึงตัวจังหวัด ซึ่งเป็นความล้มเหลวของงานครั้งนั้น เลยต่อมามีการเลือกพื้นที่ใหม่จึงเลือกที่จะมาลงที่สทิงพระ ทำให้ประชาชนสะดวกมากขึ้น ในด้านการงานหน้าที่นี้เป็นการดูแลพื้นที่ประมงทั้งอำเภอสทิงพระ ซึ่งถ้าภาระงานตรงไหนเร่งด่วน หรือเป็นความต้องการของประชาชนก็จะเรียงลำดับความสำคัญในการดำเนินงาน เพราะเจ้าหน้าที่ตำแหน่งนี้มีเพียงคนเดียวจึงทำให้ภาระงานมากจนล้นมืออยู่เสมอ จากการสัมภาษณ์นายชูศักดิ์ได้มองว่าการที่จะเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องมีความรู้ ความสามารถ คุณสมบัติที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน และมองว่าไม่ว่าจะเพศหญิงหรือเพศชายในสมัยนี้ไม่มีความแตกต่างเลย เท่าเทียมและเสมอภาคกัน แต่อาจมีข้อจำกัดเพียงแค่ภาระงานในบางส่วนเท่านั้น เช่น การลงปราบปรามในพื้นที่ที่อาจจะไม่เหมาะสมเท่าไรกับผู้หญิง แต่ถ้าในสังคมทุกเพศเท่าเทียมกัน และยังมีแนวโน้มว่าในอนาคตผู้หญิงจะขึ้นมาเป็นผู้นำได้มากกว่าผู้ชายอีกด้วย

พูนทรัพย์ ศรีชู หรือ “ป้ารม” เป็นผู้นำชุมชนที่ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกลุ่ม ศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนดนาเล โดยวิธีการพัฒนา คือ ต้องปลูกต้นตาล โคนดเพิ่มเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนอนุรักษ์ตาล โคนด มี

การแปรรูปเป็นน้ำผึ้งแว่น น้ำตาลผง สบู่ตาลโตนด เป็นต้น ต่อมาวิถีการพัฒนา คือ ป้ารมใช้น้ำหมักชีวภาพหยดในนา ช่วงแรกชาวบ้านไม่เห็นด้วย จนปี พ.ศ.2548 เกิดอุทกภัยที่ชุมชนท่าหิน ทำให้ข้าวของชาวบ้านคนอื่นล้มหมดเหลือแต่ของป้าลมที่ตั้งต้นอยู่ได้จนทำให้หลายคนกลับมาสอบถามว่าใช้อะไร สุดท้ายวิถีเล การพัฒนา คือจะมีช่วงเว้นการจับปลาในช่วงที่ปลาวางไข่สืบพันธุ์ และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากทะเล เช่น สาหร่ายได้นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์บำรุงผิว มาร์คพอกผิว และสบู่ ป้ารมนับว่าเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นนำในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน ใช้สิ่งที่มีในชุมชนมาต่อยอดเกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ให้คนในชุมชนได้มีสัมมาอาชีพและทำให้คนภายนอกยอมรับโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชนสืบไป

ผู้นำในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและด้านสิ่งแวดล้อมล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนชุมชนให้เดินหน้านำเกิดการพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งผู้นำด้านต่าง ๆ ต้องอาศัยการทำงานที่สอดคล้องกันอย่างสมดุลภายในชุมชน ไม่ใช่แค่การพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ด้านเศรษฐกิจของชุมชนผู้นำต้องมีบทบาทในการใช้ความรู้ความสามารถให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและนำมาต่อยอดจนเกิดรายได้ให้กับชุมชน ด้านสังคมของชุมชนผู้นำมีความสำคัญในการดูแลประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้สนิทสนมกลมเกลียว เกิดความแน่นแฟ้นทำให้ง่ายต่อการพัฒนาในด้านต่อไป ด้านการเมืองมีความสำคัญในการดูแลด้านการบริหารนโยบายต่างๆที่ต้องเห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก และสุดท้ายด้านสิ่งแวดล้อมเพราะชุมชนท่าหินมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และตั้งอยู่ในภูมิณีเวทที่ค่อนข้างได้เปรียบกว่าชุมชนอื่น มีทั้งแหล่งน้ำทะเลและแหล่งน้ำจืดทำให้มีความหลากหลายด้านทรัพยากร ทำให้ต้องให้ความสำคัญในการดูแลสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนในขั้นต่อไป ซึ่งการสร้างสมดุลในการพัฒนาผ่านผู้นำด้านต่างๆจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้นำต้องทำงานร่วมกันในบทบาทที่แตกต่างกันอย่างลงตัว โดยแสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่และคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำอาจทำให้ตำแหน่งและหน้าที่หน้าที่ที่มีความแตกต่างกันแต่สุดท้ายแล้วจุดมุ่งหมายเดียวกันของผู้นำคือการประสบความสำเร็จ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีของชุมชนและการยอมรับ การได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น ในการลงมือทำและการตัดสินใจของผู้นำเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนต้องยอมรับ ส่วนอำนาจการตัดสินใจทุกอย่างล้วนเกิดคำถามในจิตใจของผู้นำเสมอ ผู้นำทุกบทบาทหน้าที่ล้วนแล้วแต่มีความตั้งใจจริงและพร้อมที่จะพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีของชุมชนชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไป

ภาวะผู้นำเป็นได้ไม่ว่าชายหรือหญิง

การที่เพศผู้หญิงและเพศผู้ชายซึ่งมีความแตกต่างกันทางกายภาพ แต่ทั้งสองเพศได้มีโอกาสในการได้รับการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และทั้งสองเพศได้รับความพึงพอใจอย่างเสมอภาคในความต้องการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญแก่ เพศหญิงให้มีความเท่าเทียมกับเพศชาย

ความเสมอภาคมาจากพื้นฐานของความคิดที่ว่าไม่มีผู้ใดดีกว่าผู้อื่นในโอกาสหรือสิทธิมนุษยชน สตรีนิยมแนวเสรีนิยมมรณงค์ว่า ทางแก้ของความไร้อำนาจของผู้หญิงก็โดยการให้สิทธิที่เป็นทางการ (formal

rights) อย่างเสมอภาคและอย่างสมบูรณ์ ความเสมอภาค ในฐานะที่เป็นสิทธิเสมอภาคจะเป็นส่วนหนึ่งของการให้เหตุผล ที่ก้าวหน้าของสังคมนุษย์ ซึ่ง Harriet Taylor เขียนไว้ใน The Enfranchisement of Women (ค.ศ. 1851) ว่าความไม่เสมอภาคของผู้หญิงได้กลายเป็นจารีตประเพณีก็เพียงเพราะความแข็งแกร่งด้านสรีระของผู้ชายเท่านั้น จากการลงภาคสนามแล้วจะเห็นได้ว่าชุมชนทำหีนยินยอมที่จะให้โอกาสในบทบาทผู้นำกับเพศชายและเพศหญิงเสมอ ซึ่งมองได้ว่าไม่ว่าจะเพศใดก็สามารถทำหน้าที่หลายๆอย่างได้อย่างเท่าเทียมกัน ชุมชนไม่ได้ปิดกั้นว่าต้องมีเพียงเพศชายเท่านั้นที่จะขึ้นมาเป็นผู้มาได้ ซึ่งหลายคนมองว่าในอนาคตอาจจะมีผู้หญิงอีกมากมายที่พร้อมจะทำหน้าที่ในบทบาทของผู้นำหรือควบคู่ไปทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่อาจมีเพียงแค่น้ำที่ในภาระงานเท่านั้นที่จะเป็นข้อจำกัดในการกำหนดเพศได้

สรุปได้ว่า ความคิดของคนมักมีอิทธิพลมากกว่าความเข้าใจเสมอ จิตใจและอคติที่เป็นตัวจำกัดในความคิดของคน และเพศสภาพไม่ได้เป็นสิ่งที่จะมากำหนดหน้าที่หรือความรับผิดชอบหรือบทบาทหน้าที่ว่าใครจะต้องทำหรือจะต้องเลือกใคร แต่ความมุ่งมั่นและความตั้งใจของผู้นำมากกว่าที่จะมาการ์นต์ได้ว่าทุกอย่างจะพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นและประสบความสำเร็จได้

ภาวะผู้นำในทัศนะของชุมชนทำหีน

จากการศึกษาภาวะผู้นำจะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนทำหีน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ล้วนมีลักษณะที่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีภาวะผู้นำทางสู่เป้าหมาย ที่เชื่อว่าประสิทธิผลของผู้นำขึ้นอยู่กับความสามารถในการจูงใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ตาม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุ ทั้งเป้าหมายขององค์กรและเป้าหมายส่วนบุคคล ว่าผู้นำต้องมีลักษณะหลายประการ ซึ่งได้สอดคล้องกับ ฉัตรวรณัฐ อดิศิงห์ (2558) ที่ว่าผู้นำต้องประพฤติตนให้เห็นในวิถีชีวิต ได้แก่ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ และความสุจริตใจ มีความน่าเชื่อถือด้วยความรู้ความสามารถและอุทิศตนในการถ่ายทอดความรู้ มีความยุติธรรม ไม่เลือกพวกพ้อง มีเหตุผล มีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในงานที่ทำให้สำเร็จ มีความเปิดเผย มีความจริงใจต่อทีมที่ทำงานร่วมกัน และผู้นำควรได้รับแรงบันดาลใจ โดยมีข้อเสนอแนะคือควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงชีวิต ซึ่งจากทฤษฎีที่กล่าวมา มีตัวอย่างผู้นำในชุมชนทำหีนที่สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเช่น นายเอกวัฒน์ วงศ์ถาวร ที่ยอมอุทิศตนลงมือกระทำก่อน เพื่อให้เห็นผลงานจริงๆ และเป็นบุคคลที่ไม่เคยใช้อำนาจหน้าที่เป็นตัวกดดันผู้อื่นให้กระทำตามหรือเคารพตุน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดการยอมรับ ถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านในชุมชน เป็นผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนา หรือแม้แต่ นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว ที่เป็นผู้นำที่ซบถอง ชอบให้สิ่งใหม่ๆเกิดขึ้นอยู่เสมอแต่ไม่ใช่เพื่อตนเอง แต่ทำเพื่อส่วนรวมให้เกิดการพัฒนาและยั่งยืน

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำในทัศนะของชุมชนทำหีน สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำทางสู่เป้าหมาย ในลักษณะของผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ เป็นพฤติกรรมแบบจูงใจคน โดยผู้นำจะกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายและคาดหวังให้ผู้ตามได้ทำงานอย่างดีที่สุดรวมทั้งให้รางวัลกับผลงานที่ดี ซึ่งผู้นำชุมชนทำหีนจะตรงกับทฤษฎีดังกล่าว เพราะตัวของผู้นำจะเป็นผู้ริเริ่มมากกว่าการสั่งการ เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ตั้งใจให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน โดยตนเป็นผู้ริเริ่มกระทำ ดังนั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีผู้นำก็ต้องมีผู้ตาม ชาวชุมชนทำหีนจะ

อยู่ได้ด้วยการปกครองตนเองเพียงคนเดียวก็หาไม่ได้ และจะให้เพียงผู้นำปกครองโดยขาดส่วนร่วมก็หาไม่ได้
ฉะนั้นแล้วทั้ง 2 อย่างต้องเกิดและขับเคลื่อนไปพร้อมๆกัน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่องภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาครั้งนี้มีประเด็นที่
น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผลอันได้แก่ **มุมมองภาวะผู้นำ มุมมองความเท่าเทียมและความเป็นธรรมทาง
สังคมชุมชนท่าหิน มุมมองภาวะผู้นำกับความพยายามในการพัฒนาจนเกิดความยั่งยืน ชุมชนท่าหิน** เพื่อให้
เข้าใจถึงมุมมองด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประเด็นภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชนท่าหินอำเภอสทิงพระ
จังหวัดสงขลา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

มุมมองภาวะผู้นำ

ชุมชนท่าหิน ตั้งอยู่ในตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีหมู่บ้านจำนวน 9หมู่บ้าน โดยจาก
การศึกษาประเด็นภาวะผู้นำชุมชนท่าหินพบว่าผู้นำในชุมชนท่าหินนั้นมีอยู่ 2 กลุ่มคือ ผู้นำที่เป็นทางการ และ
ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการที่มีความโดดเด่นของชุมชนท่าหิน มักมีบทบาทขับเคลื่อน
การพัฒนาของชุมชน ซึ่งการที่จะเข้ามาในบทบาทหน้าที่ดังกล่าวส่วนใหญ่ผู้นำจะมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง
ตามระบบขององค์กร หรือสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นำประเภทนี้จะทำงานบนพื้นฐานของการใช้อำนาจหน้าที่ตาม
ตำแหน่งเป็นหลัก

ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นผู้นำของกลุ่มอันเกิดจากความรัก ความเชื่อถือ และการยอมรับจาก
สมาชิกเป็นหลัก ไม่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามระบบสังคมหรือองค์กรแต่อย่างใด ผู้นำประเภทนี้จะใช้
อำนาจอิทธิพลในการปกครองหรือให้กระทำตามหรือการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ความเป็นอาสาสมัครหรือ
ความมีจิตใจเป็นผู้ให้ของคนในชุมชน

มุมมองความเท่าเทียมและความเป็นธรรมทางสังคมชุมชนท่าหิน

สุดท้ายแล้วการยอมรับในตัวของผู้นำจำเป็นต้องผ่านสายตา และคำถามในใจของใครหลายๆคน ผู้นำ
เองเท่านั้นที่จะพิสูจน์ตนเองได้ว่าทำได้จริง เพราะในปัจจุบันเพศชายหรือเพศหญิงไม่มีใครให้คำจำกัดความ
เพียงแต่คำว่า “เพศ” แต่ผลของงานและตัวตนของผู้นำที่เป็นตัวทำให้การยอมรับเกิดขึ้นได้ ซึ่ง (ปราณี วงษ์เทศ,
2559) มองว่าปัจจุบันประเทศไทยก็มีการเรียกร้องด้านสิทธิสตรีมายาวนาน โดยเฉพาะด้านความเท่าเทียมทาง
สังคม และส่งเสริมสิทธิสตรีให้มากขึ้น และพบว่าปัจจุบันผู้หญิงได้รับการยอมรับด้านความเท่าเทียมทางสังคม
และด้านความสามารถมากยิ่งขึ้น เฉกเช่นเดียวกับ (สุชีลา ตันชัยนันท์, 2558) ที่บอกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของ
ประเทศเปิดรับทุนนิยม แบบเต็มตัว เน้นสนับสนุนการลงทุน แต่ละเลยการคุ้มครองแรงงาน กลุ่มแรงงานซึ่งมี
ผู้หญิงเป็น ทำให้เห็นได้ชัดว่าผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในตลาดแรงงานมากขึ้น ไม่อยู่แต่ในบ้านทำงานในครัวเพียง
อย่างเดียว และยังมีแนวโน้มจะทำหน้าที่อื่นในสังคมเพิ่มขึ้นในอนาคตด้วย

อดีตชายมักเป็นผู้นำเพราะความแข็งแรง และโอกาสในสังคมมากกว่าเพราะเพศหญิงถูกมองว่า “อ่อนแอ” จำเป็นต้องอยู่แต่ในบ้าน ทำงานบ้านที่ไม่ต้องใช้กำลังมากมาย ความคิด มุมมองของคนส่งต่อมาจน กลัปกลายเป็นสิ่งที่ยึดและเชื่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่ตราบดีที่มนุษย์ยังมีความคิดในการทำหลายๆ สิ่ง ก็มักจะมี คำถามที่ทำให้ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยน ไปอยู่เสมอ เพศชายทำได้ เพศหญิงก็ทำได้เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้สรุปได้ว่า ในชุมชนทำหิโนให้ความเท่าเทียมและความเสมอภาคกับเพศอย่างเสมอภาค เปิด โอกาสและยอมรับในการทำงานมากกว่าเพศที่เป็นสิ่งที่มากำหนดขอบเขตของตำแหน่งหน้าที่ ความเคารพ ความเชื่อ ความศรัทธาในตัวของผู้นำมากกว่าที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา

มุมมองภาวะผู้นำกับความพยายามในการพัฒนาจนเกิดความยั่งยืน ชุมชนทำหิโน

จากการลงพื้นที่ศึกษาภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนทำหิโน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ชุมชนทำ หิโนมีแนวคิดและการพัฒนาชุมชนในหลากหลายรูปแบบ แต่ในการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ขอบเขตด้านของการ พัฒนาเพื่อการศึกษา คือ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นหลักพื้นฐาน ของชุมชนในหลายๆชุมชนที่ใช้ในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งในการปกครองคนหมู่มากจำเป็นต้องมี ผู้ที่สามารถนำหรือใช้ข้อบังคับกับคนจำนวนมาก สอดคล้องกับ จิรัชย์ เจริญชัยวานิช (2552: น. 15) ได้ให้ ความหมายว่า ผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพล อำนาจในการบริหารจัดการ ตัดสินใจ ออกคำสั่ง ชักจูง หรือจูงใจ ให้ ผู้อื่นปฏิบัติตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย

ซึ่งชุมชนทำหิโนเป็นชุมชนที่ปกครองโดยมีผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน ที่ทำหน้าที่ปกครองและดูแล ชุมชน ซึ่งการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยได้เลือกอย่างเจาะจงเกี่ยวกับผู้นำด้านการเมืองคือ ผู้นำที่เป็นทางการ ที่ ได้รับการแต่งตั้งหรือตามระบบขององค์กร มีการสั่งงานจากภาครัฐลงมาอย่างเป็นระบบขั้นตอน มีกระบวนการที่ อาศัยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการเอื้อประโยชน์ที่ สูงสุดต่อมนุษย์ โดยในกระบวนการพัฒนานั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (วรลักษณ์ ทองประยูร, 2557: น.4) ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญใน การพัฒนา ท้องถิ่นของตนเอง อย่างที่ สฤณี อาชวานันทกุล (2551: น.45) ได้ระบุว่า การพัฒนาอย่าง ยั่งยืน หมายถึง วิธีการ พัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการศึกษาประเด็นภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนทำหิโนข้างต้น พบว่ามีผู้นำที่เป็น ทางการ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ผู้นำชายและผู้นำหญิง พบว่าความแตกต่างเรื่องของที่มาของตำแหน่งการเป็นผู้นำ และความแตกต่างด้านเพศสภาพไม่เป็นอุปสรรคในการทำงานร่วมกันของผู้นำในชุมชนรวมถึงการเข้าถึง ประชาชนและไม่ว่าจะจะเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองสิ่งแวดล้อม ผู้นำด้านต่าง ๆ มีบทบาทและหน้าที่ เป็นของตนเองสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำทางสู่เป้าหมายที่ให้ความสำคัญกับวิธีการที่ ผู้นำมีอิทธิพลต่อการ รับรู้เกี่ยวกับเป้าหมายของงานและเส้นทางที่จะ ไปให้ถึงเป้าหมายของผู้ตาม ดังนั้น ประสิทธิภาพของผู้นำ ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการจูงใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ตาม ซึ่งมีความพากเพียรและ ความพยายามที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมาย เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ผู้นำในบทบาทด้าน

เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมล้วนมีผลในการเปลี่ยนแปลงสังคม ตลอดจนเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับภาวะผู้นำและการพัฒนาชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งศึกษาในแง่ของภาวะของผู้นำ คุณสมบัติต่างๆ ควรจะมีการรวมกลุ่มแต่แบ่งเพศเพื่อได้ให้ทุกคนได้แสดงออก ในความคิดเห็นและได้เห็นในมุมมองของเพศที่ตรงกันข้ามกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมองในแง่มุมมองของการพัฒนาเพื่อการวิจัยมองว่าการรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านทรัพยากร ด้านเศรษฐกิจในบริเวณพื้นที่ชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ ยังมีการจัดการข้อมูลที่ไม่ดีพอ ฐานข้อมูลยังไม่เป็นระบบ ขาดการรวบรวม ทั้งนี้เพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับชุมชนในอนาคต เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลของชุมชนหรือในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อจะ นำไปสู่การมีฐานข้อมูลของชุมชนและสามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนได้โดยง่ายและเหมาะสมเพื่อแนวทางการบริหารจัดการที่ดีของชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาสำหรับคำแนะนำและการแก้ไข ข้อบกพร่อง คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยที่ให้ คำแนะนำ คำปรึกษา ซึ่งแนะแนวทางตลอดการดำเนินงานครั้งนี้รวมทั้งข้อคิด ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ทำให้ผู้ศึกษาได้รับประสบการณ์ในการวิจัยและเห็นคุณค่าของ งานวิจัย คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา และคณาจารย์ที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตามหลักสูตรอย่างเต็มที่ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรที่อำนวยความสะดวก และให้ความช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

วิจัยฉบับนี้คงไม่อาจเกิดขึ้นได้หากผู้ศึกษาไม่ได้รับความรู้ ความเอื้ออาทร ความร่วมมือร่วมใจจากผู้นำ ชุมชนในชุมชนท่าหิน ซึ่งได้สนับสนุน ร่วมแรงใจกับผู้วิจัยขณะลงภาคสนาม คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนการลง ทำกิจกรรมภาคสนามทั้งที่อยู่ในพื้นที่และทุกคนที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- กวี วงศ์พุด. (2550). ภาวะผู้นำ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: บี.เค.อินเตอร์พริ้นท์
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). การจัดการ เครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. *Journal of Administration and Development, Mahasarakham University*, 4 (1), 192-207.
- ธนินทร์ รัตนโอฬาร. (2553). การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารธุรกิจ. วารสารสมาคมนักวิจัย ปีที่ : 18 ฉบับที่ : 2 เลขหน้า : 141-154.
- รอมือลี ลอมา และวันพิชัย ศรีสุข. (2558). บทบาทหญิงชายในการพัฒนาชุมชนมัสยิดดารุลอิมาน บ้านนุเมกียะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 11 (1), 173-194.
- สุพัฒน์ วโนทยาน, เสน่ห์ จุ้ยโต, และชินรัตน์ สมสืบ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 11 (1), 107-117.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2560). การจัดการชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไทย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2560). การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไทย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

Solid Waste Management of Klong Lad Mayom Floating Market, Taling Chan District, Bangkok

ณัฐชา รามัญ¹ นภัสวรรณ ลิ้มเจริญ² และ ธเนศ เกษรศิริธร^{*3}

Natcha Ramon Napassawan Limjarone and Thanet Kesornsirithorn

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมและเพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมให้กับตลาดน้ำคลองลัดมะยม การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ประธานชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการสำรวจสอบถามผู้ที่มาใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่าวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีวิธีการจัดการโดยการคัดแยกขยะ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ขยะอินทรีย์ 2) ขยะวิทยาศาสตร์ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เกิดจากการขาดจิตสำนึกของคน รวมถึงตลาดมีถังขยะไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ดังนี้ 1) แนวทางสำหรับผู้นำและผู้ประกอบการในพื้นที่ ควรมีการส่งเสริมและเน้นการจัดการขยะมูลฝอย โดยให้ผู้ประกอบการในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน 2) แนวทางสำหรับนักท่องเที่ยว ร่วมรักษาความสะอาดในตลาดน้ำคลองลัดมะยม และให้นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย 3) แนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งรับฟังปัญหาจากภาคประชาชน เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอย ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

Abstract

The purpose of this study was to study the problems and obstacles in the solid waste management and to find suitable waste management methods for the Klong Lad Mayom floating market. The results of the

¹⁻² นักศึกษา สาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี 76120

³ อาจารย์, ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดเพชรบุรี 76120

* Corresponding author: e-mail : meeneverdie@yahoo.com

study showed that the solid waste management methods of Khlong Lad Mayom floating market were managed by waste sorting, by separating the waste into 2 categories: 1) organic waste 2) scientific waste. The problem of solid waste management is mostly caused by lack of consciousness of people. Therefore, the appropriate guidelines for solid waste management of the Khlong Lad Mayom floating were 1) Guidelines for leaders and entrepreneurs in the area 2) Guidelines for service users or tourists 3) Guidelines for government agencies.

Keywords: Solid waste management guidelines Solid waste Khlong Lad Mayom Floating market

บทนำ

ปัจจุบันขยะมูลฝอยในสถานที่ท่องเที่ยวในได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มว่าจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นในทุกๆปี ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่สำคัญที่ต้องเร่งให้มีการแก้ไข ซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีสาเหตุมาจากการกิจกรรมการท่องเที่ยว พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมของผู้ประกอบการ ธุรกิจประกอบการสินค้าและบริการในพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเองที่ไม่สามารถรองรับขยะได้ระบบจัดการขยะมูลฝอยไม่ได้ประสิทธิภาพมากพอ หรือผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวยังขาดความรู้ในการจัดการขยะ ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลทำให้เกิดมลพิษทางกลิ่น อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค ในการกำจัดขยะมูลฝอยหากมีการกำจัดที่ไม่ถูกวิธีจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้จากรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2560 พบว่าปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศในปี 2560 ประมาณ 27.40 ล้านตัน หรือ 75,046 ตันต่อวัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.26 จากปี 2559 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรการขยายตัวของชุมชนเมือง พฤติกรรมการบริโภคของประชาชน ตลอดจนการท่องเที่ยว ซึ่งมีนักท่องเที่ยวกว่า 30 ล้านคนในปี 2560 จึงเป็นเรื่องที่ภาครัฐและประชาชนควรที่จะแก้ไขปัญหา ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ปัญหานี้ ควรมีการวางแผนในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ และเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อที่จะสามารถรองรับปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม โดยทั่วไปที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินการที่ผ่านมา มีปัญหาและอุปสรรคของการจัดเก็บขยะมูลฝอยที่ขาดประสิทธิภาพในการรวบรวม จัดเก็บ และกำจัดขยะมูลฝอยยังไม่สอดคล้องกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในการจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอย โดยปัญหาหลักในการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวคือ แหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถรองรับขยะได้ ขาดความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะ ภาชนะในการจัดเก็บขยะไม่เพียงพอ ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยยังขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจึงควรมีความตระหนักในการลดปัญหามากกว่าที่จะพึ่งพาการกำจัดปัญหาขยะมูลฝอยโดยภาครัฐ

ซึ่งการลดปัญหาขยะมูลฝอย มีหลายวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ การคัดแยกขยะ การลดปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์และการเลือกใช้วัสดุที่ย่อยสลายง่าย เป็นต้น

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น จึงได้จัดทำวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งที่เลือกพื้นที่ศึกษาเป็นตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้นเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปัญหามลพิษจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการวางแผนจัดการในการรองรับกับจำนวนขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ตลาดน้ำคลองลัดมะยมประสบกับปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยที่ยังไม่เป็นระบบ ผู้ประกอบการร้านค้า นักท่องเที่ยวยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยเท่าที่ควร ส่งผลให้การจัดการขยะยังขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงหวังว่าผลที่ได้จากการศึกษาสามารถเป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยให้กับตลาดน้ำคลองลัดมะยมและเป็นประโยชน์แก่องค์กรทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการปัญหาขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิธีการ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม
2. เพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมให้กับตลาดน้ำคลองลัดมะยม

บททวนวรรณกรรม

ศุภกนิษฐ์ สมศรี (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีด้วยเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย โดยงานวิจัยนี้นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเลือกสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยและออกแบบเส้นทางเดินรถเก็บขนขยะมูลฝอยที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่างานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่อื่นได้และเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

ประภาพร แก้วสุกใส (2549) การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของขยะมูลฝอยและระบบการจัดการขยะมูลฝอย ร่วมกับการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ ทักษะและพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด จากผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ใช้หลักการลดปริมาณขยะมูลฝอยเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1. การคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งลงในภาชนะรองรับ 2. การจัดประเภท การจัดวางและจำนวนภาชนะรองรับ 3. การใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย 4. การจัดการขยะอันตราย และ 5. การส่งเสริมและสนับสนุนการลดปริมาณและแยกประเภทขยะมูลฝอย

พรทิพย์ บุญเพ็ญ (2555) พหุติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพหุติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนและข้อเสนอแนะของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ผลการศึกษา พบว่า พหุติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด รองลงมาคือ ด้านการคัดแยกขยะในครัวเรือน และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการกำจัดขยะจากครัวเรือน ส่วนข้อเสนอแนะของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการคัดแยกขยะในครัวเรือน มีค่าความถี่มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการกำจัดขยะจากครัวเรือน

ไพรินทร์ เล็กพูนเกิด (2559) กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำวัด ลำพญา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางการจัดการขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจจากกลุ่มประชาชนในเขตเทศบาลและนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่าขยะในชุมชนเป็นขยะเปียกมากที่สุด รองลงมาเป็น ขยะทั่วไป และขยะรีไซเคิล ในด้านการจัดการขยะของครัวเรือนพบว่าร้อยละ 90 มีภาชนะรองรับ ขยะประจำบ้าน ในส่วนการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวพบว่าประมาณร้อยละ 40 ทิ้งขยะในภาชนะ รองรับของร้านค้าต่างๆ รองลงมา ทิ้งขยะในภาชนะที่เทศบาลจัดเตรียมไว้ โดยนักท่องเที่ยวกว่า ร้อยละ 85 มีความเห็นว่านักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนได้ ประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชน พบว่าประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในประเด็นต่างๆ ได้ ในทางปฏิบัติประชาชนสามารถให้ความร่วมมือมากที่สุด คือ ร่วมปฏิบัติตามแผนแก้ไขปัญหามลพิษของชุมชน ในส่วนของนักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือมากที่สุดคือร่วมรักษาความสะอาดทิ้งขยะในภาชนะรองรับที่ชุมชนจัดไว้ ทั้งนี้ประชาชนและ นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะให้เทศบาล บริหารจัดการขยะโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้เทศบาลรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนลดปริมาณขยะและทิ้งขยะในภาชนะรองรับ

วิธีการวิจัย

การศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร(Documentary Study) การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต(Observation) และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 47 คน ประกอบด้วย ผู้นำ 1 คน ผู้ประกอบการในพื้นที่ 24 คน นักท่องเที่ยว 20 คน และหน่วยงานภาครัฐ 2 คน โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นคำถามที่ครอบคลุมการศึกษา ได้แก่ ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของตลาดน้ำคลองลัดมะยม วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตลาดน้ำ การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ตลาดน้ำ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำ รวมถึงแนวทางที่ใช้ในการบริหารจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร บทความ และการศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์และ

การสังเกต โดยถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาในเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ศึกษาปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม และเพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในพื้นที่และผู้มาใช้บริการ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 วิธีการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค ส่วนที่ 3 แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ส่วนที่ 1 วิธีการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม พบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าในบางร้านมีการคัดแยกขยะเองตั้งแต่ต้นทาง โดยทางร้านได้ทำการคัดแยกขยะมูลฝอยในส่วนของร้านตัวเองก่อนจะนำไปทิ้งไว้ในจุดศูนย์รวมที่ตลาดกำหนดไว้ให้ โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การคัดแยกขยะมูลฝอยภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท นั่นก็คือ

1.1 ขยะธรรมชาติ หรือขยะอินทรีย์ จะเป็นขยะที่สามารถย่อยสลายได้ง่ายตามธรรมชาติ ได้แก่ เศษอาหาร เศษผัก เปลือกผลไม้ หญ้า ใบไม้ เป็นต้น

1.2 ขยะวิทยาศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.2.1 ขยะรีไซเคิล จะเป็นขยะที่สามารถนำไปแปรรูปและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ได้แก่ กระดาษ ขวดน้ำพลาสติก ขวดแก้ว

1.2.2 ขยะทั่วไป เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ยากและไม่สามารถนำไปรีไซเคิลใหม่ได้ ได้แก่ ถุงพลาสติก ถูขนอม หลอด โฟม พลาสติกอาหาร

2. การกำจัดขยะมูลฝอยและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในขั้นตอนนี้จะสามารถแบ่งออกได้เป็น

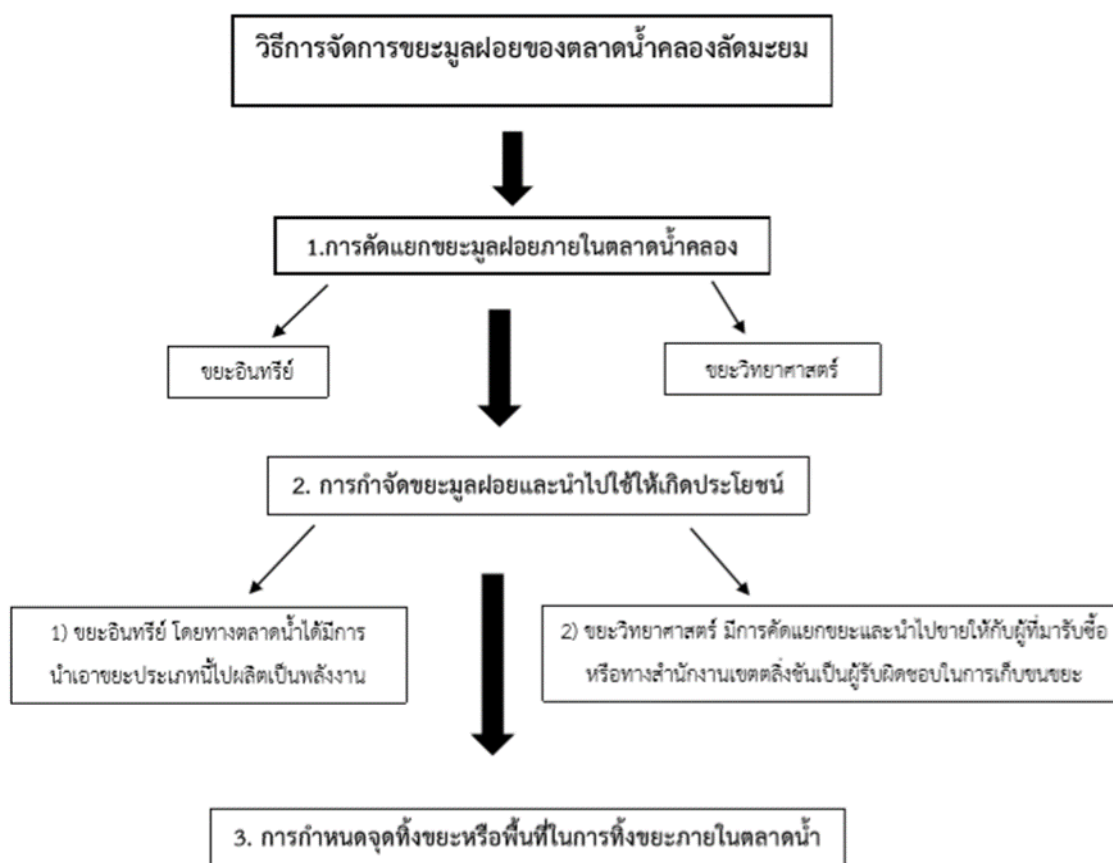
2.1 ขยะอินทรีย์ โดยทางตลาดน้ำได้มีการนำเอาขยะประเภทนี้ไปผลิตเป็นพลังงาน เช่น ไบโอดีส ปุ๋ยหมัก เพื่อช่วยในการลดปริมาณขยะและยังสามารถใช้ประโยชน์ได้

2.2 ขยะวิทยาศาสตร์

2.2.1 ขยะรีไซเคิล ทางตลาดจะมีการคัดแยกขยะประเภทนี้ไว้และจะนำไปขายให้กับผู้ที่มารับซื้อ และเงินที่ได้นั้นก็จะเป็นไปบำรุงตลาดน้ำต่อไป

2.2.2 ขยะทั่วไป โดยขยะประเภทนี้ทางสำนักงานเขตตลิ่งชันเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บขนขยะ โดยได้ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความสะอาดมาเก็บขนขยะประเภทนี้ในช่วงเวลา 08.00 – 10.00 น. ของทุกวันอาทิตย์และวันจันทร์ เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดมะยมจะเปิดเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์

3. การกำหนดจุดทิ้งขยะหรือพื้นที่ในการทิ้งขยะภายในตลาดน้ำเพื่อความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น จะแบ่งตลาดออกเป็น 8 โซน โดยแต่ละโซนนั้นก็จะมีผู้ดูแลและมีการกำหนดจุดในการทิ้งขยะจุดใหญ่ไว้ให้ผู้ที่มาใช้บริการและผู้ประกอบการร้านค้านำขยะมาทิ้ง รวมทั้งแต่ละโซนจะมีถังขยะใบเล็กๆ ไว้ให้ตามจุดต่างๆทั่วทั้งตลาดน้ำ เพื่อให้เกิดความสะอาด สะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งเพื่อให้ง่ายต่อการเก็บขนขยะของเจ้าหน้าที่

รูปภาพ : แสดงกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้นได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีการเติบโตขึ้นจากจำนวนนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการร้านค้าที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ดังนั้นผู้นำ ผู้ดูแลตลาดน้ำจึงจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับปริมาณผู้ที่มาใช้บริการ หรือนักท่องเที่ยวรวมทั้งรองรับปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่จะเกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยว นั่นก็คือ ปัญหาขยะมูลฝอยที่จะเกิดขึ้นภายในตลาดน้ำ ดังนั้นจึงต้องมีการหาวิธีการ แนวทางต่างๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยมโดยได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. ปัญหาจากหน่วยงานภาครัฐ เนื่องมาจากทางภาครัฐจะมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ ทำให้ทางตลาดมีถึงขยะไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการร้านค้า รวมถึงผู้มาใช้บริการ นักท่องเที่ยวต่างๆ เกิดความไม่สะดวกในการทิ้งขยะ ในการคัดแยกขยะจึงจำเป็นที่จะต้องทิ้งขยะรวมกันในถังที่มีไว้ให้อย่างจำกัด อีกทั้งถึงขยะก็มีการชำรุด เสื่อมโทรมอยู่เป็นจำนวนมาก

2. ปัญหาจากทางตลาดน้ำและภาคประชาชน ดังนี้

2.1 การดูแลของเจ้าหน้าที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยมดูแลไม่ทั่วถึง

2.2 ขาดการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในการรณรงค์ให้มีการทิ้งขยะอย่างถูกวิธี

2.3 จำนวนถังขยะไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะ และความต้องการของผู้ประกอบการและผู้มาใช้บริการ หรือนักท่องเที่ยว

2.4 ผู้ที่ใช้บริการหรือนักท่องเที่ยวรวมถึงผู้ประกอบการร้านค้ายังไม่ให้ความร่วมมือ เช่น การคัดแยกขยะ การทิ้งขยะไม่เป็นที่

2.5 การขาดจิตสำนึกและความเห็นแก่ตัวของผู้ใช้บริการรวมถึงผู้ประกอบการร้านค้า

2.6 การขาดความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการคัดแยกขยะ

2.7 การขาดมาตรการในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยภายในตลาดน้ำร่วมกัน

ดังนั้นปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม พบว่าปัญหาขยะมูลฝอยที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากการไม่คัดแยกประเภทของขยะ จำนวนการใช้วัสดุจากพลาสติก โฟม ยังมีจำนวนมาก การที่จะทำให้พนักงานมีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะมูลฝอย ผู้นำควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น นั่นก็คือ ผู้นำต้องมีบทบาทที่ต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา โดยมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร มีการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น แล้วนำข้อเสนอแนะนั้นมาพิจารณาแก้ไข เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศิพร ทัศนาศึกษา (2558) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก ผลการศึกษา ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก สามารถสรุปได้ว่า เทศบาลนครพิษณุโลกควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่กระบวนการร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรมโครงการ ร่วมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน ควรมีการนำผลการวิจัยเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานเห็นถึงความสำคัญในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อในทางปฏิบัติได้

ส่วนที่ 3 แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม จากการศึกษาพบว่า ปัญหาในเรื่องของขยะมูลฝอยถือเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและการท่องเที่ยว เนื่องจากว่าตลาดน้ำคลองลัดมะยมถือเป็นตลาด

ที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เพราะฉะนั้นทุกภาคส่วนจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา รับผิดชอบ และปลูกจิตสำนึกทั้งต่อตนเองและส่วนรวม โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้ 1. แนวทาง สำหรับตลาดน้ำคลองลัดมะยม 2. แนวทางสำหรับผู้ที่มาใช้บริการหรือนักท่องเที่ยว 3. แนวทางสำหรับ หน่วยงานภาครัฐ

1. แนวทางสำหรับตลาดน้ำคลองลัดมะยม พบว่า

1.1 ควรเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน โดยการสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิด ความสามัคคีภายในกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า โดยให้ผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการ แสดงความคิดเห็น การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตั้งแต่กระบวนการวางแผน การลงมือทำ ตลอดจนการติดตามผล การดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1.2 ร่วมกันกำหนดมาตรการ กฎในการจัดการปัญหาขยะร่วมกันอย่างชัดเจน

1.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายภายในตลาดในการให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการคัด แยกขยะ

1.4 ควรมีการเพิ่มปริมาณถังขยะตามจุดต่างๆให้มากขึ้น และมีถังขยะเพียงพอในการคัดแยกขยะมูล ฝอยให้กับนักท่องเที่ยว

1.5 ควรมีการจัดป้าย หรือบอร์ดให้ความรู้ในการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีให้กับนักท่องเที่ยวไว้ ตามจุดทิ้งขยะและจุดต่างๆของตลาด เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจง่ายและมีการคัดแยกขยะก่อน ทิ้งมากขึ้น

1.6 ทางตลาดควรมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและจริงจังในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางรวมถึงการ รณรงค์ให้ลดการใช้ถุงพลาสติก การใช้ภาชนะใส่อาหารที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติ เช่น การใช้ใบตอง การใช้ชาญ อ้อยแทนโฟม นอกจากจะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมแล้วยังเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับตลาดในการใช้จุดเด่นข้อนี้เป็น ตัวดึงดูดนักท่องเที่ยว

1.7 นำแนวคิด 3R+1 มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1.8 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ ไป โอิแก๊ส

1.9 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อการ จัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

2. แนวทางสำหรับผู้ที่มาใช้บริการหรือนักท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 ควรให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กับทางตลาดน้ำ

2.2 ควรมีจิตสำนึกในการทิ้งขยะ

2.3 ร่วมรักษาความสะอาดในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม โดยทิ้งขยะให้ลงถังตามจุดต่างๆที่ทาง ตลาดน้ำจัดไว้ให้

2.4 นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

2.5 ร่วมลดปริมาณขยะในตลาดน้ำคลองลัดมะยม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกในการซื้อของ การพกแก้วน้ำส่วนตัวเพื่อเป็นการช่วยลดปริมาณขยะ

3. แนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

3.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่ต้นเหตุ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการคัดแยกประเภทของขยะแก่ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว รวมถึงคนในพื้นที่

3.2 หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการร้านค้า พร้อมทั้งรับฟังปัญหาข้อคิดเห็นจากภาคประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางในการดำเนินงานและเป็นไปในแนวทางเดียวกันและเกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน

ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้นจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ทางตลาดน้ำได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ดังนั้นทุกฝ่ายจึงจำเป็นที่จะต้องช่วยกันดูแลรับผิดชอบในหน้าที่ของตน โดยมีแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมคือ เน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ มีการเพิ่มจำนวนถังขยะให้มากขึ้น รณรงค์ให้มีการลดใช้ถุงพลาสติก และใช้ภาชนะที่ทำจากวัสดุทางธรรมชาติแทนการใช้โฟมหรือวัสดุที่ย่อยสลายได้ยาก และมีการนำแนวคิด 3R+1 มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรินทร์ เล็กพูนเกิด (2559) ได้กล่าวว่า ประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชน พบว่าประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในประเด็นต่างๆ ได้ ในทางปฏิบัติประชาชนสามารถให้ความร่วมมือมากที่สุด คือ ร่วมปฏิบัติตามแผนแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน ในส่วนของนักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือมากที่สุดคือร่วมรักษาความสะอาดทิ้งขยะในภาชนะรองรับที่ชุมชนจัดไว้ ทั้งนี้ประชาชนและ นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะให้เทศบาล บริหารจัดการขยะ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้เทศบาลรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนลดปริมาณขยะและทิ้งขยะในภาชนะรองรับ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า วิธีการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร นั้นมีด้วยกันทั้งหมด 3 ขั้นตอน ตั้งแต่ 1. การคัดแยกขยะมูลฝอย โดยจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท นั่นก็คือ ขยะอินทรีย์ และขยะวิทยาศาสตร์ 2. การกำจัดขยะมูลฝอยและการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่าทางตลาดน้ำได้มีการนำเอาขยะประเภทนี้ไปผลิตเป็นพลังงาน ก๊าซชีวภาพ เพื่อช่วยในการลดปริมาณขยะและยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ 3.การกำหนดจุดในการทิ้งขยะมูลฝอย พบว่า แต่ละ โชนนั้นก็จะมีการดูแลและมีการ

กำหนดจุดในการทิ้งขยะจุดใหญ่ไว้ให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการร้านค้าได้นำขยะมาทิ้ง รวมทั้งแต่ละโซนจะมีถังขยะใบเล็กๆ ไว้ให้ตามจุดต่างๆทั่วทั้งตลาดน้ำ เพื่อให้เกิดความสะดวก สะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งเพื่อให้ง่ายต่อการเก็บขนขยะของเจ้าหน้าที่ ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคขยะ พบว่าปัญหาขยะมูลฝอยที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากการไม่คัดแยกประเภทของขยะ การที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะมูลฝอย ผู้นำควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น นั่นก็คือ ผู้นำต้องมีบทบาทที่ต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา โดยมีการณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร มีการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็น แล้วนำข้อเสนอแนะนั้นมาพิจารณาแก้ไข เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ดังนั้นทุกฝ่ายจึงจำเป็นที่จะต้องช่วยกันดูแลรับผิดชอบในหน้าที่ของตน โดยมีแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมคือ เน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยร่วมกัน ทั้งตัวตลาดน้ำคลองลัดมะยมรวมถึงผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากหลายๆฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ชัชเชศ เกษรสิริธร ในการให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง ให้ข้อเสนอแนะ และติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับความเป็นมาและการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยม คุณชวณ ชูจำ ผู้นำชุมชน รวมถึงขอบคุณผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำคลองลัดมะยมทุกท่าน ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ข้อมูลในการทำวิจัย ขอขอบพระคุณ เจ้าของหนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ทุกเล่ม ที่ช่วยให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- สุภกิณี สมศรี. (2545). การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีด้วยเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี).
- กรมควบคุมมลพิษ. (2548). แนวทางและข้อกำหนดเบื้องต้น การลดและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชซิง.
- ประภาพร แก้วสุกใส. (2549). การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์. (ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- กรมควบคุมมลพิษ. (2551). คู่มือประชาชน เพื่อการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชน. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชซิง.
- พรทิพย์ บุญเพ็ง. (2555). พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

จิตรธิดา จิตวงษ์. (2556). ความสำเร็จของการดำเนินงานตลาดน้ำคลองลัดมะยม ถนนบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ไพรินทร์ เล็กพูนเกิด. (2559). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการขยะมูลฝอยของตลาดน้ำ วัดลำพญา. (ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์).

สวรรยา ธรรมอภิพล. (2560). ตำราการจัดการสิ่งปฏิกูล. นครปฐม: ไทยอาร์ตพริ้นติ้ง กรุ๊ป.

การศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาล กรณีศึกษา
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

The Study of Infectious Waste Management System from Hospital, A case study:
Wat Pak Samut Health Promoting Hospital, Samut Songkhram Province

เจนจิรา บูรณประเสริฐกุล¹ และ สวรรยา ธรรมอภิพล^{*2}

Janejira Booranaprasertkul and Sawanya Thamma-apipon

บทคัดย่อ

การศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร ที่เป็นนักวิชาการสาธารณสุข พยาบาลวิชาชีพ นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานและเจ้าหน้าที่แม่บ้าน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จะนำมาตรวจสอบความถูกต้องโดยวิธีการสามเส้า วิเคราะห์เนื้อหา สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอโดยการพรรณนาความ

จากการศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร พบว่า มูลฝอยติดเชื้อมีแหล่งกำเนิดจากห้องทำแผลและการออกตรวจเยี่ยมชุมชน เฉลี่ย 1-2 กิโลกรัม/วัน ชนิดที่พบ ได้แก่ ผ้าก๊อซ สำลีก้อน แ่งพันสำลี ขวดวัคซีน เข็มฉีดยา ไชริงค์ สายให้อาหาร และสายปัสสาวะ มูลฝอยติดเชื้อจะถูกคัดแยกโดยใส่ไว้ในถุงพลาสติกสีแดงและจะนำมาเก็บรวบรวมไว้ที่ถังพลาสติกที่ทาง รพสต. วัดปากสมุทร จัดเตรียมไว้เพื่อรอการขนส่งโดยรถกระบะไปยังโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดสมุทรสงครามทุกวันพฤหัสบดี เพื่อไปกำจัดโดยการเผาในเตาอย่างถูกหลักสุขาภิบาล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ คือ รถที่ใช้ในการขนส่งมูลฝอยติดเชื้อไม่ได้มาตรฐานตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ.2545 เนื่องจากไม่มีฝาปิดที่มิดชิดและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อในลักษณะที่เป็นของเหลว เช่น ของเหลวจากการบริการทำแผล, ของเหลวจากการล้างแผลให้กับผู้ป่วย เป็นต้น

Abstract

This study aims to study the infectious waste management system and the problems of public health center, Wat-Paksamut Tambon Laem Yai Capital District Samut songkhram Province, Collected data by means of in-depth

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author E-mail: sawanya@ms.su.ac.th

interviews (In-depth Interview), structured and observed no involved (Non-participant observation) with public health center, Wat-Paksamut Tambon Laem Yai Capital District Samut Songkhram province. The number 5 information from the in-depth interviews, presentations, using descriptive method.

Study on waste management system of the hospital infection: health promotion, Wat-Paksamut. Tambon Laem Yai, mueang Samut songkhram province found that waste infected with origin from studios and visit the Community average per day, most common type 1-2 kilo include Cruz best! Cotton bales ingot thousand cotton buds Vaccine vial syringes. Xylitol ring Line-feeding wires and urinary infection is waste from other types of waste separation in the Red bag, which is a specific container to store waste, infections by the collection tank supports hospital infection promotes health sub-district, Pak liners provided page. Cholesterol transport by pickup truck meant for transport from the transport officer of the King's Hospital, where a hospital in Samut songkhram. Come get the infected waste from hospitals, health-promotion, Tambon Wat-Paksamut, Thursdays of every week. Forwarded to the incinerator, the hospital's infectious waste King. To get rid of the steps that are required to continue to.

The main problem and obstacle in carrying out infectious waste disposal is that the vehicle used to transport infectious waste is not up to standards according to the Ministerial Regulation on Infected Solid Waste Disposal BE 2545 due to the lack of closed lid, employees lack safety awareness. And Wat Pak Samut Sub-district Health Promoting Hospital does not have the potential to dispose of infectious waste in a liquid manner such as water from wound care services. Wash the wound for the patient, etc.

บทนำ

มูลฝอยติดเชื้อเป็นมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การบำบัดและการรักษาโรค จากสถานพยาบาลที่เป็นโรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานอนามัย คลินิก ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน โดยเป็นแหล่งกำเนิดของเสียที่เป็นของแข็งและน้ำเสียที่สามารถแพร่กระจายเชื้อโรคได้ ตัวอย่างเช่น น้ำเลือด น้ำหนอง สำลี ผ้าก๊อช เข็มฉีดยา พลาสเตอร์ยา เศษชิ้นเนื้อและชิ้นส่วนอวัยวะ ฯลฯ โดยจากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ รายงานว่าปริมาณมูลฝอยติดเชื้อในปี พ.ศ. 2558-2560 มีปริมาณ 53,868.1 ตัน, 55,646.2 ตัน และ 57,954.0 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558-2560 จำนวน 4,086 ตัน

กรมควบคุมมลพิษได้กล่าวถึงสถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื้อในประเทศไทย พบว่าระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อของสถานพยาบาล รวมไปถึงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ส่วนใหญ่ยังไม่มีคัดแยก การเก็บรวบรวมและกำจัดอย่างถูกต้อง เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณรวมถึงความรู้ความเข้าใจของบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดเก็บ ทำให้มูลฝอยติดเชื้อถูกทิ้งปะปนร่วมกับมูลฝอยชุมชน มีความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อโรคสู่สิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงในการได้รับเชื้อโรคของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเก็บขนหรือผู้ทำงานในสถานที่กำจัดและการเจ็บป่วยจากโรคต่างๆ เช่น เช่น โรคตับอักเสบ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคพยาธิหรือแม้แต่การติดเชื้อโรคเอดส์ เป็นต้น

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล หรือ รพ.สต. เป็นสถานพยาบาลประจำตำบล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งยกระดับจากสถานีอนามัยหรือศูนย์สุขภาพชุมชน โดยมีภารกิจในการให้บริการสาธารณสุข เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นจึงนับเป็นหน่วยงานที่ให้บริการสาธารณสุขที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ในแต่ละวันจะมีประชาชนในชุมชนมาใช้บริการสาธารณสุขจำนวนมาก เช่น การตรวจวัดความดันโลหิต การทำแผล การรักษาและตรวจโรค เป็นต้น ดังนั้นในแต่ละวัน รพ.สต. จะมีการผลิตมูลฝอยติดเชื้อโดยเฉลี่ยประมาณ 1.0 กิโลกรัม (จากการสัมผัสเบื่องต้น) การดำเนินการจัดการกับมูลฝอยดังกล่าวโดยทั่วไปจะต้องทำการคัดแยกและจัดเก็บในภาชนะแยกออกจากขยะประเภทอื่น และนำไปกำจัดด้วยวิธีการเผาในเตาอย่างถูกหลักสุขาภิบาลเพื่อทำลายเชื้อโรค แต่อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ ความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามข้อบังคับกฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ.2545 ที่แตกต่างกัน ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการมูลฝอยติดเชื้ออย่างถูกวิธี จึงทำให้ระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลยังไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการวางแผนกำหนดแนวทางหรือนโยบายในการพัฒนาระบบการจัดการมูลฝอยจากโรงพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

บททวนวรรณกรรม

1. มูลฝอยติดเชื้อ

1.1 ความหมายของมูลฝอยติดเชื้อ

จากการให้คำจำกัดความของคณะกรรมการศูนย์วิชาการการแก้ไขปัญหาปัญหามูลฝอยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มูลฝอยติดเชื้อ หมายถึง สิ่งของที่ไม่ต้องการ หรือถูกทิ้งจากสถานพยาบาล อาทิ เนื้อเยื่อ ชิ้นส่วน อวัยวะต่าง ๆ และสิ่งขับถ่าย หรือของเหลวจากร่างกายผู้ป่วย (เช่น น้ำเหลือง น้ำหนอง เสมหะ น้ำลาย เหงื่อ ปัสสาวะ อุจจาระ ไขข้อ น้ำในกระดูก น้ำอสุจิ) เลือดและผลิตภัณฑ์เลือด (เช่น เซรุ่ม น้ำเลือด) ขยะเหล่านี้ไม่จำเป็นจะต้องมาจากโรงพยาบาลเสมอไป อาจจะมาจกคลินิก สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาล รักษาสัตว์ก็ได้

จากการให้คำจำกัดความของสวรยา ธรรมอภิพล มูลฝอยติดเชื้อ หมายถึง ขยะที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่ในปริมาณหรือมีความเข้มข้น ซึ่งถ้ามีการสัมผัสใกล้ชิดกับขะนั้นแล้วสามารถทำให้เกิดโรคได้ ขยะติดเชื้อมีแหล่งกำเนิดหลักมาจาก สถานีอนามัย สถานพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน โรงพยาบาลหรือคลินิกสัตว์และห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ โดยมาจากส่วนของห้องวิจัยทางยา ห้องค้นคว้าวิจัยสัตว์ทดลอง ห้องผ่าตัด ห้องศัลยกรรม ห้องคลอด ห้องผู้ป่วย ห้องวินิจฉัยโรคและห้องดับจิต

กรมควบคุมมลพิษได้ให้คำจำกัดความของ มูลฝอยติดเชื้อ หมายถึง มูลฝอยที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่ในปริมาณ หรือมีความเข้มข้นซึ่งถ้ามีการสัมผัสใกล้ชิดกับมูลฝอยแล้วนั้นสามารถทำให้เกิดโรคได้ ซึ่งเกิดขึ้นหรือใช้ในการตรวจ วินิจฉัยโรค รักษาพยาบาล ให้ภูมิคุ้มกัน ชันสูตรศพ ซากสัตว์ ทดลองวิจัยเกี่ยวกับโรค ได้แก่ ซาก ชิ้นส่วนของมนุษย์ สัตว์ วัสดุของมีคม ซึ่งสัมผัสเลือด สารน้ำจากร่างกาย เช่น เข็ม มีด หลอด ผ้าก๊อช สำลี ท่อ สไลด์กระจก เป็นต้น และ มูลฝอยทุกชนิดออกจากห้องรักษาผู้ป่วยติดเชื้อร้ายแรง

1.2 ประเภทของมูลฝอยติดเชื้อ

จากคำให้คำจำกัดความของแนวทางการจัดการของเสียจากสถานพยาบาล (Safemanagement of waste from health-care activities) ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ปี ค.ศ. 2014 จำแนกประเภทของมูลฝอย ติดเชื้อออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

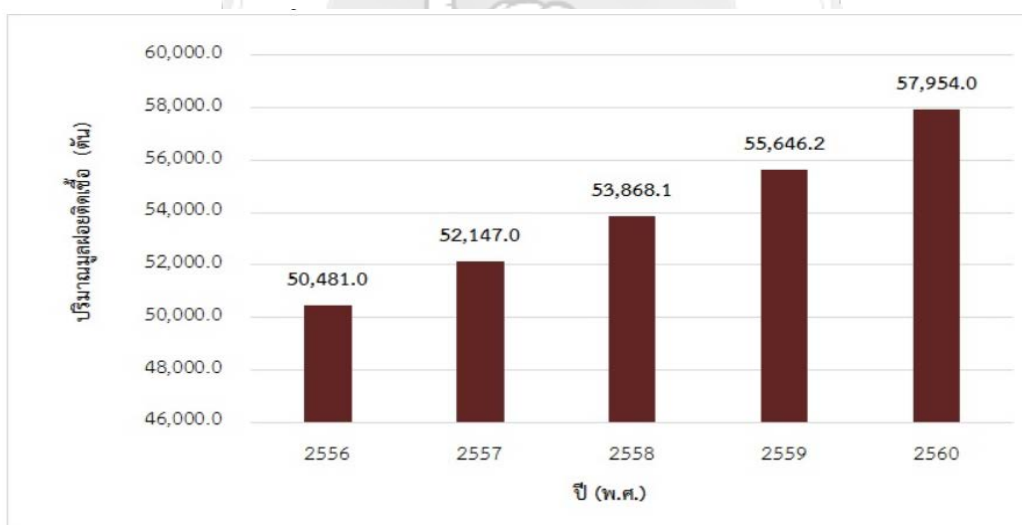
1.2.1 มูลฝอยประเภทมีคม (Sharps waste)

1.2.2 มูลฝอยติดเชื้อ (Infectious waste)

1.2.3 มูลฝอยจากพยาธิวิทยา (Pathological waste)

1.3 ปริมาณการเกิดมูลฝอยติดเชื้อ

จากรายงานของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า ปริมาณมูลฝอยติดเชื้อในแต่ละปีมีจำนวนที่สูงขึ้น จากปี พ.ศ. 2556-2560 เป็นดังนี้ 50,481.0 ตัน , 52,147.0 ตัน , 53,868.1 ตัน , 55,646.2 ตัน และ 57,954.0 ตัน ตามลำดับ ดังภาพ

2. ระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ

2.1 ความหมายของระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ

กฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ.2545 กล่าวถึง การจัดการมูลฝอยติดเชื้อ หมายถึง หลักในการดำเนินงาน ที่เกี่ยวข้องกับการคัดแยก การบรรจุ การกักเก็บ และการเคลื่อนย้ายมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้นในสถานบริการ สาธารณสุขและการนำไปกำจัดอย่างปลอดภัย

2.2 กฎหมายเกี่ยวกับระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 79 กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้ รว. กระทรวงทรัพยากรฯ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดชนิดและประเภทของของเสียอันตรายให้อยู่ในการควบคุมและให้กำหนดหลักเกณฑ์มาตรการ และวิธีการในการจัดการต่าง ๆ ให้เหมาะสมและ ถูกต้องตามหลักวิชาการ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมศักดิ์ พุ่มพวง (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารและจัดการขยะติดเชื้อของสถานีนามัยในจังหวัดพิจิตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปริมาณขยะติดเชื้อของสถานีนามัย กระบวนการกำจัดขยะติดเชื้อ ผลการศึกษาพบว่า สถานีนามัยมีปริมาณขยะติดเชื้อเฉลี่ย 63.06 กิโลกรัมต่อเดือน มีการคัดแยกขยะติดเชื้อออกจากขยะทั่วไป และมีการคัดแยกขยะติดเชื้อที่มีคมออกจากขยะติดเชื้อ มีการใช้ถุงดำแทนถุงแดงในการรองรับขยะติดเชื้อ เก็บรวบรวมขยะติดเชื้อวันละครั้ง สำหรับการแต่งกายของผู้เก็บขนขยะสวมถุงมืออย่างหนา ผ้าปิดปาก ไม่สวมรองเท้า พื้นยางหุ้มแข้ง ไม่มีฝ้ายางกันเปื้อน มีการเคลื่อนย้ายขยะติดเชื้อโดยการหิ้วถุงไปเก็บยังที่พักขยะติดเชื้อ สถานีนามัยส่วนใหญ่มีการกำจัดขยะติดเชื้อโดยเตาเผาที่ออกแบบเองและวางปูนซีเมนต์

โสภณ รังษิบุตร (2553) ได้ทำศึกษาเรื่องสถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื้อ ในศูนย์สุขภาพชุมชนอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการจัดการมูลฝอยติดเชื้อในศูนย์สุขภาพชุมชน ดำเนินการศึกษาโดยวิธีเชิงปริมาณ ศึกษาโดยใช้ แบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบสังเกต ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์ปริมาณมูลฝอยติดเชื้อเกิดขึ้นเฉลี่ย 432.0 กรัม/แห่ง/วัน อัตราการเกิดมูลฝอยติดเชื้อ 11.4 กรัม/คน/วัน องค์ประกอบของมูลฝอยติดเชื้อส่วนใหญ่เป็นประเภทวัสดุที่ใช้ในการให้บริการทางการแพทย์ เช่น สำลี ผ้าก๊อช ผ้าต่างๆ ท่อยาง ฯลฯ การจัดการมูลฝอยติดเชื้อ พบว่า มีการคัดแยกมูลฝอยติดเชื้อประเภทวัสดุมีคมและไม่มคมออกจากกันอย่างชัดเจน ณ แหล่งกำเนิดทุกแห่ง แต่พบว่าการทิ้งมูลฝอยทั่วไปปะปนอยู่ในถังรองรับ แม่บ้านหรือพนักงานทำความสะอาดเป็นผู้ทำหน้าที่เก็บรวบรวม โดยไม่ได้ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลมีการบรรจุมูลฝอยติดเชื้อ การเคลื่อนย้าย ขนส่ง พบว่า ปฏิบัติโดยวิธีการหิ้ว ถูมูลฝอยติดเชื้อไปยังที่กำจัดมูลฝอยติดเชื้อ โดยไม่มีการสวมชุดป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ไม่ใช้รถเข็น ไม่มีการกำหนดเวลาและเส้นทางที่แน่นอนและไม่มีการปักมูลฝอยติดเชื้อ ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ ได้แก่ ขาดการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ขาดการสนับสนุนชุดและอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

กิตติ ผลทับทิม (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องสถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื้อในสถานีนามัยอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การเกิดมูลฝอยติดเชื้อ ได้แก่ ปริมาณ องค์ประกอบ อัตราการเกิดมูลฝอยติดเชื้อและสถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื้อในสถานีนามัย รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค ในด้านการคัดแยก การรวบรวม การขนย้ายและการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ ของสถานีนามัยอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ดำเนินการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสำรวจ ผลการศึกษาพบว่า สถานีนามัยอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีอัตราการเกิดมูลฝอยติดเชื้อ 0.3 กิโลกรัมต่อวัน มูลฝอยติดเชื้อที่พบมากที่สุดคือ สำลี ผ้าก๊อช ผ้าต่างๆ และท่อยาง ด้านการจัดการ พบว่า สถานีนามัยทุกแห่งจัดการมูลฝอยติดเชื้อไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะการคัดแยก เนื่องจากพบมูลฝอยติดเชื้อประเภทมีคมปะปนอยู่ร่วมกับมูลฝอยติดเชื้อทั่วไป การกำจัดพบว่าสถานีนามัยส่วนใหญ่ รวบรวมมูลฝอยติดเชื้อเพื่อส่งให้ท้องถิ่นนำไปทำลายร่วมกับมูลฝอยทั่วไปในเตาเผาอย่างง่ายและไม่ได้มาตรฐาน

วิธีการวิจัย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับการระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ ระบบการจัดการมูลฝอย แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ งานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้างและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) กับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร จำนวน 5 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ที่ได้มีการกำหนดประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ สัมภาษณ์ สถานการณ์มูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การดำเนินงานจัดการมูลฝอยติดเชื้อของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานจัดการมูลฝอยติดเชื้อของ โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการถอดเทปบันทึกเสียงและจำแนกข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 ราย มีอายุระหว่าง 25-46 ปี จบการศึกษาระหว่าง ปริญญาตรี- ปริญญาโท ด้านสาธารณสุขศาสตร์ ด้านพยาบาลศาสตร์ ส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานเป็น นักวิชาการสาธารณสุข และ พยาบาลวิชาชีพในสาขาต่างๆ ได้แก่ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทย์ เป็นต้น ภาระที่ได้รับมอบหมายตามวิชาชีพ ได้แก่ งานรักษาพยาบาลเบื้องต้น นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพและทันตกรรม โดยมีระยะเวลาการปฏิบัติงานตั้งแต่ 1-16 ปี

2. สถานการณ์มูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร ตำบลแหลมใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ปริมาณการเกิดมูลฝอยติดเชื้อในแต่ละวัน มีปริมาณ 1-2 กิโลกรัม ชนิดของมูลฝอยติดเชื้อที่พบ ได้แก่ ผ้าก๊อช สำลีก้อน แอ่งพันสำลี ขวดวัคซีน เข็มฉีดยา ไชริงค์ สายใยอาหาร สายปัสสาวะ โดยแหล่งที่ก่อให้เกิดมูลฝอยติดเชื้อมา จากการบริการสุขภาพเบื้องต้น 2 กรณี คือ จากชุมชน ได้แก่ การบริการทำแผลสำหรับผู้ป่วยติดเชื้อ และ การบริการทำ แผลภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้แก่ อุบัติเหตุ เป็นต้น โดยสถานการณ์แนวโน้มการเกิดมูลฝอยติดเชื้อมี ทิศทางที่เพิ่มขึ้นในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งแปรผันตรงกับจำนวนประชากรที่มีจำนวนมากขึ้น การเกิดอุบัติเหตุที่มาก ขึ้นเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมูลฝอยติดเชื้อ และ มีคนไข้ติดเชื้อมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการบริการทำแผลที่มากขึ้นและเกิด ปริมาณมูลฝอยติดเชื้อที่มากขึ้นตามมา

3. การดำเนินงานจัดการมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร

จากการศึกษาระบบการจัดการมูลฝอย 6 ขั้นตอน สามารถอธิบายผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. การเกิดมูลฝอย

มูลฝอยภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรมี 3 ชนิด ได้แก่ มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยติดเชื้อ และ มูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดย มูลฝอยทั่วไป ได้แก่ พลาสติกห่อแ่งพันสำลี ซองพลาสติกห่อผ้าก๊อช เป็นต้น มูลฝอยติดเชื้อที่เกิดจาก 2 แหล่งกำเนิดหลัก คือ การออกพื้นที่ให้บริการยังชุมชน เช่น การบริการทำแผล สำหรับผู้ป่วยติดเชื้อ และการให้บริการภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เช่น การตรวจรักษา การล้างแผล เป็น

ต้น ปริมาณมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 1-2 กิโลกรัมต่อวัน มูลฝอยที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ผ้าก๊อซ แขนงพันสำลี ขวดวัคซีน เข็มฉีดยา ไชริงค์ สายให้อาหาร สายปัสสาวะ เป็นต้น มูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือ มูลฝอยรีไซเคิล ได้แก่ ขวดวัคซีน ขวดน้ำพลาสติกจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น สถานการณ์แนวโน้มปริมาณมูลฝอยติดเชื้อมีทิศทางเพิ่มขึ้น ซึ่งแปรผันตรงกับจำนวนประชากรในชุมชนที่มีจำนวนมาก

2. การจัดการ ณ แหล่งกำเนิด

มูลฝอยที่เกิดจากโรงพยาบาลวัดปากสมุทร มีทั้งมูลฝอยทั่วไปและมูลฝอยติดเชื้อทั้งที่เป็นของเหลวและของแข็ง และมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดยจะทำการคัดแยกดังนี้คือ

- 1) มูลฝอยทั่วไป จัดเก็บโดยใส่ภาชนะสำหรับมูลฝอยทั่วไปโดยตรงคือ ถุงดำ โดยมูลฝอยทั่วไปได้แก่ พลาสติกห่อแขนงพันสำลี ของพลาสติกห่อผ้าก๊อซ เป็นต้น
- 2) มูลฝอยติดเชื้อ จัดเก็บโดยใส่ภาชนะสำหรับมูลฝอยติดเชื้อโดยตรง คือ ถุงแดง โดยมูลฝอยติดเชื้อ ได้แก่ ผ้าก๊อซ สำลีก้อน แขนงพันสำลี ขวดวัคซีน เข็มฉีดยา ไชริงค์ สายให้อาหาร สายปัสสาวะ เป็นต้น
- 3) มูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือ มูลฝอยรีไซเคิล จัดเก็บโดยใส่ภาชนะที่เป็นตะแกรง โดยมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือ มูลฝอยรีไซเคิล ได้แก่ ขวดวัคซีน ขวดน้ำพลาสติกจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวม

มูลฝอยที่ได้ทำการแยกประเภทไว้แล้ว จะถูกเก็บรวบรวมไว้เพื่อรอการจัดเก็บและขนส่งไปกำจัดต่อไปโดยหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- 1) มูลฝอยทั่วไป จากการคัดแยกมูลฝอยทั่วไปโดยการใส่ถุงดำเรียบร้อย นำไปทิ้งที่ถังขยะของหมู่บ้านใน ความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) มูลฝอยติดเชื้อ จากการคัดแยกมูลฝอยติดเชื้อโดยการใส่ถุงแดงเรียบร้อย นำไปเก็บไว้ที่จุดพักมูลฝอยติดเชื้อที่ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเตรียมไว้เพื่อรอการขนถ่ายขนส่งต่อไป
- 3) มูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ จากการคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือ มูลฝอยรีไซเคิลลงในตะแกรงที่เตรียมไว้โดยเฉพาะ รอการมารับซื้อจากผู้ประกอบการรับซื้อของเก่า

4. การขนถ่ายและขนส่ง

เนื่องจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรไม่ได้มีการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อด้วยตนเอง เพราะมีการฝากโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดเป็นผู้มาเก็บไปกำจัด การขนส่งมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรไปยังโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าจึงทำได้โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้ามาทำการขนถ่าย-ขนส่ง ทำการขนส่งโดยรถกระบะ มีความถี่ในการมาเก็บมูลฝอยติดเชื้อจำนวน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยจะมาเก็บทุกวันพฤหัสบดี เจ้าหน้าที่ใช้ถุงมืออย่างเป็นทางการสัมผัสมูลฝอยติดเชื้อ โดยภาชนะที่รองรับเป็นถังสีดำขนาดใหญ่

5. การแปรรูปและกลับมาใช้ใหม่

มูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือ มูลฝอยรีไซเคิล จัดเก็บโดยใส่ภาชนะที่เป็นตะแกรงแยกจากมูลฝอยติดเชื้อและมูลฝอยทั่วไปของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้แก่ ขวดวัคซีน ขวดน้ำพลาสติกจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น เพื่อนำไปขายให้แก่ผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าและนำเงินมาสมทบทุนให้หมู่บ้าน

6. การกำจัด

1) การดำเนินการกำจัดมูลฝอยทั่วไปโดยการนำไปฝากทิ้งกับองค์การบริหารส่วนตำบลวัดปากสมุทร โดยจะมีรถขนมูลฝอยทั่วไปจากองค์การบริหารส่วนตำบลมาเก็บในช่วงเวลาเย็นของทุกวันเพื่อนำไปทำลายตามกระบวนการที่ถูกต้องต่อไป

2) การดำเนินการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร ไม่มีการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อด้วยตนเอง แต่มีการฝากโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดเป็นผู้กำจัดให้ โดยความถี่ในการขนถ่ายมูลฝอยติดเชื้อ ไปกำจัด คือ จำนวน 1 ครั้ง โดยจะมากับทุกวันพฤหัสบดีต่อสัปดาห์

3) การดำเนินการกำจัดมูลฝอยที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะขายให้กับผู้ประกอบการรับซื้อของเก่ารับซื้อต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร

1. อุปสรรคด้านการขนถ่าย-ขนส่งมูลฝอยติดเชื้อ

การขนถ่าย-ขนส่งมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรไปยังโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าพบว่ายานพาหนะไม่มีความเหมาะสม ไม่ได้มาตรฐาน (ไม่มีฝาปิดสนิท) ในส่วนของรถขนส่งก็ยังไม่ได้มาตรฐานกฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ.2545 และบุคลากรขาดความรู้ในเรื่องความปลอดภัยในการขนถ่ายมูลฝอยติดเชื้อบรรจุไม่มีฝาปิดสนิทส่งผลให้มีเศษมูลฝอยแพร่กระจายสู่ชุมชนซึ่งอาจจะส่งผลให้ เชื้อโรคที่เกิดจากมูลฝอยติดเชื้อสามารถแพร่กระจายเกิดผลกระทบต่อตัวเจ้าหน้าที่ขนถ่าย-ขนส่งมูลฝอยติดเชื้อ สิ่งแวดล้อม และชุมชนได้

2. อุปสรรคด้านการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อในส่วนที่เป็นของเหลว

การกำจัดมูลฝอยติดเชื้อในส่วนที่เป็นของเหลว พบว่า ไม่มีมาตรการในการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อในส่วนที่เป็นของเหลวเลย บุคลากรขาดการอบรม และปล่อยปละละเลย จึงมักกำจัดมูลฝอยจำพวกนี้ด้วยวิธีง่ายๆ เช่น ทิ้งมูลฝอยลักษณะเหลวลงชักโครก ซึ่งหากมีการทิ้งมูลฝอยติดเชื้อจำพวกของเหลวโดยไม่ป้องกันเป็นระยะเวลานานอาจส่งผลกระทบต่อทางตรงในการแพร่เชื้อโรคต่างๆ ต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน สิ่งแวดล้อม และชุมชนได้

อภิปรายผลการวิจัย

มูลฝอยติดเชื้อที่เกิดจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม มีมูลฝอยติดเชื้อเกิดจาก 2 แหล่งกำเนิด คือ การลงไปให้บริการในชุมชน และ การให้บริการส่งเสริมสุขภาพชุมชนภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีอัตราการเกิดมูลฝอยติดเชื้อ 1-2 กิโลกรัมต่อวัน มูลฝอยติดเชื้อที่พบ สำลี้ก้อน ผ้าก๊อช แท่งพันสำลี้ ไชริงค์ ขวดวัคซีน สายให้อาหาร สายปัสสาวะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ พุ่มพวง ซึ่งได้ศึกษาเรื่องการบริหารและจัดการขยะติดเชื้อของสถานอนามัยในจังหวัดพิจิตร ได้กล่าวถึงอัตราการเกิดมูลฝอยติดเชื้อ 2.1 กิโลกรัมต่อวันและสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ ผลทับทิม ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง สถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื้อในสถานอนามัยอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี กล่าวถึงมูลฝอยติดเชื้อที่พบได้แก่ สำลี้ ผ้าก๊อช ผ้าต่างๆ มูลฝอย

ทั้งหมดที่พบในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยติดเชื้อ และมูลฝอยรีไซเคิล ทั้งนี้มูลฝอยทั้ง 3 ประเภท ได้ถูกจัดการ ณ แหล่งกำเนิด โดยมูลฝอยทั่วไปถูกแยกโดยการใส่ในถุงดำ มูลฝอยติดเชื้อถูกแยกโดยการใส่ถุงแดง ซึ่งเป็นถุงเฉพาะสำหรับบรรจุมูลฝอยติดเชื้อ โดยสอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ. 2545 ที่ให้มีการแยกมูลฝอยติดเชื้อในภาชนะสำหรับใส่โดยเฉพาะ และมีสีแดง มูลฝอยรีไซเคิลถูกแยกโดยการนำไปพักไว้ ณ ที่รองรับที่ถูกจัดเตรียมโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยมีแม่บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมมูลฝอยทั้ง 3 ประเภท การแต่งกายของแม่บ้านในการเก็บรวบรวมมีการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เช่น ถุงมือยาง ผ้าปิดปาก มีการเคลื่อนย้ายมูลฝอยแต่ละประเภทไปยังที่พักมูลฝอยคนละที่โดยวิธีการหิ้ว ไม่ใช่รถเข็น มีการเก็บรวบรวมมูลฝอยติดเชื้อวันละ 1 ครั้ง ในการขนถ่ายและขนส่งมูลฝอยติดเชื้อปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า โดยมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลเป็นผู้มาเก็บไปทำลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ รังสิบุตร ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องสถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื้อในศูนย์สุขภาพชุมชน อำเภอดำเนินช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวถึงการขนถ่ายและการขนส่งว่าปฏิบัติโดยแม่บ้านซึ่งเป็นผู้เคลื่อนย้ายมูลฝอยติดเชื้อไปยังที่พักมูลฝอยติดเชื้อและมีการขนส่งมูลฝอยติดเชื้อไปกำจัดที่โรงพยาบาลชุมชน มูลฝอยรีไซเคิลเป็นมูลฝอยอีกหนึ่งประเภทที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรให้ความสำคัญโดยจัดให้มีการแยกที่พักมูลฝอยเพื่อให้สะดวกในการเก็บเพื่อนำไปแปรรูป เช่น ขวดน้ำของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ก่อ่งสำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในการกำจัดมูลฝอยแต่ละประเภทแตกต่างกันออกไป ดังนี้ การกำจัดมูลฝอยทั่วไปกำจัดโดยการส่งไปยังแหล่งกำจัดของชุมชนที่รับผิดชอบ โดยองค์การบริหารส่วนตำบล มูลฝอยติดเชื้อ กำจัดโดยส่งไปกำจัดที่โรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดและดูแลในการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภอเมือง กำจัดโดยวิธีการเผาเท่านั้น สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ. 2545 ที่กล่าวถึงการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อต้องกระทำโดยใช้วิธีการเผาทำลายเท่านั้น นอกจากนี้วิธีการเผาก็เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดเพราะสามารถช่วยลดการแพร่กระจายของเชื้อโรคที่เกิดจากมูลฝอยติดเชื้อได้ และสุดท้ายมูลฝอยรีไซเคิลกำจัดโดยการนำไปฝากขายให้แก่ผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าเพื่อให้ผู้ประกอบการส่งขายต่อไปยังโรงงานและนำไปแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ เพราะการรีไซเคิลเพื่อนำสิ่งของที่สามารถใช้ได้ นำกลับมาใช้ใหม่มีความคุ้มค่าและเกิดคุณค่าได้มากกว่าการทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทร พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในขั้นตอนการขนถ่าย-การขนส่งมูลฝอยจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปากสมุทรไปยังโรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าเพื่อไปกำจัดอย่างถูกวิธีนั้น บุคลากรที่ทำหน้าที่ยังขาดความรู้ในการขนส่งมูลฝอยติดเชื้อ ซึ่งอาจจะส่งผลให้ เชื้อโรคที่เกิดจากมูลฝอยติดเชื้อสามารถแพร่กระจายเกิดผลกระทบต่อตัวเจ้าหน้าที่ขนถ่าย-ขนส่งมูลฝอยติดเชื้อ สิ่งแวดล้อม และชุมชนได้ นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื้อที่มีลักษณะเป็นของเหลว ซึ่งในแต่ละครั้งของการดำเนินการรักษาพยาบาลจะเกิดมูลฝอยติดเชื้อที่เป็นของเหลวมาด้วยทุกครั้ง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การจัดการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทั้งนี้มูลฝอยติดเชื้อที่มีลักษณะเป็นของเหลวก็สามารถแพร่กระจายเชื้อโรคสู่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน สิ่งแวดล้อมและชุมชนได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้และครั้งต่อไป

1. เนื่องจากเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในด้านการขนถ่าย-ขนส่งมูลฝอยยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น ควรมีการจัดอบรม เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและดูแลการจัดเก็บ การขนถ่าย-การขนส่งขยะมูลฝอยติดเชื่อให้มีความรู้ และมีระบบการติดตาม ประสิทธิภาพการทำงานหลังได้รับการฝึกอบรม เพื่อให้ระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื่อมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. กระทรวงสาธารณสุขควรเข้ามาให้ความรู้ในการจัดการมูลฝอยติดเชื่อที่มีลักษณะเป็นของเหลวที่ถูกต้อง เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อโรคต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ผลทับทิม. (2553). **สถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื่อในสถานีนามัยอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี**. เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://tdc.thailis.or.th>
- กฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื่อพ.ศ.2545. (2545). **ระบบการจัดการมูลฝอยติดเชื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <https://nelac.kku.ac.th>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). **ความหมายมูลฝอยติดเชื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://www.pcd.go.th>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). **ปริมาณการเกิดมูลฝอยติดเชื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://www.onep.go.th>
- คณะอนุกรรมการศูนย์วิชาการการแก้ไขปัญหามลพิษในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (2540). **คำจำกัดความมูลฝอยติดเชื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <https://web.ku.ac.th>
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535). **มลพิษอื่นและของเสียอันตราย**. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://project-wre.eng.chula.ac.th>
- สวรรยา ธรรมอภิพล. (2560). **“ตำราการจัดการสิ่งปฏิกูล”**. ไทยอาร์ต พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- สถานพยาบาล (Safemanagement of wastes from health-care activities) ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization). (2557). **ประเภทมูลฝอยติดเชื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://env.anamai.moph.go.th>
- สมศักดิ์ พุ่มพวง. (2552). **การบริหารและจัดการขยะติดเชื่อของสถานีนามัยในจังหวัดพิจิตร**. เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://tdc.thailis.or.th>
- โสภณ รังสิบุตร. (2553). **สถานการณ์การจัดการมูลฝอยติดเชื่อ ในศูนย์สุขภาพชุมชนอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี**. เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://tdc.thailis.or.th>

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว
กรณีศึกษาหมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

**A Study of the Factors Affecting the Public Participation in Waste Management of
Don Kaew Sub-district Administration: A Case Study of Moo 7 Ban San Mueang,
Don Kaew, Mae Rim, Chiang Mai**

ศุภกร มะลิแก้ว¹ อรญา จาธิทอง¹ และ ปรีชา วงศ์ทิพย์^{*2}

Supakorn Malikaew¹ Oraya Jatitong¹ and Preecha Wongthip^{*2}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน วิธีการศึกษาเป็นแบบเชิงผสมโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างกับครัวเรือนในชุมชนบ้านสันเหมืองจำนวน 150 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนของชาวบ้านเกิดขึ้นโดยใช้ กระบวนการ PDCA โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการวางแผน, กระบวนการปฏิบัติ, กระบวนการประเมินผลและการปรับปรุงการดำเนินการให้เกิดความเหมาะสม ดังนั้นโครงการต่างๆที่เกิดขึ้นล้วนมาจากความต้องการของชาวบ้านภายในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนพบว่า การที่จะทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการขยะนั้น มีปัจจัยที่สำคัญได้แก่ คือ ภาวะผู้นำ ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำโดยมีวิสัยทัศน์และทักษะในการจูงใจคนให้เกิดการมีส่วนร่วม การสื่อสาร โดยใช้การสื่อสารที่หลากหลายช่องทางเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลและชาวบ้าน การจัดกิจกรรม ชุมชนมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเกิดผลดีต่อชุมชน การสนับสนุนช่วยเหลือองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่ชาวบ้าน การจูงใจ องค์การบริหารส่วนตำบลใช้วิธีการจูงใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและให้สิ่งตอบแทนที่มีความเหมาะสมแก่ชาวบ้าน ความใกล้ชิดกับปัญหา ชาวบ้านเป็นผู้ประสบปัญหาและผลกระทบโดยตรงจึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การให้อิสระ องค์การบริหารส่วนตำบลได้อิสระแก่ชาวบ้านในการเลือกรูปแบบการจัดการขยะให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมของครัวเรือน ซึ่งรูปแบบการจัดการขยะ

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² รองศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชานบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

* Corresponding author, E-mail: Preecha.w@cmu.ac.th

ขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก่นี้ สามารถนำไปประยุกต์กับชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกัน เพื่อก่อให้เกิดการจัดการขยะอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ การสื่อสาร รูปแบบการจัดการขยะ

Abstract

A Study of Factors Influencing to the Public Participation in Waste Management of Don Kaew Sub district Administration Organizations: A Case Study of Moo 7 Baan San Mhuang, Don Kaew, Mae Rim, Chiang Mai. The Purpose of this study was to investigate the participatory process in community waste management and the factors influencing participation in community management. The study used a structured questionnaire with 150 households in Ban San Mueang community and in-depth interviews with Community leaders and Don Kaew Sub district Administrative Organization, with 5 stakeholders. The study indicated that the process involved in community waste management uses the PDCA process. People take part in planning, Doing, Checking and Acting. The projects that come from the needs of the villagers in the community. The process involved at all levels. This is an important element to sustainability in the future. And factors affecting participation in waste management community was how to get people involved in the waste management have 7 important factors: Leadership, Community leaders are leaders with vision and skill that motivate people to participate. Communication through multiple channels of communication to gain understanding between the sub-district administration and the villagers. Activities arrangement the community continues to be active and effective in the community. Facilitation, Sub-district administration organizations and related agencies have adequate resources and appropriate resources for villagers. The motivations of the Sub-district administration organization is to encourage the villagers to participate and provide appropriate remuneration to the villagers. Intimacy Problems of the villagers are the direct result of the problem, so this cause the problem to be solved. And Independence Sub-district administration organization authority has given the villagers the freedom to choose a waste management model that is consistent and appropriate for their household. This model of waste management of Don Kaew Sub district Administration Organization can be applied to a similar community for cause properly waste management and sustainable.

Keywords: Leadership Communication Waste management model

บทนำ

ปัญหาขยะนั้นถือว่าเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ เนื่องจากปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามสภาพความเจริญของชุมชน นับตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณ 40,332 ตันต่อวัน ปี พ.ศ. 2551 มีปริมาณ 41,064 ตัน ต่อวัน ปี พ.ศ. 2552 มีปริมาณ 41,410 ตันต่อวัน ปีพ.ศ. 2553 มีปริมาณ 41,532 ตันต่อวัน และในปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 27.06 ล้านตัน ซึ่งคิดเป็นอัตราการเกิดขยะมูลฝอยที่ 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน จากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยนั้นสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งล้วน แต่สร้างผลเสียทำให้ชุมชนขาดความสะอาดสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อย และชุมชนจะต้องสูญเสียค่าใช้จ่าย ในการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย การที่มนุษย์สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำรงชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ดีแต่ก็ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติหรือ สภาพแวดล้อม โดยต้องไม่ทำให้เกิดการเสียสมดุลของระบบนิเวศด้วย หากเกิดมลพิษขึ้นมาแล้วเป็นเรื่องยาก ที่จะแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอีก (กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

สภาพปัญหาด้านการจัดการขยะในพื้นที่ตำบลคอนแก้ว ซึ่งได้ดำเนินงานโครงการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนตั้งแต่ปี 2543 สืบเนื่องจากนายทองคำ บุญสูง อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตระหนักถึงปัญหาการขยายตัวของประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาขยะล้นเมืองตามมาในอนาคต จึงได้มีการรณรงค์ให้มีการจัดการขยะในชุมชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยมีแนวคิด การคัดแยกขยะจากแหล่งกำเนิด หรือการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว ตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี เป็นไปในลักษณะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน ประกอบกับการใช้มาตรการทางสังคมในพื้นที่คือ “ไม่แยก ไม่เก็บ” เนื่องจากการกำจัดขยะในพื้นที่ตำบลคอนแก้วจะนำขยะที่จัดเก็บส่วนหนึ่งสู่เตาเผาขยะ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ หากไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง จะทำให้ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับเตาเผาจะได้รับความเดือดร้อนรำคาญ (องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว, 2560)

จากการเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้นำและแกนนำชุมชนจึงเกิดแนวคิดที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการดำเนินงานและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีวิธีการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษในทุกกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ จึงทำให้ปัญหาขยะในชุมชนลดลงและส่งผลทำให้ชุมชนได้รับรางวัลและมีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของหมู่บ้านสันเหมือง เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนอื่นที่มีความคล้ายคลึงกันซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว 7 บ้านสันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาแบบผสม ซึ่งมีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลการศึกษาเชิงลึกที่รอบด้านเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ คริวเรือน หมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 220 คริวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ

ประชาชน ตัวแทนคริวเรือนละ 1 คน ในเขตหมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการเลือกแบบบังเอิญ จำนวน 150 คริวเรือน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาด้วยการใช้สูตรของเครซีและมอร์แกน

ผู้นำและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการขยะในชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของคริวเรือน และ ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะในคริวเรือน

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านสันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 150 คริวเรือน มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงจะเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะภายในคริวเรือนมากกว่าเพศชาย โดยเป็นช่วงอายุระหว่าง 50 - 70 ปี ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นเป็นหัวหน้าคริวเรือนและมีจำนวนสมาชิกอยู่ระหว่าง 1-3 คนอาศัยอยู่มากกว่า 30 ปี ส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์มีระดับการศึกษาสูงสุดที่ระดับประถมศึกษา อาชีพหลักในคริวเรือนส่วนใหญ่คือรับจ้างทั่วไป เนื่องจากเป็นชุมชนใกล้เมืองและมีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 30,000 บาท/เดือน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. การจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว มีส่วนงานระดับกอง 8 หน่วยงาน ดังนี้ สำนักปลัดเทศบาล กองวิชาการและแผนงาน กองคลัง กองช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองการประปา กองการศึกษา

หน่วยงานตรวจสอบภายใน ในส่วนของการจัดการขยะมูลฝอยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กองสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานธุรการ งานสัตวแพทย์ งานศูนย์บริการสาธารณสุข งานรักษาความสะอาด งานสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม และมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะในชุมชน ทั้ง 10 หมู่ อีกทั้งยังแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการในระดับหมู่บ้านและอาสาสมัครในการเก็บขยะประจำแต่ละหมู่บ้าน

ด้านการเก็บขนรวบรวมขยะ

ด้านรถเก็บขนขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วมีรถเก็บขนขยะของตำบล จำนวน 1 คัน และรถซาเล้งเก็บขยะประจำแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 3 คัน

ด้านวิธีการและสถานที่ที่ใช้ในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว มีวิธีการกำจัดขยะโดยใช้เตาเผาขยะและบ่อหมักปุ๋ย โดยเตาเผาขยะตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 4 บ้านป่าแะ บริเวณสุสานป่าแะ และ หมู่ที่ 6 บ้านป่ารวก บริเวณสุสานบ้านป่ารวก

การจัดการขยะโดยชุมชนเป็นรูปแบบการจัดการขยะหรือของเสียในชุมชน เน้นการเสริมพลังความร่วมมือของคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ประสานการทำงานจนเป็นระบบ ภายใต้แนวคิดหลัก คือ “การคัดแยกขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด” หรือการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน สร้างทางเลือกในการบริหารจัดการขยะในแต่ละประเภทตามความเหมาะสมของบริบทชุมชน จนเกิดรูปแบบการจัดการขยะที่หลากหลาย เช่น จัดทำปุ๋ยหมักชุมชน ธนาคารวัสดุรีไซเคิล กองทุนขยะ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการขยะ จนเกิดแกนนำ วิทยากรชุมชนที่มีความพร้อมที่จะขยายแนวคิดและรูปแบบการบริหารจัดการโดยชุมชนจากระดับหมู่บ้าน เป็นระดับตำบลและระดับเครือข่าย

องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีระบบบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจรโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา มีระบบการบริหารจัดการที่มีศักยภาพ เป็นกลไกในการเสริมการดำเนินงานและสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน จนพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นในเรื่อง การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน เพื่อนำแนวทางสู่การปฏิบัติต่อไป

อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วยังเป็น “ศูนย์เรียนรู้” ที่พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่และแบ่งปันแนวทางการเรียนรู้ให้ชุมชนอื่นในเครือข่ายเข้าเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งพัฒนาระบบสนับสนุนชุมชนอื่นให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม ร่วมไปกับการปฏิบัติจริงของแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ

จากการที่ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะโดยใช้กระบวนการ PDCA ของ(Walter Shewhart, 1980) ที่เน้นให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2558) ในการสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมการจัดการขยะในการศึกษาค้นคว้า

การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Plan)

หมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านแรกที่มีการริเริ่มการประชาคม ประชาชนในหมู่บ้านในหัวข้อเรื่องการจัดการขยะในชุมชน โดยประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันเสนอปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ขยะที่พบเห็นในชุมชนและเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว โดยผู้นำชุมชนได้รับฟังและนำข้อปัญหาดังกล่าวเสนอในที่ประชุม

ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วได้มีการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชนและรับฟังข้อปัญหาจากประชาชนทุกฝ่ายและมีการริเริ่มโครงการต่างๆเสนอให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ได้ส่งโครงการที่ผ่านมติจากที่ประชุมมอบให้แก่ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจถึงความเหมาะสมในการปฏิบัติตามโครงการดังกล่าว

ประชาชนในชุมชนได้รับโครงการที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วได้ริเริ่มและมีข้อปฏิบัติร่วมกัน นำมาปฏิบัติในชุมชนของตนเอง

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Do)

ภายหลังจากการได้รับโครงการจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ประชาชนในชุมชนได้เริ่มต้นโครงการด้วยการคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง แบ่งเป็นการคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะรีไซเคิล

การกำจัดขยะหมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง ได้มีอาสาสมัคร 3 ท่านคือนายเกษม คำพันธ์ นายเชาว์ พงษ์ตะวัน นายประพันธ์ แสนพรหม ที่เป็นผู้เสียสละเพื่อชุมชนในการเก็บขนขยะและนำไปเผาที่เตาเผาประจำตำบลคอนแก้ว โดยเตาเผาดังตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านป่าแฉะ บริเวณสุสานป่าแฉะ โดยการเก็บขนขยะภายในหมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง จะมีการเก็บในทุกๆ วันพุธ ตั้งแต่เวลา 06:30น. ถึงเวลา 08:00น.

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Check)

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชน พบว่า ชาวบ้านในชุมชนจะคอยช่วยกันสังเกตปัญหาในหมู่บ้าน อยู่เสมอ และจะนำปัญหาที่พบเข้าที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน อีกทั้งยังมีการชักชวนครัวเรือนที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการคัดแยกขยะ ให้เกิดความเข้าใจและเข้ามาร่วมโครงการ แต่จากการสัมภาษณ์มีครัวเรือนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากเป็นร้านอาหารและร้านขายของชำในชุมชน จึงทำให้มีปริมาณขยะมากและยากต่อการคัดแยก

การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม (Act)

ประชาชนในชุมชนได้มีการร่วมประชาคมกับผู้นำในชุมชนทุกเดือนเพื่อที่จะเสนอปัญหาและข้อร้องเรียนต่างๆที่ตนพบ ให้แก่ผู้นำชุมชนเพื่อผู้นำชุมชนจะนำเข้าที่ประชุมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วและร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

จากการดำเนินโครงการทั้งหมดนั้น โครงการต่างๆที่เกิดขึ้น ล้วนมาจากความต้องการของประชาชนภายในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินโครงการต่างๆ เพราะหากโครงการที่เกิดขึ้นนั้นเป็นโครงการที่มาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงฝ่ายเดียว ประชาชนในชุมชน

ไม่ได้ร่วมดำเนินการวางแผนใดๆ อาจจะส่งผลให้ไม่มีความยั่งยืน เพราะไม่ใช่สิ่งที่ประชาชนในชุมชนอยากพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว และชาวบ้านหมู่บ้านสันเหมือง พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย

ภาวะผู้นำ (Leadership) ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำโดยมีวิสัยทัศน์และทักษะในการจูงใจคนให้เกิดการมีส่วนร่วม

การสื่อสาร (Communication) โดยใช้การสื่อสารหลากหลายช่องทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วและชาวบ้านในชุมชน ในรูปของการแลกเปลี่ยนข้อมูล การให้คำแนะนำปรึกษา รวมทั้งรับฟังข้อปัญหาและเสนอแนะจากชาวบ้าน

การจัดกิจกรรม (Activities) ชุมชนมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนและท้องถิ่น กิจกรรมมีความหลากหลายตอบ โจทย์ในการแก้ไขปัญหาและเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้แก่ชาวบ้านและนักเรียนในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการขยะและมีการจัดโครงการต่างๆ เช่น โครงการขยะแลกของ โครงการธนาคารขยะ โครงการผ้าป่าขยะ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการจัดการขยะให้แก่วรรณและนักเรียนซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

การสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก (Facilitation) องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอและเหมาะสมแก่ชาวบ้าน

การจูงใจ (Motivation) องค์การบริหารส่วนตำบลใช้วิธีการจูงใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและให้สิ่งตอบแทนที่มีความเหมาะสมแก่ชาวบ้าน

ความใกล้ชิดกับปัญหา (Intimacy Problems) ชาวบ้านเป็นผู้ประสบปัญหาและผลกระทบโดยตรงจึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

การให้อิสระ (Independence) องค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้อิสระแก่ชาวบ้านในการเลือกรูปแบบการจัดการขยะให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมของครัวเรือน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการจัดการขยะ ขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว กรณีศึกษาหมู่ที่ 7 บ้านสันเหมือง ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนได้ใช้กระบวนการ PDCA หรือที่เรียกว่า Deming Cycle เป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน (Plan) ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วในการวางแผนการดำเนินโครงการต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Do) ชาวบ้านได้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน และ ให้ความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วอย่างดี การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Check)

ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันตั้งเกิดปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการจัดการขยะให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น (Act) โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประชามติอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่จะเสนอปัญหาและข้อร้องเรียนต่างๆ ที่ตนพบร่วมกับปัจจัยที่สำคัญ 7 ประการ คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) การสื่อสาร (Communication) การจัดกิจกรรม (Activities) การสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก (Facilitation) การจูงใจ (Motivation) ความใกล้ชิดกับปัญหา (Intimacy Problems) และการให้อิสระ (Independent)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นกระบวนการดำเนินโครงการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมที่สามารถก่อให้เกิด “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนร่วมกับการบริหารจัดการของทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อวิธีการกำจัดขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว

องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ควรเพิ่มรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการ สำหรับนำไปวางแผน เพื่อให้การจัดการขยะให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ โครงการที่เกี่ยวกับการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ และเพิ่มรูปแบบจาก 3Rs คือ การลดการใช้ผลิตภัณฑ์ (Reduce) การนำสิ่งของกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และ การแปรรูปสิ่งของที่ใช้แล้ว (Recycle) เป็น 5 Rs โดยเพิ่ม การซ่อมหรือแก้ไขสิ่งของ (Repair) และ การหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตราย (Reject) ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการกำจัดขยะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้ความรู้สร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะเพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการขยะของชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละภาคที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนหรือความแตกต่างในแต่ละด้านของการจัดการขยะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายเครือข่ายการดำเนินงานให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย.
กัลยาณี อุปราสิทธิ. (2558). พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนในเขต. วารสารบัณฑิต (2), 164-171.
อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

- จุฬามาศ วงศ์จันทร์ทิพย์. (5 ตุลาคม 2561). การจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว. (อรุณา ศุภกร, ผู้สัมภาษณ์)
- ชุติมา. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางในการพัฒนาการ. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม (7), 35-48.
- ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์. (ม.ป.ป.). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ใน ศูนย์ศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล (หน้า 337).
- ประภาพร แก่นจันทร์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (3), 295-302.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2015). PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง. productivity world. เข้าถึงเมื่อ 2561 จาก <https://www.ftpi.or.th/2015/2125>
- สมาคมพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2560). เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561 จาก ADEQ: <http://adeq.or.th/>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๕. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/>
- สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย ส่วนของเสียอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. (2550). การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร : คู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรมควบคุมมลพิษ. เข้าถึงเมื่อ 31 ตุลาคม 2561 จาก สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย ส่วนของเสียอันตราย กรมควบคุมมลพิษ: <http://61.19.16.38/database/project/>
- เฮอร์ชเบอร์ก. (1950). ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์เบิร์ต. เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม 2561 จาก <http://aumnuychai.blogspot.com/>
- James L. Creighton. (2553). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล) เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561 จาก <https://tula681.files.wordpress.com/2014/08/unnamed-file1.pdf>
- Krejcie Morgan. (1970). ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม. เข้าถึงเมื่อ 4 ตุลาคม 2561 จาก <https://sites.google.com/site/>

สถานการณ์และแนวโน้มในการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ กรณีศึกษาบ้านบวกเตี้ย
ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่

Situation and Trends in the Use of Agricultural Chemicals, Rose's Farmers: A Case Study
of Ban Boung Tuye, Pong Yang Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province

น้ำฝน อุตะเรื่อน¹ ลัดดาวัลย์ คำยอด¹ และ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร^{*2}

Nhamfon Utaruen Latdawan Khamyod and Thongchai Phuwanatwichit

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการผลิตและสถานการณ์การใช้สารเคมี และ 2) ศึกษาพฤติกรรมและผลกระทบการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์และแนวโน้มในการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากวิธีการผลิตด้วยโรงเรือนแบบเปิดทำให้ต้องใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น สารเคมีที่ใช้ได้แก่ สารเคมีกำจัดแมลง สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช และสารเคมีกำจัดเชื้อรา ส่วนพฤติกรรมการใช้สารเคมีพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบมีการป้องกันตนเองโดยสวมชุดและอุปกรณ์ป้องกันอย่างถูกต้อง แต่ไม่สามารถควบคุมการฟุ้งกระจายของสารเคมีได้ โดยสารเคมีจากการปลูกดอกกุหลาบส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการสะสมของสารเคมีในร่างกาย ด้านครอบครัว ทำให้ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงขึ้นเนื่องจากสารเคมีมีราคาแพง และสมาชิกในครอบครัวมีความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการฉีดพ่นสารเคมีและการเก็บสารเคมี ด้านชุมชนไม่สามารถควบคุมการฟุ้งกระจายของสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อปริมาณสารเคมี และการปนเปื้อนในดิน น้ำ และอากาศ โดยมีแนวทางการแก้ไขที่สำคัญ คือ 1) การปรับตัวใช้เทคโนโลยีการผลิตในโรงเรือนแบบปิดเพื่อช่วยลดการใช้สารเคมี และ 2) การทำการเกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

คำสำคัญ : สถานการณ์และแนวโน้มการใช้สารเคมี

¹ นักศึกษาลัทธิศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: wadasan_@hotmail.com

Abstract

This research aims to 1) Study the context of production and use of chemicals. And 2) study on the behavior and effects of chemical use of rose and tangerine farmers in Pongyang Sub-district, Mae Rim District Chiang Mai Province. Use qualitative research methodology. Data collection from in-depth interviews. Observation and group discussion from the sample of 20 people. Analyze data by content analysis. According to studies, it has been found that Situation and trends in the use of agricultural chemicals. Rose growers tend to increase. Because of the open houses are made, more chemicals are needed. Chemicals used include: Insecticide weed protection and fungicides. The behavior of the chemical. Rose farmers have self-protection by properly wearing protective clothing and equipment. It cannot control the spread of chemicals. Fertilizers from rose planting affect health of farmers. The risk of accumulation of chemicals in the family, resulting in higher household costs due to expensive chemicals. And family members have health risks from spraying and storing chemicals. The community cannot control the spread of chemicals that affect the health of its members. The environmental impact on the accumulation of chemicals and contamination in soil, water and air. 1) The adaptation of closed-loop production technology to reduce the use of chemicals and 2) safe farming and organic agriculture in the future.

Keywords: Situation and trend of chemical use

บทนำ

การใช้สารเคมีของเกษตรกรมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อกำจัดศัตรูพืช เป็นหนึ่งในกระบวนการผลิตที่มุ่งเน้นการยกระดับผลผลิตทางการเกษตร โดยการใช้สารเคมีของเกษตรกรส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ไม่ได้คำนึงถึงผู้บริโภค และกระทบทั้งต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทบด้านสุขภาพของเกษตรกรอาจมีอันตรายถึงชีวิต ก่อให้เกิดสารพิษตกค้าง ทั้งในอาหาร เครื่องดื่ม อีกทั้งสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้อง และขาดการตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตัวของเกษตรกรและด้านอื่นๆ เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ได้มาซึ่งปริมาณผลผลิตทางการเกษตรเป็นสำคัญ ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิถีทางการเกษตรของเกษตรกรในอนาคตได้

ปัจจุบันอัตราการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืชโดยส่วนใหญ่พบได้ในแปลงพืชผักเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีผลผลิตทางการเกษตรอีกประเภทหนึ่งที่ส่วนใหญ่อาจมองข้าม เนื่องจากมีแนวความคิดที่ว่าเป็นสิ่งสวยงามและมีกลิ่นหอม คือการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในพืชจำพวกไม้ดอกไม้ประดับ ที่มีอัตราการขยายพื้นที่เพาะปลูกและมีปริมาณใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จากการลงสำรวจพื้นที่บริการวิชาการชุมชน (การ

สนทนากลุ่ม: ผู้นำชุมชน และเกษตรกร บ้านโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, วันที่ 20 ธันวาคม 2560) พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตไม้ดอกไม้ประดับมีความเข้าใจว่า ไม้ดอกไม้ประดับนั้นไม่ได้ผลิตมาเพื่อการบริโภค หากเป็นการผลิตมาเพื่อการใช้ประโยชน์ในการประดับเพื่อความสวยงามและใช้ในการตกแต่งสถานที่ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการใช้สารเคมีที่ใช้มากนัก รวมทั้งขาดการใส่ใจต่อสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมในการใช้สารเคมีได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้

อย่างไรก็ตามจากสถานการณ์ปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคตว่าปริมาณการใช้สารเคมีนั้นมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเกษตรกรผู้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับในชุมชนบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอดีตได้ทำไร่ตามพื้นที่สูงต่อมาโครงการหลวงได้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ จึงถือว่าเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ที่ชาวบ้านในพื้นที่ปลูกดอกกุหลาบตลอดทั้งปี เป็นอาชีพหลักของชุมชนในปัจจุบัน และเป็นแหล่งผลิตดอกไม้แหล่งใหญ่อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ โดยส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้คณะวิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นพบว่า เกษตรกรมีการใช้สารเคมีเพื่อต้องการให้ผลผลิตที่เพาะปลูกไว้ไม่มีโรคและแมลงมาทำลาย ทำให้ดอกกุหลาบมีความสวยงาม การใช้สารเคมียังเป็นการเพิ่มผลผลิตให้กับเกษตรกรและยังสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาถึงสถานการณ์การใช้สารเคมีในปัจจุบันว่ามีลักษณะอย่างไร พฤติกรรมในการใช้สารเคมีในปัจจุบันนั้นมีปริมาณมากน้อยขนาดไหน มีการป้องกันและคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างไร การใช้สารเคมีเป็นปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดคุณภาพและราคาของผลผลิตด้วย เนื่องจากกระบวนการผลิตด้านการเกษตรในปัจจุบันจำเป็นต้องจัดการให้ตรงตามความประสงค์ของผู้บริโภคซึ่งเป็นตัวกำหนดด้านการตลาด ทั้งคุณภาพ และปริมาณ รวมถึงราคาที่เหมาะสมต่อผู้บริโภคส่วนใหญ่ นอกจากนี้การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากเกินไปจนเกินความจำเป็น หรือไม่รู้จักวิธีการกำจัดหรือทำลายอย่างถูกต้อง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้นก็อาจสะสมลงบนพื้นดิน แม่น้ำลำคลอง ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนและบริเวณใกล้เคียงในอนาคตได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาริบทการผลิต และสถานการณ์การใช้สารเคมีของเกษตรกรบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
2. ศึกษาพฤติกรรมและผลกระทบจากการใช้สารเคมีของเกษตรกรบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สถานการณ์ในการใช้สารเคมี พฤติกรรมการใช้สารเคมี การป้องกันในการใช้สารเคมีในการปลูกดอกกุหลาบของเกษตรกรชุมชนบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อ 4 ด้าน ได้แก่ ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางการลดการใช้สารเคมีในอนาคต

1.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบของชุมชนบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 120 ครัวเรือน และ 2) กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบของชุมชนบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เกณฑ์การพิชามกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรที่ปลูกดอกกุหลาบในชุมชนบ้านบวกเตี้ยตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 20 ครัวเรือน

2. เครื่องมือที่ใช้ ในงานวิจัยครั้งนี้สร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรประกอบด้วยเพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ เป็นคนในท้องถิ่นหรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อยู่อาศัยมาแล้วกี่ปี ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานการณ์และแนวโน้มการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ ซึ่งประกอบไปด้วยสถานภาพการผลิต สถานการณ์การใช้สารเคมีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พฤติกรรมในการใช้สารเคมีและผลกระทบจากการใช้สารเคมี และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและการแสดงความคิดเห็น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และจัดเรียงลำดับความสำคัญ นำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า สถานภาพการผลิตเกษตรกรปัจจุบันมีจำนวน 18 ราย ดำเนินการผลิตโรงเรือนแบบเปิด เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบสูงและมีการปลูกดอกกุหลาบแบบขั้นบันได จึงมีข้อจำกัดในการทำโรงเรือนอีกทั้งการทำโรงเรือนแบบเปิดเป็นการลดต้นทุนในการผลิตทำให้เกิดผลดีแก่พืช เพราะพืชต้องการแสงแดดในการสังเคราะห์แสงและไม่ต้องให้น้ำทุกวันเนื่องจากมีสภาพอากาศที่ชื้น และเกษตรกรอีก 2 ราย เลือกทำโรงเรือนแบบปิด เนื่องจากการทำโรงเรือนแบบปิดเป็นการใช้ต้นทุนสูง โดยเกษตรกรที่ทำโรงเรือนแบบปิดมีโครงการหลวงเข้ามาสนับสนุนโดยการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร แต่ก็มีข้อจำกัดคือ ต้องใช้สารเคมีตามที่ทางโครงการหลวงได้กำหนดไว้

ส่วนสถานการณ์การใช้สารเคมีตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีมาตั้งแต่อดีตโดยมีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและสารเคมีกำจัดแมลงควบคู่กันจำนวน 10 รายซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าในอดีตไม่มีโรคพืช เช่น โรคใบน้ำค้าง ใบจุด มาทำลายผลผลิตของเกษตรกรและสภาพอากาศ

คงที่ ผ่นตกตามฤดูกาลจึงทำให้ไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีป้องกันโรคพืช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช สารเคมีกำจัดแมลง สารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดโรคพืชจำนวน 7 รายจากการสัมภาษณ์พบว่าสาเหตุที่เกษตรกรต้องใช้สามเคมีทั้งสามชนิด เนื่องจากการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดวัชพืชและกำจัดแมลงเนื่องจากเกิดปัญหาและสร้างความเสียหายให้กับผลผลิตมาก จึงมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีทั้ง 2 ชนิดเพื่อกำจัดแต่สาเหตุที่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชพบว่าไม่ได้เกิดโรคพืชใดๆทั้งสิ้นแต่ใช้เพียงป้องกันกลัวว่าดอกกุหลาบหรือผลผลิตจะเกิดความเสียหายในเวลาตามมา ผู้ใช้สารเคมีเพื่อกำจัดวัชพืชเพียงอย่างเดียวจำนวน 2 รายและมีผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพียงอย่างเดียวจำนวน 1 ราย โดยสาเหตุที่เกษตรกรใช้สารเคมีในปริมาณที่ไม่มากนักเนื่องจากมีต้นทุนน้อยและในอดีตโรคพืชและแมลงยังไม่หลากหลายเท่าปัจจุบัน แมลงยังไม่คือยา เกษตรกรบางรายมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพควบคู่ไปกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอีกด้วย และในปัจจุบันพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นจากอดีตโดยมีการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดวัชพืช สารเคมีเพื่อกำจัดแมลง และสารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดโรคพืช ในการปลูกดอกกุหลาบเพื่อเป็นการป้องกันผลผลิตไม่ให้เกิดความเสียหายอีกทั้งยังเป็นการยกระดับและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบได้ให้ข้อมูลว่าหากไม่มีการใช้สารเคมีในการปลูกดอกกุหลาบจะส่งผลทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย

ดังนั้นในสถานการณ์ปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้สารเคมีในการปลูกและดูแลดอกกุหลาบเนื่องจากการปลูกดอกกุหลาบเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนและเป็นรายได้หลักในการดูแลครอบครัว เมื่อลงทุนปลูกดอกกุหลาบแล้วจะต้องเสียทั้งแรงงานและแรงเงิน จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องใช้สารเคมี จากการสัมภาษณ์สถานการณ์การใช้สารเคมีในอนาคตพบว่าเกษตรกรจำนวน 12 ราย ได้ยืนยันว่ายังจะใช้สารเคมีในการปลูกและดูแลดอกกุหลาบเนื่องจากการใช้สารเคมีทำให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ จึงส่งผลไปถึงทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถนำเงินมาเลี้ยงครอบครัวได้จึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องไปถึงอนาคตและจากการที่สัมภาษณ์มีอีกหนึ่งประเด็นที่เกษตรกรตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพและปลอดสารเคมีมันคือตัวเกษตรกรแต่ส่งผลต่อรายรับที่เกษตรกรควรได้รับและยังเพิ่มต้นทุนให้กับเกษตรกรอีกด้วยเพราะการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพใช้ต้นทุนมากกว่าสารเคมีและต้องใช้ในจำนวนที่มาก หาซื้อยากและมีความลำบากในหาซื้อด้วยปัจจัยหลายๆอย่าง ได้แก่ ในตำบลโป่งแยงไม่ค่อยมีร้านขายปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและระยะทางทำให้เป็นปัจจัยที่ทำให้เลือกใช้สารเคมี อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาเนื่องจากในชุมชนก็มีร้านที่บริการขายและได้ผลที่รวดเร็ว อีกทั้งยังมีเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบจำนวน 8 ราย ที่ยังอยากลดและใช้สารอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้สารเคมีเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและตระหนักถึงผลกระทบที่ตามมาจากการใช้สารเคมีซึ่งจะทำให้เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น การเป็นโรคไม่ติดต่อตามมา

สำหรับพฤติกรรมการใช้สารเคมีส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมฉีดพ่นสารเคมี 2 ครั้งต่อสัปดาห์จำนวน 15 รายเนื่องจากเกษตรกรปลูกดอกกุหลาบเป็นจำนวนมากกว่า 300 ต้นจึงทำให้การพ่นสารเคมีเพียง 1 ครั้งไม่สามารถทำให้สารเคมีกระจายได้ทั่วถึง จึงมีความจำเป็นต้องพ่น 2 ครั้งต่อสัปดาห์สารเคมีจึงจะกระจายได้อย่างทั่วถึงและสามารถกำจัดวัชพืช กำจัดแมลงและโรคพืชได้ เกษตรกรฉีดพ่นสารเคมี 1 ครั้งต่อสัปดาห์จำนวน 3 ราย เนื่องจากเกษตรกรมีความตระหนักถึงพิษของสารเคมีจึงฉีดพ่นสารเคมีในปริมาณที่

พอดี และยังเชื่อว่าเมื่อใช้สารเคมีมากๆหรือฉีดพ่นมากเกินไปจะทำให้สารเคมีที่ใช้ในการกำจัดวัชพืช กำจัดแมลงและโรคพืชจะไม่สามารถกำจัดได้ด้วยสาเหตุที่ว่า แมลงและโรคพืชเกิดการดื้อยาจึงทำให้สารเคมีไม่สามารถกำจัดได้และส่งผลเสียขึ้นอีกหลายเท่าตัว แต่ยังมีเกษตรกรที่ฉีดพ่นสารเคมี 3-5 ครั้งต่อสัปดาห์จำนวน 2 ราย เพราะว่ามีปัญหาโรคพืชที่เกิดขึ้นมาใหม่ในระยะจึงมีความจำเป็นต้องทำการฉีดพ่นสารเคมีในแต่วันโดยสารเคมีที่กำจัดและป้องกันโรคจะไม่ซ้ำกัน และจากการสัมภาษณ์ประเภทของสารเคมีที่ใช้ได้แก่ สารเคมีชนิดน้ำ สารเคมีชนิดผงและสารเคมีชนิดเม็ด พบว่ามีเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบเลือกใช้สารเคมีทั้ง 3 ประเภทจำนวน 9 รายเนื่องจากสารเคมีบางตัวไม่สามารถฉีดพ่นได้ เช่นสารเคมีบำรุงดินและปรับค่าในดินจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นเม็ดเพราะว่าต้องหว่านลงดินเพื่อจะให้เกิดประโยชน์และได้ผลลัพธ์ที่ดี เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบเลือกใช้สารเคมีประเภทน้ำและผง จำนวน 9 ราย โดยจะใช้การฉีดพ่นเป็นตุ๊กกลางที่ทำให้สารเคมีกระจายอยู่ในแปลงดอกกุหลาบได้ และมีเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบเลือกใช้สารเคมีประเภทน้ำและประเภทเม็ดจำนวน 1 ราย

นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบเลือกใช้สารเคมีแบบน้ำเพียงอย่างเดียวจำนวน 1 ราย เนื่องจากมีความสะดวกในการฉีดพ่นและทำให้ประหยัดเวลาอีกด้วย สถานการณ์และความถี่ในการใช้สารเคมีพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบส่วนใหญ่เลือกฉีดพ่นสารเคมีในช่วงเช้าและเย็นมากที่สุด จำนวน 10 ราย เนื่องจากในตอนเช้าและตอนเย็นมีอากาศที่เย็นเหมาะสำหรับการฉีดพ่นสารเคมีและยังทำให้เกษตรกรมีเวลาสำหรับการตัดแต่งดอกในเวลากลางวันและจัดเตรียมดอกกุหลาบเพื่อจัดจำหน่าย รองลงมาเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบเลือกฉีดพ่นสารเคมีในช่วงเช้าจำนวน 6 ราย เกษตรกรที่ฉีดพ่นช่วงเช้าให้เหตุผลว่าในช่วงเช้าจะทำให้ดอกกุหลาบเป็นโรคทุกต้น คือโรคใบน้ำค้างส่งผลทำให้เกิดผลเสียต่อผลผลิตจึงจำเป็นต้องฉีดพ่นก่อนน้ำค้างจะลงในตอนเช้าเพื่อป้องกันโรคใบน้ำค้างได้ดี และเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบเลือกฉีดพ่นสารเคมี 3 ช่วงเวลาได้แก่ ช่วงเช้า กลางวัน เย็น จำนวน 1 ราย จากเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบจำนวน 20 ราย พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบส่วนมากมีการใช้สารเคมีตามฉลากจำนวน 18 ราย เนื่องจากเกษตรกรที่ใช้สารเคมีตามฉลากขาดความรู้ในเรื่องสารเคมีจึงมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีตามฉลากเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผลผลิตหรือดอกกุหลาบเกิดความเสียหายและกลัวว่าถ้าใช้มากเกินไปจะเกิดผลเสียตามมา เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบที่ไม่ใช้สารเคมีตามฉลากจำนวน 2 รายเนื่องจากเกษตรกรใช้สารเคมีตามปริมาณของโรคและแมลงที่พบในสถานการณ์นั้นๆเกษตรกรคิดว่าเมื่อใช้ตามฉลากแล้วแมลงและโรคก็กำจัดไม่หมดจึงเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆเพื่อจะกำจัดวัชพืช กำจัดแมลงและโรคพืชได้แต่ในทางกลับกันอาจจะทำให้ดอกกุหลาบเกิดความเสียหาย แมลงและโรคพืชเกิดการดื้อยาและทำให้ไม่สามารถกำจัดได้

สำหรับการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมี พบว่า เกษตรกรต้องสวมใส่อุปกรณ์ทุกครั้งที่จะเข้าไปใกล้พื้นที่นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกันหรือแยกคนจากอันตรายทางเคมี อันตรายทางกายภาพ และอันตรายทางชีวภาพ และเป็นการป้องกันผู้สวมใส่จากการบาดเจ็บหรือการได้รับอันตรายจากการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรม การป้องกันตนเองของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองเมื่อใช้หรือผสมสารเคมี

ซึ่งได้แก่ อุปกรณ์ที่เกษตรกรใช้เมื่อต้องฉีดพ่นสารเคมี คือ หมวก ผ้าปิดจมูกหรือหน้ากาก เสื้อแขนยาว กางเกง ขาวยาว ถุงมือ และรองเท้าบูทกันสารเคมี เพื่อเป็นการป้องกันตนเองจากสารเคมี

ด้านผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการปลูกดอกกุหลาบ ได้แก่ ผลกระทบต่อตนเอง ผลกระทบต่อครอบครัว ผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า การใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบ

1) ส่งผลกระทบต่อตนเอง คือ ด้านสุขภาพของเกษตรกรทำให้เกิดความเครียดต่อการสะสมของสารเคมีในร่างกาย

2) ผลกระทบต่อครอบครัวพบว่า ทำให้ครอบครัวมีภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้นจากการใช้สารเคมีในการเกษตร คนครอบครัวอาจได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพไปด้วยหากเข้าไปอยู่ใกล้แหล่งที่ทำการพ่นสารหรือบริเวณที่มีการเก็บสาร

3) ผลกระทบต่อชุมชน ไม่สามารถควบคุมการฟุ้งกระจายของสารเคมีที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชน ด้านสภาพอากาศที่ไม่บริสุทธิ์จึงก่อให้เกิดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์แก่คนในชุมชน

4) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมพบว่าจะมีสารเคมีตกค้างมาถึงที่บริเวณเหล่านี้ด้วยสะสมมาหลายปีเกิดการสูญเสียสารที่ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ อาจเกิดดินเปรี้ยว หรือดินเค็ม ได้ถ้ามีการสะสมไปเรื่อยๆ

โดยแนวทางการแก้ไขปัญหาคือการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกที่สำคัญ คือ 1) การปรับตัวใช้เทคโนโลยีการผลิตในโรงเรือนแบบปิดเพื่อช่วยลดการใช้สารเคมี และ 2) การทำการเกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

จากบทสรุปผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นได้ว่า เกษตรกรยังคงใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าเกษตรกรทราบถึงผลกระทบต่อตนเอง และ โดยเฉพาะต่อสุขภาพก็ตามแต่มีน้อยรายที่จะทราบถึงผลกระทบต่อครอบครัวเนื่องจากคิดว่าคนในครอบครัวไม่ได้ไปในแหล่งเพาะปลูก จึงไม่ได้รับผลกระทบต่อคนในครอบครัว ทางด้านผลกระทบต่อชุมชนเกษตรกรทุกรายกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่ามีผลกระทบต่อชุมชนเนื่องจากคนคนในชุมชนฉีดพ่นยาสารเคมีหรือตัวเกษตรกรก็ทราบถึงวิธีการฉีดพ่นสารเคมี ทำให้เกิดละอองกระจายอยู่ในอากาศเพื่อเกิดลมพัดก็จะทำให้ลอยมายังชุมชนได้ ผลกระทบด้านสุดท้ายคือด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรยืนยันว่าไม่มีผลกระทบเพราะเกษตรกรคิดว่าการใช้สารเคมี เนื่องจากคิดว่าใช้เสร็จแล้วแยกขยะอันตรายทิ้งตามนโยบายของภาครัฐก็จะไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อการฉีดพ่นกระจายตัวอยู่ในอากาศก็จะสามารถตกไปที่แหล่งต้นน้ำและน้ำก็จะกลับมาให้คนในชุมชนใช้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของกัปกฤติญา, กัญจน์, ดวงรัตน์ และคณะ (2557) ที่ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชของชาวนา อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก เหตุผลที่เกษตรกรเลือกใช้สารเคมีในการเกษตรเพื่อมุ่งหวังให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้นและให้มีผลผลิตที่มากขึ้นและทำเงินที่ไปจูละเอือครอบครัว ยังมีผลกระทบต่อสุขภาพหรือต่อตนเองของเกษตรกรหลายๆด้าน เช่น สารพิษตกค้างในเลือด หรืออาการระคายเคืองเป็นโรคไม่ติดต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของปีทมา เมียงมุกข์ สุวรรณ ประณีตวตกุล และจักรกฤษณ์ พจนศิลป์ (2559) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและทัศนคติด้านความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดปทุมธานี สอดคล้องกับงานวิจัยในด้านสารเคมีที่ใช้มีความคล้ายคลึงกัน คือ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีกำจัดวัชพืชโดยใช้การฉีดพ่น ในเกษตรกรชุมชนบ้านบวกเตี้ยจะใช้สารเคมี 3 แบบ ได้แก่ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารเคมีกำจัดวัชพืชและสารเคมีป้องกันโรคพืชที่เพิ่มเข้ามา ใช้การฉีดพ่นเหมือนกัน เนื่องจากสารเคมีที่ใช้จะใช้แบบผง แบบเข้มข้นหรือแบบน้ำและแบบเม็ด เช่นเดียวกันกับผลการศึกษาของเกษม น้อยน้ำใส (2530) เรื่องความรู้ ทัศนคติของเกษตรกรต่อการใช้สารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแบบผิดๆ เช่นคิดแล้วว่าทิ้งบรรจุภัณฑ์ของสารเคมีให้ถูกที่ก็จะไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังไม่รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมรอบๆ ช้าง เช่นดิน ฟ้า อากาศ

สรุปผลการวิจัย

สถานการณ์และแนวโน้มในการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากวิธีการผลิตด้วยโรงเรือนแบบเปิดทำให้ต้องใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น สารเคมีที่ใช้ได้แก่ สารเคมีกำจัดแมลง สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช และสารเคมีกำจัดเชื้อรา ส่วนพฤติกรรมการใช้สารเคมีพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบมีการป้องกันตนเองโดยการสวมชุดและอุปกรณ์ป้องกันอย่างถูกต้อง แต่ไม่สามารถควบคุมการฟุ้งกระจายของสารเคมีได้ โดยสารเคมีจากการปลูกดอกกุหลาบส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร ทำให้เกิดความเสียดังต่อการสะสมของสารเคมีในร่างกาย ด้านครอบครัว ทำให้ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงขึ้น เนื่องจากสารเคมีมีราคาแพง และสมาชิกในครอบครัวมีความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการฉีดพ่นสารเคมีและการเก็บสารเคมี ด้านชุมชนไม่สามารถควบคุมการฟุ้งกระจายของสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อปริมาณสารเคมี และการปนเปื้อนในดิน น้ำ และอากาศ โดยมีแนวทางการแก้ไขที่สำคัญ คือ 1) การปรับตัวใช้เทคโนโลยีการผลิตในโรงเรือนแบบปิดเพื่อช่วยลดการใช้สารเคมี และ 2) การทำการเกษตรปลอดภัย และเกษตรกรอินทรีย์ในอนาคต ทั้งนี้เกษตรกรผู้ปลูกดอกกุหลาบต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงการผลิตดอกกุหลาบที่ลดปริมาณการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในอนาคตด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา ภูรังสี. (2551). การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนการผลิตไม้ดอกเมืองหนาวบางชนิดในพื้นที่โครงการหลวง. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : เชียงใหม่.
- กรมอนามัย. (2552). คู่มือวิทยาการระดับอำเภอและตำบล โครงการรณรงค์เพื่อลดอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช. กรุงเทพฯ: กองอาชีวอนามัย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

เกษม น้อยน้ำใส. (2530). “ความรู้ ทักษะคติของเกษตรกร ต่อการใช้สารเคมีป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเขต จังหวัดพิษณุโลก”.วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชนิกานต์ คุ่มนง และสุภารัตน์ พิมเสน. ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์. [วารสารออนไลน์] 2557 [อ้างเมื่อ 1 กรกฎาคม 2557]. จาก<http://research.pcru.ac.th/journalpcru/index.php/re/article/view/181/175>.

ปัทมา เมียงมุกข์ สุวรรณา ประณีตวตกุล และจักรกฤษณ์ พจนศิลป์. (2559). พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและทัศนคติด้านความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดปทุมธานี.วารสาร แก่นนคร. 44 (3), 147-426.

ฐิติยา แซ่ปั้ง พิสมัย หาญมงคลพิพัฒน์ และจิราภรณ์ การะเกตุ. (2548). การใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักคะน้า อำเภอไทรน้อยจังหวัดนนทบุรี ปี พ.ศ. 2548. วิทยาสารกำแพงแสน สาขา วิศวกรรมศาสตร์.

การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

Management for Participated Prevention of Flooding Problem in an Area in Ban Laem District, Phetchaburi Province

กาญจนา พันธุ์เฟือก¹ สุปราณี ไนเกาะ² และ ทิพย์สุดา พุฒจร³

Kanchana Phanphuek Supraneae Naikao and Tipsuda Putjorn

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งหมดจำนวน คน และทำการวิเคราะห์ 15 ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน โดยหน่วยงานภาครัฐจัดทำแผนเตรียมความพร้อมก่อนปริมาณน้ำจำนวนมากเข้าพื้นที่ มีโครงสร้างการทำงานเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันทั้งภายในหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน การจัดการคนทำงานตามบทบาทหน้าที่ ความสามารถ ภาคประชาชนร่วมรับรู้สถานการณ์น้ำท่วม ร่วมตัดสินใจวางแผนทางการป้องกันน้ำท่วม และร่วมสำรวจพื้นที่เสี่ยงหาเส้นทางระบายน้ำ ขุดลอกคูคลอง กำจัดวัชพืชในคลองระบายน้ำ มีการประสานงานสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทางสื่อสารกลุ่มไลน์ มีจัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและให้ภาคประชาชนแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงปัญหาในพื้นที่ และจัดทำโครงการเสนองบประมาณจากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aims to study the management for participated prevention of flooding problem in an area in Ban Laem District, Phetchaburi Province by qualitative research collecting the data from documentation study, in-depth interview and non-participative observation obtained from main purposive participants such as executives and officers of public sector, community leader, group of agriculturists who use the water, and impacted people with 15 people .Moreover, this study also conducts content analysis .The findings found that the management for participated prevention of flooding problem which collaborated between public sector and independent sector which the public

¹ นักศึกษาด้านการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาด้านการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author: e-mail: tipsuda@ms.su.ac.th

sector has managed a readiness preparation plan before the large amounts of water entering the area with work structure associated with the collaboration in both of public sector and independent sector .There is the operator management in accordance with roles, responsibilities, and competence .The independent sector is aware of the flooding situation and cooperates for making decisions to set the guidance of flooding prevention, propose the project of flooding prevention, cooperation by survey in risk area and find out the drainage path, dredging in shallow canals, weed and waste disposal in the drainage canals .They also create a group communication platform, Line, for arranging the meeting to report the periodic operational results and sharing discussions about the problem occurred in their area, from both public and independent sectors .Moreover, they discuss about the proposal budget plans which will come from the all sectors.

Keywords: Management Participation

บทนำ

น้ำเพชรบุรีบริเวณเหนือเขื่อนเพชร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 4,050.9 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่เหนือเขื่อนเก็บน้ำแก่งกระจาน, อ่างเก็บน้ำห้วยผาก และอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์ 2,853.1 ตารางกิโลเมตรและเป็นพื้นที่ท้ายอ่างเก็บน้ำทั้ง 3 แห่ง 1,197.8 ตารางกิโลเมตรซึ่งสามารถบริหารจัดการน้ำจากฝนที่ตกหนักได้เฉพาะพื้นที่บริเวณเหนืออ่างฯ แต่พื้นที่บริเวณท้ายอ่างฯ ไม่สามารถทำได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยแม่ประจันต์ เป็นสาเหตุให้เกิดอุทกภัยในครั้งนี้มีพื้นที่เหนืออ่างฯ 452.4 ตารางกิโลเมตรพื้นที่ท้ายอ่างฯ 663.4 ตารางกิโลเมตร เมื่อมีฝนตกหนักในพื้นที่ท้ายอ่างฯ จะทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากลงมาที่เขื่อนเพชรอย่างรวดเร็ว เขื่อนเพชรซึ่งเป็นเขื่อนทดน้ำไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ น้ำหลากดังกล่าวก็จะไหลล้นข้ามเขื่อนเพชรลงสู่แม่น้ำเพชรบุรี ทำให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่ตอนล่างตั้งแต่ อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองเพชรบุรี และอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ดังแสดงในภาพที่ 1 (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร), 2561)

ภาพที่ 1 แผนที่ลุ่มน้ำเพชรบุรีบริเวณเหนือเขื่อนเพชร
ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร), 2561

สาเหตุของน้ำท่วมในลุ่มน้ำหลักแม่น้ำเพชรบุรีเกิดจากฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน และมีปริมาณน้ำฝนสะสมของพื้นที่ต้นน้ำในรอบ 3-5 วันมากกว่า 200 มิลลิเมตร ส่งผลให้เกิดภาวะน้ำป่าไหลหลากจากห้วยแม่ประจันต์ ห้วยผาก และห้วยสงไสย ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำเพชรบุรี เมื่อปริมาณน้ำที่ไหลหลากมีมากกว่าที่แม่น้ำเพชรบุรีรองรับได้ จึงไหลล้นตลิ่งเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎร พื้นที่การเกษตรทั้งสองฝั่งแม่น้ำและที่ราบลุ่มทั่วไป โดยสาเหตุหลักที่ทำให้ความสามารถในการระบายน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและระบบคลองต่างๆไม่สามารถระบายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) แม่น้ำเพชรบุรีซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่รับน้ำและระบายน้ำจากลุ่มน้ำต่างๆ ลงสู่ทะเล มีสภาพตื้นเขิน บางแห่งถูกบุกรุกอย่างถาวรทำให้แคบลง บางแห่งถูกเปลี่ยนสภาพจากการคูทราย 2) คลองธรรมชาติสายต่างๆ ที่ใช้เป็นทางระบายน้ำลงสู่ทะเลมีขนาดเล็กและตื้นเขินมีการบุกรุก คลองเชื่อมระหว่างประตูระบายน้ำกันกันน้ำเค็มและทะเล ตั้งแต่ อำเภอบ้านแหลมถึง อำเภอชะอำ 3) ท่อลอดถนนเพชรเกษมและถนนของหน่วยงานต่างๆ บางแห่งมีขนาดเล็กทำให้ระบายน้ำได้ช้า ประกอบกับมีสิ่งกีดขวางด้านหน้าและด้านท้ายต่อระบายน้ำ ประตูระบายน้ำ และสะพาน 4) ประตูระบายน้ำบริเวณคันกันน้ำเค็มของกรมชลประทานบางแห่งระบายน้ำไม่ทันเนื่องจากหน้าและท้ายทอเป็นพื้นที่แนวปะทะน้ำ เพราะที่ดินถูกปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ 5) พื้นที่บริเวณปากแม่น้ำมีระดับสูงใกล้เคียงกับระดับน้ำทะเลทำให้น้ำไหลลงสู่ทะเลได้ช้าเมื่อน้ำทะเลหนุนและการระบายน้ำมีเวลาจำกัดเนื่องจากเกิด น้ำขึ้น-ลง 2 ครั้งในหนึ่งวัน (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (เขื่อนเพชร), 2561)

อำเภอบ้านแหลมเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีที่ประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปี ซึ่งเป็นพื้นที่ปลายทางรองรับปริมาณน้ำจากเขื่อนเพชรที่ระบายออกไปยังแม่น้ำเพชรบุรีและคลองระบายน้ำก่อนลงสู่ทะเล โดยมีความเด่นชัดของการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมแบบมีส่วนร่วม เป็นการร่วมดำเนินการหลายภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน จนสามารถลดผลกระทบจากน้ำท่วมได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษา การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้วยสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มและทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายของประชาชนและด้วยความหลากหลายทางกายภาพของพื้นที่ ผลการศึกษานี้อาจเป็นแนวทางการเตรียมการรับมือป้องกันปัญหาน้ำท่วมให้แก่หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม ของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

บททวนวรรณกรรม

สุรวุฒิ จูสวย (2550) กระบวนการบริหาร POSDCoRB เป็นแนวคิดของลูเทอร์ กูลิค และลินดอลล์ เออร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick) โดยได้ขยายส่วนสำคัญพื้นฐานที่เรียกว่า The Elements of Management 5 ประการ ของฟาโยลมาปรับปรุงประยุกต์กับการบริหารราชการ เขาได้เสนอแนะการจัดหน่วยงานในทำเนียบแก่ประธานาธิบดี รัฐบาลสมัยประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี รูสเวลต์ของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ตอบคำถาม อะไรคือ งานของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในที่สุดได้คำตอบสั้นๆ คือ POSDCoRB ซึ่งหมายถึง กระบวนการบริหาร 7 ประการ โดย

ได้รวบรวมแนวคิดทางด้านการบริหารต่างๆ เอาไว้ในหนังสือชื่อ (Paper on the Science of Administration: Notes on the Theory of Organization) ตั้งแต่ปี ค.ศ.1937 ประกอบด้วยกระบวนการบริหาร 7 ประการดังนี้

1. P-Planning: การวางแผน หมายถึง เป็นการวางแผนโครงการซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า ผู้จัดการองค์กรต้องวางแผนงานทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ด้วยความประณีต ระมัดระวัง เพราะแผนงานจะเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งองค์กร ซึ่งประกอบด้วย แผนงานหลัก และแผนงานย่อย แผนงานต้องมีลักษณะยืดหยุ่นเพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. O-Organizing: การจัดองค์การ หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง หรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization) นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Span of Control) หรือพิจารณาในแง่ของหน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) และหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นต้น ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นมีเป้าหมายที่แน่นอน

3. S-Staffing: การจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน หมายถึง การจัดตัวบุคลากร เป็นการบริหารด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีการประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน ดังนั้น Staffing เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในองค์กรนั่นเอง ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ที่ส่งผลให้งานสำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงาน ที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งมีกระบวนการสำคัญ

4. D-Directing: การอำนวยการ หมายถึง การอำนวยการ นับตั้งแต่การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา ควบคุมการปฏิบัติงาน และการประเมินผลผู้ได้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการกิจที่ต้องทำอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการกิจที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษย์สัมพันธ์ (Human Relations) การจูงใจ (Motivation) และการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมาย หรือ แผนทีวางไว้ กิจกรรมอำนวยการที่สำคัญ

5. Co-Coordinating: การประสานงาน หมายถึง การประสานงาน ประสานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และรายละเอียดของงานจนสามารถปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะงานที่ได้รับมอบหมาย งานมีการรวบรัดต่อเนื่องกันจนเสร็จสิ้นภารกิจของหน่วยงานที่ได้ร่วมกันวางไว้

6. R-Reporting: การรายงาน หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคลากรระดับต่างๆ ในหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกหน่วยงานได้รับทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าไปเพียงใด มีความคืบหน้าของกิจการอย่างสม่ำเสมอ และการวิจัยการตรวจสอบยืนยันว่าสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามแผน กระทำการแก้ไขเมื่อจำเป็น และแจ้งให้ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าระดับสูงรับผิดชอบทราบ

7. B-Budgeting: การงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน และการควบคุมตรวจสอบทางการเงิน การคลัง และทรัพย์สิน แบ่งลักษณะงบประมาณ ได้ 2 ภาค

7.1 งบประมาณภาครัฐราชการ Bureaucratic Budgeting จัดสรร จัดทำโดยกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ไปตามความจำเป็น โดยจัดสรรตามแผนงาน โครงการ

7.2 งบประมาณของภาคเอกชน Private Budgeting เป็นทุนที่บริษัท ห้างร้านได้มาจากการระดมทุน เช่น หุ้น

เงินกู้จากแหล่งธุรกิจ หรือ อาจมาจากทุนส่วนตัวการบริหาร จัดสรรมาจากคณะกรรมการ Board ตามแผนงานที่ คณะกรรมการได้กำหนดนโยบาย หรือกลยุทธ์ไว้

สรุป การบริหารจัดการ โดยใช้ทฤษฎีการบริหารจัดการ POSDCORB เพื่อขยายภาพการบริหารจัดการป้องกัน ปัญหาน้ำท่วมในแต่ละด้านประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานและงบประมาณ ทฤษฎีการบริหารจัดการ POSDCORB เป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูล ทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์และจำแนกข้อมูลในเรื่องการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการออกเป็นแต่ละด้านตามขั้นตอน ทำให้การวิเคราะห์ผลการศึกษาเป็นระบบ มีความละเอียด เข้าใจง่ายและชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพ

ชูโชค อายุพงศ์ หน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2555:1) กล่าวว่า น้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดได้ แต่สามารถหาวิธีลดความรุนแรงและบรรเทาผลกระทบและความสูญเสียที่จะเกิดได้ โดยมาตรการป้องกันความเสียหาย และบริหารจัดการน้ำท่วม เป็นการพยายามเรียนรู้และเข้าใจในผลกระทบจากน้ำท่วมที่มีต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำและพื้นที่น้ำท่วมถึง แนวทางการป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วม และการบริหารจัดการน้ำท่วมประกอบไปด้วย มาตรการที่นำสิ่งก่อสร้างมาใช้ลดขนาดความรุนแรงของน้ำท่วม เช่น การปรับปรุงสภาพลำน้ำ การใช้อ่างเก็บน้ำ เขื่อนและพนังกั้นน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง ซึ่งประกอบไปด้วยมาตรการสำหรับการป้องกันความเสียหายและการบรรเทาทุกข์ เช่น การวางผังเมือง การพยากรณ์ และเตือนภัยน้ำท่วม ซึ่งโดยทั่วไปควรใช้มาตรการทั้งสองอย่างร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพในการบรรเทาภัยพิบัติที่ดียิ่งขึ้น

สรุป การบริหารจัดการน้ำท่วม คือ การบริหารจัดการอย่างมีขั้นตอน โดยมีการวางแผน ร่วมกันของทุกภาค ส่วนโดยทุกภาคส่วนคือ ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมกันหาแนวทางในการป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างเป็นระบบ เริ่ม ตั้งแต่ก่อนเกิด ระหว่างเกิด และหลังเกิดเหตุ เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อที่ลดความรุนแรงของการเกิดน้ำท่วม โดย อาจจะเริ่มจากการขุดขยายคลองเพื่อระบายน้ำ การวางผังเมือง หรือการกระจายข่าวสารให้ทั่วถึง โดยเฉพาะหลักการ บริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นกระบวนการในการ บำรุง ฟื้นฟู และ รักษาแหล่งน้ำ เพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ได้ทันทั่วถึง และยังลดความเสียหายของบ้านเรือนใน แต่ละพื้นที่ได้ด้วย

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2550: 28-33) กล่าวว่า วิธีการแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของ ประชาชน อาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ อาทิ การแบ่งระดับชั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับ สูงสุด ออกเป็นระดับต่างๆ และจำนวนประชาชนที่เกี่ยวข้อง จะมากและยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้น เพียงใดจำนวนประชากรก็จะลดลงตามลำดับ

จุฑารัตน์ชมพันธ์ (2555: 132-135) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้ หลายวิธีและหลาย ระดับขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่ง โดยปัจจัยหลักขึ้นอยู่กับ การที่รัฐหรือผู้อำนาจตัดสินใจ ยินยอมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับ นโยบายกิจกรรมหรือโครงการพัฒนานั้นๆ มาก น้อยเพียงใด โดยความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการ ตัดสินใจของรัฐจะแปรผกผันกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนมีอิทธิพลอำนาจ ต่อรองในกระบวนการมีส่วนร่วมมาก รัฐก็จะมีอำนาจในการตัดสินใจที่ลดลง จาก

งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจสามารถจัดระดับจากระดับต่ำสุดไปสู่อันดับสูงสุดได้ 7 ระดับ คือ 1. ระดับการให้ข้อมูล (Informing) 2. ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision) 3. ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) 4. ระดับการสร้างความร่วมมือการวางแผนร่วมกัน (Involvement) 5. ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership) 6. ระดับการร่วมตัดสินใจร่วมคิดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power) 7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

สรุป กระบวนการใดๆก็ตามที่มีประชาชนหรือชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกรู้สึกที่เข้าไปผูกพันทั้งทางด้านอารมณ์ จิตใจ หรือการร่วมกันดำเนินการตัดสินใจ ทั้งกิจกรรมของภาครัฐหรือกิจกรรมที่ประชาชน ชุมชนสามารถร่วมกันจัดการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ได้นั้นเอง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับผลประโยชน์ร่วมกัน และประเมินผล เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เกิดการแลกเปลี่ยนช่วยกันตัดสินใจวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของรัฐตามที่รัฐกำหนด การให้ประชาชนร่วมกันคิดและตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิต ร่วมปฏิบัติตามแผนและรับประโยชน์ร่วมกันโดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน จะทำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัย

การศึกษาการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม ของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม ของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี วิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำมาตรวจสอบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ เพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่แท้จริง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม ของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี หัวหน้าฝ่ายป้องกันสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเพชรบุรี นายอำเภอบ้านแหลม ปลัดอำเภอบ้านแหลม หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแร่ ออก ผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งหมดจำนวน 15 คน

ผลการวิจัย

การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นการบริหารจัดการโดยให้ประชาชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น เริ่มจากการวางแผนการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม การเสนอการทำเกษตรก่อนถึงฤดูน้ำหลากเพื่อลดความเสียหายของการเกิดปัญหาน้ำท่วม การนำแผนการป้องกันลงสู่ภาคประชาชนไปจนถึงการทำประชาคมและการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมในกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

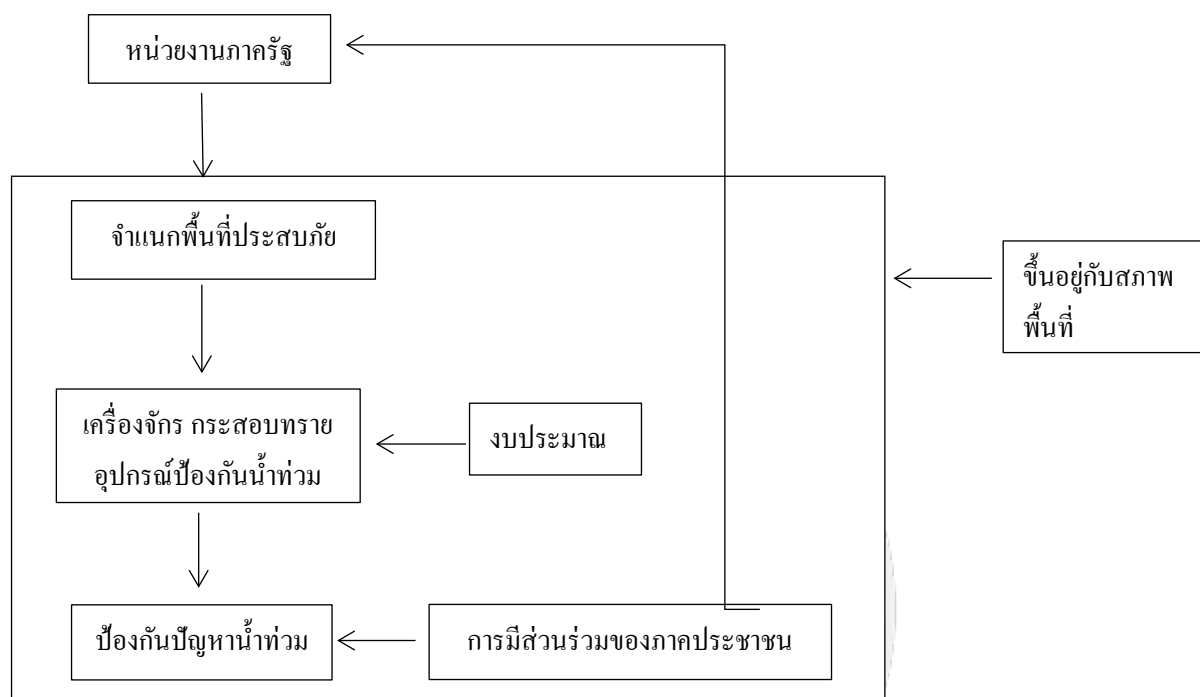
หน่วยงานภาครัฐร่วมสนับสนุนการรวมกลุ่มและจัดประชุมร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมเป็น โครงการที่เกิดจากการร่วมกันคิด 19 โครงการ การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมนั้นมีอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องอยู่แล้วตามขั้นตอนการบริหารจัดการ ซึ่งภายในแต่ละขั้นตอนนี้จะมีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แสดงอยู่ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่การจัดทำแผน แผนประจำปี แผนเผชิญเหตุทุกภัย การตั้งเครื่องสูบน้ำ เครื่องผลักดันน้ำ และการแจ้งแผนกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่วนท้องถิ่น อำเภอ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำจัดตั้งกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของอำเภอ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาคประชาชนจะร่วมประชุมแผนรับรู้สถานการณ์น้ำท่วม หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนร่วมจัดทำแผนของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานกลางประจำปี 2562 ในหน่วยงานภาครัฐโดยภาคประชาชนร่วมตัดสินใจเสนอโครงการป้องกันปัญหาน้ำท่วม 19 โครงการภายใต้การรับรู้ และให้ข้อเสนอแนะของหน่วยงานภาครัฐระหว่างการร่วมประชุม ในขณะที่ภาคประชาชนเองมีการจัดทำแผนการป้องกันปัญหาน้ำท่วม และแผนงานตามสถานการณ์ในพื้นที่อยู่แล้วซึ่งเป็นการทำงานในแนวราบที่เชื่อมโยงกับการทำงานของภาครัฐที่เป็นแนวตั้งในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการนั้นจะเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นหากมีภาคประชาชน เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการทำงานเพื่อร่วมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายด้วยกันกับภาครัฐ โดยที่ภาครัฐเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการทำงานร่วมกัน และการเชื่อมโยงเครือข่าย กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ เพื่อร่วมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการป้องกันปัญหาน้ำท่วมเช่นการร่วมดำเนินการสำรวจพื้นที่ร่วมกับภาคประชาชน และผู้นำชุมชน ในพื้นที่เสี่ยงและหาเส้นทางระบายน้ำใหม่เนื่องจากความชำนาญในเส้นทางของพื้นที่ภาคประชาชนจะมีมากกว่าหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่ก็จะทราบว่าพื้นที่ส่วนไหนของอำเภอบ้านแหลมมีความเสี่ยงจะเกิดน้ำท่วมเพิ่มและแจ้งกลับมายังหน่วยงานภาครัฐเพื่อดำเนินการร่วมกับภาคประชาชนตามกระบวนการการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม

ภาคประชาชนและผู้นำชุมชนร่วมปฏิบัติการ กำจัดวัชพืชและขยะในคลองระบายน้ำและขยะที่ติดอยู่กับใบพัดเครื่องสูบน้ำที่หน่วยงานภาครัฐนำมาติดตั้งไว้เป็นการควบคุมดูแลทรัพย์สินของหน่วยงานภาครัฐและยังเป็นการเช็คประสิทธิภาพการทำงานของเครื่องสูบน้ำหากเกิดความผิดปกติภาคประชาชนและผู้นำชุมชนจะแจ้งหน่วยงานภาครัฐได้ในทันทีเพื่อไม่ให้การปฏิบัติการการระบายน้ำหยุดชะงักหรือล่าช้าโดยจะแจ้งข้อมูลประสานงานได้หลายทาง การประสานของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนกับภาคประชาชน ซึ่งวิธีที่เลือกใช้เพื่อความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารคือ กลุ่มไลน์ ทั้งการแจ้งข้อมูลกลับสู่หน่วยงานภาครัฐและภาครัฐแจ้งข้อมูลให้ภาคประชาชนร่วมรับรู้ เมื่อมีการดำเนินการตามแผนหรือมาตรการต่างๆ ตามสถานการณ์และความเสี่ยงของพื้นที่ ใช้ช่องทางสื่อสารกลุ่มไลน์

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐจะมีการประสานงานผ่านทางตัวผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านหรือการประสานงานกับภาคประชาชนโดยตรงทั้งในเรื่องการแจ้งข้อมูลข่าวสารการเตรียมตัวและการขอความร่วมมือกับภาคประชาชนในการขอใช้พื้นที่ในการปฏิบัติการป้องกันปัญหาน้ำท่วมในเกิดความสะดวกในการดำเนินการต่างๆ การประสานงานเพื่อขอความร่วมมือกับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำให้เริ่มการทำงานเร็วกว่าปกติเพื่อเป็นการลดผลกระทบในช่วงฤดูน้ำหลาก การบริหารจัดการป้องกันปัญหาน้ำท่วมของหน่วยงานภาครัฐจะมีการสั่งการตามอำนาจหน้าที่ จากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นลำดับขั้นสู่ประชาชน ในขณะที่ภาคประชาชนนั้นจะเป็นการสั่งการจากผู้นำชุมชน ให้รับรู้รับทราบ การป้องกันน้ำท่วม

และร่วมกันดูแลพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนร่วมกันดูแลทางระบายน้ำโดยการดำน้ำเก็บขยะที่ติดใบพัดเครื่องสูบน้ำ ในการมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้สั่งการแบบทางเดียวภาคประชาชนยังมีการสะท้อนกลับการแสดงความคิดเห็นในการป้องกันน้ำท่วม ผ่านผู้ใหญ่บ้านเข้าสู่กระบวนการของหน่วยงานภาครัฐ

การเข้าร่วมประชุมของภาคประชาชนผ่านตัวแทนกลุ่ม ผู้นำกลุ่ม กับหน่วยงานภาครัฐทุกเดือน เพื่อสรุปผลการดำเนินการ ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นการสื่อสารรายงานผลผ่านช่องทางการสื่อสารแบบ 2 ทางเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐจะมีการสื่อสารรายงานผลการดำเนินการ ตามอำนาจหน้าที่การบริหารจัดการของแต่ละหน่วยงาน โดยมีการจัดประชุมชี้แจงรายงานผลการดำเนินการ การจัดการประชุม เชิญหน่วยงานภาครัฐมา รายงานผลในพื้นที่ และวิเคราะห์จุดบกพร่องของพื้นที่และรายงานผลส่งกลับไปสู่อำเภอ หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อวนกลับไปสู่กระบวนการวางแผนในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วม ทั้งอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ และการวางแผนการจัดสรรงบประมาณในการป้องกันปัญหาน้ำท่วม โดยหน่วยงานภาครัฐจะมีการประสานการสนับสนุนและการจัดทำโครงการเสนองบประมาณของภาคประชาชนรวมถึงงบประมาณหรือแนวทางการแก้ไขการป้องกันปัญหาน้ำท่วมโดยกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำจัดประชุมหาแนวทางการป้องกันปัญหาน้ำท่วมได้ข้อสรุปเป็นโครงการ 19 โครงการ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะและอยู่ในระหว่างการเขียนโครงการเพื่อเสนอของบประมาณจะเริ่มในปี 2562 นอกจากการของบประมาณจากโครงการแล้ว งบประมาณในส่วนการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในอำเภอบ้านแหลมเป็นเรื่องของค่าน้ำมันเครื่องสูบน้ำ เครื่องผลักดันน้ำ กระจสอบทรายและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ นั้นจะมีองค์กรส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในส่วนนี้อยู่ นอกจากงบประมาณจากภาครัฐแล้วภาคประชาชนมีการร่วมตัดสินใจในการใช้งบประมาณ โครงการไทยนิยมยั่งยืนสร้างแนวตลิ่งป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่เพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอีกทางด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารจัดการป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมของอำเภอบ้านแหลม ตามโครงสร้างการบริหารจัดการ ทั้งของภาครัฐ ภาคประชาชน ตั้งแต่การวางแผน จัดองค์กร จัดคนทำงาน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงาน และงบประมาณ โดยมีประชาชนในพื้นที่เข้ามารวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ร่วมกันค้นหาปัญหา วางแผน การตัดสินใจ รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนและทำงานเชื่อมประสานกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลูเทอร์ กูลิก และลินคอล์น เออร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick) อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์ (2550 : 21 -22) ซึ่งมีการกำหนดกระบวนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน จัดองค์กร จัดคนทำงาน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงาน และงบประมาณ จึงเกิดการมีส่วนร่วมของทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา จึงส่งผลให้พื้นที่อำเภอบ้านแหลมสามารถป้องกันปัญหาน้ำท่วม และลดผลกระทบต่างๆ ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริพัฒน์ ลากจิตร์ (2550: 27) การมีส่วนร่วมควรส่งเสริม สนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม ทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ร่วมคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหา การวางแผนร่วมกัน ส่งผลให้พื้นที่อำเภอบ้านแหลมสามารถป้องกันปัญหาน้ำท่วม และลดผลกระทบต่างๆ ได้ จากการที่หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนเกิดการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน จึงได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วได้เสนอโครงการ 19 โครงการต่อภาครัฐเพื่อของบประมาณในการจัดทำ จากโครงการสิ่งที่จะทำอย่างแรกคือ ทำประตูกั้นน้ำเค็มที่ปากคลองท่าแร่เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำได้ทั้งน้ำแล้งและน้ำฝน นอกเหนือจากการทำประตูกั้นน้ำเค็มแล้วก็จะเป็นการทำท่อระบายน้ำให้กว้างขึ้นในพื้นที่เพื่อให้สามารถระบายน้ำได้เร็วขึ้นเพราะพื้นที่บ้านแหลมลักษณะคลองเป็นคอคอดและมีลักษณะดินเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสุภาวดี เปรมจิตร์ (2559) พบว่า แนวทางการป้องกันอุทกภัยด้วยการสิ่งปลูกสร้างที่เหมาะสมกับตำบลบางยาง คือ การก่อสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ การก่อสร้างคันกั้นน้ำในรูปแบบของถนน การปรับปรุงท่อระบายน้ำ การสร้างประตูระบายน้ำ ส่วนแนวทางการป้องกันอุทกภัย ด้วยการไม่ใช้สิ่งปลูกสร้างที่เหมาะสมกับตำบลบางยาง คือ การป้องกันตามแบบชุมชนการป้องกัน ด้วยวิทยาศาสตร์ โดยการขุดลอกคลอง การให้ข้อมูลความรู้และข้อมูลสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยโสภิตา สุรินทะ (2553: 1) ควรมีการพัฒนาชุมชนโดยเน้นการพัฒนาการมีส่วนร่วมด้านกายภาพ ความคิด ด้านอารมณ์และด้านความเป็นเจ้าของและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรที่จะสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำด้วย 2) ภาครัฐและชุมชนควรร่วมมือจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ ระหว่าง หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถจัดการกับทรัพยากรน้ำได้อย่างเหมาะสม 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับประชาคมโดยการจ้างแรงงานในพื้นที่เข้าร่วมงานกับโครงการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การลอกท่อส่งน้ำ การจัดการพื้นที่ส่งน้ำ 4) ชุมชนควรมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ เช่น แหล่งน้ำในพื้นที่ วิกฤติการณ์น้ำ และอภิปรายหาแนวทางแก้ไข ป้องกันอย่างสม่ำเสมอ

สรุปผลการวิจัย

การบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

การบริหารจัดการ ป้องกันปัญหาน้ำท่วม	ภาครัฐ	ภาคประชาชน
P - การวางแผน	<p>การจัดทำแผนประจำปี แผนเผชิญเหตุทุกทกข์ การตั้งเครื่องสูบน้ำ เครื่องผลักดันน้ำ</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดประชุมให้ภาคประชาชนเข้ามาร่วมรับรู้สถานการณ์น้ำท่วมจากภาครัฐ 2. ภาครัฐรวบรวมโครงการของภาคประชาชน จัดทำแผนของงบประมาณ สนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางประจำปีประมาณ 2562 	<p>การจัดทำแผนการป้องกันปัญหาน้ำท่วม.และแผนงานตามสถานการณ์</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดประชุม ภาคประชาชนร่วมตัดสินใจวางแผนทางการป้องกัน และให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐมาร่วมรับรู้ และให้ข้อเสนอแนะ. 2. ภาคประชาชนร่วมตัดสินใจเสนอโครงการป้องกันปัญหาน้ำท่วม 19 โครงการ ต่อภาครัฐ
O - การจัดโครงสร้างการทำงาน	<p>การจัดโครงสร้างการทำงานแนวตั้ง</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>ภาคประชาชน เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการทำงานเพื่อร่วมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายด้วยกัน</p>	<p>การจัดโครงสร้างการทำงานแนวราบและเชื่อมโยงแนวตั้ง</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>ภาครัฐ เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการทำงานร่วมกัน และการเชื่อมโยงเครือข่าย กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ เพื่อร่วมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายด้วยกัน</p>
S - การจัดคนทำงาน	<p>การจัดคนทำงานตามโครงสร้างการทำงาน และการทำงานเชื่อมโยงกับภาคประชาชน</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>การร่วมดำเนินการสำรวจพื้นที่ร่วมกับภาคประชาชน และผู้นำชุมชน ในพื้นที่เสี่ยงและหาเส้นทางระบายน้ำใหม่</p>	<p>การจัดคนทำงานตามหน้าที่ ความพร้อม ความสามารถ และตามการได้รับผลกระทบ และการทำงานร่วมกับภาครัฐ</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>ประชาชนและผู้นำชุมชน ร่วมปฏิบัติการ กำจัดวัชพืชและขยะในคลองระบายน้ำ</p>
D - การสั่งการ	<p>การบริหารจัดการป้องกันปัญหาน้ำท่วม จากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นลำดับขั้นสู่ประชาชน แบบ TOP Down</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>การแสดงความคิดเห็นของประชาชนในการป้องกันน้ำท่วม ผ่านผู้ใหญ่บ้านเข้าสู่กระบวนการของหน่วยงานภาครัฐ</p>	<p>เป็นการสั่งการจากผู้นำชุมชน ให้รับรู้รับทราบ การป้องกันน้ำท่วม และร่วมกันดูแลพื้นที่สาธารณะ</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <p>ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนร่วมกันดูแลทางระบายน้ำโดยการดำน้ำเก็บขยะที่ติดใบพัดเครื่องสูบน้ำ</p>
Co - การประสานงาน	<p>การประสานงานเพื่อการทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ กับภาคประชาชน</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ภาครัฐแจ้งข้อมูลให้ภาคประชาชนร่วมรับรู้ เมื่อมีการดำเนินการตามแผนหรือมาตรการต่างๆ ตามสถานการณ์และความเสี่ยงของพื้นที่ ไลน์ช่องทางสื่อสารกลุ่มLine Facebook 2. การขอความร่วมมือ และการประสานงานอำนวยความสะดวกการดำเนินงานในพื้นที่ 	<p>การประสานความร่วมมือกับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และภาครัฐ</p> <p>การมีส่วนร่วม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การประชุมร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ร่วมตัดสินใจจัดทำปฏิทินการทำงาน กำหนดให้เริ่มการทำงานเร็วกว่าปกติเพื่อเก็บเกี่ยวได้ทันก่อนเกิดปัญหาน้ำท่วม 2. การประสานงาน สื่อสารให้เกษตรกรช่วยเหลือกันเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนที่น้ำจะมาให้ทัน

การบริหารจัดการ ป้องกันปัญหาน้ำท่วม	ภาครัฐ	ภาคประชาชน
R - การรายงาน	การสื่อสารรายงานผลการดำเนินการ การมีส่วนร่วม 1. การจัดประชุมชี้แจงและรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ 2. การสื่อสารรายงานผลผ่านช่องทางสื่อสารแบบสองทาง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	การจัดประชาคมชี้แจงผลการดำเนินงานและการแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงปัญหา และแนวทางการแก้ไข การมีส่วนร่วม 1. เข้าร่วมประชุมของหน่วยงานภาครัฐทุกเดือน เพื่อสรุปผลการดำเนินการ ปัญหาที่เกิดขึ้น 2. จัดประชุม เชิญหน่วยงานภาครัฐมารายงานผลในพื้นที่ และวิเคราะห์จุดบกพร่องของพื้นที่ รายงานส่งกลับไปสู่อำเภอ หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
B - งบประมาณ	การประสานการสนับสนุนและการจัดทำโครงการเสนองบประมาณ การมีส่วนร่วม 1. การให้การสนับสนุนประชาชน เสนอโครงการและงบประมาณหรือแนวทางการแก้ไขการป้องกันปัญหาน้ำท่วม 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้งบประมาณสนับสนุนค่าน้ำมันของเครื่องสูบน้ำ เครื่องผลักดันน้ำ และค่ากระสอบทราย หรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ	ใช้งบประมาณจากโครงการไทยนิยมยั่งยืนของหมู่บ้านมาใช้ในการป้องกัน ใช้งบส่วนตัวในการก่อสร้างหรือกันแนวกันน้ำเองในบริเวณรอบบ้าน การมีส่วนร่วม 1. จัดประชุมหาแนวทางการป้องกันปัญหาน้ำท่วมได้ ข้อสรุปเป็นโครงการ 19 โครงการ 2. การร่วมตัดสินใจในการใช้งบประมาณ โครงการไทยนิยมยั่งยืนสร้างแนวตั้งป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่
ภาพรวม	ความเสียหายจากน้ำท่วมอำเภอบ้านแหลมลดลงจากปี 2559 และ 2560 จาก 27 หมู่บ้าน ลดลงเหลือ 22 หมู่บ้าน และในปี 2561 ลดลงเหลือ 10 หมู่บ้าน	

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม

1. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่น อำเภอ ควรสร้างการมีส่วนร่วมให้กับภาคประชาชนทั้งที่ประสบภัยและไม่ประสบภัยน้ำท่วมในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมเพื่อหลอมรวมความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และพลังความร่วมมือในการป้องกันปัญหาน้ำท่วม โดยเริ่มจากการดึงตัวผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านมาเข้าร่วมในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2. หน่วยงานภาครัฐ ควรบูรณาการการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมระหว่างหน่วยงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติการในพื้นที่ เป้าหมายโดยมีการประสานการทำงานกันอย่างต่อเนื่องและพร้อมให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันตลอดเวลาเพื่อลดความล่าช้าที่อาจจะเกิดขึ้น

3. ภาคประชาชน ควรให้ความสำคัญในพื้นที่สาธารณะคลองระบายน้ำ ทางน้ำ ลดการปลูกสิ่งก่อสร้างทางระบายน้ำ เริ่มจากการไม่สร้างสิ่งกีดขวางทางน้ำเพิ่มเพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดปัญหาการระบายน้ำ

4. ควรศึกษานโยบายของแผนการดำเนินการในระยะ 3 ปี โดยทำการศึกษาแผนการดำเนินการจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและท้องถิ่นว่ามีความสอดคล้องกันอย่างไร ในการบริหารจัดการ ไปจนถึงการนำแผนนั้นลงสู่ชั้นการ

ปฏิบัติการ ทำศึกษาและเปรียบเทียบแผนในแต่ละปีถึงข้อดีและสิ่งที่ควรปรับปรุงในแผนเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมในครั้งต่อไป

5. ควรถอดบทเรียนของการเกิดปัญหาน้ำท่วมในแต่ละปีที่ผ่านมาของอำเภอบ้านแหลมว่าประชาชนมีการรับมือในแต่ละปีอย่างไรและปัญหาน้ำท่วมในแต่ละปีมีความแตกต่างอย่างไร แผนงานที่หน่วยงานภาครัฐนำสู่ภาคประชาชนสามารถนำมาปรับใช้ได้มากน้อยเพียงใดเพื่อศึกษาว่าแผนงานที่มีเข้าไปปรองรับประชาชนหรือไม่ หรือภาคประชาชนมีการรับมืออะไรที่นอกเหนือจากแผนงานที่หน่วยงานภาครัฐมี

2. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน โดยศึกษาปัจจัยที่จะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนทั้งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและไม่ได้รับผลกระทบเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม

เอกสารอ้างอิง

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (ชลประทานเขื่อนเพชร). (2561). “สรุปสถานการณ์อุทกภัยจังหวัดเพชรบุรี.”

เอกสารรายงานสรุปสถานการณ์อุทกภัยจังหวัดเพชรบุรี.

จุฑารัตน์ ชุมพันธ์. (2555). การวิเคราะห์หลัก การมีส่วนร่วมของประชาชนใน The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement./วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม,8(1),/132-135.

ชูโชค อายุพงศ์. (2557). มาตรการบริหารจัดการภัยน้ำท่วม. เข้าถึงเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://cendru.eng.cmu.ac.th/articles/45>

ชนวัฒน์ คำภีลานนท์. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการพัฒนาท้องถิ่น เขตเทศบาลเมืองคูคตจังหวัดปทุมธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ.

บรรศักดิ์ อูวรรณ โฉ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หนังสือชุดความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้ง/เล่มที่ 3./ กรุงเทพฯ:/ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัมพันธ์ คุณยากรณ์และไกรสร เพ็งสกุล. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาดลองปะเหลียน จังหวัดตรัง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สิริพัฒน์ ลากจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุน การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

สุภาวดี เปรมจิตร. (2559). สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางการป้องกันอุทกภัยของตำบลบางยาง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต กลุ่มวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุรวุฒิ จุสว. (2550). กระบวนการบริหารจัดการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. คณะศึกษาศาสตร์. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

โสภิตา สุรินทะ. (2553). การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ความทรงจำเหล่านี้สหายผ่านการสร้างพื้นที่ป่าต้นน้ำผาดำ กรณีศึกษาประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ
ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

The Memories Series of the Pha-dam Upstream Forest Volunteer Unit. Study case:

Pha-dam Upstream Forest Volunteer unit, Khlong Hoi Khong Sub-district,

Khlong Hoi Khong District, Songkhla Province

ธัญชนก มุสิกจารoen¹ วุฒิชัย หมั่นไวย¹ และ ยุทธกาน ดิสกุล²

Tanchanok Moosikajaroen Wutichai Muenwai and Yuttakan Disskul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาชุดของความทรงจำเหล่านี้สหายป่าต้นน้ำผาดำ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของชุดความทรงจำที่ถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมในพื้นที่ป่าผาดำ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมภาคสนาม มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน ประกอบด้วยสมาชิกประชาคมรักษ์ป่าผาดำและชาวบ้านในชุมชนร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ชุดของความทรงจำถูกนำเสนอผ่านการบอกเล่าของเหล่าสหายจากชาวบ้าน อันเป็นความทรงจำปัจเจกหรือบุคคลที่ได้ถูกคัดเลือกโดยกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ จนกระทั่งนำไปสู่การสร้างความทรงจำร่วมที่ถูกถ่ายทอดหรือถูกนำเสนอในรูปแบบกิจกรรม เช่น การสร้างอนุสรณ์สถานเป็นความทรงจำที่สะท้อนความรัก ความสามัคคีและเพื่อรำลึกถึงเหล่าสหายที่เสียชีวิต กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเป็นการร่วมกันปกป้องผืนป่าผาดำโดยการดูแล คัดค้านผู้บุกรุกรวมทั้งการปลูกป่าทดแทนและการจัดคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าผาดำเพื่อระดมทุนในการดูแลป่าโดยมีการแสดงจากกลุ่มศิลปินเพื่อชีวิต จะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างความทรงจำมิได้กระทำเพียงแค่อุปกรณ์หรือการผลิตซ้ำเพื่อการรำลึกความเป็นอดีตเพียงเท่านั้น หากแต่ผู้กระทำการได้ลดความหลากหลายของชุดความทรงจำปัจเจกให้กลายเป็นชุดของความทรงจำร่วมจนกระทั่งนำไปสู่การประกอบสร้างภาพแทนการอนุรักษ์ผืนป่าเพื่อต่อรองการปรับเปลี่ยนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ : ความทรงจำ การสร้างพื้นที่ป่าผาดำ ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาดำ

Abstract

The objective of this qualitative research was to 1) study the series of memories of the Pha-dam upstream forest volunteer unit. 2) To study the relationship of memories series that were presented through activities in the

¹ นักศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

² อาจารย์, ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: nam_tanchanok@hotmail.com

Pha-dam forest areas. The research instruments used in this study were interviews, group discussions, and non-participative observation. The 20 participants were joined in this study including members of Pha-dam upstream forest volunteer unit and villagers along with the study of related research. The content data was analyzed and reported by using descriptive analysis. The results showed that the series of memories was presented through the villagers, individual memories or individuals selected by the Pha-dam upstream forest volunteer unit. It led to the creation of memories series that have been adapted or presented in the form of activities, such as the creation of the monument to reflect the love, harmony and remembrance of those who pass away.

Forest conservation activities were the combination of protection from the Pha-dam upstream forest volunteer unit, against the wild invaders, reforestation, and concert created to raise funds by songs for life or modern Thai folk music group were presented as well.

The results showed that the creation of memories series doesn't just revive or reproduce for the remembrance of the past, the organizers have also reduced the variety of individualized memories into shared memories series. It leads to the creation of an image of the forest conservation to negotiate the change of natural resources management in both the public and private organizations.

Keywords: Memories The creation of Pha-dam forest area Pha-dam upstream forest volunteer unit

บทนำ

ป่าต้นน้ำผาคำตั้งอยู่บนเทือกเขาวังพา ซึ่งเป็นแนวสันเขาที่ทอดตัวเชื่อมต่อกันกับเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นเทือกเขาที่สำคัญที่สุดในภาคใต้ ครอบคลุมพื้นที่ป่าต้นน้ำผาคำ 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ อำเภอกลองหอยโข่ง และ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลาเมื่อย้อนกลับไปในอดีตช่วงยุคสงครามเย็นนั้นป่าผาคำเทือกเขาวังพาเป็นพื้นที่สีแดงป่าผาคำในอดีตเป็นที่ตั้งมั่นของกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์นี้ได้สลายตัวเมื่อ พ.ศ. 2524 เมื่อรัฐบาลได้ประกาศนโยบาย 66/23 โดยไม่เอาผิดกับสมาชิกของพรรคที่เข้าป่าจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล รวมทั้งแจกที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านที่เข้าร่วมกับรัฐบาลในนาม “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” ทำให้นิสิต นักศึกษา และสมาชิกคอมมิวนิสต์เริ่มทยอยออกจากป่า เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ในไทยแตกสลาย ฐานที่มั่นแห่งนี้จึงกลายเป็นฐานร้าง ขณะที่รัฐฉวยโอกาสให้สัมปทานป่าแก่นายทุนและอนุญาตเข้าไปตัดไม้ตั้งหมู่บ้านในพื้นที่บริเวณบ้านบาไรย มีกลุ่มนายทุนและนักโค่นป่าอย่างเหิมเกริมโดยไม่เกรงกลัวกฎหมายใด ๆ ทำให้ผืนป่าเทือกเขาวังพาเหลือผืนป่าอยู่ไม่ถึง 40 ไร่หรือประมาณ 30,000-40,000 ไร่เท่านั้น จากผืนป่าทั้งหมดประมาณ 1.1 แสนไร่ ป่าต้นน้ำผาคำเป็นจุดกำเนิดน้ำที่ไหลไปหล่อเลี้ยงทะเลสาบ เมื่อป่าต้นน้ำถูกทำลาย เกิดการชะล้างหน้าดินพัดพาตะกอนทำให้ลำคลองต่าง ๆ ที่เชื่อมกับทะเลสาบเกิดการตื้นเขิน ส่งผลกระทบต่อประชาชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามากกว่า 1.6 ล้านคน ใน จังหวัดพัทลุง สงขลา และ นครศรีธรรมราช (วิจิตร วิจักษณ์, 2557)

เมื่อ ปี พ.ศ.2535 ป่าต้นน้ำผาคำ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาวังพาตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้รับการประกาศให้เป็นป่าในพระนามาภิไธยภาคใต้ (สวนป่าสิริกิติ์) เมื่อปี พ.ศ.2535 มีพื้นที่ครอบคลุม 4

อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อ.รัตภูมิ อ.หาดใหญ่ อ.คลองหอยโข่ง อ.สะเดา มีพื้นที่ทั้งหมด 110,000 ไร่ก่อนหน้านี้เคยเป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่าพืชพันธุ์นานาชนิด แต่ปัจจุบันกำลังกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมและแปลงสวนยางพารา เนื่องจากบรรดานายทุนและนักโค่นป่าบุกรุกตัดไม้ทำลายสภาพป่ากันอย่างเมามัน โดยเฉพาะในช่วงระยะหลังๆ ที่ราคายางพาราขยับตัวสูงการบุกรุกทำลายยิ่งทวีคูณ มีการสำรวจเฉพาะพื้นที่ป่าบริเวณหมู่ 6 ต.คลองหอยโข่ง อ.คลองหอยโข่ง พบเนื้อที่ป่ามากกว่า 5,000 ไร่ ถูกบุกรุกทำลาย มีการปลูกสร้างที่พักแบบชั่วคราวหรือกระท่อมหลังเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป เพื่อใช้เป็นจุดพักรอการตัดโค่นป่าในวันถัดไป ก่อนที่จะปลูกลูกยางพาราเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ (วิจิตร วิจักษณ์, 2557)

ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 โดยมีภาคประชาชนในพื้นที่ประกอบด้วย อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ และกลุ่มแนวร่วมที่เป็นประชาชนในพื้นที่ได้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าผาคำ จึงมีการรวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูป่าผาคำ โดยมีการตั้งชื่อหน่วยงานนี้ว่า “ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ” โดยมีกลุ่มมวลชนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งสถาบันการศึกษา กลุ่มประชาสังคม ขณะเดียวกันได้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ องค์การบริหารท้องถิ่น เพื่อดำเนินการอย่างจริงจังเฝ้าระวังกับกลุ่มที่บุกรุก โดยมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อรักษาป่าผาคำไว้ให้เป็นมรดกของประชาชนและเกิดประโยชน์กับคนในพื้นที่ให้มากที่สุด ขณะเดียวกันหน้าที่ในการอนุรักษ์ครอบคลุมในชุมชนบริเวณโดยรอบ ได้แก่ ชุมชนบาโรย ชุมชนบ้านเก่าร้าง ชุมชนคลองหอยโข่ง และชุมชนคลองหลา

ป่าผาคำถูกบุกรุกหรือทำลายมากกว่า 20,000 ไร่ ในจำนวนนี้เกือบทั้งหมดอยู่ในเขตอำเภอคลองหอยโข่ง ซึ่งเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติเทือกเขาพังพาน เฉพาะในเขตอำเภอคลองหอยโข่งทั้งหมด 30,000 ไร่ เขตเทือกเขาพังพานพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ถูกบุกรุกอย่างหนักทั้งหมด 5 จุด จุดแรกในเขตพื้นที่หมู่ที่ 9 บ้านบางพง ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จุดนี้นับเป็นแหล่งป่าต้นน้ำอุดมสมบูรณ์มาก ส่วนอีก 4 จุดอยู่ในเขตอำเภอคลองหอยโข่ง แต่ละแห่งมีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อปลูกลูกยางพารา โดยมีการวางชุดตบตาเจ้าหน้าที่ พื้นที่บุกรุกทั้ง 4 จุดในอำเภอคลองหอยโข่งพบขนา (กระท่อม) แห่งละประมาณ 40 หลัง รวมแล้วมีขนาอยู่ที่ป่าผาคำประมาณ 200 หลัง พื้นที่ทั้ง 4 จุดนี้ ให้เป็นพื้นที่สนธิกำลังกันระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตำรวจภูธร อำเภอคลองหอยโข่ง ตำรวจตระเวนชายแดน และทหาร ร่วมกับกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ เข้าสำรวจและจับกุมผู้กระทำความผิด มีการบุกรุกทำลายป่า หลังจากวางชุดแล้วก็ปลุกตั้งขนา จากนั้นซื้อขายเปลี่ยนมือ พร้อมๆ กับชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาอาศัยอย่างต่อเนื่อง

ประชาคมรักษ์ป่าผาคำมีการก่อรูป มีพัฒนาการ และดำรงอยู่ด้วยความศรัทธา ความเชื่อมั่นของประชาชนที่ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน รวมถึงเกิดการบูรณาการจนก่อให้เกิดเป็นองค์กรขึ้นมา โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ป่าผาคำให้คงอยู่เพื่อผลประโยชน์และความสุขของคนในชุมชน รวมทั้งรักษาป่าผาคำผืนสุดท้ายในจังหวัดสงขลา เมื่อพิจารณาการกระทำของประชาคมรักษ์ป่าผาคำมีการนำอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์เข้ามาสัมพันธ์ในฐานะนักอนุรักษ์โดยยึดหลักความถูกต้องและความเป็นธรรมในสังคม

จากการพิจารณางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้พบว่า มี 4 ประเด็น ดังนี้ 1) การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดังสะท้อนได้จากงานศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอย่างยั่งยืนในการเป็นแหล่งวัตถุดิบเพื่อผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน กรณีศึกษาบ้านท่าเรือ มีวิธีการจัดการป่าชุมชนภายใต้คติความเชื่อเรื่องผีปู่ตาและกลไกระบบเครือญาติ ขณะเดียวกันมีแนวทางบริหารจัดการป่าไม้ด้วยการใช้วิธีการขยายพันธุ์ไม้ไผ่ปลูกแทน เพื่อปลูกทดแทนพื้นที่ป่าชุมชนและเพื่อทดแทนการนำเข้าจากภายนอก (อนุชิต สิงห์สุวรรณ สิริยาพร สาลีพันธ์ และคณิน เชื้อด้วงผุย,

2559) 2) เครือข่ายทางสังคม ดังสะท้อนได้จากงานศึกษาเครือข่ายเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง พบว่า เครือข่ายลุ่มน้ำจางมีบทบาทในการจัดการความขัดแย้งโดยการสร้างความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน การเป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ค่อนข้างรุนแรง เกินศักยภาพการจัดการของแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความช่วยเหลือสมาชิกเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ตามที่ได้รับการร้องขอ (เกศสุดา สิทธิสันติกุล อวารณ์ โอภาสพัฒนกิจ และสมคิด แก้วทิพย์, 2561) 3) ประวัติศาสตร์ ดังสะท้อนได้จากงานศึกษาพัฒนาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ห้วยขาแข้ง พ.ศ. 2533-2553 พบว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญโดยเฉพาะประเด็นการนำทรัพยากรทั้งหมด มาเป็นของรัฐซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งหลังการเสียชีวิตของ สิบนาทเสถียร ในปี 2533 หลังจากนั้นนโยบายทั้งจากภาครัฐและเอกชนต่างมุ่งหน้าสู่ฟื้นป่าห้วยขาแข้งเพื่อปกป้องรักษามรดกอันมีค่าไว้แม้การดำเนินนโยบายมีความปรารถนาดีต่อสังคมโดยรวมแต่อีกด้านหนึ่งการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ก็สร้างผลกระทบต่อให้แก่ชาวบ้านและชาวเขาซึ่งอาศัยอยู่บริเวณป่าห้วยขาแข้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน (เผ่า นวกุล, 2558) 4) ทูทางสังคม สะท้อนได้จากงานศึกษาทุนวัฒนธรรมในการจัดการป่าชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนป่าสะแก ตำบลอูบู่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า ชุมชนป่าสะแกในอดีตอยู่ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์มีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเข้มข้น และต่อเนื่อง ปัจจุบันชุมชนประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งจากการประโยชน์และการขยายพื้นที่จำนวนมหาศาลเพื่อรองรับการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะยางพาราและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทุนทางวัฒนธรรมกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งทุนวัฒนธรรมที่มาจากวัฒนธรรม 2 ประเภท ได้แก่ 1) วัฒนธรรมภายในชุมชน คือ ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ โดยการปฏิบัติผ่านพิธีกรรมเลี้ยงบ้าน ป่าคงหรือป่าวัฒนธรรม และภูมิปัญญาความรู้ 2) วัฒนธรรมภายนอกชุมชน คือ ระบบความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม สิ่งเหล่านี้ได้ถูกนำมาปรับใช้และสร้างคุณค่ากลายเป็นทุนวัฒนธรรม (ภัชราภรณ์ สาคำ เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ, 2552)

เมื่อทบทวนงานที่เกี่ยวข้องผู้ศึกษาเห็นว่ามิประเด็นเรื่องเล่าหรือความทรงจำที่สัมพันธ์ป่าในฐานะการสร้างพื้นที่ทางสังคมดังเห็นได้จากชุดของความทรงจำของเหล่าสหายที่พยายามสะท้อนภาพของการเคลื่อนไหวต่อสู้ความไม่ชอบธรรมในอดีตโดยใช้ป่าเป็นฐานภาคปฏิบัติทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ ดังเช่น 1) ป่าช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานของพรรคสามารถหลบซ่อนจากการจับกุม 2) เป็นที่พักอาศัยตอนกลางวัน ตอนกลางคืนเข้าหมู่บ้าน ส่งผลให้ป่ามีความสัมพันธ์กับความเป็นบ้านอย่างแนบสนิท และเมื่อเหล่าสหายได้ออกจากป่าชุดของความทรงจำถูกขยายในฐานะนักอนุรักษ์เพื่อต่อรองหรือนำมาสู่การเป็นเงื่อนไขเพื่อประโยชน์ความชอบธรรมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแม้ในปัจจุบัน ทั้ง ๆ ผู้คนในชุมชนเองต่างยังคงรับรู้และจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นได้ เหตุผลข้างต้นจึงทำให้เกิดข้อสงสัยและคำถามในการศึกษาว่า เมื่อเรื่องราวในอดีตหรือความทรงจำเหล่านั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ในทางใดต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ แล้วความทรงจำเหล่านั้นจะมีสถานะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความทรงจำไม่ได้มีพื้นที่หรือบทบาทที่ถูกจำกัดเพียงแต่ในอดีตแล้วความทรงจำเหล่านั้นจะแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวหรือความสัมพันธ์กับปัจจุบันอย่างไร

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาชุดของความทรงจำเหล่าสหายป่าต้นน้ำผาคำ
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุดความทรงจำที่ถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมในพื้นที่ป่าผาคำ

วิธีการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ความทรงจำเหล่าสหายผ่านการสร้างพื้นที่ป่าต้นน้ำผาคำ กรณีศึกษาประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลาซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาในการวิจัยนี้ คือพื้นที่ป่าผาคำที่เป็นพื้นที่ก่อให้เกิดประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ พื้นที่ป่าผาคำเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อถึง 4 อำเภอ คือ คลองหอยโข่ง สะเดา หาดใหญ่ และรัตภูมิ พื้นที่ป่าผาค่ายังประกอบด้วยความหลากหลายของผู้คนที่เข้ามาทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกยางพารา ซึ่งต่อมาได้มีการบุกกรุกเข้าไปในพื้นที่อนุรักษ์ป่าผาคำ เนื่องจากบริเวณป่าผาคามีอาณาบริเวณกว้าง จึงทำให้เกิดการบุกกรุกพื้นที่ในแนวกว้างและยากที่จะหยุดยั้งหรือควบคุมได้ และจากการที่ได้มีการกำหนดแนวอนุรักษ์ จึงทำให้ป่าผาคำกลายเป็นพื้นที่ที่รัฐได้กำหนดขอบเขตไว้ โดยผู้วิจัยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามเป็นสำคัญ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งหมด 20 คนประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำและชาวบ้านในชุมชน ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำและการใช้ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ความทรงจำป่าต้นน้ำผาคำกับเหตุการณ์พรรคคอมมิวนิสต์จากความทรงจำส่วนบุคคลและความทรงจำร่วมของชาวบ้านในชุมชนคลองหอยโข่ง

1. วันหนึ่งฉันเดินเข้าป่า

การเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเริ่มจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาขยายอาณาเขตไปทางภาคเหนือตอนบนติดกับประเทศพม่า วันที่ 7 สิงหาคม ปี พ.ศ. 2508 วันเสียงปืนแตกเป็นวันที่เจ้าหน้าที่ทำการล้อมปราบทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ได้ใช้กำลังต่อสู้กับเจ้าหน้าที่เป็นครั้งแรกที่หมู่บ้านนาบัวจังหวัดสกลนคร พรรคคอมมิวนิสต์ไทยจึงถือเป็นวันเริ่มต้นของสงครามประชาชน ต่อมาเริ่มมีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงทั่วทุกภาคจากเหตุการณ์ในประเทศทำให้ประชาชนในพื้นที่ชุมชนคลองหอยโข่งซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับป่าต้นน้ำผาคำเริ่มเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์เนื่องจากได้มีการตั้งฐานที่มั่นในบริเวณพื้นที่ป่าผาคำโดยมีการเคลื่อนไหวกองสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดอื่น โดยจะมีการเข้ามาฝังตัวภายในพื้นที่ เมื่อชาวบ้านได้ทราบจึงมีผู้ที่สนใจได้เข้าร่วมเนื่องจากมองว่าต้องการจะเปลี่ยนแปลงประเทศโดยบางส่วนก็ได้รับรู้ข่าวของพรรคคอมมิวนิสต์มาจากครู อาจารย์ ญาติ พี่น้อง และบางส่วนก็ได้รับจากการบอกต่อ ๆ กันเนื่องจากในสมัยนั้นการติดต่อสื่อสารยังไม่รวดเร็วทันสมัยเหมือนปัจจุบัน ตอนนั้นคนในชนบทไม่ได้รับรู้ข่าวสารมากมาย บางบ้านมีวิทยุก็ฟังผ่านวิทยุบ้าง ตอนเย็นก็จะมียาการเพื่อแผ่นดินไทย เป็นรายการที่โจมตีคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะ โดยการเป่าหูชาวบ้านคือกล่าวหาว่าระบบคอมมิวนิสต์ไม่ดี บ้างก็กล่าวหาว่าคอมมิวนิสต์กินคน

ทำให้คนในชนบทกลัวคอมมิวนิสต์ สร้างภาพแทนของคอมมิวนิสต์ให้มีความน่ากลัว ความโหดร้าย มีโปสเตอร์กล่าวหาคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ติดกำแพงและผนังต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความกลัวคอมมิวนิสต์มากขึ้น

การดำเนินการภายในพรรคคอมมิวนิสต์จะมีการแบ่งหน้าที่กันแล้วแต่ความถนัดของแต่ละบุคคล เช่นงานมวลชน ด้านทหาร ด้านหมอ ด้านพลธิการ (โรงครัวแบ่งย่อยเป็นแผนกต่าง ๆ) ด้านมวลชนจะทำหน้าที่ออกจากป่าลงมาสู่หมู่บ้านเพื่อมาทำความเข้าใจกับชาวบ้าน โดยมาปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านมาใช้ชีวิตร่วม มาช่วยเก็บยาง ซึ่งกว่าชาวบ้านจะสนิทและไว้วางใจกับสหยาต้องใช้เวลา เนื่องจากภาครัฐโจมตีและปล่อยข่าวหลอกชาวบ้านโดยการกล่าวหาว่าคอมมิวนิสต์กินคน หากคอมมิวนิสต์เจอชาวบ้านก็จะฆ่า ทำให้ประชาชนเกรงกลัวและไม่กล้าเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ สหายที่ทำงานด้านมวลชนจึงต้องลงมาปฏิบัติหน้าที่ทำความเข้าใจกับชาวบ้าน แต่ก็มีชาวบ้านบางส่วนที่เข้าใจอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จึงช่วยเหลือและคอยส่งเสบียงให้เช่น ข้าวสาร สมาชิกของคอมมิวนิสต์ก็จะออกมาจากป่าลงมาหมู่บ้านเพื่อนำเสบียงขึ้นไปยังฐานที่ตั้ง ด้านทหารจะมีการฝึกการสู้รบ ฝึกการใช้อาวุธต่าง ๆ เพื่อต่อสู้ในยามที่ต้องมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งบริเวณป่าผาดำในอดีตคือพื้นที่สีแดงเนื่องจากการสู้รบกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและคอมมิวนิสต์มีทั้งเหตุการณ์การยิงปะทะกันและการวางระเบิดทำให้ไม่มีใครกล้าเข้ามาในพื้นที่ป่าผาดำ ส่งผลให้พื้นที่ป่าในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมากทั้งพืชพรรณและสัตว์ป่านานาชนิด ด้านหมอก็จะคอยดูแลรักษาสมาชิกที่เจ็บป่วยและได้รับบาดเจ็บจากการปะทะซึ่งในช่วงนั้นมีหมอมามากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ด้วย

1) ชื่อเรียกนามสหาย โดยบุคคลที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์จะมีการใช้ชื่อเรียกที่ตั้งขึ้น เป็นชื่อใหม่ที่ใช้เรียกกันภายในเนื่องจากเมื่อก่อนเป็นภูมิลำเนาเดิมคือการที่มาร่วมการต่อสู้ต้องเป็นคนใหม่โดยใช้ชื่อใหม่ที่ตั้งกันขึ้นมาเรียกว่า “ชื่อจัดตั้ง” เพราะเป็นความลับเพื่อให้แต่ละคนไม่สามารถทราบที่ไปที่มาของบุคคลคนอื่น ๆ ได้ การเข้าป่าเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์จึงต้องมีการเปลี่ยนชื่อโดยจะมีการเรียกนำหน้าชื่อของแต่ละคนว่า “สหาย” เป็นการเรียกแทนสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเมื่อสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ออกจากป่าแล้ว ทำให้บางคนที่พบเจอกันก็ยังคงเรียกแทนกันว่าสหายตามด้วยชื่อที่ตั้งขึ้นในช่วงที่อาศัยอยู่ในป่า

2) เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว จากการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ทำให้สหายหลายๆท่านมีหลากหลายเหตุการณ์ที่ต้องพบเจอทั้งเหตุการณ์ที่ฝังใจและเหตุการณ์ที่ประทับใจไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่มีความสุขรวมทั้งเหตุการณ์ที่เศร้าเสียใจ ทั้งเหตุการณ์ที่ได้พบเจอกับความรักความสามัคคีกันภายในกลุ่มทั้ง ๆ ที่แต่ละคนมาจากต่างที่ต่างถิ่นไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแต่เมื่อถึงครั้งลำบากทุกคนกลับช่วยกันร่วมแรงร่วมใจกันเป็นอย่างดี และแน่นอนว่าย่อมมีเหตุการณ์ที่เศร้าเสียใจซึ่งการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ต้องมีการปะทะกันกับกลุ่มของรัฐบาลทำให้เกิดการสูญเสียในระหว่างการปะทะกันมีทั้งผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตซึ่งหากสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์เสียชีวิตสมาชิกที่เหลือจะพยายามนำร่างของผู้ที่เสียชีวิตกลับมาเนื่องจากป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลพบร่าง เพราะหากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลพบร่างจะนำร่างของคอมมิวนิสต์ที่เสียชีวิตไปประหารเพื่อโจมตีคอมมิวนิสต์โดยการนำร่างไปประหารให้ชาวบ้านดู ซึ่งสหายบางท่านที่บาดเจ็บจากการสู้รบต้องเสียชีวิตลงแม้จะพากลับมายังฐานที่มั่นได้ก็ตาม เนื่องจากไม่มียาและเครื่องมืออุปกรณ์การแพทย์ที่จะใช้รักษาผู้ได้รับบาดเจ็บ

3) วันหนึ่งฉันเดินออกจากป่า กองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์ได้สลายตัวเมื่อ พ.ศ. 2524 โดยรัฐบาลได้ประกาศนโยบาย 66/23 โดยไม่เอาผิดกับสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ที่เข้าป่าจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล รวมทั้งแจกที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านที่เข้าร่วมกับรัฐบาลในนาม “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” ทำให้นิสิต นักศึกษา และสมาชิกคอมมิวนิสต์เริ่มทยอยออกจากป่า แต่อีกด้านหนึ่งของการสลายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์นั้นก็มีเหตุอีกประการหนึ่งคือสหายเกิดความขัดแย้ง

กันเอง จนทำให้สหหายบางคนยอมออกมาเหตุเพราะความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์ เนื่องจากมีแนวคิดและความคิดที่ไม่ตรงกันก็ถือเป็นอีกเหตุผลสำคัญที่ทำให้เหล่าสหหายหลายๆคนออกจากป่า ซึ่งภายหลังออกมาจากป่าแล้ว สหหายแต่ละคนก็แยกย้ายกันประกอบอาชีพต่างๆมากมายหลากหลายสาขาอาชีพ แต่สำหรับสหหายในชุมชนคลองหอยโข่งที่ประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าผาคำเห็นการเปลี่ยนแปลงของป่าผาคำจึงนำมาสู่การจัดตั้งกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำขึ้นในชุมชนคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

4) ขบวนการเคลื่อนไหวคอมมิวนิสต์กับชาวบ้าน ในอดีตชาวบ้านที่ได้รับรู้เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ที่มาตั้งฐานที่มั่นในพื้นที่ป่าผาคำโดยมีทั้งชาวบ้านที่กลัวเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์และชาวบ้านที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนโดยมีการส่งเสบียงให้แก่คอมมิวนิสต์ซึ่งในการส่งเสบียงจะต้องทำอย่างลับเพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรู้เพราะหากเจ้าหน้าที่ของรัฐรู้ว่าชาวบ้านช่วยเหลืออาจโดนทำร้ายได้ ซึ่งชาวบ้านบางคนก็จะคอยช่วยเหลือโดยลักลอบส่งเสบียงให้เนื่องจากบางคนไม่สามารถทิ้งบ้านทิ้งภรรยาและลูกเข้าไปอาศัยในป่าได้ โดยเมื่อชาวบ้านบางส่วนเมื่อพบเจอกับสหหายทำให้กลัวและหนีสหหายที่ทำงานมวตชนจึงจะต้องมีการเข้ามาอยู่ในพื้นที่โดยแฝงตัวเป็นคนกรีดยางเพื่อไม่ให้ชาวบ้านกลัว หลังจากนั้นจึงค่อยๆทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ว่าไม่ได้น่ากลัวอย่างที่พวกเราคิด นอกจากนี้ชาวบ้านได้เล่าว่าในอดีตการที่มีเหล่าสหหายอยู่ในพื้นที่ทำให้มีความอบอุ่น วางของไว้หรือจอร์จมอเตอร์ไซค์ตั้งไว้ก็ไม่หายเพราะสหหายจะช่วยดูแลความเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน หากมีใครขโมยหรือมีของหายสหหายจะสืบและดักเตือนทันทีทำให้ในอดีตภายในหมู่บ้านไม่มีโจรและไม่มีใครกล้าขโมยสิ่งของกันเพราะเกรงกลัวว่าจะโดนสหหายทำร้ายได้หากคิดไม่ดี และชาวบ้านบางส่วนกลัวไม่ได้กลัวกลุ่มสหหายเนื่องจากเป็น ญาติพี่น้องกันและรู้ว่าเหล่าสหหายนั้นต้องการต่อสู้กับทางรัฐบาลไม่ได้ต้องการจะทำร้ายชาวบ้าน การเป็นอยู่ของชาวบ้านกับสหหายในช่วงนั้นคือมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพราะเหล่าสหหายสามารถพิสูจน์ตนเองโดยการอาศัยระยะเวลาในการทำความเข้าใจกับชาวบ้าน

2. อุดมการณ์คอมมิวนิสต์สู่ “ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ”

เมื่อเหล่าสหหายออกจากป่าทำให้จากป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่าต้องโดนทำลายเพราะผู้บุกรุก ทั้งชาวบ้านและนายทุนที่ต้องการพื้นที่ทำกินและต้องการตัดไม้เพื่อนำไปขายเมื่อเหล่าสหหายที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าผาคำเห็นสภาพป่าที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้ต้องลุกขึ้นมาต่อสู้เพราะไม่อยากเห็นป่าไม้ที่เคยเป็นฐานที่มั่นเคยเป็นที่พักพิงเพื่อไม่ให้พวกเขาโดนจับกุมต้องโดนทำลายจึงร่วมกันจัดตั้ง “ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ” ขึ้น โดยร่วมกับประชาชนในพื้นที่ที่ไม่ต้องการเห็นป่า ไม้โดนทำลาย ในช่วงแรกยังไม่ค่อยมีสมาชิกเข้ามาเนื่องจากเกรงกลัวจะโดนกลุ่มนายทุนทำร้าย แต่ต่อมาเริ่มมีสมาชิกมากขึ้น การดำเนินงานในช่วงแรกสมาชิกประชาคมต้องระดมทุนกันเองเนื่องจากไม่มีหน่วยงานใดช่วยเหลือ การทำงานก็ทำได้เพียงสำรวจป่าและพูดคุยกับผู้ที่บุกรุกไม่ให้เข้ามาทำลายป่า เนื่องจากประชาคมไม่มีอำนาจในการจับกุม ต่อมาจึงมีหน่วยงานต่างๆเข้ามาให้การสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งปัจจุบันประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำยังคงดำเนินการด้วยอุดมการณ์ที่มั่นคง คือ ประชาคมรักษ์ป่าผาคำมีการก่อรูป มีพัฒนาการ และดำรงอยู่ด้วยความศรัทธา ความเชื่อมั่นของประชาชนที่ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ป่าผาคำให้คงอยู่เพื่อผลประโยชน์และความสุขของคนในชุมชน รวมทั้งรักษาป่าผาคำผืนสุดท้ายในจังหวัดสงขลา มีการนำอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์เข้ามาสัมพันธ์ในฐานะนักอนุรักษ์โดยยึดหลักความถูกต้องและความเป็นธรรมในสังคม

3. การผลิตซ้ำความทรงจำผ่านกิจกรรมของประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ

จากความทรงจำของป่าต้นน้ำผาคำกับคอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็นสู่การผลิตซ้ำผ่านกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำโดยการจัดกิจกรรมที่ล้วนได้รับการสนับสนุนจากความทรงจำในอดีตมาสู่การเป็นประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำที่ดำรงอยู่ด้วยอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์เข้ามาสัมพันธ์ในฐานะนักอนุรักษ์โดยยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในสังคมเพื่อเป้าหมายที่อยากให้อสังคมนั้นเจริญก้าวหน้าและไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

(1) กิจกรรมการสร้างอนุสรณ์สถานการต่อสู้ของกองทัพปลดแอกประชาชนเขตจังหวัดสงขลา เนื่องจากประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำมีการรวมตัวกัน โดยมีอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่เคยอาศัยในป่าผาคำและร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์จึงทำให้ภายหลังจึงเห็นพ้องกันให้มีการก่อตั้งอนุสรณ์สถาน เพื่อเป็นการรำลึกให้แก่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่เคยเสียชีวิตในพื้นที่ เป็นอนุสรณ์สถานการต่อสู้ของกองทัพปลดแอกประชาชนเขตจังหวัดสงขลา โดยจะมีการจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อรำลึกเหตุการณ์ในอดีตโดยจะจัดขึ้นในวันที่ 7 สิงหาคมของทุกปีหรือที่เรียกกันว่าวันเสียงปืนแตกคือวันที่ 7 สิงหาคม 2508 เป็นวันที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยใช้อาวุธโจมตีกองกำลังรัฐบาลไทยเป็นครั้งแรก กองกำลังของพรรคได้เรียกตนเองว่า “กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย” ซึ่งในวันจัดกิจกรรมทุกๆปีของกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำจะมีผู้เข้าร่วมมากมายทั้งผู้ที่เคยเป็นอดีตสหายในพื้นที่จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง จังหวัดนครศรีธรรมราชรวมถึงสมาชิกประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ มาเข้าร่วมกิจกรรมนี้ด้วย โดยช่วงเช้าจะมีการทำบุญตามพิธีทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นการรำลึกถึงเหล่าอดีตสหายที่เสียชีวิตจากการสู้รบ มีอาหารกลางวันเลี้ยงผู้ที่มีเข้าร่วมกิจกรรม และกิจกรรมช่วงบ่ายจะมีการพูดคุยเล่าเรื่องในอดีตของเหล่าสหายที่เคยเข้าร่วมกับกระบวนการพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น การเล่าถึงการเป็นสหาย เล่าการใช้ชีวิตในป่าในช่วงที่เคยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งในอดีตก่อนหน้าที่จะมีการจัดกิจกรรมรำลึกวันเสียงปืนแตกที่ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำนั้นเดิมสมาชิกต้องเดินทางไปเข้าร่วมกันที่อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ต่อมาจึงได้มาจัดเพิ่มที่ประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำเนื่องจากสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่จังหวัดสงขลาที่ต้องการเข้าร่วมงานไม่ต้องเดินทางไปจังหวัดพัทลุงทำให้สะดวกในการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมและพื้นที่ป่าผาคำในตำบลคลองหอยโข่งก็ถือเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่สำคัญที่เคยเป็นฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์อีกพื้นที่หนึ่งด้วย โดยกิจกรรมจะจัดขึ้นในบริเวณที่ตั้งของประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ

(2) กิจกรรมการอนุรักษ์ป่ากับประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำก่อตั้งขึ้นและตั้งอยู่ได้ด้วยความสำเร็จและความเชื่อมั่นของประชาชนที่ให้ความร่วมมือกัน โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ป่าผาคำให้คงอยู่เพื่อผลประโยชน์และความสุขของคนในชุมชน รวมทั้งรักษาป่าผาคำป่าผืนสุดท้ายในจังหวัดสงขลา และด้วยการนำอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์เข้ามาสัมพันธ์ในฐานะนักอนุรักษ์โดยยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในสังคม เพราะป่าผาคำในอดีตนับได้ว่าเป็นที่พักอาศัยของเหล่าสหายที่ได้คุ้มครองให้รอดปลอดภัยจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้สมาชิกทุกคนมีความรักและผูกพันกับป่าผาคำอย่างมากจึงต้องการดูแลป่าผาคำให้มีความอุดมสมบูรณ์ดังเช่นเดิม จึงเปิดเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าผาคำขึ้นทั้งกิจกรรมปลูกป่าทดแทนโดยทางประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำจะมีการดำเนินการร่วมกับหน่วยงานต่างๆเช่น สถาบันการศึกษา ที่สนใจต้องการพานักศึกษามาปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ โดยทางกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำจะเป็นผู้ที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัย คอยจัดสรรสถานที่ และนำทางในการพาเดินป่า ซึ่งนอกจากกิจกรรมปลูกป่าทดแทนแล้วบางครั้งจะมีกิจกรรมเข้าค่ายและกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำร่วมอยู่ด้วย ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความต้องการของหน่วยงานที่จะจัดกิจกรรมว่าต้องการรูปแบบใด โดยทุกกิจกรรมจะมีการทำอยู่อย่างต่อเนื่องขึ้นอยู่กับว่ามีหน่วยงานใดมาติดต่อ หากมีกลุ่มหรือหน่วยงานใดสนใจต้องการจัดกิจกรรม จะต้องมาพูดคุยปรึกษากับทางประชาคมรักษ์ป่าผาคำว่าจะมีกิจกรรมใดบ้างและจัดวันเวลาใด เพราะทางประชาคมจะต้องมีการ

จัดเตรียมสถานที่จัดกิจกรรมรวมทั้งสถานที่พักหากมีการค้างแรม นอกจากนี้จะมีสมาชิกในกลุ่มเป็นวิทยากรคอยให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับป่าทั้งการอนุรักษ์ป่า ความสำคัญของป่า เป็นต้น แต่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นหน่วยงานที่จะจัดต้องมีการเตรียมอุปกรณ์และสิ่งของที่จำเป็นที่จะใช้มาเอง เช่นกิจกรรมการปลูกป่าทดแทนทางหน่วยงานที่จะจัดต้องมีการเตรียมต้นกล้าที่จะปลูกมาเอง กิจกรรมการเดินสำรวจป่าในช่วงที่เริ่มมีการก่อตั้งประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ หลังจากนั้นทางกลุ่มประชาคมก็ได้มีการร่วมกันเดินสำรวจป่าเพื่อไม่ให้มีผู้ที่บุกรุกเข้ามาตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ป่าผาคำและไม่ให้มีการตั้งที่อยู่อาศัยในพื้นที่แต่ในช่วงแรกทางประชาคมทำได้เพียงแค่ไปพูดคุยเนื่องจากไม่มีอำนาจในการจับกุมและไม่มีอาวุธต่อมาจึงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยในปัจจุบันได้มีการเดินสำรวจป่าร่วมกับสันติบาลและตำรวจป่าไม้ โดยกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำจะเป็นผู้ที่คอยนำทางในพื้นที่ป่าที่ต้องการสำรวจเนื่องจากสมาชิกของกลุ่มประชาคมบางส่วนเคยเป็นอดีตสหยาที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าผาคำจึงทำให้ชำนาญเส้นทางภายในพื้นที่ป่าผาคำ ซึ่งในบางพื้นที่ทางตำรวจป่าไม้อาจไม่ทราบเส้นทางเพราะป่ามีบริเวณกว้าง โดยก่อนการเดินสำรวจป่าจะมีทหารขึ้นสำรวจพื้นป่าจากเฮลิคอปเตอร์ว่าบริเวณใดถูกบุกรุก จึงมีคำสั่งและมีการประชุมกันก่อน โดยจะมีการรวมตัวกันที่ค่ายเวลา 08:00 น. และในเวลา 09:00 น. จะเริ่มขึ้นสำรวจป่า ซึ่งในการขึ้นสำรวจแต่ละครั้งจะมีบริเวณที่ต่างกันแล้วแต่ว่าบริเวณใดถูกบุกรุกบ้าง

(3) กระตุ้นให้เยาวชนเห็นคุณค่าของป่าผ่านกิจกรรมคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ กิจกรรมการจัดคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ เป็นการจัดขึ้นโดยสมาชิกประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำโดยมีเป้าหมายคือเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนให้มีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำซึ่งถือเป็นป่าผืนสุดท้ายของจังหวัดสงขลา ซึ่งป่าผาคำเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงคนทั้งเมืองสงขลา และเป้าหมายอีกประการหนึ่งคือเพื่อเป็นการนำรายได้มาสมทบทุนเป็นค่าใช้จ่ายภายในกลุ่มประชาคมเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ได้ต่อไป เช่น เป็นค่าน้ำค่าไฟภายในประชาคม เป็นค่าน้ำมันรถเพื่อใช้ในการขึ้นสำรวจป่า เป็นต้น โดยคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ที่ผ่านมาก็ได้จัดขึ้นจำนวน 10 ครั้งด้วยกัน ในการจัดกิจกรรมคอนเสิร์ตนี้จะมีนักร้องศิลปินเพื่อชีวิตมาแสดงบนเวทีมากมายโดยสถานที่ตั้งเวทีจะตั้งในพื้นที่ใกล้ๆ กับที่ทำกรประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ มีพื้นที่ติดต่อกับอ่างเก็บน้ำคลองจำไทร ทำให้มีบรรยากาศที่สบายและมีพื้นที่กว้างขวาง นอกจากนั้นจะมีพ่อค้าแม่ค้ามาขายของบริเวณภายในงานด้วย ซึ่งนอกจากความบันเทิงแล้วภายในงานยังมีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับความสำคัญและการอนุรักษ์ป่าอีกด้วย คอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำครั้งล่าสุดคือครั้งที่ 10 จัดขึ้น ณ อ่างเก็บน้ำจำไทร อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา ในวันที่ 10 มีนาคม 2561 ซึ่งการจัดกิจกรรมคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าผาคำจัดขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า " รบกันไม่ต้องมา รักษ์ป่ามาได้เลย"

เห็นได้ว่ากิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้นทั้งหมดล้วนเป็นเสมือนการผลิตซ้ำของชุดความทรงจำของเหล่าสหยาไม่ว่าจะเป็นอนุสรณ์สถานที่สร้างขึ้นเพื่อรำลึกแก่สหยาที่เคยเสียชีวิตจากเหตุการณ์การปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและพรรคคอมมิวนิสต์ กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าที่จัดขึ้นโดยประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำเนื่องจากสมาชิกของประชาคมส่วนหนึ่งคือสหยาที่เคยอาศัยอยู่ในผืนป่าผาคำที่ต้องการจะอนุรักษ์ ปกป้องและดูแลป่าที่เคยเป็นฐานที่มั่นและเป็นพื้นที่ให้ความปลอดภัยแก่พวกเขาเพื่อไม่ให้โดนจับกุมและกิจกรรมคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำที่มีการจัดขึ้นเพื่อนำงบประมาณที่ได้จากการจัดงานมาใช้ขับเคลื่อนกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำแต่ก็มีการสอดแทรกถึงความเป็นสหยาอยู่ผ่านบทเพลงเพื่อชีวิตต่างๆ รวมทั้งในการจัดงานคอนเสิร์ตก็มีหน่วยงานจากหลายๆ ส่วนมาให้การสนับสนุนทั้งเครือข่ายที่เคยเป็นอดีตสหยาเก่าและเครือข่ายกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ

จากชุดความทรงจำของเหล่าสหายทั้งความทรงจำส่วนบุคคลและความทรงจำร่วมเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ป่าผาดำนำมาสู่การผลิตซ้ำความทรงจำผ่านกลุ่มประชากรมักซ์ป่าต้นน้ำผาดำที่มีสมาชิกส่วนหนึ่งที่เคยเป็นอดีตสหายที่ต้องการอนุรักษป่าที่เคยเป็นฐานที่มั่นของพวกเขาสู่การอนุรักษป่าของชุมชนภายใต้อุดมการณ์เดิมของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ยึดหลักความถูกต้องและความเป็นธรรมในสังคมทำให้ประชากรมักซ์ป่าต้นน้ำผาดำสามารถดำรงอยู่มาได้จนถึงในปัจจุบันและสามารถดูแลชุมชนคลองหอยโข่งเพื่อต่อสู้กับกลุ่มต่างๆที่ไม่เป็นธรรมในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความทรงจำร่วมของเหล่าสหาย (คอมมิวนิสต์)

จากเหตุการณ์ในอดีตของพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีการต่อสู้ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลสู่การเกิดขึ้นของชุดความทรงจำเหล่าสหายป่าต้นน้ำผาดำเนื่องจากในอดีตในยุคสงครามเย็นป่าผาดำเคยเป็นพื้นที่สีแดงเพราะเป็นที่ตั้งมั่นของกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้เกิดเป็นชุดของความทรงจำเหล่าสหายป่าต้นน้ำผาดำขึ้น โดยเกิดเป็นความทรงจำส่วนบุคคลคือความทรงจำของเหล่าสหายผู้ที่เคยเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ที่ต้องอาศัยอยู่ในป่าผาดำเพราะป่าช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานของพรรคสามารถหลบซ่อนจากการจับกุมและเป็นที่พักอาศัย ต่อมาชุดของความทรงจำเหล่านี้มีการนำเสนอผ่านการบอกเล่าของเหล่าสหายชาวบ้าน โดยเป็นความทรงจำที่ชาวบ้านยังคงให้การยอมรับและยังคงพูดถึงอยู่ปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา โดยถึงแม้ว่าจะเป็นชุดความทรงจำที่ยาวนานมาแล้วก็ตามแต่ก็มิได้เลือนหายไปตามกาลเวลาแต่กลับเป็นชุดความทรงจำที่ส่งต่อจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยที่ทั้งชุดของความทรงจำและประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในพื้นที่ป่าผาดำมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันมาจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานศึกษาของอังกูร หงส์คณานุเคราะห์ (2552) พบว่า พิธีรำลึกสฤปในปีที่ผ่านมาประกอบไปด้วยกิจกรรมพิธีต่าง ๆ ทั้งที่มีความสัมพันธ์กับขบวนการคอมมิวนิสต์ ดังเช่น อนุสรณ์สถานหรือตัวสฤป ศาลาสหาย หินจารึก ปฏิวัติและงานพิธีรำลึก และไม่มีความสัมพันธ์กับขบวนการคอมมิวนิสต์ เช่น พิธีภักดิ์พื้นบ้านอีสานใต้ งานสมโภชน์ ศาลาลวงปู่เกาะ งานวันเด็ก ร้านต่าง ๆ ทั้งที่ส่วนสัมพันธ์และไม่สัมพันธ์กับขบวนการคอมมิวนิสต์นี้ ได้สร้างความทรงจำให้กับกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ไม่สัมพันธ์กับขบวนการคอมมิวนิสต์มาก่อน การสร้างความทรงจำให้เกิดขึ้นผ่านอนุสรณ์สถานฯ หรือโอกาสรับรู้ถึงเรื่องราวเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกันข้อมูลจากการบอกเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับขบวนการคอมมิวนิสต์ในแต่ละช่วงเวลา ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับบริบทปัจจุบันที่มีต่อการเกิดความทรงจำ และส่วนของความทรงจำจากคำบอกเล่ามีความแตกต่างกันก็ได้ส่งผลให้สัมพันธ์ภาพทางสังคมเกิดความแปลกแยกขึ้นภายในหมู่บ้าน หากแต่มันกลับทำให้เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์และภาพของชุมชนในอดีตปรากฏขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์กับความทรงจำว่าเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน

2. การผลิตซ้ำความทรงจำที่ถูกนำเสนอผ่านกิจกรรม

จากการเกิดขึ้นของชุดความทรงจำเหล่าสหายป่าต้นน้ำผาดำเมื่อเหล่าสหายได้ออกจากป่าชุดของความทรงจำได้ขยายขยายในฐานะนักอนุรักษป่ามาซึ่งการก่อตั้งกลุ่มประชากรมักซ์ป่าต้นน้ำผาดำโดยมีอดีตสหายเป็นแนวร่วมก่อตั้งกลุ่มขึ้นมา ซึ่งเหล่าสหายยังคงมีการนำอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์เข้ามาสัมพันธ์ในฐานะนักอนุรักษโดยยึดหลักความถูกต้องและความเป็นธรรมในสังคมจากชุดของความทรงจำที่ป่าผาดำเคยเป็นฐานที่มั่นของพวกเขาเป็นที่อาศัยและทำให้พวกเขาได้หลบซ่อนจากการจับกุมก่อให้เกิดความทรงจำเหล่าสหายที่มีการผลิตซ้ำและถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมต่าง

ๆ ในพื้นที่ป่าผาคำของกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ ทั้งความทรงจำร่วมในวัตถุประสงค์ การต่อสู้ของกองทัพปลดแอกประชาชนเขตจังหวัดสงขลา ที่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การระลึกถึงแต่เป็นการต่อยอด ผลิตซ้ำ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือกิจกรรมการอนุรักษ์ป่ากับประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ ทั้งกิจกรรมปลูกป่าทดแทนและกิจกรรมการเดินสำรวจป่า และกิจกรรมสุดท้ายคือกิจกรรมคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ เพื่อนำงบประมาณที่ได้มาขับเคลื่อนกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ เพื่อปกป้องป่าของชุมชนและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป โดยทางประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ ได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่วนรวมต่างๆ ด้วย ก่อให้เกิดเครือข่ายต่างๆ ในการอนุรักษ์ป่าผาคำ สอดคล้องกับงานศึกษาของ จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม (2552) ศึกษาเรื่องการซ่อมแซมประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอน: การศึกษากิจกรรมจากความทรงจำกรณี “ถังแดง” ในชุมชนลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง พบว่า ความทรงจำเกี่ยวกับถังแดงถูกสะท้อนออกมาในรูปลักษณะของอนุสาวรีย์ ที่มีชื่อว่า “อนุสรณ์สถานถังแดง” อนุสาวรีย์นี้ถูกทำให้มีความหมายจากการจัดงานรำลึกถังแดงในเดือนเมษายนของทุกปี โดยมีคณะกรรมการซึ่งส่วนใหญ่เป็นอดีตสหภาพภาคใต้ที่เคยเข้าป่า เป็นผู้จัดงานขณะที่ในชุมชนลำสินธุ์ได้ก่อตั้งองค์กรชุมชนชื่อว่า “เครือข่ายสินธุ์แพรทอง” เพื่อทำหน้าที่หลายประการ เช่น เป็นผู้ร่วมก่อสร้างอนุสรณ์สถาน เข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น และที่สำคัญคือการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยใช้กรณีถังแดงเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นบทเรียนสำคัญในการทำงานด้านต่าง ๆ ของเครือข่าย

สรุปผลการวิจัย

ชุดของความทรงจำของเหล่าสหภาพป่าผาคำถูกนำเสนอผ่านการบอกเล่าของเหล่าสหภาพชาวบ้าน อันเป็นความทรงจำปัจเจกหรือบุคคลที่ได้ถูกคัดเลือกโดยกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ จนกระทั่งนำไปสู่การสร้าง ความทรงจำร่วมที่ถูกถ่ายทอดหรือถูกนำเสนอในรูปแบบกิจกรรมของกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ เช่น การสร้างอนุสรณ์สถานการต่อสู้ของกองทัพปลดแอกประชาชนเขตจังหวัดสงขลาเป็นความทรงจำที่สะท้อนความรักความสามัคคี เพื่อรำลึกถึงเหล่าสหภาพที่เสียชีวิตผ่านการผลิตซ้ำเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือการที่เคยเป็นอดีตสหภาพกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเป็นการร่วมกันปกป้องผืนป่าผาคำ โดยการดูแลและคัดค้านผู้บุกรุกรวมทั้งการปลูกป่าทดแทน และกิจกรรมการจัดคอนเสิร์ตอนุรักษ์ป่าผาคำเพื่อระดมทุนมาขับเคลื่อนกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำในการดูแลป่าผาคำโดยมีการแสดงจากกลุ่มศิลปินเพื่อชีวิต จะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างความทรงจำมิได้กระทำเพียงแค่รีฟิวน์หรือการผลิตซ้ำเพื่อการรำลึกความเป็นอดีตเพียงเท่านั้น หากแต่ผู้กระทำกรทำได้ลดความหลากหลายของชุดความทรงจำปัจเจกให้กลายเป็นชุดของความทรงจำร่วมจนกระทั่งนำไปสู่การประกอบสร้างภาพแทนการอนุรักษ์ผืนป่าเพื่อต่อรอง การปรับเปลี่ยนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยอาศัยการสนับสนุน ความกรุณา และความช่วยเหลือจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ยุทธกาน ดิสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ช่วยเหลืออย่างดียิ่งและคอยให้คำแนะนำในพร้อมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่อง รวมถึงให้กำลังใจตลอดกระบวนการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านและบุคลากรที่คอยอบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถและคอยช่วยเหลือดำเนินการด้านวิชาการต่างๆ

ขอขอบคุณสมาชิกกลุ่มประชาคมรักษ์ป่าต้นน้ำผาคำ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- เกศสุดา สิทธิสันติกุล อวารณ์ โอภาสพัฒนกิจ และสมคิด แก้วทิพย์. (2561). เครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า : กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง. *วารสารหาคดีใหญ่วิชาการ*. 16 (1), น.39-53.
- จารุวรรณ ขำเพชร. (2557). พื้นที่และความทรงจำร่วมเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ของชุมชนจิวราย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 17 (1), น. 261-273.
- จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม. (2552). การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอน: การศึกษากิจกรรมจากความทรงจำกรณี “ถังแดง” ในชุมชนลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เผ่า นวกุล. (2558). พัฒนาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ห้วยขาแข้ง พ.ศ.2533-2553. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*. 3 (2), น.65-85.
- ภัชราภรณ์ สาคำ เขาวลัษณ์ อภิชาติวัลลภ. (2552). ทูตทางวัฒนธรรมในการจัดการป่าชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนป่าสะแก ตำบลอู้ม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. 5 (2), น.65-88.
- วิจักร์ วิภุชโย. (2557). *อัตลักษณ์ผ่านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของประชาคมรักษ์ป่าผาคำ*. (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- อังกูร หงส์คนานูเคราะห์. (2552). *เรื่องเล่าจากสหยา: รูปแบบและการปรากฏตัวของความทรงจำจากชุมชนอดีตแนวร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์*. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- อนุชิต สิงห์สุวรรณ สิริยาพร สาสิทธิ์ และคณิน เชื้อด้วงผุย. (2559). การศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอย่างยั่งยืนในการเป็นแหล่งวัดฤคิบบเพื่อผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน กรณีศึกษาย่านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. 8 (4), น. 66-83.

แนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

Development Guidelines for Elderly Welfare: A Case Study of Bangpoo Municipality, Samut Prakan

จิตติวรดา สิริวัฒนสกุล¹ มานิตา ยอแซฟ² และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร³

Thitiworada Siriwattanasakul Manita Joseph and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ในพื้นที่เทศบาลตำบลบางปู โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกต การสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 8 ท่าน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย และการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า ปัญหาในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ งบประมาณที่รัฐมอบให้มีส่วนล่าช้า ทำให้ทางเทศบาลต้องจัดสรรเงินกองกลางของทางเทศบาลไปเพิ่ม ผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานดูแล เบียดเบียนนี้ไม่พอต่อการใช้จ่าย ผู้สูงอายุบางกลุ่มลงชื่อรับสวัสดิการแต่ไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัด และผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยในพื้นที่ทะเบียนบ้านไม่ทราบข่าวการขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุ สำหรับแนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการ ดังนี้ มีการส่งหนังสือการขึ้นทะเบียนไปตามที่อยู่เพื่อไม่ให้เกิดการไม่ทราบข่าวการขึ้นทะเบียน ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกับวิสาหกิจชุมชนในการจ้างงานผู้สูงอายุให้กลับไปทำที่บ้านเพื่อเพิ่มรายได้

คำสำคัญ : สวัสดิการ ผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objective of this study was to explore the development guidelines for elderly welfare in Bangpoo Municipality, Samut Prakan Province. This study involved using qualitative methods, which include the observations of and in-depth interviews with 8 participants. Then, the data were analyzed with descriptive analysis and content analysis. The study revealed that the problems associated with elderly welfare administration stem from the fact that the central government transfers money to the municipality late, so the

¹ นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

municipality does not have enough money to manage its welfare program. In addition, some older people register to receive welfare but do not attend the activities and programs that the municipality provides, and some of the elderly simply do not know about how to register to receive welfare. The local government should send a letter to the elderly featuring welfare news. It can also set up programs and activities that the elderly can do to increase their incomes. Specifically, the government can collaborate with community enterprises to provide work that the elderly can do from home.

Keywords: Welfare Elderly Municipality

บทนำ

ในประเทศไทยประชากรทั้งชายและหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป นับว่าเป็นผู้สูงอายุ ในทุกๆ ปี ผู้สูงอายุมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ.2513 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) อัตราการเกิดลดลงเป็นอย่างมาก ด้วยความสำเร็จในรณรงค์การคุมกำเนิดของประเทศไทย ประกอบกับความก้าวหน้าทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข ทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวมากขึ้น เฉลี่ย 77 ปี ทำให้โครงสร้างประชากรไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก คาดว่าในปี พ.ศ. 2579 จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเกือบ 1 ใน 3 ของประเทศ แสดงว่าประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้วอย่างรวดเร็วและรุนแรง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561) หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุ จัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ดังนี้ หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตราที่ 54 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตราที่ 80 รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ โดยสิทธิของผู้สูงอายุมีหลายด้าน เช่น การแพทย์ การศึกษา การประกอบอาชีพ การพัฒนาตนเอง การยกเว้นค่าธรรมเนียมบางประเภท เบี้ยยังชีพ การลดหย่อนภาษี เป็นต้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540) โดยสิทธิของผู้สูงอายุมีหลายด้าน เช่น การแพทย์ การศึกษา การประกอบอาชีพ การพัฒนาตนเอง การยกเว้นค่าธรรมเนียมบางประเภท เบี้ยยังชีพ การลดหย่อนภาษี และการสงเคราะห์ในด้านต่างๆ เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ภาครัฐจะมีความพยายามในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ แต่ก็ยังพบปัญหาหลายประการ เช่น รายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคซึมเศร้า (จาวรวัฒน สุทธิโส และวิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์, 2556) รัฐยังจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไม่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของสังคมไทย (ฉิษานี คุณฉลาด, ม.ป.ป) หน่วยงานรัฐมีระบบและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่มีขอบข่ายจำกัด ขาดการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดี งานสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุได้ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุเพียงบาง

กลุ่มเท่านั้น ไม่สามารถกระจายได้ทั่วถึงและตอบสนองต่อความต้องการแท้จริงของผู้สูงอายุ (ระพีพรรณ คำหอม และคณะ, 2542) จากที่กล่าวมานั้น เทศบาลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากและได้รับเงินเบี้ยยังชีพจากทางภาครัฐ และจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ายังมีผู้สูงอายุบางกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงระบบสวัสดิการของรัฐ และสวัสดิการที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนหาแนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุและศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับเทศบาลตลอดจนองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลบางปู
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลบางปู
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลบางปู

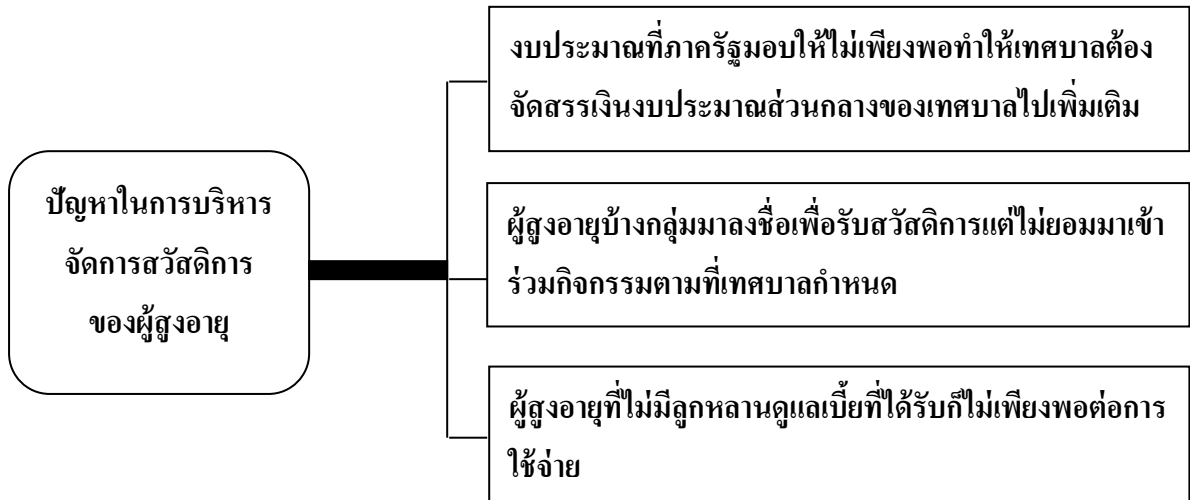
วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) พื้นที่ศึกษา คือ เขตพื้นที่เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ เก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 5 เดือน ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กลุ่มประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key informants) จำนวน 8 ท่าน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางปู หัวหน้ากองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลบางปู นักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลบางปู เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และผู้สูงอายุที่อาศัยในเทศบาลตำบลบางปู แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์บริบทของเนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุที่ทางรัฐบาลมอบให้ทั้งหมด 16 ด้าน แต่เทศบาลบางปูได้เน้นไปในด้านการช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพและกิจกรรมประจำเดือนของผู้สูงอายุ ทางเทศบาลตำบลบางปูได้มอบหมายหน้าที่ให้กับทางกองสวัสดิการสังคม ให้มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมและรับผิดชอบงานในเรื่องเกี่ยวกับเบี้ยยังชีพ สำหรับปัญหาในการบริหารจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุ

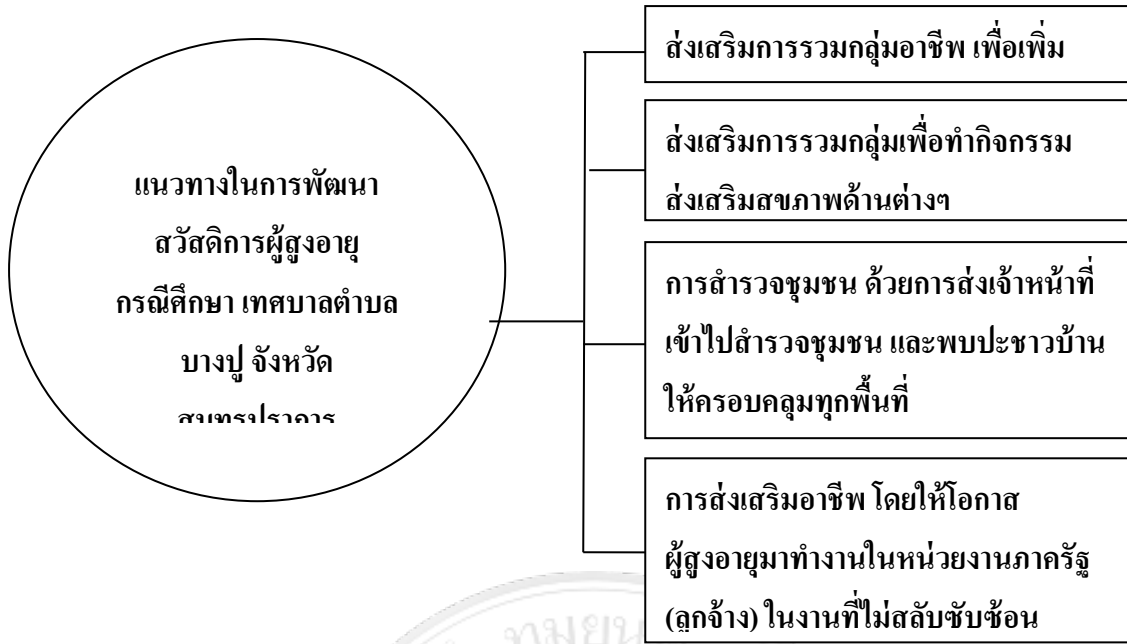
1. งบประมาณที่ภาครัฐมอบให้ไม่เพียงพอทำให้เทศบาลต้องจัดสรรเงินงบประมาณส่วนกลางของเทศบาลไปเพิ่มเติม
2. ผู้สูงอายุบางกลุ่มมาลงชื่อเพื่อรับสวัสดิการแต่ไม่ยอมมาเข้าร่วมกิจกรรมตามที่เทศบาลกำหนด
3. ผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานดูแลเบี้ยที่ได้รับก็ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย

ภาพที่ 1 ปัญหาในการบริหารจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุ ภูมิศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับแนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ภูมิศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ มีแนวทางดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามารวมกลุ่มอาชีพเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และใช้เวลาบางส่วนรับงานจากวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่แล้วไปทำที่บ้านเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม และทำให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพจิตที่ดีจากการที่ได้มาปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุท่านอื่นๆ ในการทำกิจกรรมร่วมกัน
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการตรวจสอบการส่งหนังสือเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนไปตามบ้านเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการไม่ทราบข่าวการขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ นอกจากนี้จะต้องมีการส่งเจ้าหน้าที่เดินสำรวจในพื้นที่อย่างครอบคลุมเพื่อจะได้พบปะพูดคุยกับชุมชนและสำรวจภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างแท้จริง
3. การส่งเสริมให้ส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง และมีรายได้ไม่เพียงพอเข้ามาทำงานในส่วนราชการต่างๆ เช่น พนักงานทำความสะอาดห้องน้ำ ทำความสะอาดอาคารสำนักงาน เป็นต้น สอดคล้องกับ วิทยากร เชียงกูล (2560) ที่อธิบายว่า การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่เกษียณแล้วได้ทำงานบางเวลาหรืองานอาสาสมัคร ที่ภาครัฐควรจ่ายค่าตอบแทนให้บาง เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุคนทำงานที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ทั้งสำหรับตัวเขา ชุมชน และประเทศชาติได้เพิ่มขึ้น

ภาพที่ 2 แนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุกรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษา เกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุนั้น เกี่ยวกับเบี้ยยังชีพไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ทำให้ผู้สูงอายุบางกลุ่มยังต้องทำงานเพื่อหารายได้เพิ่ม ทางเทศบาลจึงได้มีการจัดโครงการช่วยผู้สูงอายุให้มีรายได้เพิ่มในการใช้จ่าย โดยการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เป็นการทำสิ่งของที่มีอยู่ในชุมชนมาทำให้การเพิ่มมูลค่า และมีการสอนทักษะอาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถนำมาเพิ่มรายได้ และปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดทำให้ ปัญหาเช่น ไม่มีคนอยู่บ้าน ต้องดูแลบุตรหลาน หรือรวมไปถึงการประกอบอาชีพเสริมจึงทำให้ไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ ทางเทศบาลจึงได้มีการจัดการกับปัญหานี้โดยการมีการจัดรถรับส่งและมีการให้ค่าเสียเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจะต้องเป็นการดำเนินการแบบบูรณาการ สุจริตน์ พิทยานันท์ และไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2559) อธิบายว่า ภาครัฐควรทบทวนและพัฒนานโยบายรวมถึงมาตรการต่างๆ ร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและปัญหา ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และภาครัฐควรประสานสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชน รวมตลอดถึงภาคประชาสังคมเพื่อติดต่อสื่อสารและพัฒนาองค์ความรู้ ข้อมูลต่างๆ ให้เป็นปัจจุบันเป็นมาตรฐานและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะแก่ผู้สูงอายุที่มีความต้องการจริงๆ และควรดูฐานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน
2. ในบางเทศบาลควรมีเบี้ยยังชีพเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ลำพังและยากจน

3. ควรหาสิ่งจูงใจทำให้ผู้สูงอายุสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น เช่น จัดรถรับส่ง และมีการให้ค่า
ข้าว ค่าเสียเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *สถานการณ์สังคมสูงวัย 2561*. สืบค้นจาก
<http://www.dop.go.th/th/know/2/127>.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ*. สืบค้นจาก
<http://www.dop.go.th/th/benefits/3/765>.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ*. สืบค้นจาก
http://www.dop.go.th/download/laws/benefit_th_20160507132133_1.pdf.
- จารุวรรณ สุกใส และวิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์. (2556). ปัญหาและความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยัง
ชีพผู้สูงอายุสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร. *วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย*. 20
(1), 46-56.
- ณิชาณี นุชนฉลาด. (ม.ป.ป). *การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย*. สืบค้นจาก
<http://library2.parliament.go.th/wichakarn/content-digest/digest021.pdf>
- ระพีพรรณ คำหอม จิระลักษณ์ จงสถิตย์มั่น อภิญญา เวชยชัย รัชญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และปิยะฉัตร ชื่น
ตระกูล. (2542). *การประเมิน โครงการบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน
ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540). *หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย*. สืบค้นจาก
<http://gad.kku.ac.th/main/th/wp-content/uploads/2013/10/2-3-2540.pdf>.
- วิทยากร เชียงกุล. (2560). *ปัญหาผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ต้องปฏิรูปเศรษฐกิจทั้งระบบ*. สืบค้นจาก
<http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/642479>
- สุชรินทร์ พิทยานันท์ และไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2559). การศึกษานโยบายและมาตรการเชิงกลยุทธ์ในการดูแล
สวัสดิการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุไทย. *วารสารวิจัย มสค สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 12
(3), 19-37.

แนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม

Development Guidelines for Elderly Welfare: A Case Study of Bangyeerong Municipality, Samut Songkhram

มานิตา ขอแซฟ¹ จิตีวรดา ศิริวัฒนสกุล² และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร³

Manita Joseph Thitiworada_Siriwattanasakul and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ในพื้นที่เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกต การสำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 8 ท่าน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย และการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า ปัญหาในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ 1. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเบี้ยยังชีพที่ทางรัฐบาลให้ล่าช้าทำให้ทางเทศบาลต้องจัดสรรหางบประมาณทดแทนไปก่อน 2. ผู้สูงอายุบางท่านลงทะเบียนผู้สูงอายุแต่ไม่สะดวกมาร่วมกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดให้ 3. เบี้ยยังชีพที่ทางรัฐบาลมอบให้ไม่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุบางท่าน สำหรับแนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการดังนี้ 1. มีการแก้ไขปัญหาเรื่องเบี้ยผู้สูงอายุไม่พอ โดยมีการจัดกิจกรรมนำขยะมาแลกพันธุ์ผักเพื่อนำไปปลูกและต่อยอด 2. ส่วนราชการควรสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงและมีรายได้ไม่เพียงพอเข้าทำงานในส่วนราชการต่างๆ เช่น พนักงานทำความสะอาด เป็นต้น 3. ควรหาสิ่งจูงใจที่ทำให้ผู้สูงอายุสนใจมาเข้าร่วมกิจกรรม เช่น มีรถรับส่งเมื่อมีกิจกรรม

คำสำคัญ: สวัสดิการ ผู้สูงอายุ เทศบาล

Abstract

The objective of this study was to study the development guidelines for elderly welfare in Bangyeerong Municipality, Samut Songkhram. This study involved using qualitative methods, which include the observations of and in-depth interviews with 8 participants. The data were analyzed with descriptive analysis and content analysis. The study revealed that the problems associated with elderly welfare administration stem from the fact that 1) the central government transfers money to the municipality late, so

¹ นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

the municipality does not have enough money to manage the welfare program, 2) some older people register to receive welfare but do not attend the activities and programs that the municipality provides, and 3) the subsistence allowance is not enough for some elderly people. The local government should 1) set up activities that the elderly can do to increase their incomes, such as work-at-home jobs, or 2) create government positions for the elderly, such as maid and office cleaner roles.

Keywords: Welfare Elderly Municipality

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย และอีกไม่นานความต้องการของผู้สูงอายุและปัญหาทางสุขภาพที่เพิ่มขึ้นจะมีจำนวนเกินกว่ากำลังการให้บริการทางสุขภาพของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ยากจนในชนบท (ธนาคารโลก, 2559) จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 6.8 ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 และล่าสุด ในปี 2550 พบว่าผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 10.7 ของประชากรทั้งประเทศ และที่สำคัญคาดการณ์ว่าในปี 2553 และ 2563 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11 และร้อยละ 15 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันที่จำนวนผู้สูงอายุมีมากกว่า 6,800,000 คน แต่กลับพบผู้สูงอายุซึ่งถูกทอดทิ้งมีจำนวนสูงถึงกว่า 4 แสนคน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552)

ในการรับมือกับสังคมสูงวัย รัฐบาลได้ออกกฎหมายต่างๆ มาเป็นจำนวนไม่น้อย อาทิ เบี้ยผู้สูงอายุ การให้สินเชื่อบุคคลผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) หรือการให้สิทธิลดหย่อนทางภาษีกับบุตรที่มีภาระเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2561) การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น 1) ขาดการบูรณาการและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุแยกส่วนระหว่างงานด้านสุขภาพกับงานด้านสังคม กระจายความรับผิดชอบตามหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ 2) ขาดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง 3) ความไม่พร้อมของงบประมาณและการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านผู้สูงอายุโดยตรง และ 4) สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุได้ทั้งหมด (สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์, 2557)

ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภารกิจที่ได้รับถ่ายโอนตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่ในการสงเคราะห์และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญมากเพราะเป็น

หน่วยงานหนึ่งที่ใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเบื้องต้น ได้ข้อมูลว่าผู้สูงอายุได้รับเงินเบี้ยยังชีพจากทางภาครัฐ แต่ยังมีผู้สูงอายุบางคนประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ และมีผู้สูงอายุบางส่วนที่ยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ ดังนั้น การศึกษาแนวทางการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุและศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุ จึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับเทศบาลตลอดจนองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการพัฒนาระบบสวัสดิการผู้สูงอายุให้ทั่วถึงและตรงกับความความต้องการต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ ตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม

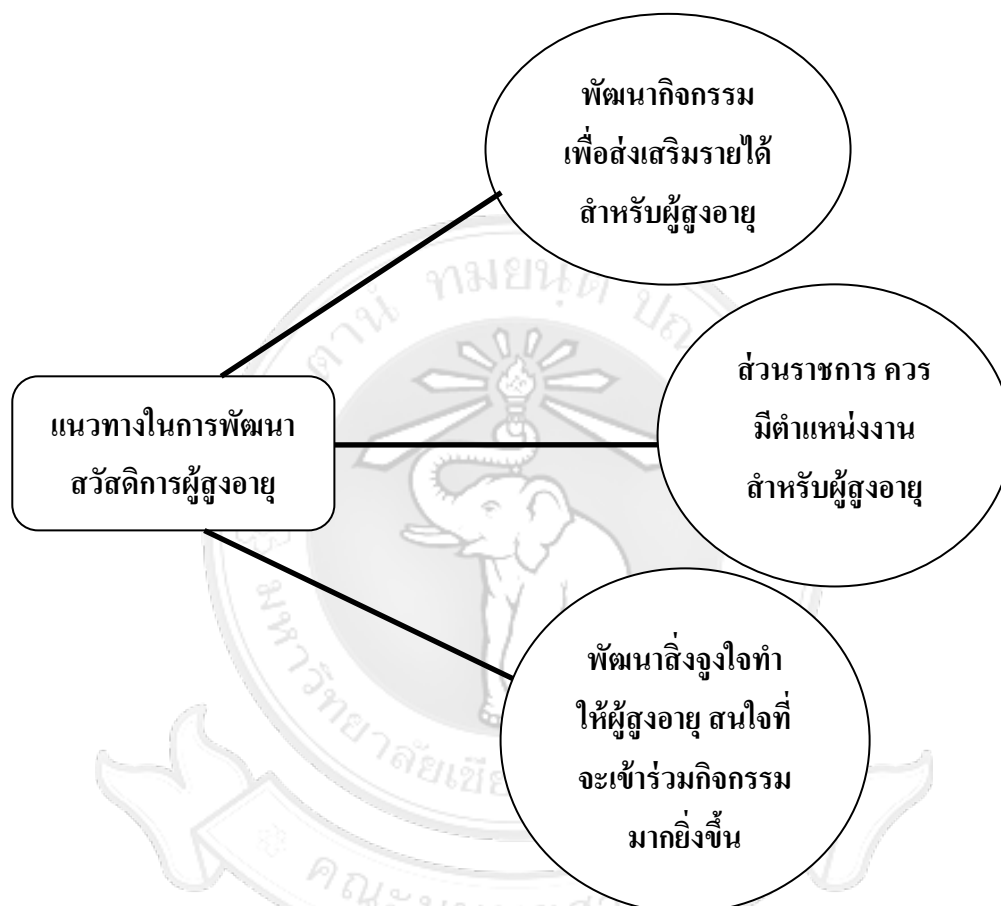
วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ เก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 5 เดือน พื้นที่ศึกษา คือ เขตพื้นที่เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key informants) จำนวน 8 ท่าน ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ หัวหน้ากองสวัสดิการสังคม นักพัฒนาชุมชน และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์บริบทของเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ได้เน้นไปในการช่วยเหลือในการพัฒนาค่าครองชีพ เนื่องด้วยปัญหาค่าใช้จ่ายและปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาสำคัญของประชาชนในพื้นที่ โดยจากการศึกษา พบว่าปัญหาในการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุมีดังนี้ 1. งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรโอนมาให้แก่เทศบาลล่าช้าและไม่เพียงพอทำให้เทศบาลต้องจัดสรรเงินงบประมาณกลางของเทศบาลไปจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มเพราะงบที่รัฐให้มาไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ 2. ผู้สูงอายุบ้างกลุ่มมาลงชื่อเพื่อรับสวัสดิการแต่ไม่ยอมมาเข้าร่วมกิจกรรมตามที่เทศบาลกำหนด เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ แต่ทางเทศบาลก็ยังคงมอบเบี้ยยังชีพให้ถึงแม้จะไม่มาร่วมกิจกรรม 3. เบี้ยยังชีพที่ทางรัฐบาลมอบให้ไม่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุบ้างท่าน 4. กองทุนสวัสดิการกองทุนวันละบาทที่ได้ดำเนินการมานานมีเงินทุนสะสมลดลง เพราะผู้สูงอายุและประชาชนบางส่วนไม่ยอมส่งเงินออมและมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น และ 5. จำนวนบุคลากรในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลไม่เพียงพอต่อการให้บริการขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่

สำหรับแนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ มีดังนี้ 1. ทางเทศบาลได้มีแนวทางในการจัดการเรื่อง เบี้ยยังชีพไม่เพียงพอ โดยการนำเอาขยะมาแลกพันธุ์ผักเพื่อนำพันธุ์ผักไปต่อยอดโดยการปลูกและนำไปขาย หรือเทศบาลจะมีการรับซื้อผักจากผู้สูงอายุ 2. การส่งเสริมให้ส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่สนับสนุนผู้สูงอายุที่มี สุขภาพแข็งแรง และมีรายได้ไม่เพียงพอเข้ามาทำงานในส่วนราชการต่างๆ เช่น พนักงานทำความสะอาดห้องน้ำ ทำความสะอาดอาคารสำนักงาน และ 3. ควรหาสิ่งจูงใจทำให้ผู้สูงอายุสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น ถึงจุดตรงนั้นคือ จักรรับส่ง มีการให้ค่าจ้าง ค่าเสียเวลาในการมาเข้าร่วม

ภาพที่ 1 แนวทางในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ในด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ภาครัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก เช่น การสร้างความตระหนักให้คนในชาติเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าต่อสังคม มิใช่ภาระของสังคม การถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ เพราะท้องถิ่นจะมีความเข้าใจบริบทของ ผู้สูงอายุของตนเองได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นการ ช่วยเหลือผู้สูงอายุของภาคประชาชน/ชุมชนในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุในลักษณะต่าง ๆ ซึ่ง จะต้องสอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นด้วย (สุภารัตน์ สุกสมบุรณ์, 2557)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนควรร่วมมือกันในการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมและปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุทั้งสภาพแวดล้อมในบ้าน ในชุมชน และสถานที่สาธารณะ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวันสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างปลอดภัย (จิรวัดนา กล้าหาญ และธนิดา ชาติเสนาะ, 2558)

จากกรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ จังหวัดสมุทรสงคราม ในเรื่องสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับผู้สูงอายุก็จะมีความเกี่ยวข้องกับเบี้ยยังชีพไม่เพียงพอและปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมที่รัฐบาลจัดทำให้ ดังนั้นทางเทศบาลจึงควรที่จะมีการจัดการกับปัญหาเรื่องเบี้ยยังชีพโดยการจัดกิจกรรมให้นำขยะมาและกับพันธุ์ผักเพื่อนำไปต่อยอดในการสร้างรายได้ ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดให้ได้ด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ไม่มีคนอยู่บ้าน ต้องเลี้ยงหลาน หรือร่วมไปถึงการประกอบอาชีพเสริมจึงทำให้ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ทางเทศบาลจึงมีการจัดการกับปัญหานี้โดยการมีการจัดรถรับส่งและมีการให้ค่าเสียเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการมีการจัดกิจกรรมภายในครอบครัวและภายในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทมากขึ้นและได้ร่วมกิจกรรมกับครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองได้รับความรักความเอาใจใส่จากครอบครัวและชุมชน รวมถึงได้รับการยอมรับจากสังคมในด้านความสามารถในการทำงาน และมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงอย่างมีความสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐควรสนับสนุนด้านงบประมาณตามปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง
2. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะแก่ผู้ที่มีความต้องการจริงๆ และควรดูแลฐานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน
3. เทศบาลควรจัดเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เพียงลำพังและยากจนเป็นพิเศษ
4. สนับสนุนงบประมาณสำหรับหน่วยงานภาครัฐเพื่อจ้างผู้สูงอายุ โดยให้มีความยืดหยุ่นทั้งค่าจ้าง วิธีการจ้าง และไม่คำนึงถึงวุฒิการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จิรวัดนา กล้าหาญ และธนิดา ชาติเสนาะ. (2558). แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพ เทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสืบเนื่องจากงานประชุม การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, หน้า 137-147.

ธนาคารโลก. (2559). สังคมสูงวัยในประเทศไทย: ชี้อายุหาความต้องการทางสุขภาพที่แท้จริงของผู้สูงอายุ
ยากจน. สืบค้นจาก [http://www.worldbank.org/th/news/press-release/2016/04/08/aging-in-thailand---
addressing-unmet-health-needs-of-the-elderly-poor](http://www.worldbank.org/th/news/press-release/2016/04/08/aging-in-thailand---addressing-unmet-health-needs-of-the-elderly-poor)

ระพีพรรณ คำหอม. (2561). การออกแบบระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก
http://www.knowledgefarm.in.th/interview_rapheepan/

สุภารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557). สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. 7 (1),
73-82.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). เมื่อผู้สูงอายุ.....ถูกทอดทิ้ง!!!!. สืบค้นจาก
<http://www.thaihealth.or.th/Content/21973-เมื่อผู้สูงอายุ.....ถูกทอดทิ้ง!!!!.html>

การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง ตำบลชะแล้ อำเภอลี้หนคร จังหวัดสงขลา

Management of Chalae Stingless Bee Conservation Community Enterprise, Chalae Sub-district, Singha Nakorn District, Songkhla Province

สถาพร มงคลบุตร¹ พงษ์นภา แซ่เต๋² เมชฌันท์ นิยมบุญ³ และ เอ็มอร เจียรมาศ^{*4}

Sataporn Mongkolbut Pongnapa Sae-tae Metchanan Niamboon and Aim-on Jiaramat

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง อำเภอลี้หนคร จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 26 คน จากการวิเคราะห์ผล พบว่า การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง ใช้วงจรการบริหารงานคุณภาพ ทั้งการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการปรับปรุง ซึ่งจากการจัดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว โดยภาพรวมถือว่ามี การบริหารจัดการที่ดี อีกทั้งยังใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำไปสู่ แนวทางการพัฒนาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง ให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : ชะแล้รัักษ์ชันโรง การบริหารจัดการที่ดี วงจรบริหารงานคุณภาพ

Abstract

This research aimed to study the Management of Chalae Stingless Bee Conservation Community Enterprise in Singha Nakorn District, Songkhla Province. The study was qualitative used and using in-depth interviews, group interview, and observed non-participant to collect the field data needed from 26 informants. The results revealed that the management of Chalae Stingless Bee Conservation Community Enterprise in Singha Nakorn District, Songkhla Province has been used quality management circle which are planning, doing, checking, and improving. Overall, Chalae conserve stingless bee community enterprise is well-managed. Moreover, SWOT analysis was used by the community enterprise to find strengths,

¹⁻³ นักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: aim-orn.t@psu.ac.th

weaknesses, opportunities, and threats which lead Chalae conserve stingless bee community enterprise to the strength and sustainability.

Keywords: Chalae Stingless Bee Conservation Good governance Quality management cycle

บทนำ

การใช้ชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืน สิ่งเหล่านี้เป็นฐานของการเกิดวิสาหกิจชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชน เปรียบดังสถานประกอบการภายในชุมชน ที่เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดำเนินธุรกิจของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายบางประการร่วมกัน ดำเนินการภายใต้บริบทของการจัดการชุมชน ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาดตลาดภายนอก สามารถสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชน หรือเพื่อลดปัญหาภายในชุมชน สร้างคุณค่า พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนสามารถเป็นแนวทางและยังเป็นฐานที่มั่นคงให้แก่ชุมชนนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดจากจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนพร้อมกับการเรียนรู้สิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการผลิตที่ซับซ้อน มุ่งหวังเพียงตลาดในชุมชนก่อนในเบื้องต้น ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกับธุรกิจชุมชนในประเด็นการซื้อขายสินค้าหรือบริการ และมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน ในประเด็นอุปสงค์และอุปทานระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิตทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนฐานคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ยังช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ (อุทัย ปริญญาสุทธิ นันท์, 2560: 1)

พื้นที่ชุมชนชะแล้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจตามบริบทพื้นที่ที่ผู้คนอาศัยอยู่ โดยอาศัยมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติภายในชุมชน เป็นชุมชนที่มีรากฐานด้านภูมิปัญญาที่สืบทอดและสั่งสมปฏิบัติกันมาจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งชุมชนชะแล้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีพืชเศรษฐกิจ คือ ต้นตาลโตนด และ ป่าชายเลน รวมไปถึงวิถีชีวิตที่ผู้คนในชุมชนที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ อาศัยความสมบูรณ์ของธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ จากบริบทพื้นที่ชุมชนชะแล้ดังกล่าวทำให้พบแมลงชนิดหนึ่งที่อาศัยในพื้นที่ อาศัยตามต้นตาลโตนดบ้านเรือนของผู้คน ป่าชายเลน โดยหาอาหารจากต้นเสม็ดขาวและพืชผักของชาวบ้าน ซึ่งพึ่งพาความสมบูรณ์ของธรรมชาติในชุมชน เช่นเดียวกับคนในชุมชน คือ ผึ้งชันโรง ซึ่งเป็นแมลงขนาดเล็กที่มีพฤติกรรมเก็บน้ำหวานจากดอกไม้ และละอองเกสร (เรณู) มาใช้เป็นอาหาร คล้ายผึ้งแต่ชันโรงไม่มีเหล็กใน จึงไม่สามารถต่อยได้ โดยคนในพื้นที่เรียกชันโรงขนาดเล็กว่า อุง หรือ อุงแมลงโลม

ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญและมีคุณค่ามาก นอกจากจะช่วยให้มนุษยชาติดำรงชีวิตอยู่ได้แล้วยังช่วยเกื้อกูลสิ่งมีชีวิตบนโลกให้สามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ ทรัพยากรธรรมชาติ

มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต แก่ผู้คนในอดีต ที่ได้รับประโยชน์ จากความหลากหลายทางชีวภาพเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความหลากหลายทางพันธุกรรมของสายพันธุ์พืชชั้นโรง ซึ่งมีรายงานว่าสายพันธุ์พืชชั้นโรงที่พบในประเทศไทยมีจำนวน 32 ชนิด (ธัชกณิน จงจิตวิมล, 2553)

พืชสายพันธุ์ชั้นโรงเป็นพืชธรรมชาติที่สำคัญของประเทศไทยมีส่วนสำคัญในการสร้างฝืนป่าอย่างยั่งยืน เมื่อมีการตัดไม้ทำลายป่าอย่างมั่งคั่งผลกระทบต่อพืชสายพันธุ์ชั้นโรงป่า จำนวนรังและประชากรย่อมลดลง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ในปัจจุบันคนไทยรู้จักพืชสายพันธุ์ชั้นโรงกันน้อยมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พืชสายพันธุ์ชั้นโรงลดลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากถูกทำลายโดยไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของพืชสายพันธุ์ชั้นโรงอย่างแท้จริง (สมนึก บุญเกิด, 2544)

ในอดีตผู้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับชั้นโรงค่อนข้างน้อย อันเนื่องมาจากชั้นโรงเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพ อย่างการปีนตาลและการหาของป่า จึงมักจะทำลายรังของชั้นโรง แต่ชั้นโรงก็ยังถูกนำมาใช้ประโยชน์ โดยการนำชั้นโรงมาใช้ประโยชน์ต่างๆ เช่น การนำมาทำเป็นขี้ผึ้ง การนำน้ำผึ้งมารับประทาน เพราะชั้นโรงและน้ำผึ้งมีสรรพคุณทางยา ซึ่งได้รับการสืบทอดเป็นภูมิปัญญามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

น้ำผึ้งจากชั้นโรงมีคุณค่าทางยาสูง การนำชั้นโรง ซึ่งมีผลในการเป็นสารต้านอนุมูลอิสระ ด้านเชื้อโรค และเพิ่มภูมิคุ้มกัน โดยการนำชั้นโรงมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์หลายอย่าง เช่น ใช้เป็นยารักษาการติดเชื้อในช่องปาก รักษาเหงือกอักเสบ รักษาการอักเสบของผิวหนัง ทำเป็นยาหม่อง ใช้ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง เช่น สบู่ ยาสีฟัน แชมพูสระผม เป็นต้น ใช้ยาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ภาชนะบรรจุน้ำ จอกน้ำ ขันน้ำ ใช้อุดรูคางที่สานด้วยไม้ไผ่ ใช้อุดเครื่องดนตรี อย่าง แคน ใช้ติดลูกกระพรวนกับระนาด ใช้ทำวัตถุมงคล ใช้อุดฐานพระ เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์เกือบทั้งหมดได้มาจากการเก็บจากรังชั้นโรงในธรรมชาติ นอกจากนี้ประโยชน์ที่สำคัญอีกด้านหนึ่งของชั้นโรง คือ การที่ชั้นโรงช่วยผสมเกสรให้แก่พืช เนื่องจากชั้นโรงเป็นแมลงประจำถิ่น มีวิวัฒนาการร่วมกันกับพืชในท้องถิ่นมาช้านาน นอกจากนี้ ชั้นโรง มีบทบาทสำคัญในการช่วยผสมเกสร ทั้งพืชป่าและพืชที่เพาะปลูก ปัจจุบันชั้นโรงมีความสำคัญต่อชาวสวนเป็นอย่างมาก เพราะชั้นโรงจะช่วยผสมเกสรให้กับดอกไม้ ผลให้ติดผลได้มากกว่าการปล่อยให้มันผสมกันเองตามธรรมชาติ จึงมีผู้หันมาเลี้ยงชั้นโรงเพื่อใช้ประโยชน์ในการผสมเกสรหรือให้เช่ารังชั้นโรง (เทคโน โลยีชาวบ้าน, 2561)

ปัจจุบัน คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของพืชชั้นโรง โดยได้ร่วมทำการศึกษา ลักษณะ วงจรชีวิต และพฤติกรรมของพืชชั้นโรงผ่านการลงพื้นที่ศึกษาบริเวณป่าชายเลนและแหล่งที่อยู่อาศัยต่างๆ การทดลองการผลิต แปรรูปน้ำผึ้งและขี้ชั้นโรงแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆเช่น สบู่ น้ำผึ้งจากชั้นโรง ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่ม จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจ ภายใต้ชื่อว่า “กลุ่มชะแล้รักษ์ชั้นโรง” ขึ้นในปี พ.ศ. 2560 โดยชะแล้นั้น หมายถึง พื้นที่ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา รักชั้นโรงมาจากคำว่า อนุรักษ์พืชชั้นโรง โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ชั้นโรงที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่งเสริม สนับสนุนความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้เกิดสัมมาอาชีพและการพึ่งพาตนเองให้ครอบคลุมทั่วพื้นที่ และพัฒนามรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลชะแล้

เพื่อสร้างความสุขแก่คนชะแล้ อีกทั้งการดำเนินงานของกลุ่มที่ตอบสนองต่อธรรมนูญสุขภาพของชุมชนชะแล้ และมีแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน ทำให้เกิดเครือข่าย และการมีภาครัฐ องค์กรเอกชน และหน่วยงานต่างๆเข้ามาสนับสนุน ตลอดจนเป็นที่ศึกษาดูงานถ่ายทอดบทเรียนแก่ชุมชนอื่นๆ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง โดยศึกษาผ่านแนวคิด PDCA การบริหารจัดการที่ดี และการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้เห็นถึงบริบทของการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง ตลอดจนเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อื่นได้นำไปปรับใช้ เพื่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการวงจรคุณภาพ การบริหารจัดการที่ดีและแนวทางการพัฒนาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

พื้นที่ทำการศึกษา

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านชะแล้ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของฝั่งสายพันธุ์ชันโรง โดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจ จำนวน 12 คน ผู้ให้ข้อมูลรอง สมาชิกกลุ่มชะแล้รัักษ์ชันโรงจำนวน 9 คน และคณะที่ปรึกษาจำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 26 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำหรับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีหลักเกณฑ์ประการสำคัญในการพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นบุคคลที่มีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชันโรง ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนครจังหวัดสงขลา

แหล่งข้อมูลเอกสาร เป็นการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารวารสาร บทความหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีต่างๆ เพื่อใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นที่จะศึกษา

แหล่งข้อมูลบุคคล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์โครงสร้างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ ควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและใช้แนวคำถามปลายเปิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เตรียมการด้านความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชั้น โรงเรียน และการจัดการวิสาหกิจชุมชนจากเอกสารต่างๆ โดยเฉพาะงานวิจัยที่มีมาก่อนหน้านี้และความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จรรยาบรรณของนักวิจัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากตำราและการขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแนวคำถามในการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการศึกษาระเบียบคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น จะใช้อุปกรณ์ที่สามารถบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก ปากกา กล้องถ่ายรูป และการสังเกตเพื่อสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการในการรวบรวมข้อมูล 5 ลักษณะ ได้แก่ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการลงพื้นที่ภาคสนาม

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความถูกต้องหรือไม่ และแตกต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยพิจารณาจากเวลา สถานที่ และบุคคล ถ้าหากพบว่าข้อมูลที่ได้มาตรงกันนั้นแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้องและสามารถเชื่อถือได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ และเขียนรายงานผลแบบพรรณาวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางสำคัญที่จะได้ข้อมูลวิจัยที่ถูกต้องในเรื่องของการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรงเรียน

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การจัดการวงจรการบริหารงานคุณภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรงเรียน

ผู้วิจัยใช้วงจรการบริหารงานคุณภาพ อันได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และการปรับปรุง เป็นเครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

การวางแผน (Plan) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรงเรียน มีการวางแผนการจัดการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มให้เป็นที่ไปในทิศทางของกลุ่ม โดยผ่านความเห็นของสมาชิกกลุ่มที่มีความเชื่อในแบบเดียวกัน เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มและ

คนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังเป็นแผนสำหรับแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้สามารถพึ่งพาตนเอง และเพื่อให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

การลงมือปฏิบัติ (Do) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรง มีการลงมือปฏิบัติการจัดการกลุ่มวิสาหกิจเป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้ ซึ่งวิธีการดำเนินงานและผลการดำเนินงานนั้น ได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และกำลังดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่างๆที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม และคณะกรรมการ สมาชิก ต้องพึ่งพาอาศัยกันและแบ่งหน้าที่ในการทำงานได้เด่นชัด ทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีผลผลิตที่มีคุณภาพ นำไปสู่การปันผลรายได้สู่สมาชิก

การติดตามตรวจสอบ (Check) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรง มีการติดตามตรวจสอบการจัดการกลุ่ม จากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยผ่านการประชุมร่วมกัน ได้แก่ คณะกรรมการสมาชิกกลุ่ม คณะที่ปรึกษา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เจ้าหน้าที่บริษัทซีพี เพื่อรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การปรับปรุง (Act) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรง มีการปรับปรุงปัญหาที่พบภายในกลุ่มจากขั้นตอนการติดตามตรวจสอบ โดยศึกษาถึงปัญหาที่มีอยู่ในกลุ่มอย่างเจาะลึก เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน โดยการแก้ที่สาเหตุ จะเห็นได้ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหา คือการให้สมาชิกและชาวบ้านได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม และอีกประการ คือการเล็งเห็นและให้ความสำคัญแก่ทั้งบุคคลภายในและบุคคลภายนอกกลุ่ม

การวิเคราะห์ SWOT กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รัักษ์ชั้นโรง

ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) ผู้นำของกลุ่มมีองค์ความรู้ทั้งในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา การเลี้ยงชันโรง รวมไปถึงสมาชิกภายในกลุ่มมีความร่วมมือเป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากการมีความเชื่อความชอบในสิ่งเดียวกัน จึงสามารถบริหารจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สถานที่ตั้งกลุ่มวิสาหกิจมีความเหมาะสม อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของที่ตั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชันโรง มีป่าชายเลน และแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีการกระจายเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงชันโรงขนาดเล็กย่อยกระจายตามพื้นที่ตำบลชะแล้

ปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน (Weaknesses) กลุ่มยังขาดต้นทุนที่จะนำไปลงทุน โดยในอนาคตจะมีการขยับขยายพื้นที่และเป้าหมายในการขยายรังให้ได้ 1,000 รัง ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องใช้ทุนจำนวนมาก อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มยังขาดองค์ความรู้ทางการตลาด ในปัจจุบันมีการขยายฝากรังตามพื้นที่ต่างๆพบว่าบางพื้นที่ขาดการเอาใจใส่ชันโรงทำให้รังมีความเสียหาย อีกทั้งความต้องการของตลาดภายนอกมีมากขึ้น แต่การผลิตยังคงผลิตได้อย่างจำกัด จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunities) ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรเอกชน มีนโยบายของรัฐรองรับกลุ่ม และมีเครือข่ายภาคทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการร่วมกันปรึกษาหารือ การระดมทุน การศึกษางานวิจัยต่างๆ เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรค (Threats) ความต้องการของตลาดภายนอกมีมากขึ้นทำให้สินค้าขาดตลาดและนอกจากนี้ ฤดูมรสุมยังส่งผลกระทบต่อการเล่นชก

การบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชันโรง

การบริหารจัดการที่ดีนั้น จำเป็นจะต้องใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชันโรง

หลักนิติธรรม มีการคัดเลือกสมาชิกจากความรู้ความสามารถในการเล่นชก ผู้นำและคณะกรรมการจะต้องมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นผู้นำกลุ่ม ทั้งนี้จะมีการตั้งกฎเกณฑ์ที่สมาชิกทุกคนปฏิบัติร่วมกันอย่างเต็มใจและตั้งกฎเกณฑ์ในการรับสมาชิกเพิ่มเพื่อป้องกันการแตกแยกกันในกลุ่ม ผู้นำแบ่งหน้าที่ให้แก่สมาชิกกลุ่มโดยไม่ทำหน้าที่ทับซ้อนกัน

หลักคุณธรรม ปฏิบัติตามระเบียบการจัดตั้งวิสาหกิจ และธรรมนูญชุมชนอย่างเคร่งครัด ประธานกลุ่มเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในกลุ่มและคนในชุมชน

หลักการมีส่วนร่วม มีการให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน มีองค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน หน่วยงานต่างๆและคนในชุมชนและนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่าย

หลักความโปร่งใส มีการชี้แจงรายละเอียดในการบริหารจัดการกลุ่มให้แก่สมาชิก โดยมีประธานเป็นผู้ติดตามตรวจสอบบัญชี นอกจากนี้ยังมีเกษตรอำเภอเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบัญชี ทั้งนี้สมาชิกทุกคนสามารถติดตามตรวจสอบบัญชีได้ตลอดเวลา

หลักความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยในการดำเนินงานจะคำนึงถึงผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรในชุมชน และดำเนินการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ป่าชายเลน การหยุดพักรังชันโรงในช่วงฤดูมรสุม เนื่องจากช่วงฤดูมรสุมเป็นภัยต่อชันโรง

หลักความคุ้มค่า การสร้างกลุ่มออมทรัพย์ จัดทำเป็นสองบัญชี คือ บัญชีสัจจะ และบัญชีบริหารจัดการที่จัดสรรให้สมาชิกสามารถได้รับเงินปันผลและเงินออม มีการสร้างกองทุนและการกระจายรายได้สู่สมาชิก

แนวทางการพัฒนาจากประเด็นการจัดการวงจรคุณภาพและการวิเคราะห์ SWOT Analysis

การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชันโรง จำเป็นจะต้องคำนึงการพัฒนา ดังต่อไปนี้

พัฒนาองค์ความรู้ เป็นการพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม ซึ่งทั้งคณะกรรมการและสมาชิก ต้องมีความซื่อสัตย์ จริงใจ เห็นคุณค่าของกลุ่ม ยึดมั่นในความเชื่อเดียวกัน โดยทุกตำแหน่งทุกหน้าที่ต้องฝึกฝนให้ตนเองมีความรู้ความสามารถ เติมเต็มทักษะ เช่น ทักษะทางการตลาด ทักษะด้านเทคโนโลยีต่างๆที่สามารถนำมาใช้ควบคู่กับภูมิปัญญา เป็นต้น เนื่องจากมีเครือข่ายและองค์กรจำนวนมากที่ให้การสนับสนุน การฝึกทักษะด้านการสื่อสารและการประสานงาน จึงเป็นทักษะอีกประการที่มีความจำเป็น นอกจากนี้การพัฒนาผู้นำก็ เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน โดยส่งเสริมศักยภาพผู้นำและภาวะผู้นำ ซึ่งผู้นำที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่สมาชิกให้ความเคารพ เชื่อถือและให้ความร่วมมือ ดังนั้น ผู้นำต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง สามารถถ่ายทอด

กระบวนการต่างๆที่สมาชิกได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของสอดคล้องกับแนวคิดของ สนธยา พลศรี (2550: น.157) กล่าวว่า การเรียนรู้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน เพราะการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเป็นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนในลักษณะของการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แท้จริงของชุมชน องค์ความรู้นี้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของทุกคนในชุมชนการป้องกันและแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนทำให้เกิดกลุ่มองค์กรในชุมชนและขยายเป็นเครือข่ายกิจการเรียนรู้ ทั้งภายในชุมชนและกับชุมชนต่างๆ ซึ่งเป็นการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน

พัฒนาการบริหารจัดการ ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย เช่น การสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วน โดยรับฟังปัญหาของชาวบ้านที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงชันโรง ดังเช่นกรณีของการฝากรังแล้วเกิดความเสียหายในกรณีที่มีปัจจัยหรือตัวแปรอื่นทำให้รังเสียหาย จึงควรมีการสร้างความร่วมมือในการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาพร้อมกับความก้าวหน้าเทคโนโลยีเพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากชันโรง เช่น เช่น มีการจัดการอบรม การคิดค้นรังไม้แบบใหม่เพื่อให้ชันโรงปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมและนักล่า การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน และการให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและชาวบ้าน สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2548 อ้างถึงใน ดวงสมร พฤษพิบูล, 2549: น. 13-17) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า ให้กลไกของรัฐสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานเทคโนโลยีในการพัฒนาและประกอบการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีการส่งเสริมการเรียนรู้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนทุกระดับ ทุกประเภท โดยให้การฝึกอบรมทางวิชาการในประเด็นเฉพาะต่างๆ โดยให้มีการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาจากประเด็นการบริหารจัดการที่ดี

การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับครัวเรือน โดยการใช้หลักธรรมาภิบาลนับว่าเป็นแนวคิดสำคัญอย่างมาก เนื่องจากการบริหารงานที่ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องตั้งอยู่บนหลักของการบริหารงานที่ดีและมีความเที่ยงธรรม อันมีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้ **ประการแรก** การทำให้กลุ่มวิสาหกิจเป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือ โดยจากทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน **ประการที่สอง** มีคณะกรรมการและสมาชิกที่มีคุณภาพ มีความรักและซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม **ประการที่สาม** การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้กระจายการมีส่วนร่วมให้คนภายนอกชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ดูแลและรักษา ฟังชันโรงและอนุรักษ์ป่าชายเลน และงดการทำลายสภาพแวดล้อมของชุมชน **ประการที่สี่** เพิ่มโอกาสในการพัฒนาสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ งานวิจัย เรื่อง การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางในเขตพื้นที่ ตำบลทุ่งตามเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (พิมพ์วัลย์จันทรวงษ์ และ ช่อผกา วิสุทธิ์, 2560: น. 61-62) พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญ อันได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลัก

ความคุ้มค่า สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้สหกรณ์นั้นเป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือ จากสมาชิกสหกรณ์และประชาชนทั่วไป เนื่องจากประชาชนหรือสมาชิกสหกรณ์เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นย่อมมีความต้องการให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างสุจริตโปร่งใส ไม่เอาัดเอาเปรียบ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและมีคุณธรรมน่าใจ

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชั้นโรงมีการบริหารจัดการที่สามารถใช้วงจรบริหารคุณภาพมาอธิบายได้ ดังนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชั้นโรง มีการวางแผนการจัดการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยผ่านความเห็นของสมาชิกกลุ่มที่มีความเชื่อในแบบเดียวกัน ซึ่งการวางแผนทำให้เกิดการดำเนินงาน โดยการลงมือปฏิบัติการจัดการกลุ่มวิสาหกิจเป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่างๆที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม และคณะกรรมการ สมาชิก ต้องพึ่งพาอาศัยกันและแบ่งหน้าที่ในการทำงานได้เด่นชัด ทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีผลผลิตที่มีคุณภาพ นำไปสู่การปันผลรายได้สู่สมาชิก ส่วนในขั้นตอนของการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานและการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมีการติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งมีการประชุมร่วมกัน ได้แก่ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม คณะที่ปรึกษา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เจ้าหน้าที่บริษัทซีพี เพื่อรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆอันนำไปสู่ขั้นตอนของการปรับปรุง มีการปรับปรุงปัญหาที่พบภายในกลุ่ม โดยศึกษาถึงปัญหาที่มีอยู่ในกลุ่มอย่างเจาะลึก เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาย่างยั่งยืน โดยการแก้ที่สาเหตุ โดยทางกลุ่มได้ให้ความสำคัญสำคัญในเรื่องของการให้สมาชิกและชาวบ้านได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม และอีกประการ คือการเล็งเห็นและให้ความสำคัญแก่ทั้งบุคคลภายในและบุคคลภายนอกกลุ่ม จากวงจรการบริหารจัดการนำมาสู่การวิเคราะห์SWOT ทำให้มองเห็นสภาพแวดล้อมของกลุ่มทั้งปัจจัยภายในและภายนอก สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่แตกต่างกันไปตามสภาพปัญหา โดยอาศัยโอกาสและจุดแข็งมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความคุ้มค่ามากที่สุด พร้อมกับหลีกเลี่ยง และการหาแนวทางป้องกันสำหรับอุปสรรคและลดจุดอ่อนของกลุ่มให้ได้มากที่สุด และสามารถแก้ปัญหาและพัฒนากลุ่มได้อย่างตรงจุด และในส่วนการบริหารจัดการที่ดี พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินตามหลักธรรมาภิบาลครบทั้ง 6 ประการ อันได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า แสสะท่อนให้เห็นว่าในการบริหารจัดการของกลุ่มดำเนินงานภายใต้ความโปร่งใส ให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่สมาชิก การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อชุมชน จากผลดังกล่าวสามารถนำไปสู่แนวทางการพัฒนาต่อไปในอนาคต เพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของกลุ่มและชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมอร เกียรติมาศ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความ

เอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึง ความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณ คุณเอกลักษณ์ ขบวนสาร เจ้าหน้าที่ฝ่าย CSR บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำระโนด ที่อำนวยความสะดวกในการลงศึกษาพื้นที่และให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย รวมถึงขอขอบพระคุณกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชะแล้รักษ์ชั้น โรงและชาวบ้านชุมชนชะแล้ทุกท่านที่ให้ข้อมูลต่างๆ ที่เอื้อต่อการทำงานวิจัย จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อนึ่ง ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย จึงขอมอบส่วนดี ทั้งหมดนี้ให้แก่เหล่าคณาจารย์สาขาวิชาชุมชนศึกษา ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาจนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและขอมอบความกตัญญูคุณเวทิตาคุณ แต่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *วิสาหกิจชุมชน*. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.
- ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. (2548). *วิสาหกิจชุมชน*. สำนักส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรเขตที่ 1 จังหวัดชัยนาท. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ดวงสมร พฤษภูมิกุล. (2549). *การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. สำนักส่งเสริม และพัฒนากการเกษตรเขตที่2 จังหวัดราชบุรี. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- รัชคณิต จงจิตวิมล. (2544). *ชีววิทยาและความหลากหลายชนิดของชันโรง (Apidae: Meliponinae) ในประเทศไทย*. สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. พิษณุโลก.
- พิมพ์วัลลัญญ์ พันธุ์วงศ์ และช่อผกา วิสุทธิ์. (2560). *การจัดการกองทุนสหกรณ์สวนยางในเขตพื้นที่ชุมชนทุ่งตำเสาอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา.
- วีรวิษญ์ เลิศไทยตระกูล .(2554). *ปรัชญาวงจร PDCA*. 3 ธันวาคม 2561 สืบค้นจาก http://business.east.spu.ac.th/admin/waaa_file/A37322PDCA.pdf
- ศิลปะพร ศรีจันเพชร. (2553). หลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาล. *วารสารบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 33 (125), 1.
- เสรีพงศ์พิศ และคณะ. (2544). *วิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย
- อุทัย ปริญาสุทธานันท์. (2559). การพัฒนาชุมชน : ประเด็นทบทวนในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. *วารสารพัฒนาสังคม*. 18 (1), 125-137.
- อัญชลี สวาสดิ์ธรรม. (2556). *มหัศจรรย์ชันโรง*. สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ชัยบุรี.

พฤติกรรมการเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงของวัยรุ่นไทยกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

Participation Behavior in the Virtual Community of Electronic Dance Music Group (EDM) of Thai Young Generation

ชญาพร สืบบุญประเทือง¹ และ สุณี คำนวนศิลป์^{2*}

Chadaporn Scubboonprathueng and Suneer Kamnuansin

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเหตุปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) และ 2) ศึกษาพฤติกรรมกลุ่มสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) โดยเก็บข้อมูลจากวัยรุ่นไทยผู้ที่เป็นสมาชิกเฟสบุ๊กกลุ่ม EDM Thailand จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า เหตุปัจจัยที่บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM Thailand แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความสนใจส่วนตัวในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ การหาเพื่อนที่มีความชอบร่วมกัน เป็นช่องทางหาบัตรเทศกาลดนตรี และผลประโยชน์ทางธุรกิจ 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การเข้ากลุ่มตามเพื่อน และเข้ากลุ่มตามกระแสนิยม โดยเกิดพฤติกรรมกลุ่มผ่านเฟสบุ๊ก คือ โพสต์เกี่ยวกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ กดชื่นชอบและแสดงความคิดเห็น นัดหมายทำกิจกรรมทางดนตรี และซื้อขายบัตรงานคอนเสิร์ต กลายเป็นวัฒนธรรมกลุ่มของวัยรุ่นในชุมชนเสมือนจริงบนสังคมออนไลน์ ซึ่งการรวมกลุ่มลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นมากในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: พฤติกรรม ชุมชนเสมือนจริง ดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The objectives of this research are 1) to study factors contributing to the participation of virtual community members, electronic dance music enthusiasts, and 2) to study behavior of virtual community members, electronic dance music enthusiasts. Data were collected from Thai young generation members of Facebook EDM Thailand Group 10 people by interview and participative observation. The findings reveal that the factors contributing to the participation of virtual community members, electronic dance music enthusiasts EDM Thailand are 2 aspects: 1) Personal factors; include personal interest in electronic music, finding a friend with a passion, a channel for music festival tickets and business benefits. 2) Environment factors; include members join because friend influence and join the trend. By group behavior through Facebook; post content about electronic dance music, like and comment, meet

¹ นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: e-mail: suneer@ms.su.ac.th

to participate in events that involves music and trading concert card. It becomes a group of young generation in the virtual community on social networks. This kind of confederate is happening so much in nowadays society.

Keywords: Behavior Virtual Community Electronic Dance Music (EDM)

บทนำ

ปัจจุบันการสื่อสารถูกเปิดกว้างอย่างเสรี มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารกันระหว่างประเทศในทั่วทุกมุมโลก การสื่อสารออนไลน์เป็นช่องทางให้ข้อมูลและข่าวสารเหล่านั้นสามารถส่งต่อถึงกันได้ในช่วงเวลาอันสั้นและมีอิทธิพลต่อสมาชิกของสังคมในแวดวงต่างๆ เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างถิ่นผ่านการสื่อสารที่ไร้พรมแดนมากขึ้น ดังนั้นการสื่อสารออนไลน์จึงเผยแพร่เรื่องราวในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารวัฒนธรรมเราสามารถรับรู้วัฒนธรรมของต่างประเทศโดยแฝงมากับเนื้อหาของสื่อ (ปรีชา พันธุ์แน่น, 2551) การถ่ายทอดวัฒนธรรมต่างๆ ผ่านสื่อได้ส่งผลให้ผู้รับสารมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆ และมีประสบการณ์โดยผ่านสื่อออนไลน์ตามเรื่องราวที่ผู้คนให้ความสนใจต่างกันออกไป เมื่อมีผู้ที่สนใจในสิ่งๆหนึ่งเป็นจำนวนมากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนเสมือนตามความสนใจของกลุ่มคนเหล่านั้น หรือที่เรียกว่าเครือข่ายสังคม (Social Network) คือ การสร้างเครือข่ายร่วมกันของมนุษย์ผ่านเว็บไซต์และแอปพลิเคชันออนไลน์ได้แก่ Google, Twiter, Youtube, Facebook, Instagram, LINE เป็นต้น เมื่อเครือข่ายสังคมเหล่านี้เกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ตจึงได้เปลี่ยนไปเป็น ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) คือ ชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกัน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบของเว็บไซต์และแอปพลิเคชันออนไลน์ (Dennis et al., 1998) สามารถเชื่อมต่อได้ในทุกที่และทุกเวลา กลุ่มจะมีสมาชิกที่มีความหลากหลาย แต่สมาชิกทุกคนในชุมชนนั้นๆล้วนมีความสนใจคล้ายๆกัน หรือมีเป้าหมายร่วมกันในการรวมกลุ่มชุมชน กลุ่มชุมชนเสมือนจึงเป็นสื่อกลางให้เกิดปฏิสัมพันธ์ขึ้นในสังคม รวมถึงยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภาษา ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปยังสังคมหนึ่งทั้งในระดับบุคคลไปจนถึงระดับมวลชน การนำเสนอเนื้อหาประกอบสื่อได้ถูกแทรกซึมเข้าไปทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ผู้รับสารนั้นเมื่อได้ทำการเปิดรับสารจึงเกิดการเลือกและจดจำในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของตนเอง จึงเกิดกลุ่มชุมชนเสมือนเป็นจำนวนมากในสังคมออนไลน์ ปัจจุบันพบว่ามียุคที่ได้รับความนิยมกลุ่ม EDM Thailand คือกลุ่มที่ให้ความสนใจดนตรีอิเล็กทรอนิกส์แนวเพลงสมัยใหม่ Electronic Dance Music ใช้เครื่องดนตรีประเภทอิเล็กทรอนิกส์พร้อมกับเทคโนโลยีทางด้านดนตรีในการสร้างหรือสังเคราะห์เสียงชาวตะวันตกขึ้นใหม่ ไม่ค่อยนิยมใช้เครื่องดนตรีจริง ซึ่งดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในต่างประเทศดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นดนตรีกระแสหลักในหลายๆประเทศทั่วโลก ประเทศไทยนิยมเรียกดนตรีแนวนี้เป็นส่วนใหญ่ว่า “เพลงดีดี” คนส่วนใหญ่อาจคุ้นเคยและมีทัศนคติที่ว่าเพลง EDM มักเปิดในงานสังสรรค์ ปาร์ตี้ ผับบาร์เพื่อความสนุกสนาน แต่แท้จริงนั้นแม้แต่ในห้างสรรพสินค้าทั่วไปก็ยังมีแนวเพลง EDM แทรกอยู่ในวิธีการฟังดนตรีของผู้คนโดยไม่ทราบว่าดนตรีที่ตนฟังประเภทนี้ ก็ถูกจัดเป็นเพลง EDM ความนิยมอย่างแพร่หลายสร้างความสนใจต่อผู้ประกอบการบางรายนำกระแสมาเป็นช่องทางจัดเทศกาลดนตรี Festival ได้เติบโตในรูปแบบอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์มากขึ้น 3-4 ปีที่ผ่านมา อุตสาหกรรมดนตรีประเภทอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีอัตราการเติบโตสูงถึงปีละ 200-300% ส่งผลให้ปัจจุบันตลาดดนตรีประเภทอิเล็กทรอนิกส์มีมูลค่าอยู่ที่ประมาณ 1,000

ล้านบาท เนื่องจากมีกลุ่มชุมชนดนตรีประเภทอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้น และขยายตัวอย่างเป็นวงกว้างและมีแนวโน้มที่จะสูงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องไลฟ์สไตล์ พฤติกรรมของกลุ่มชุมชน พฤติกรรมผู้บริโภคที่ชื่นชอบดนตรี ส่งผลให้ในด้านการตลาดเริ่มมีแบรนด์สินค้าต่างๆ หันมาใช้ดนตรีประเภทอิเล็กทรอนิกส์ในการสื่อสารแบรนด์ จัดงานอีเวนต์ งานคอนเสิร์ตและเทศกาลดนตรีมากขึ้น (อินเด็คซ์ ครีเอทีฟ, 2559) จนทำให้เทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีความนิยมที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการเติบโตจนเกิดเป็นคอมมูนิตี้ชุมชนแฟนเพลง EDM ในสังคมออนไลน์ ปัจจุบันพบมีกลุ่มที่เรียกว่า EDM Thailand ซึ่งเป็นกลุ่มชุมชนเสมือนจริงในประเทศไทยที่ให้ความสนใจในเรื่องของดนตรีอิเล็กทรอนิกส์แนวเพลงสมัยใหม่ที่ได้รับคามนิยมเป็นอย่างมาก จากเดิมในปี 2556 มีสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริงประมาณ 180 คน ปัจจุบันมีจำนวน 42,793 คน

ด้วยความสนใจในกลุ่มชุมชนเสมือนจริงแนวดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM Thailand ประกอบกับการที่ผู้ศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริงนี้ จึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมและการเข้าร่วมกลุ่มชุมชนเสมือนจริง EDM Thailand เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมตะวันตกจากพฤติกรรมและทัศนคติของกลุ่มชุมชนเสมือนจริง อีกทั้งเป็นการรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้ากลุ่มชุมชนเสมือนจริงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชนเสมือนจริง EDM Thailand
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริง EDM Thailand

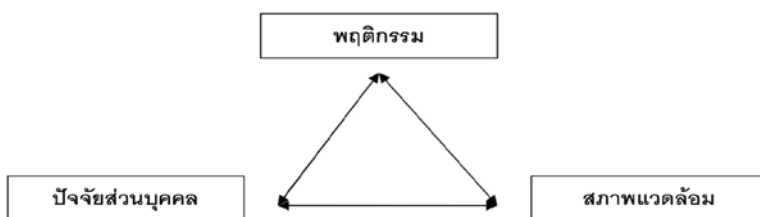
ทบทวนวรรณกรรม

Kusajishi Yachiru (2557) กล่าวว่า ชุมชนเสมือนคือสังคมนรูปแบบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยการใช้เครื่องมือสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายสังคมที่ไม่มีข้อจำกัดทางภูมิประเทศ เขตแดน หรือระยะทาง เพื่อสร้างกลุ่มหรือสังคมนที่มีความสนใจหรือมีเป้าหมายในเรื่องเดียวกัน ชุมชนเสมือนจริงมีการเติบโตอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ซึ่งเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยส่วนมากนิยมใช้บริการเครือข่ายสังคมซึ่งให้บริการฟรีอย่างเช่น เฟซบุ๊ก ไฮไฟฟ์ มายสเปซ และทวิตเตอร์

Thawatchai Thongtha (2559) กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง Social Network หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ ว่ามักปรากฏให้เห็นในลักษณะของการนำมาใช้เพื่อดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ โดยมีตัวบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ร่วมกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยนแบ่งปันทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ แต่ปัจจุบันคำว่า Social Network จะหมายถึงระบบเครือข่ายบนโลกออนไลน์ หรือการติดต่อสื่อสารถึงกันผ่านอินเทอร์เน็ตนั่นเอง Wikipedia (2009) ให้ความหมาย Social Network ว่า เป็นโครงสร้างสังคมที่ประกอบด้วยโหนด (Node) ต่างๆ เชื่อมต่อกัน ซึ่งแต่ละโหนดที่เชื่อมโยงกันก็อาจมีความสัมพันธ์กับโหนดอื่นๆ ด้วย โดยอาจมีระดับของความสัมพันธ์กัน มีความซับซ้อน มีเป้าหมาย Social Network จึงหมายถึงการที่มนุษย์สามารถเชื่อมโยงถึงกัน ทำความรู้จักกัน สื่อสารถึงกันได้ ผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งหากเป็นเว็บไซต์ที่เรียกว่าเป็นเว็บ Social Network ก็คือเว็บไซต์ที่เชื่อมโยงผู้คนไว้ด้วยกันนั่นเอง โดยเว็บไซต์เหล่านี้จะมีพื้นที่ให้ผู้คนเข้ามารู้จักกัน มีการให้พื้นที่บริการเครื่องมือต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่าย สร้างเนื้อหาตามความสนใจของผู้ใช้ ปัจจุบันมีเว็บไซต์ประเภท Social

Network เกิดขึ้นจำนวนมาก ทั้งที่มีเป้าหมายเชิงพาณิชย์ และไม่แสวงหากำไร เช่น Wikipedia โดย 10 อันดับเว็บไซต์ Social Network ยอดนิยม คือ mySpace.com, FaceBook.com, orkut.com, hi5.com, vkontakte.ru, Friendster.com, SkyRock.com, PerfSpot.com, bebo.com และ studivz.net นอกจากนี้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อความสนุก เฟลิดเพลิน บันเทิงแล้วเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่น่าสนใจเพื่อการศึกษาได้

อัลเบิร์ต แบนคูรา (2557 อ้างถึงใน มหาบ้านคอน) ความหมายของพฤติกรรมตามแนวคิดของแบนคูรา ได้แก่ การแสดงออกของความคิด เขาเน้นความสำคัญของบทบาทของความคิดซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เขาเห็นว่าความคิดเป็นเหตุทำให้เกิดพฤติกรรมอย่างแท้จริง พฤติกรรมเกิดขึ้นได้เพราะปัจจัย 3 อย่างเป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน กล่าวคือ บุคคล สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม พฤติกรรมไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว พฤติกรรมในแนวคิดของ แบนคูรา เป็นปัจจัยซึ่งกันและกันกับองค์ประกอบส่วนบุคคล ความซับซ้อนของแนวคิดของแบนคูราไม่ใช่มีเพียงเท่านั้น พฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมนั้น แต่ละส่วนล้วนต่างเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน (reciprocal determinism) กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนดพฤติกรรม พฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สามารถอธิบายได้ในลักษณะเดียวกัน ซึ่งแบนคูราได้แสดงเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคคล

อิทธิพลจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยส่วนบุคคลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Learning Process) อันประกอบไปด้วยขั้นตอน คือ การเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) และการกำกับตนเอง (Self-Regulatory)

1. การเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) เชื่อว่า การเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่มักเกิดจากการสังเกต และเลียนแบบจากตัวแบบ (Model) เหตุการณ์ บุคคล และสถานการณ์ที่ผู้เรียนรู้มีความสนใจ แนวคิดของแบนคูรา แบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ ตัวแบบทางพฤติกรรม ตัวแบบทางวาจา ตัวแบบสัญลักษณ์ ตัวแบบสัมผัส(1) ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavioral Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบที่แสดงพฤติกรรม ใ้บุคคลเห็นตัวแบบประเภทนี้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากที่สุด (2) ตัวแบบทางวาจา (Verbal Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบที่พูด บอก หรือเขียนบอก ใ้บุคคลทราบว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร (3) ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) หมายถึง ตัวแบบที่เป็นภาพหรือเสียง ผ่านทางสื่อมัลติมีเดียต่างๆแบนคูราเชื่อว่า ในปัจจุบันตัวแบบประเภทนี้กำลังมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์มากขึ้นเนื่องจากการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และ (4) ตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบโดยใช้การสัมผัส เช่น วิธีเรียนรู้โดยการลูบคลำของเด็กหุนหวกและตาบอด

2. การกำกับตนเอง (Self-Regulatory) หมายถึงกระบวนการที่บุคคลควบคุมการแสดงพฤติกรรมของตนเอง หลังผ่านกระบวนการสังเกต บุคคลต้องประเมินว่าตนจะแสดงท่าทีต่อพฤติกรรมนั้นหรือไม่ และหากแสดงจะแสดงอย่างไร ซึ่งการประเมินขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 4 ประการ ได้แก่ บรรทัดฐานส่วนบุคคล คุณค่าของพฤติกรรม แรงจูงใจในการกระทำ และการกระทำเชิงอ้างอิง อันได้จากการเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิงต่างๆในสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ได้แก่ แอดมินกลุ่ม EDM Thailand, นักศึกษา, บุคคลวัยทำงาน, ดีเจ (DJ) จำนวน 10 คน โดยจะต้องสมาชิกเว็บไซต์กลุ่ม EDM Thailand ผู้ศึกษาจึงเลือกสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มสมาชิกชุมชนเสมือนจริง อาศัยอยู่ทั่วประเทศไทยแต่มีการรวมตัวกันและมีการจัดเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครแทบจะทุกงาน และสมาชิกจะต้องมีประสบการณ์ฟังดนตรีและเคยร่วมงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยสัมภาษณ์ในประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ได้แก่ 1) รู้จัก ดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) ได้อย่างไร 2) รู้จักกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand ใน Facebook ได้อย่างไร 3) เหตุใดจึงตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand ใน Facebook 4) เคยโพสต์ข้อความหรือสื่อในกลุ่ม EDM Thailand หรือไม่ อธิบาย 5) ความถี่ของการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand

รวมทั้งการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยสังเกตจากการเข้ากลุ่มใน Facebook ชื่อกลุ่มว่า EDM Thailand และเข้าร่วมกิจกรรมงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Festival) ที่มีชื่อว่า Maya Festival 2018 จัดขึ้นในวันที่ 8 ธันวาคม 2561

ผลการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมการเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) ของวัยรุ่นไทยเป็นการศึกษา การเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ที่มีชื่อว่ากลุ่ม EDM Thailand เหตุปัจจัยที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม แรงจูงใจในการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมต่างๆ ของกลุ่มคนในชุมชนเสมือนจริง เผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM ของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันสามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลอยู่ในกลุ่มอายุ 20-33 ปี ทั้งเพศชายและหญิง จำนวน 10 คน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นนักศึกษา เพศชาย อายุ 20-21 ปี 2 ราย ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน 5 ราย ประกอบด้วยเพศชาย อายุ 28 ปี บริษัท คิงเพาเวอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (King Power) 1 ราย เพศชาย อายุ 25 ปี บริษัท สโตรว์ส ไทยแลนด์ จำกัด (Storehub Thailand) 1 ราย เพศหญิง อายุ 22 ปี บริษัท เซเรเนดพิตี้ มีเดีย จำกัด นิตยสาร ว็อก (Vogue Thailand) 1 ราย เพศหญิง อายุ 33 ปี บริษัท โปสต์ อินเตอร์เนชั่นแนล มีเดีย นิตยสารแอล (ELLE Thailand) 1 ราย ไม่ระบุบริษัท 1 ราย อาชีพรับจ้างทำงานอิสระ (Freelance) 1 ราย และนักแต่งเพลงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (Music Producer / DJ) 2 ราย

2. เหตุปัจจัยที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้ผลสรุป 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ดังนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

2.1.1 ความสนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้ศึกษาได้สรุปเรื่องราวที่คนเหล่านี้รู้จัก EDM ได้หลายเหตุปัจจัย แต่ละคนมีเรื่องราวความเป็นมาที่ทำให้รู้จักดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) ที่แตกต่างกัน เกิดเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความสนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ที่ต่างกันออกไป จนนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่ม EDM Thailand ซึ่งแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความสนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์สามารถสรุปได้ดังนี้

- วิทยุ บุคคลเหล่านี้มีแรงจูงใจมากจากการเปิดวิทยุฟังเพลงทั่วไปและรู้สึกชอบจึงเกิดการศึกษาเพื่อหาคำตอบจนทำให้รู้จักดนตรีแนวอิเล็กทรอนิกส์คือเรียกว่า EDM จากแหล่งอื่น เช่น Youtube, ฟันทิป

- ยูทูป (Youtube) จากการเปิดยูทูป เริ่มจากการเปิดเพลงหาเพลงใหม่ๆ ฟัง ก่อให้เกิดความรู้สึกสนใจ อยากที่จะรู้สึกและหาเพลงดนตรีแนว EDM ไปเรื่อยๆ และมีกลุ่มคนบางส่วนที่รู้จักผ่านการเปิดยูทูปดูงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Festival) ของต่างประเทศ หาแบบตัวอย่างงาน (Reference) เพื่อใช้ในการทำงาน ศึกษากระบวนการจัดงาน การดูวีดิโอ จอแสดงภาพกราฟฟิกงาน (visual) ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มคนนี้ เมื่อเปิดดูและฟัง EDM เกิดความรู้สึกชอบและสนใจใน EDM มากขึ้นเรื่อยๆ เกิดการศึกษาเพื่อหาคำตอบจนทำให้รู้จักดนตรีแนวอิเล็กทรอนิกส์คือเรียกว่า EDM

- นิทรรศการงานอีเวนต์ และ งานเทศกาลดนตรี (Event, Festival) เริ่มรู้จักจากการเข้าร่วมงานอีเวนต์และเทศกาลดนตรีที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เพลง EDM ทำให้รู้จัก EDM จากการเข้าไปฟังเพลงครั้งแรกในงาน บ้างมาจากงานอีเวนต์ขนาดเล็ก และงานเทศกาลดนตรีขนาดใหญ่ เมื่อฟังครั้งแรกและเกิดความรู้สึกชอบ จึงเป็นเหตุที่ทำให้สนใจใน EDM มากขึ้นเรื่อยๆ

- เพื่อน เริ่มรู้จักจากการที่เพื่อนเปิดเพลงฟัง แล้วตนเองเกิดความรู้สึกชอบและสงสัยว่าแนวเพลงนี้คืออะไร เกิดการศึกษาเพื่อหาคำตอบจนเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนเหล่านี้รู้จักเพลง EDM

- การเต้น โคเวอร์แดนซ์เกาหลี่ (cover dance) เริ่มรู้จักจากการใช้แนวเพลง เกาหลี่ในการเต้นโคเวอร์ เนื่องจากเกาหลี่มีวัฒนธรรม EDM ที่ก้าวนำไปก่อนประเทศไทย เพลงที่เกาหลี่ฟังทั่วไปหลายๆล้วนเป็นแนวเพลง EDM เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ชอบในการเต้น มีความชอบจะเต้นและกับเสียงเพลงที่ตนเองชอบเต้น จึงเกิดแรงจูงใจจากความชอบเป็นหลักที่ส่งผลให้เกิดการศึกษาเข้าร่วมกลุ่ม EDM Thailand

2.1.2 การหากลุ่มเพื่อนที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) เหมือนกัน

ดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เป็นแนวเพลงที่ค่อนข้างเฉพาะกลุ่ม ไม่ใช่แนวเพลงที่คนทั่วไปจะฟังกันอย่างทั่วถึง แนวเพลงนี้ในยุคสมัยแรกเริ่มที่ประเทศไทยเพิ่งรับวัฒนธรรมดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) จึงมีคนฟังน้อย จึงเข้าเว็บไซต์เพื่อหาเพื่อนที่มีความชอบในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เหมือนกัน จนถึงปัจจุบันการหาเพื่อนฟัง EDM ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

2.1.3 การใช้เป็นช่องทางหาบัตรงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Festival)

บุคคลเหล่านี้ใช้ชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand เป็นช่องทางในการหาบัตรร่วมงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM Festival ในกลุ่มจะมีการโพสต์เนื้อหาที่ต้องการบัตรร่วมงานต่างๆที่จัดขึ้นในขณะนั้น

2.1.4 หางานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Festival) รวมกลุ่มสังสรรค์

เพื่อเป็นช่องทางรับข่าวสารงาน Festival เพื่อนัดรวมกลุ่มเข้าไปสนุกในงาน ปาร์ตี้สังสรรค์ เมา มันส์ บันเทิงเป็นครั้งคราว ใช้กลุ่มชุมชนเสมือนจริงเป็นช่องทางในการบอกว่ามีงานอะไร จัดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่ เพื่อที่กลุ่มจะได้รวบรวมข่าวสารงานต่างๆมารวมไว้ที่นี้ ง่ายต่อการหางานที่จะไปสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อน

2.1.5 การใช้เป็นช่องทางหาประโยชน์ส่วนตัว

บางคนไม่ได้สนใจใน EDM หรือ Festival แต่อย่างใด แต่ใช้กลุ่มชุมชนเสมือนจริงเป็นช่องทางในการหาประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น ปล่อยผลงานเพลงตนเอง หรือปล่อยผลงานที่เกี่ยวข้องกับ EDM เนื่องจากผลงานที่ปล่อยตรงตามความสนใจของกลุ่มคนฟัง EDM นอกจากจะเพิ่มจำนวนคนชื่นชอบผลงาน ยังทราบถึงผลตอบรับของคนส่วนใหญ่ มีแนวโน้มในด้านบวกหรือลบ ควรปรับแก้ไขจุดใดตามความชื่นชอบของคนส่วนมาก นอกจากนี้ยังเพิ่มโอกาสให้รู้จักกับบุคคลเป็นการเพิ่มคอนเน็คชั่นให้กับตนเอง เพื่อต่อยอดในการหางาน หาเงิน หาผลประโยชน์

นอกจากนี้ยังมีคนบางกลุ่มที่เข้าร่วมเพื่อซื้อและขายบัตรงานเทศกาลดนตรี โดยหวังผลกำไรจากการทำธุรกิจกับบัตรเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สนใจในตัวงานเทศกาลดนตรีหรือสนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์แต่อย่างใด กลุ่มคนเหล่านี้พบเจอได้ตามหน้างานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

2.1.6 ความสงสัยในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM

อยากรู้ อยากทราบ ใครที่จะศึกษา หากคำตอบว่ากลุ่มชุมชนเสมือนจริง EDM Thailand นี้คืออะไร มีสังคมแบบไหน เขาทำอะไรกัน คุยอะไร ไม่ได้ทราบหรือมีแรงจูงใจใดๆ เข้าร่วมกลุ่มชุมชนเสมือนจริงเพียงเพราะแค่ความสงสัยในตัวกลุ่มชุมชนเสมือนจริงเท่านั้น

2.1.7 การหาเวดวงสังคมใหม่ เพิ่ม connection

เข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand เพื่อเป็นช่องทางในการเพิ่มเวดวงการเข้าสังคม หาเพื่อนเพิ่มคอนเน็คชั่นเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เช่น แคล้ต้องการหาเพื่อน อยากทักทายเพิ่มคนรู้จัก เพิ่มสังคมเวดวงใหม่ๆ ให้กับตนเอง ซึ่งในกลุ่มชุมชนเสมือน EDM Thailand นี้ การทักทายกันเป็นเรื่องปกติ และไม่แปลกเท่าการทักทายกันใน Facebook ปกติทั่วไป

2.1.8 ความบันเทิง

เข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงเพื่อหาความบันเทิง การกดเข้าร่วมกลุ่มเป็นการเพิ่มช่องทางในการรับข่าวสารสื่อที่มีความสนุกสนาน บันเทิง การเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงกลุ่มจึงเป็นการเพิ่มช่องให้ Facebook ของตนมีความหลากหลาย เพิ่มช่องทางรับข่าวสารเพื่อความบันเทิง

2.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

2.2.1 การตามเพื่อน

เพื่อนชวนเข้าร่วมกลุ่ม ตนเองไม่ได้อยากเข้า บุคคลเหล่านี้ไม่ได้มีความสนใจที่จะเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์แต่อย่างใด

2.2.2 การตามกระแสสังคม

การตามกระแสความโด่งดังของงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Festival) แต่เข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงเพียงเพราะความโด่งดังของชื่องาน EDM Festival เช่น Waterzonic หรือ S2O เป็นงานที่มีชื่อเสียงที่โด่งดังมากๆ หรือเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริง เพื่อตนได้เป็นส่วนหนึ่งในกระแสความนิยมดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM ใช้ความนิยม

ในชื่อแวนดนตรี EDM ส่งเสริมให้คนมีรสนิยมการฟังดนตรีที่ดูดีขึ้น เพื่อตามกระแสนิยมคนที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM พบว่าปัจจุบันคนในสังคม เมื่อพบบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนใน Facebook เป็นสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริง EDM Thailand เช่นกัน จะสามารถตีความได้ถึงรสนิยม ความชอบความสนใจของเขา ซึ่งสามารถใช้ดึงดูดคนดังกล่าวให้สนใจตนเองได้ ใช้กระแสความโด่งดังของงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Festival) เพิ่มสถานภาพทางรสนิยมของตนเองให้ดูดีขึ้น

3. พฤติกรรมในกลุ่มสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

พฤติกรรมของกลุ่มคนในกลุ่มมีความหลากหลายแตกต่างกันตามความสนใจประเด็นสื่อ EDM ในขณะนั้น ซึ่งพฤติกรรมนั้นสามารถแยกสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริงออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.1 พฤติกรรมการใช้ Facebook ของการเป็นสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริง EDM Thailand โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้รับสาร ผู้ส่งสาร

ผู้รับสาร พฤติกรรมบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มชุมชนเสมือนจริงที่แสดงออกถึงบทบาทการเป็นผู้รับสาร ด้วยการอ่าน การดู การฟัง สื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรับรู้ข่าวสารที่ตนสนใจ เมื่อบุคคลได้รับสื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ จึงก่อให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองต่อประเด็นหัวข้อที่กำลังสนิใจนั้น โดยสามารถแยกพฤติกรรมได้ดังนี้

- ไม่มีการตอบโต้ใดๆ ปัจจุบันสมาชิกส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ พบว่าไม่ค่อยได้โพสต์หรือคอมเมนต์แสดงความคิดเห็นใดๆ หรือแทบจะไม่ได้ทำการใดๆนอกจากอ่านและดูข่าวสารความเคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ เนื่องจากเหตุผลส่วนตัวที่ไม่ค่อยมีพฤติกรรมการโพสต์ แต่จะเน้นที่อ่านและรับข่าวสารมากกว่า

- การกดถูกใจและการแสดงความคิดเห็น พฤติกรรมของกลุ่มคนในกลุ่มมีความหลากหลายแตกต่างกันตามความสนใจ EDM ในขณะนั้น เมื่อมีคนโพสต์รูปภาพ คลิปวิดีโอ เพลง หรือโปสเตอร์งานอีเวนต์ และงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (Festival) การโพสต์สื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM ผู้คนจะให้ความสนใจด้วยกดไลค์หรือคอมเมนต์แสดงความคิดเห็นบางครั้งประเด็นไหนที่คนให้ความสนใจมากๆ โพสต์นั้นจะเป็นโพสต์ที่ active มากมีการคอมเมนต์แทบจะทุกนาที เนื่องด้วยสมาชิกที่เยอะมากถึง 4 หมื่นกว่าคน กลับกันบางโพสต์ที่ไม่ค่อยมีความน่าสนใจก็จะไม่มีคนไลค์ หรืออาจจะแค่ 1-5 ถูกใจเท่านั้น ความแตกต่างของโพสต์ที่ตนสนใจและไม่สนใจจะมีความต่างกันอย่างชัดเจนมาก

ผู้ส่งสาร ผู้ที่มีประเด็นที่ต้องการจะเผยแพร่ หรือต้องการจะกระจายข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ให้กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มชุมชนเสมือนจริง เรียกว่า “โพสต์” การโพสต์เปรียบเสมือนการตั้งกระทู้เป็นช่องข้อความที่สามารถเข้าไปโพสต์สิ่งที่ต้องการจะเผยแพร่ประเภทต่างๆ ได้ ทั้งในรูปแบบข้อความ รูปภาพ คลิปวิดีโอ ลิงค์เพลง โดยผู้ส่งสารนี้จะโพสต์สื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM ดังนี้

- การโพสต์สื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เช่น รูปภาพ คลิปวิดีโอ เพลง หรือโปสเตอร์งานอีเวนต์ และงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในรูปแบบความสนุกสนานบันเทิง และรูปแบบการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง เช่น เพลง แนวเพลง ไลฟ์สดของศิลปินดีเจ ค่ายการันวันจัดงาน Festival การคาดเดาว่าศิลปินดีเจที่อาจจะมาเล่นในประเทศไทยในงานใด เป็นข่าวสารลงในข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรม บางวันที่มีการจัดงาน Festival จะมีคนโพสต์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับคนอื่นที่จะมาร่วมงาน เช่น ที่จอดรถมีปัญหาแนะนำให้ไปจอดที่อื่น หรือบางงานเข้า

งานแล้วไม่สามารถเข้าอีกได้ จะมีคนโพสต์บอกราคาเครื่องดีมีแอลกอฮอล์ภายในงาน เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะดีมาก่อนเข้า หรือราคาปกติเข้าไปดีในงาน

- การโพสต์หาเพื่อนร่วมกิจกรรม บางงานเป็นแนวดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เป็นแขนงที่เฉพาะกลุ่มมากๆ ไม่อยู่ในความนิยมของกระแสส่วนใหญ่ ผู้ฟังน้อย ทำให้เกิดการโพสต์หาเพื่อนไปในกลุ่มด้วยเช่นกัน เช่น อยากดูดีเจคนนี้มากๆ ติดตามมานานแล้วแต่ไม่มีเพื่อนไปด้วยเลย ก็จะมีการรวมกลุ่มคนที่กระจัดกระจายให้มาเจอกันตามจุดที่นัดหมายไว้ในโพสต์ เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการได้พบเพื่อนใหม่ที่มีรสนิยมการฟังเพลงและความชอบที่คล้ายกัน

- การโพสต์เพลง หลังจากจบงานดนตรีอิเล็กทรอนิกส์จะมีการโพสต์ตามหาเพลงที่เปิดในงาน เกิดจากความถูกใจ ชอบในเพลงที่เปิดในงานและอยากกลับมาตามฟัง หรือโพสต์ถามหาเพลงเพื่อนำไปใช้งานในโอกาสต่างๆ เช่น โพสต์หาเพลงที่เข้ากับบรรยากาศการเที่ยวป่า หรือเพลงที่เหมาะสมกับไปทะเล ซึ่งการโพสต์หาเพลงเป็นการเปิดโอกาสที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เช่นกัน

- การโพสต์ซื้อขายบัตร นอกจากการโพสต์ซื้อแล้วยังพบว่ามีการโพสต์หาบัตรงาน EDM ซึ่งงานแต่ละงานขึ้นอยู่กับศิลปินดีเจคนไหนมาแสดง เล่นแนวเพลงไหน และอยู่ในกระแสความนิยม (mass) ขณะนั้นไหม ซึ่งมีผลกับขนาดของงานที่จัด เช่น หากศิลปินคนนั้นมีชื่อเสียงในประเทศไทย เล่นแนวเพลงที่คนไทยส่วนใหญ่ฟัง (Bigroom, Progressive) และกำลังอยู่ในกระแสเป็นที่นิยม งานที่จัดจัดขึ้นจะมีขนาดใหญ่ระดับ คอนเสิร์ตใน Hall หรือ Festival แต่หากศิลปินดีเจที่มาเล่นมีแนวเพลงที่เฉพาะทาง (Dub-step, Future bass) แนวเพลงค่อนข้างล้ำกว่าเพลงในกระแส มีผู้ฟังเฉพาะกลุ่ม งานที่จัดขึ้นก็จะเป็น event ขนาดเล็กในคลับบาร์ ซึ่งงานทั้ง 2 รูปแบบจะมีกลุ่มคนที่โพสต์หาบัตรอยู่เสมอ ยิ่งถ้างานใหญ่ระดับ Festival โพสต์หาบัตรก็มีจำนวนมากตามไปด้วย

3.2 พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM Thailand)

ปัจจุบันสมาชิกส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ พบว่าสมาชิกบางคนเข้าร่วมกลุ่มเป็นเวลานาน ตั้งแต่กลุ่มยังมีสมาชิกแค่ 100-200 คน ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมโดยรวมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าสมัยก่อนสภาพสังคมกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand เริ่มต้น EDM ยังใหม่สำหรับคนไทย ทุกคนล้วนสนใจศึกษา EDM ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ช่วยเหลือและเป็นมิตรกันมาก ให้ความรู้สึกรอบอุ่นมากกว่า แต่พอเริ่มมีการเติบโตแนวดนตรีก็มีหลายแขนงมากขึ้น คนก็มีความชอบต่างกันหลากหลาย จึงเกิดการแยกไปตั้งเป็นกลุ่มต่างๆตามแนวดนตรี เช่น Headbanger, Trap Thailand, Trance Thailand กลุ่ม EDM Thailand ในปัจจุบันจึงเป็นเหมือนกลุ่มใหญ่ที่รวม EDM ทุกแขนง สังคมในปัจจุบันจะเป็นการรู้จักกันในเชิงผิวเผิน ในอดีตคนไม่รู้จักกันเป็นมิตรกัน ไปงานเทศกาลดนตรี Festival กลายเป็นรู้จักกันหมด ทักทายกัน กอดคอ เต็มกัน ดังคนรู้จักสนิทกันมานาน แต่ในปัจจุบันค่อนข้างเจียบเพราะขนาดสังคมที่ใหญ่ขึ้น ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างหละหลวม และด้วยกระแสความนิยมงาน EDM Festival ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจภาพลักษณ์ว่าแค่เป็นงานสนุก สังสรรค์บาร์ดี ค่อนข้างฉาบฉวยแถมงานแล้วจบไป เหมือนกับคอนเสิร์ตทั่วไป คนรุ่นหลังที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกจึงมีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเดิม คนรุ่นเก่ามีเพลงและศิลปิน EDM เป็นตัวผูก ซึ่งต่างจากคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีกระแสความดังของงาน Festival เป็นตัวผูก พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม EDM ของประเทศไทยถูกเลือนหายในทางที่ถูกต้อง เพราะว่าชื่องานดังกว่าดีเจ ดังนั้นควรให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ EDM ให้แพร่หลายมากขึ้น คนเหล่านี้มักขาดความรู้ในด้านดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ที่แท้จริง ในกลุ่มจึงต้องมีการโพสต์ให้ความรู้ ว่าศิลปินคนนี้เก่งยังไง เป็นใคร ทำอะไรได้บ้าง ที่นอกเหนือจากแค่ความดังของชื่องานและชื่อดี

เจ ไม่เช่นนั้นวัฒนธรรมในการฟังเพลงจะไม่ยั่งยืน และสูญหายในที่สุด คนจะมา Festival เพราะชื่องานไม่ได้มาเพราะศิลปินมีความสามารถ ซึ่งปัจจุบันสังคมแวดวง EDM เริ่มเป็นเช่นนั้น หากร่วมดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมให้แข็งแกร่ง เหมือนกับต่างประเทศ จะยิ่งสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศไทย เกิดชุมชนสมัยใหม่ที่มีความเข้มแข็งยั่งยืน มีสิ่งหลัก มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มคนตรีอิเล็กทรอนิกส์ให้ร่วมดำรงไว้ วัฒนธรรมในการฟังเพลง EDM จะไม่สูญหายและจะดำรงไว้ซึ่งคุณลักษณะที่ถูกต้องเหมาะสม

ด้วยความหลากหลายของคนที่อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ทักษะความคิดเห็นส่วนใหญ่ของคนในสังคมชุมชนเสมือนจริงต่อประเด็นที่มีการโพสต์ การแสดงความคิดเห็นในบางครั้งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน เนื่องจากคนจำนวนมากมาอยู่รวมกลุ่ม หลากหลายความคิดเห็น เช่น บุคคลบางกลุ่มเคยอาศัยต่างประเทศ ได้รับวัฒนธรรม EDM จากต่างประเทศซึ่งมีอัตลักษณ์ แกร่งและเข้มแข็งชัดเจนมากกว่าประเทศไทย บุคคลเหล่านั้นจึงมีความมั่นใจในความคิดของตน ซึ่งอาจขัดแย้งกับคนไทย ต่างคนต่างมั่นใจในความคิดของตนเอง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดจึงมีผลให้สมาชิกบางคนเลือกที่จะไม่แสดงความคิดเห็น ไม่ตอบโต้ เน้นอ่านความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก นอกจากนี้ประเด็นที่จำเป็นจะต้องแสดงความคิดเห็น

นอกจากนี้ยังเพิ่มโอกาสให้รู้จักดีเจและบุคคลอื่น เป็นการเพิ่มคอนเนกชันให้กับตนเอง หาเพื่อนร่วมไปงาน EDM ด้วย หรือหาเพื่อนที่ไปงาน EDM Festival ในต่างประเทศที่มีคนไปจำนวนน้อย รวมตัวนัดเจอกัน ทำความรู้จักกันก่อนบินไปต่างประเทศ การทักทาย Facebook ทำความรู้จัก เข้าหากัน ของคนในกลุ่มนี้สามารถทักทายกันได้เป็นเรื่องปกติธรรมดา ซึ่งต่างจากการทักในการใช้งาน Facebook ตามปกติ ถ้าอยู่ๆ มีคนแปลกหน้าทักทายมาก็อาจจะแปลก กลุ่ม EDM Thailand จึงเป็นช่องทางที่ทำให้พบเพื่อนใหม่ที่มีรสนิยมความชอบ คุยกันถูกคอ มีความคล้ายกัน ด้วยช่องทางที่ง่ายต่อการทำความรู้จักกันและสังคมในกลุ่ม การทักทายนัดเจอกันเป็นเรื่องปกติ ช่องทางนี้จึงเปิดโอกาสให้ชายและหญิงสานสัมพันธ์ในเชิงคู่สาวในกลุ่มได้ไม่ยาก และด้วยความที่งาน EDM ส่วนใหญ่เป็นงานที่เหล่าดาราดารา celebrity นิยมไป เป็นงานที่ต้องมีฐานะทางการเงินในระดับหนึ่ง เพราะบัตรราคาค่อนข้างสูง ทำให้ผู้หญิงในกลุ่มส่วนใหญ่จะมีหน้าตาดี ผิวพรรณดี ภูมิฐานะ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มนี้เป็นช่องทางที่รวบรวมผู้หญิงสวยไว้ด้วยกัน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

เหตุปัจจัยที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM Thailand ซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปเหตุปัจจัยจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้ผลสรุป 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ความสนใจส่วนตัวในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) แต่ละคนมีความเป็นมาที่ทำให้รู้จัก EDM ที่ต่างกัน เกิดเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความสนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ที่ต่างกันออกไป เช่น จากการเปิดวิทยุและยูทูป หาเพลงใหม่ๆ ฟัง ดูงานเทศกาลดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ของต่างประเทศ หรือจากการเดินโคเวอร์เกาหลี่ จากแรงจูงใจดังกล่าว ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เกิดความสนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM) อยากที่จะเข้าไปรู้จัก เรียนรู้ ศึกษา อยากเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆที่เป็น EDM ที่ตนกำลังสนใจมากขึ้น นำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่ม EDM Thailand ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรศักดิ์ สิงห์แก้ว (2556) กล่าวว่า การรวมกลุ่มเกิดจากความต้องการสิ่งใหม่ๆและสิ่งเร้าที่ช่วยกระตุ้นความอยากในการบริโภคสิ่งใหม่ๆ น่าสนใจ และสิ่งเร้าที่ช่วยกระตุ้นความอยากในการบริโภคอยู่ตลอดเวลาของกลุ่มแฟนคลับ 48 Group ภายใต้กระแสความเป็นไอดอลของญี่ปุ่น

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การตามเพื่อน เพื่อนชวนเข้าร่วมกลุ่ม ตนเองไม่ได้อยากเข้า การเข้าร่วมตามกระแสสังคมนิยม เข้าร่วมเพื่อคนได้เป็นส่วนหนึ่งในกระแสความนิยมดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM หรือเข้าร่วมชุมชนเสมือนจริงเพียงเพราะความโด่งดังของชื่องาน EDM Festival เช่น Waterzonic หรือ S2O ใช้ความนิยมในชื่อแนวดนตรี EDM กับงาน EDM ที่โด่งดัง ส่งเสริมตนเองซึ่งสามารถตีความได้ถึงรสนิยม ความชอบ ความสนใจ ของเขา เพื่อใช้เข้าสู่ชมระดับอื่น หรือระดับ celebrity เนื่องจากงานดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM มักมีผู้เข้าร่วมงานที่ค่อนข้างมีฐานะทางการเงิน คารา เน็ตไอดอล หรือผู้มีชื่อเสียงทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ Thailand ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเจนจิรา สงรัตน์ (2557) พบว่า อาการโฟโม (FOMO) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเสพติดสมาร์ตโฟนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง ภาวะการกลัวการตกกระแสจะพบ มากในกลุ่มวัยรุ่นจนถึงวัยทำงานตอนต้นมากกว่าในกลุ่มวัยกลางคน ซึ่งใช้สมาร์ตโฟนในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ตลอดเวลา รับรู้ความเคลื่อนไหวของผู้คน สังคมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ผู้คน กลัวที่พลาดหรือไม่ได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เหมือนถูกตัดขาดจากสังคม กลัวว่าจะถูกแยกออกไป จากสิ่งที่เกิดรอบตัว ทำให้ถึงต้องสนใจสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งหลายคนไม่ค่อยรู้ว่าเสี่ยงการเป็น ภาวะนี้

พฤติกรรมในกลุ่มสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM Thailand พฤติกรรมในกลุ่มสมาชิกชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์มีความหลากหลายแตกต่างกันตามความสนใจ หรือกระแสนิยม EDM ในขณะนั้น เมื่อมีคนโพสต์ รูปภาพ คลิปวิดีโอ เพลง โปสเตอร์งาน Festival การโพสต์สื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM การโพสต์ซื้อขายบัตรงานดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ผู้คนจะให้ความสนใจด้วยกดไลค์หรือคอมเมนต์แสดงความคิดเห็นทั้งในรูปแบบแค่ความสนุกสนานบันเทิง รูปแบบการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆ เช่น ดีเจ เพลง เทศกาลดนตรี บางประเด็นที่คนให้ความสนใจมากๆ โพสต์นั้นจะเป็นโพสต์ที่ active มากมีการคอมเมนต์แทบจะทุกนาที เนื่องด้วยสมาชิกที่เยอะมากถึง 4 หมื่นกว่าคน กลับกันก็ไม่มีคน ไลค์ อาจแค่ 1-5 ถูกใจเท่านั้น ด้วยความหลากหลายของคนที่อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ทักษะความคิดเห็นส่วนใหญ่ของคนในสังคมชุมชนเสมือนจริง บางครั้งอาจเกิดความขัดแย้งกัน จึงมีผลให้สมาชิกบางคนเลือกที่จะไม่แสดงความคิดเห็น เน้นอ่านความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก นอกจากนี้ประเด็นที่จำเป็นจะต้องแสดงความคิดเห็น การเป็นสมาชิกยังช่วยเพิ่มโอกาสให้รู้จักบุคคลอื่น จากการหาเพื่อนที่ไปงาน EDM Festival ในต่างประเทศที่มีคนไปจำนวนน้อย รวมตัวนัดเจอกัน ทำความรู้จักกันก่อนบินไปต่างประเทศ เป็นช่องทางพบเพื่อนใหม่ที่มีรสนิยมการฟังเพลงและความชอบที่คล้ายกัน ง่ายต่อการทำความรู้จักกัน นัดเจอกันเป็นปกติ ช่องทางนี้จึงเปิดโอกาสให้ชายและหญิงสานสัมพันธ์ในเชิงชู้สาวได้ไม่ยาก บางวันที่มีการจัดงาน Festival จะมีคนโพสต์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับคนอื่นที่จะมาร่วมงาน เช่น แนะนำที่จอดรถ แนะนำราคาแอลกอฮอล์ หากงานนั้นจัดศิลปินที่กำลังเป็นที่ชื่นชอบของคนไทย งานที่จัดจะมีขนาดใหญ่ระดับ คอนเสิร์ตใน Hall หรือ Festival แต่หากศิลปินเล่นแนวเพลงเฉพาะทาง งานจะเป็น event ขนาดเล็กในผับบาร์

ปัจจุบันสภาพสังคมกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างหละหลวม คนรุ่นหลังที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกจึงมีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเดิม ส่วนใหญ่เข้าใจภาพลักษณ์ว่าแค่เป็นงานสนุก สังสรรค์ ปาร์ตี้ ต่างจากคนรุ่นเก่ามีเพลงและศิลปิน EDM เป็นตัวชักจูง ในกลุ่มจึงต้องมีการโพสต์ให้ความรู้ นอกเหนือจากความมีชื่อเสียงของงานเทศกาลดนตรีและศิลปิน เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมให้แข็งแกร่งเหมือนกับต่างประเทศ

การเข้าร่วมกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM Thailand มีแรงจูงใจที่ต่างกันออกไป ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่สนใจในดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM อยากที่จะเข้าไปเรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับ EDM ที่ตน

สนใจ และกลุ่มที่เข้าร่วมเพื่อตามกระแสความนิยมดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM เพราะความโด่งดังของจัดงาน EDM Festival เช่น Waterzonic หรือ S2O โดยสมาชิกกลุ่มชุมชนเสมือนจริงจะมีพฤติกรรมแตกต่างกันตามความสนใจ ตอบสนองต่อโพสต์หรือสื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ EDM ด้วยการกดไลค์ หรือคอมเมนต์แสดงความคิดเห็นทั้งในรูปแบบแค่ความสนุกสนานบันเทิง และรูปแบบการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง ด้วยความหลากหลายของคนที่อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ทักษะการคิดเห็นส่วนใหญ่ของคนในสังคมชุมชนเสมือนจริงบางครั้งอาจเกิดความขัดแย้งกัน จึงมีผลให้สมาชิกบางคนเลือกที่จะไม่แสดงความคิดเห็น เน้นอ่านความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก นอกจากนี้การเป็นสมาชิกยังช่วยเพิ่มโอกาสให้รู้จักบุคคลอื่น เป็นช่องทางพบเพื่อนใหม่ที่มีรสนิยมการฟังเพลงและความชอบที่คล้ายกัน ง่ายต่อการทำความรู้จัก ปัจจุบันสภาพสังคมกลุ่มชุมชนเสมือนจริงกลุ่ม EDM Thailand ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างหละหลวม คนรุ่นหลังที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกจึงมีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเดิม ส่วนใหญ่เข้าใจภาพลักษณ์ว่าแค่เป็นงานสนุก สังสรรค์ปาร์ตี้ ต่างจากคนรุ่นเก่ามีเพลงและศิลปิน EDM เป็นตัวชักจูง ในกลุ่มจึงต้องมีการโพสต์ให้ความรู้ นอกเหนือจากความมีชื่อเสียงของงานเทศกาลดนตรีและศิลปิน เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมให้แข็งแกร่งเหมือนกับต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไป

การศึกษารoundต่อไปควรศึกษาชุมชนเสมือนจริงกลุ่มที่ชื่นชอบดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เป็นการวิจัยในเชิงปริมาณเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนครอบคลุม อีกทั้งเป็นการเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนเสมือนจริงจากสมาชิกโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- เจนจิรา สงรัตน์. (2557). อิทธิพลการหวาดกลัวสังคม การยอมรับนับถือตนเอง อาการโฟโม ที่มีต่อการเสพติดสมาร์ตโฟน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปรีชา พันธุ์แน่น. (2551). สื่อบันเทิงเกาหลีกับค่านิยมในวัฒนธรรมเกาหลีของวัยรุ่นไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกริก.
- มหาบ้านดอน. (2557). การปรับพฤติกรรมตามหลักของเบนจามินกับการปรับพฤติกรรมตามหลักพระ. สืบค้นจาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/Mahabandon/2014/11/23/entry-1>
- สุรศักดิ์ สิงห์แก้ว. (2556). พฤติกรรมและอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มแฟนคลับ 48 Group ในกระแสวัฒนธรรมย่อย J-pop. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อินเด็ช ตรีเอทิฟ วิลเลจ. (2559). EDM เสียงดนตรีที่ไม่ใช่แค่ “กระแส” อีกต่อไป. สืบค้นจาก <http://marketeer.co.th/archives/100177>
- Kusajishi Yachiru. (2557). ชุมชนเสมือนคืออะไร. สืบค้นจาก <http://www.trueplookpanya.com/new/asktrueplookpanya/questiondetail/3197>
- Thawatchai Thongtha. (2559). การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์. สืบค้นจาก <http://thawatchaitongtha.blogspot.com>

พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือและการจัดการซากโทรศัพท์มือถือ ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย

Mobile Phone Usage Behavior and Mobile Phone Waste Management, Mobile Phone of Consumers Generation Y

อลิสา เจริญรูป¹ อารยา เกตุรวม² และ สวรรยา ธรรมอภิพล^{3*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของคน Generation Y และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการซากโทรศัพท์มือถือของคนเจนเนอเรชั่นวาย ดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ ที่อยู่ในช่วงเจนเนอเรชั่นวายที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523-พ.ศ. 2540 ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.50 มีสถานะนักศึกษา ร้อยละ 86.50 อายุอยู่ในช่วง 21-26 ปี ร้อยละ 87.50 การศึกษาสูงสุดอยู่ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 90.50 และมีสถานภาพโสด ร้อยละ 93.75

พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือใช้ครั้งแรกอายุ 10-15 ปี ร้อยละ 86.50 ใช้โทรศัพท์รุ่นไอโฟน ร้อยละ 51.25 มีอายุการใช้งานสูงสุดประมาณ 1-3 ปี ร้อยละ 70.75 ซื้อเครื่องในการตัดสินใจเลือกซื้อโทรศัพท์เพราะตอบโจทย์ความต้องการมากที่สุด ร้อยละ 31.25 ช่วงเวลาที่ใช้โทรศัพท์ เริ่มตั้งแต่เวลา 21.01 น. ร้อยละ 81.00 ระยะเวลาที่ใช้โทรศัพท์ 7 ชม.ต่อวัน ร้อยละ 77.25 วัตถุประสงค์หลักในการใช้โทรศัพท์เพื่อความบันเทิงและบันเทิงนาการ ร้อยละ 78.50 แอปพลิเคชันที่เล่นบ่อยที่สุดคือ เฟสบุ๊ก ร้อยละ 43.00 และระยะเวลาในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ อยู่ในช่วง 30 นาที-1 ชั่วโมง ร้อยละ 46.25

พฤติกรรมการจัดการซากโทรศัพท์มือถือของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ มีการจัดการโทรศัพท์มือถือที่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งานแล้ว โดยเก็บเอาไว้ไม่ทำอะไร ร้อยละ 66.50 ทำการคัดแยกออกจากขยะประเภทอื่น ร้อยละ 81.00 โดยคัดแยกเก็บใส่ถุงพลาสติกทั่วไป และนำไปกำจัดโดยนำไปทิ้งยังจุดวางถังของเทศบาลหรืออบต. ร้อยละ 83.25

คำสำคัญ : พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ เจนเนอเรชั่นวาย การจัดการซากโทรศัพท์มือถือ

Abstract

This research aims of this study was to study Mobile phone usage behavior mobile phone and was to study waste management behavior, mobile phone of Consumers Generation Y. The study conducted data collection using a questionnaire mobile phone users that is during the Generation Y (Born during the year 1980-1997). In Silpakorn University Petchaburi

¹ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author e-mail : Sawanya@ms.su.ac.th

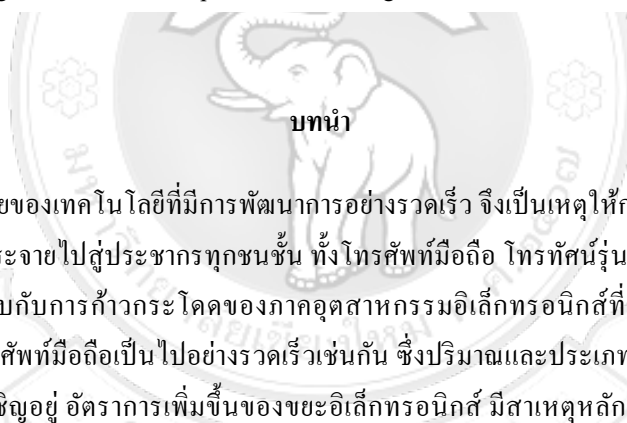
Information Campus, divided into 4 groups, namely, teachers, personnel, students and shop operators, 400 people. Data were analyzed using statistics, percentage, mean, maximum value, minimum value, standard deviation.

The study of general information of respondents found that most of them were female, 65.50%, with 86.50 % student status, aged between 21-26 years, 87.50%. The highest education level was 90.50% and had status Single image, 93.75%

The behavior of the mobile phone users of the sample group found that most of them had mastered the mobile phone for the first time, aged 10-15 years, 86.50%, using the iPhone phone 51.25%. The maximum usage life is about 1-3 years, 70.75%. The consideration in making a decision to buy a phone is because it meets the most needs of 31.25%. The time spent using the phone is 21.01% and up 81.00%. The time spent using the phone is 7 hours. Up/day 77.25%. The main purpose of using phones for entertainment and recreation is 78.50%. The most frequently used applications are Facebook, 43.00% and the duration of using social networks is in the 30 minutes - 1 hour percentage. 46.25%.

The behavior of the mobile phone carcass management of the sample group found that most of the mobile phones have been worn out or expired after being kept idle. What does 66.50% do to separate from other types of waste 81.00% By sorting and storing in general plastic bags to be disposed of by dumping it at the municipal tank or the SAO 83.25%.

Keywords: Mobile phone usage behavior Mobile phone waste management Generation Y

ด้วยความหลากหลายของเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงเป็นเหตุให้การบริโภคสินค้าอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง และกระจายไปสู่ประชากรทุกชนชั้น ทั้ง โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์รุ่นใหม่ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ประกอบกับการก้าวกระโดดของภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้การล้ำสมัย ของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะ โทรศัพท์มือถือเป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งปริมาณและประเภทขยะอิเล็กทรอนิกส์ เป็นปัญหาสำคัญที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ อัตราการเพิ่มขึ้นของขยะอิเล็กทรอนิกส์ มีสาเหตุหลักมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทว่าวันนี้มีส่วนเร่งให้สินค้าอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในสภาพตกค้างเร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และ โทรศัพท์มือถือ ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนเครื่องบ่อยที่สุด อายุการใช้งานของเครื่องคอมพิวเตอร์ปัจจุบัน อยู่ระหว่าง 3-5 ปี ขณะที่โทรศัพท์มือถือมีอายุใช้งานเฉลี่ย 18 เดือน อายุการใช้งานบวกกับจำนวนผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และ โทรศัพท์มือถือซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 1 พันล้านคนทั่วโลกนั้น กำลังเป็นปัจจัยที่เพิ่มขึ้นของขยะอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์มีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นเป็น 3 เท่าของขยะมูลฝอยในชุมชน โดยเฉพาะขยะที่มาจากผลิตภัณฑ์ด้านเทคโนโลยีต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงรุ่นและตกค้างอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีการเลิกใช้ และถูกทิ้งเป็นขยะสะสมปริมาณมากตามความต้องการของตลาด และกลุ่มคนเจนเอชเอ็นวายถือเป็นกลุ่มหลักที่นำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามาเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งกลุ่มคนเจนเอชเอ็นวาย ก็คือกลุ่มคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523 – 2540 หรือช่วงอายุตั้งแต่ 21-38 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและค่านิยมที่แตกต่างระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายกับรุ่นพ่อแม่ และรับเอาความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเข้ามาแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวันด้วย ซึ่งปริมาณการเพิ่มขึ้นของขยะอิเล็กทรอนิกส์ประเภท โทรศัพท์มือถือ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะ โทรศัพท์มือถือยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ครบวงจรตั้งแต่การเก็บรวบรวม การคัดแยกหรือถอดแยกและดำเนินการนำกลับมาใช้ใหม่ ยังไม่มีสถานที่ที่กำจัดที่ได้มาตรฐานและระบบการจัดการ

อย่างถูกต้อง มีการทิ้งขยะอิเล็กทรอนิกส์ปะปนกับขยะทั่วไป ขายเป็นกับซาเล้งหรือร้านรับซื้อของเก่าจำนวนมาก มหาวิทยาลัยศิลปากร ถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่มีคนอายุเฉลี่ยในช่วง 21-38 ปี มากที่สุดและมีการใช้โทรศัพท์มือถือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากต้องใช้ในการพูดคุยสื่อสาร ใช้ในการทำงาน หรือเพื่อความบันเทิงในด้านต่างๆ และเป็นกลุ่มคนที่อยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและใกล้ชิดกับเทคโนโลยีในด้านต่างๆ อยู่ตลอด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้และการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ประเภทโทรศัพท์มือถือของคนเจนเนอเรชั่นวาย และหาแนวทางในการจัดการเครื่องโทรศัพท์มือถือที่ไม่เป็นที่ต้องการ ลำสมัย หรือหมดอายุการใช้งานแล้วได้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดปัญหาการเกิดขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่จะเพิ่มขึ้นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของผู้บริ โภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการซากโทรศัพท์มือถือของผู้บริ โภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอเรชั่น

1.1 ความหมายเกี่ยวกับเจนเนอเรชั่น สภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนให้มีความแตกต่างกันออกไป โดยกลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน ซึ่งมีประสบการณ์จากเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่คล้ายกันในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งทำให้เกิดเอกลักษณ์ในทัศนคติหรือพฤติกรรมร่วมกัน เดชา เดชะวัฒนะ (2552) ซึ่งนักวิชาการได้แบ่งกลุ่มในแต่ละยุคสมัยออกเป็นหลายเจนเนอเรชั่น (Generation) ได้แก่ เบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomer) เจเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation X) เจเนอเรชั่นวาย (Generation Y) เจเนอเรชั่นแซด (Generation Z) เป็นต้น ดังตาราง

ปี พ.ศ.เกิด	เจนเนอเรชั่น
2489-2507	เบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomer)
2508-2522	เจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation X)
2523-2540	เจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y)
2538-2552	เจนเนอเรชั่นแซด (Generation Z)

1.2 การแบ่งเจนเนอเรชั่น

1.2.1 เบบี้บูมเมอร์ เจเนอเรชั่น (Baby Boomer Generation) เจนบี (Gen B) หรือ ยุคบุปผาชน เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่าง พ.ศ.2489 – 2507 หรือ ช่วงหลังสงคราม โลกครั้งที่สอง ซึ่งคนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้เกษียณอายุไปแล้วและบางส่วนกำลังเข้าใกล้ช่วงเวลาเกษียณอายุ (Zemke, Raines, Filipczak , 1999) ภายหลังสงคราม โลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด ประชากรของประเทศลดน้อยลง เพราะเสียชีวิตจากการสู้รบในสงคราม และมีอัตราการเกิดเด็กในช่วงสงครามน้อยมาก ประชากรที่เหลืออยู่ของแต่ละประเทศก็อยู่ในวัยผู้ใหญ่เป็นจำนวนมาก หน่วยราชการในหลายประเทศจึงรณรงค์ส่งเสริมให้ประชากรมีทายาทให้มากขึ้น เพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตและเพื่อความมั่นคงของชาติ นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว การรณรงค์เรื่องการคุมกำเนิดยังไม่แพร่หลายนัก (The Society for Human Resource Management, 2004) จึงเป็นที่มาของชื่อ “เบบี้บูมเมอร์”(เดชา เดชะวัฒนะ, 2552)

1.2.2 เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X) เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2508-2522 ซึ่งเป็นรุ่นลูกๆ ของเบบี้บูมเมอร์ เจเนอเรชันนี้เกิดมาพร้อมกับโลกที่เริ่มมีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจสูง จึงเริ่มไม่นิยมมีลูกมาก ผลกระทบจากช่วงการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในยุคสมัยนั้นส่งผลกระทบต่อประชากรกลุ่มนี้ค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคอมพิวเตอร์เมนเฟรมที่มีขนาดใหญ่ไปสู่คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่มีขนาดเล็กลง ประกอบกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมในวงกว้าง ทำให้เกิดการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต ทำให้สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจมุ่งไปทางความเป็นปัจเจกบุคคล และวัตถุนิยมสูงขึ้น กลุ่มเจเนอเรชันเอ็กซ์จะพึ่งพาความรู้ ความสามารถของตนเองในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้ปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง (กานต์พิชชา เก่งการช่าง, 2556)

1.2.3 กลุ่มเจเนอเรชันวาย (Generation Y) Why Generation หรือยุค Millennials เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2523-2540 เป็นช่วงที่วิทยาการต่างๆ เจริญเติบโตก้าวหน้าอย่างชัดเจน มีการคิดค้นอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่มากมาย เกิดสื่อรูปแบบใหม่ชนิดต่างๆ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ในสังคม นักวิจัยส่วนใหญ่ได้อธิบายลักษณะของกลุ่มเจเนอเรชันยานี้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีลักษณะที่ต้องการอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เคารพคนอื่นที่ตัวตน กล้าแสดงออกทางความคิด การพูด การแต่งกาย มีความอดทนต่ำ ชอบทำทายกถูระเบียบ มีความทะเยอทะยานต้องการประสบความสำเร็จในระยะเวลาอันสั้น ชอบการเปลี่ยนแปลง คู่แข่งกับเทคโนโลยี มีความกระตือรือร้น มองโลกในแง่ดี ชอบความสะดวกสบาย และมีไอเดียบอกคิดอะไรนอกกรอบ และมักมีคำถาม “ทำไม” ด้วยความอยากรู้อยากมากกว่าเพียงแค่รับคำสั่ง และพยายามค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อเรียกกลุ่มนี้ “Generation Why” (ศันธยา สิทธิสมวงศ์ (กิตติโกวิท), มปป.)

1.2.4 เจเนอเรชันแซด (Generation Z) เป็นกลุ่มคนที่เกิดช่วง พ.ศ. 2538-2552 หรือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 7-21 ปี ปัจจุบันเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถหลากหลาย มีทักษะความสามารถหลายด้าน ชอบทำงานแบบอิสระ เป็นกลุ่มคนทำงานหน้าใหม่ไฟแรง แต่ยังอ่อนต่อประสบการณ์ สนุกกับการทำงานเป็นทีม ไม่ชอบอยู่ในกรอบ ไม่ชอบการทำงานที่มีการผูกมัดตัวเอง เนื่องจากมีความรู้สึกที่ว่า องค์กรจะเอาเปรียบตัวเอง คนกลุ่มนี้จึงชอบการแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ในปัจจุบันนี้หากองค์กรใดมีบุคลากรที่ทำงานร่วมกันอยู่หลายช่วงอายุคน ซึ่งคนแต่ละรุ่นก็จะมีแนวคิดและมุมมองที่แตกต่างกันอาจจะเกิดปัญหาในการประสานงานกันในองค์กรเนื่องจากมีแนวคิดมุมมอง และความต้องการที่แตกต่างกัน (ภัทรานิษฐ์ ศรีจันทร์พาพันธุ์, 2561)

2. ความรู้เกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์และการจัดการ

2.1 ความหมายของขยะอิเล็กทรอนิกส์ ชมพูช พรหมภักดี (2558) ได้ให้ความหมายของขยะอิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า “ขยะอิเล็กทรอนิกส์” (Electronic Waste หรือ E-Waste) หรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronic Equipment’s: WEEE)” หมายถึง อุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่จำเป็นต้องการใช้งานแล้วชำรุดอายุการใช้งานหรือไม่ต้องการใช้งานอีกต่อไป โดยอุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ต้องการแล้วเหล่านี้ก็จะกลายมาเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งต้องมีการจัดการอย่างถูกวิธี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นซีดี ดีวีดี โทรศัพท์ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องรับส่ง โทรสาร ปรินเตอร์ เครื่องเสียง เครื่องดูดฝุ่น เตารอบ ไมโครเวฟ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า หลอดไฟ เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

2.2 สถานการณ์ขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย สำหรับสถานการณ์ปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยนั้น ปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ได้เพิ่ม ปริมาณสูงขึ้นทุกปีตามระดับความเจริญทางเศรษฐกิจ ในรายงานสถานการณ์มลพิษประเทศไทย ปี 2557 กรมควบคุมมลพิษได้คาดการณ์ปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์อยู่ที่ ประมาณ 376,801 ตันซึ่งเป็นปริมาณรวมจากซากผลิตภัณฑ์ เพียง 8 ชนิด ได้แก่ โทรศัพท์ เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นวีซีดี/ดีวีดี โทรศัพท์มือถือและกล้องถ่ายรูป ดิจิตอล ดังนั้น หากรวมทุกประเภทผลิตภัณฑ์เหมือนสหภาพยุโรป 10 กลุ่มผลิตภัณฑ์คาดว่า ปริมาณขยะ อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยน่าจะสูงกว่านี้หลายเท่า ในประเทศไทย เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือ “ของเก่า” ใน ความเข้าใจของคนไทยมักจะถูกขายให้กับ

พ่อค้ารับซื้อของเก่าหรือชาเล้งที่มาตระเวนรับซื้อจากบ้านเรือนเพื่อนำไปถอดแยกชิ้นส่วนเพื่อขายเป็นวัสดุรีไซเคิล เช่น ทองแดง อลูมิเนียม พลาสติก เป็นต้น ดังตาราง

สถานการณ์ปริมาณซากผลิตภัณฑ์ฯ							
ลำดับ	ประเภทผลิตภัณฑ์	ปริมาณซากผลิตภัณฑ์ (ตัน/ปี)					
		พ.ศ. 2555	พ.ศ. 2556	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560
1	โทรทัศน์	45,163	101,286	103,610	106,335	108,781	98,369.71
2	เครื่องปรับอากาศ	26,448	71,821	73,469	74,799	76,519	75,419.61
3	ตู้เย็น	41,100	63,092	64,540	65,765	67,278	63,884.71
4	เครื่องซักผ้า	-	58,930	60,282	60,492	61,883	60,851.64
5	คอมพิวเตอรื	17,711	53,958	55,195	57,058	58,370	56,078.54
6	เครื่องเล่นวีซีดี/ดีวีดี	-	17,458	55,195	57,058	58,370	30,436.42
7	โทรศัพท์	767	1,620	1,658	1,682	1,721	8,797.58
8	กล่องถ่วงรูปดิจิทัล	-	184	188	190	194	7,539.998
	รวม	131,198	368,349	376,801	384,233	393,070	401,387.21

2.3 การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์

1. การลดการใช้ให้น้อยลง (Reduce) หมายถึง ลดการบริโภคตั้งแต่แรก ไม่ซื้อของฟุ่มเฟือย และ หากจำเป็นต้องซื้อให้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยไม่มีสารอันตรายหรือมีในปริมาณต่ำประหยัดพลังงานและ สามารถรีไซเคิลได้ง่ายเมื่อผลิตภัณฑ์กลายเป็นซาก โดยอาจพิจารณาเลือกซื้อสินค้าที่มีฉลาก มอกหรือฉลากเขียว. หรือฉลากสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของต่างประเทศ

2. การใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นการซื้ออายุการใช้งานผลิตภัณฑ์ โดยอาจซ่อมแซม (Repair) หรือ ปรับปรุงให้ทันสมัย (Upgrade) โดยระมัดระวังไม่ให้สารอันตรายจากชิ้นส่วนเก่าปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม

3. การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผู้รับซื้อควรพิจารณาความสามารถ ในการจัดการหรือรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างถูกต้องปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม จึงควรพิจารณาขายให้เฉพาะ ผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนและได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหากเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มี การรับซื้อคืน ควรแยกทิ้งออกจากขยะทั่วไป เพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปกำจัดหรือรีไซเคิลอย่างถูกต้องต่อไป

3. แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ (Human Behavior Theory)

ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ นักจิตวิทยามักสนใจศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึภายในจิตใจของมนุษย์ เช่นทัศนคติ นำไปสู่ พฤติกรรมของมนุษย์อย่างไร ซึ่งเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ภายในจิตใจของมนุษย์ แล้วสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกต่อผู้อื่น (ยูลบ เบ็ญจรงค์กิจ, 2534)

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ฉบับที่ 133 (การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย, 2560)

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง มีเพียงกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายและการประกอบกิจการอุตสาหกรรม และกฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับต่างๆ การดำเนินงานที่ผ่านมามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและอาจนำมาใช้ในการจัดการ ควบคุม และป้องกันเศษเหลือทิ้งของเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ได้แก่

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสีย น้ำเน่า อากาศเป็นพิษ ป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธารถูกทำลาย อันเนื่องมาจากการขยายตัวของประชากร การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ถูกต้องและอุตสาหกรรม โดยส่งเสริมประชาชน และองค์กรเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีการจัดระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีการจัดระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดการประสานงาน และมีหน้าที่ร่วมกันในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกำหนดแนวทางปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรง กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษให้เป็นไปโดยชัดเจนและกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมด้านกองทุนและความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติหน้าที่

การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นการวางกรอบนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม การวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม การประกาศเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม การกำหนดให้โครงการขนาดใหญ่จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมหรือการรีไซเคิลเศษเหลือทิ้งของเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ใด ๆ

2. พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ออกมายกเลิกพระราชบัญญัติวัตถุมีพิษ พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติวัตถุมีพิษ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2516 เนื่องจากปรากฏว่ามีกรณีนำวัตถุอันตรายมาใช้ในกิจการประเภทต่างๆ เป็นจำนวนมาก และวัตถุอันตรายบางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้ แม้ว่าในขณะนี้มีกฎหมายที่ใช้ควบคุมวัตถุที่ก่อให้เกิดอันตรายอยู่บ้างแล้วก็ตาม แต่ก็มิได้อยู่หลายฉบับและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหลายกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งกฎหมายเหล่านั้นได้ออกมาต่างยุคต่างสมัยกัน ทำให้มีบทบัญญัติที่แตกต่างกันและยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยวัตถุมีพิษโดยขยายขอบเขตให้ครอบคลุมวัตถุอันตรายต่างๆทุกชนิด และกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการควบคุมวัตถุอันตรายให้เหมาะสมยิ่งขึ้นพร้อมกับจัดระบบบริหารให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลวัตถุอันตรายดังกล่าวด้วย

กฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับกับบุคคลใดที่ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย แต่มิได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้ผลิตต้องเรียกคืนเศษเหลือทิ้งของเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วมาบำบัดหรือรีไซเคิล

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาสกร จิตรไคร์ครวญ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้และทัศนคติของผู้ใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ค กรณีศึกษา กูเกิล พลัส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ค กรณีศึกษา กูเกิล พลัส เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ค กรณีศึกษา กูเกิล พลัส ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้ส่วนมากใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นประจำทุกวัน และใช้ระยะเวลามากกว่า 3 ชั่วโมงในแต่ละวัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัชญา หิน ศรีสุวรรณ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่” จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ค (Facebook) พบว่าช่วงเวลาที่เข้าใช้งานมากที่สุด ช่วงดึก (19.00 – 24.00น.) ใช้เวลาในการเข้าใช้ประมาณ 30 นาที และเข้าใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ทุกวัน

ชมพูนุท พรหมภักดี (2555) ได้เขียนบทความวิชาการเกี่ยวกับ แนวทางการรับมือปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ซึ่งระบุถึงกระบวนการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกต้อง คือ ต้องมีการป้องกันตั้งแต่ต้นทางและการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ สามารถทำได้ด้วยหลัก 3 R คือ Reduce (การลด คือ ลดจำนวนการบริโภค ซึ่งตามความจำเป็น ให้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีอายุการใช้งานยาวนาน) Reuse (การใช้ซ้ำ โดยการนำ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่) Recycle (การรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เพื่อประหยัดทรัพยากร และมีการคัดแยกไม่ให้ทิ้งร่วมกับขยะมูลฝอยทั่วไป และจัดการอย่างถูกวิธี) ข้อเสนอแนะที่มีต่อภาครัฐคือ ควรมีกฎหมายที่ส่งเสริมให้เกิดกลไกในการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม และรวมถึงกำหนดการรับผิดชอบในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ มีการส่งเสริมให้เกิดธุรกิจรีไซเคิลอย่างครบวงจรขึ้นในประเทศจัดระบบเกี่ยวกับสถานที่ทิ้งขยะอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ แต่การดำเนินการให้เกิดผลนั้น ควรอาศัยการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) ร่วมกับแนวคิดผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pay Principle: PPP) เพื่อสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมแก่ผู้ผลิต ส่วนในภาคผู้ประกอบการ ควรจะแสดงความรับผิดชอบต่อ อาจทำได้โดยการรับคืนซากผลิตภัณฑ์ “ของเก่าแลกของใหม่”

มนตรี รุ่งแสงมณูญ (2555) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายและหน่วยงานที่รับผิดชอบของประเทศไทย ในการแยกแยะความแตกต่างของการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์จากคอมพิวเตอร์ที่หมดอายุการใช้งานเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) นำกลับมาคืนสภาพ (Recovery) หรือกำจัด (Disposal) ออกจากการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์จากคอมพิวเตอร์ที่ยังไม่หมดอายุการใช้งานเพื่อการใช้ซ้ำ (Reuse) มีความแตกต่างกับ อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน ค.ศ. 1989 รวมถึงสหภาพยุโรป ออสเตรเลียและสิงคโปร์ ที่มีประสิทธิภาพ ชัดเจนในการดูแลควบคุมตรวจสอบในการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์จากคอมพิวเตอร์ ดังนั้นจึงควรปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและหน่วยงานที่รับผิดชอบของไทยให้มีประสิทธิภาพและชัดเจนเหมือนอนุสัญญาบาเซลและของต่างประเทศ

สุรัส ตั้งไพฑูรย์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ตัวแบบการนำนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ไปปฏิบัติ โดยศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี เทศบาลนครพิษณุโลก และเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า 1. การว่าจ้างให้ผู้รับจ้างภายนอกมาดำเนินการ วิธีนี้จะประหยัดงบประมาณมากกว่า 2. บุคลากรมีการรับรู้ถึงนโยบายและแนวทางปฏิบัติ มีความตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ส่งผลให้ปรับพฤติกรรมในการทำงาน และการมีจิตบริการสังคม 3. เทศบาลให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างการรับรู้ต่อประชาชนและก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน 4. ผู้บริหารของหน่วยปฏิบัติมีความเป็นผู้นำสามารถประสานงาน วางแผน การทำงานที่เป็นรูปธรรม ทำให้วัดผลได้และมีคุณธรรมในการบริหาร 5. ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมายของนโยบายและการปฏิบัติงาน

ฤทธิชัย เจริญผ่อง (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการโทรศัพท์มือถือ ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของผู้ใช้งานสมาร์ตโฟนนั้นมีความหลากหลาย เช่น ต้องการ social network, ต้องการความบันเทิง, ต้องการการความสะดวกในการรับข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมาร์ตโฟนขึ้นเรื่อยๆ เช่น จากเดิมที่เครื่องมี spec เท่านั้น เมื่อเวลาผ่านไปสมาร์ตโฟนรุ่นใหม่ก็ออกมาด้วย spec ที่สูงขึ้น เพื่อการใช้งานที่ดีขึ้น หรือจะเป็นการพัฒนาฟังก์ชันใหม่ๆ ออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการ สิ่งเหล่านี้ทำให้สมาร์ตโฟนดูน่าสนใจและมีอะไรใหม่ๆ ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง มีผลทำให้บรรดาผู้ใช้งานต้องการความแปลกใหม่หรือเป็นคนชอบลองอะไรใหม่ๆ สนใจที่จะจับจองเป็นเจ้าของสมาร์ตโฟนกลุ่มนี้ด้วย

ศุนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2558) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนในหัวข้อ “ชีวิตประจำวันของเยาวชนในยุคสื่อออนไลน์” ผลการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์จากการใช้สื่อออนไลน์อันดับแรกเยาวชนระบุว่า รับรู้ข่าวสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและไว ซึ่งคนส่วนใหญ่นิยมทำกิจกรรมทางออนไลน์มากที่สุด ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้สื่อพบว่า สื่อยูทูป (YouTube.com) มีการเข้าชมวิดีโอราว 40 ล้านครั้งต่อวัน ธัญญธร สารสิทธิ์ (2558) อาจเปรียบได้ว่าสื่อยูทูปเป็นช่องทางที่

ผู้ใช้งานสามารถเข้าไปปรับชมสื่อในด้านต่างๆ ตามที่ต้องการ ด้วยรูปแบบในการนำเสนอของสื่อ YouTube นั้นมีการถ่ายทอดทั้งภาพและเสียงทำให้ง่ายต่อการรับชมและง่ายต่อการรับรู้สื่อ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านความบันเทิง ทำให้สังคมทุกวันนี้กลายเป็นสังคมแห่งยุคข่าวสาร และมีความแคบลง สามารถทำให้เกิดการรับรู้ได้ทันทีแบบ Real-Time (พัชรภรณ์ ไกรชุมพล, 2555)

ปารมี พัฒนคุณและวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาความรู้และทัศนคติของผู้บริโภคในอำเภอปากเกร็ดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง ซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน จะช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของผู้บริโภค อันจะนำไปสู่พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น สินค้าที่สามารถย่อยสลายได้ สินค้าที่ไร้สารพิษตกค้าง ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีฉลากประหยัดไฟเบอร์ 5 ดังนั้นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน จึงเป็นกลไกสำคัญเบื้องต้นในการสร้างทัศนคติที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติในที่สุด

วิธีการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอเรชัน (Generation) ความรู้เกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์และการจัดการ แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยและฐานข้อมูลการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต และเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยวิธีการเก็บแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ที่ได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Cochran (1977 อ้างใน ชิวดี เอกะกุล, 2543) กรณีไม่ทราบขนาดประชากร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริโภครวมเจนเนอเรชันวาย (เกิดในช่วงปี พ.ศ.2523-2540) ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และผู้ประกอบการร้านค้า โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้มีการกำหนดประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือ แลพฤติกรรมจัดการซากโทรศัพท์มือถือ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.50 สถานะเป็นนักศึกษา ร้อยละ 86.50 ที่มีอายุอยู่ในช่วง 21-26 ปี ร้อยละ 87.50 การศึกษาสูงสุดอยู่ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 90.50 และมีสถานภาพโสด ร้อยละ 93.75

2. พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือ

พบว่า ส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือใช้ครั้งแรกอายุ 10-15 ปี ร้อยละ 86.50 ใช้โทรศัพท์รุ่นไอโฟน ร้อยละ 51.25 มีการใช้งานสูงสุดประมาณ 1-3 ปี ร้อยละ 70.75 ข้อคำนึงในการตัดสินใจเลือกซื้อโทรศัพท์เพราะตอบโจทย์ความต้องการมากที่สุด ร้อยละ 31.25 ช่วงเวลาที่ใช้โทรศัพท์ เวลา 21.01 ขึ้นไป ร้อยละ 81.00 ระยะเวลาที่ใช้โทรศัพท์ 7 ชั่วโมงขึ้นไป/วัน ร้อยละ 77.25 วัตถุประสงค์หลักในการใช้โทรศัพท์เพื่อความบันเทิงและนันทนาการ ร้อยละ 78.50 แอปพลิเคชันที่เล่นบ่อยที่สุดคือ เฟสบุ๊ก ร้อยละ 43.00 และระยะเวลาในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ อยู่ในช่วง 30 นาที – 1 ชั่วโมง ร้อยละ 46.25 แสดงดังตาราง

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. มีโทรศัพท์ที่ใช้ครั้งแรกตอนอายุ		
ต่ำกว่า 10 ปี	5	1.25
10-15 ปี	346	86.50
16-20 ปี	44	11.00
21-25 ปี	5	1.25
2. โทรศัพท์ที่ใช้ในปัจจุบัน		
IPhone	205	51.25
Samsung	83	20.75
Oppo	53	13.25
Vivo	38	9.50
Huawei	14	3.50
อื่นๆ	7	1.75
3. อายุเฉลี่ยของการใช้งานโทรศัพท์มือถือ		
1-3 ปี	283	70.75
4-6 ปี	113	28.25
7 ปีขึ้นไป	4	1.00
4. ข้อคำนึงในการตัดสินใจเลือกซื้อโทรศัพท์มือถือ		
ตอบโจทย์ความต้องการ	125	31.25
ความแข็งแรงทนทาน	116	29.00
ราคา	67	16.75
ความสวยงาม	51	12.75
ยี่ห้อ	41	10.25
5. ช่วงเวลาที่เล่นโทรศัพท์มือถือ		
เวลาเช้า (06.00 – 09.00 น.)	0	0.00
เวลาสาย (09.01 – 12.00 น.)	4	1.00
เวลาบ่าย (12.01 – 15.00น.)	4	1.00
เวลาเย็น (15.01 – 18.00น.)	8	2.00
เวลาค่ำ (18.01 – 21.00น.)	60	15.00
เวลาดึก (21.01น. ขึ้นไป)	324	81.00
6. ระยะเวลาที่ใช้โทรศัพท์มือถือ		
1-3 ชั่วโมง	47	11.75
4-6 ชั่วโมง	44	11.00
7 ชั่วโมงขึ้นไป	309	77.25
7. วัตถุประสงค์หลักในการใช้โทรศัพท์มือถือ		
เพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ	29	7.25
เพื่อความบันเทิงและนันทนาการ	314	78.50
เพื่อเล่น social ต่างๆ	57	14.25
รวม	400	100.00

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
8. แอปพลิเคชันที่เล่นในโทรศัพท์มือถือ		
เฟสบุ๊ก (Facebook)	172	43.00
ไลน์ (line)	26	6.50
อินสตราแกรม (Instagram)	86	21.50
ทวิตเตอร์ (Twitter)	76	19.00
อื่นๆ	40	10.00
9.ระยะเวลาในการเล่นเครือข่ายสังคมออนไลน์		
น้อยกว่า 30 นาที	12	3.00
30 นาที – 1 ชั่วโมง	185	46.25
2-3 ชั่วโมง	167	41.75
4-5 ชั่วโมง	12	3.00
6-7 ชั่วโมง	7	1.75
8 ชั่วโมงขึ้นไป	17	4.25
รวม	400	100.00

3. พฤติกรรมการจัดการซากโทรศัพท์มือถือ แสดงดังตาราง

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. วิธีการจัดการโทรศัพท์ที่เสื่อมสภาพ		
เก็บไว้เฉยๆ ไม่ทำอะไร	266	66.50
ซ่อมแซมเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่	64	16.00
ขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า/ร้านสินค้ามือสอง/ร้านโทรศัพท์	34	8.50
ให้คนอื่น	23	5.75
ทิ้งในถังขยะ	12	3.00
กำจัดเอง โดยการเผาหรือฝังดิน	1	0.25
2. วิธีการจัดการโทรศัพท์มือถือที่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน		
ด้วยวิธีการคัดแยก		
ทิ้งร่วมกับขยะประเภทอื่น โดยไม่มีการคัดแยก	76	19.00
ทิ้งแยกจากขยะประเภทอื่น	324	81.00
3. วิธีการจัดการโทรศัพท์มือถือที่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน		
ด้วยวิธีการจัดเก็บ		
เก็บ ในถุงพลาสติกทั่วไป	202	50.50
เก็บในถังที่มีฝาปิดมิดชิด	103	25.75
เก็บ ในถุงพลาสติกสีดำ	76	19.00
อื่นๆ	19	4.75
รวม	400	100.00

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. วิธีการจัดการโทรศัพท์มือถือที่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งานด้วยวิธีการทิ้ง		
ทิ้ง ยังจู่ดวงถังของเทศบาลหรืออบต.	333	83.25
ทิ้ง ยังจู่รับซากโทรศัพท์หรือศูนย์จำหน่ายโทรศัพท์	54	13.50
อื่นๆ	13	3.25
รวม	400	100.00

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของคณิสฺร โภคกลุ่มเจเนอเรชันวาย มีอายุเฉลี่ยในการใช้โทรศัพท์เพียง 1-3 ปี เท่านั้น เนื่องจากว่ากระแสการบริโภคนิยมและการรับเทคโนโลยี รวมถึงการตลาดของโทรศัพท์มือถือมีการออกรุ่นใหม่อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้คนส่วนใหญ่เปลี่ยนโทรศัพท์มือถือบ่อยเพื่อให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการต่อยุคสมัยได้ทัน สอดคล้องกับงานวิจัยของฤทธิชัย เจริญผ่อง (2557) ที่ได้กล่าวว่า ความต้องการของผู้ใช้งานสมาร์ตโฟนนั้นมีความหลากหลายมากขึ้นทั้งเพื่อความบันเทิงในการรับข้อมูลข่าวสาร ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมาร์ตโฟนขึ้นเรื่อยๆ เช่น สเปคและฟังก์ชันการใช้งานใหม่ สำหรับช่วงเวลาที่ใช้โทรศัพท์ส่วนใหญ่จะใช้ในเวลา 21.01 น.ขึ้นไป มากถึงร้อยละ 81.00 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ว่างจากการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรมประจำวัน และเป็นช่วงเวลาที่พักผ่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของปรัชญา หิน ศรีสุวรรณ (2553) ที่ได้กล่าวว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการใช้สมาร์ตโฟนในการเล่นโซเชียลมากที่สุด ในช่วงดึก เวลา 19.00-24.00 น. โดยมีระยะเวลาการเข้าใช้ประมาณ 30 นาทีและเข้าใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ทุกวัน ส่วนวัตถุประสงค์หลักที่ใช้คือ เพื่อความบันเทิงและบันเทิงนาการ มากถึงร้อยละ 78.50 โดยเฉพาะการรับชมสื่อออนไลน์ยูทูบ เนื่องจากเป็นวิธีการผ่อนคลายจากความเครียดที่ได้มาจากการเรียน การทำงานได้มากที่สุด เพราะยูทูบมีเนื้อหาที่มีคุณภาพ น่าสนใจ และมีความหลากหลาย ง่ายต่อการเข้าถึงและการค้นหาวิดีโอต่างๆ ได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนัษวิจิตรมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2558) ที่ได้กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากสมาร์ตโฟนในการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ มีความสะดวก รวดเร็ว และให้ความบันเทิง

ส่วนพฤติกรรมจัดการซากโทรศัพท์มือถือ ส่วนใหญ่มีการคัดแยกออกจากขยะประเภทอื่น นั้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการคัดแยกขยะ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างจะเก็บไว้ในถุงพลาสติกทั่วไปและนำไปทิ้งในถังรวมที่เทศบาลจัดไว้ให้ เนื่องจากไม่รู้ว่าจะต้องนำไปกำจัดอย่างไรจึงจะถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของปารมี พัฒนกุล และวิโรจน์ เจริญลักษณ์ (2559) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริโภคมีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม จะให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมและการจัดการที่ถูกวิธี ดังนั้นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องแก่ประชาชน จะเป็นกลไกสำคัญเบื้องต้นในการสร้างทัศนคติที่ดี อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติในที่สุด

ข้อเสนอแนะจากการศึกษารังนี้

1. ทางวิทยาเขต ควรมีการกำหนดจู่ดวงถัง กำหนดวัน หรือ กำหนดกิจกรรม รับคืนซากโทรศัพท์มือถือที่หมดอายุการใช้งาน เสื่อมสภาพหรือไม่ต้องการ เพื่อให้เกิดการจัดเก็บและการเข้าระบบการกำจัดอย่างถูกวิธี รวมถึง การนำไปใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด
2. ทางวิทยาเขต ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากซากโทรศัพท์อย่างต่อเนื่อง

3. ทางวิทยาเขต ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบในด้านการจัดการขยะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้างต่อไป

ควรมีการศึกษากลุ่มเจนเนอเรชันวายในบริบทเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนจัดการในการบริหารต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กานต์พิชชา เก่งการช่าง. (2556). เจเนอเรชันวายกับการท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล.
- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับเจเนอเรชัน (Generation).
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2558). แนวทางการรับมือปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย (The Ways to Cope with the Problem of Electronic Waste in Thailand). เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2561 เข้าถึงได้จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/download/110161/86444/>
- เดชา เดชะวัฒน์. (2552). การรับรู้คุณลักษณะของเจเนอเรชันวายและแรงจูงใจในการทำงาน : มุมมองระหว่างเจเนอเรชันต่างๆ ในองค์กร. *วารสารจุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*. 31 (121), 1-25.
- ชญัญธร สารสิทธิ์. (2558). พฤติกรรมการใช้งานและการคัดเลือกข่าวจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สื่อข่าวโทรทัศน์.
- ปรัชญา หินศรีสุวรรณ. (2555). รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ, คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปารมี พัฒนคุณและวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2559). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*.
- พัชรภรณ์ ไกรชุมพล. (2555). ทศนคติและพฤติกรรมการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างชื่อเสียง กรณีศึกษา ยูทูป (YouTube). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทรานิษฐ์ ศรีจันทร์พานิช. (2561). รายงานการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการคัดแยกขยะของคน 4 Generation Y.
- ภาสกร จิตรโครครวญ. (2553). เทคโนโลยีของสื่อใหม่และการนำเสนอตัวตนต่อสังคมกับ พฤติกรรมการสื่อสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการประชาสัมพันธ์, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี รุ่งแสงมัญญ. (2555). มาตรการทางกฎหมายในการนำเข้าและการส่งออกขยะอิเล็กทรอนิกส์เพื่อ หมุนเวียนกลับมา ใช้ใหม่ (Recycle) หรือนำกลับมาใช้ใหม่ (Recovery) หรือกำจัด (Disposal) หรือใช้ซ้ำ(Reuse) : กรณีศึกษาขยะ อิเล็กทรอนิกส์จากคอมพิวเตอร์. *บริหารธุรกิจ*. 15 (2), 25-46.
- ยุบล เบ็ญจรงค์ กิจ. (2534). แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ (Human Behavior Theory).
- ศันธยา สิทธิสมวงศ์ (กิตติโกวิท). (ม.ป.ป.). **Generation Y ความท้าทายใหม่สำหรับองค์กร**, สืบค้น 28 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก รายงานการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการคัดแยกขยะของคน 4 Generation Y.
- ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2558). ชีวิตประจำวันของเยาวชนในยุคสื่อออนไลน์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุรัส ตังไพฑูรย์. (2556). ตัวแบบการนำนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ไปปฏิบัติ. *วิชาการ*, 4-5.
- ฤทธิชัย เจริญผ่อง. (2557). **วิวัฒนาการโทรศัพท์มือถือ**เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2561 เข้าถึงได้จาก <http://greenglass.789blogspot.com/>

ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ของนักศึกษากิจกรรมชั้นปีที่ 1
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Expectations about the Type of Activities for the First Year Students of the
Faculty of Management Science, Silpakorn University Phetchaburi IT Campus

โปรดเกล้า ภัคดีเพชร¹ ธนากร นุชเจริญ² และ สุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาฝ่ายกิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และกระบวนการสนทนากลุ่ม ตัวแทนนักศึกษาฝ่ายกิจกรรมจำนวน 22 คน ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่เป็นไปตามความคาดหวัง คือ กิจกรรมรับน้องประชมเชียร์เป็นการสร้างและสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง ส่วนสิ่งที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ไม่คาดคิดว่าในกิจกรรมรับน้องมีการสร้างแรงกดดันในลักษณะต่างๆแต่ยังอยู่ในระดับที่รับได้เนื่องจากไม่มีความรุนแรง แต่มีเพียงการใช้คำพูดในการกดดันเท่านั้น ส่วนแนวทางการจัดรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์มีข้อเสนอให้ปรับปรุงในด้านต่างๆ เช่น ระยะเวลาในการทำกิจกรรมของแต่ละฝ่ายไม่ควรเกิน 30 นาที รูปแบบการทำกิจกรรมควรมีการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ลักษณะต่างๆเพิ่มขึ้น รวมทั้งไม่ควรนำระบบ SOTUS มาใช้ดำเนินในกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ แต่ควรมาจากสมัครใจ

คำสำคัญ : ความคาดหวัง กิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ ข้อเสนอแนะ

Abstract

Management Science, Silpakorn University Phetchaburi IT Campus in terms of ways to enhance and develop new approaches or activities to adapt to the current society. Use the Purposive Sampling Method. Tools used to collect this information. The interviewer asked the questioner to interviews with 5 groups: Cheer, Recreation, Welfare, Nursing and Spy. The researcher used In-depth Interview and focus group methods. The results were as follows:

¹นักศึกษาศาขวิชากรจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

²นักศึกษาศาขวิชากรจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจํากลุ่มวิชากรจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรเพชรบุรี

*Corresponding author: e-mail:nui_supparat@hotmail.com

The purpose of this research found that there are some helpful suggestions to improve activities for the first year students to be appropriate and adapt to the current society. Should encourage the public relations; make interesting media in the content and importance of the activities, the meeting, the cheer and what students will receive from the cheerleaders meeting.

Keywords: Expectations Cheerleaders Meeting Suggestions

บทนำ

ตลอดเวลาที่ผ่านมาเกิดกระแสวิจารณ์เป็นอย่างมากเกี่ยวกับกิจกรรมรับน้องที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับนักศึกษาใหม่ซึ่งจะถูกจัดขึ้นในช่วงเปิดปีการศึกษาใหม่เป็นประจำทุกปี ในหลายสถาบัน หลายคณะฯ แต่ระบบการรับน้องแทบทั้งหมด ล้วนแล้วแต่มีจุดประสงค์หลักคือ การสร้างความสามัคคี สร้างความเป็น“รุ่น”ให้กับนักศึกษาใหม่และสร้างระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง ซึ่งการไปให้ถึงเป้าหมายด้านความรัก ความสามัคคี โดยสรรหาวิธีการต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษา เสรีภาพ ทั้ง กาย วาจา จิตใจ เช่นการ ตะโกน ตะคอกคำเพียงเพราะว่ารุ่นน้องมากันไม่ครบ ทั้งหมดถูกกล่าวหาว่าเพื่อให้น้องรวมกันเป็นรุ่นเดียวกัน แต่ในปัจจุบัน ปี 2561 ข่าวกองการรับน้องที่รุนแรงและกระแสการต่อต้านการรับน้องนั้นเริ่มมีให้เห็นน้อยลง

โดยเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2561 มีความเห็นจากการศึกษาพบว่า ประชาชนกว่า 67% ยังเห็นว่าควรมีประเพณีการรับน้องต่อ แต่แนะแนวทางมาจัดทำกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบันมองว่ามีผลเสียมากกว่าผลดี ศึกษาจากประชาชนที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป กระจาย ทุกภูมิภาค ระดับการศึกษา และอาชีพทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,264 หน่วยตัวอย่าง เกี่ยวกับประเพณีการรับน้องในปัจจุบัน ผลจากการศึกษาพบว่า การรับน้องรุนแรงนั้นลดลงจากเดิมจึงชี้ให้เห็นว่าการรับน้องมีการปรับเปลี่ยนและแก้ไขให้เกิดความเหมาะสมและสามารถยอมรับได้มากขึ้น (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นิด้า, 2561)

มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรีได้จัดกิจกรรมต้อนรับนักศึกษาใหม่ทุกปีการศึกษา โดยมีทั้งหมด 3 คณะด้วยกัน ได้แก่ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร แต่ละคณะจะมีวิธีการในการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่มีวัตถุประสงค์หลักคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งในเรื่องการให้นักศึกษาใหม่ทำความรู้จักกัน การได้ทำกิจกรรมสัมพันธ์ที่ถืออยู่ในการรับน้องประชุมเชียร์ การได้รู้จักสังคมที่กว้างขึ้นมากกว่าเดิม เช่น ได้รู้จักบุคลากรฝ่ายกิจการนักศึกษา เพราะมีการเปิดรับสมัครนักศึกษาวิชาทหารหรือข่าวสารการกองทุนต่างๆ เช่น การกู้ยืมเพื่อการศึกษา เป็นต้น จึงต้องมีการติดต่อสื่อสารเพื่อหาข้อมูล หรือ การได้รู้จักเพื่อนต่างคณะจากกิจกรรมรับน้องรวมทั้ง 3 คณะ การได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ภายในพื้นที่มหาวิทยาลัย เนื่องจากนักศึกษาใหม่ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาที่มีความหลากหลาย และสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นน้องกับรุ่นพี่ ให้มีความสำคัญในเรื่องของการเคารพผู้ที่มีความอาวุโสกว่า เช่น คณาจารย์และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ในกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์จึงแฝงข้อคิดสิ่งต่างๆไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสามัคคี การมีน้ำใจ

เอื้อเพื่อเอื้อแก่ซึ่งกันและกัน ยังได้ทราบกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต
สารสนเทศเพชรบุรี

กิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์มีด้วยกันหลายกิจกรรมไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมการชิงรุ่น กิจกรรมชิงธง การ
ฝึกซ้อมน้องด้วยตัวแทนฝ่ายกิจกรรมของแต่ละฝ่ายเพื่อนำไปสอนให้กับเพื่อนๆ ในชั้นปี กิจกรรมการสนทนา
การเล่นยามเย็น การรับน้องประชุมเชียร์จึงเป็นกิจกรรมที่มอบภารกิจที่มีเนื้อหาแอบแฝงให้ข้อคิดต่างและยัง
แสดงให้เห็นถึงความสามัคคี การเอื้อเพื่อเอื้อแก่ซึ่งกันและกัน เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการรับน้อง
ประชุมเชียร์ทั้งหมดแล้วจะเป็นการมอบรุ่นให้นักศึกษาใหม่ได้เป็นนักศึกษาของคณะวิทยาการจัดการอย่างเต็ม
ตัวและปิดท้ายด้วยการเฉลิมฉลองแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวแห่งการจัดการให้กับนักศึกษาใหม่

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคณะวิทยาการจัดการได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อหาภายในกิจกรรมอย่าง
ต่อเนื่องเพื่อให้มีความสอดคล้องกับกระแสและค่านิยมของกระแสสังคมในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม
ในด้านต่างๆ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนของเนื้อหากิจกรรมการรับน้องที่มีการทำโทษ หรือการกวดขันด้วยคำพูด
ออกไปบางส่วนในทุกปี โดยการรับน้องที่ผ่านมามีถึงปี 2560 จะมีฝ่ายรับน้องทั้ง 6 ฝ่าย แต่ปีการศึกษา 2561
ได้มีฝ่ายรับน้องเหลือเพียง 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายสนทนาการ ฝ่ายเชียร์ ฝ่ายแฝง ฝ่ายพยาบาล และฝ่ายสวัสดิการ
กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งหมดนั้นอยู่ในระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัยและกฎหมายของประเทศไทย โดยตัวอย่าง
เรื่องของการจัดรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ที่ผ่านมานับย้อนไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ได้มีการจัดกิจกรรม
รับน้องประชุมเชียร์โดยกิจกรรมนั้นดำเนินการโดยนักศึกษาฝ่ายกิจกรรม มีระยะเวลาในการรับน้องประชุมเชียร์
นั้น วันจันทร์-วันพฤหัสบดี เวลา 17.00-21.00 น. ซึ่งผลตอบรับมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในกลุ่มของ
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการรับน้องในปี พ.ศ. 2559 โดยให้พี่ประจำของสาขาเข้ามา
มีส่วนร่วม เป็นผู้จัดกิจกรรมรับน้องร่วมกับพี่กิจกรรมนักศึกษาให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 แทนและให้นักศึกษา
ฝ่ายกิจกรรมคอยตรวจสอบในวันเข้าประชุมเชียร์ ซึ่งผลที่ได้ทำให้น้องๆ ขาดความสัมพันธ์กันในกลุ่มเพราะทำ
กิจกรรมร่วมกันน้อยลง แต่น้องๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับพี่สาขามากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ของ
นักศึกษาฝ่ายกิจกรรมว่าควรเป็นไปในทิศทางใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์
โดยนำแนวทางและความคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ให้สอดคล้องความคาดหวังและข้อเสนอแนะของนักศึกษาฝ่าย
กิจกรรมชั้นปีที่ 1 ที่จะเป็นตัวแทนในการรับน้องในปีการศึกษา 2562 และต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาฝ่ายกิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ในปี พ.ศ. 2562
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ในปี พ.ศ. 2562

ทบทวนวรรณกรรม

ที่มาของกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์

ที่มาของกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ เกิดจากที่นักศึกษาที่เข้าเรียนในสถานศึกษา แห่งใหม่ จำเป็นต้อง เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รวมถึงเรื่องราวของสถานศึกษานั้น การเตรียมตัว การเรียนและมารยาทต่างๆ ในสถานศึกษา กิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ เกิดขึ้นเพื่อให้นักศึกษาใหม่ ได้คุ้นเคยและทำความรู้จักกับรุ่นพี่ ที่จะสามารถสอน วิธีการปฏิบัติตัวในสังคม ได้ การรับน้องถือเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ในอดีตอย่างน้อยต่อรุ่นน้องให้ได้รู้จักรุ่นพี่ นอกจากนี้ ยังทำให้ทุกคนรู้จักสามัคคีกัน รู้จักปรับตัว รู้จักการวางตัว รวมทั้ง กิริยามารยาทที่ควรปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, ฝ่ายกิจการนักศึกษา, 2559: 11)

ข้อกำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2560) ได้ประกาศข้อกำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ไว้ว่า ด้วยกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่และประชมเชียร์ เป็นประเพณีที่สืบทอดมาช้านานในสถาบันอุดมศึกษา มีปณิธานเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธภาพของนิสิตนักศึกษารุ่นพี่สู่รุ่นน้อง ยังผลให้เกิดความสามัคคี มีระเบียบวินัย ความภาคภูมิใจในสถาบัน และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันพี่น้อง ฯลฯ ดังนั้น เพื่อให้ประเพณีการจัดกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่และการประชมเชียร์ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ชำรงไว้ซึ่งปณิธานที่ดีงาม อีกทั้งมีลักษณะในการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์อบอุ่น ประทับใจ และเสริมสร้างการพัฒนา นิสิตนักศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงกำหนดนโยบายและมาตรการในการจัดกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่และประชมเชียร์ในสถาบันอุดมศึกษา

กฎหมายเกี่ยวกับกิจกรรมรับน้องประชมเชียร์ (กระทรวงการพัฒนาศังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)ได้ระบุไว้ว่า

1. การรับน้องด้วยระบบโซตัส (Sotus) หรือ “การวัก” ใ้รุ่นน้องตามกฎหมายอาญามาตรา 392 ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจ โดยการขู่เข็ญต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
2. การบังคับให้น้องเข้าร่วม อย่างการป้อนพริกทองบดด้วยแปรงขัดส้วมตามกฎหมายอาญามาตรา 309 ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
3. หากรุ่นน้องต้องการกลับแต่พี่ไม่ให้กลับต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี
4. พี่ล้งไม้ลงมือตามกฎหมายอาญามาตรา 295 ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 4,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

5. รับน้องจนบาดเจ็บสาหัส ตามกฎหมายอาญา มาตรา 300 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และ ก า ร
กระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือ
ทั้งจำทั้งปรับ

6. น้องเสียชีวิตตามกฎหมายอาญา มาตรา 291 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้
ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท

กิจกรรมรับน้องประมุขเชียร์ในปัจจุบัน

จากประมวลภาพกิจกรรม รับน้องใหม่สร้างสรรค์ และประมุขเชียร์ ประจำปีการศึกษา 2560 (คณะ
วิทยาการจัดการ, 2561) คณะกรรมการนักศึกษา ร่วมกับฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการสืบสานการรับ
น้องใหม่อย่างสร้างสรรค์ในโครงการ “รับน้องใหม่สร้างสรรค์ และประมุขเชียร์ ประจำปีการศึกษา 2560”
กิจกรรมเริ่มตั้งแต่วันที่ 21 สิงหาคม และสิ้นสุดไปเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2560 นั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัส
สินี บุญมีศรีสง่า รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการนักศึกษาในฐานะผู้ดูแลและ
ผู้ควบคุมตลอดการดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด ตามประกาศแนวทางการดำเนินกิจกรรมรับน้องใหม่อย่าง
สร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย นักศึกษาเกิดความรัก
สถาบัน มีระเบียบ นึกถึงสังคมส่วนรวม และมีความสามัคคีในหมู่คณะ ทั้งนี้ มีกิจกรรมเพื่อให้นักศึกษารุ่นพี่
และศิษย์เก่า ได้มาเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักศึกษาใหม่ควรทราบ และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง ก่อนเริ่มทำกิจกรรม ประมาณ 5-10 นาทีของทุกๆวัน ทำให้นักศึกษาใหม่ทราบถึง
ประโยชน์ของการทำกิจกรรม และการปรับตัวในการศึกษาเล่าเรียนภายใต้รั้วมหาวิทยาลัยศิลปากรแห่งนี้ เช่น
“เด็กกิจกรรมที่ได้เกียรตินิยม” “ใครเรียนดี คณะฯนี้มีทุนให้” “เกรดน้อยแล้วไง จะตั้งใจเรียนให้จบแล้วกัน”
“เด็กกิจกรรม ทำแล้วลุ่นไปต่างประเทศ” “เรียนยังง ไร้พ่นเอฟ” “ชีวิตการทำงานหลังจบมหาวิทยาลัย” เป็นต้น
รวมทั้งมีกิจกรรมให้นักศึกษาได้ร่วมกันทำความสะอาด เก็บขยะบริเวณ โดยรอบมหาวิทยาลัย และจัดกิจกรรม
ให้เป็นระเบียบซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับนักศึกษาอีกด้วย

ในหัวข้อของ “รับน้อง” แต่ “เปลี่ยน” อาจไม่พอ ถึงเวลาหรือยังที่ต้องทำให้ “น้องรัก” (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) มีข้อเสนอแนะที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมรับน้อง โดยจะต้องประกอบด้วย

1. ก่อนกิจกรรมรับน้อง รุ่นพี่ต้องแจ้งให้รุ่นน้องรับทราบก่อนล่วงหน้าถึงโครงสร้างของกิจกรรม
ทั้งหมด รวมถึงส่วนที่จะมีการค่าและทำโทษด้วย เพื่อให้รุ่นน้องได้ตัดสินใจด้วยตัวเองก่อนเข้ากิจกรรม
2. กิจกรรมรับน้องต้องเป็นกิจกรรมเปิดโดยสามารถให้คนภายนอกเข้าชมหรือบันทึกภาพ
3. กิจกรรมรับน้องควรใช้เงินจากทางมหาวิทยาลัยน้อยลงหรือไม่ใช้เลยเนื่องจากงบประมาณนั้นเป็น
เงินภาษีที่มาจากทุกคนไม่ใช่จากผู้ของที่เชื่อในกิจกรรมรับน้องเพียงอย่างเดียว
4. การไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมรับน้องควรเป็นเรื่องเปิดเผยผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมควรขอการ
สนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัยเพื่อแสดงออกในเรื่องดังกล่าวและควรจัดสถานที่หรือกิจกรรมซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วย
กับการรับน้องโดยทั่วไปได้มีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นและไม่รู้สึกว่าคุณเองโดดเดี่ยว

5. เสริมแรงจูงใจด้านบวกในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยอาจจัดกิจกรรมที่สนุกสนานมากขึ้น และลดกิจกรรมที่สร้างความกดดัน

6. ละเว้นการใช้วาจาหรือทรมานจิตใจเพื่อแบ่งแยกผู้ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมออกจากกัน

7. เปิดช่องรับความคิดเห็นหลังการกิจกรรมอย่างเป็นทางการและเป็นระบบและนำข้อคิดเห็นไปปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

ลินา วิทยวิโรจน์ (2558) อดีตผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมรับน้อง แสดงความเห็นที่ว่าทุกวันนี้กิจกรรมรับน้องยังเปลี่ยนแปลงไม่มากอาจมีรายละเอียดเล็กน้อยเปลี่ยนแปลงไปเช่น การให้อ่านาจรุ่นที่สั่งรุ่นน้อง ส่วนคณะที่ผมเรียนก็ทำตรงเป้าหมายของการรับน้องโดยตลอด เช่น ความสามัคคี แต่ก็ไม่ใช่ทั้ง 100% และบางคนถึงขั้นรักสถาบันมากจนทำลายตัวตนที่แท้จริงของตัวเอง หมายความว่า การรับน้อง คือ การบังคับให้คุณทำตามกฎระเบียบซึ่งรุ่นพี่บางคนใช้ประโยชน์จากการรับน้องเข้าไปแกล้ง หรือ เข้าไปทำให้กิจกรรมดูเป็นแง่ลบ ผมเข้าใจว่า หลายคนหวังดีกับน้อง แต่มันก็เป็นการให้อ่านากับพี่มากเกินไป จนใช้อ่านาจรุ่นในทางที่ผิดโดยการให้ทำในสิ่งที่คุณเป็นการอนาจารหรือลิดรอนสิทธิของน้องคิดว่า ควรให้ทางเลือกให้ นศ. เข้าใหม่ เช่น ต้องไม่ลิดรอนสิทธิของน้องไม่ควรให้อ่านาจรุ่นพี่มากเกินไปน้องควรมีสิทธิ์เลือกว่าจะเข้ากิจกรรมรับน้องหรือไม่ ผมคิดว่ามันเป็นการพัฒนากิจกรรมให้มีทางเลือกที่หลากหลายมากกว่าการบังคับให้ทุกคนต้องทำ เพื่อจะสนับสนุนความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า เช่น การรับน้อง และกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งควรกลับมาคิดหาวิธีอื่นที่ทำให้คนรู้จักกันมากขึ้น โดยถ้าเอาเป้าหมายเป็นตัวตั้งมันมีหลายวิธีมาก ทั้งนี้การรับน้องก็ควรคิดถึงสาธารณะด้วยในยุคที่โซเชียลมีเดียมีอิทธิพลกับการใช้ชีวิตของคนในสังคม สิ่งเหล่านั้นจะถูกเผยแพร่และถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็ว บางสิ่งบางอย่างหรือกิจกรรมบางอย่างที่เราอาจจะยึดปฏิบัติมายาวนานอาจจะดูไม่เหมาะสมเมื่อมีการเผยแพร่ออกไป ในขณะที่สังคมเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว ในทางเดียวกันกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมรับน้องก็ควรจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามความรับรู้ของคนในยุคสมัยต่างๆ เพื่อการรับน้องที่มีประสิทธิภาพและอาจเป็นผลพวงทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน

จากเนื้อหาข้างต้นผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมา การรับน้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยสะท้อนออกจากทั้งรุ่นพี่ที่จัดกิจกรรม และรุ่นน้องที่เข้าร่วมกิจกรรม จึงทำให้เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นล้วนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย และค่านิยม ที่มีการปรับเปลี่ยนต่างกันไป เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด ความไม่เข้าใจกัน หรือการระแสบที่กระทำกันมาที่ผิดๆเป็นรุ่นต่อรุ่น จึงควรที่จะเกิดจากแนวทางในการปรับเปลี่ยนที่ใช้ความคิดเห็นจากน้องๆ และ การระดับความคิดของกลุ่มนักศึกษาที่จัดกิจกรรม เพื่อให้มีความเหมาะสมต่อสภาพลักษณะ และจารีตประเพณี

ความหมายของความคาดหวัง

ชิษณุกร พรภาณูวิษญ์ (2540: 6) อธิบายว่า ความคาดหวังหมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นของบุคคลอื่น ที่คาดหวังในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ หรือคาดหวังเอาไว้

ตีริวรงค์ อัสวกุล (2528:1) อธิบายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังของมนุษย์เป็นการคิดล่วงหน้าไว้ก่อน ซึ่งอาจจะไม่เป็นไปตามที่คิดไว้ แต่มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล

เคลย์ (1988: 252) ได้กล่าวถึง ความคาดหวังต่อการกระทำหรือสถานการณ์ว่าเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอนาคตที่ดี เป็นความมุ่งหวังที่ดีงาม เป็นระดับหรือค่าความน่าจะเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่หวังไว้

ปัจจัยที่กำหนดความคาดหวัง

ทฤษฎีแห่งความคาดหวัง (Expectancy Theory) (อนงศ์รักษ์ โสมราช, 2554 อ้างถึงใน Vroom, 2507: 91-103) บางทีเรียกว่า ทฤษฎี V. I. E. เนื่องจากมีองค์ประกอบของทฤษฎีที่สำคัญ คือ V มาจากคำว่า Valence ซึ่งหมายถึง ความพึงพอใจ I มาจากคำว่า Instrumentality ซึ่งหมายถึง สื่อเครื่องมือ วิถีทางที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ และ E มาจากคำว่า Expectancy หมายถึง ความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้น ๆ บุคคล มีความต้องการและมีความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้นจึงต้องพยายามกระทำการด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการหรือสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วตามที่ตั้งความหวัง หรือคาดหวังเอาไว้ บุคคลก็จะได้รับความพึงพอใจ และขณะเดียวกันก็จะคาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้น ไปอีกเรื่อย ๆ

พัชรี มหาลาก (2538: 14) กล่าวว่าปัจจัยที่กำหนดความคาดหวังมี 3 ประการ ได้แก่

1. กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคล และสภาพแวดล้อม ความคาดหวังและการแสดงออกจึงแตกต่างกัน เพราะความคิดความต้องการของแต่ละบุคคลเน้นแตกต่างกัน
2. ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงานและประสบการณ์ที่ผ่านมาในครั้งนั้นๆ กล่าวได้ว่าถ้าบุคคลเคยประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีการกำหนดระดับความคาดหวังในการทำงานในคราวต่อไปสูงขึ้น และใกล้เคียงสภาพความเป็นจริงมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจะกำหนดความคาดหวังลงมาก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกล้มเหลวจากระดับความคาดหวังที่ตั้งไว้สูงกว่าความสามารถจริง
3. ขึ้นอยู่กับการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิดและ การคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งนั้นๆอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้จะเป็นการประเมินค่า โดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่ง การประเมินค่าของแต่ละคน ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งชนิดเดียวกัน ก็อาจแตกต่างกันได้ ด้วยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจการให้คุณค่าแก่สิ่งนั้นๆ ของแต่ละบุคคล จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความคาดหวังของมนุษย์คาดหวังเกิดจากสภาพแวดล้อมที่บุคคลได้รับกับความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรม ที่แตกต่างกันออกไป ตามความรู้ ประสบการณ์และความต้องการ แล้วบุคคลจะตัดสินใจ

สมหมาย เสถียรธรรมวิทย์ (2554:16 อ้างถึงใน อุไรวรรณ เกิดผล, 2539) อธิบายถึงสมมุติฐานของทฤษฎีความคาดหวังว่า

1. พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยผลรวมของแรงผลักดันภายในของเขาเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม
2. มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน

3. บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก ได้แก่ ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลังจากแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว

จากปัจจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยซึ่งอาจหมายถึง สื่อ สังคม สภาพแวดล้อม ครอบครัว เป็นต้น ล้วนก่อนให้เกิดความคาดหวังที่ต่างกันในแต่ละตัวบุคคล เป็นปกติที่ทุกคนจะมีความคาดหวังที่แตกต่างกันออกไป แต่ความคาดหวังเหล่านั้นจะเป็นไปในทิศทางที่ดีเสมอ เช่นเดียวกับกิจกรรมรณรงค์ประชุมเชียร์ นักศึกษาฝ่ายกิจกรรมเห็นว่ากิจกรรมรณรงค์ประชุมเชียร์ นั้น ควรจะเป็นไปในทิศทางที่ตนเองต้องการหรือคาดหวังไว้ซึ่งมาจากข่าวสารที่นักศึกษาได้เห็นและเรียนรู้ ผนวกกับค่านิยมของสังคมยุคปัจจุบันที่จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความคาดหวังก็เช่นกันอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทอดธิดา ทิพย์รัตน์ สุนันทา ศรี โสภา ณรงค์ ชัยสงเคราะห์ (2557 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การประเมินการยอมรับการรับน้องใหม่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันการรับน้องได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก เน้นวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน คือให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี กลมเกลียวกันระหว่างรุ่นน้องและรุ่นพี่ โดยทั้งนี้ได้รับความร่วมมือกันทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นคณาจารย์ ซึ่งเข้ามาดูแลและกำกับอย่างใกล้ชิด รุ่นพี่ที่ถูกปลูกฝังค่านิยมการรับน้องอย่างสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าในช่วงหลังข่าวคราวการรับน้องในด้านที่เสื่อมเสียของระดับอุดมศึกษาลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยการประเมินการยอมรับการรับน้องใหม่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ด้วยการประยุกต์ใช้วิธี VIKOR และกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาให้การยอมรับพฤติกรรมการรับน้องใหม่ที่สร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก เน้นเรื่องการเคารพและเชื่อฟังรุ่นพี่ สำหรับการยอมรับพฤติกรรมการรับน้องที่ไม่สร้างสรรค์อยู่ในระดับน้อย

ไทรธิดา นุ่นเกลี้ยง (2557 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและผลกระทบของการจัดกิจกรรมการรับน้องใหม่ และประชุมเชียร์ของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดกิจกรรมรับน้องและประชุมเชียร์อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ นักศึกษามีความเห็นว่ารูปแบบกิจกรรมฯเป็นที่ต้องการของนักศึกษา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการด้านผลกระทบของการจัดกิจกรรมฯ นักศึกษามีความเห็นว่ามีผลกระทบด้านบวก อยู่ในระดับมากกล่าวคือ กิจกรรมฯก่อให้เกิดความรักความสามัคคี มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และผลกระทบด้านลบอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือรูปแบบกิจกรรมฯอยู่ในระดับที่รับได้แต่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกระบวนการจัดกิจกรรมต่อไปเนื่องจากกิจกรรมหลายอย่างก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจ

สมสมร วงศ์จิต (2533) ศึกษาเรื่อง “การประชุมเชียร์และการต้อนรับน้องใหม่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร” โดยศึกษาวิธีการประชุมเชียร์และการต้อนรับน้องใหม่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งในส่วนของการประชุมเชียร์ของคณะ การต้อนรับน้องใหม่ส่วนกลางของสโมสรนักศึกษา และการต้อนรับน้องใหม่ของคณะ ผลการวิจัยพบว่า ผลดีของการประชุมเชียร์และการต้อนรับน้องใหม่ในลักษณะที่มี

ความรุนแรงนั้นทำให้จิตใจเข้มแข็ง นื่องใหม่เคารพและเชื่อฟังรุ่นพี่ เรียนรู้การตรงต่อเวลา เกิดความอดทน ผลดีในลักษณะที่ไม่มี ความรุนแรงคือ เกิดความสนุกสนาน ทำให้อารมณ์เพลงคณะหรือมหาวิทยาลัยได้ นื่องใหม่และรุ่นพี่เกิดความสนิทสนม เกิดความอบอุ่น ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ ส่วนผลเสียของการประชุมเชียร์และต้อนรับนื่องใหม่ในลักษณะที่มีความรุนแรงคือ ทำให้เสียสุขภาพจิตเกิดความคับข้องใจ เกิดอาการเหนื่อยทางกาย เนื่องจากความกดดันทางจิตใจ ปลูกฝังความเข้าใจผิดเช่น ลูกผู้ชายต้องดื่มสุรา ส่วนผลเสียในลักษณะที่ไม่มี ความรุนแรงคือ เกิดอาการอ่อนเพลียทางร่างกาย

การศึกษาความคาดหวังนั้นเป็นเสมือนการเก็บข้อมูลเพื่อทราบสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการหรือคาดหวังไว้ ดังนั้น เมื่อมีการศึกษาความคาดหวังแล้วนั้น ทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในงานที่หลากหลาย ความคาดหวังในกิจกรรมรับนื่องประชุมเชียร์ก็เช่นกัน เพื่อให้ทราบความคาดหวังและความต้องการเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับเนื้อหากิจกรรมให้เกิดความเหมาะสมอีกทั้งสามารถตอบ โจทย์คำถามในปัจจุบันได้อีกทางหนึ่ง งานวิจัยข้างต้นจึงเป็นแนวทางที่เป็นตัวอย่างให้เกิดการศึกษาความคาดหวังในกิจกรรมรับนื่องประชุมเชียร์ของนักศึกษาฝ่ายกิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับนื่องประชุมเชียร์ของนักศึกษากิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นตัวแทนนักศึกษาฝ่ายกิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จำนวน 5 ฝ่ายได้แก่ ฝ่ายเชียร์ (3 คน) ฝ่ายสันตนาการ (5 คน) ฝ่ายสวัสดิการ (4 คน) ฝ่ายพยาบาล (5 คน) และฝ่ายแผลง (5 คน) รวมจำนวน 22 คน และเป็นผู้ที่สมัครใจให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นแนวคำถาม สมุดจดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) และกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน-13 ธันวาคม 2561

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ศึกษาทั้งข้อมูลข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารต่างๆ และข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการจัดประชุมร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรับนื่องประชุมเชียร์เพื่อเลือกพื้นที่และกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา
2. วางแผน เตรียมเครื่องมือ วางแผนการดำเนินการวิจัย การเลือกใช้เครื่องมือ การเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูลให้เหมาะสม
3. นัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลและการสนทนากลุ่ม
4. รวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการถอดบทสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่มรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ของนักศึกษากิจกรรมชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี” มีผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ความคาดหวังและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์

1.1 ความคาดหวังก่อนได้เข้ารับกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ คือ ได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพี่กับน้องและสร้างความสัมพันธ์กันภายในรุ่นของตนเอง ได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนภายในชั้นปีซึ่งอาจมีการทำโทษ มีความรุนแรงที่เล็กน้อยเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น ไข่แข็งทำโทษ เดิน ใช้สีทาหน้า ได้เรียนรู้ธรรมเนียมข้อปฏิบัติที่รุ่นพี่ได้ยึดถือทำกันรุ่นต่อรุ่น การเข้าสังคม และได้ฝึกความมีระเบียบวินัยความอดทนจากการทำกิจกรรมหรือภารกิจที่ทางพี่กิจกรรมให้ทำซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คาดหวังจากสิ่งได้พบเห็นหรือทราบข่าวจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันไป

1.2 ความคาดหวังหลังได้ผ่านการรับน้องประชุมเชียร์พบว่า ความคาดหวังในกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นมีทั้งส่วนที่ตรงความคาดหวังและส่วนไม่เป็นที่ไปตามตามความคาดหวัง ส่วนที่ตรงความคาดหวังของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ได้รับความสนุกสนานจากกิจกรรม ความเป็นกันเอง และทราบว่าวัตถุประสงค์ของกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์นั้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างนักศึกษาในรุ่นเดียวกันและรุ่นพี่กับรุ่นน้อง คาดว่าจะพบเจอ การทำกิจกรรมที่ฝึกระเบียบวินัย ความอดทน รวมถึงคาดหวังว่าจะได้รับคำแนะนำในการเข้าสังคมส่งผ่านจากพี่รุ่นน้องและส่วนไม่เป็นที่ไปตามตามความคาดหวังนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่คาดคิดว่าคณะวิทยาการจัดการจะมีการใช้การกวดขันและระเบียบที่เข้มงวด แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถรับได้เนื่องจากไม่มีความรุนแรง แต่มีเพียงการใช้คำพูดในการกวดขันเท่านั้น

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคาดหวังในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการรับน้องประชุมเชียร์ในทั้งด้านของ เวลา สถานที่ รูปแบบกิจกรรม การเดินทาง อุปกรณ์ ตลอดจนการปฏิบัติต่อน้องปี 1 ไม่ว่าจะเป็นการกวดขัน การบังคับ หรือการใช้อารมณ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกันเป็นส่วนมาก จึงทำให้เห็นถึงความคาดหวังที่เหมือนกันในการจัดกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ในปีการศึกษา 2562 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 ด้านระยะเวลา ควรรวบรัดเวลาในการจัดกิจกรรมของทั้ง 5 ฝ่ายไม่เกิน 30 - 40 นาที ต่อ 1 กิจกรรม

1.3.2 ด้านสถานที่ จากเดิมที่ได้อาคารเรียนรวม 1 ควรเป็นอาคารพลศึกษาเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอในการทำกิจกรรมดังที่กล่าวไว้ อีกทั้งใกล้กับห้องพักของนักศึกษาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา

1.3.3 ด้านเนื้อหากิจกรรม ควรปรับเปลี่ยนให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แทนการนั่ง ร่วมกิจกรรมของนักศึกษาเพียงอย่างเดียว เช่น การละลายพฤติกรรมให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่วนเรื่องของกิจกรรมที่มีการสร้างเหตุการณ์ของฝ่าย สันทนาการ เชียร์ และระเบียบที่เป็นสถานการณ์ เพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดความรักใคร่

ปรองดองกัน รวมถึงความต้องการให้เกิดระเบียบวินัยด้วย วิธีการกดดันจากคำพูด การกระทำและการแสดงออกของผู้จัดกิจกรรม โดยปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการให้เหตุผลและพูดคุยเพื่อปรับความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมแทนและทำให้ความเคารพต่อรุ่นพี่ที่ควรเกิดขึ้นเองไม่ใช่ นำระบบ SOTUS มาใช้

1.3.4 ด้านความปลอดภัย คาดหวังให้มีการแก้ปัญหาเรื่องแมลง และสัตว์มีพิษ ให้ความปลอดภัยต่อนักศึกษามากขึ้นทั้งตัวผู้จัดกิจกรรมเองและผู้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากบริเวณรอบข้างในการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมเป็นป่า และพงหญ้า รวมถึงปูนขาวที่มีอยู่นั้นขาดหายในบางจุดซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายได้จึงคาดหวังให้ช่วงก่อนการรับน้องหรือเริ่มกิจกรรม มีการตัดหญ้าบริเวณที่ติดกับทางเดิน ปูนขาวที่โรยให้มีความต่อเนื่องตลอดทางเดิน ส่วนของสภาพอากาศคาดว่าจะต้องเตรียมการรับมือกับฝน จัดหาสแลนที่ใช้กันฝนให้กับนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมให้เพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์จากนักศึกษาฝ่ายกิจกรรมชั้นปีที่ 1 ทั้ง 5 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายสันตนาการ ฝ่ายเชียร์ ฝ่ายพยาบาล และฝ่ายแผลง โดยการใช้เอกสารแผนปฏิบัติงานช่วงที่ 2 การประชุมเตรียมการและวางแผนในการดำเนินการในโครงการรับน้องประชุมเชียร์ปีการศึกษา 2561 จากข้อมูลสามารถอธิบายข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมในการรับน้องประชุมเชียร์ปีการศึกษา 2562 ที่ปรับเปลี่ยนจากปีการศึกษา 2561 โดยเริ่มจากสัปดาห์ที่ 1 ตั้งแต่เริ่มกิจกรรมคือ บางกิจกรรม คือ ฝ่ายสวัสดิการยังคงใช้รูปแบบเดิมแต่เพิ่มเรื่องการรักษาความปลอดภัยในการดำเนินกิจกรรม และข้อเสนอแนะสำคัญในการจัดกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ปีการศึกษา 2562 คือ ควรมีการละลายพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงละครเพื่อความบันเทิง การยิ้มแย้มและการใช้น้ำเสียงที่ไพเราะ ปรับลดเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมให้น้อยลงกว่าเดิม เพิ่มการมีส่วนร่วมระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่านักศึกษาฝ่ายกิจกรรมชั้นปีที่ 1 มีความคาดหวังให้รูปแบบของกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์เป็นไปในทิศทางเดียวกันนั่นคือ ต้องการให้เกิดความสนุกสนาน ความเป็นปัจจุบันซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันระหว่างผู้จัดกิจกรรมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ความเป็นกันเอง ความสัมพันธ์รักใคร่กลมเกลียวกันภายในรุ่น การสานสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในรั้วของมหาวิทยาลัย โดยเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์อยู่ในความเหมาะสมและไม่รุนแรง สอดคล้องกับประกาศของ(สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา,2560) โดยเนื้อหาได้ระบุไว้ว่าด้วยกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่และประชุมเชียร์ เป็นประเพณีที่สืบทอดมายาวนานในสถาบันอุดมศึกษา มีปณิธานเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษารุ่นพี่สู่รุ่นน้อง ยังผลให้เกิดความสามัคคี มีระเบียบวินัย ความภาคภูมิใจในสถาบัน และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่รุ่นพี่ ฯลฯ ดังนั้น เพื่อให้ประเพณีการจัดกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่และการประชุมเชียร์ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ชำรงไว้ซึ่งปณิธานที่ดีงาม อีกทั้งมีลักษณะในการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์อบอุ่น ประทับใจ และเสริมสร้างการพัฒนา นิสิตนักศึกษา อีกทั้งข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์นั้นควรคำนึงถึงบริบทภาพรวมของค่านิยมและความเป็นปัจจุบัน ผู้จัดกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและจะต้องมีคุณสมบัติที่เป็นที่ยอมรับได้ในการเป็นตัวแทนสำหรับจัดกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ โดยคล้ายกับ ไตรศิกา

นุ่นเกลี้ยง (2557) ที่ศึกษาเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ และผลกระทบของการจัดกิจกรรม การรับน้องใหม่ และประมุขเชียร์ของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยผู้วิจัย คำนึงถึงกระบวนการดำเนินกิจกรรม วัตถุประสงค์และประโยชน์ของกิจกรรม รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา ต่างๆเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบของกิจกรรมการ รับน้องใหม่และประมุขเชียร์ในโครงการ/กิจกรรมต่างๆ โดยมี ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกิจกรรมคือ ผู้นำกิจกรรมจะต้องเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับรุ่น น้อง ผู้นำกิจกรรมควรได้รับการอบรม ในด้านต่างๆ เช่น อบรมทางด้านจิตใจ อาจใช้ธรรมะเข้ามาช่วยใน กระบวนการอบรม หลักการพูด ในเชิงจิตวิทยา ภาวะผู้นำ บทบาทในการทำกิจกรรม เป็นต้น มีกิจกรรมที่ สร้างสรรค์ในช่วงกิจกรรม ที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรมอีกทั้งอาจปรับเปลี่ยนเวลาในการทำกิจกรรมเพราะ อาจจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมมากเกินไป สำหรับนักศึกษาบางคนที่เรียนเช้าแต่มีการตั้งข้อสังเกตว่าอาจจะใช้ เป็นเพียงข้ออ้างของนักศึกษาบางกลุ่มเพราะเมื่อเลิกกิจกรรมจริงๆนักศึกษาส่วนใหญ่ก็ไม่ได้นอนหลับพักผ่อน แต่ยังทำภารกิจส่วนตัว เช่น ใช้ Facebook ใช้ Internet จนถึงช่วงเช้า

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). กฎหมายรับน้อง. การรับน้อง. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2561, จากวิกิพีเดีย <https://th.wikipedia.org/wiki/การรับน้อง>
- คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2561). รับน้องใหม่สร้างสรรค์ และประมุขเชียร์ ประจำปี การศึกษา 2560. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.ms.su.ac.th/Default.aspx?tabid=59&AlbumID=537-379>
- เคลย์. (1988). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2562 จาก http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Expectancy_Theory.htm#ixzz1cLMKBx79
- ชิษณุกร พรภาณุวิชญ์. (2540). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2562 จาก http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Expectancy_Theory.htm#ixzz1cLMKBx79
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). 'รับน้อง' แต่ 'เปลี่ยน' อาจไม่พอ ถึงเวลาหรือยังที่ต้องทำให้ 'น้องรัก'. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/523872>
- เทอดธิดา ทิพย์รัตน์ สุนันทา ศรีโสภา และณรงค์ ชัยสงเคราะห์. (2557). การประเมินการยอมรับการรับน้องใหม่ ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ด้วยการประยุกต์ใช้วิธีไวโกรม์และ กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์. การประชุมวิชาการครั้งที่ 53 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไทรธิดา นุ่นเกลี้ยง. (2557). ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและผลกระทบของการจัดกิจกรรมการรับน้องใหม่ และประมุขเชียร์ ของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- พัชรี มหาลาก. (2538). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2562 จาก http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Expectancy_Theory.htm#ixzz1cLMKBx79

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ฝ่ายกิจการนักศึกษา. [ม.ป.ป.]. Creative Activity List for Freshmen2016 กิจกรรมรับน้อง สร้างสรรค์ ประจำปีการศึกษา 2559. ฝ่ายกิจการนักศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลพระนคร.

สินา วิทวิโรจน์. (2558) 'รับน้อง' แค่ 'เปลี่ยน' อาจไม่พอ ถึงเวลาหรือยังที่ต้องทำให้ 'น้องรัก'. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2561. จาก <https://www.thairath.co.th/content/523872>

สิริวรรณ อัสวกุล. (2558). ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม. จิตวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ)

สมสมร วงศ์จิต. (2533). การประชุมเชียร์และการต้อนรับน้องใหม่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมหมาย เสถียรธรรมวิทย์. (2554). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวยาวชาวไทยที่มีต่อตลาดน้ำคลองลัดมะยม ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, วิชาเอกการตลาด, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). การจัดกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่และประชุมเชียร์ในสถาบันอุดมศึกษา.

อนงค์รัศม์ โสมราช. (2554). ทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2562. จาก <http://anongrug.blogspot.com/2011/01/vroom.html>

คุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กรกับการยอมรับของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Characteristics of Organizational Leadership and Acceptance of 4th Year Students in Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus

ธรรตพงษ์ ทศณะนาคะจิตต์¹ และ ทิพย์สุดา พุฒจร^{*2}

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กรที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 ให้การยอมรับ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 จำนวนทั้งหมด 21 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาให้การยอมรับคุณลักษณะผู้นำที่สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม การทำงานมีประสิทธิภาพและพร้อมรับฟังเหตุผล สร้างบรรยากาศที่ดีและมีความเป็นกันเอง ให้ความสำคัญกับการทำงานที่เข้าใจกัน เน้นความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน และความเคารพซึ่งกันและกัน คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ตาม เป็นแบบอย่างได้ และมีมุมมองต่อเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถนำพาและพัฒนาศักยภาพของผู้ตามได้ คำนึงถึงผู้ตามในระดับบุคคล เป็นผู้นำที่ใส่ใจ ดูแลผู้ตาม รู้ถึงความสามารถศักยภาพในการทำงานของผู้ตาม ให้ความสำคัญและรับฟังความคิดเห็นของผู้ตาม กระตุ้นปัญญาของผู้ตามในการดำเนินงาน สร้างการเรียนรู้และนำพาทีมงานไปสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ : คุณลักษณะภาวะผู้นำ การยอมรับ

Abstract

The objective of this study was to investigate the characteristics of organizational leadership accepted by 4th year students in Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus. This study was a qualitative research. Data were collected from related documents and in-depth interview with 21 4th year students. Content analysis was conducted. The results of this study indicated that the respondents accepted the following leadership characteristics: a leader that assures his/her followers' confidence, efficiently work and is ready to listen to followers' reason, creates good and friendly atmosphere, pays attention to working with empathy, and emphasizes on the mutual relationship and respect. Transformation leadership characteristics influenced followers' opinions, consideration of a leader as a role model, clear vision of goals, encouragement and development of followers' potential. A leader should have individualized consideration and empathy by caring for his/her followers, knowing

¹ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: e-mail: Thus.sapong.461@gmail.com Tel 092-505-4925

followers' potential, paying attention to and listening to followers' opinions. A leader should have intellectual stimulation to build learning and make a team successful

Keywords: Leadership characteristic Acceptance

บทนำ

มนุษย์นั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆก็คือมนุษย์นั้นสามารถที่จะแยกแยะเหตุผลต่างๆในแต่สถานการณ์ได้ โดยการเลือกการตัดสินใจ ในส่วนหลักการและเหตุผลของในแต่ละบุคคลผ่านจิตสำนึกและประสบการณ์การผลให้มีความคิดและตัดสินใจในการใช้ชีวิตในแต่ละวันของมนุษย์นั้นไม่เพียงแต่มีความคิดในการดำรงชีวิตอีกทั้งมนุษย์ยังมีพฤติกรรมอยู่เป็นหมู่คณะโดยมนุษย์นั้นมีจุดเด่นที่มันสมองที่ใหญ่โตกว่าสัตว์อื่น ดังนั้นความคิดส่งผลมนุษย์นั้นเรียนรู้และสร้างเครื่องมือให้สามารถดำรงชีวิตได้ อีกทั้งมนุษย์เป็นสัตว์สังคมดังที่ (อุทัย หิรัญโต) ได้เสนอไว้ว่า มนุษย์ทุกคนย่อมเกิดมาในหมู่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่มนุษย์ และต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่น มนุษย์จะอยู่โดดเดี่ยวไม่สัมพันธ์กับคนอื่นไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยทารก วัยเด็ก จึงมีพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและยังสามารถสร้างกฎเกณฑ์ ค่านิยม และวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันทำให้เมื่ออยู่รวมกัน ความคิดและพฤติกรรมนั้นจะถูกถ่ายทอดออกมาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นทุกคนล้วนต้องมีบทบาทในการดำรงชีวิตในสถานภาพ รูปแบบที่ต่างกันไปตามบริบทของแต่ละคน ผ่านอาชีพผ่านประสบการณ์ที่ต่างกันไปซึ่งในการทำงานในองค์กรและสังคมจึงจำเป็นต้องมีกรอบและกฎระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในองค์กรและสังคม บทบาทผู้นำจึงสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้ตามที่ทำหน้าที่เปรียบเสมือนเฟืองตัวเล็กๆที่คอยขับเคลื่อนเป็นกลไกอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังต้องดำเนินไปในทิศทางที่ถูกกำหนดไว้ได้อย่างเหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุดตามเป้าหมายขององค์กร บทบาทของการเป็นผู้นำในองค์กรนั้นมีรูปแบบและปัจจัยในการเป็นผู้นำที่แตกต่ากันตามยุคสมัยของสังคมและประสบการณ์การทำงานตามวัฒนธรรมขององค์กรที่ต่างกันไป

ปัจจุบันมุมมองความคิดและทัศนคติของคนในสังคมมีรูปแบบมุมมองที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของสังคม อีกทั้งเทคโนโลยีมีความก้าวไกลมากขึ้นทำให้พฤติกรรมของคนในปัจจุบันแตกต่างกับพฤติกรรมของคนในสมัยก่อน ทำให้วิถีชีวิตของคนในปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าเดิม ในเรื่องการเสพข้อมูลข่าวสารที่กว้างมากขึ้น ซึ่งนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 1 ในปัจจุบันถูกจัดให้อยู่ในยุคของเด็ก GEN Y ในช่วงปลาย ซึ่งเด็กในยุคนี้เป็นเด็กที่เติบโตมากับเทคโนโลยี กานต์พิชชา เก่งการช่าง (2556) กล่าวว่า เด็กที่เกิดในช่วงของ GEN Y นั้นเติบโตมาพร้อมอินเทอร์เน็ตทำให้สามารถเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆได้ง่าย และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตดังนั้นนักศึกษาในยุคปัจจุบัน มีความคิดความอ่านเป็นตัวของตัวเอง จึงมีบุคลิก มีไลฟ์สไตล์และโลกส่วนตัวมากกว่าผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ความมั่นใจในตนเอง รูปแบบความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกที่มาก มีหลักการและเหตุผลอีกทั้งมุมมองความคิด กระบวนการตัดสินใจที่มีรูปแบบที่ต่างกันในแต่ละตัวบุคคลออกไปตามความสามารถ ความถนัด และสิ่งที่สนใจไปในแต่ละตัวบุคคล

โดยจากการที่นักศึกษานี้ได้ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์การฝึกงานของแต่ละหลักสูตรมา ได้พบเจอรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันไปและทำให้ประสบการณ์ในการทำงานและความสัมพันธ์ของคนในองค์กรที่นักศึกษาได้รับแตกต่างกันออกไป สุชาดา ทิพย์เดช (2552 : 17) กล่าวถึงภาวะผู้นำว่า ต้องแสดงถึงพฤติกรรมที่สามารถจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงต้องคำนึงถึงงานและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจึงเกิดเป็นความสงสัยต่อตัวผู้วิจัยขึ้นว่าเมื่อนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 นี้กำลังเข้าสู่การทำงานในองค์กรในอนาคตอันใกล้นี้ นักศึกษาจะมีมุมมองในด้านของความคิดและหลักการทำงานกับผู้นำในองค์กรอย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำใดที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 นั้นให้การยอมรับต่อผู้นำในองค์กร

ทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดอยู่ในเจนเนอเรชันวายคือ กลุ่มประชากรที่เกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1980-1997 (พ.ศ. 2523-2540) ปัจจุบันอายุประมาณ 21-36 ปีประชากรกลุ่มนี้กำลังจะเป็นอัตรากำลังหรือทรัพยากรบุคคลที่สำคัญขององค์กรต่างๆ ในยุคปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ เนื่องจากประชากรในกลุ่มนี้เติบโต เรียนรู้ และใช้ชีวิตอยู่ในยุคที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร โทรคมนาคมที่คล่องตัว การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ตลอดเวลา การเดินทางที่รวดเร็วด้วยพาหนะที่ทันสมัย (กานต์พิชชา เก่งการช่าง, 2566: 17)

ส่วนแนวคิดของผู้นำพบว่า สุพานี สฤษฏ์วานิช (2552 : 258) ผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leader) แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะได้แก่ 1. มีอิทธิพลต่อความคิด (Idealized Influence) ต่อผู้ตาม เนื่องจากผู้นำจะมีบารมี (Charisma) คือ มีการดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญในส่วนตัว นำเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความเสมอต้นเสมอปลาย มีความคิดที่ชัดเจนสามารถ กำหนดแนวทาง และทิศทางของตนเองที่จะก้าวไปได้ ผู้นำจึงเป็นแบบอย่าง 2. คำนึงถึงผู้ตามในระดับบุคคล (Individualize Consideration) โดยให้การสนับสนุน ให้ความสำคัญกับผู้ตามในแต่ละคน ให้เกียรติ ดูแลและปฏิบัติต่อผู้ตามอย่างเห็นความสำคัญ รับฟังความ 3. กระตุ้นปัญญาของผู้ตาม (Intellectual Stimulation) คือ ระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำหน้าที่เป็นกระบวนการ กระตุ้นผู้ร่วมงานหรือผู้ตามให้เห็นวิธีการหรือแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหา 4. มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ตามมีแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) คือ ระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำงานที่เป็นกระบวนการทำให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม มีแรงจูงใจภายในหรือมีแรงบันดาลใจ ทำงานเพื่องานด้วยความเพลิดเพลิน ด้วยใจรัก ด้วยความรู้สึกรักที่เห็นคุณค่าของงาน

นอกจากนี้ Hersey and Blanchard (1998) แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 3 แบบ คือ 1. ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง (Telling) ผู้นำประเภทนี้จะให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดและดูแลลูกน้องอย่างใกล้ชิด เหมาะสมกับผู้ตามที่มีความพร้อม 2. ผู้นำแบบขายความคิด (Selling) ผู้นำประเภทนี้จะคอยชี้แนะบ้างว่าผู้ตามขาดความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าผู้ตามได้รับการสนับสนุนให้ทำพฤติกรรมนั้นโดยการให้รางวัลก็จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น ผู้บริหารจะใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง 3. ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม

(Participation) ผู้นำประเภทนี้จะคอยอำนวยความสะดวกต่างๆในการตัดสินใจ มีการชักถาม มีการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง หรือรับฟังเรื่องราว ปัญหาต่างๆจากผู้ตาม คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม

โดย Kurt Lewin's Studies Lewin แบ่งลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ คือ 1. ผู้นำแบบอัตถนิยมหรือออตตา (Autocratic Leaders) จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แน่นอนขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเอง 2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders) ใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนร่วม ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารแบบ 2 ทาง 3. ผู้นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม (Laissez-Faire Leaders) จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจแก้ปัญหา จะไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบ จะทำให้เกิดความคับข้องใจหรือความไม่พอใจของผู้ร่วมงานได้และได้ผลผลิตต่ำ

ทั้งนี้ สุชาติ ทิพย์เดช (2552 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การยอมรับ หมายถึง กระบวนการทางจิตใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยบุคคลได้สัมผัส เรียนรู้และปฏิบัติและบุคคลได้ตัดสินใจแสดงออกว่าเห็นด้วยหรือลงความเห็น เป็นสิ่งที่เหมาะสม

วิธีการวิจัย

นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร คณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 มีประสบการณ์การทำงานและมีความสมัครใจในการให้ข้อแบบเจาะจงโดยจำนวนการเก็บข้อมูลทั้งหมด 7 หลักสูตร ดังนี้ สาขาการจัดการธุรกิจทั่วไป การจัดการท่องเที่ยว การตลาด การโรงแรม การจัดการชุมชน การจัดการธุรกิจและภาษาอังกฤษ และสาขาการจัดการรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งหมด 21 คน โดยการจัดเก็บข้อมูลจากตัวแทนในแต่ละหลักสูตรๆ ละ 3 คน โดยผ่านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ อนุกรมในการสัมภาษณ์ สุ่ม ปากกา เครื่องบันทึกเสียง แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้การดำเนินการนั้นเป็นไปได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยผู้วิจัยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์ในรูปแบบคำถามเป็นปลายเปิดเป็นหลักและได้กำหนดทิศทางในการสอบถามตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและนำมาถอดเพื่อให้ได้เป็นคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำที่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 4 ทั้ง 7 หลักสูตร ให้การยอมรับและไม่ยอมรับในรูปแบบต่างๆที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้การยอมรับในการทำงานจากโดยสิ่งเหล่านี้ถูกถ่ายทอดออกมาจาก ประสบการณ์ มุมมอง เพศ และอุปนิสัย ในส่วนบุคคลครบถ้วนหลักการ ลูกบอลหิมะในการเก็บข้อมูลที่ได้มาจนกว่าข้อมูลนั้นจะเกิดการอิมตัวไปถึงที่สิ้นสุดของข้อมูลซึ่งในการการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบไม่เป็นทางการเพื่อให้เห็นถึงมุมมองการทำงานของผู้นำในองค์กรที่นักศึกษายกที่จะทำงานด้วย ดังนั้นการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการจะทำให้การให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นธรรมชาติและข้อมูลที่ได้ออกมาจากส่วนลึกภายในจิตใจที่ส่งผ่านออกมาจากประสบการณ์ ที่ผ่านการฝึกงานในองค์กร และประสบการณ์ในการทำงานกับผู้อื่น ส่งผลให้มุมมองคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้ให้สัมภาษณ์แตกต่างกันไปอีกทั้งยังเป็นเรื่องของ นิสัย ความชอบ ส่งผลให้เกิดมุมมองในแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไปเมื่อข้อมูลที่ได้ออกมาไม่มีการตามที่ต้องการก็จะใช้การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้วิจัยตรวจสอบ 3 ด้านดังนี้

การตรวจสอบด้านข้อมูล คือ การตรวจสอบข้อมูลในความถูกต้องนำข้อมูลที่ได้ออกมาจากการสัมภาษณ์ มาทำการสังเคราะห์และจัดเรียงให้อยู่ในหมวดหมู่และเป็นระบบ เพื่อให้การนำข้อมูลที่ได้ออกมานั้นง่ายในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์

การตรวจสอบด้านบุคคล หมายถึง การให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความอึดตัวของข้อมูล การสัมภาษณ์ได้ข้อมูลที่ซักถามไม่สามารถที่จะได้แนวทางใหม่ก็สามารถสิ้นสุดได้

การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่สังเคราะห์มาจากการถอดเทปและตรวจทานความตรงของข้อมูล และทบทวนข้อมูลอย่างละเอียด จากการเปรียบเทียบการเอกสารการศึกษานำมาประกอบกันในการตรวจสอบเพื่อความน่าเชื่อถือในงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักศึกษาทั้ง 21 คน มาสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปลายเปิด จากการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในรายบุคคลและแบบกลุ่ม แหล่งข้อมูลต่างๆที่ได้รวบรวมมานั้นนำมาจัดระเบียบให้เป็นหมวดหมู่เป็นระบบในการทำ เพื่อให้ข้อมูลต่างๆที่ได้มาให้เป็นก้อนข้อมูลโดยรวมและนำมาวิเคราะห์ผลออกมาเป็นข้อสรุปของงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบจุลภาคโดยยึดการใช้คำหลักที่นักศึกษาให้ข้อมูลมา นำมาจัดหมวดหมู่ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อถอดคุณลักษณะออกมาให้ชัดเจน

ผลการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่องคุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กรกับการยอมรับของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงมุมมองในการทำงานและความสัมพันธ์ในองค์กรที่นักศึกษาคาดหวังและให้การยอมรับกับรูปแบบต่างๆโดยสามารถจำแนกข้อมูลออกมาเป็น 4 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 นิยามคำว่า “ผู้นำ” ของแต่ละบุคคล

จากการศึกษานักศึกษาให้ความสำคัญต่อผู้นำที่จะทำงานด้วยในอนาคต สามารถจำแนกนิยามคำว่า “ผู้นำ” ออกเป็น 4 ความหมาย ได้ดังนี้

1. ผู้นำ คือ ผู้ที่ให้คำแนะนำและเป็นผู้สอนงานองค์ความรู้ต่างๆ ถ่ายทอดมาให้กับลูกน้องได้ทำงานได้ตรงกับเป้าหมายของงานและสามารถทำได้อย่างถูกต้องตามที่ผู้นำต้องการเพื่อให้ไม่เสียเวลาในการทำงานทั้งตัวผู้นำและลูกน้องเอง
2. ผู้นำ คือ คนที่มีความเป็นกันเอง สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี เข้าถึงได้ง่ายเป็นบุคคลที่ผู้อ่านอยากเข้าหาลดแรงกดดันในการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานไปพร้อมกันอีกทั้งยังมีความเคารพอยู่ในตัว
3. ผู้นำ คือ ผู้ที่เป็นแบบอย่างในการทำงานการดำเนินชีวิต โดยผู้นำจะมีการวางตัวที่ดูน่าเชื่อถือเป็นต้นแบบให้กับลูกน้อง มีวุฒิภาวะ มีความน่าเชื่อถืออยู่ในตนเอง แม้ไม่คลุกคลีแต่ก็สามารถสัมผัสได้จากจากสังเกต
4. ผู้นำ คือ เป็นคนที่ใส่ใจคนอื่นเข้าหาบุคคลอื่นด้วยความความใส่ใจและเรียนรู้ผู้อื่นไปพร้อมกัน อีกทั้งยังเป็นคนที่หวังดีแนะนำและสร้างความเชื่อใจในตัวลูกน้องขึ้นด้วย
5. ผู้นำ คือ ผู้ที่ชักจูงและชี้นำความคิดและทัศนคติมุมมองของผู้ตามไปในทิศทางที่ดีขึ้นสร้างแนวทางในการเรียนรู้ให้กับผู้ตามและสามารถนำพาให้ผู้ตามนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะภายในของผู้นำที่นักศึกษาให้การยอมรับ

1. ด้านการทำงาน ผู้นำจะต้องเป็นคนที่ มีวิสัยทัศน์ ทัศนคติที่ดี ความคิดที่สร้างสรรค์ต่อการทำงาน และการบริหารจัดการคนในองค์กร ความรู้ความสามารถ และความเหมาะสมของตำแหน่งงาน มีวิธีในการดำเนินงานและการวางแผนที่ดีรอบคอบ และพร้อมที่จะรับมือกับความเล็งเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินงานผู้นำจะต้องสามารถคิดแก้ไข

สถานการณ์ กล่าวตัดสินใจ อีกทั้งยังเป็นผู้สอนงานและติดตามงาน และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานและมุมมองที่หลากหลาย นั้นเพราะประสบการณ์คือสิ่งหนึ่งที่ทำให้การเป็นผู้นำนั้น เกิดการยอมรับและความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นั้นเพราะการคาดการณ์ต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำนั้น ได้รับการยอมรับจากความคิดของนักศึกษา

2. ด้านความสัมพันธ์ ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการทำงานในองค์กร โดยจากมุมมองของนักศึกษาผู้นำ จะต้องมีความเป็นกันเอง เข้าถึงง่าย ที่ไม่เป็นทางการมากเพราะหากการเข้าถึงผู้นำไม่ได้ จะทำให้เกิดเป็นกำแพงที่ทำให้ไม่กล้าที่จะเข้าไปปรึกษางาน ปัญหา หรือเรื่องอื่นๆ ไม่สามารถแลกเปลี่ยนและเรียนรู้การทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ในการทำงานระหว่างผู้นำกับลูกน้องบรรยากาศในการทำงานอาจจะเป็นอีกปัจจัยที่หนึ่งที่ทำให้การดึงศักยภาพการทำงานของลูกน้องเพิ่มได้มากขึ้นเพราะการทำงานที่อยู่ในสภาวะที่ตึงเครียดและมีแรงกดดันจะทำให้เกิดความกังวลตลอดเวลาในการทำงาน เกิดความกดดันและทำให้ลูกน้องนั้นไม่สามารถที่จะดึงศักยภาพการทำงานออกมาได้เต็มที่ เมื่อเกิดความกังวลก็จะไม่สามารถสร้างไอเดียหรือความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ในการทำงานขึ้นมาได้

ดังนั้นการรับฟัง เป็นอีกหนึ่งกุญแจสำคัญที่เป็นการแสดงออกได้ถึงความไว้วางใจของลูกน้องเมื่อลูกน้องเข้ามาปรึกษาแสดงได้ถึง ความไว้วางใจน่าจึงจะต้องเป็นผู้ฟัง รับฟังปัญหา ข้อคิดเห็นต่างๆ จากลูกน้อง การสื่อสารก็จะเข้าไปทั้งผู้นำและผู้ตาม หรือก็คือการสื่อสารแบบ 2 ทิศทาง คือทั้ง 2 เชื่อมถึงกัน สारมาแลกเปลี่ยน แง่คิดมุมมองต่างๆ ได้ ทำให้สามารถลดช่องว่างระหว่างกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม และยังเป็นการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของทีมเพิ่มมากขึ้น

3. ด้านความเชื่อมั่น อำนาจเป็นสิ่งที่ควบคู่มาพร้อมกับตำแหน่ง สองสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ได้มาจากความสามารถของผู้นำ ดังนั้นการที่ผู้นำมีอำนาจอยู่ในตัวก็ย่อมที่จะต้องมีความน่าเชื่อถืออยู่ในตัวด้วยนั้น เพราะผู้นำเป็นจุดศูนย์รวมในการทำงาน ผู้นำจึงเป็นที่สังเกตของทุกๆ คน ดังนั้นการวางตัวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้นำมาก การแสดงศักยภาพทางในการทำงาน การปฏิสัมพันธ์กับลูกน้อง การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ผู้นำจะต้องสร้างความเชื่อใจ

การวางตัวที่ดี จะต้องมีความเด่นชัด สามารถแสดงจุดยืนสถานะของตนเองได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดต้องมีความน่าเชื่อถือ การรักษาระยะห่างระหว่างตนเองกับลูกน้องน่าเคารพนับถือ ไม่แสดงกริยาที่ไม่น่านับถือเช่น คำพูดที่ดูหยาบคาย การไม่มีกาลเทศะ อีกทั้งการควบคุมอารมณ์ จะทำให้เกิดการไม่ยอมรับในตัวผู้นำ ดังนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องมีความชาญฉลาดในการวางตัวและการยับยั้งทางอารมณ์นั้น เพราะจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในตัวของผู้นำขึ้น

ความยุติธรรม สัจจะและคำพูด เป็นคุณลักษณะของผู้นำที่จะต้อง มี นั้นเพราะขึ้นชื่อว่าเป็นผู้นำหรือผู้ที่ เป็นแบบอย่างจะต้องสามารถเชื่อใจไว้ใจได้ อีกทั้งยังจะต้องมีความยุติธรรม ซื่อตรงในการทำงาน การสื่อสารผู้นำจะต้องสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะการทำงานผู้นำจะต้องสื่อสารกับคนอื่นกับลูกน้องในทีม การสั่งงาน ต้องชัดเจน ตรงจุด รับผิดชอบต่อคำพูดและการกระทำของตนเอง

4. ลักษณะของผู้นำมี 6 ประเภท ได้แก่

4.1 ผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง(Transformational Leader) เป็นคุณลักษณะที่สะท้อนถึงผู้นำที่มีอิทธิพลต่อความคิด คำสั่งถึงผู้ตามในระดับบุคคล กระตุ้นปัญญาของผู้ตามความสามารถสร้างแรงจูงใจและเชื่อมั่นว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายงาน มีการให้กำลังใจและมีการกระตุ้นผู้ร่วมงานเพื่อเป็นการลดแรงกดดันของผู้ตามได้

4.2 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders) มีคุณลักษณะที่สะท้อนถึงใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารแบบ 2 ทิศทางทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและความพึงพอใจในการทำงาน

4.3 ผู้นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม (Laissez- Faire Leaders) จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการตัดสินใจแก้ปัญหา การทำงานของผู้นำลักษณะนี้เป็นการกระจายงานไปที่กลุ่ม ถ้ากลุ่มมีความรับผิดชอบและมีแรงจูงใจในการทำงานสูง ผู้นำสามารถควบคุมกลุ่มได้ดีจะทำให้มีผลงานและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ก็จะทำให้ผลงานออกมาดี

4.4 ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation Leaders) คอยอำนวยความสะดวกต่างๆในการตัดสินใจ มีการซักถาม มีการติดต่อสื่อสาร 2 ทางหรือรับฟังเรื่องราว ปัญหาต่างๆจากผู้ตาม คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม

4.5 แบบมุ่งคนสูง (Country Club Management) ผู้นำจะเน้นการใช้มนุษยสัมพันธ์และเน้นความพึงพอใจของผู้ตามในการทำงาน ไม่คำนึงถึงผลผลิตขององค์กร ส่งเสริมให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวใหญ่ที่มีความสุข นำไปสู่สภาพการณ์สิ่งแวดล้อมและงานที่น่าอยู่ จะมุ่งผลงานโดยไม่สร้างความกดดันแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้นำมีความเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมในการทำงาน ลักษณะคล้ายการทำงานในครอบครัวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจ ความสนุกสนานในการทำงานของผู้ร่วมงาน เพื่อหลีกเลี่ยงการต่อต้านต่างๆ

4.6 แบบทางสายกลาง (Middle of The Road Management) หวังผลงานเท่ากับขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานมีกฎระเบียบแบบแผน ผลงานได้จากการปฏิบัติตามระเบียบ โดยเน้นขวัญ และความพึงพอใจ

ส่วนที่ 3 คุณลักษณะภายนอกของผู้นำในมุมมองนักศึกษาที่ให้การยอมรับ

1. **ภาพลักษณ์** คุณลักษณะภายนอกเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นในตัวของผู้นำ บุคลิกท่าทางการเดิน การพูด การสื่อสารต่างๆ ถูกส่งต่อมาจากภายในและแสดงออกมาสู่ภายนอกสื่อสารกับผู้อื่นผ่านบุคลิกภายนอก เป็นการสื่อความและเป็นการถ่ายทอดสภาวะผู้นำอย่างหนึ่งต่อผู้อื่น โสตประสาธาตาและการสังเกตภายนอกของผู้อื่นต่อตัวผู้นำดังนั้นในการทำงานกับผู้อื่นภาพลักษณ์คือสิ่งที่ สามารถบ่งบอกอะไรได้อย่างหลากหลายในการทำงานซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่สำคัญ ในการติดต่องาน การมีผู้นำที่มีบุคลิกที่มีภูมิฐานจะสามารถเป็นหน้าตาให้กับองค์กรและยังเป็นการสร้างโอกาสในการทำงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อองค์กรและต่อตัวผู้นำด้วย ไม่เพียงเฉพาะการยอมรับแต่ในระดับตัวบุคคลของลูกน้องที่เกิดความเชื่อมั่นในตัวของผู้นำเพิ่มมากขึ้น แต่การสร้างภาพลักษณ์ในการพบเจอกันครั้งแรก ภาพลักษณ์และลักษณะการวางตัวของผู้นำ บุคลิก การยืน การเดิน การนั่ง การพูด คือสิ่งที่ผู้อื่นสังเกตเห็น สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการที่สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ อีกทั้งภาพลักษณ์สามารถบ่งบอกได้ถึงไลฟ์สไตล์ของตัวผู้นำอีกด้วยความชอบ อุปนิสัยต่างๆเล็กๆน้อยๆถ่ายทอดออกมาผ่านเสื้อผ้าเครื่องประดับสามารถทำให้มองเห็นถึงความชอบอุปนิสัยบางอย่าง และกายภาพ สามารถบ่งบอกถึงสภาวะจิตใจหรือความคิดในขณะนั้นของผู้พูดในขณะนั้นได้ หลากหลาย ดังนั้นหากผู้นำสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่มีภูมิฐาน มุมมองของบุคคลอื่นที่มองเข้ามาจะทำให้เกิดความไม่เชื่อในตัวผู้นำขึ้นได้

2. **วาทศิลป์** เป็นอีกทักษะที่สามารถสร้างการยอมรับในตัวผู้นำได้ การพูดที่น่าติดตาม น่าเสียงที่หน้าฟัง และภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีผลต่อผู้ฟัง รวมถึงความชาญฉลาดในการพูดการเลือกมุมมองในบทสนทนา สามารถสร้างผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการพูดได้ ซึ่งทักษะในการพูดที่ดีที่สามารถทำให้ผู้ที่ฟังนั้นเห็นภาพและเข้าใจได้ง่าย สิ่งนี้ล้วนเป็นทักษะในการพูดที่มีเสน่ห์ ผู้นำที่สามารถชักจูงคนได้ย่อมได้รับความเชื่อถือ เช่น การยกตัวอย่างเปรียบเทียบที่ชัดเจนทำให้

เข้าใจได้ง่าย หรือการพูดวิภาษอย่างสั้นๆแต่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มากขึ้นต่อคนฟัง ในการทำงานการนำพาคนให้เห็น เป้าหมายสู่ความสำเร็จได้ เป็นการสร้างพลังใจอย่างหนึ่งในการทำงาน และนักศึกษาให้ความสำคัญในข้อนี้มากเพราะ กำลังใจในการทำงานคือสิ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานเมื่อมีแรงผลักดันได้รับกำลังใจที่ดี ผลสำเร็จในการทำงานย่อมมีโอกาสมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 4 ลักษณะภาวะผู้นำ ที่ไม่ให้การยอมรับและไม่อยากร่วมงานด้วยในตัวของผู้นำ

1. ขาดความสามารถ ผู้นำไม่มีความสามารถในการทำงาน ไม่มีแนวความคิดที่ดีเป็นหลักยึดให้กับทีม ย่อมจะส่งผลให้การพัฒนานั้นไม่สามารถเป็นไปได้ ผลงานก็จะออกมาได้ไม่ดี ซึ่งในมุมมองของนักศึกษาการที่ผู้นำไม่มีความสามารถหรือการนำทีมที่ดี อาจทำให้เกิดการเดินทางไปในทิศทางที่ผิดพลาดจากทางที่ควรจะเป็น จะทำให้เกิดความสับสนคลอภายในทีมทำให้เกิดการทำงานที่ล้มเหลว และเกิดความไม่เชื่อมั่นในตัวผู้นำขึ้น หากผู้นำไม่สามารถควบคุมทีมและทักษะการโน้มน้าวใจควบคุมคน อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

2. การวางตัวที่ไม่เหมาะสม การวางตัวเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะความแตกต่างในตัวของผู้นำ ซึ่งหากผู้นำวางตัวไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ จะทำให้ความหน้าเชื่อถือในการทำงานลดน้อยลงหรืออาจจะถึงขั้นไม่ยอมที่จะทำงานด้วย ซึ่งผู้นำที่ถือตัว มองว่าตนเองนั้นเป็นหัวหน้า แบ่งแยกว่าตนเองนั้นมีตำแหน่งงานเงินเดือนที่เหนือกว่า ผู้นำแบบนี้นักศึกษาไม่ให้การยอมรับและไม่อยากที่จะร่วมงานและสูงส่งด้วย นั้นเพราะการวางตัวนั้นไม่ใช่เพียงแค่ท่าทางบุคลิกการทำงานแต่หมายถึงภาพรวมเกี่ยวกับตัวผู้นำที่แสดงออกมาทั้งหมด กริยา วาจา ความคิด เป็นการแสดงออกว่า ผู้นำนั้นมีทัศนคติอย่างไร ผู้นำที่ใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม คำพูดที่บั่นทอนจิตใจในการทำงาน คำหยาบคาย การพูดประชดประชันพูดแตกตั้น การไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน อีกทั้งถูกศัลยกรรมของผู้อื่น การกระทำแบบนี้ส่งผลต่อจิตใจของผู้ฟัง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การทำงานของผู้นำตามมีประสิทธิภาพลดลงเพราะไม่ยอมที่จะทำงานกับผู้นำลักษณะนี้ กำลังใจในการทำงานก็ลดลง มุมมองที่มีต่อองค์กรและต่อตัวผู้นำก็จะไปในด้านลบ

ผู้นำที่มีอิโก้ในตนเองผู้นำที่มีความเชื่อแนวทางในการทำงานของตนเอง เอาตนเองเป็นหลักในการทำงาน ไม่รับฟังเหตุผลในการทำงานของผู้อื่น ไม่สนใจคนภายในทีม การทำงานกับผู้นำรูปแบบนี้นักศึกษาไม่สามารถที่จะยอมรับได้ผู้นำที่ขาดการควบคุมอารมณ์รุนแรงในการทำงาน ซึ่งส่งผลเสียให้กับองค์กรและคนในทีมการทำงานโดยใช้อารมณ์นั้นไม่ว่า จะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องงาน ล้วนแต่ทำให้ผลที่ออกมานั้นขำแยะและมันส่งผลต่อจิตใจของผู้ที่ฟัง ในมุมมองกลับกันการที่ผู้นำใช้อารมณ์ ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนความของวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้นำด้วย ทำให้ความสัมพันธ์ในการทำงาน ทุกอย่างสามารถจบลงได้เพียงแค่ชั่วคราวเดียว สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องห้ามที่สุดในการทำงาน และในการดำเนินชีวิตในสังคมด้วยเช่นกัน

3. ผู้นำที่ไม่มีความยุติธรรม ความโปร่งใสในการทำงาน นักศึกษาให้ความเห็นว่าในการทำงานทุกคนต้องมีความเต็มใจ ทำงานอย่างเต็มศักยภาพของมุมมองของแต่ละคน ซึ่งทุกๆ คนนั้นก็หวังที่จะให้ได้ผลตอบแทนหรือผลลัพธ์อย่างเป็นไปตามความสามารถของตนด้วย ซึ่งถ้าหากว่าผู้นำนั้นเป็นคนที่เลือกที่ชอบพรรคที่ซิงแล้ว การทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพของลูกน้องคนอื่นๆ ย่อมที่จะต้องเกิดความสงสัยทั้งต่อตนเองและต่อผู้นำขึ้น หากผู้นำไม่สามารถใช้เหตุผลต่อผลตอบแทนได้ ก็จะเกิดเป็นความคิดด้านลบที่มีต่อผู้นำขึ้นมา ทำให้การทำงานของลูกน้องนั้นเป็นไปอย่างไม่มีความสุขและลูกน้องจะเกิดการไม่ให้ความเคารพนับถือจากภายในจิตใจ ต่อผู้นำบุคคลนั้นอีกต่อไป

4. ผู้นำที่เอาความคิดหรือผลงานของลูกน้องนั้นไปเป็นผลงานของตัวเอง นักศึกษาให้ความเห็นว่า ผู้นำที่เอาหน้าเอาตาเพียงคนเดียว คือผู้นำที่ไม่ให้การยอมรับมากที่สุด เพราะความสำเร็จจากงานหากงานนั้นไม่ได้มาจากผู้นำ

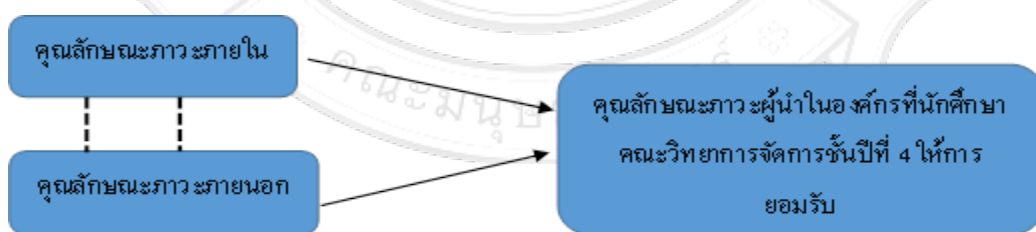
เพียงคนเดียวแต่มาจากความรู้ความสามารถของคนอื่นๆ ผู้นำควรที่จะต้องให้ความดีความชอบ ถือเป็นความเคารพต่อคนในทีมและเป็นการให้เกียรติต่อผู้อื่นด้วย ลักษณะภาวะผู้นำที่นักศึกษาไม่ให้การยอมรับสามารถสะท้อนถึงประเภทผู้นำที่ไม่ให้การยอมรับได้ ทั้งหมด 3 ประเภท ดังนี้

1. ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา (Autocratic Leaders) จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แน่นอนขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเอง คิดถึงผลงานไม่คิดถึงคน
2. ผู้นำแบบละทิ้งหน้าที่และหนีงาน (Deserter Leader) คือ ผู้นำที่มอบหมายงานให้กับบุคคลอื่น โดยที่ไม่มองว่าเป็นหน้าที่หรืองานของตนเอง ผลักให้เป็นความรับผิดชอบของคนอื่น
3. ผู้นำที่เอาแต่ผลของงานอย่างเดียว (Autocrat) คือ ผู้นำที่ไม่สนใจรูปแบบในการทำงานมีความคาดหวังแค่ผลงานจากตัวลูกน้องเพียงอย่างเดียว ไม่ให้ความสำคัญกับทีมหรือลูกน้องว่าจะได้ผลงานมายังไง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้นำในองค์กรมีความสำคัญต่อองค์กร โดยองค์กรจะขับเคลื่อนไปทางที่ดีได้จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและนำพาทุกคนในองค์กรนั้น ไปถึงเป้าหมายได้ ผู้นำนั้นก็จะมีระดับชั้นของผู้นำที่อยู่ภายในองค์กร โดยสิ่งที่ผู้นำทุกคนนั้นควรมีคือคุณลักษณะภาวะผู้นำ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้จากการสัมผัสและความรู้สึกที่ส่งผ่านมาจากตัวผู้นำ และทำให้เกิดเป็นการยอมรับในตัวผู้นำจากภายในจิตใจของลูกน้อง และยังทำให้เกิดเป็นความเชื่อมั่นในตัวผู้นำขึ้น

จากการศึกษาและสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักศึกษาทั้ง 21 คน มีมุมมองทัศนคติแตกต่างกันไปในรูปแบบของประสบการณ์ คำนิยาม และอุปนิสัยส่วนตัวของแต่ละบุคคล ทั้งผู้นำที่ให้การยอมรับและไม่ให้การยอมรับ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีมุมมองต่อการยอมรับผู้นำนั้นสามารถแบ่งคุณลักษณะภาวะผู้นำออกเป็น 2 แบบ คือภายในและภายนอก โดยคุณลักษณะทั้ง 2 อย่างนี้มีความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อกันอยู่ และทำให้เกิดเป็นการยอมรับในตัวผู้นำขึ้นจึงทำให้สามารถจัดเรียงรูปแบบความสัมพันธ์ตามความเห็นของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ปรากฏออกมาตามแผนภูมิที่ 1

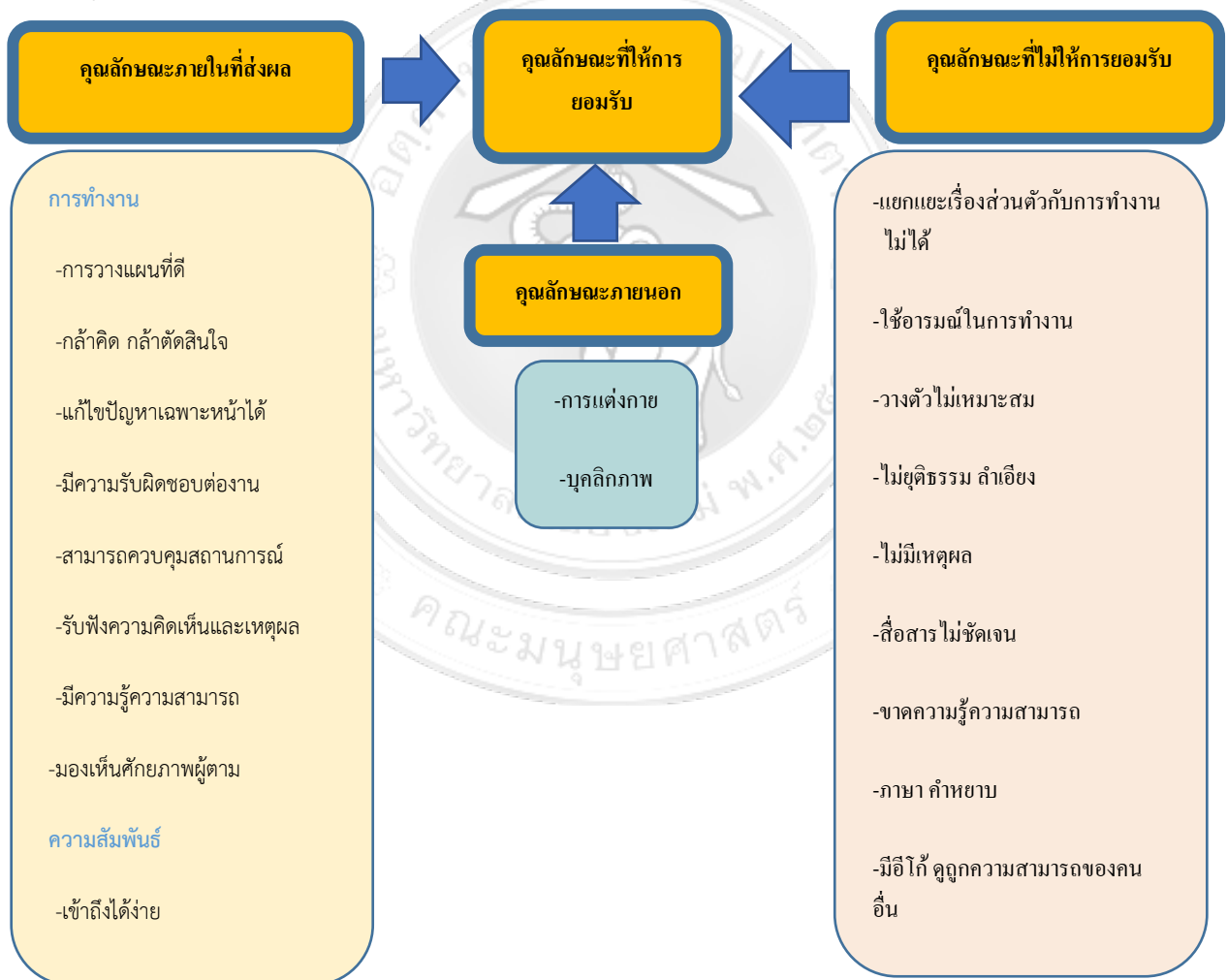
แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภายนอกและภายในทำให้เกิดการยอมรับ

ความเชื่อมั่นเป็นในตัวผู้นำคือสิ่งที่บ่งบอกถึงการเป็นผู้นำมากกว่าเพียงแค่ตำแหน่งที่ได้รับมาเพราะสิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่บ่งชี้ว่าคุณคนนั้นคือผู้นำแต่ความเชื่อมั่นคือเรื่องยืนยันภายในจิตใจของลูกน้องทุกคนที่สามารถบอกว่าคุณคนนั้นคือผู้นำสำหรับตนเอง ความเชื่อมั่น ไม่สามารถบอกหรือพูดต่อให้กับผู้อื่นฟังได้แต่จะต้องมาจากการที่ได้สัมผัสและเรียนรู้จากคนที่มียุคุณลักษณะในด้าน การเป็นแบบอย่าง การวางตัว มีวาทศิลป์ ความรู้ความสามารถ การเอาใจใส่ ผู้อื่น อีกทั้งยังบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ ซึ่งในส่วนคุณลักษณะภาวะภายนอกนั้นนักศึกษามิมุมมองว่าการบุคลิกภาพ ท่าทาง การเดิน การสื่อสารนั้นเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้นำมากยิ่งขึ้น ด้วยการเดิน การพูด การแต่งกายเป็น

ส่วนประกอบกันออกมาเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับ ผู้นำที่ได้รับการยอมรับกับความเชื่อใจ ก็จะได้รับ การยอมรับจากลูกน้องให้ความช่วยเหลือในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ

แตกต่างจากผู้นำที่มีตำแหน่งเพียงอย่างเดียวไม่เป็นที่ยอมรับของลูกน้องซึ่งลักษณะที่นักศึกษาไม่ให้เกิดการยอมรับกับผู้นำที่ไม่มีเหตุผล ไม่มีคุณธรรม เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง ใช้อารมณ์ปะปนกับการทำงาน การพูดที่ไม่ดี การสื่อสารสั่งงานไม่รู้เรื่อง เกียจงาน ไม่เป็นแบบอย่าง แบ่งชนชั้น ขาดความรับผิดชอบต่องานต่อคำสั่งของตนเอง หวังแต่ผลประโยชน์จากผู้อื่น มองลูกน้องว่าเป็นแค่แรงงาน คุณลักษณะของบุคคลอื่น พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่ ทำลายความสัมพันธ์ของคนทำงานด้วย ผู้นำประเภทนี้จะไม่ได้รับการไว้วางใจ ไม่ได้รับโมติวิจิตจากคนที่อยู่รอบข้าง เพราะไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้อื่น

คุณลักษณะที่นักศึกษาให้ความเห็นถึงการยอมรับในตัวผู้นำในองค์กรกับไม่ให้เกิดการยอมรับนั้น สามารถจำแนกออกมาได้เป็น 2 ส่วนคือคุณลักษณะที่ให้เกิดการยอมรับทั้งภายในและภายนอก กับ ลักษณะผู้นำที่ไม่ให้เกิดการยอมรับ ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 คุณลักษณะผู้นำในองค์กรที่ให้การยอมรับกับลักษณะผู้นำที่ไม่ให้การยอมรับ

การทำงานภายในองค์กรสำหรับนักศึกษาที่กำลังจะจบออกไปทำงานนั้น นักศึกษาไม่สามารถที่จะเลือกหรือตัดสินใจในการดำเนินการใดๆ ได้ ซึ่งการทำงานในองค์กรนั้นมีรูปแบบและมีระบบ ระเบียบ เป็นขั้นตอนในการทำงาน

ในบางครั้งที่นักศึกษาที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับงานที่ตนเองทำ สิ่งที่ยากเสนอแต่ก็ไม่สามารถที่จะพูดออกไปได้ เพราะความกังวลในส่วนหนึ่งที่ตนเองยังมีความใหม่ต่อการทำงาน การกล้าแสดงออกหรือการตัดสินใจจึงทำให้ไม่สามารถทำได้มาก ดังนั้นผู้นำจึงควรที่จะเป็นผู้นำที่เปิดกว้างรับฟังความเห็นและชี้แนะแนวทางการทำงาน หากสิ่งนี้นักศึกษาทำให้เกิดความผิดพลาดนักศึกษาเหล่านี้พร้อมจะปรับปรุงและแก้ไข หากพูดคุยด้วยเหตุผล การทำแบบนี้จะทำให้ศึกษามีมุมมองใหม่ๆ ได้พัฒนาความคิด ไตร่ตรองความผิดพลาดในการทำงานของตนเอง ซึ่งนักศึกษาเหล่านี้สามารถพัฒนาศักยภาพขึ้นได้ เพียงแค่ผู้นำหรือหัวหน้านั้นเปิดโอกาสได้ให้นักศึกษาเรียนรู้ ให้นำศักยภาพที่มีในตนเองนำออกมาใช้ ได้กล้าคิดกล้าแสดงออก นักศึกษาเหล่านี้ย่อมพร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน

การฝึกงานคือกระบวนการอย่างหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการได้รับประสบการณ์ในการทำงาน เป็นการเตรียมความพร้อมที่ในอนาคตจะต้องเข้าสู่รูปแบบการทำงานในสังคมหลังจากเรียนจบ ซึ่งก็จะได้เรียนรู้การทำงานกฎเกณฑ์ต่างๆที่อยู่ภายในองค์กร พบเจอเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการทดสอบความสามารถในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นของตัวนักศึกษา และเป็นการสะท้อนถึงศักยภาพของตัวนักศึกษา การฝึกงานในแต่ละหลักสูตรนั้นก็จะมีรูปแบบในการจัดการฝึกงานที่ต่างกันไปตามความเหมาะสมเพื่อที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ได้เรียนรู้ความชอบความถนัดในสายงานที่ตนเองลองไปฝึก ซึ่งนอกจากจะเรียนรู้งานแล้ว การทำงานกับบุคคลอื่นนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะสอนให้นักศึกษานั้นได้เรียนรู้ทำความเข้าใจและหาวิธีในการปรับตัวเพื่อให้การฝึกงานนั้นเป็นไปได้ด้วยดี และทำให้เกิดความเห็นในตนเองว่าการทำงานกับคน กับผู้นำ นั้นแบบไหนที่ตนเองมีความรู้สึกที่ชอบและไม่ชอบ

โดยนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 ถูกจัดให้อยู่ในเจนเนอเรชันวาย ซึ่งเป็นชื่อเรียกของเด็กที่เกิดในยุคของปี พ.ศ.2523-2540 เด็กในยุคนี้คือเด็กที่เติบโตมากับเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต ดังนั้น เด็กในยุคนี้นั้นจึงค่อนข้างที่ชอบในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ความคิดประสบการณ์ และหลักการ ความมีเหตุผล ในตัวของตัวเองโดยนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 นี้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชันวายยุคปลาย โดยนักศึกษาได้ให้ความเห็นถึงมุมมองคุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กรที่ให้การยอมรับจากประสบการณ์ในการฝึกงานทำให้ได้สัมผัสและเรียนรู้การทำงานในองค์กร ในการสัมภาษณ์นักศึกษา มุมมองที่สะท้อนออกมาจากความคิดเห็น ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า พื้นฐานในการตัดสินใจในการตอบมาจากอุปนิสัยนิสัยส่วนบุคคลที่ได้พบเจอการทำงานจากรูปแบบต่างๆ และพื้นฐานของการดำเนินชีวิต ทักษะคิดของแต่ละคนประกอบกัน ซึ่งนักศึกษาให้ความเห็นส่วนใหญ่ไปในทิศทางที่เหมือนกัน

จากการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สามารถแสดงให้เห็นถึงการยอมรับผู้นำในองค์กรของเด็กยุคของเจนเนอเรชันวายช่วงปลายโดยมีการให้ยอมรับกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามที่ อัญชลี ชุมนุช และ ธรรมนิษฐ์ วราภรณ์ (2557) ให้คุณสมบัติไว้คือ มีการรับฟังความคิดเห็น การวางตัวของผู้นำที่มีความเป็นกันเอง ให้การยอมรับกับผู้นำมีอิทธิพลต่อทัศนคติ คำนึงถึงผู้ตาม กระตุ้นปัญญาของผู้ตาม รูปแบบการทำงานที่ไม่กดดัน มีความเป็นกันเอง และจากการสังเกตของผู้วิจัย ความคิดเห็นของนักศึกษาส่วนใหญ่ผู้ชายกับผู้หญิงจะมีความเห็นที่แตกต่างกันในบางประเด็น โดย ผู้ชายจะให้ความสำคัญต่อศักยภาพการมีภาวะผู้นำ มีแบบแผนการทำงานและการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้หญิงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และการสร้างบรรยากาศการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ สุชาดา ทิพย์เดช (2552 : 17) ภาวะผู้นำต้องแสดงถึงพฤติกรรมที่สามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตามเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงต้องคำนึงถึงงานและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ตามมีแรงบันดาลใจผู้นำแสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำงานที่เป็นกระบวนการทำให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม มีแรงจูงใจภายในหรือมีแรงบันดาลใจทำงานเพื่องานด้วยความเพลิดเพลิน ด้วยใจรัก ด้วยความรู้สึกรู้สึกที่เห็นคุณค่าของงานไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่อุทิศตนเพื่อกลุ่มงาน มีการให้กำลังใจและมีการกระตุ้นผู้ร่วมงานหรือผู้ตามให้ตระหนักถึงสิ่งสำคัญในการทำงาน โดยคุณลักษณะเป็นไปตามแบบทฤษฎีผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงตามของ สุพานิ ศฤงคารวานิช (2552 :258) นักศึกษาให้ความคิดเห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ไม่ให้การยอมรับคือผู้นำที่ ตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แน่นอนในการทำงานขึ้นอยู่กับตัวตัวเอง คิดถึงแต่ผลงานไม่คิดถึงคน เป็นผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตาตามทฤษฎี Kurt Lewin's Studies Lewin การไม่ให้เกียรติกันใน ใช้อารมณ์ คำพูด ในการตำหนิว่ากล่าวเมื่อผิดพลาดในงานเป็นการทำลายความสัมพันธ์มากกว่าที่จะให้เกิดการพัฒนา ซึ่งการสร้างการยอมรับและความเชื่อใจนั้นจะเกิดขึ้นได้เมื่อกระบวนการทางจิตใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยบุคคลได้สัมผัส เรียนรู้และปฏิบัติ สุชาดา ทิพย์เดช (2552 : 7) เมื่อผู้นำสามารถเข้าใจเข้าถึงลูกน้อง ดูแลเอาใจใส่ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกน้องได้

สิ่งที่สำคัญสำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่คือบรรยากาศในการทำงานที่มีความสุขในการทำงาน ผู้นำกับลูกน้องสามารถพูดคุยเข้าถึงได้ง่าย และการทำงานที่เติบโตไปพร้อมกับองค์กร กับผู้นำ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่จมอยู่กับสิ่งเดิมๆและนักศึกษายังมีความเห็นที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากข้อคำถามนั้นก็คือ การทำงานในองค์กรของตนเองคือการทำงานอย่างสุดความสามารถและอยากที่จะถูกยอมรับและถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรเช่นกันและได้รับการยอมรับจากคนในองค์กรทำให้ความรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรไม่ใช่เพียงแค่แรงงานในการทำงานเมื่อองค์กรหรือผู้นำให้ความสำคัญกับเข้าใจตัวตนในสิ่งที่นักศึกษาเป็นนักศึกษาก็พร้อมที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนไปพร้อมกับองค์กรด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อองค์กร

1. องค์กรในยุคปัจจุบัน ควรเรียนรู้และทำความเข้าใจความคิดของคนรุ่นใหม่ต่อภาวะผู้นำที่ยอมรับได้ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำในองค์กรให้สามารถทำงานร่วมกับคนรุ่นใหม่ รวมทั้งการได้บุคลากรที่มีความพร้อมในการทำงานร่วมกับผู้นำ เกิดเป็นประสิทธิภาพในการทำงานที่มากขึ้นบุคลากรมีความเต็มใจในการทำงาน และความรักความผูกพันกับองค์กร

2. บุคลากรเองก็ควรที่ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำ เตรียมความพร้อมในการทำงานร่วมกับผู้นำเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและเรียนรู้การเป็นผู้นำควบคู่ไปด้วยเพื่อในอนาคตจะสามารถขึ้นเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะต่อนักศึกษา

นักศึกษาที่กำลังจะจบและเข้าไปทำงานในองค์กรเมื่อวันหนึ่งได้ขึ้นไปเป็นผู้นำก็ต้องตระหนักถึงสิ่งที่ตนเองชอบและไม่ชอบเมื่อวันหนึ่งที่ได้เป็นผู้นำก็ไม่ควรทำในสิ่งที่ตนนั้นไม่ชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในครั้งต่อไปควรจัดทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำในรูปแบบผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความแตกต่างในลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ได้มากขึ้น เพื่อให้การศึกษาในบางหัวข้อได้ความชัดเจนของข้อมูลและเกิดข้อคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับตัวผู้วิจัยได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กานต์พิชชา เก่งการช่าง. (2556). เจเนอเรชั่นวายกับความท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล.

วารสารสังคมศาสตร์และศิลป์ศาสตร์. 2 (1), หน้า 15 – 27.

สุชาดา ทิพย์เดช. (2552). การยอมรับของชุมชนที่มีต่อสตรีในการเป็นผู้นำ ท้องถิ่นในเขตอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตวิทยาลัย. การปกครองท้องถิ่น.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สุพานี สฤณีวานิช. (2552). พฤติกรรมองค์กรสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัญชลี ชุมนุช และ ธรรมนิศย์ วราภรณ์. (2557). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*. 4 (2) : 37-43 : คณะรัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.

แรงจูงใจในการลดแก้วน้ำพลาสติกด้วยแนวคิดแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม
กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Motivation to Reduce Plastic Glass with the Concept of Personal Glass Exchange Drinks
Discounts: A Case Study of Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus

จันทร์ฉาย ทองรอด¹ นรมน สารพล¹ และ สวรรยา ธรรมอภิพล^{*2}

Janchai Thongrord Naramon Sarapon and Sawanya Thamma-apipon

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักศึกษาในการลดแก้วพลาสติกด้วยแนวคิดแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม และศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักศึกษาในการใช้แก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ชั้นปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2561 จำนวน 253 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอในรูปแบบตารางและการพรรณนาความ

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.96 สาขาการตลาด ร้อยละ 22.13 มีรายได้เฉลี่ย 5,001-6,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 30.43 เคยรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 58.89 ไม่เคยเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม/อบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 66.01 ไม่เคยนำแก้วส่วนตัวมาซื้อเครื่องดื่มเพื่อรับส่วนลด 2 บาทตามนโยบายวิทยาเขตฯ ร้อยละ 60.08 เห็นว่าไม่สะดวกในการพกพา ร้อยละ 41.12 กลุ่มตัวอย่างที่เคยนำแก้วส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่มเพื่อรับส่วนลด 2 บาท มีเพียงร้อยละ 39.92 โดยให้เหตุผลว่าต้องการช่วยลดขยะพลาสติก ร้อยละ 20.95 และมีความเห็นว่าราคาส่วนลดเครื่องดื่ม 2 บาท มีความเหมาะสมดี ร้อยละ 68.77 ส่วนใหญ่จะซื้อเครื่องดื่ม น้อยกว่า 3 วัน/สัปดาห์ ร้อยละ 44.27 เมื่อศึกษาแรงจูงใจการนำแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม พบว่า แรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.39 รองลงมาคือ แรงจูงใจด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 และเท่ากับ 3.94 ตามลำดับ เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีแรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อม และค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการเรียนในรายวิชาต่างๆ ที่บรรจุในหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก และการได้รับข้อมูลข่าวสาร

¹ นักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author E-mail: sawanya@ms.su.ac.th

เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ส่วนแรงด้านจิตใจด้านสังคมอยู่ในระดับรองลงมา แม้ว่าจะไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเลย แต่อาจจะเป็นเพราะกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและใส่ใจสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นที่หน่วยงานทั้ง ภาครัฐและภาคเอกชนให้ความใส่ใจ จะเห็นได้จากสื่อต่างๆที่มีการเผยแพร่รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ และด้านเศรษฐกิจอยู่ในลำดับสุดท้าย เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างสูง การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาดราคราคา 2 บาท ไม่เกิดแรงจูงใจต่อนักศึกษา จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ไม่ค่อยสะดวกในการถือพกพา เพื่อนๆส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่ จึงซื้อเครื่องดื่มบรรจุแก้วพลาสติกที่ใช้แล้วทิ้ง อีกทั้งเห็นว่าส่วนลด 2 บาท ไม่สร้างแรงจูงใจเท่าที่ควร แต่หากเพิ่มราคาส่วนลด ก็จะนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้เอง

คำสำคัญ: แรงจูงใจ การลดแก้วพลาสติก แก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม

Abstract

The objective of this research were to study the motivation of students to reduce plastic glass with the concept of personal glass exchange drinks discounts, and educational problems of students, faculty, Management Science of Silpakorn University Phetchaburi IT Campus to reduce plastic glass with the concept of personal glass exchange drinks discounts Case Study Silpakorn University Phetchaburi IT Campus. Continue to collect primary data using questionnaires, 4th year student of the Faculty of Management Science 7 disciplines are studying in semester academic year 2561 number of 253 people, which calculated the sample size by using the formula of Taro Yamane. Quantitative data will be analyzed using statistical averages, percentage and standard deviation.

The study data for respondents found that the majority were female. 69.96 percent of students earning 22.13 percent market average 5001-6000 per month Baht / month account for 30.43 percent ever to information about the environment of 58.89 did not participate in activities or training related to environmental percent 66.01 had not brought the glass's used to buy a drink to get 2 Baht per cent. 60.08 not because it is inconvenient to carry a mug of 41.12've taken the glass's used to buy a drink to get 2 Baht per cent 39.92've wanted to reduce plastic waste percentage 20.95 and is of the opinion that the price discount. drink 2 baht The glass itself is well suited bought 68.77 percent of glass containers, plastic drink at least 3 days / week and 44.27 per cent on the incentives to reduce plastic glass with the glass of water I drink discounts. Find motivation Environmental With an average high of 4.39, followed by the social motivations. The mean was 4.14 and the economy. Average of 3.94

The glass barriers in the water used. The students agreed that bringing a glass of water is not easy to carry. When compared to buying disposable packaging yet. I also saw two baht discount does not motivating enough. If the discount is likely to increase with the glass of water is increased.

Keywords: Motivation Plastic glass reduction personal glass exchange drinks discounts

บทนำ

จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษใน พลาสติกถูกนำมาใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ในผลิตภัณฑ์ต่างๆในการดำรงชีวิตมากมาย อาทิเช่น บรรจุภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องสำอาง ครีมนวดน้ำ ส่วนประกอบในเครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องไฟฟ้า เป็นต้น จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ ในปี 2560 พบปริมาณขยะพลาสติกเกิดขึ้นประมาณ 2 ล้านตัน/ปี หรือประมาณ 12% ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด การดำเนินการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทยที่ผ่านมามีการประสบปัญหาการปนเปื้อนจากขยะอินทรีย์ทำให้เกิดความสกปรกเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการทำมาสะอาดก่อนนำกลับเข้าสู่การรีไซเคิล ปัญหาการทิ้งขยะพลาสติกลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติทำให้สัตว์น้ำได้รับผลกระทบ ปัญหาการกำจัดอย่างไม่ถูกวิธีโดยการเผากลางแจ้งทำให้เกิดการแพร่กระจายของสารพิษสู่สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จากปัญหาขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย รัฐบาลได้กำหนดเรื่องการจัดการขยะเป็นวาระแห่งชาติและร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 โดยเน้นยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการลด คัดแยก และนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reduce Reuse Recycle: 3R) ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชนในทุกระดับ การป้องกันและลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด การปรับฐานการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการกระตุ้นบทบาทภาคเอกชนให้ดำเนินธุรกิจโดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เป็นวิทยาเขตที่เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีใน 2 คณะวิชา คือ คณะวิทยาการจัดการ คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร โดยนักศึกษามีการใช้ทรัพยากรต่างๆร่วมกัน เช่น อาคารเรียน โรงพลศึกษา หอพัก โรงอาหาร เป็นต้น และมีการกำหนดนโยบายเพื่อใช้ร่วมกันภายในวิทยาเขต ทั้งนโยบายด้านความปลอดภัย นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาด รวมถึงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือ “นโยบาย BE SMART BE GREEN” เพื่อจุดมุ่งหมายในการเป็นวิทยาเขตวิทยาเขตสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ เช่น กำหนดให้ร้านจำหน่ายเครื่องดื่มงดการใช้ถุงหิ้วพลาสติก การจำหน่ายแก้วน้ำขนาด 30 ออนซ์ การส่งเสริมให้นักศึกษาและบุคลากรใช้เป็นแก้วน้ำดื่มส่วนตัวแทนแก้วเครื่องดื่มพลาสติก เป็นต้น และหนึ่งในกิจกรรมที่สำคัญคือ กิจกรรมการใช้แก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ เพชรบุรี ในการใช้แก๊วน้ำส่วนตัวแลกลดเครื่องดื่ม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ เพชรบุรี ในการใช้น้ำส่วนตัวแลกลดเครื่องดื่ม

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ คือ สิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลเป็นแรงขับ เป็นพลังของแต่ละคนที่ทำให้กระทำการบางอย่างหนึ่งจนสำเร็จโดยมีกระบวนการเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีความคาดหวังความต้องการ (Needs) และเป้าหมายในชีวิต ทำให้เกิดแรงขับ(Drive) เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย (Goals) เพราะฉะนั้นแรงจูงใจจึงมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาทิศทางใดทิศทางหนึ่งและรักษาพฤติกรรมนั้นไว้เพื่อให้ตนเองนั้นได้สิ่งที่คาดหวัง หรือต้องการ (สุชาติ สุขบำรุงศิลป์, 2553: หน้า 17)

ประเภทของแรงจูงใจ วิคินีย์ มาเยอร์ (2554, หน้า 26 อ้างใน คำรงค์ดี ชัยสนธิ และประสาน หอมบุญ, 2535: หน้า69-70) กล่าวว่า ประเภทของแรงจูงใจสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) แรงจูงใจทางร่างกาย (Physiological Motive) เป็นแรงจูงใจที่มีติดตัวมาแต่เกิด มีความจำเป็น ต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งเกิดจากความ ต้องการทางร่างกาย ได้แก่ ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น 2) แรงจูงใจทางสังคม (Social Motive) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ใน สังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก ความอบอุ่น การเป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นต้น

ทฤษฎีแรงจูงใจ สเตียร์ และพอสเตอร์ (1991, อ้างอิงใน กานดา จันทรย์เข้ม, 2546: หน้า 56 ได้กล่าวถึง ทฤษฎีแรงจูงใจว่า เป็นสิ่งที่มีพลังซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ และการคงไว้ของพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจ จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) เป็นกลไก ที่ไปกระตุ้นพลังของร่างกายให้เกิดการกระทำ และ (2) เป็นแรงบังคับให้กับพลังของร่างกายที่จะกระทำอย่างมี ทิศทาง

สรุปได้ว่า แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือดิ้นรนเพื่อให้ บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะเห็นได้พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช้เป็นเพียงการ ตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา แต่ต้องเป็นพฤติกรรมที่มีความเข้มข้น มีทิศทางมีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการไปสู่ จุดใดและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่เรียกว่า แรงจูงใจ ด้วย

2. แผนแม่บท การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559-2564)

จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ (2560) ได้รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยภาพรวมของประเทศตั้งแต่ พ.ศ.2551-2560 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี 2560 มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดมากขึ้นถึง 27.40 ล้านตัน/ปี โดยมีอัตราการผลิตขยะเฉลี่ยอยู่ที่ 1.13 กิโลกรัม/คน ดังตารางที่ 1

ตาราง 1 ปริมาณและอัตราการเกิดขยะมูลฝอยของประเทศในปี พ.ศ. 2551-2560

ปี	ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	อัตราการเกิดขยะมูลฝอยเฉลี่ย (กิโลกรัม/คน/วัน)
2551	15.03	1.03
2552	15.11	1.04
2553	15.16	1.04
2554	15.98	1.08
2555	24.73	1.05
2556	26.77	1.15
2557	26.19	1.11
2558	26.85	1.13
2559	27.06	1.14
2560	27.40	1.13

ที่มา: ประยุทธ์จาก กรมควบคุมมลพิษ.2560. รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนประเทศไทย ปีพ.ศ. 2559. และกรมควบคุมมลพิษ. 2561. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2560.

3. นโยบายลดการใช้กระดาษและพลาสติก ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ได้ริเริ่มนโยบายลดการใช้กระดาษและพลาสติก ตั้งแต่วันที่ 22 พฤศจิกายน 2560 โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาวิทยาเขตสีเขียวและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเช่น การรณรงค์ให้นักศึกษาใช้รจรงโดยสาธารณณะแทนการใช้รถยนต์ การส่งเสริมการคัดแยกขยะที่หอพักและอาคารเรียน การลดใช้พลังงาน การส่งเสริมให้ลดการใช้โฟมและแก้วน้ำพลาสติก สำหรับนโยบายลดการใช้กระดาษและพลาสติกในมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นหนึ่งในนโยบาย BE SMARTBE GREEN โดยมีหลักการหลักในการลดการใช้กระดาษ ซึ่งเป็นวัสดุสิ้นเปลืองและลดการใช้พลาสติก ซึ่งเป็นวัสดุที่ยากต่อการทำลายและก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ภายในวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อาทิ เช่น 1) ให้ใช้กระดาษให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โดยนำกระดาษที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ (ใช้กระดาษ 2 ด้าน) เพื่อลดปริมาณขยะ 2) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สำหรับการสื่อสารภายในสำนักงานวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรีแทนการใช้กระดาษ อาทิ การเวียนเอกสารแจ้งไปยังบุคลากรของสำนักงานวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี โดยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (SU-SMAIL) ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ (E-document) ของมหาวิทยาลัย และการสื่อสารผ่าน แอปพลิเคชันไลน์ 3) ให้ร้านจำหน่ายเครื่องดื่มภายในวิทยาเขตฯ ลดราคาเครื่องดื่มให้กับ

นักศึกษาและบุคลากร จำนวน 2 บาท กรณีนำแก้วมาเองเพื่อลดปริมาณการใช้แก้วน้ำพลาสติก 4) ให้นำร่องจำหน่ายเครื่องดื่มภายในโรงอาหารของวิทยาเขตฯ งคกรหิวถูงพลาสติก 5) ประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาและบุคลากรทราบถึงอันตรายของพลาสติก

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิโลมล ตรีเสนห์จิต (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจและทัศนคติด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อถุงผ้าในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของผู้บริโภค ได้แก่ แรงจูงใจทางด้านเหตุผล และแรงจูงใจทางด้านอารมณ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อถุงผ้าบริโภค ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริโภคมีแรงจูงใจด้านประโยชน์หลักของถุงผ้า ด้านรูปลักษณ์ของถุงผ้า ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวังของถุงผ้าและด้านศักยภาพของถุงผ้าอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากผู้บริโภคในปัจจุบันเริ่มหันมาให้ความสนใจและมีความตื่นตัวในด้านการบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์จากตนเองในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม และกระแสที่กำลังเป็นที่กล่าวขวัญทั่วโลก

ปาลิดา สามประดิษฐ์ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสาร ทัศนคติ และความรับผิดชอบทางสังคม ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ถุงผ้าบรรจุสินค้าที่ซื้อจาก Tops Market ของคนในกรุงเทพมหานครการวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ถุงผ้าบรรจุสินค้าที่ซื้อจาก Tops Market ของคนในกรุงเทพมหานครมีและ เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ถุงผ้าบรรจุสินค้าที่ซื้อจากTops Market ของคนในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า รับรู้ข่าวสารส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ถุงผ้าบรรจุสินค้าที่ซื้อจาก Tops Market ของคนในกรุงเทพมหานคร ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ทำให้คนเชื่อว่าการใช้ถุงผ้าจะช่วยลดภาวะโลกร้อนได้จริง จะเลือกใช้ถุงผ้าเพราะจะช่วยให้ประหยัดทรัพยากรได้ เชื่อว่าการใช้ถุงผ้าดีกว่าใช้ถุงพลาสติก และจะ เลือกใช้ถุงผ้าเพราะตระหนักถึงภาวะโลกร้อน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ยอมรับสมมติฐาน แสดงว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ ข่าวสาร ส่งผลต่อระดับการตัดสินใจใช้ถุงผ้าในการบรรจุสินค้าใน Tops Market

วิธีการวิจัย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559-2564) นโยบายของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยและฐานข้อมูลจากระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต และเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถาม จากนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาต้นทุกสาขาวิชา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 691 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967 อ้างถึงใน ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, 2549: หน้า 47) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 5% ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2} \quad \text{เมื่อ } n = \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \quad N = \text{ขนาดประชากร}$$

$$e = \text{ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการสุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดเป็น } 0.05$$

สามารถคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

$$n = \frac{691}{1+691(0.05)^2} \quad n = 253.345555 \approx 253 \text{ คน}$$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้มีการกำหนดประเด็นเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แรงจูงใจในการใช้แก้วนํ้าส่วนตัว แลกส่วนลดเครื่องดื่มและปัญหาและอุปสรรคในการใช้แก้วนํ้าส่วนตัว

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 253 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.96 เป็นนักศึกษาสาขาการตลาด ร้อยละ 22.13 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-6,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 30.43 ซื้อเครื่องดื่มบรรจุแก้วนํ้าพลาสติกน้อยกว่า 3 วัน/สัปดาห์ ร้อยละ 44.27 เคยได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 58.89 ไม่เคยเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมหรืออบรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 66.01 ไม่เคยนำแก้วนํ้าส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม เพื่อรับส่วนลด 2 บาท ร้อยละ 60.08 และมีความเห็นว่าราคาส่วนลดเครื่องดื่ม 2 บาท กรณีนำแก้วนํ้าเองมีความเหมาะสมดี ร้อยละ 68.77

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	76	30.04
	หญิง	177	69.96
2. สาขาวิชา	การจัดการชุมชน	17	6.72
	ธุรกิจและภาษาอังกฤษ	39	15.42
	การจัดการธุรกิจทั่วไป	24	9.49
	การจัดการการท่องเที่ยว	42	16.60
	รัฐประศาสนศาสตร์	34	13.44
	การตลาด	56	22.13
	การจัดการโรงแรม	41	16.21
3. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	≤ 4,000 บาท/เดือน	38	15.02
	5,001-6,000 บาท/เดือน	77	30.43
	4,001-5,000 บาท/เดือน	70	27.67
	6,001 บาท/เดือน ขึ้นไป	68	26.88

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม		
ไม่เคย	104	41.11
เคย (Facebook, Instagram, Internet, TV, เพื่อนบอก, ป้ายประกาศ)	149	58.89
5. การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม/อบรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม		
ไม่เคย	167	66.01
เคย (SUรวมใจปลูกป่า, โครงการทำความสะอาดบริเวณหน้าหอพัก, บริษัท ฮอนด้า)	86	33.99
6. การนำแก้วเครื่องดื่มส่วนตัว มาใช้แลกส่วนลดเครื่องดื่ม 2 บาท		
ไม่เคย	152	60.08
เคย	101	39.92
6.1 ไม่เคย เพราะเหตุใด		
ไม่สะดวกในการพกพาแก้วน้ำ	104	41.12
การลดราคา 2 บาท ไม่จูงใจ	32	12.65
แก้ว มีราคาแพง	16	6.32
6.2 เคย เพราะเหตุใด		
ต้องการช่วยลดขยะพลาสติก	53	20.95
ต้องการประหยัดเงิน	39	15.41
ต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามนโยบายของทางมหาวิทยาลัย	9	3.56
7. ราคาส่วนลดเครื่องดื่ม 2 บาท กรณีนำแก้วมาเอง มีความเหมาะสมหรือไม่		
เหมาะสม	174	68.77
ไม่เหมาะสม	79	31.23
8. ท่านซื้อเครื่องดื่มบรรจุแก้วพลาสติกมากน้อยเพียงใด		
3-5 วัน/สัปดาห์	98	38.74
น้อยกว่า 3 วัน/สัปดาห์	112	44.27
ทุกวัน (1-4 แก้ว/วัน)	43	17.00

2. แรงจูงใจการลดแก้วพลาสติก ด้วยแนวคิดแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม

จากการศึกษาแรงจูงใจในการใช้แก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในเรื่องแรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34) รองลงมาคือด้านสังคมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12) และด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แรงจูงใจการลดแก้วพลาสติก ด้วยแนวคิดแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับแรงจูงใจ
ด้านสิ่งแวดล้อม			
1. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม สามารถช่วยลดปริมาณขยะพลาสติกได้	4.39	0.67	มากที่สุด
2. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม สามารถลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะพลาสติกได้	4.28	0.80	
3. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้	4.36	0.79	
ภาพรวม	4.34		
ด้านเศรษฐกิจ			
1. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	3.80	0.97	มาก
2. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยเพิ่มเงินออม	3.76	1.01	
3. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยมหาวิทยาลัยในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดการขยะ	3.94	0.91	
ภาพรวม	3.83		
ด้านสังคม			
1. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยสร้างค่านิยมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักศึกษา	4.13	0.87	มาก
2. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยสร้างภาพลักษณ์ในการรักษาสิ่งแวดล้อมต่อตนเอง	4.08	0.95	
3. การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้ในการซื้อเครื่องดื่ม ช่วยสร้างภาพลักษณ์ในการรักษาสิ่งแวดล้อมต่อองค์กร	4.14	0.97	
ภาพรวม	4.12		

3. ปัญหาและอุปสรรคในการลดแก้วพลาสติกด้วยแนวคิดแก้วน้ำส่วนตัวแลกส่วนลดเครื่องดื่ม

นักศึกษาส่วนใหญ่ได้เสนอปัญหาและอุปสรรคในการนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใส่เครื่องดื่ม ว่าไม่สะดวกในการพกพา เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่จะนั่งรถรางสาธารณะของมหาวิทยาลัย หรือขี่จักรยานมาเรียนเอง ซึ่งต้องถือกระเป๋าสิ่งของในการเรียน หากจะต้องใส่กระเป๋าหรือถือ แก้วน้ำจะไม่สะดวกสบายระหว่างเดินทางมาเรียน เมื่อเทียบกับการใช้แก้วน้ำพลาสติกที่มีความสะดวกใช้แล้วสามารถทิ้งได้เลย ประกอบกับส่วนลด 2 บาทไม่ค่อยจูงใจเท่าใดนัก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีแรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อมและค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการเรียนในรายวิชาต่างๆที่บรรจุในหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ส่วนแรงจูงใจด้านสังคมอยู่ในระดับรองลงมา แม้ว่าจะไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเลย แต่อาจจะเป็นเพราะกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและใส่ใจสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความใส่ใจ จะเห็นได้จากสื่อต่างๆที่มีการเผยแพร่รณรงค์ประชาสัมพันธ์ และด้านเศรษฐกิจอยู่ในลำดับสุดท้าย เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างสูง การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาลดราคา 2 บาท ไม่เกิดแรงจูงใจต่อนักศึกษาควรที่จะส่งเสริมกิจกรรมให้ใช้แก้วน้ำส่วนตัวในระยะยาว คิดว่ากิจกรรมรณรงค์ให้ใช้แก้วน้ำส่วนตัวเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์เห็นด้วยที่มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ เพชรบุรี จัดกิจกรรมให้ใช้ถุงผ้าและเห็นด้วยในใช้แก้วน้ำส่วนตัวแทนแก้วพลาสติกในการเพื่อลดการใช้พลาสติก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิโลมล ตรีเสนห์จิต (2553) ที่ได้กล่าวว่าประชาชนได้ตระหนักถึงสภาวะโลกร้อนในปัจจุบันนี้ อีกทั้งผู้บริโภคได้ทราบถึงข้อดีของถุงผ้าได้อีกทางด้วยเช่น ในเรื่องของความทนทานของถุงผ้า,สามารถใช้ซ้ำได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาติดา สามประดิษฐ์(2560)ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ทำให้คนเชื่อว่าการใช้ถุงผ้าจะช่วยลดภาวะโลกร้อนได้จริงจะเลือกใช้ถุงผ้าเพราะจะช่วยให้ประหยัดทรัพยากรได้เชื่อว่าการใช้ถุงผ้าดีกว่าใช้ถุงพลาสติก

ข้อเสนอแนะจากการศึกษารั้งนี้

1. ควรมีการจัดกิจกรรมและการรณรงค์ส่งเสริมการลดขยะพลาสติกอย่างต่อเนื่อง
2. นักศึกษาให้ความสำคัญกับแรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อม จึงควรเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้แก่ นักศึกษา บุคลากรและผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย
3. ควรเพิ่มแรงจูงใจในการรับส่วนลดเครื่องดื่มในราคาที่สูงกว่า 2 บาท เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการใช้แก้วน้ำส่วนตัวในปริมาณมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในศึกษาครั้งต่อไป

นักศึกษาส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มบรรจุแก้วพลาสติก ในปริมาณน้อยกว่า 3 วันต่อสัปดาห์ ดังนั้นกลุ่มที่ผลิตขยะจากแก้วพลาสติกกลุ่มหลักอาจจะไม่ใช่กลุ่มนักศึกษาในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น อาจารย์ ลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย ผู้ประกอบการ ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). แผนแม่บทการบริหารจัดการ
ขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564)

กรมควบคุมมลพิษ. (2560). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนประเทศไทย ปีพ.ศ. 2559.

กรมควบคุมมลพิษ. (2561). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2560.

กานดา จันทร์แย้ม. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์การ
กับการไม่มาทำงานของพนักงานในสถานีวิจัยโทรทัศน์.

คำรงค์ศักดิ์ ชัยสนิท. (2537). พฤติกรรมผู้บริโภค. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ.

นิโลมล ตรีเสนห์จิต. (2553). แรงจูงใจและทัศนคติด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้า
ในเขตกรุงเทพมหานคร.

ปาติดา สามประดิษฐ์. (2560). ได้ทำการศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสาร ทัศนคติ และความรับผิดชอบทาง สังคมที่
ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ถุงผ้าบรรจุสินค้าที่ซื้อจากTops Market ของคนในกรุงเทพมหานคร

ประพิชารีย์ ธนารักษ์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ลดโลกร้อนของผู้บริโภคใน
เขตเทศบาลนครพิษณุโลก

พรรณทิพย์ กาลิยานันท์. (2543). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของของบุคลากรฝ่ายบริการมหาวิทยาลัย
รามคำแหง. วิทยานิพนธ์ ศ.มม. (การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. (2553). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี.
งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกใช้พื้นที่เช่าทำกิจการโครงการ ONE NIMMAN

Factors Affecting Motivation for Using ONE NIMMAN Rental Space

นารีรัตน์ กันธวัฒน์¹ อิศริยา ศิริรินทร์^{1*} และ ปรีวิทย์ ไวยาทยะ²

Nareerat Kanthawattana Issariya Sirinirund and Pariwit Vitayacheeva

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ ในโครงการ ONE NIMMAN โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ประกอบการที่ทำการเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN จำนวน 15 คน โดยแบ่งเป็นธุรกิจ 5 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจร้านอาหาร จำนวน 3 คน ธุรกิจคาเฟ่ จำนวน 3 คน ธุรกิจผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 คน ธุรกิจเสื้อผ้าและเครื่องประดับ จำนวน 3 คน และธุรกิจบริการ จำนวน 3 คน ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 17-29 ตุลาคม 2561 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและทางโครงการ ONE NIMMAN

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ มี 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านทำเลพื้นที่ ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองในย่านของนิมมานเหมินท์ ปัจจัยเรื่อง Mood and Tone ของสถานที่ที่ส่งผลต่ออารมณ์และบรรยากาศภายในร้าน และ ปัจจัยเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติ ส่วนปัญหาของผู้เช่าพื้นที่ทำกิจการ พบว่า ได้รับผลกระทบจากปัญหาสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลง เรื่องขนาดพื้นที่เช่ามีขนาดแคบและมีราคาที่สูงเกินไป รวมถึงสถานที่จอดรถของพนักงาน ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการดูแลรักษาความสะอาดห้องน้ำให้สะอาดอยู่เสมอ ควรเพิ่มจำนวนห้องน้ำในแต่ละจุดให้เพียงพอ และเพิ่มจุดแลกเปลี่ยนสกุลเงินในพื้นที่โครงการ

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ พื้นที่เช่าทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN

Abstract

The objective is to study the factors that affect the incentives for the use of leased space to do business in ONE NIMMAN project by the group. The sample used in the study is the entrepreneurs who rent

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: isy.stores34@gmail.com

the ONE NIMMAN project area of 15 people, divided into 5 types of business, namely, restaurant business, 3 people, caffeine business. 3 people, 3 business products, 3 clothing, and jewelry businesses and 3 service businesses. Data were collected between October, 17-29 2018. Using an interview form that passed the examination of the appropriateness of the content from the advisor and the ONE NIMMAN project.

The results of the study showed that factors affecting the incentives for the use of rental space for business are 3 main factors, namely, location factors, areas located in the heart of the city in the district of Nimmanhaemin. Mood and Tone factors of the place that affect the mood and atmosphere in the shop and factors about the target group. That is both Chinese and foreign tourists. The problem of tenants in the business area has been affected by the changing tourism situation. The size of the rental space is narrow and the price is quite high. Including the employee's parking place to be more clearly keeping the toilet clean and keeping it clean should increase the number of bathrooms at each point. And adding currency exchange points in the project area.

Keywords: Affecting Motivation Factors Rental Space ONE NIMMAN

บทนำ

ONE NIMMAN เป็นย่านการค้าที่เป็นแหล่งรวมร้านค้า ศิลปวัฒนธรรม และความร่วมมือ ภายใต้แนวคิด Crafting Creative Community เป็นย่านที่สร้างสรรค์วิถีชีวิตแบบร่วมสมัย เปรียบเสมือนชุมชนเล็กๆ หรือ Community mall เป็นรูปแบบการค้าแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศ ความแตกต่างจากศูนย์การค้าขนาดใหญ่ โดยมีผู้ค้าปลีกรายย่อยจากทั้งเอกชนและร้านค้าในชุมชน เพื่อสร้างความกลมกลืนกับวัฒนธรรมเดิมตั้งอยู่ตามชุมชน เน้นการเข้าถึงได้ง่าย และตอบสนองความต้องการของไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคในปัจจุบัน เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ กว่า 100 ร้านค้า

การศึกษานี้ผู้ศึกษาเห็นถึงความสำคัญถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกเช่าพื้นที่เช่าทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN ในการประกอบธุรกิจร้านค้าต่าง ๆ ทั้งร้านค้า ร้านอาหาร คาเฟ่ และบริการ ซึ่งโครงการ ONE NIMMAN เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ได้ทุกเทศกาล จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นถึงความสำคัญในการเลือกเช่าพื้นที่เพื่อการลงทุน ในการทำธุรกิจต่างๆ ซึ่ง ONE NIMMAN นับได้ว่าเป็นสถานที่ที่ใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ และเหตุที่ผู้ประกอบการจึงเลือกเช่าพื้นที่ของ ONE NIMMAN มีปัจจัยใดเป็นตัวตัดสินใจ ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัจจัยในการเลือกเช่าพื้นที่ของ ONE NIMMAN จึงศึกษาถึงแรงจูงใจ และการตัดสินใจเพื่อให้เห็นถึงความพึงพอใจ และเป็นผลประโยชน์ต่อโครงการ ONE NIMMAN ที่

จะสามารถนำข้อมูลไปปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนางานรวมไปถึงแข่งขันกับคู่แข่งในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN

วิธีการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงระหว่างวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 6 วัน ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ค้นคว้าศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างตรงประเด็น
2. สร้างกรอบแนวคิดและตัวแปรใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้
3. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ
4. ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์จากอาจารย์ผู้ให้คำปรึกษา
5. ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ตามความต้องการของโครงการ ONE NIMMAN
6. นำแบบสัมภาษณ์จำนวน 15 ชุด และทำการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง
7. นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์และวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. สรุปข้อมูลและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาที่มีความละเอียดและมีการอ้างอิงที่มาข้อมูลที่ได้มาจากการค้นคว้าโดยตรง

ประชากรการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 82 กิจการ ณ วันที่ 17 ตุลาคม 2561 โดยผู้ศึกษาได้เก็บแบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive หรือ Judgmental Sampling) (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538) จำนวนทั้งหมด 15 คน โดยแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจร้านอาหาร จำนวน 3 คน ธุรกิจคาเฟ่ จำนวน 3 คน ธุรกิจผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 คน ธุรกิจเสื้อผ้าและเครื่องประดับ จำนวน 3 คน และธุรกิจบริการ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แบบสัมภาษณ์สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 4 ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานประกอบการ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ประเภทของสถานประกอบการ บริเวณพื้นที่เช่า ระยะเวลาในการเริ่มทำกิจการ ระยะเวลาสัญญาเช่าสถานประกอบการ และจำนวนพนักงาน ส่วนที่ 2 แรงจูงใจและการตัดสินใจต่อการเลือกสถานที่เช่าทำกิจการ จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่

3 ส่วนประสมทางการตลาด (4P's) จำนวน 4 ข้อ และ ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเช่าพื้นที่เพื่อประกอบกิจการ โครงการ ONE NIMMAN จำนวน 1 ข้อ

ผลการวิจัย

บริบทของพื้นที่การวิจัย

ONE NIMMAN มีลักษณะเป็นย่านการค้าที่เป็นแหล่งรวมร้านค้า ศิลปวัฒนธรรม และความร่วมมือ ภายใต้แนวคิด Crafting Creative Community เป็นย่านที่สร้างสรรค์วิถีชีวิตแบบร่วมสมัย เปรียบเสมือนชุมชนเล็กๆ หรือ Community mall เป็นรูปแบบการค้าแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศ ความแตกต่างจากศูนย์การค้าขนาดใหญ่ โดยมีผู้ค้าปลีกรายย่อยจากทั้งเอกชนและร้านค้าในชุมชน เพื่อสร้างความกลมกลืนกับวัฒนธรรมเดิมตั้งอยู่ตามชุมชน แบ่งออกเป็น 6 โซน ดังนี้

1. โรงแรมยูนิมมาน มีจำนวนห้องพัก 300 ห้อง เป็นโรงแรม 5 ดาว ทั้งหมด 150 ห้อง และที่พักระยะยาว 4 ดาว ทั้งหมด 150 ห้องเช่นกัน

2. Nimman Convention Center เป็นสถานที่จัดงานต่างๆ ซึ่งรองรับทั้งการประชุม งานแต่งงาน หรือการจัดเลี้ยงต่างๆ เป็นต้น มีการตกแต่งสไตล์ยุโรปร่วมสมัย และรองรับได้ถึง 500 คน

3. One Street หรือ Artisan Street แหล่งรวมร้านค้าและบริการ ทั้งสินค้าทำมือ ของแต่งบ้าน และผลิตภัณฑ์ความงาม รวมถึงร้านอาหารที่ได้รับมาตรฐาน

3.1 Zone A : ตั้งอยู่บริเวณโซนกลางใกล้กับบริเวณที่จอดรถและติดกับโรงแรมยูนิมมาน มีจำนวนทั้งหมด 15 ร้านค้า

3.2 Zone B : ตั้งอยู่บริเวณหน้าโครงการ ONE NIMMAN ฝั่งติดกับโรงแรมยูนิมมาน มีจำนวนทั้งหมด 5 ร้านค้า

3.3 Zone C : ตั้งอยู่บริเวณหน้าโครงการ ONE NIMMAN ฝั่งติดกับนิมมานชอย 1 มีจำนวนทั้งหมด 6 ร้านค้า

3.4 Zone D : ตั้งอยู่บริเวณโซนกลางและฝั่งโซนกลางที่ติดกับถนนนิมมานชอย 1 มีจำนวนทั้งหมด 17 ร้านค้า

3.5 Kiosk : ตั้งอยู่บริเวณโถงทางเดินไปโซน One Street Food Market มีจำนวนทั้งหมด 6 ร้านค้า

4. One Square ลานอเนกประสงค์ ซึ่งมีไว้เป็นทั้งจุดนัดพบ สถานที่ถ่ายรูป และสามารถจัดกิจกรรมได้อีกด้วย

5. One Street Food Market ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งไฮไลท์ของ ONE NIMMAN เพราะเป็นการรวบรวมสตรีทฟู้ดทั้งเชียงใหม่มาไว้ในที่เดียว ถึง 50 ร้าน

6. All One จุดซื้อของฝาก ซึ่งรวบรวมของฝากของดีพื้นเมืองในเชียงใหม่ไว้ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

พื้นที่ที่ได้ใช้เป็นพื้นที่การวิจัยจะประกอบไปด้วย พื้นที่โซน A ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลางโครงการระหว่างทางเดินตลอดจนบริเวณที่ติดกับฝั่งโรงแรมนิมมาน พื้นที่โซน C ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าโครงการติดกับถนนใหญ่และฝั่งซ้ายมือติดกับถนนนิมมานซอย 1 พื้นที่โซน D ตั้งอยู่บริเวณตรงกลางโครงการระหว่างทางเดินซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับพื้นที่โซน A ตลอดจนบริเวณที่ติดกับฝั่งถนนนิมมานซอย 1 และพื้นที่โซน Street Food Market ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังโครงการ

การดำเนินกิจการมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกิจการ โดยมีทั้งกิจการที่มีการดำเนินการก่อนที่จะมาเปิดสาขาที่โครงการ ONE NIMMAN อยู่ก่อนแล้วเป็นระยะเวลา 3-20 ปี และกิจการที่เลือกเปิดในโครงการ ONE NIMMAN เป็นที่แรกโดยดำเนินการมาพร้อมกับการเปิดตัวของโครงการ ONE NIMMAN จนดำเนินการมาถึงปัจจุบันระยะเวลาทั้งหมด 11 เดือน ซึ่งกิจการที่มีการดำเนินการมาก่อนที่จะเปิดโครงการ มีทั้งกิจการที่มีสาขาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และกิจการที่มีสาขามาจากต่างจังหวัดซึ่งส่วนมากเป็นกิจการที่มาจากกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้มีบางกิจการที่เลือกพื้นที่เปิดหน้าร้านเป็นสาขาแรกโดยเลือกเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากการผลิตในโรงงานหรือกิจการที่ไม่มีหน้าร้านประจำและกิจการที่กำลังจะมีการวางแผนขยายสาขาใหม่ โดยมีจุดเริ่มต้นการเลือกพื้นที่เช่าเพื่อประกอบกิจการที่โครงการ ONE NIMMAN

การทำสัญญาเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN แต่ละกิจการมีการให้คำตอบที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีทั้งการทำสัญญาเช่าเป็นระยะเวลารายเดือน รายปี และทุก ๆ 3 ปี โดยความแตกต่างขึ้นอยู่กับบริเวณพื้นที่เช่า บางกิจการได้ให้ข้อมูลว่า ในส่วนของระยะเวลาเช่าขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างบริษัทกับผู้ประกอบการ อีกทั้งบางกิจการยังได้รับข้อเสนอให้ทดลองขายก่อนที่จะตัดสินใจเช่าพื้นที่อีกด้วย

จำนวนพนักงานในแต่ละกิจการมีความแตกต่างกันจากประเภทและขนาดของกิจการ โดยมีทั้งพนักงานประจำและพนักงานชั่วคราว ซึ่งบางร้านมีการจ้างพนักงานประจำเพียงอย่างเดียว และบางร้านมีการจ้างพนักงานประจำและพนักงานชั่วคราวทำงานสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป โดยกิจการขนาดเล็กจะมีจำนวนพนักงาน 1-5 คน ขนาดกลาง 6-15 คน และขนาดใหญ่ 16-40 คน

แรงจูงใจและการตัดสินใจเลือกเช่าพื้นที่ทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจและการตัดสินใจเลือกเช่าพื้นที่ทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN พบว่า การทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเช่าพื้นที่มีหลายแหล่งข้อมูลและหลายปัจจัยแตกต่างกันไปในแต่ละกิจการ ประกอบไปด้วย การชักชวนจากทางโครงการ ONE NIMMAN จำนวน 4 ราย เลือกติดต่อเช่าพื้นที่ด้วยตนเอง จำนวน 3 ราย ย้ายกิจการมาจากพื้นที่เช่าในเครือของโครงการ ONE NIMMAN จำนวน 3 ราย จากการที่ได้เปิดกิจการอื่นๆมาแล้วในพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN จำนวน 1 ราย และมีกิจการที่ไม่สะดวกในการให้ข้อมูลในส่วนนี้ทั้งหมด 4 ราย

ปัจจัยในการเลือกเช่าพื้นที่ที่จัดเป็นปัจจัยหลักสำคัญ คือ ปัจจัยเรื่องทำเลพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองในย่านของนิมมานเหมินท์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจและอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่มากมาย โดยมีการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย ปัจจัยต่อมา คือ ปัจจัยเรื่อง Mood and

Tone ของสถานที่ที่ส่งผลต่ออารมณ์และบรรยากาศภายในร้าน และปัจจัยสุดท้าย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติ

การตัดสินใจเลือกเช่าพื้นที่มีทั้งกิจการที่ได้ทำการสำรวจและไม่ได้ทำการสำรวจพื้นที่เช่าอื่นมาก่อน ส่วนใหญ่กิจการที่ได้ทำการสำรวจมาก่อนนั้นจะเป็นกิจการที่กำลังมองหาการขยายสาขาและกิจการที่ต้องการจะเปิดหน้าร้านเป็นสาขาแรก ในส่วนของกิจการที่ไม่ได้ทำการสำรวจมาก่อนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่ทางโครงการ ONE NIMMAN ได้เข้าไปชักชวนผู้ประกอบการให้เข้ามามีส่วนร่วมทางธุรกิจกับทางโครงการ ONE NIMMAN

การเลือกพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ส่วนใหญ่สร้างผลประกอบการที่ดีถึงดีมากให้แก่กิจการ เนื่องจากสินค้าหรือบริการนั้นตรงกับกลุ่มเป้าหมายทำให้เกิดผลประกอบการที่ดีและคุ้มค่ากับต้นทุนที่เสียไป อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักและเป็นยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้น แต่มีบางกิจการที่ได้รับผลประกอบการยังไม่ดีเท่าที่ควรซึ่งเป็นเพราะทำเลที่ตั้งนั้นถูกตั้งในบริเวณโซน D ผังที่ติดกับถนนนิมมานซอย 1 ซึ่งเป็นบริเวณที่มีผู้คนเดินผ่าน ไม่มากนัก อีกทั้งสินค้าหรือบริการยังไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการ โครงการ ONE NIMMAN

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการใช้พื้นที่เช่าทำกิจการโครงการ ONE NIMMAN พบว่า

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) พื้นที่เช่าโครงการ ONE NIMMAN มีความน่าเชื่อถือเนื่องจากคณะผู้บริหารและทีมงานของโครงการ ONE NIMMAN มีความน่าเชื่อถือและมีชื่อเสียงทางธุรกิจ มีความกระตือรือร้น อีกทั้งใส่ใจผู้ประกอบการ จึงสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับกิจการที่เข้ามาเช่าได้ ในเรื่องของจัดการพบว่าทางโครงการมีการจัดการปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ว่องไว มีการจัดการที่ดี เป็นระบบ และตรงเวลา

2. ราคา (Price) ราคาเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ในแต่ละกิจการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าราคาเช่าพื้นที่มีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับทำเลพื้นที่ ขนาด และผลประกอบการที่ได้รับ แต่ยังคงถือว่าเป็นราคาที่ค่อนข้างสูง หากสามารถปรับลดให้มีความเหมาะสมจะเป็นผลดีที่ช่วยทำให้ขยายกลุ่มลูกค้าและอาจได้รับผลประกอบการที่ดีขึ้น

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) สถานที่ตั้งทำเลเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN เป็นทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมอยู่ใจกลางเมืองที่ล้อมไปด้วยแหล่งธุรกิจที่มีชื่อเสียงรวมไปถึงอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวได้รับความนิยมในจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งยังนับเป็นแลนด์มาร์คแห่งใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการออกแบบอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังมีการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย

4. การส่งเสริมการขาย (Promotion) โครงการ ONE NIMMAN มีการส่งเสริมการตลาดในด้านการประชาสัมพันธ์ โฆษณาผ่านอินเทอร์เน็ต รวมถึงติดป้ายประกาศ เกี่ยวกับภาพรวมส่วนกลางของโครงการได้ดี มีการดึงดูดผู้คนในเข้ามาในโครงการด้วยการจัดกิจกรรมอีเว้นท์ต่างๆอยู่เสมอ แต่ยังคงขาดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ร่วมกับร้านค้าหรือการมีส่วนร่วมกับร้านค้า

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้เข้าพื้นที่มีการทราบข้อมูลจากการชักชวนโดยตรงจากทาง โครงการ ONE NIMMAM มาเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับ จันทรานี สวงนาม (2545:203-204 อ้างถึงใน อารักษ์ สุรพล 2553 : 10-11) ที่ได้กล่าวถึงเรื่อง ประเภทของแรงจูงใจ ประเภท แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) คือ สภาวะของบุคคลที่ได้รับแรงกระตุ้นจากภายนอกเพื่อนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของผู้กระตุ้น ในที่นี้คือการโน้มน้าวชักชวนกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจ รองลงมาเป็นการที่ผู้เข้าพื้นที่เลือกด้วยตนเอง คือย้ายกิจการจากพื้นที่ในเครือเดียวกันกับ ONE NIMMAN และการเปิดกิจการอื่นๆในโครงการ ตลอดจนพื้นที่ ONE NIMMAN มีการคมนาคมที่สะดวก ปลอดภัย และ Mood and tone ที่ส่งผลกับบรรยากาศที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่เกิดจาก แรงจูงใจภายใน ที่เกิดจากความต้องการของผู้เลือกเข้าพื้นที่ ที่มีความต้องการจะเปิดกิจการขยายสาขา หรือย้ายพื้นที่ โดยความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จ ซึ่งก่อนทำการตัดสินใจ เข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN มีกิจการที่ทำการสำรวจและไม่ได้ทำการสำรวจ พื้นที่อื่นมาก่อนตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับลำดับขั้นความสำคัญของมาสโลว์ ในขั้นที่ 4 ในเรื่องของความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (Esteem Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถ ต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถและมีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ในที่นี้คือการต้องการให้กิจการมีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับในสังคม และนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ดี

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ทั้ง 4 ด้านดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ในเรื่องของทีมงานและผู้บริหารที่มีการจัดการที่ดี มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ พื้นที่สะดวกสบายและทันสมัย ตลอดจนเรื่องทำเลที่ตั้งของพื้นที่เข้าโครงการ ONE NIMMAN สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (วิเชียร วงศ์นิชชากุล, 2550 : 13) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่เสนอขายเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป้าหมาย อาจจะมีตัวคนที่สามารถมองเห็น จำต้อง หรืออาจจะไม่มีตัวตน และลูกค้าจะได้รับผลประโยชน์ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ด้านราคา ราคาเข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN มีราคาที่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับทำเลที่ตั้ง มีเงื่อนไขการชำระค่าเช่าพื้นที่ที่เหมาะสม โดยผลประโยชน์ที่ได้รับมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับบริเวณ โซนพื้นที่เช่าในแต่ละโซน มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (วิเชียร วงศ์นิชชากุล, 2550 : 13) กล่าวว่า การกำหนดราคาขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ ผู้เข้าพื้นที่จะทำการเปรียบเทียบคุณค่าระหว่างราคากับผลิตภัณฑ์ ถ้าความคุ้มค่าของผลิตภัณฑ์มีมากกว่าราคาจะทำให้ผู้เข้าพื้นที่ตัดสินใจเข้าพื้นที่นั้น ซึ่งพื้นที่เข้าโครงการ ONE NIMMAN มีราคาเช่าที่ค่อนข้างเหมาะสมกับคุณค่าของพื้นที่เช่าแต่ในบางกิจการก็ยังคงพบว่าราคาเช่ายังไม่เหมาะสมกับคุณค่าของพื้นที่เช่าเท่าที่ควร เนื่องจากมีราคาเช่าที่สูง ดังนั้นจะเห็นว่าราคาเช่าพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ต่อทำเลที่ตั้งของพื้นที่ การคมนาคมสะดวก

ตั้งอยู่ใจกลางเมือง สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (วิเชียร วงศ์นิชชากุล, 2550 : 13) กล่าวว่าการจัดจำหน่าย เป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคหรือตลาดเป้าหมาย เพื่อให้การจำหน่ายสินค้าดีขึ้น การเลือกทำเลที่ตั้งมีความสำคัญมากเพราะทำเลที่ตั้งเป็นตัวกำหนดกลุ่มลูกค้าที่จะเข้ามาใช้บริการ ซึ่งพื้นที่เช่าโครงการ ONE NIMMAN เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายหรือเป็นคนกลางที่ส่งผลทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการของผู้เช่าพื้นที่ไปสู่ผู้บริโภคหรือกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้ โดยลักษณะของพื้นที่เช่าโครงการ ONE NIMMAN มีพื้นที่ล้อมรอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจ การคมนาคมที่สะดวก จึงส่งผลให้ช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ด้านการส่งเสริมการขาย การเข้าถึงสื่อโฆษณา โปรโมชัน ส่วนลด และการจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดผู้บริโภคให้เข้ามาในพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ส่งผลทำให้ผู้เช่าพื้นที่ได้รับผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากการส่งเสริมทางการตลาดที่ทางโครงการ ONE NIMMAN และการสร้างชื่อเสียงของโครงการ ONE NIMMAN สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (วิเชียร วงศ์นิชชากุล, 2550 : 13) กล่าวว่าการส่งเสริมการตลาดหรือการส่งเสริมการขาย เป็นการติดต่อสื่อสารทางการตลาดระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อหรือลูกค้ากลุ่มเป้าหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งข่าวสารชักจูงใจให้เกิดความต้องการในผลิตภัณฑ์และการตัดสินใจซื้อ ทำให้โครงการ ONE NIMMAN ส่งเสริมการขายให้แก่ผู้เช่าพื้นที่ โดยเป็นการติดป้ายโฆษณา การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์โครงการและประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ประเทศจีน มีกิจกรรมอีเว้นท์ส่งเสริมการขายให้ผู้ประกอบการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN และผู้เช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ยังคงต้องการให้ทางโครงการมีการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่องขยายกลุ่มไปยังผู้บริโภคกลุ่มอื่นๆ ให้กว้างขวางมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยทำการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก อ.ดร.ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ และ รศ.จารุพันธ์ เขาวนดี ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ขอเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย ส่งผลให้งานวิจัยเล่มนี้ถูกต้อง และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่าน ขอขอบคุณทางโครงการ ONE NIMMAN และสถานประกอบการที่ทำการเช่าพื้นที่โครงการ ONE NIMMAN ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการให้ข้อมูลการวิจัยรวมทั้งได้ให้ความสำคัญและเล็งเห็นผลประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

ณัฐยา สิ้นตระการผล. (2550). การตัดสินใจทางธุรกิจ Decision Making. กรุงเทพมหานคร. ธนาเพชร.
ดารณี พานทอง. (2532). ทฤษฎีการจูงใจ Theory of Persuasion. กรุงเทพมหานคร. บริษัท ประชาชน จำกัด.
ยุคารักไทย และธนินการ์ต์ มาพะศรีนนท์. (2542). เทคนิคการแก้ปัญหาและตัดสินใจ Problem Solving & Decision Making. กรุงเทพมหานคร. บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.

- ประทุม สุดใจ. การตัดสินใจเช่าคลังสินค้าของสถานประกอบการในคลังสินค้าบริษัท โชติชนวัฒน์ จำกัด. (2558). สืบค้นจาก <http://ithesisir.su.ac.th/dspace/bitstream/.pdf>
- กิตติชล พรอมวงษ์. ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อลูกค้าในการตัดสินใจเช่าพื้นที่ทำสำนักงานในโครงการ ออล ซีซั่นส์ เฟลส. (2551). สืบค้นจาก <http://www.thonburi-u.ac.th/journal/Document/2-1/lesson9.pdf>
- วิเชียร วงศ์ณิชชากุล. (2550). หลักการตลาด Principles of Marketing. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สมบัติ ชำรงสินถาวร. (2561). การตลาดเชิงสัมพันธ์ : แนวคิดพื้นฐานสำหรับการทำวิจัย Relationship Marketing : Basic Concepts for Research. กรุงเทพมหานคร. ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์ทันใจ.

ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่

Successful Factors of Catering Service in Chiang Mai Province

จิรัฏฐติกาล พลฉวี¹ พิมพิสา พรินทรากุล^{*2} และ ปรีวิทย์ ไวยาทยาชีวะ³

Jirattikan Polchawee Pimpisa Parintarakul and Pariwit Vitayacheeva

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบธุรกิจรับจัดเลี้ยงที่ดำเนินธุรกิจไม่ต่ำกว่า 5 ปีจำนวน 8 ราย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงส่วนใหญ่มีให้บริการจัดเลี้ยงหลายประเภท เช่น บัฟเฟต์ ค็อกเทล ก๋อ่องอาหารว่าง เป็นต้น โดยแต่ละธุรกิจมีทุนแรกเริ่มที่หนึ่งล้านบาท กลุ่มลูกค้าหลักส่วนใหญ่เป็นลูกค้าเก่าโดยมีทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน จัดเลี้ยงส่วนตัวและซัพคอนแทรค (subcontract) ผู้ประกอบการจะให้ความสำคัญในด้านคุณภาพของอาหารมากที่สุด โดยในแต่ละที่จะมีเกณฑ์การตั้งราคาการให้บริการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับจำนวนแขกและรูปแบบงาน ธุรกิจรับจัดเลี้ยงส่วนมากมีสถานที่รับจัดเลี้ยงเป็นของตนเอง โดยธุรกิจรับจัดเลี้ยงแต่ละที่นั้นจะมีช่องทางการติดต่อหลากหลายช่องทาง ในด้านการส่งเสริมการตลาด ธุรกิจรับจัดเลี้ยงโดยส่วนใหญ่จะมีการโปรโมทธุรกิจของตนหลากหลายช่องทางและมีการคิดราคาพิเศษรวมไปถึงการให้ของสมนาคุณในด้านของกระบวนการในการให้บริการ ธุรกิจรับจัดเลี้ยงจะมีการกำหนดลำดับขั้นตอนการดำเนินงานและวางแผนไว้อย่างชัดเจน โดยในการทำงานนั้นต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมจากบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีประสบการณ์ ในด้านของลักษณะทางกายภาพนั้น ธุรกิจรับจัดเลี้ยงในแต่ละที่จะมีเอกลักษณ์ ลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันไป

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จ ธุรกิจรับจัดเลี้ยง อาหารงานเลี้ยง

Abstract

The purpose of this research is to study about successful factors of catering service in Chiang Mai province. This research is qualitative Research, and the method of this research was designed by selecting 5

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: pimpisarp@gmail.com

of catering service provider who's started catering service business at least 5 years. The researcher used in-debt interview method to interviewed 8 of catering service provider to collect data and analyzed the interview information and presented in descriptive.

The research found that most of catering service providers are providing various types of catering; for example, buffet, cocktail, snack box. Each of catering service has an investment funds at least one million baht. Most of main customers are their old customer who had used their services before. The target groups of catering service are state and private company, general people and subcontract. Caterers emphasize on a quality of their food and service. An expense of each catering service is depending on amount of guess and form of each event. Most of the caterers have their own place to arrange an event. They have several way to contract them and also in marketing promotion. The caterers have a special price and extra gift for their old customers. The processes of providing a catering service, they have a regulation of the processes with professional and experienced staff. Each of catering services has their own physical evident which are differences identities of their business.

Keywords: Successful factors Catering service Food catering

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ชอบสังสรรค์งานรื่นเริง จึงมักมีงานเลี้ยงฉลองในทุกเทศกาลและในการจัดงานต่างๆ มักจะใช้บริการรับจัดเลี้ยง ไม่เพียงแต่ในงานสังสรรค์เท่านั้น ที่มักจะใช้บริการธุรกิจรับจัดเลี้ยง ผู้ประกอบการต่างๆ ก็เป็นหนึ่งในผู้ใช้บริการบริการธุรกิจรับจัดเลี้ยงด้วยเช่นกัน อาทิ เช่น งานเปิดตัวสินค้า งานจัดแสดงผลงาน เป็นต้น ธุรกิจรับจัดเลี้ยงจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ช่วยจัดการอาหารและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการ ทำให้งานต่างๆ มีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้นเพราะผู้ใช้บริการไม่ต้องเสียเวลามาจัดเอง อีกทั้งผู้ใช้บริการยังสามารถบอกความต้องการในด้านรูปแบบอาหาร รูปแบบงาน ธีมการตกแต่งต่างๆ ให้กับผู้รับจัดเลี้ยง ความสะดวกสบายเหล่านี้จึงส่งผลให้ธุรกิจรับจัดเลี้ยงเป็นอีกช่องทางธุรกิจที่น่าสนใจในการลงทุน ธุรกิจรับจัดเลี้ยงเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่แยกออกมาจากธุรกิจร้านอาหาร ปัจจุบันธุรกิจรับจัดเลี้ยง กำลังเป็นที่นิยมในประเทศไทย ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างจากธุรกิจรับจัดเลี้ยงในอดีตอย่างมาก เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและความต้องการของผู้บริโภค โดยมีการผสมผสานวัฒนธรรมอาหารจากชาติต่างๆ และใช้เทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มลูกเล่นและความน่าสนใจของอาหาร

เนื่องจากปัจจุบันธุรกิจรับจัดเลี้ยงหรือแคเทอริง (Catering) ในประเทศไทยเริ่มเป็นที่แพร่หลายและมีการแข่งขันที่สูงขึ้น และในจังหวัดเชียงใหม่เองก็มีธุรกิจรับจัดเลี้ยงจำนวนมาก ผู้บริโภคมีตัวเลือกมากขึ้น จำนวนธุรกิจรับจัดเลี้ยงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การที่จะทำให้ธุรกิจของตนเป็นที่รู้จักและประสบ

ความสำเร็จนั้นต้องอาศัยหลายปัจจัย อาทิเช่น กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด และการพัฒนารูปแบบธุรกิจรับจัดเลี้ยงให้ตอบสนองความต้องการของตลาดและการแข่งขันอย่างสม่ำเสมอ และยังคงคำนึงถึงอุปสรรคในด้านการแข่งขัน เพื่อให้ธุรกิจได้รับผลตอบแทนในรูปกำไรสูงสุดและก้าวไปสู่การเป็นผู้นำทางการตลาด

ผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องธุรกิจรับจัดเลี้ยงและต้องการทราบถึงระบบการบริหารงานของธุรกิจรับจัดเลี้ยงที่ประสบความสำเร็จจึงได้ทำการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาธุรกิจรับจัดเลี้ยงในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 8 แห่ง เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงและผู้ที่เกี่ยวข้องทำธุรกิจรับจัดเลี้ยงในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงาน กลยุทธ์ทางการตลาดต่างๆ ให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับเทรนด์ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอและมุ่งมั่นพัฒนาธุรกิจไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 ราย โดยดำเนินธุรกิจรับจัดเลี้ยงไม่ต่ำกว่า 5 ปี
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-Depth Interview) ในการสร้างบทสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์จากการศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคำถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยง ข้อมูลของธุรกิจรับจัดเลี้ยง ด้านการตลาด ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ แนวทางและข้อเสนอแนะ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายวันและเวลาสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้คำถามปลายเปิด การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 30-35 นาที
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบทสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ พิจารณาประเด็นที่ เหมือนกันหรือแตกต่างกัน แล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์สังเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 8 คน เป็นเพศชายจำนวน 2 คนและเพศหญิงจำนวน 6 คน โดยมีอายุระหว่าง 30-40 ปี จำนวน 4 คนและ มากกว่า 40 ปี จำนวน 4 คน มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 2 คน ปริญญาตรีจำนวน 4 คน และปริญญาโทจำนวน 2 คน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลของธุรกิจรับจัดเลี้ยง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด มีการให้บริการจัดเลี้ยงค็อกเทล บุฟเฟต์และ ไต้อะจีน จำนวน 3 ราย มีการจัดบุฟเฟต์และ ไต้อะจีน จำนวน 2 ราย และมีการจัดเลี้ยงค็อกเทล บุฟเฟต์และสแน็คบ็อกซ์ จำนวน 1 ราย และมีการจัดเลี้ยงค็อกเทลและสแน็คบ็อกซ์จำนวน 1 ราย

ผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงมีสัดส่วนสูงที่สุดในการลงทุนธุรกิจรับจัดเลี้ยงเริ่มต้นที่ 1,000,000 บาท จำนวน 5 ราย น้อยกว่า 1,000,000 บาท จำนวน 3 ราย

กลุ่มลูกค้าหลักส่วนมากเป็นลูกค้าเก่าจำนวน 7 รายและกลุ่มลูกค้ารายใหม่จำนวน 1 ราย โดยประเภทของกลุ่มลูกค้าที่มาใช้บริการแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ กลุ่มลูกค้าแบบองค์กร กลุ่มลูกค้าจัดเลี้ยงส่วนตัว และกลุ่มลูกค้าซัพคอนแทรค (Subcontract) ซึ่งส่วนมากจะเป็นกลุ่มลูกค้าแบบองค์กรและกลุ่มลูกค้าจัดเลี้ยงส่วนตัว

ส่วนที่ 3 ด้านการตลาด

ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบธุรกิจรับจัดเลี้ยงทั้ง 8 รายจะให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพอาหารมากที่สุด โดยอาหารจะต้องมีรสชาติที่อร่อยเป็นมาตรฐาน รูปลักษณ์ของอาหารดูน่ารับประทานและวัตถุดิบต่างๆที่นำมาใช้ในการประกอบอาหารจะต้องเป็นวัตถุดิบที่มีคุณภาพ โดยหน้าตาอาหารและรสชาติของอาหารต้องมีคุณภาพดีคู่กัน

ด้านราคา ผู้ประกอบธุรกิจรับจัดเลี้ยงมีเกณฑ์การตั้งราคาอัตราการให้บริการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน โดยจะมีการตั้งราคาที่อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน จะไม่ตั้งราคาสูงเกินกว่าคู่แข่งและในขณะที่เดียวกันก็จะไม่ตั้งราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่งจนเกินไป ทั้งนี้การตั้งราคาจะอยู่ในระดับที่เหมาะสมซึ่งจะสอดคล้องกับคุณภาพของสินค้าและบริการ

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้รับจัดเลี้ยงมีสถานที่ของผู้รับจัดเลี้ยงเองในการบริการลูกค้าจำนวน 4 ร้าน ทางผู้รับจัดเลี้ยงไม่มีสถานที่ของผู้รับจัดเลี้ยงในการบริการลูกค้าจำนวน 4 ร้าน และทั้ง 8 แห่งมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารหลากหลายช่องทางเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าในการติดต่อและการติดตามข่าวสาร รูปภาพผลงานในงานจัดเลี้ยงตามที่แตกต่างกัน เมนูและราคาหรือหน้าตาอาหารเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกใช้บริการจากทางร้าน ธุรกิจรับจัดเลี้ยงจำนวน 3 แห่งมีสถานที่ในการติดต่อที่เหมาะสม มีที่จอดรถเพียงพอและมีพื้นที่สำหรับรองรับผู้ให้บริการ และธุรกิจรับจัดเลี้ยงจำนวน 3 แห่งมีสถานที่ติดต่อใช้บริการไม่สะดวกแก่การเดินทาง เนื่องจากไม่มีการระบุแผนที่ในการเดินทางไว้ในช่องทางการติดต่อต่างๆและไม่มีพื้นที่รองรับผู้ให้บริการ

ด้านการส่งเสริมการตลาด ผลการวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมการตลาดของธุรกิจจัดเลี้ยงที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แบ่งช่องทางในการโปรโมทธุรกิจเป็น 3 แบบคือ เฟซบุ๊ก ไลน์หรือโบชัวร์และเว็บไซต์ พบว่า ช่องทางในการโปรโมทธุรกิจของทั้ง 8 ร้าน ส่วนมากจะโปรโมททางเฟซบุ๊ก ไลน์ ส่วนตัวและเว็บไซต์เป็นจำนวน 6 ร้าน มีการโปรโมททางเฟซบุ๊ก และทางวิทยุจำนวน 1 ร้าน มีการโปรโมทลงโฆษณาในเว็บไซต์ Google เพียงที่เดียวจำนวน 1 ร้าน อีกทั้งทางร้านยังมีการส่งข้อมูลเกี่ยวกับโปรโมชั่นต่างๆของทางร้านให้แก่ลูกค้าโดยตรง

ด้านกระบวนการ ผลการวิเคราะห์ด้านกระบวนการของธุรกิจจัดเลี้ยงที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจจัดเลี้ยงทั้ง 8 ร้านมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐานของทางร้านอยู่แล้วและเมื่อรับงานจัดเลี้ยงมาก็จะดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆที่วางเอาไว้

ด้านบุคลากร ผลการวิเคราะห์ด้านบุคลากรของธุรกิจจัดเลี้ยงที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ธุรกิจรับจัดเลี้ยงทั้ง 8 ร้าน มีสัดส่วนจำนวนพนักงานประจำสูงสุดจำนวน 15 คนและต่ำสุดจำนวน 6 คน มีลักษณะการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมือนกันคือ ทางร้านจะเน้นในเรื่องของความสุขภาพและการมีใจรักในงานบริการของพนักงาน ซึ่งในการออกงานรับจัดเลี้ยงในสถานที่ต่างๆ พนักงานจะมียูนิฟอร์มที่เหมือนกันหมดเพื่อความสะอาดและความเป็นระเบียบจำนวน 5 ร้าน พนักงานไม่มียูนิฟอร์มแต่ต้องแต่งกายที่สะอาดและเรียบร้อยจำนวน 3 ร้าน

ด้านลักษณะทางกายภาพ ธุรกิจรับจัดเลี้ยงทั้ง 8 ร้านมีการให้บริการเมนูอาหารและเครื่องดื่มในงานจัดเลี้ยงแบบไม่จำกัดจำนวน 7 ร้าน ซึ่งลูกค้าสามารถระบุความต้องการเกี่ยวกับอาหารได้อย่างไม่จำกัด มีบริการอาหารให้เลือกหลากหลาย เช่น การจัดบุฟเฟต์ ค็อกเทล อาหารว่างแบบกล่อง และอีก 1 ร้านให้บริการเมนูอาหารและเครื่องดื่มในงานจัดเลี้ยงแบบจำกัดเป็นเซ็ทเมนูซึ่งในการบริการอาหารจัดเลี้ยงทางร้านยังมีอุปกรณ์และสิ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มลูกค้าอย่างครบครัน หากในกรณีที่ลูกค้ามีจำนวนเยอะเกินก็จะทำการเช่าอิมโองค์กรภายนอก

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ คือ การทำงานระหว่างพนักงานประจำกับพนักงานใหม่และพนักงานพาร์ทไทม์ที่ประสานงานกันไม่เข้าใจเนื่องจากความแตกต่างกันทางด้านความรู้และประสบการณ์จึงยากที่จะรักษามาตรฐานของการบริการ อีกทั้งด้านสภาพอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ รวมไปถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการให้บริการรับจัดเลี้ยง ได้แก่ การขนส่งอาหาร แยกที่เข้าร่วมงานมากกว่าจำนวนที่แจ้งไว้ ปัญหาด้านการแข่งขันทางธุรกิจ เนื่องจากธุรกิจรับจัดเลี้ยงเป็นธุรกิจที่เริ่มเป็นที่แพร่หลาย ผู้บริโภคมีตัวเลือกมากขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและความต้องการของผู้บริโภคก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง

แนวทางและข้อเสนอแนะ ในการทำธุรกิจรับจัดเลี้ยงต้องมีความรับผิดชอบและความละเอียดแม่นยำในการดำเนินงานสูง ผู้ที่จะประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการจัดเลี้ยงจะต้องมีความรู้พื้นฐาน มีประสบการณ์ต่างๆที่เกี่ยวกับการทำอาหารและบริการและมีระบบการจัดการภายในองค์กรที่ดี สามารถรับมือกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ ซึ่งในการทำธุรกิจรับจัดเลี้ยงจะต้องค่อยๆพัฒนาให้ธุรกิจเติบโตโดยเริ่มจากการเป็นธุรกิจเล็กๆ มีผลงานการสร้างสรรค์อาหารที่สวยงามและมีคุณภาพ หลังจากนั้นก็ค่อยๆขยายธุรกิจโดยการซื้ออุปกรณ์ที่

เกี่ยวกับงานจัดเลี้ยงมากขึ้น แต่ที่ต้องคำนึงถึงความจำเป็นเป็นหลัก การเริ่มจากการเป็นธุรกิจเล็กๆผลกำไรที่ได้ก็จะได้อาจมาเป็นสิ่งของ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ซื้อใช้ในงานนั้นๆเมื่อได้ทุนคืนกำไรที่ได้ก็จะเปลี่ยนเป็นเงิน แต่ถ้าเริ่มจากการเป็นธุรกิจรับจัดเลี้ยงขนาดใหญ่ มีอุปกรณ์สำหรับงานจัดเลี้ยงที่ครบครัน ผู้ประกอบการจะต้องทำให้ธุรกิจมีความพัฒนาและเป็นที่รู้จักให้เร็วที่สุด อาจสร้างได้จากการสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า ข้อควรระวังในการทำธุรกิจที่เป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้และสามารถรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจได้เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการที่ธุรกิจรับจัดเลี้ยงจะเป็นที่รู้จักและประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ประกอบการต้องอาศัยกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาดกระบวนการในการให้บริการ บุคลากร และลักษณะทางกายภาพ เพื่อที่จะทำให้บริการได้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและสามารถทำให้ธุรกิจของตนได้รับผลตอบแทนในรูปกำไรสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์นาด ทนันทชัย (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การดำเนินงานของโรงแรมอิสระ 3 ดาว ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย” จากผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจโรงแรมอิสระ 3 ดาว ได้แก่ พนักงาน มาตรฐานการให้บริการที่ดี เจ้าของโรงแรม ทำเลที่ตั้ง ความสามารถทางการตลาด ราคา และผลิตภัณฑ์ของโรงแรม

ผู้ประกอบการทั้ง 8 แห่งล้วนให้ความสำคัญมากที่สุดกับคุณภาพของอาหาร อาหารต้องมีคุณภาพที่ดี สะอาดและมีรสชาติอร่อยอีกทั้งยังต้องมีรูปปลั๊กอินที่สวยงามและน่ารับประทาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกฤษมน เวชกิจ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนางานจัดเลี้ยงของโรงแรมสวนดุสิตเพลส” และงานวิจัยของ สราทิพย์ หาสุนทร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “โครงการจัดตั้งศูนย์รับจัดเลี้ยงนอกสถานที่” ผลการวิจัยทั้งสองเรื่องพบว่าปัจจัยทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญมากที่สุด อาหารต้องใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพและมีความสะอาด อีกทั้งยังต้องมีความหลากหลายทั้งรูปแบบและรสชาติ

ผู้ประกอบการทั้ง 8 แห่งนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มลูกค้าเดิมมากนัก ผู้ประกอบการยังไม่มี ارسالข้อมูลข่าวสารโปรโมชันต่างๆให้กับกลุ่มลูกค้าเก่า อ้างอิงจากงานวิจัยของจรรุวรรณ จรุงกลิ่น (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบธุรกิจรับจัดเลี้ยงนอกสถานที่สำหรับการจัดเลี้ยงทางธุรกิจ (Off-Premise catering) ที่ประสบความสำเร็จในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ผู้ใช้บริการรับจัดเลี้ยงส่วนใหญ่มักใช้ผู้ให้บริการจัดเลี้ยงรายเดิมๆ โดยสิ่งที่รักษากลุ่มลูกค้าเก่าไว้คือคุณภาพของอาหารและบริการ รวมไปถึงของแถมในรูปแบบสินค้าและบริการในการจัดเลี้ยง ผู้ประกอบการจึงควรให้ความสำคัญกับกลุ่มลูกค้าเก่า โดยอาจมีการเพิ่มการติดต่อการให้บริการพิเศษหรือจัดส่งของสมนาคุณให้ในโอกาสพิเศษต่างๆ นอกจากนี้ และผลวิจัยพบว่าปัจจัยด้านการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุดคือ ด้านราคา ด้านกระบวนการ และด้านการส่งเสริมการขายตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้บริโภค

ผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงส่วนมากมีการดำเนินธุรกิจมาอย่างยาวนานและมีประสบการณ์ในการทำงานค่อนข้างสูง การบริหารจัดการเน้นการอยู่กันแบบพี่น้อง พนักงานประจำทั้งหมดจึงมีความชำนาญและรู้งานทำให้งานออกมามีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีทักษะการทำงานเป็นทีมและมีรูปแบบพนักงาน การที่ผู้ประกอบการมีประสบการณ์ในการทำงานนั้นทำให้โอกาสที่เกิดปัญหาในการดำเนินงานมีน้อยมาก เนื่องจากผู้ประกอบการจะทำการวางแผนสำรองไว้สำหรับกรณีฉุกเฉิน เช่น สภาพอากาศหรือจำนวนแขกที่มากกว่ากำหนด เป็นต้น จึงทำให้งานออกมาตรงกับความคาดหวังของผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกัสมน เวชกิจ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนางานจัดเลี้ยงของโรงแรมสวนดุสิตเพลส มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต” ผลการวิจัยพบว่าด้านการบริการของพนักงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากต่อการพัฒนางานจัดเลี้ยงของโรงแรมสวนดุสิตเพลส ซึ่งพบว่าบุคลากรนั้นมีบุคลิกภาพที่ดี แต่งกายสุภาพมีมาตรฐาน ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานมีประสบการณ์ในการทำงานด้านบริการและทางโรงแรมสวนดุสิตเพลสนั้นมีการจัดฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ

ผู้ประกอบการทั้ง 8 แห่งล้วนมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐานของทางร้านอยู่แล้วและเมื่อรับงานจัดเลี้ยงมาก็จะดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆที่วางเอาไว้ โดยจะมีการสอบถามความต้องการของลูกค้าและทำการตกลงราคาและค่าใช้จ่ายทั้งหมด จากนั้นทำการประชุมและวางแผน และทำการแจกแจงงานกับพนักงานทุกคน มีการเตรียมอุปกรณ์ วัตถุดิบ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนและมีกาวางแผนสำรองไว้เสมอสำหรับกรณีฉุกเฉินหรือมีปัญหาเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศน์วรรณ์ บุญสวัสดิ์และพิรยา สุขกิจใจ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “ระดับการแข่งขันและแนวทางการจัดเลี้ยงนอกสถานที่ในเขตกรุงเทพมหานคร” กล่าวไว้ว่าแนวทางการจัดการของธุรกิจนั้นมีการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การวางแผนการดำเนินการจัดการงาน อุปกรณ์ การนำแผนไปปฏิบัติและการควบคุมเพื่อให้การดำเนินงานนั้นมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และงานวิจัยของ นัฐธิดา วิรัชศิริ, ณัฐนิศย์ ฤทธิ์จรูญ, สุภสิทธิ์ เอกอมรัตน์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “แผนธุรกิจแคเทอริงสำหรับนักจัดเลี้ยงอิสระ” ซึ่งผลการวิจัยพบว่าจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจจัดเลี้ยงเกี่ยวกับ กระบวนการหลักในการดำเนินธุรกิจให้บริการจัดเลี้ยงอาหารและเครื่องดื่มที่สำคัญที่สุดคือ ส่วนของการบริการซึ่งรวมถึงตั้งแต่ ด้านอาหาร การติดต่อลูกค้า การให้บริการลูกค้า พนักงาน นอกจากนี้ยังใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการเงินในเรื่องการจัดการด้านต้นทุน แบ่งเป็นสองส่วนคือ ต้นทุนอาหารและต้นทุนอื่นๆ ซึ่งผลการวิจัยในด้านนี้สามารถนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานในเรื่องกระบวนการทำงานและการควบคุมต้นทุนให้อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม กระบวนการทั้งหมดนี้ดำเนินตามขั้นตอนการดำเนินการจัดเลี้ยงที่กล่าวไว้ในแนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจรับจัดเลี้ยง

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบการจะต้องทำให้ธุรกิจมีพัฒนาการและเป็นที่ยอมรับให้เร็วที่สุด เพื่อสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า ซึ่งข้อควรระวังในการทำธุรกิจจัดเลี้ยง คือ ด้านปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยผู้ประกอบการควรจะต้องมีความรู้และสามารถรับมือได้ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม

2. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบธุรกิจรับจัดเลี้ยงและระดับการแข่งขัน เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงและผู้ที่มีความสนใจริเริ่มธุรกิจรับจัดเลี้ยงสามารถวิเคราะห์ จุดเด่นและจุดค้อยของธุรกิจ เพื่อทำการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์และความกรุณาอย่างสูงจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้มีพระคุณสองท่านแรกที่ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคือ อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวทยาธิวะ และ รองศาสตราจารย์จรรณันท์ เขาวนดี อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำ สั่งสอน ช่วยเหลือและแก้ไขข้อบกพร่องอย่างละเอียด ให้ความเมตตากรุณา ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์เป็นอย่างดี ตั้งแต่เริ่มทำวิจัยจนกระทั่งการวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้ทำวิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อผู้วิจัย นอกจากนี้ขอขอบพระคุณผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 8 ท่าน ประกอบด้วยร้านเชียงใหม่แคทเทอร์ริง ร้านเดอะบุฟเฟต์ ร้านคำหวาน ร้านเรือนที่ ร้านครัวเฮือนไม้ ร้านครัวเวียงพิงค์ ร้านครัวป่าอูษาและร้านสระบัว ที่กรุณาสละเวลาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรงไปตรงมาทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจรับจัดเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่และงานวิจัยฉบับนี้ยังเป็นคุณูปการต่อผู้สนใจริเริ่มและผู้ประกอบการธุรกิจรับจัดเลี้ยงเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี ไชยนันดา. “กระบวนการตัดสินใจ”. กรุงเทพฯ, ประยูรวงศ
จารุวรรณ จรุงกลิ่น. (2559). “รูปแบบธุรกิจรับจัดเลี้ยงนอกสถานที่สำหรับการจัดเลี้ยงทางธุรกิจ(Off-promise Catering) ที่ประสบความสำเร็จในเขตกรุงเทพมหานคร” (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2559)
- ฉัตรยาพร เสมอใจ, “พฤติกรรมผู้บริโภค”. กรุงเทพฯ, เอ็กซ์เปอร์เน็ท
ทัศนัวรรณ บุญสวัสดิ์. (2552). “ระดับการแข่งขันและแนวทางการจัดการของธุรกิจจัดเลี้ยงนอกสถานที่ในเขตกรุงเทพมหานคร” (วิทยาลัยดุสิตธานี)
- ปภัสมน เวชกิจ. (2554). “ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนางานจัดเลี้ยงของโรงแรมสวนดุสิตเพลส มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต” (คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ โครงการพิเศษ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต)
- นัฐธิดา วิรัชศิริ ฌัฐนิษฐ์ ฤทธิจรรยา และศุภสิทธิ เอกอมรัตน์. (2550). “แผนธุรกิจแคเทอร์ริงสำหรับนักจัดเลี้ยงอิสระ” (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

- สราทิพย์ หาสุนทร. (2559). “โครงการจัดตั้ง ศูนย์บริหารจัดการเลี้ยงนอกสถานที่” (ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2559)
อนงค์นาค ทนัชนัย (2561). “การดำเนินงานของโรงแรมอิสระ 3 ดาว ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย”,
วารสารคุณภูมิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์. 8 (1), (มกราคม - เมษายน).
- Kotler,P. (2003). **Marketing management**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Shiring, S. B. Sr., Jardine, R. W., & Mills, R. J. Jr. (2001). **Introduction to catering: Ingredients for
success**. New York: Delmar.

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ Food Stylist ของผู้ประกอบการ ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่

Factors Influencing the Decision of Food and Beverage Entrepreneurs in Chiang Mai to Use the Service of Food Stylist

นนทนภัส ชัยคำมา¹ เพชรรัตน์ มะหะหมัด² และ ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ³

Nonnaphat Chaikhumma Phetcharat Mahamad and Pariwit Vitayacheeva

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้บริการ Food Stylist ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากข้อมูลทั่วไปของร้านอาหารและผู้ประกอบการ ปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจาก Food Styling ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของ Food Stylist ใช้วิธีการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 11 ร้าน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของร้านอาหารเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากทุกคนมีความต้องการที่อยากจะเปิดร้านอาหารเป็นของตนเองและง่ายต่อการเข้าถึงซึ่งมีความแตกต่างจากอดีตมาก มีการหันมาให้ความสนใจในความเป็นมาตรฐาน รูปลักษณะของอาหาร การบริการ สถานที่ การตกแต่งร้านและบรรยากาศ ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคปัจจุบัน การถ่ายภาพอาหารกลายเป็นสิ่งที่มีอิทธิพล ทำให้หน้าตาของอาหารมีส่วนสำคัญต่อการประกอบการร้านอาหารที่แต่ละร้านตระหนักถึง Food Stylist โดยสังเกตได้จากการโปรโมทในสื่อต่างๆ ด้วยหน้าตาของอาหารและกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่สืบเนื่องมาจากภาวะการแข่งขันที่สูง คุณสมบัติของ Food Stylist ที่ผู้ประกอบการต้องการคือ ต้องเป็นคนที่เข้าใจคอนเซ็ปต์ของร้าน มีประสบการณ์ในการทำงานในด้านอาหาร รู้จักการประยุกต์ และมีความคิดสร้างสรรค์ สำหรับอัตราค่าบริการที่ผู้ประกอบการต้องการใช้บริการ Food Stylist นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล อัตราค่าบริการก็จะประมาณ 30,000–50,000 บาท

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ อาชีพ Food Stylist ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: jusminpetch@gmail.com

Abstract

This article aims to present the study of factors influencing the demand for food stylist services of food and beverage business operators in Chiang Mai. Using a qualitative research process which the researcher studied from general information of restaurants and entrepreneurs Factors that increase the value of food and beverages caused by food styling. The knowledge and competency factor of food stylist uses methods of collecting structured interviews, non-participant observations and studies from related documents. The population used in the study is the target group. All 11 stores provide important information. By food and beverage business operators in Chiang Mai that meet the criteria specified in the research.

The research found that at present, there are more changes of restaurants. Because everyone has a desire to open a restaurant as their own and easy to access, which is very different from the past. Have turned their attention to standardization the appearance of food, service, location, decoration, shop and atmosphere which has become important in modern times. Food photography became a powerful thing. Makes the appearance of the food important to the restaurant business that each store recognizes food stylist by observing the promotion in various media. With the appearance of food and becoming a necessity due to the high competition, the properties of food stylist that entrepreneurs want is must be someone who understands the concept of the store have work experience in food know application and creative for the service fee that operators want to use, Food stylist service depends on the individual's ability. The service fee is approximately 30,000 - 50,000 baht.

Keywords: Factors Influencing the Decision Food stylist Food and beverage business

บทนำ

ในปัจจุบันเศรษฐกิจมีความเจริญก้าวหน้าและมีการแข่งขันที่สูงขึ้น ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม นับว่าเป็นธุรกิจที่ยังมีแนวโน้มเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ที่มีคนเข้าทำงานประจำเพิ่มมากขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และไม่มีเวลาว่างมากนักในการทำอาหารทานเอง ทำให้การรับประทานอาหารนอกบ้านได้รับความนิยม อีกทั้งยังเกิดจากพฤติกรรมของคนไทยที่นิยมรับประทานอาหารนอกบ้าน เพื่อต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ เพื่อผ่อนคลายความเครียด เพื่อต้องการรับประทานอาหารที่แปลกใหม่ ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มมีหลายรูปแบบ หลายระดับ ตั้งแต่ระดับห้องอาหารภัตตาคารจนกระทั่งถึงร้านตามข้างถนน ซึ่งทำให้ภาวะการแข่งขันในธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่ดีในยุคนี้ควรเน้นวิธีการสร้างสรรค์ให้เกิดอาหารรูปแบบใหม่ๆบรรดาผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มต่างก็ต้องเร่งปรับตัวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่หันมาใส่ใจ

เรื่องรูปลักษณ์ของอาหารและเครื่องดื่มเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคมากขึ้นและสามารถสร้างเสริมธุรกิจได้

รูปลักษณ์ของอาหารและเครื่องดื่มต้องได้รับการสร้างสรรค์และการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่มักจะบริโภคอาหารจากรูปลักษณ์ของอาหารเป็นครั้งแรก การออกแบบตกแต่งอาหารเป็นการรวมศาสตร์หลายด้านทั้งศิลปะศาสตร์ วิทยาศาสตร์ยังรวมไปถึงรูป รส กลิ่น สี จะส่งผลต่ออารมณ์ จิตใจ และความพึงพอใจ การออกแบบตกแต่งอาหารได้ถูกพัฒนาสั่งสมมารุ่นต่อรุ่นโดยการจดจำ เลียนแบบทำตามกันมาต่อเติมเสริมแต่งโดยอาจจะพบรูปแบบวิธีการ โดยบังเอิญทั้งวัสดุและอุปกรณ์ ทั้งการจัดเสิร์ฟ หรือเรียนรู้จากงานเลี้ยงระดับต่างๆ จนกลายเป็นอาชีพได้ ไม่เพียงเท่านั้นการถ่ายภาพอาหารก็มีความสำคัญเช่นกัน เพื่อเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือส่งเสริมการขายของร้านอาหารต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ร้านอาหารทุกร้านนิยมทำในปัจจุบันซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อความรู้สึกรักของผู้บริโภคที่มีต่ออาหาร อีกทั้งการถ่ายภาพอาหารมีความจำเป็นต่อการสร้างภาพลักษณ์ของร้านอาหาร ผู้บริโภคจะตัดสินใจจากการดูภาพถ่าย ดังนั้นการออกแบบตกแต่งอาหารกับการถ่ายภาพอาหารจึงมีความสัมพันธ์กันและมีความจำเป็นเพื่อสร้างความรู้สึกรักของภาพถ่ายให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการบริโภคได้

จากที่กล่าวมานี้การออกแบบตกแต่งอาหารและการถ่ายภาพอาหารเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพ Food stylist ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งอาหาร การถ่ายภาพอาหารโดยมีหลายปัจจัย เช่น การจัดองค์ประกอบของภาพ มุมมองภาพที่น่าเสนอ เป็นต้น รวมไปถึงการใช้วัสดุ อุปกรณ์อื่นๆ มาเป็นส่วนประกอบในการจัดตกแต่งอาหาร ดังนั้นอาชีพ Food stylist จึงมีความสำคัญต่อธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม เนื่องจากการแข่งขันของผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่มต่างๆ ในปัจจุบัน ต่างต้องการหาจุดเด่นเพื่อที่จะสร้างสรรค์ หากความเป็นเอกลักษณ์และสิ่งใหม่ ๆ เพื่อสร้างให้เกิดเป็นมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจและสามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคให้เข้ามาใช้บริการได้

ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดตกแต่งอาหารและการถ่ายภาพอาหารของอาชีพ Food stylist จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้บริการ Food stylist ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะได้ทราบถึงความต้องการหรือคาดหวังของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งผู้ที่มีความสนใจด้านธุรกิจเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มสามารถนำข้อมูลการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้บริการ Food stylist ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความต้องการใช้บริการ Food stylist โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีผลต่อความต้องการใช้บริการ Food stylist ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากปัจจัยด้านข้อมูลทั่วไปของร้านอาหารและผู้ประกอบการ ปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจาก Food stylist ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของ Food stylist ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดประชากร คือ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร และเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เกณฑ์ในการสำรวจดังนี้

2.1 เป็นธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

2.2 เป็นธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ที่เคยลงนิตยสาร Spoon and Fork By Citylife Chiang Mai ในส่วนของคอนเทนต์ Food Trails ซึ่งเป็นคอนเทนต์ที่นำเสนอร้านอาหารที่มีความโดดเด่นด้านรสชาติอาหารและเครื่องดื่ม การจัดตกแต่งหน้าตาของอาหารและเครื่องดื่ม บรรยากาศภายในร้าน และทำเลที่ตั้งของร้านอาหารในจังหวัดเชียงใหม่

2.3 เป็นธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ที่เคยลงนิตยสาร Compass ในส่วนของคอนเทนต์ GINDEE ซึ่งเป็นคอนเทนต์ที่นำเสนอเรื่องราวของร้านอาหารที่ได้รับความนิยมในจังหวัดเชียงใหม่

2.4 เป็นธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ที่เคยลงใน Facebook Fanpage Food stylist ซึ่งเป็นเพจที่มีผู้ติดตามมากถึง 238,566 คน ภายในเพจนำเสนอการออกแบบตกแต่งอาหาร เมนูแปลกใหม่ การถ่ายภาพอาหาร การจัดงานเกี่ยวกับอาหาร (Food Event, Workshop) และรวมไปถึงการรีวิวร้านอาหารที่มีความอร่อย มีการจัดตกแต่งอาหาร บรรยากาศภายในร้านอย่างมีสไตล์เป็นของตนเอง

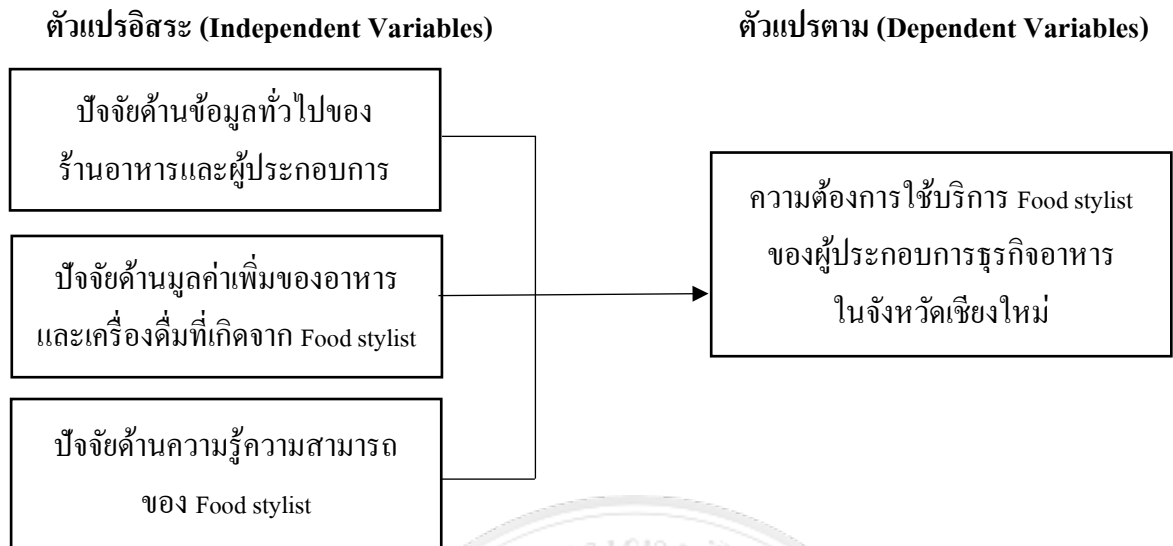
ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 11 ร้าน ซึ่งเป็นร้านที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัดที่มาเยือนจังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตของงานวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการใช้บริการ Food stylist ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านข้อมูลทั่วไปของร้านอาหารและผู้ประกอบการ ปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจาก Food stylist และปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของ Food stylist

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้จัดการหรือเจ้าของกิจการ เป็นแบบสัมภาษณ์โดยมีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าและใช้คำถามปลายเปิด

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบมีโครงสร้าง โดยลักษณะของข้อคำถามประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของร้านอาหารและผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่ และ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจาก Food stylist ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของ Food Stylist และความต้องการใช้บริการ Food Stylist ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน เขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาซึ่งจะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มีรายละเอียดและลึก

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ในปัจจุบันธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มมีแนวโน้มเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในทุกๆระดับไม่เพียงระดับภัตตาคาร ร้านอาหารทั่วไป ร้านเครื่องดื่ม ร้านกาแฟ หรือแม้แต่สถานบันเทิงก็เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกันนั่นคือ ภาพลักษณ์ของอาหารและเครื่องดื่ม เนื่องจากการเข้ามามีอิทธิพลของสังคมออนไลน์ (Social Media) ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม เล็งเห็นถึงความสำคัญของรูปลักษณ์อาหารมากขึ้น และเนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันนิยมรับประทานอาหารนอกบ้านมากขึ้น ผู้ประกอบการจึงต้องนำเสนออาหารของตนให้น่ารับประทานและดึงดูดลูกค้าให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปภายใต้การแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มในจังหวัดเชียงใหม่ก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อดึงดูดลูกค้าทั้ง

ภายในพื้นที่และจากนอกพื้นที่ เป็นผลให้อาชีพ Food Stylist ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์อาหาร การถ่ายภาพอาหาร ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงได้รับความนิยมมากขึ้น ต่างจากในอดีตที่กระทำเป็นเพียงงานอดิเรก หรือความชอบส่วนตัวเท่านั้น

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้บริการ Food stylist ของผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ทักษะคิด พฤติกรรมผู้บริโภค ทฤษฎีการออกแบบและการสื่อความหมาย การออกแบบตกแต่งอาหาร และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายงานวิจัยได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ได้แก่ ร้าน Woo café ร้าน Good View ร้าน Chez Nous ร้าน Wako Bake ร้าน Ginger Farm Kitchen ร้าน Fern Forest Café ร้าน Lamour Café ร้าน Muan Café ร้าน B Samcook Home 16 ร้าน ไอ้กะจู้และห้องอาหาร Aladdin Casa Marocc Hotel by Andacur พบว่า โดยส่วนมากผู้ประกอบการเป็นเพศชาย ซึ่งมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งเป็นเจ้าของกิจการ ระดับราคาของอาหารที่กำหนดขายประมาณ 100 - 200 บาทต่อจานหรือต่อชุด ส่วนใหญ่ร้านอาหารมีระยะเวลาในการดำเนินกิจการ 1-5 ปี

ข้อมูลเกี่ยวกับการปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจาก Food stylist ซึ่งแบ่งข้อคำถามตามลักษณะของปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของ food stylist และความต้องการใช้บริการ Food stylist ของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ในจังหวัดเชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ พบว่า ในปัจจุบันการประกอบการร้านอาหาร ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากเนื่องจากธุรกิจร้านอาหารในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง ทั้งในด้านรสชาติ หน้าตาอาหาร บรรยากาศและสถานที่ ผู้ประกอบการโดยส่วนมากมีความประสงค์ที่จะเปิดร้านอาหาร โดยมุ่งหวังที่จะให้ร้านอาหารของตนได้รับความนิยม ความสนใจ และการเข้าถึงจากลูกค้า อีกทั้งในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการใช้ชีวิตประจำวันและการเข้ารับบริการในร้านอาหารจากในอดีตไปมาก จึงทำให้ผู้ประกอบการได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องการสร้างมาตรฐานรสชาติ หน้าตาของอาหาร การบริการ สถานที่ และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดึงดูดความสนใจของลูกค้านอกจากรสชาติของอาหาร ร้านส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับหน้าตาของอาหาร รวมไปถึงบรรยากาศ สถานที่ที่การตกแต่งภายในร้าน จุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของร้าน เนื่องจากว่ารสชาติอร่อยอย่างเดียวคงไม่พอหากมีการจัดตกแต่งที่สวยงาม การจัดเสิร์ฟในห้องอาหารที่สะอาด คุ้มค่า หน้าตาของอาหารก็กลายเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่สำคัญ จะทำให้ลูกค้าอยากกลับมารับประทานอาหารที่ร้านอีก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตติญา ลิทธิศักดิ์ (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านเอสแอนด์พีของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหาร ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ ปัจจัยด้านบุคคลและกระบวนการ ปัจจัยด้านการสร้างและนำเสนอ ลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รวมถึงปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ในส่วน

ของอาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารแอสแอนด์พี โดยผู้ที่มียาชีพ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ นักเรียน นักศึกษาและผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่า 60,000 บาท จะมีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารแอสแอนด์พีมากกว่าผู้บริโภคในกลุ่มอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการส่วนใหญ่พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการออกแบบอาหาร ถ้าหากไม่มีจุดเด่น ก็จะทำให้คู่แข่งไม่ได้เนื่องจากเทรนด์ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องหาจุดขายที่มีความใหม่และทันสมัย เพื่อดึงดูดลูกค้าและคงที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ละร้านจึงเริ่มให้ความสำคัญและสร้างเอกลักษณ์ของร้านตนเอง และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ กับ Food stylist มากขึ้น เพื่อที่ทางร้านจะตกแต่งอาหารออกมาให้สวยงามมีความลงตัว ทำให้อาหารดูน่ารับประทานและดึงดูดความสนใจลูกค้า อีกทั้งยังรวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ร้านให้รู้จักกันแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ในกลุ่มลูกค้าอื่นๆ ต่อไป Food stylist จึงมีความสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงของการติดต่อสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับ Bellingham and Bylee (2008: 238) ให้ความหมายของนักออกแบบตกแต่งอาหาร (Food Stylist) คือ นักออกแบบหรือที่ปรึกษา ผู้มีความสามารถในการนำเสนออาหารสำหรับการถ่ายภาพเพื่อการค้า ซึ่งเป็นชนิดหนึ่งของนักออกแบบที่มีความชำนาญเฉพาะการถ่ายภาพโฆษณา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hennie Fisher, Gerrie du Rand and Alet Erasmus (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พลังของภาพอาหารในการสื่อสารข้อมูลที่สำคัญให้กับผู้บริโภค ผลการวิจัยพบว่า ภาพถ่ายของ Food stylist มีผลต่อการตอบสนองผู้บริโภคต่อสุนทรียศาสตร์ทางอารมณ์ที่เชื่อมโยงต่อภาพลักษณ์ของอาหาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงปทีป แก้วสาคร (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดอาหารเพื่อการถ่ายภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มที่มีต่อเอกสารรวบรวมความรู้หลังจากได้อ่าน และจัดอาหารถ่ายภาพ ตอบว่า เนื้อหาในเอกสารมีส่วนช่วยในการจัดอาหารถ่ายภาพได้มาก และทิศทางการนำความรู้จากเอกสารรวบรวมความรู้ไปใช้ในการจัดอาหารถ่ายภาพทั้งสามกลุ่ม มี ทิศทางในเชิงบวก โดยกลุ่มที่สอง มีการนำมาใช้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง อยู่ในระดับมากและกลุ่มที่สามอยู่ในระดับปานกลาง

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการส่วนใหญ่พบว่า Food stylist มีความจำเป็นเพราะในปัจจุบันร้านอาหารที่มีระดับมีการแข่งขันที่สูง และหน้าตาอาหารเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถดึงดูดลูกค้า ให้เข้ามาใช้บริการได้ และผู้ประกอบการสามารถศึกษาหรือค้นคว้าวิธีจัดตกแต่งอาหารให้สวยงาม คุณสมบัติและประสบการณ์ของ Food stylist ที่ผู้ประกอบการต้องการคือ จะเน้นในเรื่อง ผู้มีความสามารถ มีประสบการณ์ เข้าใจในคอนเซ็ปต์ของร้าน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความชำนาญ เลือกภาชนะและวัตถุดิบถูกต้องกับชนิดสีของอาหารให้สัมพันธ์กันหรือสร้างความโดดเด่น ตกแต่งออกมาอย่างมีเอกลักษณ์และน่ารับประทาน แต่บางร้านก็มีความต้องการใช้ Food stylist ที่เป็นมือใหม่ เนื่องจากผู้ประกอบการต้องการความคิดใหม่และความแตกต่างของผลงานไม่ซ้ำใคร สำหรับอัตราค่าบริการที่ผู้ประกอบการต้องการใช้ Food stylist ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล หากทำอาหารเป็นด้วย อัตราค่าบริการประมาณ 30,000 – 50,000 บาท

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของร้านอาหารและผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่ จากข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ โดยส่วนมากพบว่า ผู้ประกอบกิจการเป็นเพศชาย ซึ่งมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งเป็นเจ้าของกิจการ ระดับราคาของอาหารที่กำหนดขายประมาณ 100 - 200 บาทต่อจานหรือต่อชุด ส่วนใหญ่ร้านอาหารมีระยะเวลาในการดำเนินกิจการ 1-5 ปี

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจากการใช้บริการ Food stylist จากข้อค้นพบในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ในข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านมูลค่าเพิ่มของอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดจาก Food stylist พบว่า ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของร้านอาหารเพราะทุกคนมีความต้องการที่อยากจะเปิดร้านอาหารเป็นของตนเองและง่ายต่อการเข้าถึงซึ่งมีความแตกต่างจากอดีตมาก มีการหันมาให้ความสนใจในความเป็นมาตรฐาน หน้าตาของอาหาร การบริการ สถานที่ การตกแต่งร้านและบรรยากาศกลายเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคปัจจุบันนี้ การถ่ายรูปเช็คอินกลายเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลจนทำให้หน้าตาของอาหารกลายเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่สำคัญและยังช่วยประชาสัมพันธ์ร้าน ไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง แต่ละร้านจึงเริ่มให้ความสำคัญและสร้างเอกลักษณ์ของร้านทำให้ Food stylist มีความสำคัญโดยสังเกตได้จากการโปรโมทในสื่อต่างๆ ด้วยหน้าตาของอาหารและกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่สืบเนื่องมาจากภาวะการแข่งขันที่สูง คุณสมบัติของ Food stylist ที่ผู้ประกอบการต้องการคือ ต้องเป็นคนที่เข้าใจคอนเซ็ปต์ของร้าน มีประสบการณ์ในการทำงานในด้านอาหาร รู้จักการประยุกต์และมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถเลือกภาชนะและวัตถุดิบให้เข้ากับชนิดสีของอาหาร สร้างความสัมพันธ์หรือความโดดเด่น ตกแต่งออกมาอย่างมีเอกลักษณ์และน่ารับประทาน สำหรับอัตราค่าบริการที่ผู้ประกอบการต้องการใช้บริการ Food stylist นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ ในการที่จะนำผลการศึกษานี้เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ อีกทั้งหากผู้ประกอบการมีความประสงค์จะจัดถ่ายภาพเอง อาจจะดูจากตำรา หนังสือ หรือถามคำแนะนำจาก Food stylist ได้

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรเพิ่มเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยการเก็บแบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จินดาวรรณ สิ่งกงสิน. (2548). “ฟู้ดสไตล์ลิสต์ ผู้รังสรรค์ศิลปะบนจานอาหาร”. ผู้จัดการรายวัน. (22 สิงหาคม).
ปฤฉัต นัจฉฤตย์. (2553). การพัฒนาหลักสูตรการออกแบบตกแต่งอาหารเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับบุคลากรธุรกิจอาหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มาโนช กงกะนันท์. (2549). **ศิลปะและการออกแบบ**. จิระ จริงจิตร บรรณาธิการ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ Core function.

รัตติญา สิริธิศักดิ์. (2559). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารแฮนด์พีชของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

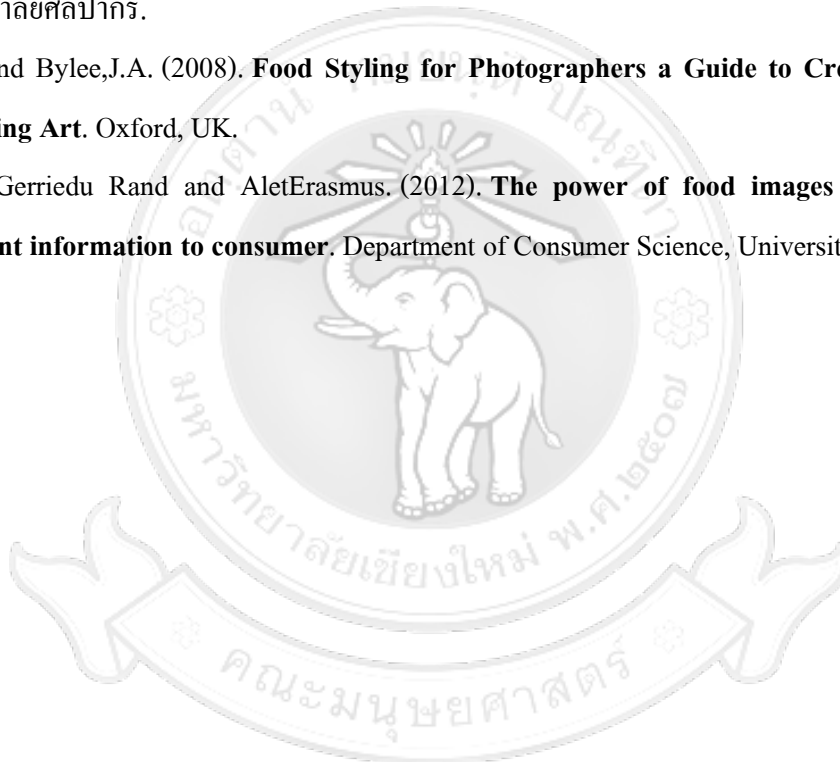
ศาสตรา กระจงนอก. (2552). **การจัดอาหารไทยให้แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิตสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สามารถ มูลพิมาย. (2552). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทสวนอาหารในเขตจังหวัดนครราชสีมา**. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

แสงปทีป แก้วสาคร. (2550). **การจัดอาหารไทยเพื่อการถ่ายภาพ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Bellingham, L and Bylee, J.A. (2008). **Food Styling for Photographers a Guide to Creating Your Own Appetizing Art**. Oxford, UK.

Hennie Fisher, Gerriedu Rand and AletErasmus. (2012). **The power of food images to communicate important information to consumer**. Department of Consumer Science, University of Pretoria.

การสำรวจความต้องการของผู้บริโภคต่อเส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร

The Survey of Consumer Demanded on Gluten – Free Pasta with Nutritional Value added

กิตติทัต บรรจงปรุ¹ สโรชา ก่อเจริญ¹ และ ณรงค์ ศิขิรัมย์²

Kittitad Bunjongpru Sarocha Kocharoen and Narong Sikirum

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจความต้องการของผู้บริโภคต่อเส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร โดยศึกษาความต้องการของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า และทัศนคติของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค 437 คน ในจังหวัดเชียงใหม่ อภิปรายผลความต้องการตามกรอบแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

จากงานวิจัยพบว่า ทัศนคติที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร พบว่าผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าจำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 51.7 ด้านผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า พบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าและซอสที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกรับประทานคือรูปแบบเส้นมักกะโรนีและซอสมะเขือเทศคิดเป็นร้อยละ 26.9 และ 64.5 ตามลำดับ แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกที่ใส่ผักโขม ฟักทองและแครอท ตามลำดับ

จากผลการวิจัยเมื่อนำมาทำการสรุปผลเพื่อทราบถึงโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร พบว่า กลุ่มเป้าหมายคือเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 20-38 ปี (GEN Y) และ 10-19 ปี (GEN Z) และจำหน่ายให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่ำกว่า 5,000 บาท หรือมีรายได้ 5,000-10,000 บาท เป็นต้น โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตน จะเป็นรูปแบบของเส้นมักกะโรนี เส้นสปาเกตตี และเส้นสปาเกตตีนี้ ทั้งแบบสดและแบบแห้ง ส่วนสารอาหารประเภทผักและธัญพืชที่จะปรับปรุงคุณค่าทางสารอาหารของผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า คือ ผักโขม ฟักทอง แครอท จมูกข้าว อัลมอนต์ และรำข้าว โดยผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหารจะต้องจำหน่ายที่ราคา 145 บาท ที่ซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นต้น

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์พาสต้า พาสต้าปราศจากกลูเตน พาสต้าเสริมคุณค่าทางสารอาหาร

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาโภชนาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชาโภชนาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: sikhiram@hotmail.com

Abstract

This research aims to explore consumer demand for gluten-free pasta, nutritional value by studying consumer behavior of pasta products and consumer attitudes towards the product. The questionnaire was used as a tool to collect data from 437 consumers in Chiang Mai. According to the concept of consumer behavior and marketing mix factors.

From the research, it was found that the attitude towards gluten-free pasta line was 22.7%. The pattern of pasta and sauces selected by the respondents was 26.9 and 64.5 percent, respectively, of macaroni and tomato sauce. The majority of respondents chose spinach, pumpkin and carrot respectively.

Based on the results of the research, the results of this study were presented to the potential for the development of a gluten-free pasta line. From the age of 20 to 38 years (GEN Y) and from 10 to 19 years (GEN Z) and sold to the target group with a monthly income lower than 5,000 baht or 5,000 to 10,000 baht. Gluten Free Pasta Line Products It is a variation of macaroni, spa and spa gates. Both fresh and dry. Vegetable and cereal nutrients that improve the nutritional value of pasta products are spinach, pumpkin, carrots, germs, almonds and rice bran. Gluten-free pasta products are nutritious. Available at 145 baht at the supermarket.

Keywords: Pasta Gluten-free Nutritional Value added

บทนำ

ผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่รับประทานเป็นหลักมาแต่โบราณของชาวยุโรป และในปัจจุบันพาสต้ายังเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลายประเทศบริ โลกเป็นอาหารมือหลักและได้รับความนิยมทั้งในแถบเอเชียและยุโรปอีกด้วย สารอาหารหลักที่ได้จากผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าคือ คาร์โบไฮเดรต และโปรตีนจากแป้งสาลี จะเห็นได้ว่าแป้งสาลีเป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ที่ใช้ในการผลิตพาสต้าทำให้พาสต้ายังคงมีคุณค่าทางโภชนาการค่อนข้างน้อย (หทัยชนก ศรีประไพ, 2561) ซึ่งในแป้งสาลีมีโปรตีนกลูเตนที่เป็นสารก่อภูมิแพ้สำหรับผู้บริโภค ในบางกลุ่มทำให้ไม่สามารถรับประทานอาหารประเภทนี้ได้ โดยโรคแพ้กลูเตนเป็นโรคที่สามารถถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม และไม่มีทางรักษา หากแต่ทำได้เพียงหลีกเลี่ยงการบริโภคอาหารที่มีส่วนผสมจากโปรตีนกลูเตนเป็นส่วนประกอบเท่านั้น (Scott, 2539)

ผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญในการสำรวจความต้องการและการยอมรับของผู้บริโภคเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ที่ประกอบกับการเจริญเติบโตของตลาดสินค้าอาหารประเภทปราศจากกลูเตนที่มีมูลค่าสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในตลาดโลก และถูกคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2561 มูลค่าของตลาดอาหาร Gluten - Free จะเติบโตอีกเกือบเท่าตัวในอีก 5 ปีข้างหน้า

(สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2558) ทำให้เป็นโอกาสที่ดีในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าเพื่อรองรับตลาดสินค้าอาหารประเภทปราศจากกลูเตน

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจความต้องการและการยอมรับของผู้บริโภคและเป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเพิ่มคุณค่าทางสารอาหาร

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เลือกอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ความผิดพลาดไม่เกิน 5 % ได้ขนาดตัวอย่างจากการคำนวณ จำนวน 385 คน ดังสูตร

$$n = \frac{z^2}{4e^2}$$

โดย	n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	e	แทน	ความคลาดเคลื่อนมากที่สุดที่ยอมรับได้
	Z	แทน	ความเชื่อมั่นที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ซึ่ง Z ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือ ระดับความเชื่อมั่น 95 % มีค่า 1.96 โดยแทนค่าที่ระดับความน่าจะเป็นของประชากรเท่ากับ 0.05 ค่า Z ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และมีความคลาดเคลื่อน 0.05 จะได้ผลดังนี้

$$\begin{aligned}n &= \frac{(1.96)^2}{4(0.05)^2} \\ &= 384.16\end{aligned}$$

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เท่ากับ 384.16 หรือประมาณ 385 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบ แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้บริโภค มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (close – end question) จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร และลักษณะด้านส่วนประสมทางการตลาด โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย และด้านการส่งเสริมทางการตลาด ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าทั่วไป ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร

การทดสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด เกี่ยวกับความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของเนื้อหา (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากการประเมินผลการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยได้ดังนี้ แบบสอบถามตอนที่ 1 ค่าประเมินความเที่ยงตรง (IOC) เฉลี่ย 0.30 แบบสอบถามตอนที่ 2 ค่าประเมินความเที่ยงตรง (IOC) เฉลี่ย 0.80 แบบสอบถามตอนที่ 3 ค่าประเมินความเที่ยงตรง (IOC) เฉลี่ย 0.90 และแบบสอบถามตอนที่ 4 ค่าประเมินความเที่ยงตรง (IOC) เฉลี่ย 0.80 ซึ่งค่าประเมินความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเนื้อหาที่เหมาะสมจะต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 จึงจะสามารถใช้ข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา ส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าของประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งลักษณะของแหล่งข้อมูลดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้บริโภค ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยแจกแบบสอบถามทั้ง 437 คน ระหว่างวันที่ 21 -25 ตุลาคม 2561

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว ได้แก่ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมไมโครซอฟท์เอกเซล (Microsoft Excel) และ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS Version 24 24 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ในด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า และทัศนคติที่มีต่อผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหาร และการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองกลุ่ม ใช้สถิติวิเคราะห์แบบ Crosstab เพื่อเปรียบเทียบค่าร้อยละของตัวแปรทั้งสองกลุ่ม

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละ เพศของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการรับประทานพาสต้า (n=437)

เพศ	รับประทาน		ไม่รับประทาน		Total
	ช	ญ	ช	ญ	
ช	75 (36.4%)	131 (63.6%)	131 (63.6%)	75 (36.4%)	206 (100.0%)
ญ	151 (65.4%)	80 (34.6%)	80 (34.6%)	151 (65.4%)	231 (100.0%)
Total	226 (51.7%)	211 (48.3%)	211 (48.3%)	226 (51.7%)	437 (100.0%)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเพศ (ตารางที่ 1) จำแนกตามพฤติกรรมการรับประทานผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 437 คน พบว่า เพศหญิงรับประทานผลิตภัณฑ์พาสต้า จำนวน 151 คน

(ร้อยละ 65.4) และไม่รับประทานจำนวน 80 คน (ร้อยละ 34.6) เพศชายรับประทานผลิตภัณฑ์พาสต้าจำนวน 75 คน (36.4) และไม่รับประทานจำนวน 131 คน (ร้อยละ 63.6)

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละ อายุของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการรับประทานพาสต้า (n=437)

อายุ	รับประทาน		ไม่รับประทาน		Total
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
10-19 ปี (Gen Z)	46	65.7%	24	34.3%	70 (100.0%)
20-38ปี (Gen Y)	110	65.9%	57	34.1%	167 (100.0%)
39-53 ปี (Gen X)	55	38.7%	87	61.3%	142 (100.0%)
54-72 ปี (Baby boomer)	15	25.9%	43	74.1%	58 (100.0%)
Total	226	51.7%	211	48.3%	437 (100.0%)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของช่วงอายุ (ตารางที่ 2) จำแนกตามพฤติกรรมการรับประทานเส้นพาสต้าจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 437 คน พบว่า ช่วงอายุ 20 – 38 ปี (Gen Y) รับประทานผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้ามากที่สุด จำนวน 110 คน (ร้อยละ 65.9) รองลงมาคือ ช่วงอายุ 10-19 ปี (Gen Z) จำนวน 46 คน (ร้อยละ 65.7) รองลงมาคือช่วงอายุ 39-53 ปี (Gen X) จำนวน 55 คน (ร้อยละ 38.7) และช่วงอายุ 54-72 (Baby boomer) จำนวน 15 คน (ร้อยละ 25.9)

ความสัมพันธ์ที่ 1 เพศมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่ายโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS version 24 (crosstabs) จำแนกตามพฤติกรรมการรับประทานผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า พบว่า เพศหญิงรับประทานผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าจำนวน 151 คน (ร้อยละ 65.4) และไม่รับประทานจำนวน 80 คน (ร้อยละ 34.6) ในส่วนของเพศชายรับประทานผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าจำนวน 75 คน (ร้อยละ 36.4) และไม่รับประทานจำนวน 131 คน (ร้อยละ 63.6) สอดคล้องกับที่ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2549) กล่าวว่า “เพศหญิงมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมีสาเหตุสำคัญมาจากการที่สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้นตามสถานะทางเศรษฐกิจปัจจุบัน”

ความสัมพันธ์ที่ 2 ช่วงอายุมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้า

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่ายโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS version 24 (crosstabs) จำแนกตามพฤติกรรมการรับประทานผลิตภัณฑ์พาสต้า จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 437 คน พบว่า ช่วงอายุที่รับประทานมากที่สุดคือช่วงอายุ 20-38 ปี (Gen Y) จำนวน 110 คน (ร้อยละ 65.9) ช่วงอายุ 10-19 ปี (Gen Z) จำนวน 46 คน (ร้อยละ 65.7) ช่วงอายุ 39-53 ปี (Gen X) จำนวน 55 คน (ร้อยละ 38.7) และช่วงอายุ 54-72 (Baby boomer) จำนวน 15 คน (ร้อยละ 25.9) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชนุคร ชาญวิรวงศ์ (2541) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารพาสต์ฟู้ดจากต่างประเทศของกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุช่วง 20-29 ปี จะใช้เวลาในการบริโภคอาหารพาสต์ฟู้ดมากที่สุด รวมทั้งสอดคล้องกับบทความเรื่อง พฤติกรรมการบริโภค Gen B, Gen X, Gen Y และ Gen M กล่าวไว้ว่า “พฤติกรรมการบริโภคของคนแต่ละกลุ่มวัยมีความแตกต่างกันตามสถานะของช่วงเวลาที่เกิดและเติบโตและการประสบกับเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัย ส่งผลให้คน

แต่ละช่วงวัยมีวิถีชีวิต และพฤติกรรมการดำเนินชีวิต และแนวคิดด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน” (ออนไลน์, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คอตเลอร์และเคลเลอร์ (Kotler & Keller, 2552) ที่กล่าวไว้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค (personal factor influencing consumer behavior) การตัดสินใจของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคลทางด้านต่าง ๆ เช่น อายุ อาชีพ และการศึกษา

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า เนื่องจากการสำรวจความต้องการของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตนเสริมคุณค่าทางสารอาหารนี้ มีระยะเวลาในการศึกษาน้อย และจำนวนกลุ่มตัวอย่างยังไม่ครอบคลุมอย่างทั่วถึง เพราะฉะนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปนั้น ควรเพิ่มจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง และกระจายกลุ่มตัวอย่างให้ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อให้ผลการศึกษามีความเที่ยงตรง เกิดการกระจายข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณคณะอาจารย์ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม และให้คำแนะนำในการปรับแก้เพื่อให้แบบสอบถามสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และสุดท้ายขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ช่วยสนับสนุน และส่งเสริมในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จิรนาถ ทิพย์รักษา และสุภกษร นุดวงแก้ว. พาสต้าเสริมเส้นใยจากถั่วแดง. *วารสารเทคโนโลยีอาหาร มหาวิทยาลัยสยาม*. 6 (1), 2552 : หน้า 6 – 22.
- เจณิภา คงอ้อม. (2559). พฤติกรรมบริโภคอาหารประเภทพาสต้าฟู้ดของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี. *บทความวิจัยวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 2 (3) : หน้า 46
- มันทิศา จินา และอังคณา ใจธิตา. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นพาสต้าปราศจากกลูเตน. *เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
- หทัยชนก ศรีประไพ. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์พาสต้าสดจากแป้งข้าวกล้อง. *สาขาโภชนาการและการประกอบอาหาร โรงเรียนการเรือน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต : กรุงเทพมหานคร*

การสำรวจความต้องการของครูคหกรรมศาสตร์ ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ ด้านงานใบตองล้านนา

A Survey of the Home Economics Teachers' Desired for Making the Lanna Banana Leaves Craftwork Online Learning Resources

ชนากานต์ ชุ่มเรือน^{*1} ภัทรภรณ์ ปัญโญใหญ่¹ และ ปรีวิทย์ ไวยาทยะ²

Chanakarn Chumruan Phattraporn Panyoyai Pariwit Vitayacheeva

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการของครูผู้สอนวิชาคหกรรมศาสตร์ในการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของครูคหกรรมศาสตร์ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ และนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนาในอนาคต โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ คุณครูที่สอนในรายวิชาคหกรรมศาสตร์ในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 11 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์สรุปอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นและความต้องการของคุณครูคหกรรมศาสตร์เกี่ยวกับแนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา ส่วนใหญ่เลือกใช้รูปแบบเว็บไซต์ เนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 30 ปี ซึ่งขาดความชำนาญหรือทักษะในเรื่องของเทคโนโลยี อีกทั้งเว็บไซต์ยังมีการเปิดกว้างมากกว่า มีการเข้าถึงได้ง่ายกว่ารูปแบบอื่น ๆ อีกทั้งเว็บไซต์สามารถใส่ข้อมูลได้มาก มีการแบ่งสัดส่วนข้อมูลให้เข้าใจง่าย สามารถใช้งานได้โดยไม่ต้องรอกการอัปเดต จึงทำให้ครูผู้สอนหลายๆคนเลือกใช้รูปแบบเว็บไซต์ รองลงมาคือเลือกใช้รูปแบบแอปพลิเคชัน เนื่องจากแอปพลิเคชันมีความทันสมัยและใช้งานง่าย เข้าถึงได้สะดวก เนื่องจากครูทุกท่านต่างต้องนำโทรศัพท์ติดตัวไปทุกที่ทุกเวลา จึงสามารถตอบสนองความต้องการได้ในส่วนนี้ และ 2) แนวทางของแหล่งเรียนรู้ที่เป็นข้อมูลออนไลน์งานด้านใบตองล้านนาสามารถแบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ 1. ด้านเนื้อหาสาระสนเทศภายในเว็บไซต์ 2. ด้านระบบการทำงาน เช่น การจัด

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: chachak@gmail.com

โครงสร้างไม่ซับซ้อนเพื่อความสะดวกในการใช้งาน 3. ด้านการบริการ เช่น ความปลอดภัย ความน่าเชื่อถือ 4. ด้านความดึงดูดใจ เช่น การออกแบบเว็บไซต์ที่สวยงาม

คำสำคัญ : ความต้องการแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ งานใบตองล้านนา ครูคหกรรมศาสตร์

Abstract

The objective of this research is 1) to study the needs of home economics teachers in creating online learning resources in Lanna banana leaf craftwork 2) to study ways to create online learning sources, banana leaf craftwork In order to know the needs of home economics teachers in creating online learning resources. And bringing the results from the study to be a guideline for creating online learning resources, Lanna banana leaf craftwork in the future. This research is a qualitative research. Collecting data with in-depth interview the key informants are teachers who teach in home economics courses in 11 Chiang Mai municipality school. Using a specific selection. Using interview form and observation form as a research tool and analyze data by inductive summary analysis.

The results of the research were as follows: 1) the opinions and needs of home economics teachers about the ways to create an online learning resource model for Lanna banana leaf craftwork most choose to use the website format. Because most teachers are over 30 years old who lack the skills and the skills in technology of website is also more open with easier access than other. There is a division of information to be easy to understand can be used without having to wait for updates, therefore many teachers choose to use the website format. Followed by choosing to use the application forms, because the application is modern and easy to use convenient access because all teachers have to take the phone with you anywhere, anytime. And 2) the guidelines of online learning resources, Lanna banana leaf craftwork can be divided into 4 issues as follows: 1. The internal information content 2. The working system such as structuring is not complicated for ease of use. 3. Services such as safety, reliability 4. Attractiveness such as beautiful website design.

Keywords: Online learning resources desire Lanna banana leaf craftwork Home economics teachers

บทนำ

ในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อเรื่องราวข่าวสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดการการเรียนรู้ จากอดีตที่ต้องแสวงหาการเรียนรู้เพียง

แค่ในหนังสือและตำราเรียน แต่ในยุคสมัยนี้ได้เริ่มมีการแสวงหาความรู้จากภายนอกมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการหาความรู้จากแหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ โดยเฉพาะการแสวงหาการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความรวดเร็วในการเข้าใช้ รวมถึงมีข้อมูลที่ครบถ้วนมากกว่าหนังสือและตำราเรียน ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะใช้การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์เพิ่มมากขึ้น หากจะกล่าวถึงการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์นั้น ยืน ภู่วรรณ (2549) ได้กล่าวว่า “แหล่งเรียนรู้ออนไลน์หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่เข้าถึงได้ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอรรถาธิบายและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีความสำคัญตรงที่เป็นแหล่งการศึกษาตามอรรถาธิบาย สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง”

งานประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยที่มีมาช้านาน นิยมนำมาประดับพานร่วมกับดอกไม้เพื่อใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ในสมัยก่อน อีกทั้ง นำมาใช้ในงานโดยนำมาเป็นภาชนะสำหรับใส่ขนมหรืออาหารต่าง ๆ อาทิ ขนมกล้วย ข้าวเหนียวปิ้ง ข้าวต้มมัด ห่อหมก ฯลฯ เนื่องจากมีความทนทานต่อความร้อน งานใบตองประดิษฐ์ขึ้นโดยใช้ส่วนประกอบของต่าง ๆ ของต้นกล้วย เช่น ใบกล้วยและกาบกล้วยมาประดิษฐ์เป็นบายศรี กระถางดอกไม้ กระถางลอย พานพุ่ม แจกันดอกไม้ ล้วนมาจากสิ่งที่สามารถสูญเสียได้เองตามธรรมชาติ

นอกจากนี้งานใบตองมีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความละเอียดอ่อนสวยงาม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนไทยสมัยก่อนที่ได้รู้จักประดิษฐ์ประดอยวัสดุธรรมชาติ มาใช้เป็นภาชนะห่อหุ้มอาหารได้อย่างวิจิตรสวยงามเรียบง่ายทางด้านเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ที่มีความสามารถทางด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นการนำไปประกอบอาชีพถาวร หรืออาชีพเสริม เช่น การจัดทำบายศรี การประดิษฐ์กระถางลอย กระถาง ดอกไม้ การจัดทำพานต่าง ๆ ในงานมงคลสมรส และจิตใจ ที่เป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการประดิษฐ์งานใบตอง คือ คุณค่าทางจิตใจ ซึ่งในขณะที่ปฏิบัติงานนั้นย่อมเกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งเป็นการฝึกสมาธิในการทำงาน ทำให้ผู้ที่ทำงานด้านนี้ มีจิตใจที่เยือกเย็น สุขุม นอกจากจะเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่สำเร็จ และยังเป็นการช่วยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้เป็นอย่างดี (ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ, 2550)

งานใบตองล้วนยังเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของการเรียนการสอนคหกรรม ที่เน้นจัดการเรียนการสอนงานช่างสตรีที่สืบสานทักษะความรู้และงานฝีมือด้านงานช่างสตรีไทยที่เป็นภูมิปัญญาไทยไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งการเรียนก็ได้มีการนำใบตองมาใช้ เช่น การทำอาหาร การประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ที่ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการนำใบตองมาประกอบกับการเรียนทั้งสิ้น โดยเฉพาะคุณครูคหกรรมศาสตร์ที่ต้องนำใบตองล้วนนำไปใช้ในการสอนนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นเสนอทางสื่อหรือการสาธิตให้กับนักเรียนเวลาสอนหรือเวลาที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน จึงทำให้งานใบตองล้วนเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนคหกรรมที่จะขาดเรื่องของใบตองไม่ได้

โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ถือว่าเป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับใบตองล้วนน้อยมากก็น้อย ส่วนใหญ่จะมีการนำใบตองมาใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำกระทง การทำบายศรี

ซึ่งครูผู้สอนคหกรรมศาสตร์จะเป็นคนนำวิธีทำมาสอนให้กับนักเรียน โดยอาจนำสื่อการสอนมาจากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ Website , YouTube ซึ่งแหล่งออนไลน์ทั้งสองแหล่งนี้จะเป็นแหล่งที่คุณครูผู้สอนคหกรรมศาสตร์นำมาใช้เป็นส่วนใหญ่ แต่ส่วนมากจะนำคลิปที่เน้นการปฏิบัติเกี่ยวกับใบตองล้านนามาสอนมากกว่าการสอนทฤษฎี ทำให้เห็นว่าปัจจุบันแหล่งเรียนรู้ออนไลน์นั้นสำคัญเป็นอย่างมากในการเรียนการสอนในวิชาคหกรรมศาสตร์

ในปัจจุบันมาตรฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2556) ตามมาตรฐานที่ 8 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาได้ระบุสมรรถนะของครูที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีไว้ว่า สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน จะเห็นได้ว่าสมรรถนะสำคัญของครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือการที่จะต้องเป็นผู้มีทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครอบคลุมและรอบด้าน ก้าวทันการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์กับการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งก่อนที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ครูจะต้องมีเทคนิควิธีการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม สื่อและนวัตกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทั้งตัวครูและผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา และด้านการเรียนการสอนที่สนศิลปะ โดยส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์

ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของงานใบตองล้านนาที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะอนุรักษ์และถือไว้ว่าเป็นสิ่งที่สามารถสร้างคุณค่าและประโยชน์ได้มากมายหลายประการ นอกจากนั้นเด็กรุ่นใหม่ยังไม่ค่อยใส่ใจกับเรื่องของใบตองและถ้าหากกาลเวลาผ่านไปอาจทำให้งานใบตองล้านนาสูญหายไปได้จากที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการศึกษาที่ควรจะมีการพัฒนาหรือมีการให้ความสำคัญกับเด็กมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เด็กได้สนใจและใส่ใจเพื่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องของใบตองล้านนา และมีการสร้างแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่เด็กรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและให้ความสนใจกับแหล่งเรียนรู้ที่ได้สร้างขึ้นหรือแหล่งเรียนรู้นั้นก่อให้เกิดความดึงดูดใจแก่เด็กเหล่านั้น ซึ่งอาจสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่เด็ก ๆ สามารถเข้าถึงได้ และเราสามารถสร้างความรู้ใหม่ ๆ ได้เสมอ เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีได้พัฒนาก้าวหน้าไกลขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเรื่องของแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าในอดีตทำให้เด็กรุ่นใหม่หลายคนได้เข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เห็นปัญหาของงานใบตองล้านนาและเห็นถึงบทบาทของแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ได้เข้ามาในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกทำวิจัยเรื่อง การสำรวจความต้องการของครูคหกรรมศาสตร์ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา เพื่อที่จะได้ศึกษาถึงการใช้อย่างไร ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ของครูผู้สอนวิชาคหกรรมศาสตร์และเพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา เพื่อที่จะสามารถนำไปจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์และเกิดคุณค่าอีกต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการของครูผู้สอนวิชาคหกรรมศาสตร์ในการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ โดยมีการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมารวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการของครูกหกรรมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา ผู้วิจัยได้เสนอวิธีการดำเนินวิจัยเรียงตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา เป็นคุณครูผู้สอนคหกรรมศาสตร์ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 11 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลวัดดอกเงิน, โรงเรียนเทศบาลวัดศรีสุพรรณ, โรงเรียนเทศบาลวัดศรีปิงเมือง, โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด, โรงเรียนเทศบาลวัดหมื่นเงินกอง, โรงเรียนเทศบาลวัดพวกช้าง, โรงเรียนชุมชนเทศบาลวัดศรีดอนไชย, โรงเรียนเทศบาลวัดป่าแพ่ง, โรงเรียนเทศบาลวัดเชียงยืน, โรงเรียนเทศบาลวัดกู่คำ, โรงเรียนเทศบาลวัดเกตการาม โดยเลือกโรงเรียนละ 1 คน ซึ่งเลือกจากคุณครูที่มีการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานใบตองล้านนาโดยตรง จำนวน 11 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเกี่ยวกับความต้องการในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนาโดยแบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อสกุลผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน รายวิชาที่สอน เนื้อหาในรายวิชาที่สอน วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และตอนที่ 2 ความต้องการและความคิดเห็นในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระสนเทศ ด้านระบบการทำงาน ด้านการบริการ ด้านความพึงพอใจ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือได้ ได้แก่ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และ 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสังเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยนำข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์มาสรุปประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วนำมาจัดหมวดหมู่เพื่อบรรยายเชิงพรรณนา ในกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้มีการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการบันทึกเสียง เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการรวบรวมข้อมูล โดยนำมาตรวจสอบข้อมูลที่ได้จดบันทึกตลอดจนตรวจทานความถูกต้องและเพิ่มเติมข้อมูลที่ครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จะถูกนำมาวิเคราะห์และสรุปผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งเหตุและผล ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในรูปแบบของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาวิจัยการสำรวจความต้องการของครูคหกรรมในการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ไปตองล้านนาเพื่อให้เห็นถึงแนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านไปตองล้านนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์สรุปอุปนัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ ข้อ 1

1. เนื้อหาเกี่ยวกับรายวิชาที่คุณครูผู้สอนคหกรรมได้ทำการสอน จากผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนคหกรรมศาสตร์เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายมากที่สุด รองลงมาคือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมีการสอนในรายวิชาการงานอาชีพ โดยในบางโรงเรียนจะมีการสอนรายวิชาอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มีวิทยฐานะเป็นครู คศ.3 รองลงมาได้แก่ตำแหน่งอื่น ๆ

2. ลักษณะของเนื้อหาการสอนของคุณครูผู้สอนและลักษณะของงานไปตองในโรงเรียน ในรายวิชาการงานอาชีพ คุณครูที่สอนคหกรรมศาสตร์ส่วนใหญ่จะสอนในเนื้อหาเกี่ยวกับงานประดิษฐ์มากที่สุด โดยงานประดิษฐ์นั้นส่วนใหญ่จะนำวัสดุเหลือใช้หรือวัสดุธรรมชาติมาใช้ในงานประดิษฐ์ รองลงมาได้แก่ไปตอง ซึ่งเนื้อหาในการสอนไปตองจะทำการสอนทั้งการสอนทฤษฎีและการสอนปฏิบัติ จะเริ่มตั้งแต่ชนิดของไปตองที่เหมาะสมกับการใช้งานในแต่ละงาน วิธีการถักไปตองและวิธีการตัดไปตองที่ถูกต้อง วิธีการเข้ดไปตอง วิธีการรักษาไปตอง วิธีการใช้อุปกรณ์ที่ถูกต้องและปลอดภัย และในการปฏิบัติจะเริ่มสอนตั้งแต่วิธีการทำสวดดอก วิธีการทำกระทงที่จะมีวิธีการทำตามความยากและความง่ายให้เหมาะสมในแต่ละระดับชั้น และในเรื่องของการนำไปตองมาใช้ในการบรรจุอาหาร รวมถึงงานเย็บผ้า ต่อมาคือเทคโนโลยี โดยจะสอนเกี่ยวกับหลักการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น การดูแลรักษาคอมพิวเตอร์ ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น และสุดท้ายจะเป็นงานช่าง ซึ่งมีการสอนเกี่ยวกับการแกะสลัก เครื่องมือช่าง การซ่อมแซมของใช้ในบ้าน เป็นต้น

3. อินเทอร์เน็ตที่คุณครูผู้สอนใช้ในชีวิตประจำวัน คุณครูคหกรรมศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับสืบค้นข้อมูล รองลงมาคือดาวน์โหลดข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำหรับสืบค้นข้อมูล Google , ครูบ้านนอก.com มากที่สุด รองลงมาได้แก่โปรแกรมสำหรับแบ่งปันภาพและวิดีโอ เช่น YouTube โดยส่วนใหญ่ใช้งานข้อมูลที่เป็นสื่อการสอนรูปภาพและวิดีโอบ่อยที่สุด รองลงมาคือเนื้อหาบทเรียน ส่วนน้อยที่สุดมีการใช้งานแบบโซเชียลเน็ตเวิร์ก เช่น Facebook , Line ที่จะใช้งานในเวลาว่างที่นอกเหนือจากเวลาทำงาน

4. แหล่งข้อมูลออนไลน์ส่วนใหญ่ที่คุณครูผู้สอนนำมาใช้ ในส่วนของการสอนในรายวิชาการงานอาชีพ คุณครูส่วนใหญ่ได้ใช้แหล่งข้อมูลทั้งแบบออนไลน์และไม่ออนไลน์ โดยในแบบไม่ออนไลน์นั้น จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีที่สามารถค้นคว้าได้ตามหนังสือและตำราทั่วไป รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเด็กนักเรียนกับคุณครู ส่วนแบบออนไลน์จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะศึกษาเกี่ยวกับคลิปวิดีโอ หรือรูปภาพเพื่อที่จะนำมาสาธิตให้กับนักเรียนหรืออาจใช้เป็นสื่อในการสอน นอกจากนั้น

ยังให้นักเรียนได้เข้าไปค้นคว้าในแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในรายวิชาเทคโนโลยีร่วมด้วย แล้วนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้นั้นมาปฏิบัติใช้จริงในห้องเรียน โดยมีคุณครูคอยให้คำแนะนำและชี้แนะพร้อมกับการร่วมปฏิบัติไปกับเด็กนักเรียน

5. แหล่งข้อมูลในการสอนของคุณครูผู้สอนวิชาหกรรรมศาสตร์ (ทั้งออนไลน์และไม่ออนไลน์)

แหล่งข้อมูลออนไลน์ที่คุณครูได้นำมาเป็นแหล่งข้อมูลในการสอนรวมไปถึงการใช้เป็นสื่อการสอน คุณครูส่วนใหญ่จะใช้ค้นหาข้อมูลการสอนจากใน Google และ YouTube ซึ่งถ้าเป็นการค้นคว้าจาก Google จะเป็นการค้นหาข้อมูลทางทฤษฎีเพื่อนำไปเพิ่มเติมกับข้อมูลในหนังสือ รวมถึงการค้นหารูปภาพเพื่อนำมาประกอบการสอน ส่วนการค้นหาจาก YouTube จะเป็นการค้นคว้าคลิปวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับการสอน รองลงมาจะเป็น ครูบ้านนอก.com ซึ่งเป็นการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากคุณครูหลาย ๆ ท่านที่ได้นำมาแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในเว็บไซต์ คุณครูบางท่านจึงเลือกข้อมูลในเว็บไซต์นี้ไปปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมเพื่อที่จะนำไปประกอบการสอนให้กับเด็กนักเรียน

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการและความคิดเห็นในการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์

1. รูปแบบของการรวบรวมข้อมูลออนไลน์ จากการศึกษาพบว่าครูผู้สอนหกรรรมต้องการแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในรูปแบบของเว็บไซต์มากที่สุด รองลงมา คือ แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในรูปแบบของอุปกรณ์แอปพลิเคชัน

2. เหตุผลในการเลือกใช้รูปแบบของการรวบรวมข้อมูลออนไลน์ เหตุผลที่คุณครูผู้สอนการงานอาชีพเลือกใช้รูปแบบเว็บไซต์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเว็บไซต์สามารถเข้าถึงได้มากกว่าและเข้าถึงได้ง่ายกว่า และเว็บไซต์มีการอัปเดตอยู่เสมอหรือหากมีผู้ดูแลระบบเข้ามาพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเว็บไซต์นั้น ผู้ใช้งานสามารถใช้งานได้ทันทีโดยไม่ต้องรอการอัปเดต ซึ่งจะตรงข้ามกับแอปพลิเคชันที่เมื่อมีการอัปเดตหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลในแอปพลิเคชัน ผู้ใช้งานจะต้องทำการอัปเดตเวอร์ชันทุกครั้งเมื่อมีการอัปเดตแอปพลิเคชันนั้น หลังจากนั้นผู้ใช้งานจึงจะสามารถใช้งานแอปพลิเคชันนั้นได้ นอกจากนี้คุณครูส่วนใหญ่ที่ยังมีความรู้ในด้านเทคโนโลยียังไม่มากพอทำให้บางท่านไม่สามารถที่จะดาวน์โหลดหรือโทรศัพท์ที่ไม่สามารถรองรับแอปพลิเคชันได้ รองลงมาคือรูปแบบแอปพลิเคชันที่คุณครูบางท่านเลือกใช้รูปแบบนี้ เนื่องจากแอปพลิเคชันมีความทันสมัยและใช้งานง่าย เข้าถึงได้สะดวกไม่ว่าจะอยู่ตรงไหน แม้จะมีอินเทอร์เน็ตหรือไม่มีอินเทอร์เน็ตก็สามารถทำการใช้งานผ่านแอปพลิเคชันได้

ผลการวิจัย ทอวัตถุประสงค์ ข้อ 2

แนวทางในการเลือกใช้บริการจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

- ด้านเนื้อหาสาระสนเทศ เนื้อหาที่ควรมีอยู่ในแหล่งเรียนรู้ออนไลน์จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับใบตอง หรือเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับใบตองที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันแล้วนำมาแยกออกเป็นด้าน ๆ มีการเน้นศิลปวัฒนธรรมล้านนา และมีข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย และสามารถอัปเดตได้ตลอดเวลาโดยผู้ใช้งานทุกคนที่ลงทะเบียนไว้สามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนและแก้ไขข้อมูลได้ โดยแหล่งเรียนรู้นี้จะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ซึ่งแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กจะเป็นกราฟฟิกการ์ตูนรวมไปถึง

รูปภาพด้วย สี สันตไสตติงดูความสนใจของเด็กให้เข้ามาใช้งานแหล่งเรียนรู้ออนไลน์นี้ เนื้อหาจะมีไม่มากแต่จะเน้นเพียงส่วนสำคัญ ในส่วนของวิธีการปฏิบัตินั้นจะใช้ภาษาพูดเพื่อให้เข้าใจง่าย จะไม่ใช้ภาษาเขียนที่เป็นทางการมากจนเกินไป ในส่วนของผู้ใหญ่จะมีเนื้อหาที่ละเอียด จะเริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ประวัติต้นกล้วย ประวัติพิธีกรรม ชนิดของใบตองที่เหมาะสมกับการใช้งานในแต่ละงาน วิธีการนึ่งใบตองและวิธีการตัดใบตองที่ถูกต้อง วิธีการเช็ดใบตอง วิธีการรักษาใบตอง วิธีการใช้อุปกรณ์ที่ถูกต้องและปลอดภัย วิธีการทำงานใบตอง ตั้งแต่กระทงมมเดียวจนถึงกระทงหมมม วิธีการนำใบตองมาใช้ในการบรรจุอาหาร โดยเนื้อหาที่ควรจะมีคือ คลิปวิดีโอ รูปภาพ และเนื้อหา รวมกันอยู่ในแหล่งเรียนรู้ออนไลน์นั้น

- ด้านระบบการทำงาน จะเป็นการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระบบ มีการจัดระบบการใช้งานไม่ให้ซับซ้อนมากจนเกินไป ทุกวัยสามารถเข้ามาใช้งานได้ ไม่ว่าจะเป็เด็กตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงผู้ใหญ่ที่มีอายุมากสามารถใช้งานได้ โดยแบ่งระบบเป็น 2 ระบบ คือ ระบบสำหรับเด็กและระบบสำหรับผู้ใหญ่ โดยระบบสำหรับเด็ก จะเน้นในรูปแบบที่เป็นกราฟฟิกการ์ตูน สี สันตไสต คำอธิบายจะใช้การอธิบายให้เข้าใจง่าย ส่วนในระบบสำหรับผู้ใหญ่ จะมีเนื้อหาที่เพิ่มมากขึ้น มีประวัติความเป็นมา ลักษณะและความเจริญเติบโตของต้นกล้วย ประโยชน์ที่นำมาใช้ได้ทั้งในชีวิตประจำวันและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ รวมไปถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานใบตอง ขั้นตอนการทำที่ชัดเจน เช่น หากมีรูปภาพประกอบ ก็จะเป็นรูปภาพประกอบที่ชัดเจนมีความเหมือนการททำจริง มีฐานข้อมูลและผลงานของท่านอื่นมารวบรวมเก็บไว้เพื่อง่ายแก่การค้นหาและง่ายต่อการศึกษา (ตามด้านเนื้อหาสาระสนเทศที่กล่าวไปข้างต้น) มีการจัดหัวเรื่องให้ชัดเจน ว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องหลักและเรื่องไหนเป็นเรื่องรอง รวมถึงผู้ใช้งานสามารถเข้าไปปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขข้อมูลได้ตลอดเวลา แต่ยังคงมีผู้ดูแลระบบที่ควบคุมดูแลอย่างสม่ำเสมอและสามารถตอบคำถามให้แก่ผู้เข้ามาใช้งานได้ถูกต้อง น่าเชื่อถือ รวมถึงมีเมนูที่จะช่วยในการเข้าถึงส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะวิธีการใช้งานของแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในรูปแบบที่คุณครูเลือกใช้งาน โดยจะมีการอธิบายการใช้งานอย่างละเอียด มีการทดลองการใช้งานที่เสมือนจริงก่อนเริ่มการใช้งาน อีกทั้งยังมีตัวช่วยในการค้นหาข้อมูลภายในแหล่งเรียนรู้ออนไลน์นั้นแบบเห็นได้ชัดเจน สังกัดได้ง่าย

- ด้านการบริการ คุณครูทุกคนต้องการให้มีการเข้าถึงแบบสาธารณะ มีการเปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่ได้จำกัดเพียงแค่คุณครูเท่านั้นที่จะสามารถใช้งานได้ อาจเป็นนักเรียนหรือนักคณาจารย์ทั่วไปที่มีความสนใจในเรื่องที่ต้องการศึกษาสามารถที่จะเข้ามาทำการใช้งานได้ นอกจากนั้นในเรื่องของข้อมูลส่วนตัว คุณครูทุกคนต้องการให้มีการปิดเป็นส่วนตัว ไม่ต้องการเผยแพร่ จะมีเพียงชื่อผู้ใช้และเวลาที่ใช้งานเท่านั้นที่จะสามารถเผยแพร่ได้ มีระบบป้องกันความปลอดภัย โดยจะต้องมีการลงชื่อผู้เข้าใช้งานเสมอ และหากไม่ใช้งานหรือปิดแหล่งข้อมูลออนไลน์นั้น ก็จะมีการออกจากระบบแบบอัตโนมัติทุกครั้งหลังใช้งาน รวมถึงการที่สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลา

- ด้านความดึงดูดใจ โดยรวมแล้วคุณครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความต้องการให้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์นั้นมีความสวยงาม ดึงดูดสายตา มีการจัดวางที่น่าสนใจในเรื่องของสี ส่วนใหญ่ให้สีหลักคือสีเขียวของใบตองหรือสีธรรมชาติ โดยสีรองลงมาอาจเป็นสีที่แตกต่างกันตามความชอบของคุณครูผู้สอนแต่ละบุคคล ในส่วนของพื้นหลังของแหล่งข้อมูลออนไลน์จะเป็นพื้นหลังลายใบตองเพื่อให้เข้ากับข้อมูลภายในแหล่งข้อมูลออนไลน์นั้น มี

กับ กิดานันท์ มลิทอง (2540) กล่าวว่า พฤติกรรมการเข้าใช้บริการขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพของผู้ใช้ที่จะแสดงออกตามความสนใจ หรือความต้องการเฉพาะบุคคล และสอดคล้องกับ ดวงพร เกียงคำ และวงศ์ประชา จันทรสมวงศ์ (2546) กล่าวว่า กลุ่มของผู้ที่จะเข้ามาใช้บริการ การจัดระบบข้อมูล การสร้างระบบนำทางการ ออกแบบหน้าเว็บ โดยคำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานของผู้เข้ามาใช้บริการเป็นหลักสำคัญ

2. แนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา

2.1 ด้านเนื้อหาสาระสนเทศ ควรมีเนื้อหาใบตองตั้งแต่ลักษณะการเจริญเติบโตของต้นกล้วย ประวัติความเป็นมาของใบตอง วิธีการทำงานใบตอง ทฤษฎีเกี่ยวกับใบตอง ประโยชน์และคุณค่าของใบตอง งานใบตองที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม และงานใบตองที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา

2.2 ด้านระบบการทำงาน คือ มีการจัดโครงสร้างเว็บไซต์อย่างเป็นระบบ ไม่ซับซ้อนมากเกินไป สามารถใช้ได้ทุกเพศทุกวัย มีการใช้งานแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ สำหรับเด็กที่ใช้งานไม่ซับซ้อน เน้นกราฟฟิก และสำหรับผู้ใหญ่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามเนื้อหาข้อมูล และมีผู้ดูแลระบบการใช้งานเพื่อตอบคำถาม ผู้ใช้งาน มีการบอกวิธีการใช้งานในตอนเริ่มต้น และมีช่องค้นหาเพื่อช่วยในการค้นหาข้อมูล

2.3 ด้านการบริการ ทุกคนต้องการให้มีการเข้าถึงแบบสาธารณะ ทั้งคุณครูนักเรียนและบุคคลทั่วไป อีกทั้งยังต้องการปกปิดความเป็นส่วนตัว เผยแพร่ได้เพียงชื่อผู้ใช้งานและเวลาเข้าใช้งาน รวมถึงต้องการลงชื่อออกอัตโนมัติหลังใช้งาน

2.4 ด้านความดึงดูดใจ คือ เว็บไซต์ต้องมีความสวยงาม ดึงดูดใจ มีการจัดวางข้อมูลและรูปภาพน่าสนใจ สีหลักของเว็บไซต์จะเป็นสีเขียว ส่วนสีรองจะแล้วแต่ความชอบส่วนบุคคล พื้นหลังของเว็บไซต์จะเป็นลวดลายของใบตอง มีเซทสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ มีการตั้งกระทู้ถามคำถาม และมีคิวอาร์โค้ดเพื่อแชร์หรือแบ่งปันข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผลการศึกษา ผลการวิจัยนี้จะได้ความคิดเห็นและความต้องการของคุณครูผู้สอนคหกรรมศาสตร์ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการจัดสร้างรูปแบบแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในขั้นต่อไป ควรสนับสนุนให้มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาคุณครูผู้สอนวิชาคหกรรมศาสตร์ในด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ควรส่งเสริมการพัฒนาคุณครูผู้สอนที่ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านคหกรรมศาสตร์ ในการใช้งานใบตองเพื่อการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาการสำรวจความต้องการของครูคหกรรมศาสตร์ ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ออนไลน์งานด้านใบตองล้านนา ในเขตพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มะลิทอง. (2548), เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์
- จารุพันธ์ เชาวนดี. (2546). งานใบตองล้านนา. เชียงใหม่: -.
- น้ำมนต์ เรืองฤทธิ์. (2558). สภาพและความต้องการแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับ
มหาชน “ด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์”. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พยุพรรณ พรสุขสวัสดิ์. (2546). งานใบตองวิจิตร ตองนวลมวบลูปผา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน บริษัท สำนักพิมพ์
แม่บ้าน จำกัด.
- เพ็ญผกา ทัดทอง. (2558). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนทัศนศิลป์ ระดับ
ประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภัทรพร นาคนาเกร็ด. (2560). การสำรวจความต้องการและความคาดหวังของบุคลากรสายวิชาการและสาย
สนับสนุนเพื่อการพัฒนาเว็บไซต์ โครงการพัฒนาแพทยศาสตร์ศึกษา และงานวิจัยการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล
- มณีรัตน์ จันทนะพะลิน. (2540). งานใบตอง. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ. (2550). งานใบตอง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญบ้านดอนแก้ว
ตำบลวรรณคร อำเภอป่า จังหวัดน่าน

The Change of the Bai Sri Su Khwan Ceremony in Ban Don Kaew,
Woranakorn Sub-district, Pua District, Nan

ศิริกัญญา สมบัติจินดา¹ สุชานาถ พุ่มบาง¹ และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล^{*2}

Sirikanya Sombatjinda Suchanat Poombang and Kesaraporn Phomnimittkul

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมสู่ขวัญของชาติพันธุ์ไทลื้อ วัฒนธรรมไทลื้อ และศึกษาการปรับตัวของป้าอาจารย์ (หมอลำทำขวัญ) บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอป่า จังหวัดน่าน จากผลการศึกษาพบว่า ยังคงมีความเชื่อในการประกอบพิธีสู่ขวัญว่าจะทำให้ชีวิตเป็นสิริมงคล หายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วย อีกทั้งยังคงรักษาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมไว้อย่างดี ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 เชิญหมอลำทำขวัญ ผู้เข้าร่วมพิธีจะมีการเชิญหมอลำโดยการนำสวดดอก (กรวยพร้อมดอกไม้) อาจจะใส่ปัจจัยหรือไม่ใส่ก็ได้ จากนั้นก็มาบอกกล่าวว่าจะทำพิธีวันนี้ เวลานี้จากนั้นก็กลับบ้านของตน ขั้นตอนที่ 2 เตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ ไก่ต้ม 2 ตัว เหล้า 1 ขวด ไช้ต้ม ข้าว ผลไม้ และ ดอกไม้ ขั้นตอนที่ 3 การขึ้นต้น กล่าวถึงวันนี้เป็นวันที่ดี มีเหตุที่เหมาะสมในการทำขวัญ การบรรยายเกี่ยวกับเครื่องบายศรีว่า มีอะไรบ้างที่นำมาในวันนี้เป็นมงคลอย่างไร และการซื้องขวัญ (เชิญขวัญ) ให้มาอยู่ในพิธีกรรม ในเรื่องของเปลี่ยนแปลงจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. ในอดีตจะใช้พานบายศรีที่ทำมาจากใบตอง มีการแบ่งแยกฐานันดรศักดิ์ตามชั้นของพานบายศรี แต่ปัจจุบันจะใช้พานบายศรีสำเร็จรูป ไม่ยึดติดกับฐานันดรศักดิ์ ทุกคนสามารถใช้พานบายศรีได้

2. ในอดีตนิยมประกอบพิธีกรรมในช่วงเวลาเย็น เชื่อว่าเป็นเวลาที่นรกเข้ารังเหมือนเป็นการเรียกขวัญ กลับเข้าสู่ร่างกาย แต่ปัจจุบันจะไม่ยึดติดกับช่วงเวลาเย็น ขึ้นอยู่กับความสะดวก เวลาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมจะใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง อาจจะมากหรือน้อยกว่านั้น

คำสำคัญ : บายศรีสู่ขวัญ การเปลี่ยนแปลง ชาติพันธุ์ไทลื้อ วัฒนธรรมไทลื้อ

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. , ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author : e-mail : khwan_magjan@hotmail.com

Abstract

The purpose of this research is study to the beliefs and rituals editions. And the adaptation of physician compensation Ban Don Kaew, Pua district, Nan. The results showed that still have faith in the assembly. The rituals make life to fortune. Recover from illnesses. And still maintain step rituals well, including step 1 invited physician compensation. Participants ceremony to invite by force. Take the cone with flowers. Then come to the notice today. This time go to step 2 preparation equipment, including 2 boiled chicken, wine, 1 egg, rice, fruits and flowers. Step 3 on the mentioned today is a good day. The proper compensation. Lectures on the rice offering. What brought today is favorable. And invite a gift to come in the ritual. On the subject of change is divided into 2 parts.

1. In the past it used Bai sri made from banana leaves. Discrimination based on class rank of Bai sri. But take Bai sri finished. Do not cling to dignity anyone can use it.

2. In the popular ritual in the evening. Believes that it's time for birds to nest as a call morale back into the body. But now is not attached to the evening. Based on convenience time ceremonies will take about half an hour. May be more or less.

Keywords: Bai Sri Su Khwan Ceremony Change Tai Lue Tai Lue Culture

บทนำ

พิธีบายศรีสู่ขวัญ บางที่เรียกว่า "พิธีบายศรี" หรือ "บายศรีสู่ขวัญ" เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของคนไทยในทุกภูมิภาค ประเพณีสู่ขวัญทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี ถือว่าเป็นประเพณีเรียกขวัญ ให้มาอยู่กับตัว ความสำคัญของพิธีบายศรีสู่ขวัญที่จะเห็นได้ชัด คือ เป็นพิธีที่เรียกขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้คนได้ดี เช่นการทำกรเกษตรอย่างการทำนา ก็จะมีพิธีทำขวัญข้าว เพื่อจะได้สบายใจในการเก็บเกี่ยวแล้ว ก็ในเรื่องของผลผลิต ความเชื่ออย่างการรับขวัญเด็กเล็ก ที่เชื่อว่าจะทำให้เด็กมีกำลังใจดี

โดยเฉพาะจังหวัดน่านที่อยู่ทางภาคเหนือของไทยที่ได้มีการจัดพิธีสู่ขวัญกันอย่างแพร่หลาย โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่หมู่บ้านดอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่การศึกษาในครั้งนี้ และหมู่บ้านดังกล่าวยังเป็นหมู่บ้านที่มีชาติพันธุ์ไทลื้ออาศัยอยู่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีการประกอบพิธีสู่ขวัญมาอย่างยาวนาน และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีความเข้มข้นของพิธีกรรมและคนในพื้นที่ก็ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำพิธีสู่ขวัญเป็นอย่างมาก และผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาในขั้นตอนของการประกอบพิธีสู่ขวัญ องค์ประกอบของการทำพิธี และสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด รวมถึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของหมอทำขวัญและการคงไว้ซึ่งพิธีสู่ขวัญ ว่าต้องมีการปรับตัวอย่างไรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วต่อกระแสสังคมในยุคปัจจุบันนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ขั้นตอนและความเชื่อเกี่ยวกับพิธีสู่ขวัญบ้านคอนแก้ว ต.วรนคร อ.ปัว จ.น่าน
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญบ้านคอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญในพื้นที่บ้านคอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยมีการไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล การค้นคว้าจากเอกสาร และวรรณกรรมรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณี

ประเพณีและพิธีกรรมเป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดยตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการคือ

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
2. เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและเป็นปกติมีสันติสุขได้นั้น สังคมนั้นๆ ต้องมีข้อตกลง มีระเบียบแบบแผนที่ทุกคนยอมรับและประพฤติตาม
3. เป็นสัญลักษณ์ซึ่งนำไปเข้าสู่สาระสำคัญของชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดหรือแบบแผนการปฏิบัติที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม
4. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน
5. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกันจากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมและพิธีกรรม เป็นกลไกสร้างความเข้มแข็ง การมีความคิด ความเชื่อในสิ่งเดียวกันย่อมหมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความกลมเกลียวที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปด้วยกัน ซึ่งส่งผลถึงความเป็นปึกแผ่น ความเข้มแข็งของสังคมในที่สุด ดังนั้น ความเชื่อในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องผี เรื่องวิญญาณ จึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่มนุษย์ต่อไป เพราะเมื่อถึงจุดหนึ่งที่มีความคิดทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบข้อสงสัยของมนุษย์ได้เราก็จะไปที่ระบบความเชื่อ ดังนั้น สังคมไทยในอดีตจึงจัดระบบความเชื่อเรื่องผีไว้อย่างลับซับซ้อนมีเหตุมีผลประกอบด้วยผีดีที่ให้คุณ และผีร้ายที่ให้โทษเมื่อทำผิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ความเชื่อในเรื่องนี้จึงกลายเป็นกลไกควบคุมสังคมที่สำคัญ (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2539 : 34) แต่สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันด้วยการเติบโตของระบบทุนนิยม รวมทั้งกฎหมายบ้านเมืองที่ลบล้างจารีตประเพณีดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องผีที่เคยเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมสังคมก็ลดบทบาทที่เป็นระบบลง (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2539 : 34)

รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมยังสื่อถึงความเชื่อ โดยมีความเป็นไปได้ว่าการที่คนแต่ก่อนทำพิธีเช่น สรง พลิบูชาธรรมชาติเพราะเชื่อว่า ธรรมชาติมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ ทำให้มนุษย์ไม่กล้าฝ่าฝืน ไม่กล้าทำลายธรรมชาติ จะตัดต้นไม้แต่ละต้นก็ต้องมีพิธีเช่น สรงขออนุญาตเทพารักษ์ เพื่อให้เทพารักษ์รู้ตัวและไม่โกรธคนตัด คนแต่ก่อนจึงตัดไม้เท่าที่ตนเองจะนำไปใช้สอย ทำให้ต้นไม้มีโอกาสเติบโตทัน ในขณะที่ระบบอุตสาหกรรมไม่เกรงกลัวเทพารักษ์จึงตัดที่ละมาก ๆ หรือที่ละภูเขา การขาดรากไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก ๆ ยึด

น้ำไว้กับดิน จึงทำให้เกิดอุทกภัย ซึ่งปรากฏการณ์นี้หากจะใช้คำพูดอย่างคนโบราณก็คงจะเป็นคำว่า “ถูกฟ้าดินลงโทษ” ซึ่งก็ไม่ผิดความจริงมากนัก

พวกกะเหรี่ยง สะกอ หรือปกากะญอมีพิธีเอากระบอกสายสะดือเด็กเกิดใหม่แขวนกับต้นไม้ใหญ่ในป่า แสดงว่าห้ามตัด ถ้ามีเด็กเกิดใหม่มาคั่นไม้ที่ห้ามตัดก็มากขึ้นด้วย เป็นวิธีเก็บรักษาป่าแบบกะเหรี่ยง (อรศิริ ปาณินท์, 2545) ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงที่โยงความเชื่อกับการรักษาธรรมชาติด้วยวิธีนี้ เป็นแนวเดียวกับการที่คนไทยแต่ก่อนจะฝังรกไว้ที่ใต้ต้นไม้ หรือปลุกต้นไม้บนหลุมที่ฝังรกนี้ พร้อมกับบอกเล่าให้เด็กฟังเมื่อเด็กโตขึ้น เด็กก็จะรักษาต้นไม้ที่เสมือนเป็นต้นไม้คู่ชีพของเขา (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2545 : 37)

2. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

ความเชื่อและพิธีอัญเชิญขวัญของชาวไทยภาคเหนือ คนไทยในสังคมภาคเหนือสืบทอดความเชื่อเรื่องขวัญมาช้านาน ทั้งชาวไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยเงิน และชาวไทยภาคเหนือตอนล่างมีความเชื่อว่า ขวัญเป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกายทุกคน ขวัญมีลักษณะเบา เคลื่อนไหวได้ ไม่อาจเห็นเป็นรูปเป็นร่างได้ ขวัญแฝงอยู่ในคน สัตว์และสิ่งของ เมื่อใดที่ขวัญอ่อนลงหรือหย่อนจะทำให้สภาวะของร่างกายและจิตใจของเจ้าของขวัญจะรู้สึกเสียใจ ตกใจ ท้อใจ เมื่อเจ้าของขวัญมีขวัญดี จะรู้สึกสุขสบายใจและกล้าหาญ มีพลังเต็มเปี่ยม ชาวล้านนาเรียก “ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัว”

บายศรีภาคเหนือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี พระราชชายา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นธิดาของเจ้าอินทวิชยานนท์ และแม่เจ้าทิพเกสร เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ทรงอนุรักษ์งานบายศรีไว้ตามแบบแผนดั้งเดิม และทรงนำความรู้ที่ได้พบเห็นจากราชสำนักภาคกลาง ตั้งแต่เมื่อครั้งเสด็จลงมาถวายตัวเข้ารับราชการฝ่ายในเป็นเวลาหลายปี มาจัดรูปแบบใหม่ ทรงรวบรวมผู้มีฝีมือในการประดิษฐ์ ตัดเย็บใบตองและทำบายศรีจากที่ต่างๆ ในนครเชียงใหม่มาเป็นครูฝึกสอนคนของพระองค์และผู้ที่สนใจทั่วไป ณ พระตำหนักดาราภิรมย์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยทรงสอนแบบอย่างไว้ให้แก่เจ้าอุ่นเรือน ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นโอรส ของเจ้าแก้วปราบเมือง ณ เชียงใหม่ พระเชษฐาต่างมารดาพระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงจัดลำดับชั้นของเครื่องบายศรีไว้ดังนี้

2.1. บายศรีหลวงหรือบายศรีใหญ่

2.2. บายศรีนมแมว ขันผูกมือหรือขันมัดมือ

ในปัจจุบันโอกาสจัดพิธีสู่ขวัญ มีหลายโอกาสเช่น สู่ขวัญเสือน สู่ขวัญคนธรรมดา สู่ขวัญขึ้นเล่า (ผู้) สู่ขวัญน้อยก่อนแต่งงาน สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญวัวขวัญควาย จะเห็นได้ว่าพิธีสู่ขวัญนี้เป็นประเภท “ขนบประเพณี” ร่างเป็นระเบียบแบบแผนขึ้นไว้เป็นธรรมดาของประเพณีที่อาจมีส่วนปลีกย่อย แปรลกแตกต่างกันออกไปบ้างในลักษณะของการพัฒนาเป็นลักษณะของความเจริญให้เหมาะสม กับกาลสมัยแต่ส่วนสำคัญ อันเป็นมูลฐานของประเพณีนี้ก็ยังคงอยู่และเป็นหน้าที่ของพวกเรารุ่นต่อไปจะเป็น ผู้รับช่วงระวางรักษาไว้ให้มรดก อันสำคัญนี้ยังยืนสืบไป เพื่อแสดงความเก่าแก่ของชาติบ้านเมืองเรา (ปริญญาน ณ ถลาง, 2516)

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) หมายถึง การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะในด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปได้อย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยการวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524)

หากพิจารณาถึงความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละเรื่อง อาจเกิดขึ้นในส่วนย่อยหรือส่วนใหญ่ของความสัมพันธ์ทางสังคมก็ได้หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้งสิ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมจะมีวิถีชีวิตเป็นของตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น ในทางปฏิบัติแล้วยากที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ท้ายที่สุดการเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบถึงสองลักษณะดังกล่าวเสมอ (สนิท สมักรการ, 2542 : 3-5)

4. บริบทพื้นที่ บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ตำบลวรรณคร (ได้แยกจากตำบลปัว มาเป็นตำบลวรรณครเมื่อปี พ.ศ.2538) เป็นตำบลที่อยู่ในอำเภอปัว ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดัด, บ้านเก็ด, บ้านมอน, บ้านแก้มราษฎร์พัฒนา, บ้านแก้ม, บ้านสวนดอก, บ้านร่องแง, บ้านดอนแก้ว

เขตพื้นที่ มีดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับ ต.สถาน อ.ปัว จ.น่าน ทิศใต้ ติดกับ ต.ศิลาแลง อ.ปัว จ.น่าน ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ภูคา อ.ปัว จ.น่าน ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ปัว อ.ปัว จ.น่าน

บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน เป็นหมู่บ้านที่มีชาติพันธุ์ไทลื้ออาศัยอยู่ และชาวไทลื้อในหมู่บ้านแห่งนี้ส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่ ทำนา เป็นหลัก ซึ่งชาวไทลื้อมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือการใช้ภาษาไทลื้อ และยังมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์อื่นๆ เช่น การแต่งกาย ศิลปะและประเพณี

ชาวไทลื้อนับถือพุทธศาสนาร่วมกับความเชื่อเรื่องผีโดยเฉพาะผีบ้านผีเรือน ผีเจ้านาย ผีอารักษ์ ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนการนับถือพุทธศาสนา ต่อมาได้ผสมผสานความเชื่อระหว่างพุทธศาสนาและการนับถือผี เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในล้านนา ดังปรากฏประเพณีพิธีกรรมสำคัญในท้องถิ่นทั้งพุทธศาสนาและการเลี้ยงผี นอกจากนี้ชาวไทลื้อยังให้ความสำคัญกับพิธีกรรมสู่ขวัญ หรือ ฮ้องขวัญ ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมเก่าแก่ของชาวไทลื้อ นิยมกระทำสืบเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ถือว่าเมื่อทำพิธีนี้แล้วจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เป็นกำลังใจในการที่จะประกอบคุณงาม ความดีต่อไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพงษ์ จิตอาเรีย (2545:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทสวดขวัญและพิธีสวดขวัญของชาวไทยลื้อ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทสวดขวัญและพิธีสวดขวัญของชาวไทยลื้อ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิเคราะห์บทสวดขวัญ บทบาทและหน้าที่ของพิธีสวดขวัญในบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ พื้นที่ที่ทำการวิจัย หมู่บ้านเก็ด บ้านเฮี้ย บ้านดินตอก อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยศึกษาเนื้อหาของบทสวดขวัญจากข้อมูลที่สืบทอดทางมุขปาฐะ และข้อมูลจากเอกสารภาษาด้านนา ข้อมูลที่ศึกษาได้แก่ พิธีสวดขวัญนาค พิธีสวดขวัญสามเณร พิธีสวดขวัญคู่บ่าวสาว พิธีสวดขวัญบุคคลที่จะจากถิ่น พิธีสวดขวัญคนเจ็บไข้ พิธีสวดขวัญผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ อาจารย์วัด พิธีสวดขวัญควาย และพิธีสวดขวัญข้าว

วิธีการวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ในประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านบายศรี และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ผู้วิจัยได้มีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปร่วมพิธีบายศรีสวดขวัญของชุมชนไทยลื้อ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนในการศึกษาและดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง สมุดโน้ต

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำพิธีกรรมบายศรีสวดขวัญ ประชาชนชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมพิธีบายศรีสวดขวัญ รวม 10 คน

สถานที่ดำเนินงานวิจัย ได้แก่ หมู่บ้านคอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ตรวจสอบข้อมูลโดยดูความสอดคล้องของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน เช่น จากเอกสาร ตำรา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นต้น

ผลการวิจัย

ความเป็นมา ความเชื่อและขั้นตอนของพิธีสวดขวัญ

ความเป็นมา และความเชื่อ หมู่บ้านคอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีการประกอบพิธีสวดขวัญซึ่งเป็นของไทยลื้อตามแบบโบราณ คนในหมู่บ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับขวัญเป็นอย่างมากเป็นการเรียกขวัญทั้ง 32 ขวัญให้กลับเข้ามาสู่ร่างกายของเจ้าของ ถือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยจะนิยมสวดขวัญช่วงงอกกลับเข้ารัง เปรียบเหมือนตามขวัญกลับสู่ร่างกาย มีการสวดขวัญหลายประเภท ได้แก่ การสวดขวัญข้าวเหนียว สวดขวัญควาย สวดขวัญข้าว และการสวดขวัญคน ซึ่งการสวดขวัญแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันในเรื่องของเนื้อร้อง จะเปลี่ยนคำว่าสวดขวัญให้ใคร และขั้นตอนการสวดขวัญ สวดขวัญคนจะมีขั้นตอนแต่สวดขวัญประเภทอื่นมี 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนการประกอบพิธีสู่ขวัญ

ขั้นตอนที่ 1 เชิญหมอทำขวัญ

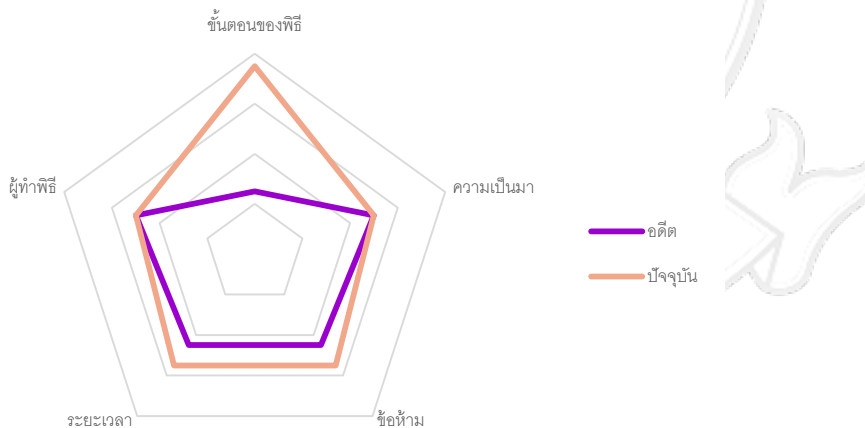
ขั้นตอนที่ 2 เตรียมอุปกรณ์สำหรับประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญ ได้แก่ ไก่ต้ม 2 ตัว เหล้า 1 ขวด ไข่ต้ม ข้าว ผลไม้ และดอกไม้ธูปเทียนก็ได้ พานบายศรีและเสื้อผ้าเครื่องใช้ของผู้รับขวัญ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการสู่ขวัญ ประกอบด้วย 3.1 การขึ้นต้น 3.2 การบรรยายเกี่ยวกับเครื่องบายศรี 3.3 การเชิญขวัญ 3.4 การป้อนขวัญ 3.5 การปิดเคราะห์ 3.6 การกวาดโชค 3.7 การผูกขวัญ และ 3.8 การมอบขวัญ

ความเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญ

ในอดีตการทำพิธีสู่ขวัญ อุปกรณ์ที่ใช้จะเป็นใบตอง ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้ที่จะประกอบพิธีกรรม มีการร่วมมือกันของคนในหมู่บ้านหรือครอบครัว ความสามัคคี แต่ในปัจจุบันนี้เปลี่ยนมาเป็นการซื้อพานบายศรีแบบสำเร็จรูปซึ่งจะมีหลากหลาย อาจจะเป็นกระดาษ หรือวัสดุสังเคราะห์ที่เลียนแบบธรรมชาติ และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอีกอย่างหนึ่งก็คือ บทร้องทำขวัญ จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม ส่วนระยะเวลาที่ทำขวัญและสถานที่นั้น สามารถทำได้ทุกเวลา ในสมัยก่อนจะใช้เหล้าในการประกอบพิธีแต่ปัจจุบันหากใครแพ้เหล้าสามารถใช้เบียร์แทนได้ ชั้นของพานบายศรีในปัจจุบันมีความเหมือนกันหมดไม่ว่าจะเป็นคนฐานะไหน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ถือว่าส่งผลกับความเชื่อของคนในพื้นที่ และไม่ส่งผลกระทบต่อตัวหมอทำขวัญเช่นกัน

ตารางเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญในอดีตกับปัจจุบัน

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญจากอดีตสู่ปัจจุบัน

จากการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ บ้านดอนแก้ว ตำบลวนคร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปข้อมูลทั้งหมดแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเป็นมาของพิธีสู่ขวัญ 2) ลักษณะผู้พิธี (ปู่อาจารย์) 3) ขั้นตอนในการประกอบพิธีสู่ขวัญ 4) ระยะเวลา สถานที่ การแต่งกาย และ 5) ข้อห้าม แสดงดังตาราง

ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน
1. ความเป็นมาของพิธีสู่ขวัญ	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบความเชื่อและศาสนาคั้งเดิมของชาวไทลื้อ มีพิธีไหว้ผีเรือน พิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องผีและสืบทอดกันต่อมา - คนในหมู่บ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับขวัญเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการเรียกขวัญทั้ง ขวัญให้กลับเข้า 32 มาสู่ร่างกายของเจ้าของ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับพิธีสู่ขวัญตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา 	-
2. ลักษณะผู้พิธี (ปู่อาจารย์)	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องเคยบวชมาก่อน - ต้องอ่านภาษาล้านนาได้ - ต้องเป็นที่เคารพของคนในชุมชน มีการประพฤติตัวที่ดี - โดยส่วนมากในอดีตปู่อาจารย์จะถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัว คนในตระกูลเท่านั้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะของผู้ที่จะมาเป็นปู่อาจารย์ยังคงยึดตามหลักเกณฑ์ในอดีตเหมือนเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง - ปัจจุบันการสืบทอดของบุคคลที่จะมาเป็นปู่อาจารย์ไม่จำกัดแค่คนในตระกูลเท่านั้นแต่ทุกคนสามารถมาเรียนรู้ได้ถ้ามีความสนใจและมีคุณลักษณะตามที่กำหนด
3. ขั้นตอนในการประกอบพิธีสู่ขวัญ	<ul style="list-style-type: none"> - การเชิญปู่อาจารย์นั้นผู้ที่จะทำการสู่ขวัญต้องไปเชิญด้วยตัวเองพร้อมกับสวดดอกไม้ - พานบายศรีในอดีตจะทำด้วยดอกไม้สด และใบตอง - มีการแบ่งแยกฐานะและเพศของผู้เข้าร่วมพิธี ถ้าเป็นเพศหญิงและบุคคลที่ไม่เคยบวชมาก่อนไม่สามารถใช้พานบายศรีได้ - บทร้องทำขวัญในอดีตไม่มีการปรับระยะเวลาให้กระชับ จึงใช้เวลานาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันนี้สามารถโทรศัพท์เพื่อบอกวัน เวลาที่ต้องการทำพิธีได้ โดยไม่ต้องไปเชิญด้วยตนเอง - มีการใช้พานบายศรีแบบสำเร็จรูป ที่ทำมาจากวัสดุสังเคราะห์ หรือ ผ้า เพื่อความสะดวกของผู้เข้าร่วมพิธี - ทุกคนสามารถใช้พานบายศรีได้ โดยไม่จำกัดเพศและฐานะ บุคคลที่ไม่เคยบวชมาก่อนก็สามารถใช้พานบายศรีได้เช่นกัน - บทร้องทำขวัญในปัจจุบันมีการปรับเนื้อร้องให้กระชับลง ระยะเวลาสั้นลงขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมพิธี - ถ้าผู้รับขวัญแพ้เหล้าสามารถใช้เบียร์หรือไวน์แทนได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสะดวกของผู้รับขวัญ
4. ระยะเวลา สถานที่ การแต่งกาย	<ul style="list-style-type: none"> - ในอดีตนิยมประกอบพิธีสู่ขวัญในช่วงเวลาเย็นเท่านั้น เพราะเชื่อว่าเป็นเวลาที่นรกเข้ารังเปรียบเสมือนกับการเรียกขวัญเข้าสู่ร่างกาย - สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีจะเป็นที่ไหนก็ได้ ส่วนมากเป็นบ้านของผู้รับขวัญ - การแต่งกายไม่ต้องนุ่งขาวห่มขาวแต่ควรแต่งกายให้เรียบร้อยและถูกกาลเทศะ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันจะไม่ประกอบพิธีในช่วงเวลาเย็นเท่านั้นแต่สามารถประกอบพิธีช่วงเวลาไหนก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้เข้าร่วมพิธี - สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีจะเป็นที่ไหนก็ได้ ส่วนมากเป็นบ้านของผู้รับขวัญ - การแต่งกายไม่ต้องนุ่งขาวห่มขาวแต่ควรแต่งกายให้เรียบร้อยและถูกกาลเทศะ
.5ข้อห้าม	-	-

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชาวไทลื้อ หมู่บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยแบ่งเป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากในปัจจุบันนี้ หมู่บ้านดอนแก้วมีหมอทำขวัญเพียงคนเดียวและยังไม่มีผู้สืบทอด เพราะการจะเข้ามาสืบทอดการเป็นหมอทำขวัญได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่เคยบวชมาก่อน รู้ภาษาล้านนา และเป็นผู้ที่คนในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือ ซึ่งด้วยปัจจัยหลายอย่างทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ลูกหลานและคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพในเมืองจำนวนมาก ทำให้เหลือแต่เด็กและคนชราอาศัยอยู่ในพื้นที่

2. ในส่วนของบทร้องทำขวัญ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ต่างๆ เพื่อการเรียกขวัญประจำตัวทั้ง 32 ขวัญ ให้กลับเข้ามาอยู่กับตัวของเจ้าของขวัญ เพราะมีความเชื่อว่าขวัญของคนจะหลงไปขึ้นชมกับสิ่งเหล่านั้น และมีการกล่าวอ้างถึงเทพเจ้าทั้งหลายในศาสนาพราหมณ์ อ้างถึงพระพุทธคุณและมีการสวดแทรกภาษาบาลี และภาษาล้านนาไว้ในบทเรียกขวัญ แต่ถ้ายกขวัญควายกับบทสู่ขวัญข้าวจะเป็นการระลึกถึงบุญคุณรวมถึงการขอมา สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณ

ซึ่งในปัจจุบันนี้บทร้องทำขวัญได้มีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตเล็กน้อย เนื่องจากสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ความเหมาะสม รวมถึงระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม เมื่อนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบันแล้วนั้น ซึ่งส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ส่งผลให้วัฒนธรรมต่างๆมีการปรับเปลี่ยนและวิวัฒนาการ แต่ยังมีสิ่งที่ยังคงความเหมือนเดิมไว้ได้ คือ 1) ข้อบังคับสำหรับผู้ที่มาสืบทอดเป็นผู้นำพิธี และ 2) ความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชนบ้านดอนแก้วซึ่งยังคงมีเหมือนเดิม

สรุปผลการวิจัย

จากผลการดำเนินวิจัย สามารถแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ความเป็นมา ความเชื่อและขั้นตอน ของพิธีสู่ขวัญ บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ความเป็นมาของพิธีสู่ขวัญ ภาคเหนือนิยมทำพิธีกรรมบายศรีกันทุกจังหวัดรวมถึงทางภาคอีสานด้วย เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากทางฝั่งลาว แต่ที่หมู่บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน จะประกอบพิธีสู่ขวัญซึ่งเป็นของไทลื้อตามแบบโบราณ คนในบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับขวัญและการสู่ขวัญเป็นอย่างมาก และมีความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกายทุกคน โดยชาวไทลื้อนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับขวัญและการประกอบพิธีสู่ขวัญมาอย่างยาวนาน ซึ่งชาวไทลื้อมีความเชื่ออีกว่าถ้าเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญแล้วจะทำให้หายป่วย หายไข้ ซึ่งไข้บางอาการไปหาหมอแล้วไม่สามารถรักษาให้หายได้ แต่พอจัดพิธีสู่ขวัญหรือเรียกขวัญกลับมาแล้วร่างกายที่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยก็กลับมาหายได้เป็นปกติ ซึ่งก็เป็นความเชื่อของคนในตำบล และเป็นการเรียกขวัญทั้ง 32 ขวัญให้กลับเข้ามาสู่ร่างกายของเจ้าของขวัญ โดยส่วนตัวของหมอทำขวัญมีความเชื่อว่าเป็นการรักษาทางด้านจิตใจ ถ้าคนสภาพจิตใจดี ร่างกายก็จะดีตาม รวมถึงการเป็นหมอชาวบ้าน การใช้สมุนไพรในการรักษา ก็เหมือนกัน

เปรียบเหมือนการทำสปา ที่ช่วยให้ร่างกายของคนเรารู้สึกสบายและผ่อนคลาย รวมถึงการใช้แร่ธาตุและพลังจักรวาลอีกด้วย

ลักษณะของผู้ที่จะมาเป็นปู่อจารย์ หรือ ปู่จ่าน (หมอทำขวัญ) การที่จะมาเป็นปู่อจารย์ได้ ต้องมีคุณสมบัติและมีลักษณะดังนี้

1. ต้องเคยบวชมาก่อน เพราะถ้าไม่เคยบวชเรียนมา จะไม่สามารถอ่านธรรมเวสสันดร และคำฮ้องขวัญได้ เพราะว่าเป็นบทสวดขวัญต้องใช้ทำนองและคำเอื้อน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเทศนาธรรมของพระสงฆ์

2. ผู้ที่จะมาเป็นปู่อจารย์ ต้องมีความรู้และสามารถในการอ่านภาษาล้านนาได้ เนื่องจากบทร้องทำขวัญส่วนใหญ่เป็นภาษาล้านนา และจะต้องไม่คิดสุราและยาเสพติด

3. บุคลิกของผู้ที่จะมาเป็นปู่อจารย์ ต้องมีความน่าเชื่อถือ รู้จักการวางตัวที่ดี ประพฤติตัวให้เหมาะสม และต้องเป็นที่เชื่อถือและรวมถึงคนในพื้นที่ต้องให้ความเคารพ และอีกสิ่งหนึ่งที่เขาไม่ได้คือต้องมีใจรักในการทำพิธี รวมถึงมีความต้องการที่จะสืบทอดประเพณีและคงอยู่ไว้ แต่ส่วนมากถ้าเป็นที่อื่นก็จะสืบทอดให้กับลูกหลานของตนเท่านั้น ไม่นิยมสืบทอดให้กับบุคคลอื่น

ขั้นตอนในการประกอบพิธีสู่ขวัญ

ขั้นตอนที่ 1 การเชิญหมอทำขวัญ

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมอุปกรณ์สำหรับประกอบพิธีสู่ขวัญ ได้แก่ ไก่ต้ม 2 ตัว เหล้า 1 ขวด ไข่ต้ม ข้าว ผลไม้และดอกไม้ธูปเทียน พานบายศรี ผู้เข้าร่วมพิธี

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการสู่ขวัญ โดยผลจากการเข้าร่วมสังเกตอย่างมีส่วนร่วมได้เห็นการทำขวัญให้บุคคลคือ

3.1 การขึ้นต้น กล่าวถึงวันนี้เป็นวันที่ดี มีเหตุที่เหมาะสมในการทำขวัญ

3.2 การบรรยายเกี่ยวกับบายศรี ว่ามีอะไรบ้างที่นำมาในวันนี้เป็นมงคลอย่างไร

3.3 การเชิญขวัญ ให้มาอยู่ในพิธีกรรม

3.4 การป้อนขวัญ

3.5 การปิดเคราะห์

3.6 การกวาดโชค

3.7 การผูกขวัญ โดยหมอทำขวัญจะทำการผูกข้อมือทั้ง 2 ข้าง เชื่อว่าชายขวัญมา ขาวขวัญอยู่ โดยจะผูกไว้ 3 วัน ถึง 7 วัน แล้วจึงค่อยตัดออก ส่วนเสื้อผ้าของผู้รับขวัญก็จะนำไปวางไว้ที่หัวเตียงของผู้รับขวัญ 3 วัน ถึง 7 วัน เช่นกัน

3.8 การมอบขวัญ

ระยะเวลา ช่วงเวลา สถานที่ และการแต่งกายในการเข้าร่วมและประกอบพิธีสู่ขวัญ ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมบายศรีส่วนใหญ่ที่นิยมทำกันคือประมาณครึ่งชั่วโมง อาจมากหรือน้อยกว่านั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เนื่องจากบางเวลามีการเพิ่มบทร้องหรืออาจตัดออกถ้ามีเหตุจำเป็นเช่น วันนั้นต้องไปทำพิธีสู่ขวัญให้หลายที่ ไม่สามารถอยู่ที่ใดนานเกินได้ เหมือนกับช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่มีคนกลับมาเยี่ยมเยียนบ้านของคน ก็

จะเป็นช่วงเวลาที่คนนิยมในการจัดพิธีสู่ขวัญกัน สถานที่จะเป็นที่ไหนก็ได้ รวมถึงการแต่งกาย สามารถแต่งกาย
อย่างไรก็ได้ไม่จำเป็นต้องนุ่งขาวห่มขาว แต่เรียบร้อยตามกาลเทศะและคำนึงถึงความเหมาะสม

การประกอบพิธีสู่ขวัญจะไม่มีข้อห้าม แต่ในบางครั้งเวลาจัดพิธีถ้าขวัญบางอย่างเช่นสู่ขวัญข้าวเหนียว
คือจะใช้ข้าวเหนียวผูกกับเชือกจากนั้นให้คนที่สู่ขวัญถือไว้ และหมอก็จะสวด ถ้าขวัญมาข้าวเหนียวจะหนัก
แต่ถ้าขวัญไม่มาต้องทำการเชิญขวัญมาใหม่ จนกว่าจะเข้า แต่ถ้าเชิญหลายรอบไม่ยอมเข้าก็ต้องเปลี่ยนวันไปเลย
ซึ่งก็เป็นความเชื่อของชาวไทลื้อ

1.2 การเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญบ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

การประกอบพิธีสู่ขวัญของชาวไทลื้อ บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน ที่สืบต่อกันมา
จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นนับว่าไม่ค่อยมีการเปลี่ยนที่เห็นได้ชัด แต่จะเป็นการปรับตัวของหมอลำขวัญประมาณ
20-30 % จากเดิม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากการศึกษาข้างต้น ทำให้ทราบว่า ในปัจจุบันนี้พิธีสู่ขวัญบ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว
จังหวัดน่าน ยังคงรักษาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม รวมถึงพิธีแบบโบราณเอาไว้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้นำพิธีสู่
ขวัญเหลือเพียงคนเดียวและชาวบ้านยังมีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีสู่ขวัญอย่างเหนียวแน่น โดยวันที่ได้ลงไปเก็บ
รวบรวมข้อมูลมีการประกอบพิธีกรรมถึง 2 ครั้งด้วยกัน ซึ่งรอบแรกเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสังเกต
แบบไม่มีส่วนร่วม ส่วนรอบที่ 2 เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยได้เข้าร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ

ปัญหาและอุปสรรค พิธีสู่ขวัญของหมู่บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่านยังมีสิ่งที่น่า
เป็นห่วงคือหมอลำขวัญได้บอกว่าการที่จะมาเป็นหมอลำขวัญนั้นหายาก ต้องเป็นคนที่พอมีอายุและความ
น่าเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจของคนในหมู่บ้านพอสมควร ซึ่งในปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่ก็ออกจากบ้านเข้าไป
ทำงานในเมืองทั้งสิ้น รวมถึงไม่ได้มีความสนใจและไม่ได้มีความต้องการที่จะเข้ามาสืบทอดการเป็นหมอลำ
ขวัญ ทำให้ในอนาคตพิธีกรรมเหล่านี้อาจสูญหายไปโดยสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากหมอลำขวัญของชาวไทลื้อ หมู่บ้านดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว มีเพียงคนเดียวและยัง
ไม่มีการสืบทอดให้กับคนรุ่นต่อไปในชุมชน เพราะเนื่องมาจากสมัยปัจจุบันนี้คนในชุมชนส่วนใหญ่ได้ออกไป
ทำงานในเมือง และไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านเป็นหลัก ทำให้การที่จะสืบทอดนั้นเป็นเรื่องยาก และในอนาคต
พิธีกรรมอาจจะสูญหายไป ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่าทุกคนในชุมชนควรตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการที่จะ
เลือกผู้ที่จะมาสืบทอดในการเป็นหมอลำขวัญ เพื่อที่จะให้พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชาวไทลื้อนั้นยังคงสืบ
ต่อไปได้ในอนาคต

2. เพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนประจำหมู่บ้านที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การ
สอนภาษาถิ่นหรือการให้เด็กฟังบทสวด หรือบทสู่ขวัญ เพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามของหมู่บ้าน
ดอนแก้ว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษราพร พรหมนิมิตกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ซึ่งได้ให้คำแนะนำและแสดงความคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหา รวมถึงให้คำปรึกษาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานอีกด้วย รวมทั้งอาจารย์รัชกร วชิรสิโรตม รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจรรยา อาจารย์ ดร.สุวรรณ ชรรมอภิล อาจารย์วันชัย เจือบุญ อาจารย์ธนศ เกษรสิริธร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ส่งผลให้งานวิจัยเล่มนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการเก็บข้อมูลการวิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม. (2560). “พิธีบายศรีสู่ขวัญ” เข้าถึงเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2560. เข้าถึงจาก [http://search.lib.cmu.ac.th/search/?searchtype=&searcharg=b1303855](http://www.finearts.go.th/nakhonphanomlibrary/parameters/km/item/สมพงษ์ จิตอารีย์. (2560). “การศึกษามรดกสู่ขวัญและพิธีสู่ขวัญของชาวไทยลื้อ อำเภอปัว จังหวัดน่าน” เข้าถึงเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2560. เข้าถึงจาก <a href=) แหล่งการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมออนไลน์ สำนักการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2560). “ขวัญในชีวิตคนไทย” เข้าถึงเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2560. เข้าถึงจาก <http://www.stou.ac.th/study/projects/training/culture/kruan.html>

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

Cultural Change of the Tai Song Dam Ethnic. Tambon Nong Prong,
Khao Yoi District, Phetchaburi

ทิพวรรณ ปิ่นแก้ว¹ ทักษิณัฐ ชูจำ¹ และ เกศราพร พรหมนิมิตกุล^{*2}

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำทั้ง 5 ด้านมีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ 1) ด้านอาหาร ในชีวิตประจำวันยังคงมีการรับประทานอาหารแบบดั้งเดิมอยู่บ้างแต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการปรุง เพื่อให้ได้รสชาติอาหารที่ถูกปากมากขึ้น ส่วนอาหารในพิธีกรรมชนิดใดหาวัตถุดิบมาประกอบอาหารไม่ได้ก็จะถูกยกเลิกไปโดยอาจหาอาหารชนิดอื่นมาทดแทน 2) ด้านที่อยู่อาศัย รูปแบบบ้านดั้งเดิมมักไม่มีการปลูกสร้างไว้อยู่อาศัยแต่มีการจำลองบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิมไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น ปัจจุบันไทยทรงดำอยู่อาศัยในบ้านปกติทั่วไปตามความนิยม 3) ด้านเครื่องแต่งกาย ทรงผมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของไทยทรงดำจะนิยมทำเฉพาะผู้สูงอายุเท่านั้น เยาวชนและคนรุ่นใหม่ไว้ผมทรงแบบปกติตามความนิยม ส่วนการแต่งกายเสื้อผ้าที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยทรงดำจะนิยมแต่งในงานสำคัญๆ จะไม่นิยมแต่งในชีวิตประจำวัน 4) ด้านความเชื่อในอดีตมีความเข้มงวดในเรื่องการนับถือผีแต่ปัจจุบันอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทมากขึ้นแต่การนับถือผีก็ยังคงมีอยู่ 5) ด้านประเพณีและพิธีกรรม บางพิธีกรรมมีการนำประเพณีเพิ่มเข้ามาแต่ยังคงขั้นตอนพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไว้ด้วย เช่น งานศพ และมีประเพณีที่ซึ่งมีการรับนำความเชื่อของคนไทยเข้ามาคือ ประเพณีการบวช เนื่องจากในอดีตคนไทยทรงดำจะนับถือผี แต่ปัจจุบันเมื่อมีการนับถือพระพุทธศาสนาจึงมีประเพณีการบวชเพิ่มเข้ามา

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลง ไทยทรงดำ

Abstract

The cultural changes of Tai Song Dam ethnic group consisted aspects as follows: 1) **Food**, Tai Song Dam people still consumed traditional foods in some way but they adjusted the methods of cooking to obtain more tasty foods. For preparing food in the ceremony, if ingredients were rarely found, that dish might be

¹ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author : e-mail khwan_magjan@hotmail.com

cancelled and alternative dish would be used as the replacement. **2) Residence**, traditional residences were not built for personal residence but heritage conservation for the next generation's awareness. **3) Costume**, Tai Song Dam elderly people had traditional hair style meanwhile new generation had modern hair style. Tai Song Dam had unique clothes. Traditional clothes were used in important events but not in daily life. **4) Belief**, in the past, Tai Song Dam people strictly believed in ghost. Although they have gained greater influence of Buddhism, they still believed in ghost. **5) Tradition and ritual**, some rituals relied on Buddhist monks but still remained traditional rituals such as funerals. Some traditions have adopted Thai beliefs such as ordination because in the past, Tai Song Dam believed in ghost. However, they have gained more influence of Buddhism and adopted Buddhism's ways to ordination.

Keywords: Change Tai Song Dam

บทนำ

ไทยทรงดำ (Tai Song Dam Ethnic) เป็นชนชาติไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปหลายชื่อ อาทิ ลาวโซ่ง ไทดำ ไตดำ ผู้ไทยดำ ไทยทรงดำ ไทยโซ่ง ลาวซ่ง ลาวช่วงดำ และลาวทรงดำ คำว่า โซ่ง สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ซวง” ซึ่งแปลว่า กางเกง เพราะชาวไทดำนิยมนุ่งกางเกงทั้งชายและหญิง คนไทยและลาวพวนจึงเรียกว่า ลาวช่วง ซึ่งหมายถึงลาวนุ่งกางเกง ต่อมาเพี้ยนเป็น โซ่ง เหตุที่เรียกไทดำเพราะว่ากลุ่มชนเผ่าไทดังกล่าว นิยมสวมเสื้อผ้าสีดำนันเป็นเอกลักษณ์ซึ่งย้อมด้วยดินส้อมหรือดินคราม ชาวไทดำหรือไทยทรงดำ ถือตนเองว่าเป็นชนชาติไท จึงนิยมเรียกตนเองว่า ไทดำ หรือผู้ไตดำซึ่งได้อพยพมาจากเขตสิบสองจุไท ดินแดนทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เมืองเดียนเบียนฟู (กฤษณะ ทองแก้ว, 2543)

วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำบ้านหนองปรังมีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากแหล่งที่อยู่เดิม ตั้งแต่การทำไร่ทำนา ถือเป็นอาชีพหลักของชาวไทยทรงดำ ส่วนวิถีชีวิตด้านอื่นๆ เช่น เรื่องเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย ภาษาวรรณกรรม ยังคงรักษาและสืบทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน แต่ชาวไทยทรงดำเริ่มมีวัฒนธรรมใหม่เกิดขึ้น จากเมื่อก่อนจะนับถือผีบรรพบุรุษอย่างเดียวยกเว้นแต่ศาสนา ที่ปัจจุบันได้นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งต่างจากอดีตที่จะนับถือผีบรรพบุรุษอย่างเดียวสถานการณ์โลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันพยายามนำพาสังคมวัฒนธรรมก้าวไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อีกทั้ง “ความเป็นเมือง” ค่อยๆ ขยับเข้าไปใกล้ขีด “ความเป็นท้องถิ่น” มากขึ้นทุกที ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรมที่ความเป็นเมืองมักจะทำให้สังคมท้องถิ่นละทิ้งความเป็นวัฒนธรรมของตนเองและหันไปรับวัฒนธรรมความเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้นจากกระแสสังคมดังกล่าว จึงส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน ปัจจุบันแม้มีอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาครอบงำมากขึ้น ทำให้คนรุ่นใหม่ต้องปรับตัวไปตามยุคสมัย แต่ชาวไทยทรงดำรุ่นก่อนๆ ยังคงดำเนินวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและรักษาประเพณีเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะ

การแต่งกาย อีกทั้งยังพยายามสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันงดงามสู่ลูกหลานคนรุ่นใหม่ ไม่ให้ถูกกลืนไปตามกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ จนหลงลืมรากเหง้าของตนเอง

ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้คณะผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ว่าสภาพการคงอยู่ของวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมีการดำเนินชีวิตและปรับตัวอย่างไรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน โดยการธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำถือเป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา การสืบสานวัฒนธรรมที่ดีที่สุดคือการฝังรากลึกให้คนได้รักและเข้าใจ ในกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งในปัจจุบันมีบทบาทน้อยลงในการดำเนินชีวิตอีกทั้งอาจถูกกลืนเลือนไปและในที่สุดกลายเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันถูกกลืนไปมากแล้ว

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ในด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการแต่งกาย ด้านความเชื่อ ด้านพิธีกรรมและประเพณี

บททวนวรรณกรรม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง ค่านิยม บรรทัดฐาน วิถีชีวิต จารีต ซึ่งวัฒนธรรมความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอยู่เสมอ วัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญทางสังคมเป็นตัวบ่งบอกถึงชาตินั้นๆ วัฒนธรรมไทยสมควรแก่การรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี แต่สังคมไทยมีการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาอย่างหลากหลาย และมันจะมองวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ล้าหลัง แต่ถ้าเรารู้จักที่จะมีการปรับใช้ การรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น อาจทำให้วัฒนธรรมไทยไม่ถูกกลืนกินด้วยวัฒนธรรมต่างชาติ ซึ่งวัฒนธรรมเป็นรากฐานความมั่นคงของสังคมและยังมีความสัมพันธ์ระหว่างชาติ ถ้าเรารู้จักที่จะรักษาความเป็นวัฒนธรรมเก่าเอาไว้ และปรับใช้กับวัฒนธรรมสมัยใหม่ จะต้องเสริมความเข้าใจระหว่างกัน ด้านความคิด วิถีชีวิต จารีตและค่านิยมที่ยังหลากหลายมากในโลกปัจจุบันนักสังคมวิทยาได้ □ ให้ □ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2538 : 130 อ้างอิงมาจาก Davis, 1967 : 622) ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขาทุกประเภท กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง กับวัตถุหรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกัวัตถุ

สุพิสง ธรรมพันธ (2538 : 68 อ้างอิงมาจาก Smelser, 1988 : 382) ได้ให้ ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อ และลักษณะการแสดงออกของวิถีชีวิตทั่วไปในสังคม ผลของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ที่ทำให้เปลี่ยนแปลงวิถีใหม่มา

ให้ผู้คน เช่น ความก้าวหน้าของวิชาฟิสิกส์ ทำให้เกิดการผลิตรถยนต์แบบโทรเลขและโทรศัพท์ขึ้นใช้ทั่วโลกทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกว้างขวางทั่วโลก

ณรงค์ เส็งประชา (2541 : 207) ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มนุษย์กำหนดให้มีขึ้นทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่นำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

สุริชัย หวันแก้ว (2540 : 156-157) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้นและที่สำคัญก็คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมจากสถานภาพและบทบาทชายเป็นใหญ่มาเป็นหญิง และชายเท่าเทียมกัน ค่านิยมในการเลือกคู่ ค่านิยมในการแต่งงานเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระเบียบวิธีการปฏิบัติในสังคมทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุอันได้แก่ เทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุ อันได้แก่ จารีต ประเพณี ค่านิยม กฎหมาย และศาสนา เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2521 : 14) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตหรือจารีตกฎหมายศาสนาสิ่งทีประดิษฐ์และวัตถุอื่นๆ ในวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมจึงอาจกล่าวได้ว่าพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมส่วนมากเกิดจากการประดิษฐ์และการแพร่กระจาย

สุริชัย หวันแก้ว (2547 : 157-158) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมบรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ ได้แยกการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) อย่างเช่นจากการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการผลิตใหม่ขึ้นในสังคมนั้นเองจากการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มและกระบวนการในสังคมจากการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Exogenous Change) อย่างเช่นการรับเอาเทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์มาจากภายนอกการล่าอาณานิคมซึ่งบางกรณีการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกอาจเกิดขึ้น โดยความสมัครใจของผู้คนในสังคมหรือบางครั้งอาจโดยการใช้อำนาจบีบบังคับ

พระยาอนุমান ราชชน (2515 : 65) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะในแง่ใดลักษณะใดจะเป็นไปอย่างเชื่องช้าหรือรวดเร็วก็ขึ้นอยู่กับ การสังสรรค์วัฒนธรรม (Acculturation) คือการที่วัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกันว่าจะมีมากหรือน้อยและมีความรุนแรงเพียงใดนอกจากนั้นในสังคมมนุษย์อาจมีการรับ

วัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้แต่ทั้งนี้บางส่วนของวัฒนธรรมที่รับมานั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคมและมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในในที่สุดวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมอื่นกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้นการรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแรกอาจเรียกว่าเป็นการยืมวัฒนธรรมแต่เมื่อนานๆ ไปการยืมก็จะกลายเป็นการรับการยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วิลเลียม อ็อกเบอร์น. (2561 : ออนไลน์) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันมองว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดสภาวะการปรับตัวไม่ทันขึ้นเสมอ ทำให้เกิดความเลื่อมหรือความล่าช้าทางวัฒนธรรมขึ้น” เช่น วัฒนธรรมทางวัตถุทำให้สังคมเจริญแล้ว เช่นการมีรถยนต์ขับ แต่วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ อันได้แก่ค่านิยม ประเพณียังไม่ปรับตัวกลมกลืนกับวัฒนธรรมทางวัตถุ เพราะกลัวการเปลี่ยนแปลง ไม่กล้าเปลี่ยนนิสัยหรือพฤติกรรม ขาดการศึกษา แม้จะมีรถยนต์แต่การปฏิบัติตามกฎจราจรยังไม่เท่ากับปริมาณรถที่เพิ่มขึ้น

กล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตค่านิยม ซึ่งแยกการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็นสองรูปแบบคือการเปลี่ยนแปลงจากภายใน และการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกการรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแรกอาจเรียกว่าเป็นการยืมวัฒนธรรมแต่เมื่อนานๆ ไปการยืมก็จะกลายเป็นการรับการยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ข้อมูลเกี่ยวกับไทยทรงดำ

สุณี คำนวลศิลป์ และคณะ (2547:1-41) กล่าวว่าคนไทยคำมีความเชื่อในเรื่อง ผี และ ขวัญ เป็นอย่างมาก ดังนั้นชีวิตความเป็นอยู่และพิธีกรรมต่างๆ จึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผี ผีที่นับว่าสำคัญและอยู่ใกล้ชิดกับตนเองนั้น ได้แก่ผีบรรพบุรุษ ซึ่งเรียกว่าผีเฮือน(ผีเรือน) คือผีปู่ ย่า ตา ยาย ที่ถึงแก่กรรมไปแล้วและได้อัญเชิญมาไว้บนเรือนโดยจัดให้อยู่มุมหนึ่งของเรือน เรียกว่า กะลือห้อง และต้องทำพิธีเช่นไหว้ทุก 7 วัน (สำหรับผีตัว) และ 10 วัน (สำหรับผีผู้น้อย) เมื่อมีการทำสิ่งใดใครมาหาสู่เฮือนก็ต้องบอกกล่าวแก่ผีเรือนเสียก่อน ถ้าทำสิ่งใดที่ไม่ดีฝ่าฝืนประเพณีถือว่าทำผิดผีก็ต้องทำพิธีเช่นไหว้แก่ผีเรือนไม่เช่นนั้นผีจะให้โทษ ความเชื่อนี้นับเป็นกรอบควบคุมความประพฤติไม่ให้ฝ่าฝืนศีลธรรมนิยมประเพณี ผีแดนหรือผีฟ้า คนไทดำเชื่อว่าเป็นเทวดาที่มีอำนาจเหนือมนุษย์สามารถคลบนันดาลให้เกิดความเป็นไปได้ทั้งด้านดีและด้านไม่ดี เช่น คลบนันดาลให้ฝนตก ฝนไม่ตก ความเชื่อดังกล่าวถูกเล่าสืบต่อเป็นตำนานเรื่องแดนสร้างโลก

นอกจากนี้คนไทยคำยังนับถือผีบ้านผีเมืองว่าเป็นผู้รักษาคุ้มครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นและอุดมสมบูรณ์ ในชุมชนหนองปรังจะมีศาลเจ้าปู่ที่สร้างไว้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของผีประจำหมู่บ้านและจะทำการเช่นไหว้ผีทุกปี (ในวันขึ้นปีใหม่ของไทดำซึ่งถือเอาวันแรกของเดือน 6) นอกจากนี้คนไทยคำยังมีความเชื่อเรื่องผีฟ้าและผีอื่นๆ อีกด้วย สำหรับความเชื่อเรื่องขวัญคนไทยคำเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่ดีตัวมาตั้งแต่เกิดเมื่อใดที่ขวัญออกไปจากตัวหรือมัวไปหลงทางอยู่ที่ใดก็จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยหรือเคราะห์ร้ายได้ต้องทำพิธีเรียกขวัญ

วิธีการวิจัย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี ผู้ศึกษาได้กำหนดขั้นตอนและวิธีในการดำเนินการศึกษา โดยมีประเด็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาที่ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นที่แรกในประเทศไทยก่อนที่จะมีการแยกย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่างๆในประเทศไทย และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูด และภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆ การดำรงชีวิตประจำวัน ยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมอยู่เป็นอันมาก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี ว่ามีวิถีชีวิตและการปรับตัวให้สามารถอยู่คู่กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของปัจจุบันในทุกๆ ด้านได้อย่างไร

2. การเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้เลือกผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีการการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยจะแบ่งชาวบ้านออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปราชญ์ชาวบ้าน ที่สืบเชื้อสายไทยทรงดำแต่กำเนิดจำนวน 1 ท่าน เนื่องจากสามารถเล่าประสบการณ์ของตนเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) ผู้สืบเชื้อสายไทยทรงดำตั้งแต่กำเนิดตั้งแต่อายุระหว่าง 29-45 ปี จำนวน 3 ท่าน ต่อชุมชนเนื่องจากเป็นผู้สืบสานหรือเป็นผู้นำทางด้านศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ 3) วัยรุ่นผู้สืบเชื้อสายไทยทรงดำตั้งแต่กำเนิดตั้งแต่อายุระหว่าง 15-18 ปี จำนวน 3 ท่าน ต่อชุมชน เนื่องจากสามารถให้ข้อมูลด้านโลกทัศน์ของวัยรุ่นไทยทรงดำที่มีต่อวัฒนธรรมของตนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนแนวคิดที่จะพัฒนาหรือต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองในฐานะเยาวชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำรุ่นใหม่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลเอกสาร ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของวิถีชีวิตและ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยสืบค้นจากหนังสือในห้องสมุดและเว็บไซต์ต่างๆ

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ศึกษาพิพิธภัณฑสถานและชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3.3 การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ โดยอาศัยการอ้างอิงต่อเนื่อง ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ โดยจะแบ่งชาวบ้านออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชาวบ้าน อายุ 60 ปี

ขึ้นไป 2) กลุ่มผู้สืบเชื้อสายไทยทรงดำตั้งแต่กำเนิดตั้งแต่อายุระหว่าง 29-45 ปี 3) กลุ่มวัยรุ่นผู้สืบเชื้อสายไทยทรงดำตั้งแต่กำเนิดตั้งแต่อายุระหว่าง 15-18 ปี

3.4 การสังเกต ผู้ศึกษาใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) โดยผู้ศึกษาจะทำการสังเกตโดยผู้ศึกษาใช้แบบสังเกตที่มีการกำหนดประเด็นสังเกตไว้ล่วงหน้า เช่น สังเกตจาก การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ เช่น อาหาร ความเชื่อ การแต่งกาย พิธีกรรม และ ที่อยู่อาศัย เพื่อใช้ในการประกอบข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

4.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจะตอบคำถามในหัวข้อคำถามเดียวกัน การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างช่วยให้ผู้สัมภาษณ์ถามในประเด็นที่ต้องการ ศึกษา ประหยัดระยะเวลาในการคิดหัวข้อประเด็น

4.2 เครื่องมือที่ใช้ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย กล้องถ่ายรูป ช่วยเก็บรวบรวมภาพในระหว่างการลงไปเก็บรวบรวมข้อมูล สมุดบันทึก เพื่อช่วยในการจดบันทึกในขณะที่สัมภาษณ์ชาวบ้าน เครื่องบันทึกเสียง ช่วยในการบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จะนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ค้นพบเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หลังจากนั้นนำข้อมูลจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการศึกษา สรุปและนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนาความ (Descriptive) โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แต่ละประเด็นการศึกษาทำการสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้าน จำนวนทั้งสิ้น 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ในพื้นที่ตำบลหนองปรัง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำดั้งเดิมตั้งแต่มีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยอีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นในด้านต่างๆ แต่จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการรับกระแสสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาทำให้การดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำได้มีการเปลี่ยนไปเพื่อให้สามารถ

ดำรงชีวิตให้เข้าสถานการณ์ในปัจจุบันจึงเป็นเหตุให้อัตลักษณ์บางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกกลืนหายไป กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง ทั้ง 5 ด้าน พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านประเพณีและพิธีกรรม ด้านอาหาร และด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด คือ ด้านความเชื่อ ซึ่งสามารถสรุปผลการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำของแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางด้านอาหาร

อาหารก็จะแบ่งออกเป็นอาหารในชีวิตประจำวันและอาหารในพิธีกรรม เรื่องของการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอาหารในพิธีกรรมสิ่งไหนที่หาไม่ได้ก็จะนำสิ่งอื่นมาแทน หรือบางอย่างที่หายากก็จะถูกยกเลิกไป เช่น แกงหยวกใส่เนื้อ แต่อาหารแบบดั้งเดิมของคนไทยทรงดำอย่าง เช่น แกงหน่อส้ม ผักจู้บ แจ่วเอือดคั้น ในปัจจุบันก็ยังมีให้เห็นและคน ไทยทรงดำก็ยังนิยมรับประทานกันอยู่ทุกครัวเรือน

2. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางด้านที่อยู่อาศัย

บ้านของคนไทยทรงดำในอดีตจะมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์โดยบ้านทั้งหลังสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมดตั้งแต่ข้างบนจนถึงใต้ถุนบ้านเป็นที่เอาไว้ทำกิจกรรม เช่น ต่ำข้าว เย็บปักถักร้อย จักสาน และในทุกๆ บ้านจะมีกะลื้อห้องอยู่ ซึ่งในปัจจุบันลักษณะที่อยู่อาศัยของไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังคงมีแบบบ้านจำลองเอาไว้เป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้เห็นต่อไป

3. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการแต่งกาย

การแต่งกายแบบไทยทรงดำยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในงานพิธีต่างๆ ของชาวไทยทรงดำอย่างเช่น งานศพ พิธีเสนเรือน เป็นต้น แต่จะไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเต็มรูปแบบซึ่งในชีวิตประจำวันก็จะเป็นการแต่งตัวแบบทั่วไปอีกทั้งทรงผมก็มีความเปลี่ยนแปลงไปซึ่งผู้หญิงไทยทรงดำจะมีทรงผมที่แตกต่างออกไปตามช่วงอายุแต่ในปัจจุบันจะมีเพียงผู้สูงอายุเท่านั้นที่สามารถทำตามช่วงอายุของตนเองได้

4. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อ

ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีและปฏิบัติทำตามประเพณีที่บรรพบุรุษทำสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต บางคนก็เกิดจากเรื่องจิตสำนึกถึงบรรพบุรุษของตน ซึ่งมีความเชื่อที่ว่าถ้าหากเราเลี้ยงดูพ่อแม่ดีผีบรรพบุรุษก็จะบันดาลความสุขให้กับคนในครอบครัว และจะมีความเชื่อเรื่องพระยาแถนหลวงและผีฟ้าอีกด้วย โดยคนไทยทรงดำเชื่อว่าพระยาแถนหลวงและผีฟ้าสามารถบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆ ตามความปรารถนาอีกทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาเพิ่มเข้ามาในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งในอดีตคนไทยทรงดำจะนับถือผีเพียงอย่างเดียว

5. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางด้านพิธีกรรมและประเพณี

ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของคนไทยทรงดำยังคงมีการปฏิบัติกันอยู่แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตรงที่จะมีการเพิ่มเอาพิธีสงฆ์เข้ามาในพิธีขึ้นบ้านใหม่ งานศพ และยังมีประเพณีการบวชซึ่งเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นหลักจากที่มีการเข้ามาอยู่ร่วมกับคนไทย ซึ่งเมื่อก่อนคนไทยทรงดำจะไม่มีการนับถือพระพุทธศาสนาแต่พออพยพมา

อยู่ที่ประเทศไทยก็มีการนับถือศาสนาพุทธตามคนไทย พิธีกรรมต่างๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม แต่ไทยทรงดำที่หนองปรังนี้จะมีการกลืนกลายวัฒนธรรมช้าที่สุดเพราะว่ามีปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านที่คอยประคองวัฒนธรรมให้เคลื่อนไหวช้าๆ ไม่ให้ถูกกลืนกลายไปอย่างรวดเร็ว แล้วยังมีพิธีกรรมเป็นแบบเดิมที่ยังไม่ได้เอาของไทยมาคือพิธีแปลงขวัญ พิธีการเอาผีขึ้นเรือน ซึ่งวัฒนธรรมหรือประเพณีทุกอย่าง อย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ปัจจุบันวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ มีอาหารบางอย่างที่สูญหายไปหรือถูกนำสิ่งอื่นมาทดแทนส่วนอาหารในชีวิตประจำวันมีการปรับวิธีการทำเพื่อให้มีรสชาติที่ถูกปากยิ่งขึ้น ด้านที่อยู่อาศัย ลักษณะบ้านของชาวไทยทรงดำได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจนไม่มี แบบเดิมจะมีเพียงแค่แบบบ้านจำลองเท่านั้น ด้านเครื่องแต่งกายก็จะมีให้เห็นเพียงแคในงานพิธีสำคัญต่างๆ เท่านั้นซึ่งในชีวิตประจำวันก็จะเป็นการแต่งตัวแบบทั่วไป ด้านความเชื่อ ยังคงมีการนับถือผีอยู่เหมือนเดิมแต่ก็มีความเชื่อเรื่องศาสนาเพิ่มเข้ามาในการดำเนินชีวิต ด้านประเพณีและพิธีกรรมรูปแบบของประเพณีหรือพิธีกรรมมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมแต่ก็ยังมีเค้าโครงเดิมของพิธีกรรมอยู่ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คือการรับวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาทดแทนวัฒนธรรมเดิมเพื่อความสะดวกสบายซึ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำจึงมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าจะทำให้อัตลักษณ์บางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์สูญหาย แต่ในปัจจุบันชาวบ้านไทยทรงดำ หนองปรังยังคงพยายามช่วยกันฟื้นฟูอนุรักษ์และรักษาความเป็นดั้งเดิมของชาติพันธุ์ซึ่งหลงเหลืออยู่ในคนรุ่นหลังให้เห็นต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548) ได้กล่าวไว้ว่า การปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจะเป็นไปได้มากกว่าการปรับสิ่งแวดล้อมของเจ้าบ้านให้เข้ากับผู้มาอยู่ใหม่คนส่วนมากจะเปรียบเทียบวัฒนธรรมของตนเองกับวัฒนธรรมของเจ้าบ้านเพราะสังคมและวัฒนธรรมของเจ้าบ้านนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตประจำวันและบทบาทหน้าที่ของเขาซึ่งเป็นแรงกดดันให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบวัฒนธรรมในสังคมใหม่ และสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (สุพิศวง ธรรมพันธ, 2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อและลักษณะการแสดงออกของวิถีชีวิตทั่วไปในสังคม สุริชัย หวันแก้ว (2540 : 156 – 157) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้นและที่สำคัญก็คือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. จากการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งทำให้อัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำบางอย่างได้สูญหายไป ซึ่งหากคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจและช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของตนก็จะทำให้อัตลักษณ์ของไทยทรงดำยังคงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

2. จากการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ก็มีวิธีการต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อความสะดวกยิ่งขึ้นแต่ก็ยังมี การปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่ายังมีการปฏิบัติต่อกันมาแต่ความเป็นดั้งเดิมก็ได้สูญหายไปบ้างแล้ว ดังนั้นคนรุ่นใหม่ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆเพิ่มมากขึ้นเพื่ออนุรักษ์ความเป็นไทยทรงดำและไม่ให้สิ่งเหล่านี้สูญหายไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะ ทองแก้ว. (2543). **ไทยทรงดำ**. เข้าถึงเมื่อ 11 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://www.baanjomjut.com/library_2/the_black_thai/
- จันทมล ศรีพันธ์. (2558). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมไทย**. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/598216>
- เย็นจิตร ถิ่นขาม. (2553). **วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : ความหลากหลายบนความหลากหลาย**. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/358168>
- ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. (2555). **ประวัติความเป็นมา**. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.khaoyoi-thaisongdam.com/>
- เสวี ชาเหล่า และคณะวิจัย. (2545). **กลุ่มชาติพันธุ์ : วัฒนธรรมและประเพณีจังหวัดนครสวรรค์**. นครสวรรค์ : สำนักวิจัยและ บริการวิชาการ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- สุนี คำนวนศิลป์ และคณะ. (2547). **สารานุกรมไทดำลำคำ**. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

ผ้าซิ่นตีนแดง อัตลักษณ์และภูมิปัญญาผ้าพื้นถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์

Phasin Teendaeng Identity and The wisdom of local fabric, Burirum

ประภาพร ธรรมมุสา¹ และ สุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว^{*2}

Prapaporn Tammusa¹ and Supparat Sangchatkaew^{*2}

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ผ้าซิ่นตีนแดง อัตลักษณ์และภูมิปัญญาผ้าพื้นถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและการอนุรักษ์ผ้าซิ่นตีนแดง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า “ผ้าซิ่นตีนแดง” เป็นผ้าพื้นถิ่นดั้งเดิมของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีการทอสืบต่อกันมาช้านาน มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนบุรีรัมย์ตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไปจนถึงออกมาเป็นผืนผ้า โดยมีลักษณะเด่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่หัวซิ่นและตีนซิ่นเป็นสีแดงสด ในอดีตผ้าซิ่นตีนแดงเป็นเครื่องบรรณาการให้แก่เจ้าเมือง ทั้งยังมีความสำคัญในเรื่องความเชื่อต่างๆของชาวบุรีรัมย์ เช่น ความสิริมงคล การปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เป็นต้น ปัจจุบันมีการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานเข้ามาช่วยส่งเสริมเป็นโครงการต่างๆ เช่น การเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมเป็นฐานเรียนรู้ให้คนที่สนใจเข้ามาศึกษา การพัฒนาสีและลวดลายให้เข้ากับยุคสมัย การจัดงานผ้าไหมประจำปีของแต่ละอำเภอเพื่อจัดแสดงและจำหน่ายผ้าไหม และยังคงอนุรักษ์การทอมือแบบดั้งเดิมไว้ด้วย

คำสำคัญ : ผ้าซิ่นตีนแดง ภูมิปัญญา

Abstract

Studying “PhasinTeendaeng Identity and local wisdom Buriram Province” aims to study the identity, wisdom and conservation of local fabric. It is a qualitative research. Use in-depth interviews with 10 key informants. The study indicated that "Red-necked fabric" is a traditional fabric of Buriram Province with a long tradition of weaving. It is related to the way of life of the Buriram from the mulberry to silk to cloth. It features unique features that match the skull and the foot is bright red. In the past, PhasinTeendaeng was a tribute to the governor. It is also important in the beliefs of Buriram such as prosperity, dispelling the evil.

¹ นักศึกษา สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author : nui_supparat@hotmail.com

Nowadays, with the support of several agencies to help promote a project, such as opening a tourist village at the base of learning for those who are interested to study. The development of color and pattern to the modern era. The organizers of the annual silk each district to exhibit and sell silk. And still conserve the traditional hand woven.

Keywords: PhasinTeendaeng The wisdom of local fabric

บทนำ

ผ้าไหมไทยเป็นศิลปหัตถกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ได้สร้างสรรค์สืบทอดมานับเป็นเวลายาวนาน เป็นศิลปะพื้นบ้านที่ควรค่าแก่ความภาคภูมิใจในมรดกที่บรรพบุรุษได้สืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่ โดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองชนิดหนึ่งที่เกิดจากการมัดข้อมไหมให้เกิดสีแล้วนำไปทอให้เป็นผืนผ้าและเกิดลวดลาย การทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นที่นิยมทำกันมานานแล้วในบางจังหวัดของภาคกลางของไทย เช่น สุพรรณบุรี อุทัยธานี ชัยนาท ลพบุรี สระบุรี และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ้าไหมมัดหมี่หลายอีสานมีการทอมาก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและตอนใต้เช่น จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร สกลนคร อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ เป็นต้น (กรมหม่อนไหม, 2556)

ในปัจจุบันพื้นที่ตามท้องถิ่นชนบทของประเทศไทยมีหลายแห่งมีชื่อเสียงในเรื่องของการทอผ้า โดยเฉพาะผ้าไหมที่มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละพื้นที่ในหลายๆจังหวัด อย่างพื้นที่ทางภาคอีสานของประเทศไทยเองก็ขึ้นชื่อในเรื่องของการทอผ้าในหลายๆท้องถิ่น การทอผ้าไหมเหมือนเป็นกิจกรรมของครอบครัวชาวชนบทที่สืบทอดทำกันมาแต่โบราณหลายร้อยหลายพันปีมาแล้ว ในการทอผ้าไหมนั้นเป็นการแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวชนบทมาตั้งแต่โบราณกาล ผ้าถือเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ทุกครัวเรือนจะมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยภายในครอบครัวและมีการถ่ายทอดและสั่งสมกรรมวิธีการทอจนสั่งสมเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นเสมือนมรดกทางวัฒนธรรม

“เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา” เป็นคำขวัญของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่มีชื่อเสียงเรื่องการทอผ้าไหมมาเป็นระยะเวลากว่า 200 ปี ทั้งผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าหางกระรอก และผ้าซิ่นตีนแดง เป็นต้น เมื่อก่อนผ้าไหมจะถูกทอขึ้นเพื่อใช้เอง เพื่อใช้แลกสิ่งของ รวมไปถึงใช้ในงานพิธีสำคัญ เช่น งานบุญ ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช อีกทั้ง งานพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ผ้าไหมที่ขึ้นชื่อและมีชื่อเสียงที่สุดและยังเป็นผ้าทอพื้นถิ่นประจำจังหวัดบุรีรัมย์ คือ “ผ้าซิ่นตีนแดง” ซึ่งมีการทอผ้าไหมกันในหลายพื้นที่ของจังหวัด โดยเฉพาะพื้นที่ของอำเภอพุทไธสงและอำเภอนาโพธิ์ สองอำเภอนี้นับว่าพื้นที่ที่มีการทอผ้าชนิดนี้ขึ้นที่แรกก่อนจะกระจายไปในพื้นที่ต่างๆของจังหวัดบุรีรัมย์

ปัจจุบันในอำเภอพุทไธสงยังคงมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองและมีความเกี่ยวข้องกับการทอผ้าไหมครบทุกขั้นตอน เพราะอาชีพหลักคือการทำนาชาวอำเภอพุทไธสง ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริม ส่วนอำเภอนาโพธิ์ปัจจุบันไม่ได้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองแล้ว เนื่องจากประสบกับปัญหาชลประทาน การศึกษาวิจัยครั้งนี้เลือกพื้นที่ในส่วนของอำเภอพุทไธสง เพื่อศึกษาผ้าไหมประจำจังหวัดบุรีรัมย์อย่าง “ผ้าไหมหัวแดงเชิงแดง” หรือทั่วไปเรียกกันว่า ผ้าชิ้นดินแดง หรือ ผ้ามัดหมี่ดินแดงซึ่งเป็นผ้าชิ้นตามแบบของกลุ่มชนชาติลาว ทอขึ้นครั้งแรกโดยช่างฝีมือทอผ้าในคุ้มของพระยาเสนาสงคราม เจ้าเมืองคนแรกของอำเภอพุทไธสงผ้าชิ้นดินแดง ถือเป็นผ้ามงคลและมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย นิยมนำมาใช้ในพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น รับประทานเด็กแรกเกิด ยกเสาเอก งานขึ้นบ้านใหม่ บายศรีสู่ขวัญ งานแต่งงาน บุญ งานบวช เป็นต้น “ชิ้นดินแดง หัวแดง หรือ ชิ้นหมี่รวด” เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของชาวอำเภอพุทไธสง เป็นผ้าที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เพราะทอด้วยไหมทั้งผืนประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ หัวชิ้น ตัวชิ้นและตีนชิ้น โดยส่วนหัวชิ้นและ ตีนชิ้นจะทอเป็นสีแดงสด ส่วนตอนกลางเป็นลายมัดหมี่ (มาริสสา อินทรเกิด ชรินพรงามกมล และวิชุดา อยู่ยงค์, 2561)

จากที่กล่าวมาข้างต้นงานวิจัยชิ้นนี้ จึงมุ่งศึกษาอัตลักษณ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทอผ้าชิ้นดินแดงของคนในชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อการดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์และสืบสานการทอผ้าชิ้นดินแดงของคนในชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ให้คงอยู่เพื่อเป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาผ้าชิ้นดินแดงของชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) หมู่บ้านท่องเที่ยวไหมตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาผ้าชิ้นดินแดงของชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) หมู่บ้านท่องเที่ยวไหม ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์

โชติกา ศรีประเสริฐ (2554) “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรมแต่อย่างใด แต่ก็มีตำราหลายเล่มได้ให้นิยามหรือความหมายคำว่าอัตลักษณ์ คือ คุณลักษณะเฉพาะตัว ที่บ่งบอกหรือมีความชี้ชัดของตัวบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่มีทั่วไปและเป็นสากลกับสังคมอื่นๆซึ่งส่วนใหญ่อัตลักษณ์จะใช้ในวงแคบ ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ระดับคือระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) ที่จะใช้แสดงตน เช่น การที่สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบคุณค่าที่ติดตัวมา ความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อนความเป็นสามีภรรยา เข็มโรงเรียน ภาษาหรือบางที่อาจเห็นได้จากเสื้อผ้าที่ใส่

เสรี พงศ์พิศ (อ้างถึงใน ปรววรรณ ทรงบัณฑิตย์, 2549: 8) ในทางสังคมวัฒนธรรมอัตลักษณ์ถือเป็น ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของคนและชุมชนซึ่งได้รับการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ถูกครอบงำโดย วัฒนธรรมกระแสหลักและผู้ที่มิมีอิทธิพลมากกว่า ซึ่งการพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนหรือท้องถิ่นนิยมพูดถึง การพัฒนาว่าเป็นกระบวนการ “คืนสู่รากเหง้า” สืบหาตัวตนและอัตลักษณ์ที่ถูกกลืนถูกรองงำให้ฟื้นคืนมาเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพึ่งตนเอง ให้คืนความเชื่อมั่นและเคารพตนเอง ความรู้ ภูมิปัญญา และจารีต ประเพณีอันดีงาม

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา

ชวน เพชรแก้ว (2547) ภูมิปัญญาเป็นพื้นความรู้ของประชาชนในสังคมที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันว่าภูมิ ปัญญา นั้นเรียกต่างๆ กัน เช่น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้ มีการกล่าวถึงและมีความสำคัญมากในยุคปัจจุบัน ภูมิปัญญาจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญยิ่งของ มนุษย์ สิ่งดังกล่าวตั้งสมงอกงามขึ้นจากรอบรู้ประสบการณ์ ผวนกด้วยความเฉียบคมในการหยั่งรู้อย่างลุ่ม ลึก เพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มพูนคุณค่าขึ้นอย่างสอดคล้องและ เหมาะสมกับบริบทต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมของตน

ยุพาพร जानประดับ (2544) ได้สรุปความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า คือ องค์ความรู้ของท้องถิ่น หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลในท้องถิ่นคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของท้องถิ่นเอง เพื่อใช้ในการ แก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยมีกระบวนการตั้งสมสืบทอดมาเป็นเวลานาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกศินี บัวดิศ (2560) ศึกษาเรื่อง “ผ้าทอพื้นเมืองของชาวอีสาน” จังหวัดบุรีรัมย์มีผ้ามัดหมี่ดินแดงที่ถือว่าเป็น ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ นิยมใช้ไหมที่มัดหมี่เป็นลวดลายพื้นเมืองทอด้วยผ้าไหมทั้งผืน ส่วน เเชิงของผ้ามัดหมี่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นสีแดง ลวดลายเป็นแถบริ้วลวดลายจกขนาดเล็ก

มาริสสา อินทรเกิด ชรินพร งามกมล และวิชุดา อยู่ยงค์ (2561) ศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์และสืบสานการ ทอผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงของชุมชนบ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์” การถ่ายทอดภูมิปัญญา ของการทอผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงของชุมชนบ้านหัวสะพาน ใช้หลายวิธีร่วมกันทั้งการบอกเล่า การบันทึกลง ในกระดาษลายเส้นกราฟ การสาธิตและลงมือปฏิบัติ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน การอนุรักษ์ และสืบ สานของผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงของชุมชนมีความสามารถในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีผู้ที่มีความรู้และฝีมือใน การทอผ้าเพื่อสืบทอดรุ่นต่อรุ่น

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์และภูมิปัญญา ของผ้าพื้นถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ อย่างผ้าขึ้นดินแดง ซึ่งพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ ชุมชนบ้านน้อย(หัวสะพาน) ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ประธานกลุ่ม) และ ชาวบ้านกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและกลุ่มสตรีผู้ทอผ้าของ

ชุมชนบ้านหัวสะพาน การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจะได้จาก 2 ส่วน คือ ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและการ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บข้อมูลภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จังหวัดบุรีรัมย์ในปัจจุบันยังคงมีในหลายชุมชนของจังหวัดที่ยังคงปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รวมไปถึง ชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) ที่มีอาชีพหลักของคนในชุมชนจะทำนา ส่วนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจะเป็น อาชีพรอง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รวมถึงการทอผ้า นับว่าเป็นวิถีชีวิตของคนบ้านหัวสะพานเพราะเป็น วัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ อีกทั้งผ้าไหมและการทอผ้าเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคนใน ชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) มาตั้งแต่เกิดจนตายเนื่องจากใช้ผ้าไหมและเส้นไหมในพิธีกรรมทางศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นต่างๆ และชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) ยังเป็นชุมชนหนึ่งที่มีการรวมกลุ่มทอ โดยเฉพาะผ้าพื้นถิ่นอย่างผ้าซิ่นตีนแดงเป็นหลักอีกด้วย

“ผ้าซิ่นตีนแดง” เป็นผ้าพื้นถิ่นดั้งเดิมของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีการทอสืบต่อกันมาช้านานกว่า 200 ปี โดย ผ้าซิ่นตีนแดงมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่ตรงหัวซิ่นและตีนซิ่นเป็นสีแดงสด ทั้งยังเป็นผ้าที่มีความสำคัญในเรื่อง ความเชื่อว่าหากมีไว้ครอบครองจะเกิดสิริมงคล บัดเป่าสิ่งชั่วร้าย หรือที่ชาวบ้านเรียกกันคือ ไล่ผี คล้ายกับ ความเชื่อหนึ่งที่นิยมนำเสื้อหรือผ้าที่มีสีแดงมาแขวนไว้หน้าบ้านหรือการนุ่งผ้าถุงทาเล็บแดงของชาวบ้านผู้ชาย เพื่อไล่ผีแม่หม้ายนั่นเอง เหมือนมีความเชื่อว่าหากผีหรือสิ่งชั่วร้ายพบเห็นจะกลัวและไม่กล้าเข้ายุ่งหรือทำร้าย นอกจากนี้ สีแดงยังมาจากคำว่า “ผู้ดีตีนแดง” จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านของที่มาที่ว่าผู้ดีตีนแดงนั้น เพราะ สมัยก่อนถูกทอขึ้นเพื่อเป็นเครื่องบรรณาการให้กับเจ้าเมืองและเจ้านายชั้นสูง และยังมีที่มาในเรื่องของความ กลมเกลียวเหมือนสายเลือดมารวมกันของชาวบุรีรัมย์นั่นเอง มีการนำเอาภูมิปัญญาในเรื่องของการทอผ้าที่รับ การถ่ายทอดต่อกันกันมานี้มาสร้างสรรค์ลวดลายของผ้าซิ่นตีนแดงลายต่างๆที่เกิดจากลักษณะการสังเกตและ จินตนาการของผู้ทอขึ้นซึ่งส่วนใหญ่มาจากพืช สัตว์ และลักษณะวิถีชีวิตของชาวบ้านมาแกะมัดเป็นลายต่างๆ เพื่อทอแต่ยังคงรักษาลักษณะเด่นเฉพาะของผ้าซิ่นตีนแดงที่มีหัวซิ่นและตีนซิ่นที่เป็นสีแดงสดเอาไว้ ปัจจุบัน ยังคงมีการสืบสานการทอแบบดั้งเดิมคือการทอมือไว้ทั้งยังมีการประยุกต์พัฒนาลวดลายและสีสันให้เข้ากับยุค สมัย เช่นการคิดค้นลายใหม่ๆหรือ การมัดลายขึ้นตามความต้องการ ของผู้ซื้อ หรือทอลายที่เป็นที่นิยม ในตอนนั้นๆแต่ปรับลักษณะ รายละเอียดบางส่วนให้แตกต่าง หลากหลายขึ้น จนปัจจุบัน กลายเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงภูมิ ปัญญาผ่านพื้นผ้าของชาวบุรีรัมย์

ภาพประกอบชุดที่ 1 ผ้าซิ่นตีนแดงลายนกยูงคู่ (ชาย) และลายเจ้านาง (ขวา)

ปัจจุบันมีการนำเอาภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการทอผ้าไม่ว่าจะเป็นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่เป็นวิถีชีวิตการทอผ้าโดยการทอมือแบบดั้งเดิม ประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในการทอผ้าในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนออกมาเป็นผ้าแต่ละผืนที่รับการถ่ายทอดต่อกันมานี้ประยุกต์และส่งเสริมในเรื่องของกลุ่มทอผ้าในชุมชนต่างๆของจังหวัดบุรีรัมย์ทั้งยังมีการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมในเรื่องต่างๆ มีการจัดเป็นงานผ้าไหมประจำปีของแต่ละอำเภอเพื่อให้แต่ละกลุ่มแต่ละชุมชนได้นำผลผลิตผ้าทอของท้องถิ่นตนมาจำหน่ายส่งเสริมในเรื่องของการเปิดหลายๆหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเพื่อให้คนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ และได้รับการพัฒนาภูมิปัญญาจากความตั้งใจของกลุ่มๆที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ฯเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553 โดยศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (บุรีรัมย์) ร่วมกับสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์สหกรณ์อำเภอพุทไธสงพร้อมด้วยสมาชิกผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านน้อย (หัวสะพาน) ภายใต้การสนับสนุนของกรมหม่อนไหมเพื่อดำเนินธุรกิจด้านการปลูกหม่อนการเลี้ยงไหมวัยอ่อนการเลี้ยงไหมวัยแก่และการผลิตเส้นไหมให้ได้ตามมาตรฐานเส้นไหมหัตถกรรมพร้อมการบริหารจัดการคักแต่ใหม่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมการผลิตเส้นไหมของเกษตรกรในบริเวณแถบนี้ตลอดจนถ่ายทอดปัญญาดังกล่าวต่อกลุ่มชนรุ่นหลังต่อไป

ภาพประกอบชุดที่ 2 กี่ทอผ้าแบบโบราณ และเครื่องคันด้าย (ไหม) แบบโบราณ

ในหลายๆ ชุมชนของจังหวัดบุรีรัมย์รวมถึงชุมชนบ้านน้อย (หัวสะพาน) เองได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆเกี่ยวกับการทอผ้า การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม อย่างการเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมเอง ก็เป็นโครงการหนึ่งที่เข้าไปมีบทบาทภายในชุมชน โดยชาวบ้านเองก็ไม่ได้มองว่ามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตมากนัก เพราะเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สร้างเป็นฐานเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจอนุชนรุ่นหลัง และยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนไปในตัว ทั้งชาวบ้านก็ยังให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี จึงทำให้ตัวโครงการกับทั้งชาวบ้านสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกัน และถึงจะมีการถ่ายทอดให้กับเยาวชนในท้องถิ่นพอสมควร แต่น้อยคนที่เรียนจบแล้วจะกลับมาต่อยอดการทอผ้าแบบดั้งเดิมนี้ จึงอาจเป็นเหตุผลหลักอย่างหนึ่งที่หน่วยงานในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ได้เล็งเห็นจึงส่งเสริมโครงการต่างๆอยู่เสมอ เพื่อให้ยังคงซึ่งภูมิปัญญาการทอผ้าไว้ไม่ให้มันเลือนหายไป

สรุปผลการวิจัย

“ผ้าชิ้นดินแดง” เป็นผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว คือหัวชิ้นและตีนชิ้นเป็นสีแดงสด เป็นเสมือนผ้าทอที่สะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่น ได้เป็นอย่างดี เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมทั้งความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้าที่ได้รับการสืบทอดมารุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันยังคงมีการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการทอผ้าแบบดั้งเดิมในชุมชนต่างๆอย่างต่อเนื่อง และชาวบ้านน้อย(หัวสะพาน) ตำบลบ้านยาง จังหวัดบุรีรัมย์เอง ก็เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่โดดเด่นในเรื่องของการทอผ้าไหม เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการทอผ้าไหมทุกครัวเรือน และมีกระบวนการทอผ้าไหมครบทุกขั้นตอนตั้งแต่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจนกระทั่งทอเป็นผืนผ้าซึ่งเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีมาแต่โบราณสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันการทอผ้าไหมเป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เนื่องจากผ้าชิ้นดินแดงเป็นผ้าพื้นถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีอัตลักษณ์และความเป็นมาที่ยาวนาน ดังนั้นชาวบ้านในชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จึงควรส่งเสริมให้บุคคลที่มีความสนใจ อาทิ นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลที่สนใจทั่วไป ให้มีการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในการทอผ้า เพื่อเป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเป็นองค์ความรู้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ชิ้นดินแดงไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาประเด็นความเหมือนหรือแตกต่างกันของลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆของบุรีรัมย์ รวมถึงผลกระทบของหลายๆโครงการที่เข้าไปมีส่วนส่งเสริมผ้าทอในชุมชนต่างๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ ผศ.ดร. ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว ที่กรุณาให้คำปรึกษาตลอดจนปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะจนสำเร็จได้ด้วยดี และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญและคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการชุมชน ตลอดจนผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ได้มีส่วนช่วยให้งานวิจัยดังกล่าวนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กัญญาวิรี สวัสดิ์โรสง. (2561, 17 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดยประภาพร ธรรมมูสา. ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านทองเที้ยวไหม ชุมชนบ้านน้อยหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์.
เกสินี บัวดิศ. (2560). ผ้าทอพื้นเมืองของชาวอีสาน. *พื้นถิ่น โขง ชี มูล*, 3(1), 55-84

นิตยา นัตรเมืองปัก. (2555). การวิเคราะห์ผ้าไหมมัดหมี่อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ (กศม. ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัญญา สิทธานนท์. (2560, 17 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดยประภาพร ธรรมมุสา. ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านท่องเที่ยวไหม ชุมชนบ้านน้อยหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์.

มาริสสา อินทรเกิด ชรินพร งามกมล และวิชุดา อยู่ยงค์. (2561). การอนุรักษ์และสืบสานการทอผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงของชุมชนบ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์. *ธุรกิจปริทัศน์*, 10 (1), 141-154.

ยุพิน ยอดเจริญ. (2560, 17 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดยประภาพร ธรรมมุสา. ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านท่องเที่ยวไหม ชุมชนบ้านน้อยหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์.

กรมหม่อนไหม. (2557). บ้านนา้อย จังหวัดบุรีรัมย์ หมู่บ้านตัวอย่างปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เน้นการอนุรักษ์ภูมิ

ปัญญา “ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดง”. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2561 จาก :

https://www.qsds.go.th/newqsds/inside_news.php?newsid=756.

ภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์ดารอั้งกับวิถีชีวิตชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

The Wisdom of Dara Ang's Handicraft with Pang Dang Nai Lifestyle in Amphoe Chiang Dao, Chiang Mai Province

ปภาวดี วน้ำค้าง¹ ปาริฉัตร มะम्म² และ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว^{*3}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์ดารอั้งกับวิถีชีวิตชุมชนปางแดงในและการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และกระบวนการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 คน จากผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตชุมชนปางแดงในเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติซึ่งมีปรากฏให้เห็นจากการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพ ความเชื่อ และการทอผ้า โดยเฉพาะในกระบวนการย้อม การทอ และการปัก ซึ่งได้นำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติมาสร้างสรรค์ออกแบบเป็นลวดลายต่างๆ เชื่อมโยงเข้ากับที่มาของบรรพบุรุษและสีประจำชนเผ่าดารอั้งคือสีแดง ส่วนการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ดารอั้งนั้นทางโครงการพัฒนาพื้นที่สูงโครงการหลวงปางแดงในได้เข้ามาช่วยสนับสนุนเรื่องการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าทอโดยได้มีการจัดตั้งกลุ่มหัตถกรรมปางแดงใน เพื่อสืบสานและสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ชาวบ้านมีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากทอผ้า

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาผ้าทอ ชาติพันธุ์ดารอั้ง

Abstract

This research aims to study the wisdom of woven cloth, the ethnicity of Dara-Ang's handicraft and the way of life in Pang Dang Nai community. Using qualitative research method by In-depth interview and focus group discussion were provided by 18 key informants. The results showed that Pang Dang Nai community life is a relationship between people and nature, which is reflected in the way of life in various areas such as occupation, belief and weaving, especially in the process of dyeing, weaving and embroidery. The raw materials available in nature to create a variety of designs and associated with the origin of the

¹ นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

² นักศึกษาด้านวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำกลุ่มวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี

* Corresponding author: e-mail: nui_supparat@hotmail.com Tel. 081-6181960

ancestors and the color of the tribe is red. The cloth heritage of the ethnic group, Dara-Ang was developed by The highland development in Pang dang Nai Royal Project support of the revitalization of woven cloth by Creating knowledge of product development to increase the occupation and income from weaving.

Keywords: Local wisdom of hand woven The ethnic of Dara-Ang

บทนำ

แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะการทอผ้าในแต่ละถิ่นที่แตกต่างกันทั้งในด้านเทคนิคการทอ ลวดลาย สี และวัสดุที่ใช้ (ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล, 2536: 31) ดังเช่น ผ้าทอชาติพันธุ์ดาราอังที่มีเอกลักษณ์อยู่ที่ลวดลายที่ปักลงไปบนผืนผ้าที่แตกต่างจากที่อื่น โดยลวดลายที่ใช้ปักส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น อาชีพ สภาพแวดล้อม และเป็นสิริมงคลที่หาได้จากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน ชาติพันธุ์ดาราอังมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่ประเทศเมียนมาร์ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยราวๆ พ.ศ. 2511 โดยหนึ่งในสถานที่นั้นคือ ปางแดงใน ตำบลเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนและอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา

ชาติพันธุ์ดาราอังเชื่อว่าตนมีเชื้อสายจากกีนรี เป็นเรื่องเล่าที่มาจากเครื่องแต่งกายซึ่งผู้หญิงทุกคนจะต้องใส่สายเอวหวยที่สะโพกที่เส้นก็สีก็ได้ แต่ส่วนมากจะเป็นหวยที่ข้อมสีแดงกับสีดำ โดยเชื่อว่าเป็นบ่วงของนายพรานคราวที่จับนางมโนราห์ไปให้พระสุธน ถ้าไม่ใส่เดี๋ยวจะบินหนี จะเจ็บไข้ได้ป่วย ได้แขนเสื้อก็จะมีชายไหวๆ เป็นเหมือนปีกด้วยชาวบ้านเรียกว่า “นางร้อยเงิน” จากตำนานเรื่องนางร้อยเงินที่เล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงใน) และเนื่องจากชาติพันธุ์ดาราอังมีความรู้ในการทอผ้าและมีวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน สามารถนำมาข้อมสีผ้าได้ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงตามแบบโครงการหลวงปางแดงใน จึงมีการเข้ามาส่งเสริม ฟื้นฟูงานหัตถกรรมผ้าทอมือให้เกิดขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อรักษาผ้าทอมือให้อยู่คู่กับชุมชน อีกทั้งลายปักบนผ้าทอมือของชาติพันธุ์ดาราอังยังสามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตของชาวบ้านได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาติพันธุ์ดาราอังในชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาผ้าทอของชาติพันธุ์ดาราอัง ได้แก่ การข้อม การทอ การปัก

บททวนวรรณกรรม

1. ข้อมูลทั่วไปของชาติพันธุ์ดาราอัง

ชาติพันธุ์ดาราอังได้อพยพมาจากประเทศสหภาพเมียนมาร์เข้ามายังประเทศไทยบริเวณพื้นที่รับผิดชอบของโครงการหลวงคอดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เรียกกลุ่มตัวเองว่า “ดาราอัง” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดที่อยู่อาศัยให้กับชาติพันธุ์ในฐานะผู้อพยพ ซึ่งในปัจจุบันชาติพันธุ์ดาราอังบางส่วนได้อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัด

เชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา มีถนนกลางหมู่บ้าน เหนือหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของศาลผีเจ้าที่สร้างขึ้นอย่าง
ประณีตสวยงาม ทั้งยังมีประเพณี การละเล่นต่างๆ เช่น รำนางร้อยเงิน การรำดาบ ประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น
ชาติพันธุ์ดาราอั้งมีภาษาพูดเป็นของตนเอง คือ ภาษาปะหล่อง-วะ แต่ชาวบ้านวัยกลางคนบางส่วนสามารถพูด
ภาษาไทยเหนือได้บ้าง การแต่งกายของผู้หญิงจะมีการสวมใส่ผ้าถุงสีแดงสด และสวมห่มหยาวยาวไว้ที่เอว เรียกว่า
“หน่องว่อง” ตลอดเวลา ในขณะที่การแต่งกายของผู้ชายจะเป็นเสื้อแขนยาว ผ่าหน้าคล้ายกับเสื้อไทยใหญ่
โดยทั่วไปจะพบผู้ชายสวมใส่เสื้อดาระอั้งน้อยมาก เพราะการทำเกษตรจึงไม่สะดวกที่จะสวมเสื้อดาระอั้ง ทั้งนี้
ได้มีโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงปางแดงใน ได้ดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ได้แก่
ส่งเสริมด้านการเกษตร ส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และงานหัตถกรรมผ้าทอมือ ซึ่งสามารถเพิ่มรายได้
ให้กับชุมชนอีกด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญา
ท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการ
ปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยจากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุการกระทำทั้งหลาย เช่น การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ
2. เป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการ

สร้างความสงบสุขให้กับชีวิตมนุษย์

3. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2540) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเราแตกต่างจาก
พวกเขา หรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นมาเป็นตัวพวกเรา
อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความ
เหมือนระหว่างพวกเราหรือคนอื่น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โสภิตา ยงยอด (2536) ศึกษาเรื่อง “ผ้าทอมือในวิถีชีวิตของชาวผู้ไท:กรณีศึกษาในเขตอำเภอชานุมาน
และอำเภอเสนาวนาคนิคม จังหวัดอุบลราชธานี” เพื่อศึกษาความเชื่อ ค่านิยม ที่สัมพันธ์กับผ้าในวิถีชีวิตของชาวผู้
ไท ผลการวิจัยพบว่า ผ้าผู้ไทมีหลายชนิด ทุกชนิดทอด้วยมือทั้งสิ้น นิยมใช้ผ้าฝ้ายมากกว่าผ้าไหมและทำขึ้นด้วย
ความตั้งใจ สวยงาม วิจิตรบรรจง ละเอียด ประณีต ซึ่งถ่ายทอดมาจากจิตใจของผู้ทออย่างแท้จริง จึงทำให้ผ้าผู้ไท
มีคุณค่าทางจิตใจ และแสดงให้เห็นถึงความสงบสุขของคนในครอบครัวด้วย นอกจากนี้จะทอผ้าไว้ใช้เป็น
เครื่องนุ่งห่มแล้วยังทอไว้ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ทอผ้าเบี่ยงไว้ใช้ในงานทำบุญประเพณีต่างๆ ทอผ้าลายจิต
หมอนเพื่อนำไปถวายพระเชื่อว่าจะได้บุญมาก หมอนจิตนอกจากจะทำถวายพระแล้วยังใช้นำไปเป็นเครื่องสม
มาพ่อแม่ของฝ่ายชายเมื่อแต่งงานด้วย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้การเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมปางแดงใน เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงตามแบบโครงการหลวงปางแดงใน และชาวบ้านในชุมชนปางแดงใน รวมทั้งสิ้น 18 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. วิถีชีวิตชาติพันธุ์ดารอั้งในชุมชนปางแดงใน

ชาติพันธุ์ดารอั้งเป็นชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากสหภาพเมียนมาร์เข้ามายังประเทศไทยราวๆ พ.ศ.2511 สาเหตุของการอพยพนั้นมาจากรัฐบาลอังกฤษมอบอิสรภาพให้ประเทศเมียนมาร์จึงทำให้เกิดข้อขัดแย้งและการสู้รบของกองกำลังชนกลุ่มน้อย หนึ่งในสถานที่ที่ชาติพันธุ์ดารอั้งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน คือ ชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา อยู่ในลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน

การอพยพเข้ามานั้นเป็นการอพยพที่ผิดกฎหมายจึงทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นการบุกรุกเขตพื้นที่อุทยาน การเป็นบุคคลไร้สัญชาติ จนนำมาสู่การถูกจับกุมในปี พ.ศ. 2532 และอีกหลายครั้งในปีถัดๆ มา จวบจนชาติพันธุ์ดารอั้งได้รับสัญชาติไทย จึงทำให้ในปัจจุบันมีทั้งชาวบ้านที่ถือบัตรบนพื้นที่สูงและบัตรประจำตัวประชาชน

1.1 ด้านอาชีพ

วิถีชีวิตในชุมชนปางแดงในเป็นวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติจึงทำให้อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ซึ่งได้โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงใน เข้ามาช่วยในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มมูลค่าจากฐานความรู้ของโครงการหลวงผสมผสานกับภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยมีการส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่ว เพื่อปรับปรุงบำรุงดินและเพิ่มรายได้ ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ปลูกไม้ผล เช่น ลำไย กล้วย น้อยหน่า มะม่วง ซึ่งเป็นพืชที่ทนแล้งได้ดี ใช้น้ำน้อย รวมถึงมีการส่งเสริมให้ปลูกองุ่นและไม้ดอก เป็นการผสมผสานเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างคนและธรรมชาติ โดยชาวบ้านจะมีข้อตกลงร่วมกันว่าห้ามตัดต้นไม้ในเขตชุมชนเพราะชุมชนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติศรีลานนาและมีการดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการชะล้างของหน้าดิน การแยกขยะเพื่อลดปัญหามลพิษ นอกจากนี้ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงใน ยังได้มีการส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยวและหัตถกรรมเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับชาวบ้านอีกทางด้วย

1.2 ด้านความเชื่อ

ชาติพันธุ์ดารอั้งใช้ชีวิตอย่างสงบเรียบง่ายด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนับถือผีซึ่งหมู่บ้านจะมีวัดเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา ทุกหลังคาเรือนจะมีหิ้งพระเพื่อเคารพบูชาและเมื่อถึงวันพระหรือเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านจะพากันไปใส่บาตรและทำบุญที่วัดเพื่อถือศีล นอกจากนั้นในป่าของชุมชนยังมีศาลเจ้าเมืองโดยจะมีพิธีบูชาปรากฏออกมาในช่วงเข้าพรรษา 1 ครั้งและก่อนออกพรรษา 1

ครั้ง คือพิธีบูชาผีเจ้าที่ก่อนเข้าพรรษาเรียกว่า เข้ายกหน้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อบอกกล่าวแก่ผีเจ้าที่ว่าในช่วงเข้าพรรษาจะไม่มีพิธีแต่งงานเกิดขึ้น และเมื่อออกพรรษาชาวบ้านในพื้นที่จะทำพิธีอีกครั้งเพื่อบอกกล่าวว่าจะมีพิธีแต่งงานเกิดขึ้นแล้ว อีกทั้งจะมีการทำตุงซึ่งบนตุงจะมีการเขียนข้อความเป็นภาษาพม่าเพื่อขอพรกำกับไว้ จะเห็นได้ว่าความเชื่อนี้จะมีความสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา เพราะช่วงเข้าพรรษานั้นพระสงฆ์ไม่สามารถออกบิณฑบาตได้

ด้วยวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติพร้อมทั้งมีความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาและการนับถือผีจึงทำให้มีความเชื่อเกี่ยวกับการทอผ้าตามมาไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการทอผ้าที่ต้องทอก่อนวันศีล (ก่อนวันพระ) ไม่สามารถทอในวันที่ไม่มีแสงจันทร์ได้เพราะถือว่าเป็นการนำโชคร้ายมาใส่ตัวผู้สวมใส่ เวลาตัดผ้าก็ต้องถือฤกษ์ในเวลา 8 คำ อีกทั้งพอเสร็จจะต้องมีการนำผ้าที่ทอไปให้ข้าวไร่ก่อนเพื่อเป็นการขจัดโชคร้ายเพื่อให้ผู้สวมใส่เจอแต่สิ่งดีๆ แต่ในปัจจุบันความเชื่อก็ผันเปลี่ยนไปตามกาลเวลาที่ผันผ่านเพราะการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์ดารอั้งเปลี่ยนจากการดำรงชีพเป็นเชิงพาณิชย์ที่เพิ่มมากขึ้น ในอดีต ผ้าทออาจจะแค่สวมใส่ในชีวิตประจำวัน ตามงานเทศกาลต่างๆของชาวบ้าน แต่ในปัจจุบันผ้าทอได้เป็นอีกหนึ่งรายได้เสริมของชาวบ้านจึงทำให้ต้องมีการควบคุมคุณภาพที่มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการใช้สีย้อมผ้าที่ต้องมีความคิดทนและสม่ำเสมอทั้งผืน การปักลายผ้าก็ต้องมีการใช้วรรณะสีที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงการทอและการตัดผ้าจะต้องได้ขนาดตามที่กลุ่มหัตถกรรมปางแดงในตั้งเอาไว้

2. ภูมิปัญญาผ้าทอของชาติพันธุ์ดารอั้ง

ภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์ดารอั้งแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง แบ่งได้จากวัสดุและสีที่นำมาย้อม คือ

แผนผังที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์ดารอั้ง

ช่วงแรก พ.ศ. 2511 วัสดุที่นำมาย้อม คือ กัญชง เริ่มจากการปลูกเอง เกี่ยวเป็นมัด รูดเป็นเส้น นำมาแช่น้ำทิ้งไว้ 3 วัน จากนั้นใช้เครื่องปั่นด้ายเพื่อใช้ต่อเส้นฝ้ายให้ยาว เมื่อต่อเสร็จก็นำไปแช่น้ำข้าวอีกครั้ง ขยี้ให้หมาดๆแล้วนำไปตากแดด เมื่อแห้งแล้วจึงทำมาทอเป็นผืน โดยในอดีตชุดผู้หญิงจะมีสีหลักๆ คือ สีขาวและสีเหลือง ส่วนชุดผู้ชายจะมีสีดำ ได้มากจากการนำฝ้ายไปหมักโคลนทิ้งไว้แล้วค่อยนำมาทอ

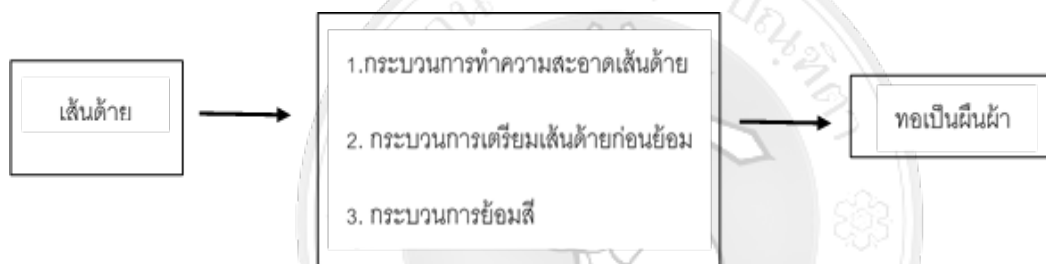
เนื่องจากกัญชงมีน้ำหนักมาก โดยเฉพาะเวลาเสื่อผ้าเปียกน้ำหรือช่วงที่ฝนตกจะทำให้เสื่อผ้าที่สวมใส่นั้นมีหนักกว่าเดิม และกัญชงยังระคายเคืองผิวได้ง่าย ชาวบ้านจึงหันมาใช้ฝ้ายแทนซึ่งคุณสมบัติของฝ้ายนั้นมีเนื้อค่อนข้างเหนียว ไม่ค่อยยืดหยุ่น ยับง่าย หดง่าย คุณซึมน้ำได้ดี ระบายอากาศ และความร้อนได้ดี อีกทั้งยังได้

เปลี่ยนสีย้อมจากสีธรรมชาติมาใช้สีเคมีเพื่อย้อมสีได้สะดวกและได้สีที่ตรงกับความต้องการมากขึ้น เพราะชาวบ้านในพื้นที่ชอบใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันสดใสจึงเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2531

ต่อมาในปี พ.ศ.2561 ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่จากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมองค์ความรู้ในด้านของการทอผ้าและการย้อมสีธรรมชาติ เพราะชาวบ้านได้มีภูมิปัญญาดั้งเดิมอยู่แล้วจึงทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการทอผ้าได้ง่ายขึ้น โดยมีการวิจัยเพื่อเก็บองค์ความรู้ว่า สีธรรมชาติที่ชาวบ้านสามารถนำมาย้อมสีได้มีกี่สี และสีอะไรบ้าง อีกทั้งยังทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มหัตถกรรมปางแดงในขึ้น เพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่

2.1 การย้อม

ภูมิปัญญาผ้าทอชาติพันธุ์ดารอั้งมีกรรมวิธีการย้อมโดยใช้สีธรรมชาติที่มาจากวัสดุที่หาได้จากในชุมชน โดยก่อนจะย้อมจะต้องมีการใช้น้ำถั่วเหลืองต้มกับเส้นฝ้ายก่อนจะย้อมสี เพื่อช่วยในการเพิ่มโปรตีนทำให้สีย้อมติดกับฝ้ายได้ดีขึ้นซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมายาวนาน ประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

แผนผังที่ 2 แสดงกระบวนการย้อมสีฝ้าย

2.1.1 กระบวนการทำความสะอาดเส้นด้าย

กระบวนการทำความสะอาดเส้นด้ายโดยใช้อัตราส่วน คือ เส้นด้าย 1 กิโลกรัม สบู่ 100 กรัม โซดาแอช 150 กรัมและ น้ำ 10 ลิตร โดยมีวิธีการ คือ ผสมสบู่เหลว น้ำ โซดาแอช ลงในภาชนะที่เตรียมไว้ นำไปต้มจนสารละลายรวมเข้าด้วยกันจึงนำเส้นฝ้ายลงไปต้มทำความสะอาดในน้ำสารละลาย 1 ชั่วโมง แล้วนำฝ้ายที่ต้มในสารละลายมาล้างในน้ำเปล่าให้สะอาดเสร็จแล้วนำฝ้ายขึ้นมาบิดพอหมาด สุดท้ายนำฝ้ายมาผึ่งให้แห้ง

2.1.2 กระบวนการเตรียมเส้นด้ายก่อนย้อม

กระบวนการเตรียมเส้นด้ายก่อนย้อมใช้น้ำถั่วในการย้อม คือ การใช้น้ำถั่วเหลืองต้มกับเส้นด้ายก่อนการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้สีย้อมสามารถเกาะเส้นด้ายได้ดียิ่งขึ้น ใช้อัตราส่วน คือ เส้นด้าย 1 กิโลกรัม: ถั่วเหลือง 200 กรัม(2ขีด) : น้ำ 10 ลิตร โดยมีวิธีการ คือ นำเมล็ดถั่วเหลือง แช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน แล้วจึงนำมาบดให้ละเอียด กรองเอาแต่น้ำ ต้มจนสุก ผสมเข้าน้ำสะอาด ต้มให้เดือด โดยต้มกับเส้นด้ายที่ทำความสะอาดแล้ว ใช้เวลา 15 นาที สุดท้ายนำเส้นด้ายขึ้นมา ผึ่งกับราวที่เตรียมไว้พอหมาด

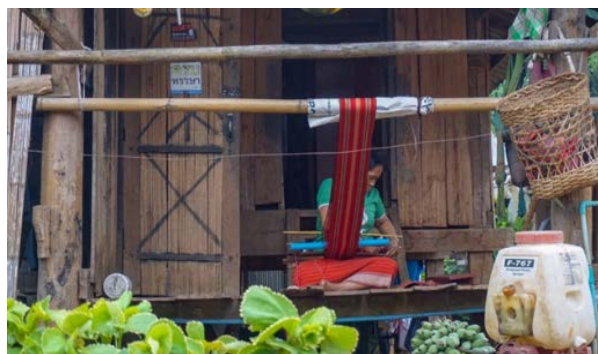
2.1.3 กระบวนการย้อม

กระบวนการย้อมต้องเตรียมวัสดุ เช่น ใบ ดอก เปลือก ผล นำมาแช่ไว้ 1 คืน หลังจากนั้นนำมาต้ม 1 ชั่วโมง หลังจากนั้นกรองแยกกากเพื่อให้ได้น้ำย้อม แล้วจึงนำเส้นด้ายที่ผ่านกระบวนการเตรียมเส้นด้าย

ด้วยการ ต้มในน้ำย้อมและต้องให้เส้นด้ายโดนน้ำย้อมอย่างทั่วถึง ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงหลังจากนั้นนำเส้นด้ายที่ย้อมแล้วล้างในน้ำสะอาดแช่สารช่วยติดสีในน้ำอุ่น 15 นาที

ทั้งนี้ สีต้นของผ้าจะขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่นำมาต้มได้มาจากแม่สีจากไม้ 2 ชนิดคือ “ประดู่” กับ “เพกา” เช่น การย้อมผ้ากับเปลือกไม้ประดู่จะให้สีแดง โดยจะมีสารช่วยย้อมสีคือสารส้ม อีกทั้งต้นประดู่ยังพบมากในชุมชนปางแดงในซึ่งสอดคล้องกับสีแดงที่เป็นสีประจำชาติพันธุ์ดารอั้ง

2.2 การทอ

ภาพที่ 1 ลักษณะการทอผ้าของชาติพันธุ์ดารอั้ง

การทอผ้าของชาติพันธุ์ดารอั้งจะนำผ้าที่ได้จากการย้อมมาปั่น แล้วนำมาเดินเส้นผ้าซึ่งการทอของชาติพันธุ์ดารอั้งเป็นแบบเครื่องทอผ้าแบบกี่เอว ลักษณะคือด้านหนึ่งผูกโยงกับคานไม้ อีกด้านผูกชิงเครือเส้นด้ายยื่นด้านปลายไว้กับเสาบ้าน กิ่งไม้ หรือท่อน้ำ PPC นอกจากนั้นการทอผ้าแต่ละอย่างมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกันเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานในประเภทต่างๆ เช่น การทอผ้าพันคอจะไม่ต้องกระแทกแรงๆ เพราะผ้าพันคอต้องการความนุ่มสบายแตกต่างจากการทอข้อมซึ่งเส้นผ้าต้องการความแข็งแรงทนทานเมื่อนำไปใช้งาน

2.3 การปัก

การปักของชาติพันธุ์ดารอั้งนั้นเป็นการนำผ้าที่ทอได้เป็นผืน มาตัดให้ได้ขนาดกับสิ่งที่ต้องการจะทำ โดยเป็นการปักด้วยมือทั้งหมดจะเริ่มจากการปักข้างหลังก่อน โดยพับให้ผ้าเป็น 2 ทบเพื่อให้เกิดความหนาให้ง่ายต่อการปักเพิ่มมากขึ้น โดยการปักนั้นจะใช้เข็มกัศผ้าที่ต้องการจะปักไว้ที่กระโปรง พอปักเสร็จเราจะนำชิ้นส่วนที่ได้เย็บเข้าด้วยกัน

ภาพที่ 2 ลวดลายปักบนเสื้อ

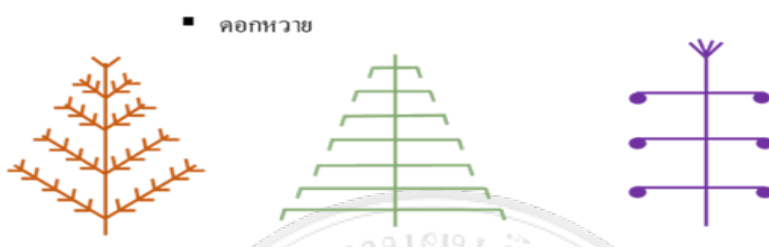

ภาพที่ 3 ลายปักดั้งเดิมของชาติพันธุ์ดารอั้ง

ภาพลายปักในภาพที่ 3 เป็นลายปักดั้งเดิมของชาติพันธุ์ดารอั้ง ซึ่งในการปักจะต้องปักเรียงตามลำดับ โดยเริ่มจาก ลายเกือบ ลายคล่องรุ่ง ลายกะบานาย ลายเจงโก ลายงายซิม และลายโบวจา ซึ่งเป็นลายที่เกี่ยวข้อง

กับธรรมชาติที่พบเห็นได้ในวิถีชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ดาราอั้ง เช่น เจงไกที่เปรียบเสมือนทิวเขาที่อยู่รายรอบหมู่บ้านหรือคั้งรุ่งที่ปรากฏตามทิวเขาหลังจากฝนตกในพื้นที่

รวมถึงลายดอกหว่ายที่พบต้นหว่ายมากในพื้นที่ที่ชุมชนตั้งอยู่ แต่ลายดอกหว่ายนั้นมีความแตกต่างกับลายอื่นตรงที่มีการปรับรูปแบบให้ตรงกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มกลุ่มลูกค้าให้ได้หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ ลายดอกหว่ายยังสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องนางร้อยเงินที่กลุ่มชาติพันธุ์ดาราอั้งมีความเชื่อที่ว่าเป็นบ่วงของนายพรานที่ไม่สามารถทำให้นางร้อยเงินกลับขึ้นสวรรค์ได้

ภาพที่ 4 ลายปักรูปดอกหว่าย

ในปัจจุบันโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงในเข้ามาช่วยสนับสนุนในการถอดองค์ความรู้เพื่อนำมารวบรวมเป็นชุดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความละเอียด ความประณีตรวมถึงคุณภาพของผ้าทอ โดยมีจุดมุ่งหมายเริ่มแรกคือการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน รวมถึงเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าทอโดยได้มีการจัดตั้งกลุ่มหัตถกรรมปางแดงในเพื่อสร้างชุดองค์ความรู้ให้อยู่คู่กับชุมชน รวมถึงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในหน้าแล้งอีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาผ้าทอมือดาราอั้งกับวิถีชีวิตชุมชนปางแดงในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วิถีชีวิตชาติพันธุ์ดาราอั้งในชุมชนปางแดงใน

ชาติพันธุ์ดาราอั้งเป็นชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากสหภาพเมียนมาร์ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ วิถีชีวิตในชุมชนปางแดงในเป็นวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติ อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ซึ่งโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงในได้เข้ามาส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในเรื่องเกษตรกรรม รวมทั้งช่วยพัฒนาให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ชาติพันธุ์ดาราอั้งยึดหลักพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนับถือผี เมื่อถึงวันพระหรือเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนาชาวบ้านจะไปใส่บาตรและทำบุญที่วัด และในป่าของชุมชนยังมีศาลเจ้าเมืองโดยจะมีพิธีบูชา โดยจะมีเทศกาลประจำปีในช่วงเข้าพรรษา ด้วยวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติพร้อมทั้งมีความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาและการนับถือผีจึงทำให้มีความเชื่อเกี่ยวกับการทอผ้าตามมา ยกตัวอย่างเช่น การทอผ้าต้องทอก่อนวันศีล เพราะถือว่าเป็นการนำโชคร้ายมาใส่ตัวผู้สวมใส่ แต่ในปัจจุบันความเชื่อก็ผันเปลี่ยนไปตามกาลเวลาเพราะการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์ดาราอั้งเปลี่ยนจากการดำรงชีพเป็นเชิงพาณิชย์ที่เพิ่มมากขึ้น

2. ภูมิปัญญาผ้าทอของชาติพันธุ์ดารอั้ง แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1 การย้อม การย้อมก่อนจะย้อมต้องนำเส้นฝ้ายไปแช่น้ำลั่วเหลืองทิ้งไว้หนึ่งคืนต่อด้วยเอาเปลือกไม้มาแช่ไว้ 1 คืน หลังจากนั้นนำมาต้ม 1 ชั่วโมง พอต้มเสร็จก็นำฝ้ายมาย้อม และแช่ไว้ 30 นาที และใส่เกลือเพื่อให้สีติดผ้าดีขึ้น โดยบิดกระตุกสิ่งในที่รมให้แห้ง สุดท้ายจึงนำไปทอ 2.2 การทอ การทอผ้าของชาติพันธุ์ดารอั้งจะนำฝ้ายที่ได้จากการย้อมมาปั่น แล้วนำมาเดินเส้นฝ้าย ซึ่งการทอของชาติพันธุ์ดารอั้งเป็นแบบเครื่องทอผ้าแบบกี่เอว การทอผ้าแต่ละอย่างมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน เช่น ผ้าพันคอ จะไม่กระแทกแรงๆเพราะต้องการความนุ่มแตกต่างจากย้อมที่ต้องทอถี่เพราะต้องการความแข็งแรงทนทาน หลังจากทอเป็นผืนจะนำผ้าที่ได้มาตัดให้เหมาะสมกับการใช้งานในประเภทต่างๆ 2.3 การปัก การปักเป็นการปักด้วยมือทั้งหมดจะเริ่มจากการปักข้างหลังก่อน พบให้ผ้าเป็น 2 ทบเพื่อให้เกิดความหนาให้ง่ายต่อการปักเพิ่มมากขึ้น โดยการปักนั้นจะใช้เข็มกักผ้าที่ต้องการจะปักไว้ที่กระโปรง พอปักเสร็จเราจะนำชิ้นส่วนที่ได้เย็บเข้าด้วยกัน ซึ่งลายปักของชาติพันธุ์ดารอั้งเป็นลายปักดั้งเดิมที่มาจากธรรมชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ดารอั้งชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชน คือ การทำเกษตรแบบผสมผสาน เมื่อว่างจากการทำเกษตรผู้หญิงจะมีอาชีพเสริม คือ การทอผ้า ซึ่งผ้าทอของชาติพันธุ์ดารอั้งได้เป็นภูมิปัญญาที่คิดขึ้นเองโดยมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ สื่อถึงอัตลักษณ์ผ่านกระบวนการทอที่เริ่มจากการย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติ จากนั้นทอด้วยกี่เอวและปักลวดลายลงบนผืนผ้า แต่ในปัจจุบันเนื่องจากไม่มีการปลูกต้นฝ้ายจึงได้ซื้อฝ้ายสำเร็จรูปจากร้านค้าในจังหวัดมาใช้แทน โดยทั่วไปจะเห็นผ้าทอเหล่านี้ได้จากการสวมใส่ในชีวิตประจำวันและพิธีกรรม เช่น พิธีแต่งงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีสมร เทพสุวรรณ (2551) ศึกษาโครงสร้างของลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านป่าไร่เหนือ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านป่าไร่เหนือมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าทอมือ ซึ่งมีกระบวนการเริ่มจากการปลูกต้นฝ้ายเองและย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันได้ซื้อวัตถุดิบมาจากจังหวัดเชียงใหม่ แต่ยังคงเอกลักษณ์การทอด้วยกี่เอว ซึ่งชุมชนสามารถจัดทำกี่เอวได้เอง สำหรับลวดลายของผ้าทอได้จากการคิดค้นและดัดแปลงขึ้นเองตามธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ด้านการทอผ้าให้กับเยาวชนในชุมชนอย่างชัดเจนเพื่อปลูกฝังให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้าที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษของตน

1.2 ควรมีการจัดหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของชาวบ้านโดยตรงเพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ

1.3 ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเนื่องจากภายในชุมชนปางแดงในนั้นได้มีการจัดตั้งโฮมสเตย์ขึ้นแต่ขาดการส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์ที่ดีจึงทำให้ไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากระบวนการทอผ้าของชาติพันธุ์คาราอั้งกับชาติพันธุ์อื่นๆ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของชาติพันธุ์คาราอั้ง

2.3 ควรศึกษารูปแบบการเกษตรภายในชุมชนปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

กิตติคุณวัฒน์ จุฑะวิภาต. (2555). *ผ้าทอกับชีวิตคนไทย*. (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. (2555). การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ. *ศิลปกรรม บรูพา*, 24–36.

จิราภรณ์ เจริญเดช และศรีณย์ บุญประเสริฐ. (บรรณาธิการ). (2545). *ผ้าไทย*. กรุงเทพฯ: จีเอ็ม แม็ก มีเดีย.

จิวรรณ จันพลา. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal*, 9 (2), 82–98.

เชียงใหม่นิวส์. (2562). แคนกินรี ไหว้สาพระราชูปถัมภ์ เชียงใหม่เรียนรู้ผ้าไหมลือลือชาชาติ “โฮมสเตย์บ้านปางแดงใน”. สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2562. จาก

<https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/889086?fbclid=IwAR0dYxZkLTSfyOxbmaT4z3YABOHzwqt1rna-2QtIKnkAiJUcTVcA7Lcflmc>.

เชียงใหม่นิวส์. (2562). หัตถกรรมผ้าทอข้อมลือลือชาชาติคาราอั้ง “บ้านปางแดงใน” เชียงดาว. สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2562. จาก

https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/894278?fbclid=IwAR3DvahjaTMNPK8v_b1r2QC4CqKiufKIBZRx89G2e1koWGnHcyqgWyTkY3c.

จิตติพันธ์ จันทร์หอม. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. *สมาคมนักวิจัย*, 17(2), 17–28.

ณัฐวัฒน์ อังคศิริบุญ. (2556). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้า เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการกลุ่มหัตถกรรมผ้า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ณัฐพงศ์ คำบุ. (2555). ภูมิปัญญาท้องถิ่น:ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2561. จาก <http://nattphaong.blogspot.com/2012/09/blog-post.html?m=1>.

ทรงศักดิ์ ปรางค์พัฒนากุล. (2536). *ผ้าเอเซีย:มรดกร่วมวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.

- นวลจันทร์ วงศ์ปิยมารัตน์. (2554). *ผ้าฝ้าย:แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการทอผ้าของกลุ่มสตรีในจังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- นิตยา ฉัตรเมืองปัก. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์ผ้าไหมมัดหมี่อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์*. (ปริญญาโท ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). *ดาราอั้ง (Dara-ang) หรือ ปะหล่อง*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://www.royalprojectthailand.com/node/865>.
- เมธวดี พยัฆประโคน. (2558). *ผ้าไหมทอมือพื้นบ้าน ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์*. *สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 18(1), 94–103.
- วิชุดา มาตันบุญ. (2560). *เส้นด้าย ลายผ้า ภูมิปัญญาไตลื้อ เล่ม 1*. เชียงใหม่: นันทพันธ์พรินติ้ง.
- ศรีสมร เทพสุวรรณ. (2551). *การศึกษากระบวนการการผลิต และลายของผ้าทอกะเหรี่ยงจังหวัดตาก: กรณีศึกษา บ้านป่าไร่เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลพระธาตุ อำเภอมะละมาต จังหวัดตาก*. (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม).
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน). (2561). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2561. จาก <http://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/72>.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน). (2556). *ชาวปะหล่องกับความสุข ณ จุดที่ยืนอยู่*. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2561. จาก <https://web2012.hrdi.or.th/activities/detail/1866/ชาวปะหล่องกับความสุข-ณ-จุดที่ยืนอยู่/>.
- สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย(ศ.ว.ท.). (2559). *ชนเผ่าดาราอั้ง (Dara-ang/Ta'ang)*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2561. จาก <https://impect.or.th/?p=15017>.
- สายัญ พันธุ์สมบูรณ์ และคณะ. (2557). *ยกระดับคุณค่าผ้าทอบ้านโปนแพง ตำบลคินจี อำเภอลำปาง จังหวัดกาฬสินธุ์*. *การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน*, 4(1), 132–137.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545). *ผ้าไทย...สายใยแห่งภูมิปัญญา...สู่คุณค่าเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุจิตต์ลักษณ์ ดิศดุง. *ปะหล่อง*. *ภาษาและวัฒนธรรม*, 27(1), 99–109.
- โสภิตา ยงยอด. (2536). *ผ้าทอมือในวิถีชีวิตของชาวผู้ไท:กรณีศึกษาในเขตอำเภอลำปางและอำเภอสองคมนิคม จังหวัดอุบลราชธานี*. (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ).
- อภิชาติ ภัทรธรรม. (2557). *ชนเผ่าดาราอั้ง หรือปะหล่อง*. *การจัดการป่าไม้*, 8(16), 80–89.
- อรไท ผลดี. (2541). *ผ้าไทโบราณลวดลายรูปสัตว์กับความเชื่อของชนเผ่าไท*. (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

การส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปัง
ทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

Promotion of Using Agricultural Products of Community: Development of Bread Using
Pregelatinized Riceberry Flour Instead of Wheat Flour

กนกวรรณ ใจคำ¹ ณัฐพร พงศ์พันธุ์¹ และ อรยา พรเอี่ยมมงคล^{*2}

Kanokwan Jaikham Nattaporn Phongpun and Orraya Porniammongkol

บทคัดย่อ

ข้าวไรซ์เบอร์รี่เป็นข้าวสีที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงของไทย การใช้แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลีเป็นแนวทางเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวไทยและทำให้ผลิตภัณฑ์อาหารมีคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปังให้มีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มมากขึ้น โดยใช้วิธีการทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ในระดับที่ต่างกัน 4 ระดับ ได้แก่ ร้อยละ 0 (สูตรมาตรฐาน) 40 50 และ 60 ตามลำดับ ศึกษาลักษณะทางกายภาพ คุณค่าทางโภชนาการ และทดสอบทางประสาทสัมผัส โดยผลการศึกษาลักษณะทางกายภาพพบว่า ขนมปังสูตรควบคุมมีปริมาตรสูงที่สุด ปริมาณของแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ขนมปังมีปริมาตรลดลง และส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ขนมปังมีสีเข้มขึ้น การประเมินคุณค่าทางโภชนาการพบว่า ขนมปังแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์มีปริมาณสารประกอบของแอนโทไซยานินที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ โพลีฟีนอล (0, 90.8, 113.5 และ 136.2 ตามลำดับ) เบต้าแคโรทีน (1, 5, 6 และ 7 ตามลำดับ) และวิตามินเอ (34.43, 34.74, 34.82 และ 34.93 ตามลำดับ) การทดสอบทางประสาทสัมผัสโดยวิธี 9-Point Hedonic Scale ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ผ่านการฝึกฝนจำนวน 52 คน พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความชอบในด้านลักษณะที่ปรากฏ สี กลิ่นโดยรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p>0.05$) แต่ในด้านกลิ่นข้าวไรซ์เบอร์รี่ เนื้อสัมผัสโดยรวม เนื้อสัมผัสข้าวไรซ์เบอร์รี่ รสชาติ และความชอบโดยรวมนั้น มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\leq 0.05$) โดยสูตรที่ได้รับคะแนนการยอมรับทางประสาทสัมผัสมากที่สุดคือ ขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ร้อยละ 50

คำสำคัญ : คุณค่าทางโภชนาการ แอนโทไซยานิน เบต้าแคโรทีน โพลีฟีนอล 9-Point Hedonic Scale

¹ นักศึกษาศาขานาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² อาจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

* Corresponding author: e-mail porniammongkol@gmail.com

Abstract

Riceberry rice is highly nutritious colored red rice variety from Thailand. It has been proposed to use riceberry flour instead of wheat flour in order to add value to the Thai rice industry and to promote higher nutritional value in various food products. The objective of this study was to develop bread products by substituting wheat flour with pregelatinized riceberry flour at four different levels: 0 (Control), 40, 50 and 60%, respectively. The physical characteristics, nutrition and sensory evaluations of riceberry bread were evaluated. The results showed that the bread with 0% pregelatinized riceberry flour (control formula) had the highest bread volume compared to the other formulas. As the percentage of pregelatinized riceberry flour increased, the bread volume decreased, and the bread color became darker. The nutrition evaluation of bread showed that pregelatinized riceberry flour bread had higher amounts of anthocyanins compounds such as polyphenol, beta-carotene, and vitamin A, than those in control formula. Sensory evaluation using a 9-point hedonic scale in 52 untrained panelists indicated that acceptance score in all aspects (i.e., appearance, color, and smell) showed no statistically significant difference among all four formulas. However, the acceptance score on overall texture, taste and overall were significant differences among formulas. Sensory evaluation showed that substituting 50% of wheat flour with riceberry flour had the highest preference scores.

Keywords: Nutrition Anthocyanin Beta-Carotene Polyphenol 9-Point Hedonic Scale

บทนำ

ข้าวไรซ์เบอร์รี่ เป็นข้าวเจ้าที่ปรับปรุงพันธุ์มาจากข้าวเจ้าหอมนิลและข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีลักษณะเด่น คือ มีสีม่วงดำ กลิ่นหอม และมีสารต้านอนุมูลอิสระสูง ได้แก่ เบต้าแคโรทีน (β -carotene) 63 ไมโครกรัมต่อ 100 กรัม แกมมาโอไรซานอล (γ -oryzanol) 462 ไมโครกรัมต่อ 100 กรัม โพลีฟีนอล (Polyphenol) 113.5 มิลลิกรัมต่อ 100 กรัม วิตามินอี (α -Tocopherol) 678 ไมโครกรัมต่อ 100 กรัม และมีโฟเลต (Folate) สูงถึง 48.1 ไมโครกรัมต่อ 100 กรัม (อภิชาติ, 2551) นอกจากนี้ข้าวไรซ์เบอร์รี่ซึ่งเป็นข้าวที่ไม่ผ่านการขัดสีจึงทำให้มีปริมาณใยอาหารสูงเมื่อเปรียบเทียบกับข้าวเจ้าขัดขาว ด้วยคุณค่าโภชนาการของสารอาหารที่อยู่ในข้าวไรซ์เบอร์รี่และมีประโยชน์ต่อสุขภาพ ทำให้มีการนำข้าวไรซ์เบอร์รี่มาใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารหลากหลายชนิดที่กล่าวอ้างในเชิงสุขภาพ เช่น ขนมปังจากข้าวไรซ์เบอร์รี่ เป็นต้น

จากทบทวนวรรณกรรม เรื่องการพัฒนาสูตรขนมปังแซนด์วิชโดยใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลี (สุจิตตา เรื่องรัศมีและคณะ. 2560) และเรื่องการใช้แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งขนมปังในขนมปังหวาน (กฤติ มา นพกรมงคล และปิยะนันท์ แสนกล้า, 2557) พบว่าสามารถใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลีในขนมปังแซนด์วิชได้ในปริมาณร้อยละ 20-25 ของปริมาณแป้งสาลี โดยขนมปังที่ได้มีลักษณะด้านเนื้อสัมผัสที่มีความ

แข็งและหยาบ หากแต่การใช้แป้งข้าวกล้องพรีเจลาติไนซ์ทดแทนแป้งสาลีสามารถช่วยในด้านคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสในผลิตภัณฑ์ขนมปังได้ ดังเช่นในการศึกษาของ พัชรี แดงด้วง และสุภาณี คำนววิริยะกุล (2017) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการนำแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์มาใช้ในผลิตภัณฑ์ขนมปังน่าจะช่วยทำให้ลักษณะทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ขนมปังดีขึ้น อีกทั้งยังสามารถเพิ่มปริมาณข้าวไรซ์เบอร์รี่ในผลิตภัณฑ์ได้ มากขึ้น

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปังให้มีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มมากขึ้น โดยศึกษาการยอมรับทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ขนมปังที่เพิ่มใยอาหารด้วยการพรีเจลาติไนซ์ของแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์หลัก : เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปังให้มีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์เฉพาะ :

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพของการใช้แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ทดแทนแป้งสาลีในผลิตภัณฑ์ขนมปังในสัดส่วนที่แตกต่างกัน (ร้อยละ 0 40 50 และ 60)
2. เพื่อศึกษาการยอมรับด้านประสาทสัมผัสของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ขนมปังที่เพิ่มใยอาหารด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลองโดยวางแผนการทดลองแบบสุ่มอย่างสมบูรณ์ (Completely Randomized Design : CRD) ซึ่งเป็นการทดลองทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ในปริมาณที่ต่างกัน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับร้อยละ 0, 20, 40 และ 60 ตามลำดับ โดยผู้ทดสอบชิมที่ไม่ผ่านการฝึกฝนจำนวน 50 คน ณ อาคารปฏิบัติการอาหาร สาขาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1. การเตรียมแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

เตรียมปูนขาวโดยนำไปละลายในน้ำเปล่าในอัตราส่วนน้ำ 4 ถ้วยตวงต่อปูนขาว 1 ช้อนโต๊ะ ผสมให้เข้ากันและรอจนปูนขาวตกตะกอนลงด้านล่างของชามผสม วัดค่า pH ของน้ำปูนใสให้อยู่ในค่า pH ที่ 12-13 จากนั้นนำข้าวไรซ์เบอร์รี่ (จากสหกรณ์เกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ไปต้มกับน้ำปูนใสหรือน้ำด่างในอัตราส่วน 1:2 (ข้าว 100 กรัม ต่อ น้ำปูนขาว 200 กรัม) โดยในระหว่างการต้มต้องควบคุมอุณหภูมิของน้ำให้ได้ 70 องศาเซลเซียส ต้มนาน 20 นาที จากนั้นนำข้าวไรซ์เบอร์รี่ล้างน้ำเปล่า 2 ครั้ง และพักไว้ให้สะเด็ดน้ำเป็นเวลา 5 นาที นำไปปั่นด้วยเครื่องปั่นอาหาร จนข้าวไรซ์เบอร์รี่ละเอียดมีลักษณะเป็นเจล ใสในภาชนะแล้วปิดด้วยฟิล์มถนอมอาหารเพื่อป้องกันไม่ให้แป้งแห้ง

2. การกำหนดสูตรและปริมาณแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ทดแทนแป้งสาลีในผลิตภัณฑ์ขนมปัง

การผลิตขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ในปริมาณต่างๆ กัน ได้แก่ ร้อยละ 0 (สูตรมาตรฐาน), 40, 50 และ 60 (ดังตารางที่ 1) เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ความชื้นฟู และสีของผลิตภัณฑ์ ศึกษาคุณค่าทางโภชนาการและศึกษาความชอบทางประสาทสัมผัสด้านลักษณะปรากฏ สี กลิ่น ความชื้นฟู เนื้อสัมผัส รสชาติ และความชอบโดยรวมของผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 1 ส่วนผสมและอัตราส่วนต่างๆในการทำขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

สูตรขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

ส่วนประกอบ	สูตรมาตรฐาน	สูตรแป้งข้าวไรซ์-	สูตรแป้งข้าวไรซ์-	สูตรแป้งข้าวไรซ์-
		เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ ร้อยละ 40	เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ ร้อยละ 50	เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ ร้อยละ 60
แป้งขนมปัง	400 กรัม	240 กรัม	200 กรัม	160 กรัม
ไข่ไก่	25 กรัม	25 กรัม	25 กรัม	25 กรัม
น้ำตาล	100 กรัม	100 กรัม	100 กรัม	100 กรัม
เนยสดชนิดจืด	50 กรัม	50 กรัม	50 กรัม	50 กรัม
นมข้นจืด	120 กรัม	120 กรัม	120 กรัม	120 กรัม
ยีสต์	11 กรัม	11 กรัม	11 กรัม	11 กรัม
โคบรมิม	1.25 กรัม	1.25 กรัม	1.25 กรัม	1.25 กรัม
เลซิทิน	3.75 กรัม	3.75 กรัม	3.75 กรัม	3.75 กรัม
น้ำเปล่า	80 กรัม	80 กรัม	-	-
แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์	-	160	200 กรัม	240 กรัม

3. การผลิตขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

การผลิตขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ในปริมาณต่างๆ กัน ได้แก่ ร้อยละ 0 (สูตรมาตรฐาน), 40, 50 และ 60 ของปริมาณแป้งสาลีทั้งหมดในการผลิตขนมปัง โดยในการผลิตได้แบ่งส่วนผสมออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ส่วนผสมของแห้ง และ 2. ส่วนผสมของเหลว ซึ่งผสมส่วนผสมที่ 1 (ของแห้ง) เริ่มจากนำแป้งขนมปัง ยีสต์ สารเสริม(โคบรมิมและเลซิทิน) เนยสด (อุณหภูมิห้อง) และแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ ผสมเข้าด้วยกัน จากนั้นนำส่วนที่ 2 (ของเหลว) ได้แก่ ส่วนผสมของไข่ไก่และน้ำตาลทราย (ตีให้เข้ากันด้วยตะกร้อมือ) จากนั้นเติมเกลือ น้ำ และนมข้นจืดผสมให้เข้ากัน นำส่วนผสมของเหลวไปนวดผสมกับส่วนผสมของแห้ง ด้วยเครื่องนวดแป้ง ที่ความเร็วระดับ 2 เป็นเวลา 20 นาที และนำแป้งที่นวดจนเนื้อเนียนปิดฟิล์มถนอมอาหาร พักไว้ 30 นาที จากนั้นนำมาตัดแบ่งแป้ง ก้อนละ 350 กรัม ใช้ไม้ขนาดแป้งคลึงแป้งให้เป็น

แผ่นและม้วนให้แน่น ใส่พิมพ์ที่ทำด้วยเนย พักไว้อีก 30 นาที แล้วนำเข้าเตาอบที่อุณหภูมิ 155 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 35 นาที

4. การประเมินผล การศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพ : ความชื้นฟู (วัดจากความสูงของขนมปังโดยเครื่องมือเวอร์เนียคาลิเปอร์) และสีของผลิตภัณฑ์ (วัดสีโดยการบันทึกภาพและเปรียบเทียบสี) การศึกษาคุณค่าทางโภชนาการ : โดยโปรแกรมคำนวณคุณค่าสารอาหาร Immucal program ของสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล และ การศึกษาการยอมรับทางประสาทสัมผัส: ประเมินคุณภาพทางด้านประสาทสัมผัสด้านลักษณะปรากฏ สี กลิ่น รสชาติ ความชื้นฟู เนื้อสัมผัสและความชอบโดยรวม ด้วยแบบประเมินความชอบทางด้านประสาทสัมผัสแบบ 9 – Point Hedonic Scale โดยใช้ผู้ทดสอบที่ไม่ผ่านการฝึกฝนจำนวนทั้งหมด 50 คน ซึ่งผู้ทดสอบจะได้รับตัวอย่างของผลิตภัณฑ์จำนวน 4 ตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่ม

5. การวิเคราะห์ผล วิเคราะห์ความแปรปรวนโดยใช้ One-way Anova ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (DMRT) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป spss จากนั้นแปลผลตามช่วงของระดับความชอบ 9 ระดับ

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทางกายภาพ

1.1 ความชื้นฟู (ความสูงของผลิตภัณฑ์) เมื่อทดแทนแป้งสาลีด้วยข้าวไรซ์เบอร์รี่มาพีริเจลาตินซ์ในปริมาณที่แตกต่างกัน ร้อยละ 0 (สูตรควบคุม), 40, 50 และ 60 ของปริมาณแป้งสาลีทั้งหมดในการผลิตขนมปัง และทดสอบคุณลักษณะทางกายภาพโดยการวัดการขึ้นฟู (ความสูง) ของผลิตภัณฑ์ พบว่า ความสูงของผลิตภัณฑ์ขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาตินซ์ในระดับปริมาณร้อยละ 40, 50 และ 60 ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) แต่สูตรควบคุมที่มีความแตกต่างจากสูตรอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% โดยมีความสูงมากที่สุดคือ 8.33 เซนติเมตร (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 คุณลักษณะด้านการขึ้นฟูของผลิตภัณฑ์ขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาตินซ์

สูตร/คุณลักษณะ	การขึ้นฟูของขนมปัง (ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)			
	สูตรมาตรฐาน	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีริเจลาตินซ์ 40%	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีริเจลาตินซ์ 50%	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีริเจลาตินซ์ 60%
ความสูง (ซม.)	8.33 ± 0.72 ^b	6.40 ± 0.20 ^a	6.35 ± 0.25 ^a	6.07 ± 0.21 ^a

^{a b c} หมายถึง ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรที่ต่างกันในแนวนอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$)

1.2 สีของผลิตภัณฑ์ เมื่อทดแทนแป้งสาลีด้วยข้าวไรซ์เบอร์รี่มาพีริเจลาตินซ์ ได้แก่ ร้อยละ 0 (สูตรควบคุม), 40, 50 และ 60 ของปริมาณแป้งสาลีทั้งหมดในการผลิตขนมปัง พบว่า ขนมปังที่ผสมแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาตินซ์มีสีม่วงที่เข้มกว่าสูตรมาตรฐาน และมีสีม่วงเข้มขึ้นตามปริมาณของแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่

เพิ่มขึ้น โดยขนมปังสูตรที่ทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีรีเจลาติไนซ์ที่ระดับร้อยละ 60 มีสีเข้มที่สุด (ดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 คุณลักษณะด้านสีของขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีรีเจลาติไนซ์ในปริมาณที่ต่างกัน (ร้อยละ 0 สูตรควบคุม, ร้อยละ 40, 50 และ 60 ตามลำดับ โดยเรียงจากซ้ายไปขวา)

2. การประเมินคุณค่าทางโภชนาการ

จากการคำนวณคุณค่าทางโภชนาการ (ดังตารางที่ 3) ของผลิตภัณฑ์ขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีรีเจลาติไนซ์ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน (ร้อยละ 0 (สูตรมาตรฐาน), 40, 50 และ 60) พบว่า มีปริมาณพลังงานที่ลดลง คือ 189, 168, 162 และ 157 กิโลแคลอรีต่อหนึ่งหน่วยบริโภค ตามลำดับ และมีปริมาณสารประกอบของแอนโทไซยานินที่เพิ่มขึ้น ได้แก่สารเบต้าแคโรทีน ซึ่งเท่ากับ 1, 5, 6 และ 7 กรัมต่อหนึ่งหน่วยบริโภค ตามลำดับ วิตามินเอเช่นกัน โดยการคำนวณพบว่า ปริมาณวิตามินเอเท่ากับ 34.43, 34.74, 34.82 และ 34.93 RE. ต่อหนึ่งหน่วยบริโภค ตามลำดับ และโพลีฟีนอล มีปริมาณเท่ากับ 0, 90.8, 113.5 และ 136.2 มิลลิกรัมต่อหนึ่งหน่วยบริโภค ตามลำดับ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 คุณค่าทางโภชนาการของขนมปังสูตรต่างๆ (ต่อขนมปัง 1 เสิร์ฟ หรือ 55 กรัม)

สารอาหาร	สูตรมาตรฐาน	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีรีเจลาติไนซ์ 40%	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีรีเจลาติไนซ์ 50%	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีรีเจลาติไนซ์ 60%
พลังงาน (Kcal)	189	168	162	157
คาร์โบไฮเดรต (g)	31	27	26	25
ใยอาหาร (g)	0.93	0.77	0.74	0.69
โปรตีน (g)	5	4	4	3
ธาตุเหล็ก (mg)	0.35	0.33	0.33	0.32
วิตามินเอ (RE)	34.43	34.74	34.82	34.93
เบต้าแคโรทีน (μg)	1	5	6	7
โพลีฟีนอล (μg)	0	90.8	113.5	136.2
แอนโทไซยานิน (mg)	0	1.8	2.26	2.71

อ้างอิงข้อมูลจากฐานข้อมูลโปรแกรม Inmucal program, สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล และกองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว, ศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าวและหน่วยปฏิบัติการค้นหาและใช้ประโยชน์ยีนข้าว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. การยอมรับทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภค

การทดสอบความชอบทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภคต่อลักษณะที่ปรากฏ สี กลิ่น โดยรวม กลิ่นข้าวไรซ์เบอร์รี่ เนื้อสัมผัส โดยรวม เนื้อสัมผัสข้าวไรซ์เบอร์รี่ รสชาติ และความชอบโดยรวม ต่อผลิตภัณฑ์ขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีเจลาติโนซ์ในปริมาณที่ต่างกัน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ร้อยละ 0 (สูตรควบคุม), 40, 50 และ 60 พบว่า ด้านลักษณะที่ปรากฏ สี และกลิ่น โดยรวมของทั้ง 4 สูตรนั้น ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ส่วนคะแนนประเมินคุณลักษณะด้านกลิ่นข้าวไรซ์เบอร์รี่ เนื้อสัมผัสโดยรวม เนื้อสัมผัสข้าวไรซ์เบอร์รี่ รสชาติ และความชอบโดยรวม (จากตารางที่ 4) พบว่า ทั้ง 3 สูตรมีคะแนนสูงกว่าสูตรมาตรฐาน และสูตรทดแทนร้อยละ 40-50 พบว่า มีคะแนนความชอบในทุกด้าน (ยกเว้นลักษณะปรากฏ สี และกลิ่น โดยรวม) สูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับสูตรมาตรฐาน ($p \leq 0.05$)

ตารางที่ 4 คะแนนความชอบทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภคต่อความผลิตภัณฑ์ขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีเจลาติโนซ์

ลักษณะทางประสาทสัมผัส	คะแนนความชอบของขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีเจลาติโนซ์ (ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)			
	สูตรมาตรฐาน	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีเจลาติโนซ์ 40%	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีเจลาติโนซ์ 50%	สูตรแป้งข้าวไรซ์พีเจลาติโนซ์ 60%
	ลักษณะที่ปรากฏ <i>NS</i>	6.75 ± 1.54	6.67 ± 1.46	6.79 ± 1.40
สี <i>NS</i>	6.87 ± 1.65	6.98 ± 1.21	6.98 ± 1.16	6.77 ± 1.33
กลิ่นโดยรวม <i>NS</i>	6.25 ± 1.58	6.58 ± 1.33	6.42 ± 1.39	6.12 ± 1.59
กลิ่นข้าวไรซ์เบอร์รี่	5.31 ± 1.68 ^a	6.37 ± 1.38 ^b	6.37 ± 1.38 ^b	5.94 ± 1.66 ^b
เนื้อสัมผัสโดยรวม	5.17 ± 1.78 ^a	6.60 ± 1.57 ^b	6.37 ± 1.53 ^a	6.27 ± 1.78 ^a
เนื้อสัมผัสข้าวไรซ์เบอร์รี่	5.44 ± 1.73 ^a	6.58 ± 1.3 ^b	6.77 ± 1.45 ^b	6.23 ± 1.75 ^b
รสชาติ	5.46 ± 1.90 ^a	6.40 ± 1.74 ^b	6.63 ± 1.54 ^b	5.90 ± 1.9 ^{ab}
ความชอบโดยรวม	5.88 ± 1.65 ^a	6.65 ± 1.48 ^{bc}	6.94 ± 1.36 ^c	6.31 ± 1.63 ^{ab}

^{a b c} หมายถึง ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรที่ต่างกันในแนวนอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$)

NS หมายถึง ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ขนมปังสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีเจลาติโนซ์ ในสัดส่วนที่แตกต่างที่ร้อยละ 0 (สูตรมาตรฐาน), 40, 50 และ 60 ด้านความชื้นฟู พบว่า ความสูงของขนมปังในแต่ละสูตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์

เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ส่งผลให้ความชื้นฟูของขนมปังของสูตรมาตรฐานลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของของ สุจิตตา และคณะ, 2561 ที่ศึกษาการพัฒนาสูตรขนมปังแซนด์วิชโดยใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลีในขนมปังแซนด์วิช ที่พบว่าการทดแทนแป้งสาลีด้วยรำข้าวไรซ์เบอร์รี่ซึ่งส่งผลให้ปริมาณกลูเตนที่มีอยู่ในแป้งสาลีลดลงจึงส่งผลให้ความแข็งแรงของกลูเตน ทำให้ผนังเซลล์ขนมปังแซนด์วิชเกิดการฉีกขาดจึงอู่มอากาศไว้ในเซลล์ได้น้อยลง ปริมาตรจำเพาะของขนมปังแซนด์วิชจึงลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ขนมปังแซนด์วิชมีปริมาตรลดลงเมื่อทดแทนด้วยรำข้าวไรซ์เบอร์รี่

การทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ในสัดส่วนที่แตกต่างกันที่ร้อยละ 40 50 และ 60 พบว่ามีผลทำให้ขนมปังมีสีที่ม่วงที่เข้มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตตา และคณะ, 2561 ที่ศึกษาการพัฒนาสูตรขนมปังแซนด์วิชโดยใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลี ที่พบว่าเมื่อทดแทนแป้งสาลีด้วยรำข้าวไรซ์เบอร์รี่ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ค่าความสว่าง (L^*) มีค่าลดลง แต่ค่าความสว่าง (L^*) และค่าสีแดง (a^*) ที่ร้อยละ 40 60 และ 80 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) และเนื่องจากรำข้าวไรซ์เบอร์รี่มีสารสีม่วงน้ำเงินจากแอนโทไซยานิน ขนมปังแซนด์วิช ที่ผสมรำข้าวไรซ์เบอร์รี่ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นจึงมีค่าสีเหลือง (b^*) เข้าใกล้สีน้ำเงินมากขึ้น ส่งผลต่อค่าความสว่าง (L^*) ของขนมปังให้มีค่าลดลง

ในด้านคุณค่าทางโภชนาการ พบว่า เมื่อมีปริมาณแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ในผลิตภัณฑ์ขนมปังที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ปริมาณโพลีฟีนอล ซึ่งเป็นสารประกอบของแอนโทไซยานินที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นตามลำดับ เช่นเดียวกับปริมาณเบต้าแคโรทีนและวิตามินเอเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสูตรมาตรฐานที่ไม่ได้ทดแทนแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ อย่างไรก็ตามปริมาณแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ปริมาณของพลังงานและคาร์โบไฮเดรตลดลงตามปริมาณที่เพิ่มขึ้นของแป้งที่ทดแทน ซึ่งเป็นผลที่ดีในการบริโภค เนื่องจากสารอาหารทั้งสองตัวเป็นสารที่ถูกจำกัดปริมาณในการรับประทาน สำหรับปริมาณใยอาหารพบว่ามีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยการแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ไปพีริเจลาติไนซ์ในงานวิจัยนี้ส่งผลให้ขนมปังสูตรทดแทนร้อยละ 50 ซึ่งเป็นสูตรที่ผู้บริโภคให้การยอมรับด้านความชอบโดยรวมมากที่สุด มีปริมาณใยอาหารเท่ากับ 0.74 กรัมต่อขนมปัง 1 เสิร์ฟ (55 กรัม) ซึ่งน้อยกว่าปริมาณใยอาหารที่เสริมรำข้าวไรซ์เบอร์รี่จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาสูตรขนมปังแซนด์วิชโดยใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลี ของ สุจิตตา และคณะ (2561) ที่พบว่าการทดแทนด้วยรำข้าวไรซ์เบอร์รี่ปริมาณร้อยละ 20 ซึ่งเป็นสูตรที่ผู้บริโภคยอมรับด้านความชอบโดยรวมมากที่สุด มีปริมาณใยอาหารเท่ากับ 1.96 กรัมต่อขนมปัง 1 เป็นผลจากการใช้แหล่งวัตถุดิบที่มีใยอาหารที่สูงกว่าแป้งข้าวไม่ขัดสี

อย่างไรก็ตามการใช้แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ทดแทนแป้งสาลีในผลิตภัณฑ์ขนมปังในการวิจัยนี้ สามารถทดแทนได้ถึงร้อยละร้อยละ 50-60 ของปริมาณแป้งสาลีทั้งหมดในการผลิตขนมปัง โดยสูตรสูตรทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พีริเจลาติไนซ์ร้อยละ 50 มีคะแนนความชอบโดยรวมที่สูงที่สุด เท่ากับ 6.94 ± 1.36 (ระดับความชอบปานกลาง) ซึ่งสามารถทดแทนได้ในปริมาณสูงกว่าการใช้รำข้าว จากการพัฒนางานวิจัยเรื่องการพัฒนาสูตรขนมปังแซนด์วิชโดยใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลี (สุจิตตา และคณะ,

2561) และเรื่องการใช้แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลีในขนมปังหวาน (กฤติมา และปิยนัน, 2557) ที่สามารถทดแทนแป้งสาลีได้สูงสุด เพียงร้อยละ 20-25

สรุปผลการวิจัย

การทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ ในสัดส่วนที่แตกต่างกันที่ร้อยละ 0 (สูตรมาตรฐาน), 40, 50 และ 60 มีผลต่อการขึ้นฟู (ความสูง) ของขนมปัง โดยขนมปังที่ทดแทนด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์จะมีความขึ้นฟูที่น้อยกว่าขนมปังสูตรปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% การทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ขนมปังมีสีม่วงที่เข้มขึ้น การทดสอบทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ พบว่า การเพิ่มปริมาณของข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อคะแนนความชอบทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภค ในด้านกลิ่นข้าวไรซ์เบอร์รี่ เนื้อสัมผัสโดยรวม เนื้อสัมผัสข้าวไรซ์เบอร์รี่ รสชาติ และความชอบโดยรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ยกเว้นคุณลักษณะที่ปรากฏ สี และกลิ่นโดยรวม

การทดแทนด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ส่งผลให้ปริมาณโพลีฟีนอล เบต้าแคโรทีน และวิตามินเอ ของขนมปังเพิ่มมากขึ้น แต่ปริมาณของพลังงาน คาร์โบไฮเดรต ใยอาหาร และโปรตีนลดลง โดยขนมปังสูตรทดแทนแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์ ร้อยละ 50 ที่ได้คะแนนการยอมรับสูงที่สุดมีปริมาณโพลีฟีนอล เท่ากับ 17.65 μg เบต้าแคโรทีน เท่ากับ 0.74 mg และวิตามินเอ เท่ากับ 34.82 RE และปริมาณแนโทไซยานิน เท่ากับ 2.6 mg ต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (55 กรัม) การวิจัยแสดงให้เห็นว่าการทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์สามารถลดการใช้แป้งสาลีในผลิตภัณฑ์ขนมปังได้จริงและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดเพื่อส่งเสริมการใช้และมูลค่าของข้าวไรซ์เบอร์รี่ในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับอายุการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ขนมปังทดแทนแป้งสาลีด้วยแป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่พรีเจลาติไนซ์

ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปังโดยเสริมคุณค่าทางโภชนาการจากแหล่งอื่นๆ เพื่อเพิ่มธาตุเหล็ก ใยอาหาร หรืออื่นๆ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับสารอาหารที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กฤติมา นพกรมงคล และปิยนัน แสนกล้า. (2557). การใช้แป้งข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลีในขนมปังหวาน. คหกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

- จินตนา แจ่มเมฆ และ อรอนงค์ นัยวิกุล. (2549). เบเกอรี่เทคโนโลยีเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8 หน้า 25-59.
- จุฬาลักษณ์ ทวีบุตร. (2551). การเพิ่มการสะสมแอนโทไซยานินในรากสะสมอาหารของกราวเครือแดงด้วยเอทีฟอนและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดกราวเครือแดง. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชื่นจิต สิปญา. (2558). ไรซ์เบอร์รี่ ข้าวดี มีประโยชน์. สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมวิทยาศาสตร์บริการ.
- ประสงค์ เทียนบุญ. (2553). บทบาทของสารต้านอนุมูลอิสระกับสุขภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.med.cmu.ac.th>
- ประสงค์ เทียนบุญ. โยอาหาร. หน่วยโภชนศาสตร์และศูนย์วิจัยโภชนาการ คณะแพทยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเสริฐ ศรีไพโรจน์. (2530). การพรีเจลาติไนซ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://eu.lib.kmutt.ac.th>
- พัชริ แดงด้วง และ สุภาณี คำนวริยะกุล. (2560). การใช้แป้งข้าวกล้องพรีเจลาติไนซ์ทดแทนแป้งสาลีในขนมปังแผ่นอบกรอบ. วารสารเกษตร. 33 (2), 291 – 298.
- ไพโรจน์ วิริยจารี. (2539). การวางแผนและการวิเคราะห์ทางด้านประสาทสัมผัส. ภาควิชาเทคโนโลยีการอาหาร. ศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าวและหน่วยปฏิบัติการค้นหาและใช้ประโยชน์ยีนข้าว.
- สำนักพิมพ์แม่บ้าน. สารเสริมคุณภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.maeban.co.th>
- สิทธพร ผดุงยุทธ. (2559). การแปรผันแอนโทไซยานิน โปรงแอนโทไซยานินดินและแคโรทีนอยด์ในรำข้าวสี จากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่ต่างกันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เกษตรกรรม สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- สุจิตตา เรืองรัศมีและกนกวรรณ จัควงษ์. (2561). การพัฒนาสูตรขนมปังแซนด์วิชโดยใช้รำข้าวไรซ์เบอร์รี่ทดแทนแป้งสาลี. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 13 (1), 123-137.
- สุพิชญา คำคม. (2561). ผลของการเติมผงคอกโซนอนบแห้งที่มีต่อลักษณะทางกายภาพ คุณค่าทางโภชนาการ และทางประสาทสัมผัสของคุกกี้เนย. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 13 (1), 139-154.
- หมอชาวบ้าน. (2548). สารต้านอนุมูลอิสระจำเป็นต่อร่างกายอย่างไร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.doctor.or.th>

การเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิตทางการเกษตร : การพัฒนาเม็ดไข่มุกผสมน้ำมะเขือเทศ

Value Added for Agricultural Products: Development of Tomato juice Bubbles

โสธยา คำฟู¹ อโนทัย เตมทิววุฒิ¹ และ อรยา พรเอี่ยมมงคล^{*2}

Soraya Khamfu Anothai Teumtawewut and Orraya Porniammongkol

บทคัดย่อ

มะเขือเทศเป็นผลผลิตทางการเกษตรของไทยที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง การเพิ่มมูลค่าให้มะเขือเทศในผลิตภัณฑ์ขอยอดนิยมจะช่วยส่งเสริมให้อาหารนั้นมีคุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น และเป็นการเพิ่มมูลค่าของมะเขือเทศให้สูงขึ้นอีกด้วย ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเม็ดไข่มุกผสมน้ำมะเขือเทศซึ่งผลิตจากแป้งมันสำปะหลัง น้ำตาลทรายแดง แชนแทนกัม และน้ำมะเขือเทศในปริมาณต่างๆ กัน 3 สูตร (สูตรที่ 1 : น้ำมะเขือเทศร้อยละ 0 (สูตรควบคุม) สูตรที่ 2 : ร้อยละ 75 และ สูตรที่ 3 : ร้อยละ 100 ตามลำดับ) ศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพ (ด้านน้ำหนักและสี) คุณลักษณะทางประสาทสัมผัส (ด้านลักษณะที่ปรากฏ สี กลิ่น โดยรวม กลิ่นของมะเขือเทศ รสชาติของมะเขือเทศ ความเหนียวหนึบ และความชอบโดยรวม) ด้วยวิธี 9-Point Hedonic Scale โดยผู้ทดสอบที่ไม่ผ่านการฝึกฝน จำนวน 50 คน ประเมินคุณค่าทางโภชนาการด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป INMUCAL Nutrients Program V.3.2 และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสูตรด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range Test ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ผลการวิจัยพบว่า น้ำหนักของเม็ดไข่มุกพร้อมรับประทานทั้ง 3 สูตร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) สีของเม็ดไข่มุกพร้อมรับประทานสูตรควบคุมมีสีน้ำตาลเข้ม ขณะที่สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100 มีสีส้มแดงเข้มมากขึ้นตามปริมาณน้ำมะเขือเทศ คะแนนความชอบทางประสาทสัมผัสในทุกคุณลักษณะของไข่มุกทั้ง 3 สูตร ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) โดยคะแนนด้านกลิ่นอยู่ในระดับ ความชอบปานกลาง (สูตรที่ 1-3 เท่ากับ 6.66 ± 1.42 , 6.62 ± 1.46 และ 6.58 ± 1.43 ตามลำดับ) ด้านรสชาติ อยู่ในระดับชอบเล็กน้อย (สูตรที่ 1-3 เท่ากับ 5.84 ± 1.68 , 5.76 ± 1.67 และ 5.94 ± 1.58 ตามลำดับ) ด้านของความเหนียวหนึบอยู่ในระดับ เฉยๆ (สูตรที่ 2 และ 3 เท่ากับ 5.18 ± 2.16 และ 5.46 ± 1.97 ตามลำดับ) ถึง ชอบเล็กน้อย (สูตรที่ 1 เท่ากับ 5.94 ± 1.87) และความชอบโดยรวมอยู่ในระดับ ชอบปานกลาง (สูตรที่ 1-3 เท่ากับ 6.80 ± 1.30 , 6.36 ± 1.48 และ 6.34 ± 1.42 ตามลำดับ) การวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการพบว่า ไข่มุกสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 100 มีปริมาณไลโคปีนสูงสุด (2.24 มิลลิกรัมต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (60กรัม))

คำสำคัญ: แป้งมันสำปะหลัง แชนแทนกัม ไลโคปีน 9-Point Hedonic Scale

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรีและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

* Corresponding author: e-mail porniammongkol@gmail.com

Abstract

Tomatoes are one of Thailand agricultural products that are highly nutritious. Thus, by adding tomatoes as the ingredient in several popular products could promote the nutritional value of that product and increases the economic value of tomatoes. The objective of this study was to develop tomato juice bubbles by blending three different concentrations of tomato juice: Formula I: 0% (control); Formula II: 75%; and Formula III: 100 %, with tapioca starch, brown sugar, and Xanthan gum. The physical properties (color and weight) and sensory characteristics (appearance, color, odor, tomato odor, tomato flavor, gumminess, and overall preferences) of tomato juice bubbles were examined using a 9–point hedonic scale with 50 untrained panelists. The nutritive values of products were evaluated by INMUCAL Nutrients Program V.3.2. Duncan’s New Multiple Range Test at 95% confidence level was used to compare the mean differences between the formulas. The findings indicated that the weight of 3 ready-to-eat bubbles were not significantly ($p > 0.05$). The color of the control formula bubbles was dark brown, while the formulas contain 75% and 100 % tomato juice showed red-orange color due to the tomato juice concentration. The score of preference tests showed no statistically significant difference among the formulas. Odor preferences score of all formulas were rated as like moderately (6.66 ± 1.42 , 6.62 ± 1.46 , and 6.58 ± 1.43 , for Formula I-III, respectively), while flavor preferences score of all formulas were rated as like slightly (5.84 ± 1.68 , 5.76 ± 1.67 and 5.94 ± 1.58 , for Formula I-III, respectively.). Gumminess preference scores of all formulas were rated as neither like or dislike (Formula II and III were 5.18 ± 2.16 and 5.46 ± 1.97 , respectively) and like slightly for Formula I (5.94 ± 1.87). Overall preferences scores were rated as like moderately (6.80 ± 1.30 , 6.36 ± 1.48 and 6.34 ± 1.42 , for Formula I-III, respectively). Results from the analysis of nutritional value showed that 100% tomato juice bubbles had the highest lycopene content (2.24 mg per serving (60 grams)).

Keywords: Tapioca Starch, Xanthan gum, Lycopene, 9-Point Hedonic Scale

บทนำ

“ชาไข่มุก” เครื่องดื่มยอดนิยมที่มีกระแสแรงในปัจจุบัน มีธุรกิจร้านชาไข่มุกเปิดบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอยู่ทั่วทุกแห่ง โดย “เม็ดไข่มุก” (Bubble หรือ Purl) นิยมบริโภคนั้นมีต้นกำเนิดจากไต้หวัน ทำจากแป้งมันสำปะหลังและน้ำตาลปั้นเป็นก้อนกลมขนาดเล็กต้มสุก นำมาใส่ในเครื่องดื่มโดยนิยมทำในฤดูร้อนเพื่อดื่มกับชาเย็น ปัจจุบันเม็ดไข่มุกมีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น สี กลิ่น หรือรสชาติ อย่างไรก็ตามเมื่อประเมินคุณค่าทางโภชนาการแล้วพบว่า เม็ดไข่มุก 30 กรัม ให้พลังงาน 100 กิโลแคลอรี (สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยบูรพา, 2557: ออนไลน์) ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีสารอาหารอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย

หากรับประทานมากเกินไปจะส่งผลให้น้ำหนักเกินมาตรฐาน และเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ ซึ่งปัจจุบันพบว่าวัยรุ่นไทยนิยมเลือกเครื่องดื่มประเภทชาที่ใส่เม็ดไข่มุก เช่น ชานมไข่มุก ชาเขียวนมไข่มุก ชานมเย็นไข่มุก มากขึ้น (SME Frog, 2561: ออนไลน์)

มะเขือเทศ เป็น ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นสุดยอดอาหารชนิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ด้านความงามและสุขภาพกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากผลมะเขือเทศมีคุณค่าทางโภชนาการสูง อุดมไปด้วยวิตามินและแร่ธาตุหลายชนิด มีกลุ่มแคโรทีนอยด์ (carotenoid) ได้แก่ แคโรทีนอยด์ (beta-carotene) และลูทีน (Lutein) สารไลโคปีน (lycopene) โดยการศึกษาทางเภสัชวิทยาพบว่า มะเขือเทศและสารไลโคปีนมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ชะลอความแก่ ด้านการอักเสบ ช่วยลดไขมัน น้ำตาลในเลือด และมีฤทธิ์ต้านมะเร็งได้หลายชนิด (กฤติยา ไชยนอก, 2558)

มะเขือเทศเป็นผลิตผลการเกษตรของไทยชนิดหนึ่งที่มีความต้องการสูง ขณะเดียวกันในช่วงการผลิตที่มีปริมาณมากทำให้มะเขือเทศราคาตกต่ำ ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมมูลค่าของผลิตผลทางการเกษตรของไทย อีกทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารของไทย การวิจัยนี้จึงต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เม็ดไข่มุกผสมมะเขือเทศมีคุณค่าทางโภชนาการสูงและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภค และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตผลทางการเกษตรอีกทางหนึ่งในอนาคต

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนาเม็ดไข่มุกผสมน้ำมะเขือเทศ และมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ได้แก่ 1) ศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพของเม็ดไข่มุกที่ทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศในปริมาณต่างๆ กัน และ 2) ทดสอบคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสต่อเม็ดไข่มุกที่ทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศในปริมาณต่างๆ กัน

วิธีการวิจัย

การทดลองนี้วางแผนการทดลองแบบสุ่มอย่างสมบูรณ์ (Completely Randomized Design: CRD) เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ (ด้านน้ำหนักและสี) ของเม็ดไข่มุกที่มีส่วนผสมหลักจาก แป้งมัน น้ำตาล แชนแทนกัม และน้ำ กำหนดปริมาณน้ำมะเขือเทศทดแทนปริมาณน้ำในสูตรที่ความเข้มข้นร้อยละ 75 และ 100 ทำการทดลองจำนวน 3 ซ้ำ จากนั้นประเมินคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์และประเมินปริมาณพลังงานและไลโคปีนของเม็ดไข่มุก และโดยใช้สเกลความชอบ 9 คะแนน (Nine-point hedonic scale) เพื่อวิเคราะห์ระดับการยอมรับในผู้ทดสอบจำนวน 50 คนที่ไม่ได้รับการฝึกฝน (Untrained Parent)

วัตถุดิบที่ใช้ในการทดลอง 1. แป้งมันสำปะหลัง (ตรา ปลามังกร) 2. น้ำตาลทรายแดง (Brown Sugar) (ตรา ต.ประเสริฐ) 3. แชนแทนกัม (ตรา Deasen) 4. น้ำสะอาด และ 5. น้ำมะเขือเทศพันธุ์ท้อเข้มข้น 100% (ตรา คอยคำ)

ตารางที่ 1 สูตรเมื่อดำเนินการ

ส่วนประกอบ	สูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์เมื่อดำเนินการจากน้ำมะเขือเทศ (น้ำหนัก (g))		
	สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ 0% (สูตรมาตรฐาน*)	สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ 100%	สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศที่ 75%
แป้งมันสำปะหลัง (ส่วนที่ 1)	37	37	37
แป้งมันสำปะหลัง (ส่วนที่ 2)	144	144	144
แซนแทนกัม	6	6	6
น้ำตาลอ้อยปั่น	80	80	80
น้ำสะอาด	120	-	30
น้ำมะเขือเทศสูตร 100%	-	120	90

* ปรับปรุงจากสูตรของ Ceci & Dionne. (2560). Street Food Adventures #03: Bubble Tea [Taiwan]. สืบค้นวันที่ 18 สิงหาคม 2561. จาก <http://www.bizarreisland.com/2017/06/BobaTea3.html>

วิธีการทำเมื่อดำเนินการ

- นำแป้งมันสำปะหลังส่วนที่ 1 ผสมกับน้ำ* และน้ำตาลทรายแดงให้เข้ากันแล้วกรองด้วย กระชอน
- จากนั้นใส่แซนแทนกัมลงไปแล้วตีด้วยความเร็วสูงใช้เวลาตี 2 นาที
- ค่อยๆ ผสมแป้งมันสำปะหลังส่วนที่ 1 ลงไปที่ละน้อยลงไป เพื่อป้องกันแป้งฟุ้งกระจายระหว่างตี ติให้ละลายใช้เวลา 2 นาที นำไปให้ความร้อนด้วยไมโครเวฟ 800w , 30 วินาที
- จากนั้นแป้งมันสำปะหลังส่วนที่ 2 แล้วนวดแป้ง 5 นาที
- พักแป้ง 10 นาที
- แบ่งแป้งก้อนละ 26 กรัม แล้วคลึงแป้งเป็นเส้นให้มีความยาว 40 เซนติเมตร จากนั้นตัดให้มีความยาว 0.5 เซนติเมตร (ใช้ผ้าขาวบางชุบน้ำบิดพอหมาดคลุมแป้งไว้)
- ต้มเมื่อดำเนินการขณะน้ำเดือดจัด เมื่อมูกลอยตัวให้ปรับเป็นไฟกลางต้มต่อจนครบ 15 นาที
- เมื่อครบ 15 นาที ให้ปิดเตาแก๊สแล้วปิดผ้ามื้อทิ้งไว้อีก 10 นาที
- ตัดเมื่อดำเนินการออกมาผ่านน้ำอุณหภูมิห้อง 2 รอบ รอบละ 5 วินาที
- เมื่อขั้นตอนการทำเมื่อดำเนินการทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศเสร็จสิ้นจะทำการศึกษาลักษณะทางกายภาพ ด้านน้ำหนักและสี คำนวณคุณค่าทางโภชนาการและปริมาณไลโคปีน และด้านลักษณะที่ปรากฏ สี กลิ่นโดยรวม กลิ่นของมะเขือเทศ รสชาติของมะเขือเทศ ความเหนียวหนึบ และความชอบโดยรวม

หมายเหตุ * ขั้นตอนการทำเมื่อดำเนินการผสมน้ำมะเขือเทศ (สูตรที่ 2 และ 3) ใช้ น้ำมะเขือเทศแทนน้ำเปล่าในสูตรที่ 1

การประเมินคุณลักษณะทางกายภาพ (ด้านน้ำหนักและสี) ของเม็ดไข่มุก

การประเมินลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ น้ำหนักโดยวิธีการชั่งน้ำหนัก (กรัม) และสี โดยวิธีบันทึกภาพ และเปรียบเทียบระหว่างแต่ละตัวอย่าง (ทำการทดลอง จำนวน 3 ซ้ำ) และนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การประเมินปริมาณพลังงานและไลโคปีนในเม็ดไข่มุก

ประเมินปริมาณพลังงานและสารอาหารของเม็ดไข่มุก ทั้ง 3 สูตร (สูตรควบคุมและสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปคำนวณสารอาหาร INMUCAL-Nutrients V.3.2 ของสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล

ประเมินปริมาณไลโคปีน โดยอ้างอิงข้อมูลจากฉลากโภชนาการผลิตภัณฑ์น้ำมะเขือเทศ 100% ตราย่อยค่า เปรียบเทียบอ้างอิงค่า Recommended Daily Intakes (RDI) จากวารสาร The journal of Nutrition, Volume 135, Issue 8 (Marisa Porrini, 2005) ระบุว่า RDI เท่ากับ 6.3 มิลลิกรัมต่อวัน

การทดสอบทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ

ประเมินความชอบทางประสาทสัมผัสด้านคุณลักษณะที่ปรากฏ สี กลิ่น โดยรวม กลิ่นของมะเขือเทศ รสชาติโดยรวม รสชาติของมะเขือเทศ ความเหนียวหนึบ และความชอบโดยรวมของผลิตภัณฑ์ โดยผู้ทดสอบชิมที่ไม่ผ่านการฝึกฝนจำนวน 50 คน (n=50) โดยใช้สเกล 9 ระดับ (Nine-point hedonic scale) และตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจด้านการซื้อผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์ทางสถิติ

โดยใช้โปรแกรม SPSS Ver.20 วิเคราะห์ค่าสถิติวิเคราะห์ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแต่ละทรีตเมนต์ด้วยวิธีการเปรียบเทียบทีละคู่ (Treatment Means Analysis Using Multiple Comparisons) ; วิธี Duncan's New Multiple Range Test (DMRT/DUNCAN)

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทางกายภาพด้านน้ำหนักของเม็ดไข่มุกสูตรควบคุมและสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของน้ำหนักเม็ดไข่มุกพร้อมรับประทานสูตรต่างๆ (n=3)

คุณลักษณะทางกายภาพ	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของน้ำหนักเม็ดไข่มุก		
	0	75	100
น้ำหนัก ^{NS}	957.33 ± 3.51	961.67 ± 9.71	972.67 ± 10.01

^{NS} หมายถึง ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p> 0.05)

คุณลักษณะทางกายภาพของเม็ดไข่มุกด้านหน้าของสูตรควบคุมและสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ ร้อยละ 75 และ 100 ที่ผ่านการต้มและทิ้งให้สะเด็ดน้ำไว้ 5 นาที พบว่ามีน้ำหนักระหว่าง 957.33 ถึง 972.67 และเป็นน้ำหนักที่ไม่มีมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังแสดงในตารางที่ 2

2. คุณลักษณะทางกายภาพด้านสีของเม็ดไข่มุกสูตรควบคุมและสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100

ภาพที่ 1 ลักษณะที่ปรากฏของแป้งดิบของเม็ดไข่มุกสูตรต่างๆ (สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 0 (สูตรควบคุม) ร้อยละ 75 และ 100 จากซ้ายไปขวาตามลำดับ)

ภาพที่ 2 ลักษณะที่ปรากฏของเม็ดไข่มุกพร้อมรับประทานสูตรต่างๆ (สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ ร้อยละ 0 (สูตรควบคุม) ร้อยละ 75 และ 100 จากซ้ายไปขวาตามลำดับ)

จากภาพที่ 1 และ 2 แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ปรากฏ และสีของแป้งดิบของเม็ดไข่มุกสูตรต่างๆ ซึ่งสูตรควบคุมจะมีสีน้ำตาลอ่อน และสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศจะมีสีส้มแดงตามความเข้มข้นของน้ำมะเขือเทศ ด้านลักษณะที่ปรากฏ และสีของเม็ดไข่มุกพร้อมรับประทานทุกสูตรมีความวาวใส มีสีส้มแดงเข้มมากขึ้น

3. ปริมาณไลโคปีนในเม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100

ปริมาณไลโคปีนที่ได้รับจากเม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศจากการคำนวณ สูตรร้อยละ 75 และ สูตรร้อยละ 100 ต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (60 กรัม) มีปริมาณไลโคปีน 1.68 2.24 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 26.6 และ 35.5 ของปริมาณที่แนะนำให้รับประทานใน 1 วัน (RDI) ตามลำดับ โดยการรับประทานเม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ สูตรร้อยละ 100 ปริมาณหนึ่งหน่วยบริโภคหรือ 60 กรัม จะได้รับไลโคปีนถึง 1 ใน 3 ที่แนะนำให้รับประทานต่อวัน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปริมาณไลโคปีนในเมล็ดใข่มูกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100 (มิลลิกรัม และ ร้อยละ ของ RDI)

สูตรใข่มูก	ปริมาณไลโคปีน (มก.) ต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (60 ก.)	ร้อยละ ของ RDI**	ปริมาณไลโคปีน (มก.) ต่อ 100 ก.	ร้อยละ ของ RDI**
สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ 75%	1.68	26.6	2.80	44.00
สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ 100%	2.24	35.5	3.73	59.20

*อ้างอิงข้อมูลปริมาณ ไลโคปีนของน้ำมะเขือเทศจากฉลากโภชนาการของผลิตภัณฑ์น้ำมะเขือเทศ 100% ตรายอดค้า ที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการวิจัย

**อ้างอิงจากวารสาร The journal of Nutrition, Volume 135, Issue 8 (Marisa Porrini, 2005) ระบุว่า ปริมาณสารอาหารที่แนะนำให้บริโภคต่อวัน (Recommended Daily Intakes: RDI) เท่ากับ 6.3 มิลลิกรัมต่อวัน

4. คุณค่าทางโภชนาการของเมล็ดใข่มูกสูตรควบคุมและสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100

การประเมินคุณค่าทางโภชนาการของเมล็ดใข่มูกสูตรต่างๆ พบว่า การทดแทนน้ำเปล่าด้วยน้ำมะเขือเทศในเมล็ดใข่มูกส่งผลต่อพลังงานของเมล็ดใข่มูกทำให้เพิ่มขึ้นตามความเข้มข้นของน้ำมะเขือเทศในอัตราส่วนที่ทดแทน กล่าวคือ เมล็ดใข่มูกที่มีร้อยละของน้ำมะเขือเทศสูงขึ้นส่งผลทำให้มีพลังงานสูงขึ้น ดังตารางที่ 4 ตารางที่ 4 ปริมาณพลังงาน (kcal) ของเมล็ดใข่มูกสูตรควบคุมและสูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศสูตรต่างๆ

สูตรเมล็ดใข่มูก	ปริมาณพลังงาน* (kcal)** ต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (60 กรัม)	ปริมาณพลังงาน*(kcal)** ต่อ 100 กรัม
สูตรควบคุม (น้ำมะเขือเทศ 0%)	58.84	98.07
สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ 75%	59.81	99.68
สูตรทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ 100%	60.41	100.78

* คำนวณจากโปรแกรม INMUCAL-Nutrients V.3.2

** Kcal : Kilocalories (กิโลแคลอรี)

5. การประเมินคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เมล็ดใข่มูกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศในปริมาณที่แตกต่างกัน

การประเมินคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสโดยผู้ทดสอบชิมทั่วไปจำนวน 50 คน พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยของคะแนนความชอบทุกด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะปรากฏ สี กลิ่นโดยรวม รสชาติโดยรวม กลิ่นของมะเขือเทศ รสชาติของมะเขือเทศ ด้านความเหนียวหนึบ และความชอบโดยรวม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสของบริโภคต่อผลิตภัณฑ์เม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศในสูตรต่างๆ (n=50)

คุณลักษณะทางประสาทสัมผัส	สูตรเม็ดไข่มุก		
	สูตรที่ 1 (สูตรมาตรฐาน/ น้ำเปล่า)	สูตรที่ 2 (ทดแทนด้วย น้ำมะเขือเทศ 75%)	สูตรที่ 3 (ทดแทนด้วย น้ำมะเขือเทศ 100%)
ลักษณะที่ปรากฏ ^{NS}	6.90 ± 1.34	6.82 ± 1.49	6.78 ± 1.40
สี ^{NS}	7.04 ± 1.30	7.08 ± 1.15	6.92 ± 1.25
กลิ่นโดยรวม ^{NS}	6.66 ± 1.42	6.62 ± 1.46	6.58 ± 1.43
กลิ่นของมะเขือเทศ ^{NS}	5.88 ± 1.54	5.70 ± 1.58	5.84 ± 1.39
รสชาติของมะเขือเทศ ^{NS}	5.84 ± 1.68	5.76 ± 1.67	5.94 ± 1.58
ความเหนียวหนึบ ^{NS}	5.94 ± 1.87	5.18 ± 2.16	5.46 ± 1.97
ความชอบโดยรวม ^{NS}	6.80 ± 1.30	6.36 ± 1.48	6.34 ± 1.42

^{NS} หมายถึง ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

อภิปรายผลการศึกษาและสรุปผลการศึกษา

การทดลองด้านคุณลักษณะทางกายภาพของแป้งดิบพบว่า สีของแป้งดิบสูตรควบคุมมีสีน้ำตาลอ่อนซึ่งเป็นสีที่ได้จากสีของน้ำตาลทรายแดง โดยสีของสูตรผสมน้ำมะเขือเทศร้อยละ 75 และ 100 มีสีเข้มแดงเข้มมากขึ้นตามความเข้มข้นของร้อยละของน้ำมะเขือเทศ ในส่วนของเม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศพบว่า น้ำหนักเม็ดไข่มุกตมสุกพร้อมรับประทานทั้ง 3 สูตรไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ด้านลักษณะปรากฏ สีของไข่มุกของเม็ดไข่มุกแต่ละสูตรมีความวาวใสเหมือนกัน แต่ไม่มีความแตกต่างกันด้านสี เนื่องจากสีน้ำตาลของเม็ดไข่มุกที่เกิดขึ้นเกิดจากสีน้ำตาลไหม้หรือการaramel เกิดจากปฏิกิริยาการเกิดคาราเมล (Caramelization) ที่ได้จากการสลายตัวของโมเลกุลน้ำตาลด้วยความร้อนสูง (พิมพ์เพ็ญ, 2548) ส่งผลให้เม็ดไข่มุกในทุกสูตรมีสีน้ำตาลเป็นหลักเหมือนกัน โดยจะมีสีเข้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปริมาณมะเขือเทศที่ใช้ทดแทน เมื่ออยู่ในชานมที่มีความขุ่นจึงส่งผลให้ผู้ทดสอบไม่สามารถประเมินเห็นความแตกต่างในด้านของลักษณะที่ปรากฏและสีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การศึกษาด้านคุณค่าทางโภชนาการเม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศร้อยละ 100 มีปริมาณ ไลโคปีนมากที่สุด คิดเป็น 2.24 มิลลิกรัมต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (60 กรัม) ทำให้ได้รับไลโคปีนสูงถึง 1 ใน 3 ของปริมาณที่แนะนำต่อวัน จัดว่าเป็นแหล่งที่ดี อีกทั้งการทดลองด้านประสาทสัมผัสของเม็ดไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ พบว่า คะแนนความชอบในทุก ๆ ด้านของไข่มุกทั้ง 3 สูตร โดยไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังนั้นการทดแทนน้ำมะเขือเทศในปริมาณร้อยละ 31 ในส่วนผสมทั้งหมดจึงทำให้ไข่มุกมี

คุณค่าทางสารอาหารมีไลโคปีนเพิ่มขึ้นในปริมาณสูง และไม่มีผลกระทบต่อการยอมรับทางประสาทสัมผัสที่แตกต่างจากสูตรมาตรฐาน

การศึกษาด้านความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์พบว่า ผู้ทดสอบร้อยละ 46 ให้ความเห็นว่า จะซื้อผลิตภัณฑ์เม็คไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศ หากมีการวางจำหน่ายในท้องตลาด โดยให้เหตุผลว่า เม็คไข่มุกทดแทนด้วยน้ำมะเขือเทศมีความน่าสนใจและแปลกใหม่เป็นการเพิ่มสารอาหารและคุณประโยชน์แก่เม็คไข่มุก มีรสชาติอร่อยรับประทานได้ง่ายสำหรับคนที่ไม่ชอบมะเขือเทศ

การพัฒนาเม็คไข่มุกผสมมะเขือเทศทดแทนการใช้น้ำเปล่าทั้งหมด (100%) คิดเป็นร้อยละ 31 ของส่วนผสมทั้งหมด สามารถเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและให้สารสำคัญไลโคปีนได้ร้อยละ 35.5 ของปริมาณที่แนะนำต่อวัน ต่อการบริโภค 1 ครั้ง (60 กรัม) ดังนั้นการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้จึงเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภคในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์อีกทางหนึ่ง ทั้งยังเป็นแนวทางในการช่วยส่งเสริมอาชีพและผลผลิตให้แก่เกษตรกรและผู้ผลิตของไทยในอนาคตด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาสาสมัครผู้ทดสอบชิมทุกท่าน, นางสาวนาฏจิ ภูมิภักดิ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านการวิเคราะห์ผลทางสถิติ, ระเบียบปฏิบัติการด้านอาหารที่อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ในการวิจัย, คณาจารย์ผู้ประสานงานและผู้สอนกระบวนวิชา 006470 สัมมนาบ้านและชุมชนทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิด และให้ความรู้ในด้านข้อมูล รวมไปถึงการทำวิจัยที่ถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา ไชยนอก. (2543). จุลสารข้อมูลสมุนไพร, 17(3). สืบค้นวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/275/มะเขือเทศกับไลโคปีน/>.
- พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์ และนิธิยา รัตนาปนนท์. (2548). Retrogradation / รีโทรเกรเดชัน. สืบค้นวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/0591/retrogradation>.
- พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์ และนิธิยา รัตนาปนนท์. (2548). Caramelization / ปฏิกิริยาการเกิดคาราเมล. สืบค้นวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/0223/caramelization>.
- ภาวิณี ศิลาเกษ. (2560). คุณสมบัติของแป้งมันสำปะหลังดัดแปรด้วยเอนไซม์อะมิเลสและ ออกเทน นิลชัชฌนิก แอนไฮไดรด์. วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา. 22 (1), 108-124.

การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปดี

Label Packaging Design for Banana Blossom Drinks

ก๊วยฟาง แซ่ผ่อง¹ เจนจิรา กุญชร ณ อยุธยา¹ ทรงสุดา ภู่อ่าง^{*2}

Guifang Saepong Janejira Kunchorn Na Ayutthay Songsuda Poosawang

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงผสมผสานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปดี และศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ฯ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านเพื่อออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ฯ และใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 52 คน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลจากการวิจัยพบว่า การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปดี ได้รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ฯ จำนวน 3 รูปแบบ ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 65.4) มีอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.20 และเป็นหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร (ร้อยละ 48.08) ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปดีทั้ง 3 รูปแบบอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับคือ รูปแบบที่ 2 (4.07 ± 0.59) รูปแบบที่ 1 (4.06 ± 0.60) และ รูปแบบที่ 3 (3.94 ± 0.71) และพบว่า องค์ประกอบด้านการออกแบบกราฟิกที่ผู้บริโภคพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 2 (รูปแบบและสีสันสวยงาม สร้างความน่าจดจำ; 4.27 ± 0.60) และรูปแบบที่ 1 (แสดงชื่อตราสินค้าได้ชัดเจน; 4.33 ± 0.55 และ ใช้ภาพประกอบที่เหมาะสม; 4.23 ± 0.58) สรุปได้ว่างานโฆษณาการ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค สามารถประยุกต์รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1 และ 2 เพราะรูปแบบสวยและมีความชัดเจน น่าจดจำ การใช้สีและภาพเหมาะสม สำหรับจัดทำเป็นฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปดีเพื่อจำหน่ายต่อไป

คำสำคัญ : ฉลากบรรจุภัณฑ์ หญิงหลังคลอด โรงพยาบาลแมคคอร์มิค

Abstract

This mixed methods research aimed to design the label packaging of banana blossom drinks and study consumers' satisfaction with the label packaging designs. The research tools were in-depth interviews

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานานและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานานและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

* Corresponding author, E-mail: songsuda@yahoo.com

in 3 professionals for label packaging designs and survey satisfaction questionnaires in 52 specific sample consumers. Data were analyzed by using content analysis and descriptive statistics such as frequency, percentage, mean and standard deviation. The results showed there were 3 label packaging designs for banana blossom drinks (DS1, DS2 and DS3). The consumers were female (65.4%) and were less than 30 years old (71.20%). They were pregnant and lactating women (48.08%). They gave the high level of satisfaction with all label packaging designs; DS2 (4.07±0.59), DS1 (4.06±0.60) and DS3 (3.94±0.71), respectively. In addition, they gave the highest level of satisfaction in graphic components designs with DS2 (beautiful and noteworthy design and color; 4.27±0.60) and DS1 (noticeable trademark; 4.33±0.55 and proper illustrate picture graphic; 4.23±0.58). Conclusion, nutrition department of McCormick hospital can apply DS1 and DS2 for label packaging design of banana blossom drinks because of beautiful and noteworthy label design as well as the appropriate in color and picture graphic.

Keywords: Label packaging design Lactating women McCormick hospital

บทนำ

ฉลากบรรจุภัณฑ์ เป็นแถบที่แสดงสัญลักษณ์ ตราสินค้า กราฟิกและรายละเอียดข้อมูลที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ประกอบไปด้วย ปริมาณของขนาดบรรจุภัณฑ์ ส่วนประกอบ วันผลิต ผู้ผลิตและจัดจำหน่าย วิธีใช้ การเก็บรักษา (สุกฤตา หิรัณยชวลิต, 2554) ฉลากบรรจุภัณฑ์มีบทบาทสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เพราะแสดงข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมดของตัวผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ฉลากบรรจุภัณฑ์ยังช่วยทำให้เกิดการจดจำตราสินค้าและโฆษณาผลิตภัณฑ์ แสดงความเป็นเอกลักษณ์และความน่าสนใจให้ผลิตภัณฑ์แตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นๆ เป็นการดึงดูดและสร้างจุดสนใจของผลิตภัณฑ์ที่นำไปสู่การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในที่สุด (ปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพร คงเจริญเกียรติ, 2541) การออกแบบด้านกราฟิกเพื่อสร้างสรรค์ลักษณะภายนอกของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ที่เน้นถึงการสื่อความหมาย การตกแต่งให้สวยงาม การจัดวางรูปภาพและตัวหนังสือที่สวยงาม เด่นชัด ต้องอาศัยหลักศิลปะการจัดภาพให้เกิดความประสานกลมกลืนกันอย่างงดงามตามวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์นั้นๆ (ดำรงศักดิ์ ชัยสนธิ, 2537) ผลงานวิจัยของ สิริวัชญ์ อาริษเพียร (2550) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการออกแบบกราฟิกในส่วนของตัวอักษร ภาพประกอบและสีบนบรรจุภัณฑ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าของผู้บริโภค ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ โดยให้ความสำคัญของตัวแปรด้านการออกแบบกราฟิก รูปทรง ภาพประกอบ ลวดลาย ด้านการใช้สีตัวอักษร สีพื้นหลัง ด้านลักษณะตัวอักษร การจัดวางองค์ประกอบ เพื่อให้ฉลากผลิตภัณฑ์เกิดความโดดเด่น สื่อสารข้อมูลได้ชัดเจน เพื่อส่งผลต่อการเลือกซื้อของผู้บริโภค

แผนกโภชนาการ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค ได้พัฒนาเครื่องดื่มน้ำหว่าปลีสำหรับหญิงหลังคลอด เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณน้ำนมสำหรับหญิงคลอดบุตรและจัดเสิร์ฟให้แก่หญิงให้นมบุตรขณะพักฟื้นและช็อกกลับบ้าน เพื่อดื่มตลอดช่วงให้นมบุตร เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานและเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายได้อย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค จึงได้สำรวจความต้องการของผู้บริโภคที่เป็นหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด ญาติผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่งานโภชนาการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลีของโรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ (สิริมา เล้าอติมาน, 2561) พบว่า ผู้บริโภคต้องการรูปแบบฉลากที่ตัวหนังสือบนฉลากเป็นตัวอักษรแบบมาตรฐานหรือมีหัว โทนสีพื้นหลังของฉลากเป็นสีม่วงน้ำตาลที่เป็นสีธรรมชาติของน้ำหว่าปลีและสัญลักษณ์ของโรงพยาบาลสีฟ้าขาว และให้มีภาพประกอบเป็นภาพธรรมชาติ ผลสำรวจที่ได้ผู้วิจัยใช้เป็นข้อมูลประกอบสำหรับการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ต่อไป

ผู้วิจัยประยุกต์แนวทางการออกแบบกราฟิก ด้านสี ตัวอักษร ภาพประกอบและการจัดวางองค์ประกอบ ในการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลีของงานโภชนาการ โรงพยาบาลแมคคอร์มิคเพื่อใช้กับผลิตภัณฑ์น้ำหว่าปลีเพื่อจำหน่าย ให้มีอัตลักษณ์และสร้างความโดดเด่น น่าจดจำและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี

วิธีการวิจัย

รูปแบบวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างต้นแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี และการวิจัยเชิงปริมาณด้านการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนหลักคือ ขั้นตอนการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี และขั้นตอนการสำรวจความพึงพอใจผู้บริโภคต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี มีขั้นตอนวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านการออกแบบกราฟิก ด้านสี ตัวอักษร ภาพประกอบและการจัดวางองค์ประกอบ ด้านตราสินค้าและการสื่อความหมาย ด้านอัตลักษณ์ ด้านมาตรฐานฉลากอาหาร
2. ร่างแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลีตามแนวคิด และงานวิจัยที่ทบทวน ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ได้รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลีฉบับร่าง 3 รูปแบบ เพื่อดำเนินการขั้นตอนต่อไป
3. แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (ด้านการออกแบบ ด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร และนักโภชนาการ) เพื่อให้ความคิดเห็นต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปลี ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น
4. ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ตามข้อเสนอแนะ

5. สร้างผลงานต้นแบบของฉลากผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ เพื่อสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภค

6. สร้างเครื่องมือ แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ

7. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ เรื่องการออกแบบกราฟิก การใช้สี ตัวอักษร ภาพประกอบ และการจัดวางองค์ประกอบตามองค์ประกอบศิลป์ การสื่อความหมายตราสินค้า การแสดงออกด้านอัตลักษณ์ 2) แบบประเมินความพึงพอใจ รูปแบบแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ และ ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ ในประเด็น ด้านการออกแบบกราฟิกบนฉลาก ด้านการใช้สีบนฉลาก ด้านการใช้ตัวอักษรบนฉลาก ด้วยแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale); 5 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด, 4 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มาก, 3 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ ปานกลางหรือเฉยๆ, 2 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อย และ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยร่างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภค ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนและครอบคลุมของเครื่องมือ ผู้วิจัยปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดประชากรผู้บริโภคที่ใช้ในการวิจัย คือ หญิงหลังคลอดและหญิงตั้งครรภ์ ผู้บริโภคทั่วไปที่มีหญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอดในครอบครัวและบุคลากรด้านสุขภาพ ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยนี้ คือ หญิงหลังคลอดและหญิงตั้งครรภ์ ผู้บริโภคทั่วไปที่มีหญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอดในครอบครัวและบุคลากรด้านสุขภาพ ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้จำนวนทั้งหมด 52 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือขออนุญาตถึงผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่านที่ช่วยในการประเมินและให้ข้อเสนอแนะ ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการร่างรูปแบบแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ ทั้ง 3 รูปแบบ บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลที่ควรปรับปรุง ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ต่อไป ผู้วิจัยนำรูปแบบแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ ทั้ง 3 รูปแบบ และแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคในรูปแบบออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปติ ทำการกำหนดรหัสแทนแต่ละข้อ ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสำรวจที่กลุ่มตัวอย่างทำการตอบ ทำการลงรหัสแล้วบันทึกลงในคอมพิวเตอร์เพื่อทำการ

ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistics Package for the Social Sciences) ผลประเมินความพึงพอใจ ผู้วิจัยแบ่งระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับดังนี้ ค่าคะแนน 1.0-1.80 พึงพอใจน้อยที่สุด, 1.81-2.60 พึงพอใจน้อย, 2.61-3.40 พึงพอใจปานกลาง, 3.41-4.20 พึงพอใจมาก และ 4.21-5.00 พึงพอใจมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วป्ली

ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วป्ली ได้จำนวนทั้งสิ้น 3 แบบ เป็นฉบับร่างแสดงดังภาพที่ 1, 2 และ 3

ภาพที่ 1 รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วป्ली รูปแบบที่ 1 (ฉบับร่าง)

ภาพที่ 2 รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วป्ली รูปแบบที่ 2 (ฉบับร่าง)

ภาพที่ 3 รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วป्ली รูปแบบที่ 3 (ฉบับร่าง)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คนที่มีต่อรูปแบบฉบับร่างของฉลากบรรจุภัณฑ์ เครื่องดื่มน้ำห้วปลีทั้ง 3 รูปแบบ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อดี/จุดเด่น ข้อเสีย/จุดอ่อน และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ จำแนกตามรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลี ทั้ง 3 รูปแบบ (ฉบับร่าง)

รูปแบบ	ข้อดี/จุดเด่น	ข้อเสีย/จุดอ่อน	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข
ร่าง แบบที่ 1	<ul style="list-style-type: none"> - มีการสื่อสารผ่านกราฟิกที่ชัดเจน - การจัดองค์ประกอบมีความสวยงาม - ข้อมูลฉลากครบถ้วน 	<ul style="list-style-type: none"> - ขนาดภาพห้วปลีมีขนาดเล็กไม่เด่นชัด - ปรับสีพื้นหลังเข้มมากเกินไป - มีการใช้สีดำนมากเกินไป ทำให้ฉลากไม่น่าสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับขนาดภาพห้วปลีให้ใหญ่ขึ้น - ปรับสีพื้นหลังให้สีอ่อนลง - ปรับลดการใช้สีดำ - เพิ่มความชัดเจนของรูปที่เป็นส่วนประกอบ
ร่าง แบบที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดองค์ประกอบของกราฟิกที่เหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นหลังไม่สื่อถึงองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ - ตราสินค้าไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและไม่โดดเด่น - รูปแบบตัวอักษรและขนาดไม่เหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มรูปภาพองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ - แก้ไขรูปแบบตัวอักษรและขนาดตัวอักษร - ปรับแก้สีกราฟิกและตัวอักษร - ลดการใช้สีดำ
ร่าง แบบที่ 3	-	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความเหมาะสมในแง่ของภาพประกอบ - การจัดองค์ประกอบไม่สมดุล - รูปแบบตัวอักษรหลายรูปแบบ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มรูปภาพองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ - แก้ไขรูปแบบตัวอักษรและขนาดตัวอักษร - ปรับแก้สีกราฟิกและตัวอักษร - เปลี่ยนสีพื้นหลัง

ผู้วิจัยนำข้อมูลข้างต้น ไปปรับเปลี่ยนรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลีทั้ง 3 รูปแบบ แสดงดังภาพที่ 4, 5 และ 6

ภาพที่ 4 รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลี รูปแบบที่ 1 (หลังปรับปรุง)

ภาพที่ 5 รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลี รูปแบบที่ 2 (หลังปรับปรุง)

ภาพที่ 6 รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลี รูปแบบที่ 3 (หลังปรับปรุง)

2. ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลี

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภครวมจำนวน 52 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงคิดเป็น ร้อยละ 65.4 มีช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.20 และ อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 19.20) อายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 5.80) และ 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 3.80) อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 34.60 เป็นพนักงานบริษัท รองลงมาคือ ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 28.80 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย/เดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.20 รายได้ 10,001-20,000 บาท (ร้อยละ 42.30) รายได้ 20,001-30,000 บาท (ร้อยละ 30.80) และรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป (ร้อยละ 7.70) กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์ คิดเป็นร้อยละ 26.90 หญิงให้นมบุตร คิดเป็น ร้อยละ 21.60 และเป็นญาติ คิดเป็นร้อยละ 42.30 และบุคคลากรด้านสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 9.60

กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลีทั้ง 3 รูปแบบในระดับมาก แสดง ดังตารางที่ 2 และเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลีทั้ง 3 รูปแบบ พบว่า ผู้บริโภครู้สึกพึงพอใจในระดับมากที่สุดในการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำห้วปลี รูปแบบที่ 1 ด้านการ

ออกแบบกราฟิกบนฉลาก ในประเด็น แสดงชื่อตราสินค้าได้อย่างชัดเจน (4.33 ± 0.55) และใช้ภาพประกอบที่เหมาะสม (4.23 ± 0.58) และด้านการใช้ตัวอักษรบนฉลาก ในประเด็น ขนาดตัวอักษรของข้อมูลฉลากผลิตภัณฑ์ มีความเหมาะสม (4.21 ± 0.46) ส่วนรูปแบบที่ 2 กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจมากที่สุด ด้านการออกแบบกราฟิกบนฉลาก ในประเด็น รูปแบบและสีอันสวยงาม สร้างความน่าจดจำ (4.27 ± 0.60) แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหวานปีลี 3 รูปแบบ (n=52)

ฉลากบรรจุภัณฑ์ฯ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	การแปลผล
รูปแบบที่ 1	4.06	0.60	พึงพอใจในระดับมาก
รูปแบบที่ 2	4.07	0.59	พึงพอใจในระดับมาก
รูปแบบที่ 3	3.94	0.71	พึงพอใจในระดับมาก

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหวานปีลี 3 รูปแบบ จำแนกตามองค์ประกอบการออกแบบ (n=52)

	รูปแบบ 1		รูปแบบ 2		รูปแบบ 3	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
1. ด้านการออกแบบกราฟิกบนฉลาก						
1.1 การจัดองค์ประกอบของกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์	3.73	0.60	4.00	0.49	3.83	0.73
1.2 รูปแบบและสีอันสวยงาม สร้างความน่าจดจำ	3.85	0.61	<u>4.27</u>	0.60	3.90	0.77
1.3 กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ สามารถสื่อสารข้อมูลให้ท่านทราบถึงตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน	4.08	0.65	4.10	0.57	3.87	0.66
1.4 ข้อมูลบนฉลากครบถ้วน	4.04	0.68	3.98	0.70	4.00	0.77
1.5 แสดงชื่อตราสินค้าได้อย่างชัดเจน	<u>4.33</u>	0.55	4.15	0.54	3.96	0.63
1.6 มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ท่านสามารถจดจำตราสินค้าได้ง่าย	4.15	0.64	4.00	0.56	3.96	0.68
1.7 ใช้ภาพประกอบที่เหมาะสม	<u>4.23</u>	0.58	4.15	0.64	3.87	0.77
ค่าเฉลี่ยรวมด้านการออกแบบกราฟิกบนฉลาก	4.06	0.64	4.09	0.59	3.91	0.71
2. ด้านการใช้สีบนฉลาก						
2.1 สีของตัวอักษรชื่อผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม	3.94	0.50	4.12	0.55	4.02	0.58
2.2 สีของตัวอักษรข้อมูลประกอบของผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.06	0.70	4.10	0.69	4.17	0.58
2.3 สีของภาพกราฟิกของตราสินค้ามีความเหมาะสม	4.04	0.59	4.17	0.65	3.92	0.79
2.4 สีของพื้นหลังฉลากมีความเหมาะสม	4.00	0.66	4.13	0.56	3.79	0.87
2.5 สีพื้นหลังแสดงปริมาณบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.13	0.56	4.02	0.64	3.94	0.70
ค่าเฉลี่ยรวมด้านการใช้สีบนฉลาก	4.03	0.60	4.11	0.62	3.97	0.72

	รูปแบบ 1		รูปแบบ 2		รูปแบบ 3	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
3. ด้านการใช้ตัวอักษรบนฉลาก						
3.1 ขนาดตัวอักษรชื่อผลิตภัณฑ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความเหมาะสม	3.96	0.56	3.90	0.57	3.92	0.66
3.2 ขนาดตัวอักษรของข้อมูลฉลากผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.21	0.46	3.98	0.50	4.12	0.65
3.3 รูปแบบตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษของชื่อผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.08	0.48	3.98	0.58	3.90	0.70
ค่าเฉลี่ยรวมด้านการใช้ตัวอักษรบนฉลาก	4.08	0.51	3.96	0.55	3.98	0.67

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปติ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่สำรวจความคิดเห็นผู้บริโภค 52 คน การออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหว่าปติ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ความพึงพอใจเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกบนฉลากพบว่าคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความชัดเจนของภาพ ตัวอักษร และกราฟิกสอดคล้องกับ ฌรงค์ศักดิ์ (2555) ที่กล่าวไว้ว่า สี ตัวอักษร และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ทำหน้าที่ในการสื่อสารและเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคเป็นอย่างมากเป็นสิ่งที่จะต้องสื่อสารให้กับผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์เป็นของผู้บริโภคแบบไหน และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สามารถสื่อสารข้อมูลถึงตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน และประเด็นบรรจุภัณฑ์สามารถสร้างความทรงจำ น่าประทับใจมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด (เจนยุทธ ศรีหิรัญ, 2561) และมีความพึงพอใจด้านการใช้สีและภาพประกอบที่เหมาะสมบนบรรจุภัณฑ์นั้นสอดคล้องกับ ภูมิต คำชมพู และคณะ (2550) ที่พบว่า สีบนบรรจุภัณฑ์ควรที่จะเลือกใช้ตามชนิดของสมุนไพรที่นำมาผลิตเป็นส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สมุนไพรมังคุดให้ใช้สีม่วง และควรนำภาพประกอบสมุนไพรมาใช้ในการออกแบบเพื่อให้ง่ายต่อการสื่อความหมายให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงสมุนไพรแต่ละชนิดที่บรรจุในบรรจุภัณฑ์

ผู้บริโภคยังเห็นว่าข้อมูลบนฉลากครบถ้วน สอดคล้องกับ มยุรี ภาคลำเจียก (2556) ซึ่งกล่าวว่า องค์ประกอบกราฟิกบรรจุภัณฑ์ประกอบด้วย ชื่อสินค้า, ตราสินค้า, เครื่องหมายทางการค้าหรือโลโก้ รายละเอียดของสินค้าหรือลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นของผลิตภัณฑ์, ปริมาณบรรจุ, เป็นน้ำหนักสุทธิ หรือ ปริมาตรสุทธิ, ส่วนประกอบโดยประมาณของผลิตภัณฑ์, วิธีการใช้, วิธีการเก็บรักษา, อายุการเก็บรักษา (วัน เดือน ปีที่ผลิต หรือหมดอายุ), ชื่อและที่อยู่ผู้ผลิตสินค้า, ชื่อและที่อยู่ของผู้นำเข้าและจำหน่าย, ข้อมูลทางการค้า เช่น บาร์โค้ด, วัสดุหรือคำพูดที่ดึงดูดความสนใจ สอดคล้องกับประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 367) พ.ศ.2557 เรื่องการแสดงฉลากของอาหารในภาชนะบรรจุ นอกจากนี้ในประกาศยังกำหนดให้ระบุข้อความว่า

“ข้อมูลสำหรับผู้แพ้อาหาร : มี” กรณีมีการใช้เป็นส่วนประกอบของอาหาร (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2558)

สรุปผลการวิจัย

จากการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลี 3 รูปแบบ โดยผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจและให้คำแนะนำในการพัฒนาและปรับรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ จนได้ต้นแบบรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลีที่สมบูรณ์ จากนั้นสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 คน ให้ระดับความพึงพอใจฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลี 3 รูปแบบในระดับมาก แต่พบว่าด้านองค์ประกอบด้านการออกแบบกราฟิกที่กลุ่มตัวอย่างผู้บริโภครู้สึกพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 1 (แสดงชื่อตราสินค้าได้อย่างชัดเจน และ ใช้ภาพประกอบที่เหมาะสม) และ รูปแบบที่ 2 (มีรูปแบบและสีสันสวยงาม สร้างความน่าจดจำ) นอกจากนี้ ในองค์ประกอบด้านการใช้ตัวอักษรบนฉลาก (ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษรข้อมูลฉลากผลิตภัณฑ์) ของรูปแบบที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจในระดับมากที่สุดเช่นกัน ดังนั้น งานโภชนาการโรงพยาบาลแมคคอร์มิค สามารถประยุกต์รูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1 และ 2 สำหรับจัดทำเป็นฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลีเพื่อจำหน่ายต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างผู้บริโภครู้สึกไม่พึงพอใจหลังทดลองหรือหญิงตั้งครรภ์ในจำนวนจำกัด ควรขยายเวลาในการเก็บข้อมูลความพึงพอใจเพื่อให้ได้จำนวนที่เพิ่มขึ้น และควรจัดทำเป็นต้นแบบฉลากบรรจุภัณฑ์กับบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลีจริง เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประเมินได้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการสำรวจความต้องการของผู้บริโภคที่เป็นหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด ญาติและบุคลากรทางการแพทย์ เกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลีในครั้งก่อน และความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฉลากบรรจุภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำหัวปลีในครั้งนี้ นำไปสู่หัวข้อวิจัยในครั้งต่อไปคือ การวิจัยเพื่อผลิตเครื่องดื่มน้ำหัวปลีเพื่อจำหน่าย โดยศึกษาอายุการเก็บของผลิตภัณฑ์ และวิจัยการพัฒนาสูตรของเครื่องดื่มน้ำหัวปลีในรสชาติต่างๆ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภู่ว่าง อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ กิตติไชยพาน อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบ คณะวิจิตรศิลป์ และอาจารย์ ดร. อรยา พรเปี่ยมมงคล อาจารย์ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคุณศุภณัฐลา อินตา หัวหน้าแผนก

โภชนาการ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค และขอบคุณกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภครวมทุกท่าน ที่เสียสละและมีน้ำใจให้ข้อมูล
สำหรับงานวิจัย ทำให้การทำวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- เจนยุทธ ศรีหิรัญ. (2561). ผลของความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอาง
กรณีศึกษา : กลุ่มสมุนไพรดิออร์ คาบลังนง อำเภอสว่างมั่ง จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิชาการ ศิลปะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 9 (1), หน้า 55-69.
- ณรงค์ศักดิ์ วัติศิริศักดิ์. (2555). นวัตกรรมของการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการตลาดเชิงสุนทรีย์กรณีศึกษาบรรจุ
ภัณฑ์น้ำผลไม้. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ราชูปถัมภ์.
- ปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพร คงเจริญเกียรติ. (2541). *บรรจุภัณฑ์อาหาร*. กรุงเทพฯ: แพคเมทส์.
- ภูษิต คำชมภู ยุวดี ทองอ่อน เพียงพิศ ชะโกทอง จิรทัศน์ ดาวสมบุรณ์ และ เพ็ญภา มณีอุด. (2550). รายงาน
วิจัย การออกแบบบรรจุภัณฑ์ชุดสบู่สมุนไพรในแนวทางการส่งเสริมการจำหน่ายกลุ่มตลาดน้ำบาง
ประมง หมู่ 5 ตำบลบางประมง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์: คณะ
เทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สิริวิชญ์ อาริษเพียร. (2550). ผลของการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าของ
ผู้บริโภค: กรณีศึกษาสบู่ก้อนผลิตโดยบริษัท อัคริสุริยน์ จำกัด. การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สิริมา เล้าอติมาน. (2560). การสำรวจความต้องการบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์น้ำหอมสำหรับหญิงให้ม
บุตร โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่.
- สุกฤตา หิรัณยชวลิต. (2554). กว่าจะเป็นบรรจุภัณฑ์. *วารสารนักบริหาร*, 31 (2), หน้า 241-247.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2558). *การแสดงผลฉลากของอาหารในภาชนะบรรจุ*. สืบค้น 7 ตุลาคม
2561, จาก <http://www.fda.moph.go.th>

การพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ประเภทหมวกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย

Development of OTOP Prototype Packaging for Sangrawee Phathai's Hat

ฉันทชนก เลาหจรัสแสง¹ จิตติธิดา ทองจิตติ¹ และ อัจฉรา สโรบล^{*2}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสินค้าประเภทหมวก ประกอบไปด้วย ลวดลายผ้า เนื้อผ้า ตรายีนสินค้า และฉลากสินค้า และเพื่อพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ในการยกระดับมาตรฐานสินค้า OTOP ประเภทหมวก ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย ในโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจแสงระวีผ้าไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและบรรจุภัณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านบรรจุภัณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจและผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังมีการประชุมกลุ่มและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทยในการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทยได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ประเภทหมวกร่วมกับผู้วิจัยได้เป็นบรรจุภัณฑ์ทรงกระบอก มีลวดลายที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของกลุ่ม เน้นสีพื้นเป็นสี เอิร์ธโทน และได้พัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ทั้งหมด 4 รูปแบบ และได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและบรรจุภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย เครื่องหมายการค้า การอำนวยความสะดวก การเก็บรักษา นอกจากนี้ยังอยู่บนมาตรฐานเกณฑ์การให้คะแนนของการยกระดับสินค้า OTOP ในด้านบรรจุภัณฑ์คือการมีบรรจุภัณฑ์ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ต่อผลิตภัณฑ์และตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า รวมถึงมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

Abstract

This research have 2 objectives: (1) To study and collect about basic information of Sangrawee Phathai's hat products about pattern, texture, trade mark and ILabel of fabrics and (2) To develop Prototype packaging for Sangrawee Phathai's hat products to improve standard Sangrawee Phathai's hat products

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: asarobol@yahoo.com

toward OTOP. This research is qualitative research. Researchers Sangralee Phathai's and designing and packaging specialist use participation process. The research instrument is interview form, questionnaires and participation process and data analysis.

The results of the study showed that Sangralee Phathai's has been packaged in the form that represents the identity of the group, emphasizing the color as earth tone. This research has developed 4 packaging styles and has been evaluated by experts in design and reference packaging including trademarks. The facilitation of storage is still in the standard of scoring for product upgrading of OTOP products.

In the packaging, there is a packaging that indicates the identity of the product and the international standard of trade. Including continuous and consistent packaging development

Keywords: Development of packaging OTOP

บทนำ

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวคิดที่เน้นกระบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ ในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนหรือ ตำบล เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละชุมชนได้นำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพที่มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มเป็นที่เป็นที่ต้องการของตลาด สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยยึดหลักการพึ่งตนเองของชุมชน และรัฐพร้อมที่จะช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการเชื่อมโยงสินค้าชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละท้องถิ่นมีผลิตภัณฑ์หลักอย่างน้อย 1 ประเภท ที่ใช้วัตถุดิบทรัพยากรของท้องถิ่น ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่อำเภอใหญ่ เป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ การดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่ต้องอาศัยหมู่บ้านเป็นหน่วยการพัฒนาเบื้องต้น ผลิตภัณฑ์ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการบริการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์คุณภาพที่มีเอกลักษณ์ มีจุดเด่น จุดขาย ที่รู้จักกันแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางปะหัน, 2560)

ซึ่งในทุกๆ 2 ปีจะมีโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Product Champion : OPC) เป็นโครงการตามนโยบายการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และการจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (1-5ดาว) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม บรรลุภัณฑ์จึงมีความสำคัญ เพราะผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองจะต้องมีบรรลุภัณฑ์ หรือ ฉลากที่

สามารถบ่งบอรายละเอียดของสินค้าได้ รวมทั้งสามารถปกป้องสินค้า และสร้างความโดดเด่นให้กับตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม การได้รับรองคุณภาพจากโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลจะทำให้สินค้ามีความโดดเด่นมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคที่ต้องการซื้อมีความมั่นใจในตัวสินค้ามากขึ้น

เนื่องจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีสินค้าที่ส่งเข้าประกวดมากมาย ทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภคที่หลากหลาย เครื่องอุปโภค เช่น เสื้อ กระโปรง กระเป๋า และสิ่งทอต่างๆ แต่ยังไม่ค่อยมีการนำหมวกส่งเข้าประกวด ประกอบกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จะทดลองจำหน่ายสินค้าประเภทหมวก และส่งเข้าประกวดปีนี้เป็นปีแรก ผู้วิจัยและกลุ่มวิสาหกิจจึงเล็งเห็นช่องทางที่จะเพิ่มยอดขายให้กลับกลุ่มวิสาหกิจและเพื่อพัฒนาต่อยอดสินค้าประเภทหมวกให้ดียิ่งขึ้น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย จังหวัดเชียงใหม่ ก่อตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม 2536 โดยกลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและหารายได้แก่แม่บ้านในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย จังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในทุกๆปี โดยผลิตและจำหน่ายผ้าฝ้ายแปรรูป มีราคาที่ไม่แพงและมีความสวยงามแต่ยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ประเภทสินค้าหมวกและไม่เคยส่งผลิตภัณฑ์ประเภทหมวกเข้าประกวด OTOP ซึ่งทางกลุ่มต้องการส่งผลิตภัณฑ์ประเภทหมวกในปีหน้า จึงมีความต้องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ประเภทหมวกที่ทางกลุ่มได้ผลิตขึ้นมาเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ด้านการคัดสรรสินค้า OTOP และสามารถนำไปเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าประเภทหมวกของกลุ่มวิสาหกิจแสงระวีผ้าไทยได้

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์และยกระดับมาตรฐานสินค้า OTOP สำหรับสินค้าประเภทหมวก ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

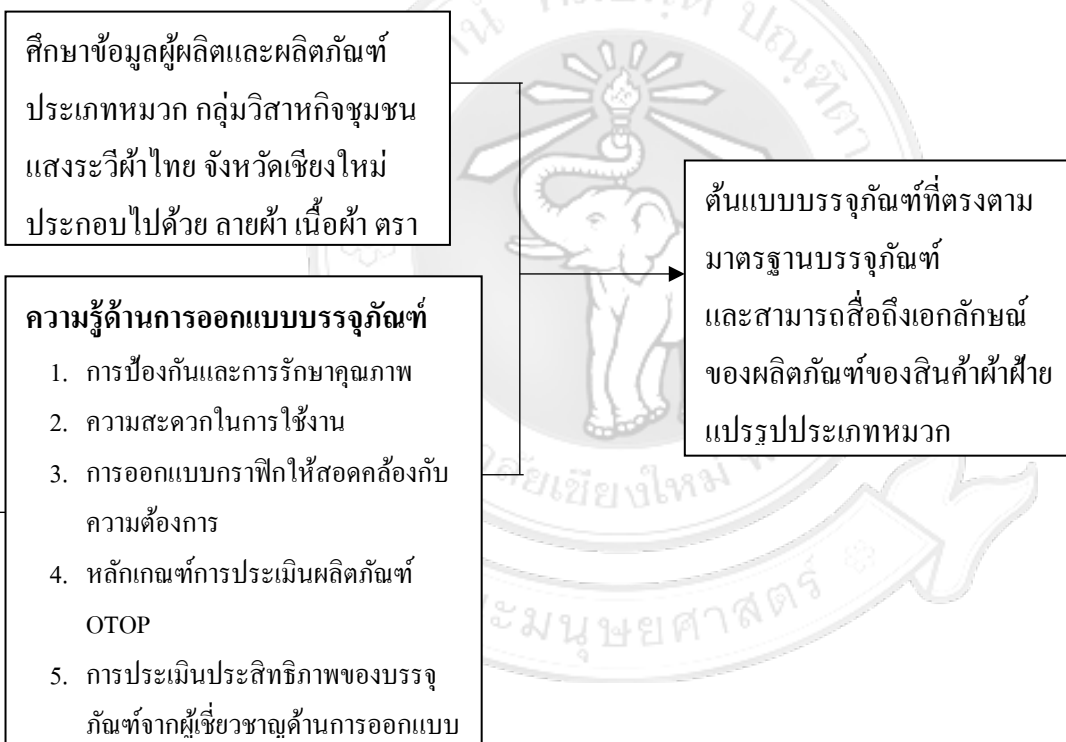
งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทยจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้ ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย จังหวัดเชียงใหม่ ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกจำนวน 3 ราย เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย และ ศึกษาในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์จำนวน 2 ราย

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย และมีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและบรรจุภัณฑ์ เพื่อที่จะได้นำมาวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการวิจัยและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นประชุมกลุ่มย่อย และประเด็นอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย เพื่อพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ประเภทหมวก ผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าในปัจจุบัน จากการรวบรวมเอกสาร บทความ หนังสือ อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และนำไปตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาทำกับอาจารย์ที่ปรึกษาและนำมาแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย มาทดลองทำบรรจุภัณฑ์ และนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับใช้และออกแบบให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ แล้วนำบรรจุภัณฑ์ที่ได้ไปเสนอแก่ผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย

กรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

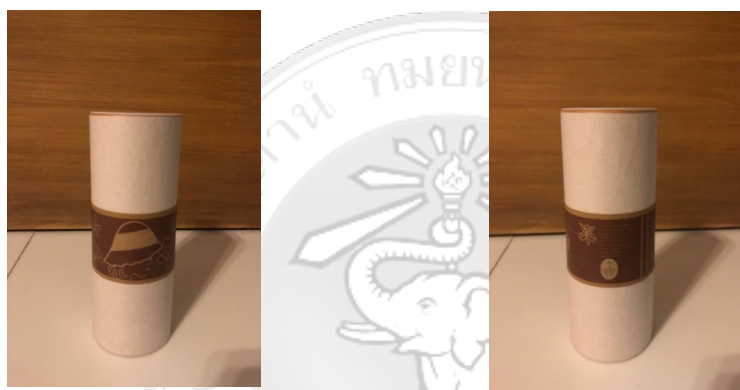
จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชุมกลุ่ม และการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

กลุ่มแสงระวีผ้าไทยจำหน่ายเสื้อผ้าสตรีที่ทำจากผ้าฝ้ายมาเป็นเวลานาน และมีการส่งประกวด OTOP ทุกปี และปีนี้ทางกลุ่มได้ผลิตหมวกผ้าฝ้าย โดยผ้าที่ใช้ทำนั้นทำมาจากเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บ โดยหมวกเป็นหมวกทรงญี่ปุ่น คือ เป็นหมวกที่มีลักษณะสวมรอบศีรษะ เป็นหมวกทรงญี่ปุ่น และมีปีกหมวกรอบตัวหมวก ส่วนมากนิยมใช้ผ้าในการผลิต หมวกทรงนี้นิยมมากในกลุ่มวัยรุ่นผู้หญิง หมวกที่จัดจำหน่ายมีขนาดเล็ก

และขนาดกลาง สีที่ใช้เป็นสีครีม จัดจำหน่ายที่ราคา 250 บาท ส่วนตราสินค้าทางกลุ่มมีตราสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม จึงไม่มีความต้องการปรับเปลี่ยนใดๆ

ด้านบรรจุภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีฟ้าไทยต้องการบรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะเป็นทรงกระบอก วัสดุคงทนแข็งแรง และสามารถพกพาได้สะดวก

ด้านกราฟิกหรือด้านลวดลายของบรรจุภัณฑ์ต้องการให้เป็นรูปผู้หญิงใส่หมวกที่สอดคล้องกับตราสินค้าเดิมของทางกลุ่ม มีลวดลายที่สอดคล้องกับตัวสินค้า และสามารถบอกเกี่ยวกับลักษณะสินค้าด้านในได้ บรรจุภัณฑ์โดยรวมสามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มได้เป็นอย่างดี รวมถึงสีที่ใช้ทางกลุ่มวิสาหกิจแสงระวีฟ้าไทยได้แนะนำให้ใช้เป็นสีแนวเอิร์ธ โทนที่ตรงตามกับโทนสีของหมวก ซึ่งผู้วิจัยและกลุ่มได้ร่วมกันคิดและออกแบบ จึงได้รูปแบบบรรจุภัณฑ์ครั้งที่ 1 ดังนี้

หลังจากที่ได้รูปแบบบรรจุภัณฑ์ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและบรรจุภัณฑ์ ประเมินคุณภาพ หลังจากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขและออกแบบร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีฟ้าไทยอีกครั้ง หลังจากนั้นจึงได้รูปแบบบรรจุภัณฑ์ทั้งหมด 4 รูปแบบ ดังนี้

หลังจากที่ได้รูปแบบบรรจุภัณฑ์ทั้งหมด 4 รูปแบบนั้น ผู้วิจัยจึงนำบรรจุภัณฑ์ทั้ง 4 รูปแบบ ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินอีกครั้ง โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ คือ รูปแบบที่ 1, 2 และ 4 รูปแบบโครงสร้างโดยรวมมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ขนาดและรูปแบบสามารถถือหรือพกพาได้สะดวก แข็งแรง ปกป้องสินค้าได้ดี ในขณะที่รูปแบบที่ 3 ยังมีการออกแบบที่ใช้งานยาก ส่วนด้านกราฟิกรูปแบบที่ 1 และ 2 ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่าขนาดของกราฟิกหรือลวดลายที่ออกแบบนั้นยังไม่สอดคล้องกับตัวบรรจุ

กันซ์ ไม่มีความโดดเด่นและเรียบเกินไป ทำให้ไม่สามารถสื่อถึงจุดเด่นและเอกลักษณ์ของชุมชนได้ ส่วนด้านกราฟิกของรูปแบบที่ 3 และ 4 มีการใส่ลวดลายดอกไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มทำให้สามารถสื่อถึงกลุ่มได้ดี และสอดคล้องกับความต้องการของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย

จากนั้นจึงได้เลือกรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดีที่สุด สามารถนำไปเป็นต้นแบบบรรจุภัณฑ์ได้ โดยรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดีที่สุดคือ รูปแบบที่ 4 เนื่องจาก ด้าน โครงสร้างบรรจุภัณฑ์ รูปแบบ โครงสร้างโดยรวมมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ขนาดสามารถพกพาได้สะดวก วัสดุแข็งแรง ปกป้องสินค้าได้ดี ด้านกราฟิกหรือลวดลายมีลักษณะดึงดูดความสนใจ สีสันสวยงาม มีข้อมูลที่ครบถ้วนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์สามารถสื่อถึงจุดเด่นและเอกลักษณ์ของชุมชนได้ดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ประเภทหมวกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทยในครั้งนี้ มีกลุ่มวิสาหกิจแสงระวีผ้าไทย ได้ให้ความร่วมมือกับการวิจัยในครั้งนี้ทั้งสิ้น 5 ราย ผลจากความร่วมมือในการมีส่วนร่วม ได้ดำเนินตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นับตั้งแต่ในขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อการศึกษาลักษณะของผลิตภัณฑ์ ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยออกแบบและพัฒนา ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนที่สอดคล้องกับวิธีการเก็บข้อมูลและการสังเคราะห์เชิงลึกของ สถาพร ถาวรอธิวาสน์ (2553) และยัง เป็นหลักการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานของ ณงศ์นุช นทีพ่ายพิทศ และ สุพัฒน์ โทวิจักษ์ชัยกุล (2554) ที่ใช้วิธีปฏิบัติการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม (PAR) สร้างกรอบแนวคิดเพื่อนำจุดเด่นของชุมชน สร้างกระบวนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้ได้ข้อมูลในการนำไปพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย ทำให้ทราบปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ คือข้อมูลทั่วไปของผู้ผลิตและประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ วิธีการเก็บสินค้า สถานที่จัดจำหน่าย ทำให้พบว่าสินค้าประเภทหมวกของกลุ่มวิสาหกิจแสงระวีผ้าไทยมีข้อบกพร่องได้แก่บรรจุภัณฑ์ ซึ่งเลือกใช้เป็นถุงพลาสติกธรรมดาไม่สามารถบ่งบอกถึงประเภทสินค้านั้นๆ และรายละเอียดข้อมูลบนฉลากยังไม่ครบถ้วน

ผลการออกแบบการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์พบว่ารูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ 4 ด้าน โครงสร้างบรรจุภัณฑ์โดยรวมมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ขนาดและรูปแบบสามารถถือ หรือพกพาได้สะดวก แข็งแรง ปกป้องสินค้าได้ดี สอดคล้องกับหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึง คือการปกป้องรักษาสินค้าไม่ให้เสียหายก่อนถึงมือผู้บริโภค เนื่องจากใช้วัสดุเป็นกระดาษ แข็ง เมื่อเทียบกับการบรรจุด้วยการใส่ถุงพลาสติกธรรมดา ทำให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีของ ประชิต ทิณบุตร (2531:86) ที่กล่าวไว้ว่า โครงสร้างบรรจุภัณฑ์ช่วยป้องกันผลิตภัณฑ์หรือถ่ายแรงรับน้ำหนักด้วยการทำให้เปิดปิดง่าย นำเอาผลิตภัณฑ์ภายในออกมาได้ง่าย

ผลการประเมินด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ พบว่า โดยรวมมีลักษณะดึงดูดความสนใจ สีสันมีความสดใส สวยงาม รูปแบบตัวอักษรมีความสอดคล้องเหมาะสม ข้อมูลแสดงรายละเอียดบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม ครบถ้วน และบรรจุภัณฑ์สามารถสื่อถึงจุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับ

คำรงค์ศักดิ์ ชัยสนิทธิ (2537:8-9) ที่ว่าบรรจุกัญท์เป็นเครื่องบ่งชี้บอกผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้า ลักษณะวิธี การใช้ แหล่งผลิต และเป็นตัวช่วยในการเพิ่มยอดขาย ช่วยสร้างภาพพจน์และเอกลักษณ์ให้กับสินค้าเนื่องด้วยการ ออกแบบกราฟิกได้ใช้แนวความคิดจากเอกลักษณ์ของชุมชนในการออกแบบลวดลายสีสันในทางสีน้ำตาลอ่อน มีภาพลวดลายธรรมชาติเพื่อให้สอดคล้องกับสีของวัสดุผลิตภัณฑ์ การใช้โทนสีที่ดูง่าย สบายตาทางกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทยมีความต้องการที่จะใส่เอกลักษณ์ของกลุ่มลงไปในการออกแบบบรรจุกัญท์เพื่อให้ ผู้บริโภคเห็นแล้วเกิดความประทับใจ และรู้ประวัติความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย ซึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีของแม็กไกร์ คือ ความต้องการทราบเหตุผลที่เป็นที่มาของสิ่งต่างๆ (Need to attribute causation) เป็นความต้องการเพื่อที่จะทราบว่าใคร หรืออะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้น และยัง สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน OTOP ที่มีคะแนนในเรื่องของบรรจุกัญท์ว่ามีบรรจุกัญท์ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ต่อ ผลิตภัณฑ์และตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. การพัฒนาต้นแบบบรรจุกัญท์สินค้า OTOP ประเภทหมวกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทย ควรมีประสิทธิภาพที่สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ได้และใช้วัสดุที่มีต้นทุนไม่สูงจนเกินไป
2. บรรจุกัญท์ไม่ควรใหญ่มีขนาดใหญ่เกินไปและควรสามารถพกพาได้สะดวก
3. ด้านการออกแบบกราฟิกควรลดลวดลายกราฟิกไม่ให้เยอะจนเกินไป และควรเก็บรายละเอียด เล็กๆน้อยๆของกราฟิกเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย
4. ควรเพิ่มวิธีการใช้สินค้า ข้อควรระวังการใช้สินค้า รวมไปถึงระบุลักษณะของสินค้าด้านในบรรจุกัญท์ด้วย
5. ควรเพิ่มเอกลักษณ์ของชุมชนลงบนบรรจุกัญท์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการออกแบบบรรจุกัญท์หมวกของกลุ่มวิสาหกิจแสงระวีผ้าไทยในครั้งต่อไปควรรหาแนวทางการ ลดต้นทุนบรรจุกัญท์เพื่อที่จะสามารถนำไปผลิตในรูปแบบของที่ระลึกได้
2. ในการพัฒนาเพื่อจำหน่ายควรศึกษาในเรื่องการตลาดและความคิดเห็นของผู้บริโภค เพื่อให้เป็นที่ ยอมรับมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรึกษาการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนชี้แนะ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ใน โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ ผศ.ภัทริน ลิ้มปรุงพัฒนกิจ และ อ.กิตติ ไชยพาน เป็นอย่างสูงที่กรุณาเป็น ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการออกแบบและด้านบรรจุกัญท์ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำในการทำการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงขอบพระคุณ คุณ

แสงระวี มะเทวิน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงระวีผ้าไทยและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และมีส่วนในกระบวนการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำงานวิจัย ตลอดจนผู้บริหารทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- นพวรรณ ชิวอารี. (2553). การวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปเพื่อส่งเสริมการขาย กรณีศึกษาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม.
- ธัญรศมี ยุทธสารเสนีย์. (2552). การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน.
- จิตติมา เสือทอง มัทนา โมรากุล และวรฤทัย หาญโชติพันธุ์. (2555). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ขนมทองพับกลุ่มสตรีแม่บ้านเขียวขจี จังหวัดนนทบุรี.
- อโนทัย เพ็ชรสุวรรณ. (2549). การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับข้าวแต๋นในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- ครุณี มุแก้ม. (2560). การพัฒนารูปลักษณ์บรรจุภัณฑ์น้ำพริกกุ้งเสียบ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านปริง จังหวัดพังงา.
- ชลุด นิมเสมอ. (2544). ความหมายของสี.หนังสือองค์ประกอบของศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 9. สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- จุฑารัตน์ จอกสูงเนิน. (2556). แนวคิดด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://bowtysnoo.blogspot.com/2013/>
- ทองเจือ เขียดทอง. (2548). วรรณะของสี. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://gscm.nida.ac.th/public-action/Journal/Vol.1-58/5.pdf>
- ประชิด ทิณบุตร. (2531). การออกแบบบรรจุภัณฑ์ PACKAGING DESIGN. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์
- ชลลดา พิพัฒน์สาครชัย. (2558). ประเภทของบรรจุภัณฑ์. การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับน้ำหอม
- แห่งโดยเทคนิคการกระจายหน้าที่เชิงคุณภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561.

การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวนาย
ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

**Design and Development of Packaging for Soap Product of Phorn-Aumnuay
Community Enterprise, Pa Daet Sub-district, Muang Chiang Mai District,
Chiang Mai Province**

พรทิพย์ โป๊ะโดย¹ พนาพร โพธิ์พูลศักดิ์¹ และ ณภัทร วิสวะกุล^{*2}

Porntip Peodoy Panaporn Popoonsak Napatra Wisawakul

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวนาย ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยศึกษากับประชากรกลุ่มผู้ค้าส่ง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม ค่าดัชนีความเที่ยงตรง ของแบบสอบถาม (IOC: Index of item objective congruence) อยู่ระหว่าง 0.81-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์ต้องสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีความสวยงามสะดุดตา ประชากรมีความต้องการบรรจุภัณฑ์ที่ใช้วัสดุเป็นกระดาษแข็ง รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใช้ฉลวดลายสัญลักษณ์ และการใช้สีสมดุค และพบว่าประชากรมีความพึงพอใจต้นแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่ รูปแบบที่ 3 มากที่สุด และพบว่าต้นแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่ รูปแบบที่ 3 มีคุณสมบัติเหมาะสมมากที่สุดสำหรับผลิตภัณฑ์สบู่ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวนาย

คำสำคัญ : การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์สบู่ วิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This research was aimed to design and development of packaging for soap product of Phorn-Aumnuay Community Enterprise Pa Daet Sub district Mueang Chiang Mai District Chiang Mai Province. The research methodology was Research and Development. The Population consisted of 20 people.

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

² อาจารย์, ประจำสาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

* ผู้รับผิดชอบบทความ, E-mail: nwisawakul@gmail.com

A structured in-depth interview, focus group and questionnaire were used to collect the data. Index of item objective congruence between 0.81-1.00. The data were analysed by descriptive statistics and content analysis. The results showed that the majority of the populations prioritize on the functions of the packaging at the highest level. The main functions of the packaging must be able to add value to the product, unique and be noticeable. The population needs packaging made from cardboard material, square shape, used the symbol pattern and balanced composition. The population was satisfied with the prototype model 3 of soap product packaging and found that the prototype model 3 of the soap product packaging was qualified for soap products of Phorn-Aumnuay community enterprises.

Keywords: Design and Development of Packaging Soap product Community Enterprise Chiang Mai

บทนำ

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Packaging Development) เป็นการสร้างความแตกต่างและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า โดยบรรจุภัณฑ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสินค้าเนื่องจากเป็นสิ่งแรกที่ผู้บริโภคได้เห็น บรรจุภัณฑ์ที่ถูกออกแบบอย่างสวยงาม มีความโดดเด่น ทันสมัยจะได้รับความสนใจจากผู้บริโภค และนำไปสู่การตัดสินใจในการเลือกซื้อ นอกจากนี้บรรจุภัณฑ์ยังมีบทบาทสำคัญในการปกป้องสินค้า โดยบรรจุภัณฑ์ที่ดีจะทำหน้าที่ให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการเลือกซื้อสินค้าดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกัน การให้ความสำคัญกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ยกตัวอย่างเช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อสื่อสารและตอบสนองความรู้สึกเฉพาะกลุ่ม นอกจากจะเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างลูกค้ากับแบรนด์สินค้า ยังสามารถช่วยกระตุ้นยอดขายสินค้าได้ ปัจจุบันการให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ได้ขยายวงกว้างออกไปสู่ธุรกิจการผลิตสินค้า ตั้งแต่ธุรกิจขนาดเล็ก วิสาหกิจชุมชน จนถึงธุรกิจขนาดใหญ่ เนื่องจากบรรจุภัณฑ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดแนวโน้มในการเข้าถึงตัวผลิตภัณฑ์โดยมีบทบาทหลัก 2 ประการได้แก่ การโฆษณา (Advertising) และการขายสินค้า (Selling) ดังนั้น บรรจุภัณฑ์จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงรูปร่างลักษณะของภาชนะบรรจุ (Container) และการออกแบบสี สัน ตรา ฉลาก ข้อความ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ (ชลลดา พิพัฒน์สาครชัย, 2558)

วิสาหกิจชุมชน คือ รูปแบบการประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต โดยมีความต้องการใช้ปัจจัยการผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยทางด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ส่วนทางด้านสังคม คือ ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบของชุมชน โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน(อานันท์ ตะนัยศรี, 2555) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวย ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิสาหกิจที่ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทสบู่ จากฟักขาว มะขาม และรงข้าว ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ทางกลุ่มได้ดำเนินการปลูกด้วย

ตนเอง โดยใช้กระบวนการปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ มีลูกค้าหลักคือกลุ่มผู้ค้าส่ง จำนวน 5 กลุ่ม วิชากิจชุมชน กลุ่มพรอานวยยังไม่มี การดำเนินการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สบู่ในรูปแบบค้าปลีก จากการดำเนินงานของกลุ่มในการผลิตผลิตภัณฑ์สบู่ ตั้งแต่ปี 2558 ถึง 2561 เป็นระยะเวลา รวม 4 ปี พบว่าวิชากิจชุมชนกลุ่มพรอานวยประสบปัญหา ด้านบรรจุภัณฑ์ ไม่มีการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่ อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นวิชากิจชุมชนกลุ่มพรอานวยจึงมีความต้องการในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์สบู่ของกลุ่ม (อานวย ทาคำแปง, 2561) โดยรูปแบบเดิมของบรรจุภัณฑ์สบู่ นั้น มีเพียงรูปแบบเดียว ซึ่งใช้แผ่นพลาสติกห่อหุ้มผลิตภัณฑ์สบู่ และไม่มีบรรจุภัณฑ์การจำแนกตามกลิ่นหรือส่วนผสมเฉพาะที่ใช้ในการทำสบู่แต่ละชนิด อีกทั้งยังขาดความครบถ้วนด้านหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ การปกป้องผลิตภัณฑ์ การขนส่งหรือเคลื่อนย้ายที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาที่ได้กล่าวมา เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ที่บรรจุภัณฑ์ที่ดีควรมี โดยบรรจุภัณฑ์ควรมีหน้าที่หลายประการ ประกอบด้วย การรองรับสินค้า (Contain), การปกป้องผลิตภัณฑ์ (Protection), การเคลื่อนย้าย (Handling), การเก็บรักษา (Preserve), การขนส่ง (Transportation), เอกลักษ์ณ์ของผลิตภัณฑ์ (Identification), การสร้างความสะดวก (Convenience), ดึงดูดความสนใจ (Attractiveness), สร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added), สื่อสารการตลาด (Communication) และส่งเสริมการตลาด (Promotion) (สมพงษ์ เพ็ญอารมณ, 2550) ดังนั้นผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มพรอานวยจึงเห็นความสำคัญของการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่จากพืชขาว มะขาม และรวงข้าว เพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่ตรงความต้องการของกลุ่มพรอานวย และกลุ่มผู้ค้าส่ง เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์สบู่ และเป็นแนวทางให้การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆของวิชากิจชุมชน กลุ่มพรอานวยต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่สำหรับวิชากิจชุมชน กลุ่มพรอานวย ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Method) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย แนวคิดด้านบรรจุภัณฑ์ แนวคิดด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ กลยุทธ์ทางการตลาด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์
2. ประชากร คือ กลุ่มผู้ค้าส่งที่สั่งซื้อ ผลิตภัณฑ์สบู่ จากวิชากิจชุมชนกลุ่มพรอานวย ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 กลุ่ม ซึ่งแต่ละแห่งเก็บจำนวนแห่งละ 4 คน ประกอบไปด้วย ประธานผู้จัดจำหน่าย จำนวน 1 คน คณะกรรมการ จำนวน 1 คน ฝ่ายการตลาด จำนวน 1 คน และ สมาชิก จำนวน 1 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งสิ้น 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม และดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จำนวน 3 ท่าน และคำนวณค่าดัชนีความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC : Index of item objective congruence) ซึ่งได้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.81-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ค้าส่ง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 20 ชุด โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สบู่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนาย ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนาย และผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนาย และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อหาแนวทางและความเป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สบู่ จากพี่ขาว มะขาม และรวงข้าวของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนาย ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ค้าส่ง และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนาย อีกทั้งมีความถูกต้องและเหมาะสมตรงตามหลักการด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับกลุ่มผู้ค้าส่งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนาย และผู้เชี่ยวชาญ ใช้เครื่องมือแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยนำแบบร่างต้นแบบของบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สบู่จากพี่ขาว มะขาม และรวงข้าว ของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนาย ที่ผู้วิจัยออกแบบการจำนวน 3 แบบ จากข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาพิจารณา คัดเลือกและแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญ ประกอบด้วย ประเด็นด้านบรรจุภัณฑ์และประเด็นด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์สบู่

จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการสนทนากลุ่ม ไปปรับปรุงและพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่ เพื่อสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่สำหรับวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนาย และส่งมอบต้นแบบดังกล่าวให้กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

5.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5.2 แบบสอบถาม วิเคราะห์ ด้วยโปรแกรม SPSS For Windows ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ตามที่ได้จำแนกไว้ในแบบสอบถาม ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนที่ 2 และ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการด้านการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เนื่องจากลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีการแปลผลระดับใช้เกณฑ์ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 ระดับความคิดเห็น/ความต้องการ ระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 (ระดับมาก) คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 (ระดับปานกลาง) คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 (ระดับ

น้อย) และ คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 (ระดับน้อยที่สุด) และ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวย ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของผู้ค้าส่ง

พบว่า กลุ่มประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สุญ ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ มากที่สุด (\bar{x} 4.85 \pm 0.489) สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในระหว่างการขนส่งได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} 4.70 \pm 0.571) ด้านการอำนวยความสะดวก ใช้งานง่าย เช่น ปิดและเก็บรักษา อยู่ในระดับ มากที่สุด (\bar{x} 4.60 \pm 0.503) ด้านการส่งเสริมการจัดจำหน่าย รูปแบบบรรจุภัณฑ์เป็นที่น่าจดจำและสามารถดึงดูดสายตาของ อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} 4.95 \pm 0.224) และ สดท้ายด้านคุณสมบัติบรรจุภัณฑ์ ความคงรูป (แข็งแรง / คงทน) ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในพื้นที่เก็บรักษา อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 ความสำคัญด้านบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับ มากที่สุด (\bar{x} 4.54 \pm 0.503) และพบว่า ระดับความต้องการด้านการออกแบบรูปแบบบรรจุภัณฑ์ โดยความต้องการใช้กล่องกระดาษแข็ง อยู่ในระดับมาก (\bar{x} 4.10 \pm 1.210) ความต้องการใช้ถุงพลาสติกอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{x} 3.35 \pm 1.182) ด้านรูปทรงที่เหมาะสม มีความต้องการใช้รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีอยู่ในระดับ มากที่สุด (\bar{x} 4.75 \pm 0.444) ด้านลวดลายที่เหมาะสม โดยความต้องการสวดลายสัญลักษณ์อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} 4.65 \pm 0.489) และ ด้านสุดท้ายความต้องการด้านการใช้สีที่ใช้สีผสมคูล อยู่ในระดับมาก (\bar{x} 4.45 \pm 0.686)

ระยะที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ความต้องการของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวยและความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

1) ผลการสัมภาษณ์ความต้องการของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวย พบว่า เนื่องจากผลิตภัณฑ์สุญของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวย ยังไม่เคยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยบรรจุภัณฑ์เดิมของผลิตภัณฑ์สุญ ใช้เพียงการห่อแผ่นพลาสติกเท่านั้น ซึ่งไม่มีความดึงดูดใจไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัย ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ ไม่มีความแข็งแรง ไม่เอื้อต่อการขนส่ง และไม่สมกับราคา ตัวบรรจุภัณฑ์เดิมไม่ได้ทำหน้าที่สร้างมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ ในการออกแบบและพัฒนาครั้งนี้ จึงพัฒนาให้มีการพิมพ์ชื่อกลุ่ม และรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ลงบนบรรจุภัณฑ์ วัสดุของบรรจุภัณฑ์ทำจากกระดาษหรือพลาสติก สามารถใช้กราฟิก หรือรูปภาพที่สื่อความหมายถึงผลิตภัณฑ์ได้อย่างดี ใช้สีที่มีความทันสมัย เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ต้นทุนไม่สูง แข็งแรงทนต่อการขนส่ง และระบุช่องทางการติดต่อเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ (อำนวย ทาคำแปง, 2561)

2) ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า วัสดุที่เหมาะสมต่อการเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สุญ สามารถใช้ได้ทั้งกระดาษและพลาสติก ซึ่งวัสดุทั้ง 2 ประเภทนี้มีคุณสมบัติข้อดีและข้อด้อยต่างกัน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์สุญ คุณสมบัติที่ดีของบรรจุภัณฑ์ขั้นพื้นฐาน

ประกอบไปด้วย ห่อหุ้มหรือปกป้องผลิตภัณฑ์ได้ดี อำนวยความสะดวกทั้งด้านการใช้งาน ด้านการขนส่งได้ดี ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมการจัดจำหน่ายได้ดี มีคุณสมบัติของวัสดุบรรจุภัณฑ์ดี คือ แข็งแรง คงทน ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ สามารถเก็บรักษาได้ บรรจุภัณฑ์ต้องชื่อและระบุรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ รูปทรงที่เหมาะสมของบรรจุภัณฑ์สำหรับสบู่คือรูปทรงสี่เหลี่ยม เนื่องจากสบู่มีรูปทรงสี่เหลี่ยม นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้เสนอแนะเพิ่มเติมในการใช้สีและรูปภาพเพื่อสื่อความหมายของตัวผลิตภัณฑ์ ควรทำให้มีความต่างกัน ของสบู่ทั้ง 3 สูตร เพื่อไม่ให้ผู้บริโภคเกิดความสับสน

ระยะที่ 3 ผลจากระบวนการสนทนากลุ่ม Focus group ร่วมกับกลุ่มผู้ค้าส่ง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวย และผู้เชี่ยวชาญ

พบว่า ต้นแบบบรรจุภัณฑ์สบู่ แบบที่ 3 คือ กล่องกระดาษรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้รับความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ค้าส่ง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวย และผู้เชี่ยวชาญ มากที่สุดมีข้อดีในเรื่องของการใช้รูปภาพเพื่อสื่อความหมายของผลิตภัณฑ์ การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ มีที่อยู่ของกลุ่มพรอำนวยและช่องทางการติดต่อ ต่างกันกับแบบที่ 2 คือการใช้สีพื้นหลัง เพื่อเป็นการแยกสูตรของสบู่ให้เกิดความชัดเจน จึงเลือกใช้สีที่ต่างกัน ทางผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำโดยให้เพิ่มขนาดของกล่องจากเดิม เพราะสบู่มีขนาดเล็กมาก ควรทำกล่องให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สบู่

อภิปรายผลการวิจัย

บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่ของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวยมีรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสถือว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสม โดยได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญให้ปรับขนาดของกล่องบรรจุภัณฑ์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าในกับผลิตภัณฑ์ โดยการศึกษาครั้งนี้พบว่า กระบวนการออกแบบโครงสร้างที่เหมาะสม มีผลต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับนครศ ชัยแก้ว (2555) ซึ่งศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ลำไยอบแห้ง จังหวัดลำพูน พบว่า กระบวนการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม โดยการกำหนดรูปร่าง รูปทรง ขนาด และคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาผลิตและประกอบเป็นภาชนะบรรจุ มีผลต่อความแข็งแรง และความเหมาะสมกับหน้าที่การใช้งานของบรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตา วรรณะปกรณ์ (2559) ศึกษาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับดินเผาผ่านเกวียนเพื่อสร้างเอกลักษณ์และส่งเสริมการขาย ซึ่งพบว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ควรให้ความสำคัญด้านโครงสร้างและด้านกราฟิก และให้สอดคล้องต่อลักษณะที่ดีของบรรจุภัณฑ์คือ การอำนวยความสะดวกในด้านการใช้งาน และการเก็บรักษา เอื้อต่อการขนส่งหรือเคลื่อนย้าย สามารถโฆษณาผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตัวของบรรจุภัณฑ์เอง ทราบข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์

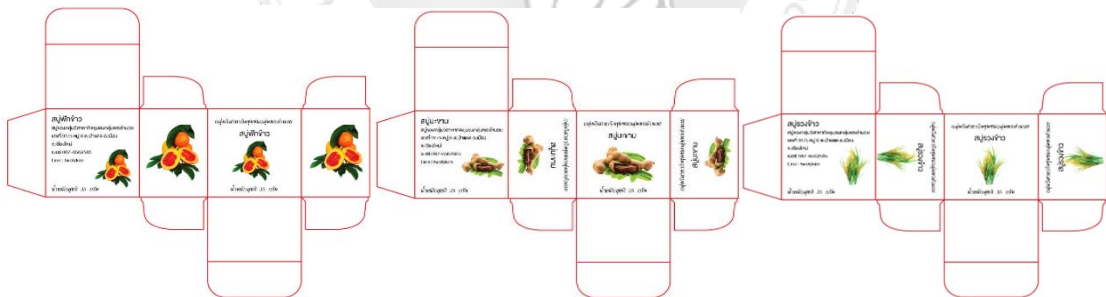
สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ค้าส่ง วิชาสหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนาย และผู้เชี่ยวชาญ มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สำหรับผลิตภัณฑ์สบู่ สสูตรฟักข้าว สสูตรมะขาม และสูตรรวงข้าว ซึ่งผู้วิจัยทำการออกแบบและพัฒนาแบบร่างต้นแบบ จำนวนทั้งสิ้น 3 แบบ ได้แก่

แบบที่ 1 บรรจุภัณฑ์ประเภทถุงพลาสติกใส ติดสติ๊กเกอร์ โดยชื่อผลิตภัณฑ์และชื่อสูตร โดยทั้ง 3 สูตร ทำรูปแบบเหมือนกัน ต่างกันที่ชื่อและรูปสูตรผสมหลักเท่านั้น มีเพียงถุงพลาสติกบางเพียงชั้นเดียว สามารถติดสติ๊กเกอร์ที่มีข้อมูลชื่อผลิตภัณฑ์และรูปแบบ

แบบที่ 2 คือ กล่องกระดาษ มีความแข็งแรงต่อการขนส่งมีการใช้รูปฟักข้าว มะขาม รวงข้าว ที่เป็นส่วนผสมหลักของสบู่ เพื่อสื่อความหมายของตัวผลิตภัณฑ์ พื้นหลังสีขาวเพิ่มความเด่นชัดของรูปภาพ และมีชื่อผลิตภัณฑ์ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ที่อยู่ของกลุ่มพรอำนาย และข้อมูลการติดต่อ มีรูปแบบที่เรียบง่าย

แบบที่ 3 มีโครงสร้างเหมือนกับแบบที่ 2 ในเรื่องของการใช้รูปภาพเพื่อสื่อความหมายของผลิตภัณฑ์ การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ที่อยู่ของกลุ่มพรอำนาย และช่องทางการติดต่อ จะต่างที่การใช้สีพื้นหลัง เพื่อเป็นการแยกสูตรของสบู่ให้เกิดความชัดเจน จึงเลือกใช้สีที่ต่างกัน

สรุปได้ว่า บรรจุกัณฑ์ผลิตภัณฑ์สบู่สำหรับวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวย ที่ได้รับการคัดเลือกคือ แบบที่ 3 ซึ่งมีรูปแบบที่มีความแข็งแรง สามารถบอกรายละเอียดบนบรรจุกัณฑ์ มีการสื่อความหมายที่ชัดเจน ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำโดยให้เพิ่มขนาดของกล่องจากเดิม เพราะสบู่มีขนาดเล็กมาก ควรทำกล่องให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

ภาพแสดงต้นแบบบรรจุกัณฑ์สบู่แบบที่ 3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพรอำนวย ทั้ง 3 สูตร (สูตรฟักข้าว สูตรมะขาม และสูตรรวงข้าว)

เอกสารอ้างอิง

ชลลดา พิพัฒน์สาครชัย. (2558). การออกแบบและพัฒนาบรรจุกัณฑ์สำหรับน้ำหอมห้องโดยเทคนิคการกระจาย
หน้าที่เชิงคุณภาพ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นครเรศ ชัยแก้ว และคณะ. (2556). การศึกษาและพัฒนาบรรจุกัณฑ์ลำไยอบแห้ง จังหวัดลำพูน. วารสารวิชาการ
AJNU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมพงษ์ เฟื่องอารมย์. (2550). บรรจุกัณฑ์กับการส่งออก. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.

สุธิดา วรรณนะปกรณ์. (2559). การพัฒนาบรรจุกัณฑ์เครื่องประดับดินเผาผ่านเกวียน เพื่อสร้างเอกลักษณ์และ
ส่งเสริมการขาย. รมยสาร, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

อำนวย ทาคำแปง และเบญญาพร วงศ์เดช. (2561). สัมภาษณ์ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพรอำนวย. วันที่ 2
ตุลาคม พ.ศ. 2561

อานันท์ ตะนัยศรี. (2555). วิสาหกิจชุมชน. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2560. จาก <http://www.ophbgo.blogspot.com>.

คำสั่งคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่ 0๕๑๓ /๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการการประชุมวิชาการระดับชาติ
โครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔

ด้วย ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ ร่วมกับ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำหนดจัดประชุมวิชาการระดับชาติ โครงการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ระหว่างวันที่ ๒๒-๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำวิจัย ด้านการจัดการชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และนักศึกษาระดับปริญญาตรี โทและเอก และ เพื่อพัฒนาเครือข่ายศึกษา วิจัย และความสัมพันธ์การจัดการชุมชนของคณาจารย์และนักศึกษา ๓ สถาบัน คือ สาขาวิชาบ้านและชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับสาขาวิชา ชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินงานโครงการดังกล่าว เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสำเร็จลุล่วง ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ คณะมนุษยศาสตร์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบกับข้อ ๖ และข้อ ๒๓ แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ว่าด้วยชื่อตำแหน่ง คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และอำนาจ และหน้าที่ของรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี หัวหน้าส่วนงาน รองหัวหน้า ส่วนงาน และตำแหน่ง บริหารอื่นในส่วนงานวิชาการและส่วนงานอื่น พ.ศ.๒๕๕๔ จึงขอแต่งตั้งบุคคลดังมีรายนามต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการการประชุมวิชาการระดับชาติ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
๒. รองคณบดีฝ่ายบริหาร
๓. รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
๔. รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ
๕. ผู้ช่วยคณบดี

๒. คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ	ประธานคณะกรรมการ
๒. หัวหน้าภาควิชามนุษยสัมพันธ์	รองประธานคณะกรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์	กรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	กรรมการ
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภู่ว่าง	กรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ดิชีรัมย์	กรรมการ
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล	กรรมการ
๘. อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไททยาชีวะ	กรรมการ
๙. อาจารย์ณภัทร วิศวะกุล	กรรมการ
๑๐. เลขานุการคณะมนุษยศาสตร์	กรรมการ
๑๑. หัวหน้างานการเงิน การคลังและพัสดุ	กรรมการ
๑๒. หัวหน้างานนโยบายและแผนและประกันคุณภาพการศึกษา	กรรมการ
๑๓. หัวหน้างานบริการการศึกษาและพัฒนาคุณภาพนักศึกษา	กรรมการ
๑๔. หัวหน้างานบริหารทั่วไป	กรรมการ
๑๕. หัวหน้างานบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและวิเทศสัมพันธ์	กรรมการ
๑๖. บุคลากรหน่วยเทคโนโลยีสารสนเทศ	กรรมการ
๑๗. นางสาวบุญญพัฒน์ จรัสวงศ์ภักดี	กรรมการ
๑๘. นางสาวพจมาลย์ วงศ์ศิลป์	กรรมการ
๑๙. นางสาวรพีพรรณ จรัส	กรรมการ
๒๐. อาจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	กรรมการและเลขานุการ
๒๑. นางสาวกัลยา มโนรมย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

๑. ควบคุม ดูแลการดำเนินงานประชุม ให้สำเร็จลุล่วง เป็นไปตามวัตถุประสงค์
๒. ดำเนินการและประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิจารณาบทความ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์	อนุกรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	อนุกรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภู่ว่าง	อนุกรรมการ
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณรงค์ ดิชีรัมย์	อนุกรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล	อนุกรรมการ

๗. อาจารย์ ดร.อรยา พรเยี่ยมมงคล	อนุกรรมการ
๘. อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไททยาชีวะ	อนุกรรมการ
๙. อาจารย์ณภัทร วิศวะกุล	อนุกรรมการ
๑๐. นางสาวกัลยา มโนรมย์	เลขานุการ
๑๑. นางสาวพจมาลย์ วงศ์ศิลป์	ผู้ช่วยเลขานุการ
หน้าที่	
๑. รับผิดชอบและบทความ	
๒. พิจารณาบทความที่จะนำเสนอในการประชุม	
๓. จัดทำเอกสารประเมินบทความ	
๔. ประสานงานกับผู้วิพากษ์และผู้เขียนบทความ	
๕. งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย	
๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายเอกสาร	
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุตา ภูส่วง	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. อาจารย์ ดร.อรยา พรเยี่ยมมงคล	อนุกรรมการ
๓. อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไททยาชีวะ	อนุกรรมการ
๔. นางสาวกัลยา มโนรมย์	อนุกรรมการ
๕. นักศึกษาศาสาวิชาบ้านและชุมชน	อนุกรรมการ
หน้าที่	
๑. รวบรวมบทความที่จะเสนอในการประชุมวิชาการ	
๒. เตรียมเอกสารประกอบการประชุมวิชาการ	
๓. ประสานงานกับฝ่ายพิจารณาบทความ	
๔. ประสานงานกับสำนักพิมพ์	
๕. จัดเอกสารสำหรับผู้เข้าร่วมประชุม และใส่ในถุงเอกสาร	
๖. ประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	
๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีการ ฝ่ายสถานที่ และนิทรรศการ	
๑. อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไททยาชีวะ	ประธานอนุกรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	อนุกรรมการ
๓. นางสาวบุญญพัฒน์ จรัสวงศ์ภักดี	อนุกรรมการ
๔. นักศึกษาศาสาวิชาบ้านและชุมชน	อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. ดูแลอำนวยความสะดวก การต้อนรับองค์ปาฐก แขกรับเชิญ และผู้เข้าร่วมประชุม
 ๒. จัดนักศึกษาสำหรับช่วยฝ่ายต้อนรับ
 ๓. ดูแลจัดการกิจกรรมพิเศษสำหรับแขกรับเชิญ และผู้เข้าร่วมประชุม
 ๔. ประสานงานจัดเตรียมสถานที่จัดการประชุม และจัดเตรียมห้องประชุมย่อย
 ๕. จัดนิทรรศการ แสดงผลงานวิชาการของคณาจารย์และนักศึกษา
 ๖. จัดเตรียมของที่ระลึก สำหรับองค์ปาฐก และวิทยากร และจัดทำสื่อ และธงสำหรับใส่เอกสาร สำหรับผู้เข้าร่วมประชุม
 ๗. จัดเตรียมการแสดงต้อนรับ โดยให้นักศึกษาประสานงานกับนักศึกษาอีก ๒ สถาบัน
 ๘. ประสานงานกับฝ่ายเอกสาร และฝ่ายพิจารณาบทความ
 ๙. ประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายลงทะเบียน และประเมินผล
๑. อาจารย์ณภัทร วิศวะกุล ประธานคณะอนุกรรมการ
 ๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์ อนุกรรมการ
 ๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล อนุกรรมการ
 ๔. อาจารย์ ดร.ปรีวิทย์ ไวยาฑิยะ อนุกรรมการ
 ๕. นางสาวกัลยา มโนรมย์ อนุกรรมการ
 ๖. นางสาวบุญญพัฒน์ จรัสวงศ์ภักดี อนุกรรมการ
 ๗. นางสาวพจมาลย์ วงศ์ศิลป์ อนุกรรมการ
 ๘. นักศึกษาสาขาวิชาบ้านและชุมชน อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. รับลงทะเบียนและรับบทความทางอินเทอร์เน็ต
 ๒. พิมพ์เอกสารและรับลงทะเบียนในวันประชุม
 ๓. จัดทำแบบประเมินและสรุปผลการประเมินหลังเสร็จสิ้นการประชุม
 ๔. ประสานงานกับฝ่ายพิจารณาบทความ
 ๕. ประสานงานกับฝ่ายการเงิน
 ๖. จัดหานักศึกษาช่วยงานการรับลงทะเบียน เอกสาร และประเมินผล
 ๗. ประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงิน
๑. หัวหน้างานการเงินการคลังและพัสดุ ประธานคณะอนุกรรมการ
 ๒. นางสาวกัลยา มโนรมย์ อนุกรรมการ
 ๓. นางสาวอัญชลี มอญเพชร อนุกรรมการ
 ๔. นักศึกษาสาขาวิชาบ้านและชุมชน อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. ดูแลด้านการรับและเบิกจ่ายเงินที่ใช้ในการประชุม
๒. ทำบัญชีรับ-จ่าย และสรุปผลรายรับ-รายจ่าย
๓. ประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและประชาสัมพันธ์

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. อาจารย์ ดร.ปวิวิทย์ ไวยาฑิวั	อนุกรรมการ
๓. บุคลากรหน่วยเทคโนโลยีสารสนเทศ	อนุกรรมการ
๔. นักศึกษานิสิตสาขาวิชาบ้านและชุมชน	อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. เผยแพร่เอกสารการประชุมและบทความทางวิชาการในรูปแบบออนไลน์
๒. จัดทำเว็บไซต์ลงทะเบียน/ประชาสัมพันธ์การประชุมวิชาการในรูปแบบออนไลน์
๓. อำนวยความสะดวกและจัดเตรียมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ต่อพ่วง อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ บันทึกเสียง บันทึกภาพ
๔. ประชาสัมพันธ์การประชุมวิชาการทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ บัญชีประกาศ และเว็บไซต์
๕. จัดทำเว็บไซต์ประชุมวิชาการและการลงทะเบียน
๖. ประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๙. คณะอนุกรรมการฝ่ายยานพาหนะ

๑. อาจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	ประธานอนุกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์ปวีชา วงศ์ทิพย์	อนุกรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ศิริรัมย์	อนุกรรมการ
๔. อาจารย์ ดร.ปวิวิทย์ ไวยาฑิวั	อนุกรรมการ
๕. นักศึกษานิสิตสาขาวิชาบ้านและชุมชน	อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. จัดเตรียมอำนวยความสะดวกในเรื่องที่เกี่ยวข้องด้านยานพาหนะการรับ-ส่งองค์ปาฐก วิทยากร และประสานรถเช่าศึกษาดูงาน ๓ สถาบัน
๒. ประสานงานกับทุกฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

๑. อาจารย์ณภัทร วิศวะกุล	ประธานอนุกรรมการ
๒. อาจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	อนุกรรมการ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา มุ่ยว่าง	อนุกรรมการ
๔. นางสาวพจมาลย์ วงศ์ศิลป์	อนุกรรมการ

๕. นางสาวรพีพรรณ จรลี

อนุกรรมการ

๖. นักศึกษาสาขาวิชาบ้านและชุมชน

อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. จัดเตรียมอาหาร และอาหารว่าง

๒. ประสานงานกับฝ่ายพิธีการ และสถานที่

๓. ประสานงานกับฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายกิจกรรมนอกสถานที่

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร

ประธานอนุกรรมการ

๒. รองศาสตราจารย์ปรีชา วงศ์ทิพย์

อนุกรรมการ

๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ดิษิรัมย์

อนุกรรมการ

๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล

อนุกรรมการ

๕. นักศึกษาสาขาวิชาบ้านและชุมชน

อนุกรรมการ

หน้าที่

๑. ติดต่อประสานงานสถานที่ที่ศึกษาดูงานของ ๓ สถาบัน

๒. ติดต่อประสานที่พักรับผู้เข้าร่วมประชุมจาก ๒ สถาบัน

๓. จัดเตรียมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ สถาบัน

ให้คณะอนุกรรมการทุกฝ่ายปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนกว่าการประชุมวิชาการฯ เสร็จสิ้น

สั่ง ณ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประกา สุขเกษม)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

**รายนามผู้เข้าร่วมประชุมโครงการประชุมวิชาการ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4**

อาจารย์และนักวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
ศ. ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ปรีชา วงศ์ทิพย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อัญจรา สโรบล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ณรงค์ ศิริรัมย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ทรงพันธ์ ตันตระกูล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ทรงสุดา ภู่อ่าง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ณภัทร วิสวะกุล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รศ.ดร.ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.ทิพย์สุดา พุฒจร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.สวรรษา ชรรมอภิล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.ศุภรัตน์ แสงนัทรแก้ว	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อ.ดร.สุนี คำนวลศิลป์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อ.วันชัย เจือบุญ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อ.รชกร วชิรลีโรดม	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อ.ชเนศ เกษรสิริธร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.एमอร เจียรมาศ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.ยุทธกาน ดิสกุล	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.ดร.รัฐพล พรหมมาศ	คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรพงศ์ ไชยฤกษ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
นส.ฐิติรัตน์ ชลิตเลิศรัตน์	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นส.สุภาวดี นิยมฉวี	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวกัลยา มโนรมย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวปญญาพัฒน์ จรัสวงศ์ภักดี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพจมาลย์ วงศ์ศิลป์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวกนกวรรณ ใจคำ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายกิตติทัต บรรจงปรุ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกัญญา แซ่ฝ่ง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิตติธิดา ทองจิตติ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิรัฐติกา พลฉวี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเจนจิรา กุญชร ณ อุธยา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวฉันทชนก เลหาจรัสแสง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวโชติกา จี้อาทิตย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณัฐพร พงศ์พันธุ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนนท์นภัส ชัยคำมา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนารีรัตน์ กันธวัฒน์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวน้ำฝน อุดาเรือน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายปรเมศ ลุงลือ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพนาวร โพธิ์พูลศักดิ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเพชรรัตน์ มะหะหมัด	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวภวิกา บุรินทร์รัตน์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวรัชฎาภรณ์ เลิศอนันต์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวลัดดาวัลย์ คำยอด	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววิภาวรรณ นนท์ตา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววีรยา ไชยวัฒนา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสโรชา ก่อเจริญ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวโสรยา คำฟู	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอโณทัย เดิมทิวุฒิ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอรุณา จาธิทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวอรัชพร เชนย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอิสริยา ศิรินิรันดร์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวชนากานต์ ชุ่มเรือน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวภัทรภรณ์ ปิโยโยใหญ่	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพรทิพย์ โป๊ะโคย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกนกกาญจน์ ไฝเครือ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกนกพร จงเด่นกลาง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกนกวรรณ ยาท่วม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกมลลักษณ์ แสนพรหม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกฤตพร สุดสงวน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกัญจณ์รัตน์ มงคลจันทร์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิราธิป ชูหอยทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวชนากาญจน์ พรหมตุ่น	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวชิดชนก ตียาสุนทรานนท์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิตติมา ไชยมงคล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายณัฐนนท์ พรหมใจโล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณัฐนรี คาเคงะวา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณัฐนันท์ จันทร์นวล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณัฐปริยา ศรีมุก	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณัฐรุจา สุริจันทร์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณิชกานต์ ฟองต้า	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณิชนันท์ เตชนันท์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวดุจกมล จันทร์เกษม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวธนันท์ เสริมประชา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวธันย์ชนก กัลยาณพิสุทธิ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนภัสวรรณ พิชัย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนิฉัตรกษมิ ฦ สุนทร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเนตรศรีสุภา เชื้อเมืองพาน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเบญจวรรณ หอมนวล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวปณาลี หัสดี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวประภาพรณ มาลาคุณตะ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวปิยะดา ฟ้ารวน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายพีรวิทย์ สุทธิรัมย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวมุนินทร์ ทาแกง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวยุพิน แสนไชย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวยุวันดา อาจหาญ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวรติมา สุขชาติ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวรุจญาดา อุ้นตระกูล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววรรณณ ลิงห์เชื้อ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววันอาสา ศักดิ์เสรีพงศ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายศิโยน หอบรรลือกิจ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายศุภกิต จันท์ยอด	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสิริกมล ประดิษฐ์ด้วง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสุธิตา สุริย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายสุมงคล เสนะสุทธิพันธ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสุรีพร สมยี่	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวแสงรุ่ง สาทประเสริฐ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวหิรัญญิการ์ หิรัญสุรงค์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอริศรา ตั้งประเสริฐ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอัยเรศ จันท์ทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอัสมา แสงทองอร่าม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกมลพร เชนินทร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกัญญาณัฐ ขำคม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายเกียรติคุณ บาลี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิรนนท์ นวลใส	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิรนนท์ มะลิแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจุฑามาศ เมืองใจ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวชญานันท์ กำแก่น	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นายชัชวาล ขนาดขจี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวทิตติตา สุภจินดา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายณัฐพงศ์ บุญยะตาก	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณิชกร สุวรรณรินทร์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนภวรรณ สุนทรหงษ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเนตรชนก วงศ์สุวรรณ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเบญจวรรณ มะลิสสุวรรณ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายปราชญ์ ไชยวุฒิ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวปานชีวิน อยู่อย่างไท	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพลอยไพลิน อินทรเดชา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวมลิวัดย์ แซ่หัน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวมาติกา ธวัชกิติกุล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายรัฐพงศ์ เต็มลี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวลักขมณ นาคประเสริฐ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววัชรภรณ์ ดิบบเตปิน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววัชรภรณ์ เหล็กเทศ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววัทนพร ภูเวียงจันทร์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวศิริญาพร พงษ์ศิริ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวศิวาพร พงษ์ศิริ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวศุภาลักษณ์ พริบไหว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสิริยากร สุขเกษม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายสุประวีณ์ ใจเก่งกิจ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายเสกฐ์พล วิเศษชุมพล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายอภิมุข อินทรสร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอมรรัตน์ ภัยปัด	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอรนิภา หล้าเพย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอัญชิสา โยภาส	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอรอนงค์ กิตต์อนันต์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอัญมณี รัชฎาวรรณ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวอภัสรา คงหล่อ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอริยา สุ่มมาตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววรรณา เวียงคำ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกรรณิกา บุรินรัมย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวญาณิศา หวังอยู่	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกมลลักษ์กษณ์ วุฒิพงษ์ชัยกิจ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกฤษณัฐ ผ่องทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายเกษมศักดิ์ เกิดอุดม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายจงวิสุทธิ์ ลอยลม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจินดา อินวงศ์วาร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิราภรณ์ ถวิลรักษ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิราภรณ์ เลิศสมบัติ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวจิราภา คำสม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวชมพู่	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายชินภพ ขอบบุญ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายณัฐวัตร ทาจี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณิชชล กิติปัญญา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายธนศล อัครสิขเรศ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวธนัชพร โพธิ์ศรี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวธัญชนก พันธูศาสตร์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนรมน วิลัย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายนราวิชญ์ คำปวง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวนวนันต์ เมืองแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวปลาย จันทร์จินดา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายพีช พรหมพิชยะกุล	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายรณวัฒน์ หอคำ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวรุ่งนภา ประสมนาม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวลำแพน มูลกาวิณ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาววณิชชา ยี่งรักชัย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวศุภมาศ กันทะคำ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายศุภฤกษ์ พิบูลย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายสหัสวรรษ ทาทิ๊บ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสายใจ คำโยค	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสุทธิษา ทองชีว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวเหมือนฝัน แก้วคำสี	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอติยา ชื่นเกษม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอรรวรรณ ฝันวงศ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวอารียา อินทร์ยี่	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกัญชร ชูเจริญ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายเกณฑ์พล นาคสุข	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายชยานันต์ นามำรุง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวโชติกา อ้อคผูก	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายฉัตรเจตน์ เจริญนาวิ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวธัญชนก ขันยม	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายปณิณทัต วงศ์สวัสดิ์รักษา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพิชชาวีร์ สานใจวงศ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพิชญมณธ์ จตุรภัทร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวพิมาณรักษ์ พงศ์กสิณภพ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวฟาติมา ลินศักดิ์โค	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายสหัสวรรษ นามละคร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวกรรณก เครือเมฆ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวชนิกานต์ หงษ์ไม้	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายชาลิตี จันระนะกิจ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณัฐฐา ศักดิ์ทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวณิชกานต์ พิจารณ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวตมิสา เอี่ยมจ้อย	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายปวิช วรรณวิจิตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายพีรวุฒิ สุขนิกร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวมณีวรรณ หม่องน่าน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นางสาวสายฝน สุวรรณนิคย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวกัณฑ์ฤทัย จันทร์แพง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวกาญจนา พันธุ์เฟือก	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวจันทร์ฉาย ทองรอด	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวเจนจิรา บุรณประเสริฐกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวกัญญาพร สืบบุญประเทือง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวชนาธิป พึ่งน้ำ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวณัฐชา รามัญ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวณัฐณี แต่สกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวทิพวรรณ ปิ่นแก้ว	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวชนพร ลีมหทอง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายชนนกร นุชเจริญ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายธรรมพงศ์ ทัศนะนาคะจิตต์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวธวัลยา โรจน์รัศมีกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวนภัสวรรณ ลีเมจริญ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวนรมน สารผล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวนันท์ริกา ยิ้มสรวล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวปฐมาวดี หุ่นงาม	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวปภาวดี ะน้ำค้าง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวประภัสสร อรุณชิติกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวประภาพร ธรรมมุสา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวปวีณา รุ่งเรือง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวปาริฉัตร มะมม	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายโปรดเกล้า กักดีเพชร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายพนชกร หมอนทอง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวพิชญภา วงศ์พันธุ์ลักษณ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายภาณุพงศ์ ประสมสิน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวมณฑิตา หาญพุด	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวมนธิรา สมจิตต์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวมานิตา ขอแซฟ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวมินทิมา เกี้ยวเพ็ง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวรัชฎาพร สุดตาชาติ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวลักขณา โพธิกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวศิริกัญญา สมบัติจินดา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวศิริรักษ์ ศรีอ้อยสีคำ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวรวีภักทร สระทองहन	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสิริโสภิน แก้วกัญญา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุชานาถ พุ่มบาง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุปราณี ในเกาะ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวหทัยกานต์ ชูจำ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอภิขญา ขาวสำอางค์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอลิสรา เจริญรูป	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอารยา เกตุรวม	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวจิตติรดา ศิริวัฒนสกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายพลพจน์ สันหัจันท์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวขวัญธิดา กล้าแสง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวนันทน์ภัส จันทบุตร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวพิมลพรรณ วงศ์ทวี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวกฤติญา กวินอัทธ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวกัญญารัตน์ ทวีบุตร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวจิตรลดา อรรถสุทธิกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวณัฐชนน ภิรมย์คช	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวทัศนุทัย กลิ่นชานี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวทัศนวรรณ สุวรรณมณี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นายชนโชติ พงศกรรุ่งโรจน์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวชนพร กัลยา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายธนวัตร จารุพงศ์จิตรรัตน์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวรภัทร วรเดชาสิทธิ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวรัชนชรรณ์ กตะศิลา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวธารารัตน์ ฐิติพิสุทธิพงศ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายนฤพล ถกิริตนากุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวนิตยา กุลศรี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวปลายฉวี ดิษฐผดุง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายพงษ์พันธ์ พิณดิษฐ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวเพ็ญภา จันท์พิภพ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวมุกดา นิลสว่าง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาววิสรา สุดดี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาววรรณนิสา ภูแฮมศรี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาววรรณพร กำารายณ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาววรรณภา ทองดี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นายวรินทร์ ปฐมวัชรภรณ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวลลิตทิพย์ พวงทอง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาววิชุดา สาครจันทร์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวศิริลักษณ์ สีเนหะ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวศุภาวดี ขำทิพย์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสันธิลา บุญช่วย	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุรัชญา ไขสินวล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุริมา คงอนันต์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุกวิดา ทับสี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุรินทิพย์ สันติเวส	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวสุรีพร ฆ้องต้อ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอภิชญา ไทรัตน์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอภิชญา เพ็ชรแดง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

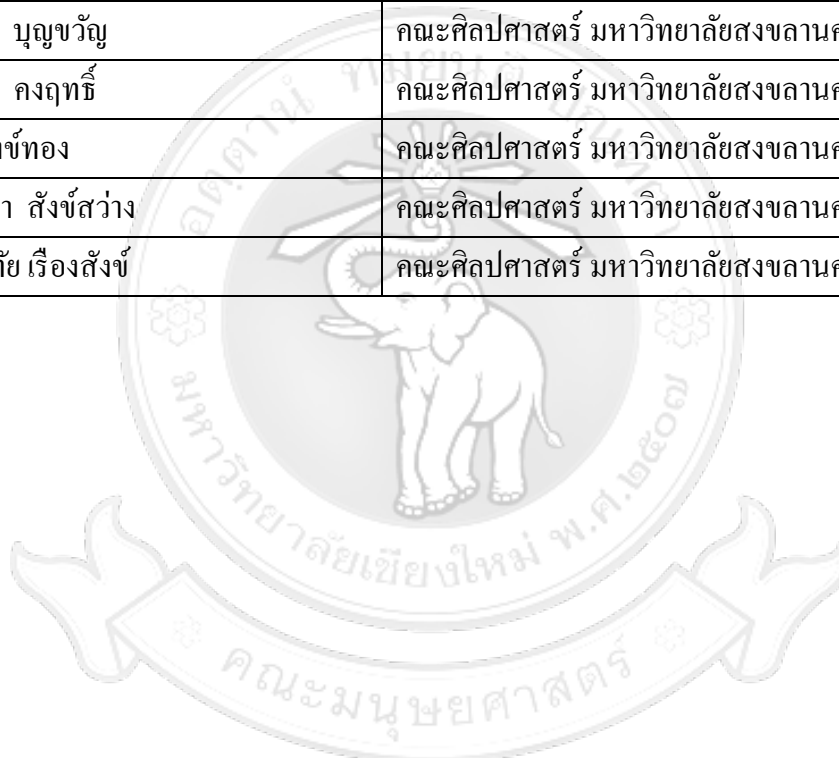
ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวอรนลิน ทองจำรูญ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอริสา เป่าสูง	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอัญกร ชูจันทร์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวอาทิตย์สระ ถนนแก้ว	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นางสาวเกศกนก ศิริสมบูรณ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Abdul HafizIdris	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Mohammad Alif Hamidi Abdul Mutalip	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Nur Rawiah Ramli	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Jun Wen (Jeremy) Shim	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Eddyezra Lukas	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Ak Muhd Aiman Ayyub Pg Hj Mohd Isa	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Nurul Najibah Nabillah Ali	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Nafijah AG Joini	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Nurul Hafizahwati Haji Hamidi	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Yii Pei (Emily) Teo	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Yen Sheng Cheng	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Siti Nur Syazwana Maida	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Nur Eliana Ashriyah Mohamad Asri	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Nur Farah Fakhriah Hj Budiman	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ms.Hamizah Ahyana	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Mr.Ak Md Taufiq Pg Idris	มหาวิทยาลัยศิลปากร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวกมลลักษณ์ สิ้นชนะ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายกันตพงศ์ สวนยา	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวกิตติมา คงแก้ว	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายชนะชล เครือแก้ว	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวชุติกานต์ ปานช่วย	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อ – นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวจิตติพร ทองสุข	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายชนชาติ รั๊กนุ้ย	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายชนสรณ์ โอปั้ง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวนลินนิภา ขุนฤทธิ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวนัยต์ประพร จันแท่น	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายนิติกร วีระแก้ว	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวปรีัญญา นาวาทอง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายวุฒิชัย หมั่นไวย์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวศศิณา เชียงยิ่งเจริญ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายศุภกัณฑ์ อีทะสุวรรณ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายศุภกิตต์ ตังคำ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายสถาพร มงคลบุตร	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายสิทธิกร ศรีประสิทธิ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวอโนชา พุฒิกุมิพงศ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายกฤตภาส ขุนเจริญ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวจิราพร พจนา	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวจุฑามาศ วารินพิพัฒน์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวณัฐพร จันท	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวเต็มฟ้า แสงสุริยา	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวทิพย์สุดา นิ่มเรือง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวธันย์ชนก มุสิกะเจริญ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวนันท์กานต์ เศรษฐกุล	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวนุศรา แซ่ตั้ง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวบุษราภรณ์ จองเดิน	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวปิ่นญารัตน์ แสงสุข	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวเมธชนันท์ เนียมบุญ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายวรวิทย์ หล้าคิน	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวสิริรัตน์ หมานละโตะ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายเอกนที เอกพันธ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน/สถาบัน
นางสาวจิรัชยา ปฐมเพชร	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายชนุตม์ เพ็ชรมงคล	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวนัฐชนิดา ขวัญชื่น	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวบงกชมาศ จันท์แก้ว	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวพงษ์นภา แซ่เต๋	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวพนิดา ประชุมทอง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวภัทรพร แสงทวี	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาววิลาสินี พลายนุ่ม	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายเศรษฐวุฒิ บุญขวัญ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวสวรศ คงฤทธิ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นายสหรัฐ สังข์ทอง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวโสภิตา สังข์สว่าง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นางสาวโณทัย เรืองสังข์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Community Management Network
for Sustainable Development
National Conference 2019

THE DYNAMICS OF COMMUNITY CHANGE

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200